ALPHONSI TOSTATI EPISCOPI ABVLENSIS PARADOXA.

AD MARIAM REGINAM CASTELLÆ, &c.

PRÆFATIO.

ILLVSTRISSIMA, ac Excellentissima Domina; Humillimus Vasallus, atque seruorum vestrorum minimus Alphonsus de Madrigal in artibus Magister, seipsum, & sua cũ omni promptitudine post vestrarum manuum oſculum vestræ altitudini commendat. Quæ mihi licet indocto, inexpertoque studenti inter magistros, ætate & sapientia minimo, deficienti altissimarum speculationum in separatissimis theoriis, in eloquentia rudi, carenti floridis, rhetoricisque exornationibus, pridem iniunxeras, vt super aliquas secretas metaphoras earum eliciendo medullas interpretis officio fungerer, omni excluſa repugnantia cum omni deuotione, atque promptitudine seruiendi secundum paruam ingenioli mei tributam à spiritu dispertitore mensuram, omni operis difficultate post posita inchoaui. Sed vt euidentius, quod volumus, in patulũ proponamus, dictas metaphoras exordio operis duxi inserendas, quarum prima sub hac verborum serie notabatur.

Fuit quoddam vas clauſum, & non clauſum; paruum, & non paruum; luminoſum, & non luminoſum; vacuum, & non vacuum. Præterea vas mundum, & non mundum.

Secunda autem talis erat, fuit vnus leo, qui videbatur, & non videbatur; qui audiebatur, & non audiebatur; qui tenebatur, & non tenebatur: qui cognoſcebatur, & erat incognitus.

Tertiæ autem earum tenor hic erat: fuit quidam agnus tonſus, & non tonſus; agnus verberatus, & non verberatus; agnus, qui clamabat, & non clamabat; agnus, qui patiebatur, & non patiebatur; agnus, qui mortuus eſt, & non mortuus eſt.

Quarta autem metaphora in his verbis expreſſa erat: fuit poſitus ſerpens, qui iacuit, & nõ iacuit; qui mouebatur, & non mouebatur; qui audiebat, & non audiebat; qui vidit, & nunquam vidit.

Quintam vero in hac ſerie verba expreſſerant: fuit aquila, quæ volauit, & non volauit; venit ad locum, à quo nunquam receſſit: quæ quieuit, & non quieuit; quæ renouabatur, & nunquam renouabatur; quæ gaudebat, & non gaudebat: quæ honorabatur, & non honorabatur.

De triplici Scriptura ſacra.

CAPVT I.

IN principio autem harum metaphorarum continebatur, has à Deo verbotenus fuiſſe prolatas: iuxta quod ſolerti ſtudio attendendum eſt, Sacrarum Scripturarum cõtinentiam peruagantes antiquos doctores eas trifariam diſcuſſiſſe. Primam autem differentium partitionum canonicam vocauere, quàm quælibet orthodoxorum turba, tanquam ſolidiſſimas continentem veritates omni ſcrupulo mentis excluſo recipere obligatur ſub pœna in hæreſim incidendi. Secundam vero partitionem hagiographam appellarunt, quod nomen ex origine Græca in Latinum idioma translatum, Sanctas deſignat Scripturas: Agios enim ſanctum eſt, graphia autem ſcripturam cognominat, in quibus celeberrima moralia documenta veritateſque hiſtoricæ continentur, auctores tamen ipſarum à nobis communiter ignorantur: qua in re non parem canonicam auctoritatem ſortitę ſunt. Intertia autem partitione ſcripta apocrypha collocarunt, quorũ ſenſum an ſolida veritate ſubſiſtat, vel oppoſita falſitate deliret, apud orthodoxorum Eccleſiam ignoratur. Quapropter inter eos auctoritate omnimoda prorſus carent, & eadem

facilitate contemnuntur, qua recipiuntur. De hac scripturarum trifaria partitione disputat Hieronymus in multis locis prologorum Bibliæ, præcipue in prologo, quem vulgato nomine, tanquam caput, siue Galeam omnium scripturarum Galeatum vocauit, qui quatuor libris Regum apponitur, & incipit: Viginti duas literas: vbi totius Bibliæ trifariam efficit partitionem, exemplariter describendo quot sub qualibet harum partium volumina includantur. Præassumpta veropropositio applicando, necessario dicendum erit propositas metaphoras, siue locutiones transumptas sub aliqua harum trium differentium partitionum locari non posse: sub his quippe tribus partibus diuidentibus solos Sacrę Scripturæ Libros, qui in volumine Bibliæ continentur supputari manifestum est, quorum singulis solertissima indagine per minutas particulas inquisitis, metaphoras præassumptas in nullius eorum continentia sub hac verborum serie contineri cui libet discurrenti patet.

De cuiusdam generis scripturarum sectione.

CAPVT II.

ALIVD autem scripturarum genus est inter noui ac veteris testamenti volumina non contentum, quod trifariam in canonicis distributionibus diuisum est: primas autem authenticas vocauere, quarum sententiæ ab omnibus legentibus, tanquam solidissimæ approbantur, in quibus omnia catholicorum doctorum scripta locari necesse est. Quæ Gelasius Papa auctoritate sedis Apostolicæ robur obtinere confirmat in quadam Epistola Decretali, & habetur in Decretis distinctione quintadecima, capitulo, Sancta Romana Ecclesia. Secunda huius generis partitio damnatorum scriptorum titulum sortita est, sub qua omnes prohibitæ artes dæmonibus auctoribus inuentæ, & vsui hominum traditæ includuntur, quarum finis interitus, & illaqueatio miserabilium animarum, alligando, atq; assentire inducendo quibusdam erroribus & superstitionibus nullam virtutis naturalis efficaciam continentibus, per quasdam immundas abominabilesque cæremonias; hæ autem necromanticę sunt aliæque coniunctæ his; neque traditiones. In hac etiam proculdubio parte omnia ab hęreticis scripta confecta reponuntur, quæ cum auctoribus suis ab orthodoxorum Ecclesia cõdemnantur, sicut habetur extra in Decretalium volumine titulo de Hæreticis. capitulo, fraternitatis. Hos autem omnes Hæreticos, & eorum damnatos errores describit Isidorus Etymologiarum libro octauo, capitulo quinto: habentur quoque in Decretis vigesimoquarto, quęstione tertia, in capitulo, quidam autem: hos autem Hęreticos vetus Ecclesia vsque ad Isidori sæculum habuit: quosdam autem successores posterior contulit ætas, quorum nomina, & errores à multis conscripta sunt: alia quoq; plurimorum auctorum Conciliorumque scriptura auctoritate Ecclesiastica condemnata sunt, quia Catholicæ assertioni non modicum obuiant, de quibus identidem in Decretis distinctione quintadecima, capitulo, Sancta Romana. Huius autem generis tertia partitio scriptorum apocryphorum nomen assumpsit: hæ autem, vt supra dictum extitit, auctoritatis dubiæ sunt, cum de earum sententia, an verum falsumnè contineat, apud nos nullatenus constet.

Quo tẽpore Hæreticorũ secta christianã pietatem occupauerunt.

Apocrypha scriptura.

Quæ sint scripta damnata.

Sub qua parte præsentes metaphoræ contineantur.

CAPVT III.

INTENTIONI autem nostræ prędicta applicantes circa metaphoras præassumptas dubitatio suboritur, sub qua huius trifariæ partitionis parte nomen accipere mereantur. Circa quod duplex dubitatio subapparet: prima de earum sententia, an authentica sit, an apocrypha, vel damnata. Secunda inquisitio de auctore est, & non immerito, ab auctore quippe scripta constantiam obtinent, si quam habent, & si auctor de hæresi damnatus esset, scripta quoque de hæresi notarentur. aut saltem eorum dubia, atque de hæresi esset suspecta auctoritas, nec quidquam firmitudinis obtinerent ex auctoris merito infirmanda, sic habetur in volumine Decretalium in titulo de Hæreticis, in capitulo fraternitatis. Primæ autem dubitationi, quæ de harum scripturarum sententiæ qualitate orta est, respondere conuenit, præfatas metaphoricas locutiones inter secũdę partis huius partitionis trifariæ scripta non debere vllatenus contineri, quàm damnata nominauimus, quod euidenti argumentatione concluditur. Illa namque iuris Canonici firma sententia scripta damnata dicuntur, quę auctores Hæreticos habuere, aut assertiones quaslibet, vel cæremoniales continent obseruationes directe, aut indirecte positioni, aut cæremoniis Catholicis obuiantes: hoc autem de præpositis metaphoricis locutionibus affirmari non valet, non autem constat earum auctorem de hæresi ab Ecclesia condemnatum. Item earum sententiam non constat alicui Sacræ Scripturæ testimonio repugnare. Item scripturarum nulla authentica, aut damnata dici potest, nisi cum quatenus sententiam firmissime, aut veram, aut omnimodè falsam esse constat Catholicæ positioni, aut conformem, aut aliquatenus discordantem, quod in præfatis transumptis locutionibus applicari non potest: nam cũ aliquam literam secundum metaphoram exponi oportet, sensus eius est parabolicus, & in hoc est generalis regula inter omnes Sacræ Scripturæ doctores, quod talia verba nunquam aut signant, aut exponi debent secundum id, quod in cortice præfigurat. Quam ob rem in verbis illis veritas, aut falsitas inueniri non valet: nam earum sensus non est secundum id, quod videtur; sed earum veritas aut falsitas reperitur in expositione ipsorum, quod hæc verba à vestra regia celsitudine mihi humillimo seruulorum vestrorum directa sensum parabolicum faciant, ex eorum tenore euidentissime liquet: non enim in sensu historico, vel literali vllatenus intelligi valent. Sic namque intellecta eorum signatum impossibile erat, absurditas quoque magna & imperitia esset talia proferendo. Liquet ergo proposita verba in suo formali tenore vllam, aut falsitatem, aut veritatem continere non posse, donec exponantur. Etsi eorum expositio à veritate Catholica in vllo penitus non delirat omni abiecta ambiguitate liquebit proposita fore vera firmissima constante sententia, sin autem ab orthodoxorum tramite vllatenus delirauerint, ea pari modo falsitatem continere manifesta ratione constabit. Et quia istæ figuratæ locutiones possunt recipere solum sensum conformem omni Catholicæ positioni, & possunt recipere contrarium obuiantem Catholicis assertionibus. Et quia secundum regulam iuris res potius debent interpretari, quod valeant, quàm quod pereant, exponendæ sunt tales parabolicæ locutiones in sensu sano conformi orthodoxorum Catholicæ positioni, hoc modo figuratæ locutiones hæ firma verirate constabunt, nec poterunt inter secundæ partitionis scripta, quæ damnata appellantur, collocari. Speculandum autem restat, sub qua aliarum duarum partium scripturarũ collocentur, scilicet, an inter apocryphorum, an authentico rum genus. Cui inquisitioni responderi non inconuenienter potest, prædictas metaphoricas locutiones inter authenticas scripturas collocari debere. Illæ namque solum scripturæ apocryphæ nominantur, de quarum veritate apud nos cõstantia nulla habetur. Et quoniam hæ figuratæ locutiones expositæ in sensu, in quo exponi debent, sicut infra in prosecutione liquidius apparebit, omni orthodoxorum Catholicæ positioni concordant, necessaria concluditur illatione inter authenticarum partem locari debere.

Quæ scripturæ dignæ sit fide, & quæ calumnia.

Metaphoræ S. Scripturarũ sunt intelligendæ, vt verba sonant.

Quomodo ambigui sensus in S. Scriptura exponi debeant.

Scriptura accipit firmitatem ab auctore.

CAPVT IV.

SECVNDA autem in hoc ordine speculatio est de harum figurarum auctore: Scriptura namque cuiuscunque cõditionis sit, firmitudinem, aut infirmitatem ex auctoris consequetur conditione hac forma, quod quoties constiterit aliquod scripturæ genus ab aliquo hæretico, aut hæresiarcha confectum, quantumcunque verba ipsa Catholicæ positioni consentire videantur, semper de hæresi suspecta nominantur, hoc auctore quatenus inducente.

A

Scriptura à Deo procedens est verissima.

CAPVT V.

HÆ enim tropicæ locutiones prout in cædula à regia altitudine mihi destinata contineri notum erat verbo oris Domini prolatæ ferebantur, cuius si apud nos fidelia testimonia haberentur, tantam sortirentur auctoritatem quantam quælibet scriptura totius Sacri Canonis noui, ac veteris testamenti, cum omnes vtriusque Canonis Scripturæ Spiritu Sancto agente dictatæ sint, qui est veritas indeficiens, & omni tempore æqualis sine aliqua extranea peregrinarum impressionum mutatione: omnia autem, quæ à Deo auctore procedunt, quantum ad auctorem suum æquiualentiam sortiuntur, vt tamen eas ore Domini prolatas dicamus, quamuis in libro, à quo ipsæ extractæ fuerint, sic fore asseratur, non est aliquod solidum fulcimentum. Qua in re sicut culpa caret eas ore Domini prolatas fore suspicari: ita ab omni criminis labe prorsus alienum est, eas ore domini non fuisse reuelatas, aut proditas asseuerare. Ex omnibus ergo superius disputatis in modum aphorismatis siue corollarii inducitur, has figurales locutiones quantum ad sententiam suam locari inter authenticas scripturas, eas vero diuino sermone fuisse prolatas, prorsus apocryphum est.

B

Hæ propositiones conuenienter Paradoxæ dicuntur.

CAPVT VI.

EX præcedentibus narrationibus quantum ad istum punctum, tanquam proœmialiter concludentes illi speculationi accedamus, in qua de occultis harum tropicarum locutionum veritatibus inquiretur, in quo tanquam in aliis disciplinis solent petitiones, atque suppositiones apponi: ex quibus cætera fulciuntur, teste Aristotele in principio primi Posteriorum, ita hic tanquam pro euidentissima hypothesi supponamus vnam harum figuratarum locutionum communem proprietatem, scilicet, has esse admirabiles propositiones dignæ nomine, aut titulo Paradoxorum. Eas autem admirabiles esse sic manifestatur: illæ namque propositiones admirabiles sunt, quarum veritates sunt duræ, & inquisitione difficillimæ, ac difficulter à falsitate separabiles propter magnam ad falsitatem habere affinitatem, nihilque, aut parum à falsitate distare videri: huius autem sunt hæ tropicæ trãsumptiones, quia illæ propositiones, quæ inter se aliquam oppositionis legem habent, sic secundum regulam dialecticam se respiciunt, quod si vna est falsa, reliqua est vera, vel quasi, & quia vero inter omnes has figuratas propositiones oppositio est, & non quædam seu parua, sed maxima earum contradictio, scilicet, de qua Aristoteles in primo Posteriorum Analiticorum, & in libro Perihermenias primo, de interpretatione nominato dicit, quod contradictio est oppositio, in qua secundum se nihil est medium: si ergo vna contradictoriarum propositionum est vera, reliqua est falsa, & est regula conuertibilis, scilicet, si vna est falsa, alteram veram esse fit necessarium. Est & vlterius contradictoriarum lex, quod altera est affirmatiua, altera vero negatiua, quod euidenter in his figuratis apparet locutionibus, sicut in prima metaphora continetur, scilicet: Vas clausum, & non clausum: luminosum, & non luminosum: paruum, & non paruum. Conformiter de cæteris figuratis propositionibus. Cum autem has propositiones dialecticas leges prosequendo liqueat esse contradictorie oppositas, alteram quoque necessario falsam existere, reliquam autem veram, per speculatiuum discursum reperire omnes illas veras, atque catholicas videtur esse admirabile.

C

Concluditur de superius dictis assignans quibus competant hæ figuratæ locutiones.

CAPVT VII.

SECVNDA pars proprietatis harum propositionum est, eas debere rationabiliter Paradoxas nominari: sicut enim Tullianæ propositiones in libro quodam Paradoxorum nominantur, quia admirabiles propositiones sunt. quæ, quia in quisitione altissimæ sunt, in fide vulgarium hominum minime capiuntur, sicut illud primum Paradoxon. Honestum est, hoc solum bonum esse Et sicut tertium Paradoxon, scilicet, Parua, inquit, culpa, vt magna est. Et sic de cæteris Paradoxis, namque illorum difficilem continet intellectum secundum vulgarium opinionem, omnes tamen hæc scientificis probationibus credibilia cuilibet, & persuasibilia efficiebantur. Sic enim Tullius declarat in prologo Paradoxorum. Habent se autem conformiter hę figuratæ locutiones: quia cum contradictoriæ sunt saltem in cortice literali, cuilibet eas inspicienti prima facie impossibiles videbuntur, præcipue vulgaribus viris, quorum ingenia in altam speculationem rarissime extolluntur. Postea vero competenter expositę omnibus, & singulis verissimæ, atque solidissimæ videbuntur in conformitate sensus ad omnem catholicam positionem. Ita autem, vt qui his quinque figuratis propositionibus congruentem titulum aut nomen imponere laborauerit, in libelli formam eas quinque figuratas Paradoxas propositiones appellabit. Sciendum autem eas quinque numero esse, secundũ quod formantur quinque tropicæ, aut attributales locutiones: vna autem, quæ inter cæteras prior est, Beatæ virgini cõpetit. Quatuor autem sequentes Redemptori nostro Christo Iesu competere dignoscuntur, sicut in prosecutiua expositione earundem euidentius apparebit.

D

Expositio primæ metaphoræ de Virgine Domina nostra.

CAPVT. VIII.

E

ANTE cæteras vero prima est. Fuit vnum vas clausum, & non clausum: paruum, & non paruum. luminosum, & non luminosum: vacuum, & non vacuum: insuper mundum, & non mundum.

Hanc aũt cæteris priorem de virgine Domina nostra exponi debere ex eis patet, quæ sequuntur. Debent namque omnes metapho. locutiones de personis illis aut rebus exponi, quibus proprie totius metaphoræ partes singulæ applicantur: & quia in hac prima metapho. sic est, ꝙ eius aliquæ partes alicui seu aliquibus rebus, vel personis applicari possent, omnes autem nequaquam: virgini tamen Dominæ nostrę omnes conueniunt, sicut in prædictæ figuræ expositione continebitur, necessaria concluditur illatione de ipsa, & non de aliqua alia persona exponi debere. In huius metapho. propositionis exordio continetur. Fuit vnum vas clausum, & non clausum: in quo Domina nostra Maria vasis recipit cognomẽtum, hoc autem non in sensu literali, sed in metaphorica locutione, quod apud oratores transumptio, aut metaphora appellatur. Et hoc est quotiencunque de aliqua re sermonẽ facere cupientes, non eam suo nomine, aut suis proprietatibus adnotamus, extraneæ rei nomen cum proprietatibus adiungentes: hoc autem non indifferenter, & vt cuilibet indistincte libuerit, faciendum est, vt cuiuscunque rei nomen alteri rei, cui voluerimus apponamus: sed solum alicui rei nomen alterius apponimus, quæ aliquam conditionem conformem ei rei de qua loquimur sortita est: alias autem facientes non metapho. aut tropos siue figuratas, vel attributales locutiones conficimus: sed publicissime deuiantes, errores nimios, & sententiarum obscuram intricationem causauerimus. Sic enim Arist. noster in libris Physicorum vulgariter dictis libri de naturali inquisitione inquit; omnes transferentes, secundum aliquam similitudinem transferunt: quasi si hominem leonem, aut porcum appellemus, necesse est aliquam conuenientiam in proprietatibus assignare inter hominem, aut leonem, aut porcum. Sic autem ad id, quod attinet, attendentes, cum Dominam nostram vasis nomine appellemus, oportet ei conformẽ vasi conditionem assignare, vas autem est ens artificiatum, non natura subsistens, nec productionis suæ habens primordia naturalia, ad aliquid continendum fabricatum, hic autem est finis, ad quem illud artifex fabricauit, opus quoque suum est continere: ideo quando aliqua transumptio huius nominis vas facienda est, ad alteram rem attributalem, necessarium est secundum continentiæ fieri proprietatem, s. vt res illa ad quam transumimus illud nomen vas, de ipsa sermonem facientes aliquid in se contineat. Sic enim declarat Grego. in sermone, quem fecit ad Episcopos. & vocatur in titulo ad fontes Lateranenses; & est homilia siue explanatio super Euangelium illud Lucæ, quod incipit: Designauit dominus & alios septuaginta discipulos. in quo cum

Transumptio quid.

F

Quo virgo Maria vasi assimilari possit

metapho. rerum tabernaculi sub sensu allegorico, aut potius Tropologico, quorum vterque matepho. dicitur elucidaret, dicit in tabernaculo fuisse vasa, in vasis autē sculptos boues, & cherubini, super quæ vasa sacerdotes esse asserit: nam sicut vasorum opus est continere ad continendumque illa artificis plasmauit intentio, sic sacerdotes Domini in se debent aliquid continere. Quid autem sacerdotes in se continere debeant, subiungitur, per id quod boues, & sculpta in vasis Cherubini in sensu allegorico præfigurant, sicut prosequitur beatus Greg. in præfato sermone.

Virginitas quid sit.

Ob multiplicem continentiam Virgo Maria virginitatis vas vocitatur?

CAPVT IX.

PRAESENTI autem inquisitioni particularius accedentes, quia Domina nostra virgo in prænominatis metapho. locutionibus vasis nomine appellatur, oportet in ipsa conditionem continentiæ assignare, qua in re sicut in se ipsa pleraque continebat: ita multifarie vasis nomine nuncupatur. Continuit autem præcipue Domina nostra virginitatis integritates, ex qua recte vas virginitatis appellatur. virginitas autem est integritas carnis, & mentis. cum omni priuatione experientiæ actus venerei. sic declarat sanctus Thomas super quartum sententiarum distinctione 33. fuit autem hæc virginalis integritas perfectius in Domina nostra, quam in omnibus mulieribus, quippe quæ virgo & mater extitit, vtrū que autem completissime. Virgo quidem antequam pareret, & dum peperit virgo, post partum virgo, virginitatis lauream immarcescibilem non amisit, semperque incognita viro. Quidam tamen iniquitatis filius, qui inter Christicolas natus Antichristus factus Eluidius nomen accipiens, asseruit Beatam Virginem postquam concepit, & peperit nostrum Redemptorem, à Ioseph viro suo carnaliter cognitam alios posteriores Christo filios peperisse. Sic refert August. super Matth. in capitu. 2. accepit autem occasionem errandi infidelis ille Eluidius in quadam auctoritate beati Matthæi, quæ habetur Matth. 1. capitul. in fine, scilicet, & accepit Ioseph Mariam coniugem suam, & non cognoscebat eam, donec peperit ei primogenitum filium suum, & vocauit nomen eius Iesum. Ex quibus verbis dupliciter conatur Eluidius arguere Beatam Virginem postquam Christum peperit à Ioseph cognitam alios filios peperisse. Primo autem, quia in præassumptæ auctoritatis serie continetur, & accepit Ioseph Mariam coniugem suam, & non cognoscebat eam donec peperit. Secundario idem probare conatur ex eiusdem testimonii verbis, cum dicitur: Donec peperit ei filium suum primogenitū, ex quo necessario inferri videtur alios secundo, & tertio genitos peperisse. Primogenitus namque nomen relatiuum, & nō absolutum est, sicut istud nomen pater. Sicut igitur pater sine filio, aut filiis nullus prædicatur, ita primogenitus sine aliis secundo, aut tertio genitis nullatenus dicitur. Idem autem inferri videtur ex alio testimonio Matthæi primo capitulo, cū dicitur: Antequam conuenissent, inuenta est in vtero habens de Spiritu Sancto, quod manifeste innuere videtur eos postea conuenisse, quod est virginem Dominam carnaliter à viro cognitam: aliter autem non recte diceretur, antequam conuenissent. inuenta est in vtero habens de Spiritu Sancto, sed diceretur nunquā conuenerunt Maria & Ioseph, tamen inuentum est eam cōcepisse in vtero de Spiritu Sancto, aut solum aliis tacitis expressisset, inuenta est in vtero habens de Spiritu Sancto.

Eluidij rationes B. Virginem à Ioseph cognitā fuisse.

Rationum Eluidii iniqui solutio.

CAPVT X.

DEBILISSIME firmata argumenta Eluidii nullatenus inferunt, quod intendit. Cum autem primo arguit Ioseph autem non cognoscebat Mariam, donec peperit: non ex hoc necessario infertur eam fuisse posterius cognitam: nam licet secundum vulgarium acceptionem cum alias dicit, non cēnauimus vsque ad vnam horam noctis, vel donec pullaretur prima hora noctis, innuitur eos post vnam noctis horam cænauisse, non tamen hoc infertur secundum vim cōsequentiæ dialecticę, sicut si quis syllogizet, tu non venisti vsque ad vnam noctis horam. ergo post vnam, siue primam venisti, nō valet consequentia ista: stat enim contradictorū cōsequentis cum antecedente, scilicet, quod non tu venisses vsque ad primam noctis horam, postea quoque, quod non veneris. Sic etiam respondere debet Eluidio suam ineptam consequentiam non valere, scilicet, Ioseph non cognouit Mariā donec peperit: ergo postquam peperit cognouit eam: stat nāque sine vlla inconuenientia Mariam, antequam Christum peperisset à Ioseph incognitam, & quod nec post partum eandem cognouerit, sed secundum vulgatam regulam logicorum, quando contradictorum consequentis stat cum antecedente, consequentia est nulla.

Quæ absurda sequantur ad Eluidium.

CAPVT XI.

HABVIT autem præterea Eluidius occasionem errandi ignorans modos loquendi Sacræ Scripturæ, in qua eum satis euidenti liquet argumento fuisse ineptissimum studentem, ac satis rudis ingenii madidæque memoriæ. Satis autem colligitur ex plerisque locis Sacræ Scripturæ istud aduerbium, Donec, vel Vsque, in cōtextu positum aliquem alium actum consequutum fuisse, non inducere. Sic habetur Gen. cap. 8. vbi de coruo, quem Noe misit ad videndum, vtrum terra desiccata esset sermo agitur, scilicet, emisit coruum, qui egrediebatur, & non reuertebatur, donec siccarentur aquæ. Sed sicut conuincitur ex textu Geneseos, præcipue secundū textum literæ Hebraicæ, coruus nunquam reuersus est in arcam. Amplius autem rationabiliter inducitur coruum nunquam ad arcam rediisse, postquam aquæ diluuii desiccatæ sunt, cum enim coruus animal esu carnium valde inhians sit, & multa hominum brutorumque cadauera reperiret, quæ vniuersalis diluuii alluuionibus deleta fuerant, non recederet ab eis, nisi esset aliquod impedimentum abigens illum inde, cogensque in arcam repedare, quod contigisse non conceditur, nec contingere potuisset, cum nulla auis, aut quadrupes animal esset quod illū inde abigere valuisset, quia omnia memorato vniuersali diluuio absorpta, deletaque referuntur. Restat ergo solam aquam diluuii exundantem potuisse ei impedimento fore: sed hoc non fuit: nam in prænominato Geneseos textu continetur. Et non reuertebatur, donec siccarentur aquæ: sequitur ergo nihil fuisse quod coruū à comestione carnium abigere valuisset in arcam compllens remeare. Infertur ergo eū nō fuisse reuersum: si enim coruus redire debuisset, rediisset tempore inundantium aquarum, cum terra adhuc madida opertaque aquis congruum non faceret incolatum, & non tempore desiccatæ terræ: quod ex simili conuincitur argumēto, cum idem de columba factum videamus, cum misit Noe columbam, vt sic videret an terra desiccata foret, vt habetur Gen. 8. c. cum dicitur: Emisit quoque columbam, post eum, vt videret, si cessassent aquæ super faciem terræ, quæ cum non inuenisset vbi requiesceret pes eius, reuersa est ad eum in arcam. Aquæ enim erant super vniuersam terram. extenditque manum, & apprehensam misit in arcam. Ante hoc autem Noe coruum miserat, vt euidenter ex Geneseos textu concluditur, & non reuersus est, licet inuenisset exundantes aquas diluuii: quomodo ergo rationabiliter dici posset eum postea reuersum, cum cessassent aquæ diluuii? Nullatenus videtur. Sequitur autem in textu, expectatis vltra septem diebus aliis, rursum dimisit columbam ex arca: at illa venit ad vesperum ad eum portans ramum oliuæ virentibus foliis in ore suo: intellexit ergo Noe, quod cessassent aquæ super terram: sequitur autem in eadem litera. Expectauitq; nihilominus septem alios dies, & misit columbā, quæ non est reuersa vltra ad eum. Huius autem in eadem litera causa annectitur, quia desiccatæ essent aquæ super terrā Si ergo columba, quæ nunciorum conueniens baiulus est, bis regressa est in arcam, cum reperisset terram opertam aquis, & postea cum eam desiccatam reperit non reuersa fuit in arcam quomodo verisimile erat coruum in arcam rediisse, cum desiccata esset terra, qui cum terra fluctibus inundantis diluuii cooperta esset, nunquam reuersus est? Litera tamen Geneseos dicit, quod coruus egrediebatur, & nō reuertebatur, donec cessarent aquæ diluuii, & postea tamen non reuersus est. Sequitur quod hoc aduerbium, Donec, non semper inducat aliquem actum postea sequi.

Error Eluidij superior ostenditur.

CAPVT XII.

AMplius autem, & hoc apparet ex quodam alio testimonio, quod habetur Gen. 28. ca. vbi Deus benedicit Iacob promittens ei bonorum multiplicationem, & multa alia prospera, & in fine eorum subiungit: Ego ero custos tuus quocunque perrexeris, & reducam te in terram hanc, nec dimittam, nisi compleuero vniuersa, quæ dixi. Et secundum aliam literam dicitur: Donec compleuero vniuersa, quæ dixi. Ex quibus verbis secũdum modum arguendi Eluidii concluditur, quod Deus dimitteret Iacob non habens eum in sua speciali protectione postquam vniuersa, quæ pollicitus fuerat complesset: contrarium tamen patet ex toto Penthateuco Moysi, in quo sæpe asseritur Deum pepigisse pactum sempiternum cum Iacob, & semine eius. Hoc idem perspicue apparet ex omnibus libris historicis totius veteris testamenti. Solida ergo veritate concluditur, quod istud aduerbium Donec non inducat semper post se aliquem actum consequentem.

Error Eluidij clarius patefit.

CAPVT XIII.

B

AD hoc autem & est aliud testimonium Psalmographi Psalmo centesimo octauo, qui incipit: Dixit Dominus domino meo, & sequitur: Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. qui Psalmus de Messia Christo necessario exponitur, secũdum quod apparet Matt. 22. c. vbi cum agatur de Christo arguente contra Pharisæos, Messiam futurum verum Deum, & verum hominem, & non solum eum filium Dauid futurum: sed etiam filius Dei sequitur ipsum dixisse: quomodo Dauid vocat eum dominum loquens in spiritu, si filius eius est, dicens: Dixit dominus domino meo, sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum? Et sic in hoc Psalmo Deus pater loquens ad filium Deum, & redemptorem nostrum Iesum verum Messiam dixit, sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Ex quo secundum supra habitum modum arguẽdi Eluidii inferebatur necessario, quod postquam Deus pater posuisset hostes redemptoris nostri Iesu sub pedibus eius, non deberet redemptor noster sedere ad dextram Dei patris: quod penitus impossibile atque absurdum est: nam cum redemptor noster Christus Iesus patri consubstantialis sit, eiusdemque naturæ, inseparabilis ab ipso est: & necesse est eum semper sedere ad dextram patris eo modo accipiendo quo in sacra scriptura dicitur sedere ad dextram patris. Euidenter sufficienterque concluso superioribus liquet argumentis Eluidium hæreticum non intellexisse modum loquendi sacrarum scripturarum, nec vim consequentiæ logicalis, & inde errandi originem assumpsisse.

Quomodo Dauid vocat Dominum loquens in spiritu si est eius filius.

Responsio ad secundam Eluidij rationem.

CAPVT XIV.

C

ACcedentibus nobis ad inquisitionem secundi argumenti Eluidiani, in quo concludere nitebatur dominam nostram Virginem post Christum conceptum, & in luce proditum, rursus alios filios concepisse, quia in testimonio verbi Matthæi sic continebatur: Ioseph non cognoscebat eam donec peperit ei filium primogenitum. Respondendum est istam rudem argumentationem Eluidianam multiplicem pati defectum, tum propter non cognouisse modum locutionis sacrarum scripturarum, tum propter nõ perpendisse modos expositionum dialecticarum, tum propter non attendisse mores poetarum, tum propter nescisse continentiam regularum canonicarum, tum propter superficialiter aspexisse dicta legum humanarum. Quod apparet, quia fundamentum argumentationis Eluidianæ est, quia istud nomen primogenitus est relatiuum, & prædicatur in relatione ad alios secundo, aut tertio genitos. Sic enim vt ille solum primogenitus prædicetur, qui habet alios fratres, aut fratrem posterius generatos: & ante ipsum nemo de fratribus suis natus est. Si ergo Christus primogenitus erat virginis Domine nostræ, inferebatur eam alios, aut alium post Christum filios concepisse, & peperisse. Recipit autem hoc fundamentum magnam instantiam: nam licet istud nomen primogenitus aliquando significet relationem, interdum tamen solum significat absolutum, scilicet quod simpliciter significat filium non importando aliquem alium respectum prioritatis, aut posterioritatis, quod exemplariter apparet ex hoc nomine filius: quia secundum suum primarium significatum significat relationem, & cum in aliquo contextu ponatur, est de natura sui significati, quod ponatur cum suo relatiuo, ad quod refertur tanquam ad terminum: sacra tamen scriptura plerunque eo vtitur non signando relationem, & tunc significat absolute hominem, quod apparet in libro quodam Salomonis qui dicitur Cantica canticorum in capitu. 2. in principio, vbi sponsus loquens ad sponsam dicit: Ego flos campi, & lilium conuallium, sicut lilium inter spinas sic amica mea inter filias & non accepit hic proprie filias pro filiabus, sed pro mulieribus absolute: nam si pro filiabus proprie sumendo acceperat, non dixerat filias tacito eo, aut illis: quorum filiæ erant: quia filia nomen relatiuum siue ad aliquid est. Sunt autem relatiua huius naturæ, quod vnum sine altero expresso non intelligatur, quia relatiua simul sunt naturali intelligentia, sicut ait Aristotel. in Prædicamentis in prædicamento, Ad aliquid. ideo necessarium est in vtrisque diffinitionibus vtriusque vti. In præallegato capitulo sequitur consimilis locutionis modus, vbi sponsa ad sponsum loquens ait: sicut malus inter ligna siluarum sic dilectus meus inter filios, & accipiuntur filii, id est, homines absolute: non enim possunt filii accipi relatiue: tunc enim poneretur, cuius filii sunt, sicut supra annotatum est.

D

Primogenitus non semper respectu iudicari, sed quando que etiam absolute significat.

Primogenitus quis sit secundum expositionem sacræ scripturæ.

CAPVT XV.

E

PRæterea vero, & istud nomen primogenitus secundum sacrarum scripturarum morem ille dicitur, qui primo de materna erumpit vulua, siue alius post eum sequatur, siue nullus: quod liquet ex eo, quod scribitur in secundo libro Moysi, qui Exodus dicitur capitu. vndecimo, vbi sic habetur: Hoc dicit Dominus, media nocte ingrediar in terram Ægyptiorum, & morietur omne primogenitum in terra Ægyptiorum à primogenito Pharaonis, qui sedet in solio eius, vsque ad primogenitum ancillæ, quæ sedet ad molam, & omne primogenitum iumentorum. Deinde vero in prædicti libri cap. duodecimo, dicitur quod media nocte Deus ingressus fuit in terram Ægypti, & occidit omnia primogenita Ægyptiorum, & sequitur in eadem litera, quod non erat domus in tota Ægypto, in qua non esset mortuus, & omnes isti erant primogeniti, quia vltima plaga quam Dominus inflixit, fuit mors primogenitorum. Si ergo non erat aliqua domus in tota Ægypto, in qua non esset aliquis mortuus, vt in præassignata litera Exodi continetur, & omnes ij primogeniti erant, necessarium erat quemlibet virum patremfamilias, qui haberet domum siue œconomiam in Ægypto, plures filios habere, vt aliquis eorum primogenitus diceretur, quod credibile nulli videtur: sequitur ergo illum hic primogenitum dici, qui primo erupit de vtero materna, scilicet antequam quisquam alius nasceretur, siue post eum alii sequerentur, siue nulli. Præterea, & adhuc liquidiori patet argumento eum primogenitum vocari, ante quem vllus natus non sit, siue post eum alii nascerentur, siue non, quoniam in præfato secundo libro Moysi in capitulo decimotertio, & in trigesimoquarto, & in plerisque aliis locis hæc continentur, scilicet. Sanctifica mihi omne primogenitum, quod aperit vuluam in filiis Israel tam in hominibus quam in iumentis: in quo manifestissime eum primogenitum vocat, qui primo de vulua matris erumpit: hic autem necessario illos primogenitos appellat, qui primo nascuntur ab vtero, siue alii posteriores fuerint, siue non. Si enim primogeniti soli illi vocantur, sicut in Eluidiana argumentatione accipiuntur, illi qui ante alios de materno vtero in lucem erumpunt, & post eos alius, vel alii nascuntur, multiplices sequerentur errores.

F

Primus, quod si quispiam filium genuisset, & solum illum generaret, non teneretur separare illum in partem Domini,

A aut sanctificare illum, vel redimere dando quinque siclos, sicut mandauerat Dominus de primogenitis: & habetur Num. tertio capitulo: quod certissime est falsum, sicut inferius abundantius declarabitur. Item sequebatur alius error, scilicet, quod si aliqua ouis, aut capra, vel bos vnicum filium genuisset, non deberet domino offerri in holocaustum: quod magnum inconueniens est, sicut infra magis declarabitur. Item alius error sequebatur, scilicet, quod cum aliqua fœmina primum filium peperisset, quod ille non debebat offerri, aut fisti coram domino, nec redimi pretio quinque siclorum, do nec sciretur an mater sua alium eius sequentem pareret, vt ille sic primogenitus vocaretur: qua forma obseruata, necessarium erat saltem post primi filii natiuitatem nouem mensibus, aut quasi per annum expectari, donec mater sua rursus grauidaretur, & pareret. Hoc tamen falsum est, quia cum aliqua fœmina filium primum masculini sexus peperisset, die quadragesimo debebat coram domino in templo sacerdotibus præsentari, & soluebatur in redemptionem eius pretium quinque siclorum, secundum legis dispositionem oblatis cũ quibusdam aliis sacrificiis, nullum tempus vlterius expectando, sicut de Christo Redemptore nostro euidenter apparet. De quo Lucas scribit capitulo secundo: Et postquam completi sunt dies purificationis eius, scilicet Mariæ, secundum legem Moysi: tulerunt illum in Ierusalem, vt sisterent illum coram domino: hoc autem totum tempus in quo infans primo natus in templo offerendus erat, triginta nouem, aut quadraginta dierum spacio dumtaxat coarctatum esse manifeste cõcincitur ex hoc, quod festum purificationis Beatæ Mariæ Virginis vulgariter nominatum festum candelarum, triginta nouem, aut quadraginta diebus à festo Natalis Domini est separatum. Et in hoc purificationis die Christus fuit in templo præsentatus, & redemptus fuit à parentibus suis quinque siclorum pretio, sicut cæteri redimi consueuerant. Eadem termini præfixio apparet ex his, quæ habentur Leu. 12. c. vbi dicitur Mulier si suscepto semine masculum peperit, immunda erit septem diebus iuxta immunditiam mulieris menstruatæ, octauo autem die circuncidetur puer, postea autem triginta diebus purificatur à sanguine suo, quibus expletis ibat adtemplum ferens secum agnum anniculum in holocaustum: quod si non poterat eum inuenire manus eius, scilicet, si pauper erat, quæ peperisset, ferebat par turturum, aut duos pullos columbarum. Concluditur ergo ex his, quod nonexpectabatur postquam fœmina primo pepererat, an iterum pareret, vt sciretur vtrum ille, ante quem nullus natus fuerat, primogenitus esset. Data namque hac forma nunquam facta fuisset purificatio, aut oblatio, & primogenitorum redemptio tempore à lege præfixo. Item & aliud inconueniens sequebatur, id est, si capra, ouis, aut bos peperisset, non debebat natus sexus masculini domino immolandus offerri, etiam si primus esset

C sue eum nullus præcessisset quantum attinebat ad legem primogenitorum, donec videretur si alium sequentem mater illa genuisset: quod liquide falsitatis redarguitur: nam postquã aliquod primogenitum in pecorib⁹ immolandis nasceretur, scilicet, in bobus, ouibus, & capris, septem diebus expectabatur, quibus custodiebatur cum matre sua, septimo autem die domino offerebatur: sicut habetur Exo. 22. c. Primogenitum filiorum tuorum dabis mihi, de bobus quoque, & ouibus similiter facies, septem diebus sit cum matre sua, octauo autem die reddes illum mihi. Ex quibus omnibus in vnam formam collaris, aut ex quolibet eorum solidissime, & satis euidenter infertur secundum sacrarum scripturarum morem illos primogenitos vocari, qui primo de materno vtero eruperunt, siue de eodem vtero sequentes fratres habeant, siue non.

Ritus antiquissimus quomodo primogeniti Deo offerebantur, & redimebantur.

B *Dies celebrationis festi purificationis Mariæ Virginis.*

Error argumentationis Eluidij in dialectica.

CAP. XVI.

APparet autem secundario argumentationem Eluidia- nam prorsus viribus esse carentem, quia circa terminos expositiones dialecticas ignorauit. Et enim apud dialecticos quidam tractatus de modo exponendi terminorum, in quo datur regula de modo exponendi istorum superlatiuorum, scilicet, primus, & vltimus, & quandoque aliorum superlatiuorum, & dicitur de omnibus superlatiuis, quod superlatiuus dupliciter exponi potest, scilicet, absolute, & comparate. Si autem iste superlatiuus primus absolute exponatur, sic exponendus est, scilicet, primus est, quo nullus est prior, siue, ante quem nullus est, siue post eum aliquis sequatur, siue non. Et istud superlatiuum vltimus cum absolute exponitur, sic exponendum est, vltimus est, quo nullus est vlterior, siue posterior, aut post quem nullus venit, vel est, siue ante eum aliquis præcesserit, siue non. Si autem hos duos superlatiuos comparate exponere voluerimus, habebunt duas expositiones, & tunc primus dicitur, ante quem nullus est, siue quo prior nullus est, & post quem alii sunt. vltimus est, quo nullus est vlteriot, aut posterior, sed ante eũ aliqui sunt. Et quia istud nomen primogenitus habet sensus huius nominis primus & filius, accipiet expositionem duplicem, sicut istud nomen primus, scilicet, absolute, aut comparate; absolute autem primogenitus vocatur quo non est alius prior genitus, siue ante quẽ nullus ex eadem vulua erupit, siue postea aliqui eruperint, siue non. Si autem exponatur comparate, primogenitus vocatur, quo nullus prior est genitus, & alii post eum geniti extitere. Primus autem istorum modorum in Sacra Scriptura vsitatior est, sicut ex superioribus probatum est, & hoc modo Redemptor noster Christus Iesus est primogenitus Dominæ nostræ Virginis, quia ante eum nullus alius, siue alij de illa nati sunt, licet post eum nullus natus fuerit ex eadem. Secundũ autem horum duorum modorum assumpsit Eluidius, ex quo errandi habuit occasionem.

D

Argumentum Eluidii fuit etiam ex imperitia poetarum.

CAP. XVII.

E

PAruis præterea solidata est fulcimentis Eluidiana argumentatio: quia non attendit circa hoc mores loquendi poetarum: nam ista nomina filius, & nurus, quæ ex sua significatione primaria signant relationem, aliquando more poetico in absolutis præcise significationibus assumuntur, sicut ex Virgilianis Ouidianisque, atque Statianis euidenter apparet narrationibus aliorumque poetarum: ponunt quippe nomen istud filius pro solo viro, & nomen istud nurus pro sola fœmina, quod sic manifesta aliquot argumentatione. Si enim nomen istud nurus in sua propria significatione assumatur quotiescunque fuerit in contextu adiungetur suum correlatiuum, scilicet, cuius nurus est, sed plerumque absolute in eisdẽ collocatur: sic apparet in Ouidiana narratione Metamorphoseos li. 11. qui vulgariter de transmutationibus nuncupatur, finita infœlici Phætontica morte, expleta quoque narratione de insolita mutatione sororum suarum in populeas arbores, quæ vlmi vulgariter nuncupantur super flumen Eridanum vulgariter nuncupatum Pô in Lombardia, & confinibus Italiæ.

F

Inde fluunt lachryma, stillataque sole rigescunt.
De ramis electra nouis, quæ lucida amnis
Excipit, & nuribus mittit gestanda Latinis.

Scilicet, cum Phætontiacæ sorores in planctu diuturno permanentes vltimo in populeas arbores mutarentur, lacrymæ, quæ in eis assiduæ in vita fuerant post defunctum vita corpus in arboribus permansere, quæ in resinam congelantur, & cadit in fluuium Eridanum, vbi arbores illæ vehementer abundant, ferturque per aquam in terram Italorum, in qua maternæ resinam illam, quæ electrum dicitur, accipiunt, & in vsus multiplicis ornatus muliebris conuertunt. Dicitur ẽt in fine versuum illorum Ouidianorum, quod electra prosunt nuribus latinis, vbi nurus non pro nuru proprie, sed pro fœmina absolute accipitur. Idem ponit Ouidius in prædicto Metamorphoseos lib. 11. in exordio libri, cum dicitur.

Ecce nurus Ciconum tecte lymphata ferinis.

In quo versu cum vellet continuata suspensius narratione historiam morientis Orphei texere, incipit, quomodo eum Thraces mulieres occiderint, quas vocat nurus Ciconum, id est, nurus Thracas, scilicet, mulieres de Thracia. Consimiles loquendi modos ponit idem Ouidius in libro de Arte Amãdi, & in plerisque aliis libris. Sic ergo istud nomen nurus, & nomen istud filius in significato absoluto inueniũtur apud Poëtas, cum illorum prima significatio sit non absolute significare. Inuenitur & istud nomen primogenitus interdum in significatione absoluta, licet eius significatum sit primarie relatiuum.

A

Error Eluidij in iure canonico.

CAPVT XVIII.

FVit autem alia deficiendi occasio Eluidianæ argumentationis propter regulas canonicas ignorare. Secundum modum regularum iuris canonici, istud nomen primogenitus non semper significat primogenitum in hac expositione, scilicet, quod primogenitus est, ante quem nullus primus natus est, & post quem alius, seu alii nati sunt: sic apparet extra in volumine Decretalium in titulo de verbo. signifi. cap. Ioseph autem, &c. vbi dicitur: Ioseph autem non cognouit Mariam donec peperit ei filium suum primogenitum. Ex hoc loco multi peruerse suspicati sunt Mariam alios filios habuisse, cum mos sit sanctarum scripturarum illum primogenitum appellare, quem nemo præcessit, & non solum eum, post quem alii nati sunt.

Error Eluidij in continentia modorum humanarum legum.

CAPVT XIX.

HAbuit autem præter hoc Eluidiana argumentatio deficiendi occasionem: quia continentiam modorum legum humanarum non attendit. Sunt enim multi termini vsitati secundum leges, quorum licet sit primaria significatio relatiua, plerumque tamen absolute significare reperiuntur, vt nomen istud proximus, & supremus. Si enim istud nomen proximus exponeretur accipiendo in significato relatiuo, diceretur proximus, quo nullus est propinquior, & post eum sunt alii minus propinqui. Si autem exponatur absolute, dicitur proximꝰ, quo nullus propinquior est, siue post eum sint alii propinqui, siue non. Hunc secundum modum leges sequuntur humanæ. Sic habetur in digesto nouo in titulo de verbo. sign. in lege proximus, vbi dicitur, proximus est, quem nemo antecedit: exposuit enim proximum in absoluta significatione exponendo per negationem, scilicet, proximus est, quem nemo antecedit, nec exponitur comparate: quia tunc poneretur necessarium esse alios minus propinquos, & posteriores. Idem apparet in eodem titulo, & eodem libro in lege proximi, vbi dicitur, proximi appellatione etiam ille continetur, qui solus est. Ex quo manifeste innuitur ibi non accipi secundum significationem relatiuam: nam in vno solo relatiuum nunquam est, cum relatiuum semper sit ad alterum, tanquam ad terminum, quod est suum correlatiuum, & sic saltem duo sunt. Item iste terminus supremus, licet secũdum se significationem habeat relatiuam, plerumque in absoluto significato reperitur, sicut in prædicto li. digesti noui in prænominato tit. in lege proximus. Consimiliter igitur istud nomen primogenitus interdum accipietur in significatione absoluta, licet sit sua significatio cum relatione, & accipietur primogenitus duntaxat pro eo, qui prior de vulua materna erupit Ita siue ante eum nemo natus est, siue post eum aliqui nati fuerint, siue non.

B

Proximus.

C

Primogenitus quomodo debet accipi.

Responsio ad tertiam Eluidij rationem.

CAPVT XX.

SPeculationi autem, in qua Eluidianæ argumentationi tertiæ respondendum est accedentes, quæ pro fulcimento innititur auctoritati Beati Matt. infra cap. scilicet, antequam conuenirent inuenta est in vtero habens de Spiritu Sancto, in quo Eluidius solum accipit, tanquam solidum fundamentum modum locutionis vulgaris: quod re vera infirmum valde est. Cum enim vulgaris quispiam dicat, antequam ille comederet, cucurrit, innuit eum postea comedisse: sic ergo Eluidius vult, quod cum dicatur, antequam conuenissent inuenta est habens de Spiritu Sancto, quod postquam inuenta est habens de Spiritu Sancto conuenerint, scilicet, carnaliter cõmiscendo ipsa Domina nostra, & Ioseph. Ista Eluidiana argumentatio non habet vllas vires concludendi, licet secundum aliquem modum loquendi vulgariter hoc habere videatur: non tamen tenet hic consequentia logicalis, quia contradictorium consequentis stat cum antecedente, ex quo necessario sequitur consequentiã non valere: quod sic apparet: quia satis solida veritate, & sine vlla repugnantia subsistit, antequã Ioseph, & Maria carnaliter conuenissent Mariam de Spiritu Sancto grauidatam, & postquam concepisset à Ioseph carnaliter mansisse incognitam: nam in hoc nulla contradictio est. Hoc idem apparet ex regula iuris, quæ habetur in volumine decretalium: extra de verb. sign. in c. quod dicitur, antequam conuenissent, non sequitur, quod postea conuenerint, sed scriptura, quod non sit factum ostendit. Concluſum ergo apparet euidentissimis rationibus Eluidianas sillogizationes prorsus deficere fundamento, & sine aliquo hæsitandi incentiuo intactam manere Dominam nostram virginem Beatissimam, virginem ante conceptum, & partum extitisse, in conceptu quoque, & partu, & postquam concepisset, & peperisset etiam eam solius Redemptoris nostri Iesu Christi extitisse genitricem, & prorsus à viro fuisse incognitam, propter quod congruentissime vas appellatur, scilicet, vas virginitatis, quippe, quæ in ea excellentius, quam in cæteris mulieribus fuit. In quo nimis eam sacra laudat scriptura, dicens: Sola sine exemplo placuisti fœmina Christo, sc. quia Domina nostra in aliis mulieribus virginitatis exemplum non reperit, quod iõ laudabilius fuit. In statu namq; veteris testamenti, tam apud Hebræos quam gentiles populos, licet puellæ vsque ad nuptias in virginitate manere studerent, non tamen vlla virginitatis perpetuę votum vllatenus emittebat, quin potius infœlix habebatur mulier, quæ in virginitate permanens, ab hac luce recesserat: quia per hoc non genuisse innuebatur. sicut patet Iudicum 11. c. de filia Iephte Galaaditis, principis ac Iudicis Israel, qui cum victoria habita de hostili turba vouisset, primũ quod ei de domo, aut possessione sua à cæde reuertenti occurreret, Domino immolare: Accidit, vt vnica filia eius præ gaudio ob uiam patri in oscula exiisset, cuius cum pater. quæ licet indiscrete vouerat, significasset, & illa paternis votis obuiare nollet, ait: dimitte me, vt plangam duobus mensibus virginitatẽ meam super montes Israel cum sodalibus meis. Cum nulla ergo in antiquis sæculis vouisset fœmina virginitatem, Domina autem nostra prima hoc votum emisisset, certe sola sine exemplo placuit hæc fœmina Christo.

D

E

De Virgine Maria omnis munditiæ vase.

CAPVT XXI.

AMplius autem fuit Domina nostra omnis puritatis, & munditiæ vas, nullius fœculentæ contagionis accessibus maculata. Sic enim de ipsa dicitur in libro Salomonis, qui dicitur Cantica canticorum. ca. 4. Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. Quippe quam dominus in eam superueniens, & ex eius vtero nasciturus totaliter purificauerat, aut potius puram creauerat secundum angelicam promissionem: sicut scribitur Lu. 1. c. Spiritus S. superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. Ideo nõ fuit in ipsa vlla macula peccati actualis mortalis, aut venialis, quod proculdubio magnum priuilegium fuit. Sic enim ait Aug. in lib. de Natura & gratia: Cum de peccatis agitur, de virgine propter eius filium, nullam omnino volo fieri mentionem. Fuit etiam à peccati originalis macula prorsus immunis. Circa quod conuentus fratrum Minorum, & Prædicatorum antiqua habent litigia, & penè cum ipsis suis ordinibus antiquata, quod fiet proculdubio immortale, nisi interueniat decretum, aut sententia superioris, qui habens pleniſſimam potestatem super hoc, suam interponat auctoritatem. Hoc autem non est in Prædicatorum collegiis: quia ipsi sint veritatis soliciti, atque ardentissimi inquisitores, & eius tenacissimi, & acerrimi defensores amore veritatis cuilibet repugnando, secundum Aristotelicam regulam in primo Ethi. 1. c. de Platonica idea, existentibus amico, & veritate, solum est præhonorare veritatẽ, & propter veritatem oportet familiaria destruere. i. si aliquãdo contingat amicum nostrum, & veritatem inuicem aduersis frontibus dissidere, magis veritati propter se, quam amico propter beneuolentiam deferamus: quia propter veritatẽ custodiendam, oportet interdum omnem amicitiam suam familiaritatem destruere. Idem tidem Minorum fratrum collegia, quæ sunt pro altera parte virginalis munditiæ defensores non ideo huic studeat occupationi, quia sint diligentiores, quam cæteri hominum virginis matris nostræ zelatores: sed quia satanas suam inexcogitabili astutia transferens se in Angelum lucis, cum sit vere filius tenebrarum, summo

F

studio

A

ſtudio inuigilat illaqueare miſerabilia corda noſtra, non ſolum in his, quę ex genere mala ſunt, ſed etiam in his quæ licet ex ſe bona ſint, interdum tamen mala fieri poſſunt. Sic autem huius materiæ diligens inueſtigatio ac frequens diſputatio, quæ de ſe licita videbatur, aut ad veritatis inquiſitionem, aut ad puritatis Dominæ noſtræ ſolidam detentionem, conuerſa eſt in venenum omnibus non occultum, quod ſecundum morem naturæ, ex poſterioribus liquet effectibus multiplicato odio inter collegia vtriuſque ordinis, infixoque tenaciſſime in viſceribus eorum, ex hoc ſolum diſputationis incentiuo, tanquam ſi in alterutrum fouerent inimicitias capitales iuſtiſſimè vtrinque inductas, & iuſtius ab vtraque parte defenſas: itavt cuiuſcunque ordinis fratres præeligerent alios ſuper hac re ſufficienter apparenterque concludere eis perpetuum ſilentium imponendo, quam ſectam Mahometicã funditus extirpare. Argumenta tamen vtriuſque partis, in quibus miſerabiles ipſi, ſed non miſerandi, cum vera ſpiritus afflictione nocte, dieque laborant infœlicem ſpiritum conſumentes, ſi ab aliquo habente granum intellectus in ſpician tur, nihil prorſus neceſſitatis inducunt. Item non eſt magna grauitas, aut difficultas alterutram earum partem fouere, licet vulgariter intelligentes exiſtiment magnam Dominę noſtræ iniuriam irrogari, ſi eam in peccato originali conceptam aſſeramus: cuius cauſa eſt: quia ipſi quid ſit culpa originalis, aut qualiter contrahatur penitus ſunt expertes, & huius veri

B

tatis ignari, præcipue cum illi qui dicunt Dominam noſtram in peccato originali fuiſſe conceptam, non aſſerunt eam in hac diutius labe manſiſſe, ſed eam immediate fuiſſe purgatam, aut, vt alii dicunt, fuiſſe redemptam, nec in hoc aliquatenus laus vel gloria Virginis dominæ noſtræ minuitur, aut mutatur: ita vt manifeſte maioris culpæ, atque diſcriminis ſit diſſenſio, in vtrunque iueterata collegium, & odium antiquatum, & pene à iuuenibus connutritum, & quaſi in vtriuſque ordinis naturam tranſiens, quam alterutram huius quæſtionis partem aſſerere, aut non pertinaciter defenſare.

Conſulerem autem cuilibet Catholico bonæ affectionis de diſputatiua huius quæſtionis inueſtigatione ſe nullatenus intromittere. Et quia in rebus dubiis quod tutius & fauorabilius eſt eligendum: & cum tutius ſit atque & fauorabilius, & ſine præiudicio alicuius veritatis cognitæ, aut apparentis Dominam noſtram prorſus ab omni originali labe fuiſſe immunem, quam eam originali contagione aſſerere fuiſſe pollutam: recte eligere debemus aſſerere eam ſine originali peccato fuiſſe conceptam. Si autem quiſpiam filius ſeditionis ſpiritu diſſenſionis ſtimulatus in nos inſurgere voluerit, non ei in eodem contentionis ſpiritu reſiſtamus: quia Eccleſia talem morem non habet, nec nos ſumus contendere aſſueti. Sic ait Apoſtolus primæ ad Corint. 11. ca. Hoc autem ſine prę-

C

iudicio melioris ſententiæ, aut conſilii, vel ſalua auctoritate maiorum, quibus in ſimilibus pertinet iudicare. Concluſum ergo ex ſuperioribus patet Dominam noſtram totius munditiæ vas extitiſſe.

Virgo Maria vas extitit omnium virtutum contentiuum.

Cap. XXII.

FVit autem, & præterea Virgo domina noſtra vas omnis virtutis contentiuum, quippe in qua tam Theologicæ, quem morales virtutes liberius, atque perfectius fuere, quam in cæteris creaturis. Sic enim de ea inquit Hieronym. Cæteris per partes, in Maria autem tota plenitudo gratiæ ſe diffudit: nec immerito: quia excellentius ornari thalamum aduenientis redemptoris decebat, quam cuiuslibet creaturæ, quæ adornatio conſiſtit in plenitudine gratiarum, & omnimoda repletione virtutum: itavt de ea aptiſſime prędicetur id, quod habetur Eccleſiaſtici. 50. ca. Tu es vas argenti ſolidum ornatum omni lapide pretioſo. Lapides autem pretioſos virtutes nominari, nõ eſt apud ſacram ſcripturam nouiter inductum.

Virgo benedicta proprie vas nuncupatur, quia Deum redemptorem continuerit.

Cap. XXIII.

QVamuis autem his prælibatis modis aliisque quampluribus Domina noſtra virgo Maria vas aptiſſime appellari debeat, proprius aptiusque dicitur vas propter in ſe continuiſſe noſtrum redemptorem Chriſtum Ieſum: & cum in hac præaſſumpta metapho. in cuius expoſitione laboramus, ipſa vas appellatur, non ſecundum aliquem præpoſitorum modo rum vas appellari poteſt, licet omnes & ſinguli aptiſſimi ſint, vt ipſa vas nuncupetur. Solum enim hunc in præſenti accipimus, ſcilicet, quia in ſe noſtrum continuit redemptorẽ, quod lucide manifeſtatur in applicatione ſenſus particularum ſequentium, quia in hoc ſenſu omnes particulæ conſonant, in aliis autem nequaquam, ſcilicet, cum in eadem dicitur: Fuit vas clauſum, & non clauſum: luminoſum, & nõ luminoſum: paruum, & non paruum. Et ſic de particulis ſubſequentibus. Vacuum, & non vacuum: Quæ ſi ad virginitatem comparen tur coaptari non poſſunt: non enim clauſum, & non clauſum reſpectu virginitatis dici poterat: nam licet ſecundum virginitatem diceretur vas clauſum, cũ virginitas ſit perfecta clauſura, non tamen ad eam referendo poterat dici vas non clauſum. Item ad propoſitum, nihil attinebat Dominam noſtram vas paruum, & non paruum ad virginitatem referendo dici. Item licet Domina noſtra ad virginitatem referendo dici poſ ſet vas vacuum, quia nihil omnino in ſe virginitas alienum admittit, cum ſit omnino ſterilis, virginitas tamen nõ poteſt dici non clauſum. Item omnia hic non poſſunt coaptari refe rendo ad munditiam Dominæ noſtræ, vel plenitudinem ſua rum virtutum, ex quibus etiam vas dicebatur: omnes tamen hæ particulæ coaptantur, eam vas nominando, quia in ſe continebat Chriſtum noſtrum redemptorem, ſicut inferius in proſecutione declarabitur. In quo domina noſtra non ſolum vas, ſed etiam vas maximum, & perfectiſſimum nuncupatur: quia in ſe continebat rerum omnium perfectiſſimum, ſcilicet, cœli & terræ conditorem, ſcilicet, redemptorem noſtrum Chriſtum Ieſum.

D

E

Dupliciter virgo continet Chriſtum.

Cap. XXIV.

QVa in re virgo Domina noſtra, dupliciter vas appellatur: quia dupliciter continebat noſtrum redemptorem ſcilicet, in ſuo ſacratiſſimo aluo realiter, & in mente conceptualiter, aut ſecundum fidem aſſentiendo. Continuit autem ſaluatorem noſtrum virgo Maria in ſuo vtero realiter: quia mox vt ipſa verbis Gabrielis archangeli aſſenſum præbuit. Secundo, præterea in benedicta immenſaque Trinitate, quæ eſt filius Dei patris, qui tunc in vtero virginis erat, & ab æterno cum patre, & Spiritu ſancto in omni loco erat & eſt, nouiter carnẽ aſſumpſit de ſanguinibus puriſſimis, atq; ſanctiſſimis virginis Dominæ noſtræ, non commixtis alicui ſanguini facto ex virili ſpermate: ſicut in aliis conceptionibus fieri conſueuit, & naturaliter fieri neceſſarium eſt: & organizauit carnem illam in conuenienti armonia, & proportione corpo ris viuentis, vſquequo perfecte eſſet corpus animæ receptiuum. Et hæc omnia in inſtanti completa fuerunt, ſcilicet ſine aliqua temporis menſuratiua duratione: non enim fuit factũ in tempore, nec in parte temporis, nec in aliquo modo commenſurationis temporis: quia in rebus, aut actionibus, quæ à Deo ſunt. quia ab infinita potentia procedunt, non eſt neceſſaria temporis ſucceſſio, aut aliqua actionis, & temporis com menſuratio: ſicut in naturalibus actionibus, procedentibus à cauſis operatiuis continentibus in ſe virtutem actiuam mul tum finitam, atque limitatam. Et in hoc eodem organizationis inſtanti fuit quædam anima nouiter creata: quæ nũquam ante eſſe aliquod præhabuerat, atque in eodem inſtanti illi ſacratiſſimo corpori, atque ſecundæ perſonæ Trinitatis fuit hipoſtatice ſiue ad vnitatem ſuppoſiti coniuncta, dando eſſe, & vegetationem, & omnem naturalem motum, atque actio nem, quem omnes aliæ animæ corporibus, quibus vniuntur naturaliter, præſtare ſolent.

Quantitas corporis Chriſti in vtero matris.

Cap. XXV.

FVit aut iſtud dominicum corpus, ſub valde parua quanti tate formatum, cum fuit perfecte organizatum, ita quod nullum vnquam corpus humanum fuit in aliqua regione, quod tam paruæ quantitatis exiſteret, cum perfecte organiza

F

tum eſ-

A

tum esset, quod fuit in instanti incarnationis. In exitu tamen in lucem de benedicto Virginis vtero, scil. post expletos nouem menses, fuit tantæ quantitatis, quantæ erant omnia alia corpora hominum, qui tunc in commensurata quantitate nascebantur. Quod sic in patulum deducitur, quia hoc sacratissimum corpus nostri redemptoris non fuit perfecte organizatum eo tempore, quo omnia alia corpora humana, naturaliter organizata perfectam habent organizationem. Non enim organizatur corpus humanum in vtero matris illico, vt virile semen in matrice recipitur, atq; in muliebri menstruo commiscetur: sed prius fiunt quædam naturales transmutationes. Est enim virile semen mox vt in aluo recipitur, per aliquot dies permixtum menstruo muliebri, quod fœmina in generatione administrat, sicut vir semen propinat: in quibus diebus sub colore & figura seminis manet, donec factis paulisper in vtroque multis transmutationibus per virtutem formatiuam, & digestiuam decisam in semine virili adiutam à cœlestibus influentiis transmutatur: & sic condensatur, & magis solidatur, donec decursis aliquot diebus per decoctionem & digestionem, magnam virtutis formatiuæ in sanguinis substantiam vertitur, & colorem. Manentibus autem prædictis virili & muliebri seminibus per aliquot dies sub hac substantia & colore continuatis naturalibus alterationibus, in carnis tenerrimæ substantiam vertitur, postea vero solidatur, donec in neruos, & musculos conuertatur, in quibus caro solidior est. Tunc quoque chartilagines generantur, quæ secundum duritiem sunt mediæ naturę inter carnem & ossa. Vltimo autem magis materia solidata de durioribus partibus, ossa corporis procreantur: & sic per multorum dierum curricula, sibi succedentibus naturalibus transmutationibus corpus perfecte organizatur humanum. In toto autem hoc tempore semen illud, quod est substantia harum transmutationum continuè augmentatur per intus susceptionem, secundum modum omnium aliarum augmentationum, sicut ponit Aristoteles in 2. de generatione & corruptione. & in 2. lib. de Anima. Hoc autem corpus per continuam augmentationem maiorem suscipit quantitatem, donec tantæ quantitatis existat, sub quanta de vtero materno procedit. Hæc autem augmentatio, atque dilatatio in vtero fœmineo celebrata fit eodem modo, quo naturaliter corpora infantium per alimentum continuatum augentur, donec ad ætatem virilẽ perfectam deuenerint, & attigerint integram corpulentiam. Istam autem augmentationem, in materno vtero, ante fœtus organizationem, & post illud organizatum celebrari experientia euidentissima, atque continuatissima manifestat. Mulier namque mox vt conceperit, non habet aluum in tumorem eleuatum amplius solito, quia semen virile in matrice susceptum, non est alicuius notabilis quantitatis: ita vt aliquid tumoris appareat. Postea vero succedentibus sibi in ordine diebus aluus paulisper erigitur in tumorem, donec in magnam quantitatem surrexerit, cuicunque notabilem: nec possit aliquatenus occultari. Prædicta autem nullatenus euenirent, si semen tam masculinum quam muliebre, dum his naturalibus mutationibus subiectum est, & organizatur, ac perfecte organizatum est, non susciperet continuum augmẽtum: alioquin vnum ex duobus dandum erat inconuenientibus, scilicet, quod semẽ virile nunquam in vtero crescret, dum istæ transmutationes continue celebrantur, sed maneret in eadem quantitate, in qua ab vtero decisum est, quod euidenti falsitate notatur: quia tunc non magis fœmineus aluus tumeret die qua fœmina parit, quàm tunc cum concepit, quod omni obuiat experientiæ, & solidæ veritati. Aut daremus alterum inconueniens, quod ad tantam quantitatem fœmineus surgeret vterus, die, qua fœmina semine suscepto concepit, ad quantam die qua paritura est, exsurrexerit: hoc identidem falsum est, vt euidentissime liquet. Concluditur ergo necessario, semen de quo est substantia fœtus, scilicet semen masculinum, & fœmininum esse minoris quantitatis die, qua fœmina carnaliter cognita est, quam tunc cum fœtus perfecte organizatus est in vtero matris. Die namq; qua mulier carnaliter cognita est, id, quod est substantia fœtus, est duntaxat modica quantitas seminis à viro decisi permixti paruæ quantitati sanguinis menstrualis, quod fœmina propinauit, quod totum commixtum est satis paruæ quantitatis: posterius autem, dum super hoc commixtum fiunt multæ naturales transmutationes, vsque ad perfecte organizatum esse continue augmentatur. Hoc pacto valde maior est quãtitas corporis humani, die qua definit perfecte organizari, quàm die, qua semen virile menstruali sanguini permiscetur. Si tamen mox vt semen virile matrici mulieris infunditur, corpus humanum organizatum esset, non esset maioris quãtitatis fœtus organizatus, quàm semen virile permixtũ menstruo muliebri eo die, quo alterum alteri permiscetur: quin potius minoris quantitatis esset, cum semen, quod fluidum, & valde humidum est, ad solidationem membrorum condensetur: cum debeat fieri perfecta organizatio corporis humani.

D

Modus quo partus in vtero augetur

B

C

Quomodo organizatum fuerit corpus?

CAPITVLVM XXVI.

IN sacratissimo corpore nostri redemptoris organizando, è contrario factum est: nam in eo instanti quo fuit consensus perfectus Virginis in verba Archangeli Gabrielis, fuit de purissimis sanguinibus eius menstrualibus portio quædam abscisa, de qua formatum fuit in instanti corpus nostri redẽptoris, qui sanguis in tanta quantitate fuisse credendus est, in quanta communiter in aliis fœminis solet causari conceptio, cum sanguis menstruus in illis virili semini permiscetur. Et cum de illo sanguine mox formaretur corpus redemptoris nostri, non poterat esse tunc tantæ quantitatis, quantæ est corpus humanum, cum attigit organizationem perfectam, secundum modum communem, quo organizatio solet naturaliter celebrari. Nam si corpus Saluatoris in instanti conceptionis suæ perfecte organizatum tantæ quantitatis tunc fuisset, quantæ sunt quantitatis corpora humana naturaliter perfecte organizata, necessarium erat in tanta quantitate sanguinem de corpore benedictæ Virginis assumptum fuisse, quantæ fuisset quantitatis istud corpus Christi perfecte organizatum, & adhuc multo maioris quantitatis sanguinem assumi quàm esset corpus organizatum, quia sanguis multum substantiæ raræ est, paucum obtinens densitatis, & cum ex sanguine aliquid densum corpus formari debet, necessariũ est, vt de multo sanguine paruum corpus organizetur. Si ergo tantæ quantitatis corpus de solis sanguinibus Virginis Beatæ formari debuisset, non sufficisset totus sanguis menstrualis: quinimo nec sanguis eius quantuscunque in venis esset: quod factum non fuit, quia hoc concesso necessarium erat corpus beatæ Virginis sanguine penitus carens, ac per hoc omni vegetatione, ac animali motu, & operatione destitutum in mortem corruere. Erat enim impossibile vitam sine sanguine remanere, cum anima omnis carnis in sanguine sit, vt habetur Leuit. 17. cap. & Deuteronom. 12. Item quia adhuc omnia hæc inutilia erant, cum totus sanguis in vnum locum conuentiens ad prędictum tantæ quantitatis corpus formandum nullatenus sufficisset.

E

F

Obiectio de informatione corporis nostri redemptoris.

CAPITVLVM XXVII.

FORTASSIS autem si quispiam respondere conaretur, quod licet sanguis menstrualis Virginis benedictæ de se non sufficeret ad formandum tantæ quantitatis corpus sub quanta erat magnitudine corpus nostri redemptoris, Deus tamen miraculose operans multiplicauit illum humorem menstrualem ad tantam quantitatem, in qua sufficeret ad formandum corpus sacratissimum Saluatoris. Sic enim Deus in rerum primaria origine cum fœminam de viri dormientis latere formasset, vt Gen. 3. cap. continetur, accepit vnam de costis eius cum parua quantitate carnis, & cutis illi costæ adhærentis, & inde tantum corpus formauit, quantum fuit corpus Heuæ, quia carnem & os illud multiplicauit. Item quando Redemptor noster Christus Iesus, de quinque panibus, & duobus piscibus, quinque millia hominum saturauit absque mulieribus & infantibus, superfuerunt duodecim conphini pleni fragmentis, quæ Saluator noster colligi imperauit, ne perirent, vt patet Matth. 14. cap. quod per multiplicationem factum fuisse satis euidenter apparet. Cui ineptæ responsioni in augmentationis formam propositæ respondetur, subsistere non valere. Deus enim nunquam aliquid miraculose

operatus est, si illud idem & æquè bene sine miraculo sola naturali operatione confici potuisset, facere namque aliquid miraculosè, quod sine operatione miraculosa æque conuenienter perfici potuisset, est potestatem frustratoriam ostentare, quod Deo nullatenus conuenit: sicut ait Aristoteles in primo Politicorum: Deus & natura nihil faciunt frustra. Si ergo corpus sacratissimum nostri redemptoris poterat conuenienter formari de pauco illo sanguine menstruali Beatæ Virginis existente in matrice, in qua solet celebrari conceptio sine aliqua multiplicatione menstrualis humoris, superfluum est talem multiplicationem astruere, & est satis magnus error, sicut testatur Aristot. in 8. Topicorum in princ. sc. Peccatum est per plura facere, quod fieri potest per pauciora. Concluditur ergo, necessario dicendum esse corpus redemptoris nostri fuisse in instanti formatum ex aliqua parte sanguinis menstrualis existentis in loco, vbi solet conceptio celebrari, & sicut sanguis ille menstrualis, ex quo formatum est corpus nostri Saluatoris, fuit paruæ quantitatis, ita corpus illud cum inde in instanti perfecte organizatum est, fuit paruæ quantitatis minus quolibet alio corpore humano, cum perfectam organizationem attigerit: & hoc quia alia humana corpora naturali modo organizata non immediate, vt virile semen in matricem fœminæ decisum est organizatur: sed multis factis transmutationibus per dierum circuitus super materiam seminalem.

Eadem veritas de formatione corporis Christi comprobatur.

CAPITVLVM XXVIII.

APparent præterea supradicta, quia si corpus beatificum nostri Saluatoris fuerat ex prima die, qua conceptum est, in tanta quantitate organizatum quanta corpora alia humana naturaliter organizata formantur, ex prima die, qua Domina nostra de spiritu sancto concepisset, aluus eius surrexisset in altum, quantum aliarum fœminarum vteri insurgunt cum ab earum conceptu multi dies decurrerint, aut cum propinquè partui sunt. Sequeretur autem & alterum inconueniens, scilicet, quod vterus Beatæ Virginis postquam Saluatorem nostrum concepisset, non continue turgidis elationibus in altum exsurgeret, sicut continuè aliarum fœminarum vteri eleuantur cum grauidatæ fuerint. In quibus duabus rebus conceptus iste ab aliis vsitatis concepribus differentissimus videretur, ad quem contemporanei attendentes stuperent, atque suspicarentur malum inde grauissimum aliquod affuturum: sicut enim ait Isidorus 11. Etymo. in capit. de monstris, cum monstra, quæ sunt præter naturalem consuetudinem, eueniunt, solent homines inde aliqua mala præstolari de proximo euentura, sicut exemplificat de quodam mõstro, quod accidit tempore Darii Arsamidæ, quod deletionem regni Persarum significauit, quæ consumanda erat tempore eiusdem Darii regis per manum Alexandri Magni regis Macedoniæ. Simile ponit Augustinus de Ciuitate Dei lib. 3. ca. vlt. in quo monstra multa enarrantur, quæ fuerunt signa multarum pestium, & bellorum vehementium, & combustionum multarum domorum atque locorum, & ruinarum ingentium ædificiorum, fulminumque de cœlo cadentium, sicut sequentia illico tempora experientialiter ostenderunt. Idem narrat Paulus Horosius in libris de Ormesta mundi. His autem sic se habentibus cum Pharisæi, qui inter omnes Iudæos singulis actibus Christi magis æmulantes erant, hoc in conceptione Christi vidissent: deinde in actibus suis aliqua respexissent quibus Christum redarguere molirentur, & maius ad redarguendum haberent incentiuum dicentes, iste diabolicus homo, aut potius hominis monstrum, quemadmodum contra naturam aliorum hominum conceptus, & in vtero gestatus est: sic contra eandem hominum consuetudinem omnia operatur, & omnibus hostis est. Item in eum hostiliter atque mordaciter arguendo poterant saltem apparenter in eum talia probra conijcere, non est admirandum, quod iste maledictus vir contra omnium hominum consuetudinem faciat, sitque totius generis humani hostis, cum contra consuetum conceptionis modum omnium sit conceptus, & gestatus in vtero. Et quia Deus volebat auferre omnia maledicendi Christum ac improperandi ei incitamenta, ne peccantibus in eum qualiscunque esset malefaciendi occasio colorata esset præcipue Pharisæis, & aliis æmulis inter Iudæos, liquidius apparet, eum hoc abstulisse improperandi atque maledicendi Christum qualecunque incitamentum. Conclusum ergo ex superioribus liquet, quod Christus in sua conceptione, & perfecta organizatione, quæ duo in eodem instanti fuere, non potuit esse tantæ quantitatis corpulentæ, quantæ fuit post multos dies in eodem aluo Virginis benedictæ, & sub quanta est magnitudine quodlibet corpus naturaliter organizatum in omnibus aliis humanis corporibus.

Corpus Christi in natiuitate æquale fuit cæteris infantibus.

CAPITVLVM XXIX.

HVius autem præpositæ conclusionis pars secunda erat, quod tantæ quantitatis erat corpus Domini Iesu redemptoris nostri, cum de materno vtero in lucem exiuit, quantæ erant magnitudinis aliorum infantium corpora communiter nascentium mediocris staturæ secundum commensurationem humanæ staturæ in tempore illo, quo Christus natus est. Nam cum à tempore natiuitatis redemptoris nostri anni mille quadringenti trigintaseptem discursi sint, & continue varietur quantitas staturæ corporum humanorum à maioritate in minus, secundum causarum naturalium confluxum, de quibus abundantius distinximus super 5. cap. Gen. necessarium erat tunc temporis corporis humani staturam proceritatis extitisse maioris, quàm nunc humana corpora communiter eleuentur. Corpus autem benedictum nostri redemptoris fuit secundum staturæ quantitatem commensuratissimum: nam non fuit magnum ad proceritatem magnitudinis gigantis, nec rursus ad paruitatem tantillorum hominum depressus est: sed habuit proceritatem staturæ conformem commensurationi optimæ, & mediocri corporum humanorum illius temporis, quo conceptus, & natus est. Et quia quantitas infantilium corporum in nascendo proportionaliter correspondet staturæ virilis perfectæque magnitudinis, & corpora commensurata virorum debitæ magnitudinis tunc maioris proceritatis, quàm nunc existerent, necessarium erat. corpora infantilia nascentia tunc temporis proportionaliter maiora fore corporibus communibus nunc nascentium paruulorum. Et quia Christus, vt prælibatum est, non assumpsit deformitatem siue differentiam in quantitate corpulentiæ ab aliis commensuratis corporibus, tunc temporis existentibus, necessaria illatione concluditur, corpus falsitatis nostri Iesu paulo maius fuisse corporibus nunc nascentium paruulorum. Euidenter ex supra narratis infertur, Dominam nostram vas aptissime appellari, quia in suo Sacratissimo vtero nouem mensibus nostrum continuit redemptorem à die, qua de sanguinibus eius corpus illud formatum extitit, vsque in diem, qua de eodem in lucem hanc communem erupit.

Secundus modus, quo virgo Christum continuit.

CAPITVLVM XXX.

SEcundus modus, quo benedicta Domina nostra in se Christum continuit redemptorem, est continere in mente conceptualiter siue per fidem, & consensum, scilicet, quod cum Archangelus Gabriel à diuina maiestate legatus altissimæ legationis verba proposuit, firmiter tenuit hoc Deo operante sine vlla difficultate perfici posse: licet conceptum virgineum omnis naturalis virtutis terminos operationemque excedere omnibus exclusis ambagibus liquidissime cognoscebat, consensit autem tanquam vere obediens fieri matrem Dei. In quo multæ laudis digna extitit: nam cum intellectum nostrum disponimus ad credenda illa, quæ nobis dicente Domino proponuntur, aut eius interpres quispiam enarrauerit, licet omne naturale excedant iudicium, captiuando omnem intellectum nostrum in obsequium Christi, sicut ait Apostolus 2. ad Corinth. cap. 10. multum coram Deo promeremur: sic declarat Apostolus in Epistola ad Hebræos ç. 11. vbi merita fidei describit, & quotiens, & qui homines per fidem Deo placuerint.

(:)

Continue humana corpora minuitur: & duratio.

A

Beatissima Maria virgo fuit vas in se perfecte continens attinentiæ ad fidem nostri saluatoris.

CAPVT XXXI.

FVit quoque Beatissima Domina nostra, vas in se perfecte continens, & explicite quicquid pertinebat ad fidem nostri saluatoris scilicet omnia, quæ de Christo credenda erant: ipsa namque perfectius atque explicatius sciuit quicquid ex Christo credere obligamur omnibus hominibus, & firmius ei, quam cæteri homines assensit. Ideo cum instante tempore passionis dominicæ, & passo domino Iesu, vsquequo sua resurrectio cunctis innotuit, cum fides de resurrectione redemptoris nostri, & de cæteris quæ in posterum facturus erat, in omnium Apostolorum cordibus abolita foret, vel penitus, vel in parte, in Domina nostra firmiter sine vlla scrupulosa hæsitatione permansit. Ideo quantum ad istam fidem Domina nostra singularibus laudibus celebratur, solaque præconiis miris attollitur. In quo valde eam laudat beatus Augustinus & beatus Bernardus: nam licet beatissima Domina nostra multa receperit priuilegia, & dotes gratia maternitatis nostri Saluatoris: quia excellentiæ valde magnæ esse decebat eam, quæ nostri redemptoris mater erat: tamen gratior fuit acceptiorque, atque magis placens ei recipiendo, & tenendo firmiter fidem eius: de quo beatus Bernardus in secundo libro, qui dicitur Speculum virginum, positionem recitans beati Augustini ait: Nam vt ait beatus Augustinus, beatior Maria accipiendo fidem Christi, quam concipiendo carnem Christi. Ex prælibatis omnibus liquido constat argumento Dominam nostram Mariam fuisse vas, & quotupliciter vasis nomine appellari possit, & quid modis singulis contineat, & quo eorum modo proprius ei nomen vasis coaptetur.

B

Vnde Virgo benedicta sumpserit nomen: Vas clausum.

CAPVT XXXII.

INharum prima metaphora, in cuius expositione continue laboramus, continebatur de præposito vase, quod erat clausum, & non clausum, quod Dominæ nostræ virgini coaptatur, referendo ad conceptionem nostri redemptoris Iesu. Præponitur autem in his verbis, de hoc vase, quod erat clausum: clausum enim communi voce prædicatur, quod nullam patitur, aut continet aperturam: hæc autem apertura suscipitur pro apertione vteri virginalis, & est hæc vna de singularibus laudibus nostræ Dominæ gloriosæ scilicet quod licet ipsa concepisset, atque peperit, nullam tamen apertionē passa est, vt cæteræ mulieres perpeti consueuerunt.

Quantum vero ad præsentem attinet speculationem, duæ sunt vteri apertiones. Prima autem est apertio, siue ruptio virgineorum claustrorū, quę in prima viri ad fęminam carnali copulatione perficitur, quæ tollit prorsus virginalem integritatem. Secunda apertio est cum in effusione infantis, in partu claustra vteri totaliter aperiuntur. Hanc autem secundam frequentius commemorat sacra scripturta. Sic habetur Exod. 13. & 34. ca. & in pleriſque aliis scripturæ locis: Omne primogenitum masculinum adaperiens vuluā sanctum domino vocabitur. Nullam autem harum apertionum Virgo beatissima passa est: quia fuit ab omnibus præseruata, quam ob rem non inconuenienter vas concluſum dicta est.

C

De quadam Metaphora virginis, quæ habetur Ezech. cap. quadragesimo quarto, & eiusdem declaratio.

CAPVT XXXIII.

MAnifestat autem propheta Ezechiel prælibata libri sui ca. 44. vbi dicitur: Et conuerti me ad viam portæ sanctuarii exterioris, quæ respiciebat ad orientem, & erat clausa, & dixit dominus ad me: porta hæc clausa erit, & non aperietur, & vir non transibit per eam, quoniam dominus Deus noster Israel transiuit per eam, in quibus verbis Ezechiel totus altissimis speculationibus propheticis deditus, sicut ex suspensiua sententia continuata ab exordio cap. 40. eius manifeste apparet, sub metaphoris quorundam ædificiorum magni templi multa secreta rerum futurarum reuelata suscepit: in hoc autem scripturæ Ezechielis loco sub metaphora cuiusdam portæ magnæ illius templi, quæ erat ad orientem accepit à domino secretum incorruptionis virginis benedictæ. Et cum dicitur, cōuerti me ad portam sanctuarii exterioris, loquitur Ezechiel propheta de Angelo, vnus namque angelus omnia ista Ezechieli reuelabat, & erat visio ista imaginaria, qa videbatur Ezechieli, q, vnus angelus eū assumeret, & ducebat eū in diuersa loca, sicut apparet ex c. 40. à principio, vbi reuelatio facta per istā mystici tēpli ædificationē iuchoat, & vsq; ad finē libri eiusdē continuatur. Et cū angelus ei ista ostendit, videbatur sibi quod eum in aliam partem transferebat, s. ad viam portæ sanctuarii exterioris: nam eum de loco sacrificiorum transferebat, sicut ex litera superiori continuatur. s. in fine 43. c. & tunc transtulit eum ad viam portæ sanctuarii exterioris. De hac porta dicit, quod erat ad orientem: cum autem sibi ad istam portam accedere videretur in visione imaginaria, reuelauit ei dominus secretum de incorruptione virginis benedictæ, quod per mysterium portæ huius nominabatur, & sequebatur, & dixit dominus ad me. Vocat autem hic Ezechiel dominum, siue Deum angelum, qui eum per omnia ista transducere videbatur, & eum in his omnibus in visione imaginaria erudiebat. Sic enim quidam alius angelus multa Zachariæ prophetæ sub visione imaginaria ostendebat, quorum mysticas ei significationes exponebat, sicut habetur Zachariæ 1. c. Hunc vero angelum Deum, aut dominum nominauit, quoniam sic est mos sacrarum scripturarum, vt liquet ex pluribus libris libris veteris testamenti. Sic habetur Exodi. 3. cap. vbi Moyses dicit, se vidisse rubum, qui ardebat, & non comburebatur, & locutus est ad eum dominus de rubo. Non appropies, inquit, huc: locus enim in quo es, terra sancta est, solue calceamentum de pedibus tuis. In li. tamen Actuum Apostolorum. c. 7. dicitur quod ille, qui in rubo loquebatur angelus domini erat, & non Deus. Item in lib. Exodi. cap. 20. & Deute. c. 5. dicitur, quod dominus dederit legem in monte Sinai: Apostolus tamen ad Galatas. 3. c. dicit legem factam esse per angelos, & datam in manu mediatoris scilicet Moysi, de quibus diffuse tractauimus Exodi. 19. c. rationem fundamentalem reddentes, quare in veteri testamento angeli interdum Dei nomine nuncupentur, in nouo autem testamento nequaquam, & quare aliquando Deus nominentur, aliquando autem non. Angelus autem, qui ista Ezechieli reuelabat, dixit: porta hæc clausa erit, & non aperietur: in quo Beatissimæ Virginis nominat incorruptionem, sicut ait Augustinus exponens hunc locum Ezechielis: non enim potest hoc vllatenus de aliqua materiali porta exponi: cum enim Deus in essentia sua infinitus sit, nec per aliquam portam ingreditur, nec aliquando exit. Est ergo necessario de Beatissima Virgine exponendum, quæ porta dicitur, quia sicut porta ad introeundum, & exeundum est: ita Domina nostra fuit, in qua Deus intrauit & exiit, cum de ea redemptor noster carnem veram assumpsit humanam, & exiuit per ipsam, quando post nouem menses exiuit de ipsa factus verus homo. Hanc portam dicit clausam esse in ęternū. quia Domina nostra licet cōceperit, atque pepererit, virginitatis integritatem non amisit, sicut aliæ fęminæ perdere cōpelluntur. Dicit, vir non intrabit per eam: quia Domina nostra nunquam fuit ab vllo viro carnaliter cognita: ita vt claustra virginea rumperentur, quorum Ezechiel causam subiungit, scilicet, quod ideo vir non ingredietur per eam. quia dominus ingressus est per eam scilicet quod dominus introiuit in ea, cum introiuit ad carnem assumendum, & exiuit per eam, cum exiit factus verus homo, & erat valde rationabile, quod templum tantæ venerationis, in quo tanto tempore dominus habitauerat, aliquo virili contactu nō pollueretur.

D

Maria porta dicitur.

E

Confirmatio superiorum ex dictis Salomonis.

CAP. XXXIV.

COnfirmantur autem supradicta ex his, quæ habentur in libro Salomonis, qui dicitur Cantica canticorum. scilicet Hortus conclusus soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus vocatur hortus propter delectationes hortorum, & dominus noster in ea quieuit, & delectatus fuit, cū ibi nouem mensibus mansit carnem assumens: sic enim habetur Ecclesiastici. 25. c. Qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo. s. Deus, qui me creauit. requieuit in tabernaculo veneris mei:

Virgo Maria horti nomen sumpsit.

F

tris mei: cum ibi veram carnem assumpsit. In hoc horto dominus requieuit, & nullus alius vnquam introiuit. Vocatur Domina nostra fons, quia sicut à fonte sunt emanationes aquarum, & ipse est primordialis scaturigo: ita à Virgine Domina nostra Saluator nostet effluxit, qui totius boni nobis fuit primordiale principium. Fons autem iste signatus dicitur: quia ad eum solum noster Saluator accessit.

De prima vteri apertura.

CAPVT XXXV.

PRima vteri apertura est, quæ fit per primum accessum virilem, quæ alias dicitur violatio, aut defloratio: in hac autem infligitur violentia, & corruptio integritatis virginalis non manentibus continuatis partibus corporis, sicut ab origine fuerunt, & hic vocatur ruptio virgineorum claustrorũ, in qua violatione, aut virili accessu vtrunque sustinere dolores satis nulla naturalia indicia sunt. In quo euidentissime acerrime arguuntur vehementes carnalium amatores illecebrarum, cum ibi acrius affligantur, in quo suam fælicitatem perfectissimam consistere arbitrantur, de quibus per singula disputando illucidare, licet in eo sint altissimæ, atque naturalissimæ speculationes, non conuenit inuestigare, quia hæc nimis particularia sunt, præcipueque quia ad regiam celsitudinem diriguntur, coram qua à quibusdam etiam honestis locutionibus est sani consilii abstinere, de quo aliter disputauimus etiam de quibusdam satis particularibus super 29. c. Gen. & super 38. Quantum ad hanc apertionem fuit Domina nostra virgo, vas clausum: quia nullus eam vnquam carnaliter cognouit, sicut in prælibatis fuit abundantius declaratum, & quantum ad hoc est miraculosa supernaturalisque conceptio sine spermate virili aliquam conceptionem posse patrari.

Miraculum conceptionis Saluatoris, in quo consistat ex sententia quorundam.

CAPVT XXXVI.

QVantum vero ad istam attinet speculationem, plerique vulgarium vsque hodie ignorant, rudique sententia diffiniunt, in quo sit miraculum virgineæ conceptionis: aliqui enim miraculum hoc existere putauerunt, quia cõceptionem fætus in vtero materno de solo semine virili fieri æstimabant, hic autem cum nullius virilis seminis ad menstrualem virginis humorem commixtio facta fuisset, satis miraculosa conceptio videbatur. Horum autem fundamentum nulla veritate subsistit, quia si solum de virili semine fætus formatio compleretur, nulla admixta particula de menstruo muliebri, nunquam fætus maternas imagines exprimerent: sicut aliquando patrum effigies repræsentant. Similitudo autem in fætu inducitur intra vterum fæmineum: quia fætus gignitur secundum virtutem generantis, ideoque cum venerit, virtutem vnius generantis virtute alterius, quæ in semine est, fortior em esse, fætus inde genitus eius sortitur effigiem, cuius virtus in semine ad gignendum fortior est. Ex hoc infert Isidorus in 11. Ethymologiarum. cap. 1. quod filii procreati, nec patrum, nec matrum accipiunt effigies, sed auitas, aut proauitas imagiens præferunt: quia virtus seminis auiti, aut proauiti, in patre, aut matre fortior est, quam virtus patris, aut matris in semine suo. Et quia aliquando sic contingit, vt filii maternas præferunt similitudines, sicut solent interdum præferre paternas, necessarium est, vt filii quoque de materno semine oriantur, sicut de paterno non est dubium eos gigni: de quibus Aristot. in 8. Ethicorum. Item si filii de semine materno ad substantiam suam nihil acciperent, sicut de semine paterno accipiunt, non dicerentur illæ fæminæ matres illorum, quos pepererunt, quia nihil eis de sua substantia impertirentur, sicut patres in semine aliquid de sua substãtia communicant, sed solum obtinerent matres loca conseruatiuorum vasorum seminis masculini, quod non sufficit, vt possint matres verissime prædicari. Quia tunc si semen virile in aliquo vitreo, aut metallino vase poneretur, & ibi aliquo artificio corpus formaretur humanum, vocaretur vas illud mater illius hominis ibi concepti. quod euidentissimæ falsitatis arguitur. Fecit autem simile in quodam vase Arnaldus de Villa Noua medicus opinatissimus, & peritissimus in experientiis naturalibus: qui suscepto semine masculino in vase artificialiter fabricato, conseruauit illud diebus aliquot adiunctis quibusdam transmutatiuis speciebus adiuuantibus virtutem formatiuam decisam in semine, denique factis pluribus transmutationibus, per aliquot dies corpus humanum inde formatum est: nec tamen perfecte organizatum: non enim sustinuit Arnaldus vlterius præstolari frangens vas illud cum semine iam formato, ne Deum tentare videretur considerans vtrum Deus corpori illi sic concepto animam rationalem infunderet. Item hanc viam insequẽtes necessario diceremus dæmones incubos, & succubos matres esse: quod nullus fatetur, qui recte intelligat. De his dæmonibus incubis, & succubis tractat Augustinus de Ciuitate Dei. lib. 15. vbi ait, quod tam euidens est dæmones incubos, & succubos esse, vt satis impudentiæ videretur eos esse negare. Isti autem dæmones incubi, & succubi nominantur. Incubi autem ab incubãdo, scilicet, supra fæminas, quod ad fæminam operantur: succubi autem à succubendo, id est, subtus iacendo, quod ad viros efficiunt. Nec est imaginandum alterum incubum alterum succubum, sed idem incubus, & succubus est. Et si forte multi sunt, quod confiteri necesse est, oportet quemlibet eorum incubum & succubum profiteri. Quilibet autem istorum, primo succubus dicitur: quia viro succumbit ad semen masculinum recipiendum in forma fæminea: postea autem incubus dicitur, quia fæminæ incumbit, ad idem semen in vase fæmineo sub virili forma deciden dum. De modo autem, quo dæmones isti, qui incubi, & succubi nominantur semen recipiunt, & de modo, quo semen susceptum emittunt, & quomodo illud aliquo tempore custodiunt vt naturalẽ calorem non amittat, in quo formatiua, & organizatiua fundatur virtus, & quæ vasa, & qualiter formant ad prædicta perficienda, & à quibus viris, & fæminis ista recipiant: & in quib. decidant, & quomodo hinc gigantes generantur corpore robusti, & ingenio valde pollentes, quãuis in se sint naturalissimæ inquisitiones, non expedit tamen de eis per singula inuestigare ex fundamento rationis superius assignatæ, de qua materia disputauimus super textum quinti capituli Gen. Sic Merlinus per dæmones incubos & succubos genitus est: & fuit vere filius viri & fœminæ: tamen nec pater in generatione illa fæminam vllam cognouit: nec mater identidem à viro aliquo cognita est: dæmones ergo isti incubi & succubi matres vocari non possunt, licet in se semẽ contineant, ex quo postea corpus formatur humanum. Si tamen fœmina solum semẽ virile susciens de suo nihil impertiretur, non possent magis rationabiliter mulieres matres, quam dæmones succubi appellari: ad hæc autẽ additur, quod si fæmina de suo semine, aut substantia, ad formandum corpus filij impenderet, non esset conueniens ad perfectas sobo les corpore & ingenio procreandum fœminas specialium cõditionum inuestigare, & ætatum, cum solum tanquam contentiua vasa se haberent respectu seminis masculini: est tamẽ magna vtilitas prædictas solicite inuestigare: ergo fæminæ aliquid de suo semine ad formandas proles impartiuntur. Maior autem huius syllogisticę inductionis, ex se apparet, minor apparet per Aristotelem in 7. Politicorum. vbi magnam esse differentiam dicit, in corpore, & intellectu sobolis procreatæ, matres tantæ, aut tantæ ætatis esse, aut talis conditionis existere, quod experientia liquidissime manifestat: damna autem, aut horum vtilitates satis declarat Aristot. in septimo Politicorum. Item si fœmina de semine suo in generatione nihil impertiretur, nec differret ad prolis generationẽ fœminam phlegmaticam, aut cholericam, aut alterius complexionis esse: sed hoc manifeste falsum est, sequitur ergo eas aliquid ad proles procreandas impertiri. Patet hoc identidem, quia mulieres phlegmaticæ cæteris paribus filios maioris corpulentiæ mulierib. cholericis, aut sanguineis, vel melancholicis gignunt: mulieres autẽ sanguineæ cæteris paribus maiores filios, mulierib. cholericis, atque melãcholicis. Cuius causa est, quia mulieres phlegmaticæ propter humiditatem indigestam abundant nimis in materia menstruali deficiente calore digerente, & desiccante: quapropter mulierum phlegmaticarum filii carnes teneras, mollitie muliebri habent laxas, atquẽ indigestas, & faciliter corruptibiles, atque ægrotatiuas. Mulieres autem cholericæ, ex abundantia caloris

cholerici

D

Arnaldus de Villa noua.

E

F

Quia Mulieres fœtus maioris gignant fortiores & sapientiores.

A

cholerici humoris consumunt materiam menstrualem, de qua generatio prolis patratur, & manet in quantitate pauca, ipsa tamen conuenienter digesta, & conueniens: Ideoque filii mulierum cholericarum, cęteris paribus existentibus, corpulentia cæteris hominibus sunt minores, sunt tamen corpore agiliores, quia carnes sunt digestæ, nulla humiditate phlegmatica deprimente, habęt quoque carnes duriores, densiores, & musculosas, atque neruosas: quia à materia illa exclusa est omnis phlegmatica humiditas indigesta, mollitiem fœmineam causans in membris. Sunt etiam saniores filiis mulierum phlegmeticarum, & minus ægrotatiui: quia in eis bene digesta est superflua humiditas, quæ est materia corruptionis, & omnem ægritudinem causat. Sunt etiam isti cæteris hominibus ingenio acutiores: quia intellectus habet operationes magis, aut minus perfectas, secũdum quod organa phantastica sunt magis, aut minus disposita. Cum enim organa phantastica totaliter perturbata sunt, intellectus humanus nihil prorsus valet intelligere, sicut liquide in hominibus ebriis totaliter comprobatur: qui penitus nihil intelligunt, quia fumi à stomacho surgentes totam cellam phantasticam indisponunt, omnes species phantasticas, per quas causatur intelligere, perturbantes: & quia homines filii cholericarum mulierum habent carnes bene digestas, in conuenienti harmonia est cerebrum nimis bene temperatum, & cella phantastica disposita. Ex quo perspicue infertur eos cæteris hominibus ingenio viuaciores existere. Infertur ergo ex supra memoratis, mulieres partem menstrualis humoris loco seminis ad prolis formationem impertiri, qua in re miraculum super naturalis conceptionis Virginis gloriosæ non est in eo, quod ista opinio asserebat, scilicet, quod miraculum fuit, quia ibi non fuit aliquod sperma virile, de quo solum corpus humanum formandum erat.

Filij mulierum cholericarum sunt ingenio acutiores cæteris hominibus.

B

De opinione quorundam circa conceptionem Beatæ Virginis.

CAPVT XXXVII.

ALii autem vlterius delirantes arbitrati sunt miraculum conceptionis in hoc existere: quia cum ex semine masculino mixto menstruali humori fœtus procreetur in vtero, quod semen solum fœmineum ad hoc nullatenus esset sufficiesn, & quia in hac conceptione nulla virilis seminis particula menstruali humori permixta fuit, solus humor menstrualis sufficiens non videbatur ad hanc generationem perficiendam: quia ipse solus in parua quantitate subsisteret. Ista positio solida veritate subsistere nõ valet, sicut nec ea, quam supra improbauimus: semen namque modicum, aut multum esse non facit ad posse gignere, vel non gignere: sed ad magnam, aut paruam prolem procreare. Sic ergo rebus se habentibus, si alia non obstarent fœminæ solæ de semine suo possent prolem gignere etiam incognitæ viro: esset tamen ista differentia inter filios generatos, quia filii à solis fœminis procreati essent paruæ corpulentiæ: geniti autem à fœminis & viris simul maioris proceritatis existerent: quia maior esset quantitas seminis, cum semen masculinum fœmineo menstruo iunctum esset, quam cum menstrualis humor solitarius in vtero permaneret. Item filii à fœminis & viris geniti viribus robustiores, & corde audaciores essent: filii autem à solis fœminis procreati, essent viribus debiliores, & animo timidiores. Item prædicta positio existere non potest, quia si ob hoc solum fœmina sola concipere non posset, quia semen fęmininum per se paruæ quantitatis est: semen autem virile fœmineo sanguini menstruali coniunctum maioris est quantitatis, posset aliqua fœmina reperiri, quæ sola de semine suo posset concipere. Potest namque aliqua fœmina esse, & plerunque erit, quæ tantæ quantitatis habeat sanguinem menstrualem, quantæ magnitudinis est sanguis menstrualis alicuius mulieris cum semine virili commixtum: sicut si fuerit aliqua fœmina phlegmaticæ complexionis, quæ nimis abundat in materia menstruali, tanta erit quantitas sanguinis menstrualis huius mulieris, quantæ fuerit magnitudinis semen, viri cholerici commixtum semini muliebri, quia omnes cholerici, tam masculi, quam fœminæ deficiunt in quantitate materiæ seminalis: nunquam tamen aliqua fœmina reperta naturaliter est, aut poterit reperiri, quæ sola incognita viro concipere posset, quantumcunque abundet in materia seminali. Inducitur ergo ex his, non ideo fœminam solam de semine suo viro incognitam concipere non posse, quia in ea modica est quantitas materiæ seminalis.

Mulieres quæ in spermate pluriũ abundant.

C

D

De tertia opinione quorundam.

CAPVT XXXVIII.

DElirantibus autem & plerisque aliis, quidam præterea æstimauêre huius conceptionis virginalis miraculum esse, propter non fuisse virginalia claustra violata. Arbitrantur quippe filium genitum in lucem non posse prodire à materno vtero, nec aliquam fieri conceptionem, nisi virginaliũ claustrorum ruptio antecedat, & quia Domina nostra nullam omnino virgineorum claustrorum apertionem passa est, miraculum indubitatissimum videbatur eam potuisse concipere. Ista positio stare non debet, sicut nec præcedentes: quia isto habito, & concesso non ponebatur miraculum in conceptione: sed in emissione ab vtero, scilicet, in partu, ex qua infertur positione eos arbitrari, non esse inconueniens fœminam sine vllo virili contactu concipere, parere autem viro incognitam impossibile æstimabant. Aperturam autem claustrorum vteri virginalis per se ad conceptionem non posse proficere, euidentissimo liquet argumento. Sicut enim in accessu virili claustra virginalia corrumpuntur: ita quouis alio modo aperturam perpeti possent: sola enim fœmina seipsa potest suæ virginitatis claustra infringere, non tñ vlla conceptio sequeretur. Poterat idẽtidem manu, aut ferro, aut alia quauis virginitas integritatis suæ patiiacturam. Liquet igitur claustrorum apertionem per contactum virilem ad conceptum minime posse proficere, & si in accessu virili, in quo claustra virginalia violantur, interdum sequitur fœtus, conceptio non propter claustrorum apertionem fit, sed ad aliam longe distantem pertinere causam dignoscitur. Horum autem fundamentum, scilicet, ad conceptionem perficiendam claustrorum virginalium apertionem esse necessariam, falsum esse liquet. Interdum namq; sine ruptione claustrorum conceptio sequi potest, & aliquando sequuta est, cuius modum nobis per singula exponere non conuenit: est enim modus satis grossus, & cuilibet speculanti satis imaginatione cõprehensibilis: Aliquando namque hoc visum est, & plerunque euenire cernitur, & non solum hoc, sed & aliquid alterum, quod satis videtur mirabile, contingit, scilicet; quod aliqua mulier totaliter virgo carne, & mente nullam omnino corruptionem perpessa, prolem concipit naturaliter: sed in virginitate permanens concipere non potest, quia saltem corporis integritatem destrui necesse est manente mentis incorruptione, quod identidem particularius declarare intentionis nostræ non est, causa horum supra prælibata est. Ponit tamen aliqualiter Sanctus Thomas hunc modum in quadam quæstione cuiusdam quolibeti. Potest autem & vir, sue virginitatis integritate manente totaliter in mente & corpore, gignere, licet integritas corporis non ita omnimode sicut in fęmina sit: huius autem exemplum conforme patet, sicut in cæteris, quæ de fœmina dicebantur. Omnia autem hæc quantumcunque integritas mentis & corporis salua maneat, sine semine masculino, & muliebri menstruo non paterentur: item ista ruptio claustrorum virgineorum in accessu virili, non est necessaria ad emissionem infantis ab vtero pariendo. Nam dato, quod talis ruptura per virilis genitalis violentiam non patietur, patietur fœmina posterius eandem claustrorum apertionem in partu sine virili contactu, quam in conceptu per virilem actionem perpessura erat. naturaliter namque in effusione infantis ab vtero, claustrorum maxima apertura causatur, & maioris doloris, quam fuerit prima delibatio virgineorum claustrorum in accessu virili: & hoc violentius fiet in ea, quæ nunquam virilem contactum experta est, quam in illa, quæ virili actione claustrorum suorum passa est corruptionem. Item apertio facta in accessu virili, non sufficit ad partum, quia post eam necessarium est, maiorem in partu fieri apertionem, sine qua etiam si alia ruptio claustrorum præcesserit, impossibile est ab vtero infantem emitti: euidenti ergo illatione concluditur claustrorum virgineorum apertionem, quæ in primo accessu virili perpetratur, ad partum, qui postea sequitur, posse nullatenus adiuuare.

E

F

A

De opinione aliorum circa idem.
CAPVT XXXIX.

SICVT nec cęteris prælibatis deliramentorum generibus assensimus, ita nec huic, quod dicitur assentiendum est, scilicet, quod aliquorum opinio fuit, solum hic miraculum in conceptione virginis existere: quia non fuit ibi aliqua particula seminis masculini, ex qua secundum partem fœtus in materno vtero plasmaretur. Nam vt medicorum plurimi opinantur, licet vir, & fœmina spermatizent: tamen corpus formatum in vtero, pro nulla sui parte de semine masculino formatur, ita quod totum corpus filii geniti de mulicbri formetur humore, nullo penitus de virili semine intermixto.

Medicorũ quorundã opinio, de formatione fœtus in vtero

Dicunt nãque semen virile ad hoc solum proficere, quod semen fœmininum digerit, & informat atque organizat, & contemperat: deinde vero per suam magnam caliditatem dissoluitur in exhalationes fumosas, nullo penitus de substantia eius manente ad particulam corporis procreandam in fœtu. Conforme autem exemplum est de oleo ardente, aut de lucerna, quia in oleo cum sit humidum vnctuosum, vnde passibile à calido cum igne consumptum fuerit, nihil de eo manet: tota eius substantia in vapores aereos teneros resoluta, lychnum vero, quod talis complexionis non est licet comburatur, tamen aliquid manet, quod ignis non vastat vltimate conuersum in cineres. Ita semen masculinum cum habeat in se inclusum calorem, & ipsum sit humidum vnctuosum, vnde passum à calido totum in fumos exhalat, nullo de eius substantia manente residuo. Humor autem menstrualis, quia grossior est, nec ita à calore passibilis, potissime à non magno valde calore, cum aliqualiter digestus fuerit, remanet aliquid ex quo fiat plasmatio corporis infantis. Ista medicorum opinio licet aliquam naturalem apparentiam continere videatur, non tamen habet solidum fulcimentum: multas namq; instantias patitur, de quibus nunc gratia breuitatis speculandum non est: ideo non est Aristo. positio, aut aliorum naturalium philosophorum, de solo menstruali humore fœmineo corpus humanum compingi virili semine nõ commixto, sed vtrunque semen compactum totalem infantis corporis fore materiam.

Adquid virile semen proficiat.

B

Opinio Doct. de miraculo virgineæ conceptionis.
CAPVT XL.

QVIA secundum Aristotelicam assertionem in 1. Ethicorum, omnes scrutari opiniones fortassis inutile est, sufficiens autem ad quæ aliqualiter rationem habere videntur: aliis ergo deliramentorum generibus derelictis, secundum solidam, atque catholicæ positioni conformem veritatem concludentes, dicendum erit, miraculum virgineæ conceptionis in hoc existere, non in hoc, quod claustra virginea illæsa manserc, nec in aliquo simili: omnia namque ista sine miraculo satis erat possibile fieri, sed quia non fuit menstruali humori virgineo aliquod masculinum semen commixtum scilicet, quod benedictum corpus redemptoris nostri de solis purissimis sanguinibus virginis extiterit nullo virili semine accidente, & magis attendendo dicendum est, non fuisse præcipue miraculum: quia non fuerit ibi aliquod masculinum semen menstruali humori commixtum, ex quo partialiter corpus benedictum Saluatoris plasmaretur, sed quia non erat ibi virile semen commixtum ad contemperandum, & digerendum, formandum, atque organizandum sanguinem virginis menstrualem: quia sicut lignum sine igne ardere impossibile est, ita impossibile est semen fœmineum sine masculino semine posse digeri, atque formari. hoc autem non fuit in sanguine menstruali virginis benedictæ. non enim fuit ibi aliquod virile semen immixtũ, quod temperaret, digereret, formaret, atque organizaret sanguinem menstrualem Dominę nostrę, ad formationem corporis nostri redemptoris: Totum autem hoc, quod in humore menstruali virginis beatę semine virili operante conficiendum erat, diuina spititus paracliti operatione patratum est: ideo in symbolo fidei continetur, qui conceptus est de Spiritu sancto, id est, quod Spiritus sanctus supernaturaliter ad conceptionem illam operatus est, semen virgineum

C

, disponendo.

D

Qualiter Spiritus sanctus operatus est ad conceptionem Christi.
CAPVT XLI.

QVÒ circa operæpreciũ est speculari, cum multi circa hoc errauerint, aut saltem delirare potuerint, qualiter Spiritus sanctus ad conceptionem virgineam operatus est. Non enim est intelligendum Spiritum sanctum operatum fuisse conceptionem virginis admirabilem, aliquod semen in virgineum vterum per se nullo alio agente decidendo, quod mẽstrualem virginis humorem temperaret, digereret, atque formaret, & organizaret, sicut semen masculinum operatiuum erat naturaliter operando, si illi menstruali humori fuisset admixtum: quia Spiritus sanctus Deus est. Deus autem est spiritus, spiritus autem corpus non habet, & sic Deum incorporeum confitemur, ex quo manifestum est eum semen non habere, quod ad gignẽdum decidere posset aut debuisset. Semen namque, quod sic deciditur, solis animalibus pertinet. nec rursus fingendum est Spiritum sanctum semen aliquod viri alicuius assumpsisse, & conseruasse, sicut dæmones incubi, & succubi faciunt, & postea in virgineo vtero poneret, quod naturaliter semen fœmineũ digereret, atque formaret. Hoc quippe diuinæ repugnat dignitati: vt dæmonis illusoris formam assumeret. Item quia hoc concesso sequeretur violatio virgineorum claustrorum, sicut fieri consueuit, cum dæmones incubi semen à viris susceptum in vas genitale fœmineum effundunt: tunc enim vere claustra rumpuntur virginea, sicut si à viro quantumcunque potente fœmina carnaliter rangeretur: quod de Domina nostra virgine nullatenus profitemur. Item quia hoc directe repugnat catholicæ assertioni, scilicet, CHRISTVM de nullo semine virili fuisse conceptum: præterea si CHRISTVM, sic conceptum de aliquo virili semine fateremur, sicut dicimus eum filium virginis esse, quia de eius semine conceptus atque formatus est. ita eum filium alicuius viri concedere necessarium erat, cum de semine virili factus extiterit, quod valde repugnat catholicæ positioni. Item nec arbitrari quisquam debet, Spiritum sanctum aliquod semen nouiter creasse de nihilo, nec alicuius viri semen esset, si talem in se virtutem contineret, qualem continet semen quodlibet masculinum, & eadem super menstrualem virginis humorem efficeret, quia ex hoc quoddam maximum inconueniens causabatur, quod magis obuium erat intentioni Christi carnem assummentis, quam eidem incarnationi, aut diuinæ dignitati repugnasset, Christum ex maris & fœminæ vsitata coniunctione fuisse progenitum. Quod sic euidenter apparet: Deus enim ex sua infinita potentia, & bonitate potuisset totius humani generis culpam remittere, atque prorsus peccatum prothopatrũ istorũ omniũq; posterum peccata, atq; delicta delere eo modo, quo nunc cunctorum peccatorum remissio fit; vel quouis alio modo voluntati suæ beneplacito: exegit tamen diuina iustitia, vt culpæ pœna correspondet, sicut virtuoso actui præmium correspondet, & sic aliqua pœna illi primæ transgressioni daretur, ne totaliter impunita remaneret, & quia si homines huius transgressionis pœnam totaliter sustinere debuissent, ad eam tolerandam non sufficerent: quia peccatũ erat infinitæ iniurię, quia erat contra Deum, qui est infinitæ excellentiæ: vt redemptio atque satisfactio æquiualens pateretur, oportebat eum, qui infinitus foret pœnam huius criminis tolerare, & quia post Deum nullus infinitus est, voluit Deus, scilicet, tota Trinitas benedicta filium Dei patris istam facere redemptionem. Et quia iustitiæ regula hoc exposcit, vt præuaricationis animaduersione immerita crucientur iusta illud: Peccata suos debent tenere actores, vt in iuribus habetur sæpe pro palea: & homines fuerant in hac parte transgressionis actores, oportebat eum hominem fore, qui huius reatus dignam pœnam assumeret: qua in re filius Dei patris carnem humanam assumere dignatus est. Quod si fortassis semen illud, quod SPIRITVS SANCTVS poneret in aluo virgineo, esset nouiter creatum, nec esset alicuius viri de genere Adam, CHRISTVS ex illo spermate præcipue genitus non fuisset de genere Adæ: non ideo congrue redemisset genus humanum, deriuatum ab Adam, præcipue cum illa culpa, pro qua CHRISTVS patiebatur, erat culpa ipsius Adæ. Eligibilius ergo meliusque

Ratio diuinæ incarnationis.

E

F

fuisset,

A

fuisset Christum genitum fore de semine virili, atque fæmineo modo naturaliter consueto, existentibus masculo & fœmina de genere Adæ, quam quod de aliquo semine fuisset genitus, quod non esset alicuius viri descendentis de genere Adæ, quod sic liquidius manifestatur. Cum enim menstrualis humor fœminarum per se ad conceptionem inutilis sit, nisi semine masculino superfuso, atque permixto temperetur, digeratur, atque formetur: necessario nos profiteri debemus filium genitum magis ad actionem, & naturam patris, quam matris pertinere, cum magis à patre, quam à matre generetur. Et sic dato, quod corpus redemptoris nostri Iesu formatum fuisset de menstruali sanguine virginis benedictæ, quæ erat de genere Adæ, si ibi interciderat aliquod creatum nouiter semen, quod non fuerat alicuius viri de progenie protoplasti, & illud temperasset, digessisset, atque formasset sanguinē virginis menstrualem, magis Christus progeniem, ortum, atque naturam ab illo semine traxisset, quam ab Adam ex parte seminis virginalis: sicut si quisquam foret, qui patrem, & matrem habens, patrem non de semine Adæ habuisset, mater vero de Adæ semine esset progenita, non de Adæ progenie diceretur præcipua denominatione facta à semine masculino: & sic Christo illud semen nouiter creatum loco patris succesSerat, & erat sic maius inconueniens magisque intentioni eius, secundum quam carnem humanam assumere dignatus repugnans, quam si de virili, & fœmineo semine pariter gigneretur. Concluditur ergo nullatenus esse dicendum Spiritum Sanctum, aliquod semen nouiter creasse, quod in virgineo vtero posuisset. Cum ergo dicimus, quod Christus redemptor noster de Spiritu sancto conceptus est: est sensus quod Spiritus sanctus supernaturali operatione, nullo alio naturali agente mediante, aut tanquam principali agente, aut tanquam instrumento, semen menstruale beatæ virginis temperauit, digessit, & organizauit, donec corpus perfecte formatum esset, sicut virile semen facturum erat, si ibi commixtum fuisset. Ita enim de igne dicimus ignis, quod naturaliter comburit, & incinerat quodlibet combustibile ei appropinquans, & lignum quodlibet actione ignis, in illud naturaliter comburi potest: quod si fortassis Deus, per se ipsum nullo alio agente naturali mediante lignum combureret illa ligni combustio supernaturalis diceretur, & Deus hic operabatur supernaturaliter, quidquid ignis naturaliter facere debuisset. Sic autem in præsenti erat, quia semen virile, quodcunque illud foret, si menstruali humori Beat. Virginis fuisset commixtum, temperauerat, digesserat, atque formauerat menstrualem humorem virginis benedictæ, vsque ad perfectam corporis organizationem: & quia Spiritus sanctus per se hæc omnia operatus est, nulla alia operante creatura, dicitur Christus conceptus de Spiritu sancto, sicut aliter diceretur conceptus de semine virili, si ibi fuisset admixtus.

Filiorū genitura plus patri quā matri debetur.

B

C

Virile semen duplicem sortitur habitudinem causalitatis.

CAPVT XLII.

IVXTA quam speculationem attendendum est, quod virile semen duplicem sortitur habitudinem causalitatis, respectu seminis fœminini, & respectu corporis formati in vtero. Prima est habitudo causalitatis materialis: nam sicut corpus in vtero formatur de semine mulebri: ita partim de semine virili formatur: nec est aliqua pars corporis formati, in qua non sit aliquid de semine masculino, & fœminino, cum alterum alteri perfecte mixtum sit, sicut cum aqua vino perfecte fuerit adiuncta. est ergo vtrunque semen causa materialis partialis corporis formati, & vnum semen respectu alterius non habet respectum causalitatis materialis, sed respectum concausalitatis: quia vtrunque causa est, in quo & æqualia sunt. Secunda habitudo causalitatis quam habet semen virile ad corpus formatum in vtero est respectus causæ efficientis: nam licet humor menstrualis fœmineus sit causa materialis corporis organizati: tamen non habet aliquam efficaciam in formando membra, aut distinguendo. Semen autem virile causa materialis corporis organizati secundum partē, insuper habet in se virtutem formatiuam, secundum quam semen femininum temperatur, & digeritur: & corpus formatur atque perfecte organizatur. Habet autem semen virile habitudinem efficientis causalitatis, sicut ignis ad lignum aut aliud combustibile: quia semen femininum, quamuis sit pars materialis corporis organizandi, in se tamen nullam virtutē continet alteratiuam, secundum quam in alteram qualitatem, aut dispositionem mutetur aut organizetur. Si ergo ei nullum virile semen misceretur, remaneret ei pristina dispositio, aut qualitas status, & sic impossibile erat vllam fieri generationem. Semen autem virile superueniens menstruo mulebri mutat illud à dispositione, in qua erat: & digerit illud: est enim ipsum humidum, & rarum atque frigidum, ita quod non conuenit generationi futuræ permanendo in illa dispositione. Digerit ergo illud, & facit esse maioris caloris, & condensat, minus de humiditate relinquendo, atque solidando, vt inde partes corporis duræ, atque solidæ formari valeant: sicut sunt carnes, & ossa, postea vero organizat illud, figurando diuersas corporis partes, singulis sua tribuendo lineamenta: prout speciei corporis humani conuenire dignoscitur: sic enim tota humani corporis machina perficitur, qua nullo modo fieri possent, manente semine fœmineo in sua primaria dispositione. Sic ergo concludendum est maius fuisse miraculum, CHRISTVM sine virili semine fuisse conceptum, inquantum semen virile continet in se virtutem digestiuam, & organizatiuam menstrui muliebris, quam secundum, quod semen masculinum est causa materialis fœtus formandi: nam si in semine virginis benedictæ fuisset virtus formatiua, & organizatiua, licet non fuisset ibi semen virile commixtum, non fuisset tantum miraculum fuisse Christum conceptum, sicut de semine virginis benedictæ, in quo non erat virtus digestiua, formatiua, atque orgnizatiua, potuisse per se solum corpus aliquod generari: sicut in ligno, aut aliquare combustibili non est virtus cōbustiua, quod ipsum se ipsum comburere possit, aut quod sine applicatione alicuius combustiui comburatur est admirabile. Quod ergo virginale semen, in quo non erat aliqua vis digestiua, aut formatiua sine admixtione seminis virilis, in quo est potestas organizatiua, organizetur, atque perfecte disponatur, est magnum miraculum.

D

Actio seminis humani in principio generationis.

E

An ex semine solum virili fieri possit generatio?

CAPVT XLIII.

EX hic prædictis autem fortasse aliquis arguendi occasionem acciperet: ex solo virili semine corpus aliquod humanum posse compingi: quod apparet, quia semen virile est causa materialis corporis organizandi: etiam ipsum continet in se virtutem organizatiuam, digestiuam, atque alteratiuā, nihil ergo deesse videtur ad hoc, quod ex solo virili semine corpus perfecte humanum compleri posset nullo sanguine menstruali commixto, sic igitur poterit per se ipsum concipere, fœmina nihil agente, videmus tamen sine fœmina nullam omnino fieri conceptionem, relinqui ergo videtur, in virili semine digestiuam, atque organizatiuam virtutem minime consistere. Cui argumentationi fortassis aliquis respondebit, quod quanuis in virili semine sit virtus organizatiua, formatiua, atque digestiua, tamen virile semen per se ad formandū corpus non valet, quia virile semen modicæ quantitatis est, nec per se valet ad formandum corpus aliquod humanum. Hæc autem positio subsistere non potest, quia semen esse multum, aut paucum non facit ad posse gignere, aut non posse: sed ad gignere paruam, aut magnam sobolem, & sic licet geniti à solo viro minoris essent staturæ, quam geniti à mare & fœmina, tamen aliqui essent à solo masculo generati, tamē istorum nulli sunt: ergo sequitur, quod nō est ista causa, quare masculus solus non potest generare. Item positio ista stare non potest, quia licet vnus masculus, & vna fœmina communiter maioris quantitatis sint in semine, quam vnus vir, solus tamen aliquis vir esse poterit tantæ abundantiæ in materia seminali, quantæ est vna fœmina, & vnus vir: sicut ergo vnus vir & vna fœmina generare possunt, ita ille vir solus generare posset: sed hoc nunquam reperitur. Infertur ergo virum non ideo non posse solum gignere, quia est in eo paucitas materiæ seminalis.

F

A

Alia responsio subiectis improbanda.

CAPVT XLV.

FORTASSIS aliqui alii, adhuc delirantes, dicent masculum non ideo solum non posse generare, quia in eo paucitas materiæ seminalis est: sed quia in masculo non est aliquod vas, siue locus receptiuus ad conceptionem faciendam. vt organizetur corpus, atque organizatum corpus debitam recipiat quantitatem. Certum quippe apparet, semen masculinum & femininum paruæ esse quantitatis, de qua corpus formatur humanum, donec formatum sit. Cum vero fœtus de vtero materno exiuit in lucem magnæ quantitatis est: quia in vtero suscepit magnum incrementum. Ad hęc autem omnia facienda locus est in vtero fœminino in quodam vase piloso, in quo multæ cellæ sunt ad simul fœtus multos formandum, quod vas apud nos pellis secundina, siue fœcundina vocatur, aut matrix. Hoc autem vas huius conditionis est, quod cum aliquis fœtus interius formatur, & organizatur, extenditur: cum autem nullum semen virile intra receptum commixtum fœminino menstruo est ad formandum fœtum, est collectum in formam panni non occupans aliquam notabilem quantitatem: cum autem intus formatur aliquis fœtus, paulisper quotidianis incrementis extenditur, secundum modum augmenti fœtus intra formati. Huius autem exemplum est in vtre, qui cum non sit plenus aliquo liquore, aut saltem aere, habet latera complicita, & subsistit sub modica quantitate, atque modicum occupat locum: cum vero incipit repleri, continue maioris quantitatis efficitur: atque maiorem occupat locum. In viro autem intra corpus eius non est aliquis locus, in quo semen organizari valeat, & recipere debitam quantitatem. Semen quippe virile partim est de superfluo alimenti quotidiani, quod alimentum in substantiã corporis alimentati conuertitur, partim de superfluo non cõuerso: istud autem superfluum alimenti nõ transiliens in substantiam rei alimentatæ, in tertia digestione recipitur in vasis seminariis, quæ sunt intra corpus virile lumbis affixa, postea vero in tempore accessus virilis ad fœminam defluit de vasis illis in matricẽ vteri fœminini. Sunt igitur vasa illa paruę quantitatis. Nam solum est ibi locus materiæ seminalis. Ab his autem vasis seminariis semen non difflueret, nisi vasa illa tangerentur, & semen cogeretur diffluere euerso vase: fit autẽ iste contactus mediantibus testiculis: nam cum ista vasa lumbis adhæreant, sunt quædam cordæa virga virili, per loca illa vasorum seminariorum transeuntia, per quas ascendunt testiculi tempore coitus, & faciunt euerti semen contentum in vasis, quod alias defluxurum nõ erat, nisi ex magna commotione totius corporis ex potestate phantasiæ super totam materiam corporalem. Sicut contingit in somnis, vt viri circa hoc somniantes nocturnam pollutionem patiantur, vel ex nimia repletione seminalis humoris: quia tunc superfluere necessarium est: aut ex impotẽtia virtutis retentiuæ, quod cõtingit in ieiunantibus, qui potentiam retentiuam debilitatã habent. Ideo viri ieiunantes, nisi sint valde debilitati, potius nocturnam patiuntur pollutionem diebus quibus ieiunant, quã diebus quibus comedunt abundanter: & potissime, cum ante accubitũ aquam solam biberint: quia aqua nimis laxat potentiam retentiuam, licet nullo modo multiplicet materiam seminalem. Ex quo etiam sequitur, quod facilius homines pollutionem patiuntur nocturnam, si ante accubitum aquam biberint, quam si vinum: nam licet vinũ calorem suo feruore cauſet libidinis, & semen faciat despumare, quod aqua nullatenus frigiditate sua efficere valet. tamen aqua potentiam retentiuam relaxat, quod vinum non facit. Ieiunantibus ergo, qui potentissimi ad ieiunandum sunt, aut qui in materia seminali vehementer abundant, eligibilius, atque vtilius est per noctem ante accubitum vinum quam aquam bibere: si pollutionem nocturnam desiderant euitare. Semen ergo de vasis seminariis, nullo modo valet defluere, nisi concussis vasis seminariis postquam in casibus prælibatis, seminariorum aũt vasorum concussio fit ascendentibus testiculis ad locum vasorum. Ex quo sequitur id quod communiter videmus, scilicet, quod viri castrati, licet in materia seminali ante testiculorum abscissionem abũdauerint, & postea eodem modo abundent, & patiantur virgæ inflationem, quæ est quædam dispositio ad actum venereum, nullo tamen modo valent decidere materiam seminalem, etiam si multoties interioribus stimulis ad venerem impellantur: quod accidit, quia vasa seminaria nõ cõcutiuntur, cum testiculi ad illa ascẽdere non valeant. Ad incepta redeuntibus dicendum erit, in viro conceptionem fieri non posse: quia non habet locum, in quo semen digeratur, formetur, & organizetur. In vtero autem fœminino omnia ista loca aptissime collocata sunt: sicut supra annotauimus. Ex quo infertur in fœmina & non in viro generationem posse celebrari.

B

Natura & dispositio loci in quo fœtus formatur in vtero

C

Quare emittitur semẽ in somno.

Ieiunantes facile polluuntur & quare.

D

De quadam causa superiorum.

CAPVT XLVI.

AMPLIVS autem & superiorum alia causa reddi potest attentius speculantibus, quia vt est de intentione Arist. & sui commentatoris Auerrois super secundum Physic. opus naturæ est opus intelligentiæ, id est, quo omnes motus, id est, naturales actiones diriguntur ab aliqua substantia intelligente, siue illa Deus sit, siue angelicus intellectus, qui omnia ista respiciens omnia dirigat. Si enim non daretur ista alicuius superioris intellectus regulantis directio, res naturales carentes intellectu non haberent motus tam certos, & in operationibus suis vniformitatem non sequerentur, sed varie in diuersis temporibus mouerentur, quod in naturalibus nunquam videtur: sed conceptiones fiunt naturaliter, ergo necessarium est eas ab aliqua intelligentia regi, in rebus autem operantibus secundum intellectum ista est conditio, quod nunquam aliquid operentur, nisi fine præsuppositio: sequitur ergo, conceptiones necessario ad aliquem finem fieri, finis autem immediatus conceptionis non potest alius assignari nisi nasci, & viuere, quia concipi rebus animatis nihil prodesset, nisi nascerentur & viuerent: vbi ergo nasci, aut viuere sequi non potest, non fiet naturaliter generatio humana. Sed in viro sic est, quod dato quod in eo conceptio fieret, & fœtus talis organizatio, non posset fœtus conceptus nasci, & viuere, cum vir non habeat loca, per quæ fœtus exire possit, sicut liquet cuilibet intuenti. In fœmina autem ista loca dispositissima sunt: ideo in fœmina, & non in viro conceptio fieri potest. Causas autem quare in fœmina talia loca sint dispositi, & non in viro, per singula styli officio disputare ad præsens non est meum: licet hic sint satis naturales inquisitiones, quia à quibusdam verbis me abstinere oportet, cum hæc ad vestrã regiam celsitudinem dirigantur. Etiam quia singula inquirendo oportebat valde dilatare sermonem, quod nimis abhorreo.

E

Cõditio in rebus operantibus solum intellectu.

Insufficientia prædictæ responsionis.

CAPVT XLVII.

VENTILATA superius positio, licet aliquam veritatem contineat, plenarie tamen materiam non elucidat, nec directe quæsito respondet: nam verum est intra virile corpus nulla loca ad fœtus formationem esse, & nullo modo interius fieri poterat, etiam data conceptione non erat locus per quem fœtus genitus nasceretur: sed hoc sufficiens non est, quia hoc solum negat intra virum conceptionem posse celebrari: sed de eius semine solo posse fieri conceptionem nullo modo tollit. Item isti cõcedere videntur aliquid, quod est valde falsum, scilicet, quod si intra virilia viscera locus ad celebrandam conceptionem esset, quod de solo virili semine fœtus formati posset: cuius falsitas magis inferius apparebit. Item si semen virile per se solum ad formãdum fertũ sufficeret, & propter hoc solum tolleretur virum solitariũ gignere non posse, quia intra eius viscera congrua vasa nõ erant, quotiescunque vir ad aliquam mulierem, cuiuscunque conditionis esset, accederet, quæ vasa haberet, in quibus posset conceptio celebrari, celebraretur conceptio: sed hoc est falsũ multipliciter. Primo, quia hoc concesso nõ esset aliqua fœmina sterilis, quod falsũ est. Ratio autẽ in patulo est, quia q̃ ex quolibet accessu ad fœminã, siue ex multis accessibus conceptio nõ sequatur, licet aliquando sit ex defectu virorum, qui ad gignendum impotentes sunt, aut quia aliqui viri sunt, qui in vna fœmina gignere possunt, in alia autem nullatenus valent,

F

Quoden virilitãtum semine conceptio fieri non possit.

lent, sequitur ergo tunc, defectum fœminarum, & nõ virorum esse: si tamen semen virile solum ad perficiendam generationem sufficeret, nihil ibidem fœmina operante: sed solum præstante vasa, in quibus semen recipi possit in qualibet fœmina fieri posset conceptio, & non esset aliqua fœmina sterilis, vel non esset vna alia sterilior. Item si aliquis vir potens generare alicui puellæ paruæ ætatis carnaliter misceretur, sequeretur ibidem generatio, quantumcunque fœmina paruæ esset ætatis, cum ibi vasa ad generationem conueniẽtia sint, & tamen non fit generatio: quin potius è conuerso cum aliqua puella valde paruæ ætatis carnaliter cognoscitur, postea concipere non valet, licet multoties ad eam carnaliter accedatur, quod in quotidiana cernitur experientia. Item si aliquis ad mulierem quantumcunque inueteratam accederet, ibi generare posset, cum ibidem sint vasa ad hoc requisita: tamen hoc fieri non potest, sicut semper accidere speculamur. Causa autem, quare mulieres valde paruæ ætatis, & valde prouectæ ætatis ad conceptionem ineptæ sunt, & penitus impotentes, est, quia in eis non est sanguis menstrualis. In puella namque nondum cœpit: in veterata autem iam desiit materia menstruorum. Sunt autem menstrua in fœmina materia generationis, sc. id ex quo fœtus formatur in vtero, & sicut cum puella sit ita paruæ ætatis, quod nondum ei fiat sanguis menstrualis, qui per singula mensium tempora mulieribus iam in ætate constitutis euenire solet, est impotens ad gignendum: ideo quamuis ad hanc puellam carnaliter accederent omnes viri, quotquot potentes sunt generare, non erat possibile vllo modo puellam cõcipere. Cum autẽ menstrua puellæ fieri incipiunt, est pure potens ad concipiendũ, & istud est proprie tempus, vel anni pubertatis in mulieribus: licet iura de hoc alios instituerint modos. De hoc in volumine Decretalium in tit. de desponsatione impu. in c. puberes. idem ponit Isidorus Etymol. lib. 11. c. 2. Inueteratæ autẽ mulieres concipere non possunt, quantumcunque à viris generare potentibus cognoscantur, si iam eis non fiant tempora menstrualia. Aliquam autem mulierem, cui non veniat sanguis menstrualis, concipere miraculum magnum est, & operatio supernaturalis, hoc autem apparet Genes. 18. c. vbi cum Scriptura referret magnum Dei miraculum Saram vxorem Abrahæ iam centenariam concepisse Isaac, & cum causam quare Sara de annunciatione conceptus miraretur, & risisset, poneret, ait: & erant ambo senes, & prouectæ ætatis, & desierant Saræ fieri muliebria. Vocantur autem muliebria ea, quæ solis mulieribus accidunt, sc. sanguis menstrualis, qui nunquã viris euenit, in quo significat miraculum esse, concepisse Saram, cum iam desiissent fieri muliebria. Ex præmissis ergo cõcluditur liquidissimo argumento, ex solo semine masculino generationem fieri non posse, licet in visceribus virilibus ad hoc conuenientia vasa subsisterent.

Quare puella & anus non cõcipiunt.

Vera responsio Doctoris.

CAPVT XLVIII.

DELIRANTIBVS autem opinionibus relictis, Dicendum est virile semen solum ad conceptionem aliquam non sufficere, siue semen illud paruæ, siue magnæ quãtitatis sit: & intra virilia viscera conceptionem fieri non posse, non quia dicitur, quod in viro vasa ad conceptionem apta non sunt, sed quia ad quamlibet conceptionem necessarium est masculini & fœminini seminis fieri mixtionem, quia sicut sanguis menstrualis, qui est semen fœmininum non sufficit ad causandam conceptionem ex causis supra assignatis: ita virile semen solum non sufficit, licet in semine virili sit virtus digestiua, formatiua, organizatiua: quæ non est in semine fœminino. Causa autem prędictorum est, quia in omni naturali actione sunt duo principia necessaria, scilicet, actiuum, & passiuum. Actiuum namque solum non sufficit, quia actiuum non agit in se ipsum, sed in alterum: passiuum autem solum agere non potest in se, aut in alterum: quia non habet in se principium actionis. Cum ergo semen virile sit actiuum, quia habet in se virtutem alteratiuam, digestiuam, formatiuam, & organizatiuam, non poterat agere in seipsum, sed in alterum. Ita semen fœmininum, quod est pure passiuum, nõ poterat agere aut pati solitarie. Sequitur ergo solum semen virile ad conceptionem non proficere, nec solum semen fœmininum: sed in vtroque permixto debet celebrari conceptio masculino sanguine operante in sanguinem menstrualem, sicut ex prælibatis liquet.

Obiectiones prædictorum.

CAPVT XLIX.

SVPER quo aliquis fortassis argueret, dicens; semen masculinum solum ad cõceptionem sufficere: nam inter res naturales differentia est, quia quædam habent in se principiũ sui motus, & mouent seipsas, nec ab aliquo extrinseco mouẽtur vllatenus. Sunt autem aliæ, quæ seipsas mouere non valent, sed ab aliis totaliter mouentur: sic autem in agendo differentia est, quia quædam res actiuæ sunt per seipsas, aliæ autem nõ, mouere autem actio quædam est. Item manifestum est, quod semen virile recipit alterationem ad hoc, quod ex ipso fiat partim corpus, quod formandum est: sicut fit de semine fœminino, quia non manet in dispositione illa, in qua est, cum à vasis seminariis viri discinditur: quia sub eadẽ qualitate non esset conueniens ad formandum ossa, & neruos, & alias partes corporis duras, quę sunt de solida substantia: necessarium ergo est dari, quod semen virile transmutetur, & organizetur. Et tunc aut ipsum seipsum organizat & mutat, aut à semine fœmineo transmutatur: quia non est ibi aliquid alterum, quod organizare, aut organizari possit. Non est autem dicendum, quod semen fœmininum organizet semen masculinum, cum ipse humor menstrualis à semine virili digeratur, temperetur, formetur, & organizetur, etiam quia in se nõ habet aliquam virtutem actiuam, formatiuam, aut organizatiuam: necessario ergo dicendum est, masculinum semen seipsum organizare. Sicut ergo semen virile cõmixtum menstruo muliebri seipsum digerit, formar, atque organizat. ita cum solitarium extiterit, seipsum poterit digerere, atque formare: fiet ergo isto modo conceptio in solo semine masculino.

Responsiones ad obiectiones superius adductas.

CAPVT L.

PRIMÆ autem argumentationi respondentes, dicendum erit, multa esse naturalia entia seipsa mouentia, & quod actio motus sit, & quod semen masculinum seipsum organizare posset per virtutem organizatiuam in eo existentem sine aliquo alio, sicut aliquod animal seipsum sanare potest, sine aliquo adiutorio medicinæ, per solam virtutem suæ naturæ, non tamen ex hoc infertur, quod ex solo semine masculino possit generatio celebrari. Nam ad generationem causandam sunt multæ aliæ dispositiones, quæ in solo virili semine minime reperiri possunt.

Ad secundum respondetur, cum dicitur, quod semen virile transmutatur ad conceptionem faciendã, aut ergo transmutatur à se, vel ab altero. Dico, quod semen masculinum digeritur, & orgenizatur, & ipsum organizat, & format seipsum, & tamen non poterat ipsum seipsum organizare, nisi quædam aliæ dispositiones præcederent, quæ facerent semẽ virile esse conueniens ad conceptionem, & corpus organizandum, & hæ dispositiones inducuntur in semine masculino per actionem seminis fœminei. Necessarium est ergo semen fœmininum ad conceptionem celebrandam. Quocirca respiciendum est, quod semen fœmininum est tantæ frigiditatis, & humiditatis, quod sub eisdem qualitatibus manens, non aptum ad hoc, quod ex eo corpus humanum generetur. Semen etiam masculinum tantæ caliditatis est, quod sub eadem dispositione non est conueniens ad conceptionem causandam. Si enim virile semen solum existeret, calore suo totum desiccaretur, & in exhalationes solueretur, nec quidquam inde gigni posset: oportuit ergo dari, quod vnum semen alterum temperaret, & sic ex vtroque conceptio compleretur. Nam semen fœmininum, quod est excellenter frigidum, temperatur per excellentem calorem seminis masculini, & humiditas magna eiusdem seminis fœminini temperatur per siccitatem, & calorem magnum seminis masculini. Semen virile est calidum in excessiuo gradu caloris, & non conuenit conceptioni, sed reducitur ad conuenientem harmoniam per magnam humiditatem & frigi-

Semen fœmininum est fere frigiditatis in summo: virile autẽ est quasi caliditatis in summo.

& frigiditatem menſtrui fœminini. Hoc ergo modo licet ſemen fœmininum organizetur per ſemen maſculinum, tamẽ ſi ſolum fuerit ſemen virile, ex ipſo conceptio fieri non poterit: quia eſt exceſſiue calidum, & ageret in ſeipſum, agendoq; deficeret, nec maneret aliquid, de quo conceptio compleretur, & fœtus formaret: cum autem commiſceretur propter frigiditatem menſtrui muliebris, & humiditatem, non poteſt ſemen virile, etiam ſi calidum ſit, exhalare.

Obiectiones penes eandem materiam.

CAPVT LI.

QVOD ſi fortaſſe quiſquam argueret. quod poterat eſſe aliquod ſemen maſculinum talis complexionis, qualis eſt ſemen maſculinum, & fœmininum: cum vtrunque mixtũ eſt, & hoc ſufficeret ad conceptionem cauſandam, & organizaret ſe ipſum, atque formaret. Reſpondetur, quod tale ſemen dari eſt impoſſibile: quia aut dicemus, quod daretur vnum ſemen quod eſſet talis complexionis, qualis eſt ſemen maſculinum & fœmininum, cum ſint mixta digeſta, & formata, vel quod ſit vnum ſemen talis conditionis, quale eſt ſemẽ maſculinum, & fœmininum quando vnum in alterum agens eſt. Si autem dicamus, quod ſit vnum ſemen talis conditionis, qualis eſt ſemen maſculinum & fœmininum cum in ſe agunt, hoc impoſſibile eſt, quia tunc eadem res eſſet calida & B frigida, humida & ſicca: & non ſolum in qualibuſcunque gradibus, ſed in gradibus exceſſiuis: gradus namque pauci non denominant formam: quia ſunt in parua latitudine formali, gradus autem multi denominant formas. Daretur ergo vna res calida & frigida, humida & ſicca in gradibus, in quibus poſſet fieri denominatio formæ, ſicut ſemen fœmininum denominatur humidum & frigidum, licet habeat aliquos gradus caliditatis, & ſiccitatis, licet remiſſos: & ſemen maſculinum eſt calidum, & ſiccum, licet habeat aliquos gradus frigiditatis, & humiditatis remiſſos. Denominaretur ergo tale ſemen calidum & frigidum, humidum & ſiccum in gradibus exceſſiuis: ſed hoc eſt impoſſibile, quia tunc eſſet aliquod ſemen duarum complexionum contrariarum, quod identidem erat impoſſibile. eodem modo ille, in quo tale ſemen eſſet, nec eſſet vir nec fœmina, quia quilibet horum eſt determinatæ complexionis. Si fortaſſis diceremus, quod illud ſemen eſſet talis complexionis, qualis eſt ſemen muliebre, & maſculinum, quando digeſta ſunt, & formata, hoc non poteſt exiſtere propter multa. Primo, quia ſemen ſic permixtum non eſt in aliqua extremitate contrarietatis notabilis, ſicut eſt magna caliditas, aut magna frigiditas, & ſic de cæteris, ſed eſt in medio contrarietatis, quod non poteſt ſubſiſtere, quia tũc, qui tale ſemen haberet, eſſet mediæ complexionis, quod nõ reperitur. Secunda ratio eſt, quia ſi tale ſemen daretur, ille, cuius tale ſemen eſſet, nec eſſet maſculus, nec fœmina, quia ſi C eſſet vir, eſſet ſemen illud tale, quale ſemen virile: quod ſi forte eſſet fœmina, quæ tale ſemen haberet, eſſet illud ſemen tale, quale fœmininum, & ſic non poſſet eſſe mediæ complexionis.

Tertia ratio eſt, quia tale ſemen nunquam poſſet organizari, quod erat maius inconueniens: quod probatur, quia omnis actio, & naturalis motus fit de contrario in contrariũ, ſicut probat Ariſtoteles in quinto Phyſicorum, qui vulgariter libri de Natura nominantur: contraria autem ſic ſe habent, quod cum vnum eorum eſt in paucis gradibus, non habet aliquam actionem: ſicut caliditas, quæ eſt in paucis gradibus, & conformiter de frigiditate, & cæteris: quod apparet in tepido: quia quod tepidum eſt, habet gradus caliditatis, & frigiditatis, tamen remiſſos. ideo nullam habet actionem: quod vero valde calidum eſt, agere poteſt, ſcilicet, calefaciẽdo, & frigidum poteſt facere frigefaciendo: & ſic, quando ſunt duæ qualitates contrariæ in eſſe caliditatem, & frigiditatem in gradibus excellentibus faciunt in ſe, cum vero ad tepidum redeunt, nihil vlterius operantur, quia manent in medio contrarietatis: & ſic ſemen iſtud proprie eſſe in medio contrarietatis non poterat vllam actionem habere, ideo nec erat poſſibile organizari, cum actio fiat per contrarietatem, & organizatio debeat fieri, atque diſpoſitio per contrariorum actionem in alterutrum. Ex prælibatis ergo infertur, impoſſibile eſſe vllum ſemen mediæ complexionis dari, quod eſſet tanquam ſemen maſculinum, & fœmininum, cum perfecte mixta ſunt, & quod impoſſibile eſt, aliquem virum aut fœminam reperiri, qui talis complexionis ſortitus fuerit materiam ſeminalem. Ex quibus omnibus pariter, & prælibatis neceſſaria, concatenataque illatione concluditur, ex ſolo virili ſemine, qualitercunque ponatur, conceptionẽ fieri eſſe impoſſibile, licet habeat virtutem formatiuam, atque organizatiuam: ſicut nec ex ſolo menſtruali humore cõficivllatenus poſſe, minime dubitatur. Eſt tamen differentia hæc inter maſculinum ſemen, & menſtruum fœmininum ex qualitate ſeminariorum vaſorum, quia ſi ſemen virile humori menſtruali in vaſis genitalibus fœmininis, in quibus conceptio celebrari ſolet, fuerit permixtum, licet nullus acceſſus virilis ad fœminam fuerit, nec corruptio virgineorum clauſtrorum, conceptio perfecta cauſabitur. Si tamen humor virilis fœminini fœminino commixtus fuerit intra vaſa ſeminaria virilia à lumbis virorum dependentia, ſcilicet, quod aliquatenus menſtrualis ſanguis fœmininus intra vaſa ſeminaria virilia poneretur, atque miſceretur eidem, erit impoſſibile fieri conceptionem, aut fœtus formationem, vel organizationem vllius humani corporis. Diſſimilitudinis autem ratio patet, quia inter virilia viſcera, ſiue in vaſis ſeminariis, ſiue alibi ad conceptionem faciendam, fœtumque formandum locus nullus patet: intra fœmineum autem aluum loca ad hoc diſpoſitiſſima ſunt. Ampliori ergo illatione, longioriq; ſyllogiſmo, ex ſuperioribus inductum apparet, Dominam noſtram vas clauſum congrue dici poſſe, quantum ad primam apertionem virgineorum clauſtrorum: hac enim caruit, quæ primo fit in acceſſu virili ad conceptionem.

De ſecunda apertura quam mulieres in partu patiuntur.

CAPVT LII.

VTERVS autem fœmineus ſecundam patitur aperturam, quæ eſt totalis muliebrium apertio clauſtrorũ: fit autem hęc in effuſione infantis ab vtero, quam ſatis liquet eſſe doloroſam, quia perfecta omnimodaque clauſtrorum apertio fit. Prima autem, quæ in apertione ſolius virginalis clauſtri erat, huic in quantitate doloris ſimilis non eſt, cum æque perfecta non ſit. Si ergo eueniat paruæ ætatis, & paruæ corpulentiæ fœminas parere, præcipue ſi fœtus magnos corpore eſſe contingat, ex paruitate fœmineorum vaſorum genitalium, per quæ fœtus ab vtero effundi ſolet, eas plerumque in partu periclitari, atque mori contingit, paruitate teneritudineque ætatis impenſum non ſuſtinentes dolorem: ſic teſtatur Ariſtoteles in 7. Politicorum dicens; paruę ætatis fœminas matrimonialiter ſumi ad coitum non debere coniũgi, vbi damna, quæ ex talibus coitibus conſequuntur diligenter enumerat. Primum autem talis commixtionis immaturæ damnum eſt, quod taliter coeuntes puellæ in effuſione infantum ab vtero periclitari plerumque ſolent. Secundum vero eſt, quia cum tenerrimæ ætatis ſint, impreſſiones fortes fiunt in eiſdem, & citius, intenſiuſque calefiunt membra earũ, F ſuntque valde incontinentes coitusque auidiſſimæ, quæ vix multiplicatis virilibus acceſſibus ſatientur. Tertium vero in hac immatura commixtione eſt, quod valde in coniugatis euitanda eſt, cum præcipue intẽtioni matrimoniali repugnat. Nam cum tenerrimæ ætatis fœminas carnaliter cognoſci cõtingit, corrumpitur in eis conueniens harmonia ad concipiẽdum; ita quod ad gignendum ineptæ efficiuntur. Vnde pleraſque ſic cognitarum contingit poſtea ſteriles fieri: nec vnquam quibuſcunque, aut quotcunque multiplicatis coitibus grauidari. Quartum autem damnum eſt, quia huius ætatis fœminæ propter paucitatem ſanguinis menſtrualis fœtus paruæ corpulentiæ gignunt: ſicut de mulieribus cholericis dictum eſt; quæ propter magnitudinem cholerici caloris humorem menſtrualem digerendo diſſicandoque diminuunt, ſicque proles paruas cęterarum mulierum ſobolibus minores conficiunt, ſicut in prælibatis perſtrinximus. Quintum, & maius inconueniens eſt, quia ex talibus conceptibus proles corpore, & intellectu imperfectæ naſcuntur: eſt enim regula generalis omnium eſſe nouorum animalium proles imperfectas: quod euenit, quia ſemen primum in animalibus non eſt bene digeſtum, ex qua indigeſtione fœtus malam propor-

Damna immutaricoitus ex parte mulieris.

tionem

tionem harmonicam sortiuntur in phantasticis organis, quæ intellectui ad omnem suam operationem deseruiunt.

De hac secunda apertura, quod necessaria est.

CAPVT LIII.

HÆc autem secunda apertio muliebrium omnimoda clausurarum in omnibus parientibus necessario induitur: licet ad conceptionem per accessum virilem illibatæ sint: aut nullam vnquam defloration em in accessu virili passæ fuerunt, sine qua fieri posse conceptionem in superioribus manifesto sermone comprehendimus. Et sicut in accessu virili, atque defloratione virginitatis integritatem manere, est impossibile, conformiter in emissione infantis ab vtero virginitatem omnino tolli necessarium est: quia virginitas est integritas carnis & mentis cum omnimoda inexperientia actus venerei. Integritas autem carnis consistit cum claustra virginea illabata sunt: & quia in partu virgineorum claustrorum, atque omnimoda muliebrium emissione, maior quam in conceptu, aut primario accessu virili apertio fit, est quando que necessarium tunc omnimodam virginitatis corruptionē esse sicut in conceptu, quem præcedit claustrorum libatio, & masculini, atq; fœminini seminis perfecta commixtio. Aliud quoque est, scilicet, quod magis necessarium est virginitatem in partu quam in conceptu libari. Quapropter in superioribus præalloquendo, concluſimus satis naturaliter posse aliquas fœminas viro incognitas fœtus quosque concipere, & virginitate omnimoda permanente, parere tamen naturali virginitatis manente clausura est omnino impossibile.

Nullam aperturam B. virgo passa fuit.

CAPVT LIV.

AD hoc autem maius, & vlterius signum est in his, quæ Dominæ nostræ præconiis orthodoxa cantat Ecclesia, scilicet, eam ante partum illibatam seruasse virgineam integritatem: in partu quoque viginitatem mansisse, post partum vero perpetuam carnis integritatem tenuisse. Istam trifarie distinctam in Domina nostra virginitatem aliqui ad inexperientiam actus venerei in accessu virili perpetrandam totaliter transtulere, scilicet, quod antequam dominum Iesum peperisset, viro incognita fuit. in partu quoque, post partum nullam identidem carnis commixtionem habuisse. Hoc tamen ad carnalem commixtionem penitus applicare absonum, atque ineptum est: quia licet prima huius atque tertia particula de hoc conuenienter exponi possint: secūdam tamen de hoc exponi omnidiscōgruit rationi. Prima autem huius dicti pars est Dominam nostram ante partum benedicti Iesu perfecte virginem extitisse, quod euidenter signat Dominam nostram à nullo viro carnaliter cognitam fuisse ad hoc, vt ex illius viri semine Christus in virgineo vtero formaretur. Et sicut viro incognita extitit, ita nec quouis alio modo virgineorum claustrorum suorum ante conceptionem Domini Iesu ruptio facta est. Identidem Christo nato clausuræ virgineæ illibatæ manserunt, nec vnquam quouis modo postea libatæ sunt, sicut ante conceptionem inuiolatæ constiterant. Hoc autem ponitur ad excludendam stultam ineptamque Eluidii positionem, qui Dominam nostram ante Christi natiuitatem extitisse virginem confirmat, sed eo nato eam carnaliter cognitam alios filios asseuerat peperisse, quæ positio liquidissime sup. elisa est.

Maria Domina nostra in partu fuit virgo.

CAPVT LV.

SECVNDA huius dicti particula, scilicet, Dominam nostram in partu virginem extitisse, de virili accessu, carnalique commixtione intelligi non valet, quia licet fœmina ante partum, & postquam peperit possit cognosci carnaliter, aliquam tamen fœminam carnaliter cognosci dum parit non contingit, quin potius impossibile est, partu vrgente fœminā aliquam virilem pati cognitionem: Non igitur vocari potest fœmina virgo in partu, quia tunc à viro carnaliter cognosci non valet. Isto namque modo omnes, quotquot corruptæ fœminæ sunt, in partu virgines vocari possent, quia nulla earum à viro dum parit carnaliter cognoscitur, aut cognosci valet: sed falsum est, quia nulla fœminarum in partu virgo dicitur post Dominam nostram, quæ hoc singulari priuilegio titulatur. Item fœmina illa, quæ in partu virgo prædicatur, aut ante partum, scilicet, in conceptione virgo extitit, aut nullatenus. Si fortassis fœmina tunc vsque ad partum virgo permansit, in partu eam virginem esse necesse est: cum nullis carnalibus accessibus eis virginalia claustra referentur. Si autem fœmina, quæ in partu virgo prædicari debet, ante partum virgo nō extiterit, impossibile est eam tunc virginem vere dici; quia fœmina, quæ semel suam perdit virginitatem, impossibile est eam quouis modo in statum pristinum remeare. Necessaria ergo illatione concluditur nō posse intelligi aliquam in partu virginem esse, quam ad commixtionem carnalem per virilem accessum: sed ista virginitas in partu de virgineorum claustrorum illibatione necessario exponenda. Virginitas nam q; est integritas mentis & carnis, cum inexperientia actus venerei: integritas autem carnis solum accipitur quantum ad virginalia claustra. Et sic est sensus, quod virginei pudoris clausuræ in Domina nostra nunquam reseratæ fuerunt, aut accessu virili, aut quouis alio modo ante partum ad Christum concipiendum, aut in partu ad Christum pariendum, quæ reseratio in partu omnibus aliis mulieribus fit. Et hoc est eam in partu virginem fore, nec post natum Dominum Iesum fuere claustra Dominæ nostræ ad alios filios concipiendos, aut in lucem emittendos aperta: sicut insane positio Eluidiana asseuerat.

Virginitas quæ sit.

Maria virgo non est passa secundam aperturam.

CAPVT LVI.

QVANTVM ad istam secundariam claustrorum apertionem fuit Domina nostra virgo. In omnibus autem parientibus hanc claustrorum apertionem fieri necesse est: sola Domina nostra speciali priuilegio ab hac apertione fuit immunis. Hanc autem fieri in partu claustrorum reserationem experientia omnium parientium manifestat. In hac autem virginitas recte ammittitur: quia discontinuantur, & rumpūtur virgineæ claustra fortius, quam in accessu, & cognitione carnali. Item euidenter manifestatur, quia in partu infans de materno vtero emittitur, qui ibidem formatus satis magnæ quantitatis extiterat. Est igitur necessarium ad eius exitum magnam fieri aperturam, cum partes solidas corporis egredi nullatenus possit, cum vnum corpus per alterum transire nō possit: quia sequeretur corporum penetratio necessario, quā Arist. excludit in quinto Physico. Et quia vasis fœminei genitalis apertio præexistens ad tantæ quantitatis infantem recipiendum sufficere non valet, necessarium est aliam maiorem claustrorum fieri aperturam. Hæc autem est ruptio totaliter virginalis clausuræ: & secundum quod ista claustrorum apertio maior, aut minor est, ita in effusione infantis ex vtero maior, vel minor causatur dolor. Et hæc est causa quare quędam mulieres maiores in partu, quam aliæ experiuntur dolores: quia quanto præ corporis mulieris parientis magnitudine virginalis claustri ruptio minor fuerit, tanto parientis dolor minorabitur: & hoc cæteris paribus existentibus, scilicet quod non sit filius genitus magnę quantitatis. Nam si fuerit magna quantitas fœtus, quantumcunque magnæ corporis parieus extiterit, præ magnitudine aperturæ magnum ibi dolorem causari necesse est. Hanc causam assignat Arist. in 7. Poli. Quare cum mulieres partiæ ætatis, atque corpulentiæ viris carnaliter commiscentur, solent in partu periclitari. In partu autem fœminæ nullæ virgines sunt, dato quod vsque ad partum virginitatem seruauerint: quia in partu integritas carnis tollitur, in qua consistit partim virginitas, & hic totaliter claustra aperiuntur atque discontinuantur. Domina autem nostra in partu nullam apertionem passa est, quare sequitur eam in partu virginem extitisse.

Causa maioris & minoris doloris in partu.

Dubietates penes prædicta.

CAPVT LVII.

SPECVLANTIBVS autem vlterius circa hoc duplex occurrit dubitatio. Prima est quare Domina nostra virgo in partu, non passa est aperturam claustrotū virginei pudoris, sicut mulieres cæteræ patiūtur. Secūda autē, qūo sine hac

clau-

clauſtrorum apertione potuit infans emitti ex eius virgine o vtero. Ad primam dubitationem aliqui reſpondentes dixerunt, quod pœna propter peccatum in homines inducta eſt, quia ergo in virgine culpa nulla fuit, nec pœna ei ineſſe debuit. Contra hos autem aliquis arguere conabitur inquiens, quod paruuli, qui ſine baptiſmate deceſſerũt, peccatum nullum omnino geſſerunt, ſed æternaliter inferno carceri mancipantur diuina viſione priuati. Potuit ergo conformiter in Domina noſtra fieri: quia licet culpam nullam habuerit, pœnæ tamen omnino expers non eſſet. His autem poteſt faciliter obuiari: & quod licet paruuli ſine baptiſmate decedentes nullam mortalẽ, aut venialem culpam in actu habuerunt, tñ originalem maculam contraxerunt, quæ ſufficit ad eos æternaliter condemnandum. Deus tamen, qui omnimode iuſtus atque iuſtitia eſt, pœnas culpis totaliter adæquat. & quia culpa iſta morientium paruulorum fuit in ſola priuatione originalis iuſtitiæ, ſiue innocentiæ, nec fuit ibi aliquis actus poſitiuus, pœna eis in ſola priuatione conſtituta eſt, ſcilicet, quod in æternum diuina viſione priuentur, nulla tamen ignis, aut frigoris alteriuſue generis cruciatus patiuntur. Et hæc pœna apud Theologos doctores pœna damni & non ſenſus appellatur. Et vocatur pœna damni, quia damnum dicitur diminutio rerum: & quia paruuli ſic diem claudentes extremũ priuãtur diuina viſione, quam aliter habituri eſſent, pœna damni recte nuncupatur: nõ tamẽ dicitur pœna ſenſus, quia nullam omnino ſenſationem doloris, aut alicuius afflictiui experiuntur. Alii autem, qui mortalibus actionum nexibus implicati de hoc ſæculo deceſſere, vtrunque pœnarum genus tolerare coguntur: priuantur enim æternaliter diuina viſione, & beatificorum perceptione gaudiorum, inſuper doloribus, atque ærumnis frigoris, atque ignis infernis ſedibus mancipantur: De pœna autem morientium paruulorum ſine baptiſmatis vnda, paruulorumque ſine circunciſione ante Chriſti paſſionem inter Hebræos diem extremum claudẽtium qualiter iuſta foret; & qualiter iſti peccauiſſent. diffuſius ſcripſimus ſuper Geneſin, in capitulo decimoſeptimo, & in pleriſque aliis locis. Sic ergo dicemus, quod iſti paruuli ſic morientes, pœnam aliquam patiuntur. quia licet nunquam peccauerunt mortalem, aut venialem actionem gerentes, culpam tamen originalem contraxere, cuius immerito hæc æternaliter tolerabunt. De Domina noſtra virgine ſic dicere non valemus, quoniam ſecundum poſitionem firmiorem ſecurioremque Domina noſtra ſine originali macula concepta eſt, & ab omni culpa actuali, mortali, atque veniali omnino immunis fuit, ſicut de ipſa orthodoxorum cantat Eccleſia. Non erat igitur aliqua cauſa talis qualis in paruulis ſine baptiſmate decedentibus reperitur, propter quam deberet aliquid tolerare. Et licet aliam poſitionem ſequi vellemus, qui eam originalem maculam contraxiſſe aſſeuerat: nõ erat eius aliqua ad paruulos ſine baptiſmate morientes conſonantia, quia licet dicant eam culpam originalem contraxiſſe; eam tamẽ in ea diutius manſiſſe diffitentur, ſed mox ab ea deletam dicũt: poſtea igitur in ea nulla culpa manente nihil rationis eſt, cur eam alicui pœnæ ſubiicere debeamus, nullam ergo in partu pœnam tolerare debebat.

Quæ pœna iniũcta ſit ſi qui ſine baptiſmo infantes moriuntur.

Quid pœna dãni ac ſenſus.

Omnis pœna pro aliquo crimine ſemper datur.

CAPVT LVIII.

QVAMVIS prædicti ſic opinantes huic debiliter firmato argumento faciliter valeant reſpondere, nihilominus ſua manet infirma poſitio, ſcilicet, pœnam homini pro aliquo crimine ſemper dari. Quod ſic manifeſtatur, quia Chriſtus originalem culpam nullam contraxit: actualem autem, aut mortalem, aut venialem nullam habuit, ſicut tota catholicorum Eccleſia confitetur: & ſic ait Patrus in ſua prima Can. Qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in lingua eius. Chriſtus tamen multiplices dolores, atque omnigenerum cruciatus tolerauit: ſicut in eius paſſione ab omnibus Euangeliſtis manifeſtatur: frigus quoque, calorem, atque debilitationem membrorum, eſuriem, & ſitim, atque omnia alia incommoda paſſus eſt, ſicut declarat Iſaias cap. 53. & beatus Ioan. cap. 4. Euidenter ergo concluditur aliquos à culpa, prſus immunes pœnis aliquo mõ non carere. Ad hoc fortaſſis reſpondebitur, q̃ ſicut Chriſtus omni prorſus crimine caruit: ita omni culpa carere debebat, nec vlli pœnæ obligatus erat. Si autem pœnalitates aliquas aſſumpſit, non ideo tolerauit eas tanquam iuſtum, & neceſſarium eſſet eum prædicta ſubire debere, ſed quia ipſe ad humanam generis ſalutem omnia hæc voluit tolerare. Sic enim communis ſermo phopheticus eſt. Oblatus eſt, quia ipſe voluit. Et ſic argumentum iſtud non concludit contra Dominam noſtram, quia Domina noſtra non ſic pœnalitates aliquas ſicut Chriſtus ſubiuit. Quia Chriſtus pœnalitates omnes, quas ſubiit non neceſſitate, ſed voluntate ſubiuit: Domina autem noſtra virgo, ſi aliquam pœnam habuit, non voluntariè eam ſubiuit, ſed neceſſario tolerauit, quia ipſa naturæ Domina non erat, ſicut Chriſtus, qui omnibus dominabatur: Chriſtus ergo quæcunque paſſus eſt, voluntariè pertulit, Domina autem noſtra ſi quas pœnalitates habuit, illas naturæ neceſſitate tolerauit. Adhuc contra prædictam argueretur, quia Domina noſtra virgo culpam mortalem, aut venialem nullam habuit, maculam autem originalem nullatenus contraxit. Et ſi dicamus eam originalem contraxiſſe labem: ab ea tamen fuit protinus emundata: ita quod nihil reſtabat, propter quod pœnas aliquas ſubire deberet: de ipſa tamẽ reperitur, multos acerboſque toleraſſe dolores, ſicut fuit ille dolor Dominicæ paſſionis, aliique plerique dolores. Dolorem autem eius in Dominica paſſione prænunciauit ſenex ille Simeon ſpiritu diuino afflatus, ſicut beatus Lucas ſcribit cap. 20. Et tuam ipſius animam doloris gladius pertranſibit. Suſtinuit autem & alios cruciatus, ſicut cum benedictum filium ſuum perdidit in Ieruſalem, vt ſcribit beatus Luc. cap. 20. dum dicit: Fili, quid feciſti nobis ſic, quia ego, & pater tuus dolentes quærebamus te? Habuit igitur Domina noſtra ſine culpa dolores, & ſic in partu dici poſſe videretur.

Nonnullis pœnas infligi abſque culpa.

CAPVT LIX.

APPARET autem adhuc in paruulis baptizatis, quia licet originalem culpam contraxerunt, in baptiſmo tamẽ eis prorſus deleta eſt, poſt baptiſmum autem in eis nulla culpa actuali, mortali, veniali, aut originali manente, multi dolores eis inſunt atque aliæ pœnalitates, & incommoda, propter quæ plerumque plorare coguntur. Ineſt eis inſuper mortalitas, & interdum in illo moriuntur ſtatu, mors tamen omnium terribilium vltimum eſt: ſicut ait Ariſt. in 3. Ethic. Euidenti ergo concluditur argumento pœnas plerumque aliquibus infligi, qui omnib⁹ criminibus prorſus immunes ſũt. Et ſicut hæc apud Sacram Scripturam fiunt, ita in canonicis iuribus atque humanis reperitur, de iure autem Can. ſunt exempla in patenti, vt ſi quis in ordine Clericali ſacro conſtitutus filium genuerit, ille ad ſacros ordines eſt inhabilis, nec aliquatenus promouebitur. Et dato quod ex diſpenſatione ad ſacros ordines promoueatur: in eadem tamen Eccleſia, in qua pater immediate proxime miniſtrauit, miniſtrare non poteſt, ſicut apparet extra in volu. Decre. in tit. de fil. preſby. quaſi per totum. Item ſecundum antiqua decretorum conſtituta Præſbyterorum filii Eccleſiarum ſerui efficiebantur. Idem patet de bigamis, quia multi ſine culpa aliqua bigamiã incurrunt, qui tamen ad ſacros ordines promoueri non valent: nec obtinere vllatenus Eccleſiaſtica beneficia. ſicut patet in titulo de bigamis quaſi per totum. Idem fit in corpore læſis: ſi percuſſio, aut membri mutilatio grauis, aut deformis ſit, quia ad ſacros ordines promoueri non valent: nec beneficia Eccleſiaſtica obtinere, vt patet extra in volu. Decre. in tit. de corpore vitiat. per tot. tit. & ſi forte iſti promoti ad ſacros ordines fuerint, adminiſtratione priuantur. Item ſi quis plagam lepræ incurrerit, aut aliquem alium grauem morbum non promouebitur, nec beneficia Eccleſiaſtica obtinebit: quod ſi poſtquam ordinatus fuerit incurrat, ab officii adminiſtratione priuatur. Si vero dignitatem habuerit, pro adminiſtratione & aliis dabitur ei coadiutor, vt patet extra in volu. Decre. in tit. de cle. ægro. & debilitat. per totum. Item hoc fit ſecundũ leges humanas: nã ſi aliquis iucurrit in crimine læſę maieſtatis, occiditur filiis eorum exhæredatis, boniſq; omnibus cõfiſcatis, ſola eis vita ex pietate relicta, vt patet extra in volu. Decret. in tit. de Hęre. in c. vergẽtis. Multi quoq; alii caſus ſũt, tam ſecundũ humanas, quã Can. ſanctiones, in quibus

A

pæna sine omni peccato infligitur, q̃ sunt fere tredecim casus, de quibus amplius in p̃senti non oportet dilatare sermonẽ. Ex prælibatis infertur, non solos eos, qui peccauẽre, puniri. Ex quo identidem concluditur eorum responsionem infirmam fore, qui dicunt pro sola culpa pænam iuste infligi: & Dominam nostram virginem, quia ab omni labe prorsus immunis fuit, ab omni pæna debere absolui totaliter.

Responsiones ad quæsitum tactum.

CAPVT LX.

SVperioris responsionis deliramento relicto, duobus modis ad prædictam respondeti potest. primo modo, quod hoc ex priuilegio factum est, quia nullam aliam fœminarum Deum concepisse, aut peperisse præter hanc liquet: erat ergo rationabile dici, hanc à cæteris mulierib. debere differre: quia ergo cæteræ fœminarũ cum dolore, atq; virgineorum claustrorum apertione concipiebant, atque pariebant, rationabile erat Dominam nostram ab omni dolore, atq; claustrorum apertione in partu immunem fieri debere. Item absque omni immunditia partus ille beatificus fuit: aliæ autem mulieres cum pariunt immundæ sunt, quia partes quasdam menstrualis humoris concreti, atque densati, cum fœtu emittunt ex vtero complicatas, corpori autem benedicto Saluatoris nostri nihil tale in partu adhæsit, sed eandem in nascendo habuit corporis puritatem, quam semper postea in viuẽdo seruauit. de quo in subsequentibus amplius declarabitur. Contra prædicta aliquis arguet dicens, hæc ex priuilegio facta non fuisse, nec aliquod in prædictis Dominæ nostræ fuisse priuilegium attributum, quia eodem modo priuilegiata fuisset, vt postea dolores non sustineret: quod tamen nõ fuit, cum postea plurimarũ genera pertulerit afflictiones, de quibus in superioribus prælibauimus. & sic ab omnibus aliis fœminis totaliter differens esset. Huic autem argumentationi aliquis faciliter in modum solutionis Dialecticæ respondebit. s. quod Domina nostra in vno priuilegiũ habuerit, quod in partũ nullos perferret dolores: non tamen inde infertur vllatenus in cæteris eam priuilegiatã fore debere. Sic n. in omnibus accipientibus priuilegia à magnis dominis, aut principib. euenit, quia rarissime aliqui quantum ad omnia priuilegiati sunt. Et huic immediate argumentationi solidius, & magis in radice possumus respondere. s. assignando causam quare Domina nostra in quibusdam, & non in aliis priuilegium sortita sit. Circa quod dicendum est, aliqua esse circa quæ Domina nostra pænalitates aliquas subire poterat, quæ ad ipsam solam pertinebant, alia autem esse circa quæ eadem Domina pænis poterat subiacere, quæ ei, & Redemptori nostro communiter attinebant. Quantum ad ea, in quib. pænis poterat subiacere, quo ad eam pertinebant à pænis immunis non erat, sicut quod ipsa frigus, calorem quoque atque membrorũ debilitationem, tristitias, & timores, similiaque incommoda sustinuisset humana: quia ad redemptorem nostrum nihil horũ directe attinebat, quod Domina nostra sustineret illud, aut nullatenus toleraret. Alia autem erant, in quibus ipsam pænalitatib. subiacere nimis Christi dignitati repugnabat, & in his plenaria habuit priuilegia, sicut, q̃ virgo Christum pareret, atque conciperet. Magna namque Christi dignitas nascẽtis erat à matre nasci sine accessu virili: ne eodẽ modo de stirpe Adæ deriuaretur, quo alii nascebantur, per quæ peccati originalis maculam incurrebant. Quod si forte Christus ex semine virili genitus fuisset, & originalem maculam non incurreret, necessarium erat, vt præseruaretur, ne sic genitus eandẽ originalẽ labẽ incurreret: & quia maior dignitas Christi nascentis erat nullo horũ indigere, voluit à matre nasci quæ sine aliquo accessu virili eum pareret, atq; cõciperet. Eodem modo magna erat dignitas corporis Redemptoris nostri potuisse nasci de matre sine aliqua genitalium claustrorũ apertione, quod in nullo aliorum humanorum corporum fieri potest, sicut fit in solis corporibus gloriosis.

B

C

Christi dignitas mortua.

De dignatione corporis nostri Redemptoris.

CAPVT LXI.

MAior autem adhuc dignitas corporis nostri Redemptoris erat, posse de vtero virgineo erũpere sine claustrorum aliqua apertione quam ipsum ex solo fœminino semine fuisse progenitum sine aliquo accessu virili: nã ex solo semine fœminino genitum fuisse tollit posse maculam originalis culpę contrahere. Identidẽ est dignitas magna fœtus innascentis fuisse taliter genitum, qualiter nulli alii homines vnquam ex matribus generantur, maior tamen corporis nascẽtis ostenditur, potuisse sine claustrorum apertione de matre fœtum erumpere. Nam matrem viro incognitam esse, & concipere, est dignitas corporis nascentis, magis tamen ad dignitatem mulieris sic concipientis dignoscitur attinere. Nulla autem claustrorum facta ruptura nasci potuisse; licet dignitatẽ matris attestatur, quia doloris expers est, quem in claustrorum ruptura sustinere cogeretur: maiorem tamen corporis nascentis indicat dignitatem, quia speciale aliquid miraculi est, vnum corpus per alterum corpus solidum posse transire, sicut & parietem, aut tabulam si sine aliquo foramine transeat. sic enim magnus erat honor corporis Redemptoris nostri per cutem, & viscera benedicti vteri virginalis nulla facta aut ruptura, aut apertura potuisse trãsire, sicut si per illum nihil penitus transiisset. In quo innuitur corpus Domini nostri Iesu maioris dignitatis esse, quam radii solares sint, qui tabulam, aut cutem aliquam penetrare non valent, nisi prius aliqua fuerit ibidem facta ruptura. Itẽ peccati originalis labes, quæ per non cognitam esse fœminam concipientem à viro, quod non sic causatur, poterat alio modo, quod nõ esset causari: sicut fuit in virgine benedicta, siue dicatur eam originali labe pollutam, siue sine aliqua labe originali natam penitus extitisse. Dignitas autem atque subtilitas corporis saluatoris nostri, quæ apparuit in hoc, quod de virgineo vtero saluis claustris virginalibus natum est, nullo alio modo manifestari poterat, quam manifestata est. Sequitur igitur maiorem in Christo dignitatem esse saluo genitalis fœminei virgineo claustro natum esse, quam de solo semine fœmineo sine virilis seminis mixtione fuisse progenitum.

D

E

Obiectiones penes præcedentia.

CAPVT LXII.

FOrtassis aliquis ea, quæ determinata sunt, impugnabit. s. quod aliqua erant, in quibus Domina nostra pænalitatibus subiici potetat, & pertinebant ad eam pariter, & Redẽptorem nostrum, in his tamẽ à pænalitatibus priuilegium nõ accipit. Sicut in tẽporib. Dominicæ enutritionis in infantili ętate quia satis laboriose victum quotidianum inquirebat: etiam in tempore, quo eum perdidit grauissime affligebatur, sicut scribit beatus Lucas c. 20. Item & in passione Dominica, in qua mater accerbissimo dolore cordis intrinsecus tacta est. Non solum ergo in eis, quæ ad Dominam nostram pertinebant, sed in eis quoque, quæ ad Dominum nostrum, ex parte virginis attinebant ipsa affligebatur. Quibus responderi valet, quod aliqua erant ex parte Dominæ nostræ, quæ Christum attinebant, & hæc dupliciter se habebant. Aliqua erant, in quib. Christus nihil patiebatur, sed potius suam dignitatem ostendebant: alia autem erant ambobus communia, & in parte illa, qua Christo attinebant aliquem dolorẽ, aut passionem suscipiebat, Quantum ad illa, quæ Christo, & virgini communia erant, in quibus Christus nihil passionis, aut doloris habebat: dicendum est virginem quoque nihil pati, aut defectum aliquem sustinere. Sic erat in hoc, quod Christus absque virili semine conciperetur, in quo passio Christi nulla erat, sed eius magna dignitas monstrabatur: ideo quantum ad istam partem Domina nostra, nihil doloris in conceptione passa est, sicut cæteræ mulieres pati consueuerunt sine claustrorũ virgineorũ violatione ad causandam cõceptionem, quæ primo virili accessu perpetratur. Eodem modo corpus Domini Iesu, de vtero virginis matris sine aliqua genitalis violatione, aut partium discontinuatione in lucem prodiisse fuit magna Christi dignitas: nec fuit aliqua imperfectio, aut læsio corporis eius: ideo Domina nostra in partu Domini Iesu, non debuit aliquem sustinere dolorẽ, qui causatur apertione vteri virginalis. Infertur ergo eam sine benedicti vteri sui apertioue debuisse dominicũ corpus emittere: prædicta autẽ dicta sunt quantũ ad hoc, q̃ dicebatur Dominã nostram ex priuilegio sine dolore, & apertura virgineorum claustrorũ contra aliarum mulierũ consuetudinẽ peperisse.

F

Quomodo mater Dei in passione Christi passa sit.

Corpus Christi sine genitalis violatione in lucem prodiit.

A

Doct. solutio, ac de modo descendendi ab Adam primo parente.

CAPVT LXIII.

ALiter autem propositæ illi argumentationi responderi potest, quod pœnæ omnes, quæ hominibus infliguntur, in eos ex immerito primæ præuaricationis protoplasti deriuatæ sunt: nam ipso non peccante, in nos nulla pœna dominata fuisset. Et si protoplasti non peccassent, atque in illa benedicta paradisi terrestris fælicitate mansissent, de qua ad cælestis paradisi fælicitatem transferendi per generationes erant, sicut ait Beatus August. & cæteri doctores, & sicut in illis rebus afflictiones aliquas passuri non erant, aut vllas cordis molestias: ita in conceptione, & partu futurum erat, quia omnes fœminæ, sine vlla grauitate, aut afflictione concepissent, aut peperissent. Omnes sequentes dolores illius primæ præuaricationis merito euenerunt. Omnes autem ab Adam progenitiafflictiones ab Adam hæreditaria successione sortiuntur. Et quia dupliciter homines ab Adam originem trahunt, ita dupliciter in eos primæ præuaricationis pœna peruenit. Primus modus descendendi ab Adam est, ab ipso esse aut substantiam trahere scilicet quod tota substantia corporis nostri ab ipso peruenerit, & in ipso fuerit. Secundus modus descendendi ab Adam est descendere ab ipso trahendo esse per modum illum, quo ipse suum esse propagabat: Adam autem esse suum per modum à Deo sibi, & omnibus speciebus animalium perfectorum traditum propagatione in coniunctione masculi, & fœminæ deuiabat. Coniungebatur autem Adam fœminæ suæ speciei scilicet. Heuæ. iste modus in omnes homines peruenit, quia omnes esse multiplicauerunt: & ipsi, quia quoque multiplicati sunt per commixtionem seminis masculini, & fœminini. Primus modus istorum descendendi ab Adam in omnibus hominibus generaliter fuit: omnes namque de semine Adæ descenderunt, & in lumbis suis præextiterunt: & sic est verum de Christo, quod est de semine Adæ, quia totum esse suum fuit in Adam, quantum ad substantiã corpulentam. Sic enumerat euangelista Lucas in c. 3. vbi ponit generationem Domini Iesu ordine transmutato, conuertendo à Ioseph viro Mariæ vsque in Adam, quæ enumeratio ab Euangelista nullatenus fieret, nisi Christus de Adam descenderet, secundũ substantiam corpulentam. Secundus modus descendi ab Adam non est communis omnib: hominibus: nã licet communiter homines ex commixtione masculi & fœminæ propagentur deriuatione seminali: Christus tamen non descendit de Adã per deriuationem: nam nõ ex carnali commixtione fuit procreatus. Et sicut omnes homines, vt communiter his duobus modis à protoplasto Adam originem trahunt: ita merito primæ præuaricationis illius pœnalitates dupliciter subeunt. Primus autem modus est, quod veniunt ab Adam quantum ad corpulentã substantiam, & hoc omnib. generale est: ita omnes in sua substantia pœnalitates suscipiunt. sc. singuli in corporibus. Et quia Christus descendit ab Adam, quantum ad istum modum. s. quantum ad substantiam corpulentam: ita in substantia sua, siue corpore suo, pœnas multiplices tolerauit, quia susceptit in se omnes amaritudines nostras cũ testante Isaia, liuore eius sanati simus. Et sicut est secundus modus descendendi ab Adam trahere ab ipso originem per deriuationem seminalem commixtione masculini seminis & fœminini: ita est secundus modus susciendi aliquas pœnalitates ab Adam, in ipsa commixtione, quapropter in ipsa carnali commixtione necessarium est, vtrinque veros sentiri dolores. Item ex hac parte in conceptione dolor sequitur: quia conceptio est, per quam esse nostrum deriuatur, in hac conceptione. s. in toto tempore, quo mulier à conceptione vsque ad effusionem infantis ab vtero prægnans est dolores atque fastidia, & tædia, afflictione sq; multiplices generantur. Et quia per partum ab Adam quoque esse trahimus: quia nõ essemus nisi à materno vtero prodiremus in lucem, in partu quoque pœnalitates patuêre multiplices: fit namque ibi claustrorum virgineorum, aut totaliter muliebrium perfecta apertio, aut potius ruptura, quo maximos fieri dolores status patientium indicat euidenter. Sæpissime enim præ doloris magnitudine fœminæ in partu periclitari solent, sicut patet de Rachel in partu Beniamin Gen. 35. c. vbi dicit, quod præ doloris magnitudine in partu periclitari cæpit: & cum esset in mortis angustia, vocauit nomen filii sui Benoni, i. filius doloris mei. licet pater eius Iacob constanti, viriliq; animo meliori ductus consilio verteret nomen eius dicens Beniamin, i. filius dextræ. Et quia Christus non descendit de Adam quãtum ad istum secundum modum, s. quantum ad deriuationẽ seminalem, non debuit recipere aliquam pœnalitatem in isto modo contrahendi esse, s. in nascendo. s. quod benedicta mater sua nullos omnino in conceptione experiretur dolores,, & in accessu virili ad conceptionem, qui nullus fuit nullas pateretur angustias: & in toto tempore à conceptione vsque ad effusionem infantis ex vtero nullas molestias, aut fastidia sustineret, in partu autem ab omni quoque dolorosa contorsione debuit esse prorsus immunis. Hæc autem omnia Domina nostra virgo sortita est, non quasi ex aliquo priuilegio aliarum: quasi enim aliarum legi in hac parte foret obnoxia: quia non erat iustum eam in conceptione, aut partu similes aliis mulieribus tolerare dolores, cum nullam rationem prorsus habuisset quare eos tolerare deberet, quia in isto secundo modo ab Adam esse non assumpsit.

In partu virgo Maria omni dolore fuit partus immunis.

Quomodo ex vtero virginis redemptor noster saluo virgineo claustro in lucem prodire potuerit.

CAPVT LXIV.

ERat autem circa prædicta secundaria dubitatio, quomodo ex vtero virginis Redemptor noster Iesus saluo virgineo claustro erumpere potuerit in lucem. Ad quod fortassis aliquis responderet, quod licet tempore natiuitatis corpus Domini Iesu satis magnæ quantitatis extitisset: tamen per valde paruam aperturam genitalis vasis Dominæ nostræ absque vlla rupturæ offensione erumpere potuit, quia nõ transiuit in modum rei quantæ, & extensæ: sed in modum rei quantitate prorsus carentis, & vt clarius dicam, transiuit per modum rei indiuisibilis.

Quomodo Christus sit ex semine Adæ.

Quomodo Christus corpus sit in hostia consecrata.

Ad hoc autem conforme exemplum est, quia sicut cum Christus est in hostia consecrata, quia licet ibi omnes partes suas substantiales habeat, sicut sunt pedes, & manus, caput & cætera membra, & etiam omnes capilli sui, ita vt nullus deficiat, & tota qualitas sua ita vt nulla ei pars desit: partes tamen suæ substantiales non sunt per modum quantitatis, sed indiuisibiliter. Et ita Christus est in omnibus partibus hostiæ diuisæ actualiter, & in qualibet earum quantumcunque paruæ quantitatis sit. Si ergo corpus Domini Iesu in hostia indiuisibiliter esse potest, melius potuit per genitale vas virginis sine vlla ruptionis offensione transire: quia id quod in indiuisibili contineri põt, melius in re diuisibili continebitur. Et quantumcunq; vas genitale virginis benedictæ conclusum esset, nullatenus apertis claustris virginei pudoris, manebat tamen aliqua diuisibilis apertio, sicut in cæteris mulieribus perfecte virginibus esse solet: nam manente fœmina imperfecta virginitate carnis, manet aliqua vasis genitalis apertio, per quam fieri valeat emissio vrinarum. Hæc autem apertura naturaliter constituta est, nullatenus virgineis claustris præiudicans.

Quomodo Christus habuit pœnalitates.

Improbatio ac vera responsio doctrinæ prædictæ.

CAP. LXV.

QVibus responderi valet, quod licet prædicta positio aliquam veritatem continere possit, propter esse in ea aliquem possibilitatis modum, & habere conforme huic exemplum: non tamen est ista positio conformis modo loquendi sanctorum doctorum, & miraculosæ Christi operationi sæpius vsitatæ. Erit ergo dicẽdum, Christum de virgineo vtero erupisse non modo indiuisibili, sed per modum satis magnæ, atque diuisibilis quantitatis: erupit tamen per partes corporis solidas s. per carnem, cutem, & viscera vteri benedicti. s. ꝙ vbi erant partes solidæ ventris virginei, ibi erant partes corporis Christi de illo vtero exeuntis. Tales autẽ sunt modi aliarum operationum mirabilium nostri Saluatoris, sicut cum de sepulchro clauso resurrexit, atque totaliter signato: nam non est dicendum, quod lapidem, qui aduolutus erat ad hostium monumenti, & quo monumentum concluſum, atque signatum erat, Christus aduoluisset illum auferens inde atque postea exiret: nã sicut ex euangelistarũ verbis colligitur angeli illum abstruerunt. Erupit ergo Dominus Iesus tantus

quantus

quantus erat, scilicet ita longus, & latus sicut fuerat tempore passionis, erupit autem per ipsum lapidem, nō tamen quod partes lapidis cederent corpori transeunti, aut condensarentur, siue discontinuarentur: sed ita manebant sicut manere solebant, cum nihil per illas transibat, sc. quod si Christus in longitudine decem palmorum esset, in latitudine autem trium, tantum de lapide monumento aduoluto occupauit, & vbi erant decem palmi longitudinis, & tres palmi latitudinis, erant decem palmi longitudinis, & tres palmi latitudinis redemptoris nostri, & quantitas illius lapidis non excludebat quantitatem corporis Christi: & partes Christi erant ibi existentes, vbi tunc erant partes lapidis: nec se adinuicem, aut impediebant, aut aliquatenus excludebant. Sic ergo vnum erat in loco alterius, & alterum in loco alterius, scilicet, Christus in loco lapidis, & è cōtrario. Hoc autem vocat Arist. esse simul, vel esse vnum in loco primo, & proprio alterius, vt patet in quinto Physicorum, licet hoc naturaliter fieri non possit, sed solum supernaturaliter: & est hæc vna de dotibus corporis glorioſi, quam Christus semper habuit post resurrectionem suam, ante resurrectionem autem habuit cum ei collibitum fuit. Simile autem miraculum fuit, quod fecit Dominus Iesus cum intrauit per portas clausas domus illius, in qua Apostoli post Dominicam resurrectionem congregati, atque concluſi erant propter metum Iudæorum. Intrauit ergo ad eos per ianuas clausas: & non intrauit tunc modo indiuisibili, sed per modum magnitudinis extensæ secundum totam suam quantitatem, scilicet, secundum totam longitudinem, & latitudinem: ita vt tantum quanta erat longitudo, atque latitudo Dominici corporis redemptoris nostri, de magnitudine clausarum innuarum corpus Christi occuparet: & vbi erat quantitas ianuarum, erat quantitas corporis Christi: & non erat Christus in tota ianuarum quantitate: sed in tanta quantitate, quanta erat Christus, sicut si tota magnitudo portarum aerea magnitudo ipse transiuisset per tantam illius aeris magnitudinem, quanta erat quantitas corporis sui.

Vnde sit, quod Deus ex matris vtero non eruperit modo indiuisibili?

CAPVT LXVI.

AD hoc autem fortassis alias arguere conabitur dicens, cur potius dicemus Christum, hoc modo quam prædicto, scilicet indiuisibiliter de virginis vtero erupisse. Respōdendum est, quod sicut peccatum est, ponere miraculum in eo, quod absque miraculo compleri potest: ita inconueniēs est aliquid per plura fieri, quod fieri posset per pauciora, sicut ait Aristotel. octauo Topicorum. Et maius est aliquod corpus indiuisibile esse, quam vnum corpus alterum penetrare. Quod apparet manifeste, quia vnum corpus posse alterum corpus solidum penetrare, cuilibet glorioso corpori datum est, quia quodlibet glorioſum corpus post generalem corporum resurrectionem poterit per vnum lapidem, aut parietem, aut massam ferri pertransire. Esse autem aliquod corpus simile in multis locis, aut in indiuisibili soli Dominico corpori Christi collatum est, quia in hostia est in multis hostiæ partibus, & in qualibet earum totus. Item si viginti mille hostiæ simul consecrentur, in omnibus earum simul est. Item est in hostia pariter, & in cœlo empyreo. Sed hic poterat dici eruptio Saluatoris de virginis vtero quolibet istorum duorum modorum celebratam esse. Dicendum ergo est minori illorum duorum modorum factum extitisse, scilicet in eo, qui minus de miraculo habet, qui est transire diuisibiliter per aliquod corpus, sicut transeunt corpora glorioſa.

Obiectio penes prædicta.

CAPVT LXVII.

CONTRA hoc autem quispiam arguere conabitur, quod prædicta solida veritate minime fulciantur: quia hoc existente Christus non existeret in hostia indiuisibiliter, sed diuisibiliter per modum quantitatis, sicut transeunt corpora glorioſa per alia corpora solida qualiacunq;. Quibus respondendum est regulam illam solida veritate consistere. Cū autē arguitur de benedicto corpore Christi in hostia consecrata: respondendū, q̄ corpus Christi in hostia cōsecrata nullo alio modo existere potest, quam eo, quo existit, scilicet indiuisibiliter: quia cum aliqua corpora in aliis esse debent, sicut sunt corpora glorificata cum transeunt per aliqua alia corpora: necessarium est illa corpora solida, per quæ transeunt corpora glorioſa tantæ quantitatis esse, quantæ sunt corpora glorioſa transeuntia, aut stantia in illis, quia cum corpora ista in quantitate diuisibili sint: quælibet pars glorioſi corporis tantam quantitatem requirit quanta est ipsa pars corporis glorioſi. Etsi deberet esse Christus in hostia modo corporum glorioſorum, non poterat esse maior pars corporis Christi in hostia, quam erat quantitas hostiæ consecratæ, scilicet quædam modica pars manus, aut pedis aut capitis intra hostiam maneret: reliquæ autem Christi partes extra subsisterent: quod absurdum est, quia cum communicamus quantacunque sit particula paruæ quantitatis totum ibi Christum sumimus. Et si Christus esse deberet in hostia, eo modo quo vnum glorioſum corpus per alterum transire potest, necessarium erat tantæ quantitatis hostiam conficere, s. in longitudine, latitudine, & profunditate, quantæ longitudinis latitudinis, & profunditatis Christus erat, qui in ea subsistere debebat: quo cōcesso, nunquam communicantes sumere poteramus totum corpus Saluatoris nostri, cum non possemus tantæ magnitudinis hostiam conficere, quæ eo qui non posset. Quod si fortassis quisquam tantæ molis hostiam faceret, & aliquo artificio coqueret, nullus poterat in ea cōmunicare, quia intra viscera sua, nullus tantam valeret suscipere magnitudinem. Et si fortasse non totam illam confectā hostiam sumeremus, sed eius quandam particulam, non sumeremus totum nostrum redemptorem, sed eius quandam particulam: vt si quis de digito Christi particulam sumeret, alius vero de digitis, aut de capillis, quod non erat communicare, & hoc est magnum inconueniens. Sequebatur autem & aliud inconueniens deformius, scilicet quod quotidie Christus in multas laceraretur membratim particulas, ad quam diuisionem dolorem sequi necessarium erat. Nam ad discontinuationem partium tantum causatur dolor in re, quanta sentiente, quod de Christo sentire nefas est. Item sequeretur necessario quotidie Christum multoties mortem subire, & corpus suum quotidie examinari, quia cū aliquod corpus viuens est, quod in partes minutatim diuiditur, necessarium est, vita defungi, cum in sic diuisis anima nequeat facere mansionem, & vnitas rei, quę viuens erat deleta est, quod hæreticum valde est, sicut testatur Petrus in canonica sua prima. Et Apostolus Paulus ad Hebræos c. 8. Christus semel mortuus est, & iam non moritur, & mors illi vltra non dominabitur. Item sequeretur, Christum quotidie hominem esse, & quotidie desinere esse hominem: nam Christus in triduo mortis suæ, computando per sinecdochē, non fuit homo, sicut omnes sancti doctores Theologi diffiniunt, licet in hoc obstiterit magister Petrus Lombardus in tertio libro suarum sententiarum, qui in hac parte communiter non tenetur, ad quod sunt satis solidæ probationes: de quibus gratia breuitatis ad præsens non insisto. Cum ergo Christus quotidie moreretur, necessarium erat ipsum quotidie desinere esse hominem. Sequeretur autem & aliud inconueniens, sc. quod Christus quotidie à morte resurgeret: nam cum Christus quotidie moreretur, vt ex prælibatis concluditur; & tamen quotidie homo est, necessarium erat quotidie ipsum resurgere, cum sit resurrectio reunio diuisorum: sicut mors erat separatio vnitorum, scilicet animę, & corporis. Multiplicia quoque alia innumerabilia inconuenientia sequerentur, quæ quilibet per se inducere poterit prædicta respiciens.

Quomodo Christus sit in hostia, & quomodo Christus ex vtero virginis exierit?

CAPVT LXVIII.

EX prælibatis ergo deducitur, Christum nullo alio modo in hostia esse posse quam indiuisibiliter, & non eo modo, quo corpora glorioſa per alia solida corpora transeunt. Sic quoque inducitur Christum natum ex vtero virginis non indiuisibiliter prodiisse: sed modo diuisibilis quantitatis: sicut transeunt corpora glorioſa per alia corpora soli-

Christi corpus indiuisibiliter est in hostia, nec alio modo tunc posset.

A

da omnino obstantia. Ex quo identidem necessaria illatione concluditur, Christum de virginis vtero in lucem nullatenus exiisse per eum locum, quo cætera humana corpora de fœminino vtero expelluntur. Omnes autem per genitale vas fœmininũ emittuntur in lucem: ex quo necessarium est tantam fieri genitalis vasis apertionem, quanta est fœtus magnitudo nascentis. Et quia in vtero virginali nulla fuit virgineorum claustrorum apertio: & corpus Redemptoris nostri exiuit de virginis vtero sub tanta magnitudine, quãtæ erat quãtitatis, cum in vtero erat: necessarium erat non nasci per genitale vas Dominæ nostræ. Si fortassis corpus Redemptoris nostri indiuisibiliter prodiisset de vtero quemadmodum in hostia est, poterat per vas genitale virginis emitti: licet apertio claustrorum nulla sequeretur: sicut in aliis corporibus sequi solebat fœmineis: sed non natus fuit indiuisibiliter, vt in præpositis probatum est: sequitur ergo Dominum Iesum per genitale virginis vas non fuisse in lucem emissum. Erit ergo dicendum, Christum Deum, secundum totam suam quantitatem de vtero prodiisse, scilicet, quod quantus erat Redemptor noster in vtero, tantus natus est, nulla facta diminutione in corpore suo, aut ad indiuisibile reducendo. Et quia corpus Dominicum in vtero virgineo satis magnam occupabat quantitatem, sicut supra declaratum est, necessariũ est, quod in exitu tantam quantitatem occuparet in partibus vteri virginalis: ita quod si corpus illud trium palmorum in lõgitudine foret, tres palmos longitudinis in vtero virgineo in exitu occuparet: si autem latitudo vnius palmi esset, tantum de latitudine in partibus vteri occuparet. Qua ex re necessarium erat ipsum per vmbilicum, & per totum ventrem, atque ilia natum fore, hæc omnia occupando: nihil tamen de illo, aut diuidendo, aut rumpendo. Et sic dicendum est, non magis Dominum Iesum per vas genitale virginis natum quam per vmbilicum, quam per alias vteri partes: sed per omnes illas natus est. Apparet ex supradictis in vnam formam redactis, Dominam nostram in partu nullam claustrorum virgineorum sustinuisse fracturam. Patet etiam longiori deductione ex prælibatis Dominam nostram aptissime vas clausum dici, continens omnem virgineam clausionem, scilicet claustri saluationem in concipiendo, & eadẽ inuiolata claustra in pariendo. Hæc autem quantum ad particulam illam primæ metaphoræ, in qua dicitur, vas clausum, dicta sufficiant.

B

Domina nostra aptissime quãdã vas clausum vocitatur.

De vase non clauso.

CAPVT LXIX.

CONTINVATO ordine in pręposita metaphorica locutione sequebatur, vas non clausum: quod est contradictorium particulæ iam expositæ, s. vas clausum. Quæ si totaliter contradictoriæ essent, oportebat alteram earum falsam fore: sed sunt non totaliter contradictoriæ. s. quantum ad veritatem, licet in voce aliqualiter contradicere videantur. Qua in re cõsideratione dignum est inuestigare, cur Domina nostra vas non clausum vocetur. Cui respondendum est, quod illis modis, quibus Dña nostra vas clausum dicebatur, vas non clausum dici potest. In prępositæ particulæ declaratione prælibauimus, Dominam nostram Saluatorem Iesum dupliciter continuisse, scilicet in animo conceptualiter, & in suo benedicto vtero realiter. Quantum ad primũ modum, quo Domina virgo continuit Saluatorem necessarium est, ipsam esse vas non clausum, siue vas apertũ. Continuit enim Domina nostra in se redemptorem conceptualiter, cum verbis diuinæ orationis ei per Gabrielem Archangelum relatæ consensit. Recepit enim in se Dominum Saluatorem per fidem, & electionem, quia non continuerat Domina nostra semper ante hoc Redemptorem nostrum fide, & electione, cum eum nunc nouiter propositis diuinis verbis Archangeli voce consensit, est dicendum cor illius, quod ante clausum erat nullam talem fidem, aut electionem continendo, vel recipiendo, cum nouiter ista accepit ad assentiẽdum, atq; credendum apertum fore. De hac mentis apertione Isaias cap. 45. loquebatur, cum desiderium aduentus Messiæ depromeret, dicens: Rorate cœli desuper, & nubes pluant iustum, aperiatur terra, & germinet Saluatorem, exprimens in præassumptis verbis Isaias desiderium aduentus Messiæ

C

Cur Domina nostra vas non clausum vocetur.

expressit illa, sine quibus aduentus ille fieri non potuisset: sunt autem hæc duo. Primum est voluntas diuina mittens Saluatorem, qui est secunda in benedicta Trinitate persona, ad nos saluandum, atque redimendum. Secundum erat voluntas virginalis, consentiens fieri nostri Saluatoris genitricem. Inuita namque nunquam fuisset genitrix Saluatoris: ideo quousque auditis, & intellectis verbis orationis diuinæ respondit. Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum, vt scribit Beatus Lucas primo cap. nunquam Dei genitrix facta est. Primũ aũt horum duorũ necessariorũ expressit Isaias in verborum suorum exordio dicens: rorate cœli desuper, & nubes pluant iustum. In quo metaphorice fingendo personam rei, quę personam non habent, cœlis, & nubibus loquitur, quia Deus quem promissione Saluatoris propheta assidue exorabat, in cœlis erat, & hoc dicens: rorate cœli desuper, & nubes pluant iustum: quia ros, & pluuia de cœlo, id est, de aere, & de nubibus fluunt: ita Redemptor noster de cœlis ad terram vsque peruenit. Secundum in hac re necessarium exprimit Isaias cum dicit: Aperiatur terra, & germinet Saluatorem. Terra autem hic nihil aliud quam Dominæ nostræ vterus intelligitur, quia sicut terra omnes de se fructus generat, ita Domina nostra de se protulit Saluatorẽ, de quo Dauid in Psalmis loquitur dicẽs: & terra nostra dabit fructum suũ, id est vterus virginis benedictę nobis Saluatorem germinabit, hanc autem rationalem intelligentemque terram Isaias Propheta exorat valde aperiri, scilicet per consensum ad eum recipiendum in se redemptorem nostrum. Quia vt prælibatum est, si ipsa per consensum ad eum recipiendum nunquam aperta fuerat, non fuerat aliquatenus genitrix Saluatoris.

D

E

Quomodo virgo Maria Christum realiter continuerit?

CAPVT LXX.

AMPLIVS autem continuit in se Domina nostra realiter Christum redemptorem, cum eum in suo vtero tenuit: & quia eum non ex æterno tenuit, identidem, & postquam eum susćepit non semper clausum tenuit: sed aliquando de se protulit, necessarium est, in ea duas assignari aperturas, sc. vnam ad recipiendum eum cum in ipsa non erat, alteram autem ad eum in lucem emittendum eum intra ipsam erat. Vtraque autem harum metapho. apertura est, neutra namque earum realiter extitit sicut in propositis prælibauimus. Sunt tamen realiter istæ duæ apertiones in cæteris fœminis cum concipere, aut parere debeant. Prima autem duarum apertionum est claustrorum virgineorum reseratio, quę est ad recipiendum semen masculinum, de quo partim fœtus formatur in vtero, quæ in Domina nostra non assignata fuit, quia non ex virili semine, sed ex mystico spiramine extitit grauidata. Damus tamen ad hoc aliquam apertionem, quia Saluator noster Iesus carnem ab æterno de virgine non assumpsit, sed aliquo in tempore hoc fecit, tunc ergo Domina nostra saltem in metaphora aperiri dicebatur, quia in se nostrum recipiebat redemptorem, secundam scilicet Trinitatis benedictæ personam. Hæc tamen non est vera apertio, atque diuisio aliquarum corporis partium: sicut virginei pudoris clausuræ verissime in fœmina qualibet reserantur, cum semen susćipit in coitu masculino ad causandum conceptionem. Deus autem purus spiritus est, nullam habens corporeitatem loci occupatiuam: & ideo non erat ei locus necessarius, aut aliquam fieri aperturam, vt vterum virginalem subiret. Si enim corpora glorioſa apertura aliqua, aut loco ad transeundum non indigerent, sed omnia corpora quantumcunq; solida eis peruia sunt: quanto amplius Deus, qui purissime spiritus est? Et si animæ nostræ ad transeundũ parietem aliquem, aut quamlibet massam ferri apertura aliqua non indigent, quanto magis Deus, qui simplicissimæ substantiæ est? Item quia quando secunda in beata Trinitate persona carnem de vtero virginis assumpsit, non erat ei opus ventrem subire virgineum, quia intra illud semper erat. Dicimus enim de Deo, qui est benedicta Trinitas, quod in omni loco sit, & extra omnem locum, & in omnibus rebus: necessarium ergo erat Patrem, & Filium, & Spiritum sanctũ, in vtero virgineo existere eo tempore, siue instanti, quo

F

beatifi-

A

quo beatifica illa incarnatio celebrata est: quod est carnē in vtero virgineo sumere: alioquin non diceremus Deum vbique semper esse, quod valde absurdum est, & catholicæ obuians positioni. Sic ait Ieremias propheta cap. 22. Cœlum, & terram ego impleo, dicit Dominus. Item quia si diceremus, Deum non vbiq; esse, non conseruaret omnia, & illa in quibus non esset, nec conseruaret, necessario deperirent carentia rectore, atq; gubernatore in eas continue influente. Item diceremus, Deum nō esse infinitum in essentia, & perfectione: quod identidem nefarium est.

Obiectio penes praedicta, ac de Sancta Trinitate quædam.

CAPVT LXXI.

QVOD si fortassis quispiam asseuerat, Patrem & Spiritum sanctum, cum incarnatio fieri debuit in vtero præfuisse virgineo: sed non filium, qui carnem assumpsit. Sic necessario diceretur ipsum ad incarnationem virgineum vterum subiisse. Respondetur hanc positionem esse penitus impossibilem, quia tunc sequeretur Patrem, atque Spiritum factum vbique subsistere, filium autem nequaquam: quod est contra catholicam assertionem, quia tunc sequeretur filium in diuinis minoris esse perfectionis quam pater, & Spiritus sanctus: quod est contra symbolum Athanasii, in quo continetur fides circa principalia puncta, & dicitur: Qualis pater, talis filius, talis spiritus sanctus. Item in eodem symbolo cum Athanasius de filio incarnato sermonem ageret, dixit æqualis patri secundum diuinitatem, minor patre secundum humanitatem. Item quia sequeretur filium non esse in diuinis infinitum, ex quo consequenter inferebatur eum creaturam esse, vt Arius hæresiarcha magnus asseuerat à tota vniuersali Ecclesia condemnatus. Necessaria patefit inductione, Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, scilicet sanctam, atque benedictam personarum Trinitatem in virginis vtero extitisse, cum debuit incarnatio celebrari. Item & hoc amplius patefit, quod si Pater, & Spiritus sanctus erant in virginis vtero, necessario ibidem filius existeret, quia Pater, & Filius & Spiritus sanctus sunt vnius indiuiduæ substantiæ: vbi ergo vnus est, necessario alius erit. Et sicut dictū est, tunc cum incarnatio celebrata est, sanctissimam Trinitatem in virginis vtero extitisse. Ita nunc profiteri debemus ibidem beatam consistere Trinitatem: & ibidem in æternū futuram, alioquin aliquis locus, & aut res daretur, in qua Deus non existeret, quod impossibile est: vt supra probatum est. Et sicut nunc benedicta Trinitas est in vtero virginis: ita est in capite nostro, & in manibus, pedibus, atque capillis, & in lapidibus, parietibus, & in omnibus aliis rebus, & in infernis, & dęmonibus: alioquin illa esse desinerēt. Sequitur ergo, quod cum Deus filius secunda in Trinitate persona assumens de virgine carnem in vtero virgineo existeret tempore incarnationis: quod non erat necesse eum aluum eius subire.

Inductione probatur sanctam Trinitatem in virginis vtero extitisse

Benedicta Trinitas vbique est in quocunq; & in quolibet cuiusque parte.

B

C

Dubium an ante incarnationem Christus in vtero virginis extiterit.

CAPVT LXXII.

ET si quispiam contra hoc arguere moliatur, quod Christus in vtero virginis non esset tempore, quo carnem assumere deberet, quia dicitur in symbolo fidei per Apostolos facto: Descendit de cœlis, & incarnatus est, sequitur ergo eum paulo ante hoc in virginis vtero non fuisse. Quibus respondetur, quod Christus in vtero virginis erat, quando carnem assumpturus erat, & quod non descendit de cœlis ad assumendum carnem in virginis aluo: intelligendo, quod Christus ante carnis assumptionem in cœlis existeret, & non in terra, & in virginis aluo, & tempore incarnationis esset in virginis vtero, & non in cœlis: quia hoc totum infinitati Dei repugnat, pariter & perfectioni. Cum autem scriptura dicit quod filius Dei descendit in virginis vterum de cœlis vt inde carnem assumeret: respondendum est, quod ista locutio non est in sensu historico aut literali intelligenda, sed in metaphorico, secundū quod multę aliæ in sacra scriptura metaphoræ sunt. Hoc autē facit sacra scriptura Spiritu sancto docente, quia omnis sacra scriptura ad erudiendum nos est in via vitæ æternę, tam credendo quam operando. Et quia si à nobis intelligi non valeret, nihil omnino proficeret, oportuit eam in tali forma traditam esse, in qua à nobis intelligi posset, & quia intellectus noster consequitur modum corporeum, quia est organum corporeum, necessarium fuit, vt ea, quæ ad fidem pertinebant sub proprietatibus corporum nobis intelligenda proponerentur. Quia si ea, quæ de Deo nobis dicuntur secundum proprietatem suam nobis proponi deberent ineffabilia essent, quia ad ea exprimenda nobis penitus verba deficerent, & si aliqua expressiua verba forent difficulter intelligerentur, præsertim ab intellectibus hominum rusticorum. Fuit ergo necessarius metaphorarū vsus: & sic facit sacra scriptura potissime in veteri testamento: quia in ipso hominibus rudibus loquebatur, & noui incipientq; intellectus. Conformiter autem hic metaphorica locutio est, in qua sacra scriptura finxerat nobis Deum tāquam quēdam regem magnum atque excellentem, cuius sedes in cœlo est, quia vt Dauid propheta testatur, dicens: Dominus in cœlo sedes eius: cum autem quippiam in his inferioribus fieri debet dicitur Deus huc ad illud efficiendum descendere. Et sic habetur Gen. ca. 18. Descendam, & videbo vtrum clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint, & sic necessarium erat, quod si Deus in cœlo sicut rex magnus esset, quod cum in terris aliquid facere debet, ad eas de cœlis descenderet. Scriptura autem hunc modum sequuta dixit, quod Christus siue filius Dei, quod idem est, de cœlis in virginis aluum carnem assumpturus descendit: quia assumptio carnis in cœlo fieri non poterat, cum virgo in terris existeret.

D

De Deo secundū sua proprietatem nullus est qui loqui possit.

Quare scriptura dixit descendit de cœlo & incarnatus est.

E

Sancta trinitas in vtero virginis extitit antequam filius Dei inde carnem assumeret.

CAPVT LXXIII.

IN quo solidus speculantibus dicendum est, quod tota sancta Trinitas in virginis vtero existeret antequam filius Dei inde carnem assumeret, nō tamen eundem essendi modum in ea habuit, quem postea habuit. Considerandum autem est, quod eo modo, quo pater, & Spiritus sanctus in vtero virginis steterunt, ita postea semper fuerunt: filius autem Dei non eodem modo semper stetit in virgine. Quod appareat, quia dicimus sanctam Trinitatem, qui Deus est, ex sua immensa perfectione vbique, & in qualibet re esse, & quia aluꝰ virginis aliquis locus, aut res erat, necessarium erat eam ibidem existere, ex quo ipsa mulier esse cepit, pariter autem nunc necessarium est supradicta ratione consistere. Iste autē modus, quem sancta Trinitas in virgine ante conceptum Saluatorem & post partum habuit, est modus, quo in omnibus rebus simul est, quia nullum specialiorem essendi modum in ipsa quam in cæteris rebus habebat. Ab instanti autē conceptionis Dominæ benedictæ vsque ad partum fuit in ea sancta Trinitas, sed filius Dei, quæ est secūda in Trinitate persona, non habuit ibi eundem essendi modum, quem ante habuerat. Ante hoc enim solum in ipsa erat sicut generaliter in cæteris rebus eam custodiendo, postea autem in ipsa fuit assumendo carnem ex sanguinibus eius, & faciendo carnem illam esse partem illius humanę naturæ assumptæ ab ipso. Erat ergo Dei filius in virgine post conceptionem sicut in matre, donec ipsum peperit, sicut nunquam ante steterat eodē modo nunquam in aliquo viro, aut fœmina sic fuit, quia de nullo homine viro, aut fœmina carnem vnquam assumpsit: sed ex sola virgine benedicta. Postquam vero filius Dei virginis vtero natus est, non mansit in ipsa sicut in matre, vt ante manebat: sed mansit in ipsa tota Trinitas sicut à principio manserat, & iste erat generalis modus, secundum quem in omnibus rebus est. Ex quo euidenter inducitur, quod si aliquis modus essendi specialis filio Dei in virginis vtero fuit, hoc erat dum Domina nostra Dominum Iesum tenebat in vtero grauidata, qa modus essendi prior, & posterior omnibus rebus generalis fuit. Item dicendum est, quod Pater, & Spiritus Sanctus nunquam specialius in virgine steterunt, quam in cæteris creaturis, quia si aliquem modum essendi specialem in ipsa habuerunt, hoc fuit: quia Dominus noster ex ipsa carnem assumpsit, & non ex aliquo viro aut alia fœ-

F

Specialis modus essendi verbi in virgine.

Quare scriptura procedit metaphorice.

mina, & fuit in ipsa sicut in matre, sed pater, & spiritus carnem non assumpsit, sed soli filio hoc datum: solus ergo filius specialem modum essendi in virgine magis, quam in cæteris habuit creaturis, sed nec Pater, nec Spiritus habuit aliquem specialem modum essendi in virgine benedicta. Ex prælibatis infertur in Domina nostra nullam vere in carne fuisse aperturam ad concipiendum, pariendumque nostrum redemptorem, sed quæcunque illa dicatur metaphorica est.

In Maria virgine fuit apertio metaphorica.

De secunda apertione, quæ fuit in exitu Saluatoris.

CAPVT LXXIV.

SECVNDA de meraphoricis in virgine aperturis fuit apertio in exitu Saluatoris, quia redemptor noster carnē assumpsit in virginis aluo, & non stetit semper in ipso, necessarium ergo erat inde aliquando exisse, ad hunc autem exitum in omnibus parientibus sequitur apertura, & non qualiscunque apertio, sed maxima, & dolorosa omnium claustrorum muliebrium apertura. Si hoc sic in Domina nostra fuisset, recte dici posset vas non clausum, sed nihil omnino tale in ea fuit: nam fuisset magna imperfectio, sed potius virginei pudoris clausura totaliter illibata permansit: quia nunquam in conceptu, aut partu genitale virginis vllam passum est læsionem: sed in eadem perfectione, in qua Domina nostra in Natiuitatis suæ die prima fuit, in ea vsque ad mortem permansit. Quomodo autem Domina nostra parere potuit claustris illibatis virgineis, superius explanatum est. Quia tamen dominus intra virginis vterum fuit, & exiuit, licet in exitu nulla fuerit apertio causata, aut fractura claustrorum, sicut in cæteris parientibus euenire solet, dicitur in ea fuisse apertio in metaphora: quia in cæteris mulieribus, à quibus aliquid emittitur apertionem patiuntur. Quantum ad hos duos figuratos modos Domina nostra vas non clausum dici potest: nam si per omnem modum vas conclusum fuisset, nunquam in se aliquid recepisset, aut de se aliquid protulisset: sic enim patet expositio secundę particulæ vnius primariæ figuratæ Paradoxæ, scilicet vas non clausum.

De tertia particula huius prima metaphoræ: paruum, scilicet vas.

CAPVT LXXV.

IN præposita metapho. cuius insistimus expositioni: tertia particula erat paruum, scilicet quod vas istud paruulum erat. In quo aduertendum est, quod sicut Domina nostra vas clausum & non clausum dicitur, referendo ad nostrum redemptorem: ita vas paruum ad eundem referendo prædicatur, quem tanquam vas ipsa continuit. Circa quod considerandum est, quod paruum est nomen relatiuum, & non dicitur nisi referendo ad suum correlatiuum: est autem correlatiuum parui magnum, & per vnum eorum alterum cognosci debet, sicut ait Aristoteles in libro prędicamentorum in prædicamento ad aliquid, siquis cognouit vnum correlatiuorum diffinite cognoscit & reliquum, id est, quod siquis cognoscit significationem, vel diffinitionem vnius relatiui, cognoscit diffinitionem, & significationem alterius. Cognito ergo quid sit magnum, quid sit paruum cognosceremus. Magnum dupliciter dicitur. Primo modo magnum habet significatum absolutum, & ponitur in prædicamento quantitatis. Secundo modo significat relationem, & hoc modo quantum ad fundamentum ponitur in prædicamento ad aliquid siue relationis. Primo modo omnis continua quantitas magna dicitur, siue modicum de longitudine aut latitudine habeat, siue multum, & isto modo magnus non recipit comparationem: nec dicimus vnam quantitatem altera maiorem, cum omnis quantitas, qualitercunque se habeat magna sit, & in prædicamento quantitatis non reperitur magis & minus, sed in prædicamento qualitatis. Quantitas nāque prima diuisione in continuum, & discretum diuiditur, omnibus autem existentibus sub quantitate continua pertinet ista generalis proprietas scilicet esse magnum: omnibus, autem sub quantitate discreta existentibus pertinet passio ista quę est multum, sicut sunt numeri, & sic omnis numerus multum dicitur quicunque vnitates habuerit. Isto modo accipiendo magnum, non reperitur aliquid paruum: quia magnum sic non dicitur relatiue. Nam quæcunque quantitas continua sit, magna dicitur, & non est aliqua, quæ parua prędicetur, nec sunt tunc opposita relatiua magnum, & paruum. Alio modo accipitur magnum relatiue, & vocatur tunc magnum, quod multum de longitudine aut latitudine habet, vel alterius commensurationis continuæ quantitatis. Res autem quæ modicum longitudinis aut latitudinis, vel alterius commensurationis habet, parua vocatur. Et quia aliqua sunt, quæ quibusdam comparata parua dicuntur, aliis autem comparata magna iudicantur, considerandum est cui rei Domina nostra hic referatur, ad quam relata vas paruum iudicetur: nam si Domina nostra nulli compararetur, nec vas paruum, nec magnum dici poterat, cum magnum relatiue assumatur. Quibus respondentes dicere debemus, quod omnes huius metaphoræ partes de nostra Domina prædicantur referendo eam ad nostrum redemptorem. Vocabitur ergo vas paruum respectu Christi: quia ipsa fuit vas continens Saluatorem, ad continendum tamen eum fuit vas paruum: quia vterus virginalis erat paruæ quantitatis, sicut aluus alterius mulieris. Filius autem Dei, qui in eo gestandus, infinitus erat in essentia, & in virtute, & non recipitur in toto mundo, & est in omnibus rebus & extra omnes res. Sic declarat Ieremias cap. 23. Cælum & terram ego impleo, dicit Dominus. Et Psalmista Psalmo 138. ait explicans magnitudinē Dei: Quo ibo à spiritu tuo? & quo à facie tua fugiam? Si ascendero in cœlum, tu illic es. Si descendero in infernum, ades. Si sumpsero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris, etenim illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua. De hoc Iob multoties, & in plerisque sacræ scripturæ locis. Quælibet ergo res corporalis ad hanc rem infinitam continendam est parua: rationabiliter ergo Domina nostra vas paruum nuncupabatur. In quo ecclesia admirata quomodo Domina nostra in se clauserit Saluatorem dicit eam laudans: Virgo Dei genitrix, quem totus non capit orbis, in tua se clausit viscera factus homo.

Magnū dupliciter dicitur.

Quomodo Christus in virgine carnem assumere potuit.

CAPVT LXXVI.

ARGVET autem fortasse quispiam, quomodo redemptor noster in virgine carnem assumere potuit, aut intra eius viscera claudi: aut quomodo intra paruam rem magnum aliquid claudi potuerit, quia loci & locati conditio talis est, quod commensurantur, & æqualia sunt, nec potest res locata maior loco suo, aut re, intra qua locatur esse. Aliquis forte respondebit, legibus naturæ repugnare intra rem paruam rem magnam posse locari, operatione tamen miraculosa magnum intra paruum locari potest, sic ergo Deus licet infinitus sit, actione miraculosa intra corpus virginis claudi potuit. Responsio assignata multifarie peccat. Primo, quia dicit miraculose rem magnæ quantitatis intra rem paruæ quantitatis posse locari: hoc tamen est falsum: licet enim Deus rem magnam intra rem paruam locare posset reducendo eam ad paruam quantitatem: rem tamen magnæ quantitatis in magna quantitate manentem sub parua quantitate locari impossibile est. Deus enim totam aquam matris reducendo ad valde paruam quantitatem posset intra vnam amphorā collocare, quia nullam contradictionem aut incōuenientiam includit, Deum tamen totam aquam maris sub sua quantitate manente intra amphoram collocare est impossibile, & includit contradictionem. Sic ergo magnam quantitatem intra paruam collocari prorsus contradictionem includit, quia dici magnum posse sub paruo concludi, est dicere magnum sub forma magni sub paruo posse concludi: quod nullatenus fieri naturaliter, aut miraculose potest: nec cadit sub aliqua potentia. Euidenter ergo apparet non posse hanc responsionem teneri, quia si fortassis responsionem istam proposito applicare velimus, dicendo rem magnam intra paruam miraculose posse concludi, cum res magna ad paruam reducitur quantitatem, dicemus Deum, qui infinitus erat, diminuisse magnitudinem

Quo Deus rē magnā in parua loca re possit.

A

ſuam, vt intra virginis vterum caperetur, quod manifeſte fidei repugnat, & omni Philoſophorum poſitioni, & omni recto intellectui, quia Deus diminutionem omnino non patitur, nec viciſſitudinariam mutationem, teſtante Malachia c. 3. Ego Dominus, & non mutor. Sic etiam teſtatur Iacobus in Canonica Epiſtola ſua cap. primo. Item continet errorem iſta poſitio, quia miraculum eſſe aſſeuerat Dominum Ieſum intra virginis vterum aſſumpturum carnem humanam fuiſſe concluſum: quod ſi verum eſt, conformiter miraculum erit Deum intra nos, & intra res ſingulas eſſe, ſacra tamen ſcriptura aſſerit Deũ intra omnia eſſe: & extra omnia, & omnes doctores huic aſſentient, nullus tamen vnquam miraculum eſſe dixit, Deum intra iſta, & eorum ſingula eſſe: non ergo fuit miraculum Deum intra virginis vterum fuiſſe conceptũ, ſicut iſti ſtulte aſſeuerant. Item ſicut non eſt miraculum animam humanam intra corpus poſſe conſiſtere, ita Deum intra illud exiſtere miraculum nullum eſt: ſed animam humanam intra corpus poſſe cõſiſtere nullus aſſeruit eſſe miraculum: identidem ergo dicetur, Deum intra ſingula capi miraculum nullum eſt. Hoc autem amplius declaratur, quia anima ſpiritus eſt indiuiſibilitatem continens, nullumque occupans locum: non eſt ergo vllum miraculum eam intra quodlibet corpus capi, quantumcunque paruum illud ſit: de Deo autem liquet eum ſpiritum fore, ſicut ait Beatus Ioan. c. 4. & eſt ſimplicior anima humana omnibuſque aliis rebus, cum maioris perfectionis rebus omnibus ſit. Minus ergo erit miraculum Deum intra ſingula capi poſſe, & intra virginis aluum conſiſtere, quam animam virginis exiſtere in eius corpore benedicto: ſed etiam ſuam in ſuo corpore contineri miraculum nullum erat: ergo nec Deum intra virginis aluũ eſſe miraculum erit.

Anima ſpecies eſt indiuiſibilis.

B

Reſponſio Doct. ad dubium actum ſuperius.

CAPVT LXXVII.

RELICTA autem hac inſana reſponſione, ad formam argumenti reſpondendum eſt: cum dicitur, quod res quantitatis maioris intra rem paruę quantitatis capi non poteſt, ſed Deus eſt infinitus, vterus autem virginis paruæ quãtitatis erat: ergo intra eum capi non poterat. Poſſumus reſpondere diſtinguendo maiorem, aut minorem. Si autem ad maiorem volumus reſpondere, dicemus eam eſſe falſam: quia bene capitur res magnæ quantitatis intra paruæ quantitatis locum, quia licet res magnæ quantitatis corporeæ intra rem paruæ quantitatis molis capi non poſſit, res tamen magnę quantitatis virtutis, aut ſpiritualis intra rem paruæ quantitatis corporeæ capi poteſt. Ad minorem etiam poſſumus reſpondere negando eam, quæ continebat Deum vtero virginis eſſe maiorem: comparatio enim ſemper in vniuocis fit, vbicunq; autem æquiuocatio reperitur, comparatio nullatenus fieri poteſt; & quia res corporales ſunt magnæ magnitudine corporali, Deus autẽ magnus eſt, atq; infinitus magnitudine ſpirituali, non eſt ergo verum Deum maiorem vtero virginis eſſe. Nec aliqua alia re corporea. Etiam non eſt aliqua res corporea Deo minor. Sed ſi aliqualiter improprie loqui velimus, congruẽtius dicere poterimus virginis vterum Deo maiorem exiſtere, quam è conuerſo: quia vterus virginis alicuius quantitatis eſt, Deus autem nullius eſt quantitatis: apparet ergo qualiter Dominus Ieſus intra virginis ſe vterum clauſerit: & quomodo comparata ad redemptorem Domina noſtra vas paruum recte dicatur.

C

Quarta particula huius metaphoræ, ſcilicet non paruum.

CAPVT LXXVIII.

PRIMÆ huius metaphorę quarta particula ſequitur, ſcilicet vas non paruum, & dicitur de Domina noſtra, ſicut cæteræ huius metaphoræ particulæ, ſcilicet quod ipſa eſt vas non paruum, id eſt magnum. Et quia magnum, ſiue non magnum, vt hic accipitur, ſignificat relatiue, inſpiciendum eſt, ad quem comparata vas non paruum, ſiue magnum dicatur. Et quia inter relatiua habentia oppoſitionem eſt generale, quod vna res poteſt eſſe ſubiectum illorum duorum relatiuorum, & denominari ab illis, ſed hoc non comparando ad idem, ſed ad diuerſa: ſicut in his duobus omnibus correlatiuis pater & filius: poteſt namque aliquis ſimul eſſe pater & filius, & quilibet horum ad alterum eſt, ſed qui eſt pater non dicitur pater referendo ad eum ſecundum quod filius eſt: quia tunc haberet eundem pro patre, & filio, quod eſt impoſſibile, includitq; cõtradictionem. Ita aliquid poteſt dici magnum, & paruum reſpectu duorum, & relatum ad vnum vocabitur magnum, ad alterum autem relatum paruũ vocabitur: ſed ad idem comparatum magnum & paruum appellari non poterit, ſicut ſi aliquem hominem duobus palmis maiorem aſſeramus, & eundem duobus palmis dicamus eſſe minorem: cum autem Domina noſtra hic vas paruum & non paruum dicatur: neceſſe eſt iſta duo relatiua, non ſecundum idem, vel ad idem de ea prædicari. Quæremus ergo ad quid relata Domina noſtra vas non paruum appelletur. Cui inquiſitioni reſpondendo, dicemus Dominam noſtram virginem vas non paruum nuncupari ad Chriſtum relata, quem tanquam vas continebat. Cui aliquis obuiabat, dicens ſubſiſtere non poſſe, quia tunc aliquid magnum & paruum ad idem referendo diceretur, quod militat in regulam relatiuorum ſuperius aſſignatam. Huic autem reſpõdetur, quod licet ad Chriſtum relata Domina noſtra vas paruum & non paruum appelletur, tamen diuerſis reſpectibus. Dicitur enim vas paruum relata ad Chriſtum reſpectu continentiæ, ſcilicet vt ipſa illum continere deberet: quia Domina noſtra non erat tantæ excellentiæ aut virtutis, in qua Deus, qui infiniti erat virtutis, & eſſentiæ, carnem deberet aſſumere, ipſaque Deum contineret. Vas autem non paruum ſiue magnum Domina noſtra vocatur: quia in ſe actualiter noſtrum continuit redemptorem: qui cum valde magnus atque infinitus eſſet, non niſi à valde magno vaſe contineri potuiſſet, ſed ab ea contentus eſt, ergo ipſa vas magnum erat. Sic enim eam Eccleſia tanquam magnæ continentiæ vas miris laudibus effert dicens; Virgo Dei genitrix, quem totus non capit orbis, in tua ſe clauſit viſcera factus homo. De ipſa identidem ſacroſancta canit Eccleſia: Sancta, & immaculata virginitas, quibus te laudibus efferam neſcio, quia quem cœli capere non poterant, tuo gremio contuliſti.

Dubiũ ſcil. ad quid relata Domina noſtra vas non paruum appelletur.

D

E

Notandum pones prædicta.

CAPVT LXXIX.

AD huius autem veritatis ſolidiorem perſcrutationem attendendum eſt, quod Dominam noſtram vas paruum, & vas non paruum dici dupliciter conſiderari poteſt, ſcilicet aut quantum ad realitatem ſiue naturam, aut quantum ad dignitatem, & excellentiam. Quantum ad primum modum, ſcilicet quantum ad naturam, dicendum Deum verum, ſiue totam ſanctam Trinitatem intra virginis vterũ capi non erat vllum miraculum, nec ad hoc referendo Domina noſtra vas paruum dici potuiſſet. In qualibet enim parte, aut re totius vniuerſi quantuncunque illa parua ſit eſt tota ſancta Trinitas, ſicut in prælibatis comprobatum eſt. Alioquin magnum inconueniens ſequeretur, ſcilicet quod res, illæ in quibus Deus non eſſet, à Deo non conſeruarentur, reciperent tamen eſſe, & permanentiam. Item daremus ex parte Dei imperfectionem, quia diceremus, quod Deus non erat ſimpliciſſima ſubſtantia, quia in quibuſdam capiebatur, in aliis vero non. Diceremus quoque aliquas res eſſe, quæ à ſe Deum excluderent, quod identidem inconueniens magnum eſt. Fortaſſe autem aliquis arguet ex hoc, quod dicit Ieremias capitulo vigeſimo tertio: Cœlum & terram ego impleo: dicit Dominus. Eccleſia quoque cantat: Quia quem cœli capere non poterant, tuo gremio contuliſti. Quomodo ergo in virginis vtero capi potuit, quem cœlum non capiebat, præcipue cum tanta ſit proportio exceſſus magnitudinis corporis cœleſtis ad paruitatem vteri virginalis? Item Deus ſubſtantiæ ſimplicis eſt, cum ergo in qualibet re quantumcunque parua capiatur, quomodo in cœlo non capitur? Ad cuius euidentiam conſiderandam, quod in ſingulis rebus quantumcunque paruæ quantitatis ſint, Deus eſt, ſed omnes res vniuerſi ſimul ſumptæ Deum totaliter non includunt.

F

A *Deus est in omnibus, sed tamen à rebus omnibus simul sumptis contineri non potest.*

Huius autem fundamentum est ad posse fieri, & posse intelligi, quia Deus secundum corpoream quantitatem est simplex, nec habet vllam quantitatem, quia indiuisibilis est: est tamen infinitus quantum ad essentiam, & virtutis quantitatem, atque potentiæ, quia dicimus Deum vbique secundum potentiam, præsentiam, atque essentiam esse. Quantum ad istas duas partes propositionis duarum quantitatum, quas in Deo confitemur, concedimus duo genera propositionum de Deo, quæ repugnare videntur, cum non repugnant. Nos enim loca rebus attribuimus secundum suæ quantitatis locum magnum attribuimus, paruæ quantitatis corpora intra parua loca collocamus: res ergo, quæ nullius corporeæ quantitatis est, in quolibet loco capi potest, cum non indigeat aliqua magnitudine corporea, in qua recipiatur: & quia Deus quantitatem nullam corpoream habet, est indiuisibilis, sicut declaratum est, quia spiritus substantia simplex est. Sequitur ergo, quod in qualibet re quantumcunque paruæ quantitatis capiatur Deus, cum non habeat partem aliquam huius quantitatis, & non solum Deus intra res habentes quãtitatem capitur, quantumcunque parua illa sit, sed etiam intra res, quæ nullam obtinent quantitatem, & simplicis substantiæ sunt, atque indiuisibiles: sicut in animabus nostris. Dicimus enim Deum intra animarum nostrarum essentias esse, & intra essentias angelorum. Et sicut miraculum nullum est rem aliquam duorum palmorum intra rem quatuor palmorum collocari: ita miraculum nullum erit Deum intra rem quamlibet quantumcunque paruæ quantitatis posse consistere.

De eadem re hic agitur.

CAPVT LXXX.

B

SECVNDA huius fundamenti pars est, Deum infinitæ essentiæ, virtutis, atque potentiæ esse: & sic non solum hic, sed etiam ibi, & alibi, atque vbiq; est: nam si locum aliquem, aut rem aliquam daremus, in qua Deus non existeret, non esset ibi potentia, & essentia, atque virtus sua: & sic Deus terminatus esset in essentia, & potentia, & virtute, quod fides catholica diffitetur. Sequitur ergo, Deum in quolibet loco esse, & in omnibus locis simul sumptis, & in qualibet creatura, & in omnibus creaturis simul sumptis. Et nõ solum Deus in omnibus rebus est, sed etiam extra omnes res: quia si Deus solum intra omnes creaturas existeret, quia locus, & res locata æquantur, aut saltem locus materialiter maior est re locata, sequeretur omnes res simul sumptas Deo fore æquales, vel maiores: quia essentia sua, & potentia non extenduntur ad esse vlterius, quam in omnibus rebus, aut omnes res simul sumptæ Deo maiores sunt, quod falsum est. Sequitur ergo Deum non solum in omnibus, aut in toto mundo esse: sed etiam extra omnes res, & extra totum mundum.

Deus non solum in singulis rebus est & omnibus simul sed tia extra omnia.

C

Non tamen ex hac occasione intelligendum est, aliquem locum vacuum esse extra mundum in quo Deus sit, & nulla alia res sit, sicut quidam homines rudissimi arbitrati sunt, quia hoc contradictionem includit. Scire autem per certitudinem quid sit esse Deum extra totum mundum, aut extra omnes res, maioris est speculationis, quam præsens tractatus requirat, ideo hoc nunc subticebimus, sed de hoc diffuse super tertium capitulum Exodi disputauimus. Ad hoc autem apertius elucidandum est quoddam exemplum conueniens de anima rationali: nam dicimus totam animã in toto corpore humano, & totam in parte qualibet corporis consistere. Si ergo anima rationalis talis conditionis est, quod in qualibet parte corporis capitur, id est quod non est aliqua pars quantumcunque parua, in qua capiatur: & tamen non est aliqua pars corporis quantumcunque magna sit, in qua anima totaliter claudatur, quia tunc intra solam illam clauderetur, & in aliis nullatenus, quod falsum est: quia tunc aliis vitam non tribueret: melius ergo hoc in Deo fieri poterit, quod in re qualibet quantumcunque parua capiatur, & tamen non claudetur in aliqua re, sed erit in omnibus aliis. Quomodo autem intelligi valeat, & euidentibus induci argumentis, quomodo anima in toto corpore sit, & tota in qualibet corporis parte, est satis magna speculatio, de qua satis disputauimus super Exodum capitulo vigesimo. D

Expositio quorundam verborum Ieremiæ, ac Ecclesiæ.

CAPVT LXXXI.

PRÆDICTA autem in Deo sunt, & de eo dicuntur propter propositum fundamentum, scilicet, quod Deus nõ habet aliquam quantitatem, quia ex causa in re qualibet capi potest, & quia essentia sua est infinita in omnibus rebus est. Cum autem scriptura dicit capitulo vigesimotertio Ieremiæ: Cœlum, & terram ego impleo, dicit Dominus. Et cum Ecclesia cantat: Quia quem cœli capere non poterant tuo gremio contulisti, non est sensus, quod Deus, id est, Sancta Trinitas non stet tota in toto cœlo, aut in tota terra, quia in qualibet parte cœli, aut terræ est Benedicta Trinitas, sicut declaratum est, quia indiuisibilis est: Capiturq; in omni loco, quantumcunq; ille paruus sit. Est tamen sensus, quod non capitur Deus in cœlis, id est, quod licet Deus secundum se totus in cœlis sit, tamen non est sic in eis, quod cœli totaliter contineant, & claudant Sãctam Trinitatem, quia tunc esset Deus in aliqua alia rerum parte, nisi in cœlo, quod falsum est, quia in omnibus rebus est. Sic autem quamuis Sacra scriptura in modum miraculi ponat Deum in vtero virginis capi, qui intra totum cœlum non capiebatur, non est miraculum. Et quando dicitur, quod dominus non poterat capi in cœlo, est sensus, quod non poterat Deus intra cœlum contineri, ita quod in cœlo esset, & in nullo alio loco extra cœlum. Hoc identidem de beata Virgine verum est, quia licet filius Dei, aut beata Trinitas in vtero virginis tota existeret, ita quod nulla pars, aut aliquid eius ibi deesset: tamen non sic in vtero illo erat, quod in nullo alio loco, aut re existeret, quia cum filius Dei carnem assumpsit, & nouem mensibus in vtero virginis fuit, stabat etiam in toto vniuerso, scilicet, in cœlo, & terra, aere, atque mari. Tunc ergo sicut verum est, quod cœlum totaliter in se concludere Deum non valebat: ita & in virginis vtero totaliter capi non poterat. E

Quomodo Domina nostra Christum concipere potuit, si intra eius vterum penitus non stabat?

CAPVT LXXXII.

SI alias fortassis argueret: quomodo Domina nostra Christum concipere potuit, si intra eius vterum totaliter non stabat. Huic respondendum est, quod verum est totum Dei filium, quem virgo cõcepit intra eius vterum extitisse, & nullam eius partem, aut de eius essentia extra vterum remansisse. Sicut si aliquis homo intra saccum aliquem clausus foret, qui tamen alteram manuum extra saccum adduceret: tunc enim totus homo ille intra saccum minime existebat. De filio autem Dei, quem virgo concepit ad ipsam referendo sic dicere non valemus: quia filius Dei spiritus est, atque indiuisibilis substantia. De indiuisibilibus autem regula est, quod vbi aliquid rei indiuisibilis est, tota ipsa res indiuisibilis est, cum non habeat partem, aut partes. Hoc autem solum sufficit ad hoc, quod filius Dei de virginis vtero carnem assumeret, ipsaque Domina Dei filium conciperet, quod enim filius Dei tempore conceptionis, siue incarnationis, non solum in aluo virginis esset, sed etiam in cæteris rebus, nihil obstabat ad hoc, quod à virgine conciperetur, aut totaliter in eius vtero esset. Cum autem Ecclesia dicit: Quem cœli capere non poterant, tuo gremio contulisti. Nõ est sensus, quod vterus virginis eum totaliter contulisset, ita quod in aliis rebus, aut locis nullatenus existeret, sed quod benedicta Virgo eum in vtero tenuit totum, scilicet, non manente aliqua parte eius, aut aliquo de essentia eius, siue natura, quod intra virginis vterum non esset. Hoc autem de cœlo identidem verum est, quia cœlum semper in se Deum totum tenuit, siue beatissimam Trinitatem, & semper continuit, licet non solum Deus in cœlo existeret: sed etiam in omnibus aliis locis. Sic enim quantum ad hoc cœlum, & Domina nostra virgo æqualia sunt: nam eo modo, quo Domina nostra, continebat in se filium Dei, siue Sanctissimam F

De indiuisibili bus regula.

Quomodo intelligi debeat quem cœli capere non poterãt Maria gremio contulit

Trinita-

A

Trinitatem, continebat illum cœlum. Et eo modo quo cœlum continere non potuit filium Dei, nec vterus virginis valuit continere, ſicut ſupra declaratum eſt. Eccleſia tamen in laudem Dominæ noſtræ faciendo inter eam & cœlum differentiam, ponit hanc continentiam, tanquam miraculum. Differentia autem continentiæ hęc eſt, quia licet filius Dei in virginis aluo ſubſiſtens in omnibus rebus vniuerſi eſſet, tamen de nulla omnium rerum carnem aſſumpſit præterquam de vtero Virginis benedictæ, & in hoc fuit aliquid ſpeciale. Sic enim ait Paulus Apoſtolus in Epiſtola ad Hebræos in capitulo ſecundo: Nuſquam angelos apprehendit, ſemen autem Abrahæ apprehendit, id eſt, quod filius Dei non aſſumpſit aliquem angelum ad vnitatem hipoſtaticam, ſiue ſuppoſitalem, ſiue aliquam aliam rem, cum quælibet res aſſumptibilis eſſet à verbo, ſed aſſumpſit ad hanc vnitatem ſemen Abrahæ, ſcilicet, Beatæ Virginis carnem, quæ erat de ſemine Abrahæ, ſicut Matthæus, & Lucas in Saluatoris Genealogia conſcribunt.

De eadem re ſuperiori ſpeculatio.

CAPVT LXXXIII.

B

CIRCA hoc autem acutius ſpeculantibus dicendum eſt, quod ad hoc, quod filius Dei carnem de virginis aluo aſſumeret, non magis conferebat dominum Ieſum, ſcilicet, verbum patris intra virginis vterum ſolum eſſe, & in nulla alia re, quam quod in beata Virgine exiſtens in omnibus aliis rebus ſimul eſſet, ſicut erat quando benedicta illa conceptio facta eſt. Hoc autem conuenienti patet exemplo, quod ab omnibus catholicis approbatur. Scimus namque ex fidei traditione, quod quotienſcunque ſacerdos rite in ſacerdotium promotus verba conſecrationis ſuper debitam materiam triticei panis profert, in inſtanti quo prolatio deſinit, eſt tota ſubſtantia panis conuerſa in verum corpus noſtri redemptoris, & incipit nouiter Chriſtus in illa hoſtia eſſe, in qua antea nullatenus exiſtebat. Et ſi fortaſſis multi ſacerdotes rite promoti hæc conſecrationis verba ſuper debitam materiam in eodem loco, aut in diuerſis mundi partibus ſimul protulerint, ſunt ſimul multæ hoſtiæ conſecratæ, & in qualibet illarum Chriſtus eſt verus Deus, & homo. Et non dicimus Chriſtum perfectius exiſtere in vna hoſtia, quando ſola fuerit conſecrata, quam cum ſimul decem millia fuerint conſecratæ. Item ſi vna hoſtia ſola fuerit conſecrata, eſt Chriſtus in ea ſolum ſemel, quod ſi in particulas decem mille fuerit diuiſa, in qualibet earum vere, & integre Chriſtus eſt, & dicimus non eſſe perfectius Chriſtum in tota hoſtia, quando in diuiſa erat, quam ſit in qualibet illarum decem mille particularum. Sic ergo conformiter non ſtetiſſet Chriſtus perfectius in virginis aluo, ſi in eo ſolo exiſteret, & in nulla alia rerum parte, quam ſi in virginis vtero exiſtens in omnibus ſimul mundi partibus eſſet, ſicut in benedicta cōceptione factum eſt. Ex prælibatis apparet nullum fore miraculum quantum ad naturam, ſiue ad realitatem, filium Dei intra virginis exiſtere vterum: quia ſatis interius capi poterat, & adhuc in qualibet alia re quantumcunque minoris quantitatis: quia cum indiuiduus ſit, omni caret quantitate.

Quod Chriſtus non perfectius ſtetiſſet in virginis aluo ſi tantum in ea, & non aliis rebus ſtetiſſet apertiſſimo exemplo declaratur.

C

Nunquid virgo fuerit digna, vt Chriſtus ex ea carnem aſſumeret.

CAPVT LXXXIV.

SECVNDVM autem quod ſpeculandum propoſuimus erat dignitas continentię, ſcilicet, ſi Domina noſtra digna erat, vt de ipſa filius Dei carnem aſſumeret, quod ſi forte ipſa digna reperiatur non erit in hoc vllum miraculum. Si autem digna non eſſet, mirabilis erat dignatio Domini ex ipſa carnem aſſumere. In quo aduertendum eſt, Dominam noſtram perfectiorem fuiſſe, & ſemper eſſe omni quacunque creatura. Et hoc non perfectione naturæ, quia omnes angeli perfectioris naturæ ſunt omnibus aliis rebus, atque hominibus quantęcunque perfectionis illi ſint, ſed perfectione gratiæ, & virtutum, atque ſpecialium priuilegiorum. Deus namque Beatæ Virgini ſpecialem gratiam, virtutes, atque priuilegia contulit ſuper omnes creaturas, & ſic in cœlis ſuper choros angelorum, atque omnium intelligentium creaturarum collocata eſt, ſicut de ipſa cantat Eccleſia. Exaltata es Sancta Dei Genitrix ſuper choros angelorum ad cœleſtia regna: & tamen omnia iſta, & ſi pleraque alia ei Dominus contuliſſet, non ſufficiebant ad efficiendum eam dignam Dei Genitricem. Nam conceſſo, quod Deus deditſſet in centies millecupla quantitate virtutes, atque priuilegia Virgini Benedictæ ſupra id, quod contulit, non tantum ei contuliſſet, quod eſſet digna mater eius. Conceſſio autem adhuc, quod Deus vſque ad finem mundi ſemper gratiarum cumulos in Beata Virgine continue adaugeret, erat impoſſibile eam ad tantum peruenire cumulum, vt Dei digna genitrix efficeretur. Inſuper licet Deus infinitæ bonitatis ſit: poſſitque infinitum bonum, aut eſſe tribuere, ſicut Deus pater filio infinitum eſſe, & perfectionem communicauit in eo gignendo: impoſſibile tamen eſt Virginem Beatam infinitam virtutem poſſe recipere: licet Deus ſecundum ſe eam tribuere poſſet. Sicut Theologi doctores arguunt, & determinant de virtute creatiua, quod ipſa nulli creaturæ communicari poſſit. Quorum fundamentum eſt, quia iſta potentia, aut virtus creatiua infinita eſt: quęlibet autem creatura quantumcunque magna, & perfecta ſit, non eſt infinita: & cum nunquam aliqua virtus in aliquo ſubiecto recipi poſſit, quæ maioris perfectionis ſit quam ſubiectum: non poterit recipi virtus creatiua in aliqua creatura, quia maioris perfectionis eſt, aut atteſtatur, quam ſit quodlibet ſubiectum creatum.

D

Virtus creatiua non poteſt communicari

E

Sic autem in præſenti dicendum eſt, quia dignitas dicit æqualitatem eſſe, aut dignam matrem filii Dei eſſe æqualem filio Dei. Sicut in naturalibus pater, & mater, & filius ſunt vnius ſpecificæ perfectionis, ſiue ſubſtantialis gradus ęqualis. Sic ergo concedentes virginem dignam eſſe Dei matrem, concedere cogeremur eam Deo fore æqualem. Neceſſario ergo concludendum eſt, eam non eſſe dignam Dei genitricem: Nec in hoc aliquis nos virginis hoſtes eſſe iudicet: cum ſub eius ſola protectione gubernemur: nullo inquam modo laudes eius diminuimus: aut honori, & glorię eius quicquam detrahimus. Sicut enim nullam iniuriam virgini inferimus eam creaturam fore appellantes: ita nullum ei opprobrium facimus, ſi eam Deo non eſſe æqualem fateamur: aut ſi dicamus non dignam fuiſſe Dei genitricem. Virginem ergo Dominam noſtram non dignam effici matrem Dei, effici matrem Dei miraculum eſt. Admirabilis dignationis bonitatiſque ſine termino fuit tantum velle humanam exaltare naturam, vt carnem de vna fœminarum aſſumere dignaretur, quantęcunque illa perfectionis atque virtutis foret, quia quantacunque illa bonitate polleret, ad eum videndum digna non haberetur: quanto magis ad eum concipiendum, & ex vtero emittendum.

F

Rationabiliter ergo de Domina noſtra prædicabimus, eam vas paruum fore ad recipiendum in ſe filium Dei: licet ſecundum naturam miraculum nullum erat filium Dei, aut totam ſanctam Trinitatem intra virginis vterum poſſe claudi, erat tamen miraculum quantum ad dignitatem, quia quantum ad dignitatem virgo Domina noſtra non erat digna mater Dei.

Maria Virginis excellentia.

Obiectio contra determinata, & alia ad ea attinentia.

CAPVT LXXXV.

FORTASSIS aliquis contra ſupra determinata arguere nitetur, in quibus dictum eſt, Dominam noſtram virginem non eſſe dignam Dei genitricem. Nam de ipſa cantat Eccleſia: tu ſola fuiſti digna portare regem cœlorum, & Dominum, id eſt tu fuiſti digna, quod in vtero tuo haberes filium Dei, qui eſt rex cœlorum: & hoc eſt eſſe matrem dignam Dei.

Aliquid alio dignum eſſe dupliciter intelligi.

Qua ſit dignitas æquiualentiæ, & quæ dignitas dignatiua ſeu congruentiæ.

Huic autem reſpondetur, quod aliquid eſſe dignum aliquid alterum agere, aut pati, aut continere dupliciter intelligi poteſt. Vnus modus dignitatis naturaliter eſt. quæ vocatur dignitas æquiualentiæ. Alia eſt dignitas dignatiua, quæ vocatur dignitas congruentiæ, ſiue complacentiæ. Prima autem dignitas, quæ naturalis eſt: & dicitur dignitas ęquiualentiæ eſt, quandocunque aliqua res in ſe abſolute accepta

non relata ad aliquid alterum attribuens dignitate me extrinsice, habet in se aliquam dignitatem: sicut naturaliter homo equo dignior est, propter specificam perfectionem. Panis quolibet naturaliter aliquam dignitatem habet, quia ad alimentum corporis nostri, & vitæ conseruationem summe necessarius est. Secunda autem dignitas dignatiua, quæ dignitas congruentiæ, siue complacentię appellatur est, vt si dicamus; quod solea vnius sotularis naturaliter, aut secundum ea, quæ intrinsece continet, non habet dignitatem decem fanecarum tritici. Si tamen rex in suo territorio statuat soleam sotularis determinatam ad certam quantitatem, & figuram tres auri duplas valere: & hoc communi totius regni consensu approbatum sit, valebit solea talis sotularis decem tritici fanecas, & amplius. Et esset digna solea sotularis, vt pro ipsa decem tritici fanecæ dentur. Hæc autē soleæ dignitas, non erat dignitas naturæ, sed dignationis, & congruentiæ. Quia fortassis sic fieri illo tempore concedebat deficienti omni alia moneta, sicut alias, in quibusdam regionibus factum historicarum narrationum euidentia patefacit: Aut esset dignitas solius complacentiæ. Quia sic regi placitum, & toti regno dato, quod nulla alia causa subsisteret sic prędicta faciendi. Hoc autem ad virginem applicari potest, de qua dicendum est ipsam dignam non fuisse Dei genitricem fore: accipiendo dignitatem naturalem æquiualentiæ, non erat tantus valor suus, aut dignitas naturalis, vt mater Dei effici mereretur: tum non consonarent in idipsum diuina atque humana natura. Item si virgo naturalem dignitatem ad hoc, vt Dei genitrix esset, habuisset, potuisset naturaliter effici mater Dei: sed hoc falsum est, atque impossibile. Quia nisi fuisset magna illa Dei bonitas atque infinita dignatio, vt ad nos redimendum carnem humanam assumere dignaretur, nunquam de virgine carnem assumere, nec ipsa foret genitrix effecta. Sic inquit Paulus Apost. Propter nimiam charitatem, qua dilexit nos Deus misit filium suum vnigenitum propitiationē pro peccatis nostris. Sic ergo ex dignatiua charitate non ex naturali dignitate, aut aptitudine factum est. Secundum autem secūdam dignitatem, quæ dignitas congruentię, aut complacentiæ dicitur, dicendum necessario erit, Dominā dignam fuisse fieri Dei genitricem, quia cum Deus filius redempturus esset genus humanum carnem assumens humanam, congruū atque valde expediens fuit, eum de illa fœmina carnem assumere, quam in virtutum priuilegiorumque excellentia præfecerat cæteris creaturis. Assumendo identidem dignitatem complacentiæ, Domina nostra digna erat fieri Dei genitricem, quia licet secundum naturam digna non existeret, placuit tamen Deo suam illam efficere genitricem: Et licet ipsa in se digna non foret, Deus tamen illam tanquam dignissimam acceptabat, aut eam dignissimam dignabatur, & hoc modo Domina nostra digna fuit, vt mater Dei efficeretur. Cum autem Ecclesia de virgine cantat: Tu sola fuisti digna portare regem cœlorum, & Dominum, non intelligit de dignitate æquiualentiæ naturalis: sed de dignitate congruentię, aut complacentiæ. Et sic assumendo verum est eam fuisse dignam, vt supra declaratum est.

In quo modo Domina nostra vas paruum, & non paruum dicatur.

CAPVT LXXXVI.

VLterius autem circa prædicta animaduertendum est, cum supra dixerimus non esse miraculum secundum naturam filium Dei, aut totam sanctam Trinitatem intra viscera virginis clausum fuisse: tamen secundum dignitatem miraculum erat, in quo modo istorum Domina nostra vas paruum, & non paruum dicatur.

Huic responderi potest Dominam nostram vas paruum respectu dignitatis dici: quia non erat digna secundū æquialentiam, vt de eius vtero filius Dei carnem assumeret. Quātum ergo ad hoc, vas paruum aptissime nuncupatur. Potest autem vas non paruum, siue vas magnum nuncupari referēdo ad naturam: quia quantū ad naturæ realitatem filius Dei, aut tota Trinitas cum spiritus sit, atque indiuisibilis incorporeaq; substantia, in virginis vtero capi poterat, atq; in qualibet alia minori quantitate: Domina ergo nostra ad tam paruæ imo nullius quantitatis rem collata vas non paruum dici poterat. Quamuis prædicta responsio satis veritate fulciatur, conuenientius tamen responderi potest, hæc duo, scilicet paruum & non paruum, ad idem referendo. s. ad dignitatem, siue realitatem. Vtrunq; autem ad realitatem collatum intelligi non valet: quia licet sic referendo vas nō paruum Domina nostra dici posset, vas tamen paruum nullatenus dici poterat: sicut in superioribus declaratū est. Oportet ergo vtrunque ad dignitatem relatum veritate subsistere. sc. vt Domina nostra virgo vas paruū appelletur, collata ad dignitatē æquialētiæ naturalis. Sic enim referēdo, paruū vas erat: quia nō erat digna effici mater Dei, sicut in prælibatis inductū est: potest autem Domina nostra vas non paruū, siue magnum dici ad dignitatem collata, quia cum ipsa filium Dei continuerit, qui infinitæ excellētiæ erat, necessariū est, quod ipsa magnæ foret dignitatis, & sic vas non paruum dici potest.

Aliter autē respōderi potest. s. quod virgo Domina nostra erat digna effici Dei genitrix, quantū ad dignitatem cōgruentiæ, aut æquiualentiæ. Sequitur ergo ipsam vas non paruum esse quantum an ipsam dignitatem, cum in ipsa filius Dei caperetur. Ex prædictis apparet expositio huius quartę particulę huius primi figurati Paradoxi.

Particula quinta primæ metaphoræ, scilicet, vas luminosum.

CAPVT LXXXVII.

NArrationis prosecutiuæ ordinem prosequentes in præposita prima metaphora particula quinta sequitur, scilicet. Vas luminosum. In quo aduertendum est, quod circa istam particulam in Latino, & vulgari idiomate controuersia quædam est, quia in nostro idiomate Castellano sunt duo nomina, quibus in Latino duo alia correspondentia sunt. Vulgaria autem sunt lucio, & lumbroso: his autem in latina lingua respondent lucidum, & luminosum: tamen è contrario respondent: quia vulgari lingua loquentes lucio, siue lucidum vocant, quod in superficiem claritatem aliquam habet, licet ex se radios non emittat, sicut ensis cum politus est, vulgariter Lucio vocatur, sed non luminosus. Sic enim hominis facies cum pinguis, atque plana est, lucida, est, sed radios nullos emittit. Luminosum siue vulgariter Lumbroso dicitur, quod radios emittit, sicut sunt corpora cœlestia, vt Sol, & luna, & cætera astra: ista tamen in lingua vulgari lucida non vocantur. Apud distinguentes vocabulorum virtutes in Latino idiomate, vt sunt Philosophi, & doctores omnes super secundum de Anima, & super c. de potentia visiua, & super secundum de Sensu, & Sensato: sunt duo nomina substantiua, scilicet, lux & lumen, à quibus duo adiectiua deriuantur, scilicet, lucidus & luminosus, quo secundum philosophos prædictos & etiā perspectiuos, hoc nomen lux significat claritatem, aut splendorem ab aliquo corpore deriuatū, & nō manet in ipso corpore luminoso, sicut solares radii ab ipso ad terram emissi, lux & non lumen nuncupantur: sic de cæteris corporibus à se incidentias causantibus radiosas Lumen dicitur claritas manans in corpore, in quo originem habet: sicut radii solares, dum in superfice solaris corporis sunt: vocantur ergo sic corpora lucida de se radios, siue lucem emittentia proprie assumentes, licet aliquando improprie his vtamur. Appellantes ergo Dominam nostram vas luminosum, si conditionem vulgaris idiomatis insequamur, est sensus, quod Domina nostra de se radios emittebat. Si autem conditione latinæ dictionis vti voluerimus, luminosum erit quod in se radios continet, licet de se nullos emittat. Hęc autem qualiter virgini beatę applicentur vertitur in ambiguo. Aliqui fortassis Dominæ nostræ hęc applicabunt ob vultus sui splendorem. Nam sicut in Iudæorum Annalibus reperitur, & recitat hoc doctor seraphicus Bonauentura, Domina nostra fuit specialiter pulchra inter omnes contemporaneas fœminas: à nullo tamen vnquam fuit carnaliter concupita. Cum ergo Domina nostra corporis pulchritudine aliarum fœminarum obtineret victoriam: necessarium erat vultum suum esse prę tenerituditate planum, atque lucem continentem: vocaretur autem luminosum, si Latini idiomatis proprietate vtamur.

Lucidū & luminosum differunt.

Lux & men differūt.

Contra Bonamuenturam Doctorem Seraphicum.

CAPVT LXXXVIII.

NVLLAM autem firmitudinem prędicta adaptatio habere dignoscitur. Primo, quia fulcimentum suum satis stat in ambiguo: nam licet rationabile fuerit Dominam nostram corpore pulchram fuisse, non tamen plene constat sic fuisse. Item concessis prioribus adhuc peccat prædicta applicatio, quia hic Domina nostra vas dicitur luminosum: ex quo liquide infertur, quod non dicebatur vas luminosum secundum vultus fulgorem, sed secundum id, in quo vas erat Domina virgo, vas erat inquantum cõtinebat in vtero Christum redemptorẽ: necessarium ergo est eam quantum ad istã particulam vas vocari. Dicendum ergo virginem vas luminosum dici debere ad redemptorem nostrum collata: nam Latinæ dictionis conditione vtentes illud luminosum vocamus, quod lumen in se continet, licet radios nullos emittat. Sic erat virgo sacratissima in se continens Saluatorem, qui lumen erat: licet hoc in patulum non erat cuilibet intuenti. Dominam nostram Christum redemptorem in vtero continentem vas luminosum dici debere ex ratione saluatoris apparet: quia saluator noster lumen dicitur, sicut ex plerisq; scripturæ locis manifeste colligitur. Sic dicitur Luc. 2 c. Lumẽ ad revelationem gentium, & gloriam plebis tuę Israel. Sunt autem hæc Simeonis sacerdotis verba: cum Christum sibi offerri intuitus est, quem multis ante temporum discursibus expectauerat. Christus etiam lumen erat, quia ipse illuminabat omnes habitantes in tenebris: sicut Luc. c. 1. describit in cantico Zachariæ. s. Illuminare his, qui in tenebris, & vmbra mortis sedent, ad dirigendos pedes nostros in viam pacis. Vbi Zacharias de illo, qui ex alto oriebatur. sc. de Messia sermones cõtexens subnectit, quod Christus natus est ad lumẽ præstandum illis, qui in tenebris sunt, & in vmbra mortis: & ad dirigendum omnes actiones & desideria in pacem, quæ ipse est. Et non solum Christus lumen est, sed lumen super omne lumen, quia sol erat: sic ecclesia cantat cum de laudibus beatæ Virginis agit, scilicet, Quia ex te ortus est sol iustitiæ Christus Deus noster. Iste autem redemptor noster, qui vere lumen erat, Iudæis intuentibus non patebat. Nam eum nec Deum, nec Messiam opinabantur, sed virum de communibus, & simplicibus arbitrati sunt. Ex prælibatis euidenter apparet illatum, Dominam nostram vas luminosum dici debere, quia in se continebat Saluatorem, qui lux, aut lumen erat.

Particula sexta primæ metapho. scilicet, vas non luminosum.

CAPVT LXXXIX.

PRIMÆ huius metaphoricæ locutionis particula sexta eiusdem serie continuata erat. s. vas non luminosum. Necesse est autem virginem Dominam ad illud collatam vas nõ luminosum dici: ad quod collata vas luminosum dicebatur, & quia ipsa ad Saluatorem relata vas luminosum dicebatur, necessarium est, vt ad eundem relata vas non luminosum appelletur. Hoc autem dupliciter intelligi potest, sc. aut respectu ipsius virginis continentis: secundo respectu Christi, qui eius gestabatur in vtero. Quantum ad primam eam vas non luminosum esse constat: quia non clarebat eam genitricem fore Saluatoris: quia natiuitas eius, & conuersatio, præcipue autem & conceptio occultæ fuere. Sic enim redemptor noster Deus occultus dicitur: iuxta prophetæ testimonium: tu es Deus absconditus. Item Iudæi eum Deum non arbitrati sunt, ex quo consequenter inducebatur non cognouisse eos virginem Dominam filii Dei fore genitricem. Sic enim ait Apostolus in epistola ad Corinth. prima c. 2. Si cognouissent, regem gloriæ non crucifixissent. Iudæi autem videntes virginem Dominam nostram in ætate puellam, in matrimonium fuisse susceptam: Ioseph autem tunc grandæuum extitisse: æstimauerunt eam à Ioseph fuisse incognitam, & sic veritas se habebat: quia forte Ioseph erat aliqualiter ad actum venereum præ ætatis magnitudine impotens: cum ergo Domina nostra Christum concepit, & peperit, arbitrati sunt eam ab aliquo viro adulterino fuisse tunc cognitam. Aliqui tamẽ rectius se habentes, quorum Deus terigerat corda, tantum opprobrium virgini non imponentes putauerunt eam à Ioseph viro suo, licet grandæuo grauidatam.

Hanc opinionem quorundam tangit beatus Lucas. c. 3. cũ dicit. Erat autem Iesus incipiens, quasi annorum triginta, vt putabatur filius Ioseph. i. quod existimabant eum esse filium Ioseph: qui tamen priorem tenebant positionem, eum conceptum, & natum ex adulterino coitu prędicabant, sicut inducitur ex aliquibus locis euangelii beati Ioannis.

De eadem re, quomodo vas non luminosum fuit.

CAPVT XC.

IDENTIDEM autem vas istud non luminosum apparuit. s. Domina nostra in oculis Ioseph viri sui, quia cum Ioseph certissime cognosceret, quod ad beatam virginem nunquã carnaliter accessisset: nihil suspicans ipsam de Spiritu sancto posse grauidari, cum hoc à sæculis inaudium esset, arguens inductione necessaria inferebat, eam carnaliter ab aliquo viro adulterino fuisse cognitam. Hoc autem quotidie videns intumescente vtero eius quotidianis incrementis intraneis viscerosisque, intra se tacitus affligebatur angustiis: nihil horum Beatæ Virgini vllo verbo declarans: noluit tamen eam accusare: quia cum esset vir iustus, nulli aliquam offensionem inferre volebat, aut saltem iustam tristitiam: sed intra se decreuerat eam occulte dimittere. Sic enim dicit beatus Matthæus capit. 1. Ioseph autem cum vir iustus esset, noluit eam traducere: sed voluit occulte dimittere: tunc angelus in somno ei apparens hortatus est eum super hac re non contristari, virginalis conceptionis supernaturaliter factæ pandens mysterium. In toto autem hoc temporis discursu, non erat Domina nostra vas luminosum, sed potius tenebrosum erat in oculis Ioseph. Identidem hoc apparuit in oculis vulgarium hominum à Deo non illustratorum ad huius mysterii cognitionem, Dominam nõstram vas tenebrosum fuisse toto tempore conceptionis, & tempore emissionis ab vtero, tempore quoque enutritionis domini Iesu. Imaginabantur namque vulgares, quod sicut magnorum regum, atque principum matres viuunt in magna rerum affluentia: magnis subiectionibus potiuntur: magnisq; excellentiis fungutur. Cum ergo Deus maior omnibus regibus sit, sicut testatur beatus Ioannes Apocalypseos 1. c. eam, quæ mater Dei erat, maiori omnium horum affluentia potiri condecuit quã reges & regum matres potiantur, aut potiri possint. Et quia hæc, aut horũ nulla in Virgine beata tempore conceptionis inspexerũt, & tempore partus atq; post partũ: non existimauerunt eam Dei genitricem, sed cuiuslibet alterius simplicium, atq; nullius excellentiæ virorum. Hoc aũt euidentibus signis innotescit: quia virgo Domina nostra multos dum grauida fuit labores perpessa est, quia ipsa, & vir eius Ioseph pauperem vitam degebant. Ioseph namq; sicut Euangelistę declarant, faber lignarius fuit: Domina autem nostra tela, & acu, nendoque, cæterisque fœmineis, atque honestis laboribus inuigilans victum exquirebat solicite, fideliterque virum suum adiuuans: sicut doctor seraphicus Bonauenturain suo libello, quem de vita Christi confecit, euidenter descripsit. Idem liquidis apparet argumentis: quia tempore quo saluator noster nasci dignatus est, verbum caro factum, vniuersalis professio per totum orbem terrarum facta est imperante hoc fieri Octauiano, qui tunc Romæ rerum summam gerebat. Ibant autem tunc singuli ad loca, ex quibus originem traxerant professuri: tunc autem Ioseph & Maria iuerunt in Bethlehem ciuitatem suam: qui cum pauperrimi essent, præ multitudine hominum hospitium habere nequiuerunt, sed se ad quoddam diuersorium in viarum medio inclinantes consedere, vbi in abundantia frigoris Christus pauperrime natus est: Denique, & cum eum Domina nostra post partum enutriret, in magna pauperie enutriuit: cum nullæ eis diuitiæ essent, nec eas vllatenus concupiscerent: sed manualiter quotidianum victum exquirebant. His ergo inspectis non erat Domina nostra vas lucidum, sed valde tenebrosum: nam alicuius peccatoris viri genitrix extitisse videbatur.

De eadem

A

De eadem superiore, scilicet, vase non luminoso, argumenta.

CAPVT XCI.

SECVNDARIO autem apparet, Dominam nostram vas non luminosum dici debuisse respectu nostri Saluatoris: quia si ipsa erat vas luminosum, hoc erat, quia Christus lumen erat, quia si fortassis Christus non lumen, sed tenebra ingens esse visus est, dicendum Dominam nostram, vas non luminosum recte appellari. Christum autem in oculis æmulorum Iudæorum tenebram apparusse notabilem euidenter apparet, quia cum omnes actus Christi Iudæorũ actibus obuiarent, inuidebant ei, omnia quoque quę à Christo gerebãtur nefaria esse censebant, eique multa opprobria coniiciebant, scilicet, quod peccator, ebrius, atq; vorax esset, & pleraque in hunc modum: sicut scribit beatus Matthæus capitulo secundo. Hic est vorax, & potator vini, & publicanorum socius: Et alibi Iudæi apostolis de Christo dicebant: Quare cum peccatoribus, & publicanis manducat, & bibit magister vester, quasi dicant, malum valde agit.

Aliquando eum improperabãt, dicentes eum dæmoniacum: vt habetur Ioannis octauo capitulo, scilicet, Nonne bene dicimus nos, quod Samaritanus es, & dæmonium habes. In passione quoque eum tota Iudæorum cohors à sacerdotibus, & tribunis concitata eum malefactorem proclamauit dicens, si non esset hic malefactor, non adduxissemus eum ad te: vt patet Matt. 27. cap. multa alia probra iusta illa Iudæorum cohors in Christum coniecit, in quo liquide apparet, eum in oculis Iudæorum non lucem, sed magnas tenebras visum esse. Similiter autem Domina nostra vas non luminosum dici potest ad sui corporis conditionem relata: ipsa namq; vas fuit, quia in vtero suo continuit redemptorem: fuit tamen non luminosum, quia corpus suum fuit densum carens lumine sicut cætera corpora humana. Dici ergo posset ex hoc vas non luminosum, sed prælibatæ superius resp onsiones congruentiores sunt.

B

Particula septima primæ metaphoræ, scilicet vas vacuum.

CAPVT XCII.

Maria virgo dupliciter saluatorẽ continuit.

IN metaphoræ primæ ordine consequenti verbum septimum sequitur, scilicet vas vacuum. In quo animaduertendum est: quod cum Domina virgo vas vacuum nuncupetur, toties, aut æque multipliciter vas appellatur. Et quia diximus eam vas totius puritatis esse, totius impuritatis, aut coinquinationis vas vacuum appellabimus. Non enim fuit vlla labes in virgine benedicta. Etiam cum Domina nostra vas omnium virtutum appellata sit, eam vas vacuum omni vicio tam mortali, quam veniali, & originali dicere compellemur: de quibus in superioribus perscriptum est, vt magis tamen ex prælibatis patet, cum illam particulã vas clausum explanaremus. Conclusum est, quod licet Domina nostra omnibus assignatis modis vas dici poterit: proprius tamen aptiusque vas dicta est, quia nostrum continuit redemptorẽ. Et quia dupliciter virgo continuit saluatorem, animaduertendum est, an vtroq; modo vas clausum dici possit. Primo, an continuit Domina Saluatorem in anima sua conceptualiter, quantum ad hoc vas appellari potest, quia aliquid in se continebat: sed vacuum dici non valet, quia nihil ei deficiebat. Conclusum ergo apparet virginem vas vacuum appellari debere quantum ad aliam partem, quæ erat secundus modus, quo virgo in se continuit redemptorem, scilicet realiter in vtero virginali.

C

Vacuum dupliciter sumitur.

CAPVT XCIII.

SVPERIORI autem considerationi insistentibus dicendum est, quod istud nomen vacuum, secundum morem Latini idomatis duo signat.

Primo modo vacuum dicitur illud, cui alterum deficit: & sic hominem insensatum vacuum sensu, aut prudentia appellamus, scilicet, quod prudentiam nullam habet. Ita enim de singulis rebus vacuas esse prædicamus: cum aliquid de eo, quod inesse debebat deesse dignoscitur: siue illud, quo carent spirituale siue corpus habens sit: quamuis magis vacuitas propter corpus, quã propter incorporalia prædicetur. Secundo modo, dicitur vacuum corpus illud, quod vltimo susceptiuum est corporalis, & nondum recipit. Circa istum vacuitatis modum ponit Aristot. opiniones in libris Physicorum. Quidam autem antiquorum opinati sunt vacuum esse spacium contentum inter latera corporis continẽtis, & contenti, hoc modo Aristot. in præfatis libris probat vacuum nihil esse. Alii autem aliorsum arbitrati sunt, quorũ positiones ibidem excludit Aristo. concludens vacuum nominari locum corporeum repletum de hoc, quoque præfatus Arist. probat in prædictis Physicorum libris vacuum nihil esse. Et sic est istud nomen vacuum, sicut nomen istud chimera, quæ voces solæ sunt nihil rei significatæ prorsus habentes: incõuenientia autem, quę sequuntur ad vacui positionem inducit Arist in prædictis Physicorum libris: multæ quoque experientiæ hoc euidenter ostendunt.

D

Vacuũ quid secundũ Aristot.

Opiniones vulgarium.

CAPVT XCIV.

VVLGARIVM autem multi imo plures, qui ad tantam intelligentiæ viuacitatem minime eleuantur existimauere torum locum spheræ aereæ, atque igneæ contentiuum & actualiter continentem vacuum prorsus esse: arbitrantur enim ibi nihil esse. Fuit autem hæc poëtica positio, quam poëtarum famosissimi, aut prorsus tenuere, aut ab aliis positam retulere. Recitat autem Ouidius hanc positionem metamor. lib. 2. vbi poetice enarrans de Calistene, quæ alias Perassis dicitur Iouis amasia, qualiter ab eo grauidata filium, qui Archas dictus est peperit. Inquit, quod cum semel Archas annos quindecim agens venator feras insequeretur Iuno Iouis soror, & coniux pellicis æmula eam in vrsam conuertit: quam sub veræ vrsæ effigie Archas filius insequens ex arcu iaculata sagitta lethaliter percussurus erat. Iupiter miseratus, sagittam directe emissam disiecit, vtrunque, s. vrsam, & Archadem filium per aeris inania rapiens: duas cœlestes vrsas. sc. duo vicina sidera esse fecit: quarum altera vrsa maior: altera vero vrsa minor appellatur: in quarum vna, quę polo propinquior est, stella nautarum, quæ Bootes grece dicitur, collocata est: dicit ergo Ouidius.

E

Raptos per inania vento,
Imposuit cœlo: vicinaque sydera fecit.

Vocauit Ouidius inania, id est vacuum totum aerem igneæq; spheræ spacium, quorum motiuum erat, quia in toto hoc spacio corpus nullum videbant: cum aer, atque cœlestis ignis inuisibiles sint. Idem autem excellentissimus poetarum Virgilius ponit in Bucolicis in Ecloga, quæ incipit.

F

Sicilides musæ paulo maiora canamus.

Vbi recitat antiquorum positionem circa formationem rerum sequens opinionem Anaximandri, atque Anaxagorę ponentium cahos: qui dixerunt totam mundi vacuitatem atomis plenam fore, illa autem coniungebantur, atq; corpora componebãt. Hæc etiam Democrati Philosophi positio fuit: de quo Arist. recitat 1. Physi. in cap. sicut Physici dicũt Virgilius autem in Ecloga nominata, inania i.e. vacuitatem, vel loca vacua nominauit spacium aeris, & ignis contentiuũ. Iste modus ponendi vacuum non est possibilis, quia procedit ex errore antiquorum, atq; vulgarium modernorum existimantium corpus ignis, & aeris corpora non esse, nec locũ aliquem occupare. Alium modum accipiendi vacuum vulgares, atque alii acutius speculantes poluere, scilicet quod vacuum corpus illud dicatur, quod alicuius corporis capax est, & non continet corpus vllum solidum. Sic enim de arca dicitur, quod vacua est, cum monetę, aut alterius rei solidæ plena non est, ipsa tamen vere vacua non est, quia aeris plena est, cum nihil aliud solidus contineat. Hoc modo in Domina nostra accipitur, quod vas vacuum appelletur.

Quomodo

Quomodo B. Maria vas vacuum dicta sit.

CAPVT XCV.

NVNC autem prædicta applicanda sunt ad modum illum, quo Domina nostra vas dicebatur: diximus namque in prælibatis, ipsam fuisse vas, quia in mẽte sua nostrum continuit conceptualiter redemptorem: quia ad istum modum vas vacuum dici non poterat: sicut in superioribus declaratum est. Restat ergo, quod alio modo vacuum dicatur, in quo vas dicebatur, scilicet, quia in suo vtero nostrum continebat redemptorem: quam ad hoc vas vacuum appellari non poterat: quia in se redemptorem continendo aliquid conrinebat: quod eam non esse vacuam faciebat. Vocatur autem vas vacuum, quia in se non continebat id, quod communiter continere debuerat: nam ad hoc, quod aliqua fœmina in vtero fœtum habeat: necessarium est, vt prius semen virile in vtero recipiat atq; contineat: & quia Domina nostra nullum virile semen in se recepit, nec conrinuit: cum Christus non ex virili semine: sed mystico spiramine ex solo menstruo muliebri formatus sit: in hoc vas vacuum fuit. Item, quia Domina nostra virgo erat, virginitas autem totaliter vacua, atque sterilis est, nihilque concipiens, in hoc aptissime vacuum vas poterat appellari. Hanc autem similitudinem omnes physici, atque Astrologi sumunt ad cœlum transferentes in circulo zodiaco, qui est circulus obliquus declinãs ad vtrunque latus super lineam æquinoctialem. Iste circulus in duodecim partes diuisus est, quę totam pei continuationẽ cœlum cicuunt: quarum singulam signum vocauere: sub his signis sol per totum annum deambulat: & quia sunt duodecim signa, sicut duodecim menses correspondet vnum signum cuilibet mensi: & sol in quolibet mense vnum signũ pertransit: signum autem illud, quod sol in vltima Augusti medietate, & prima Septembris medietate pertransit ab astrologis, atq; physicis virgo nominatum est. Omissis autem aliis naturalibus, atque astrologicis causis præcipua, quam signat est, quod sicut mulier virgo totaliter sterilis est, & dũ virgo est, nihil cõcipit aut parit: ita sol dum in medietate vltima Augusti, atque prima meditate Septembris discurrit sub circulo Zodiaci quadam parte anni, terra nihil omnino virens gignit: sed tota marcida est, aptissime ergo Domina nostra, vas vacuum dicitur in quantum virgo est.

Particula octaua primæ metapho. scilicet vas non vacuum.

CAPVT XCVI.

HVIVS primi figurati Paradoxi ordinem consequentibus particula octaua occurrit, scilicet vas non vacuum: in quo animaduertendum est, quod cum vacuum & non vacuum contraria sint, necesse est, vt circa idem prædicentur. Et sicut in superioribus dicebamus, Dominã nostrã esse vas vacuum immunditia: ita è contrario, dicentes eam vas non vacuum omni puritate appellabimus, cum in ipsa culpa nulla fuerit. Et sicut dicebamus, eam esse vas vacuum omni culpa peccati: ita eam vas non vacuum, imo plenum omni virtute tam morali, quam theologica prædicabimus. Applicantes tamen hoc ad modum illum, quo proprius Domina nostra vas appellatur, dicendum est, quod sicut in se Domina Virgo dupliciter continuit redemptorem, ita dupliciter vas non vacuum dici potest. Primo, virgo Christum continuit conceptualiter, & in hoc fuit vas non vacuum, quia in ipsa fuit fidei abundanria: cum integre crediderit: licet conceptus virginalis secundum naturam impossibilis foret, & nunquam in tota consequentium sæculorum serie contigisset, potestati tamen diuinæ atque immensæ bonitati impossibile nihil erat, aut quouis modo repugnans. Et sicut in ea fuit abundantia fidei, ita fuit plenitudo consensus. Consensit enim Domina nostra Dei fieri genitricem: vt sic ei aliquem impenderet famulatum. Hoc ergo virgo cõtinens, vas vacuum dici non poterat. Si enim hoc non continuisset, deficiente fide, s. hæc fieri posse, aut eius deficiente consensu, nunquam in ea conceptio filii Dei facta fuisset. Continuit autem secundario Virgo beata realiter nostrum redemptorẽ in vtero, & in hoc vas non vacuum fuit Nam considerantes Dominæ nostræ virginitatem, arbitraremur eam vacuam fore, s. non posse concipere, aut vllatenus parere: tamen vacua non erat: quia quod virile semen non fecit, quod ibi nullatenus fuit, Spiritus sanctus Virgini superueniens operatus est, sicut Gabriel archangelus Dominæ prædixerat: vt patet Luc. 1. c. s. Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi: ideo quod ex te nascetur sanctũ erit. Non ergo hoc modo vas vacuum dici poterat. Item aliæ fœminæ, quæ filios paruæ conditionis, & status concipientes ediderunt: dum grauidæ sunt, vacuæ non dicuntur: sed potius plenę atque fœcundę. Cum ergo Domina nostra filium Dei verum, & hominem concepisset, qui infinitæ dignitatis super homines erat, vas vacuum dici nullatenus debuit: sed totaliter plenũ superque plenum: ita vt vix tantę excellentiæ natus, intra alicuius mulieris viscera claudi posset. Ex prędictis liquide concluſum est, quomodo Domina nostra vas vacuum, & non vacuum dicta est.

Particula nona primæ metaphoræ, scilicet vas mundum.

CAPVT XCVII.

ORDINIS Metaphoræ huius primæ consequẽtiam attendentibus particula nona occurrit. s. vas mundum. In qua acutius speculantibus dicendum est, quod cum Domina nostra omnibus creaturis excellentior fuerit, omnes modi puritatis atque perfectionis, qui in omnibus creaturis sunt in Virgine Domina nostra excellentius reperiuntur. Nam sicut diuinas perfectiones, vt possumus inquisituri prosequimur regulam, quam ponit beatus Dionysius in li. de diuinis nominibus. Ita aliquo modo virgini Dominæ nostræ applicabimus: licet non secundum æqualitatem: sed secundum aliquam proportionalitatem. Regula autem hęc est, quod quælibet perfectio reperta in aliquo genere, aut specie creaturæ, attribuatur Deo perfectius quã in illo genere, aut specie creaturę reperitur, & hoc quia Deus est infinitæ perfectionis, nullũ terminũ bonitatis suę, aut perfectionis habens. Item quodlibet genus creaturæ perfectionem aliquã habet, quia est ens: esse autem etiã per se solum perfectio est. Si autẽ omnis perfectio cuiuslibet generis Deo non attribueretur, daretur aliqua perfectio, quæ in Deo nõ esset, & hoc est magnũ incõueniens, qa tolleretur diuinę perfectionis infinitas: infinitũ nam q; est, quod omnia comprehendit, & in se nullũ finem habet: si tamen esset aliqua perfectio in creaturis, quę in Deo non esset Deus ex parte illa finitus esset, necessarium ergo est quamlibet perfectionem in creatura repertã in Deo reperiri. Ideo si esse hominem aliqua perfectio est, necessario ista in Deo erit: licet nõ sit eodem modo, quo in homine est. Sic enim de quolibet genere, & specie creaturæ. Si ergo Deo, qui super omnia est istam perfectionem attribuimus omniũ creaturarũ, & Dña nostra perfectior est omnibus creaturis, non perfectione naturæ, sed specialium gratiarum, atq; priuilegiorum, conueniens est omnem gratiæ, aut bonitatis spiritualis perfectionẽ, quæ in creaturis reperitur beatæ Virgini attribui. Euidẽti ergo illatione cõcludit omnes perfectionis & puritatis modos, qui in creaturis sunt in virgine reperiri.

Omnem perfectionẽ creaturarũ esse in beata Virgine.

Nulla macula fuit in beata Virgine.

CAPVT XCVIII.

IN superioribus dicebatur beatam Virginem ab omni macula puram esse, quæcunq; imaginari possit: hic tamen de maculis corporalibus sermonem facimus: quia de his nulli extabat in ambiguo eam penitus mundam fore. Dicitur autẽ macula corporalis, vt quod aliquod corpus monstruosum sit, scilicet, plura membra, aut membrorum particulas habens, quam communiter alia corpora habere consueuerint: sicut multos digitos, aut manus, cæterosue corporis artus, aut pauciora membra habere paucioresue membrorum particulas, quæ in materno vtero formatæ non fuerint. Idem cum corpora non bene in vtero formata sunt, aut insolitæ magnitudinis, vel paruitatis sint, aut sine mutua membrorũ proportione corpora nota sint, vel quomodolibet aliter. Horum autem in Domina virgine nihil fuit, quod patet ex duplici fundamento.

Primum fundamentum, siue ratio est, quia sicut Aristoteles testatur in libro de Physonomia, in quo de figuris corporum, & earum significationibus agitur monstrosum corpus monstrosam animam repræsentat, id est, quod cum aliquod corpus insolitum modum aliorum quomodolibet habet, signum est, quod anima existens in illo corpore peruersas habeat inclinationes.

Solutio quorundam ad ea, quæ dicta sunt.

CAPVT XCIX.

HVIC autem aliquis fortassis respondere conabitur, quod licet signa corporis monstruosi Dominę nostræ malitiam inclinationis signarent in anima, Deus tamen poterat illam inclinationem auferens peruersitatem bonorum desideriorum, & operum talem animam ordinare. Huic responsioni argumentatiuæ faciliter respondetur, Deum hoc nulla difficultate interposita facere potuisse: & multoties in viris, atque mulieribus id effici: in Domina autem virgine sic fieri nullatenus condecebat: quod duplici ratione concluditur. Prima, quia quod optime fieri potest, male ordinari culpam magnam habet, sed Deus poterat gentricem suam efficere corpore, & anima dispositissimam, ergo si sic fieri condecebat, non erat vllo modo rationale, eam indispositam effecisse.

Item cum aliquid conuenienter pauco cum labore effici potest, id magno cum labore efficere culpa non caret. Sic ait Arist. in octauo Topicorum, peccatum est per plura facere: quod fieri potest per pauciora. In præsenti autem sic est, quia Deus potuisset genitricem suam efficere perfecte dispositam optima dispositione: si ergo eam monstruosam effecisset, postea vero bonæ inclinationis efficeret, erat dupliciter ad idem laborare, quod nullatenus Deo conuenit, sic ait Arist. in primo Politicorum: Deus, & natura nihil faciunt frustra. Item hoc nullatenus congruebat: quia non efficiebatur Domina nostra æquè perfecta, sicut aliter fieri poterat: nam sic erat vna actio, aliter autem multæ, quod valde magnum inconueniens est. Nam si Deus beatam virginem integram effecisset sine monstruositate, erat vnica actio: virgo autē imperfecta erat, si fortassis eam monstruosam effecerat: deinde peruersas inclinationes abstulerat consequentes corporis monstruositatem: erant duæ actiones, & non manebat virgo ita, sicut si fuisset vnica actio: qua ipsa sine monstruositate facta fuisset. Nam hoc modo in hac secunda actione Deus auferebat virgini genitrici suæ peruersam mentis inclinationem consequentem corporis monstruositatem: non tamen tollebat corporis monstruositatem. Non est ergo vallatenus rationabile dici, Dominam virginem corpore monstruosam factam fuisse.

Aliæ rationes ad idem.

CAPVT C.

INtentionis autem huius secunda ratio inductiua erat: nam dato virginem corpore extitisse monstruosam, ex quo mōstruositas in anima sequeretur: si Deus monstruositatem animæ auferret manentibus corporis monstruositatibus, gētes beatam Virginem inspicientes, nescientes animæ beatæ virginis monstruositatem, siue peruersam inclinationem ab anima virginis diuinitus ablatam fore: arbitrarentur semper Dominam nostram mali desiderii, atque peruersæ actionis esse, & eam tanquam nullius probitatis fœminam, & infamem existimarent. Ex quo occasionem quandam haberent coniiciendi de Christo, ipsum malæ affectionis pessimæque actionis virum esse: quod dari non conueniebat, quia Deus abstulit omne incētiuum nequiter in Christum probra coniiciendi.

Conclusione inducitur euidenti in Beata Virgine monstruositatem nullam fuisse. Aliæ autem ad idem inducendū rationes sunt, quia quomodocunque vir aliquis, aut fœmina est monstruosus in corporis figuratione: inter alios nimio despectui habetur: quia de eo non vt de viro mentio fit: ipseque intra medullas suas fortissimis angustiis exuritur: aliis se applicare non audens: quibus Deus, & natura corpora sine monstro aliquo tradidere. De benedicta Virgine concedendum non est, quod à Deo taliter affecta sit, vt omnibus intuentibus despectui haberetur. Item sicut cum in aliqua hominum progenie aliquis homo excellens viribus, aut intellectu pollens est, vel qualibet altera probitate beatus, omnes in illa progenie nati ex illius solius probitate exaltantur, & vbicunque sint magnis laudibus se extollunt. Ita cum in aliqua progenie aliqs homo nequam aut valde imperfectus est corpore, vel intellectu, omnes in illa prosapia geniti de illo verecundantur, nec se aliis audent hominibus adæquare. Si fortasse Domina nostra imperfecta, atque monstruosa corpore fuisset, quæ imperfectio magis erat, ex hoc magna honoris, atque gloriæ depressio omnibus illius prosapiæ hominibus sequebatur. Et quia nullus, ita virgini sicut Christus propinquus erat: cum ipse filius eius esset: maxima huius facti verecundia, atque dedecus Christo erat. Hoc autem concedendum non est, scilicet, vt ipse tale opprobrium, atque gloriæ detrimentum super se venire permitteret: quia ista pęna inutilis erat. Quomodocunq; autē Christus aliquam in se pœnalitatem susciebat, erat quia ex ea aliqua vtilitas sequebatur: quæ hic nullatenus demonstratur.

Dicendum ergo est, nullam talem monstruositatem in Domina accidisse. De hominibus autem monstruosis, quod inter cæteros homines deprimantur, in patulo est, quia non solum inter homines deprimuntur, quantum ad actus singulares, & personarum priuatarum, sed etiam quantum ad actus, & honores publicos leges illos inhabiles effecere. Sic enim leges decreuere, vt homo monstruosus, quantumcunque parua foret monstruositas, iudex effici non valeret: hæc autem propter deformitatis causam fuerunt. Item quia, qui corpore monstra gerunt, in intellectu aliis viris æquiparari iura non credidere. Item secundum canonica instituta, qui monstruositate aliqua deprimuntur, ad ecclesiasticos honores, & officia inhabiles denotantur. Quod ergo Domina nostra talis foret, quæ ab omnibus publicis honoribus expelli digna esset, dignitati saluatoris nostri non modicum dignoscitur obuiasse.

Rationes probantes Virginem Mariam à quauis fœda macula immunem, & pulchritudinem corporis fuisse bonæ indolis signum.

CAPVT CI.

CIRCA hoc autem aliter animaduertentes, aliter arguere valemus, scilicet, quod corporis pulchritudo magnæ bonitatis indolis est eius, cuius pulchritudo est, & cum non sit quidpiam ita oppositum atq; totaliter obuians pulchritudini sicut monstruositas, sequitur rationabiliter, eam in Domina virgine nullatenus extitisse. Quod corporalis pulchritudo bona habentis indoles sit, apparet: quia corporalis pulchritudo attestatur super bonam complexionem: bona autē complexio signum, & causa efficax boni intellectus est. Nam cum organa phāraſtica dispositā sunt, intellectus quibus ista subseruiunt, recte intelligit: si fortassis male dispositā sunt, intellectus aut parū, aut perturbate, aut omnino nihil intelligit: sicut in prælibatis explanatum est. Bonus autem intellectus habentem aliorum dominum facit, & rectorem, iuxta illud vulgatum, verumque prouerbiū, qui bono sunt intellectu vigētes, aliorum sunt domini, & rectores. Ita ergo ex esse pulchrum esse dominum sequitur, & rectorem. Sic enim de rege Priamo Troiano dictū est, pulchritudo Priami digna est Imperio, & quia talis perfectio ad esse dominum, & rectoré præuium erat: valde congruebat virgi[illegible] benedictæ: quia est vna de maximis perfectionibus. Dicendum ergo est in Domina virgine pulchritudinem extitisse, nec vllā monstruositatem corporis in ea fuisse. Aliæ autem maculæ corporibus humanis sunt: sicut esse cæcum, esse claudum, aut obliquum, siue luscū, vel scabiosum, aut impetiginosū, aut alias in corpore ex aliquo vulnere deformatum. Istarum autem nulla in virgine benedicta fuit: nam si Deus in sacrificiis suis nullum animal maculatum offerri volebat: aliqua scilicet istarum macula deformatum, vt patet Leuitici 22. cap. & Deuteronomii ca. 12. quanto magis aliqua harum macularum labe contactam matrem non acciperet? Non enim est conueniens vllo modo. Item quia sicut monstruositates faciunt hominē inter cæteros opprobriosum. Ita huiusmodi maculæ hominē

inter cęteros deſpectum atque paruæ extimationis efficiunt aut non tantæ quantam aliter eſſet habiturus. Sequitur ergo in Domina noſtra maculam nullam extitiſſe deformantem aut eam minoris extimationis, vel honoris efficientem. Concluſum ergo ex prælibatis apparet, Dominam noſtram nullam omnino corporis maculam habuiſſe: quia quelibet earum minoris honoris atque extimationis efficit. Sic igitur poterat Domina noſtra vas mundum dici ab omni macula corporali.

De *munditia, & puritate virginis.*

CAPVT CII.

QVAMVIS Luce clarius ſit: ab omni corporali macula eam immunem fuiſſe, præſens tamen inueſtigatio principaliter non attendebat ſuam munditiam corporalem, nec ex hac vas mundum appellatur: ſed quantum ad munditiam ſpiritualem. Qua in re Domina noſtra erat munda ab omni iniqua cogitatione: erat ſincera ab omni perueꝛſa locatione, erat munda ab omni inquinata operatione. Identidem Domina noſtra erat pura ab omni labe originali, ab omni macula mortali: ab omni culpa veniali: de his autem diffuſius pertractauimus, hanc huius metaphoræ particulam, quæ vas clauſum dicebatur exponentes. Fuit autem puritas ab omni labe, aut inquinamento perfectius in Beata Virgine quam in omnibus creaturis. Sic enim ſacri teſtantur doctores: decuit, vt Beatiſſima mater Dei tanta puritate polleret, qua maior ſub Deo nō poſſet reperiri. Et hoc quomodocunq; puritas aſſumatur: ſiue enim accipiatur puritas, vt dicit priuationem alicuius inquinationis, vel maculæ, quod eſt proprium eius ſignificatum: hoc enim modo purior eſſe non poterat, quam vt ab omni originali, mortali, atque veniali labe pura eſſet: à quibus omnibus Domina noſtra munda fuit, nec ſunt alii modi culparum aut poſſibile eſt haberi, ſiue accipiatur puritas pro augmento virtutum, ſiue ſecundum numerum, ſiue ſecundum gradualem intenſionem: nulla enim in toto orbe fuit creatura, quæ ita perfectas aut gradualiter intenſas virtutes haberet, ſicut domina benedicta.

Nunquid Beata Virgo fuerit maior Io. Baptiſta in perfectione virtutum.

CAPVT CIII.

CONTRA Prædicta autem aliquis arguere conabitur, quod alii in virtutibus perfectiores eſſent Domina noſtra benedicta: nam vt Euangeliſtæ teſtantur, à Chriſto fuit dictum, inter natos mulierum non ſurrexit maior Ioanne Baptiſta: ſed Domina noſtra fuit de natis mulierum, ergo maioris perfectionis virtutum fuit B. Ioannes Virgine benedicta. Huic autem leuiſſimæ obiectioni multifariam reſponderi valebit inſpecto modo loquendi Saluatoris noſtri, ſcilicet, ad quid iſta protulerit, quia minus ſignificant quam videntur. In præſenti tamen ſolum reſpondendum, quod Saluatoris verba de ſolis maſculis prolata ſunt, de fœminis autem nequaquam, quia dictum eſt: inter natos mulierum, quod ad maſculos ſolos extenditur, cum loquatur in genere maſculino. Aliquis autem fortaſſe arguet, quod genus maſculinum concipiat fœmininum, ita quod per nomen generis maſculini intelligi valeat res nominis fœminini ſecundum regulas grammaticorum, & etiam ſecundum regulas iuris. Huic reſpondebitur, quod hic nullam fieri conceptionem probabitur in generibus. Item quia ſi ſacra ſcriptura hic rem generis fœminini ſicut rem generis maſculini intelligi voluiſſet, non diceret, inter natos mulierum, ſed inter natos ex mulieribus: hoc patet ex habitudine dependentiæ grammaticalis. Nā ſi hoc nomen, natus, in tali terminorum contexu ſine præpoſitione cum genitiuo ponatur, ſignificat filium, & non innuitur vlla generum facta conceptio. Cum autem ponitur cum propoſitione non filium, ſed eum qui naſcitur ſignificat, & tunc tam maſculum, quam fœminam repræſentat, cum nomen adiectiuum ſit. Sequitur ergo præaſſumptam auctoritatem in prælibata nihil niti, ſcilicet, quod Beata Virgo perfectior in virtutibus extiterit omnibus creaturis.

De virgine, quæ vas mundum appellabatur.

CAPVT CIIII.

OMNIBVS Prælibatis modis Domina virgo vas mundum appellari poterat, quia in omnibus illud vas recte dicebatur, & tamen quia vt ſuperius declaratum eſt, aptior modus ad eam vas vocandum eſt, quia in ſe continuit Saluatorem: ita congruentior modus ad eam vas mundum appellandum eſt, quod dominum continebat. Dupliciter autem Virgo Chriſtum continere dicta eſt, ſcilicet, conceptualiter, & quantum ad hoc non poterat vas mundum, aut immundum iure vocitari. Quia Domina noſtra conceptualiter tenuit fidem diuinæ poteſtatis ſupernaturaliter ad conceptum virginem operantis, tenuit etiam conſenſum, vt prædicta in illa fierent: hæc autem non ex aliquo fine iniquo: ſed vt Deo aliquem impenderet famulatum. Sic enim Gabrieli reſpondit: Ecce ancilla domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum. Si tamen in iſto metaphorice loqui velimus, diceremus Dominam noſtram vas mundum eſſe: nam omnis conſenſus, cogitationes, atque prolationes, ſi ſecundum genus malæ non ſint, aut ad iniquum finem gerantur. caſtæ, aut mundæ vocantur. Sic enim ait Pſalmiſta Pſalmo 18. Eloquia domini eloquia caſta: quia ergo virginalis conſenſus vt Dei genitrix efficeretur ad bonum finem fuit: vas mūdum in hoc dici potuit. Secundus modus continendi Saluatorem fuit realiter in ſuo vtero, & quamuis ex ſupradictis nullatenus conueniret Dominam noſtram, vas mundum dici, magis congruebat quantum ad iſtum modum realis continentiæ. Fuit namque Virgo beata vas mundum, nullam aliquatenus ſuſcipiens immunditiam ad concipiendum redemptorem. In omnibus autem fœminis ſecus fit: nam ad hoc, vt aliqua fœmina concipiat neceſſarium eſt maſculinum ſemen in vtero eius recipi: quod licet ſecundum ſe immundum, aut immunditia nulla ſit, quia Dei creatura eſt: quia tamen in originalis culpæ pœna litatem datum eſt, vt ſeminalis deciſio, atque maris & fœminæ commixtio ſine concupiſcentiæ paſſione nullatenus fiat: quam concupiſcentiam ſacra ſcriptura immunditiam vocat, quia ob immunditiam hæc in pœnam data eſt, alias autem ſacra ſcriptura eam maculam vel peccatum appellat. ſicut Pſalmiſta Pſalmo quinquageſimo ait: Ecce in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea.

Quod licet de originali culpa dicatur, aptius tamen de quibuſdam pœnalitatibus conſequentibus carnalem commixtionem dici poterit, & hæc reliquię peccati originalis nūcupantur. Ab omnibus his Virgo Domina noſtra immunis fuit: quia in conceptu ſuo non fuit aliqua carnalis commixtio, nec deciſio ſeminis virilis. Euidenter igitur ex prædictis apparet, quomodo Domina noſtra vas mundum apte dicta eſt.

Particula decima primæ metaphoræ, ſcilicet, vas non mundum.

CAPVT CV.

IN fine autem huius primi figurati Paradoxi vltima, quæ decima eſt in ordine particula, eſt: Vas non mundum: quocirca cum in prælibatis veriſſime Dominam noſtram, vas mūdum eſſe probauerimus, non poteſt vas non mundum recte vocitari. Poteſt tamen dupliciter vas non mundum nuncupari. Primus modus eſt, vt Domina virgo vas non mundum appelletur collata ad redemptorem noſtrum, quem in vtero continebat. Hoc autē, quia licet Domina virgō vere munda eſſet, comparata tamen ad redemptorem noſtrum, qui infinitæ puritatis erat, non erat ipſa ſufficienter pura: quia non erat infinita ſua munditia, nec erat poſſibile infinitam fore, ſecundum quam digna Dei genitrix haberetur ſecundum dignitatem æquiualentiæ, vt in ſuperioribus declaratum eſt: ſic ergo ſua munditia, licet magna foret, comparata puritati redemptoris, quem tenebat in vtero, vocari non poterat puritas, ſed potius non munditia. Iſte modus loquendi vſitatus eſt in ſacra ſcriptura: ſicut patet in lib. Iob. vbi loquens de perfectione Dei, dicit: Coram eo cœli quoque immundi ſunt, & in angelis ſuis reperit malitiam: cœli tamen ſimpliciter mundi ſunt, angeli quoque, qui cum Deo ſunt, malitiam nullam habent: vocatur tamen immunditia, vel puritas parua

puritas cœlorum comparata ad infinitam diuinam puritatẽ. Angelorum autem parua bonitas dicitur malitia, ad diuinam bonitatem collata. Iſte autem loquendi modus in conſiderationibus philoſophicis reperitur: nam cum diſtinguitur, quoties priuatio aſſumatur, dicitur quod vno modo priuatio dicitur forma minoris perfectionis reſpectu formæ magis perfectæ: ſicut nigredo dicitur priuatio albedinis, ſic maior albedo dicit, tanquam forma, & minor albedo maioris albedinis priuatio dicitur. hunc modum ponit Albertus Magnus Theutonicus. Sic igitur maior puritas, vere puritas dicetur, & minor puritas reſpectu maioris, non puritas, ſiue priuatio puritatis nuncupabitur. Et quia puritas Dei fuit infinita, puritas autem virginis fuit finita, dicitur virgo vas non mundum.

Alio modo Virgo Maria vas non mundum appellata eſt.

CAPVT CVI.

SECVNDVS modus aſſumendi Dominam noſtram non eſſe vas mundum poteſt eſſe, quantum ad opinionem, ſiue apparentiam, & non quantum ad veritatem: quia licet ſecundum veritatem vas mundum eſſet, aliquibus tamen vas non mundum viſum eſt. Nam Iudæi videntes eam contraxiſſe cum Ioſeph, qui grandæuus erat, & qui forte carnaliter ei copulari non poſſet, arbitrati ſunt eam ab aliquo viro adulterio fuiſſe cognitam, ideo ipſi Chriſtum in adulterio genitum appellabant. Et cum Chriſtum opprobriis ſaturare volebant, improperabant dicentes. Nos ex fornicatione nati non ſumus, ac ſi aperte dicerent, tu in fornicatione natus es, ſed non nos. Idem ideo Ioſeph perperam de Virgine ſuſpicatus eſt, quia eum eam cerneret grauidatam, ſciretque à ſe carnaliter cognitã non fuiſſe: ſicut ſupra prælibauimus, cum particulas illas luminoſum, & non luminoſum diſſereremus. Licet ergo vere Domina noſtra vas mundum fuerit: tamen vas mundum non apparuit in Iudęorum oculis, & Ioſeph. Quod ſi forteſſis aliquis Chriſtum filium Ioſeph arbitraretur, ſicut Euangeliſta Luc. cap. 3. refert, ſcilicet, erat autem Ieſus incipiens, ſcilicet, quaſi annorum triginta, vt putabatur filius Ioſeph. alibi autem de Chriſto legitur, quod filius fabri nuncupatus ſit, cum dicitur; Hic eſt filius fabri, & Mater eius, atque ſorores apud nos ſunt. Iſti ſic arbitrabantur Chriſtum eſſe filium Ioſeph: licet exiſtimarent Dominam noſtram non eſſe vas mundum. Nam Chriſtum ex virili ſemine natum, & omnes tales conceptiones immundæ ſunt, cum fiant ſecundum carnalis concupiſcentiæ ardorem, qui peccatum aut iniquitas, vel non puritas dicitur. Et quia nullus Hebræorum Chriſtum de Spiritu Sancto conceptum arbitrabatur, ſed virili ſemine deciſo omnes eam vas non mundum arbitrabantur. Ex ſupradictis infertur qualiter Domina noſtra vas mundum, aut non mundum appelletur, & ſic explicit literalis exꝓlanatio huius figurati Paradoxi.

PARADOXON SECVNDVM
DE LEONE.
De ordine dicendorum.

CAPVT I.

CONDITIONE Ordinis, quem veſtra regia celſitudo mihi ſeruorum veſtrorum minimo vaſſallo in præpoſitis direxit metaphoricis locutionibus, ſecunda eſt.

Fuit vnus Leo, qui videbatur, & non videbatur: qui audiebatur, & non audiebatur: qui cognoſcebatur, & non cognoſcebatur: qui tangebatur, & non tangebatur: qui teneꝺatur, & non tenebatur.

Sicut in exordio huius explanatiui tractatus quinque figuratorum Paradoxorum fuit poſita quædam ipſorum cõmunis proprietas, ſcil. quod omnia iſta Paradoxa, aut mirabiles propoſitiones appellantur: ſic ergo in præſenti dicẽdum eſt, omnes has quinque eodem ſtylo præcedere: quia in qualibet earum ſunt quinq: contradictoriarum propoſitionum connexiones. In hoc autem inſpicientes dicendum eſt, quod metaphora prima, in cuius explanatione hactenus laborauimus de B. Virgine intelligebatur, ſicut in proſecutione declaratũ eſt. Ita omnes iſtæ quatuor conſequentes de redemptore noſtro exponendæ ſunt, ſicut inferius apparebit. Partes namq; cuiuslibet harum metaphorarum redemptori noſtro ſolum conueniunt, alicui autem alteri perſonæ conuenire non poſſunt; licet ei applicare velimus: omnes ergo ſubſequentes quatuor metaphoræ cum conuenienter exponentur, redemptori noſtro neceſſario applicandæ ſunt.

Prima pars huius ſecundæ metaphoræ.

CAPVT II.

INTER has autem quatuor connexas metaphoras, quæ de ſolo Chriſto exponendę ſunt, prima in ordine eſt: Fuit vnus leo, &c. In cuius principio attendendum eſt, ſicut in tractatus exordio annotauimus, quod cum tranſumptio fit, quorundam rerum nomina rebus aliis imponendo, neceſſarium eſt rationem aliquam conuenientiæ inter illa aſſignare. Oportet ergo in præſenti cauſam aliquam aſſignare, quare ſacra Scriptura Chriſtum leonem appellauerit: nam frequenter in ſacra Scriptura Chriſtus leo appellatur: ſicut dicitur Geneſ. ca. 49. vbi ponit Iacob benedictiones filiorum ſuorum, cum autem ad benedictionem filiorum Iuda, in cuius tribu Chriſtus natus eſt, ſicut ex Euangelio Lucæ & Matthæi manifeſtatur, veniret, benedicendo Chriſtum ſub nomine Iuda, ait: Iuda te laudabunt fratres tui, manus tuæ in ceruicibus inimicorum tuorum ad prædam aſcendiſti fili mi, & accubuiſti ſicut leo, & leæna, quis ſuſcitabit eum? Chriſtus autem Iudas nuncupatur, quia in Hebræo idiomate nomen iſtud Iudas laudem notat, hoc aptiſſime Chriſto congruit: nã Chriſtus magnis laudibus exaltatus eſt. Sic inſequens litera ſignat, ſc. te laudabũt fratres tui: Chriſti fratres Chriſtiani ſunt, quia ſicut ipſe Chriſtus, ita Chriſtiani nuncupantur. Idem patet per Apoſtolum Paulum in epiſtola ad Hebræos c. 2. cum dicit: non erubeſcit eos vocare fratres, quod ibidem Apoſtolus de Chriſto dictum probat, per illud Pſalmi 20. ſc. Narrabo nomen tuum fratribus meis, & in medio Eccleſiæ laudabo te. Hæc autem verba ſunt noſtri redemptoris ad Deum Patrem, ſiue ad totam Trinitatem. Dicitur vlterius: Manus tua in ceruicibus inimicorum tuorum. Hoc autem de Chriſto potius, quam de quopiam alio intelligitur. Nam eum omnes gentes, & populi timuerunt, & inimici eius, qui ſuis actibus æmulantes obuiabant, ſcabellum pedum eius poſiti ſunt. Sic ait Pſalmiſta, Pſalmo centeſimo octauo, ſcilicet, Dixit Dominus Domino meo: ſede à dextris meis: donec ponam inimicos tuos, ſcabellum pedum tuorum. Iſte pſalmus de Meſſia intelligendus eſt: ſicut in primi Paradoxi declaratione, circa primam particulam manifeſtatum eſt, vbi dicitur: Vas clauſum. Dicitur vlterius: Ad prædam aſcendiſti fili mi: quod de Chriſto intelligitur deſcendente ad inferos, & inde prædam trahente; quia omnes ſanctorum patrum animas ad ipſum ex actionum, & ex fidei merito pertinentes, inde eduxit ſecum ad fœlicitatis patriam reducturus. Sic ait Pſalmiſta: aſcendens in altum, captiuam duxit captiuitatem, ſcilicet, quod eos, qui in inferno captiui erant, & captiuitas nuncupantur, inde abſtrahens tanquam captiuos duxit, quia eos magnis viribus de dæmonum eripuit poteſtate. Vlterius ſequitur: Sicut leo, & leæna, quis ſuſcitabit eũ? quod intelligitur de quiete Dominici accubitus in ſepulchro: quia ſicut dormientem leonem nullus ſuſcitare audet, quia omnes eum timent. Ita nullus erat, qui de ſepulchro Dominum Ieſum ſuſcitare valeret: niſi ipſemet, qui erat verus Deus. Vocatur etiam leo Chriſtus in reſurrectione; quia ſicut leo viribus potens eſt; ita Chriſtus in reſurgendo potens fuit, cum propriis viribus reſurrexerit.

Chriſtus duplici de cauſa leo nuncupatur.

CAPVT III.

PRÆDICTA autem intentioni propoſitæ aptius applicantes, dicemus leonem Chriſtum dupliciter nuncupari. Primò propter poteſtatem & ſubiectionem, quia ſicut cuncta animalia, leone viſo ſtupent; ita omnes gentes ad Chriſti formidant imperiũ; quia cum Deum eſſe cognoſcunt, & ſicut leoni omnia quadrupedia exhibent famulatum; ita Chriſto omnes gentes obediunt. Secundò, Chriſtus leo vocatur ꝓpter fortitudinẽ; quia ſicut leo omnibus animalib⁹ fortior, atque impetuoſior eſt, ita Chriſtus eſt cunctis rebus fortior;

de leo-

Chriſto leo appellatur.

de leonis robore sçibitur Prouerb. 3. cap. Leo fortissimus animalium ad nullius eorum pauebit occursum. Item Christus propter potentiam resurrectionis leo vocatur: quia in magna potentia resurrexit, scilicet, in propria potentia, nullo extrinseco adiutore: quæ potentia erat infinita. Ex hac etiam ratione Christus quatuor animalibus comparatur, scilicet, aquilæ, boui, homini, leoni. Aquilæ comparatur in ascensione quia sicut aquila ceteris animalibus excelsiorem facit volatum: ita Christus resurgens ad altissimam polorum sedem ascendit. Comparatur boui in passione, quia sicut bos in victimam cæditur: ita Christus pro nobis sine aliqua metaphora immolatus est. Comparatur homini in natiuitate: quia tanquam homo purus natus est. Comparatur leoni in resurgendo: quia potens in robore resurrexit. Item cum quatuor Euangelistæ prædictis quatuor animalibus comparantur: quæ imaginarie vidit Ezechiel: vocatur Marcus leo, quia ipse cæteris apertius atiusque dominicam resurrectionem enarrauit. Vocatur quoque Christus leo in multis aliis locis sacræ scripturæ: sicu patet in Apocalypsi Ioannis, scilicet, Vicit leo de tribu Iuda Sicut apparet ex Euangelio Lucæ, & Matthæi. Ex prædictis iquido concluditur inductio, hoc secundum figuratum Paradoxon de Christo debere intelligi, & cur leo nuncupetur.

Christus quatuor assimilatur animalibus, scilicet, aquila, boui, homini, & leoni.

Vnde Matthæus euangelista sortitus sit nomen leonis.

Pars prima metaphoræ secundæ, scilicet, Leo, qui videbatur.

CAPVT IV.

CONSEQVENS huic in hac secunda metaphora particula est: Qui videbatur. De Christo Saluatore nostro, quem præsens figurata locutio leonem appellat, omnes subsequentes particulæ exponendæ sunt. De hoc dicitur, quod videbatur. Iste enim dominus Iesus de Virgine natus triginta duobus annis, & dimidio, iuxta traditionem scripturæ, scilicet, lustris sex, qui iam peractis, inter homines communicauit, scilicet, vsque ad tempus suæ sacratissimæ passionis: Post resurrectionem quoque apparuit illis demõstrans eis in multis argumentis suam sanctam resurrectionem, sicut in 1. cap. libri Actuum Apostolorum continetur. In toto autem hoc tempore visus fuit dominus Iesus ab illis, cum quibus communicabat. De hoc Baruch propheta 4. cap. hic est dominus Deus noster, & non æstimabitur alius à nobis, qui inuenit omnem viam veritatis: & dedit eam Iacob puero suo, & Israel dilecto suo. Post hæc in terris visus est, & cum hominibus cõuersatus est. Hæc autem prophetalis auctoritas de Christo Saluatore nostro, qui verus Deus, & homo est, liquido patet exponenda. de hoc Saluatore Abacuc loquitur continuata narratione quarundam aliarum rerum, quæ præposuerat, & dicit: Hic est dominus Deus noster. In quo innuit hunc Saluatorem esse Deum, qui ea, de quibus suspensiuus sermo texebatur effecerat. Et dicit hunc Deum suum esse: quia non ponit, aut tollit quenquam alium Deum aut Deos: sicut fatua coluit gentilitas: quæ multifariam deorum distinctionem posuit, de quibus aliquoties latius disseruimus. De his Augu. de Ciuitate Dei lib. 2. 3. & 5. atque 7. Horum autem nullum viri Iudæi paternas traditiones sequẽtes colendũ assumpsere de quibus hic Habacuc, qui prædicta loquebatur erat. Et subdit, & non æstimabitur alius à nobis, quod ad Deorum mutationem in colendo clare attinet, aliquę enim de gentibus nationes Deos inutiles, atque infames assumentes, cum sibi nihil ab illo Deo conferri viderent, illum nullum bonum existimantes poterant ad aliorum Deorum declinare culturam: de hoc ergo Baruch in prælibata auctoritate testatur, eum & comparticipes verarum traditionum nunquam Deum alium assumpturos. Fundamentum autem horum est, quia Deus Hebræorum erat verus Deus, & solus Deus multa, tam temporaliter, quam secundum æternorum repromissiones cultoribus suis bona distribuens. Non erat igitur aliquis alius æstimatorum Deorum, qui illis magis vllatenus prodesse valeret: nulla igitur saltem apparenti ratione moueri poterant, vt hoc Deo deserto alterius se aptarent culturæ. Iudæi tamen qui aliquando infidi, & valde nequam erant, mutauerunt Deum suum simulachra excolentes. Sic testatur Psalmista psalmo centesimo quarto. Et mutauerunt gloriam suam, in similitudinem vituli fœnum comedentis, id est mutauerunt Deum suum, qui erat gloria sua in bouem: hoc fuit cum exeuntes de Ægypto in desertovitulum coluerunt. Sepius autem hoc fecisse referuntur, vt ex historialibus prophetalibusque sacræ scripturæ libris apparet discurrenti: super quibus Deus magna indignatione conqueritur per Ieremiam c. 2. Transite ad insulas Cethim, & in Cedar quoque mittite, & videte si mutauit gens Deum suum: & ipsi non sunt dii, populus autem meus mutauit gloriam suam in idolum. Sequitur in prædicta auctoritate. Iste inuenit omnem veritatem, & dedit eam Iacob puero suo, & Israel dilecto suo. Hoc quo ad legislationem intelligitur: nullus namque extimatorum Deorum cultoribus suis, quo mores regerent vitia extirparent, leges vllas dedit, sed potius infanda sacrificia, & ritus profanos in miserabilium illaqueationem animarum tribuere, de quibus large disputat Aug. 2. de Ciuitate Dei, loquens de frigidis sacrificii, aut fugalibus, quæ Troiona dicuntur. Hæc enim Berecinthiæ deorum matri gentilium nationes impendebant. Verus Deus suis cultoribus modum sibi complacendi in actionum directione, atque vitam æternam, in qua fœlicitas sistit humana attingendi volens tribuere, ne in alterutrum deuiatione humani iudicii actus flecti possint, legem in libris quatuor Moysi conscriptam dedit. Et cum dicit eum inuenisse omnem veritatem, sensus est, quod ad omnes humanas actiones, in quibus aut errare, aut recte agere homines possunt, sufficientes leges illi tempori dedit. Dicit autem hanc veritatem traditã fore Iacob puero suo, & Israeli dilecto suo, quod ad idem pertinet. quia Iacob, & Israel vnius viri nomina sunt: quoniam qui Iacob antea vocabatur, postea ab Angelo Israel nuncupatus est, vt patet Gen. 32. & 35. ca. Dicit autem datam legem hanc seu veritatem Israeli, quia nulli alii populo Deus legem dedit: licet quidam imperiti Iudæorum secus sentiant, dicentes quod prius istam legem Ammonitis, Moabitisq;, atque Ismaelitis dedit, sed ipsi eam ex quiquidam friuolis causis susçipere noluerunt: quam cum reiecissent, Deus illam Iudæis in monte Sinai proposuit, & illi eam libentius susçepere: quam friuolam vanamque positionem diffusius improbauimus super Deuteron. ca. 33. Quod autem dicit. post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est. ad aduentum Christi in carne clare attinet, qui aduentus plusquam mille, & ducentis annis post traditam in Sinai legem fuit. Tũc enim visus fuit in terris, quia cum ante spiritus purus foret, videri non poterat: postea verbum caro in substantia apparens corporea ab omnibus videri potuit. Conuersatus est autem cum hominibus prædicando, exhortando, conuersando in potibus atque cibis. Ex prælibatis patet qualiter Christus, qui leo erat, videbatur.

De modo duplici, quo Christus videbatur.

CAPVT V.

CIRCA prædicta vlterius speculantibus inquirendum est, quomodo Christus videbatur, & dicendum, quod dupliciter videbatur. Primo in corpore suo benedicto, sicut cũ inter gentes conuersabatur prędicans, & exhortans. Secundo modo in hostia videtur; nam hostiam videntes cum sciamus ibi sub panis effigie Christum latere, dicimur Christum videre. Primus modus proprius est aliqualiter; secundus autem per appropriationem quandam. In quo animaduertendum est Christum, siue Iesum dicere vnam personam, suppositum siue hypostasim; quæ tres substantias complectitur, quarum prima diuina est, scilicet, secunda persona Trinitatis, quæ est filius, & hæc sibi naturam humanam in vtero virginis vniuit; Secunda substantia est anima humana; Christus namque veram humanam animam assumpsit nouiter creatam, atque infusam illi corpori benedicto, sicut in cæteris hominibus est. Tertia substantia est corporea; Christus enim verum corpus homanum de virgine sumpsit. Hæ tres substantiæ vnam hypostasim, aut personam non componebant, sicut corpus, & anima rationalis compositione vnum hominem constituunt, quia tunc secunda Trinitatis persona alicuius compositi pars esset, quod falsum est. Item quando aliquid componitur perfectius est compositum qualibet suarum partium, ex quo infertur Christum perfectiorem esse secunda persona Trinitatis, quod falsum est; quia cum secunda Trinitatis persona infinitæ perfectionis existat, super infinitum maius daretur, quod contradictionem includit. Non ergo istæ tres

Substantia triplex in Christo.

substantiæ suppositum, personam, aut hypostasim Christi componunt. sicut corpus, & anima hominem constituunt. Sed diuina persona, scilicet, secunda in Trinitate integre, & totaliter suppositum, aut hypostasis, vel persona Christi est. Duæ autem aliæ substantiæ, scilicet, corpus & anima non cõstituunt aliquam personam, hypostasim, vel suppositum: sicut in quolibet homine corpus & anima tertiam faciunt entitatem, siue suppositum, aut personam: sed assumptæ sunt, vt vnitæ verbo, quod est secunda Trinitatis persona, & non addendo aliquid de hypostasi, aut nouam constituendo personam, vnam cum verbo personam, vel hypostasim faciunt. Alioquin Christus esset duæ personæ integræ, aut hypostases, s. vna persona diuina, quæ est perfecte persona nullo ei prorsus addito: alia autem esset hypostasis, vel persona, quam corpus & anima vnita constituerent, & sic Christus non esset vnus, sed duo: sicut Deus, & quilibet alius homo de nobis duo & non vnus essent: quod impossibile penitus erat, sicut quod vnus homo, duo homines essent. Sequitur ergo has tres substantias multas personas, aut hypostases non constituere, sed vnam. Sic Athanasius in symbolo fidei nostræ attestatur de Christo loquens, sc. qui licet Deus sit, & homo: non duo tamen, sed vnus est Christus, id est, licet habeat duas naturas, quia Deus est, & homo: & habeat tres substantias, diuinam, animalem, & corpoream, non tamen est duę personæ, sed vna. Item, quod corpus & anima Christi suppositũ, aut personam nullam constituant, aut partes hypostasis vel personæ sint, probat Athanasius in eodem symbolo, non conuersione diuinitatis in carnẽ, sed assumptione humanitatis in Deũ, id est, quod ad hoc quod Christus vnum suppositum esset: non oportuit, quod natura diuina, & humana miscerentur, aut diuina in carnem mutaretur: vt sic idem cum corpore esset, sed quod illa persona diuina suppositum esset, & assumeretur humanitas à verbo. Ex prædictis euidenti illatione concluditur, qualiter in Christo tres substantiæ se habeãt, & quæ earum sit totaliter suppositum, aut persona Christi.

Dubium, scilicet, nunquid Christus animam habuerit?

CAPVT VI.

SVPERIORA intendentibus dubium suboritur: quia diximus, Christum tres substantias complecti, scilicet, verbum & corpus, atque animam rationalem. Dubitabit ergo aliquis in hoc, quia multi existimauerunt Christum animam non habuisse, sed sicut anima esse corpori tribuit per vnionẽ: quia ipsa spiritus est: ita Deus cum spiritualis substantiæ sit, si corpus sibi vniret, illud viuificare posset: nec erat ad necessitatem aliquã animam in illa incarnatione nouiter fuisse creatam ad corpus illud informandum, sed Verbum, sc. secunda in Trinitate persona corpus illud sibi vniens animaret tribuens esse, viuere, & moueri. Hoc autem subsistere non potest multipliciter. Primo, quia Christus erat verus homo, & homo substantia composita est: necessarium ergo est, quod si animam non habuit verbum cum corpore componeret, hoc valde diuinæ naturæ repugnat, quæ cum re nulla componitur. Item si Christus non habuisset animam, necessarium erat, vt homo, qui Christus erat, ex duabus partibus componeretur, cum homo non sit substantia simplex, sed composita: cum igitur animam non haberet, necessarium erat, vt altera istarum partium persona diuina foret. Hoc autem subsistere non valet, cum pars toto imperfectior sit, quia totum vtriusque partis simul continet perfectionem: ex quo infertur perfectiorem fuisse hominem illum compositum, quàm secundam Trinitatis personam: quod omnino impossibile est, quia secunda Trinitatis persona, & quælibet aliarum diuinarum est infinite perfecta, supra infinitum autem amplius dari non potest. Item si Christus animam non haberet, & secunda persona Trinitatis cum corpore hominem constitueret, & corpori esse tribueret, non vocaretur ista assumptio, sed compositio: nam cum secunda Trinitatis persona esse vitam corpori Christi daret compositionem. Assumptio autẽ multum à compositione differt, quia in assumptione assumens non dat esse assumpto, sed solum assumens ad se assumptum trahit, & assumens & assumptum non faciunt duas personas, suppositа, aut hypostases, sed vnam solum: hoc tamen falsum est, quia orthodoxorum firma positio hoc non compositionem, aut mixtionem, sed assumptionem vnitiuam appellat: sicut in symbolo fidei ex verbis Athanasij supra sumptis apparet. Item, si Christus animam non habuisset, & verbum diuinum loco animæ tenuisset, non diceremus, quod verbum diuinum assumpsisset naturam humanam, sed corpus in vtero Virginis formatum, & sic non diceremus hominem, aut naturam assumptam fore, sed corpus formatum ex Virgine: quod falsum est, quia sancta mater Ecclesia, & Doctores approbati dicunt, hominem & naturam assumptam, & non solum corpus de Virgine fuisse assumptum. Apostolus quoque Paulus prædicta attestatur in epistola ad Roma. c. 1. dicens: Christus prædestinatus est esse filius Dei: nunc autem inquiretur, quid vocet Apostolus in hoc loco Christũ. nullus enim dicet, solum corpus, Christum nominari, quia corpus Christi non est Christus, sed corpus Christi. Item quia pars integralis, aut substantialis, nunquam totus prædicati in recto denominationem suscipiunt: corpus autem Christi eius substantialis pars est, non ergo nominabitur Christus. Itẽ, quia corpus Christi non vocatur filius Dei, nec sacra Scriptura, aut quisquam hominum eum sic aliquando nuncupauit: necessarium ergo est, in præsenti vocari diuinam personam, s. secundam Trinitatis personam cum anima, & corpore sibi vnitis: aut secundam personam solo corpore sibi uncto. aut secundam personam, siue verbum sola anima sibi vnita, aut secundam personam solam, aut corpus & animam Christi solum. Si autem auctoritatem B. Pauli in primo modo accipiẽ di Christum intelligamus, sc. vt Christus dicat verbum cum carne & anima sibi vnitis, sic in Christo animã concedemus, quod illorum quidem positioni repugnat, hoc tamen nos cõfitemur. Hoc tamen modo intelligi non potest, quia cũ verbum, siue secunda in Trinitate persona suppositum sit, si hic pro secũda persona diuina acciperetur, cum dicitur: Christus prædestinatus est esse filius Dei; erat sensus, quod à Deo prædestinatum erat, vt secunda Trinitatis persona filius Dei esset, quod quidem falsum, atque impossibile est. Nam prædestinatio ante res prædestinatas est: quia prædestinatio æterna est, prædestinata autem cum temporis limitatione complentur, sicut Boetio deferente didicimus de Consol. lib. 5. Tunc enim sequeretur verbum diuinum æternum non esse: quod falsum est, quia omnes tres personæ æternæ, & sibi coæquales sunt, sicut ait Athanasius in symbolo fidei: Æternus Pater, æternus filius, æternus Spiritus Sanctus: non tamen tres æterni, sed vnus æternus. Inducitur ergo verbum Dei, quod est secunda in Trinitate persona ab æterno genitum. Non ergo de verbo prædestinatum est, quod esset filius Dei: quia ex quo Deus est Deus, filius Dei, siue verbum est Deus: quia Deus non est antiquior Patre, Filio, & Spiritu Sancto. Concluditur ergo in præmissa Apostoli auctoritate, Christum hoc primo modo non accipi. Item in præfata auctoritate Christus secundo modo accipi non potest, sc. vt dicat diuinum verbũ cum corpore humano sibi vnito, quia hoc subsistere nõ potest ex fundamento rationis præfatæ, sc. quia verbum diuinũ est suppositum, dum autem Christum nominaremus, intelligeretur secunda Trinitatis persona, de qua prædicaretur, q erat prædestinatus esse filius Dei, quod subsistere non valet, vt in prædictis declaratum est. Item tertio modo Christus accipi non valet, sc. vt sit suppositum diuinum cum sola anima rationali, quia tunc sequeretur inconueniens supra datum, s. quod secunda Trinitatis persona, quæ suppositum est, diceretur hic prædestinata, vt esset filius Dei, vt in superioribus probatum est. Item, quia nullus vnquam hominum verbum diuinum cũ sola anima rationali Christum nominauit, quia tale suppositum cum inuisibile sit, à nobis sentiri non poterat, sed adhuc hoc dato necessario infertur, quod nos dicimus, scilicet, Christum habere animam rationalem. Item, non potest hic accipi Christus quarto modo, scilicet, pro solo verbo diuino, quia licet secunda persona verbi sit suppositum, quod est Christus, nunquam tamen eam solam Iesum aut Christum appellamus, quia tunc induceretur Virginem non esse matrem Christi, quia secunda Trinitatis persona Patrem Deum habet, matrem autem nequaquam; non ergo isto modo Christus nominatur. Item, quia sequeretur inconueniens supra assignatum, s. quia verbum, siue secunda in Trinitate persona diceretur p̃destinata, vt esset filius Dei, quod falsum est, vt supra probatũ est. Necessaria ergo cõclusione in

ducitur

ducitur Christum b apostolo hic appellari, prout secundo modo appellari debet, scilicet, quod Christus sit corpus & anima coniunctione vnita, quæ duo homo sunt, iuxta illud, quod in symbolo Athanasii est. Sicut anima rationalis & caro vnus est homo, & de hoc est verum, quod est prædestinatus, vt sit filius Dei, quia licet verbum diuinum, quod vnita sibi natura humana Christus nuncupatur, sit æternum, homo tamen ille assumptus à verbo, & ex anima & corpore compositus, omni excluso inconuenienti dici potest, quod est prædestinatus esse filius Dei. Concluditur ergo ex his, quę præcedunt, Christum habere animam rationalem.

Si verbum animam rationalem non habuisset, euerterentur mysteria omnia, & fides omnis.

Caput VII.

His quoque adiicitur, quod si Christus rationalem animam minime habuisset, nullatenus mori posset: nam vt isti delirantes arbitrantur, quod verbum carni vnitum ei esse det, sicut anima rationalis eidem vnita efficeret. Tunc igitur sicut corpus humanum nunquam vita defunctum est, donec ab eo viuificans anima totaliter discesserit. Ita nunquã corpus Christi mortuum foret, donec à verbo fuisset desertum, nunquam tamen corpus Christi à verbo desertum est, iuxta Damasceni sententiam, quod semel assumpsit nunquã dimisit. Hæc quoque catholicorum sententia est, & omnis confitetur Ecclesia: Anima Christi ad inferos descendente, verbum corpori in sepulchro vnitum mansisse, sequitur ergo Christum nullatenus fuisse mortuum, quod omnis Euangelistarum assertio, & Epistolarum exhortationum fides, & sacri doctores, atque omnia fidei symbola profitentur, scil. Christum pro nobis semel fuisse passum. Ex his ergo necessario inducitur, Christum animam habuisse, & per eius ablationem mortem in eo fuisse, tamen manente verbo diuino corpori humano assumpto in totali pristina vnione, ad animam quo que eadem vnione manente, licet non ad vtrunque simul. Item si Christus animam humanam non habuisset, sequitur quod à verbo corpus eius aliquando desertum esset, quod falsum est. Iuxta auctoritatem Ioannis Damasceni: Quod semel assumpsit, nunquam dimisit. Consequentia autem probatur: quia si Christus animam rationalem non habuisset, verbum carnem illam viuificasset, sicut anima eidem vnita effectura foret, tunc autem corpus vita defungi non poterat, nisi inde deitate submota. Sicut humanum corpus nunquam mortem subiit, nisi à viuificante anima deseratur: sed Christus vere iuxta totius fidei assertionem mortuus est: ergo verbum dereliquit corpus eius: sed hoc falsum est. Sequitur ergo Christum animam habuisse.

Quomodo aliquid alteri vniri potest, & tunc causa esse.

Caput VIII.

Item non poterat secũda Trinitatis persona vniri compositione cum corpore humano, vt sibi esse daret: nam quod aliquid alteri vniatur, & illi esse tribuat, hoc est cum ambo sunt partes speciei, & neutrum totam essentiam continet speciei: sicut est in anima, & corpore: quia corpus non est homo, & si solitarium sit etiam pars hominis non est. Et anima non continet totum esse specificum, quia per se non est homo, nec pars hominis: licet in hac parte Plato nimis errauerit dicens hominem esse animam in corpore viuentem, sic totum esse hominis in anima posuit, quod falsum est, ad quod responsiones multæ, & efficaces sunt. In præsenti breuitatis causa omnes dimittemus. de hoc diffuse tractat Sanctus Thomas in quæstionibus suis de anima, in quæstione prima, cuius titulus est, vtrum anima sit forma corporis, & hoc aliquid. Nulla igitur harum duarum rerum totum esse continet specificum: quapropter ambo totam speciei essentiam complet, scilicet, quod vnum hominem constituũt. Si autem duo sint, quorum vtrunque aut alterum perfectum esse contineat specificum ex ambobus, per compositionem nullum tertium ens per se resultare potest: sicut ex homine & asino, aut capra nullum tertium fieri potest, quia homo continet in se perfectum esse specificum, capra quoque, & asinus, & nullum eorum ad alterum vnibilitatis respectum habet, secundum quẽ fieri possit vnum tertium. Sic enim de angelo sequitur, quod licet angelus simplicis spiritualisque substantiæ sit, sicut anima, & Deus ponat eum in corpore aliquo humano, non poterit ei esse, & vitam influere, scilicet, quod si aliquis homo moriatur, & immediate corpore recenti Deus animam ad corpus illud reducat, aut post multos dies anima illa esse corpori tribueret, sicut ante tribuere solebat, & homo viuens esset, nec corpus vllatenus putrefieret, sed illæsum sanumq; , vt antea erat remaneret: sed si mox, vt à corpore anima egressa est, Deus angelum interius poneret: illi corpori esse dare non posset aut vitam: sed maneret semper corpus mortuum atque putrefieret. Hoc autem solum angelus in corpore facere poterat, quod moueret corpus illud, si recenter mortuum esset, scilicet, si organa corporalia seruientia potentiæ imperatiuæ illæsa essent factis quibusdam partium interiorum ablutionibus locutio sequi posset, tales autem cæremonias magis obseruant ad faciendum loqui corpora nouiter mortuorum additis quibusdam vanis superstitionibus. de quibus sanioris cõsilii est in præsenti subticere. In corporibus, quæ à multis diebus vita defuncta sunt, hoc effici non potest: quia arteriæ vocales à multis diebus insanabiliter corruptæ sunt: hoc ergo solum est, quod angelus in corpore humano efficere potest, scilicet, illud localiter mouere, & loqui per illud, non tamen sibi esse aut vitam tribuere potest, & illud à putrefactione præseruare, hoc autem in angelo sequitur, quia in se totum esse specificum perfecte continet. Sic autem de Verbo diuino incarnato dicendum est: nam licet in Deo propter maximam substantiæ suæ simplicitatem, species non sit: quia compositionem dicit conceptus specificus ex aliquo quatuor generum compositionis, scilicet, ex materia, & forma; genere & differentia; actu; & potentia, esse, & essentia, tamen habet totum suum esse perfectum, nec aliunde perfectionem expectat. Non ergo verbo, quod est secunda Trinitatis persona, aut alicui alteri personæ diuinæ, aut toti benedictæ Trinitati, aliquod corpus vniri potest: dato autem, quod aliquod corpus ei vniretur, illi esse dare non poterat, sic dat anima rationalis, nisi animam aliquam corpori illi crearet.

Quid absurdi sequeretur ad dicentem Christum animam non habere.

Caput IX.

Prædictis autem addendum est, quod si Christus animam non haberet, & verbum diuinum vicem animæ in corpore gereret, sequeretur, quod verbum causa formalis corporis esset: sed hoc impossibile est, non igitur verbum se habet ad corpus, sicut anima ad corpus. Consequentia apparet, quia anima est forma corporis humani, sicut Aristot. in secundo de Anima. in princip. diffinit dicens: anima est endelechia, siue actus corporis physici organici, potentia vitam habentis: si ergo verbum diuinum in corpore vicem animæ gereret: necessarium est, vt sit tanquam forma. Quod autem impossibile sit aliquam diuinarum personarum, aut totam simul sanctam Trinitatem, alicuius materiæ formam esse, liquido comprobatur, quia sicut materia habet necessariam habitudinem, siue respectum ad formam, quæ dicitur potentia materiæ, vt ipsa à forma informari possit. Habet quoque appetitum recipiendi illam: ita forma habet appetitum ad materiã ad informandum illam: appetitus autem isti dependentiæ sunt: in Deo autem dependentiæ nullæ sunt, quia omnes dependentiæ infinitæ repugnant perfectioni. Si fortassis aliquis dicat, quod dare esse non est aliqua imperfectio: sed potius perfectio, quæ formæ conuenit: non ergo dicit aliquam imperfectionem in Deo. Cui respondendum est quod forma non solum esse materiæ tribuit: sed etiam in materia esse recipit: non quod materia aliquod causalitatis genus directe super formam habeat, sed quia forma esse habere non potest nisi in materia, sicut anima brutorum esse nullum habet, nisi in corporibus brutorum, formæ quoque insensibilium rerum esse non habent, nisi in ipsis corporibus rerum: aliæ formæ alterius generis sunt, quæ licet sine corporibus, aut in materiis, quarum sunt, esse habere possunt, esse tamen perfectum non habent: sicut animæ humanæ post corpora morte defuncta esse habere possunt, & habent: sed non habent esse perfectum, nec operationes intelligendi, ita conuenientes speciei extra corpus sicut in ipso. Item quia subtilius spe-

D *Si angelus in cadauer subiret non poterit esse causa vitæ & esse.*

Quæ agere possit angelus in cadauere & quæ non.

culantibus apparebit animam humanam sine corpore vitã, aut esse habere non posse, quia licet anima humana post defunctum morte corpus esse habeat, quia ipsum non perdit: ipsum tamen antequam habeat sine corpore recipere non potest: nam anima quælibet respectu corporis illius in quo est esse recipit, & indiuiduationem: quia alias in spiritibus nulla minor differentia esse potest differentia specifica, sicut in Angelis est. Qualiter animæ inter corpora creatæ sunt, & qualiter sine corporum respectu differentiam indiuidualem inter se habere nõ poterant, & qualiter angeli omnes nulla minori inter se dria differẽtiant, quam specifica, altissima speculatio est, quam in præsenti censui omittendam. Apparet ergo ex prædictis formas in materiis suis aliquas recipere perfectiones, quas sine illis nullatenus habent, qua ex re ad ipsas quandam habent dependentiam. hoc autem Deo nullatenus conuenire potest, qui nullam ad rem aliquam dependentiam habet, nec perfectionem à re aliqua recipit, aut in ipsa: quia repugnat suæ infinitæ perfectioni aliquam perfectionem esse extra ipsum: sequitur ergo: Deum non posse ad corpus vicem formæ gerere. Item forma habet inclinationem ad materiã: cum autem inclinatio in aliqua re est, non est totaliter perfecta, donec consequatur id, ad quod inclinata est, sicut de animalibus dicimus respectu corporum mortuorum. Nam cum ipsæ formæ corporum sint, inclinantur ad esse in illis, & vt ad illa rursus reuertantur, & expectant, atque desiderant illa: quousque in generali corporum resurrectione fiat denuo reunitio, & nunquam desineret expectare quousque hæc omnia fiant: & licet in fælicitate Paradisi existentes valde de sua beatitudine delectentur, nunquam tamen plenam gaudiũ habebunt, quousque ad corpora reuertantur. Si ergo Deus, aut aliqua diuinarum personarum, siue tota beata Trinitas alicuius corporis forma esset, totam suam perfectionem non haberet, quousque corpori vniretur, quod absurdum est. Ex quo duo sequuntur absona valde. Primum, quod perfectior Deus esset cum aliquod sibi corpus vnitũ foret, quam cũ nullum: quod identidem absurdum est, quia tunc sequeretur perfectiorem nunc esse secundam in Trinitate personam, quia corpus humanum sibi vnitum habet, quam cum nullum corpus habebat, scilicet, tempore Adæ, Noe, Abrahæ, Moysis, atque Dauid. Item aliud sequeretur absurdum, scil. perfectiorem esse secundam Trinitatis personam qualibet aliarum duarum personarum, quia nec prima, nec tertia corpus vnitum habet, quod falsum est, quia quælibet diuinarum personarum perfectionis infinitæ est. Infinito autem nihil maius reperiri potest. Item si Christus animam non haberet, homo esse non posset, sed Christus est verus Deus, & verus homo: sicut Euangeliorum, Epistolarumque, atque omnium canonicarum scripturarum probat auctoritas, sequitur ergo Christum animam habuisse: Consequentia autem probatur, quia homo est substantia composita ex materia & forma, cum nõ sit simplicis substantiæ: principia autem componentia erãt corpus & anima, sequitur ergo Christum animam rationalem habere. Item quodlibet alicuius speciei indiuiduum habet omnia essentialia illius speciei, & quia essentialis differentia speciei humanæ est esse rationale, quod ab anima rationali inest, sequitur Christum, qui homo erat, animam habere. Item si Christus ex verbo, quod est persona secunda diuina, & corpore humano compositus esset sicut ex materia & forma, illud corpus non esset corpus humanum, sed diuinũ, nec voco corpus diuinum in præsenti corpus, quod Deus habet, quia hoc modo verum est: quia secunda Trinitatis persona illud corpus assumpsit, & sibi vniuit: sed corpus diuinum voco, quod pars Dei est, & ex quo Deus componitur, sicut homo ex corpore & anima componitur. Corpus autem suum, quia informatur forma, quæ anima humana est: necessarium est esse corpus humanũ, i. corpus, quod sit pars hominis: sic igitur si ex verbo diuino, & ex aliquo corpore quidpiam componeretur, quia forma diuina erat, necessarium erat corpus esse diuinum, id est, partem Dei: hoc tamen falsum est, quia sic Deus compositus foret, quod identidem falsum est. Secundum inconueniens principale est, quod Christus non esset homo; quia non habebat corpus humanum, sed diuinæ naturæ solum; ergo Deus erat.

Obiectiones penes prædicta

CAPVT X.

FORTASSIS autem aliquis dubitaret circa hoc, existimans quod verbum diuinum corpori vnitum illi humanũ esse tribueret, sicut anima eidem vnita tributa erat. Si enim Christus animam habuisset, eum esse hominem dubiũ nullum erat; ita cum verbum diuinum corpori illi vnitum esset, humanum corpus illud esse constabat. Huic autem respondetur, quod prædicta impossibilia sunt: nam quælibet forma esse tribuit secundum genus suæ essentiæ: anima quippe brutalis nullum nisi esse brutale conferre potest; anima autem rationalis nullum esse nisi rationale præstabit. forma igitur diuina nullum esse materiæ impendet nisi diuinum. Res ergo, quæ formã diuinam habuerit, Deus erit. Si ergo secunda Trinitatis persona esse corpori Christi, vt formã tribueret, non poterat illi esse humanum tribuere, sed necessario faceret esse Deum, aut diuinum corpus. Item probatur, Christum animam habuisse, quia si animam nullam habuisset, moriens eam à se emittere nullatenus posset, sed tempore mortis animam emisit, animam ergo habuit: maior euidentissima est; anima quippe non emittitur nisi vnde steterit: minor autem omnium Euangelistarum communis assertio est. Dicit enim Matth. cap. 27. & Luc. 23. & Ioan. cap. 19. Christum in fine totius suæ acerbissimæ passionis dixisse, consummatum est. & cum hoc dixisset, emisit spiritum. Aliquis autem huic probationi fortasse instare conabitur dicens spiritum non vocari hic animam humanam, sed deitatem, siue verbum diuinum, cui corpus vnitum erat, quod quia est spiritualis substantiæ, spiritus dici potest, Deus quippe spiritus est, sicut beatus Ioan. testatur 4. cap. Sic ergo cum dicit; Emisit spiritum, non est sensus, quod animam aliquam emiserit, sed quod diuinam personam à se expirauit. Huic autem ineptæ argumentationi respondendum est, hoc nulla veritate fulciri. Nam hoc concesso sequeretur verbum diuinum in morte Christi ab assumpto corpore fuisse separatum, & sic non mansisset vnio hypostatica, aut suppositalis, quam verbum ad assumptum corpus habebat: quod falsum est, quia teste Damasceno, quod verbum semel assumpsit, nunquam dimisit. Ecclesia quoque vniuersalis fidelium idem profitetur dicens, verbum diuinum cum corpore Christi mansisse per triduum in sepulchro. Non est igitur aliquid, quod Christus in morte emittere posset, & spiritus vocaretur, nisi anima rationalis: Christus ergo habuit animam. Identidem autem hoc ex nostræ fidei symbolo comprobatur: vbi Athanasius ait: Perfectus Deus, perfectus homo, ex anima rationali & humana carne subsistens. Item dicit B. Matthæus cap. 27. vbi de Christo moriente loquitur: Pater in manus tuas commendo Spiritum meum.

Responsio aliorum ad prædicta.

CAPVT XI.

QVOD forsitan quispiam hic respondere conaretur, hic spiritum pro diuino verbo accipi, quod substantię spiritualis est, vt suprapositа responsione probatum est, subsistere non potest: quia hoc & supradictum ad idem refertur. Idem namque, quod in præcedenti beati Matthæi auctoritate spiritus vocabatur, hic quoque spiritus vocatur: cũ solum in eodem orationis contextu sit. Item horum sententia stare non valet: quia si hic spiritus secunda Trinitatis persona diceretur, Christus non commendasset illam patri; pro diuina quippe persona exorare nefas est, cum ipsa creator sit, & ipsa potius est, ad quam preces fundi decet. Item, quia nullus est, ad quem pro persona diuina exorari possit: cum omnes personæ diuinę in perfectione æquales sunt, sicut Athanasius in symbolo fidei nostrę attestatur, scilicet: Omnes tres personæ coæternæ sibi sunt, & coæquales. Item, quia quælibet diuinarum personarum æqualis est aliis duabus in perfectione. Peccasset ergo grauiter Christus, si pro diuina persona exorasset, quod concedendum minime est: non ergo pro diuina persona orauit, sed pro spiritu exorauit, sicut ex præcedente auctoritate euidẽter colligitur: sequitur ergo eum pro anima sua fuisse deprecatum, quod arguit eum animam habuisse. Item, si hic spiritus pro verbo aut diuina persona assumeretur,

A

reretur,non dixisset Christus,pater in manus tuas commendo ſpiritum meum:ſed dixisset pater in manus tuas commendo me ſpiritum:hoc tamen nulla expreſſit ſcriptura, nec debuit expreſſiſſe : ſicut ex ſuperioribus liquide inductum patet.Quod autem,ſi de verbo aut ſecunda perſona diuina loqueretur,ſic dicere debuiſſet,manifeſte colligitur : quia ſuppoſitum,perſona,aut hypoſtaſis eſt qui loquitur, & de ſe loquitur. Cum ergo perſona, aut hypoſtaſis Chriſti eſſent ſecunda perſona diuina,ſiue verbum,&non homo aſſumptus, ſicut tota Eccleſia, & Catholicorum doctorum tradit aſſertio,ſi hic acciperetur ſpiritus pro perſona diuina,nullus, qui Chriſtus eſſet de ea loqui poterat : ſed ipſa de ſe loqui debebat:quia ipſa Chriſtus erat:& perſona,ſiue hypoſtaſis loquentis.Neceſſarium autem eſt,vt ſemper ſuppoſitum ſit,quod loquitur:ſicut ſiquiſpiã Petrus vocaretur,homo ille Petrus perſona,aut ſuppoſitum,vel hypoſtaſis eſt:ipſe quoque de ſe, & nomine ſuo loqui debebit.Sicut igitur dicere poterit:pes meus albus eſt,aut caput meum eſt ſanum : quia iſtæ partes cum ſuæ ſint,de ipſis ſermonem facit.Identidem autem de partibus ſubſtantialibus,quod de integralibus faciendum eſt : ita vt dicat,corpus meum ſanum eſt,& anima mea peccatrix,nõ tamen de ſe ipſo hypoſtaſi,vel perſona ſermonem facere poterit cum iſto pronomine poſſeſſiuo meum, dicens Petrus meus eſt bonus:ſed,ego,qui ſum Petrus,ſum bonus; vel,ego Petrus ſum bonus.

B

Ad propoſitum autem prædicta applicantes cum perſona vel hypoſtaſis aut ſuppoſitum in eo diuinum ſit, ſcilicet verbum, non debebat ipſe de ſecunda perſona diuina loqui in tertia perſona,aut cum iſto poſſeſſiuo meus dicens : pater in manus tuas commendo ſpiritum meum:ſed dixisset:pater in manus tuas commendo me ſpiritum,aut me, qui ſum ſpiritus:& hoc in prima perſona,& ſine hoc poſſeſſiuo meus. In tertia tamen perſona,& cum pronomine poſſeſſiuo locutus eſt. Sequitur ergo, quod non de verbo diuino ſiue ſecunda Trinitatis perſona locutus eſt,ſed de anima ſua rationali.

Ioannes teſtatur Chriſtum animam habuiſſe.

CAPVT XII.

IDENTIDEM autem aliquis probare conabitur Chriſtum animam habuiſſe ea beati Io.auctoritate, quæ habetur c. 10. ſcilicet. Ego ſum paſtor bonus, & pono animam meam pro ouibus meis:animam ergo habebat,alias enim ipſam ponere non valuiſſet pro ouibus ſuis. Identidem eiuſdem Io. auctoritate.in c.10.comprobatur,ſcilicet:Poteſtatem habeo ponendi animam meam. & poteſtatem habeo iterum aſſumere eam:quorum vnum eſt per paſſionem ,alterum autem per reſurrectionem:ſequitur ergo Chriſtum animam habuiſſe.Huic ſic conanti conuincere reſpondetur,ex prædictis inferri nullatenus Chriſtum animam habere: quia hic anima

C

non accipitur pro ſpiritu vegetante corporis artus, & eſſe atque motum tribuente,quæ forma eſt corporis,atque compoſiti pars.Hoc autem manifeſtatur ex verbis Chriſti, & habetur Matthæi decimoſexto capituli. Qui diligit animam ſuam perdet eam,& qui perdit animam ſuam,in vitam æternam inueniet eam.Et alibi : Qui vult animam ſuam ſaluam facere, perdet eam, id eſt qui vult in æterna fœlicitate vitam habere, perdet eam hic. Quæ de anima rationali non poſſe intelligi luce clarius eſt,quia qui odit animam ſuam,non inuenit eam in vita æterna,ſcilicet,in fœlicitate paradiſi,ſed in æternis inferni ſuppliciis : & qui animam ſuam diligit, non perdit eam,ſed potius lucrifacit. Quæ omnia verbis Chriſti repugnant,ſi de rationali anima intelligeretur;animam namque noſtram poſt Deum ex charitate ſuper omnia diligere obligamur ; neceſſarium ergo eſt hic animam pro vita poni. Et eſt ſenſus , quod homo, qui oderit vitam ſuam ſecundum hoc ſæculum, non multum de eius conſeruatione curando, aut delectationibus caducis frui in præſenti non curat,inueniet vitam in fœlicitate Paradiſi ; quia iſte non curat de vita ſua , ſed potius pro Chriſto exponit ; qui autem diligit animam ſuam,id eſt vitam ſuam,eam exactiſſima diligentia conſeruare deſiderans, atque inexcogitatis magniſque deliciis in præſenti frui cupit ; odit eam atque perdit , ſcilicet, quia nunquam lucrifaciet æternam Paradiſi fœlicitatem. Huic autem expoſitionis modo conſonant verba ſaluatoris per Matth.vbi ſupra,cum ait; Qui vult venire poſt me,abneget ſemetipſum,& tollat crucem ſuam, & ſequatur me; id eſt ſi quis me perfecte per viam conſiliorum ſequi deſiderat,accipiat crucem ſuam , id eſt tormentum ſuum , aut mortem in manu ſua ſe quotidianis propter Chriſtum acerbitatibus pœnalibus cruciando,nec carnalibus illecebris indulgendo , & tunc ſequetur me.

D

Declaratio auctoritatum Ioannis,& quod Chriſtus vitam non autem animam pro nobis poſuit,& quædam de anima.

CVPVT XIII.

SICVT præcedentia beati Matthæi verba declarauimus; ita beati Ioannis præallegatæ auctoritates intelligendæ ſunt,ſcilicet ego ſum paſtor bonus , & pono animam meam pro ouibus meis,id eſt vitam meam;ſic autem valde rationabile eſt,& quaſi neceſſarium debere intelligi. Nam acutius ſpeculantibus liquide comprobatur Chriſtum pro nobis animam non poſuiſſe,ſed vitam;anima namque Chriſti mortua pro nobis non fuit , cum ipſa ſicut cæteræ immortalis eſſet.talis namque ante mortem Chriſti fuit qualis nunc eſt. Item anima Chriſti nullum pro nobis dolorem perpeſſa eſt, quia anima dum corpori vnita eſt nullũ experitur dolorem, aut actum aliquem habet,ſed homo eſt,qui operatur; anima enim non intelligit,ſed intellectus eſt,qui intelligit;nam ſi anima in corpore exiſtens intelligeret , ſcilicet quod ipſa eſſet id,quod eſt intelligens; nihil magis homo in vigilia quam in ſomno intelligeret; ſed in vigilia homo intelligit , in ſomno autem nequaquam. Item æque intelligeret anima cum homo ebrius eſt,& cum ſobrius;ſed falſum eſt,quia homo ebrius nihil,aut parum,aut diſtorte intelligit ; ſicut in prælibatis declaratum eſt;ſobrius vero intelligit. Conſequentia autem patet,quia anima in ſeipſa omni tempore æque perfecta eſt, atque temperata cum incorporea ſit nullam penitus corpoream ſuſcipiens paſſionem,aut diſturbationem. Item anima in ſeipſa dum coniuncta eſt nullis gaudiis afficitur , & nullis amaritudinibus perturbatur ; ſed homo eſt, qui affligitur, & turbatur.Sic ait Ariſtotel.in ſecundo de anima, qui dicit animam triſtari,dicit eam texere,& ædificare; ſed nullus dicit amam texere,nec ædificare ; pariformiter ergo nec lætari,aut triſtari dicere compellemur. Anima ergo benedicti Ieſu,in eius morte nullam triſtitiam,aut amaritudinem tolerauit;ſed Chriſtus eſt,qui omnia tolerauit; nulla ergo ratio eſt,quæ inducere poſſit,vt dicamus Chriſtũ pro nobis animam poſuiſſe,ſed vitam.De vita ſua verum eſt,quod ipſe eam pro nobis poſuerit; quia ante paſſionem Chriſtus viuebat , per paſſionem autem vita defunctus eſt , quia viuere deſiit, & iterum vitam reaſſumpſit;corpus tamen & anima Ieſu tam ante paſſionem,quam in paſſione,quam poſt paſſionem ſemper fuere;nec vllatenus vt vita eſſe deſierunt.Sic autem,& in alia auctoritate cum dicitur ; Poteſtatem habeo ponendi animam meam,& poteſtatem habeo iterum aſſumere eam;aſſumitur anima pro vita;nam in poteſtate Domini Ieſu erat pro nobis in paſſione vitam perdere,& eam in reſurrectione rehabere. Conuincitur ergo ex auctoritatibus quas iſti inepte induxere Chriſtum animam habuiſſe non liquere. Ex prælibatis rurſum inducitur probationibus Chriſtum rationalem animam habuiſſe vegetantem artus, & eſſe formaliter corpori tribuentem.

E

Animã dum corpori coniuncta eſt nullum ſentit dolorem:neque aliquem habet actum.

F

De tribus ſubſtantiis in Chriſto exiſtentibus.

CAPVT XIV.

RVRSVS autem ad ea,quæ reliquimus, redeuntes, dicendum eſt in Chriſto tres ſubſtantias eſſe,ſcilicet, verbum ſiue ſecundam perſonam diuinam , & animam incorporalem,atque corpus.Hæc autem tria perſonam Chriſti,ſiue hypoſtaſim non componebant;quia perſona ſua,ſiue ſuppoſitum erat perſona diuina, ſiue verbum, anima autem, & corpus humanum ad vnitatem ſuppoſiti à perſona diuina aſſumpta ſunt,nihil tamen in perſona illa de natura perſonalitatis integrabant.Circa prædicta diligentius attendendũ eſt, quod ad hoc,quod aliquis proprie,aut quaſi proprie Chriſtũ videret, non erat neceſſarium iſtas tres ſubſtantias videre, quæ erãt in ſuppoſito Chriſti.Nam ſic impoſſibile erat videri

A vnquam Christum, quia Deus secundum se inuisibilis est: sicut scribit beatus Ioan. cap. primo, Deum nemo vidit vnquã. Et Exodi cap. 33. dicitur: Non videbit me homo, & viuet: & hoc quia Deus secundum se substantia solum intelligibilis, & non visibilis est. Item anima Christi inuisibilis erat, cum ipsa spiritus sit, & magnitudinem nullam habeat, nec colorem. trium ergo substantiarum, quæ sunt suppositа Christi, aut proprius loquendi in Christo, duntaxat vna visibilis est, scilicet, corpus humanum, quod assumpsit, & hanc solam substantiam videntes Christum videre profitemur. Sic enim de homine dicimus, quem ex duplici substantia, scilicet, spirituali, atque corporea constitutum esse patet. Altera namque eius pars, scilicet, anima quæ spiritus est, visibilis non est, sed corpus solum videmus: corpus tamen solum videntes hominem videre prædicamur. Omnes igitur, qui Christum in carne viderũt cũ prædicationi, exhortationi insisteret, aut inter gentes iuxta traditionem prophetiæ Baruch conuersare tur, proprie eum vidisse dicuntur. Potest autem Christus interdum improprie cerni, cum eum non per aliquam harum trium substantiarum aspicimus, sed cum per aliquid alterum valde extrinsecum videmus: quod extrinsecum singnum præsentiæ eius est. Sic enim Christum in hostia, aut calice videmus quia sub sacramentum talium specierum, vel anima occultatur. cum tamen hostiam consecratam sacerdotum manibus in altum tolli videmus, scimus vere ibi corpus Christi

Videtur Christo in sacramento impropie.

B latere: cum autem calicem conspicimus eleuatum ibi Christum esse manifeste cognoscimus, hæc tamen visio propria non est, quia per id Christus videtur, quod in eo nullo modo est.

Videtur aliquid tripliciter.

CAPVT XV.

IN quo vlterius speculandum est, quod aliquid videri tripliciter accidit. Primus modus est cum aliqua res per se videtur, nec est aliquid alterum, quod faciat eam videri: sic enim colorem, & lucem videre dicimur. Nam cum lucem cernimus, non eam per aliquid cernimus, quod nobis eam visibilem reddat, sine quo lux visibilis non esset, sed ex se visibilitatem habet. Hic autem primus modus bipartitur, quia quædam sunt, quæ sunt per se, & de se visibilia, & primo visibilia: quia non sunt alia, quæ prius illis videantur, aut quibus primo visibilitas correspondeat. Hoc autem solum est, quod directe est obiectum visuæ potentiæ, quod duas partitiones habet, scilicet, lucem, & colorem: licet ista non æqualiter primę potentiæ visuæ obiecta videantur. cum lux tam intrinsece, quam extrinsece colori visibilitatẽ largitur: intrinsece quidẽ quia lux intrat compositionem cuiuscunque coloris. Extrinsece vero, quia visio nullius coloris fieri potest nisi medio per lucem dispositо: lux ergo quia obiectum est, primò & per se

C visibilis est: & ideo visibilis est, quia lux est. & non est lux, quæ visibilis non sit. Color etiam, quia obiectum est, visibilis est: & ideo videtur, quia est color: nec est aliquis color, qui visibilis nõ sit. Vocantur autem hæc per se visibilia, quia causant visionem, & nihil videri potest, nisi hic duo aut alterum eorum, aut id, in quo ista duo, aut alterum eorum est. Item vocantur hic primo visibilia, quia licet alia sint, quæ actualiter videantur, aut visibilia sint: non tamen secundum se videntur, sed quia colorata, aut lucida sunt. Sunt ergo color, & lux id, quo cætera visibilia faciunt. Lux ergo & color sunt, quæ primo visibilia sunt, cum talem causalitatem visibilitatis super cætera habent: sic ergo duæ proprietates his conueniunt,

visibilia communia quæ sint, & quot.

scilicet, quod sint per se visibilia. Alia sunt per se visibilia, tamen non primo visibilia: & hæc sunt omnia sensibilia communia, quæ ab omnibus sensitiuis potentiis percipiuntur: videntur quippe, gustantur, & tanguntur: audiuntur, & odorantur. Hæc autem iuxta communem supputationem quinque sunt, scilicet, motus, figura, numerus, magnitudo, quies. Visu namque motum percipimus, moueri quoque res audimus, atque gustu saporosas, aut insipidas res moueri iudicamus. Tactu etiam res in motu esse coniicimus, & identidem odoratu sentimus. Figura autem est de sensibilibus cummunibus: visu enim figuras rerum comprehendimus, auditu figuram rei sonoram iudicamus: gustu quoquẽ gustabile cuius sit figuræ conspicimus: tactu vero hoc optime diiudicamus, in odoratu vero identidem fit. Numerus quoque tertium in communibus sensibilibus est, visu enim an vna plureſue, & quot sunt res ipsæ cernimus, auditu vero an vna, vel quot voces sint liquide comprobamus, odoratu etiam odorum numerum iudicamus: gustu quoque quod sapida, aut insipida sint sentiuntur: tactus autem numeros quoque deprehendit. Magnitudo autem quartum in communibus sensibilibus est, visu enim quanta res sit liquidissime cernitur, auditu autem quanta sit, & an sonatiuum paruum magnumuè sit, iudicamus: odoratu magnitudinem breuitatemque odoris percipimus: gustu autem extensiuam sentimus magnitudinem: tactus autem post visum de magnitudine lucidissimam sententiam profert. In sensibilibus communibus quintum, atque vltimum quies est, de quo identidem omnes sensus iudicant, vt de motu declarauimus, oppositorum nempe eadem est disciplina: cuius ergo possibile de motu iudicare est, eiusdem de quiete necessario sententia erit. Hæc autem sunt sensibilia communia per communiter loquẽtes enumerata, quæ vt enarrata sunt Arist. describit in 2. de anima in cap. de potentia visiua. Aliacen. autem in sua perspectiua ponit. 19. communia sensibilia, his quædam alia adiiciens, scilicet, differentiam, conuenientiam, propinquitatem, distantiam locorum, positionem, & similia. Ponit eadem Pisanus in sua perspectiua, quæ vocatur Perspectiua communis lib. 1. hęc tamen omnia ad quinque supradicta communia sensibilia reducuntur. Hæc omnia sensibilia sunt visibilia per se: quia visus super ea fertur, & visio ista non secundum accidens fit: non tamen primo sunt visibilia, quia tunc cum aliqua res cerneretur videretur, quia magna, aut figurata, quiescens, aut mota, vna plureſue erant: hoc tamen falsum est, quia nulla res, quia magna est, aut figurata videtur: sed quia lucida, vel colorata: huius autem signum est, quia aliquam magnitudinem figuram, motum, quietem, aut numerum oculis contẽplamur, non videremus ea nisi lucida, aut colorata forent, Quod si fortassis aliqua magnitudo motus, aut figura, nec lucida, nec colorata fuerit, eam videri impossibile erit: sed audiri, aut tangi, aut odoratu gustuuè sentiri. Hæc ergo non sunt primo visibilia, sed proprium obiectum potentiæ visiuæ, scilicet, color, & lux est primo visibile: obiecta autem communia visibilia sunt per se sed non primo. De his tractat Aristo. secundo de Anima in cap. de potentia visiua.

Quomodo Christus videri posit.

CAPVT XVI.

HOc primo modo Christus proprie videri non poterat: quia non est Christus aliquid, quod sit per se primò visibile, aut aliquid visibile per se non primò: quia Christus nõ est color, aut lux, nec est aliquod de communibus, scilicet motus, magnitudo, figura, numerus, & quies. Hoc identidẽ modo nulla substantia corporea, aut incorporea visibilis est, quia nulla talis est obiectum proprium visus, sicut color, & lux, aut aliquod de communibus sensibilibus supra tactis. Secundo modo res visibilis est, cum in ea aliquod sensibile proprium est, sc. color aut lux, & cum aliquod de communibus sensibilibus, sc. motus, figura, numerus, magnitudo, quies. Hoc quippe modo omnis corporea substantia visibilis aliquo modo est, quia nulla est substantia corporea, in qua non sit color, vel lux: color autem est in omnibus elementis: quoniam omne elementatum corpus est necessario coloratum. Quod ad elementa transduci non debet, quia in his licet ex parte generaliter, tamen regula non tenet, sed de corporibus formatis ex elementis intelligendum est. corpora autem nõ elementaria lucem habent, sicut corpora cœlestia, & omnia astra, & quædam de corporibus elementaribus. Item in omnibus substantiis corporeis reperiuntur communia sensibilia, quia omnia talia corpora habent magnitudinem, figurã, numerum, motum aut quietem. Hoc modo Christus visibilis erat, & visus est, cum conuersatus est inter homines vsque quo ad cœlos ascendit: quia in ipso erant omnes conditiones prædictæ, quæ in omnibus corporibus elementatis sunt. Tertius modus videndi est, cum aliquid videtur, quod per se primo visibile non est, aut quod per se visibile non est, nec est in ipsa re visa, aut denominata visa aliquid secundum quod visibilis est, & secundum illud actualiter videatur, & tamen aliquod signum, quod rem illam præsentem esse demonstrat,

sicut

sicut si quempiam hominum armis adopertum videamus, nulla eius parte apparente, dicimur Petrum, aut Paulum videre: quia eum sub armis moueri conspicimus, aut cognoscimus: aut quia arma illa videmus, sub quibus eũ cognoscimus latitare. Hoc modo Christum in hostia, & calice oculis contemplamur. Primo namque modo videri non potest, cum nec colot, aut lux, nec figura, motus, quies, numerus, aut magnitudo sit. Itidem secundo modo prædicto nõ videtur, quia non videmus eum per magnitudinem, figuram, colorem, aut lucem, quæ in ipso sit: videmus tamen aliqua signa, quæ necessario nobis Christum præsentem esse demonstrant, & sub quibus Christus tegitur, scilic. quod cum eleuatam hostiam sacerdotis manibus cernimus, scimus Christum necessario in hostia illa esse. Cum vero calicem identidem tolli in altum conspicimus, interius eum sub vini specie cognoscimus occultari. Ex prælibatis necessario inducitur, quis erat modus, quo Christus visus est, & videtur, & quis sit modus proprius videndi, & quis non.

Qualiter Christus in hostia sit, & quid de Christo sit in hostia?

CAPVT XVII.

IVXTA prælibatorum materiam adhuc vlterius speculandum est, scilicet qualiter Christus in hostia sit, & qualiter ibidem videatur. In quo primo inquirendũ est, quid de Christo in hostia est, & quid de eodem in calice lateat: nam sacerdotes super hostiam consecrationis verba proferunt, super calicem autem itidem faciunt. Circa hoc autem aliqui attendentes arbitrati sunt in hostia sub sacramentalibus speciebus solum Christi corpus latere, quod ex substantialibus verbis consecrationis coniiciunt, in quibus de solo dominico corpore sermo agitur, nihil aliud exprimendo: in calice autem sub vini specie solum Dominicum sanguinem occultari dicebãt, quod ex verbis consecrationis identidem arguunt. Ex quo inferebant, quod cum quispiam hostiam consecratam assumeret, solum Dominicum corpus assumebat: & cum in calice communicaret, dumtaxat Christi sanguinem delibabat. Respondendum autem huic inquisitioni est, in hostia consecrata Christum integre esse, & in sanguine consecrato itidem tõtum Christum integraliter occultari, scilicet, quod in hostia consecrata sit corpus Dominicum, & sanguis eius, & anima rationalis, aut deitas, scilicet, verbum patris: aut secunda persona diuina, hæc autem sola in Christo sunt: in calice autem eodem modo sanguis Christi est, & corpus eius, & anima cum verbo diuino. Hæc enim sic apparent, quia Christus viuens est iuxta Apostoli traditionem, Christus resurgens à mortuis, iam non moritur, & mors illi vltra non dominabitur. Nunc ergo nunquam moritur, & sic corpus Christi semper viuens est: & quia corpus nullum humanum viuens sine sanguine est, necessario inducetur in corpore Christi semper sanguinẽ esse, & cum in hostia est sanguinem habebit. Item corpus nullum humanum semota anima rationali viuens esse potest, cũ anima rationalis corpori humano esse tribuat, & moueri, atque omnem vegetationem: necessarium est ergo eam in corpore esse quando viuens est, & sic in corpore Christi in hostia anima rationalis erit. Item necessarium est in hostia deitatem esse, scilicet, verbum patris, quia vt Ioannes Damascenus testatur, quod verbum incarnatum semel assumpsit nunquam dimisit: sed in vtero virginali præcipue duas illas partes naturæ, scilicet, corpus, & animam assumpsit: nũquam ergo ab his discessit. vbi igitur corpus, aut anima Christi fuerit, necessariũ erit verbũ. s. secundã in Trinitate personã existere. Negantes aũt prædicta duas positiones hæreticas fateri compellentur. Prima est, ꝙ quotiescunq; consecratio hostiæ fiat, necessariũ est Christum mori, cum anima à corpore & sanguine separata esse nunquam possit, nisi corpus præmortuum fuerit: Christum autem in consecratione mori, aut mortuum esse omni positioni catholicæ, & auctoritati Apostoli repugnat. Inquit enim Apostolus: Christus resurgens à mortuis, iam non moritur, & mors illi vltra non dominabitur. Secunda hæretica positio, quam confiteri coguntur, est, quod iam CHRISTVS non sit Deus, & homo; quia verbum diuinum assumpsit, & vniuit sibi ad hypostaticam siue suppositalem vnitatem corpus humanum formatum in vtero virginis, & animam rationalem nouiter creatam, & illi corpori infusam, vt ex illis duabus homo perfectus constitueretur, & fuit ista assumptio, vel vnio, vt hæc duæ substantiæ alteram personam, suppositum, aut hypostasim non constituerent: sed essent idem cum persona verbi, aut essent eadem persona, qui est persona verbi, propter hanc vnitatem causatam ex assumptione naturæ humanæ ad personam verbi diuini erat Christus vna persona, vel hypostasis, quia erat Deus, & homo, quod si fortassis persona verbi ab his duabus substantiis, aut ab altera earum seiungeretur persona verbi, licet Deus esset, non esset homo: quia non erant ibi essentialia hominis: tota tamen orthodoxorum assertio solidissime pronunciat Christum Deum verum, & hominem esse: sequeretur tamen eum Deum, & non hominem esse verbo recedente ab vnitate, quã habebat ad corpus Christi, aut ad animam. Infertur ergo notissima illatione, in hostia consecrata non solum Dominicum corpus, sed etiam sanguinem, & animam, & personam verbi latere.

Falsa responsio quorundam ponentes corpus Christi in anima sine sanguine.

CAPVT XVIII.

CONABITVR forsitan quispiam hanc infringere consequentiam dicens, satis veritate constare, Christum esse Deum & hominem: in hostia tamen consecrata duntaxat corpus eius latere sine sanguine anima atque persona verbi: facta tamen consecratione, & sumpta hostia, & sanguine per sacerdotem, aut quemlibet alium, rursus in pristinam vnitatem corpus, & anima, & sanguis cum verbi persona reuertantur, & tunc erit Deus, & homo Christus. Huic autem ineptissimæ positioni respondendum est, magnam hæc esse absurditatem, & multiplicia inde sequi deliramenta. Primum deliramentum est, quod Christus non solum semel carnem assumpsit, sed pluries, quam ducenties millies, & quod incarnatio quasi infinities facta est: sicut hostiæ consecratio pene infinities celebrata est: & post infinities à sacerdotibus, aliisue personis consecrata communicanda sacramentaliter assumpta sunt qualibet harum consectationum, & sumptionum noua fieret incarnatio, sicut semel in vtero virginis harum duarum partium humanæ naturæ ad personam verbi vnio facta est. Non enim minor vnio istarum partium ad verbum in qualibet consecratione, & consecratorum sumptione causaretur, quam in vtero virginis semel causata est: hoc tamen manifeste falsum est, quia fides catholica solam vnicam incarnationem affirmat: plures autem pertinaciter affirmare hæreticum est. Item peccatum, & error magnus est plures incarnationes assumptiones vniones humanæ naturæ ad personam verbi asserere, si vnica sufficiens erat: sed vnica sufficiebat secũdum modũ catholicæ positionis ad hoc, quod Christus in æternum Deus & homo esset: sequitur ergo errorem esse grauissimum plures asserere assumptiones. Maior vulgatissima per illam regulam Arist. in 8. Topic. scilicet, Peccatum est per plura facere, quod fieri potest per pauciora. Minor autem sic liquidatur: nam cum persona verbi ad se humanam naturam assumeret, erat eadem persona, aut suppositum Deus & homo. Si autem ista vnio maneret in æternum, nõ cessarium erat eandẽ personã per hanc solam vnionem esse verũ Deum & hominem. Non igitur oportebat alias incarnationes, aut assũptiones humanæ naturę ad suppositũ verbi fieri. Huic fortassis aliquis poterit respõdere, minorẽ esse falsum, s. vnicam duntaxat incarnationem, aut assumptionem suffecisse, vt eadem esset in æternum persona Dei & hominis, nam multas vniones incarnationesque fieri necesse est. Nã si Christus in hostia non existeret, sicut existit, postquam consecrata est, suffecisset verbum semel fuisse incarnatum, aut partes humanæ naturæ sibi vniuisse, quia tamen consecratio fit, dicunt necessarias esse plures incarnationes, & assumptiones, quot sunt consecrationes, quia in consecratione partes humanæ naturæ disiunctæ sunt scilicet, in hostia solum corpus: in calice autem sanguinem duntaxat existere. Huic respondetur, horum responsionem non procedere, quia falso innititur fundamento, scilicet, quod in cõsecratione separatio corporis & animæ abinuicẽ fiat, & deitatis ab eisdẽ, cũ in diuersis sacramẽtalibus vasis & specieb. hęc sint. Hoc aũt falsũ est, qa

nulla

nulla est necessaria ratio, quod corpus, & anima Christi in consecratione abinuicem seiuncta sint, sed sola voluntas eorum est: pro contraria autem positione rationes multæ, atque solidæ sunt: sicut superius prælibauimus, & inferius adhuc exponendum est, scilicet, in consecrata hostia non solum Dominicum corpus, sed sanguinem, & animam atque personam verbi existere: sicut rationale, atque necessarium est poni: quo dato non sequentur plures incarnationes, aut humanæ naturæ vniones esse ad suppositum verbi, sed vnam duntaxat.

Deliramenta ponentium in hostia Christi corpus exangue.

CAPVT XIX.

DELIRAMENTVM autem aliud est, quia ponentes in hostia consecrata solum Dominicum corpus exangue, & exanimatum, atque sine diuini verbi consortio existere, necessario fatebuntur Christum aliquando Deum & hominem esse, interdum vero solum Deum: nam cum consecratio fieret solo Dominico corpore in hostia manente, & sanguine duntaxat in calice: non erat aliqua vnio partium, secundum quam Christus homo esset, sed erat solum Deus: sumpta autem à communicantibus hostia consecrata, & sanguine, qui est in calice sacramentaliter partes humanæ naturæ rursus sibi inuicē, & diuino verbo vniuntur: & sic fit Christus Deus & homo: quod si rursus consecratio fierer, esset iterum Christus non homo, sumptis autem sacramentaliter his, quæ consecrata sunt, reddit Christus ad pristinam humanitatem: fierent autem hoc modo continuæ in Christo mutationes, quod fides catholica valde abhorret indifferenter sine aliqua temporis vicissitudinaria discretione: sequitur ergo hanc positionem valde erroneam esse. Item si lucidius speculemur, concludemus ex hac inferri positione, Christum nunquam esse hominem, sed solum Deum: quia cum partes humanæ naturæ personæ verbi vnitæ nō fuerint, nunquam erit Christus Deus, & homo, sed semper homo solum. Concessa tamen horum positione semper partes humanæ naturę abinuicem, & à persona verbi seiunctę forent: ergo Christus nunquam esset Deus & homo: sed semper solum Deus. Quod ad hanc positionem sequantur humanæ naturæ partes semper à se inuicem, & à verbo seiunctas fore apparet, quia isti asserunt in hostia solum Dominicum corpus exanimatum, & exangue, atque à verbi persona seiunctum fore: in Calice autem Dominicum sanguinem duntaxat: Et cum semper Hostiæ consecratæ sint, quia in qualibet Ecclesia corpus Christi semper pro infirmis reseruatur iuxta canonicas sanctiones, sequitur ex eo tempore, quo mandatum executioni mandari inchoatum est, nunquam fuisse Christum Deum & hominem: sed semper fuisse solum Deum: quod in fidem catholicam noscitur militare.

Nepharia, quæ sequuntur ex superiori positione.

CAPVT XX.

AMPLIVS autem si in Hostia consecrata corpus Dominicum præcise existeret, in Calice autem solum sanguinē esse diceremus, cum seiunctio corporis ab anima mortem inferat necessario, sequeretur in qualibet consecratione Christum mori: quia tunc seiunguntur partes naturæ humanæ Christi. & quotiescunque cessaret esse corpus Christi, & sanguis sub sacramentalibus speciebus, reunirentur partes naturæ humanæ Christi, & rursus esset Deus & homo, quo concesso, quotidie Christus moreretur atque resurgeret, quod catholicæ positioni repugnat, quę solide astruit vnicam duntaxat Christi mortem, & vnicam resurrectionem extitisse. Item sequeretur Christum quotidianas subire acerbitates pœnales, nam cum Christus pro nobis semel moreretur, magna, & vera acerbitatum genera tolerauit: sicut ipse confessus est, & rogauit à se tolli, vt patet Matt. 26. cap. pater si fieri potest transeat à me calix iste. Sustinebat itidem in hoc veras cordis amaritudines, atque intolerandas angustias, expectans dolores verissimos sibi affuturos, sicut ipse confessus est, & scribit Matth. cap. 26. Cœpit tædere, & mæstus esse, & dixit, tristis est anima mea vsque ad mortem. Item acerbos in passione sustinuit cruciatus; cuius signum est, quia sola eorum meditatione contorsus sanguinis sudauit humorem: sicut scribit beatus Matthæus cap. 26. factus est sudor eius, tanquam guttæ sanguinis decurrentis in terram. Item in sola passionis expectatione tantum afflictus est, vt homo ille verus Iesus Angelo suo consolatore eguisset, vt scribitur Matthæ. 26. capitulo Et venit angelus confortans eum. Cum ergo nunc Christus verus homo sit post resurrectionem suam, sicut fuit ante passionem, si in sua primaria morte acerbos sustinuit cruciatus, necessarium est, vt in cæteris sequentibus mortibus, si quæ fuere, veros sustinuerit dolores. Ex quo inferebatur Christum perfecte beatum non esse, quia fælicitas omnem bonorum plenitudinem dicit, cum priuatione omni afflictionum. Si ergo Christus aliquod cruciatus genus quotidie sustineret, eum aliqualiter esse felicem impossibile erat. Item hoc impossibil errat, quia Christus habet corpus gloriosum: sunt autem gloriosa corpora impassibilia: cum vna de dotibus corporum beatorum post resurrectionem sit impassibilitas: sequitur ergo Christum nullos nunc cruciatus sustinere: & consequenter non posset Christus in consecratione mori aut vllam perpeti afflictionem. Non igitur aliqua veritate fulcitur positio illa, quæ facit Christum in consecratione esse diuisum, s. quod in Hostia solum corpus Dominicum sit: in calice autem sanguis duntaxat. Dicendum igitur patet ex præ libatis, in Hostia consecrata corpus Dominicum, & animam, & sanguinem, & personam verbi existere.

De sanguinis Christi in Calice existentia.

CAPVT XXI.

IN Calice autem itidem dicendum est, non solum sanguinem existere sicut aliqui putauerunt, sed sanginem cum corpore, anima, atque verbo diuino: solum namque in Calice sanguinem ponentes, supra dicta in conuenientia fateri cōpellentur. Ideo cum seculares communicant, non est necessarium sanguinem in calice consecrari ad eis tribuendum, quia in Hostia, quæ eis tribuitur, totus Christus est, scilicet, corpus, anima, sanguis, & verbum, quoniam si in Hostia Dominicum corpus solum existeret, necessarium erat sanguinem sub vini specie consecrari, vt eis traderetur. Iuxta prædicta aliquis vlterius inquiret, quod cum in hostia consecrata sit totus Christus, scilicet, corpus, sanguis, anima, & verbum, quare consecratur sanguis sub specie vini, sufficeret quippe sanguinem in Christi corpore esse, sub specie panis. Vt autem huic conuenienter respondere possimus, quoddam præmittendū censui fundamentum, scilicet, quod cum aliquis sacerdos secundum morem Ecclesię consecrat, necessarium est, eum bis totum Christum consecrare. quod apparet, quia cum Hostiā consecrat, totum Christum consecrat, quia facit totum Christum in Hostia esse corpus, sanguinem, & animam, & verbū sicut prælibatum est. Item cum calicem consecrat, facit totū Christum esse. scilicet sanguinem, corpus, animam, & verbū. Ita ergo necessarium est in qualibet consecratione Eucharistiæ Christum bis esse, scilicet, sub duabus speciebus, & sub qualibet totus semel.

Plena solutio superioris quæsiti.

CAPVT XXII.

NVNC autem quæstioni respondendum est, scilicet, quod sacerdotes totum Christum bis consecrent, scilicet, sub duabus speciebus duplici aut terna ratione. Quarum prima est, quia vniuersalis Ecclesia, quæ omniū bonorum plenitudinem in Christi suscipit passione quotidianam illius memoriam colere censuit, & quia sub his duabus speciebus Eucharistiam conficientes perfecte Dominicam recolimus passionem, voluit Ecclesia sic consecrare. Quod autem per hanc consecrationem Ecclesia Dominicæ passionis memoriam frequentare decreuerit, liquide dignoscitur, quia nullum est aliorum Sacramentorum, aut Ecclesiasticorum mysteriorū, quod sic liquide Dominicam indicet passionē, sicut Sacramētum Eucharistiæ. Quod autem sub duabus speciebus consecrantes plene Dominicæ passionis memoriam celebremus, manifestat Apost. 1. ad Corinth. 11. c. vbi innuit formam, qua sub his duabus speciebus consecrandum erat dicens, quotiescunq; feceritis, mortem Domini annūciabitis donec veniat,

id est,

id est vsque ad diem iudicii. Secunda autem ratio, quare sub his duabus speciebus Ecclesia consecrat est, vt Christum in suis actionibus pro modulo suo imitemur: cum Gregorius dicat, omnis Christi actio nostra est instructio, scilic. per omnia, vt ipse fecit, vt possumus faciendo, sed ipse sub duabus speciebus consecrauit, scilicet, consecrando panem, & conuertendo ipsum in substantiam sui corporis benedicti, deinde sumpto calice, in quo vinum erat, benedixit proferens consecrationis verba: sicut scribit B. Io. 13. c. & Paulus Apo. prima ad Corin. 11. c. Cum ergo Christus hoc modo consecrasset, Ecclesia hoc cognoscens, si sic non consecrasset, arbitraretur se peccare: & sic erat: quia non debebat à Christi actibus quantum erat possibile declinare. Tertia autem, & harum potissima est Christi super hoc speciale decretum: Christus enim decreuit sub panis, & vini speciebus Eucharistiam: sicut ipse confecerat: obligantur ergo sic consecrare. Quod autem Christus sic confici præcepisset, apparet per id, quod scribit B. Io. 13. nam postquam Saluator corpus suum, atque sanguinem sub panis, & vini specie confecisset, ait: sic facite in meã commemorationem, id est, in commemorationem, quod ego sic confecerim, aut in meam commemorationem, id est, in commemorationem meæ passionis, quæ in hoc Sacramento figuratur. Hanc autem expositionem sequitur Apostolus in Epistola prima ad Corint. 11. c. Quotiescunque feceritis, mortem Domini annunciabitis, donec veniat.

Vnde fit quod secularibus communicantibus Christi corpus, sub specie tantum panis tribuitur.

CAPVT XXIII.

SVBORITVR ex superioribus ratio inquirendi, cum prædictum sit Ecclesiam conficere Eucharistiam sub duabus, s. vini, & panis speciebus ex prædictis rationibus, & quotiescunq; conficitur sacerdotes cõficientes sub vtraq; Christũ sumunt specie: cur secularibus communicantibus, sub altera duntaxat specie tribuitur, scilicet, sub specie panis non tradita specie vini. Huic respondendum est. Ecclesiã hoc decreuisse sano ductam consilio, vt magna pericula, & inconuenientia euitaret. Nam cum sacerdos conficit, & sumit, pedibus sistit, & calicem epotandum manu sua accipit: ideo non est vllum periculum effusionis in sanguine consecrato. Si autem secularibus sub vini specie Eucharistia traderetur, cum genibus fixi sint, & calicem manu sua non capiant, posset facillime sanguis effundi, quod graue dispendium esset: vt ergo hæc tollerentur, decreuit Ecclesia, vt sæcularib⁹ sub soli panis specie Eucharistia traderetur: tamen datur eis aqua vino mixta sumpta Eucharistia, quod duplici ratione fit. Prima est, quia ad imitationem perfectæ communicationis, quam faciunt sacerdotes conficientes, atque sumentes, quia sicut in duabus speciebus consecrant, ita sub duplici sumunt specie: vt ergo secularium communicatio in Eucharistia similitudinem communicationis sacerdotalis gerat, vinum aquæ permixtum eis traditur: in his autem licet sequatur effusio, periculum nullum est, quia consecrata non sunt, sicut si sanguis effunderetur Dominicus. Secunda autem, & potior huius causã est, vt non maneat sumentibus Eucharistiam aliqua particula in dentibus, aut palato. Fundamentum autem huius est, quia quandiu fuerit in aliquo loco hostia, aut vinum consecratum: tandiu ibidem existet corpus, & sanguis Christi, licet mille annis hæc maneant: dum ibidem panis, aut vini species manserit. Cum autem hostia dura sit, & sicca, quando dentibus teritur, poterat aliqua eius particula dentibus, aut palato in concauitatibus adhærere, & post in sputo foras emitti. & post vbicunque caderet, existeretque illa particula, & quantumcunque locus immundus esset, aut prophanus, semper ibi corpus, & sanguis Christi essent, donec species panis, & vini esse desinerent, in quo aliquæ inhonestates sequerentur. Vt ergo prædicta tollerentur decreuit Ecclesia, post Eucharistiæ sumptionem semper os sumentis ablui, & illam ablutionem deglutiri, vt omnes hostiæ particulæ in guttur descendant, & nulla in palato, aut dentibus maneat, quæ spuendo emittatur. Hoc autem adhuc euidentius manifestatur, quia omnes sacerdotes, quando facta consecratione in fine Missæ Eucharistiam sumunt, abluunt os aqua vino permixta, quod generaliter obseruatur nisi cum aliquis sacerdos ex aliqua causa duas Missas celebraturus est: in prima non abluit os post communionem, vt non frangat ieiunium degustãdo aquam, & vinum, vt secundam possit Missam celebrare: in secunda tamen missa os abluit. Ex prælibatis causa manifestatur ex qua sæculares non communicant sumentes Eucharistiam sub vtraque specie, sicut faciunt sacerdotes.

Quæstio cur Christus sub duplici specie consecretur.

CAPVT XXIIII.

EX prępositis dubium suboritur, in superioribus enim dictum est, quod Sacerdotes Eucharistiam sub duplici specie conficiunt, licet sub vtraque ita perfecte Deus, siue totus Christus sit, sicut in ambabus simul. Et quod istum modum sub speciebus duabus consecrandi Ecclesia obseruauit, quia Christus sic à principio confecisse monstratur. Quæret ergo tunc aliquis, quare Christus sub duplici specie consecrauit, cum sub qualibet earum totus Christus sit, & cum vtraque earum ita perfecte totius virtutis, aut vtilitatis huius sacramẽti efficax sit, sicut ambæ simul species consecratæ, alioqui perfectior esset communio, quam sacerdotes faciunt, quam ea, quam seculares. Huic autem respondetur, quamlibet tanta sit efficacia, & virtus Eucharistiæ quando sub vna specie est, sicut cum sub duabus, voluit tamen Christus sub duabus speciebus conficere: sic enim decuit duplici ratione. Prima enim est, quia Eucharistia est sacramentum, & est principalissimum omnium sacramentorum: sacramentum autem secundum significationem suam est sacræ rei signum: necessarium igitur est Eucharistiam alicuius rei sanctę signum esse. Est autem signum mortis, & passionis Christi, sicut scribit beatus Io. 13. capitulo sic facite in meam commemorationem, id est, facite hoc ad memoriam meæ passionis. Paulus quoque in Epistola prima ad Corinth. capitulo 11. ait, quotiescunque feceritis, mortem Domini annunciabitis, donec veniat: & quia in Dominica passione duo præcipua fuerunt, necessarium aut valde conueniens est, duo in hoc Sacramento præcipua esse, siue hoc Sacramentum sub duabus confici speciebus. Fuerunt autem hæc duo in passione, scilicet, quod Dominicum corpus manibus persequentium traditum est, & fuit mirabiliter cruciatum. Secundus est, quod sanguis nostri redemptoris fuit pro peccatoribus effusus. Ad perfectam istorum duorum, quæ in passione fuerunt, expressionem, necessarium erat, vt Sacramentum passionis significatiuum, quod erat Sacramentum Eucharistiæ, in duabus speciebus conficeretur, quæ prædicta duo designarent, scilicet, vt in pane conficeretur, qui multũ corpori conuenit in soliditate substantię, & cõcordia alimenti: & quod in vino conficeretur, quod sanguinis repræsentatiuũ erat, quia ambo fluida sunt, & vnum alteri conformatur quantum ad naturam alimenti: decuit ergo Eucharistiam in his duabus confici speciebus ad perfecte significandum ea, quæ in passione erant, alioquin sacramentum hoc non fuisset perfectum repræsentatiuum Dominicæ passionis. Hanc autem fuisse intentionem Christi huius Sacramenti institutoris sub duabus speciebus ex verbis formalibus consecrationis coniicitur. Nam cum corpus sub panis specie consecraret, dixit: Hoc est enim corpus meum, quod pro vobis tradetur, scilicet, in manus hostiles persequentium. Cum vero sanguinem sub vini speciei confecisset ait: Hic est calix sanguinis mei noui testamenti, qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum. Hoc ponit beatus Io. c. 13. & Apostolus in Epistola 1. ad Corin. cap. 11. Secunda ratio est, quia Christus auctor testamenti noui, & nostrarũ animarum saluator voluit nobis aliquod instituere sacramentum, per quod anima nostra confortaretur, & confortata conseruaretur, & quia nihil sanctius, atque melius pleniusque gratiarum ipso benedicto, qui verus Deus est, & homo in infinita, inexcogitabilique vnitate dignatus est, se ipsum nobis tribuere: & quia communicatio nulla maior esse poterat, quam ipse Christus nobis se ipsum tribueret incorporando nos ipsi, & ipsum nobis: fecit ergo hoc, vt nos eum degustaremus intra nostra guttura glutientes, vt sic perfecte eum tam secundum animam quam secundum corpus haberemus. Et quia intellectus nostri, qui infirmi sunt per solas res corporeas cognoscentes, per materialia informari debebant, & quia de rebus spiritualibus hic cognitionẽ habere

Intentiõ Christi de Sacrãmento Eucharistiæ.

debe-

debebant, necessarium erat, vt sacramentum istud in rebus corporalibus constitueretur ad similitudinem rerum corporalium, quas nos sensibus experimur. In corporalibus autem sic est, quod corpus nostrum alimento corroboratur, & conseruatur: alimentum autem in rebus duabus consistit, sc. cibo & potu. Decuit ergo vt sacramentum hoc in pane conficeretur, qui cibus erat, & in re potabili qualis erat vinum: sic ergo in duabus speciebus sacramentum istud esse decebat. Quod autem ista esset intentio Christi huius sacramenti institutoris, euidenter apparet ex his, quæ scribit B. Ioann. 6. c. S. Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus, qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, viuet in æternum. Ex prædictis ergo manifeste concluditur, quare Christus Sacramentum istud benedictæ Eucharistiæ sub duplici specie constituerit, sc. sub specie panis, & vini.

Cur Christus sub duplici specie Eucharistiæ Sacramentum instituerit.

CAPVT XXV.

IVXTA tactum in superioribus materiam acutius speculantes aliam rationem poterimus inuenire, quare Christus sub duplici specie, hoc sacramentum instituerit. In quo aduertendum est, quod Christus specialius istud sacramentum ad memoriam suam instituit, quam cætera sacramenta, quod ex verbis institutionis apparet. Cum Christus matrimonium aliquo modo, aut instituit, aut approbauit: cum illud ratum fecit, quod ante per libellum repudii soluebatur, vt amplius nullum diuortium pateretur, sicut scribit B. Matt. 5. cap. & 19. nunquam tamen expressit, quod ipse per hoc sacramentum aliquo modo memoriæ traderetur. Item cum Christus baptismum B. Io. approbauit illud corporaliter assumendo, vt apparet Luc. 3. ca. & cum ipse nouiter baptismum instituit, sicut scribit B. Matth. 28. cap. non expressit vllatenus per hoc Sacramentum eius memoriam frequentandam. Cum tamē hoc Eucharistiæ institutum sacramentum, expressit per hoc apud fideles eius memoriam recolendam: sicut scribit B. Io. 13. ca. hoc facite in meam commemorationem: Apostolus quoque Paulus idem expressit in prima ad Corint. 11. cap. inquiens: Quotiescunque feceritis, mortem Domini annunciabitis, donec veniat. Est autem in hoc sciendum, quod in Christo multa erant, scilicet, verbum, siue secunda Trinitatis persona, quę vnica, atque simplex, & indiuidualis est: erat quoque rationalis anima, quę identidem simplex erat, præter hoc & corpus verum humanum erat in partibus multiplicitatem habens, & in humoribus varietatem aliarumque rerum similium atque dissimilium abundantiam. Vt autem istud Sacramentum repræsentatiuum nostri Redemptoris, perfecte expressiuum esset illius, necessarium fuerat, vt tot res sint in illo, per quot perfecte repręsentari possent omnia, quæ in Christo erant, quæ significari poterant: sed tale perfecte repræsentatiuum Sacramentum stabiliri non potuit, quia id quod præcipuum in Christo existebat erat verbum, siue secunda in deitate persona. Sed ad hanc deitatem repræsentandam in hoc sacramento nihil esse potuit, quia cum sacramenta signa sint, oportet vt his, quæ signata sunt proportionentur, & quia verbum diuinum spirituale, atque inuisibile erat, necessarium erat, vt id per quod significari deberet, inuisibile, atque spirituale esset. Sed hoc subsistere non potuit, quia signa conuenire debent his, quibus aliquid significare debent, scilicet, vt signum tale sit, quod per illud aliquid perpendi possit, alias inutile signum esset: nos autem sumus, quibus Eucharistiæ sacramentum alicuius significatiuum est, & quia nos corporei sumus, & p corpora intelligentes, atq; per corpora apparentia, rerumque conditionibus corpora affectis: res autem spiritualis inuisibilis est, & incorporea, nec similitudinem vllam corporum gerit: non poteramus aliquid inuenire, quod in hoc Eucharistiæ Sacramento deitatis significatiuū esset: non ergo fuit in hoc sacramento aliquid, quod personæ verbi repræsentatiuum esset. Identidem in Christo rationalis anima erat, quæ conformiter repræsentatiuum aliquod habere non potuit: nam sicut secunda in Trinitate persona, quia spiritualis, atque indiuisibilis erat, nullum ei repræsentatiuum hoc tribuit sacramentū: ita & anima rationalis, spiritualis, atque indiuisibilis est: nullum ergo potuit significatiuum habere. Erat autem in Christo prærer hoc corpus humanum, quod palpabile, atque visibile erat: potuit ergo aliquod corporeum, & visibile repræsentatiuum habere: hoc autem significatiuum fuit panis, quia panis corpori multum congruit, vt in superioribus prælibauimus. In corpore autem Christi sanguis erat, cum corpus viuens esset: ad hoc autem significandum aliquid repræsentatiuum corporeum, & quia corpus erat, dari potuit, & hoc vinum erat, sub cuius specie sanguis quoque Christi, & corpus conficitur. Restat ergo esse has duas species, scilicet, panis, & vini, sub quibus Eucharistia consecretur, scilicet, corpus, & sanguis Christi.

Obiectio ad ea, quæ prædicta sunt.

CAPVT XXVI.

PRAEDICTIS autem aliquis forsitan obuiabit dicens, inconuenienter sub his duabus speciebus confici, cum sufficiat sub altera earum, scilicet, sub panis specie confici. Quia aut in vnica, scilicet, in panis specie conficienda erat Eucharistia, aut in pluribus, quam duobus, scilicet, in tribus, aut quatuor: nam si in hoc sacramento aliquod corporis Christi repræsentatiuum esse debebat, sufficiebat panis, qui corpus dominicum cum omnibus suis partibus, atque humoribus designaret, & non oportebat alterum pro sanguine poni significatiuum, quod si fortassis præter corporis significatiuum alterum pro sanguine repręsentatiuum poneretur, pro capite quoque Christi, pedibus, atque manibus cæterisque corporis partibus singula significatiua disponenda erant, quod nō congruit. His respondendum est in hoc sacramento duas significatiuas species poni oportere, scilicet, alteram corporis, alteram autem sanguinis significatiuam: nec oportebat plura aliarum partium significatiua poni, scilicet, pro pedibus, aut manibus cæterisque partibus eiusdem corporis, quibus partes, quæ eidem attinent designantur, quia omnes in toto partes cōtinuantur, nec quouis modo aliis ab alteris seiungūtur nisi violenter ab aliquo seiungantur. Totum igitur corpus vnum sortitur nomen, quia tota illa carnea moles corpus nominatur: quia quod indiuisum est, vnum est: vnicum ergo totius corporis decuit esse significatiuum. Sanguinis autem aliud oportuit esse differens significatiuum, quia sanguis non est pars corporis toti corpori continuatus, sicut pedes aut manus aliique artus eiusdem: sed est quidam corporis humor, qui à corpore faciliter effunditur, cum libis exitus patet, vtpote per aliquam in corpore factam incisuram, sicut in dominica passione factum noscitur: quia totus eius sanguis per flagellorum puncturas, per clauorum fixuras, atque per spinarum aperturas effusus est. Cum igitur sanguis non esset corporis pars, sed aliquid à corpore differens, decuit, vt in hoc sacramēto aliquod differens pro sanguine repręsentatiuum poneretur, pro corpore quoque distinctum.

Obiectio ad prædicta.

CAPVT XXVII.

ACHUC autem aliquis solutioni proximæ non consentiens insistet dicens, quod cum in sacramento Eucharistiæ pro sanguine vinum, vt repræsentatiuum ponatur, quia sanguis nō pars cōtinuata cęteris corporis partib⁹, sed fluidus humor est, necessariū quoq; erit in hoc Eucharistiæ sacramēto alterū pro cholera, alterū p phlegmate, alterū melancholiæ signū repræsentatiuū esse, quia isti humores corporis Christi sunt sicut sanguis, & quilibet eorum distinctus à cæteris Hos autem tres humores, scil. choleram, phlegma, & melancholiam in corpore Christi esse nullus negare valebit. Nam de phlegmate perspicuum est, cum id tota orthodoxorū Ecclesia fatetur, & habetur extra. de eele. mis. in. capitulo, in nostra, & sicut de hoc confitemur, pari ratione de duobus reliquis dicere compellemur: alioquin multa constitueremus absurda. Christum autem ante passionem suam quatuor humoribus gubernatum corpus habuisse his liquet argumentis Primo quia corpus quodlibet genitum illius est complexionis, cuius est semen formatiuum: sicut vberius disseruimus cum particulam illam primæ metaphoræ describeremus, scilicet, Fuit vas clausum. Sanguinem autem menstrualem virginis

A B C D E F

An satis fuisset corpus Christi sub specie panis consecrari.

Quod Christo habuit quatuor humores

A ginis, ex quo benedictum corpus Iesu formatum est, quatuor complexionatum humoribus fuisse constat. Quia omne semen, tam masculinum, quam fœmininum, licet secundum magis, & minus, horum tamen quatuor humorum necessario sortietur complexionem. Corpus ergo Iesu, quod de virginis benedicto sanguine formatum est, his quatuor humoribus temperatur. Item corpus Iesu erat verum corpus humanum: necessarium ergo erat, vt omnia illa haberet, quæ in cæteris humanis corporibus continebantur: in aliis autem hominibus hoc est, quod nullus est, qui quatuor non habeat humores: necessarium ergo erat in corpore benedicto Christi hos quatuor esse humores. Item omnes formæ sunt huius conditionis, quod in materia dispositiones debitas præexigunt, cum quibus manent, & sine quibus subsistere non valent, & si aliquoties insint, diu tamen existere non valent. Anima enim humana aut equina lapidem informare non valebit, quia in lapide dispositio nulla est, quam anima asinina aut humana præexigit, & quia anima humana est cæteris formis excellentior, plures cæteris dispositiones exigit. quarum præcipua est corpus quatuor humoribus quatuor complexionum temperatum esse in debita harmonia: vt igitur anima benedicti Iesu in corpore naturaliter permanere posset, vt aliorum hominum animæ manent: necessarium erat quatuor in eo humores existere: sicut Christum ante
B passionem suam quatuor humores habuisse confitemur. ita post resurrectionem suam, & nunc, & in æternum eum habiturum confiteri debemus, quia corpora glorificata post resurrectionem, licet defectibus, & ægritudinibus caritura sunt, quibus nunc abundant, & superfluitates nullas habebant, quia euenit ex conditione materiæ aut errore particularium agentium causantur: omnes tamen naturales proprietates, & conditiones habebunt, & quia quatuor humores habere est naturalis corporis humani proprietas: necessarium est, vt post resurrectionem hos quatuor humores corpora ipsa habeant. Restat ergo nos cogi in corpore Christi fateri quatuor nunc humores post benedictam resurrectionem existere, & in æternum futuros. Hoc autem posito fundamento, cum dicamus in corpore Christi quatuor humores nunc existere, dicetur, quod cum in Eucharistiæ sacramento sanguinis ponatur species repræsentatiua, scilicet vinum, quod pro colera alterum pro phlegmate alterum pro melancolia, identidem necessario erit repræsentatiuum dari, cum quodlibet eorum Dominici corporis humoris sit, sed pro nullo eorum præterquam pro sanguine vllum ponitur significatiuum; sequitur ergo hoc sacramentum incongrue constitutum fore, scilicet vt sub duabus speciebus Eucharistia conficeretur.

C *Responsio ad prædictam obiectionem.*

CAPVT XXVIII.

ARGVMENTATIONI huic fortassis aliquis respondebit, quod omnibus, quæ in Christo erant, quibus conuenienter significatiua attribui poterant in hoc sacramento repræsentatiua attributa sunt. Et sicut panis species tanquam corporis, & omniũ quæ in corpore adinuicem cõtinuãtur, scilicet omniũ partium corporis repræsentatiuum positus est: ita vinum sanguinis Dominici aliorumque fluidorum humorum signum datum est, sanguinem tamen tanquam inter humores præcipuum in hac nominatione expresserunt. Hęc enim responsio aliquatenus tolerandaforet: quia veritati aliqualiter nititur adhærere. Conuenientius his potest dari responsum, scil: quod in corpore humano licet quatuor humores sint, qui tamen maioris inter hos est quantitatis, atque omnibus cognitus sanguis est: sanguis ergo tanquã præcipui humoris, in hoc sacramento solum dari debuit significatiuum. Item in humano corpore nullus maioris quantitatis humor est: maioris namque quantitatis est iste solus quam cæteri. Conuenit ergo hunc nominari, & huius poni figuratiuum & non cuiusquam cæterorum. Est autem alia ratio magis in fundamento, quia hoc Eucharistiæ Sacramentum Dominicæ passionis significatiuum est, vt in superioribus prælibauimus. In Dominica autem passione præcipuum, & propter quod magis gratiarum cumulos reddere debemus, est quod pro nobis vitam posuerit: nam hoc optimum eorum, quæ ipse nobis fecit est. sicut ipse voluit expressisse Ioan. 10. capit. Ego sum pastor bonus, & pono animam meam pro ouibus meis. Conueniens ergo erat in hoc sacramento memoriam de vita Christi celebrari: aut illius, in quo vita præcipue est. Vita autem iuxta sacræ scripturæ traditionem, quæ habetur Leuitici 17. & Deuteronom. 12. anima omnis carnis in sanguine est: ipsius ergo sanguinis tanquam originis vitæ mentio facienda erat, & eius solius repræsentatiuum in Sacramento Eucharistiæ poni debebat. Quamuis præpositæ rationes satis conuenienter assignatæ sunt, præcipua tamen & fundamentalis quare solius sanguinis repræsentatiuum positum fuerit, aliorum autem humorum nequaquam est, quia Christus institutor huius Sacramenti rememoratiui suæ sacratissimæ passionis, voluit repræsentatiua instituere eorum, quæ in sua passione præcipuo patuere. Hæc autem duo fuerint, scilicet corpus Iesu, quod in passione sua cunctis patuit vulneratum, spinis plexum, clauis fixum, flagellis vndique cruciatum, atque omnibus opprobriorum pœnalitatumque modis saturatum. Secundus fuit suus sanguis benedictus, qui per latas Dominici corporis aperturas large fluxit, atque in terram, vestes, & crucem aspersus est. Aliud quippiam in Domini passione non patuit: nam aliorum humorum nullus fluxit, sed phlegma, colera, atque melancolia, in benedicto corpore Iesu in cruce pendente manserunt, quoniam paruæ quantitatis sunt, nec eis patet fluxus, sicut sanguineo humori, qui in magna quantitate est. Quod si fortassis quicpiam de aliis humoribus de Dominico corpore fluxerit, illud sanguini mixtum fuit, nec potuit vllatenus apparere: sed conuenientius est solo sanguine de corpore confluente cæteros humores in corpore permansisse. Ob hoc igitur conuenientius fuit duo poni in hoc Sacramento significatiua, scilicet, alterum corporis, sanguinis quoque alterum: Adhuc autem aliquis vlterius insistet, quod cum phlegma, colera, atque melancolia corporis Dominici humores sint, & sanguinis per se detur aliquod in hoc Sacramento significatiuum, oportere quouis modo trium aliorum vlla dari significatiua. Huic respondendum est, quod horum trium humorum in hoc sacramento repræsentatiuum datum est: nam & si cuiuslibet eorum differens, aut simul significatiuum positum nullatenus fuerit, eorum tamen aliquod repræsentatiuum datum est, scilicet, quod sicut in hoc sacramento vnum corporis Dominici significatiuum, scilicet, panis positum est, non distinctus singularum partium singulis significatiuis, sed vno pro corpore omnibusque eius artubus dato, scilicet, panis speciE es, ita & pro corpore omnibusque existentibus in corpore idem repræsentatiuum assignabitur. Et quia phlegma, colera, & melancolia in corpore Christi manserunt, sicut corporis artus, qui sibi inuicem continuatione catenati sunt, sicut omnium partium sibi in corpore coniunctarum idem repræsentatiuum, scilicet, panis est: ita pro his quatuor humoribus idem dabitur, scilicet quod in Sacramento Eucharistiæ species panis corporis, atque omnium eius partium cum his quatuor humoribus significatiuũ ponatur, species autem vini sanguinem Christi duntaxat repræsentat.

Obiectio contra prædicta.

CAPVT XXIX.

SVPRA determinatis aliquis obiiabit, scilicet, quod sicut sanguis Christi repræsentatiuum positum est: ita quoque phlegmatis ponatur, quia sicut sanguineus humor de Christi corpore in passione large manauit: ita phlegma eodem in cruce pendente profluxit. Multi namque dixerunt, cum Euangelista de latere Christi in cruce dormientis aquam efflu-
xisse testatus sit: illam non aquam, sed phlegmaticum humorem fuisse: ratio autem mutationis esset ob similitudinem eorum influere, & colore: hoc idem recitat Innocentius 3. extra de celebrã. Missa. in capitu. in nostra. Huic autem adiiciunt, quia à nullo corpore fluere potest, quod in eo nullatenus fuit, sed in corpore Christi, aut in nullo alio corpore aqua est quia destrueret totam corporis machinam, cum contraria sit corporis harmoniæ, quia est in quodam extremo contrarietatis. in quolibet tamen corporum humanorum humores quatuor sunt, è quibus vnus phlegma est; cõuenienter igitur

A

phlegma de Christi latere effluxisse potuit, aqua autē nullatenus. His respondendum est, quod hoc argumentum peccat, quia falsum prę|supponit, scilicet, quod de latere Christi phlegmaticus humor effluxerit: nam phlegma nullum, sed id quod sanguini mixtum effluxit, vera elementalis aqua fuit, hoc autem liquide Euangelista testatus est: nam cum sanguinem de latere Christi profluxisse contestaretur, non phlegma simul, sed aquam exisse descripsit. Item hoc amplius liquidatur determinatione vniuersalis Ecclesiæ. Nam Papa Innocentius 3. extra de celeb. Missa. in cap. in nostra. cum positionem horum, qui phlegmaticum humorem de latere Christi prodiisse dixerunt, describeret, dixit: eam aquam veram fuisse: cui determinationi necessario inhærendum est, si volumus hæresim euitare.

Solutio confirmationis obiectionis tactæ præcedenti cap.

CAPVT XXX.

CVM vero prefati delirantes argumentum suum fulcire moliuntur, dicentes de corpore Christi profluxisse impossibile foret, nisi quod ibi fuisset, concedendum est. Quando autem vlterius arguunt in minori dicentes, quod in corpore Christi aqua non fuit; respondendum est distinguentes, scilicet, corpus Christi dupliciter considerari, scilicet, vt corpus Christi mortuum, aut corpus Christi viuens; si autem corpus Christi viuens assumatur: verum est in corpore Christi aquam nullam fuisse, nec inde quouis modo eo viuente exire potuisset: licet minutatim eum quisquam concideret. quod si forsan corpus Christi mortuum assumatur, dicendū est in corpore Christi aquam veram fuisse, quę inde posset effluere factis aliquibus partiū incisuris. Qua in re animaduertendum est, quod quandiu Christus vixit, nullus in corpore suo aquaticus humor fuit, nec ibi quouis modo causari valebat. Item mox vt Christus mortuus est, in corpore eius aqua nulla erat: ideo si protinus, vt Christus vita defunctus est, corpus eius in varia diuisum fuisset, nullus inde exiisset aquaticus humor, nisi illum Deus supernaturaliter causauisset. Sic igitur de Christo dicendum patet nullam in corpore eius viuente aquam fuisse: nam cum flagellis cæsus, spinis punctus, clauis perforatus, multum ex omnibus corporis benedicti partibus humorem sanguineum exsudasset, nullam prorsus aquam effudit.

B

Nihil aquæ in Christi corpore viuente fuit.

C

Item mox, vt Christus emisit in Cruce spiritum, nullus aquaticus humor per eius vulnera fluxit, sed in vespere hora completorii eum benedictum Corpus Iesu tradendum esset sepulturæ, vnus de militibus lancea latus eius aperuit, atque fluxit sanguis, & aqua, sicut habetur Matthæi 27. & Ioan. 19. capitu. Modus autem quo aquaticus iste humor effluxerit est, quod dum corpus animatum viuens est, quatuor humoribus temperatur nullum peregrinum intra se receptat humorem: quoniam sic animati corporis deperiret harmonia. Cum vero corpus mortuū est, quia non habet formā, quæ ei esse tribuat, & illud à corruptione pſeruet, corrūpi, aut putrescere inchoat, & soluitur in illa, ex quibus constitutū erat: qa aūtomnia corporaelemētata quatuor in se elementorū materiā habent: soluuntur in horū elementorū substātiam, & qualitatem secundum magis & minus, secundum quod corpora nostra magis, aut minus horum elementorum substantiam sortiuntur: & quia aqua vnum ex his est, necesse est quodlibet corporum cum corrumpitur partim in aquam solui. Et quia omnes actiones, atque transmutationes naturales successionibus mensurantur, non poterat mox, vt Christus mortuus est ex corpore eius aquaticus humor causari, nec aliqua pars de corpore eius solui, sed hæc omnia temporis successionibus consummanda erant. Cum autem tres horæ transierunt, quæ ab hora nonæ vsque ad horam completorii, in qua sepeliendus erat, & postea sepultus est, corpora cœlestia super illud corpus, sicut super cætera naturalia influendo immutauere illius corporis qualitatē, quæ in viuente præextiterat resoluendo aliquas eius particulas tenerrimæ substantiæ in verā aquā elementalē. Cum autem tempore, quo sepeliendus erat vnus de militibus lateri eius lanceam applicans illud aperuit, aqua, quæ ex tenerrimis partibus resoluta ad locum aperturæ confluxerat mixta sanguini erupit è corpore. Non poterat autem iste aquaticus humor de latere Christi profluxisse protinus, vt mortuus est, dato quod miles latus eius lancea aperiret: nam licet sanguis effloueret, aqua tamen nulla effluxisset, quia nondum resolutio tenerę substantiæ in aquaticum humorem celebrata erat. Quod si fortassis duabus, aut tribus horis post completorium cum latus Christi apertum est, miles illud lancea perfodisset, abundantius humor aquaticus profluxisset: nam in maiori tempore maior resolutio celebratur. Hunc autem modum causationis aquæ de latere Christi fluentis Ecclesia vniuersalis approbat, & ponit eam summus Pontifex Innocentius extra de celebra. Missa. in capitulo in nostra, cum illorum improbat positionem, qui de latere CHRISTI phlegmaticum homorem asserunt effluxisse.

Omnes actiones naturales successionibus mensurantur.

D

Responsio ad tacitam quæstionem, & de Christi corpore quadam.

CAPVT XXXI.

HIC autem loquendi modus obseruantibus processum naturæ per omnia valde conformis est: nam secundum ordinem naturalem anima à corpore separata omnes istæ, & plures resolutiones in corpore fiunt. Ista autem asserentes fateri compellemur, quod sicut in corpore Domini Iesu in tribus horis, quæ à tempore mortis Iesu vsque ad horam completorii, qua tradendum erat sepulturæ, & militis lancea confossum est, tanta fuit facta transmutatio alteratiua, quod in eo resolutæ erant partes substantiæ teneræ ad satis magnam aquatici humoris quantitatem. Ita necessarium erat in reliquo tempore secuturo, quod quadraginta horarum fuit vsque ad Iesu benedicti resurrectionem, continuas factas fuisse mutationes soluendo illud corpus dominicum. Hoc autem pacto si corpus Saluatoris, per duos, aut tres menses in sepulchro, sicut aliorum defunctorum corpora iacuisset, totum corruptum, putrefactum, atque incineratum fuisset obseruata mutationis proportione, quę in tribus horis facta fuit. Modus iste respondendi catholicus est, quia eum vniuersalis approbat Ecclesia: Papa quoque eum confirmat in prædicto c. in nostra. in tit. de cele. Missa. Benignius tamen, & fauorabilius corpori nostri Redemptoris respondere valemus dicentes, quod sicut Domina nostra Virgo gratia Redemptoris nostri Iesu priuilegium sortita est, vt nullum clausstrorum virginalium apertionem, aut illam consequentes dolores in conceptione experiretur, nullam quoque vasorum integram fractionem, quæ cæteris in partu fuerit doloresque durissimos patereturi: ita in corpore Redemptoris nostri, quod, vt durā patris subiret obedientiā, & nostram integre operaretur salutem, durissimos subierat cruciatus, ita rationabiliter fieri debebat, vt à corruptione prorsus immune haberetur. Sic enim Psalmista testatur Ps. 15. Non dabis sanctum tuum videre corruptionem, id est, nō permittes domine corpus Messię quod sanctum est, vllam in morte perpeti corruptionem. Hunc autem tenentes modum, dicemus quod licet corpus Redemptoris nostri ex conditione naturalium agentium, sicut cætera defunctorum corpora corruptionem subire debebat: speciali tamen priuilegio, quia sic rationabile erat Deus illud tenerum, & recens immaculatum sine vlla tabidi odoris impuritate seruauit illæsum, ita vt tale tempore resurrectionis esset, quale fuit cum anima à corpore seiuncta est. Hæc autem incorruptibilitatis proprietas corpori Dominico tributa erat, quod cælestia corpora, & alia agentia naturalia nullam in eo transmutationem efficere possent, quod si forte per duo decim annos, aut plures illa qualitas illi corpori manserat in sepulchro manenti, nihil magis in fine temporis putrefactū, aut in odore, vel alias fuisset vllatenus læsum, quam cum anima è corpore missa est. iste autem modus magis catholicus, atque rationabilior benigniorque corpori Saluatoris nostri est.

E

Aliarum positio quæ Doctoriuſ

Obiectio contra prædicta ex quadam de aqua miraculose causata in latere Saluatoris nostri.

CAPVT XXXII.

ALIQVIS tamen cōtranitetur prædictis dicens, quod cum Psalmista dixit: Non dabis sanctum tuum videre corruptionem: non inhuit corpus Saluatoris in illa debere integritate manere, atque incorruptione cum resurrexit, in

F

qua

qua erat cum vita defunctum est, sed quod non incinerandũ in sepulchro erat, sicut corpora nostra, quæ in sepulchris requiescunt vsque ad vltimam in die Iudicii resurrectionem, sed die tertio à mortuis surrecturus erat, in quo spacio nullum corpus in cineres, aut vermes solui poterat. Huic respondendum est, quod non solum corpus nostri Redemptoris in sepulchro, sicut nostra corpora incinerandum non erat, sed etiam nullam corruptionem subire debebat, alioquin paruum erat priuilegium corporis nostri Redemptoris, quod concessũ indignum est. Item cum Psalmista dicat: Non dabis sanctum tuum videre corruptionem: si corpus Domini Iesu taliter immutatum foret, quod resolutæ partes substantiæ eius tenerrimæ in aquaticum soluerentur humorem, & aliæ in eo mutationes fierent in sepulchro, corpus Christi aliquã pateretur corruptionem, quod inconueniens est, cum propheta dixerit non visurum illud corruptionem. Istum autem modum ponentes non compellimur confiteri. immo nec possumus aquam, quæ de Redemptoris nostri latere fluxit de partibus teneris, & humidis eiusdem corporis solutam fore: quia ista naturalis transmutatio erat dispositiua ad corruptionem, sed dicendum est illam aquam à Deo miraculose factam fuisse in latere Redemptoris, quæ postea per aditum lanceæ prosiluit. Quare autem aqua ista supernaturaliter ibi causata fuerit, inferius dicetur. Prædicta autem manifestantur, quia si aqua ista naturaliter fuisset soluta de corpore Redemptoris nostri, quæ per latus effluxerat: ita in aliis mortuorum corporibus videremus, quæ vulneribus cadunt: quia aliquantulum post exanimatum corpus aqua per vulnera quantacunque effloueret, quod non videtur. Item si aquaticus ille humor de latere Redẽptoris nostri ex aliquibus corporis particulis solutus foret; ita in cæteris eiusdem corporis partibus fieret, s. in brachiis, capite, atque cruribus, quo pacto aqua, quæ in brachiis soluta foret per fixuras clauorum, quæ in manibus erant profluxisset; aqua autem, quæ in cruribus resoluta esset, per clauorum aperturas in pedibus flueret; sed nulla harum defluxionum facta est, quia Euangelista solum, quod de latere Christi lancea fixo aqua cum sanguine effluxisset expressit. Causa autem, quare Deus miraculose aquam causauerit in latere nostri Redemptoris, quæ inde facto aditu prosiliret, fuit ad virtutem præstandam Sacramẽtis nostræ regenerationis, per quæ in suo nouo testamento vita nostra agenda erat; in morte namque Redemptoris vetus testamentum concluſum est, & incepto nouo, in quo Sacramenta dari debuerunt, per quæ omnium peccantium maculæ deleren tur. Horum autem præcipuum baptismus est, in quo totius veteris hominis peccata delentur, & vita noua inchoatur, virtus quoque ad bene viuere tribuitur. Iste autem in aqua conficitur, & quia tanta salutis nostræ efficacia quanta erat omnia nostra peccamina dilui in aqua elementali perfici nõ posse aliquis existimaret, cum elementum valde commune, atq; pauci momenti videatur, dignatus est benedictus Iesus de latere suo aquam effluxisse, vt sic auctoritatem maximam efficaciæ suæ baptismus reciperet. Non enim maiori poterat excellentia pendi aquaticus humor, quam vt de Redemptoris latere flueret; valde igitur conueniens fuit, vt de Christi latere pendentis in Cruce aquaticus humor prodiret in patulũ.

Ad quid profuturus erat sanguis, qui mortuo Christo erupit.

CAPVT XXXIII.

ALIQVIS ex supradictis inquirendi causam assumet, scilicet, cum aqua de Dominico latere auctoritati Sacramentorum potissime baptismi confirmationisque faciendæ prodiisset, qui post Christi resurrectionem Redemptoris mox inchoãdus erat, sanguis, qui eodem erupit latere ad quid profuturus erat? Huic fortassis aliquis respondebit, ꝙ sanguis qui mortuo Christo euupit nullius mysterii signũ fuit, sed naturali pondere fluxit; nã sanguis ille in latere Christi vndique currens nullo facto aditu residebat, qui cũ per lanceæ fossionẽ cõgruum aditũ inuenisset, naturali grauitate decurrit, nec potuisset vllatenus detineri, nisi Deus miraculose tenuisset. Conuenienter adhuc modus assignari potest, scilicet, quod sicut aqua illa de Redemptoris latere fluens mysterii signatiua fuit: ita sanguis, qui eidem confluxit, non sine mysterio prodiisset. Modus autem est, quia in Christi passione omnium peccantium reatus aboliti sunt, post mortem autem Saluatoris sacramenta dari debebant, per quæ redemptionis à Christo celebratæ participes efficeremur, ad quod aqua in latere Christi existens supernaturaliter causata fuerat, sanguis autẽ ad nullius Sacramenti confirmationem effluxit: quia nullũ Sacramentum pro materia sanguinẽ habet, sicut quorũdam materia aqua est, sicut in baptismo: fuit tamen ad significationem. Christus enim ante mortem suam, & post mortem sanguinem fudit: sanguis autem, qui ante mortem fluxit, redemptionis nostræ causatiuus erat, qui vero post mortem fusus est, nec redemptionem operabatur, nec eidem cooperans erat, quia Christus tunc nihil patiebatur, nos tamen doloribus Saluatoris redimendi eramus: sed sanguis iste significationi cooperabatur: significans nos sanguine qui ante mortem de corpore Christi effusus fuerat, fore redemptos. Aqua autem eidem confluens baptismum designabat: in quo ab omni veteris vitæ reatu ablui debebamur: decuit ergo post Redemptoris mortem vtrumque de latere eius, sc. aquam & sanguinem manare debuisse.

Quare aqua in Eu. hariſtia non fuerit poſita ſignificatiuum, ſicut vinum.

CAPVT XXXIV.

EX prælibatis aliquis arguendi occasionem accipiet, scil. ꝙ cum de latere Christi sanguis, & aqua profluxerit, & in Sacramento Eucharistiæ vinum sanguinis repræsentatiuum positum fuerit, quare aquæ non fuerit positum significatiuũ? Nec quisquam arbitretur hic posse responderi, sicut supra respondebatur, sc. quod choleræ, phlegmati, melancholiæ signandis illud, quod corporis significatiuum erat sufficeret, s. quod sicut species panis corpori cum partibus eius sufficiebat, ita his tribus humoribus, quorum nullus, nec alicuius pars effluxerat, qua ex re cum corpore computandi erant: panis quoque species significatiua poneretur. In hoc autem sic non erat, quia aquaticus humor decisus de latere Christi exiuit à sanguine, nec mansit in corpore, sicut tres dicti humores, decuit ergo pro ipsa, sicut pro sanguine differens poni repræsentatiuum. Aliquis autem forte respondebit, quod sicut sanguini repręsentatiuum speciale datum est, ita quoque aquæ datum fuerit, scilicet, quod cum conficitur Eucharistia vino aqua commiscetur, vt sicut repræsentando sanguini vini species adhibebatur: ita aquæ de latere Christi fluenti aqua significatiua poneretur.

Hæc tamẽ responsio stare nõ potest, quia non cõmiscetur aqua vino in calice, quia aqua sanguini mixta de latere Christi prodierit: quia cum Papa Innocentius III. in c. cũ Marthæ. extra de cel. Miss. causam assignat quare aqua vino in Calice misceatur; dicit hoc ob significationem fieri: quia Christus vinum, & vitis est, sicut ipse de se dixit Ioan. 15. cap. Ego sum vitis vera, & vos palmites: aqua autem populos designat, sic ait Be. Ioan. Apocal. 17. cap. Aquæ multæ populi multi sunt: quam auctoritatem idem Innocentius Papa in supradicto cap. allegat. Et quia Eucharistiæ Sacramentum significatiuũ vnionis Christi ad nos, sicut in eod. c. cũ Marthæ. declaratur: quia trium, quæ in hoc Sacramento subtiliter distinguuntur, tertium, quod est res Sacramenti, & non Sacramentum est vnio charitatis: vnio autem charitatis non solum in hoc Sacramento signatur, sed adhuc verius efficitur. Quoniam qui digne mãducat corpus Domini, vnitur in charitate Christo. Cum ergo in hoc Sacramento vnio significetur, & fiat, & vinum Christum designet, aqua autem omnes populos, conueniens valde fuit in hoc Sacramento aquam vino commisceri. Hanc rationem quasi in forma ponit Papa Innocentius III. in capitulo prænominato, & est determinatio vniuersalis Ecclesiæ. Item est alia ratio, quia in hoc Sacramento Ecclesia vult Christum imitari, sicut supra diximus Ecclesiam, ideo sub duplici specie Eucharistiam confeciſſe, quia sic Christus confecerit: sed Christus in hoc conficiendo Sacramento aquam vino miscuit: debuit ergo sic Ecclesia commiscere etiam nulla alia causa existente, quod autem Christus cum confecit aquam vino miscuerit, doctores theologi inducunt. Christus confecit Sacramentum Eucharistiæ ad mensam sedens nullo alio facto apparatu, scilicet, in pane, quem in cibum sumebat, corpus suum confecit: nullo alio specialiori quæsito: sic quoque cum sanguinem confecturus esset, in

A vino, de quo cum Apostolis ipse bibebat confecit, nullo alio specialiori adhibito. Cum ergo vinum, quod Christus bibebat aqua mixtum foret, sequitur eum in vino aqua mixto cõfeciſſe. Hoc autem inducunt vlterius doctores: quia Christus erat virorum temperatiſſimus totiusque temperantiæ exemplar: sed temperati viri non est vinum in sua puritate delibare, sequitur Christum vinum mixtum potauisse, & sic quoque confeciſſe.

An aqua in vino existens in calice simul consecraretur cum vino.

CAPVT XXXV.

ADHVC autem vlterius patefit elementum aquæ ad sanguinis consecrationem in calice nihil attinere: nam cũ Papa Innocentius recitaret positiones, quæ aliquid loquebantur de aqua, quæ erat in baptismo, dicit aliquos asseruisse aquam in Calice positam in corpus, & sanguinem Christi non mutari, sicut vinum transmutatur, sed manet prioribus vini accidentibus circunfusa: corpus tamen, & sanguinem Christi non afficiens: post autem cum sanguis consecratus assumitur, cum eo quoque aqua vini accidentibus circunfusa degustatur. Innocentius Papa tamen hanc positionem infirmat, dicit enim aquam vino non misceri, quoniam dicunt naturali artificio possibile esse, aquam à vino separari; concedit tamen Papa, quod si ab inuicem vinum & aqua in Calice seiuncta forent, consecraretur vinum, aqua sine consecratione relicta: Papa tamen Innocentius ibidem ponit non manere aquam seiunctam sic, vt consecrari non possit, sed potius cõmiscentur. atque aqua in substãtiam vini transit, ita vt totum mixtum vinum sit, licet non ita forte, sicut ante erat, quo pacto in consecratione in Calice solum vinum est, quod consecratur, aqua in vinum prorsus mutata. Item aqua nõ ponitur in Sacramento Eucharistiæ, sicut vna de Sacramenti speciebus, sub quibus consecratio fit, vt repræsentet aquam, quæ de Christi latere fluxisset: quia tunc sicut aqua, & sanguis simul profluxerunt, ita simul vinum, & aqua in calice ponenda erant, & si aqua non poneretur, consecratio fieri non posset. Hoc tamen falsum est: nam dato quod cum consecratio fit vinum aquæ non misceatur, consecratio tamen celebrabitur, licet peccatum sit sic consecrare, cum sit contra morem, & præceptum Ecclesiæ vniuersalis, si negligenter fiat. Sequitur ergo aquam non esse vnam de speciebus, sub quibus consecratio celebratur, sicut est panis, & vinum. Item si aqua esset aliqua de speciebus consecrationis, in aqua sola posset confici Sacramentum. Sicut enim in pane solo consecratio Eucharistiæ fieri potest non consecrato vino, sicut quotidie fit: quia prius panis consecratus est, quam vinum consecretur, sicut euidenter apparet ex ordine prolationis verborum consecrationis panis, & vini. Si autem cõsecrata hostia posset sacerdos vinum non consecrare, & maneret consecrata: identidem in vino consecratio fieri potest pane non consecrato, quia vnũ non pendet ex altero: ita vinum consecrari potest aqua non cõsecrata, aut commixta: si ergo aqua esset vna de speciebus, sub quibus Eucharistiæ Sacramentum conficitur, posset sub sola aqua confici Sacramentum pane, aut vino non posito. Hoc tamen notissime falsum est, quia quantumcunque aliquis sacerdos proferat super aquam solam verba consecrationis: nunquam quidpiam consecratum erit. Sequitur igitur ex prædictis aquam, quæ in calice ponitur, ad signandum aquam, quæ de latere Christi effluxit, minime poni.

B

C

Quæ absurda sequantur ad primam positionem dicentem aquam posse consecrari.

CAPVT XXXVI.

NON paruum quoque inconueniens sequebatur ex illa positione, quia species, in quibus fit consecratio, non solum tanquam repræsentatiuæ corporis, & sanguinis Domini ponunt: sed etiam eum vere sub se continent, quia ibi vera Christi caro, & sanguis Dominicus est. Si igitur ibi aqua ad signandum aquam de latere Christi olim fluentem poneretur, necessarium esset, vt non solum ibi aqua illa signaretur, sed etiam, vt vere aqua illa in corpore Christi, & sanguine existeret: hoc tamen falsum est, quia corpus Dominicum nunc viuens est, in corpore autem viuente aquaticus humor nullus esse potest, sicut in prælibatis declaratum est. Inducitur ergo aquam in calice non poni, tanquam vnam de speciebus, sub quibus consecratio fiat, & sit signatiua aquæ, quæ de latere Christi fluxerit. Cum autem arguebatur, quod sicut institutum est, vt vini species repræsentatiua esset sanguinis: ita fieri debebat, vt aliqua poneretur species signatiua aquæ, quæ de latere Christi fluentis cum vtraque simul profluxerunt. Respondendum est, pro sanguine qui de latere Christi fluxit, vinum in calice nullo modo adhiberi, sed vt repræsentatiuum sit sanguinis totius, qui de Christi viuentis pendentisque in Cruce corpore fluxerit: aqua autem non prodiit de latere Christi viuentis, nihil ergo in Sacramento Eucharistiæ, tanquam signatiuum aquæ illius poni debuit. Causa fundamentalis huius est, quia Sacramentum istud est rememoratiuum Dominicę passionis, sicut ipse in institutione eius dixit: hoc facite in meam commemorationem, vt patet Io. 13 c. & Apostolus in prima Epistola ad Corin. c. 11. Quotiescunque feceritis, mortẽ Domini annunciabitis, donec veniat. Non ergo ab ipso aliquid nõ attineret ad memoriã suæ sacratissimę passionis. Sed de sanguine, & aqua de latere eius confluentibus sic est, quod eo mortuo profluxere, vt Euangelistæ testantur. in quo tempore ipse pro nobis nihil patiebatur, cum tunc non viueret, nec homo esset, vt tunc pro nobis pati posset. Sequitur ergo, sanguinem & humorem aquaticum post Christum mortuum de latere eius confluentes ad Sacramentum Eucharistiæ nihil attinere: hoc autem clare signant verba consecrationis super Calicem, sc. hic est calix sanguinis mei noui & æterni Testamenti, qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum. Sanguis tamen Saluatoris, qui eo mortuo de latere fluxit, ad redemptionem nostrã nihil profuit, quoniam tunc pro nobis nihil patiebatur: sed nos solis eius pœnis redimendi eramus, vt ponit Isaias cap 53. Alioquin si Christus præ ægritudine, aut senio defeciſſet, sicut alij homines deficere consueuerunt, postea autem corpore lacerato, aut aperto, multi in eo cruciatus fierent, aut posterius artuum laceratio illi cruciatus post eius mortem nos à peccatis absolueret; quod nullus habens parum intellectus confitebitur. Sequitur ergo, sanguinem qui fluxit de latere Redemptoris nostri iam mortui ad redemptionem nostram nihil profeciſſe: identidem de aqua dicendum. Item aqua nec sanguis de Christi latere profluentes ad passionem nihil attinuere, super quam Eucharistiæ Sacramentum solidatum est. Ex superioribus ergo constat, quare non ponatur in Sacramento Eucharistiæ aliquod signatiuum aquæ, quæ de latere Christi effluxit.

D

Aqua ad Eucharistiæ Sacramentum, nihil attinet.

E

Quomodo in Hostia & in Calice sit Corpus & Anima, & Sanguis, & Verbum.

CAPVT XXXVII.

F

EXCLVSIS dubiis, quæ ex superioribus emergebant, ad præmissa redeuntes dicendum est, scil. quod in Hostia verum Christi Corpus, & Anima, & Sanguis, & Verbum sit. In Calice autem Sanguis, Corpus, Anima & Verbum: non tamen eodem ordine, quia in calice sanguis Christi primo, & directe est, omnia autem alia sc. corpus, anima, & verbum per quandam adhærentiam quam ad sanguinem habent, insunt. In hostia vero corpus directe est, cætera autem, sc. sanguis, anima & verbum per adhæsionem ad corpus sunt. Fundamentum autem horum est in verbis consecrationis: nam consecratio secundum vim verborum est, sicut per illa Christus institutor significari voluit, & quia in verbis consecrationis Hostiæ de solo corpore sermo est, cum dicitur, hoc est corpus meum, sicut ponit B. Ioan. 13. c. & Paulus in 1. Epistola ad Corinthios cap. 11. In verbis igitur consecrationis panis secundum eorum vires solum corpus Christi exangue, & sine anima atque deitate est: Ista tamen omnia ibidem per quandam adhæsionem sunt. In verbis autem consecrationis vini solum de sanguine exprimitur, quia Christus dixit: Hic est calix sanguinis mei noui, & æterni Testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum, sicut Beatus Ioannes & Paulus describunt vbi supra: iuxta istorum verborũ vires in consecratione vini solus sanguis est, corpus autem, & anima: atque verbum per quandam adhæsionem sunt. Hæc autem consecrationis verba secũdum totum tenorem,

quem

quem nunc habent, in Euangeliis, aut Epistolis minime reperiuntur: quoniam aliqua verba addita fuisse videntur: quis autem formam istam mutauit, & quando mutata sit, & cur quodlibet verbum additum, aut mutatum: respondet Innocentius III. Papa in c. cum Marth. extra de celebratione Missarum, & ibi inquiratur.

Quare corpore, & sanguine sub ambabus speciebus consecrationis existentibus reliqua adsint per adhærentiam?

CAPVT XXXVIII.

RATIO autem cur corpore, & sanguine sub ambabus speciebus consecrationis directe existentibus, cætera sub qualibet specierum per adhærentiam quandam sint, est: quia nunc nos corpus, & sanguinem Christi, sicut sunt consecramus, & quia corpus Christi viuentis corpus est, necessario vt viuum conficitur: sanguis etiam, quia hominis viuentis est, sicut hominis viuentis confici necessarium est. In homine autem viuente post corpus alia sunt, necessarium est igitur cũ corpus viuentis Christi conficitur, ibi alia post corpus existere. Ad hoc enim, vt corpus aliquod viuens sit, necessarium est vt animam habeat, quæ esse, & moueri, atque vitam corpori tribuat: & quia anima ad hoc, quod in corpore sit, multas præexigit dispositiones, quarum potior sanguis est, quia anima omnis carnis in sanguine est, vt apparet Leui. 17. & Deut. 12 c. oportet ergo, vt omne viuens corpus sanguinem habeat, & quod in corpore Christi cum conficitur sanguis sit: licet verba consecrationis nihil exprimant, nec vis aliqua in verbis istis sit, vt cum corpus conficitur sanguis per adhærentiam sit. Item in Hostia consecrata anima Christi per adhæsionem, & non directe est: quia in verbis consecrationis Hostiæ de anima mentio nulla fit: quia tamen corpus Christi viuens est, & sine anima viuere non potest, necessarium est, vt in eo anima sit: alioquin sequeretur Christum hominem non esse cum consecratio fit: quia anima à corpore seiuncta foret: alia quoque pleraque inconuenientia, quæ in superioribus assignata sunt. Item in Hostia consecrata verbum Diuinum, scilicet, secunda Trinitatis persona est: licet in verbis consecrationis de verbo Diuino nihil exprimatur: necessarium tamen est ibi verbum existere; quia Christus Deus & homo est, quod nullatenus fieri posset, nisi corpus & anima verbo semper vnita forent, sequitur igitur in Hostia consecrata esse verbum. Ioannes quoque Damascenus doctor famosus de verbo dicit, quod semel assumpsit, nunquam dimisit, scilicet, quod partes humanæ naturę quas assumpsit, nunquam dimiserit: necessarium ergo erat, vt semper corpus & anima verbo vnita foret: ita ergo cum Hostia consecretur, oportet, vt verbum ibi semper sit. Ex suprà actis elicitur, quid in Hostia consecrata directe ex verbis consecrationis est, & quid per adhæsionem corporis insit.

De vini consecratione.

CAPVT XXXIX.

SICVT de hostia consecrata locuti sumus, ita de vini consecratione fateri cogemur: cum enim vinum conficitur, solus sanguis ex verborum viribus inest, sicut in superioribus disseruimus, adhæsione tamen sanguinis corpus, & anima, atque verbum insunt. Causa autem huius sicut in præcedentibus declaratum fuit, est, quia sanguis Dominicus in Calice non est tanquã sanguis corporis mortui, sed viuẽtis, quia nunc Christus viuit, sanguis autem rei viuentis extra vasa sua esse nequit, scilicet, extra vasa venarum: venę autem extra corpus non sunt: necesse est ergo sanguinem consecratum in corpore esse, ita ergo in calice corpus Christi erit, sicut in hostia est, licet hoc verba consecrationis non efficiant. In calice autem in sanguine consecrato, anima quoque Christi est, quia suprà probatum est corpus Christi viuum ibi esse, & quia sine anima corpus nullum viuens est, necessarium est ibidem animam cõsistere. Item oportet in vino consecrato cũ sanguine verbum esse: nam cum ibi corpus Christi & anima sint, vt prædictum est, & verbum his duobus vnitum est, quod nũquam dimisit, necessarium est, vt verbum in calice, atque anima, & corpus cum sanguine sint. Sunt ergo in calice sanguis, corpus & anima, & verbum. Ex quibus elicitur, quod tantum in Hostia quantum in calice est, sed non eodem ordine: item quod totus Christus in calice, & in hostia sit.

Notanda de Hostia consecrata.

CAPVT XL.

HÆc autem suprà dicta, licet consecrata hostia, atque calice, consistere secundum consecrationem, quam nunc facit Ecclesia oportere non ambigitur: nam Christus nunc viuens est, & omnia suprà dicta in eo semper simul sunt: si tamen in triduo, quo Christus mortuus fuit confecisset quisquã Eucharistiam, non fuissent ista in hostia, & calice: nam si quispiam in illo triduo hostiam consecrasset, fuisset ibidẽ corpus Christi mortuum, sicut erat in Cruce, aut sepulchro: non tamen fuisset ibi sanguis, quia per crucem, & terram, atq; Christi vestes effusus erat; anima quoque ibidem non fuerat, quia corpus mortuum istud erat. Itẽ si quispiam in illo triduo mortis Iesu in vino confecisset, proferens consecrationis verba, stetisset ibi sanguis: sed nõ corpus, quia sanguis per se à corpore fusus erat. Quia autem modus consecrationis eo tempore non consequebatur in hostia, aut calice id quod nunc consequitur anima duertendum in quo differant, & quæ sit ratio diuersitatis. Primo autem attendendum est, quod si quispiam in hostia confecisset in triduo mortis Christi prolatis verbis consecrationis super panem, oportebat, vt ex vi cõsecrationis corpus Christi sub specie panis existeret. Secundum autem, q̃ nunc in consecratione est sanguis esse dicitur, qui tunc nullatenus foret, quia totus sanguis à benedicto Christi corpore fusus erat, nec erat aliqua adhæsio, ex qua tunc in corpore sanguis esset. Tertium autem, quod nunc in consecrata hostia esse dicimus anima est: tunc autem ibidem esse nõ poterat, quia corpus mortuum erat, in corpore autem mortuo anima nulla est. Quartum, quod nunc ponimus in hostia consecrata est verbum, scilicet, persona secunda Trinitatis, & hoc cum corpore in hostia consecrata tunc existeret: quia vt tota chatolicorum Ecclesia confitetur, Christus, quod semel assumpsit, nunquam dimisit, & quia in assumptione verbum sibi corpus humanum vniuerat, oportebat, vt illud sibi semper vnitum haberet. Sic ergo in consecrata hostia, quæ in illo triduo consecraretur, corpus, & verbum existerent, quod sufficiebat ad excludendum plures assumptiones, incarnationes, atq; vniones corporis humani, & animæ ad verbi personam. Concluditur ergo ex prædictis, quod si quispiã in triduo mortis Christi hostiam consecrasset, solum corpus & verbum ibidem existerent. Si fortassis aliquis eo triduo Dominicę mortis in vino confecisset prolatis consecrationis verbis, ex viribus eorum oportebat ibi sanguinem Christi esse, deitas autem, anima, & corpus quolibet alio tempore in sanguine consecrato per cõcomitantiam necessario forent, sed nunc nullum existeret. Corpus autem Christi tunc in calice esse non poterat; quia eo triduo nulla sanguinis & corpotis concomitantia fuit, cum totus effusus foret; vbi igitur corpus erat, sanguis nullus erat, & econtra. Item in sanguine anima nõ existeret; quia sanguis per se animatus non est, sicut corpus; dato tamen, quod sanguis vegetationem aliquam ab anima acciperet; hoc solum in corpore est; cum vero à corpore seiunctus est, nullam animæ concomitationem habet. Tertium autem, quod in consecrato sanguine nunc est, verbum dicitur; sed hoc illo triduo in sanguine consecrato non esset, quia sanguis verbo vnitus nõ est. Nam in assumptione humanæ naturæ ad verbum vniuit sibi verbum principales partes naturæ, scilicet, corpus, & animam; non vniuit tamen sibi directe partes humanæ naturæ minus principales, sicut humores, & pilos. Cum ergo principales humanæ naturæ partes essent corpus, & anima, erat verbum vnitum corpori Christi mortuo, & animæ suæ separatę, & non vniebat sibi tunc sanguinem, aut alias minus principales partes. Si ergo tunc vinum consecratum fuerat, non extiterat ibi secunda Trinitatis persona. Ex prædictis elicitur, quod si in triduo mortis Christi aliquis sanguinem Christi sub vini specie confecisset, solus ibi sanguis fuisset corpus autem, & anima, atque verbum nullatenus.

A

Qualiter verbum in Christi corpore & anima existat.

CAPVT XLI.

IN superioribus de modo, quo Deus in rebus erat tangens, quomodo in virginis vtero fuerit declarauimus, & quia multoties de humanę naturæ ad verbum vnione, aut incarnatione mentio est, locus exigit, vt perfunctorie saltem dicamus, qualiter verbum in corpore Christi, & anima existat: & quomodo aliæ duæ personæ, scilicet, Pater, & Spiritus Sanctus insint eisdem partibus Christi. Dicendum, autem est, quod licet omnes Trinitatis personæ incarnationem operatæ sunt, quia opera Trinitatis indiuisa sunt, & quod vna persona operatur, & reliquæ operantur: vnica tamen Trinitatis persona, scilicet, secunda carnem assumpsit. Dicendum igitur est de persona Patris, & Spiritus Sancti, quod non steterunt specialius in anima, & corpore Christi, quam in vtero virginis, & cæteris rebus: nam illa natura humana nullo modo à patre assumpta est, aut à Spiritu S. Non ergo habent specialiorem essendi modum in illa natura assumpta, quam in quolibet alio homine, aut lapide, quam nullo modo sibi assumpserunt, nisi quod omnes tres personæ Diuinæ in anima Christi erant dando ei specialem gratiam, atque priuilegia, quam aliis hominibus data fuissent: nam in ipso gratiæ plenitudo fuit, sicut testatur Beatus. Ioann. capitulo primo cum

B

ait: Datus est ei spiritus, & non ad mensuram, de cuius plenitudine omnes accepimus. Item, quia verbum habet specialem modum essendi in corpore, & anima Christi, & aliæ personæ sunt consubstantiales verbo, videtur maiorem fuisse adhæsionem corpotis & animæ Christi ad omnes diuinas personas, quam sit omnium aliarum rerum. Hunc modum essendi, quem prima, & tertia Trinitatis persona in anima, & corpore Christi, atque in omnibus eius partibus habuerunt, semper fuit, siue cum viuebat, siue cum in Cruce pendebat, aut erat traditus sepulturæ, siue cum post resurrexit. Secunda autem Trinitatis persona, quæ aliter verbum dicitur, sicut eam nominat Bea. Ioan. 1. cap. & in principio primæ canonicæ, habuit specialem modum essendi in corpore & anima Christi: nam non stetit, aut est in illis, tanquam in loco solũ, aut in conseruato, sed vniuit sibi istas duas partes naturæ: ita quod homo inde compositus erat Christus, & verbum, ita quod iste homo non erat aliquis homo, qui esset homo differens à verbo, siue secunda Trinitatis persona, sed erat quidam homo, qui erat verbum, siue secunda Trinitatis persona. Fundamentum autẽ huius in assumptione est. Nam verbum assumens partes naturæ vnius hominis, ex quibus iste homo componebatur, fecit, quod iste homo nullam haberet personalitatem, sed eadem esset verbi persona, & istius hominis assumpti. In nobis autem hoc non fit, quia alia est istius hominis, qui est Petrus, aut Ioannes persona, quàm verbum,

C

aut quælibet Trinitatis persona: ideo non est verum, quod iste homo, qui est Petrus, est filius Dei, aut secunda Trinitatis persona; est tamen verum, quod iste homo assumptus est filius Dei, aut secunda Trinitatis persona, quia non habet aliã personalitatem, quàm secunda Trinitatis persona. Sic, inquit Apostolus in Epistola ad Romanos cap. 1. Christus prædestinatus est esse filius Dei. Quod de homine Christo intelligitur, sicut in superioribus declaratum est. Hunc autem specialem essendi modum habuit secunda Trinitatis persona in partibus naturæ humanæ Christi eas sibi vniendo, cum ante passionem vixit, & nunc cum denuo post resurrectionem viuit; nec de hoc poterit quisquam ambigere. Aliquis tamen in dubium reuocabit, si talis modus vnionis verbi fuit ad partes humanæ naturæ Christi, dum Christus in triduo mortuus erat. Cui respondendum est, quod sicut illæ partes, verbo vnitæ extabant, dum Christus viuebat, & cum denuo reuixit: ita vnitæ extiterunt, dum Christus mortuus fuit: nam vt tota Catholica fides confitetur, mox vt Christus homo mortuus est, verbum cum anima eius ad sedes descendit inferorum, manente illa indissoluta vnione, quæ in virgineo vtero causata extiterat. Identidem illa secunda Trinitatis persona: siue verbum, quia infinitate sua vbique est, cum benedicto Christi corpore in cruce pendente remansit, & cum eodem postea extitit in sepulchro, permanente illa prima vnitate assumptionis in vtero Virginis celebrata. Et sicut ante Christũ mortuũ verbũ cum corpore Christi, & anima vna psona, hypostasis, atq; suppositum erat & nõ plures: ita post Christi mortem verbũ cũ anima, & corpore Christi seiuncta vna persona, atq; hypostasis erat non acquisita per mortem Christi aliqua speciali vnione ad partes humanæ naturæ, aut deperdita. Præcise igitur in Christi morte vnio corporis sui ad animam deperdita est & in resurrectione denuo acquisita est: non facta aliqua mutatione, aut alteritate in vnione, quam habebat verbum ad partes humanæ naturæ.

D

Quomodo Christus vniuerit sibi diuersas, & summas partes.

CAPVT XLII.

IN prædictis autem speculandum est, quod licet dicatur verbum diuinum, aut secundam Trinitatis personam illum hominem Christum compositum ex corpore & anima assumpsisse, aut quod naturam humanam assumpserit, aut duas humanę naturę partes, scilicet corpus, & animam, & consequenter naturam humanam, & hominem Christum assumpserit. Hoc autem apparet, quia verbum Diuinum, siue secunda Trinitatis persona assumpsit ad vnitatem personæ corpus humanum in vtero virginis, quod formauit ex sanguine menstruali. Assumpsit quoque ad personæ vnitatem animam, quã nouiter creauit: quia istæ erant partes humanæ naturæ, & istas sibi vniuit verbum, & adinuicem quoque vniuit: assumpsit sibi humanam naturam, quæ consistit in duabus his partibus copulatis. Item assumendo has duas partes, & eas inuicem

E

copulando vniuit sibi hominem, qui ex his duabus partibus componebatur: proprius tamen dicitur vniuisse partes istas duas humanæ naturæ, quam naturam humanam, aut hominem compositum, quod manifestatur, quia vt ait Damascenus, & tota fides confitetur, verbum Diuinum, quod semel assumpsit nunquam dimisit: Si ergo directe, & principaliter verbum Diuinum assumpsisset sibi hominem illum, nunquã dimisisset, sed falsum est, quia verbum Diuinum in morte hominem illum reliquit: nam in illo triduo, quo mortuus fuit, homo non erat, nisi tenere vellemus opinionem Magistri Sententiarum in suo tertio, vbi Christum in triduo mortis hominem fuisse confirmat: sed hoc improbatur ab omnibus. Item non assumpsit directe verbum Diuinum humanam naturam. Nam natura humana à verbo derelicta est: humana namque natura in his duabus partibus simul sumptis existit. In triduo autem mortis hæc seiuncta fuere: humana ergo natura non fuit, & sic à verbo derelicta est. Partes tamen humanæ naturæ, scilicet, corpus, & anima à verbo nunquam derelictæ sunt, quia semper eas sibi in morte vnitas tenuit, sicut viuens tenuerat. Inducitur ergo ex prædictis verbum Diuinũ principaliter, vel directe corpus, & animam assumpsisse: & ista est vnio, aut incarnatio. naturam autem humanam, & hominem assumpsit consequenter.

F

Quædam de verbo Diuino, ac anima Christi ex sancta Trinitate.

CAPVT XLIII.

AMPLIVS autem accipiendum est, quod Christus, aut verbum diuinum assumpsit partes humanę naturę, scilicet, corpus & animam: partes autem minus principales, vt humores, & pili, cæteraque similia directe à verbo non assumpta sunt, sed quia in corpore Christi erant. Cum ergo Christus vixit ante passionem, & nunc cum denuo post passionem viuit, vnitas habet sibi omnes partes corporis, etiam minus principales, & ea, q̃ in corpore sũt iuxta modũ vnionis, quę habet ad corpus, & animã; post mortẽ aũt Christi aliqua horum à corpore seiuncta sunt, sicut sanguineus humor, qui per vulnerum fixuras profluxit; ideo Dominicus sanguis in triduo illo verbo hypostatice vnitus non erat, sicut corpus, & anima Saluatoris. Cum autem Christus resurrexit sanguis denuo verbo vnitus est, sicut corpus, & anima vnita erant; ideo in superioribus concluſimus, quod si in tempore mortis Christi triduanæ aliquis sanguinem eius sub vini specie confeciſſet, solus sanguis Dominicus ibi existeret, anima autem, & corpus, & verbum nequaquam. In hoc autem tempore dicendum est, quod tota sancta Trinitas in sanguine illo erat, sicut in cæteris rebus est; nec habebat aliquem specialiorem modum existendi secunda trinitatis persona, quam alię duę personæ. In hostia autem è contrario erat; nam verbũ

Diui-

A Sancta Trinitas quo modo se habebat in sanguine, & hostia in triduo mortis Christi.

Diuinum ibi specialiori modo existit, cum ibi sit vere corpus Christi, aliæ autem personæ Diuinæ in hostia specialiorem essendi modum non habent, quamin quolibet alio homine, vel lapide. Ratio autem diuersitatis existendi verbi Diuini in hostia tempore triduanæ mortis Christi, & non in sanguine est, quia in hostia erat corpus quod per se assumptum est: in calice autem sanguis, qui per accidens, & ex coniunctione ad corpus assumptus est. Ex prælibatis liquide inducitur qualiter verbum Diuinum in corpore, & anima Christi, & cæteris partibus fuerit, & qualiter tota beata Trinitas.

Quando proprius Christum videamus, aut quando hostiam videmus, aut calicem.

CAPVT XLIV.

CONCLVSIO ex superioribus qualiter Christus totus in hostia sic & in calice, & sub qua conditione in hostia sit, & calice, quia dicimus, quod cum hostiam consecratã, aut calicẽ manibus sacerdotis in altũ tolli videmus, dicimur Christum, aut Deum videre, inquirendum est quomodo proprius videre dicamur, scilicet, cum hostiam videmus, an cum calicem. In quo diligenter animaduertendum est, quod sicut in superioribus extitit declaratũ, illud proprie videtur, quod per se videtur: siue videatur per se primo, siue per se non primo: quæ in superioribus declarata sunt. Hæc autem sunt color, & lux, & communia sensibilia, scilicet, magnitudo, figura, motus, quies, & numerus. Et quia Christus nullum horum est, scilicet, non est color, lux, &c. ideo proprie videri nequit; quia tamen corpus Christi videri potest per colorem, lucem, magnitudinem, figuram, numerum, quietem, aut motum, qui in eo est, potest aliqualiter proprie videri. Nullo autem horum duorum modorum Christus in calice, aut in hostia videri potest. Primo autem modo in hostia videri non potest quia nõ est obiectum proprium visus, nec sensibile commune. Secundo etiam modo Christus videri non potest, scilicet, per aliquid, quod in eo est: quia iste modus tempori illi congruebat, quo Christus cum hominibus versatus est: nam tũc per colorem suum, magnitudinem, figuram, motũ, aut quietem videbatur. Nunc autem per colorem, aut magnitudinem, aut aliquid horum videri non potest: quia nihil horum nunc apparet latitans sub speciebus sacramentalibus. Item, quia in hostia, aut calice indiuisibiliter est, sicut in superioribus disseruimus: Christus tamen in hostia, & calice videtur, sicut homo armatus totaliter latens sub armis, ita vt nulla eius pars videatur: dicimur tamen talem, aut talem hominem videre, quia scimus eum moueri sub armis, quæ nos videmus ita Christum videre dicimur cum hostiam consecratam, aut calicem videmus. Scimus quippe, quod cum sacerdos hostiam, aut calicem in altum extollit, ibi est totus Christus Deus & homo.

B

C

Responsio dubitatis illatæ præcedentis cap. & de quibusdam modis visionis.

CAPVT XLV.

NVNC autem ad propositum accedentes inquiramus quomodo proprius Christum videmus, cum calicem an cum hostiam videmus; cui respondendum est Christum proprius videri cum hostiam consecratam videmus, quam cum calicem. Huius fundamentum est, quia visio magis aut minus propria est, secundum quod magis, aut minus accedit ad primum modum visionis, qui propriissimus est. Primus namque visionis modus est cum res per se visibilis est, siue sit per se primo visibilis, aut per se, & non primo, sed modus videndi Christum in hostia magis appropiat modo primo videndi: proprius ergo Christus videtur in hostia, quam in calice. Quod autem videre Christum in hostia magis appropinquet primo modo videndi, quam videre Christum in calice, manifestatur: quia primus videndi modus est, cum aliquid per se videtur, siue per se primo, siue non per se primo, & hoc modo non videtur Christus in hostia, aut in calice. Secundus modus videndi est, cum aliquid videtur, non quia sit secundum se visibile, sed quia est in eo aliquid quod est secundum se visibile: hoc modo etiam Christus non videtur in calice, aut in hostia: quia non videtur per aliquid, quod in eo sit, scilicet, per colorem, aut magnitudinem, quia colorem Christi, figuram, motum, aut quietem in hostia, aut calice nullatenus contemplamur: Christum autem in hostia, & calice cernere est per tegmenta contemplari: tunc autem modus, qui magis de tegmẽto habet minus ad primum modum accedit, & magis improprius est è contrario. Sic autẽ est, quod cum Christum in hostia contemplamur magis eum sine tegmento respicimus. Cum autem eum in calice prospectamus, maioribus tegitur velamentis: nam cum Christus in hostia cernitur, solum tegitur sacramentalibus speciebus, ne nobis visibilis esse possit: species namque panis supposita Dominicam nobis aufert visionem. Præterea Christus in hostia indiuisibiliter est, vt prælibatum est. Indiuisibile autem videri nequit. In calice autem plura Dominicam visionem nobis auferunt velamenta. Primum est sacramentalis species: nam qualitercunque sub eis Christus lateat non videbitur. Secundum autem velamentum, quia sub speciebus vini Christus indiuisibiliter est, sicut sub speciebus panis. Tertium velamentum est, quia species vini in calice iacent calicis grossitiæ adopertæ. Sequitur ergo magis proprie Christum videri cum eum in hostia videmus, quam cum in calice cernimus, sed neutro modo proprie videmus.

D

Quomodo dicamur Christum sub sacramentalibus speciebus videre?

CAPVT XLVI.

AMPLIVS autem circa prædicta aliquis dubitabit, quo modo dicamur Christum sub sacramentalibus speciebus videre, aliqui namque arbitrantur solum nos Christum intueri, cum hostia aut calix super altare sacerdotis manibus extolluntur, & non alias. Huic respondendum est, quod cum hostia postquam consecrata est in se vere Christum continet, & vinum consecratum in se totum tenet Christum, quotiescunque viderit hostiam consecratam, Christum videbit, & quotiescunque calicem sanguinis Christi aspexerit, Christum cernere prædicabitur. Et non solum cum hostia, aut calix sacerdotis manibus in altum tollatur: sed etiam cum tam hostia, quam calix in altari sedent, aut cum secundo hostia paululum super altare tollitur, aut cum ante sumptionem frangitur, aut eam sacerdos sumit. Omnia hæc identidem de calice accipienda sunt: etiam cum hostia ad infirmos ducitur, aut cum quispiam eam in sua repositoria arca videt omnibus his modis aliquis Christum videre prædicatur. Nec his solis modis Christum sacramentaliter cernimus, sed quotiescunque hostiam consecratam, vtcumque videamus, aut calicem sub vini specie sanguinem Dominicum continentem. Proprior tamen modus horum Christum sacramentaliter videndi est, cum hostiam in altari cernimus eleuari prima eleuatione, cũ post eam calix quoque sanguinis sacerdotis manibus tollitur quia hoc solum fit, vt videantur. Ex supradictis liquide comprobatur quomodo Christum, qui leo in hac metaphora dicitur, videamus.

E

F

Pars secunda metaphoræ secunda, scilicet leo, qui non videbatur, quod dupliciter intelligitur.

CAPVT XLVII.

IN hoc secundo figurato Paradoxo secunda erat particula: Qui non videbatur, scilicet, quod iste leo, de quo supra dicebatur non videbatur. In superioribus de hoc leone dicebatur, quod visus est, & modum eius exposuimus. Nunc autem dicitur, quod non videbatur. Hoc tamen dupliciter intelligi debet. Primo modo, vt hæ duæ particulæ, scilicet, videbatur, & non videbatur ad diuersa tẽpora referantur: ita q̃ in vno tẽpore iste leo Christus videretur, & in alio non videretur. Alio modo intelligi potest, vt ad idem tempus referatur, s. q̃ in eodem tempore Christus leo videretur, & in eodem non videretur. Primo autem modo assumendo verum erat, q̃ iste leo videbatur, & non videbatur. Nam ex quo natus est, visus fuit inter gentes communicando, prædicando, exhortando, aliosque humanos actus faciendo, sicut testatur Baruch: Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est. Post mortem autem suam ad modicum tempus visus est, quia homo non erat. Denique post resurrectionem visus est:

quia discipulis suis apparuit, & B. Virgini, aliisque personis, sicut habetur Matth. 28. c. & Mar. 16. & Luc. 24. & Ioann. 20. & 21. capitulis. Idem habetur Actu. ca. 1. vbi dicitur de Christo, quod versans cum eis apparuit illis in multis argumentis per quadraginta dies vsque ad diem, quo assumptus est. Hi autem quibus Christus à mortuis resurgens apparuit, fuere quingenti, aut paulo plures: sic ait Apostolus in prima Epistola ad Corin. 15. cap. scilicet, & post resurrectionem suam apparuit Iacobo, & Cephæ, & plusquam quingentis fratribus: nouissime autem, tanquam abortiuo visus est mihi. Postquã vero in cœlum conscendit, non videtur. Et sic manet vsque ad eius aduentum ad iudicandum: leo igitur iste aliquando videbatur, & aliquando non videbatur. Conuenienter igitur de Christo dici potest, aut leone hoc quod videbatur, & non videbatur.

Affirmatio expositionis allatæ præcedenti cap.

CAPVT XLVIII.

EXPOSITIONIS huius modum aliquis discretum, atque impertinentem iudicabit, sed falsum est, quia hoc loquendi modo Sacra Scriptura semper vsa est, cũ de hoc leone loqueretur, de quo in hoc figurato Paradoxo sermo agitur: itavt vere dici possit hanc huius Paradoxi particulam per Sacram Scripturam ab antiquo expositam esse. Quod habetur Ioan. cap. 16. vbi cum Christus ante mortem suam discipulis loqueretur, ait: Modicum, & non videbitis me, & iterum modicum, & videbitis me, quia vado ad patrem. Hic autem de morte sua faciens Christus sermonem, modicum se videndum dicit: quia ab hoc tempore, quo Christus istud eis proponebat verbum vsque ad mortem suam ab eis videndus erat. Christus namque hoc eis proposuit verbum prædicans in quinta feria cœnæ per noctem postquam cœnasset, sicut apparet ex processu Euangelii Beati Ioannis à capitulo 13. prin. vsque ad 14. Erat autem magnum noctis elapsum spacium: cum ista Christus dixit, durauit autem vsque ad alteram diẽ, qua mortuus est, scilicet, in sexta feria parasceues ad horam nonæ. Erat autem aliquid modicum, quo ab eis videndus nõ erat, quod intelligitur de spacio triduanæ mortis suæ: quod verius supputando quadraginta horarum spacium fuit, maius tamen hoc spacium discipulis tractum est: quia non immediate post resurrectionem suam ab eis visus est. Iterum autem ab eis videndus erat, scilicet, post resurrectionem, & de hoc Christus loquebatur dicens: Iterum autem videbo vos, & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis. Sicut autem ista propositiõ, scilicet, quod quidam leo videbatur, & non videbatur est Paradoxon figuratum, atque continet difficilem intellectum. Ita verba illa Saluatoris, scilicet, modicum, & videbitis: iterum modicum, & non videbitis me: quia vado ad patrem: Paradoxon est: quod liquide patet, quia sensus eorum difficilis est: nam Apostoli audit is verbis his inter se dubitantes inquirebant, scilicet, quid est, quod dicit modicum: Christus autem respondit eis, dicẽs: De hoc quæritis inter vos, quia dixi modicum, & videbitis me, & iterum modicum, & non videbitis me, quia vado ad patrem: nec intelligebant vllatenus quid hoc esset, donec eis Christus declarauit, vt ex capitulo decimoseptimo Ioannis apparet.

Expositio primæ partis secundi Paradoxi.

CAPVT XLIX.

SECVNDVS autem in his verbis expositionis modus est referendo ea ad idem tempus, scilicet, quod in eodem Christus videbatur, & non videbatur. Et quia in Christo duæ naturæ erant, scilicet, natura humana, & diuina, potest quantum ad quamlibet harum partium intelligi. Verum namque est de Christo in quantum homo est, quod videbatur, & non videbatur, scilicet, in hostia: quia nos eum certissime latere cognoscimus: ibi enim verum corpus eius est, quod de virgine sumpsit. Et sicut hominem armis tectum videre dicimur, nulla eius particula apparente, idem de Christo dicimus: quia verissime in hostia est. iste idem leo non videbatur in eodem tempore, in quantum homo est: quia homo per colorem suum, magnitudinem, figuram, motum, quietemq; conspicitur: ex quibus nullum in Christo patet. In hostia namque nullum de accidentibus Christi patere potest, quia ibidem indiuisibiliter est. Item, quia sub sacramentalium specierum nube latet, & color eius in publicum patere nequit: verum ergo est de Christo, quod in hostia non videtur, visionem eius vere accipientes: iste leo ad idem tempus relatus videri potest, si improprie visionem assumamus, sicut videtur homo cum sub armis est. Est autem in isto leone Christo alia natura, scilicet, Diuina, & quantum ad hoc referri potest conuenienter, scilicet, quod Christus in quantum Deus videbatur, & non videbatur: quod intelligitur referendo ad tempus, in quo cũ hominibus conuersatus est, quia tunc vere visus est cum verus homo esset, & sicut cæteri homines videbatur, & quia verbum, siue secunda deitatis persona non videbatur, quia secunda persona est spiritualis: spiritus autem videri non potest, cum indiuisibilis sit, sed corpus: in verbo autem diuino, quod incorporeum, & indiuisibile est videri non potest, quia color, secundum quem visio fit in quantitate extensiua semper est. Sic testatur Beatus Ioannes cap. 1. Deum nemo vidit vnquam. Exodi. 33. cap. Non videbit me homo, & viuet. Licet igitur superiores modi exponendi conuenientes sint, iste tamen conuenientior cæteris est, scilicet, quod Christus erat leo, qui videbatur, quia videbant Iudæi suam veram cunctis manifestam humanitatem, & non videbatur, quia Deus verus erat, nec poterant gentes suam intueri deitatem. Ex prælibatis liquide inducitur, qualiter particula ista intelligi debeat, scilicet, qui non videbatur.

Dubium contra prædicta.

CAPVT L.

EX prædictis aliquis dubitandi fomitem sumet, quoniam dictum est, quod Christus, secundum quod erat Deus, non videbatur: dicet autem aliquis, quod Christus, secundũ quod Deus videbatur. Nam si videri assumeretur pro illo, quod per se primum videtur, sicut color, vel lux, aut pro communibus sensibilibus, quæ per se non primo videntur, verũ esset, Deum non posse videri: quia Deus nec color est, nec cõmune sensibile. Aut si videri secundo modo accipiatur, scilicet, quod res per se visibilis non sit, aliquid tamen in se habeat, secundum quod videri possit, sicut substantiæ visibiles secundum se videri non possunt: videntur tamen per suam magnitudinem, aut colorem, figuram, motum, quietem, dicemus, Deum nequaquam videri posse, cum lucem, colorem, figuram, aut cætera in hunc modum nullatenus habeat, cum incorporeus, atque indiuisibilis sit. Est tamen alius videndi modus, vt cum hominem armatũ videmus cuius nullã particulam reuelatã intuemur, sed eũ videre dicimur, quia eum tectum latere cognoscimus: sic enim Christum in calice, & hostia videmus: quia licet eum nullo duorum modorum prædictorum videremus: alio tamen modo videmus. Cum ergo Deus sit vbique, & in quocunque loco signato scimus Deum esse, dicemur Deum videre. Huic respondetur, Deum in se ipso, nec proprie, nec improprie videri, de homine autem armato dicimus, quod eum videmus: quia licet non videamus eum, nec aliquam rem in eo existentem, quæ intrinseca sit, videmus tamen arma, sub quibus latet, & quæ ipse mouet. Sic igitur licet hominem armatum non videamus per aliquid quod in eo est, videmus tamen eum per aliquid, quod non est in eo, sed ad ipsum adhærentiam quandam habet, sicut sunt arma, quę mouet homo armatus. De hostia autem itidem dicimus. Nam quamquam Christus in hostia non habeat aliquid, secundum quod videatur, quia non cernitur secundum suam magnitudinem, aut colorem, aut quodlibet alterum accidens eius, noscitur tamen ibi esse colore, & magnitudine atque figura hostiæ consecratæ, & calicis: quia ista ad Christum adhærentiam quandam habent. cum sub his Christus solus lateat nihilque aliud. De Deo autem nihil tale valemus astruere: nam licet vbique, & in omni re Deus sit, nulla tamen res, aut locus est, qui Diuinæ essentiæ vllatenus specialiter adhæreat, qua Deũ certissime dignoscamus: licet eũ esse vbiq; certissime cognouerimus. Vt si in aliqua ciuitate aliquẽ virum signatum, vt verbi causa Demosthenem esse nouerimus, illam ciuitatem à remotis spectantes illum videre virum nequaquam asseremus: nam licet eius locus cognitus sit, nihil ta

A hil tamen in illo nomine est intrinsece, aut extrinsece quo ad ipsum specialiter adhæserit, ideo dicimus illum hominem videri nullatenus. Conformiter quoque dicemus Deum secundum se videri nullatenus.

Deum videri posse.

An Deus se undum se videri possit.

CAPVT LI.

ALIQVIS autem fortassis arguet Deum secundum se videri posse; nam Deus corpoream similitudinem assumere potest, in qua videatur, loquatur, atque alia efficiat. Sic enim sæpissime Iudæis apparuit, atque locutus est. Sic habetur Exodi 3. capit. vbi Moyses vidit rubum ardere, quæ non comburebatur, & locutus fuit Dominus ei de medio rubi. Apparet ergo Deum visum fuisse ex adhærentia, quam specialiter gerebat ad ignem in rubo, in cuius medio Deus erat. Item Exo. 19. & 20. cap. habetur, quod cum Deus daret legem in vertice Sinai, clamabat voce magna in sonitu clangoris buccinæ, dicens; Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxite de terra Ægypti. Cum igitur specialiter Deus ad illam vocem adhærentiam haberet, qui locum videbant, in quo vox illa diuina formabatur, dici possent Deum videre. Item Deum caliginem, nubem, montemque fumigantem in quo ipse erat in vertice Sinai ostendit; hoc autem populo notum erat, vt habetur Exodi 20. ca. & 24. cap. scilicet, Accessit autē Moyses ad caliginem, in qua erat Deus: videri ergo Deus poterat ex aliquo speciali signo, quod demonstraret. Similes auctoritates in Sacra Scriptura sæpissime reperiuntur. Supradictis respondetur Deum videri non posse, nec aliquam assumere similitudinem, qua videatur, aut loquatur, vel quidquam operetur. Cum autem in aliquibus locis scripturæ similia reperiantur, dicemus illa à Deo non facta; sed per angelos, sicut inferius probabitur. Hoc enim liquide cōprobatur his duabus præpositis auctoritatibus, & quadam alia, quæ habetur Exo. vigesimoquarto cap. scilicet, Viderunt Dominum Deum Israel, & sub pedibus eius quasi opus lapidis sapphirini & quasi cœlum cum serenum est, comederunt, atque biberunt. In omnibus tamen prædictis locis innotescit hoc angelos fuisse, qui Dei nomen assumpserant. De primo autem manifestatur, cum dicitur, quod Deus loquebatur in rubo. quia licet Exodi tertio cap. Deus vocetur, in libro tamen Actuum Apostolorum, vbi Stephanus Prothomartyr Iudęis loquebatur, eum qui in rubo loquebatur, angelum fuisse testatus est. Alius autem, qui in vertice Sinai legem dedit, sc. Exod. 19. & 20. licet Deus nuncupetur, tamen ex Sacra Scriptura angelus esse conuincitur, vt declarat Apostolus ad Galat. 3. c. scilicet: Lex data per angelos in manu mediatoris: hunc, qui legem in Sinai dedit, Iudæi in monte eodem videre, de quo Exodi vigesimoquarto capitulo, & Deus vocitatur: Angelus tamen est. In plerisque tamen aliis scripturæ locis angeli Deus vocantur, sicut diffusius declarauimus super Exodi. 19. capitulo. Ex prædictis necessario inducitur Deum videri nullatenus.

Deus non potest videri, nec loqui.

An Deus formam aliquam assumere possit.

CAPVT LII.

HIS autem quispiam contraniteretur, scilicet, Deum formam aliquam assumere posse, in qua videatur, atque loquatur, & aliud operetur. Sic manifestatur Lucę tertio ca. vbi de baptizato Christo à Ioanne inquiens ait: descendit Spiritus Sanctus in eum in columbæ specie, & vox patris audita est: hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. In quo Euangelista Lucas tres distinguit in deitate personas cuilibet actum suum tribuens. Filium quidem dicit baptizatum, patrem vero de cœlo locutum, Spiritum Sanctum in columbæ specie descendentem descripsit: sequitur igitur Deum apparuisse, atque formam aliquam assumpsisse. Identidem Matthæus describit 17. capitulo, cum transfigurationem descripsit. Et vox de cœlo audita est: hic est filius meus, in quo mihi bene complacui: ipsum audite. Ad quod oportebat aliquam assumi formam corpoream, in qua vox formaretur. Persona autem patris illam corpoream figuram assumeret, quoniam eum loquentem scripturæ prodit oratio. Sic igitur in assumpta figura videri poterant. His enim respondendum est, personam Patris, & Spiritus Sancti, nec proprie, nec improprie vnquam visas, nec vnquam formam corpoream assumpsisse, in qua videri, loqui, aut cætera facere possent. Nam si DEVS aliquam corpoream ex aere figuram assumeret, in qua voces audirentur, & figura illa moueretur, oportebat aliquam substantiam spiritualem intelligentem eam intrinsece mouere, & alia operari. Nulla quippe substantialis forma irrationalis ea, quæ in tali figura videntur, efficere poterat. Præterea, quia data ibi aliqua speciali forma mouente, & prædicta operante, necessarium erat esse hanc figuram de genere alias cum moueatur motu progressiuo, quod falsum est. Necessario igitur intra prædictam figuram aliqua substantia spiritualis est hoc efficiens, quæ aut Deus erit, aut angelus bonus, vel malus: anima namque humana esse non potest, quia hic hominem constitueret, si forte angelum bonum, aut malum in figura illa latere concedamus, dicemus Deum ibi nihil agere, loqui aut mouere, & sic Deus videri non poterit, cum nullam habeat adhærentiam ad illam figuram corpoream. Si autem dixerimus Deum illam figuram corpoream assumere, & loqui, est impossibile: nam cum omnis modus in successione sit, vt Aristoteles testatur in plerisque Physicorum Libris: & modus in instanti fieri nequeat: quia ideo modus est, quia partibiliter acquiritur, scilicet, post partem reliqua pars, in quo successio necessaria est: & contradictionem includit motum quemquam instantaneum fore: Deus tamen in instanti operari quidquam nequit. Nam secundum genus operatiuarum potentiarum sunt genera actionum, quia vero omnes potentiæ naturales finitæ, atque limitatæ sunt correspondet eis operatio successiua, quia quod fit agenti resistit, nec totum simul effici potest. Potentia autem Dei infinita est: ideo ei resistere nihil valet, dum infinita sit distantia eius ad quamlibet repugnantiam. Sequitur ergo, vt in instanti fiat.

Deum omnia carere potentialitate.

Esse nostrum viuere est.

CAPVT LIII.

PRÆDICTIS autem confirmandis adiicitur, quod esse nostrum viuere est, sicut ait Aristoteles in tertio de Anima, scilicet, viuere viuentibus est esse. Aristoteles quoque in nono Ethicorum libro ait: Viuere est in esse, & in operari: oportet igitur, quod qualem modum res essendi, & viuendi consequuntur, talem in operando sortiantur. Sunt autem aliquæ res, quæ totum esse suum: & viuere simul non habent: hæc autem, quæ compositionem ex actu, & potentialitate suscipiunt, & hæc omnia sunt, quæcunque entia sunt præter Deum, quod de substantiis intelligendum est. Nam horum quodlibet aliquid est, & præter id magis esse potest, aut super id, quod habet esse aliud suscipere potest. Hæc autem potentia, aut potentialitas dicitur: sicut homo actus est cum est homo: quia cum fuerit homo nullatenus in potentia est, vt amplius homo sit. Est tamen in potentia, vt albus; niger, sapiens, fœlix, infœlixve sit: quod de rebus cęteris pariformiter dicendum est. Nam secundum aliquid actus sunt, aut in actu existunt, quoad aliquid vero ex potentia existunt, quia ad aliquid in potentia sunt. Horum autem nullum habet totum suum esse simul, sed in quantum actu sunt, aliquid sunt: in quantum autem in potentia sunt, non sunt, sed esse possunt. Cum ergo esse sit viuere, & operari, & hoc totum esse simul non habeant, oportet vt totum operari simul habere nequeant: sed vt prius eis aliqua actu ex sui particula insit: deinceps vero reliqua, quod in successione operari dicitur. In Deo autem accidit è contrario: quia non est ex actu, & potentia compositus, sed purus actus est: nam Deus aliquid est, & vltra id, quod est, nihil magis esse potest, aut quicpiam suscipere: sicut nos qui aliquid sumus, & præter hoc alterum esse possumus aut suscipere. Hæc autem puritas actus, ideo necessario ponitur: alioquin infinite perfectus non esset; cum perfectius est, quod totaliter actus sit, nihil recipere potens; quam quod quodammodo possibilitate consistit. Cum ergo totus actus sit omni possibilitate carens, sequitur eum totu esse suum simul habere; alias necessario confiteremur, quod præter esse quod nunc habet, aliquod suscipere possit; quod est ex actu, & positione constare. Identidem cum esse operari sit, & esse Dei totum

Esse in potentia esse in actu.

Res tūc sunt cum actu sunt.

simul

A

simul est,cum pars particulam non præcedat, est impossibile Deum successiue aut per motum operari,sicut liquet,impossibile esse eum ex actu, & posito consistere:aut totum suum esse simul non existere. De hac autem compositione ex actu & potentia aliisque tribus compositionibus,scilicet ex genere,differentia,esse,& essentia,materia,& forma,diffusius disputauimus super c.28.Deuteronomii.

Omnia quæ à Deo fiunt,in instanti producuntur.

CAPVT LIIII.

ADHVC ipsis superintendentes dicemus, quod sicut se habet viuere,sic se habet & operari: sed tota Dei vita simul est:ergo tota operatio eius simul est,scilicet vt pars particulam non præcedat:maior ex prædictis liquidatur:quoniam esse,viuere,& operari conuertuntur,vt ait Arist. 9. Ethi. Minor autem,scilicet.quod tota Dei vita simul sit,probatur: nã Deus siue omnia,quæ æterna sunt, totam vitam suam simul habent.Sic ait Boet.de Consolat.li.5.prosa vlt. Æternitas est interminabilis vitæ simul tota,& perfecta possessio.Sicut ergo operatio Dei constabit, vt tota simul sit, nec particulam pars præcedat:hoc autem est operationem instantaneam,aut sine successione,vel motu esse.Quod autem operationes diuinæ successionem nullam habeant,apparet, quia omnes actus,qui proprie diuini sunt nulla cõstant successione: quod in creatione apparet,quæ solius Dei est,& in instanti celebrata est,& cum animæ quotidie creantur in instanti esse habẽt. Resurrectio quoque instantanea est, quia in instanti Deus quempiam suscitat à mortuis. Sic Paulus inquit in epist.1. ad Thessalon.cap.2.omnes qui mortui sunt, in ictu oculi resurgent.Hoc identidem ex omnibus miraculosis operationibus comprobatur,quæ Deo soli attribuũtur, omnes namq; hæc in instanti celebrantur.Ex his quoque inducitur quæcunque à Deo fiant in instanti fieri,nec eum successiue posse operari: de hoc autem diffusius disputauimus Exo.23.& 25 c. Ex quo sequitur quod Deus non possit aliquem lapidem hinc mouere ad viginti leucas,aut saltem ad dimidiam,quia tunc operatio Dei esset in successione aut motu, quod impossibile est. Sed si Deus mouere voluerit,efficiet,vt lapis qui nunc hic est in instanti sit ad mille leucas: hoc autem motus aut successio non est,quia non fit secundum temporis diuisionem, quam motus exigit. Hunc enim lapidem, quem Deus sic transposuerit de loco in locum, non oportet medium spacium pertransire; hoc autem apud philosophantes non vocatur motus,sed magis mutatum esse:licet totaliter mutatum esse dici non possit:quia mutatum esse terminus motus est,& prexigit motum præcessisse.

Æterna quæ

B

Deus quæ agit, in memoriam agit.

Mutatum esse quid sit.

Deus loqui non potest.

CAPVT LV.

C

PRÆTER hoc autem sciendum est, Deum loqui non posse:nam si locutio quouis modo instantanea esse possit,Deus loqui posset. Impossibile tamen est,esse magisterium in instanti verba proferendi,voces namque à nobis prolatæ, literis,atque syllabis constant:orationum autem complexionem dictionum connexiones efficiunt, in hoc autem essentiæ orationis est,vt dictio vna aliam præcedat. Dictionũ quoque esse in oratione est,scilicet vt syllaba syllabam,litera quoque literam antecedat. Sicut in hac voce Petrus syllaba hæc, Pe. syllabam hanc,scilicet,Trus præcedere, necessarium est. De literis autem identidem faciendum dignoscitur. Hoc autem suppositio, inquiremus si Deus loquatur, an omnes dictiones,& orationes,literas,& syllabas simul profert,aut nequaquam.Si fortasse respondeatur non simul omnes proferri,sed cuilibet suum ordinem, distinctionem, & locum obseruari,prolatio successiue consistet,sicut nos quoque proferre assueti sumus,& non operabitur in instanti : quod falsum est.Si forsitan omnia simultanea prolatione extulerit, ita vt instantanea prolatio iure dicatur,nullus ordo,situs,atque distantia in orationibus,dictionibus,syllabis,literisque seruabitur:ex quo infertur ibi orationes,dictiones,literas,aut syllabas esse nullatenus posse,cum essentia earum consistat in oratione,quæ in tali prolatione nullatenus obseruatur, quo appareret eum non loqui aut quicquam proferre. Ex præcedentibus notissima illatione deducitur,Deum aliquam figuram corpoream assumere non posse, in qua moueatur, aut proferat concepta,aut simile quid operetur. Sequitur ergo veritate subsistere alteram diuisionis partem,quæ in prælibatis ponebatur,scilicet , quod cum sacra scriptura aliquando dixerit Deum aliquam sumpsisse figuram, locutum, aut motum,aut similia operatum,hæc non à Deo, sed angelis apparentibus consummata fore.

Nunquid si Deus loquitur omnes dictiones & orationes simul profert.

D

Exponitur tex.B.Lucæ Euang.

CAPVT LVI.

NVNC vero respondere conandum est argumentationi ex tex.B.Lu.3.c.scilicet,Spiritus sanctus descendit in columbæ specie in ipsum, & vox patris audita est: Hic est Filius meus dilectus,in quo mihi bene complacui. Cui respondendum est,Patrem,& Spiritum Sanctum nullas hic assumpsisse effigies,aut quicquam locutos : sed hæc omnia Angelis operantibus fuisse confecta,scilicet, vt cum Christus Iordanem intrauerit baptizandus à Io.aliquis angelorum iussu Dei corpus quoddam formauit aereum,ad columbæ albissimæ figuram redigens, mouitque illud descendens à superiori parte aeris,ita vt à cœlo descendere videretur, donec sederit super Christum. Alius autem angelus Deo iubente corpus formauerit aereum constans conuenientibus organis,vt ibidem voces formari possent,formauitque in eo,quæ sequuntur,& alto boatu protulit:Hic est filius meus dilectus,in quo mihi bene complacui,ipsum audite. Identidem in transfiguratione factum est:nec quicquam hic diuinæ personæ operatæ sunt. Aliquis autem fortassis respondebit, quod licet prædicta de Spiritu Sancto existere non potuerint,scilicet vt aliquis angelorum corpus aereum formauerit,in quo columbæ specie super Christum descenderit;non tamen subsistere potest quantum ad ea,quæ de persona patris dicuntur, scilicet quod aliquis angelus iussu Dei aereũ corpus formans;in eo voces has protulerit,scilicet hic est filius dilectus,&c. Nã ex hoc sequeretur angelum bonum mentiri,& fallere audientes,quod cõcedendum nullatenus est. Nam ista vox prolata erat; Hic est filius meus dilectus,in quo mihi bene complacui. Christus autem,qui his demonstrabatur verbis, non erat alicuius angeli filius,sed Dei patris. Si ergo angelorũ quisquam hęc verba protulisset,mentiretur,se patrem Christi appellans. Inducitur ergo non fuisse aliquem angelum hæc verba locutum, sed Deum patrem. Huic respondendum est angelum fuisse, qui verba hæc protulerit,non tamen nomine suo sed Dei protulit,s.personæ patris tanquam ab eo ad hæc dicenda destinatum, non igitur mentitus est. Similes loquendi modi in Sacra Scriptura reperiuntur,sicut euidens est de angelo illo,qui locutus est Moysi in rubo; hic namque Deum se Israel nuncupauit,dicens liberaturum populum suum de Ægypto de manu Pharaonis,vt habetur Exo.3.c.hanc tamen beatus Stephanus Angelum fuisse prodidit,vt patet act.7.c.& in prælibatis magis declarauimus,iste tamen Angelus nihil mentitus est Item Angelus,qui legem tribuit populo Hebræorum in vertice Sinai,dixit;Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti;non habebis deos alienos coram me.Iste tamẽ, qui se Deum Israelis appellauit,Angelus erat,sicut probat Apostolus ad Gal.3.c.& in prioribus explanatum est. Non ergo fefellit Angelus iste se Deum nominans, & Patrem Christi,cum patris personam gereret. Sic ergo ex præcedentibus colligitur.omnia hæc angelorum ministerio patrata fuisse;nihilque in his personas diuinas operatas; impossibile namque erat hoc vere de personis diuinis intelligi.

E

Rationes assurentes Deum non loqui.

CAPVT LVII.

F

ALIIS adhuc rationibus prædicta roborantur, quarum prima est; Deus nihil cum motu,aut successione efficere potest,& loqui nequit,vt in prælibatis comprobatum est, sed cum aliqua similia facta dicũtur,operatione Angelica celebrata esse necessarium est,cum autem Pater,Filius, & Spiritus Sanctus sit verus Deus, necessarium est nullam harum personarum hoc fecisse. Item litera Beati Lucæ præposita, vt ponitur totaliter intelligi nequit;dato namque diuinas per-

sonas

A

sonas aliquid efficere potuisse, aut effecisse, non poterat, vt beatus Lucas describit effectum fore. Opera namque sanctissimę Trinitatis ad extra indiuisa sunt, quia quod vna persona facit, identidem & altera operatur, omnes namque tres creare dicuntur, atque mortuos suscitare, & omnia mirabilia opera efficere: vna tamen creatio à tribus istis personis est, & vnica resuscitatio, aut miraculosa operatio. Huius fundamentū est, quia omnes tres personæ sunt vnus Deus verus, & vnica essentia substantia, aut natura Diuina non quidem specifica, vt homo: sed indiuidua vt Sortes. Actus autem nationales, q intra diuinas personas sunt, vt gignere, & gigni, spirare, & spirari, procedere, atq; similes, non tribus personis conueniunt: nam vna persona gignit, & non gignitur, alia spirat, & non spiratur, & sic de cæteris notionibus. Iste actus, qui est loqui, aut mouere, aut effigiem aliquam assumere, est actus de exterioribus Trinitati, cum notionalis non sit. Sequitur ergo eum omnibus tribus conuenire simul personis tanquam vni indiuiduo naturali agenti, cum vnicum indiuiduum substātiæ, vel essentiæ sit. Pater ergo, & Filius, & Spiritus Sāctus super Christum in columbæ specie descendere debebant, Pater quoq;, Filius, & Spiritus Sanctus vocem illam formaturi erant, s. Hic est filius meus dilectus &c. Sed hoc identidem non conuenie bat. Sequitur ergo beatum Lucam prædicta sub metaphora posuisse, s. non hæc per diuinas personas, sed angelis operanti bus facta extitisse, qui ministri diuinæ voluntatis sunt. Item o mnes tres personæ sunt vna natura, & substantia indiuidualis: oportebat igitur, vt actio vnius esset actio alterius, & non responderet cuilibet personæ sua actio, sed beatus Lucas cuilibet personæ hic suam tribuit actionem. Sequitur ergo eum non intellexisse de diuinis personis, sed de angelis ministran tibus.

Actus nationales in personis diuinis non simul tribus personis conueniunt.

B

Dubitatio contra prædicta.

CAPVT LVIII.

FORSITAN quispiam ea, quæ negauimus non negans, non ducet inconueniens quemlibet diuinarum personarum effigiem corpoream assumpsisse, vt quod Spiritus Sancti persona speciem columbæ assumpserit, persona quoque patris aliam corpoream effigiem assumpserit, in qua voces formaret, & non esse necessarium omnes tres personas eandem simul figuram assumere, quam vna assumpsisset. Nam verbū siue secunda Trinitatis persona assumpsit corpus & animam Christi vniens sibi hypostatice, nec vnitæ sunt istæ duæ partes alicui personæ Trinitatis duarum reliquarum. Nam filius dū taxat carnem assumpsit, & non Pater nec Spiritus Sanctus. Sic ergo Spiritus Sanctus speciem columbæ assumere potuisset, & non Pater nec Filius, & quod pater corpoream figuram loquturus assumeret, & non Filius nec Spiritus Sanctus. Huic autem respondendum est, quod non est simile verbum siue secundam Trinitatis personam assumpsisse partes humanæ naturæ, & quod Spiritus Sanctus speciem columbæ assumpserit, atq; pater aeream formauerit speciem in qua loqueretur: nam secūda Trinitatis persona humanam naturam assumpsit sibi vniendo facienſque eam eandem in persona, hypostasi, aut suppositō cum verbo diuino siue secunda Trinitatis persona. Quod autem Spiritus Sanctus speciem columbæ assumpserit, aut pater corporeā ex aere effigiem, in qua loqueretur non erat aliquam facere assumptionem, ita quod prædicta corporea sibi vnirent ad suppositi, aut hypostasis vnitatem: sed erat quod Spiritus Sanctus illam ex aere effigiem columbæ factæ moueret, & patris persona aeream effigiem assumeret locuturus solum per eam. Ad quodlibet autem harum simul tres personæ exigebantur: quia moueri aut loqui actus est, ideo indiuiduo substantiali correspondet. Et quia omnes tres personæ sunt vna natura, aut substantia, vel essentia diuina indiuidua, nequit vna diuinarum personarum loqui, quin aliæ quoque loquantur, nec quidquam efficere, quin id quoque cæteræ agant, si id vere actus est. quod est ad notionalia excludenda, & similia, quæ actus non sunt, dicitur. Omnes ergo tres personæ diuinæ speciem columbæ assumpturæ erant, & super Christum descensuræ: omnes quoque tres personæ diuinæ speciem corpoream assumpturæ erāt, vt in ea loquerentur, & non aliqua earum. De assumptione autem naturæ humanæ sic dici non potest: nam humanam Christi naturam à verbo assumi non est aliqua actio, aut passio, sed est relatio. Nec enim est relatio aliquid formale, aut nouiter adueniens personæ diuinæ dicens, sed dicit terminum respectus; ideo satis vni personæ congruere poterat cum alteri non conueniret. Nam itidem pater incarnari potuisset non incarnato filio, & Spiritus Sanctus sibi humanam naturam potuisset vnire, nec Patre, nec Filio vnientibus.

C

Vna diuinarū personarum absq; alijs loquinō potest.

D

Alia dubitatio penes ea, quæ dicta sunt.

CAPVT LIX.

ADHVC circa prædicta aliquis magis instabit, dicens, omnes tres personas potuisse figuram columbæ assumere, atque super Christum descendere, omnes quoque possent corpoream ex aere figuram assumere, & in eadem loqui, aut quæcunque illarum hoc efficeret. Sic enim verbum Diuinum efficit, quod est secunda Trinitatis persona assumens humanam Christi naturam, aut hominem Christum. Nam vt ait Aristoteles sępissime actiones sunt suppositorum, quod est persona, vel hypostasis. Cum autem persona Christi non erat persona humana, sed Diuina: nam verbum erat persona, & vniuit sibi humanam naturam, omnes Christi actiones attribui debent secundæ Trinitatis personæ: Christus tamen loquebatur, & mouebatur, comedebat, atque cætera faciebat, qui motus, aut non sine motu erat. Sequitur ergo dici debere hos actus fieri per verbum Diuinum, siue secundam Trinitatis personam: poterant ergo omnes tres personæ, aut earum aliqua speciem columbæ assumere, atque descendere su per Christi caput in Iordanem, aut quod omnes siue earum vna speciem aeream sumerent, atque in ea hæc loquerentur, scilicet: Hic est filius meus dilectus in quo mihi bene complacui, quæ fuerunt super Christi, caput in Iordane prolata. His respondendum est, prædicta existere non posse: non est enim simile his, quæ applicantur: nam si omnes tres personæ Diuinæ, aut aliqua earum columbæ speciem assumpsissent, & descendissent cum ea super Christi verticem, aut figuram corpoream assumpserant, vt per eam loquerentur, atque actualiter locutæ fuissent, sequeretur diuinas per motum agere, atque successionem. Hæc autem duæ partes sic probantur: nam his positis in Deo motum sequi apparet, quia figura illa columbæ non habet aliquam substantialem formam, quæ sit radicale principium motus sui, & omnium actionum suarum, sicut supra probatum est. Sequi ergo, quod ab aliquo angelo bono, aut malo moueretur, aut à Deo, & quia motus iste in successione fit, sequetur si Deus moueret illam figuram, quod actio Dei in successione foret. Idem sequitur si diuinæ personæ corpoream figuram ad loquendum assumpsissent, & actualiter locutæ fuissent. Nam quæcunque verbalis prolatio cum successione fit, sicut in prioribus declaratum est, quod autem quandocunque actum diuinum inconueniens sit fieri cum successione, supra declaratum est, quoniam totum esse Dei simul est: quia non est in compositione ex actu, & potentia. Ita quoque omnis operatio sua necessario sine successione erit. Inducitur ergo, omnes tres personas, aut earum quamlibet speciem columbæ assumere nequiuisse. Identidem quoque, nec aeream figuram ad loquendum assumpsisse. Quod autem verbum diuinum, siue secunda Trinitatis persona assumpserit naturam humanam Christi, non erat simile: quia Christus erat verus homo ex anima, & corpore constans, & sicut quiliber hominum loqui, aut ambulare, agere aut pati poterat quodcunque, non agente, aut patiente Deo, aut aliquam in se recipiente mutationem, aut in actione sua successionem: ita poterat homo Christus loqui, ambulare, aut reliqua agere, vel pati nulla mutatione suscepta in verbo diuino, siue secunda Trinitatis persona, nec vlla in actibus suis facta successione. Nam licet suppositā, vel hypostases sunt, quæ ab actionibus, aut passionibus denominantur dicendo, quod ipsi faciant, aut patiantur: non tamen duntaxat suppositā, aut hypostases agunt, aut patiuntur: sed indiuidua quoque substantialia in se perfectam speciei naturam continentia. Indiuidua namque naturalia, quæ sunt partes specierum, nunquam habent actionem, aut passionem, sicut sunt corpus, & anima. Nam corpus nihil operatur, anima quoque identidem facit, solus autem homo est, qui operatur: nam homo est indiuiduum naturale, in se complete continens esse speciei. Sic autem erat de homine Christo: nam licet ipse homo suppositum, aut

E

F

Christ⁹ erat verus homo, & sic illis humana actiones attribuuntur.

persona,vel hypostasis non esset, continebat tamen in se totum esse specificum humanum. Poterat igitur homo Christus loqui, & loquebatur:poterat moueri,& mouebatur poterat alia facere, & faciebat, igitur cum verbo Diuino Christus homo vnitus assumptione foret,poterat ista facere,& faciebat,nec quidquam horum diuinum verbum efficiebat secundum se. Sic igitur nulla in verbo diuino actio sequebatur in motu,vel passio,vel qualiscunque successio, quæ non fuisset in verbo, si hominem Christum non assumeret verbum diuinum. Quia tamen verbum est persona suppositum, vel hypostasis,& non homo,Christus poterit omnibus his actibus,passionibus,aut mutationibus denominari, licet non faciat patiaturque hæc, aut recipiat, est tamen persona agentis patientis,atque recipientis. Dicemus igitur, quod verbum, siue secunda trinitatis persona cibum sumebat, ambulabat, atque bibebat,loquebaturque,licet omnia ista vere proprieque diuinæ personæ non conueniant, talis tamen prædicationis modus apud doctores theologicos communicatio idiomatum nuncupatur.

Secunda diuinitatis persona solum Christi corpus si assumpsisset,nequiuisset corpus illud moueri,nisi auxilio Angeli.

CAPVT LX.

EX prælibatis igitur necessario inducitur,quod si verbum, aut secunda diuinitatis persona solum corpus Iesu assumpsisset,nequiuisset illud corpus moueri, cibum sumere, aut potum,& nequaquam Christus loqui potuisset,aut alia facere,nisi aliquis angelus corpus id mouisset, qui prædicta in eo operaretur.Hoc autem probatur : quia corpus illud si exanimatum foret, non haberet aliquam formam substantialem, cui conueniret esse principium radicale omnium harum actionum : nam data forma substantiali in corpore assumpto à verbo,necessario illa anima rationalis foret, quod cõtra hypothasim est, scilicet, quod verbum diuinum animam cum corpore assumpsisset:necessarium igitur erat, vt verbum, aut aliquis angelorum corpus illud moueret. Verbum diuinum illud corpus mouere non poterat : nam ex hoc verbum diuinum diceretur agere,aut pati,& in successione operari,quod de verbo diuino dici impossibile est, vt in prælibatis conclusum est.Fuerat igitur corpus illud inutile motu carens, locutione vacans,aliis quoque actionibus imperfectum, nisi aliquis angelus prædicta efficeret. Item fuisset corpus istud vita carens,quoniam nulla erat ei forma substantialis vitam præstans,anima quippe rationalis illud viuens constituebat, nec dici poterat, quod verbum diuinum huic corpori vnitum ei vitam præstaret, non enim verbum vitam vllam sic præstat, sicut ex prælibatis constat. Item in sepulchro corpus Dominicum erat exanimatum, verbum tamen corpori illi vnitum erat,nullam tamen eidem vitam præstabat, nec igitur aliam vitam illi præstare vllatenus poterat. Inde ergo erat valde, aut fere necessarium, quod cum verbum carnem assumpturum erat, non corpus exangue, exanimatumque susciperet, sed corpus anima rationali vegetatum.

Pars tertia metaphoræ secundæ, scilicet, Qui audiebatur.

CAPVT LXI.

HVIVS secundi figurati Paradoxi ordine continuato tertia particula sequitur,scilicet,qui audiebatur,id est, quod leo iste,de quo in superioribus audiebatur.Iuxta quod aduertendum est, quod aliquid audiri dupliciter accidit, scilicet,proprie,aut attributaliter:proprie autem auditur,quod per se auditur. Hoc autem dupliciter dicitur : quia aut per se primo, aut per se non primo. Per se primo audibile est obiectum potentiæ auditiuæ,scilicet,sonus. Nam hic est, qui per se auditur,& non est sonus, qui audibilis non sit, & non est quidquam, quod præter sonum audiatur, sic ait Aristo.in secundo de Anima in capitulo de voce.Alia sunt per se audibilia,non tamen per se primo,vt sunt sensibilia communia.scilicet,magnitudo,figura,numerus,motus,& quies:hæc namque ab omnibus sensitiuis potentiis apprehenduntur, vt in superioribus diximus:alia autem sunt,quę audiuntur,sed non proprie audiũtur.Hæc autẽ sunt,quæ in se habent id, per quod audiri possunt,&quod per se proprie auditur,sicut campana sonitum reddit, quæ auditur per se : homo quoque auditur,quia vocem,aut sonum emittit.Iste leo,qui Christus erat audiebatur,sed non primo modo,quia ipse vox,aut sonitus nullus erat:sed audiebatur secundo modo:quia in ipso aliquid erat,quod proprie audiebatur.Hoc autem dupliciter, vt supra dicebatur euenit,quia duo sunt obiecta auditus,scilicet quoddam obiectum particulare potentiæ auditiuæ quod est vox : aliud autem est obiectum vniuersale, quod est sonus. Quodlibet autem horum in Christo erat, & per hoc audiri poterat, quia ipse corporeus erat:in quolibet autem corpore ab alio percusso corpore sonus causatur : sic enim in suo corpore causabitur. Item Christus vocem habebat, secundum quam audiri poterat:quia vox in omnibus animalibus perfectis est, sic ait Aristotel.in secundo de Anima in capitulo de voce:Sola animalia vocant.

De voce leonis,i.Christi frequentissime audita.

CAPVT LXII.

HVIVS autem metaphorici leonis vox frequentissime audita est primo in sua natiuitate. Nam à planctu viuere inchoauit, idemque vitæ, atque planctus tempus initiale fuit.Tempus namque,quo Dominus Iesus natus est, hyems magna importunitate rigebat : Domina autem virgo pannis Dominici corporis opertoriis præ paupertate carebat : locus etiam,in quo saluator ortus est,omni prorsus carebat solatio, calebat & importunitatum defensionibus:nam cum præ paupertate ad manendum in Bethlehem hospitium tunc temporis non haberent,declinauerunt ad quoddam in via positum diuersorium, vt scribit beatus Lucas secundo capitulo. Hæc autem frigoris nimietas præ temporis importunitate cogebat ad planctum adhuc infantulum nostrum Redemptorem, adiuuante præterea ad hoc carnis illius benedictæ teneritudine. De hoc autem Redemptoris nostri ploratu cantat Ecclesia in quodam quadragesimali hymno,scil. Vagit infans inter arcta positus præsepia: Audita quoque fuit vox eius in circuncisione:nam cum infans dierum octo circuncideretur Saluator noster, vt patet Luc.2.capitu. carne illa benedicta maximę teneritudinis existente, tum corporis paruitate, atque ætatis:tum quia complexionis teneræ erat,tum ex cruciatu,qui in diuidenda sequebatur carne,dolor amarissimus sequebatur,qui eum ad planctum impellebat. De hoc autem doctor Seraphicus,qui dicitur Bonauentura in libro suo,qui est Vita Christi. Fuit quoque vox eius exaudita cum inter legis sapientes,atque doctores in templo de legis quæstionibus disputaret, vt scribit beatus Lucas cap. 2. Fuit quoque audita vox eius redarguendo,exhortando,prædicando, arguendo,vt ex processu quatuor Euangeliorum demõstratur.Audita quoque fuit vox eius coram Pilato,cum teneretur licet modicum teneretur.Identidem autem coram Caipha,& Anna, de quibus Matthæi 26.& 27.capitulo & Ioannis 18.& 19.Audiebatur quoque vox eius in passione cum aliqua diceret,vtpote cum dixit sitio,&cum pro suis tortoribus exorabat,&cũ patri animam commendauit.Fortior tamen, atq; terribilior vox eius in exitu spiritus fuit, cum dixit , Eli Eli Lamazabacthani:hoc est Deus Deus meus,vt quid me dereliquisti? Hæc autem vox terrifico beatu longius audita est : nam eam audierunt Iudæi,dicentes, Eliam vocat iste, confestimque benedictus ille saluator expirauit. Et quia nullus virorum fortiter clamans spirat, cum tunc omnes vires vocum formatiuæ deficiunt, potissimum in his,qui vulneribus illatis exangues cõciderunt,sicut erat in benedicto corpore Iesu:magnum ergo inauditumque miraculum erat, cum sic vita defecisset. Ideo centurio, qui astitit morti Saluatoris, videns, quod vociferans defecisset,tãto pauefactus miraculo exclamauit, & dixit eum filium Dei fuisse;sic scribit beatus Matthæus vigesimo sexto primo capitulo,scilicet; Videns autem centurio, quod defecisset clamans, dixit; Vere filius Deus erat iste : Fuit quoque eius vox post beatissimam Resurrectionem audita omnibus; Namque quibus eum apparuisse scriptura commemorat: legimus eum fuisse locutum præterquam Petro, quod ex omnium Euangelistarum testimoniis confirmatur in vltimis ipsorum capitulis. Audita quoque fuit vox eius cum ad cœlum ascendens formam baptizandi tribuit, & omni creaturæ Euangelium prædicari iussit, & credentes Euangelio

baptiza-

baptizari, expoſuitque baptizatorum priuilegia, de quibus Matthæi 28. & Marci 16. Hic autem metaphoricus leo non ſolum auditus eſt, ſed adhuc vox eius auditu deſiderabilis expetibiliſque valde erat omnibus nationibus: ſic enim ſcribit beatus Matthæus 13. c. Beati oculi, qui vident, quæ vos videtis; & aures, quæ audiunt, quæ vos audiuiſtis: Amen dico vobis, quod multi reges, & prophetæ deſiderauerunt videre, quæ vos videtis, & non viderunt: deſiderauerunt audire, quæ vos auditis, & non audierunt. Ex prælibatis ſatis diffuſis complectitur inductionibus, qualiter leo iſte metaphoricus audiebatur.

Pars quarta ſecundæ metaphoræ, ſci'icet, Qui non audiebatur.

CAPVT LXIII.

IN hoc autem ſecundo figurato Paradoxo particula quarta eſt: Qui non audiebatur: quæ dupliciter intelligi poteſt: vt enim Deus erat audiri non poterat, quia aliquid audiri dupliciter euenit. Primo autem aliquid audiri contingit, cum per ſe primo auditur, aut per ſe non primo: hoc autem ſolum eſt obiectum proprium potentiæ auditiuæ, aut commania ſenſibilia, de quibus in ſuperioribus prælibauimus: hoc autem modo Deus audiri non poteſt, quia non eſt vox: aut ſonus magnitudo, numerus, quies, figura, motus. Secundus modus audiendi eſt, cum aliqua res per ſe audibilis non eſt, tamen in ea aliquid eſt ſecundum quod audiatur, ſicut corpora, & animalia audiuntur. Hoc quoque modo Deus audiri non poteſt: quia non habet aliquod corpus, in quo ex illuſione alterius ſonitus efficiatur. Identidem quoque vocem non habet, quia non eſt animal: animalia namque perfecta ſunt; quæ vocem habent, ſic ait Ariſt. 2. de Anima, c. de voce. ſola animalia vocant, licet quædam inſtrumenta vocare videantur ſicut lyra. Item ad hoc vt vox formetur, multa organa exiguntur, de quibus Ariſt. 2. de anima c. de voce. hæc autem niſi in corporea ſubſtantia eſſe non poſſunt: Deus autem corpus non eſt, igitur voces ſecundum quas audiatur, formare nequit.

Expoſitio quartæ partis huius ſecundæ metaphoræ.

CAPVT LXIV.

AMPLIVS autem, & quidam alius modus hoc intelligendi conueniens eſt, ſcilicet, vt metaphoricus iſte leo inquantum Deus erat non audiretur, ſcilicet, vt hoc non intranſitiue, ſed per tranſitionem, aut quaſi tranſitionem intelligatur, ſcilicet, non quod ipſe non audiretur, ſed quod de ipſo non audiretur, quod eſſet Deus. Nam gentes de Chriſto, quod Deus foret non audierant, prophetæ enim de Meſſia, quod futurus eſſet Deus, ſub magnis ænigmatibus præſagia protulere. Conceſſo autem, quod aliqui in ſacris ſcripturis eruditiſſimi prophetica traditione Meſſiam futurum Deum intelligerent, Chriſtum tamen Ieſum Meſſiam fore prorſus neſciebant: ideo de eo inauditum eis erat Deum fore, niſi cum Chriſtus de ſe aliquoties protulerit teſtimonium ſe Deum eſſe atque filium Dei in pleriſque euangeliorum locis. Ad hoc autem non attendebant omnes gentes verbis eius intendentes, & licet aliqui eius verbis crederent, eum Deum eſſe neſciebant, ſed eum magnum prophetam vocitabant, vt pleriſque euangeliorum locis comprobatur. Cum enim Chriſtus aliqua magna mirabilia effeciſſet, eum in Iſrael magnum Prophetam ſurrexiſſe aſſerebant. Hoc autem vlterius patefit ex pleriſque opinionibus, quas de Chriſto diſcorda corda confecerant cum verbis eius intenderent, atque facta diligenter aduerterent, quas Beatus Matthæus deſcribit c. 16. vbi Chriſtus à ſuis diſcipulis inquirebat, quem eum homines exiſtimarent, ſcilicet, quem dicunt homines eſſe filium hominis? Reſpondit Petrus, alii Eliam, alii Ieremiam, alii Ioannem Baptiſtam, alii vnum ex prophetis. Reſpondit Chriſtus: vos autem quem me eſſe dicitis? reſpondit Petrus; Tu es Chriſtus filius Dei viui. Gentes ergo Chriſti vocem audientes, & quæ non audierant, non eadem de Chriſto, ſed varia ſentiebant: aliqui vero Iudæorum audierant Chriſtum de ſe teſtimonium perhibere, quod eſſet filius Dei, qui non crediderunt, ſed potius ex hoc eum exoſum habuere: nam vt habetur Ioannis 5. cap. Iudæi Chriſtum arguebant, quod curaret in ſabbatho, & dicitur, arguebant autem eum, quia non ſolum ſabbathum ſoluebat, ſed etiam filium Dei ſe faciebat: non igitur crediderunt Iudæi Chriſtum eſſe Deum, & ſic non audierunt, id eſt, audientes non crediderunt.

De eadem quarta parte ſecundæ metaphoræ agitur.

CAPVT LXV.

ERAT enim hic metaphoricus leo verus homo, & ſecundum hoc quoque intelligi poteſt quod non auditus ſit: nam ipſe non clamabat in contentioſis clamoribus, aut iniuſtis litigiis ſicut multi hominum facere aſſueti ſunt: quia in verbis ſuis temperatiſſimus erat, præcipue cum ipſe traditiones confirmaſſet pro otioſis verbis puniendos loquentes fore iuxta illud Matthæi 12. c. De omni verbo otioſo, quod locuti fuerint homines ſuper terram, reddent rationem in die iudicii. Iſte ergo Saluator noſter non contendebat, aut verba ſua pro nihilo proferenda ducebat, aut in litigiis hominum aliorum. Sic enim Iſa. teſtatur c. 52. Ecce puer meus, & non clamabit, nec audietur vox eius in plateis: calamum quaſſatum non conteret, & titionem fumigantem non extinguet, licet ergo leo iſte in prædicationibus exhortationibus horrifico intonaret boatu, in litigiis tamen, atque contentionibus nequaquam auditus eſt. Item leo iſte in doloribus paſſionis ſuæ cum acerbiſſima eſſet conquerens nequaquam auditus eſt, tantum enim ei cruciatus inflicta ſunt, vt quilibet virorum de eis nimium quereretur, Chriſtus tamen nihil clamauit. Quod admirans Iſaias ait. cap. 53. tanquam agnus ad occiſionem ductus eſt, & tanquam ouis coram tondente ſe obmutuit, & non aperuit os ſuum. Fuit autem inſigne miraculum eum in tantis cruciatibus nequaquam fuiſſe conqueſtum, potiſſimum, cum hæc iniuſta lance penderentur. Solent enim homines acrius ingemiſcere, cum iniuſtos tolerant cruciatus, quam ſi iuſtis torſionibus plecterentur. Sic enim ait verſificator.

Pœnas qui pa:i ur, quas non tolerare meretur,
Triſtior efficitur, quam ſi merito pateretur.

Licet eruditiſſimi aliter arbitrantur, melius quippe eſt hominem innocentem puniri, quam male meritum verberari. Sic enim inquit magnus ille Socrates lumen & origo moralis prophetiæ iuxta traditionē Aug. 4. de Ciuitate Dei, quem cum ab Athenienſibus iudicibus morti adiudicatum vxor eius defleret, inquiens: domine mi innocens moreris. Cui ille, tace, inquit, melius enim mihi eſt innocentem, quam nocentem mori. Omnia autem ſuperiora ſolidiſſimis conſtant ſententiis, breuiter tamen has præpoſitas particulas poſſumus explanare, ſcilicet, quod leo, qui Chriſtus erat audiebatur: quia veram carnem humanam aſſumpſerat, non audiebatur autem: quia vere Deus erat: deitas autem ſecundum ſe videri nequit. Ex prælibatis ſatis longis deducitur argumentis qualiter leo iſte Chriſtus videatur, & qualiter viſus non fuerit.

Inſigne Chriſti miraculū quod in tātis angoribus nunquā fuerit conqueſtus.

Pars quinta ſecundæ metaphoræ, ſcilicet leo, qui tangebatur.

CAPVT LXVI.

ORDINEM huius ſecundi figurati Paradoxi inſequentibus particula quinta occurrit, ſcilicet. Qui tangebatur. Quæ ſicut de cæteris prælibauimus, de iſto metaphorico leone exponenda eſt, ſcilicet, quod iſte leo tangeretur. Iuxta quod ſicut in ſuperioribus diſſeruimus, aliquid tangi dupliciter accipi poteſt.

Primo modo tangitur res, quæ per ſe tangitur, ſiue per ſe primo tangatur, ſiue non per ſe primo. Per ſe primo tangibile eſt, quod eſt proprium obiectum & particulare potentiæ tactiuæ, ſcilicet, frigiditas, caliditas, humiditas, ſiccitas, duricies, mollities, & ſimiles tangibiles qualitates, de quibus Ariſtot. in ſecundo de Anima, & in libris de Senſu, & ſenſato: nam horum quodlibet potentiæ tactiuæ ſenſibile eſt, nec quidquam præter hæc à potentia tactiua ſentiri poteſt. Aliqua autem ſunt ſenſibilia per ſe, ſed non per ſe primo,

hæc autem sunt communia sensibilia, de quibus in superioribus huius figurati Paradoxi particulis prælibauimus.

Secundo modo aliquid tangibile est, quod per se tangi non potest: continet tamen in se aliquid, quod secundum se tangibile est: hæc autem sunt omnia corpora naturalia habētia in se aliqua de istis sensibilibus qualitatibus: quodlibet namque elementum, aut ex elementis compositum corpus aliquas istarum continet qualitates: sic enim de quolibet homine dicere possumus, quod ipse tangatur: quia licet frigiditas, caliditas, humiditas, aut siccitas ipse non sit, continet tamen istarum aliquas qualitates. Hi autem duo tangendi distantes modi potentiæ tactiuæ conueniunt, quæ positio alias sensitiua est: nullus enim tactus est, nisi ei sensus insit: nullumque tangibile est, nisi aliqua harum sit qualitatum, vel in se harum aliquam continere dignoscatur. Est autem præter prædictos alius tangendi modus, quo aliqua corpora nullam harum qualitatum continentia, nec ipsæ tangibiles qualitates vere tangi dicuntur. Corpora namque cœlestia tangere se inuicem dicuntur, & à quibusdam elementalibus tangi, non tamen siccitas, aut humiditas, caliditas, aut frigiditas, mollities, aut durities, nec quidquam horum in se continentia. Hæ namque omnes qualitates peregrinę impressiones appellantur, quas à supracælestibus corporibus eliminat Aristot. de quibus in secundo de Cœlo, & Mundo, sic ait: Corpora supracœlestia non suscipiunt peregrinas impressiones. Sunt autem impressiones peregrinæ accidentia corruptiua. Sphæra namque ignis orbem lunarem contingit, & Mercurialem orbem orbis lunæ contingit. Sic autem de cæteris corporibus supracœlestibus: in omnibus enim contactus est. Sicut enim elementa per contactum se locant, ita corpora supracœlestia se inuicem locant, atque contingunt, nullam tamen prædictarum hæc corpora cœlestia continent qualitatem. Hic autem contactus est, cum aliqua quantitas extensa vnius rei alteri quantitati extensæ applicatur; est autem hic contactus in loco, & locato: nam locus proprie, & primo assumptus secundum quod Arist. eum in Physicorum libris inuestigat, cum sit vltima superficies corporis ambientis, tangit extremam superficiem corporis locati. De hoc autem quantitatiuo contactu loquitur Arist. in 3. & 5. Physic. Fit autem hic contactus secundum solam extensam quantitatem, sicut alij, de quibus diximus contactus secundum quasdam qualitates causabantur.

Quomodo Christus leo tactus fuit.

CAPVT LXVII.

HVNC metaphoricum leonem Christum prædictis modis tactum fuisse liquet. Primo tamen modo nequaquam: nam ipse potentiæ tactiuæ obiectum propium non erat, scilicet, quia nec caliditas, nec frigiditas, siccitas, humiditasque, duricies, atque mollicies erat, cum corporea substantia esset, nullum autem corpus hoc modo tangitur, atq; sentitur: tangebatur tamen leo isto secundo prædictorum modorum, quia in se aliquas prædictarum qualitatum continebat. Itidem & alio, qui dictus est, modo ad positionem tactiuam nequaquam pertinere, tangebatur, cum Christus extensam quantitatem haberet, & cum qualiber extensa quantitate contactum habere poterat, ita quod tangeret, aut tangeretur, licet vtrumque simul sit, quia in naturalibus actio sine reactione non est. Tangebatur autem leo iste Christus, quia multi ad eius manuum oscula procedebant, siue vestimentorum eius fimbrias contingebant aliqui. Namq; mente deuota verborum Christi creduli, cum vt eius genibus aduoluti precum suarum habere mererentur auditionem, interdum prementibus turbis non patebat liber accessus quidam, quasi furtiuo contactu in eius sola fimbriarum applicatione omnium suarum ægritudinum remedia sperantes inter alios accedebant eius fimbrias osculantes. Sicut Lucæ 9. cap. continetur de muliere illa, quæ fluxum sanguinis patiebatur à duodecim annis, & omnia sua in medicos impenderat, fide plenaria de salute recuperanda sola accessione ad fimbrias Saluatoris, ait, si tetigero fimbrias vestimenti eius, salua ero. Confestim autem inter turbas comprimentes mulier illa fidei feruore succensa transitum faciens ad Christum accessit vestimentorum eius fimbrias tangens, illico autem ei omnimoda sanitas reddita. Christus autem tunc quæsiuit: quis me tetigit? cui Petrus: Domine Turbæ te comprimunt, & tu dicis, quis me tetigit: ad quem rursus Christus, aliquis me tetigit: nam & ego sensi virtutem exiisse à me. Senserat quippe virtute eius magnum mulieris languorem fuisse curatum. Qualiter autem de fimbriis vestium Saluatoris, aut de corpore eius virtus languorum curatiua exierit, & qualiter Christus de se virtutem senserit exiisse alterius negocii à præsenti distantis est. Tangebatur quoque leo iste Christus: nam ipse flagellis cæsus, spinis capite plexus, lancea confossus, clauis perforatus, multis quoque in idem acerbitatum generibus extitit cruciatus, hæc autem sine contactu non fiunt: quia actio & passio fiunt per contactum, vt ait Aristot. in secundo de Generatione, & Corruptione. Item tangebatur iste leo cum à Iudæis captus est, & ligatus Annæ, Caiphæ, Herodi, & Pilato præsentatus: hæc autem in contactu fundantur. Apparet igitur ex prædictis qualiter leo iste tangeretur.

Sexta pars secundæ metaphoræ, scilicet. Leo, qui non tangebatur.

CAPVT LXVIII.

IN prædicta secunda metaphora particula sexta sequitur: scilicet. Qui non tangebatur. Et quia leo iste Christus Iesus vtramque humanam, scilicet, & diuinam in se naturam continebat, secundum vtramque hoc exponi potest. Si autem hanc particulam ad Christum hominem tempore, quo inter gentes conuersatus est, referamus, intelligi firma veritate non poterit. In toto namque tempore suæ conuersationis cum hominibus tangebatur, vt in superioribus disseruimus. Fuit quoque tactus post mortem suam, cum miles Pilati latus eius lancea perforauit, vt patet Matthæi vigesimo septimo capitulo: hoc autem sine contactu non fit: tangebatur quoque cum corpus illud benedictum de Cruce depositum est. Identidem quoque in tradendo illud sepulturæ tangebatur. Adhuc autem & vlterius eum deuotæ fœminæ tangere apparabant, cum eum aromatibus condire molirentur, sicut patet Matthæi vigesimooctauo, & Marci vigesimosexto capit. in quo voti sui compotes factæ non sunt: quia priusquam ipsæ ad monumentum venissent, Christus à mortuis resurrexerat, vt ex eisdem prædictorum Euangelistarum locis patet. Fuit autem Christus tangibilis, & actualiter tangebatur post suam beatissimam resurrectionem, quod ex apparitione eius facta Mariæ Magdalenæ liquet: quia cum Christum à mortuis resurgentem pedibus aduoluta osculari pararet, respondit Christus: Maria noli me tangere; nondum enim ascendi ad patrem meum. Si autem Christus nullatenus tangibilis foret, non interdixisset se tangere Magdalenæ: superfluc namque de impossibilibus præceptiua sanctio, aut interdictum apponitur, cum immutabile sit. Realiter autem Saluator noster post resurrectionem suam tangebatur, cum duabus Marijs in via se demonstrans ab eisdem eius genibus prouolutis passus est suos pedes beatissimos osculari. De his Ioannis capit. 20. Identidem factum legitur cum Christus Thomæ dubitandi visus est, dicens; Mitte manum tuam in latus meum, & infer digitum tuum in loca clauorum, & noli esse incredulus, sed fidelis; quod confestim Thomas expertus credidit, dicens; Tu es Dominus meus, & Deus meus. De his Ioannis vigesimo capit. Hic autem omnia in contactu sunt. Non ergo possunt hæc de ipso intelligi, scilicet, quod contactum non susceperit, dum in carne inter homines conuersatus est, siue ante suam acerbissimam mortem, siue post suam beatissimam Resurrectionem. Necessarium ergo est hæc de Christo homine intelligi prout in hostia est; tunc enim, aut sub tali conditione nullatenus sentiri valet, quod euidenter infertur, Christus quippe in speciebus panis non secundum quantitatem extensiuam, sed indiuisibiliter existit, sicut differentes primum horum figuratorum Paradoxorum elicuimus. Indiuisibile autem nullam sensationem causare, aut terminare potest; color enim in indiuisibili existēs videri nequit cæteræ autem immutatiuæ qualitates sensibiliter aliæq; actiuæ, & passiuæ actionem, passionem, immutationemq; habere nequeunt, nisi in subiecto diuisibili existentes. Sicut igitur homo Christus sub sacramentalibus speciebus in hostia,

Christus adhuc post resurrectionem tangebatur.

Indiuisibile nullam sensationē causat aut terminat

& cali-

& calice videri nullatenus poteſt, cum ſub eis indiuiſibiliter ſubſiſtat: ita tangi nequibit. Potentia quippe tactiua magis extenſam coexigit magnitudinem, cum magis de natura materiæ potentia tactiua, quam viſiua ſit: præcipue, quia hic contactum nuncupamus applicationem huius quantitatis extenſæ ad aliam; talem autem contactum ſine quantitate fieri prorſus impoſſibile cenſendum eſt. Ex quibus liquide inducitur, quod cum nos Chriſtum ſub ſpeciebus panis, & vini ſacramentaliter ſumimus, licet hoſtiam in partes minutiſſimas atteramus eam dentibus contrectantes, fractionem hanc in ſpeciebus panis ſuſcipi certum eſt, in Chriſto autem nullatenus. Sic quippe in fractione Chriſti dolor ſequeretur, quod ſubſiſtere non poteſt, vt in prioribus prælibauimus, præcipue autem, quia corpus Chriſti nullam in hoſtia paſſionem ſuſcipere poterat: quia ibi indiuiſibiliter exiſtit, organa autem noſtra vniuerſa, quæ ſiue actionis, ſiue paſſionis ſunt, quantitatiuam ſuſcipiunt extenſionem, nec in quidpiam agere poſſunt, niſi id quoque quantitate affectum fuerit. De corpore Chriſti in calice identidem ſentiendum eſt: quia ibi quoque in diuiſibiliter ſubſiſtere notum eſt: indiuiſibilis autem à diuiſibili paſſio nulla eſt.

Quãdo ſumitur Euchariſtia ſacramentum panis frangitur nõ autem Chriſti corpus Sacratiſſimũ.

Rationes aſſerentes Deum tangi non poſſe.

CAPVT LXIX.

HVNC autem de quo ſermonem agimus leonem, Deum quoque ſicut & hominem eſſe perſpicuum eſt, de ipſo igitur ſecundum quod Deus eſt prædicta particulã exponetur, ſcilicet: Quod non tangeretur. Deo quippe nullus triplicis contactus modus de ſupra aſſignatis conuenire valet. Primo quidem modo Deum non poſſe tangi liquet: quia nec frigiditas, nec caliditas, nec humiditas, nec ſiccitas, nec duricies, nec mollities eſt. Itidemque nec quodlibet de communibus ſenſibilibus. Eſt enim Deus ſpiritualis ſubſtantia: hæc autem, quæ prædicta ſunt corporum qualitates ſunt. Deus quoque ſecundo contactus modo ad potentiam tactiuam pertinente tangi nequit, ſcilicet, quod res tangatur. Nõ quidem ſeipſa, ſed quibuſdã tangibilibus quantitatibus, quibus ipſa affecta eſt, hoc quippe duntaxat corporibus qualitates ſenſibiles ſuſcipientibus congruere liquet. Deus autem corpus non eſt, ſed ſpiritualis, ſimplexq; natura, ſicut ſcribit Beatus Ioannes 4. c. Identidem Deus ſecundo modo tangi non poteſt, qui quantitati extenſæ, & non potentiæ tactiuæ conuenit; hic namq; contactus duabus dumtaxat quantitatem habentibus rebus conuenire dignoſcitur, cum altera alteri applicatur, quantitas autem in ſolis corporibus ſuſcipitur: Deus enim corpus non eſt: in eo igitur, nec quantitas, nec contactus vllus eſt. Leo igitur iſte, qui Deus erat, non tangebatur: quia cum Deus eſſet, Deo contactus nõ congruit. Ad huc autem hoc vlterius manifeſtatur: in Chriſto quippe duę erant naturæ, diuina, ſcilicet, & humana; perſona autem, hypoſtaſis, ſiue ſuppoſitum in Chriſto non erat perſona humana, ſed diuina: quia verbum totam Chriſti perſonalitatem continebat, vt in hoc metaphorico Paradoxo diſſeruimus. Quia veræ actiones, aut paſſiones omnes teſte Ariſt. perſonam, hypoſtaſim, aut ſuppoſitũ nominant, neceſſe eſt ipſum nominari non contactu; & quia Deitati ſecundum ſeipſam contactus nullatenus congruebat, dicemus leonem hũc, qui Deus ſit, nullatenus tactum fuiſſe. Licet prælibatæ ſententiæ ſolidæ innitatur veritati, breuiter, & velut ſub quodam epilogo prædicta diſſerentes dicemus, leonem hunc, qui Deus, & homo fuit: quia homo erat in paſſione veriſſime fuiſſe tactũ, & percuſſorum nefarijs manibus attrectatum: licet igitur ipſi, quibus iniquitas ſua mentita eſt, hunc leonem tetigiſſe, atque penitus extinxiſſe arbitrarentur, nihil tamen eum tetigerunt: quia Deus erat, qui contactum nullum ſuſcipit. Ex prædictis liquet qualiter Chriſtus tactus, aut nõ tactus fuerit.

Actiones & paſſiones ſuppoſitum nominant.

Pars ſeptima metaphoræ ſecundæ, ſcilicet. Leo, qui cognoſcebatur.

CAPVT LXX.

ORDINI conſequenti huius ſecundi figurati Paradoxi particula ſeptima eſt, qui cognoſcebatur. Secundum autem ſuperiorem exponendi modum, leoni huic, cui tanquam ſubiecto propoſitionis omnia prædicata applicantur, hanc particulam attribui neceſſe eſt, ſcilicet, quod leo iſte cognoſceret. Quamuis autem leo hic Deus verus eſſet, non eſt huius propoſitionis ſenſus, quod Deus cognitus non ſit: omnium namque nationum communis, ideoque naturalis exiſtimatio eſt, Deum eſſe: talis quippe eis neſcientibus mentibus eorum cognita eſt cognitio veritatis. De hoc Tullius in primo quæſtionum Tuſculanarum ediſſerit, cum de immortalitate intellectus agit. Idẽ ponit Lactantius de natura Deorum lib. 1. c. 2. vbi duorum in philoſophia errantium, ſcilicet, Diagoræ, & Prothagoræ deliramenta deſcripſit, quorum alter Deos eſſe negauit, alius vero eos eſſe in dubium reuocauit. De his tamen delirantibus prorſus relinquendo, cum omnium rationum communi, atque per hoc naturali veritati contraniti dubium non ſit. Nulla enim quantumcunq; barbarico modo depreſſa gens, aut ſub quolibet orbis cardine, aut ſub varijs climatum veſtigijs conſtituta, ita vt ad exttemos cœli circulos inclinata, ſic eſt, quæ aliquam deitatis imaginationem non habeat. Nec quiſquam de gentilibus nobis obijcere poterit, dicente Pſalmiſta; Notus in Iudæa Deus, & in Iſrael magnum nomen eius; in quo à cæteris nationibus deitatis notionem ſecludit. Gentilibus autem error in poſitione plurium Deorum fuit, ita vt eum, qui non erat, Deum facerent, non tamen in non cognoſcendo Deum errauere, omnes quippe, aut verum, aut falſos colebant Deos. Item Apoſtolus Paulus in Epiſtola ad Romanos c. 1. Deum naturaliter cognoſci, atque quod æternus ſit ait, ſcilicet: Inuiſibilia Dei per ea, quæ facta ſunt à creatura mundi intellecta percipiuntur, & eius ſempiterna deitas, ita vt inexcuſabiles ſint; ſcilicet, quod ſolo naturali iudicio per res creatas Deum, & aliquas eius cõditiones cognoſcere in promptu eſt, nec quiſquam ſe excuſare valebit, quod ignorantia deitatis quidpiam inique geſſerit. Sic quidem Phyſici ſpeculatores inueſtigantes inuenere à rebus infimis ad cauſam altiſſimam conſcendentes. Hunc inueſtigandi modum aliqualiter tangit Ariſt. in 7. & 8. Phyſ. Deum eſſe naturaliter cognitum fore, atque cuilibet per ſe patere. Diſtans ab intentione noſtra inueſtigatio eſt, de qua diffuſius ſuper Exod. in 5. c. diſſeruimus.

Expoſitio ſeptimæ partis ſecundæ metaphoræ.

CAPVT LXXI.

DVÆ igitur, de quib. dicebamus particulæ, ſcilicet. Qui cognoſcebatur, & non cognoſcebatur; ad hũc ſenſum referri nequeunt, quod Deus cognitus naturaliter, aut incognitus ſit; ſed referri debent, an iſte leo cognitus, vel incognitus foret. Eſt autem leo iſte, de quo agimus homo Deus, & Meſſias, ſecundum quæ tria ventilandum eſt, an cognitus, incognituſue fuerit. Primo autem leo iſte cognitus erat, quod homo eſſet; quia omnes eum intuentes nulla ambiguitate oppoſita hominem iudicabant, cum corpus verum eum habere cernerent, ſicut cæteros, quos homines compellabant, noſcebatur quoque à muliere natus, & eadem, quæ cæteri homines faciebant operari. Aliqui tamen hæretici poſtea in Eccleſia Chriſti exorti ſunt, qui in Chriſto maculam poſuere, quam Iudæi capitales inimicitias in Chriſtum fouentes nequaquam arbitrabantur ponendam, ſcilicet, quod Chriſtus verus homo non erat, ſed quod corpus ex aere phantaſticum ſumpſerit; quod totaliter condemnat Eccleſia. Ita quippe ſolida veritate catholica Chriſtum hominem confiteri compellimur. ſicut eum verum Deum vlla ſine ambiguitate cenſemus. Sic ſcribit Athanaſius in ſymbolo fidei noſtræ. Liquet igitur ex prædictis leonem hunc cognitum fore, quia eum omnes homines verum hominem exiſtimarent. Erat quoque cognitus iſte leo, quia Virgo Domina noſtra eum certiſſime cognoſcebat myſtico ſpiramine, nullo virili ſemine interpoſito genitum fore, ipſaque ſciebat nullum aliquid eius generationem virilem acceſſum interceſſiſſe, ſicut in cæteris concipientibus mulieribus effici notum eſt. Cognoſcebatur quoque leo iſte identidem ab vtero prodiiſſe nulla clauſtrorum virgineorum facta ruptione, ſicut in cæteris parientibus experimur; hoc autem vere mater cognoſcebat, vt quippe, quæ experiens didicerat.

Chriſtus cognitus à virgine.

A

De eadem septima parte secundæ metaphoræ.

CAPVT LXXII.

HIc autem metaphoricus leo cognoscebatur Messias à matre scilicet quod saluator futurus erat: sic enim Angelus deseruit cum nomen Christi, quod in circuncisione imponendum erat reuelauit, & vocabis nomen eius Iesum, id est Saluatorem: ipse enim saluũ faciet populum suum à peccatis eorum. Item sicut & matri vt Messias cognitus erat, ita & discipuli eius eum cognoscebant: eo quippe prædicante eum Saluatorem, siue Messiam esse crediderunt, ideo cum in cœlum ascensurus esset post suam beatam resurrectionem inquisierunt quando redempturus, aut restituturus esset regnum Israel dicentes: Domine si in tempore hoc restitues regnum Israel, vt habetur Actuum primo cap. Dæmones quoque, qui arrepticiorum corpora obsidebant, eum vt Messiã, & verum Deum cognoscebant: & cum eos aliquando ab obsessis corporibus expelleret, clamabant eum Messiam, & filium Dei esse. Ideo cum eos expelleret, cogebat eos sub silẽtio exire, ne eum aut Deum, aut Messiam clamarent. Sic ait beatus Marcus c. primo, & secundo, ipse autem increpabat eos, nec sinebat loqui, quia sciebant eum. Item hunc leonem Deum esse Domina nostra virgo cognouerat, quia cum Angelus ei diuinam referret ambasiatam, ait: ideoque quod ex te nascetur, sanctum erit, & vocabitur filius Dei. Apostoli quoque Iesu eum Deum crediderunt, & cognouerunt, ideoque in eum credebant. Et cum aliquem de Discipulis ad se Christus vocaret, prædicans, ei se Deum, & Messiam ostendebat, & sic in eum credebant, de quo Ioan. 2. cap. quando conuertit aquam in vinum, scilicet hoc est initium signorum, quod fecit Iesus coram discipulis suis, & crediderunt in eum. Ex prælibatis liquet, qualiter Christus leo iste cognitus fuerit.

B

Pars octaua secundæ metaphoræ scilicet leo, qui non cognoscebatur.

CAPVT LXXIII.

PRÆNOMINATÆ huius secundæ metaphoræ particula octaua est: Qui non cognoscebatur scilicet quod leo iste non cognoscebatur: & quia leo iste homo, & Messias, atque Deus est, vt in præcedentibus differetur: necessarium est secundum hoc tertiam particulam hanc exponi. In primo autem quod est, hunc leonem hominem esse, cognitus fuit, nec potest dici incognitus: omnes namque Christum intuentes eum hominem esse sciebant, in eo corpus verum, vt in cæteris inspicientes. Hic tamen leo, qui homo erat, non cognoscebatur à pluribus, mystico spiramine sine virili semine genitus, atque sine virgineorum claustrorum ruptione in lucem emissus: sed potius Virginem Dominam nostram ab aliquo adulterino viro grauidatam existimabant: nam virum eius Ioseph præ senectute ad gignendum impotentem censebant, sicut in primo figurato Paradoxo exposuimus. Identidem autem Ioseph vir eius, cum à se incognitam sciret, ab aliquo adulterino viro grauidam iudicabat. Iudicansque huius affligebatur, sicut in præcedenti metaphora explicauimus. Homines autem sani cordis, qui nihil perperam in virgine factum existimabant, eam à viro suo Ioseph grauidatam credebant. Non igitur erat cognitus iste leo, quod Spiritu sancto conceptus, atque sine claustrorum virgineorum ruptione in lucem editus sit: sed potius communi aliorum hominum modo eum genitum natumque arbitrabantur. Iste quidem leo Christus, vt Messias cognitus non est. Iudæi namque Christum Saluatorem, aut Messiam non credebant: sed quia ipse aliquatenus se Messiam respondebat, semel eũ inquisierunt dicentes: Quousque tollis animam nostram? Si tu es Christus, dic nobis palam. Et licet interdum actiones aliquas Christi inspicerent eum Messiam prætendentes, totaliter tamen Messiam fore non credebant: & licet aliquando eum Messiam esse firmiter crediderint, super existente æmulatione, omnibus quippe Christi actibus inuidebant, excæcatum est insipiens cor eorum, & eum plene Messiam non credebant, & licet aliquando crederent, rursus leui motu discredebant. Adhuc autem mortuo Saluatore, & à mortuis suscitato Iudæi eum Saluatorem nesciebant: sed de hoc potius sub ambiguo inquirebant, vt patet Actuum 5. cap. vbi cum semel Iudæis ad consilium congregatis, & super vinculatione quorundam Apostolorum mota quæstione de Christo, an Messias esset, dubia quæstio orta est tunc Gamaliel vir boni animi, itemque discipulorum Christi amator, vt quippe, qui postea ad fidem Christi conuersus est, sub ambiguo exemplum posuit de duobus, qui se iisdem temporibus Messiam appellauerant, scilicet, Theodas, & Iudas Galilæus, quorum vterque cito periit, vt ibidem describitur. Concludens autem Gamaliel hac sententia vsus est, vt doctrinæ Christi sequaces non exterminarentur confestim, sed relinquerentur suis traditionibus, quod si fortassis aliquid veritatis doctrina illius continebat permaneret in miraculorum operatione. Si vero non contineret veritatem, cito à fundamentis exterminandam fore, atque in seipsa prorsus labefactandam: liquet igitur eos dubitasse Christum fore Messiam. Item leo iste à Iudæis, vt Deus cognitus non est: nam quamquam eum hominem scirent, Deum tamen esse non opinabantur: sed cum maioribus eum laudibus extollerent in miraculorum manifestis operationibus eum prophetam magnum prædicabant. Apostoli quoque eum Deum non cognouerunt, licet interdum cognouissent, aliquando tamen non arbitrati sunt: sicut accidit toto tempore passionis, & Dominicæ sepulturæ vsque post resurrectionem suam: nam his, quæ à Christo dicta erant penitus non assensi sunt. Sicut ex duobus Christi discipulis euntibus in castellum Emaus liquide comprobatum est, quibus Christus apparens ardenter eorum increpauit incredulitatem, sicut scribit beatus Luc. 24. cap. Tunc vero tota fides mansit in virgine, ipsa namque firmissime assentiebatur Christum surrecturum, & ad cœlos ascensurum. Ex prælibatis liquet qualiter leo iste Christus cognitus non extiterit.

C

Quomodo Iudæi non cognoscebant Christum.

Pars nona metaphoræ secundæ, scilicet: Leo, qui tenebatur.

CAPVT LXXIV.

HVIVS Paradoxi particula nona est, qui tenebatur, hæc autem sicut, & præcedentes ad leonem hunc Christum referenda patet. In quo aduertendum est, quod teneri est capi, aut ligatum esse. Iste autem leo Dominus noster captus est, quia eum colligauere Iudæi, & quia Christus Deus & homo erat, secundum quamlibet particularũ exponenda est, Christum leonem captum fuisse. Primo autem de Christo homine exponendum est: nam ipse homo Christus post cœnam illam recolendam quintæ feriæ per noctem domum egressus abijt in hortum trans Torrentem Cedron, in quem ipse frequenter ire cõsueuerat, vbi cum magno oraret spatio, Iudæi, & Gentiles ministri missi à principibus sacerdotum eum religatum tenuere. Erat autẽ religatum collum benedicti Iesu, sicut solent capite puniendi ad supplicia trahi, & sic ad Annam, & Caipham principes sacerdotum ductus est. Erat autem Caiphas summus pontifex anni illius, vbi diu tentus est, nouissime autem illusus ad domum Pilati, & Herodis ductus est. In his autem proprie Christus captus erat, quoniam Christus verus homo erat, & poterat detineri. Sed adhuc in hoc vlterius speculandum est, quia teneri vt tangi est, detentio quidem sine contactu esse nequit: de Christo autem in præcedentibus probauimus, quod tangeretur, & qualiter tangeretur. Identidem ergo accipiendum est, quod Christus teneretur. Item teneri signat quempiam in quouis loco inuitum esse, aut quod ad quempiam locorum trahatur inuitus: hoc tamen in Christo adhuc, secundum quod homo est totaliter affirmare nequimus. Nam licet benedictus ille Iesus per omnium istorum iudicum hospitia traheretur, inuitus tamen hoc non ferebat: sed penitus spontanee omnia ista subibat dignatus est namque prædicta pro saluando humano generi tolerare.

D

Obiectio contra prædicta, & quædam de duplici anima in Deo.

CAPVT LXXV.

FORSITAN autem quispiam in hoc nitetur ex his, quæ Christus dixit, & habentur Matth. 26. cap. scilicet. Tristis

E

F

est ani-

A

est anima mea vsque ad mortem: nullus tamen tristatur, nisi de eis, quæ eo nolente eueniunt: sequitur ergo hanc pœnam Christo inuito inflictam, atque per hoc eum non spontaneè detineri. His autem respondendum est, in prælibatis Christi verbis animam pro spiritu artus vegetante non accipi, sed pro vita. Hoc autem apparet: nam in Christo eadem, quæ in cæteris hominibus cernimus, erant, scilicet, dupliciter animæ pars sensitiua, & rationalis. Sensitiua aut in irascibilem, & concupiscibilem scinditur, irascibilis autem est, qua in eos, qui nobis offensi sunt debachamur, aut in eos, qui voce, aut re iniuriam intulere, siue cum duntaxat contemptus factus, aut existimatus est: in hoc enim irascibilis tendit, vt patet per Arist. in 7. Ethicorum. In hoc autem irascibilis semper mouetur, quamquam interdum ratio iudicet in his vindictam non sumendam. In hac autem sola particula nullo alio accedente peccatum, aut recte factum est, quia hæc particula iudicii, atque libertatis expers est. Alia quoque sensitiuæ pars est, quæ concupiscibilis dicitur, qua omnia, quæ gustui, & tactui delectabilia sunt, cõcupiscimus: hæc autem frequenter concupiscimus, quæ rationi nostræ dissona sunt, & ea fieri interdicit. Est igitur in his sensitiuæ particulis plerunque rationi dissona affectio, in quo tentationes causantur, & afflictiones nimiæ eorum, qui modesti secundum rationem viuere volunt, insurgente sensitiua particula in arbitrium rationalis, & non sentiente ratione ali in his, quæ à sensitiua expetuntur, sicut in continentibus, atque temperatis hominibus est. In hac sensitiua particula omnia desideria, & affectiones reperiuntur, quæ militant in rationem, & passiones à Philosophis nominantur. In hac autem parte lætitiam, & tristitiam reperimus, in quam exteriora his, quæ intra sunt, aut congruunt, aut dissentiunt. Hæ autem sensitiuæ binæ particulæ in omnibus hominibus sunt. Et quia Christus verus homo erat, necessarium quoque erat in eo omnes has affectiones esse, & partem rationalem. Tamen in nobis valde, & in Christo diuersæ erant: nam in parte sensitiua passiones in nobis sunt rationis iudicium, aut perturbantes, aut saltem disturbantes, quæ interdum nos à rationali decreto penitus distrahunt: frequenter autem deprimunt: aut si horum nihil sequatur, valde affligunt. Hoc pacto viri sancti diuersis passionibus tribulabantur, in quo eos nimis mereri constabat. Horum autem nullum in Christo veniebat, primo, quia motus illi passionales rationalem eius partem nec perturbant, nec disturbant, ita vt ratio in Christo sensitiuis affectionibus acquiesceret: quia tunc necessarium erat peccatum mortiferum, aut veniale saltem confici, quod à Christo prorsus diffitemur. Sic ait beatus Petrus Canonica prima cap. 2. Christus passus est reliquens exemplum, vt sequamur vestigia eius, qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in lingua eius. Sequitur ergo in Christo passiones non fuisse, quæ eum turbarent, ita vt eius rationem in aliquo deprimerent. Item in Christo passiones nullæ erant, quæ rationi derogantes eam multum affligerent, ita vt Christus homo tribularetur, sicut nos in eisdem consueuimus tribulari. In Christo quippe inobedientia ista partis sensitiuæ ad rationalem, quæ in nobis est nullatenus erat: ista enim peccati originalis pœna propinqua erat, quam in se Christus non habuit, quia imperfectio magna erat, quia omnes talium pœnalitatum modi inuoluntarij sunt, in inuoluntariis autem meritum nullum est. Christus tamen in omnibus, aut pœnalitatibus suis nimium merebatur. In nobis quidem concupiscentiæ passio est, quæ vos ad omnia delectabilia tactus, & gustus incitat, vt ea, quæ rationi delectabilia disgruunt sæpissime auellemus. In Christo autem tale nihil fuit, quia nunquam in his, in quibus nos tentamur tentatus est, vt interdum, aut ad gustus illecebras, aut ad veneream molliciem moueretur, cuius fundamentum est: quia facultati Christi omnes suæ sensitiuæ particulæ subserant, nobis autem nequaquam subsunt.

B

C

In Christo non erant passiones.

CAPVT LXXVI.

QVAMQVAM igitur, vt prælibauimus, in partibus sensitiuis Christi aliqui motus, vt nobis sunt existerent passiones tamen non erant, quia istæ nos, aut durissime affligunt, aut ad iniquas operationes peruertũt. Christum autem Saluatorem nostrum nullus vnquam talis motus, aut afflixit, aut ad impiam operationem coegit: sed vocabantur motus isti propassiones, id est, motus longe à passionibus distantes, scilicet, quod passionum nostrarum conditionem nullam habent: ideoq; longe à passionibus sunt. De his tangit Magister sententiarum in 3. in 15. 16. & 17. dist. In Christo tamen erant aliqui motus partis sensitiuæ: in ipso tamen eo nolente non insurgebant, sed vltroneo, & itidem iubente. Isti autem sunt lætitiæ, siue gaudia, & tristitiæ. Faciebat nempe Christus in sua sensitiua concupiscibili aliquando lætitiæ motum insurgere, & hoc gaudebat. Identidem quoq; sæpius in se tristitiæ motum faciebat, quo satis acerbe tristabatur. Quod autem hæ lætitiæ, aut tristitiæ passionales in inuito Christo non insurgerent. sed volente illo, atq; iubente conficerentur, liquet ex his, quæ habentur Ioannis in primo cap. videns autem Iesus, infremuit spiritu, & turbauit seipsum. Non est par sermo de cæteris hominibus, scilicet, quod ipsi seipsos turbent, sed quod ingruentibus amaritudinibus nolentes perturbentur: nam cum turbationem summopere fugerint, eos sequitur perfecta calamitas, cum in nullo requiẽ habere possint. Iuxta illud Iob 33. Si dixero, consolabitur me lectulus meus, tunc terrore concutis me. De Christo autem secus dicitur, scilicet quod ipse infremuerit, & seipsum turbauerit, id est, quod nõ in eum renitentem turbatio ingruerit: sed quod ipse vltroneus eam in se concitauerit, atque si perturbari renuisset, ab eo omnis prorsus fugisset calamitas. Secundum igitur has turbationum moles, quas in se vltroneus concitabat, inquit, quod prædictum est, scilicet, tristis est anima mea vsque ad mortem.

D

E

Notandum penes prædicta.

CAPVT LXXVII.

QVOCIRCA adhuc acutius speculandum est, quod licet Christus spontanee passiones in se agniculos concitaret, aut potius amaritudines, & eas diutius permanere iuberet, quæ in nobis prorsus renitentibus, & inuitis fiunt: cum tamen semel in eo concitatæ essent, idem in eo efficiebant, quod in cæteris hominibus fieri cognitum est, scilicet, quod cum Christus spontanee aliquem lætitiæ motum in parte cõcupiscibili iuberet insurgere, ita eo motu vere gaudebat, vt nos gaudere consueuimus rerum prõsperitate commoti. Itidem corpus suum illa lætitia reficiebatur, & impinguabatur, sicut solent cætera humana corpora impinguari. Sic enim ait Salomon prouerbiorum. Animus gaudens floridam facit ætatem: spiritus tristis deficcat ossa. Item sicut cum nobis alicuius aduersi concepti tristitia obrepens magnas molestias ingerit: ita vt vehementer labefactemur, atque viribus destituti tota corporis molla deficiemus: ita in Christo conceptorum aduersorum insurgens eius iussione tristitia totam benedicti corporis molem viribus eneruabat. His tamen inconcusse manentibus, facultati illius hominis Iesu suberat interdum affligi, aut lætari, sicut spontanee decreuisset. Postquam tamen semel illum motum suscepisset, non suberat facultati eius affligi, aut non affligi: sed ita vt nos ad quodcunq; istorũ cogeret, dum eum motum in se manere iudicasset. Hoc tamen specialiter ei suberat, quod quotiescunque decreuisset, motus ille cessaret, atque perinde quidquid ex passionali motu efficaciæ prosperæ, aut aduersæ in Christo sequebatur. Liquet igitur, quod Christus amaritudines, aut afflictiones, quas nos suscipimus susceperit. Sicut igitur si quispiam è nobis tristitiam semel susciperet, illa insistente vehementer conquereretur: ita cum Christus in se iussione sua motum talem susceperit, nimia affectione augebatur. Et quia tempore acerbissimæ passionis benedictus Iesus in se tristitiæ motum causare dignatus est, secuta fuit in eo tam horrenda tribulatio, vt iam homini illi misericordiam sicut afflictis hominibus mereremur. Hoc autem euidentius dilucidatur, quia cum in hac vehementi angustia CHRISTVS existeret, accessit angelus à beata Trinitate missus, vt hominem illum penitus desolatum consolaretur. Sic patet Matthæi vigesimo sexto cap. Accessit angelus confortans eum. Hoc autem modo verba illa protulit, scilicet. Tristis est anima mea vsque ad mortẽ, id est, tristis est vita mea, aut anima mea, donec mo

F

In Christi acerbissima passione tristitia est causata.

riar:

riar: quasi dicat, ante mortem mihi tristitia auferenda nequaquam est: sed exponendum est: Tristis est anima mea vsque ad mortem, id est, tristis est anima mea siue vita, vel ego ita tristis nunc sum, ac si realiter occiderer, aut transfoderer gladio, aut quolibet alio cruciatu plecterer amarissimo. Liquet igitur Christum in passione tristem fuisse, non quidem, quod ipse mortem, aut passionem illam refutaret: sed in se tristitiam quandam, quæ pœnarum pars erat sustinere decreuerat. Item patet non concludi, quod quidam voluere, scilicet, Christum renitentem captum fore.

Obiectio contra ea, quæ contraria sunt.

CAPVT LXXVIII.

OBVIATVRVS eis, quæ determinata sunt quispiam fortassis arguet, assumens quod habetur Matth. 26. Pater si possibile est, transeat à me calix iste: si tamen Christus voluntariam mortem subijsset, nullatenus calicem pœnalitatis à se auferri precaretur. Huic respondendum est, Christum vltroneum mortem illam amarissimam subiisse. Quod euidenter insinuat Isaias 53. c. Oblatus est, quia ipse voluit: si ergo noluisset, nequaquam fuisset oblatus. Item si Christus mortem vltroneus non sustineret, nihil moriens meruisset: quia actus in tantum meritorii, aut demeritorii sunt, quantum de voluntario habent. Vbi autem voluntarium nihil est, nullum meritum, aut demeritum reperitur. Item si loca euangeliorum, in quibus de morte Christi processus est, diligenter aduertantur, satis perspicuum erit, Christum non inuitum, sed spontaneum cruciatus tolerasse. Cum autem fortassis quidpiam inueniatur mortem Christi inuoluntariam fuisse insinuans, non sic intelligendum est, vt ipse mori noluerit: sed quod Christus spontanee aliquam tristitiæ passionem assumpserit, qua sicut solent cæteri hominum vere affligitur, atque ex hoc quibusdam non attente speculantibus mortem inuitus suscepisse videbatur, licet sic reuera non constat. hoc autē euidenter patet ex prælegata auctoritate beati Matthæi 26. c. Pater si fieri potest, transeat à me calix iste: non tamen sicut ego volo, sed sicut tu vis.

Tres in Christo inclinationes fuisse constat.

CAPVT LXXIX.

QVOD acutius speculantibus tres nobis in Christo tunc aut affectiones, aut verius inclinationes fuisse prodit. Prima autem electio, aut volitio diuina erat de morte Christi decernens, quæ patefit, cum dicitur: Non sicut ego volo, sed sicut tu. Hæc autem verba ad patrem diriguntur, ex quo necessario inducitur determinatam voluntatem habuisse, quod Christus moreretur, & quia Pater, Filius, Spiritus Sanctus vnius substantiæ naturæ atq; essentiæ indiuidualis sunt, necessarium est, vt quod vna personarum velit, hoc & reliquę velint: ideo secunda Trinitatis persona, quæ verbum erat, & homo Christus, determinate volebat morte hominis Christi, quæ erat mors sua. Secunda electio, siue volitio, aut potius affectio erat passionalis partis sensitiuæ, & quia in Christo non passiones, sed propassiones erant, vt in superioribus declaratum est, hæc autem affectio erat quidam passionalis timor, quo Christus mortem aliquatenus refutabat, vt fugeret. Hanc autem affectionem sicut cæteras, de quibus supra diximus, quæ in Christo causabantur, Christus ipse iussione sua causauit, hoc autem in existente timore oportebat Christum mortem eo timere, atque fugere, & ne ei superueniret exorare. Hanc autem affectionem passionalem insinuat beatus Matth. in prædictæ auctoritatis verbis, cum ait: Pater, si fieri potest, transeat à me calix iste. Hoc enim dicens insinuatum esse aliis volebat, eum mortem formidare, atque pro posse vitare.

Cur est, quod Christus insinuabat se inuitum mortem subire, cum à principio pro peccatoribus statuisset mori.

CAPVT LXXX.

ALIQVIS nunc quoque inquiret, cum Christus verus Deus esset, & ab æterno mortem vltroneam pro peccatoribus subiturum decreuisset, cum in se talem passionalem motum causabat, quomodo insinuaretur eum inspontaneā mortem subiisse? Huic autem respondendum est, quod sicut ex prælibatis lucide patet, motus iste passionalis timor, qui in Christo insurrexit non eo inuito fuit: sed eo iubente concitatus est: non tamen à mysterio prorsus vacat in Christo hūc timorem fuisse causatum. Existunt nempe huius duæ rationes, quarum prima est, vt veram in se humanitatē indicaret, sciebat namque hæreses in sua Ecclesia pullulaturas, & quæ postea temporum interuallis exortæ sunt. Quidam fuere hæretici, qui astruebāt Christum carnem veram humanam non assumpsisse, atque perinde nec verum hominem esse, sed corpus phantasticum accepisse: qui magnus valde error, & à tota damnatus Ecclesia, ad quem penitus eliminandum quædam in se Christus ostendit, quæ eum verum hominem esse, & verum corpus humanum assumpsisse indicarent: hoc autem est, vt passiones humanas acceperit atque in se eas demonstrauerit, scilicet, timorem, & lætitiam, quæ in omnibus animalibus perfectis, & potissime in hominibus sunt: cum igitur Christus in se istas demonstraret, manifestum erat, eum verum hominem esse: hoc apparuit, quia in se timorem ostendit, cum verissime mortem illam timuerit. Secunda autem, & præcipua huius timoris causa cur in Christo surrexerit fuit, vt toraliter affligeretur: nam dolor, tristitia, gaudium, & spes, passiones sunt in parte sensitiua, vt autem dolor iste vehemens in Christo esset, in quo nimis pateretur, fuit in eo timor concitatus: Si enim timor iste moriendi, & desiderium mortem euitandi in Christo non fuisset, duntaxat ipse passus fuisset, cum illa ei cruciatus irrogata sunt. Nunc autem incusso isto timore mortis vehementer affligebatur in seipso, priusquam alia sui corporis cruciatus experiretur, qui ab extra inflicti forent: ipse nempe se certissime moriturum præuiderat, & hoc excusari impossibile esse cognouerat. Nunc igitur mortis incusso timore, & desiderio fugiendi, conficiebatur in eo acerbus dolor, sicut cum ei flagella aut vulnera infligebantur, hoc autem stupendum diuinæ est bonitatis insignium ad nos, & magnæ securitatis iudiciū ad hominē Christum, secūdum quod deificus ille homo tam diutius affligeretur longissimas perferēs passiones. Nec enim quispiam excogitet tunc primo Christi cruciatus inchoasse, cum primo ei alapæ, & capitis tunsiones inflictæ sunt. Sed ex eo, quo ei Deus hunc inflixit timorem horrificum: æqualiter quippe timor hic Christum afficiebat, vt cætera quę ei postea cruciatus irrogata sunt, quod liquidius manifestat B. Matth. 26. c. scilicet, factus est in agonia, & prolixius orabat, id est, quod in Christo magna affectionum controuersia orta est, ita vt bellum verissimum videretur. Insurrexit autem horrificus ille, & passionalis timor in iudicium rationis, & quantum diuina sanctio iusserat afflictio in Christo sequebatur non quælibet, sed stupenda: ita vt domini cum illud corpus ingruentium spiritualium afflictionum ingenti mole depressum sanguinei humoris guttas exsudauerit, quod nisi magnis ingruentibus cruciatibus nunquam fit: hoc autem scribit beatus Matth. c. 25. Factus est sudor eius tanquam guttæ sanguinis decurrentis in terram. Hoc autem cruciatus genus ita horriferum extitit, quod tenerrimo homini illi Christo in dolorum suorū primordiis pene intolerabile fuit. Quā ob rem sancta illa atque immensa Trinitas hominem Iesum, quem sibi verbum siue secunda Trinitatis persona vnitate hypostatica vnierat, penitus non derelinquens eius calamitatibus subleuandis consolatorem angelum destinauit. Hoc autem scribit beatus Matt. c. 26. Et accessit Angelus confortans eum. Duabus igitur rationibus liquidatum est, quare Sancta Trinitas hunc passionalem timorem in homine Christo insurgere iussit.

De tertia inclinatione omnia cap. 79.

CAPVT LXXXI.

INCLINATIO aut electio tertia, quæ tunc in homine Christo extitisse dignoscitur, erat quædam liberi arbitrii diffinitio, qua morte eligebat diuinæ voluntatis decreto cōsentiens, secundum quam homo Christus spontaneā subiisse mortem recte dicebatur, quoniam huic voluntas sua addicta erat. Hæc autem humanæ voluntatis diffinitio apparet

Matth. 26. ca. cum dicitur: Verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu vis. Quod igitur Christus vellet nō ita fieri, sicut ipse affectabat: sed sicut diuina libertas elegerat, tertia pandebat volitio, quasi sub epilogo in his verbis ingruēte passione tres in homine Christo volutiones siue inclinationes fuisse comparatum est. Prima passionalis affectio quam verba illa liquide complent, scilicet: Non sicut ego volo: patenter quidem in his aperitur eum desiderasse non mori. Secunda harū volitionū erat diuina electio, atq; firma sanctio, qua diffinitum erat Christum hominem moriturum, quod aperitur cū dicitur: Sed sicut tu vis. Hic enim voluntas alia erat, quæ ab illa, de qua prius dicebatur distans erat. Tertia volitio erat rationalis voluntatis, siue humani liberi arbitrii diffinitio, quod his verbis patefit, cum dicitur, non sicut ego volo, in quo diffinitionem contra sensitiuam affectionem tribuebat. Ex his responderi potest illi auctoritati Beati Matt. ex qua aliquatenus apparet Christum inuoluntariè istos subiisse cruciatus, sed potius contrarium sequitur, sicut ex præcedentibus declaratum est. Item proditur quod superius tetigeramus, scilicet Christum non inuitum captum, & detentum fuisse, cum teneri coactionem, aut colligationem dicat tollentem arbitrium voluntatis.

Expositio quartæ partis secundæ metaph. s. Qui tenebatur.

CAPVT LXXXII.

PRAETEREA leo iste Christus Deus erat. ideo secundum diuinam naturam exponi potest particula ista, scilic. Qui tenebatur. Nam licet diuina natura secundum se teneri non pōt, vt magis inferius disseretur, poterat tñ dici, Deum teneri, aut detineri: quia homo ille, quia vere teneba tur Deus erat, & tenendo hunc hominem Deus tenebatur. Omnes quippe actiones, aut passiones personam, suppositum, aut hypostasim nominant, sicut Aristot. in plerisque locis protestatur. Et quia verbum diuinum, quod Deus est, est persona hypostatis, vel suppositum in Christo, necessario ab isto actu denominari debebat, sc. vt dicamus, Deus, aut verbum tenetur. Item sicut cum hominem Christum videmus, dicimur Deum videre, & eum audiendo dicimur Deum audire: quia ille Deus, & homo est: ita tenendo illum, qui est homo Christus, detinetur Deus. Item cum hostiam consecratam videmus, aut in calice Christum sub vini speciebus latentem, dicimur Christum videre, quia sub illis sacramentalibus speciebus in hostia & calice Christus latet: ita cum Christum hominem detineri concedimus, necessarium est, vt Deum quoque detineri concedamus, quia homo ille Deus erat. Identidem hoc confiteri possumus ex quodam speciali locutionis modo, qui apud theologicos doctores communicatio idiomatum appellatur qui in hoc consistit, vt prædicamenta homini consequentia Deo attribuamus, & prædicamenta Deo congruentia de homine affirmemus, scilicet dicentes, Deus mortuus est, passus est, flagellatus est, atque siti, & fame debilitatus. Ista quippe humanæ conditionis prædicata sunt: & conuertentes prædicata soli Deo congruentia de homine prædicamus, vt quod iste homo creauit mundum, iste homo mortuos suscitauit, infinitus atque omnipotens est. Sic igitur in proposito esse poterit, quod istud prædicatum, quod est teneri, quod homini conuenit Deo attribuamus, dicentes: Deus tenetur. Quæ autem sit ratio, cur theologica consideratio vtatur hoc modo loquendi, quod est communicatio idiomatum, alterius est speculationis, cuius inuestigationem in præsenti relinquamus. Ex superioribus inducitur, qualiter ista particula intelligenda sit, scilicet, quod Deus teneatur, aut quod leo iste tenetur.

Pars decima secundæ metaphoræ. s. Leo, qui non tenebatur.

CAPVT LXXXIII.

IN hoc autem secundo metaphorico Paradoxo vltima particula est leo, qui non tenebatur. Circa quod aduertentes dicendum, quod sicut in superioribus liquet, leo iste Deus, & homo erat, & veluti particula superior. s. Qui tenebatur de duplici natura in Christo exposita est: ita ista particula. scili. Qui non tenebatur, de vtroque intelligenda est. Primo autem cō siderantibus leonem hunc hominem fore, dicēdum est eum non teneri, quia vt in prælibatis diss e ruimus, teneri est cum aliquid in quouis loco inuite cust ditur, aut ad locorum quempiam non spontaneè trahi tur Et quia Christus, etiam vt homo erat, non inuitus tenebatur, restat, vt eum hominē teneri diffiteamur. Manifestatu autem sic, quia Christus homo confessus est se libenter iuxta diuinam sanctionem mortem subire velle, si igitur contra nitere tur mors eius electioni non consentiret diffinitioni diuinæ, vt moreretur. I tem cum Christus in horto in nocte præcedente parasceuen extitisset, inquirentibus eum Iudæis se obtulit, dicens: Quem quæritis? ipsi autem responderunt: Iesum Nazarenum. Quibus rursus respondit: Ego sum. Si ergo homo ille Christus Iesus vltroneus illam accerbissimam mortem non amplecteretur, non se obtulisset Iudæis inquirens ab eis, quem quærebant. Item cum Iudæi, & Gentiles Christum inquirentes responderi sibi audierunt, cæciderunt retrorsum, vt habetur Matt. 26. Si igitur mortem illam homo ille Iesus renuisset, ipsis retrorsum cadentibus inde recessisset: sed non recessit: ergo illam libenter amplexus est. Item postquam Iudæi cadentes in vigorem, & statum rediere priorem, Christus denuo ab eisdem inquisiuit: Quem quærerent? Qui responderunt: Iesum Nazarenum. At ille ait: Si ergo me quæritis, sinite hos abire, & confestim in eorum se tradidit potestate: sed si ipse mortem vltroneus non subiret, in eorum manibus non se poneret: ergo mortem spontaneam amplexus est. Item cum Iudæi Christū in horto colligassent, eum vinctum ducentes, Petrus percutiens gladio Iudæi cuiusdam serui principis sacerdotum amputauit auriculam, quem Christus increpans, ait: Mitte gladium tuum in locum suum: omnis enim, qui gladio ferit, gladio peribit: calicem quem dedit mihi pater non vis, vt bibam illum? Si tamen Christus mortem illam spontaneè non subiret Petrum à percutiendo non impediret: nec eum percutientem argueret: sed potius ei quod factum erat complaceret: sed non placuit, quin potius Petrū huius reum fecit. Liquet ergo eum voluntariè mortem hanc fuisse complexum.

Quædam attinentia ad capitulum præcedens.

CAPVT LXXXIV.

AMPLIVS dictis addiicitur, quod Christus post hæc Petro dixit: an putas, quod non possum rogare patrem meum, & exhibebit mihi modo plusquam duodecim legiones Angelorum? sed qnomodo implebuntur scripturæ? scilicet, quod si Christus mortem illam subiturum se non præuidisset, atque elegisset, affuissent plures ibi, quam duodecim legiones Angelorum, qui Iudæos Christi comprehensores quasi in instanti deleuissent. Hæc autem omnia de Christo homine intelliguntur. Nam de Christo, vt Deus est, intelligi nequeunt: nam Christus, vt Deus neminem rogaturus erat, nec patrē: ipse nēpe patri æqualis est, & quidquid pater facit hoc itidē facit filius: non igitur de Christo Deo dixisse, possum rogare patrem meum, & exhibebit mihi plusquam 12. legiones, &c. nam Christus, vt homo minor patre est, vt ait Athanasius in symbolo fidei: æqualis patri secundum diuinitatem, minor patre secundum humanitatem: hoc igitur modo, vt homo Christus erat, ei orare patrem competebat. Item si de Christo, vt Deus est, intelligeretur, non dixisset, & exhibebit mihi plusquam duodecim legiones angelorum, sed dixisset acciperem plusquam duodecim legiones angelorum. Innuitur igitur ex prædictis hanc auctoritatē de Christo Deo intelligi non posse, sed de Christo homine. Sequitur identidem ex prædictis Christum mortem spontaneam subiisse: sic quoque infertur eum tentum, aut detentum non fuisse, sed voluntariè captum, atque ligatum.

Expositio decimæ partis metaphoræ secundæ.

CAP. VT LXXXV.

PRÆTER hęc autem particula ista exponi potest de Christo, vt Deus erat, scilicet ipse teneri, aut detineri non potuit: quod sic liquidatur. Primo, quia ad hoc, quod aliquid teneatur, necessarium est, vt illud videatur: sed Deus videri non potest: ergo eum teneri impossibile erat: Deum autem videri non posse superioribus demonstratum est. Item ad hoc, vt quidpiam detineri possit, oportet vt ipsum possit, religari:

Rationes probantes Christum sponte subiisse mortem

A

Quæ sunt necessaria vt aliquid ligetur.

sed Deus religari non potest: ergo Deus teneri non potest: Deum autem ligari non posse sic proditum est. Nam ad hoc, vt quidquam ligari possit, oportet, vt corpus solidum sit: ideo nullus aerem colligare valebit, quia corpus rarum valde est. Itidem aq̃ ligare nequimus, quia corpus fluxibile atq; discõtinuabile est: Deus tñ corpus nullum habet, nec rarũ, nec solidum, cũ totaliter incorporeus sit: sequitur ergo Deũligari non posse. Itẽ ad hoc, vt corpus aliquod religetur, oportet, vt mediocris sit quantitatis: nam si minutissimę portionis est religari nequibit: sic enim granum millii, aut munitissima arenarum religare nullus valebit: Deus autem minoris quantitatis est quacunque re, cum penitus quantitatem nullam habeat, quia indiuisibilis est: sequitur ergo eum non posse religari. Item ad hoc, vt quidpiam detineri possit, necessarium est, vt alicubi concludi possit: sic namque teneri describitur, vt illud teneri dicatur, quod violenter tenetur alicubi, aut ad aliquem locorum non spontaneè trahitur: Deus tamen in nullo locorum claudi potest, quia Deus omnia implet, iuxta illud Ieremiæ vigesimo secundo, scilicet Cœlum, & Terram ego impleo dicit Dominus: detineri ergo nequit. Item adhoc, vt aliquid teneatur necessarium est, vt non spontaneum sit.

Sic enim ex diffinitione huius termini patefit: Deus tamen alicubi inuitus esse nequit: quia sic aliquis Deo vim inferret, quod impossibile est, quia Deus omnipotens est. Sequitur ergo Deum teneri, aut detineri non posse.

B

Sic igitur leo iste, qui Deus erat, non tenebatur. Omnibus prælibatis expositionibus veritas solida subnixa est, breuiter tamen & quasi sub epilogo sensus est, quod leo iste, qui Christus erat, detinebatur: quia homo erat palpabilis, & detineri valebat, & realiter à Iudæis in horto religatus detentus est vsque ad suam sacratissimam mortem. Iste quoque leo erat Deus, idemque teneri non poterat ex causis prælibatis: & licet Iudæi arbitrarentur fore illum detentum, minime tamen detinebatur. Ex prædictis connectitur qualiter istæ duæ particulæ exponendæ sint, scilicet quod Christus tenebatur, & quod non tenebatur.

PARADOXON TERTIVM de Agno.

Conditiones agni Christo quomodo tribuantur.

CAPVT I.

C

PERSCRVTANTIBVS consequentem ordinem Epistolæ, quam mihi vestra regia transmiserat celsitudo, Metaphora tertia sequitur in his verbis.

Fuit qui dam agnus, qui tondebatur, & non tondebatur: agnus vulneratus, & non vulneratus: agnus, qui vociferans erat, & non clamabat: agnus, qui passus est, & nihil pertulit: agnus qui occisus est & nõ occisus est. In quo aduertendũ est, ꝙ sicut in exordio primæ metaphoræ perstrinxim⁹, prima illa metaphora de Domina nostra Virgine intelligebatur: ita quatuor sequẽtes de solo Christo exponendę erant. Sicut ergo in præcedenti iste benedictus Iesus leo vocitatus est: ita hic agnus appellatur. In omnibus autem transumptionibus generale hoc est, sicut in prima metaphora disseruimus, quod inter quod transumitur ad id ad quod transumitur proprietatum similitudo esse debet. Christus igitur agnus hic vocatur ex conformitate proprietatis agni. Est autem agni conditio, vt maxime innocens sit, & nulli noceat animali, nec quidquam pernicioſum alicui moliatur: hoc autẽ in Christo præcipue fuit: quia ab omni inquinamenti labe immunis extitit, & maxima innocentia polluit: sic ait beatus Petrus in Cano. prima capirulo secundo. Christus mortuus est relinquens exemplum, vt sequamur vestigia eius, qui peccatum non fecit nec inuentus est dolus in lingua eius. Præterea agnus animal de mansuetissimis est nulli nocens, & raro clamans, & cum interdum tondetur, aut torquetur, voces non emittit. Hoc autem Christo aptissime conuenit: fuit enim Christus mansuetissimus super omnes homines, qui morantur in terra in verbis, & rebus. Et licet interdum inferrentur iniuriæ, non clamabat: sic ait Petrus in prima Canonica capitulo secundo. Qui cum malediceretur non maledicebat, cum pateretur non comminabatur. Hanc autem Christi, & agni similitudinem describit Isaias 53. cap. vbi magis euangelicus, quam propheticus sermo est, scilicet tanquã ouis ad occisionẽ ducetur, & tanquam agnus coram tondente se obmutuit, nec aperuit os suum. Aliæ pleræque agni conditiones sunt Christo congruentes, de quibus nihil nunc: ideo in sacrificiis veteris testamenti Deus volens prænosticare magnum illud sacrificium, in quo nouum testamentum auspicandum erat, scilicet immolatio Saluatoris nostri Iesu in ara Crucis, significauit illud in quodam agno anniculo, quem in qualibet Iudæorum domo in vespere Phase iusserat immolandum. De hoc Exod. 12. & 34. capit. omnes autem cæremoniæ agni huius in veteri testamento sacrificio Christi in Cruce, & Sacramento Eucharistiæ congruebant: de hoc diffuse diximus super Exo. 12. c. Hic autem metaphoricus locutionis modus in nouo etiam testamento vsitatus fuit: nam cum semel Ioanne baptizante multos Iudæorum, Christus in eius transiisset conspectu, Ioannes eum digito indicans, ait: ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi: vt habetur Ioannis primo capitu. In multis quoque aliis Sacræ Scripturę locis Christus agnus vocitatur. Ex prædictis liquet Christum agnum vocitari, & cur hoc fiat.

Vnde est Christum agnum vocitari.

Pars prima metaphoræ tertiæ. S. agnus, qui tondebatur.

CAPVT II.

D

IN hoc vero tertio figurato Paradoxo prima particula est: Qui tondebatur. In quo aduertendum hic maximam fieri transumptionem: fit quippe transumptio in subiectis dumtaxat, interdum vero in solis prædicatis, aliquando autem in vtrisque tam subiectis, quam his quæ prædicantur: Si quando in subiectis duntaxat, aut prædicatis præcise transumptio fiat, transumptio parua est: si vero in vtrisque fiat, transumptio magna est. In prima autem metaphorarum, & secunda in subiectis solum transumptio facta est. In prima nempe metaphora Domina nostra Virgo vas dicebatur, ꝙ transumptiue dici, ambiguum non est: quia ipsa vere vas non sit, sed per attributionem. In hac autem metaphora hoc nomen vas prædicatum est, omnia autem predicata sine vlla transumptione Virgini conueniunt: esse quidem clausum, aut non clausum: purum, & non purum: paruum, & non paruum, & de cæteris, idem propriè de Domina nostra prædicantur. Itidem in secunda metaphora, subiectum transumptum erat leo, quo Christus signabatur: Christus autem proprie leo non erat, sed transumptione quadam: predicata autem omnia propria sunt nulla incidente transumptione, scilicet. Visus, & non visus: auditus, & non auditus: detentus, & non detentus: vere quippe de Christo, quod videretur, aut non videretur: quod audiretur, aut non audiretur, dicebatur: sic de cæteris prædicatis. Alia autem transumptio fit, quæ plena est. Hæc autem in vtrisque tam subiectis, quam prædicatis est: hoc autem est cum subiectum proprie non dicitur. nec prædicatum: sed vtrumque attributione quadam: quod in primis huius tertiæ metaphoræ particulis accidit: namque Christus agnus tonsus appellatur, & attributiue dicitur: est enim subiectum agnus, quod sub transumptione verum est. Christus quidem vere agnus non est, sed attributione quadam: prædicatum autem est tonsus, & non tonsus, quod itidem in vera propriaque significatione non assumitur, sed attributaliter dictum accipitur.

E

Transumptio diuersimodo cõtingit.

Cur Christus Agnus tonsus dicitur.

CAPVT III.

F

METAPHORICVS autem locutionis modus qui dictus est fit: quia Christus attributaliter agnus dicitur: agnus autem, qui est verus agnus, realiter absquevlla transumptione tonsus, aut non tonsus prædicatur: conueniet ergo attributaliter Christo tonsum, aut non tonsum: quoniam cui attributaliter conuenit subiectum, attributaliter conuenit & prædicatum: de Christo autem prædicamus, quod tonsus ipse sit, & quod tonsum esse proprie Christo conuenire nequeat, oportet, vt tonsum esse aliquid in Christo significet

quod

quod in agno signabat, aut simile illi. Qua in re animaduertendum est, quod tōsum esse in agno duo designat. Primum est corporeo detegi velamento. Secundum est, quandam in tonsione fieri passionem: hæc duo in Christo reperimus, ex quibus eum tonsum possumus appellare. Primum autem in Christo repertum est, quia in passione sua vestimentis suis detectus est: sicut enim in cæteris moris erat, qui capite plectendi erant, vt quæstionarii, aut qui cæteros cruciatus inflixissent, vestes lucrarentur. Sic in Christo factum est, cum decreto Pontii Pilati mortem Christi subiit, milites quidem, qui præfatam Pilati Pontii sententiam executioni mandabant, vestes benedicti Iesu inter se diuisere, & quia inter cæteras quædam præciosior vestis erat, quam Domina nostra Virgo propriis confecerat manibus, dolentes eam scindi, tum quia præcisio erat, tum quia inutilis redderetur, sortiti sunt eam, ꝙ scribit Bea. Matth. 27. cap. & habetur Marc. 15. & Lucæ 23. & Ioann. 19. de hoc quoque psalmographus concinit Psalm. 21. Diuiserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem. Hoc pacto redemptor noster in passione detōsus est, quia cunctis vestimentis suis extitit denudatus. Item & aliter Christus detonsus est, qui proprior tonsionis modus est, agnus quippe tunc tondetur, cum ei lana præciditur: lana autem non est aliquid agno extrinsecum, sed innatum, cum ex ipso lana propagetur. Capilli autem, & vniuersi corporis pili in homine vicem lanæ gerunt. Sic igitur in vsitato loquendi modo cum capilli alicui præciduntur, detonsus ille prædicatur. Hoc autem in benedicto Iesu nequaquam factum extitit, quia nullos ei Iudæi capillos foficibus præcidere: dici poterat tamen vllatenus tonsus: quia ei capillos Iudæi auellebant, sicut inquit eum in facie quatiebant, sic quoque capillos, & barbæ pilos auulsere. De tunsionibus vultus, & capitis scribit Beatus Matthæus capitulo 25. Iudæi quidem Christo illudere cupientes velum oculis eius tegendis imposuerunt, arundinem quoque in manu eius dantes, vt quasi nugatorii regni cassam gereret similitudinem, eū capite virgis tundebant, & vultum alapis cædebant, dicentes Prophetiza Christe, quis est, qui te percussit? De euulsione autem capillorum identidem censendum est. In improperium quidem ei pilos euellere conabantur, de quo Isaias: Dedi caput percutientibus, & genas meas vellentibus.

Quid significat tonsum.

CAPVT IV.

IN detonsione verō agni secundum est, quod passionem susciperet, quod Christo aptissime congruit, ipse namque plerosque in passione sua dolores tolerauit: præcipue tamen dolor hic ad vestium detecturam, & pilorum auulsionem inferendus est: multum quoque dominus in vestium denudatione ruboris perpessus est: omnes enim homines de sua nuditate erubescunt, hoc quidem vt pœna peccati protoplasti inflictum est. Nec hoc dumtaxat de rubore & nuditate genitalium partium dictum putauerim, sed de cæterarum quoque partium corporis nuditate quamquam motus præcipue in partibus genitalibus, vt peccati pœnam secutus fuerit. Item rubor de nuditate corporum generaliter causatur ex vniuersali omnis nationis consuetudine: omnes quippe nationes quātumcūque barbaricæ toto corpore tegi student, cumque aliquis omnibus velamentis carens in faciē omnium nudus fuerit, omnes, qui rationis granum habent, eum impudentem, atque imprudentem dicunt, ipse quoque nisi prorsus mente captus sit, de sua nuditate erubescit. Quia vero Christus ratione vtens super cęteros homines erat: rubore fundebatur in eo, in quo rationabiliter erubescendum erat. Item homines alti, & magni, nobilis, atque generosi cordis super cæteros homines erubescunt: homines autem viles, & degeneres nihil aut modicum erubescunt: de Christo tñ sic erat: quia ipse excellentissimi, nobilissimi, atque nimis generosi cordis extitit, cum in eo excellentius omnes humanæ perfectiones, quam in cæteris hominibus extitere. Patet ergo eum nimis erubuisse, quod coram populi frequentia nudaretur. Item non paruus Christi dolor fuit, quem in capillorum, atq; barbæ pertulit auulsione: ad horum quippe euulsum continuorum diuisio sequitur, in qua dolor præcipue consistit, potissime in Christo, qui tenerrimæ complexionis fuit.

Qualiter agnus iste Christus detonsus fuit.

CAPVT V.

ACCEDENDVM autem est inquisitioni, qua agetur qualiter agnus iste Christus detonsus fuerit, id quod aduertendum, vt in superioribus metaphoris prælibatum est, duas in hoc agno Christo fuisse naturas. Diuinam, s. & humanam: secundum vero harum quamlibet exponi potest. Primo enim de Christo homine exponendum est: vere enim homo Christus detonsus est, omnia nempe, quę superius nomine tonsionis designari diximus, in homine Christo esse ambiguitas nulla est: diximus quippe Christum tonsum fore, quia vestibus suis denudatus extiterit, nudari autem proprie homini Christo conuenire dignoscitur: nudari equidem priuationem dicit, priuatio autem habitum præsupponit, habitus autem, quem ista priuatio, quæ est nuditas præsupponit, est vestiri, aut vestitum fore: sicut autem Aristot. docet traditio in post prædicamentis, priuatio, & habitus in eodem susceptibili fieri debent: cui igitur proprie vestitum esse conuenit, proprie conuenit denudari, aut potius nudum fore. Indui autem aut indutum esse, homini Christo proprie conueniebat, quia corpus habebat secundum quod vestimentis tegi poterat: ipse ergo est cui proprie velamenta tollebantur, aut penitus nudus erat. Item & hoc secundum naturam diuinam in Christo intelligi potest: quia licet Christus secundum diuinam naturam nudari non possit, vt magis inferius patefiet conueniebat ei istud prædicatum, quia qui Christus erat, Deus erat, sicut in prioribus differuimus, quæ Deo conueniunt homini attribuimus, & quæ de homine proprie prædicantur, rursus cōuertentes de Deo itidem prædicamus. Cum igitur nudum esse, aut pilorum pati auulsionem homini Christo conuenit, & Christus Deus est, necessarium est, vt nudum esse Deo conueniat, & barbarum pati vulsionem, quæ duo detonsum esse faciunt. Hæc autem fundantur in regula Aristotel. secundo Elenchorum, scilicet, quæcunque vni, & eidem sunt eadē inter se sunt eadem, id est, quando sunt duo termini quorum vterque de tertio termino prædicatur, illi duo termini sic se habebunt, quod de se inuicem prædicabūtur. Sicut sumptis his tribus terminis, album, dulce, & lac hoc nomen dulce de lacte prædicetur, cum dicimus lac est dulce, & hoc nomen album itidem de lacte dicetur, scilicet, lac est album, mutuo igitur duo hi termini de se inuicem prædicabuntur, cū dicitur dulce est album, aut conuertentes. Identidem autem in his tribus terminis fiet, scilicet Deus Christus detonsus: iste terminus Deus de Christo prædicatur, cum dicimus, Christus est Deus, alius quoq; terminus, scili. tonsus de Christo prædicabitur, dicētes Christus est tonsus, vicissim igitur isti duo termini prædicabuntur, & subiicientur, id est, Deus est tonsus, & rursus conuertentes. In hac Aristotelica traditione potissimum fundamentum est illius modi loquendi, quia apud Theologos communicatio idiomarum nuncupatur. Alia præter hoc sunt huius locutionis solida fundamenta, de quibus nunc supersedeo. Ex prælibatis liquido visum est, qualiter Christus agnus detonsus sit.

Duæ in Christo fuerunt naturæ

Pars secunda metaphoræ tertiæ Agnus detonsus.

CAPVT VI.

POST hæc autem in hoc tertio metaphorico Paradoxo particula secunda est non detonsus, scilicet quod Christus sit Agnus non detonsus, quia autem detonsus, & non detonsus contradictoria sunt, oportet vt idem signent. Et quia detonsum fore in Christo velamentorum nudationē, & pilorum auulsionem notat, oportet, vt non detōsum, non nudatū, nec barbarum auulsionem passum signet, & velut in superioribus illa particula detonsus de vtraque in Christo natura exposita est: ita hæc quoque exponenda erit. Primo autem de Christo homine intelligi poterit, quod detonsus non sit: nam secundum regulam iuris: Volenti non fit fraus, sic de iniuriarum perpessione dicendum, vt nullus volens iniuriam pati possit. De pœnarum quoque perpessione non dispar diffinitio procedere de iure debet, scili. vt qui spontanee pœnas subit, pœnas perpeti merito non dicat: & quia Christus vltro-

Nullus volens iniuriā patitur.

neus

A neus nudationem passus est. capillis itidem depilatus est, eum ergo nec nudatum, nec pilatum iure confiteri poterimus. Hæc autem adhuc proprius de Christo, vt Deus est, exponi licet: Deus quippe nullatenus detonsus est. Hoc liquidatur, quia detonsum esse, vt prælibatum est vestium nudationem, capillorumque auulsionem designare dignoscitur: Deus autem nudatus nunquam fuit, quia vestiri nequiuit: vestiri tamen, atque nudari eidem susceptibiliter vicissim inesse debent iuxta Aristo. traditionem in postprædicamentis. Deum autem vestiri impossibile fore sic patefit, illud quidem dumtaxat vestiri potest, quod corpore subsistit in quo tegi possit, Deus autem incorporeus est: vestiri ergo nequibat, nec cõsequenter nudari, aut nudatum esse. Item ad hoc, vt quidpiam vestiri possit, oportet, vt omnifariam tegi possit, ita vt nulla ex parte detectum illud sit: Deum autem totaliter operiri impossibile est: vestiri igitur Deus non potest: maior euidenti patet veritate, si fortassis quisque capite manibus, aut pede adopertus foret cæteris partibus derelictis, eum hominem nequaquam quispiam vestitum contenderet, sed eum, qui omnium ex parte adopertus extiterit: minor autem in patenti est: Deum quippe nulla locorum ambit capacitas, quoniam vbique, atque extra omnem locum est, oportebat quidem, vt qui Deum vestire vellet, omnia, & extra omnia velamento operiret. Infertur ergo Deum nec nudum, nec vestitum vnquam esse. Itidem Deus detonderi nequibat capillorum aliqua auulsione: nam auulsio inexistentiam præsupponit. In Deo autem horum vnquam nihil extitit: barbæ, aut pili corpori humano insunt: Deus autem secundum se tale corpus nullum habet, nullatenus ergo detonderi valebat. Ex prælibatis inducitur qualiter Christus agnus tonsus, aut non tonsus sit.

Deus nec nudus nec vestitus vnquã fuit.

B

Pars tertia methaphoræ tertia. s. Agnus vulneratus.

CAPVT VII.

INNITENTES ordini huius metaphoræ tertiam particulam reperimus, scilicet Agnus vulneratus. Sciendum autem particulas sequentes huius metaphoræ notiores fore particulis aliarum metaphorarum quanto vulgarius pertractãtur: ideo in earum expositionem principaliter nõ tantum insistemus. Sciendum quoque, quod sicut in cæteris figuratis Paradoxis particularum quælibet de Christo secundum vtrãque humanam. s. & diuinam naturam exponebamus: ita hic exponendum est. Primo autem dicemus hunc agnum vulneratum: quia homo iste Christus multa in benedicto corpore suo vulnera tolerauit. Fuit autem primo vulneratus Dominus Iesus cum circumcisus est, ibi siquidem sanguis suus effusus est, & caro præputii circumcisa: hic autem minus dolor causatus est præ teneritudine carnis, qualis teneritudo, atque sensus in partibus genitalibus reperitur. Prætereacum ista circumcisio in ætate tenerrima infantili facta est: alii quoque dolorem hunc accidisse autumant ex indisposito organo amputandi: astruunt quippe circumcisionem lapideo cultro factam fuisse. Sic enim innuit Magister Sententiarum in quarto distinct. prima. Hoc tamen falsum est, quia cum Deus ritus aliquos cæremoniarum veteris legis tribueret, si aliquid specialiter in illis obseruandum erat, eam in litera exprimebat: totam tamen continentiam veteris testamenti percurrenti liquebit nullum locum fore, quo Deus circumcidi lapideo cultro mandauerit. Hi tamen innituntur ei, q̃ per Sephoram vxorem Moysi factum est. Cum enim Moyses pergeret in Aegyptum præfectus de terra Madian diuina iussione adducebat secum vxorem, suam Sephoram, & duos libros, Gerson, scilicet, & Eliezer, quorum qui natu minor erat, scilicet, Eliezer circumcisus nondum fuerat: cumque essent in via in quodam diuersorio, aparuit angelus Domini interficere volens Moysen propter incircumcisum filium suum, quod cum vidisset Sephora ob incircumcisum infantulum factum existimans pauefacta, ne vlterius angelus Domini progrediens virum suum Moysen interficeret, accepit illico lapidem durissimum, quo circumcidit præputium filii sui Eliezer, quod cũ fecisset cessauit angelus Domini torquere Moysen: ex hoc autem fulcimentum erroris sui accipiunt. Huic tamen nihil horum, quæ isti volunt conficitur: potest enim ad hoc bifariam responderi: primo quidem aliquis Iudæus respondebit, quod Sephora vxor Moysi non circumciderit filium suum lapide acutissimo, sed nouacula acutissima: aut quod ex litera nihil magis lapide quam ferro præputium Eliezer præcisum fore comprobari potest: nam vbi in litera nostra dicitur tulit illico Sephora acutissimam petram, in Hebræo ponitur quædam dictio æquiuoca, scilicet Zor. quæ tam ad lapidem, quam ad nouaculam æquiuocatur, quod apparet: quia Psal. 51. qui incipit. Quid gloriaris in malitia, dicitur: Sicut nouacula acuta: vbi in Hebræo ponitur eadem dictio, quæ hic, scilicet Zor. ergo non magis pro petra quam pro nouacula accipiendum est, & sic Iudæi cum auctoritatem istam exponũt indifferenter dicunt nouaculam acutissimam. Aliter autem responderi potest, quod concesso Sephoram præcidisse præputium Eliezer petra acutissima, vt litera nostra descripsit, ex hoc tamen nequaquam confici potest, vt sequentes lapideo cultro circumcidere debuerint, aut quod priores, scilicet, præcedentes Moysem petra acutissima præputia resecuerint. Nam Sephora vxor Moysi, non ideo cultro lapideo Eliezer præputium rupit, quasi aliqua diuina iussione, aut antiquata consuetudine cautum extitisset, sed quia nihil deliberans sic facilius ei faciendum occurrit: Erat quippe Sephora attonita Moysen virum suum ab angelo exeruciari videns. Et ne grauioribus cruciatibus eum ad mortem vsq; perduceret, quod citius potuit, operata est. Fortassis quidem tunc Sephora cultrum ferreum nullum habuit, quo præputium filii præcidisset, aut si habuerit, huius nihil recordata, quem prõptiorem habuit acutissimum lapidem illico arripiens forte magis rupit quam præcidit præputium puerile. Inconueniens autem erat, vt ex eo quod inconsulte gestum est, gerendarum rerum directiua sanctio poneretur. Non igitur ex eo, quod tunc Sephora nihil deliberans egit inducitur, posterorum progenies lapideis cultris infantilia præpucia abscissuras.

Primũ Christi vulnus

C

Contra sententiã Magistri Sententiarum

D

E

F

Aliud argumentum probans circumcisionem fieri solitam ex cultro lapideo.

CAPVT VIII.

INSTANTIVS quispiam adhuc arguet, circumcisionem cultro lapideo celebrandam, quod ex eo confici potest, quod Iosue dux strenuissimus populi Dei, atque segregatus inter prophetas egisse dignoscitur. Cum enim Iosue deuictis regibus Ammorræorum, & mortuo Moyse, Iordane transito terram ingrederetur hostilem, quam Deus repromiserat semini Abrahæ, cum primum castra fixissent Galgalis, quæ fuit prima castrametatio terræ Chanaan, Iosue assumptis duodecim lapideis cultris circumcidit duodecim tribus Israel, omnes quippe in deserto incircumcisi erant, atque per longos viæ circuitus nullus eos circumciderat, vt patet Iosue quinto cap. debuit ergo circumcisio cultris lapideis confici: nam huic responderi non potest, quod inconsulte non factum sit, sicut Sephora attonita fecerit, Iosue quippe vir prudẽtissim⁹ deliberatissime ista egit. Huic autem respondendum est, ex hoc nullatenus sequi, vt circumcisio in petris acutissimis fieri debuerit: nihil quippe magis lapide, quam ferro præputia resecare differebat, quod apparet Gen. decimoseptimo capitu. vbi cum Deus præceptum circumcisionis tradidisset, positis omnibus explicatius, quæ circumcisionis ritum attingebant de organo circumcisionis, scilicet de cultro, an ferreus, lapideusue foret, nihil memoratum est, sed dictum fuit, vt præcideret vnusquisque carnem præpucii sui. Cum igitur Iosue viderit referre nihil an lapide, & an ferro circumcisio conficeretur, cultris lapideis celebrandam duxit. Cum autem ipse non ferro, sed lapide circumciderit omnem Israel, causa in promptu est, scilicet ob memoriale in generationes posterorum: Omnia quidem quæ tunc Iudæi memorialia esse constituerunt, lapidibus efferebant. Quod dilucidatur in duodecim lapidibus quos de alueo Iordanis trahens Israelitica turba in ripa Iordanis erexit duodecim tribuum memoriale in secula posterorum, vt patet Iosue quarto capitulo. Item hoc in lapidibus grandibus informibus, atque impolitis apparet, quos Deus in altum extrui, & calce liniri iussit, vt eis totum Moysi Deuteronomium inscriberetur memoriale sæculorum. Item de impolitis, & informibus lapidibus altare iussit construi in introitu terræ promissionis in montibus Garizim, & Ebal, in quo sacrificia victimarum, & pacificorum tunc

Cur Iosue non ferro sed lapide circumciderit omnem Israel.

Domino

Domino immolarent. vt habetur Deuteronomii 27. quod postea, vt Deus iusserat Iosue executus est in montibus Garizim,& Ebal,vt patet Iosue octauo cap. hi autem lapides ad nullum postea vsum profuere, sed in memoriale posterorum remansere:fuit ergo circumcisio in cultris lapideis à Iosue celebrata non ob legis necessitatem , sed ob memoriam sæculorum.Cur autem Iosue lapideiscultris hoc egerit,quod nunc, & alias ferreis cultris agebatur, diffusius super librum Iosue in capitulo quinto dicemus.Item adhuc prædicta confirmantur,quia cæremoniæ veteris testamenti, quæ nũc à Iudæis obseruantur, secundum eum modum obseruantur quo in lege obseruari iussa sunt : sed nunc Iudæi cultris lapideis præputia non resecant, sed ferreis gladiis præscindunt: sequitur igitur priores identidem gladiis ferreis amputasse.Iudæos autem obseruare nunc veteris testamenti cæremonias sicut Iudæis obseruari iussa sunt ex libris legalibus, in quibus de cæremoniis agitur clare pater.Iudæi tamen non obseruant omnes cæremonias, quæ in veteri testamento obseruari iubebantur,quia quasdam totaliter quasdam vero ex parte relinquunt:quæ autem ratio sit cur cæremoniæ quædam totaliter quædam autem ex parte abolitæ sint, super Exodum in 13.ca. diffuse egimus de quolibet cæremoniali præcepto specialius agentes.

B

Christus ferreo cultro fuit circumcisus.

CAPVT IX.

REDEVNTES ergo vnde discessimus, dicendum est, Christum cultro lapideo non fuisse circumcisum , sed potius ferreo cultro,sicut ceteri circumcidebantur,ibi tamen dolor nimius causatus est excausis supra assignatis.Identidem sanguis benedicti Iesu ibi primo effusus est. qua in re quidam arbitrati sunt Dñm Iesum tunc inchoasse effundere sanguinem in pretium redemptionis nostræ. Quibus dicendum est, esse falsè opinatos:sanguis namque benedicti Iesu ideo in circumcisione effusus est, quia necessarium erat sic effundi si circumcidi deberet. Quilibet namque circumcisus sanguinem effundebat , Christus autem non vt nos ab hoste redimeret circumcisus est , sed vt Mosaycæ legis mensuram impleret. Sic enim de se Matthæi quinto capitulo professus est, scilicet. Non veni soluere legem , sed implere. Impleuit autem Christus in corpore suo cunctas veteris legis cæremonias,quibus vsque ad vnguem expletis noui testamenti sacrificia auspicata sunt,scilicet,quod Eucharistiæ stupendum sacramentum inchoatum est , post quod nostræ redemptionis actus,qui in Dominica passione complebãtur, subsecuti sunt. Nequaquam igitur veritate subsistere potest sanguinem in Dominica effusum circumcisione saluando humano generi profuisse si veteris legis cæremonialibus iussis implendis effusus est. Quod si fortassis amplissime assumentes sanguinem Dominici corporis in circumcisione effusum profuisse celebrandæ nostræ redemptioni , quia ipse sibi circumcisus non est, cum sibi prodesse nihil circumcisio poterat , cum ei nullum erat deletura peccatum: erat tamen circumcisio originali maculæ delendæ instituta , & hoc in singulis, qui circumcidebantur efficiebat. Si ergo circumcidebatur nobis circumcidebatur , scilicet nostræ redemptioni in tali sanguinis effusione profuturus. Huic responderi debet, hoc pacto vniuersos saluatoris actus nostræ profeciſse saluti : nec enim horum quippiam,quæ gessit Christus,operatus foret nisi nostra celebranda redemptio hoc exegisset. In quo, & solida veritate confiteamur omnes Dominicos actus etiam cibum potumque sumpsisse & similia operari,nostræ futuræ redemptioni profecisse sed indirecte profuerunt,sola autem pænalitatum perpessio, quæ in morte consumpta est , nostram salutem directe confecit: hac enim sola redempti sumus etiam nullo alio intercedente.

C

Circumcisio institutaerat ad maculã delendã originalem.

De plagis agni,id est Christi Redemptoris nostri.

CAPVT X.

HIc quoque Dominicus agnus Christus Iesus realiter plagas pertulit: nam præter ei illatos dolores cum collo funis colligatus est , in quo exclusis ambagibus in eo ob carnis teneritudinem , & propter Iudæorum impietatem nõ habentium viscera charitatis,duarum impulsionum vulnera subsecuta fuisse dicendum est,præter alapas ei illatas,& capitis velati tunsiones , in quibus si quod ei vulnus causaretur sub ambiguo pendet,multa verissima vulnera causata sunt in eius accerbissima flagellatione,in qua vniuersa corporis moles variis contorsa flagellis sanguinis riuulos exsudauit , vniuersalem corporis apertionem perpessa: sic enim ait Isaias ca. 53. A planta pedis vsque ad verticem in eo non erat sanitas. In Christo quoque verissima vulnera inflicta sunt in spinarum punctione:durissimæ enim spinæ,aut ad osseam aut ferream duritiem propinquantes infixę, vsque ad craneum perforarunt : in quo de benedicto illo capite vberrime sanguis effluxit. Hoc autem in irrisionem impii fecere Iudæi : nam eum se regem compellasse ipsi acclamabant , quamobrem sicut regiæ venerationis maximum insignium est corona , ita ei ob magnitudinem opprobrii corona quoque posita est:regibus enim ex auro, atque lapidibus preciosis coronæ apponuntur in honorem, benedicto autem Iesu nostro in abiectionem de spinis durissimis corona cõplexa aculeis ad craneum vsque penetrantibus complexa est. Hoc omnium Euangelistarum testimoniis comprobatur, vt patet vigesimo septimo,& Marci decimoquinto,& Lucæ vigesimo primo, & Ioannis decimonono.Alia quoque corpori illi benedicto vulnera inflicta sunt . nam vtraque manus ferro durissimo, atque satis grosso transfixa ligno crucis affixa est. Sic enim vtrinque affixum pendebat beatificum illud Saluatoris corpus his detentum clauis, ne de alta cruce corrueret. Itidemque vulnera ei inpedibus irrogata sunt : ambo enim pedes Saluatoris siue vnico clauo, vt quidam astruunt, siue vterque proprio clauo affixi sunt: in hoc quippe non multum attinet sed potius maior videbatur confessus dolor si ambo pedes vnico transfixi clauo forent quam si vterque suo clauo figeretur. Quod sic liquidatur : dolor enim ex diuisione continui sequitur : cum igitur maior in continuo diuisio facta fuerit , maior necessario consequitur dolor iuxta regulam vulgatam Aristotel.in secundo Topicorum:Sicut simpliciter simpliciter,& magis magis, ita maxime ad maxime: sed vtroque Saluatoris pede simul vnico affixo clauo maior continui diuisio sequebatur quam si alter altero , & alius alio figeretur:maior ergo dolor fuisset si ambo saluatoris pedes vno clauo forarentur , quam si vterque singulariter suo clauo esset affixus. Antecedens liquet:nam transfixis ambobus pedibus Saluatoris vnico clauo pes, qui inferius esset locatus, acutiori,atque graciliori claui parte foraretur: pes autem reliquo superpositus maiori grossiorique claui parte transfossus esset, in quo necessarium erat amplius reperiri , ad ampliorem autem aperturam maiorem sequi dolorem perspicuum est:horum tamen quocunque dato , in Domino Iesu vtriusque pedis vulnera facta sunt. Item in Christo plura vulnera consecuta sunt,cum latus eius miles quidam lancea aperuit, & continuo fluxit sanguis & aqua : hoc tamen vltimo inflictum vulnus non ita proprie vulnus sicut cætera dicitur, quia mortuo Domino Iesu illatum est , vt omnes Euangelistæ testantur. Ad quid aũt vulnus istud factum est responderi debet , ideo Deum permisisse corpus Domini Iesu vita defunctum in latere vulnerari , vt inde sanguis & aqua profflueret. Ad quid autem sanguis , & aqua de latere Christi in cruce dormientis profluxerit, in expositione secundi metaphorici Paradoxi disseruimus super particulam. Qui videbatur. Hæc quoque particula de Christo secundum naturam diuinam exponi potest. Nam licet Deus secundum se vulnerari nequit , vt inferius dicetur : iste tamen agnus Iesus Deus erat , quapropter necessarium erat , vt Deum vulneratum quoque confiteamur. Hic autem locutionis modus in sacra scriptura communicatio idiomatum apellatur , quo prædicata Deo conuenientia homini attribuuntur, & prædicata homini conuenientia de Deo prædicantur. Sic

D

Adquid impij in latere capiti Christi sacratissimo coronam apposuerunt.

E

Dolor vnde oriatur.

F

Maior dolor in Christo erat quod vterque pes vno clauo affigeretur quã si duobus aliter,& aliter figeretur.

Curvulnus illatum sit Christo iam mortuo.

Cõmunicatio idiomatum.

enim

enim amplificat Alexander in doctrinali in cap. de constructione manus Domini, quę nos fecere, sunt crucifixæ. Ex prædictis infertur qualiter particula ista, scilicet, qui vulnerabatur intelligenda sit.

Pars quarta metaphoræ tertiæ, ſ. Agnus non vulneratus.

CAPVT XI.

HVIVS tertii metaphorici Paradoxi particula quarta consequitur, scilicet qui non erat vulneratus. Hæc autem particula sicut in præcedentibus facere soliti sumus de Christo secundum diuinam, & humanam naturam exponi posset, proprior tamen sensus de natura diuina exponi dun taxat. Homo quippe Christus verissima vulnera pertulit: igitur non vulneratus dici nequibat, nisi in aliquo speciali, atq; amplissimo modo sumeretur. Modus autem dicendi Christum hominem non vulneratum hic est, ſ. quod sicut in præcedentibus agebatur, volenti non fit fraus, nec iniuria: de pœnis quoque idem censendum. De vulneribus autem quoſdã sic arbitraturos reor. ſ. quod qui inuitus percussiones pertulerit, vulneratus sit, qui vero spontaneus hoc subierit, non vulneratus esse dicatur: de homine Christo sic fuit: nam non solum, vt Deum eum vltroneum subiisse mortem comprobamus, sed vt verum hominem, & mortalem voluntarie mortem amplexum confitemur. Dicemus igitur Christum, vt hominem vulneribus non affectum: propriorem tamen sententiam insequentes hanc particulam de Christo, vt Deus est exponendam reor. Deus quippe nullatenus vulnera susipere potest: nam cum vulnera alicui infliguntur, dolor inde causatur, in Deo autem dolor nullus esse potest, nec igitur vulnera esse possunt. Dolorem autem in Deo non suscipi, sic manifestatur, quia dolor imperfectio quædam magnà est: in Deo autem imperfectio nulla est, sed omnimode perfectus est. Item in doloribus constitutus perfecta fælicitate non fruitur, sed Deus totaliter fælix, atque ipsa fælicitas est, igitur in eo dolor nullus valebit. Constat autem hoc, quia fælicitas omniũ bonorum plenitudo quorumque absentia. Sic videtur velle, Boe. 3. de consolatione prosa. 2. Item vulnus infligitur cum partes aliquæ sentientis corporis, aut aperiuntur, aut amputantur: in Deo autem apertio, aut amputatio fieri nulla potest igitur in Deo vulnera fieri impossibile est. Item vulnera quælibet infliguntur cum aliquod agens extrinsecum agit in corpus sensitiuum aliquibus instrumentis, hæc autem instrumẽta quantitatiuam extensionem habentia semper sunt, & acutie, aut hebetudine figurata: nam indiuisibile in corpus actionem nullam habet, sed Deus indiuisibilis est: nulla igitur quantitatiua res in eum aliquatenus agere poterit, atque per hoc nec ei vllatenus vulnera infligentur. Item vulnus, & dolor semper diuiso continuo efficiuntur: in Deo autem continuitas nulla est: quia continuitas in solo corpore est: Deus autem incorporeus est, igitur nec continuitatem, nec vulnera habebit. Ex prædictis elicitur qualiter particula ista intelligi valeat, scilicet quod agnus iste non vulneratus erat.

B

Cur in Deo dolor ſuſcipi non poſſit.

C

Pars quinta metaphoræ tertiæ, ſcilicet. Agnus vociferans.

CAPVT XII.

QVINTA autem huius tertiæ metaphoræ particula sequitur, scilicet vociferans, ideſt, quod agnus iste vociferans erat. Et quia vt sæpe appello, Christus Deus & homo est, secundum vtranque in eo repertam naturam de eo exponi poterat: aptius tamen de eo, vt homo est exponetur: homo quidem Christus vere vociferabat. Qua in re aduertendum est, quod ad hoc vt quidquam voces formare possit, necessarium est, vt animal sit. Sic ait Aristot. in secundo de Anima in cap. de voce. sola animalia vocant, licet quædam instrumenta vocare, id est, formare voces videantur, sicut cithara, quasi dicat ista non vocant, sed sonitum causant: Christus autem apprimè voces formare poterat, quia erat animal cũ homo foret. Item vt aliquid proprie voces formare possit, oportet organa vocalia habeat, quæ multa sunt, de quibus Aristot. in secundo de Anima cap. de voce.

Quomodo Chriſtus vociferauit.

Rationes probantes Chriſtum ploraſſe ſecundum ſignum.

CAPVT XIII.

QVOD autem Christus clamauerit, multipliciter patet. Primo quidem clamauit cum natus est vocem ploratus aliis hominibus simílem emittens, primam ex causis supra assignatis in secundo metaphorico Paradoxo. Item Christus plorauit in circumcisione: nam ibi stupendus dolor insecutus est, quem infantulus tenerrimus tam paruæ ætatis sine ploratu transire nequiret. De hoc autem doctor Seraphicus, qui dicitur Bonauentura, in libro quem fecit de vita Christi, dicens infantulum Christum plorantem, & Dominam virginem eum à planctu reuocantem. Aliquis tamen fortassis dicit sub ambiguo pendere, an Christus in circumcisione clamauerit: quia nullus hoc authenticus scripturæ locus prodit. Et licet in cæteris hominibus nullus tam tenerrimæ ætatis infans tam horriferum dolorem sine magno vlulatu transire posset: in Christo tamen hoc conuenienter effici potuisset. ipse quippe Dominus Iesus tanta sapientia, atque prudentia præditus erat tempore quo natus est, quanta eo die, quo vita defunctus est. quantum in mediis temporis curriculis extitisset, & quantum nunc in cœlis sapiens est, verbum quidem in secunda Trinitatis persona ab instanti conceptionis corpus & animam benedicti Iesu sibi personaliter vniens, eam animam lumine illo æterno illustrauit, eam in omnibus faciens intelligentem æqualiter, vt nunc est. Nec. n. de Christo quisquam confiteri debebit, quod in addiscendo, aut intelligendo profecerit sicut cæteri hominum, vt qui rudissimi sunt quotidianis incrementis proficiunt, licet Beatus Lucas dicat cap. 2. Iesus autem proficiebat scientia, & ætate apud Deum, & homines, quod quidem exponendum sit, diffusius Deo dante dicetur cum ad eundem locum attigerimus. Si enim Christum quotidianis incrementis in sciendo ad auctum fore fateremur, pleraque inconuenientia sequerentur, de quibus in præsenti speculari non attinet. Ad propositum vnde digressi sumus redeuntes, quia puer iste Iesus tanta scientia, atque prudentia præditus erat die qua circumcisus est, sicut cũ tricesimum annum agebat, & cum triginta annos natus foret licet aliqui ei cruciatus infligerentur horrendi præ magnitudine prudentiæ, & fortitudine cordis vtiles lachrymas compescere potuisset. Ita cum foret octo dierum, quando circumcisus est, vt beatus Lucas refert, lachrymas compescere potuisset, nec quidquam mœroris turbido vultu prætẽdere. Huc autem respondendum, prædicta possibilia satis fore, scilicet quod infantulus Iesus in prædicto circumcisionis horrendo dolore à lacrymis abstinuerit tam ex assignatis causis, quam ex aliis. Dato etiam Christum tantæ sapientiæ non fuisse die quo circumcisus est, quantæ fuit, & dolores quos facta inferebat circumcisio, ita horrendi forent, vt nec quispiam illos virorum sine grandi eiulatu pertransire potuisset: quia cum iste infantulus Iesus Deus erat, ſ. verbo diuino vnitus, effecisset Deus, vt ex huius infantuli oculis lachrymæ nullæ prorumperent, voces nullæ clamosè sonarent, nec quidquam mæstum, aut lugubre panderetur in vultu. Hæc tamen facta non sunt, quia fieri non expediebat: aliquem enim infantilis atque tenerrimæ ætatis tam immensum dolorem vllo sine clamore transire conditionem naturæ excedebat humanæ: ideo circumcidentes Saluatorem nostrum cum inspicerent infantulũ ætatis tam tenere in valido illo dolore nullatenus lachrymari, stupidi cogitarent eum verum hominem non esse, nec corpus verum humanum assumpsisse: sed phantasma corporis ex aere sumpserit. Sicut postea quidam hæretici astruxerunt Dominum Iesum verum corpus non habuisse: aut opinarentur hoc monstrum aliquod magnum fore, quod eis malum aliquod illaturum erat, aut saltem affuturum malum protinus designaret: de hoc in prima particula metaphoræ primæ disseruimus. Hoc pacto Iudæi occasionem in Christũ probra cõiiciendi haberent, quod Deus non permitteret tali occasione concessa: Deus. n. omnes has abstulit occasiones detrahẽdi Christo, quæ rationabiliter auferri debuere, q̃ euidẽter apparet in his, quæ supra disseruimus in secunda metaphora, scilicet quod Christus in se mortis timorẽ ostenderit, quo eum verum hominem esse patefieret. Quod si fortassis paruulus Iesus in circumcisione non fleuisset, omnia assignata incon-

D

E

F

inconuenientia sequerentur: patet ergo puerum Iesum cum circumcideretur, lachrymatum: quo infertur eum voces emisisse.

De Christi clamore.

CAPVT XIV.

IDENTIDEM autem agnus iste, qui Christus erat, clamauit cum in templo cum Iudæorum doctoribus, atque sapientibus disputauit: hoc autem factum est cum Christus 12 annos natus foret. Quæstio autem quam tunc cum sapientibus illis ventilandam duxit, vt quidam satis excellentes asserunt, fuit, an in lege promissus Messias aduenisset, an de reliquo expectaretur futurus. Item clamauit cum virgini benedictæ respondit quærenti sub his verbis: fili, quid fecisti nobis? nam ego, & pater tuus dolentes quærebamus te. At ille ait: Cur me quærebatis? nesciebatis enim, quod in his quæ patris mei sunt oportet me esse? vt patet Lucæ secundo capitulo. Item agnus iste clamabat in prædicatione, exhortatione, vitiorum reprehensione, & generaliter in omni honesta confabulatione, hæc namque erant, ad quę ipse peragenda missus erat. Sic patet Lucæ secundo capitulo, nescitis enim quod in his quæ patris mei sunt, oportet me esse? Vocauit enim patris sui negotia prædicationem & disputationem, quod apparet, quia tunc de disputatione cum Iudæis acta sermonem agebat. Audita quoque vox huius agni fuit coram iudicibus suæ passionis, licet coram his parum. Audita quoque est in mortis eius perpessione: in cruce enim Dominus Iesus quædam loquutus est, de quibus Matthæi vigesimoseptimo capitulo, & Marci decimoquinto, & Lucæ vigesimotertio, & Ioannis decimonono, & decimooctauo. Audita itidem fuit vox eius post beatam resurrectionem: eis namque quibus resurgens apparebat, aliquid loquebatur, docuit quippe omnes discipulos suos post resurrectionem, quid in vniuerso orbe post eius ad cœlos ascensionem facturi essent, vt patet Matth. vigesimooctauo, & Marci decimosexto, & Lucæ vigesimoquarto, & Ioannis vigesimo, & vigesimoprimo. Ex his ergo infertur qualiter agnus iste voces emiserit.

Pars sexta metapho. tertiæ, scilicet, Agnus non clamabat.

CAPVT XV.

INSEQVENTIBVS nobis huius tertii Paradoxi ordinem consequentem particula quinta occurrit, scil. Et non clamabat. In quo aduertendum hanc particulam secus, quam præcedentem quintam particulam exponi posse, illa nempe sensum proprium insequentibus de agno isto Iesu, vt solum homo erat exponenda censebatur: hic autem de Christo, tam vt homo, quam vt Deus est exponi potest. Primo autem eam de Christo homine exponentibus dicendum est, quod clamare in propriissima significatione acceptum hoc est, vt ingentes voces emittere signet, hæc autem contentionibus coaptantur illi quippe, qui contendunt magis clamoribus concitantur. Cum enim ira incanduerit, rationis limites excedendum est, qua voce licet nostratum accentus moderandi erant. In Christo autem contentiones has fuisse nullatenus cuilibet in patulo est: nulli enim hominum, aut verbo, aut opere offensionem vllam inferebat, qua eum in contentionem inflammaret, etsi quispiam iniquitatis filius, aut verius ipsa iniquitas eum penitus iniuste agens sermone, aut opere grauiter molestasset, prorsus ac si elinguis foret obmutescebat: percutientibus, siue improperantibus nullum redditurus sermonem. Sic ait Petrus in Canonica prima capitulo tertio, de Christo inquiens. Qui cum maledicereturnon maledicebat, cum pateretur non comminabatur. Has quoque verborum, aut operis contentiones Isaias à Christo diffitetur, scilicet: Ecce puer meus, non clamabit, nec contendet, nec audietur vox eius in plateis, calamum quassatum non conteret, & titionem fumigantem non extinguet. Item agnus iste in acerbissimæ passionis suæ doloribus non clamabat: sed isti cruciatus horrendi forent, vt in illis hanc iniuriam quispiam virorum quereretur: hoc autem Isaias capitulo, quinquagesimotertio exprimit dicens: Tanquam ouis ad occisionem ductus est, & tanquam agnus coram tondente se obmutuit, & non aperuit os suum. Ex prælibatis inducitur qualiter agnus iste Iesus in grauibus corporis cruciatibus aliisque similibus non clamauerit.

Agnus, vt Deus non clamabat, & rationes huius.

CAPVT XVI.

AGNVS iste Christus Iesus, de quo consequens sermo trahitur, vt Deus est, nõ clamabat, Deus quippe clamare nequit: nã ad hoc, vt aliquid voces formare possit, exigitur, vt illud animal sit, sola quippe animalia vocant, vt ait Aristotel. in secundo de anima capitulo de voce, licet quædam organa vocare videatur, vt cithara: Deus autem animal nequaquam est, igitur nec clamare potest. Minor autem sic constat, quia animal ex corpore, & anima subsistit: Deus autem compositionem nullam habet, cum substantiæ simplicis sit, igitur nec clamat. Item si aliquid clamare debet, oportet vt vocalia organa habeat, de quibus Aristotel. in secundo de anima in capitulo de voce. Deus tamen organa hæc habere non potest, igitur nec clamare poterit. Instrumenta autem vocalia Deũ non habere comprobatur, quoniam hæc vocandi organa corporea sunt: Deus autem nec corpus est, nec corpus habet, igitur vocalia organa non habet. Item si quid voce formaturum est, necessarium est, vt aerem recipiat, atque illidat, sed Deus nec susc ipere, nec illidere potest, igitur voces nullas formabit. Maior autem liquet: nam vt sonus causetur, tria corpora operantur, scilicet duo corpora aliqualiter solida, & aer: hæc enim se illidunt, & aer, qui inter ea medius suscipitur, vtriusque concussione confringitur, & sic sonitus causatus, aut saltem duo corpora exiguntur, quorum alterum solidum est, reliquum vero aer, ex quorum concussione sonus efficitur. Ad vocis autem formationem organa exigun tur, in quibus vox formetur, scilicet vt aer recipiatur, & receptus subtilizetur, postea autem emittatur: Deum autem nullius aerei susceptiuum esse patet, quia indiuisibilis est, aer autem extensam, atque ex hoc indiuisibilem quantitatem obtinet: Deus igitur nec aerem recipere poterit, nec vocare. Aliquis forsitan dicet, Deum secundum seipsum vocare, id est, voces formare non posse, quia indiuisibilis substantiæ est eum tamen corpus aereum sumere, in quo varios conficiat sonos incõueniens nullũ esse sicut plerunq; in veteri & nouo testamento reperitur. Huic respõdendum est, Deum vocare nullatenus posse, scilicet, quia sicut per seipsum vocare nequit: ita nec in assumpto corpore hoc efficiet, Deus quippe corpus nullum assumere valet in quo loquatur, aut quidquã motus agat, sicut in secunda metaphora super particula. Qui non audiebatur, prælibauimus. Cum vero in vtroque testamento loca aliqua reperimus, quæ Deum loqui, aut corpus assumpsisse probent, dicendum est, Deum horum nihil effecisse: sed singula angelis ministrantibus patrata fuisse, quod diffusius declarauimus in secundo Paradoxo super particulam. Quæ non audiebatur. Patet igitur ex prædictis qualiter agnus iste non auditus fuit.

Tria sunt necessaria ad sonũ causandum.

Pars septima metaphoræ tertiæ, scilicet agnus qui patiebatur.

CAPVT XVII.

IN prænominata 3. metapho. particula septima, qui patiebatur: Est autem aduertendum, quod agnus iste, qui Deus erat, erat verus homo, & dolores cæteraque passiones, vt alii homines susc ipiebat. Sicut autem in prima metaphora disseruimus, omnes pænalitates, quæ in nobis insurrexere, ex prothoplaustrorum culpa primaria prouenerunt, & qui ab eis descendũt necessario has pænalitates incurrunt. De Christo autem sic non erat, Christus quippe Deus erat, & potuisset Deus hominem illum assumptum, cuius corpus, & animam diuino verbo vnierat, immunem ab omni pænalitate constituere: sed sic efficere voluit potius humanæ naturæ cõditionem accipiens, vt pænalitatibus sicut cæteri, hominum subiectus esset. Ratio autem qua Christus pænalitates assum pserit fuit verus homo, omnes quippe humana conditione degentes hoc susc ipiunt: si igitur nullam horum assumpsisset nec verus homo putaretur. Item non erat vllo modo conueniẽs Christum fuisse impassibilem, intentio nempe incarnati filii Dei fuit, vt in carne nostra vitia nostra deleret, pænas nostri sec-

Ratio cur Christus pœnas assumpserit.

A

ſri ſceleris eluendo : ſi fortaſſis autem impaſſibilitatem aſſumpſiſſet, nos vt decreuerat redimere ſuis pœnalitatibus nequiuiſſet : oportebat ergo quod incarnatum verbum in carne ſua humanas pœnalitates aſſumeret.

Paſſiones bifariam ſecantur.

CAPVT XVIII.

NVNC quoque vlterius conſiderandum eſt paſſiones diuidi, ſcilicet in paſſiones, quæ ſola imaginatione originem habent, & in paſſiones. quæ realiter ab aliquo agente extrinſeco infliguntur. Eſt autem paſſio in conceptu cum quiſpiam ſola terribilium apprehenſione, aut ſolius mali imaginatione torquetur, etiamſi horum nihil actu perferre videatur. Ex hac tamen imaginaria paſſione verus inſcitur dolor, qui licet ille non ſit, qui creditur, aut ſperatur, alium tamen quempiam pullulare firmiſſimis ſententiis, atque experimentis non ambiguis comprobatur. Huius quidem ſignũ eſt, cum quiſquam magnarum curarũ mole deprimitur hac tota corporis magnitudo affligitur, & corpore exſiccato amariſſima morte interdum homo conſumitur. Sic ait Salomon in Prouerbiis. Animus gaudens floridam facit ætatem ſpiritus triſtis deſiccat oſſa, hoc autem in cunctis futuri mali expectationib⁹, ſi magna mole mentem opprimant, euenire liquet. Sed adhuc firmior eſt hæc ſententia, cum quid quaſi nobis moleſtum expectemus, quod cognoſcimus notiſſime euenturum, hæ namquæ curæ, vt præſentes affligunt dolores & ſæpiſſime veram mortem indicant. In ſomniorum autem viſione imaginaria hoc euidenter patet : cum enim quis triſtium viſorum per ſomnum imagine detinetur, interdum ita vere affligitur ac præſentia eũ vrgerent mala, quo fit, vt qui talia videt, afflictiuo operiatur ſudore Fit quoq; identidẽ, vt qui talia viderit ad veram mæſtitiam prouocatus, cum commotarum paſſionum turma eum non ſentientem introrſus affligit, veris lachrymis exundare cogatur. Interdum autem præmentis afflictione tantum excreuit malum, vt qui ſomno validiſſimo detinetur, cum eum imaginaria repentina mala cient repentino pauore concuſſus quaſi de morte expergiſcere compellatur. Aliæ autem paſſiones ſunt, quas realiter toleramus, cum quiſpiam ab aliquo agẽte extrinſeco illatum malum profert. Omnes has paſſionum formas in ſe Chriſtus tolerauit. Primo quippe mentalibus, aut potius imaginariis paſſionibus premebatur, quia licet in eum ab extrinſeco mali inferatur nihil, ſola tamen interior imaginationis commotio eum ad veros compellebat dolores, vt fortaſſis ſic magis quam quibuſdam realibus paſſionibus afficeretur. Chriſtus quippe cum verus Deus eſſet, omnia quæ futura erant cognouerat antequã fierent quo fit vt cuncta, quæ in corpore ſuo toleraturus erat præuidiſſet. Cum hic ſuper hęc cogitans vertebatur, eum affligi nimis neceſſe erat: hic autem afflictio in eo quam in cæteris hominibus dutior erat, alii quippe quanquam interdum ingruentium nondum malorum imaginatione torqueantur; ea tamen aliquo modo ſibi certiſſime euentura non vident, non igitur tam acrius contorquentur. Chriſtum autẽ non ſolum mala futura præſtolari notum erat: ſed illa vt certiſſima illum expectare. Ipſe quippe per ſingula mala ei euentura etiam ad minutias vſque præuiderat: maiorem igitur illi torſionem in eſſe oportebat, quam cæteris, qui ea duntaxat, vt fututa nondum certa præſtolantur. Hoc autem cunctis inſpiciendo liquet, ſic in omnibus cernimus, vt ſi quiſquam certa mala ſibi affutura præuiderit, maiori torqueatur acerbitate, quam ſi aliqua nõ ſibi certa mala expectaret. Item adhuc in Chriſto ſpecialius aliud quoddam erat, quo eum adhuc acrius vrgeri malis neceſſe erat. nam etſi quempiam cruciatus toleraturum, aut mortis anguſtias ſubiturum certa præuiſione fateamur, non tamen diſtincte cognouit quantus ei dolor aſſurget in ea, quam operitur perceſſione malorum, aut mortis examine : ideo eum in vltimo gradu doloris affici neceſſe eſt. Chriſtus autem non ſolũ mala per ſingulum euentura mortemque præuiderat: ſed etiam quãta pœnalitatis acerbitate affligendus foret certiſſime prẽcognouerat, alias quippe eum cuncta nescognoſcere, in patulo erat, quo fit vt hæc imaginaria apprehenſio inæſtimabiliter ſuper cæteras curarum moles afflictiua ſit, ita vt nihil quantumcunque horridum, atque difficile aliorum imaginatione comprehenſum huic adæquari queat.

B

Paſſio quid.

C

Qua erat cauſa præcipua doloris in Chriſto.

D

Chriſtus cruciatus ſibi affuturos minime cogitabat.

CAPVT XIX.

HIc autem de quo ſermonem agimus, benedictus homo Chriſtus: licet omnia mala, quæ toleraturus erat certiſſima comprehenſione ſi affutura præuidiſſet, ſuper ea tamen aſſidua, aut frequenti cogitatione nequaquam vertebatur. Si fortaſſis hæc quæ cognouerat quotidiana conſideratione reuolueret nullus ei infælicior, aut vt mitius loquamur dolorum toleratior in vniuerſo repertus vnquam forer. etiam eam pauciſſimis viuere diebus niſi ſupernaturaliter id fieret oportebat. Hoc euidenti illatione inducitur: in omnibus quippe, quas mente concipere poſſumus imaginationibus afflictiuis, quæ acriori torqueat cruciatu reperiri vlla nequit quam hæc, quæ Domino Ieſu eſſe conceſſa eſt, ſcilicet, vt oẽs per ſingulum ei futuros cruciatus prægnoſceret, & quantũ ex ſingulis affligendus erat præuideret, neceſſarium igitur erat eum inæſtimabiliter ſuper quælibet quantalibet vrgentium curarum mole depreſſum contorqueri. Hoc pacto cunctis afflictis afflictior, atque ſi fas eſſet cunctis miſerandis miſerabiliorem occaſione pœnarum fateremur : ſed miſerum de Chriſto concedere fas non eſt. Prædicta autem liquidantur, omnes quippe in magnis cogitationum molibus degentes breues vitæ metas habent, atque eas non niſi toto corpore deſtituti, atque pene deſiccati adipiſcuntur: in Chriſto tamen curas afflictiuiores cunctis mortalium curarum modis eſſe perſpicuum erat, eum igitur breuiſſimis vitæ metis conſummari oportebat. Ea autem, quæ propoſuimus manifeſtiſſimo adhuc comprobantur argumento: ingruente quidẽ tempore Dominicæ paſsionis dignatus eſt, in ſe paſſionem illam ſcire, qua affuturorum ſibi de proximo malorum, atque ex hoc ingruentium viuax præſentaretur effigies in qua tanta pœnali acerbitate eum contorſum ſcimus, vt inſtantiſſime clementiſſimum patrem exorauerit in hæc verba: Pater ſi fieri poteſt, tranſeat à me calix iſte, id eſt, ô Pater benedicte tantis mortis huius ingruentis angoribus premor, vt prorſus mihi intolerabilis videatur, ideo ſi fieri vllo modo poteſt rogo, vt tranſeat à me horrifer iſte cruciatus. Succedentibus autem huius afflictiuæ cogitationis incrementis, & Chriſto prolixius orante, tanta intra Chriſtum conflictantium propaſſionum ciebatur pugna, vt ſanguinei humoris vberrime guttas exſudauerit toto corpore madefactus. Hæc autem à ſæculis in nullo hominum ſola prementis curæ contorſione ſecuta didicimus. Nullus igitur hominum ita horrendas afflictiuaſque acriter paſſiones in imagine habuit, vt benedictus homo ille Ieſus. Sic igitur hanc horrificam imaginationem ingruente tempore paſſionis habuit, & ea cunctis hominibus horribilius torquebatur conformi ſententia conſentiendum eſt, vt ſi hic tota ſuæ vitæ tempore in eo manſiſſet, futurorum ſibi malorum cogitatio omnium hominum afflictior fuiſſet in terribilibus amaritudinibus tota degens vitæ meta. Hoc autem concedi ratio nulla manifeſtat, ſed potius diſſonum eſt, non ergo ſemper ſic animo futura mala cogitatione voluebat peruigili.

E

In magnis cogitationibus degentes cito moriuntur.

Expoſitio verborum Chriſti in horto orantis.

F

Scire aliquid poteſt ſecundum habitum aut in actuali ſpeculatione.

CAPVT XX.

IVXTA Ariſtotel. igitur ſententiam in his dicendum erit in ſeptimo Ethicorum in capitulo, de ſyllogiſmo incontinenter, ſcilicẽ ſcire enim dupliciter arbitramur, aut ſcire quidem ſecundum habitum, aut ſcire in actuali ſpeculatione. Secundum habitum ſcire dicimur cum aliqua perfecte intellectu comprehendimus, quorum clara in nobis, atque firma notio manet, & actualiter non intelligimus, ſed cum voluerimus intelligendi in actu facultas nobis eſt habitualiter ſcire dicimur, habitus equidem eſt, aliqua in intellectu impreſſio difficulter mobilis à ſubiecto, vt liquis in dialecticis, aut Phyſicis, aſtrologiciſue intelligens ſatis eſt, nec tamen actualiter conſiderato. ſed dormit, cibum ſumit, aut potum, aut

circa

circa alia sermonem agit, sed ei cum voluerit in Dialecticis, aut Astrologicis intelligere actualiter promptum est; dicimus secundum habitum Dialecticam, aut Philosophiam, Astrologiamue intelligere. Alius autē intelligendi modus est, cū quispiā circa aliqua actualiter speculatur, vt siquis actualiter in dialecticis disputet, aut speculetur. Identidem autem in Physicis, aut mathematicis est. Ita igitur in homine Christo erat, habitualiter quippe cognouerat quanti ei cruciatus afuturi essent, & quam acris in quolibet horum affligendus foret, hoc autem homo Christus cognoscebat, quia verbum illum ad personæ, aut hypostasis vnitatem assumpserat, animæ illius benedictæ cuncta, quæ in vniuerso futura erant reuelabat. Homo tamen Christus hic, quæ habitualiter sciebat non assidua cogitatione voluebat: sicuti in nobis est, quia nō omnia, quæ scimus actualiter contemplamur. Hæc tamen tunc intra se voluebat cum illa cogitare dignabatur, atque id agere dicens erat, veluti cum vrgente tempore passionis omnia super se ventura mala, & doloris quantitatem reduxit ad mentem. Ex prælibatis igitur euidenter patet qualiter, & quas Christus passiones in comprehensione imaginaria solum pertulerit.

De alio passionum genere.

CAPVT XXI.

ALIVD autem passionum genus est, quæ ab exteriori agente patienti infliguntur. Has identidem Christus tolerādas suscepit ex assignatis supra rationibus, alioquin etiam nos congrue, vt decreuerat, redimere nequiisset, quoniam pœnalitatibus suis nos redimendo statuerat. In hęc autem aliqui non modicum dubitationis non habent, quas passiones, aut lāguores in Christo fuisse profiteri debeamus. Aliqui enim Christum scabiem, impetiginem, vlcera, & pediculos habuisse, aut saltem, sicut quempiam hominum habere potuisse astruunt, & in simili de aliis ambiguitate confunduntur. Quod vt integre differentes solida sententia diffinitum sit aduertendum est, quod passiones, quæ in hominibus causantur, dupliciter euenire necessario est; aut ex conditione naturæ humanæ, aut ex conditione indiuidui ob malitiam, aut inordinationem complexionis. Passiones autem, quæ homines afficiunt humanam consequentes conditionem, Christum pari afficere modo erat, quippe verus homo Christus, qua ex re omnia consequentia humanam speciem in eo sequi necesse erat. Ea autem, quæ ex conditione indiuidui, ob inordinatam complexionem in hominibus consequuntur, in Christo nullatenus fuisse arbitratu dignum est, ipse quippe ordinatiorem, atque temperatiorem complexionem cunctis mortalibus habuit. Fuit nempe de quinta mixtione solus, sicut Albertus magnus theutonicus in sua parua physica descripsit, quem alii quoque consequuntur doctores: in eo igitur ægritudines ob malitiam complexionis non fuisse patet. Horum autem exemplum est: fuit quippe in Christo fames, est enim fames cum stomacho vacuo, aut euacuato digerendum nihil manet: tunc enim appetitus cibi sequetur ad conseruationem humidi radicalis, & calidi naturalis, fames igitur passio est: qua habens patitur, atque torquetur, quæ indiuidui conditionem, aut inordinatam cōplexionem non consequitur, sed naturalem conditionem. Homo equidem animal est, quod alimento in cibo, & potu nutritur, & permanet: fames autem est appetitus causatus, cum in stomacho digerendum quidquam defuerit, conditionem igitur speciei humanæ famis passio consequetur, non indiuidui complexionem. Christus autem homo verus concessus, in eo igitur cuncta, quæ speciem consequuntur humanæ consequi oportebat nec quisquam dicere poterit famem passionem indiuidui conditionem consequi: sed potius è conuerso. Cum enim homo constitutæ naturæ est, scilicet in perfecta sanitate, tūc fame afficitur temporibus, quibus congruit: ille tamen, qui aut complexionis malæ est, aut actualiter indispositæ, nō ita fame torqueri solet, in eo quippe naturalis calor deficit, aut magna superfluitatum congeries indigestarum est. Inducitur igitur famem Christum affecisse, nec hanc, vtpote cōditionem consequentem indiuidui, scilicet complexionis peruersitatem, sed naturalem potius conditionem. Idem vt apparet Matth. 4. c. sc. Cum ieiunasset quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, postea esuriit. quod verissime Christum fame affectum prodit.

Christū fuit solus ex quinta mixtione.

De siti quam Christus passus est.

CAPVT XXII.

IPSVM quoque sitim tolerasse perspicuum est, sicut enim famem sic sitim tolerasse profiteri debemus: corpora namque humana cæterorumque in id perfectorum animalium cibo potuque nutriuntur; eorumque alterum sine altero animalis vitam diutius conseruare nequit, oportet igitur, vt quodlibet animalium vtroque alatur, atque eo indigens sit. Et sicut fames est appetitus calidi, & sicci, scilicet, appetitus cibi: ita sitis est appetitus humidi, & frigidi, aut humidi, & calidi, sicut est potus desiderium. Sic igitur fames passio est cunctas animalium species consequens, ita & sitis passio easdem consequetur cunctas: Christus autem animal vere erat, eum igitur affectum siti profiteri necesse est. Idem omnium euangelistarum clarissimis testimoniis comprobatur, scilicet quod Christus in cruce pendens paulo antequam ab ista luce discederet, dixit sitio, id est, patior sitim. Hoc autem licet quidam in allegorico exponentes sensu Christum sitiuisse animarum salutem dicant, sic quippe Michæas in quodam loco testatus est, dicens: Emittam in diebus illis famem non famem panis, sed famem verbi Dei: in sensu tamen historico, aut literali, quæ scripturarum fundamentum quoddam est, & qui præsupponendus semper, quoniam iuxta Aristotelē in metaphoris non est arguere, exponendum esse censeo de Christi vera siti corporea. Hoc autem sic liquidatur: nam cū sitis sit appetitus frigidi, & humidi, aut calidi, & humidi; cum istud defuerit, sitim in animali sequi necessarium est: sed in Christo humidum, & frigidum defecisse quantitas temporis prodit, vere igitur sitiebat. Patet antecedens, quia Christus potum non sumpserat ex eo tempore, quo cum discipulis cænam degustauit extremam, scilicet quinta feria, cum occubuisset Sol, in qua & ipse professus est, non bibam amplius vobiscum de hoc germine vitis donec bibam illud vobiscum nouum in regno patris mei: vt habetur Matthæi 26. capitulo. Cum autem hæc verba sitim exprimentia dixit, erat fere hora iam nona feriæ sextæ parasceue, cum Redemptor noster vita defunctus est. Item ex fatigatione, & labore sitis conficitur: sed in tormentis Christus nimis laborauerat, eum igitur siti affectum fuisse satis perspicuum est: has autem tangit rationes Seraphicus doctor, qui dicitur Bonauentura in libro, quem stimulum vocauit amoris. Præter has autem aliæ sunt adhuc magis in fundamento rationes, scilicet quod Christus præ magnitudine cruciatuum sanguine prorsus exinanitus erat factis in corpore suo tantis, atque creberrimis confossuris, quales flagellorum plagæ, clauorum fixuræ, spinarum puncturæ in pedibus manibusque, atque capite verendo Christi factæ sunt, Dominicæ enim lateris apertura lancea militis nescio cuius facta nondum extiterat, hoc autem cum Saluator accubuisset, factum est: quotiescunque autem corpus aliquo euacuatur humore, sitis sequitur: oportebat igitur in Christo sitim sequi nec quamlibet, sed magnam valde. Hoc autem liquet: nam cum homo quispiam medicorum arte aliquo replente leuatur, atque plene purgatur humore, magna in eo relinquitur sitis. Si igitur euacuato illo naturali humore, atque corpori nimis nociuo, sequitur tanta sitis, quanto maiorem sequi necesse erit, cum corpus cōnaturali humore, in quo magis corporis vita fundatur, & qui quantitatis maioris est, euacuatur? Huius autem sanguis est in Christo, igitur sitim magnam consecutam fuisse tunc in passione claret. Item hoc adhuc ex consequentibus liquet. Cum enim redemptor in limine mortis appositus se sitire proclamasset, qui astabant ex ministris mortis huius spongiam aceto plenam, cui fel admixtum erat, arundini imponentes benedicto ori Domini Iesu epotandam applicuere: ipse autem licet satis sua torqueretur siti, cum tamen ita amarissimum comperisset, vt ibidem subiungitur: Cum gustasset noluit bibere, id est, cum eius interpalatum experiretur saporem, quod gustare est, illud non deglutiuit, quod bibere Euangelista appellauit. Si tamen Christus solam sitim anima-

Christū veram sitim passus est.

Sitis quid sit.

A

rum salutis pati expressisset, atque hanc solam pateretur, non deglutisset in palato illius potus saporem, qui saluti animarum exprimendæ nihil attinebat. Euidenter ex prædictis illatum est, vera Christum aliquo modo siti affectum extitisse.

Christus frigora passus est, & æstus.

CAPVT XXIII.

AMPLIVS autem Christus frigora tolerauit, & feruente temporis æstu perustus est, ab his quippe passibilis fuit, & passus est. Nec quidē hæc ei indiuidui cōditio attulit, aut cōplexionis indigesta intemperies, sed speciei conditio naturalis, calor quippe, & frigus potentiæ tactiuæ obiecta sunt, oportet igitur ea frigus, atque calorem pati, quæ potentia tactiua informata fuit: Christus autem vere potentiam tactiuam habuit, cum non phantasticum animal esset: frigora, & æstus magna eum passione tolerasse liquet. Hoc autem animalis naturam secundum se consequitur, & non indiuiduorum complexiones aliqua nempe animalis indiuidua, in quibusdam speciebus propter esse inclinata ad alteram contrarietatis extremitatem, in potentia actiua omnia hæc contrarietatis extrema non sentiunt, scilicet quod a animalia quædam sunt, quæ frigiditatem, aut nullatenus patiantur, aut ab ea, quantacunque sit, valde leuiter immutentur. Hoc autem, quia complexio sua aquatica est ad extremitatem frigiditatis declinans, quod autem frigidum est, à frigido pati non potest, quia ad actionem alterius in alterum requiritur à principio dissimilitudo, & inæqualitas, à proportione autem æqualitatis non prouenit actio, nec motus causatur vllus, quæ enim prorsus similia sunt, actionem, & reactionem nullam habent: terminus tamen actionis cum perfecta fuerit, est similitudo agentis ad passum. Alia autem animalia ad caloris extremitatem inclinata sunt, quam ob rem calorem nullatenus sentiunt: aut illum leuiter patiuntur, sicut est de illo monstro inter animalia, quod Salamandram Maiorum vocauit auctoritas. Hæc equidem in mediis ignibus viuit, & cū pellis eius aliqua fęce polluta purgari debet eo pacto, quo cætera aquaticus abluit humor, hæc valido ignis calore purgatur. Hoc tamen moderandum est: nec enim semper Salamandra mediis in ignibus viuit, sed eos diutius q̄ cętera animalia perfert: humanæ autem naturæ complexio, quia omnium complexionum temperatissima est, ad nullam contrarietatis extremitatem declinat, medium obtinens inter cunctas. Euenit igitur ex naturali conditione humanæ speciei, homines singulos calorem, & frigus potentia tactiua experiri. Christum igitur calorem, atque frigora, quia hæc humanæ naturæ adiecta sunt, fuisse perpessum liquet.

B

De Salamandra.

Christus corporis lassitudines passus est.

CAPVT XXIV.

C

RECEPIT autem præter hæc Christus Iesus fatigationis passiones: frequenter enim in viarum progressu lassabatur, atque ab inde fessus residebat. In quarundam quoque aliarum rerum operatione lassabatur, sicut cæteris hominibus fatigatio euenire solet. Fatigatio nempe in solis potentiis finitis corporeis organicis actiuis effici potest. In potentiis autem dicitur, quia quod nec potentia est, nec potentiam habet, fatigari nequaquam valet, sicut lapides, ligna, & ferrum fatigari nequeunt: nullum autem horum, aut potentia est, aut potentiam vllam saltem habet. Amplius autem fatigationem potentiis finitis sequi dicitur, potentia quippe infinita fatigabilis non est: nihil. n. maius, à quo fatigari queat habet, actio autem appositione maiorum virium conficitur. Vlterius autem potentia corporea dicitur, non quidem, quod potentia illa, aut corpus sit, aut corporis pars: sed quia ipsa in corpore est, & corporis virtus est, quam ob causam intellectus noster, atque voluntas infatigibilia sunt. Intellectus nempe noster nulli corporis parti colligatus est, nec est virtus corporis, aut corporalium partium consequens complexionem, quo fit aut quantumcunque actui speculandi insistamus fatigatione deprimamur nulla, sed potius cum diutius intellectioni operam dederimus, maiori ad intelligendum succendimur desiderio. Homines itidem, qui acutiores ingenio sunt, & secundum habitum sapientiorem in speculando vlterius delectantur.

Fatigatio in quibus sit.

Potentia corporea vnde dicta sit.

D

An intellectus speculando fatigetur.

CAPVT XXV.

FORTASSIS autem quispiam in hoc molietur incutere, scilicet quod homines speculando, aut aliis quibuscuis intellectus actibus operam tribuendo lassantur, atque eos interdum horum tædium torquet, veluti si magnis corporeis laboribus vrgerentur, & velocius hominum quidam his occupationibus, quam corporeis actionibus fatigantur. Infertur igitur intellectum esse fatigabilem potentiam, atque lassari frequentius. Huic respondendum est, intellectum in actu suo posse nullatenus fatigari, sed interdum homo lassetur, aut debilitetur speculando, aut quoslibet intellectionis actus habendo, non ideo euenire, quia intellectiua potentia fatigabilis sit, sed quia organicæ potentiæ fatigantur, scilicet, phantastica vis ista quippe corporea est, de qua infra abundantius disseretur. Actus autem intellectus sunt præsuppositis actibus phantasiæ: intellectus quidem intellectionem actualem causare nequit, nisi cum potentia phantastica super species in phantastica cella manentes actualiter conuertatur: sic videtur sentire Aristotel. tertio de Anima, cum ait: Oportet intelligentem circa phantasmata speculari. Cum igitur potentia phantastica defatigata fuerit eo modo quo inferius disseretur, operationi suæ operam dare nequibit, & quia operatio intellectus nulla, nisi phantasia conuersa super species phantasticas procedere potest, necessarium est, vt interdum homo intelligendo lassetur, quamquam intellectum quouis fatigari modo possibile esse, perspicuum est. Identidem autem de volitiua potentia differendum reor: licet enim multa voluerimus, volendo tamen nequaquam lassari poterimus, quoniam volitiua potentia fatigabilis nullatenus est. Nec enim homo frequenter fatigatione vrgetur volens, sicut intelligens, quoniam ad actus potentiæ volitiuæ non est necessaria conuersio actualis potentiæ phantasticæ super phantasticas species, sicut in actu intelligendi præexigitur. Etsi fortassis quisquā in actibus volitionis conuersionem super phantasticas species coexigi dicat, quia volitio non præexistente intellectione nulla fit, ad intellectum autem requiritur conuersio super phantasmata ad volitionem, ergo identidem conuersio super phantasmata fiet, quamobrem consimilis in volitione defatigatio consequetur. Huic respondendum est, quod cum intellectio sit, semper actualem conuersionem ad phantasmata esse oportet, in quo versari intelligentem necesse est, sed cum quisquam vult non oportet esse continuam conuersionem, quoniam licet cognitione non præcedente volitio nulla sequatur, tamen cum semel quisquam aliquid eligendum esse censuerit, voluntas in illud eligendo fertur, nec pro illo continuato actu oportet esse vlteriorem intellectionem, & consequenter, nec conuersionem super phantasticas species ad quam lassabatur intelligens: non igitur æque in volitione, sicut in intellectione phantasiæ organum fatigatur. Dicendum igitur, quod sicut cum faber quisquam, vt dictum, organa operatiua, scilicet instrumenta parata non habet, operari nequit, quamquam habitus artis ei facultas sit, manusque suffragetur: identidem, quia intellectus ad operationem suam actus phantasticæ potentiæ coexigit, cum phantastica potentia fatigata, aut impedita fuerit, intellectus intelligere non valebit.

Vnde fit quod homo speculando fatigetur.

E

An potentia volitiua lassari possit.

F

De eadem re superiori.

CAPVT XXVI.

ITEM vlterius in prædicta assignatione dicebatur, quod potentia organica foret, id est, quod in aliqua corporis parte assignata esset, & quod membrum requireret determinatum in figura, & cōplexione iuxta qualitatem potentiæ organicæ. Hoc pacto potētiam organicā visiuā dicimus auditiuā quoq; odoratiuam, gustatiuā, & similes harum, nempe quæ-

cunque

cunque determinatam corporis partem in figura, & complexione coexigit. Oculus namque potentię visiuæ organum est, & determinatam figuram habet differentem à figuris cæterorum organorum, qualitas quoque ei differrens inest, quoniam oculus aquaticæ complexionis est. Auditiua autem potentia aures tanquam organum habet, & illud in figura ab oculis cæterisque organis differens est, qualitas quoque eidem diuersa inest: quoniam aures complexionis aereæ subtilis sunt. Nec quidem hoc ad ipsas aures, quæ chartilaginosa membra sunt, referendum est: sed ad organum ipsum auditiuæ potentiæ, quod pellicula eô naturalis aeris est. Odoratiuæ autem potentiæ organum vtraque naris, quæ in figura à cæteris organicis membris distincta patet, qualitas quoque ei similis cum cæteris non est, nempe complexionis aereæ grossæ. De aliis in idem potentiis sensitiuis similiter sentiendum reor in distinctione atque assignatione organorum. Dicitur autem hanc potentiam organicam esse: quia cum potentia non organica nullo modo sit fatigabilis, potentia non organica est; quæ vllam corporis partem sibi determinat in figura, & qualitate à cæteris differentem, in qua duntaxat sedem habuit, & in qua aut per quam operetur vult potentia digestiua, attractiua, expulsiua, generatiua, nulla nempe harum corporis aliquam partem, tanquam organum exigit, in quo operetur: ideo in actibus suis harum lassatur nulla. Digestiua quippe potentia in nobis, aut in cæteris animalibus fatigari nequit: nihil enim magis lassati sumus, cum digerere finierimus, quam cum digerere inchoauerimus. Non est enim in aliis sic, velut in potentia motiua equidem lassamur magis cum vnius leucæ spacium confecerimus, quam cum illud metiri inchoauerimus. Identidē autem appetitiua potentia in desiderando, quę animali conueniunt non lassatur. Idem de expulsiua, de generatiua quoq; idem censendum est. In organicis igitur potentiis dumtaxat sequitur fatigatio.

Quædam his aguntur de potentiis.

CAPVT XXVIII.

AMPLIVS autem in prædicta assignatione dicebatur, quod potentia actiua foret in potentiis quippe passiuis fatigatio nulla est, quia fatigatio in actione, & motu est, sed passiuæ potentiæ actionis instrumenta non sunt, sed passionis. In quo aduertendum, quod potentiarum quædam actiuæ, quædam passiuæ sunt. Ad quarum distinctionem sciendum potentias actiuas eas esse, quæ subiectum immutent, & à subiectis minime patiantur, aut immutentur: potentiæ vero passiuæ sunt, quas subiecta immutant, & ab eis nullatenus immutantur substantia. Huius autem exemplum patet in potentia digestiua: potentiæ quippe digestiuæ obiectum alimentum est, quia cibus, & potus, hoc autem potentiam non alterat digestiuam, sed à digestiua potius alteratur: alimentum enim antea panis, & vinum erat, deinde virtute digestiuæ potentiæ caro efficitur alterando. de quo Aristoteles in secundo de Generatione, & corruptione. De potentia quoque expulsiua idem constat, à suo namque non immutatur obiecto, est quippe huius obiectum superfluum in digestionibus non conueniens aliquatenus animali, quod à potentia expulsiua immutatur, quia ab ipsa à corpore expellitur, & ipsa ab illo non immutatur, sed potius è contrario. Est autem potentiæ generatiuæ obiectum ipsum quod generandum est: habet autem generatiua potentia actionem super semen ipsum decidendo, alterando, & organizando quousque animal perfectum sit. Sic igitur à suo obiecto non mutatur, sed potius ipsum mutat obiectum. De his igitur, scilicet de appetitiua, expulsiua, attractiua, digestiua, generatiua potentiis dicendum est, scilicet quod potentiæ actiuæ, & non passiuæ sunt.

Potentia passiua, quæ sit.

CAPVT XXVIII.

SVNT autem potentiæ passiuæ, quæ ipsa obiecta non immutant, sed abipsis potius immutantur. Sic enim potentia visiua, auditiua, odoratiua, gustatiua, & tactiua sunt, omnes has quippe à substantiis immutari, eas vero aliquatenus non immutare subiectum patet. Quod in visiua autem potentia hoc notum est, eius quidem obiectum color, aut lux est: hoc autem à potentia visiua non mutatur: sic.n. lux aut color se habent cum non videntur, sicut cum videntur. Color autem, aut lux visiuam immutat potentiam. Nam cum nihil videmus, potentia visiua nullo modo mutatur. Cum vero aliquid intuemur, potentia visiua immutatur ad aliquam speciem coloris, ea quippe coloris specie actuatur, qua antea non actuabatur, quoniam in organo visus species visibilis receptatur. Auditiuæ autem potentiæ sonus obiectum ita se habet cum non auditur, sicut cum auditur, auditiua tamen potentia ab obiecto immutatur: nam cum sonus sit species soni, aut sonus ipse in aure est, quod interdum dolor sequitur, & pauor, stuporque incutitur, cum vox fortiter sonās est. Identidem autem potentia odoratiua, gustatiua, atque tactiua obiectum ipsum non immutant, sed ab obiecto potius immutant. Has igitur quinque sensitiuas potentias passiuas esse constat.

Potentiæ sensitiuæ interiorum organorum.

CAPVT XXIX.

IDENTIDEM autem de potentiis sensitiuis interiorum organorum dicendum est, scilicet, quod potentiæ passiuæ sunt, scil. sensus communis imaginatiua, phantasia, memoria & æstimatiua. Sunt hic quinque diuersæ potentiæ organicæ, quæ omnes in cerebro sunt, cellulas quasdam intra cranium habentes pro organis. Hæ autem potentiæ passiuæ sunt ab inuicem ex obiectis distinctionem sortitæ nullam, species quippe per exteriorum sensuum organa susceptæ in harum qualibet penitus sunt, scilicet vt omnes species visu, auditu, odoratu, gustu, tactu apprehensæ in sensu communi sunt eædemque omnes in imaginatiua cellula. Identidem omnes in phantastico organo, in æstimatiua autem omnes, & in memoratiua omnes sunt. Hæ tamen species potentiarum suis actibus differunt: non enim idem circa susceptam speciem sensus communis operatur, quod imaginatiua potentia: nec etiam imaginatiua, quod phantastica: nec identidem phantastica, quod æstimatiua. Memoratiuæ autem, & æstimatiuæ actus differre cuilibet notum satis est: qui autem cuiuslibet harum actus proprii sint, præsentis speculationis non est, hoc ad secundum de anima pertinere dignoscitur: omnes autem hæ interiores potentiæ passiuæ sunt, quia sunt receptiuæ, quælibet namque receptiua potentia passiua est: quia recipit, & immutatur ab eo, quod recepit. Ex prædictis autem infertur potentiam auditiuam, visiuam, gustatiuam, odoratiuam, tactiuam in actibus suis infatigabiles esse: quia actiuæ non sunt. Sic habetur Ecclesiastes quinto capitulo. Oculus non satiabitur visu, nec auris auditu. Si tamen hic in suis actibus potentiæ lasserentur, non appeterent semper in eis habere vacationem, veluti qui in ambulando lassatur, continue progredi non desiderat.

Obiectio penes prædicta.

CAPVT XXX.

AD hæc autem quisquam obuiabit, dicens, has sensitiuas potentias infatigabiles non esse: nam cum quis inquit diutius in aliquid oculorum aciem fixerit, videndo lassatur. Idem quoque in lassando, in tangendo reperimus: nam non semper gustando delectamur: nec odorando, aut tangendo, in horum quoque sensationibus interdum verum experimur dolorem, aut saltem fatigatione deprimimur, de quo Aristotel. in 7. Ethicor. & in libris de sensu, & sensato. Respondendum autem huic est, potentias has sensitiuas minime suapte natura lassari, sed in earum actibus fatigamur ex aliquo altero, quod fatigationis occasio est: illud autem nec potentia auditiua, nec gustatiua, nec visiua, nec quidquam aliarum est. Nam si quisquam gustando lassatur, non ideo lassatur quasi potentia gustatiua, quæ passiua est fatigatur, sed quia diutius gustando venter repletus est, ad cuius repletionem appetitus cibi extinguitur, quo prius in cibum anhelando ferebamur: ablato autem appetitu gustatiuam potentiam delectabiliter gustare impossibile est, ex quo defatigati prædicamur. Sic autem fit interdum cessatio gustationis, aut in gustando lassamur, non quasi potentia gustatiua lassetur, sed

quia gustationis organa fatigentur, sicut si quis genarum patiatur dolorem, ex diutina frequẽtique eleuatione, atque depressione in mandendo fatigatur.

Fatigatio quid.

De tactiua potentia.

CAPVT XXXI.

DE potentia autem tactiua attingentibus idem, quod de superioribus censendum est: tactiua enim est, qua frigus, & æstum, humorem siccitatemque, duritiem molliciemque apprehendimus. Tactiua quippe potentia tangendo minime fatigatur: est tamen fatigatio quædam verusque causatus dolor, quia interdum extremitatem contrarietatis tangimus, quæ repugnat proportioni, in qua complexio humana fundata est. Complexio quippe humana omnibus animalium complexionibus temperatior est, ideoque in medio cõtrarietatis est, scilicet in medio calidi, & humidi; frigidi, & sicci. Si fortassis caliditas aliqua foret humanæ proportionem complexionis excedens, eamque tactiua potentia sentiremus, necesse esset ab ea destrui humanam complexionẽ, velut cum magnus homini coapproximatur calor, quo homo desiccatur, comburitur, atque perit. Quamquam igitur in huius sensatione potentia tactiua minime fatigetur, tamen humana complexio perit, eius, scilicet, qui tunc tangit: quamobrem impossibile est potentiam tactiuam in actu illo delectari. In odoratiua autem potentia idem iudicandum est, odoratiua quidem potentia, sicut cæteræ à suo obiecto immutatur, in quo actu perficitur, eius autem obiectum odor est, qui siue suauis, siue grauis sit, tædium aut defatigatio nulla in potentia tactiua est: sed ideo odorando lassamur, quia interdum proportioni in qua humana complexio conseruatur, odor repugnat. Odorum quippe quidam conseruatiui naturæ nostræ sunt, quia complexioni conueniunt: alii autem nociui sunt, & causatiui morborum, sicut quidam pestiferi odores. Cum igitur odor naturæ nostræ conseruatiuus est odorando nequaquam fatigamur: cum vero odores nocui, atque pestiferi sunt, in eorum sensatione delectationem vllam sequi impossibile est. Hic autẽ modus est, quo in odorando interdum lassari perhibemur: quamquam igitur potentia odoratiua minime fatigetur, quia tamen odores interdum complexioni nostræ repugnant, impossibile est nos in eorum sensatione gaudere, atque per hoc tristari, atque lassari necessarium est.

Complexio summaria omnibus aliis cõplexionibus tẽperatur

De auditiua potentia.

CAPVT XXXII.

AD auditiuam autem potentiam accedentes, sicut in cæteris dicendum, in auditu fatigationem sequi nullam, quia audimus, sed quia interdum soni nostræ obuiant complexioni, quandam perturbationem inferentes. Hoc autem dupliciter euenire liquet, primo autem hoc fit modo, cum aliquæ voces nostras feriunt aures, quæ secundum se audito nociuę sunt, nec sine lęsione audiri queunt. Sicut cũ voces duræ formantur nostrum prope auditum hæc intra aures nostras magno impetu penetrantes, organa potentiæ auditiuæ lædunt, sicut sæpe horrendæ voces prope nos formãtur, quia aures nostras impetu validissimo quatientes pronos in terram ferunt. Has autem complexioni nostræ obuiare, quæ in nimia fundatur æqualitatis temperãtia repugnare nimis perspicuum est. Sic quoque interdum, vt ita duro boatu voces ad auditum vsque perueniant, vt organo auditiuæ potentiæ rupto, aut potius fracto penitus surdi reddamur. Ad hoc autem acutius intelligendum inspiciendum est auditiuam potentiam in concauitate tympani auris non esse, id est, in concauitate illius chartilaginosæ substantiæ, sed prope craneum, siue cerebrum est: est autem hic modus, vt quędam à natura animali apud craneum pellicula rotunda affixa, sic quæ aere plena est. Hunc autem aerem non ab extra de communi aere quo inspiramus, & respiramus natura suscepit, sed à formationis exordio in vtero gignit, animali nascenti cõnatus est. In hoc autem huius pelliculæ aere potentia auditiua, tamquam in propriissimo organo diffusa est, quæ si casu rumperetur, aut frangeretur spirante aere illo connato penitus exposa vesica auditiua potentia deperiret, nec magis homo, cui hæc euenirent, quam lapis, aut lignum audiret. Cum autem voces fortes causantur, aer qui in harum formatione colliditur, aut potius ex collisione corporum teritur ad aurem vsque perueniens non sistit, sed ingressus patentem concauitatem ad pelliculam connaturalis aeris tendit, impetu autem suo tenuissimam illam connaturalis aeris pelliculam rumpens explosa aere auditiuam potentiam excludit, nec potest iam homo vltra audire iam penitus surdus effectus. Vt autem hæc incommoda sæpius non euenirent natura, quæ in omnibus potentiam habet præuisiuam, organum potentiæ auditiuæ conuenienti formauit effigie. Ita vt nec aures in quibus aer connaturalis conseruatus est rotundo, atque amplo hiato velut oculi patulæ forent, sed eas anfractuosas in quosdam formauit circulos: ita vt aer confractus ex collisione ad aurem peruenire non recto itinere pelliculam connaturalis aeris peteret: sed p ipsius tympani auris circulos anfractuosę meãs cum se pelliculæ connaturalis aeris applicaret, vt sentiretur deposita omni impetus fortitudine quadam cum leuitate susciperetur, ita vt nec pelliculam frangens, aut rumpẽs aerem connaturalem exploderet. Si tamen huius tympani auris patentior ac maior foret, nullisque anfractuosis curuaturis aer ex collisione fractus cum aurem subintraret recto itinere interiora petens, nullas impetus sui subintrando deponeret vires, quo fieret, vt tanto fragore delicata illa concussa pellicula sæpissime rumperetur: ex quo surdum effici necesse erat. Cum ergo aliqui sonitus, aut horrendi fragores sunt naturæ nostrę atque complexioni cõtrarii, impossibile est in his auditiuam potentiam delectari, hoc modo nobis interdum in audiendo fatigatio quædam, & tædia subeunt.

C quonodo sit contingat fatigatio

Secundus modus, quo in animalibus in audiendo fatigationes esse contingit.

CAPVT XXXIII.

SECVNDVS modus, quo in animalibus in audiendo fatigationem esse contingit est, quoniam quamquam sonitus ipse temperatus, & complexioni nostræ conueniens sit, nos semper in audiendo delectari non continget. Quia etsi auditiua potentia in eo, quod passiua est, fatigabilis nullatenus foret: est tamen vlterius quædam virtus actiua contentiua proportionis organi, secundum quam organum permanet in esse suo cum ex multis constet: hæc autem, quia actiua est debilitari potest, atque fatigari. Et quoniam obiectum potentiæ auditiuæ agens in potentiam auditiuam agit pariter in organum, & in actiuam virtutem organicæ contentiuam armoniæ, illam actiuam potentiam, aut virtutem fatigari necesse est, cum fatigatione autem non consistit delectatio: accidet igitur ex hoc audientem nõ delectari. Identidem autem de potentia visiua definiendum reor: nam etsi visiua potentia secundum se ipsam fatigabilis non sit, dicente Salomone Eccles. quinto capitulo. Oculus non satiabitur visu, nec auris auditu: est tamen præter visiuam quædam alia actiua virtus contentiua armoniæ organi: nec enim ista potest dici visiua, quoniam passiua quidem, hæc autem actiua est, de actiuis autem dictum est, ꝙ fatigabiles sunt. Cum ergo hęc fatigata, aut debilitata fuerit, delectabiliter videre impossibile est: fit ergo, vt plerumque in videndo affligamur, sed hæ passiones, vtcunque diminuuntur assuetudine. De hoc Aristot. Ethicorum lib. 7. in fine.

Cum fatigatione non consistit delectatio.

Potentiæ interiores intra craneum in cerebro organa accipientes.

CAPVT XXXIV.

PRÆTER has autem sensitiuas, atque passiuas, potentiæ quæ exteriores sunt, quoniam organa sua extra capitis cõcauitatem habent, sunt aliæ interiores, scilicet quæ intra craneum in cerebro organa acceperunt. Hæc autem sunt sensus communis, imaginatiua, phantasia, æstimatiua, & memoratiua, hæc autem, sicut & præcedentes passiuæ sunt, ideo nullatenus secundum se fatigabiles: non enim phantasia in actu suo fatigatur, nec memoratiua, & sic de cæteris. Ad hæc autẽ quisquam obiiciet, phantasiam, & cæteras fatigabiles esse, quo ex his, quæ supra respondebamus satis aliq. comprobari videtur, s. quod nos cũ interdum intelligendo fatigamur non

ideo

ideo fatigamur, tanquam intellectus potentia fatigabilis sit, cum penitus incorporea sit, sed ideo fatigamur, quia phantasia in phantasiando debilitatur, ad quam intellectus quandam habet coniunctionem, cum eam in suo actu requirat. Huic respondendum est, phantasticam potentiam in actu suo minime fatigari, quia passiua, nec substantia quoque eius vllatenus fatigabilis est: sed vt de superioribus prælibauimus, ita & in hac dicendum est. Est enim phantastica potentia passiua, & præter eam in organo est quædam virtus actiua continens organi harmoniam, hæc autem tenera est, & faciliter fatigabilis. Cum igitur hæc debilitata fuerit, fatigationem, & tristitiam quandam in phantasiando sequi necesse est. Identidem autem de æstimatiua, & memoratiua, cæterisque interioribus passiuis potentiis dicendum est, quod fatigabilis nulla sit, nec ob eam in actu suo fatigatio consequatur.

A

De *duplici genere potentiarum fatigabilium.*

CAPVT XXXV.

HÆc, quæ supra enarrata sunt, si in vnum compegerimus, in aphorismatis formam resultabunt. Notum est inter omnes potentias, quæ in homine, aut quocunque animali sunt, sola duo genera potentiarum fatigabilia esse, scilicet, potentias motiuas, & vocum formatiuas. Hæ autem potentiæ in tribus locis corporis animalis sunt, scilicet, in pedibus, manibus, & organis vocatiuis. Motiua namque, quæ pure motiua est, & alias ambulatiua, aut progressiua vocatur, in pedibus est: quamquam & in manibus, atque brachiis abusiue. Hæc sunt nota in pueris, qui nondum pedibus moueri plene possunt. Motiua autem, quæ operatiua dicitur, in manibus proprie est. Interpretatiua vero, siue vocum formatiua in organis vocalibus est. Fiet quoque ex hoc, vt in tribus homines, & cætera animalia perfecta fatigentur scilicet mouendo pedes, siue progrediendo, mouendo quoq; manus, & voces quascunque formando, nec quidquam aliud inesse poterit, in quo animalia vllatenus fatigantur. Quod quidem accidit, quoniam in his omnes conditiones fatigabilis potentiæ reperimus, scilicet, quod potentiæ sint, & quod finitæ, & corporeæ, & quod actiuæ, & quod organicæ, quarum singula de eis manifesta sunt. Potentiæ namque sunt, quoniam non sunt corpora, nec corporum particulæ, sed virtutes corporum, hoc autem nos potentiam appellamus. Quod enim finitæ sint dicere non attinet: nam in rebus, quę siue corpora, siue corporum partes, siue corporum conditiones, aut virtutes sunt, infinitum nihil est: solam enim naturam, siue diuinam essentiam infinitam esse cognoscimus, & quodlibet attributorum suorum, vt infinitā bonitatem, infinitam sapientiam, & sic de cæteris, quæ verius vnum infinitum cuncta sunt. Quod vero istæ corporeæ potentiæ sint, apparet non quidem corporeum appellantes solum, quod ex corpore constat, aut ex corpore factum, hoc pacto sola entia, quę aliquo modo corpora sunt, corporea dici queunt, sed corporeum dico, quod ad corpus attinet, tanquam corporis quædam conditio. Quod in his apparet: nam motiua potentia in musculis crurum est: operatiua autem in neruis, & musculis manuum brachiorum: interpretatiua vero in vocalibus organis reperitur. Corporum igitur virtutes sunt, quia substantia sua corporum particulæ sunt. Quarta huius conditio, scilicet, quod organicæ potentiæ sint, adhuc in his patet: nam organum est aliqua corporis determinata pars à cæteris in figura, & complexione distans quemadmodum in oculo, & in aure patet: de his autem sic est, quia motiua, progressiua in solis musculis, & neruis crurum est, & in brachiis. Motiua autem, quæ operatiua dicitur in musculosis quoque, & neruosis brachiorum, & manuum partibus, & non alibi est. De vocatiua autem idem patet, quia organa vocalia à cæteris corporis partibus satis distant. Quintæ potentiæ fatigabilis conditio erat actiua esse. Sunt autem actiuæ potentiæ, quæ obiectum transmutant: ab ipso autem minime transmutantur, sicut de naturalibus potentiis, scilicet, digestiua, appetitiua, ac generatiua patet, quæ in obiectum suum agūt, in eas tamen obiectum suum nihil causat. De his enim sic est, quod primo in potentia motiua progressiua liquet: nam ipsa habet pro obiecto corpus mobile, in quod agit mouendo illud instrumentaliter, ab ipso tamen illa nihil recipit. De motiua potentia, quæ operatiua dicitur idem patet, quoniam ipsa tanquam obiectum habet quodcunque operabile, aut sic transmutabile, & in illud agit, ab eo tamen rationem nullam suscipit. Identidem autem de formatiua, siue interpretatiua dicendum fore liquet, cuius obiectum vox est, quam ipsa agit eam formando: ab ea autem nec fit, nec mouetur vllatenus. Apparet igitur ex prædictis in homine, aut in quolibet animali duas duntaxat fatigabiles esse, potentiam motiuam, scilicet, large dictam, & vocatiuam, siue interpretatiuam.

B *Loca potentiæ motiuæ, & formatiuæ*

Quid potentia appellatur

C *Loca motiuæ potentiæ, & operatiuæ, & interpretatiuæ.*

Actiuæ potentiæ obiectum transmutant & non transmutantur.

D

De Christi fatigatione.

CAPVT XXXVI.

REDEVNTIBVS autem nobis vnde digressi sumus dicendum est, fatigationem passionem, siue proprietatem quandam, & consequentem speciem humanam esse, quoniam & in omnibus animalibus reperitur, secundum quod contingit in eis duas reperiri potentias fatigabiles: motiuam, scilicet, & vocum formatiuam. Ex his autem magis ad huc particulatim attingentibus dicendum est in Christo veram fuisse fatigationis passionem, quoniam homo verus erat & has duas fatigabiles potentias in eo fuisse satis constabat. Ob hoc dicendum est Christum in itinerando fatigationem veram sustinere, quoniam lassabatur in eo potentia motiua, quæ in pedibus suis, & cruribus erat. Itidem concedi oportet Christum lassari in operatione manuali: cum aliquid eum contingeret operari, quoniam in manibus, atque brachiis eius operatiua potentia, & motiua, quæ & fatigabilis est, sicut in cæteris erat. Adhuc autem alia in Christo fatigatio accidere poterat, scilicet, in vocum formatione, vt si clamore valido, aut si magno tempore hoc ageret, hoc autem, quia potentia vocum formatiua in cunctis animalibus fatigabilis est. Amplius hoc testimonio B. Ioann. 4. ca. apparet, vbi Christus itinerando lassatus apud puteum sedisse dicitur, siue apud fontem, vt alibi habetur, & Samaritana mulier cum eo locuta est. Amplius autem & in Christo confiteri oportet fuisse somnolentiæ passionem, scilicet, vt somno grauari interdum potuisset, vt si nimis vigilare niteretur dies multos, atque noctes insomnes ducens, oportebat eum prægrauari somno, sicut cæteris hominibus accidit. Cunctis quidem hominibus naturalissimus somnus est, sicut testatur Aristot. in lib. de somno, & vigilia, & quamquam multipharium differre homines contingat secundum excessum, & defectum in magis, aut minus dormiendo tum ex differentibus complexionum armoniis, quædam equidem complexiones hominum, sunt quæ de somno magis exigunt. Quædam vero minimum. Tum ex differentia cibi, & potus in quantitate: nam qui vberiores cibos sumunt, atque fæcundiores potus hauriunt æquatis cæteris maiores exigunt somnos. Tum ex laborum diuersitate: qui enim abundantius laborant, si cætera æqua sint, necesse est, vt maiori prægrauentur somno. Quamquam igitur hæ multiplices hominibus differentiæ fuerunt, nemo tamen vnquam reperiri poterit, qui insomnem diu vitam trahere possit, sicut incibatus nemo diutinus viuendo moras trahet. Quia igitur Christus, sicut & cæteri homo verus erat, oportebat vt cum diu à somno abstinuisset multum grauaretur, atque quendam cruciatus experiretur modum, & si in hoc niteretur insolitam moram insomnem trahens, virium fatigatio, & totius corporis defectio sequeretur.

E

F

Passiones extrinsecæ aliū agentibus Christo infligi poterant.

CAPVT XXXVII.

SICVT autem hæ prælibatæ fatigationes in Christo, sicut & in singulis hominum eueniebant ab intrinseco: ita & quædam aliæ passiones ab extra infligi poterant à gentibus aliis. Hoc autem est, cum aliquod contrarium complexioni ipsius passi in illud agit. Huic autem pœnalitatum modo Christus subiectus erat, sicut & cæteri hominum: nam ab exterioribus perpeti posse non euenit ex conditione indiuidui, sed ex speciei proprietate. Vnde &

dici oportet potuisse Christum comburi flammis, ipse namque homo verus erat: complexio autem humana, tanquam temperatissima mediat inter extremitatem caloris, & frigoris, humiditatis, & siccitatis: quodlibet igitur extremum contrarietatis in aliqua qualitate potest agere in humanam complexionem, & quia ignis habet extremitatem in calore, poterat agere in corpus Christi. Vnde si se Christus flammis iniecisset, aut eum quispiam in medios coniecisset ignes, corpus eius in cineres versum fuisset, nisi eum Deus supernaturaliter eruere dignaretur, sicut si aliquod corporum nostrorum in mediis ignibus poneretur. Identidem autem Christus à frigore pati poterat: nam si aer frigidus foret, vel aqua, aut alterum quidpiam circundans corpus Iesu illud, sicut nostra corpora infrigidasset, vnde si in aliquo loco excessiue frigido, velut in niue, aut gelidis aquis, siue frementi Borea corpus Saluatoris nostri diutius permansisset, necesse erat, vt his factis moreretur, sic enim in nobis accidit, nisi superueniente miraculo ab hoc liberaretur. Sic autem & de aliis duabus qualitatibus, scilicet, humore, atque siccitate dicendum liquet: ab excessiua quidem humiditate distemperate humidum fieri corpus Iesu necesse erat. A vehementi quoque siccitate desiccari, & sic interdum factum est, vt his agentibus qualitatibus corpus illud benedictum in dispositiones varias mutaretur. Propter has autem pœnalitates naturæin corpore Iesu Maria Magdalenæ effudit vnguentum semel super pedes Iesu, cum esset in domo Simonis Leprosi accumbens in cœna. Pedes namque illius benedicti Iesu ardore magno regionis illius, tum itineris labore, atque nuditate, nudis quippe pedibus incedebat, desiccati, atque ardentes, & contacti in rugas erant. Effudit igitur Maria Magdalenæ alabastrum vnguenti, vt ardor pedum vnguenti temperaretur frigiditate: siccitas quoque illius mitigaretur humore. De his habetur Luc. 7. c.

Deus suff cari pot rat.

CAPVT XXXVIII.

POTERAT autem alias adhuc subire pœnalitates Dominus Iesus, scilicet, quod suffocaretur. Causatur enim suffocatio in animalibus, quia partes vitales circa præcordia temperantur inspirato, & respirato aere, scilicet, in eo, quod continue trahimus, & expellimus: cum autem aqua multa subintrauerit, ita vt omnia interiora repleantur intercluditur inspirationis, & respirationis locus, ita vt nullus aer subintrare, aut inde egredi possit, vnde animal mori necesse est. Amplius autē quoniam vita animalium præsertim perfectorum consistit in debita armonia caloris naturalis, & humidi radicalis. Cum vero alterum horum deletum sit, aut mutua fuerit sublata proportionis armonia, animal deperire necesse est: aqua autem subintrante interiora corporis, atque replente, totius corporis dissolui armoniam inter prædicta duo necesse est, vitam ergo deficere simul constat. Hanc quippe causam multi statuere voluerunt: satis tamen calumniabilis est. Prima autem fundamentalis huius causa est. Amplius autem Christus à quolibet alio extrinseco agente perpeti poterat, velut si quis ei epotandum venenum tradidisset, aut si eum bestiæ aliquæ pestiferos venenatosque habentes morsus attrectassent, aut si eum fera aliqua lacerasset. In his enim omnibus Christum pati potuisse, sicut & cæteros homines satis patet: huius autem origo est ipsa humanæ complexionis armonia, cui venenum repugnat. Identidem quoque laceratio durorum instrumentorum teneritudini complexionis humanæ obuiat: sic enim Aristoteles in fine tertii de Anima dicit: dura quidem vitam tollere, quia tollunt sensum tactus in quo vita est.

Quomodo causetur suffocatio in animalibus.

Quædam, quibus agentibus pati poterat Christus.

CAPVT XXXIX.

PRÆTER hæc autem possibile erat corpus Redemptoris nostri à gladio, lapide, & ligno, & quacunq; alia re dura, & solida, quod quidem ob hoc fit, quoniam dura sensum tactus auferunt, in quo & vita est. Item quoniam dura continuitatem rei auferunt inter partes mediationem facientia, continuitas autem dat vnitatem, in vnitate vero esse est cum ens, & vnum æqua, & secundum conuertibilitatem sint, ideo quod vnum esse definit, pariter quoque esse desistit: vt ait Boe. de Conso. lib. 3. prosa 10. Alia autem durorum humanæ complexionis armoniæ officiunt quibusdam illatis damnis. Prima sunt vt gladii aut acuta quæcunque secantia atq; perfectionem tollentia vnitatem. Secunda vero sunt vt lapides, & ligna, & quæcunque ponderosa, quæ pondere suo corpora alium atterunt, & confringunt, aut sanguinem effluere cogunt, in quo alias vita est iuxta illud Leu. 17. c. Anima omnis carnis in sanguine est. Idem Deut. 12. cap. Hæc autem pœnalitatum atque passionum genera in Christi corpore claruerunt. Primo quidem in circuncisione sua agente ferro passus est, cum præpucii eius vera caro, vt cæterorum Hebræorum moris erat, abscissus est, vnde cruorem effluxisse liquet: hoc autem tolerans doleuisse necesse est, nec à lachrymis abstinuisse crediderim: imo nec quispiam eum nullo doloris signo ostenso sustinuisse rationabiliter confiteri valebit: multum enim hoc fidei nostræ detraheret, de quo in prælibatis vberius explicuimus. Patiebatur quoque Dominus Iesus ab omnibus aliis corporibus in se vires, aut pondus habentibus, quod liquidum fit ex eo, quod in horto perpessus cum comprehendentibus eum ministris Pontificium atque sæuo eum quodam impetu quatientes ad terram frequentius deijciebant. Ab aliis quoque solidis corporibus quandoque tolerabat angustiam, vt cum alapas pertulit, & cum venerandum caput eius arundine quatteretur, dicentibus ministris: quis est, qui te percussit? De hoc Matt. 27. cap. Eodem autem genere pœnalitatis patiebatur cum sæuissima flagella susceptt, erant quidem flagella solida corpora, quæ carni eius illisa magnum causare dolorem necesse erat, frequentius quoque concussionibus aperiebantur partes corporis benedicti Christi, vnde & multus profluebat sanguineus humor. Identidem autem, & durius pertulit cum venerando capiti eius coronam de spinis plexam milites imposuere, quæ non quidem simpliciter capiti improperium atque derisionem ambiti, nec tamen habiti regni, vt Iudæi existimabant imposuerunt, sed vt magni inflictiuam cruciatus. In his enim duricies ac acumen fuit, quæ duo instrumentales qualitates ad nocendum sunt, atque his perforatum est benedictum redemptoris nostri caput vsque ad duram cranei, siue ossis substantiam, quo itidem sanguinis vberes defluere madores. Hic autem fuit pœnalitatis atque passionis modus, cum clauorum fixione manuum, & pedum pertulit aperturas: nam vt in his, quæ præcessere magis extitit declaratum, in qualibet manuum vnum suscepit clauum tenerrimam eius carnem perforante. In pedibus quoque fixus, siue eum in singulis pedibus singulis confixum clauis, siue vtrunque eodem perforatum existimare malimus, nihil differt: quouis enim modo in vtroque pede eum confixum clauo confiteri necesse est, atque sine magno eum hæc pertulisse dolore arbitrari fas non est. Identidem autem latus eius lancea quidam miles Pilati aperuit: vnde profluxit sanguis, & aqua, vt omnium Euangelistarum communis assertio est, hæc tamen apertio siue confossio vulnus dici non meretur, nec Christus ibi aliquem tolerauit dolorem: iam enim mortem Christus subierat: in mortuis autem nocumenti sensus nullus est, vulnus quoque solam non notat carnis aperturam, sed viuentis. Hæc igitur, quæ de multis pauca exemplariter enarrata fuere, in Christo acciderunt nec quidem ex indiuidui conditione tanquam ex mala hæc complexione pertulerit, sed ex conditione humanæ speciei. Totam namque speciem ista consequuntur.

Passiones, quæ indiuiduum insequuntur.

CAPVT XL.

ACCIDVNT præter has quædam aliæ pœnalitates quæ speciei non consequuntur conditionem, sed indiuiduorum ipsorum qualitatem malam, scilicet, eorum complexionem. Hæc autem in Christo non fuerunt, quoniam complexio Saluatoris nostri temperatissima omnium humanarum fuit, nec quisquam vnquam in toto orbe repertus est, aut debuit reperiri, qui tam æquali atque iusta polleret

A

Tussim & catarrũ Christus non tolerauit.

complexione, vnde in ea nihil esse videbatur, quo aliqua passio originem tanquam ex ipsa traheret. Vnde in Christo nec tussim, nec catharrum, nec scabiem, aut lepram, tertianam, siue quartanam extitisse febres concedendum vllatenus est, quod satis liquet. Tussis quidem, & catharrus passiones sunt, quæ speciei non consequuntur conditionem: sed ex superfluitate aut inordinatione alicuius humoris perueniunt. Si enim speciei consequerentur habitudinem omnes homines reumaticos atque tussim patientes, & cætera prædictorum, necesse esset, quod notissima falsitate illustre est. In Domino vero Iesu humorum superfluitas, aut inordinatio nulla erat, hæc igitur in eo fuisse ab re est. Identidem autem corpus Redemptoris scabiem, lepram, & vlcera pati non poterat: nam hæc non consequuntur naturam, sed indiuiduum: alioquin omnes homines scabiosos vlcerosos, atque leprosos fore necesse erat, quod minime cernitur: indiuiduum igitur, & non naturam consequuntur. Hæc igitur ex quibusdam factis in corporibus, aut circa corpora corruptionibus proueniunt. Videmus enim optime complexionata corpora scabiem, aut lepram, vlcera quoque non perpeti, de similibus quoque passionibus identidem iudicandum est. In Christo autem nulla corruptio prouenire in humoribus poterat ab intra existente bonitate complexionis, quæ excellentissima in tota humanorum indiuiduorum latitudine fuit. Non igitur vlcerosus, aut scabiosus, leprosus esse potuit. Amplius autem nec tertianam, nec quartanam, aut similes morbos pati poterat: generaliter enim hæc ex quibusdam interiorum proueniunt deordinationibus. Christus autem ordinatissimam habuit complexionem in ordinatissimo autem deordinatio nulla est, nequaquam igitur harum ægritudinum aliquam pati poterat, ex corruptione quippe indiuidui hæc omnia fiunt, speciem aut harum nulla consequitur. Pœnalitates autem siue passiones, quæ in prioribus enarratæ sunt humanam speciem consequuntur, quanquam igitur quispiam hominum ordinatissimæ complexionis sit, in eo tamen omnes existent. Ex prælibatis concluſum euidenti discursu satis patet, quæ passiones in Christo fuerint, & quas nunquam tulerit, nam quæ humanæ speciei conditionem consequuntur, ipsum sicut cæteros afficiebant, quæ vero ab ipsius indiuidui innascuntur distemperata complexione, in ipso nec fuerunt, nec assumpsisse decens fuit. Ex his igitur liquet Christum agnum esse, qui patiebatur.

B

Pars octaua tertiæ metaphoræ, Agnus, qui non patiebatur.

CAPVT XLI.

C

ORDINEM tertii huius metaphorici Paradoxi in sequ. particula octaua occurrit, scilicet qui non patiebatur scilicet, quod agnus iste non patiebatur, Et quomodo istum agnum Christum multipliciter passum explicauimus, quod quidem solida nititur veritate, cum nullatenus passum salua veritate asseri nequit. Sed quia vt plerunque in præpositis dictum est, agnus iste Christus Deus, & homo erat: quia homo erat multipliciter passus est, vt vero Deus erat, nihil vnquam perpeti potuit. Hoc autem manifestatur: nam, vt ait Aristot. in Prædicamentis, proprium est passionis inferri ex actione, vt igitur aliqua passio sit necesse est actionem ordine quodam præcedere, in Deum autem nihil agere valet, Deus igitur pati non potest. Quod vero nullum agens in Deum sit, patet, quoniam agentis ad passum semper est proportio maioris inæqualitatis, alioquin actio impossibilis est: ad Deum autem nihil habet habitudinem maioritatis, imo nec æqualitatis: ipse enim solus infinitum ens est: in Deum igitur nihil agere possibile est, ipsum igitur pati est impossibile. Amplius autem omnis passio inuoluntaria est, sed contra Dei voluntatem nihil, nec fieri, nec tentari, aut cogitari saltem potest, Deus igitur à nemine pati potest. Huius inductionis maior constat: minor autem sic inducitur, quoniam si quidpiam in Deum ageret, scilicet, contra eius voluntatem nitens, id Deo maius foret, quod impossibile quidem liquet, cum infinitus Deus solus sit, alia autem ad eum relata quasi nullam obtinent potestatis quantitatem. Adhuc autem passio imperfectio quædam est, à Deo autem omnes eliminandas esse imperfectiones patet, cum ipse totius perfectionis origo sit, in eo igitur passio nulla esse poterit. Item perfecta fœlicitas dicit statum omnium bonorum aggregatione perfectum, iuxta Boetiũ de consola. lib. 3. prosa secunda: Omniũ quoque malorum absentiam cum fœlicem esse sit habere quidquid velis, & nihil habere, quod nolis: sed Deus perfecte fœlix est, quin potius ipse est vera fœlicitas. In eo igitur, nec vnquam passio fuit, nec esse possibilis est. Amplius autem pati, vt in hoc metaphorico Paradoxo sumi necesse est, dolorem designat ex Christi cruciatibus venientem: ab horum tamen nullo Deus, aut substantia aliqua pure spiritualis quidquam pati potest. Huius causa in promptu est: hos quippe varios Christi cruciatus instrumentis quibusdam naturalis actionis inflicta sunt: instrumenta autem quantitatem quandam habent, Deus autem cum purus spiritus sit, in eum instrumenta agere non possunt: quoniam applicari non potest quantum non quanto. Ex prædictis ergo inducitur istum mansuetum agnum, qui Saluator noster est, vt Deus erat passum non fuisse, nec vllatenus pati potuisse.

D

Passio est quædam imperfectio.

Pars nona tertiæ metaphoræ, scilicet, Agnus, qui mortuus est.

CAPVT XLII.

E

Christus vt verus homo erat mortem subiit.

NONA huius quam sæpe nomino tertiæ metaphoræ exponenda occurrit particula, scilicet. Qui mortuus est: quod ad agnum prædictum refertur, scilicet, quod ipse mortuus fuerit. In quo sicut & in prælibatis, ita & hic pro hypothesi tenendum est Christum verum Deum, & hominem esse duas perfecte habentem naturas, secundum quarum alteram, humanam scilicet, mortua est, secundum vero reliquam diuinam mori nequiuit. Ipse igitur, vt verus homo erat, veram mortem subiit. Si enim secus factum foret, nos ab ea, qua tenebatur humanum genus æternæ mortis obligatione nequaquam liberati fuissemus. Nec quidem hoc acsi manus domini abbreuiata foret, secus liberare non potens: tot enim modi liberandi genus humanum Deo extabant, quot ipse velle poterat, idem namque Deo facere est, quod velle facere. Secus tamen fieri non potuit in tempore, cum ab æterno, & ante mundani orbis sæcula à Deo iste liberationis modus decretus foret: nos tamen confitemur redemptos fore: consequens ergo est, vt Christum mortem subiisse fateamur. Christum autem passum ita per se patet, vt stylo non egeat: cuncta enim Euangeliorum series, imo vt abundantius quid dixerim totus noui, ac veteris testamenti canon hoc monstrat, hoc quidem Iudæi intentores petierunt: Pilatus autem, eis inducentibus, capitalem tulit sententiam: milites vero eam executioni tradiderunt, eum vera, atque amara conficientes morte. Fuit autem hæc vera mors, ac vere magni ei cruciatus illati fuerunt, sicut vere quoque animam expirauit. Sed vltra hæc ad veram mortem nihil adiacet: fuit ergo vere mortuus, qui vere homo factus est. Hæc autem mors in hoc agno Saluatore nostro idem euenit, quoniam ipse voluit: nisi enim ipse nobis commori elegisset: eum Iudæi occidere nequiuissent, nec aliunde ei mors infligi potuisset, aut euenisset: erat quippe natura in potestate sua.

F

Nunquid vere Christus in Cruce mortem obierit.

CAPVT XLIII.

IN his autem fortassis adhuc aliquis vlterius speculans dubitabit, an vere Christus in Cruce mortuus fuerit, in quo quisquam contranitetur, dicens, Christum mortem non gustasse. Nam si in Cruce mortuus est, necesse est à corpore animam extitisse disiunctam. Et tunc, aut anima volente Christo corpori disiuncta est, scilicet, nulla alia præexistente causa, nisi quia ipse eam separare voluerit, aut immani dolore hæc diuisio inducta est. Nec quidem dici valet, Christum nulla exigente causa eam de corpore abstulisse: hoc enim peccato verus homicida extitisset, velut cum quis sibi manibus iniectis se propria morte conficit, hoc autem scelus graue est, & fortassis scelerum cæterorum caput. In Christo autem peccatum nullum extitit dicente Bea. Petro in Canonica prima capit. 2. qui peccatum non fecit,

nec

A

nec inuentus est dolus in lingua eius. quinimo nec potestas peccandi in eo fuit, vt inducitur per Magistrum in 3. Sententiarum distinct. 12. Itemtidem autem non videtur dicendum fore animam à corpore Christi prementibus cruciatibus fuisse seiunctam. Nam cum quis immanitate dolorum pressus expirat, nullæ in eo manent vires corpore penitus ad extremam debilitationem deducto, natura iam non potente dolori resistere: in Christo tamen nihil tale accidit, quoniam cum expirasset, dicitur excelsa voce clamasse, ac si nihil vnquam passus foret: dolores igitur ei mortem non intulerunt. Amplius autem cum quis fortior naturali complexione, quam alius est, quamquam ei æqui, vt reliquis cruciatus inferantur: tamen non ita cito, vt alii moritur. De Christo autem non est concedendum, quod ipse cæteris in naturali complexione debilior fuerit: nam vt in prælibatis diffusius conclusum est, nullus ita conuenientem habuit armoniam inter omnes complexiones humanas, sicut ea, quæ fuit in benedicto corpore Redemptoris nostri: sed nullus alius homo mortuus fuisset inflictis sibi vulneribus solis, quæ Redemptori nostro inflicta sunt, quantumcunque debilis naturæ fuisset, ipse igitur ex his ad mortem adductus non est. Hæc autem inductione liquent, nam & si in vita flagella Saluator noster susceperit, ex quorum puncturis confracta, atque diuisa cute vberrima sanguinis effusio facta extiterit, ad mortem tamen hæc sufficientem non præstabant causam. De fixuris autem clauorum in manibus, atq; pedibus quamquam si nulla medicorum arte, aut Deo agente curatæ fuissent, dicendum est, quod mortem inflicturæ forent, verum tamen non ita cito mori poterat. Christus namque postquam in Cruce appensus est pauco tempore superuixit.

B

Quædam de Christo, & de latronibus cum eo in Cruce pendentibus.

CAPVT XLIV.

APPARENT autem, quæ dicta sunt: nam Christus, & duo latrones, qui pendebant, eodem tempore appensi sunt, Christus tamen hora nona expirauit iuxta omne Euangelistarum testimonium, latrones autem tunc non defecerunt. Hora namque completorij milites Pilati venerunt, vt deponerent de Crucibus corpus Christi, & eorum, qui cum eo crucifixi erant, ne manerent corpora eorum in Cruce in Sabbatho die magno festiuitatis eorum, latronibus autem, quia viuebant, vt cito morerentur crura fregerunt, ad Christum autem cum venissent, inuenerunt, quod iam expirasset, ideo crura eius fracta non sunt, vt patet Ioan. 19. cap. Infertur igitur rationabiliter nullum hominem ita cito mori potuisse, vt Christus mortuus est nullis aliis illatis vulneribus. Tot enim plagas latrones, qui cum Christo pendebant, vt ipse susceperant, eodem quoque eisdem tempore inflictæ sunt, sed ipse ante eos defunctus dicitur. Quod autem omnibus eodem tempore vulnera illata fuerint euidens est, quoniam eodem tempore omnes crucibus affixi, & appensi sunt, vt satis innuitur ex verbis Euangelistarum siquis attendat. Quod autem eadem Christo, & latronibus vulnera illata sint, nam velut Christus crucifixus est, ita & latrones Cruci affixi sunt, vt patet Ioan. 19. cap. scilicet, crucifixus est Dominus Iesus, & cum eo alij duo nequam: quæcunque igitur ad Crucifixionem exiguntur æque in latronibus, vt in Christo fuerunt. Ad Christum autem crucifigendum pedes eius, & manus clauis perforati sunt, vt his totum pondus pendentis corporis teneretur: ita igitur in latronibus crucifixis necessarium erat, vt pedes, ac manus inductis clauis forarentur. Nec quisquam existimet latrones cũ Christo pendentes nullis clauis in manibus, & pedibus vulnera pertulisse, dicens eos funibus alligatos cruci, ita vt manus brachiis crucis singulis funibus necterentur, pedes quoque simul trunco, siue pedi Crucis firmo retinaculo ligarentur, sicut in Ecclesiis insipienter valde pictores describunt: ita vt hanc iniuriam de nobis infideles in quibusdam dicant, quod pingimus qualiter volumus: nulla inquam ratione hoc arbitrari quisquam debet, vt immediate ratio subiungetur. Hoc autem quorundam, vt in quibusdam aliis assolet introductum indiscreta deuotione reor. Pleraque quidem alia in hunc modum facta sunt, quæ iam apud simplices in religionis transiere cultum. Volunt enim pœnas Domini Iesu à pœnis latronum distinguere, vt in hoc quædam Christo reuerentia tributa videretur, quamquam Iudæi hoc non attenderint, quin potius eum morte turpissima condemnare voluerint inhonestius adhuc, quam latrones ipsos. Patet autem, quod dictum est: Iudæi namque latrones, vt morerentur cum Christo appenderunt: sed si solum manus, & pedes cinctibus ligati forent, nullo alio inflicto nocumento hoc ligamento, nisi per longam temporis spectationem non morerentur, ita vt prius fame confecti, quam doloribus exanimati viderentur. Item Euangelistæ manifeste signant latrones eadem vulnera, quæ Christus tolerauit suscepisse: nam sicut eum dicunt crucifixum: ita de latronibus confitentur, vt patet Ioan. 19. cap. cum dicitur: Crucifixerunt Iesum, & duos latrones cum eo, vnum hinc, & alium inde, & Iesum medium. Sicut hic ipse clauis fixus est, ita & illi: aliter quidem crucifixi minime dicerentur: nam crucifixus Cruci affixus dicitur, affixio autem sine clauis non fit. Si igitur crucibus alligati forent, crucifixi minime dicerentur. Amplius autem, quod pœnæ illatæ Saluatori nostro rationabiliter non sufficerent, vt aliquis eas tolerans, ita veloçiter moreretur, adhuc apparet. Quoniam cum ministri Pilati fregerunt crura latronibus, vt cito morerentur, ne sequenti die magnæ festiuitatis in patibulis affixi manerent, venerunt quoque ad Iesum, vt ei crura frangerent, existimantes, quod adhuc viueret, & cum inuenissent eum defecisse, intactum reliquerunt corpus eius: existimabant tamen, quod rationabiliter nondum mortuus esse debuisset, alioquin ad eum non venissent, vt crura frangerent. Sequitur igitur rationabiliter, aut de communi aliorum lege neminem ex tam paucis, nec valde grauibus inflictis vulneribus mori debuisse. Identidem autem aliorum hominum hoc experientiis demonstratur, alij namque cruci affixi sunt, sed maiori tempore in Cruce permansere viuentes. Sic namque de Beato Andrea fuit, qui per triduum perseuerauit in Cruce pendens, vt ex eius patet historia. Item adhuc solidius hoc inducitur, eum scilicet, non debuisse, aut potuisse rationabiliter ita cito mori illis inflictis vulneribus: nam cum Ioseph ab Arimathia ciuitate inter Iudæos nobilis decurio discipulus quidem Iesu, sed in absconditο propter metum Iudæorum, accessit ad Pilatum, vt peteret corpus Iesu ad sepeliendum illud, admiratus est Pilatus si iam obijsset. Sic habetur Marci 15. cap. cum dicitur: Et cum iam sero factum esset, quia erat parasceue, quod est ante Sabbathum, venit Ioseph ab Arimathia nobilis decurio, qui & ipse erat expectans regnum Dei, & audacter introiuit ad Pilatum, & petijt corpus Iesu. Pilatus autem mirabatur, si iam mortuus esset, & cum cognouisset à Centurione, donauit corpus Ioseph. Si tamen Christus talia vulnera susceperisset, ex quibus rationabiliter ita cito mori debuisset, non miraretur Pilatus, an si iam obiisset: videtur ergo, quod non potuisset rationabiliter ita cito mori suscepto tam paruo nocumento. Aliquis autem fortassis dicet, vulnus, quod Redemptor noster in latere pertulit, ad causandam velocem mortem sufficisse. Respondendum, illud quidem ad Christum attinuisse nihil: nam quando illud Christus suscepit iã expirauerat, vt patet testimonio omnium Euangelistarum. Induci ergo videtur ex his Christum in Cruce veram non subiisse mortem.

C

D

Latrones, qui cũ Christo mortui sunt eadem vulnera sunt passi, quæ Christus.

E

F

Christus veram mortem tolerauit, & quædam alia de eodem.

CAPVT XLV.

HIS autem respondendum est, Christum veram toleras-se mortem, sicut omnium Euangelistarum testimonio comprobatur, totius quoque catholicæ fidei indubitata assertio hæc est. Iuxta modum autem quo mors Christi causata fuit, aduertendum est, Christum Deum verum fuisse, & hominem, ideo sicut ei Deo existenti cuncta ad nutum subiecta erant: ita quoque naturæ humanæ suæ partes subiectæ erant, omnia quoque his accidentia, aut quouis attinentia modo, vt mors, & vita. De his igitur faciebat vr volebat, & quando volebat. Poterat igitur eas seiungere, atque coniungere pro solo nutu, cum vellet, & consequenter vnire ei etiã meritum vellet liberum erat, quod quidem aliis hominibus non adiacet. Non enim dominantur naturæ suæ: nec mo-

Latrones pingendi clauis non funibus affixi.

riuntur

A

riuntur cum volunt: nec viuunt ex voluntate quidem duntaxat. Nam accidit vt moriatur quis quando vult, scilicet, si sibi manus iniecerit mortem procurans, tunc tamē non moritur, quoniam solum vult, sed quia mortē sibi infert realiter agendo. Sicut ergo Christus vitæ, & mortis in seipso erat. Ita & si aliqua colligantia potentiarum naturalium actiuarum, vel passiuarum in ipso erat, Dominus ipsius esse posset: quia cum vellet illam tenere colligātiam poterat, cum autem collibitum foret, quæ naturaliter coniuncta erant, disiungeret. Et hic modus est quem sacri doctores assignant in homine Christo, quod in passione sua fuerit verus, & plenus comprehensor perfectam suscipiente delectationem anima sua in diuinæ visionis essentia, quæ semper ei præsens erat: hanc autem visionem cum consequenti delectatione fruitionem vocant, in qua plena constat fœlicitas. Erat quoque acerbissime afflictus perferens dolores amarissimos: ita vt beatissimus atque afflictissimus virorum simul diceretur. Hæc vero simul in nullo virorum secūdum naturam esse possibile est: in anima siquidem rationali nostra vires quædam pure spirituales rationales siue intellectiuæ sunt: his autem Deum cognoscit, atque in eo cognito delectatur, in quo plena fœlicitas humana conficitur. Quamquam hæc gloria, quæ directe in potentias rationales recipitur, posterius redundat in partes sensitiuas, quæ sunt vires inferioris conditionis. Hæ autem in Deum tendere non possunt, quoniam excedit conditionem

B

obiecti sui. Sunt enim præter rationales vires in homine alię, quæ sensitiuæ dicuntur, de quibus nunc tangebatur: hæ enim illi, vt animal est, conueniunt. Sunt quoque natura inferiores rationalibus, quibus sentimus, atq; vitaliter immutamur ab his, quæ corporea sunt, aut corporum conditiones. Hic autē habitudinis modus his viribus mutuus constat, quod cum omnes eiusdem animæ vires sint colligatæ, sunt & ad eādem operationem tendunt: ita vt in eam operationem, in quam rationales tendunt vires, sensitiuæ quoque ferantur, & in quam sensitiuas moueri dixerimus, rationales quoque idem moueri necesse sit. Nec tamen in hoc quisquam intellexerit vtrarumque eundem fore actum: nam naturales vires intellectioni vacant, sensitiuæ autem potentiæ nunquam intelligunt. Identidem quoque sensitiuę ad sensationes sunt, intellectiuæ tamen sensationis actum nunquam explent. Sed est superiorū sensus, quod tamen rationales potentiæ in actu suo sunt quamquam sensitiuæ non compleant aliquem intelligendi actum, vt rationales, tamen ad illum actum rationalium virium attentæ sunt, ita quod nulli alteri actui sui generis occupantur. Hoc pacto quamquam vires rationabiles sensationem nullam causent, aut suscipiant, sensationem tamē, quæ à potentiis sensitiuis est attentæ sunt, scilicet, tunc nullū specialiter sui generis explentes actum. Hæc autem virtū sensitiuarum intellectiuarum colligatio in nobis est propter animæ vnitatem in qua omnes sunt: vnde cum anima, quæ operationum nostrarum est radicale principium iuxta Arist. 2. de

C

Anima, est intenta operationibus speculatiuis secundum vires rationales, non potest vacare actibus sensitiuarum potentiarum. Cum autem è contrario vacat sensitiuis experimentis secundum potentias sensitiuas, contemplationi speculatiuæ secundum rationales vires intendere nequit. Horum aūt tota vita exemplorum plena est: nam siquis in sumendo cibos, aut delectabiles armonias audiendo delectetur: impossibile est tunc eum delectari circa speculationem, aut in actu phantasiandi circa aliquid. Accidit autem prorsus è contrario siquis magnæ, atq; altissimæ speculationi operam dederit qui penitus deditus sit huic operationi, non poterit vacare delectationi, quæ est in cibo, aut in potu, vel tactu, & si quē tunc cibos sumere contingat, nescict, an cibi sapidi, aut insipidi sint, & si audierit non distinguet cuius conditionis audita vox sit. Et siquis huius speculanti apertis oculis se obiecerit, nesciet distinguere quis ille sit, ac si neminem conspexisset. Quod si fortassis ad altissimum, atque extremum delectationis gradum ista intellectus attentio peruenerit, nequibit qui hoc patitur quid quam videre, auditu percipere, frigus caloremue sentire, aut cibum, siue potum sumere, etsi ei cuncta sentienda apponantur.

Quædam attinentia ad superiora.

CAPVT XLVI.

D

APPARET autem abundantius, quæ dicta sunt in his, qui raptum, aut ecstasim patiuntur, velut interdum prophetis eueniebat. Accidit quoque doctori gentium Paulo, interdum quoque quibusdam ante mortem hæc accidunt. In his enim anima in corpore est cum ecstasim patiuntur. Quod apparet, nā si hi mortui essent, cum horum quosdam interdum per triduum, aut quatriduum raptos esse eueniat, sicut de eo, qui vulgariter Tudanus dictus est recitatur, corpora eorum grauem odorem emitterent, sicut accidit in corporibus mortuorum, atque iam resolui inciperent succedentibus sibi naturalibus gradibus resolutionum. In his tamen, qui ecstasim, aut raptum patiuntur, nec grauis exalatur odor, nec quæuis resolutio facta apparet. Nam sordida quædam inde tabes diffluere appareret: mortui igitur, qui hæc patiuntur non sunt. Cum ergo quispiam raptus est, anima eius in corpore est: nihil tamen videt, aut auditu percipit, nec cibum, aut potum suscipere potest, nec quamuis aliam sensitiuam tunc habet operationem. Identidem autem motiua operatio in eo non est: anima namque illa corpus tunc mouere nequit, moueri namque nullatenus posset etiam igne ei circumposito, vt sic flammis vteretur. Aut si ei varia cruciatuum genera infligerentur mori quidem poterat, sentire autem minimè: nam tunc spiritus ille, qui artus vegetat altissima occupatus speculatione sensum in corpus nō influit, quo dolorem, aut aliquam quamuis sentiamus passionalem immutationem. Nec quidem, qui ecstasim patitur solis tunc sensitiuis operationibus, quæ animales appellantur, destitutus est: sed etiam vegetatiuis actibus, qui naturalium potentiarum esse dicuntur, quod mirabilius est. Hoc autem apparet, quoniam tunc nihil digestiua, aut expulsiua, vel appetitiua potentia operatur, ita vt in huiusmodi corpore vitalis calor nullus appareat. Quoniam calorem spiritibus resolutis à corde præuenientibus causari aiunt, qui cum continuis resolutionibus multiplicantur calor, & vigor corpus informant, cum vero horum penitus cessauerit resolutio, calorem, atque corporeum cessare vigorem necesse est: de his tangit Arist. in lib. de differentia spiritus, & animæ: quamquam à plerisque hunc non esse Arist. librum asseratur. Cum vero anima totaliter occupata nullam alteram operationem principiare potest, nequit spiritus vitales, atque motiuos in corde resoluere, ex quibus vigor, & calor in corpore generetur; quo fit, vt qui talia patitur, prorsus vita defunctus videatur non apparente in ipso aliqua vitali operatione. Hoc autem propter nihil aliud euenit, nisi quia anima tunc summe attenta est secundum potentias rationales.

Quādo quis ecstasim patitur nullam tunc sensitiuam habet operationem.

E

Magna rationalium potentiarum attentio facit, vt nullam sensitiuam delectationem percipiamus.

F

CAPVT XLVII.

AMPLIVS autem ex his infertur, quod cum quispiam magnam valde rationalium potentiarum delectationem experitur, nequeat vllatenus secundum actum sensitiuarum potentiarum delectari. Sin cibo sumpto, aut potu, aut in quouis corporeo experimento. Identidem autem, nec aliquam in eisdem sensitiuis partibus afflictiuam passionem tolerare potest. Vnde siquis audiat aliquid quod vehementer audire concupiuerat, nec illam vnquam audierit, et iamsi fames, aut sitis eueniant, illas tamen nunquam sentiet. Sic enim vulgariter loquentes in similibus dicimus, hic noctibus diebusque maneret nullo cibo, aut potu vegetatus. Ex oppositio autem euenit cum quis vehementissimam secundum aliquam sensitiuam potentiam delectationem experitur, vt in visu, aut gustu circa actus rationalium potentiarum vacare nequit, vnde si ei aliqua intelligibilia apponantur, circa illa nullatenus intelliget. Amplius autem cum delectationem sensitiuam tantum excreuisse contingat, vt ad altissimum, atque extremum sensitiuarum delectationum gradum deuenerit, qua nulla in sensitiuis reperiatur maior, non solum, qui hæc experitur, alicui intel-

Qui delectationibus sensitiuis plurium oppressus est nihil intelligere potest.

A lectioni vacare nequibit, sed etiam nullatenus quidquam intelliget. Idem autem ad sensitiuas potentias patietur, scilicet, vt secundum nullam earum quidquam percipiat. Sic enim in actu venereo accidit, qui est actus tactiuæ potentiæ, de quo Arist. Ethic. lib. 7. ait: Aiunt enim in ipso intelligere posse neminem. Identidem autem si in parte sensitiua aliquis insurgat dolor, secundum actus rationalium potentiarum nullatenus delectari valebimus: velut cum quis acutissimum experitur dolorem, circa nullam potest vacare speculationem: sed ad sentiendum dolorem necessario conuertitur. Vnde siquis validissimis doloribus circumseptus foret, velut gehennalibus incendiis mancipatus, cui se Deus manifestum redderet sicut se beatis animabus in vita æterna ostendit, qua visione beatæ sunt, delectari quidem nequiret, nisi ei prius Deus illos auferret dolores. Hæc autem omnia eueniunt propter naturalem colligationem rationalium atque sensitiuarum potentiarum in actibus suis, cum omnes in eadem anima sint.

De quadam potentiarum sensitiuarum atque rationalium colligatione in Christo existente.

CAPVT XLVIII.

B IN Christo Saluatore nostro cum verus homo foret, necessarium est hanc confiteri fuisse potentiarum atque sensitiuarum rationalium, vt in nobis colligationem vnica quippe in eo anima erat. Et cum secundum rationales potentias quidquam ageret, sensitiuæ ad hoc attentæ erant, cum vero in sensitiuis ei quæcunque foret operatio, rationales quoque ad hoc vacabant. Quoniam tamen natura sua humana suæ suberat potestati, poterat cum vellet harum soluere colligantiam, scilicet, quod potentiæ rationales magnam in speculari delectationem experirentur: vires autem sensitiuæ ad hoc nihil attenderent: sed quandam aliam distantissimam aut delectationem, aut tristitiam experirentur. Poterat autem identidem sensitiua pars eius magnis perfrui delectationibus, rationalibus viribus illius summa repletis amaritudine, aut quod rationales vires magnis delectationibus perfunderētur ad hoc nihil attendentibus partibus sensitiuis, & ipsæ sensitiuæ vires durissimis doloribus tenerentur. Iste autem modus est, quo Christus in passione existens erat verus atque plenus comprehensor sustinens amarissimos cruciatus, & cruciatuum acerbos dolores. Theologi autem comprehensorem illum vocant, qui totum bonum suum adeptus diuinam essentiam videt, qua visione beatus est. Hoc autem Christo homini contigit ab instanti conceptionis suæ: nam ex tunc persona diuini verbi vniuit sibi animam illam Christi ad vnitatem personæ, vel hypostasis, vnde illa benedicta anima semper videbat diuinam essentiam. Hanc autem sine maxima delectatione esse impossibile est: nam fœlicitas est plenitudo omnium gaudiorum atque aliorum bonorum, sed in ista visione est fœlicitas: ergo in hac visione ineffabilem esse delectationem necessarium est, maiorem quidem quam quispiam imaginari possit: Quoniam autem hypostatica siue personalis vnio animæ Christi ad verbum diuinum in passione sua non dissoluta est, nec vnquam periit cum dicat Damascenus, quod semel assumpsit nunquam dimisit. In passione diuinam vidisse essentiam animam Christi necessarium est, atque tanta sibi fuisse delectatione perfusam, vt nulla maior illa in aliqua creatura esse posset, aut in illa imaginari esse. Eratque ita intensa delectatio, vt nunc eam in cœlo habet: quia fœlicitas Christi nunquam diminuta aut augmentata est. Hoc enim generaliter in omnibus apprehensoribus est, vt postquam semel comprehensores effecti fuerint, amplius nec augeri, nec diminui valeant, cum in termino sint, augmentum autem aut diminutio ad hos pertinet, qui pure viatores sunt. Erant autem in Christo partes sensitiuæ, in quibus horribiliter angustiabatur: nam acerbissimas tolerabat pœnas: ei namque tales infligebantur cruciatus, vt grauissimos dolores sentire deberet. Sic igitur vere affligebatur atque super omnem humanam existimationem dolores tolerabat. Apparet igitur in Christo dissoluta colligatio sensitiuarum atque rationalium virium in suis actibus. Nam viribus rationalibus diuinam videbat essentiam, atque tanta fruebatur iucunditate, vt nulla in creaturis æqua delectus reperiri queat, aut imaginatione comprehendi. In partibus autem sensitiuis verissimos atque horrendos sustinebat dolores, quibus super omnem humanam existimationem afflictus erat. Hoc autem in nullo nostrum naturaliter esse valebat: nam cum naturalis potentiarum rationalium & sensitiuarum in actibus suis colligatio sit: necessarium est, vt cum earum alteræ alicui actui vacant, aliæ huic attentæ sint ad nihil alterum attendentes. Si igitur quispiam nostrum durissimos, vt Christus sustinuisset dolores, prorsus afflictionibus repleretur, essentque rationales vires sensitiuarum partium attentæ doloribus, nulli speculationi operā dare possent, aut cuiuis intelligibilis delectatione tenerentur, & quanquam diuina essentia se videndam huic monstraret, intellectus penitus afflictus illi visioni vacare nō posset, nec in ea vllatenus delectari. Nam cum aliquis dolor aut notabilis impressio in partibus sensitiuis causatur, inuiti etiam trahimur, vt cæteris actibus intellectus omissis illum duntaxat dolorem attendamus.

Impossibile esset quemquam in toto orbe ex solis plagis Christo illatis tantum sustinuisse dolorem, quantum ex his Christus passus est.

CAPVT XLIX.

E EX prælibatis autem illatione necessaria inducitur, impossibile fore quemquam in toto orbe terrarum ex solis plagis Christo illatis tantum sustinuisse aut sensisse dolorem, quantum ex his Christus in sua passione toleranit. Nec hoc quidem quispiam scripserit, maxime temperiei suæ complexionis, sed necessarium erat eum magis dolere æquis inflictis sibi, & aliis punitionibus. Sed in alterum specialiter causalitas huius reducenda est. Hoc tamen etiam nemo nos diffiteri patet: nam complexionum æqualitas, & temperies ad viuacitatem sensationis nimis cooperantur. Quod apparet, nam durius tolerat atque vberius dolet quispiam hominum si baculo aut incusso carni suæ ferreo stimulo percutiatur, quam si asinus ista toleret. Hoc autem quoniam humana complexio in æqualitate temperiei asininam atque cæterorum brutorum excedit. De Christo autem ad reliquos homines idem erit: ipse namque temperatiorem cæteris hominibus habuit complexionem, aliæ tamen huius acrioris doloris in Christo æqualies cruiatus cæteris tolerando fuit. Nam cum nos quidquam patimur, si nobis quisquam compatiatur, dolores illos leuius toleramus. Si vero nemo consolator adest, dolor acrior est. Sic autem euenire dignoscitur per hoc, quod est intra nos consolatorem aliquem esse aut non: est enim dolor aliquid causatum in partibus sensitiuis, cum diffiniatur dolor esse sensus nocumenti. Causato autem hoc dolore si partes superiores hunc dolorem inspiciant, atque partibus sensitiuis dolentibus condoleant, minoratur, quod toleramus. Sic tamen semper euenit, vt partes rationales sensitiuis condoleant signantes se dolere, quia sensitiuæ perferunt quid aduersum.

F Amplius autem, & rationales viribus sensitiuis interdum solamen præstant spem præferentes bonam doloris velociter finiendi. Interdum autem quendam alium solaminis ingerent modum, innuentes per hunc breuem dolorem magna nobis gaudia affutura. Non igitur nobis nimis dolendum esse, qui bona valde multa per parua assequimur damna. Alii quoque multi consolationis modi sunt, quibus se rationales vires sensitiuis propitias exhibent, qui vberius sunt in eis, qui ratione, & theorematibus mente magis abundant, qui similes sunt eis, quos Arist. Epidixios vocat in consolationibus amicorum. De hoc Ethic. lib. 9. Cum hæc igitur in nobis dolentibus sentiantur, necessarium est dolorem minus sentiri quam alias sentiretur. In Christo autem patiente nullus harum consolationum modus erat. Potentiæ namque rationales eius, scilicet, intellectus, & voluntas contemplationi diuinæ essentiæ vacantes erant, atque consequenter ex visione delectationi, cum vero visio hæc, atque delectatio extremam exigant attentionem, cum altissima speculatio, atque delectatio sit, impossibile esset positiones rationales huic vacationi prorsus deditas cuius alteri operationi vacare. Nam hoc dato capacitatem quidem potentiæ repletam nondum esse necesse erat, quod fœlicitati repugnat, in qua plene de-

Comprehensiua quis appelletur.

Fœlicitas quid.

In passione Christi anima diuinam vidit essentiam.

Dolores leuius patimur si nobis quispiā compatiatur.

Dolor quia sit.

Rationales potentiæ interdū nobis sensitiuis solamen præstant.

A

sideria nostra complentur. In Christo autem sic erat, cum ipse semper comprehensor, atque diuinæ speculator essentiæ existeret. Impossibile quidem igitur erat partes suas rationales, scilicet, voluntatem, & intellectum sensitiuas partes, in quibus acerrimi dolores erant respicere posse, vt hanc, de qua prælibatum est influerent consolationem. Vires igitur sensitiuæ omni solamine, ac adiutorio virium rationalium necessario amarius torquerentur dolores suos nullo eos minuente plenissime sentientes. Quo pacto dolere eas acrius, necesse erat, quam si hoc alias in forma communi paterentur. Et quoniam in nullo hominum harum potentiarum colligatio dissolui valet, sed cum cuiquam vires rationales attendunt, in id sensitiuæ quoque feruntur, & si cui sensitiuæ vacauerint, vires rationales identidem ad id attendere, necesse est, possibile vllatenus videbatur, vt quisquam in sensitiuis viribus insurgeret dolor, ad quem rationales non attendant vires, atque vsquequaque possunt consolari conentur. Quo fit, vt si hi, qui Christo cruciatus illati sunt, cuiuis illata forent, in eis tantum dolere, vt ipse doluit impossibile foret. Ex hoc autem rationabilius valde homo Christus vires suas sensitiuas, in quibus acerrimus ingruentis passionis tempore, & præsentis erat respiciens nulla superiorum virium consolatione leniri, aut ab acerbissimis quodammodo passionibus mitigari aduerteus, se quoque ea, quæ in cæteris hominibus patientibus à viribus rationalibus consolatione accidit, à Deo derelictum, proclamabat, dicens, iuxta id, quod habetur Matth. 27. c. Deus, Deus meus, vt quid dereliquisti me? scilicet, nullus aliorum virorum in perferendis doloribus sic consolationum superiorum virium subsidiis destituitur, vt in hoc horrifero cruciatu destitutus sum.

B

Quomodo mors in Christo causata fuit.

CAPVT L.

NVNC vero ad eam inquisitionem specialius accedendum est, qua quærebatur, quomodo mors in Christo causata fuerit. In mortibus namque, quæ illatis vulneribus infliguntur, ideo mors fit, quia natura damnum sibi repugnans habet: est autem per cruciatus, qui inferuntur. Contrariorum autem secundum naturam ista constat habitudo, vt se mutuo destruant. Cum igitur pœnalitates inferuntur, natura his resistit tolerando, quoad potest conseruans se in esse; cum vero cruciatus intensionem recipiunt, aut tractu temporis extenduntur, natura ferre non valens debilitatur, atque tormentis cedit, atque hoc pacto animal moritur. Hinc autem est, vt robustioris complexionis viri diutius ægritudini, & illatis resistant vulneribus, nec ita cito propter hæc, vt alii, moriuntur, acriores quoque perferunt cruciatus.

C

Natura namque potens duriora, quam debilis tolerabit. Qui vero debiles corpore sunt, diutius cruciatibus non resistunt, sed in eis velociter damno natura cedit. Quo fit, vt minoribus inflictis cruciatibus, quam cæteris hominibus moriantur. Cum vero eis dura sustinere contigerit, velociter sustinendo deficiunt. In Christo autem specialius hoc inerat, vt quamquam verus homo anima & corpore constans, sicut cæteri esset, erat tamen naturæ suæ dominus, ius efficiendi habens quidquid ex ea aut in ea facere maluisset. De corpore autem sigillatim, de anima quoque per se idem ius ei erat, quod nulli vnquam hominum natura concedere valuit. Poterat ergo Christus cum vellet animam in suo corpore tenere cum vellet, poterat consimiliter cum vellet se iungere, aut velociſſime siue multis exhaustis temporum curriculis. Vnde & si elegisset cum primo flagellis tactus est, aut primo inflixo clauo mori, nulla quidem vlteriori naturæ suæ facta violentia subito moreretur. Addo autem ad hoc nullam vlteriorem exactam violentiam: nam cæteris hominum facultas est animas à corporibus separare cum libuit. hoc tamen eis non contingit, nisi illata quadam violentia, scilicet, sibi ipsis manus ingerant. Christus autem in hoc cunctos excelluit, vt nullo sibi inflicto cruciatu, aut veneno, aut quouis assumpto pestifero, sola volitione animã à corpore separasset nec ad hoc necesse fuisset aliquem sentire doloré. Ex eodem fundamento ius erat Christo animam suam corpori vnitam, quoad vellet tenere, & quanquam ferocissimos cruciatus irrogati forent, mori impossibile foret. Vnde & si continua mille annorum, aut quanticunque maioris temporis successione flagellis cæsus foret, aut cruci affixus teneretur clauis, mori nequaquam contingeret, nisi eligeret mori iubens animam à corpore separari.

D

Potestas Christi de anima sua.

Christo in quo omnes excelluit.

De necessitate mortis Christi.

CAPVT LI.

ET quoniam ab æterno ante exordia sæculorum Christus dispositus erat sua ferocissima nos morte à pœnarum, atque peccatorum liberare ærumnis, necesse erat eum mori. Mortis autem sacratissimæ quantum ad inflictionem saam modus iste fuit. Elegit enim Saluator noster acerrimis flagellis pungi, durissimis perforari clauis, spinarum quoque rigidis aculeis aperiri, hæc quoq; diutius tolerauit. Quibus addẽ dum est, quod in cruce per tres horas, aut amplius viuens pependerit, in quo quantus fuerit dolor tota illius benedicti corporis graui mole fixis manibus, & pedibus sustentata, atque pondere suo ad inferius trahente, nemo satis admirari sufficiet. Et quamquam inflictis his cruciatibus, qui Christo illati sunt cuilibet virorum nullis, ita cito moreretur: nemo tamen esse potuisset, qui his susceptis tantos inde sustulisset dolores. Et si cuiquam quouis modo ex aliquibus pœnalitatibus tanti sequerentur dolores, necessarium erat hunc breuissime mori, nemo enim tam acerrimos ita diutius dolorum cumulos tolerasset, sicut in prælibatis declaratum est. Nec duntaxat isti dolores tanti fuerunt, vt quisquam eos sine acerrima morte tolerare posset, sed tanti fuerunt, vt nullus virorum quantumcunque cruda ei illata morte tantorum dolorum tam viuaces aculeos pertulisset. Cum autem inexcogitabiles sustulisset Saluator noster in corpore suo pœnalitates effuso sanguine vniuerso, videns beata Trinitas iam rationi, atque æquitati dissonare hominem illum Iesum diutius cruciari, cum plene recuperandæ humani generis saluti satisfecisset, animam ab illo corpore separari decreuit, vt nullos vlterius sentiret dolores. Et quoniam non vt cæteris hominibus euenire solet, vt natura doloribus resistere non potenti, atque per hoc succumbente moriantur, Christo euenit. Sed tunc mortuus est cum voluit, ideo non erat eius debilitata natura, vt in cæteris morientibus fieri cernitur, quin potius ita fortassis, vt ante valebat. Ob hoc autem cum esset in limine mortis, forti boatu clamauit, cunctisque audientibus vox illa terrifica fuit. Vnde & centurio Pilati miles vehementer in hoc commotus est. Sic enim Christus dure clamauerat, ac si nulla pertulisset mala integra manente natura. Nec quidem naturaliter in aliquo virorum qui mortem in cruciatibus suscepisset hoc euenire poterat: nam cum mortem subiret, debilitatum fore necesse erat, quo voces tam fortis boatus emittere non valeret: Vnde non immerito centurio clamantem in extremo vitæ audiens ait: Vere filius Dei erat iste, vt habetur Matthæi 27. cap. Post hoc tamen Christus in cruce animam à corpore separauit, vere igitur mortuus est, vt cæteri homines moriuntur.

E

Christo in cruce mortuo cum voluit.

F

Obiectiones quædam penes prædicta.

CAPVT LII.

PRÆLIBATIS autem his consequens est his, quæ obiiciebantur respondere. Primo autem dicebatur, si Christus in cruce veram mortem subiit, aut eam plagarum doloribus, aut volente ipso atque animam à corpore separante factum est. Si vero eum sponte animam à corpore abstulisse asseruerimus, homicidã sui ipsius Christum facere videbimur. si vero plagis vrgentibus hoc factum esse fateamur, stare quidem non videbitur: nam cum moriturus fuisse dicitur dure clamauit, quod in eo naturæ fortitudinem attestatur: nemo tamen moritur nisi ad extremum debilitata natura. Huic respondendum est, Christum vere mortuum secundum testimonia omnium Euangelistarum, hoc vero & dictis plagis, & voluntate eius iubente factum est. Vera namque atque amarissima ei vulnera inflixere Iudæi, quibus susceptis quicunque vitorum moreretur, quamquam fortassis non ita velo-

A

citer, vt Christus mortuus est. Ex his autem inflictis plagis. tam acerbi dolores, & amplius valde in Christo proueneruńt, quam duros quisquam moriens plagis impositis ferre posset. Hæ tamen pœnalitates à Iudæis Christo inflictæ huic inducendæ morti minime suffecissent, & si maiores multiplicesque his adderentur, nisi Christus sponte, atque iubēs à corpore benedictam illam animā separasset. Cum vero ad hæc obiicitur, Christum verum fuisse homicidam, vt quippe qui volens animam à corpore separauerit. Respondendum est, ex hoc minime hoc inferri: anima namque naturaliter in corpore manere desiderat, cū propter ipsam factum sit eiusque naturalis mansio sit. Ob hoc autem cum quis damnum quodcunq; corpori infert, ex quo animæ separatio sequatur à corpore, animæ iniuriam infert, quoniam à suo naturali domicilio excludit, corpori autem iniuriam nullam facit, corpus quippe iniuriam nullam recipere potest. Velut si quis alicuius domus habitatorem inuitum de sua habitatione pepulerit, habitanti iniuriam infert, domui autem nullam, domus quippe nec iniuriæ, nec vituperii susceptiua est. Si quis vero seipsum occiderit, animæ suæ iniuriam facit, quam de naturali excludit domicilio. Huic autem animæ homicida sui ipsius iniuriam nullam agit, inquantum ipsa malæ volitionis causa, & auctor est. Ipsa namque occidendum esse eligit, fit ei tamen aliqualis iniuria, inquantum in corpore illo naturaliter manere desiderat.

An Christus verus sui fuerit homicida.

Qui se ipsum interficit animæ iniuriam facit.

B

De Christi potestate super animam suam.

Caput LIII.

HÆc enim, quæ de iniuria animæ illata dicta sunt, in Christo locum non habebant, ipse nempe potestatem habuit ponendi animā suam, & iterum sumendi eam, & non solum iterum, sed quotiens ei collibitum foret. Si igitur tūc eam de corpore auferebat ad illud eandem post quadraginta horas cum maiori gloria, & honore redditurus, nullam illi iniuriam, aut iniuriæ imaginem irrogabat. Si vero nobis idem tidem facultas foret, vt cum liberet, licitum foret animas à corporibus tollere, eas, cū voluerimus perfectione, & gloria augmentatas reducendo, nullam quidem iniuriam illis infertemus. Hoc tamen nulli adiacet: nam siquis semel se iunxerit à corpore animam, reducēdi facultatem nullam habet: iniuriam igitur eis intulerimus, si quādo eas inuitas proprio de habitaculo excludemus, & ob hoc peccatum graue est, velut siquis alterum de proprio expelleret domicilio, cum in illud redeundi faciens impotentem, iniuriam quidem irrogauerit. Si tamen quis propria de domo cum libet recesserit, iterum ad libitum reuersurus, nullam quidem, aut habitator sponte recedēs iniuriam suscipit, aut irrogat domicilio. Hoc autem interest cum quis animam de corpore expellit nunquam posterius reuersuram, aut cum eam educit post paululum cum maiori redituram honore. Amplius autem Christus sui ipsius homicida dici nequit: nam cum quis sibi manus propria sponte ingesserit, peccati reus est. Si vero hoc Deo iubente expleuerit, iniquitate nulla tenetur, quin potius himis in hoc meretur. Erat autem fortassis actus iste meritorius super omnes alios actus quicunque forent, quoniam actus difficillimus est. Homo quippe seipsum naturali, atq; excessiuo nimis amat amore. Hāc autem occisionem licitam fore comprobatur. nam quicunque hominum tenetur Deo vniuersaliter obedire, quoniam vniuersalis dominus est. In hoc igitur sicut in cæteris si iusserit obtemperandum est. Sic enim quidam de catholicis doctoribus asseruntSamsonem sibi interitum prouocasse spiritu Dei commotum, vt sic interiens plurimos occideret Philisthinorum, sicut opere completum est, vt habetur Iudi. 16. c. quo pacto eum homicidii crimine liberant. Hic quoque modus Abrahæ excusatorius est, ipse namq; filium suum deliberatissimo animo occidere voluit: de quo Gen. 22. c. In Christo autem non disparia his intercessisse dicendum est: præfinitione namq; æterna totius beatæ Trinitatis hanc duram Christus subiit mortem: quod euidēter conijcitur: ab eo siquidem hanc transisse mortem exorabat, vt habetur Matth. 26. c. pater si fieri potest transeat à me calix iste: verum tamen non sicut ego volo, sed sicut tu. Tenax tamē æternæ immutabilisq; præfinitionis beata Trinitas hunc hominem Christum ad mortem induxit. Homicidam igitur ex hac re eum appellare nequibimus, quoniam magis hoc facto laudandus erit: cum hoc sanctæ Trinitati obediēs fecerit, multosque, atque duros labores tolerauit, vt patet Psal. 16. Propter verba labiorum tuorum ego custodiui vias duras. Cum vero quispiam sola pessima sua volitione permotus, nullam à Deo iussionem recipiens, manus sibiipsi ingesserit, peccat: est enim iniurius animæ suæ, quam de proprio naturalique renitentem expellit habitaculo.

C

D

Obiectiones penes superiora.

Caput LIV.

SEd adhuc in prædictis maioris inquisitionis motiua sunt. Christus namque non solum iussu Dei mortem subiit, sed amplius animam suam ipse à corpore separauit. In eo autem, quod est mortem subiisse, aut potius tolerasse, dubitari nequit, quin virtuose egerit: ibi namque sola passio erat, quæ inuoluntaria est: sed in eo, quod ipse animam de corpore suo excluserit, fortassis cuiquam dubitandi origo videbitur, an iuste, vel secus egerit. Cui respondendum est, quod si Christus iussu Sanctissimæ Trinitatis mortem subitutus erat, potueratque naturaliter, vt cæteri viri cruciatibus deficere natura cedente dolori, atque hoc modo in eo animæ & corporis separatio causaretur inuito eo, sicut cunctis commune est, atque æquo, vt in cæteris temporis tractu ista conficerentur: ipse autem, vt leuiori compendio acerbos finiret dolores si animam à corpore secludebat peccaret: verus enim homicida sui, ne tam diutius cruciatus ferret. Velut siquis iudicis diffinitione se capitali plectendum nouisset sententia, atque ne tam acerbe patiatur, seipsum quauis morte conficit, peccat. In Chtisto autem hoc subsistere non poterat, quoniam ipse cruciatibus quotcunque, & quantocunque temporis tractu inflictis mori non poterat, sicut in cæteris accidit. Non ergo peccauit animæ, & corporis vnionem dissoluens, de quo infra dicetur.

E

Non contingebat Christum peccare separando animæ, ac corporis vnionem.

Caput LIV.

AMPLIVS autem non contingebat Christū peccare separando animæ, & corporis vnionem. Nam Christus Deus erat, & ob hoc corporis, & animæ suæ dñs, sicut & omnium aliarum rerum. Et sicut Deus, aut quilibet dominus, nihil peccat agendo quidquid placuerit in rebus suis. Ita & Deus nihil mali vtēdo anima, & corpore suo, vtcumq; vellet, faceret: nec in hoc aliquam animæ iniuriā irrogabat. Nam hominis ad possessionem suam non est aliquod iustum politicum, nec quouis mō, vt ait Arist. Eth. lib. 5. c. de iusto politico, scilicet, quod quidqd homo in re sua, vt in domo, vinea, aut quacunq; suppellectili fecerit, recte factum est, nec magis iniuriam infert homo rebus suis sic, quam aliter agens, nec per quamuis grauaminis speciē. Hoc autē in omnibus, quæ à nobis possidentur euenit: non enim contigit illis iniuriam fieri. Si aūt dominus possit iniuriā facere seruo suo, qa res sua est, & hō est altior atque diffusior est inquisitio, de qua late diximus super Exo. c. 20. & 21. Deo aūt ad omnia creata sic cōstat, quod omnia sunt possessio eius, vt habetur Psal. 23. & Exo. 9. c. scil. Domini est terra, & plenitudo eius, orbis terrarum, & vniuersi, qui habitant in eo. Sic patet Psal. 102. Quam mirabilia sunt opera tua domine, omnia in sapientia fecisti: impleta est terra possessione tua: ergo nihil est in terra, nisi possessio Dei. Cum igitur Deus cuncta possideat, nulli iniuriam irrogare potest. Cōformiter igitur, nec animabus. Idē probat Apost. ad Rom. 9. c. vbi de prædestinatione, atq; diuina præscientia agit. Nullam igitur Deus animæ iniuriam irrogare potest, siue eam in corpore ponat, siue seiungat, sicut nihil domum suā grauat amplius eā destruens, quam ædificans, vel reficiēs. Christus aūt Deus erat, & animæ suæ dñs, nihil igitur illi erat iniurius, si eam à corpore separaret, nec in hoc quouis modo iniqua ageret. In nullo autem aliorum virorū hoc accidit, nullus namq; corporis, aut animæ suæ dominus est. Nec hoc quidem de corpore, & anima dixerim, sed nec quisquam est dominus membrorum suorum, scilicet, manuū, & pedū:

F

Deus qūo ad omnia se habet

Nullus ex mortalibus dominꝰ est membrorum suorum quo fit, vt impunis ei ne que ad quæ sua conscius est mortis.

nullam

nullam igitur harum partium sibi impune amputare valebit. Sic habetur ad legem Aquiliam in l. liber homo. Cum igitur quis sibi manus ingerens animæ, & corporis dissoluerit vnionem, animæ suæ iniurius valde est, atque grauiter peccat. Christus igitur animam à corpore soluens in hoc nullatenus peccare potuit.

De necessitate huius generis mortis Christi.

CAPVT LV.

AMPLIVS autem necesse erat hunc modum mortis in Christo fuisse: nullus enim alius intercidere potuit. Christus namque Redemptor noster diffinitione æterna Beatissimę Trinitatis moriturus erat, oportuit igitur aliquem assignari mortis eius modum: sed impossibile erat eum modo quo cæteris mors euenit mori, necesse igitur fuit aliũ mortis modum in eum intercidisse. Quod vlterius patet quoniã cæteri homines naturæ suæ Domini non sunt, non est igitur eis facultas cum voluerint animas tenere in corporibus, aut sola cum liberauit eas volitione sequestrare. Sed tunc dissolutio vnitorum fit cum id naturalis actio exigit. In Christo autem sic non erat, quoniam verbum, quod est secunda Trinitatis persona, vnierat sibi animam illam, atq; corpus, erat quoque istud verbum Diuinum ille homo Christus. Necesse est igitur, vt ipse corpori illi, atque animæ dominaretur. Non poterat ergo vnitorum hic fieri dissolutio quasi exigente natura, sed iussu, atque electione diuini verbi, qui erat homo ille Christus hoc celebrandum erat. Quamquam ergo plurimi, atque fortissimi Christo cruciatus illati forent, impossibile erat animam à corpore solui. Quoniam ipso iubente, atque volente hoc fieret. Et quoniam oportebat ex diuina præfinitione Christum mori, nec erat alius ei modus mortis possibilis, nisi vt ipse animam à corpore separaret. Recte igitur, atq; irreprehensibiliter fecit hanc dissoluens vnionem: nam hoc omisso, animam suam pro humani generis recuperanda salute exponere impossibile prorsus foret. In cæteris autem secus est: nam cum eis nulla super corpus, & animam facultas sit, eis inuitis anima sequestratur à corpore, cum naturæ ratio hoc exegerit.

Oportebat ex diuina præfinitione Christũ mori.

Obiectiones penes superiora.

CAPVT LVI.

CVM vero secundo ad hoc obijciebatur naturam humanam Christi debilius firmatam cæteris hominum complexionibus non fuisse, sed nullus virorum eis vulneribus, & plagis susceptis, quæ Christus pertulit, ita velociter moreretur, Christus ergo non mortuus est. Respondendũ est Christum debilioris naturæ non fuisse cæteris hominibus, quin potius ipse temperatissimæ, atq; ordinatissimæ extitit cõplexionis, poteratq; æquos cuicunque hominum ferre dolores. Cum vero obijcis nullum tam paruis inflictis vulneribus, vt Christo illata sunt, tam velociter mori potuisse. Respondendum est vulnera Christi fuisse letifera, scilicet, vt quilibet virorum eis irrogatis mori potuisset: quinimo quælibet suscipientem mori necesse esset, nisi fortassis medicorum arte curaretur. Nullus tamen virorum erat, qui ita paruis inflictis plagis tam celeriter abiisset, sicut in superioribus extitit cõprobatum: Christus tamen tam acerrimos in his dolorum stimulos sensit, aut pertulit, quantum quis inflicta sibi ferocissima, atque diutissima morte pertulisset, & his amplius. Quia igitur beatissimæ Trinitati rationabile visum est, vt his factis nullos vlterius homo iste sentiret dolores, dignata est animam de corpore sequestrare: nam si amplius permansisset, vlteriores sentiri dolores, necesse erat, hoc ad nihil conuenire visum est. Quamquam igitur Domini Iesu complexio ita fortis erat, vt cuiuscunque viri, atque ita feroces, vt quilibet dolores tolerare valebat: dignatus est tamen animam à corpore separare hoc elapso tempore tam paruo, in quo nemo virorum moreretur hos solum perferens cruciamina his impositis plagis. Quibus satis solide, atque in radice inductum est Christum vere fuisse mortuum: quo infertur hunc agnum, qui Christus est, mortuum fuisse.

Fortis complexionis erat Christus.

Pars decima tertiæ metaphoræ, scilicet, agnus, qui non mortuus est.

CAPVT LVII.

HVIVS iam finiendæ tertiæ metaphoræ particula decima est, scilicet, qui non mortuus est, quod identidem, vt in superioribus ad Christum agnum referendum est, scilicet quod ipse non mortuus est. In quo quod sæpius prælibauimus supponatur, scilicet, Christum verum Deum, & hominem fuisse: vt autem homo erat mortalis erat, & verè mortuus, omnia namque animalia moriuntur. Quia autem Deus erat, aut potius in eo, quod Deus erat, mori nequibat, nec mortuus est: agnus igitur iste mortuus est, & mortuus nõ est: quia Deus pariter, & homo erat. Quod autem Deum secundum diuinã essentiam mori impossibile sit, multipliciter cõuincitur. Primo quomodo mori malorũ extremum est, atq; vltimum terribiliũ iuxta Arist. Ethi. li. 3. in c. de fortitudine, sed in Deo terror nullus est. igitur mors in eo impossibilis est. In Deo autem terrorem nullum intercidere patet: quomodo terror imperfectio est, in Deo autem imperfectio nulla est, q infinite perfectus est. Amplius autem quemadmodũ generatio est via in esse rei eius, quæ non est: ita mors est via ita non esse eius rei, quæ est: Deus autẽ deficere, aut desinere esse nequit, quomodo æternus est: mori igitur eum impossibile est. Vtraq; harum particularum per se liquet. Præter hoc autem, quod mori aut corrũpi potest, gigni potest: sed diuina essẽtia gigni nequit: ergo nec eam corrumpi possibile erit, & consequenter nec mori. Prima autem antecedẽtis particula patet. Quoniã hoc commune Arist. atq; omnium de natura loquẽtium fundamentum est, vt omnia corruptibilia generentur. Quo fit vt hos duos terminos .i. generabile, & corruptibile, siue mortale conuertibiles esse asserant, scilicet quia q; generabile est, corruptibile quoq; est: quod vero corrũpitur genitum fuisse necesse est. Quod vero diuinã substantiam siue essentiã gigni impossibile sit, apparet ex totius catholicæ fidei assertione: nam personam diuinam secundam genitã confitemur, quoniam eam pater, qui prima persona est genuit. Essentia autẽ diuina nullatenus genita est: nam si diuina essentia genita foret, aut ipsa seipsam gignet, aut ab alio genita fuisset: si autem aliquid alterum diuinam generasse essentiam fateamur, aut illud, quod est gignens, est diuina essentia, aut non. Si fortassis dicamus illud essentiam diuinam non esse, multa ex hoc inconuenientia sequerentur, scilicet, quod aliquid ante Deum foret, illudque Deo esset perfectius, cum illud Deo esse tribueret, & ab illo nullum esse reciperet. Alia quoque in hunc modum inconuenientia sequerentur, quæ penitus absurda sunt. Quod si fateamur id, à quo diuina essentia gignitur, essentiam diuinam non esse, sed aliam, sequeretur duos fore deos, quod non solum contra fidem catholicam militat, sed in omnem naturę rationem, sicut id satis naturaliter induci posset nisi stylũ, quoad possumus decurtare intendamus. Amplius autem si vna essentia alterã gignat, de ea quæ gignit quærendum foret an genita, vel ingenita foret. Quod si fateamur illam gignentem diuinam essentiam ab altera genitam fore, in quiremus de tertia, an genita, vel ingenita sit, & sic erit processus infinitus in diis, quod est contra Arist. intentionem in 1. Meta. Nam Deus causa prima est, & in diis in infinitum concesso processu, necesse est in causarũ processu infinitatem fore: sed hoc quoque Arist. in 1. Eth. atque Meta. & plerisque improbat locis. Si autem tertiam, aut quartam diuinam essentiam gignẽtem ingenitam fateamur: sed alias ab ea genitas dicemus in aliis idem fore. Nam ea ratione, qua vna ingenita est, & cæteræ ingenitæ dici poterunt. Necesse est igitur hanc diuinam essentiam, quam confitemur à nullo genitam esse, scilicet, nec ab eo quod diuina essentia sit, vel quod non sit diuina essentia. Nec quisquam dicere poterit, hanc diuinam essentiam à se genitam: nam vt est Arist. fundamentum & omnium, qui quicquam sapiunt, oportet inter gignentem & genitum distinctionem intercidere realẽ, qua ex re nullum seipsum gignit, vnde nec diuina essentia seipsam poterit generare. Nullatenus igitur diuina essentia generabilis est: ergo nec corruptibilis, aut mortalis. Quanquam autem de diuina substantia, quod ingenita sit, confiteamur, de persona tamen genitam esse confitemur, nec quicquam inconuenientis inferret, diuinam personam genitam fore in

Quod Christus quatenus Deus erat, mori nõ potuisse comprobatur.

Diuinã essentiã gignt impossibile est.

Dicere tres deos esse contra omnes.

Trinitate. Nam & si eam genitam asseramus, à se tamen genitam esse non dicimus: sed quod persona patris, quæ prima est, filii personam generet, ipsa autem à nulla alia genita sit, sicut nec diuina essentia.

Rationes asserentes Deum mori non posse.

CAPVT LVIII.

ADHVC autem in his amplius probari potest: nam mortem animæ, & corporis vnitorum separationem confitemur: Deus autem nec corpus, nec animam habet: eum igitur mori non posse liquet. Prima particula liquet: Deum autem, nec animam, nec corpus habere patet: quoniã si Deus animam haberet, & corpus, esset in aliqua specie animalis, quod absurdum est: Deum namq; animal esse non confitemur, sed simplicem spiritum. Præter hæc autem si Deus corporeus esset, finitus esset, aut totum vniuersum repleret. Nã infinitum corpus omnia replet, hoc autem non fit: ergo aut finitus est, aut corpus non habet: sed finitum eum esse non fatemur, corpus igitur non habet, & consequenter nec mori potest. Adhuc autem mors compositorum passio quædam est, Deus autem compositus non est, eum igitur immortalem esse patet. Maior apparet: nam mortem vnitorum resolutam diuisionem esse asserimus, sed vbicunque vnitorum pluralitas est pertinentium ad vnam naturam est compositio, hanc autem Deus à se penitus eliminat, cum ens simplex sit. Deum autem simplicem esse patet: nam Deum spiritum solum esse confitemur, atque ex hoc indiuisibilem, indiuisibilia autem quoniam nullam patiuntur sectionem, immortalia, aut incorruptibilia sunt, ob hoc autem animæ humanæ, ac angeli immortales sunt, quoniam indiuisibiles sunt, atque simplices spiritus. Item mors sine inflicto dolore non causatur: dolor autem imperfectio magna est: in Deo tamen imperfectionem nullam fore liquet, nec mori igitur poterit. Amplius autem dolorem mortem concomitari patet, in Deo dolorem nullum esse liquet, cum dolor sensitiuarum positorum passio quædam sit, quæ in Deo non est, cum sensitiuus non sit: quia animal non est, nec igitur in eo mors est. Item mors fœlicitatem morienti aufert, cum maximum bonum, scilicet, esse tollat: beatitudinem tamen Dei nullo modo auferre potest, cum vsquequaque beatus sit, immortalem ergo eum esse necesse est. Multa quoque ex eadem radice induci possent, de quibus in præsenti non expedit dilatare sermonem.

Deus nec animã habet, nec corpus.

Quod Deus sit simplex.

Dubius quid horum apertius de Christo prædicatur, aut quod sit mortuus, aut quod non.

CAPVT LIX.

EX prælibatis quispiam dubitandi originem trahet: cum enim dictum sit in hoc metaphorico Paradoxo, quod Christus mortuus sit, & quod mortuus non fuerit: quia Deus & homo erat: vt enim homo erat vere mortuus est, vt autem Deus erat, nec mori potuit, nec aliqualiter mortuus est; quæretur quid horum de Christo proprius aptiusque prædicabitur, scilicet, quod mortuus fuerit, an quod non. In hoc vt in cæteris animaduertendum, qui cum Christus verus Deus, & homo sit, vt homo est eum mori potuisse, atque vere mortuum fuisse confitemur. De Christo autem, vt Deus est, dicimus, quod mori illum impossibile est, nec proprie dici potest eum fuisse mortuum, nisi eo modo loquendi vtamur, quem theologi doctores communicationem idiomatum vocant, hic autem est, vt cum dicamus Deus mortuus est, aut passus est: hæc enim vera est, quamquam non propria, hoc tamen nullatenus recipitur: Deus secundum deitatem mortuus est, aut passus est, aut Christus secundum quod Deus, aut deitatem mortem subiit. Hæc enim secundum nullum modum loquendi vera esse potest, nec si proprie, nec si appropriate, vel figurate loquamur, sed ex omni parte falsa est: nam in hac sensus est, quod Deus secundum naturam diuinam mortalis est. Christus igitur, vt Deus mortuus non est, nec de eo dici potest, quod mortuus sit.

Hæc propositio, scilicet, Deus passus est quo intelligatur.

Quæstio scitu digna de re superiori.

CAPVT LX.

ADHVC alia dubitandi subapparet origo, scilicet, quid de Christo magis proprie dicatur, simpliciter accipiendo, scilicet, non distinguendo secundum quod est homo, vel secundum quod est Deus, quod mortuus sit vel quod non. Cui respondendum est, quod secundum Arist. positionem in 6. Eth. atque aliis locis, actus, & passiones semper denominant personam siue suppositum, & non partem personæ, vel suppositi, nec aliquid, quod est in parte suppositi, vel est suppositi proprietas. Et quoniam in Christo Iesu suppositum, siue persona, vel hypostasis non erat homo assumptus, sed verbum diuinum vniens sibi assumptam humanitatem, dicimus Christum diuinam personam, & non humanam esse, sicut tota sacrorum doctorum tradit assertio, Deo autem mori non congruit, proprius de ipso igitur magis prædicamus quod non fuerit mortuus, quam quod mortem subierit. Sic autem in multis aliis prædicatis est, quæ sacra theologorum assertio de Christo non confitetur, nisi additis multis limitationibus. Nam solida veritate subsistit, quod corpus Christi creatura fuerit, anima quoque creatura est, etiam tota natura humana assumpta, siue homo assumptus, si dicere maluerimus, creatura est. De Christo tamen simpliciter non confitemur, quod creatura sit: hoc enim sacra scriptura, & tota theologorum abhorret assertio. Christus siquidem creator, & non creatura est: Hoc tamen confitebimur: Christus inquantum homo solum est creatura: diuersitatis horum causa subsistit, quoniam Christus suppositum vel hypostasis, aut persona diuina est, & non humana; cum vero Christum nominauerimus, nihil alterum præferentes, aut limitantes, de Christo vt est Deus intelligimus: quia ipse diuina, & non humana hypostasis est. Hoc modo Apostolus in epistola ad Hebræos cap. 13. dicit; Christus ab heri, & hodie, & ipse vsque in sæcula, id est, Christus non cœpit esse nouiter ex tempore; sed semper fuit ab æterno, nec etiam vnquam finiet. In quo innuitur ipsum esse Deum; quia nec cœpit nec finiturus est. Christus tamen vt homo est, cœpit esse, & ante hoc non erat. De hoc Iudas in canonica sua. c. vnico ait; Commonere autem vos volo scientes, quod Iesus populum suum de terra Ægypti saluans, secundo eos, qui non crediderunt, perdidit. Necessarium tamen est hoc Iesum significare Christum, prout est persona diuina; nam ipse vt homo natus tũc non extiterat, cum Iudei de Ægypto educti sunt. Cum autem de Christo aliquid nihil limitantes aut asserimus, aut fatemur, de Christo, vt Deus est intelligi necesse est. Non igitur simpliciter de Christo confitebimur, quod creatura sit, nec quod cœperit; sed quod ab æterno fuerit. Ad quæsitum autem accedentibus nobis dicendum, quod si simpliciter inquiratur an Christus mortuus sit, nihil limitando, proprius respondetur, quod non mortuus sit, quam quod mortem subierit. Nec quisquam in hoc sibi turbationis originem sumat: nam quanquam proprius de Christo dicamus eum non fuisse mortuum, quam mortem subiisse; tamen eum verissime mortuum fuisse fatemur; ipse siquidem vt homo est, mortuus extitit, quod procurandæ saluti nostræ sufficiens fuit. Præassignatus autem responsionis modus obseruari potest in omnibus particulis harum metaphorarum, in quibus de Christo aliquid vt Deus est, & vt homo est prædicatur. Ex præcedentibus autem inductum liquet qualiter agnus, qui & Christus, mortuus est, & non fuit mortuus.

PARADOXON QVARTVM DE SERPENTE.

Quomodo Christus serpens videbatur.

CAPVT I.

INSEQVENTIBVS autem ordinem epistolæ, quam vestra mihi direxerat regia celsitudo iuxta metaphorarum continentiam, metaphoricum paradoxon quartum occur-

A

occurrit, scilicet. Fuit positus serpens, qui iacuit, & non iacuit: qui mouebatur, & non mouebatur: qui audiuit, & nũquam audiuit: qui vidit, & nunquam vidit, qui sentiebat, & non sentiebat. In quo aduertendum, hanc quartam metaphoram de Christo exponendam: nulli namque eius cunctę particulæ competunt, nisi Christo, sicut in applicatiuo processu patefiet. In his autem particula prima occurrit, scilicet. Fuit positus serpens. In quo aduertenda duo occurrunt. Primum qualiter conuenienter Christum serpentem appellemus. Secundum qualiter serpens iste positus fuerit. In hoc autem generale tamen sumentium documentum supponatur, scilicet, cum conuenienter transumptio fiat, aliqua præexistere debere similitudinem eius, quod transumitur ad id, ad quod tamen sumitur. Vnde aduertendum est ex quibus serpentum proprietatibus Christus hic serpens appelletur. Adhoc autem duplex modus esse potest, quo de Christo ista prædicentur. Primus quod Christus serpens appellatus sit, non quidem quod ipse serpens extiterit, aut in se aliquas serpentinas ostenderit, aut gesserit conditiones: sed quia ludæis cum quibus dominus, dum inter homines vixit, versatus est, tanquam serpens apparuit: nam velut serpentinæ conditionis est, vt venenum tectum gerat, ita & Iudæi arbitrati sunt Christi verissimam doctrinam aliquos in se errores contegere, aut diuinæ repugnare legi, aut ad aliquam causandã fraudem fuisse introductam. Amplius autem quanquam Christus in habitu humilitatis vere inter Iudæos apparuit, quemadmodum Zacharias c. 9. prædixerat: ipsi tamen hypocrysim quandam in hoc late re suspicati sunt, aut alicuius acquisitionis, aut ambitionis dignitatum, vel honoris esse principia. Hoc quidem quoniam ipsi sic egissent, vt omnia ad laudem hominum proponerent, optantes salutationes in foro, & primas cathedras in synagogis, primos in cœnis accubitus, atque vocari ab hominibus Rabbi. vt patet Matth. 22. Horum tamen nihil in Christo fuit. Amplius & in oculis Pharisæorum dominus Iesus ebrius atque vorax visus est. sic enim de eo Phatisæi enunciauerunt mordaciter arguentes, scilicet. Quare cum publicanis manducat & bibit magister vester? vt patet Matth. 11. cap. Alibi autem eum acrius atque euidentius arguerunt, dicentes: Hic est vorax, & potator vini, & publicanorum socius, vt patet Matth. vndecimo capitulo: in his autem serpentinam conditionem in oculis Pharisæorum dominus gestare visus est, horum tamen nihil extitit. Præter hoc autem serpentum carnes venenosæ atque pestiferæ sunt quandam saniem continentes: hoc autem de Christo maleuoli Iudæorum arbitrati sunt, cum ex adulterino coitu progenitum fore opinati, atque identidem asserentes. Quorum extitit incentiuum, quoniam Ioseph cum beatam sibi virginem desponsauit grandæuus erat, nec videbatur gignere potuisse, cum vero eam grauidatam viderunt, ab aliquo adulterino viro fuisse cognitam opinati sunt. Validius autem modo suo hoc Ioseph vir eius arbitratus est: nam optime nouerat ab eo minime cognitam extitisse, cum ergo eam grauidam conspexisset, necessaria quasi illatione tenebat eam fuisse ab altero grauidatam: ideo cum esset vir iustus nolens eam traducere, cogitauit eam occulte dimittere: quando ab angelo admonitus est, vt patet Matth. 1. cap. de quo latius in prima metaphora prælibatum est. Christum igitur Iudæi ex adulterio natum putabant, quod macula quædam, aut infamia, aut saltem ignobilitas, vel defectus natalium est. Alii autem Iudæorum, qui tanti facinoris de virgine conceptionem non faciebant, extimauerunt eum Ioseph filium esse. Sic patet Luc. 3. c. scilicet. Erat Iesus incipiens quasi annorum triginta, vt putabatur, filius Ioseph. Hi aũt quamquam de virgine tantum nefas, vt priores non arbitrarentur, Christum tamen cæterorum hominum modo conceptum esse credebãt, scilicet, ex semine virili, & in peccato originali. Hic autem modus venenositatis cuiusdam est. Sic dicit Apostol. ad Rom. 8. c. quod venit Christus in similitudinem carnis peccati. Sed hæc omnia existentia carent: Christus igitur his serpens visus est, quamquam non existeret.

Quomodo cõueniente Christũ serpentẽ appellemus.

B

C

Christũ ludæi ex adulterio natum esse arbitrantur.

Conuenienter Christum esse serpentem dicimus.

CAPVT II.

ALIVS autem applicationis modus conuenientior est, vt Christum serpentem prædicemus, vt referatur ad quendam typicum serpentem signatiuum eorum, quæ Christus operaturus erat. Ad cuius ampliorem cuidentiam suppo nendum est, quod habetur in libro Numerorum, qui in Pentateuco quartus est. c. 21. s. Quod cum Iudæi vagarentur per varias deserti solitudines anno 40. ab exitu de Ægypto, in quo eos Deus in promissam introduxit regionẽ, cũ iuxta duo rũ Regũ Amorrhæorum. s. Og, & Basan terram graderentur, cœpit tædere populũ itineris, & laboris, desiderauit quoque reuerti in Ægyptum: manna identidem cælitus datum fastidiebat, dicens: Nauseat anima nostra super cibo isto leuissimo. Huius ergo præuaricationis Deus in eos vindictam exercens misit ignitos serpentes, ad quorum morsus vulnera peribat de populo maxima multitudo. Cumque his afflicti malis ad Moysen conuerterentur, eo ad Deum orante dictũ est, vt serpentem æneũ fabricans in altum tolleret, vt quicunque à serpentibus morderetur eum respicere posset, & quicunq; serpentem æneum consideraſſet, à morsu verorum serpentum, & morte per eos inducenda liber erat. De hoc autẽ serpente quidam praue arbitrati sunt, quod obseruata tẽporum habitudine secundum astrologicas obseruationes aspectuum planeticorum, & ascendentium fabricatus sit, & ob hoc sanatiuam vulnerum virtutem contraxerit. Sed stare nequit: nam serpens iste æneus nulla Moysis solertia, sed diuina iussione factus est. Si igitur respicientes serpentem illũ aliquam ex hoc virtutem contrahebant, non erat hoc à quauis naturaliter influxa virtute in serpentem illũ, sed Dei nutu, & opere, vt ab eodem virtus sanatiua descenderet, à quo iussio de faciendo serpentem emanauit. Amplius aũt cum quecunque metallinæ imagines, aut de quacunq; materia confici debent secundũ aspectus stellarum, & motum, & astrologicam obseruationem, vel magorũ superstitionem à fide, & naturali rõe deuiantium, oportet vt in hoc magna temporũ obseruãtia fiat, nec quibuslibet, sed quibusdam specialius, & determinatis: nam aspectus planetici, aut obseruatio ascendentiũ ad hoc conuenientium quotidiani non sunt. Sed hunc æneũ serpentem mox vt Deus iussit, Moyses expleuit: nulla igitur astrologica operatione, aut magica superstitione serpens iste fabricatus est. Præter hoc autem Moyses hunc æneũ confecit serpẽtem diuina iussione admonitus, fecit igitur eo mõ, quo Deus voluit, alioquin peccasset, quod non fatemur: Deus tamen nihil vnquam astrologica obseruatione, aut magorum superstitione confici iussit inspectis signis, & astris, vel eorum aspectibus: Moyses igitur hunc fabricauit nulla talĩ obseruatione præposita. Quod autẽ Deus talia obseruando Moysi nullatenus iuberet hoc efficere, liquet. Nã intendebat Deus erudire Iudæos in hoc, vt nullam similium rerum astris, aut toti cœlo virtutem attribuerent, nec crederent cœlestia corpora super operationes nostras aliquam habere causalitatẽ, vt non timerent hic. Nec igitur aliquid per astrologicam inspectionem, aut magicas cæremonias effici imperasset, vt inde id, quod fieret virtutem contraheret; nam tic vera in verbis Dei contradictio appareret. Sic apparet Hier. c. 10. iuxta vias gentium nolite discedere, & à signis cœli nolite metuere quoniam leges populorum vanæ sunt. Et sicut Deus signa cœli metuenda non esse dixit, ita & planetarum corpora, atque cætera astra cum suis orbibus, atque horum aspectus, & quicunque virtutis modus ab astrologis in his assignatus, non fuit igitur æneus iste serpens vlla præposita astrologica obseruatione fabricatus.

D

Constructio serpentis æneæ ludæis.

E

F

Res mira de serpente metallino.

CAPVT III.

AMPLIVS autem serpentem hunc nulla scientia astrorum, aut magorum obseruatione factum liquet; nam ex astrorum operatione obseruata tantæ virtutis efficaciam metallinus ille serpens contrahere nequibat, scilicet, vt eos, qui subito morituri erant, sanaret mox, vt in eum oculorum aciem tetendissent. Quod manifestatur in cæteris vasis, aut imaginibus, astrologice aut magice factis; horum enim nihil vsque hodie visum est, quod tantam virtutem contraxerit. De hoc autem æneo serpente dubitari nequit, quin mox, vt quisquam in eum oculos direxisset, à serpentum verorum morsibus mortem inducturis liberaretur: nulla igi-

A tur tali obſeruatione ſerpens iſte factus erat. Item quamquam aſtrologica, aut magica quadam obſeruatione ſerpens iſte factus foret, & ſanatiuam vulnerum virtutem recepiſſet ſola naturali influxione, tamen ſola viſione hoc naturaliter cauſari nequibat, vt percuſſi à ſerpentibus curarentur. Nam per viſionem nulla realis, aut naturalis immutatio cauſatur in animali vidente, ſcilicet, quod per viſionem virtutem aliquam, aut naturalem qualitatem videns recipiat, ſed ſolam ſpiritualem immutationem recipit, ſcilicet, vt per viſionem ſpecies rei viſibilis in organo viſus recipiatur, nec quidquam alterum recipi valet: per viſionem infirmitas, aut ſanitas in vidente recipi nequit, quoniam iſtæ qualitates naturales ſunt. Quod adhuc magis liquet: nam ſi quis ignem inſpexerit, ſolo intuitu in eo nullus ab igne cauſatur calor. Si quis autem niuem ſolo viſu contingat, ex hoc nullatenus frigefiet, aut ſi ſerpentem, vel quidpiam alterum venenoſum intuitus ſit, nullam ex hoc tabem venenoſitatis inde trahet. Si tamen ſola viſione in vidente aliqua realis mutatio cauſaretur, eo quod quis ignem videret, calefieret quoniam ignis calidus eſt. Niuem quoque ſolum intuentes algorem niuis nobis ineſſe neceſſe erat, quia nix aliquid frigidum eſt. Sic quoque ſerpens viſus videntibus peſtiferam tabem incuteret, cum ipſe venenum in ſe teneat: in his tamen cæteriſque naturalibus actionibus neceſſarium eſt fieri contactum, & applicationem ſecundum potentiæ
B tactiuæ organa. Hoc autem amplius in medicinis ſanatiuis apparet: nam & ſi efficaciter ſanatiuam virtutem contineant, nunquam tamen ægrotus curabitur ſolo medicamentorum aſpectu, ſed cum ea deguſtauerit, aut carni ſuæ quouis modo applicuerit ad loca patientia nocumentum. Liquide igitur comprobatum eſt, ex viſione nullam naturalem ſiue rationalem cauſari qualitatem, ſed ſolam ſpiritualem immutationem. Sed qui ſerpentum morſus exceperant viſo ſerpente æneo illico ſanabantur. Infertur igitur ſanitatem hanc nulla ex ſanatiua virtute, quæ in ſerpente illo exiſteret prouenire, ſed Dei ſolo nutu hoc efficiebatur iubentis, vt quicunque ſerpentem illum ſuo factum iuſſu aſpexiſſet, à ſerpentum morſibus ſanaretur, quamquam ſerpens ille æneus ad hoc virtutem nullam haberet ſanatiuam, velut ſiquis lignum, aut lapides inſpexiſſet.

Dubius, & quædam de Baſiliſco, ac de lupo, & de muliere menſtruata.

CAPVT IV.

FORTASSIS autem in ea, quæ dicta ſunt, aliquis mo-
lietur, dicens, ſerpentem illum æneum ad hoc efficacem virtutem naturaliter habuiſſe, vt eos, qui à ſerpentibus ardentibus vulnerati forent, ſanaret ſolo in eum directo vulneratorum intuitu. Et quod ſola viſione non ſolæ qualitates
C ſpirituales, ſed etiam interdum naturales virtutes, & impreſſiones cauſentur: Baſiliſcus autem horum nobis patefacit veritatem: iſte ſiquidem ſolo viſu animalia viſa occidit, & arbores inficit, & ſi ad ea tangenda nunquam acceſſerit: quin potius è contrario euenit: plures enim baſiliſcus viſu, quam morſu necat. Naturalis igitur immutatio, & quidem valde magna ſola viſione confici poteſt: nulla namque paſſio, aut impreſſio morte fortior eſt, quæ ſola viſione inducitur. Identidem autem cum quis lupum à prope viderit loqui non poterit, lupus tamen ei tunc nihil nocet, ad eum quouis accedens modo. Vnde cum aliquos non potentes loqui videmus, dicimus, lupus eſt in fabula, id eſt, cum lupo locutus eſt, aut lupum vidit, vt ait Iſidorus Etymologiarum libro ſecundo, ex ſola igitur viſione realis immutatio ſequitur. Amplius autem in mulieribus menſtruatis hoc apparet. Nam cum mulier patitur ſanguinem menſtrualem, qui per ſingulos menſes eis prouenire ſolet, ſi ſpeculum coniunctum ſibi in parua diſtantia inſpexerit, magno in illud ſpacio oculorum aciem figens, poſt hoc ſpeculum ſanguineis guttis, aut penitus reſperſum, aut magna ex parte maculatum erit, atque in atrum vertetur colorem, nulla tamen hæc præter viſionem operatio eſt: ex ſola igitur viſione realem immutationem cauſari poſſe liquet. Item hoc manifeſtatur in infantibus, quos vulgus faſcinatos vocat, id eſt, oculo percuſſos: aſtruunt enim oculos quoſdam fore, ſola viſione rebus viſis ægritudines inducentes, ibi tamen ſola viſio eſt, in hac igitur naturalem, atque realem immutationem fieri ſatis liquet. D

Solutio prædictarum quæſtionum.

CAPVT V.

HIS quæ prædicta ſunt reſpondendum eſt, ſola viſione nullam naturalem, ſiue realem cauſari paſſionem. Viſio ſiquidem ſpecie viſibili fit, quæ eſt ens quaſi pure ſpirituale non habens in ſe aliquam de naturalibus qualitatibus, nec eam cauſare poteſt in eo, in quo terminatur, ſcilicet, maculæ rei videntis. Sunt autem qualitates naturales, ſecundum quas actio, & paſſio cauſatur quatuor, ſcilicet, caliditas, frigiditas, humiditas, ſiccitas: ſpecies autem viſibilis, nec calida eſt, nec frigida, nec ſicca, nec humida formaliter, nec effectiue, aut virtualiter, ſcilicet, quod nec aliquam harum qualitatum in ſe habet, nec eam in re viſa cauſare poteſt. Sicut corpora cœleſtia nullam harum habent, tamen eas in inferioribus elementis, & elementatis cauſant. Et ſicut qualitates quatuor primas non cauſant, ita nec aliquam aliam deriuatam ex his: ſed operatio ſua eſt, vt videri faciat rem, cuius ſpecies ſunt. Quod ſi viſa res animali aliquod nocumenti inferat videnti, aut animal videns in ipſa viſione aliquam ægritudinem, vel quodcunque malum contraxerit, non hoc fit ex ipſa viſione, ſed aliquid alterum eſt, quod ad tactiuam potentiam attinet: vnde hic quod in videndo nocumentum infertur, identidem ſequeretur etiamſi res viſa non videretur, aut ſi animal videns, nihil vidiſſet. Horum autem cauſalitas ex hoc prouenit, quod quædam corpora ſunt infecta, atque tabida, & quaſi peſtifera, in ſe corruptos humores, & putridas venenoſasque continentia qualitates, hæc autem in ſpiritus reſoluuntur, atque per oculos egrediuntur: quia partes iſtæ tenerrimæ ſunt, non potentes per alias corporis partes meatum ſibi conſtituere, quanquam per anhelitum horũ aliquos egredi contingat. Hi aũt ſpiritus per aerem tendunt, & cum in aliquam rem ſolidam aliqualiter, & teneram inſederint, inficiunt, & corrumpunt illam. Sunt autem iſti ſpiritus corpora ſubtilia, quæ in modum fumoſitatum reſoluuntur. Sunt autem ſubſtantiæ calidæ, & humidæ. Cum vero de corpore alicuius egrediuntur per oculos alioſque corporis meatus, præ ſubtilitate ſui inuiſibiles ſunt. Cum autẽ ad aliquod corpus tenerum peruenientes inhæſerint, frigiditate ſuperficiei corporis ſolidi, cui inhærent, & aeris circunſtantis condenſantur, atque viſibiles effecti corpus apparent. Velut ſi mulier menſtruata ſpeculum reſpiciat, cum inſpicit ſpiritus procedentes videri nequeunt, ſed cum ſpeculo hæſerint videri inchoant iam in maculas conuerſi: eos namque ſpeculi frigiditas, atque aeris circunſtantis ſolidauit condenſando. E F

Nulla realis operatio per viſum cauſari poteſt.

CAPVT VI.

CONSIMILITER ad ſuperiora dicendum eſt, nullam realem operationem per viſum cauſari, nec poſſibile fore, vt tale quid cauſetur. Quoniam viſio per ſolam ſpeciem viſibilem cauſatur, quæ conditionem corporalem nullam habet, ſed pure ſpiritualem. Sunt tamen quædam animalia tam in humana ſpecie quam in cæteris, in quibus venenoſi quidam humores ſunt, ex quibus ſpiritus reſoluuntur per pupillas oculorum egredientes, atque valde nocent eis, quibus inhæſerint: quo pacto videtur per viſum aliquam realem ſiue naturalem actionem cauſari, ſed non cauſatur: ſed huius nocumenti cauſa ſunt ipſi ſpiritus egredientes per oculos animalium peruenientes vſque ad res his animalib. propinquas. Spiritus aũt hi, quos nociuos, atq; peſtem inferentes ſcimus, ad actionem viſiuam non pertinent: ſed ad tactiuam poſitionem, quæ per applicationem, & contactum operationẽ ſuam habet. Sic enim hi ſpiritus contingendo nocent, quoniam vſq; ad corpora perueniunt, quibus nocent, atq; eis inſident inhærentes. Amplius autem humidum, & frigidum, calidum & ſiccum potentiæ tactiuæ obiectum, ipſam quoque immu-

tant.

tant. hi autem spiritus nocent, & humorem, atque calorem noxium tenent. Hanc ergo realem, siue naturalem immutationem secundum potentiam tactiuam, & non secundum visum, aut aliquam aliam potentiam fieri liquet. Nūc autem cum ad hæc de serpente æneo quem Moyses fabricauit applicatur, stare non potest. Nam etsi in aliis rebus videndo sanitas aut ægritudo contrahitur, hic tamen nihil tale euenisse posse liquet. Visio siquidem duntaxat nullius realis, siue naturalis actionis causatiua est, sed eum aliqua realis qualitas ægritudinis, aut sanitas in videndo contrahitur, hoc est quoniam in videndo spiritus per oculos emittuntur, qui interdū ægritudinem interdum vero bonum aliquod causant. Hoc autem metallino illi serpenti conuenire nequibat: nam nullatenus spiritus aliqui ex eo euaporari poterant. Causa autem satis liquet: spiritus namque, vt hic accipitur, subtile valde corpus est, atque ex hoc inuisibile: humidum quoque, & calidum ab aliquo densiori corpore resolutum actione caloris, atque subtilitate sua posterius eleuatum. Hæc autem penitus serpenti illi metallino, quem Moyses fabricauit, repugnant: in eo quippe calor, aut humor nullus erat, quin potius duæ contrariæ qualitates, sci. frigidum, & siccum: nam æneus erat. Identidem autem humor nullus in hoc serpente erat tanquam materiale principium, ex quo isti spiritus soluerentur, deficiebat quoque calor, qui effectiuum principium erat ad hos spiritus resoluendum. Impossibile igitur ex hoc satis esse inducitur vllos ex serpente illo metallino spiritus emitti potuisse per ænsorum hominum sanatiuos. Identidem autē liquet hanc inductam in percussis sanitatem causari non potuisse ex aliqua naturali deriuata virtute in serpentem metallinum astrologica, aut magorum obseruatione.

Responsio formalis ad dubitationes prædictas.

CAPVT VII.

HIs autem, quæ in contrarium mouebantur respondendum est cum dicitur Basiliscum solo intuitu homines cæteraque interimere animalia, in quo valde naturalis immutatio est: in visione igitur sola realem operationem, & immutationem esse constat. Dicendum, nec Basiliscum, nec quodcunque de animalibus sola visione cuiquam nocere posse, aut qualemcunque causare realem immutationem, sc. licet si Basiliscus quodcunque animal viderit. Nam etsi in visione duntaxat qualitatem aliquam realem causari possibile foret, rationabilius erat, vt id quod videtur in videre aliquid causaret, quam videns quicqnam efficeret in re visa. Cuius origo apparet: nam videns nihil agit, sed patitur, recipiens in se speciem rei visæ, vsque ad oculos suos perueniente, atq; immutantem: videns tamen ad rem visam nihil emittit, sed recipit ab eadem species. Quāquam in hoc satis Platonici deuiarunt dicentes, visionem fieri per emissionem radiorum visualium, vsque ad rē visam peruenientium formamque rei visibilis secum in reditu ad oculos vsque videntis perducentium. Hæc tamen positio nulla veritate fulcitur, improbat autem eam Aristotel. in lib. de anima dicens. videmus enim nihil emittentes: sed intus recipientes. Sic quoque apparet ex perspectiua Pisani, quæ dicitur perspectiua communis, propositione 50. libro primo, cum dicitur, mathematicos dicentes visionem per emissionem frustra conari. Amplius autem apparet, nam si visio in emissione, & non in receptione interius consisteret, esset actio, & non passio. Visionem tamen passionem esse, & non actionem constat per receptionem: ergo non in emissione fit. Apparet horum prima particula: nam si cum videmus nihil recipientes aliquid emitteremus: cum emittere actio sit, recipere autem passio: quia emittere hic actio erat actionem in videndo esse patebat. Quoniam autem in videndo recipere nullum est, quod est passio, nulla in videndo passio erit: sed pura actio. Visionem autem passionem fore Priscianus satis prodit in maiori volumine li. 8. vbi dicitur, quod hæc verba audio, & video, & cætera signantia sensationes, in voce actiua signant passionem.

Quod visio nō fiat extra mittendo vt Plato credidit.

Priscian. lib. 8.

Secunda ratio, quod visio non fiat extra mittendo.

CAPVT VIII.

AMPLIVS autem si visionem emittendo, non recipiendo causari asseramus, visiuam positionem actiuam esse necesse est, nec vllatenus passiuam fore: visiuam tamen passiuam asserere necesse est: visio ergo non emissione sed receptione fit. Inductionis huius prima particula patet: nam si visio emittendo fieret, cum emittere pura actio sit, videre purum agere esset. Quod autem visiua potentia actiua non sit, satis liquet: omnes namque potentias sensitiuas, vt tactiuam, gustatiuam, odoratiuam, & cæteras, passiuas appellamus. Sic eas cognominat Aristo. in multis locis. Item si emittentes aliquid ab oculis, & nihil recipientes videremus, nemo ad tantam distantiam videre posset ad quantam videt: nam vsque ad solarem globum, ad ipsa quoque fixa astra videntes pertingimus: inter nos tamen & illa plurium, quam ducentarum millium leucarum interpositio est, quod astronomi necessariis inducunt demonstrationibus. Declarat aūt hoc Alfraganus in libro suo, quem de Astrologia composuit in fine. Si. n. visio aliquid emittendo causaretur, necesse erat hos spiritus ex partibus tenerrimis corporū solui, cum spiritū corpora subtilia, humida, & calida resoluta ex partibus humidis corporis sint agente, atque resoluente calore. Ad hoc tamen vt spiritus isti ab oculis nostris emissi ad solarem globum, aut astrorum octaui cæli regionem pertingerēt, necesse erat totū corpus in huiusmodi spiritus solui, nec ad hoc quouis accedere modo, etsi tantam spirituum resolutionē causari contingeret, adhuc eleuari non possent, vt ad cælos vsque pertigerent. Amplius autem si emissis ab oculis spiritibus visio causaretur, non possemus semper videre ea, quæ nobis directe opposita sunt, sed interdum ea, quæ in aduersum videmus: tamen semper ea, quæ nobis obuia sunt facta visione per lineam factam. non igitur per emissionem spirituum visio fit. Huius inductiuæ rationis maior apparet: nam cum spiritus ab oculis nostris ad aliquid videndum egrederentur, qui humidi, & calidi sunt, quamquam subtiles sint, ventus tamen eis obuians quoniam veram quantitatem habent, poterit eos impellere ad aliquam differentiam positionis. Et tunc cum spiritus illi non infigantur in illa re, quæ directe ante oculos est prohibente impetu ventorum, sed ad aliam rem in altera positione deducantur, continget, vt non videatur res, quæ præ oculis est, sed quæ in aduerso iacet, ad quam ipsi spiritus ab oculis videntis emissi ferrentur. Quo pacto cū eueniret, vt spiritus illi vento impulsi posteriora peterent eis rebus, quæ post terga nostra sunt se applicantes, fieret, vt ea quæ post terga nostra sunt videremus, quod manifesta falsitate notatur. Euidenter ergo collectum est, visionem non emittendo ab oculo spiritus, sed magis recipiendo causari.

De eadem re superiori agitur.

CAPVT IX.

ALIA autem ex his inferrētur absurda, scilicet nos multoties ea, quæ prope nos sunt, regione oculorum nostrorum, nec multum distantia, videre tamen nō posse, quod satis absurdum patet: nam quidquid oculis nostris obiicitur, intuemur, nisi aut fortassis immoderata distantiæ interiectio fiat, aut visiuæ potentiæ, & visibili aliquid visionem intercipiens fuerit interiectum: visionem ergo non emittentes, sed suscipientes interius facimus. Huius illationis maior patet: quoniam spiritus, quibus iste visionem causari aiunt, corpora subtilia humida, atque calida sunt: cum ergo eos circumdederit, frigiditas quæcunque loci in corpus solidum condensabit, eosque non visibiles propter densiratem reddet præsertim si magna circumstans frigiditas extiterit. Sic enim in speculorum superficiebus derelictum patet, cum mulier menstruata speculum à propinquo, & aliquanta temporis mora conspexerit: tūc enim cum speculum ipsa intuetur, spiritus illi, qui ab oculis emittuntur, nulli visibiles existentes à nemine conspiciuntur: sed cum specularis superficiei, atque circumstantis frigiditas aeris spiritus in corpora paulo

A

denſiora compegerit, in ſpeculo, aut guttæ ſanguineæ, aut alterius coloris maculæ viſu notabiles cuilibet reliquũtur. Si igitur hoc pacto viſio cauſanda foret, & magni frigoris tempore, vt pruinarum albicantium, vel rigentis gelu quis ea, quæ à ſe aliqualiter magna intercapedine ſeiunguntur reſpiceret, ſpiritus ab oculis noſtris emiſſi cum per aerẽ ad rem videndam peruenire conarentur, circumſtante aeris frigiditate denſarentur, quoniam corpora calida, & humida ſunt. Opprimente autem violento frigore circumſtante, paruus ille, ac gracilis calor in illo latens humore expiraret, quo fieret vt corpus illud iam denſatum, nulloque eleuante ſublatum calore in terram caderet. Etſi calorem illi ſubtili corpori circumſtante frigore loci immanere contendas, adhuc nihil eſſet, quoniam præ frigiditate circumſtantium corporum illud corpus denſatum grauitatem contraheret, atque ex hoc in terram neceſſario tenderet motu ſuo. Sic enim in ollarum ebullitionibus euenire liquet: cum enim humor in olla ferbuerit, prę fortitudine caloris incluſi in humore illo reſoluũtur partes teneriores humeris, atque in altum tolluntur ad operimentum peruenientes ollarum, cui inhærent. Sed poſtquam in hoc aliqualis mora tracta eſt, multis huiuſmodi exaltationibus ad operimentum ollę perductis ingroſſantur ex adiunctione partes iſtæ, atque pondere ſuo iam grauatæ ſe in

B

materialem humorem vnde exſurrexerant relabuntur. Idem autem ſatis patet ſi quis feruenti ollæ etiam in aliquali eleuatione manum directe ſuppoſuerit: nam tenere, atque leues exaltationes in modum fumoſitatum ei primo inhærebunt poſterius autem ex adiunctione in guttas aqueas conglobatæ, atque pondere ſuo tractę in id, vnde originem traxerant, collabentur. Apparet ergo ſi frigoris magni tempore ſpiritus iſti emiſſi forent, premente exteriori frigore denſarentur, denſatique in terram caderent, vnde directe tendere non contingeret in res illas, quæ præ oculis noſtris ſunt. Quo fieret vt ea videre nobis impoſſibile foret. Quod ſatis falſum liquet: nam quantumcũque frigore cuncta premantur, æque ea, quæ præ oculis noſtris ſunt videre valebimus, etiamſi aliquantulum diſtent, velut ſi nullo frigore premeremur. Inducitur ergo viſionem nullo emiſſo celebrari, ſed ſola interius facta receptiuè.

Secunda ratio principalis, quod viſio non fiat extramittendo.

CAPVT X.

PRÆDICTIS autem adiiciendum eſt, quod ſi viſio per aliqaam interius factam ſuſceptionem celebraretur, cum extra aquam qui exiſteret ea, quæ intra aquam ſunt, videre impoſſibile foret. exiſtentem quoque intra aquam ea, quæ

C

extra aquam ſunt nullatenus videre contingeret: hæ autem falſa ſunt: viſionem ergo non emittendo, ſed interius ſuſcipiendo fieri liquet. Huius inductionis maior coniicitur: nã cum ſpiritus corpora ſubtilia humida, & calida ſint, cum ad quam peruenirent obiectu gelidarum aquarum in earum ſuperficie condenſarentur, ſicut in ſuperficie ſpecularium corporum condenſantur ſpiritus emiſſi ab oculo menſtruatæ mulieris, vt in præcedentibus explicuimus: ad ea ergo, quæ intra aquam ſunt, ſpiritus huiuſmodi penetrare non poſſent, vt eorum ad nos ſpeciem ferrent. Idem arguendi modus eſt, in eo, qui intra aquas merſus, quæ in aere ſunt intueri contenderet: ſpiritus namque ab oculo emiſſi apud pupillæ ſuperficiem aquarum frigore, & humore denſarentur ad res viſibiles exterius prouenire non potentes. Etſi contingeret aliquem intra calidas latere aquas, idem eueniret: non enim eſt frigiditas duntaxat condenſationis cauſa, ſed etiam humiditas ingens, magna equidem humiditas res teneras humiditatem continentes raram, & ſubtilitatem condenſat. Quouis ergo modo ſpiritus intra aquam exiſtentes confeſtim aquarum tractu denſari neceſſe eſſet. Hæc tamen ſatis nota falſitate arguuntur: nam extra aquas exiſtentes res, quæ interius ſunt, etiam in profundo aquarum perſpicue intuemur, niſi aut aquarum cenoſitas turbans, aut profunditas magna lucem tollens impediat. Sic autem intra aquas exiſtentes, quæ intra aquas ſunt vident, vnde contingit interdum, vt homines intra aquam in aquarum profunditate proiectas pecunias inquirant, & inueniant. Amplius autem conceſſa emiſſione, vt cauſa viſionis, ſi exiſtentes extra quam quouis modo, quæ intra aquam ſunt, intueri ntur, aqua fluente impoſſibile foret quidquam videre ver as illam poſitionis partem, quam intuebamur: ſed ad aliam inde diſtãtem: ſatis hoc tamen falſum liquet: per emiſſionem ergo viſio nulla cauſatur, ſed per interius receptionem. Huius maior patet in aquis fluentibus. Nam etſi non ſit omnis aqua fluens: nos tamen in ea loquimur, quæ fluens eſt: velut in fluminibus, & torrentibus. Tunc enim ſiquis lapidem latentem ſub vndis intueri vellet, ſpiritus atque oculorum aciem contra illam partem dirigeret, in qua lapis eſt. Cum autem ſpiritus emiſſi ſuperficiei aquæ adhærerent priuſquam ad interiora aquarum penetrarent, vt illi rei ſe coniungerent, quam nos videre deſiderabamus: fluens aqua eos ad aliquantam perferret diſtantiam, velut cum quis in rapidos aqua curſus lapidem mittit: non enim recto ictu fundum petit, ſed aquarum impetu ad vlterius aliquantulum permouet. Eſſet igitur impoſſibile emiſſos ſpiritus ab oculis noſtris ad illam partem accedere, in qua nos direxiſſemus, & conſequenter lapidem illum videri impoſſibile erat: quod in omnibus fluentibus aquis euenire neceſſe erat. Patet ergo viſionem ſpirituum emiſſione cauſari nullatenus, ſed receptione quadam.

D

Sexta ratio præcipua viſionem non fieri extramittendo.

CAPVT XI.

E

ADhæc autem alia ſequuntur abſurda. Si enim emiſſis ſpiritibus ab oculo, & nihil recipientes videremus omnia animalia videntia breuiſſime deſiccari, neceſſe eſſet, atque prorſus deficere: hæc tamen non eueniunt: viſionem igitur emittendo nullatenus fieri liquet. Maior huius patet: ſpiritus namque corpora humida, atque tenera, & calida ſunt reſoluta ex aliquibus partibus humidis digerente illas calore: quamdiu ergo viſio fieret tamdiu ſaltem ſpirituũ reſolutionem fieri neceſſe eſſet, quo pacto huiuſmodi partes humidæ, & teneræ, ex quibus ſpirituum reſolutio fieret, nẽceſſario deficerent penitus reſolutione exhauſtæ, conſequenter autem animalis corpus deficere neceſſe eſſet deſiccatum prorſus: huius tamen contrarium ſemper patet: viſio ergo ſpirituum emiſſione non cauſatur. Amplius autem ſi emiſſis ſpiritibus viſio cauſaretur, impoſſibile videretur, vt videndo nobis ſpeculum penetrare cõtingeret, per omnia tamen genera vitrorum aliquid vlterius poterimus intueri, cum ſingula nobis diaphana ſint, niſi aut valde obſcura ſint, aut in parte poſteriori aliquod ſolidius, atque obſcurius coniunctum habeant: viſio ergo emiſſis ſpiritibus non fit. Maior huius liquet quoniam cum mulier menſtruata, aut quiſpiam infectos habens oculos ſpeculum parum diſtans inſpexerit: ſpiritus ab oculis egredientes ſuperficiei corporis adhærentes circumſtantis aeris, atque ſpecularis corporis frigore condenſantur conuerſi in corporis ſoliditatem, atque facti viſibiles, nec vlterius tranſire potentes: nobis ergo nihil diſpar contingeret, ſcili. vt vitrum intuentes ſpeculare illud videndo, penetrare non poſſemus. E contrario tamen fit, quoniam quocunque ſpeculari vitro præpoſito nobis, quod vltra eſt clare videre poterimꝰ, niſi aũt vitrum obſcurũ valde ſit, vel in emiſſis poſterioribus aliquid vitro appoſitum fuerit. Viſionẽ igitur ſpiritibus fieri impoſſibile ſatis liquet. Patet hoc autem ſi emittentes aliquid ab oculis videremus, impoſſibile eſſet nobis cælum videre, ſed omnes cælos perſpicue contemplamur, emiſſione ergo ſpirituum viſionem nullatenus fieri patet. Maior apparet, quoniã ſpiritus, quos interdum ab oculis emittimus, corpora humida, & calida ſunt atque delicata nimis. Vt autem ad cælum vſque penetrarent, neceſſe eſſet, vt ad medium aeris interſtitium pertranſirent: in quo aer frigidus, & niger atque denſus eſt, in quo lapides & grandines, atque niues generantur. Eſt enim locus iſte in toto cælo frigidiſſimus: vnde illuc peruenientes ſpiritus condenſari neceſſe eſſet, condenſatos autem atque conſequenter graues affectos pondere ſuo ad inferiora trahi oportet: nec enim vlterius aſcendere poſſent: quo fit vt nobis cælum videre impoſſibile foret, non peruenientibus illuc ſpiritibus ab oculo miſſis. Præter hæc autem oporteret eoſdem ſpiritus per ignis tranſire globum, in quo cum corpora humida, atque tenera, & delicata ſint, cremari neceſſe eſſet, hoc ergo dato, nulla

F

Quod ſtante opinione Platonis impoſſibile eſſet vt videremus cælum.

nobis

nobis videndi cælum esset facultas. Sed falsum est, quoniam omnes cælos cum astris suis limpide intuemur, vsque ad cælum chrystallinum, quod cælum aqueum appellatur omniumque visibilium extrema mota est: visionem ergo nullo emisso, sed suscepto interius fieri patet.

Septima ratio præcipua visionem non fieri extramittendo.

CAPVT XII.

ADIICIENDVM autē prædictis est, quod si visio aliquo emisso celebraretur, impossibile esset vt videremus cōfestim, vt oculos aperimus: sed mox vt oculos aperuerimus obiectas nobis res visu comprehendimus: visio igitur emittendo non fit, sed recipiendo. Hoc apparet: nam si emissis spiritibus videremus, necesse esset, vt primo oculos apertos haberemus, post hoc autem spiritus ab oculis emitteremus: deinde vero vt ipsi spiritus ad rem quam videre volebamus venientes, eius ad nos vsque perferrent speciem contemplandam secundum positionem Platonicorum. Hæc autem vt fierent, tempore quodam indigerent, indiuisibiliter enim in instanti fieri nequirent, vt oculorum spiritus ad rem visibilem perueniren, eiusque post hoc ad nos vsque deferrent videndam figuram. Apparet autem hoc in sonitus cantione: fit enim sonitus ex aeris collisione, qui fractus in circulos se diffundit ad modum fluentorum vsque ad audientium aures eius perueniunt species, quamobrem non immediate vox sentitur vt causa est. Velut si quisquam distanter à nobis lapidem vel lignum securi percusserit: vox quidem ad percussionem immediate consequetur: nos tamen percussionem à longe videntes mox vocem nō audiemus: sed aliq̄diu stabimus expectantes, vt audiamus. Sic ergo aer corpus est atque tempore quodam indiget, vt moueatur: ita spiritus isti cum corpora quædam humida tenera atque delicata sint, sine successione moueri non poterunt. Horum tamen falsitas nota est, quoniam mox vt oculos aperuerimus, quæcunque obiecta sunt intuemur: visio ergo emittendo non fit spiritus aliquos, sed recipiendo magis. Huic autem quisquam obiiciet: data visione in spirituum emissione, in instanti fieri posse visionem sequitur, ita vt apertis oculis quæ obiiciuntur, mox cernamus: quoniam maiora quædam his fieri sic conspicimus. Nam cum sol apparet in oriente, in instanti est in occidente, nec prius est in locis ꝓpinquis orientis, quam in locis nō coniunctis: nec citius in vna parte medii, quam in alia. Hoc igitur pacto visus noster in instanti spiritus vsque ad rem visibilem emittere poterit: & susceptam figuram eiusdem reducere ad oculum. Cui respondendum, nullatenus stare posse: lux namque in instanti per omnes quatuor angulos maxime distantium quatuor cardinum mundi multiplicatur, quia contrarietatem nullam habet. Recipitur quoque in aere, qui diaphanus est, atque ex hoc obeditiuus susciendæ luci: nec in se aer aliquam habet positiuam qualitatem repugnantem luci susciendæ. Nam etsi tenebra in aere ante diffusam lucem videatur qualitas, tamen non est, sed priuatio quædam, quam ob rem ei actio nulla debetur, cum solum formæ positiuæ actio competat. Cum vero alicui formæ actio est, cui nulla contrarietas est, resistentia nulla possibilis est: vnde in instanti fieri necesse est, nullo resistente. De hoc Aristotel. 4. Physicorum cum de vacuo agit dicens, quod si aliquod vacuum dandum foret, motus in loco illo in instanti fieret. non resistente qualitate medii. In emissione autem spirituum fieri possibile nullatenus etiam huiusmodi: nam spiritus emissi corpora calida, & humida, atque delicata sunt in aere contrarietatem habentia: euenire ergo impossibile est, vt spiritus ab oculo emissi in instanti ab oculo vsque ad rem visam perueniant, eiusque formam ad videntis oculos susceptam perducant. Satis ergo manifesta veritate falcitur, quod visionem emissis ab oculo spiritibus in instanti fieri impossibile erat: sed prius aliquandiu oculos esse apertos oportebat, quam vt obiectas nobis res intueri valeamus.

Octaua ratio principalis, quod visio non fiat extramittendo.

CAPVT XIII.

PRÆTER hæc autem si visionem emissis spiritibus fieri fateamur, prius ea, quæ propinqua sunt, quam quæ distant, necesse est videri: sed ita coniuncta sicut magis à nobis seiuncta cernuntur, emissis ergo spiritibus visio causatur nulla. Huius maior probatur: spiritus namque corpora calida & humida sunt, & quanquam subtilia sint, corpora tamen sunt, aliquam resistentiam habentia in aere, per quem moueri debent: eos ergo in instanti moueri impossibile est, vt in superioribus inductum est. Adhuc autem spiritus emissi corpora calida & humida sunt: ex causa ergo humiditatis quandam contraheret grauitatem, quæ impedit instantaneam actionem, cum ergo spiritus à nobis emissi per medium moueantur, necesse est, vt prius propinqua loca quam distantia tangant, quo pacto ea, quæ coniunctiora nobis sunt prius quam aliqualiter distantia cerni necesse est. Hæc tamen manifesta falsitate non carent: nam si quid nobis ad duas leucas videndum obiectum sit, in loco tamen, in quo videri possit, aliudque in eadem positione orbis visibile sit, quod ad decem aut viginti leucas distet, in loco tamē, in quo videri queat, situm, apertis oculis æque cito quæ per viginti leucas distant, sicut ea, quæ per duas videbimus: visio ergo ad rem videndam emissis spiritibus ab oculis nostris non fit. Amplius autem emissione facta visio causaretur, impossibile nobis esset mox, vt oculos aperiremus, Solē aut astra reliqua cerneremus, sed aliquali interiecta mora, nec parua quidem: sed mox vt oculos apertos habuerimus Sol atque cætera astra à nobis videtur: visionem ergo sine vlla spirituum emissione fieri satis cōstat. Inductionis huius maior patet: nam spiritus quibus emissis videre isti fatentur corpora sunt, nec in instanti moueri possunt: vt in prælibatis inductum est. Cum ergo id, ad quod emitti debent aliquantum distet, in perueniendo moram aliquantam contrahi necesse est, à nobis tamen vsque ad quartum solis orbem, atque vlterius vsque ad octauam fixarum stellarum sphęram spacium plurium, quam ducētarum millium leucarū sit necesse esset, vt in huiusmodi pertransitione magna traheretur mora: non ergo solem, aut astra quispiam videre posset mox, vt ad illa videnda oculorum aciem dirigeret. Hoc tamen falsum patet: nam mox, vt quispiam oculos apertos habuerit, Solem, & cætera astra, & quæcunque obiecta oculis conspiciet: emissis ergo spiritibus visionem nullam fieri constat. Præter hoc autem Platonica positio de spirituum emissione, secundum quorum multiplicationem, & directionem visio causaretur, stare nequit: nam ad hoc vt spiritus ab oculis nostris emissi rebus videndis se applicarent earum ad nos perducentes figuras, & sic eas videremus, oporteret eos rationalia agentia fore. Nam cum ab oculis semel emissi forent, ad oculos emittentis remeare impossibile esset, nisi aut eos quispiam redire cōpelleret, aut ipsi ratione quadam sua ad hoc mouerentur. Quod autem isti spiritus à nullo agente ad oculos emittentium reducantur, satis constare videretur: nullum namque naturaliter, aut secundum aliquam rationem tale agens constitui posse videtur. Quod autem spiritus isti sua aliqua ratione in oculos emittentium redire nequeant, ex hoc patet: quoniam nec rationales animæ, nec angeli, dæmones sue sunt, nec aliqua altera iutelligēs substantia, cum præter has nulla nisi Deus sit.

Nona ratio principalis, quod visio non fiat extramittendo.

CAPVT XIV.

AMPLIVS autem si visionem emissis spiritibus fieri fateamur, ad hoc spiritus sufficere impossibile videtur. Nullius siquidē visio fit, nisi in vidente eius figura constiterit cum videtur: hi autem spiritus emissis rebus videndis se applicantes earum ad oculos nostros perducere figuram dicant: nos autem cum quidpiam videmus, eius extensionem in longum, & latum conspicimus: tantæ ergo extensionis ad huiusmodi visionem causandam esse necesse est, quanta sit rei visæ extensio secundum eam partem, quę vt sic spiritus rerum videndarum superficies operiant earūque ad nos perducant

A

cant figuras. Alioquin autem dato quod ſpiritus ab oculis videntium egredientes quandam viarum rerum partem operirent, nec tamen totam obiectam ſuperficiem, neceſſe eſſe, vt ea ſolum pars videretur, quæ ſpiritibus emiſſis regeretur. Cũ aliarum partium, quas non tegerent ad videntes imagines perducere nullatenus poſſet. Difficile tamen nimis atque prorſus impoſſibile videbatur: vt ſpiritus ab oculis noſtris egredientes decem, aut viginti leucarum tegerent latitudinem, & directum, quarum nos totam magnitudinem oculis contuemur: viſionem ergo emiſſis ſpiritibus fieri poſſe falſum eſſe liquet, ſed neceſſe eſt per quandam interius ſuſceptionem hoc effici. Præter hoc autem apparet, viſionem nulla cum emiſſione, ſed facta ſuſceptione cauſari, omnium namque corporum, quæ aut colorata, aut lucida ſunt conditio hæc eſt, vt ſimilitudinem ſuam in circuitu ſui ipſorum per totum diaphanum diffundant medium per aerem ſcilicet, & cum ad animalium peruenerit oculos imago hæc, ibi ſiſtat, ipſumque animal videre faciat. Hoc autem ſuſcepto nullum de inconuenientibus conſequentibus Platonicam poſitionem euenit, quæ in prioribus annotata ſunt. Hoc apparet: nã ſi quodcunque corporum noſtris obtutibus obiecerimus, mox eius imago in pupilla noſtra eſt. Etſi nos ante cuiuſquã hominis, animaliſue alterius conſpectum aſtaterimus, erit in oculis eius ambobus noſtri figura duplex. Quod ſi oculis eius lapidem, aut papyrum obiecerimus, in oculis illius lapidis papyriue forma ineſſe cernetur: idem autem in quibuſcunque corporibus ponatur, quicquam obiectum. Hoc autem impoſſibile foret euenire, niſi cuiuslibet corporis conditio foret in circuitu ſui per totum medium ſui imaginem multiplicare, atque diffundere: hoc pacto cum nos coram aliquo ſteterimus oculis eius geminam noſtri ſpeciem corporis intuemur: ita vt quilibet eius oculus perfectam noſtri imaginem exprimat. Aliqui tamen ſimplices arbitrati ſunt figuras illas hominum quas aliorum oculis cernimus, illis connatas fore. Cuius falſitas manifeſtis exemplis deprehenditur: nam ſi quis ſe alicuius obiecerit oculis ſuam in illius oculis figuram cerneret. Si autem alius ſe eiuſdem oculis oppoſuerit ſemoto priori, ſuam quoque vt prior in eiſdem oculis figuram inſpiciet: non ergo videbunt eandem imaginem aſpicientes ſinguli, ſed quilibet ſuam intuebitur, ex quo manifeſtum eſt imaginem, quæ videtur connatam oculis non fore, quoniam ſic apud omnes eadem exiſteret. Amplius autem ſolidius hoc manifeſtatur: nam ſiquis alterius oculis ſe obiecerit, recto ſubſiſtens corpore, imago illa quam in alterius oculis cernit recta habitudine conſiſtere videbitur. Quod ſi videns ſe paululum depreſſerit, aut in aduerſum ſe contorſerit, imago quoque viſa paululum deprimetur, atque contorquebitur in aduerſum. Omnes quoque motus perfecte exprimet, quos aſpiciens in ſe præmonſtrauerit: hæc tamen penitus impoſſibilia forent, niſi hæc imago viſa videntis hominis ſpecies foret. Præter hoc autem à quolibet corpore ſpeciem per totum diaphanum medium in circuitu diffundi conſicitur: nam ſi viginti, aut triginta ſpecula quaſi in circulo poſita fuerint, & quiſpiam in eorum medio ſteterit in quolibet ſpeculorum hominis illius imago videbitur, quod ſi eis lignum aut lapidem in medio prominentem poſuerimus, in eorum quolibet lapidis imago, ligniue apparebit effigies in omnibus autem aliis eundem fore modum ſatis ex dictis liquet. Viſionem ergo emittendo fieri poſſe iuxta Platonicorum poſitionem ſatis falſum eſſe patet, ſed per interius ſuſceptionem cauſari neceſſe eſt. ſcilicet, vt ſingulæ res ſpecies ſuas per totum medium multiplicantes ad videntium oculos eas vſque extendant.

B

C

Solutio ad primum argumentum ſuperius factum.

CAPVT XV.

NVNC autem redeundum nobis eſt, vnde diſgreſſi ſumus, ſcilicet ad inchoatum argumentum, ſc. rationabilius atque naturæ conformius videtur, vt res viſa aliquam cauſalitatem ſuper rem videntem habeat, quam videns ſuper viſibile: viſio namque paſſio eſt, & non actio. Cum ergo videns duntaxat rei viſibilis in ſe imaginem ſumat nihil emittens, vt ex præcedentibus liquet, impoſſibile videtur, vt ſuper rem viſam operationem, aut immutationem aliquam realem, vel naturalem habeat, cum hic nullus actionis modus relinquatur. Res autem viſa habet aliquem actionis modum ſuper rem videntem, quoniam ſpeciem ſuam multiplicans ad eam vſque dirigit, ipſum quoque videns illam ſpeciem ſuſcipiens, vt videns ſit immutatur, iſta tamen immutatio non eſt actio realis aut naturalis, ſed ſpiritualis, cum ſpecies per quam huiuſmodi viſio cauſatur, aliquid ſpirituale ſit ad ſpirituales pertinens qualitates. Ex prælibatis ergo inducitur in viſione nullam realem immutationem, aut actionem conſtare poſſe, viſibilis ſuper rem videntem, aut videntis ſuper rem viſam. Hoc enim modo baſiliſcus hominem, aut quodcunque animal videns, ſuper illud actionem nullam habet, ſed magis homo ſuper baſiliſcum: nam homo viſus inquantum viſus eſt à baſiliſco, ſpeciem ſuam ad baſiliſcum mittit, nec baſiliſcus quicquam in hominem mittit, inquantum huiuſmodi videns eſt. Actio tamen, & naturalis immutatio quam baſiliſcus ſuper viſum hominem habet: quia baſiliſcus eſt animal peſtiferum valde, ex cuius oculis ſpiritus quidam egredientes ad hominem vſque perueniunt, eum corrũpentes, atque illico occidentes. Si tamen cõtingeret, vt baſiliſcus hominem videret, nullis emiſſis ſpiritibus, nihil magis homini baſiliſcus videns noceret, quam ab altero homine videretur, vel ab aſino. Quia tamen non contingit baſiliſcum quicquam videre, quando ſpiritus illos emittit, nunquam eueniet, vt hominem à propinquo inſpiciat, eum non occidens.

D

In videndo non immutatur realiter, ſed ſpecialiter.

Baſiliſcus quale animal ſit.

E

Reſponſio ad quoddam argumentum, & quædam alia.

CAPVT XVI.

ALTERI quoque obiectioni, qua identidem inducebatur ſola viſione aliquam realem cauſari immutationẽ, ſcilicet, quia lupus cum hominem à propinquo conſpexerit reddet eum per aliquantum temporis ſpatium impotentem ad clamandum, ibi tamen nulla præter viſionem actio conſiſtere apparet: in viſione ergo aliqua realis cauſabitur immutatio. Reſpondendum eſt ex ſola viſione lupi ad hominem cauſari nihil poſſe realiter in homine. Cum ergo dicitur quare homo à lupo viſus ad modicum clamare nequit? reſpondendum eſt, oculos luporum infectos eſſe, atque per eos venenatos quoſdam emitti ſpiritus, qui cum ad hominẽ de propinquo exiſtentem peruenerint, eum inficiunt, atque locutionis impediunt organa manebitque iſta impotentia clamandi, quouſque emiſſorum ſpirituum virtus permanſerit: ſi autem lupus hominem à longinquo cerneret, nullum ei ad loquendum inferret obſtaculum. Hi autem ſpiritus ab oculis cum emiſſi fuerint, res, quibus adhæſerint realiter permutant, & ad viſiuam potentiam nihil attinet, ſed ad tactiuam magis: quæ per applicationem realem operationem ſuam habet, ſpiritus autem iſti emiſſi rei ad quam perueniunt applicantur. Identidem autem ſpiritus iſti corpora calida, & humida ſunt, ſed huiuſmodi qualitates ad poſitionem viſiuam nullatenus pertinent: ſed magis ipſius tactiuæ potentiæ obiectum ſunt. Amplius autem tertiæ argumentationi in hac parte obuiandum eſt, cum dicitur mulierem menſtruatam ſpeculum à propinquo reſpicientem, ſola viſione guttis, aut maculis quibuſdam deformibus reſpergere: maculæ ergo, quæ per realem immutationem fiunt, ſola actione viſiua efficientur. Reſpondendum eſt, viſionem menſtruatæ mulieris in ſpeculo nihil reale cauſare, cum viſio paſſio duntaxat ſit. Sed quia menſtruorum tempore mulier oculos aliqualiter infectos habet, ſpiritus ab oculis egredientes aerem medium tranſeunt ad ſpeculum venientes, quod penetrare nequeunt, quoniam illud denſum, atque compactum corpus eſt, ſuperficiei illius adhærentes circumſtantiis aeris, atque ipſius ſpeculi frigore condenſati in maculis ſolidas, atque viſibiles conuertuntur. Hæc autẽ viſioni non contingunt, nam cum quis huiuſcemodi oculos infectos habuerit eos apertos tenens, etiamſi nihil videat, nihilque aſpiciat, quidquid ſibi directe obiectum atque vicinum eſt inficietur.

F

Quare videntes lupũ per modicum tempus territi ſtamus.

Quomodo mulier tempore menſtruorum inficiat ſpeculũ.

Reſpon-

Responsio ad quartum argumentum, & quædam de fascinatione.

CAPVT XVII.

AMPLIVS autem quartæ in hac parte obiectioni respondentes, qua dicebatur vulgatissime haberi pueros teneros, & aliqua alia de animalibus interdum fascinatione lædi, scilicet, quasdam ægritudines pati quæ per visionem ab aliis animalibus inducuntur: & dicuntur ista vulgariter oculopercussa: sed ad immutationes reales ista pertinent, in sola ergo visione realis erit permutatio. Dicendum erit, plurimi eorum, qui catholicæ veritati valde inhærent, fascinationem nihil esse dicunt: nullum quoque animal fascinatione lædi, i. oculo percuti perhibent: nullumque aut boni, aut mali per oculos consistere posse. Horum autem modus sane, vt isti censent sumptus solidam veritatem profert. Vulgares namque, qui secundum nomen suum insipientia confunduntur, arbitrantur atque enunciant quosdam homines malorum oculorum fore, addentes quod si isti oculo furibundo, aut inuido, aut qualitercunque ad malum moto aliquid intueri voluerint, illud lædent aut occident: quod si benignis illud oculis intueantur nihil nocebunt. Hæc autem penitus falsa sunt, nec rerum naturæ congruunt: nam si aliquis oculus nequam aut liuidus foret res visas fascinans aliquando, hoc ex ægritudine quadã oculi, vel totius corporis, pueniret, nec eẽt in facultate videntis fascinare aut nõ fascinare, sed cũ videret, necesse esset, vt illud læderet, ẽt inuitus. Velut si quis calidus sit intense alterique adiungatur eũ necesse est, vt calefaciat, quanquam ad hoc spontaneus non sit. Hoc modo nos quoque fatebimur: oculum nullum fascinantem fore, nec quicquam oculo lædi posse. Si autem fascinare dicatur, videndo rei visæ nocere, siue hoc spontanee, siue inuoluntarie fiat, fateri oportet fascinationem aliquid esse, & esse aliquorum hominum aliorumq; animaliũ oculos res visas fascinantes. Nec in hoc fidei catholicæ quisquam nos existimet aliquid detraxisse: nam fides catholica solida veritas est, vero autem iuxta Arist. primo Ethicorum, omnia consonant existentia, ei ergo nulla veritas naturalis repugnabit. In hoc autem considerãdum est, quod sicut in cæteris corporis membris ægritudinem esse contingit, ita & oculos ægrotari continget.

Quid sit illud quod vulgares fascinationem dicunt.

Si ergo læso vno corporis membro, vapor aut spiritus inde egrediens, aut humor tabidus inde solutus cætera membra contactu suo inficit, quæ contingit, non dispariter, si oculum ægrotari contingat: inde egredientes spiritus pestiferi eis, quibus inhæserint inferrent nocumẽtum. Hoc autem incõueniens nullum infert, quin potius secundum naturam concedi necesse est: alioquin specialius aliquid in oculis: quam in cæteris corporis partibus fateremur, scilicet, cætera corporis membra ægrotare, aut indisposita esse, oculõs autem nequaquam. Aut si oculos ægrotare, aut indisponi sicut in cæteris accidit fateamur: aliquid adhuc specialius hoc modo in oculis, ad cætera membra prius confiteri necesse erit, scili. quod cæteri corporis artus cum infecti sunt, sua contagione aliqua nocumenta aliis membris, cæreris ue rebus inferre possint, oculi autem cum eos ægrotare contingeret, nulli rei læsionem inferre possent. Rationabiliter ergo dicendum est, aliquos esse indispositos, aut infectos oculos, qui rebus, ad quas se conuerterint nocere possunt, & hoc fascinare siue oculo percutere vulgariter dicitur. Ex his ergo inferri patet fascinationem aliquid esse, & aliquos fascinari.

Quod naturaliter opinio de fascinatione conuincatur.

CAPVT XVIII.

ADhęc autem adhuc alia fundamenta inquirenda sunt. In quo aduertendum secundum Medicorum doctrinam quosdam morbos contagiosos fore, id est, quod per tactum à quibusdam in alios transeunt, velut scabies, lepra, pestilentiæ morbus, atque consimiles. Conformiter ergo in oculis accidere poterit, quod siquis infectum habuerit oculum, eius infectio in alios contagione quadam deriuetur: nã siquis quoddam scabiei genus, quod in capite est patiatur, & quis ei adhæserit: quamquam eorum capita nullam habeant coniunctionem, in eo, qui nullam habet scabiem ex hoc accessũ inducitur scabies. Conformiter autem siquis leprosus fuerit, alterumque de vicino colloquatur, aut cum eo cibos sumat, & bibat, si hic aliquam moram traxerit, qui sanus erat lepram induet: quamquam horum corpora nunquam se reali applicatione contigerint. Si igitur in his qui sani sunt communicantibus ad leprosos & scabidos, lepra aut scabies inducitur, quamquam in his corporum nullus contactus sit, cur in eis, qui infectos oculos habent hoc non eueniet, vt eis quod viderint à propinquo noceant, quamquam in hoc coniunctio nulla sit? Hoc autem fascinatio dicitur, aut læsio inducta per oculos. Apparet ergo aliquem posse alios fascinare. Amplius hoc in epidimiæ morbo apparet, qui frequenter ex corruptione aeris gignitur: imo cum proprie pestem dicimus, semper corruptionẽ aeris appellamus. In eis autem, qui peste percussi sunt, hoc accidit: vt siquis eorum aliquem non peste percussum è vicino frequenter, aut aliquanta contracta mora loquatur, inficiet eum: vnde horum plurimi moriuntur. Quod fit, vt in tempore vehementium epidimiarum in ea domo, qua aliquis mortuus fuerit, multi posterius moriantur. Sicut ergo in pestifero morbo, qui percussus est: quadam contagione alios inficit, & occidit: ita & in oculorum ægritudine siquis eam patiatur eos quos viderit ex hoc lædet.

Quæ causa sit turpe-stilentiæ

Vlterius autem hoc manifestatur: pestifer enim morbus sic in hominibus causatur: nam primo aer cælestium corporum specialibus influentiis corrumpitur. aut ex aliqua disconuenienti naturæ nostræ mixtione in elementis facta, ex qua grauis exhalat odor inficiens eos quos tetigerit: hunc autem infectum aerem ore accipientes ad vitalia introrsus trahimus inspirantes, atque respirantes. Sic enim infectis vitalibus, scilicet corde, & præcordiis læsi homines moriuntur. Cum autem aliquis hominum hoc modo infectus sit, totus aer, quem iste inspirando atque respirando trahit contagione eius infectus est: vnde & coniunctũ sibi aerem, quem tetigerit sua tabe inficiet. Alii autem hominum, qui ab hoc pestifero morbo immunes sunt: hunc aerem inspirantes infectione simili corrumpuntur, nisi valde bene complexionati fuerint: ita vt natura resistat aeris nocumento. Non dispariter ergo cum quis oculos infectos habet, aut aliquas corporis partes quarum infectio per spiritus ab oculis egredientes soluenda est: tunc per oculos corpora quædam subtilia valde calida, & humida egrediuntur: quæ præ sui subtilitate visibilia non sunt, quæ si alicui rei ad corruptionem propinquæ adhæserint, inficiunt eam, atque lædunt: quod fascinare vulgariter appellatur. Hoc ergo modo satis patet fascinationem aliquid esse, nec quouis modo neganda est.

Quædam notanda penes superiora.

CAPVT XIX.

AD supradictorum autem validiorem expositionem consideranda sunt adhuc alia fundamenta, quæ inferunt necessario fascinationem esse, & aliquos oculo fascinãtes fore: ita vt fascinologia non sit prorsus de non ente. Fascinationem enim appellamus, cum aliquid quidpiam videns ad eum corporaliter non coniunctus, nec in eum alterum quidpiam agens eum lædit. Horum tamen frequentissima, atque vulgaria exempla sunt, ita vt iam stylo non egeant: fascinatio ergo aliquid est. Basiliscus enim nobis horũ indicium monstrat: nam si basiliscus quempiam hominum viderit, mo rietur. Hic ergo nullus diffiteri uitetur, basiliscum occidere eum qui moritur: nec quisquam hoc negat: dici tamen nequit, quod basiliscus morsu hominem laniauerit, aut intoxicauerit, aut eum quouis tetigerit modo: eum ergo videndo duntaxat occidit. Quamquam autem homines basiliscorum non habeant complexionem: quoniam eorum natura ita pestifera esse nequit: aliqua interdum tamen in eis corruptio esse poterit, quæ per oculos egrediens in spiritus, qui corpora delicata sunt eos, qui propinqui fuerint, atq; corruptioni dispositi inficiet. Inuisibiliter tamen ista præ spirituum subtilitate fiunt.

Quod fascinatio non sit prorsus ex non ente.

Hoc autem in lupo adhuc apparet. Cum enim lupus hominem à propinquo conspexerit, eũ ad emittendas voces ali-

quanta temporis mora impotentem reddet: nullam tamen tunc actionem lupus super hominem habet, sed eum duntaxat videt, vt ait Isidorus Etymo. libro 11. Confiteri ergo necesse est hominem à lupo fascinari, cum eum solo visu lædat. Identidem autem in menstruatis mulieribus hoc apparet, quæ si specula à propinquo contemplentur, ea sanguineis guttis inficient, aut aliis respergent maculis: manifestum igitur est, ex earum oculis corpora quædam calida, atque humida egredi, quæ spiritus vocantur. Hi autem aut sani, aut ægritudinum inductiui sunt: rebus ergo quibus adhærét, morbos quosdam inducent. Sed cum spiritus isti nocent, eos fascinationem causare dicimus. fascinatio ergo aliquid est.

Tres conclusiones exprimentes tres conditiones ad fascinationes necessarias.

Caput XX.

AD eorum autem, quæ de fascinatione dicuntur veberiorem cognitionem, tres conclusiones ponendæ sunt exprimentes tres conditiones, quæ ad quamcunque fescinationem necessariæ sunt. Prima conclusio sit, quod non potest quilibet homo, aut quodcunque animalium hominem, aut brutum animal fascinare: sed quædam sunt, quæ fascinandi virtutem habent, quędam vero non. Quædam quoque sunt, quæ à fascinantibus pati possunt, alia autem fascinationem pati nequeunt. Huius fundamentum est, quoniam fascinatio ex hoc ortum habet, quod quis oculos infectos habeat, aut aliquam corporis partem, & ex illo pestifero humore agente calore quidam spiritus, qui corpora calida, & humida sunt resoluantur per oculos egredientes, atque præ leuitate sua vicinum aerem transeant quousque ad aliquod solidum corpus perueniant, cui inhæreant. Si autem corpus istud corruptioni dispositum sit, scilicet faciliter passibile, aliqualiter inficietur. Aut si dicamus totum animalis corpus infectum esse, humorem tamen illum resolutum per oculos in spiritus egredi, idem fiet nocumentum: hoc autem fascinare est. Tale autem in omnibus animalibus reperiri nequit: non enim habent omnes homines infectos oculos, aut aliquam corporis particulam, ex qua humores resoluti per oculos exitio sint. De animalibus autem cæteris idem patet, non enim sunt cuncta pestifera: hoc enim modo in omnibus indiuiduis huius generis, quod est animal, semper morbū dari necesse esset, ita vt nullum animal sanum foret, quod liquida falsitate notatur. Dicendum ergo est, animalia quædam secundum species suas pestifera esse, semperque spiritus ex hoc venenato humore resoluentia. Vnde quoties hæc aliqua animantia viderint alterius speciei, quæ ad corruptionem dispositæ sint, lædent ea. Hoc enim basiliscis euenit: pestifera enim eorum natura est. Nullum ergo basiliscum vnquam esse continget, qui videndo alia animalia non fascinet, scilicet quemcunque hominem, aut alterum animal viderit solo visu mortem inducet. Idem autem lupis accidit, est enim eorum natura humanæ naturæ contraria: ideo omnes lupi quantum ad homines pestiferi quodammodo sunt: cum enim aliquem hominem è vicino viderint, eum ad tunc voces emittendas facient impotentem. Lupis ergo vniuersaliter euenit homines fascinare. Conformiter autem quædam alia animalium sunt, quibus ex speciei conditione conuenit, vt homines debeant fascinare: quo fit, vt in talibus animalium speciebus, nullum animal sit, quod hominem visum à propinquo non fascinet, aut saltem fascinare non valeat. Alia autem animalia sunt quibus secundum speciei conditionem non conuenit, vt homines fascinare possint. euenit tamen quibusdam eorum aliqua specialis corruptio, qua omnib⁹, quæ viderint fascinationis inferant nocumentum. Hæc autem bipartita sunt: quædam namque eorum magnam læsionem habent semperque manentem: vnde ea, quæ viderint ad corruptionem dispositæ, necessarium est, vt semper fascinent. Alia autem sunt, quibus morbus iste perpetuus non est, sed ad aliquam temporis moram manens, sicut in cæteris temporalibus ægritudinibus accidit. hæc autem si quidquam viderint hoc tempore ad corruptionem dispositum, fascinabunt.

Vnde fascinatio ortum sumpserit.

Quod semper humana species possit fascinare, non inuenitur in ea.

Caput XXI.

CIRCA humanam vero naturam huiusmodi, dicendum est, non enim est humana species hanc consequens cōditionem, vt semper fascinare possit. hoc enim modo tota humana natura corrupta foret, sed falsum est: quosdam namque homines esse scimus: qui nulli videndo nocent: alii autem sunt, qui res visas fascinant. Non euenit ergo hoc ex conditione speciei, sed est conditio consequens quædam indiuidua humana, scilicet ægritudo eis interdum eueniens, siue perpetua, siue temporanea sit. Amplius autem hoc apparet, nam si vis fascinatiua, siue potestas fascinandi humanam cōsequeretur speciem, necesse esset omnes homines fascinatiuam habere virtutem, scilicet vt illam ægritudinem, aut passionem haberent, secundum quam aliquid potest alterum fascinare. Quo inferretur nullum hominem posse alterum oculo lædere: sed hoc falsum liquet: quidam namque alios videntes nocent eis solo visu, potissime eis, qui adhuc ætate teneri sunt. Hoc inducitur: nam secundum Aristotel. quinto Physicorum, & est positio omnium loquentium de natura. omnis actio per contrarietatem fit: cum autem aliud secundum numerum in alterum agere debet, necesse est, vt inter se aliquam habeant contrarietatem. Ob hoc autem Aristo. non concessit motum inter duo similia, nec inter duo contradictoria, sed inter duo contraria. sic patet in 5. Physicorum capitulo 2. Si enim vnum agens alterum naturaliter calefacere debet: necesse est, vt alterum eorum calidum sit, alterum autem frigidum, aut saltem non calidum. Si enim duo æqualiter calida forent: neutrum in altero caliditatem causaret, aut duobus frigidis existentibus neutrum alterum frigefaceret: vnum tamen in alterum aget cum in extremitatibus contrarietatis steterint, aut quouis modo saltem contraria fuerint. Hæc autem adhuc liquidius patefiunt in his, quæ nos experimur: nam si quisquam calidus fuerit, eique quidpiam calidū appositum fuerit, nihil sentiet: velut si nihil ei appositum foret. Si quis autem frigidus intense fuerit, & carni eius aliquid frigidum adiungatur identidem sentire impossibile erit. Simile autem in cæteris generibus contrarietatum: nam nullum simile super suum simile actionem vllam habet: sed actio, & passio circa contrarietatis extrema semper est. In quo tamen considerandum est, quod quamquam actio, & passio in contrariis semper sint, finis tamen actionis in similitudine est, aut inconsummata actio secundum naturam erit. Quod manifeste coniicitur: nam calidum in frigidum agit. Si autem vtrumque calidum foret, neutrum super alterum agendi haberet potestatem: id tamen quod calidum est, valde in frigidum nunquam desinet agere, donec illud ad caloris sui perduxerit gradum: cum vero patiens ad tantum caloris deuenerit gradum actio nulla nec motus erit. Identidem autem si aliquid valde frigidum in valde calidum agat, numquam actio consummabitur, donec ad tantā frigiditatis excellentiam agendo deuenit patiens quantum ipsum agens in frigiditate est: post hæc autem omnis motus consummatus erit. Hoc pacto omnis motus secundum naturam contrarietate inchoat, sed imperfecta similitudine consummatur, si actio de consummatis secundum naturam sit. Ex prælibatis ergo inductum patet, quod si omnes homines secundum speciem pestiferi essent: ita vt singuli fascinatiuam haberent virtutem nullus alterum fascinaret: actio namque in similibus nunquā est, sed in contrariis. hoc ergō dato omnes homines similes forent, scilicet fascinare potentes, atque si istam pestiferam tabem vniuersaliter continentes nullus posset alterum fascinare.

Etsi actio sit rationis contrarietatis finis tamen agentis in similitudinem existit.

Sicut est in basilisco, ita esset in homine, si ex conditione speciei fascinare posset.

Caput XXII.

AMPLIVS autem basiliscis hoc ineest, vt pestiferi sint, & fascinare possint, atque homines cæteraque animalium solo visu interimere, hoc autē eis ex speciei cōditione in

est: ideo

A

est: ideo omnibus inesse patet, nec vnus alterum fascinare poteſt, sed visu alia lædunt. In hominibus ergo conformiter diffiniendum patet, scilicet, quod si ex conditione speciei hominibus eueniret, vt vaſcinatiuam haberent virtutem, nullus alterum fascinaret, sed ipsi alia animalia fascinarent. Præter hoc autem, actio & passio nulla causari potest agente & patiente æqualibus secundum potentiam agendi, & resistẽdi existentibus, & hoc in qualitate illa secundum quam motus fieri debet, sed ad omnem motum excellentia agentis in actiua virtute, defectus autem patientis exigitur. Si tamen ex humanæ speciei conditione proueniret, vt fascinare possent, æqualiter omnibus inesset hominibus illa pestifera qualitas, per quam fascinatio causari deberet: nullus ergo alterũ fascinare valeret. Inductionis huius prima pars liquet. Secunda patefit: nam in omnibus indiuiduis aliquarum hoc ineſt, vt cum aliqua passio ex principiis speciei eis communicatur, in omnibus æqualiter est: cum natura speciei, ex cuius principiis singulę pullulant passiones, in eis æqualis sit: passiones autem, quæ accidunt ex singularibus conditionibus indiuiduorum, non sunt æquales in omnibus indiuiduis eiusdem speciei. Ex prædictis concluſum patet, quod si hominibus ex conditione speciei fascinatiua prouenirer virtus, nullus alterum fascinare posset: hoc tamen falsum est, species ergo humana secundum se fascinatiuam conditionem nõ habet: sed hoc ex singularibus accidentibus quorundam proüenit

B

indiuiduorum. Est enim in quibusdam hic facinandi conditio tanquam perpetuus langnor: in aliis autem velut temporanea ægritudo. Hi autem quibus hoc euenit, alios homines fascinare possunt: nec tamen omnes, sed solum, qui ad corruptionem dispositi sunt. Infertur ergo quod fascinatiua potentia non ineſt singulis hominibus, aut animalibus: sed quibusdam ineſt, aliis autem non, hæc namq; corruptio secundum quam fascinatiua potentia ineſt, non est in omnibus animalibus, sed in quibusdam.

Hi, quibus fascinandi virtus ineſt, non habent ex arbitrio in hoc tempore potius quam in alio fascinare.

Caput XXIII.

In his quoque aduertendum, quod isti, quibus pestifera fascinandi qualitas ineſt, non habent ex arbitrio pendens quando fascinare velint: sed etiam si nolint fascinabunt. Amplius autem nõ subest eorum libertati, hanc vel alteram rem fascinare, sed id, quod ad corruptionem dispositum est fascinabũt aliqua nociua qualitate impressa in eodem. Quo fit vt interdum fascinatiuam potentiam habens, & huius sibi conscius eligat aliquam rem non fascinare, quoniam illi nullum incommodum infligere vellet: eam tamen fascinabit: quoniam ad corruptionem dispoſita est. Aliud autem est, quod fortassis fascinare vellet, quia ei nocere cupit: illud tamen efficere nequibit: quoniam ad resistendum nocumẽto potens est. Huius fundamentũ est, qa fascinare in animalib⁹ prouenit ex quadã pestifera qualitate, existẽte alicui animali per modum cuiusdã egritudinis. Qualitates autem naturales naturaliter operantur non subditæ arbitrio nostro. Non enim subest voluntati nostræ si quis manum calidam habuerit, alteriq; eam adiunxerit, vt eum calidum non reddat: nam etiam eo inuito, calida manus eum, cui adiuncta fuerit calefiet: idem autem in cæteris actiuis qualitatibus diffiniendum patet. De hac ergo pestifera fascinatiua qualitate dicendum est, quod arbitrio nostro non subsit, sed naturaliter operabitur, patulis namque oculis existentibus fascinatiui spiritus egredientur, qui inuitis eis quorum spiritus sunt, quoscunq; obuios parum distantes, atq; ad corruptionem dispoſitos fascinabunt. Habet tamen hic cui talis qualitas ineſt, aliquid in sua potestate: quoniam si clausos super oculos tenere voluerit, neminem vnquam fascinabit, aut cũ voluerit se ab illa re custodire ne eam fascinet, claudat oculos, & erit impoſſibile eam fascinare. Si tamen id, quod fascinare non vult, semel aspexerit, illudq; suscipiendæ corruptioni dispoſitum, inuitus etiam illud fascinabit. Hoc autem satis notum redditur exemplo eius, qui manum, aut calidã, aut frigidam habet. Si enim illam cuiuis approximauerit, eũ calidum redder. Si autem ab aliquo abstinuerit, eum nunquam calefaciet: si tamen eam alicui adiunxerit, non subest eius arbitrio an illud calefieri debeat, quoniam iam necessario calefiet. Non dispariter ergo censendum est, in eo, qui fascinatiuam potentiam habet: nam si semper oculos clausos tenuerit, nihil vnquam fascinare possibile erit. Quod si interdum clausos, interdum vero apertos tenuerit, interdũ fascinandi locus erit, interdum vero nequaquam: cum autẽ clausos tenuerit oculos ei subest neminem fascinare, cum tamen eos aperuerit, iam ei nihil subest an aliquid fascinetur.

D

Secunda conclusio de fascinatione.

Caput XXIV.

Secvnda in hac inquisitione de fascinatione concluſio sit, animal habens fascinatiuam virtutem non poterit quodlibet animal sibi oppoſitum à propinquo fascinare, sed illud duntaxat, quod suscipiendæ huic fascinationis corruptioni dispoſitum est: sicut paret in teneris, nisi hæc pestifera fascinandi potestas excedens in virtute valde sit: tunc enim quodcunque animal, ad hoc relatum ad fascinationem suscipiendam dispoſitum esse videtur. Hoc autem satis liquet: nam in quibusdam hominibus hanc fascinatiuam virtutem esse confitentur: isti tamen nequeunt omnes homines, quos inspexerint, aut animalia singula fascinare: sed quibusdam nocumentum inferunt, aliis autem nequaquam nocent. Rebus enim teneris, aut paruæ ætatis fascinationem facilter inducere queunt: eis autem, quæ dura, atque annosiora, sunt, hoc efficere nequeunt. Hæc autem est sententia Arist. 2. de Anima, s. actus actiuorum sunt in patiente dispoſitio, i. quod talis est actio agentis in patiente qualis est conditio patientis ad suscipiendum, non enim agit agens sicut actiuum est, sed sicut patiens susceptiuum est. Si enim passiuum ad actionem suscipiendam plene dispoſitum sit: plene in eo agẽs secundum suam naturam agere poterit, si autem passiuũ nullatenus est dispoſitum, nequaquam valebit agens efficere: si vero parum passiuum disponatur, parua in eo agentis actio recipietur. Hoc autem satis familiari exemplo deducitur. Si enim calidum apud aliquod ad combustionem dispoſitum apponatur, incensionem causabit. Si autem illud ad combustionem prorsus sit indispoſitum, nulla quantumcunque agatur inducetur incensio. Idem autem in frigiditate cæterisq; actiuis qualitatibus iudicandum est. Quo fit, vt cœlum nunquam cremari queat: nam & si sphæra ignis orbi lunæ coniunctissima sit nullo prorsus intercidente, sed superficies vnius alterius superficiem tangit: quia tamen cœlũ nullam habet dispoſitionem, secundum quam cremari, aut perire possit, nunquã cremabitur, nec peribit. Sic enim Aristot. inquit 2. de cœlo, & mundo: Corpora cœlestia non suscipiunt aliquas peregrinas impressiones, sc. quod nunquam suscipiunt aliquam corruptionem, aut alterationem ab extrinseco prouenientem: secundum quam cœlum permutari possit, & illa dispoſitio in cœlis peregrina, id est extranea appellatur.

E

Agens non agit sicut actiuum est: sed sicut est dispoſitio patientis.

F

De morbo epidimiæ.

Caput XXV.

Amplivs autem hæc liquido comprobantur in morbo epidimiæ: fit enim huiusmodi morbus ex aeris corruptione, quæ interdum in tota vna ciuitate, aut oppido æqualis erit: sed non æque in omnibus ciuitatis partibus mors viget: nec omnes in loco illo pereunt: sed quibusdam obeũtibus alii illæsi manent. Conformiter autem, cum aliquam domũ specialiter pestifer aer inuaserit: tota domus illa æque infecta in omnibus partibus suis est: in ea tamen non contingit semper omnes mori: sed quosdam deficere aliis superstantibus. Horum autem fundamentum est, quia vt in tertia metaphora extitit prælibatum super particulam. Qui mortuus est, mors in animalibus conficitur, quoniam natura damno semper resistere impotens aliquando succumbit. Cum enim est robustior natura, atq; conuenientioris complexionis, magis nocumento illato resistit: quo fit vt siue illatis vulneribus, siue quibuscunq; appoſitis malis, vel innatis tardius moriantur, aut magis resistant, qui robustioris naturę, atque conuenientioris complexionis sunt: nisi Deus aliter dispo-

Quare morbo existente aliqui pereãt, & aliqui non.

A

fuerit ab æterno, cuius dispositioni nullum naturæ iudiciũ, regula vel inclinatio resistere valet. Cum autem pestifer aer in aliqua ciuitate aut domo est: ipse naturæ humanæ repugnans semper in eam agit nocendo quantum potest. Qui vero naturam debilem atque inordinatam complexionem habent nocumento illato resistere impotentes succumbunt pestiferæ qualitati, atque pereunt. Qui vero robustioris naturæ sunt, resistere sufficientes, nocumento non succumbunt, sed viuentes permanent. Conformi ergo sententia diffiniendũ est in hac pestifera qualitate: secundum quam fascinatio causatur, s. quod si quis corruptioni dispositus est, ita vt faciliter permutari possit patietur.

Quædam attinentia ad superiora.

CAPVT XXVI.

ADdebatur autem in prælibatis, eos qui teneri sunt, tam in hominibus, quam in brutis ad hanc fascinationem suscipiendam dispositos fore: duri quidem hæc non patiuntur. Cuius fundamentum est, quoniam durities est quædam naturalis potentia ad non faciliter patiendum, scilicet secundum quam patiens resistit agenti, ne in illud faciliter agere valeat: mollities autẽ, & teneritudo qualitates sunt, quæ naturales impotentiæ dicuntur, scilicet ad faciliter patiendum: quoniam secundum eas agens potest faciliter in patiens id, quod voluerit: dura siquidem nec faciliter frangere nec præscindere possumus: mollia autem faciliter amputanti atque confringenti cedunt. Et sicut in fractione, & amputatione accidit, in combustione quoq; decernendum est: ea namq;, quæ tenera sunt, si desiccata fuerint, facillime comburuntur, atque paruo ad hoc igne succedente opus est: quæ autem dura sunt, & si desiccata fuerint, nec faciliter exuruntur, nec possunt nisi à magno igne cremari. Sic autem in stuppis, capillis, & lana: quæ tenera, & sicca sunt patet: ligna tamen duritiem magnam habent: vt ea, quæ ex naucea materia, & moro atq; ilice sumpta sunt: hæc enim difficulter, & non sine magna igne cremari possunt. Hoc modo sacra scriptura metaphoris quibusdam vtens durum, & molle accipit. Eos namque duros vocat, qui gratiam Dei vocantem non exaudiunt, nec sacris monitis obediunt, nec à facinoribus, & culparum enormitatibus discedere curant. Hi etiam obstinati alio nomine appellantur. Hoc modo Deus de Pharaone rege Ægypti dixit: Ego indurabo cor Pharaonis, vt habetur Exodi 4. & 8. & 9. cap. hoc autem quoniam Pharao quantumcunque à Deo vrgentibus plagis depressus foret, iussis Dei obtemperare noluit, quoadusque extrema percussus plaga Iudæos exire compulit, nec tamen eos tunc adhuc penitus ire permisit: nã eos recedentes vsque ad mare rubrum insequutus est: vt habetur Exodi 14. c. Mollem autem sacra scriptura vocat eum qui gratiæ Dei nullo modo resistit: sed vtà Deo vocatur, ita monenti, & vocanti obedit, & ad bona prouocanti consentit, & si interdum peccauerit, ab eo monitus faciliter cessat. Patet ergo consimiliter ex prædictis pestiferam istam fascinãdi qualitatem super homines duros aut bruta animalia dura actionem habere nullam, sc. cum ista ætatis sunt maturæ, sed super ea, quæ tenera valde sunt: quæ enim dura sunt, illi pestiferæ qualitati resistunt, secundum quam fascinatio causatur. Cum ergo hõ vel aliquod animal aliquid visu suo fascinauerit, necesse est, vt illud tenerum sit, & paruæ ætatis: sicut in infantibus teneris aut in animalibus brutis nouis paruis, sicut in pullis, & porcis atq; similibus. In animalibus autem magnæ ætatis, & duris corruptio ista fascinationis causari nequit, nisi illa magna valde sit. Ob hoc autem epidimiæ tempore hoc euenit, vt de paruulis plures, quam de perfectis viris, aut senibus moriantur: ipsi namque teneri valde sunt, & complexiones eorum nimis passibiles: vnde pestifer atque infectus aer in eos maiorem immutationem quam in cæteris causare potest. De pestifera autem qualitate, secundum quã fascinatio causari potest, sic euenit, scilicet vt in rebus teneris immutatiuam causalitatem habeant: super res autem duras nequaquam. Ex hoc autem inducitur, quod apud vulgares notissimum est. scilicet quod pueri teneri aliquando fascinati sint, de viris autem perfectis, aut raro, aut nunquam perhibent quod fascinentur. Sic quia parui sunt, & de suibus, quia in ætate tenera sunt, quod fascinati interdum sint prædicant: de magnis autem, & duris animalibus hoc nequaquam cõfitentur. Ex prædictis ergo inducitur fascinatiuam immutationem in rebus teneritudinem quandam, & nouitatem habentibus causari duntaxat, in duris autem ratissime.

D

Quædam attinentia ad superiora.

CAPVT XXVII.

AMPLIVS autem in eadem subiungebatur conclusione: hanc fascinationem in rebus teneris causari duntaxat, nisi ea qualitas, secundum quam fascinatio causatur excessiua secundum virtutem sit. Si enim excessiua hæc pestifera qualitas fuerit: non solum tenera corrumpentur: sed etiã quæ dura sunt damnificationem quandam suscipient, quod basiliscus nobis notum facit: videns namq; omnia fascinat, & perimit: nec quidem teneros duntaxat pueros, sed viros quoq; magnos & cætera animalia, in hoc nulla habita duri, & teneri differentia. Huius causa est, quoniam virtus fascinatiua basiliscí tanta est, vt ad eam collata quælibet animalis cuiusq; potẽtia resistendi inferior viribus sit: eque igitur omnia animalia conspecta interimet. Sic quoq; viros maturæ ætatis, vt teneros pueros fascinans occidet.

De lupis autem ad hominem idem dicendum patet: sunt enim vniuersaliter infecti collati ad humanam complexionem, quia eos nobis natura contrarios fecit: quandocunque enim visum hominem fascinant, eum ad tempus ad emittẽdas voces impotentem faciunt. Est enim pestifera eorũ qualitas, ex qua spiritus contra hominem directi, sunt nociui valde. Non solum ergo pueros teneros fascinabunt, sed etiam integræ ætatis viros cum viderint, ad loquendum impotentes reddent. Hominibus autem quantumcunque talis pestifera fascinandi qualitas accidat esse nequibit, vt in lupis aut basiliscis est: quoniam eis ex conditione speciei non euenit. Vnde duntaxat teneros pueros, aut infantilis ętatis fascinare poterunt, alia quoque tenera ætatis paruæ: qualia sunt, quę in domibus enutrita sunt, cum nouiter nata sunt, in magnis autem hoc non efficient. Si tamen interdum, quod perrarũ est, accidat, vt aliquis ætatis integræ vir, aut durum, & magnæ ætatis animal brutum fascinetur, hoc ideo euenisse constat, quoniam grauis erat ista fascinandi virtus in eo, qui talia videns fascinauit.

E

Tertia conclusio de fascinatione.

CAPVT XXVIII.

TERTIA in hac inquisitione de fascinatione conclusio sit: animal quodcunque potentiam fascinatiuam habens nequit alia ad hanc fascinationem suspiciendam vbicunq; ea viderit fascinare, sed cum ea à propinquo contemplatur. Si enim homo aut alterum animal fascinatiuam virtutem habens, aliquod animal tenerum, & ad fascinationem dispositum à dimidię leucæ spatio, aut quatuor vel quinque lapidis iactibus intueatur fascinare nequibit, acsi nullam haberet fascinandi potestatem.

F

Nec præcise hominibus hoc euenit, sed aliis animalibus etiam si eis fascinare ex speciei conditione conueniat, atque in eis maior huiusmodi pestifera qualitas insit: ipsa namque nihil nisi à parua conspectum distantia potuerunt fascinare. In basiliscо autem hoc notissimum est, nihil enim sic natura pestiferum fecit: cui maior fascinatiua virtus insit, quoniam simul fascinare, & interimere ei adiacet. Hoc quoque illi ex speciei conditione innatum est: si tamen per tres aut quatuor lapidis iactus ab homine distet, & si perspicue hominem videre possit ac videat, ei nihil nocere valebit. In lupis autem idem censendum est: cum enim homines à distanti conspexerint, nullum videntes fascinationis inferent nocumentum, sed homo visus libere, vt ante loqui valebit. Cum tamen basiliscus à propinquo hominem conspexerit, eum videns interimet. Lupus quoque hominem è vicino contemplans ad mox loquendum impotentem reddet. Ratio huius est, quoniam fascinatio causatur secundum virtutem spirituum emissorum ab oculis illarum rerum, quæ fascinatiuam potentiam habent: hi autem spiritus solidis

corpo-

Quid intelligat sacra scriptura per durum, & molle

Tempore pestis plures de pueris moriũtur quã de aliis naturamaioribus

Fascinatio causatur secundum virtutẽ spirituũ emissorum.

corporibus adhærent, vt hominibus, aut aliis animalibus in aere namq; nec manere semper transeuntes, nec inhærere infixi queunt, hanc autem rem cui inhæserint lædunt. Cum vero id, quod fascinandum sit longe distet, illuc emissi spiritus nequeunt peruenire, à qualitate namque circumstantia aeris condensati in terram cadunt, aut si peruenire poterunt, iam eorum excluso, aut debilitato vigore nihil immutare queunt. Cum autem, quod fascinandum est, si fascinanti propinquus fuerit intentus poterit fascinari, cum spiritus hanc causantes pestiferam qualitatem in breui spatio maiores teneant vires. In hominibus autem conformiter diffiniẽdum reor. Si enim quisquam hominũ fascinatiuam habuerit qualitatem, in distanti posita fascinare nequibit. Vnde quantumcunque quidpiam ad susciendam fascinatiuam qualitatem dispositum sit: si à rebus fascinãtibus distans valde sit: nullum poterit ex hac re susciepere nocumentum. Si vero fascinans, & fascinabile sibi è vicino cõiuncta sint, quæ ad hoc dispositæ sunt, fascinari necesse est. In hoc tamen non parua differentia est, ex collatione virtutis fascinatiuæ. Si enim fascinatiua virtus maior fuerit, fascinans à longiori poterit fascinari. Si autem hæc minor sit, vel non fascinabit, vel minora nocumenta fascinationis causari necesse est. Identidem autem ab eo, quod fascinabile est, in fascinatione nimis differt: quædam namque aliis teneriora, alia autem aliis duriora sunt, cum autem aliquid tenerius est, tanto facilius fascinari potest, & à remotion: quo vero duriora sunt, difficulter à propinquo fascinantur.

Quædam attinentia ad superiora.

CAPVT XXIX.

CVNCTA autem, quę in superioribus asseruimus, catholicorum ecclesia vniuersaliter confitebitur. Neminem enim aliqualiter ratione fultum esse arbitror, qui superioribus inspectis naturæ fulcimentis, aliisque quam plurimis, quæ ad hoc induci possent, aliquid superius assertorum, etiam si æmulus sit, valeat diffiteri. His tamen in suo vigore subsistentibus, nos quoque cum tota catholicorum ecclesia fascinationem improbamus, quam accipiunt vulgariter intelligentes. Qui enim vulgo loquũtur, in pueris teneris, pullis, atq; paruis porcis fascinationem interdum asserunt euenire, similiter & in aliis domesticis animalibus, nescientes quid fascinatio sit, aut ex quibus agentibus, vel quibus suppositis dispositionibus, existimantque longe alterum fore quam sit. Vnde illi, quos ipsi fascinatos asserunt fascinati nequaquam sunt, aut si qui paruulorum interdum fascinationem patiantur, eos quibusdam vetulis benedicendos offerunt. Has enim vulgus ex officio suo benedicentes vocat, quas conueniens magis est, maledicentes appellare, quoniam miserabiles animas insipientum illaqueantes in æternam gehennæ maledictionem educunt. In his namque vetustas habuit plurimos, tam viros, quam fœminas superstitiosos, quos adhuc ex parte iunior tenet ætas. Hi autem super eos, quos fascinatos perhibent, impertinentia valde verba proferunt, atque inutiles cæremonias, quæ superstitiones dicuntur obseruant: quibus se curare putant eos, quos fascinatos enunciant. Hæc autem infanda quædam, & à catholicorum mentibus valde fugienda sunt: quoniam hęc, quæ istæ maledictæ fœminæ faciunt & proferunt, illicita valde atque superstitiosa sunt, nullam sanatiuam virtutem continentia, siue à Deo collatam, siue inexistentem secundum naturam. Ipsæ tamen miserabiles fœminæ his verbis fascinatos sanitatem integram suscipere aiunt, quod hæreticum valde est, atque primo præcepto diuino repugnans, scilicet, non habebis Deos alienos coram me. In hoc enim talis maleficarum assertio indirecte militat. Quoniam sanitatem quam Deus interdum naturaliter quibusdam simplicibus, vel compositis medicinis fieri concedit, interdum autem illam supra naturæ largitur operationẽ, miserabiles istæ fœminæ superstitiosis, atque prophanis verbis, & stultis suis cęremoniis ascribũt: nullam naturalem aut supernaturalem ad sanitatem inducendam causalitatem habentibus. Rectissime ergo alma mater ecclesia spiritu sancto ducta omnes fascinatorum curatrices, vt prohibent aut potius insipientium deceptricis districte prohibuit. Vnde in hoc ecclesiastici Prælati, & domini temporales solicite aduertere debent, vt has hæreticæ prauitatis fęces eliminent, nulla namque principibus clarior virtus est, quam de fide catholica recte sentire, cunctosq; errores in fidem militantes, tam in verbo quam in opere deuitare. Sic scribit Papa Ioannes in epistola, quam Iustiniano Imperatori direxit, & habetur. C. de summa Trinitat. in l. inter claras. Vnde inextimabile est, quantum glorioſi principes apud Deum mereantur, qui fidei catholicæ statum, & honorem sincere, atque efficaciter zelant. Pro his enim Deus cõseruabit thronum regni sui, & non deficiet de posteris eius, qui succedat in regia celsitudine. Sic patet in Psalmo centesimo trigesimoprimo. De fructu ventris tui ponam super sedem tuam, si custodierint filii tui testamentum meum, & testimonia mea hæc, quæ docebo eos, & filii eorum vsque in sœculum sœculi sedebunt super sedem tuam. Nos autem quanquam iuxta veritatem, nostræ fidei catholicæ nimis consentaneam, aliquid fascinari interdum asseramus, illud tamen curandum vetularum maledicarum cæremoniis, aut verbis non tribuimus, sed hæc potius abhorremus: illud autem medicorum opere, vt cæteras egritudines curare conantes, aut illud diuturnitati temporis sanandum relinquentes. Quædam namque ipsa per se natura nullo appositio curat, nullam autem cæremoniam superstitiosam in hoc obseruamus. Quanquam autem prædicta solida veritate fulciantur fidei catholicæ in nullo repugnando, satis tamen nobis molestum est publice confiteri aliquam posse fieri fascinationem. Hoc autem non ideo, quod veritas latere debeat, desiderat enim veritas in publicum collocari: sed quia simplices impotentes distinguere à falsis vera, cum audirent fascinationem possibilem, arbitrarentur aliquid, quod inconueniens foret, & ad superstitiones varias, & magni incommodi verterẽtur errores: coram simplicibus quasdam veritates melius est silentio tegi, quam publice enunciari. In hoc de fascinatione sermo, & si succinctus, consummatus sit.

Sola visione nulla fieri potest realis immutatio.

CAPVT XXX.

ADea autem, quæ supra inchoata sunt reuertentes, dicendum est sola visione nullam fieri posse realem immutationem, sed si inter verum vnum animal, alterum vidẽdo nocet aut proficit, hoc non est, quia aliquod animal videt aut videtur, sed quia in videndo aliqua animalia spiritus per oculos emittunt, qui interdum nocent, fortassis autem interdum etiam prodesse possent. Hos autem æneus ille serpens, quem Moyses in deserto fabricauit, ex oculis suis emittere non poterat: quia calidus & humidus non erat, vt iuxta eius conditionem spiritus, qui naturæ calidæ & humidæ sunt indegigni possent, sed è contrario frigidus, & siccus erat. Apparet ergo metallinum illum serpentem Astrologica obseruatione non fuisse fabricatum, nec sanitatem, quæ in videntibus eum causabatur ex eo causari, sed magis diuino nutu. Præter hæc autem, si serpens iste obseruatione Astrologica causatus foret, & sanatiuam haberet virtutem, necesse erat hanc virtutem naturaliter causatam esse: virtutum autem naturalium conditio hęc est, vt in successione operentur, secũdum instans autem nulla virtus, aut agens naturale operari valet. Sic ergo qui aspectu serpentis metallini sanabantur, non sanarentur mox vt eum intuebantur, sed post aliquod dies, quod falsum est: nam mox vt in æneum serpentem oculos defigebant, percussi sanabãtur, non inerat ergo aliqua naturalis virtus serpenti illi, qua aspicientes sanarentur, sed magis Dei nutu hoc fiebat, & consequenter nec Astrologica obseruatione aliquam virtutem metallinus ille contraxerat serpens. Item si æneus serpens aliqua naturali virtute causata per Astrologicas obseruationes, aspicientes se sanaret, emissis. s. radiis, non posset causari ista sanitas, nisi in parua distantia. Sicut in superioribus de fascinatione ostendimus. scilicet quod nullum animal possit alterum fascinare, nisi in parua interiecta distantia: nam quantumcunque animal fascinans pestiferum sit, non poterunt radii emissi ab oculis eius peruenire in longinquum, & si inuenerint, iam eius deficit causalitas, ita vt nocere nequeant ei, quod fascinandum non est:

A

oportebat ergo hoc dato, vt qui à morsibus serpentum sanādi erant, serpenti metallino appropinquarent valde, sed hoc falsum est, nam vbicunque existebant videntes sanabantur percussi. Hæc autem fuit causa, quare iussit Deus Moysi, vt in altum tolleret serpentem illum æneum, vt omnes videre possent, & sic sanarentur, vt habetur Num. 21. c. & Ioan. 3. Si tamen non sanabantur homines videntes vbicunque existentes, sed solum à propinquo, non erat conueniens poni serpētem in altum, sed in pauimento, vel quod esset in tabernaculo Moysi, aut in tabernaculo fœderis, & omnes percussi illuc conuenirent. Item serpentes illi erant grauissimi, ita vt morsu eorum homines velociter morerētur, quasi exusti ab igne, quod patet Num. 21. c. cum dicitur, quod erant serpentes igniti: sed si non potuissent sanari ad visum huius serpentis metallini, nisi vidissent à propinquo, necesse erat, vt ille, qui erat in fine castrorum, & ibi percussus foret, & potissime, si pere issus foret extra castra, veniret ad locum, in quo serpens ille erat, vt cum à propinquo videret: vnde plurimos contigisset mori, dum hæc agebantur, quo dato serpens inutilis fuisset. Apparet ergo hanc sanatiuam virtutem non ex naturali operatione, & astrologica obseruatione inductā fuisse, sed ex diuina operatione. Item virtutes, quæ naturaliter operantur, in omnibus hominibus æqualiter operantur, nulla data distinctione an boni, an pessimi, an deuoti, vel indeuoti sint. Si ergo serpens iste metallinus astrologica operatione

B

fabricatus fuisset, virtutem quoque naturalem contraxisset, nihil magis sanitatem causasset in eos, qui boni erant, quam in eos, qui mali, nec abundantius in eos, qui cæremonias à Deo iussas obseruabant, quam in omnium contemptores. Quod infertur, vt quantumcunq; aliqui Iudæi percussi apud serpentem illum metallinum essent, qualitercunque existerent sanantur. Vnde si aliqui apud serpentem æneum fuissent, & eum non intuebantur identidem, vt cæteri sanabantur, sed falsum est, quoniam ad sanari requisitum erat intueri, vt patet Num. 21. c. cum dicitur, quod respicientes in eum cōsequebantur sanitatem. Si igitur non respiciebant, nequaquam sanabantur: si tamen serpens metallinus virtutem sanatiuam naturaliter habuisset, non magis fuisset aspicere quam non aspicere, quia vtroq; modo sanare potuisset.

Obiectio quod serpens à Moyse constructus sanatiuam non diuinitus, sed naturaliter induebat.

CAPVT XXXI.

ADHVC autem aliquis conabitur inducere serpentem hunc astrologica fabricatum operatione fuisse, atq; naturalem ex hoc contraxisse virtutem ad sanandum. Nam si natura astrologica obseruatione dierum, & punctorum aliquid perfectius quam serpentem hunc æneum producere

C

valet, poterit quoq; hūc producere: natura namq; aut quodcunq; agens potens in excellentius, poterit consequenter in quodlibet minus illo. Natura tamen aliquid excellentius æneo serpente curationes à morsibus serpentum inducente causare potest: ideo hunc quoq; serpentem causare poterit. Hoc autem inducitur, quoniam causare aliquam substantiā rationalem maius valde est, quam causare quamcunq; virtutem, de cōditione corporis, sanare autem vulnera virtus materialis est, sicut apparet in omnibus medicinis, tam simplicibus quam compositis: ergo natura potest astrologica obseruatione causare aliquam rationalem virtutem in aliqua figura ferrea, aut qualitercunq; metallina, hoc autem est perfectior forma, quæ sit in tota natura, leuius ergo in aliqua metallina figura naturaliter causabitur virtus vulnerum sanatiua. Quod autem naturaliter astrologica operatione in materia metallina rationalis virtus causari possit, apparet ex capitibus metallinis, quæ ab antiquis astronomis fabricata sunt, quę ad omne quæsitum confestim respondebant. Sic enim quoddam caput metallinum Albertus Magnus Theutonicus fabricasse astrologice dicitur, qui S. Tho. magno tempore magister extitit. Respondebat autem hoc astrologicum caput omnibus, quæ inquirebantur in quocunq; genere materiæ quereretur. Hoc autem S. Tho. fregit, dum in cameram Alberti Magni introiret adhuc discipulus eius existens. Alterum autem huiusmodi astrologicum caput in quodam loco territorii Numantini. s. ciuitatis Zamorę fuit in loco, qui Tauara dicitur, quod ad hoc specialiter positum erat: vt Iudæos cum in eodem loco essent proderet: vnde si aliquando Iudæorum ibi aliquis erat, quanquam à nemine agnitus foret ipsum per se caput clamabat dicens Iudęum in loco illo esse & sæpius hoc frequentabat nunquam ab hoc desistens clamore quouisq; Iudæus egrederetur de loco. Hoc autē oppidanorum imperitia confractum est, ipso veritatem clamante, cum ipsi falsum dicere existimarent. Quod aūt talia capita astrologice fieri possint, dubitari nequit, quod autem in his rationalis virtus sit, identidem patet: nam ad omne quæsitum respondere virtutis rationalis actus est, & non cuiuslibet, sed altissimæ rationis atq; multa speculantis.

Quod Albertus Magnus caput quoddā construxerit ex metallo ad omnia quæ querebātur respondens.

Responsio ad obiectionem sup. asactam, & quædam de capite ab Alberto Magno constructo.

CAPVT XXXII.

SVperioribus autem responderi debet, secundum naturam impossibile fore ex materia metallina aliquam fieri imaginem, quæ vulnerum curatiua sit, atque à serpentum morsibus mortiferis liberare possit percussos, de quo multæ fundamentales, atq; in radice causæ datæ sunt, plurimæ quoque dari possent. Sed adhuc concesso hoc tanquam induci possibile per aliquam naturalem operationem, impossibile prorsus erat qualicunq; excogitata naturali operatione causari aliquam rationalem virtutem in aliquo capite ferreo, aut alias metallino, quę adinquisita respondere posset. Respondendum ergo est, cum de fabricato capite ferreo ab Alberto Magno Theutonico de ordine Prædicatorū, & de eo, quod in loco, qui Tauara vel in territorio Numantino fuisse dicitur obiicitur, quod hæc fabricata fuerunt, & ad inquisita respondebant: multa quoq; similiter nunc capita fieri possent. Dicendum tamen, quod illa virtus naturalis, quæ in capite illo erat ad inquisita respondens, non erat in eo per aliquam naturæ operationem quantumcunq; intercidente astrologica obseruatione, sed magica operatione dæmone adiutore. Nec tamen quisquam arbitrari velit dæmones fautores scelerum & adiuuantes, quod in operibus magicis, in aliqua materia metallina rationalem virtutem causare queant. Hoc enim omnem naturę excedit facultatem, etiam secundum Arist. ipse enim inquit, cæteras formas educi de potentia materiæ, animam autem rationalem solam esse supra conditionem materiæ, & diuinam & solam educi ab extra, vt patet in lib. de animalibus Cum ergo omnis dæmonum operatio naturalis sit duntaxat in applicatione agentium, & passiuorum, vt latissime declarauimus Exod. 7. ca. virtus tamen rationalis secundum Arist. est super conditionem materiæ: ergo excedit omnem naturalem actionem.

Caput ab Alberto constructū erat per magicam artem.

Quædam attinentia ad superiora.

CAPVT XXXIII.

AMPLIVS autem non solum dæmonum facultatem excedit, in aliquo capite metallino virtutem rationalē causare, sed etiam est simpliciter impossibile talia effici, quia ad nullam potestatem pertinet rationalem virtutem in materia metallina causare tanquam conditionem, vel proprietatem illius imaginis, vel capitis metallini. Si enim aliqua virtus rationalis, necesse est illam, aut dæmonem, aut angelum bonum, aut Deum, aut rationalem animam fore. Nequaquam autem dici potest, hunc esse Deum, qui in capite illo metallino loquatur ad inquisita respōdens. Deus namq; non puniret ad nutum malorum hominum ad inducenda grauissima errorum dispendia in tali capite respondendo. Item impossibile est Deum esse eum, qui in illo metallino capite loqueretur: nam Deum loqui impossibile est, sicut late prælibatum est superius in secundo figurato Paradoxo in particula; Qui non audiebat Identidem autem, nec angelus de bonis esse poterat, bonus siquidem angelus nullis naturalibus, aut magicis operationibus cogi potest, vt in loco aliquo teneatur: sic tamen eueniret, si in capite metallino bonus angelus ad loquendum teneretur. Amplius autem nec anima

D

E

F

huma-

humana esse potest, quę in capite illo responsa reddit: nam tunc aut anima illa nouiter à Deo creata foret, ad hoc duntaxat, vt in capite illo metallino existeret, aut esset de animabus primis creatis, scilicet, quod alicuius hominis anima fuerit. Dici enim nequaquam potest, quod Deus animam illam ad hoc præcise creauerit, vt in illo capite foret: Deus namque ad expletionem stultorum, & sceleratorum desideriorum humanas animas nō creat: magna namq; errorū sequūtur dispendia ex positione animarum in capitibus metallinis. Item anima humana cum sit forma, & pars speciei, determinat sibi certam figuram corporis, & quantitatem, & harmoniam qualitatum, vnde anima humana stare nequit in quolibet corpore, sed in solo humano corpore, in capitibus autem metallinis harum dispositionum nulla subsistit: ibi ergo nulla anima rationalis subsistet.

Simplicia inter se minus differre non possunt quam in specie.

Caput XXXIV.

INquirentibus autem nobis hoc magis in radice dicendū est, quod simplicia inter se minus differre nequeūt, quam in specie: nam simplicia aut formæ sunt, aut simplices essentiæ, vt proprius dicatur. Hæc autem large formę appellantur. Cum autem harum formarum vel essentiarum aliquam ab altera differre potest: non differt nisi per se ipsam, cum nihil habeat, nisi se ipsam, sed ipsa est essentia, siue forma: necesse est ergo hanc differentiam esse per formam, siue per essentiā, quæ vocatur differentia essentialis. Differentia autem quæ per essentiam fit non potest esse minor differentia specifica, cum in essentiis species sint vltimę, genera autem superiora sunt. Ob hoc autem quilibet angelus ab altero ad minus secundum speciem differt, vel essentialiter, quia in eis nihil est nisi species, vel essentia, in quo recipiatur differentia, vnde confiteri necesse est, tot angelorum, & dęmonum species fore quot dæmones, & angeli sunt. Cum ergo animæ humanæ simplices sint, non habentes in se ipsis nisi se ipsas, necesse esset, vt quælibet anima ab alia in specie saltem differret: nisi esset aliquid, ad quod coniunctionem habet, ex quo sortitur differentiam ad alias animas. Si autem animæ humanæ, quæ formæ sunt in specie differrent, necesse esset, vt omnes homines in specie quoque differrent: ita quod nulli duo homines in ea specie essent: sed tot naturæ & species essent, quot homines, & sicut homo & asinus differunt, quoniā duæ species sunt, ita & quilibet homo ab alio homine differret, hoc tamē falsum liquet. Ob hoc ergo dicendum est, inter animas humanas, non esse specificam differentiam, erat tamen necesse hanc singulis animabus adinuicem inesse differentiam, cum quælibet anima simplex sit, nihil in se habens secundū quod differentiam ab altero suscipiat, nisi seipsam, quæ est differētia in specie, nisi anima ad aliquid haberet adhærentiam secundum quod recipit differentiam ab altera anima, hoc autem est corpus. Recipit namque quælibet humana anima, quod sit vna numero, & distincta indiuidualiter solum ab altera anima, & non secundum speciem, quia in hoc corpore creatur recipiens esse, alia autem recipit, quod sit altera numero, quia in altero corpore creatur. Si autem corpora animabus differendi adinuicem non præstarent otiginem, differrent animæ ab inuicem in specie sicut anima hominis & asini. Oportet ergo, quod sicut quælibet res recipit distinctā esse numero, vel specie ab aliqua alia re in eo instanti, quo esse suspicit, quod etiam anima humana recipiat distinctam esse numero à qualibet altera per corpus, quod in ipso corpore esse simpliciter suscipiat.

Nisi esset aliq impediens a nima humana spem differrēt cum simplices sint.

Impossibile est aliquam animam extra corpus humanum creari, vt credidit Plato.

Caput XXXV.

INducitur autem ex prælibatis, quamlibet animam humanam in corpore creari: nec est possibile aliquam animam humanam extra corpus humanum creari. Sicut pleriq; simplicium arbitrati sunt: dicentes quamlibet animam in cœlo à Deo creatam fore, deinde in corpus aliquo tēpore infundi. Quod aliqualiter Plato ex parte sequutus est dicens animas esse in astris, deinde temporibus quibusdam descendere in corpora hominum, & calodæmonum, atq; cacodæmonum scilicet bonorum, & malorum angelorum, deinde mortuis his hominibus redibant in astra. Sic patet per Boe. de Consolatione libro 3. metro nono. cum dicitur:

Tu causis animas paribus, vitasque minores
Prouehis, & leuibus curribus aptans:
In terramque cœlum seris, quas lege benigna,
Ad te conuersas reduci facis igne reuerti.

Hoc tangit Aug. de Ciuitate Dei lib. decimono. Ex dictis tollitur insana quorundam positio dicentium, omnium hominum animas simul à Deo creatas fuisse in cœlo, deinde temporibus suis in corpora fundi. Impossibile siquidem est omnium animas ab exordio sæculorum simul fuisse creatas. Identidem impossibile prorsus est, aliquam animam creari extra corpus suum, aut antequam corpus suum organizatū sit: sed quælibet in corpore suo creatur, cum eius completa organizatio est. Satis tamen possibile esset, omnes humanas animas ab exordio simul creatas fuisse: si inuicem in specie different: tunc non erat eis opus, vt in corporibus esse reciperent: cum per ipsa corpora mutuo non differrēt: sed secūdum se ipsas sicut omnes angeli simul creati sunt, atq; pariter esse susceperunt: quia inter se in specie differrent. Anima autem humana suscipit esse, & differre secūdum corpus: necesse est ergo, vt in corpore creetur, & esse suscipiat. Impossibile ergo erat aliquam animam in capite metallino qualitercunque creari: oportet ergo hanc animam in aliquo corpore humano creatam fuisse, atq; stetisse, deinde autem inde exiens in metallinum caput introiret, sicut Pythagoras ponebat animas per corpora demigratione continua labi.

Extra corpus propriū anima nulla creatur.

Quod animæ, quæ loquebantur in illis capitibus æreis, non fuerint in aliquo corpore humano antequam in ipsa inteoierint, vt Pythagoras autumauit.

Caput XXXVI.

SED quæ dicta sunt stare nequeunt. Si anima stans in capite metallino, in aliquo humano corpore præfuisset, necesse fuisset, vt per mortem corporis anima inde migrans in caput metallinum transiisset. Quo dato oporteret, vt anima humano exuta corpore, aut paradisi gaudia, aut æterna incēdia gehennæ, aut purgatorias pœnas pereret. Si autem anima ista cœlum petiisset, in metallinum caput nullatenus aduenisset. Est namque beatarum animarum fruitio in diuina cōtemplatione. Hęc autē animæ auferri nequit, nec anima inde subtrahi quouis modo, nec dæmonum solertia, nec potestate, aut alicuius naturalis agentis vigore: nihil iam in eam facultatis quidquam præter Deum habet. Identidem autem anima hæc esse nequit de eis, quæ purgatoria clementia exercentur. Hæc enim à dęmonibus non puniuntur, nec in eas quidquam possunt: iam enim istæ ciues sunt Ciuitatis Dei, angelorum conparticipes, quamquam ad illud degustandū nondum peruenerint. Ideo nec ipsi dæmones possunt videre eas torqueri astantes illis, ne in eis gaudeant, atque velut victores saturentur. Sic declarat S. Tho. super 4. Sent. Distin. 20. nulla ergo earum animarum, quæ pœnis purgatoriis mancipatæ sunt, in capite illo metallino includi valet. Nec hanc, quę in capite alligata est, de his quæ gehennali carceri mancipantur, astruere cuiquam licet. Hæc enim in inferno sunt, qui locus est determinatus in terra, in quo omnes damnatorum animæ affliguntur: nec cuique inde exeundi locus datur, nisi cum diuina dispensatione aliqua viuentibus conspiciendum datur eorum vtilitati procurandæ, qui superstites sunt. De hoc Greg. in 4. Dialo. Dæmonum ergo facultati nequaquam subest quamuis de animabus gehennali incendio mancipatis educere metallino capiti alligandum.

A

Quod illæ animæ loquentes in illis capitibus non potuerint esse ex illis, quæ in inferno sunt.

CAPVT XXXVII.

AMPLIVS autem si hæc, quæ in capite metallino est, de animabus infernali mancipatis sedi foret, impossibile videretur, vt quę intelligit sciret, & ad inquisita singula responderet. In his namq; capitibus talia consulentibus respõsa dantur, quæ omnem damnatarum animarum facultatem excedunt. Liquet ergo huius animam de mancipatis gehennalibus pœnis non esse. Huius inductionis maior patet: qm̃ animæ corpore solutæ plura quam in corpore intelligebant intelligere nequeunt, nisi aliqua in eis per reuelationem alicuius superioris substantiæ intelligentis illustratio fiat. Damnatorum tamen animę nullam in diuina essentia cognitionẽ recipiunt, quæ vocatur cognitio in verbo, cum hoc sit potissima fœlicitatis portio, & quasi tota fœlicitas. Ab angelo quoque nullius rei cognitionem suscipiunt: non vult enim diuinæ iustitiæ exigentia, vt in aliquo saltem lætentur aliquid tale cognoscentes. Animæ ergo, quę corpore solutæ infernali mancipantur loco, nihil magis posterius cognoscere valẽt, quam hinc recedentes cognoscebant, atque dum in corpore permanerent. Hi tamen rationales spiritus, qui in metallinis

B

capitibus sunt: ad quædam respondent, quibus omnes homines conuenientes in vnum respondere nescirent: animæ igitur damnatæ nequaquam sunt. Item nihil prodesse videntur temporum, & punctorum, & aspectuum, atq; cæterum astrologicæ diffinitorum obseruationes ad inclusionem animę in capite metallino, si anima illa cuiuscunq; conditionis foret: virtus namq;, quæ ad has cæremoniales obseruationes consequi potest naturalis est, deriuata ex influxu cœlestium corporum. Nulla tamen naturæ potestas aliquatenus animæ à corpore solutæ præest, cum illa spiritus simplex sit nullã habens corporeitatem, per cuius coniunctionem in eam cœlestia corpora dominentur. Hæ ergo obseruationes ad introducendã, aut alligandam animam metallino capite nequaq̃ prosunt. Ex prędictis ergo inductum liquet, quod cum rationalis substantia ad consulta in capite illo metallino respondẽs, Deꝰ, aut angelus lucis, vel anima rationalis esse nequeat; dæmonem esse, qui loquitur, patet. Ipse autem nullis humanis operationibus in metallinum illud caput, aut aliquod alterum includi poterat: est quippe dæmonum potestas quacunq; humana potestate superior: nequit ergo dæmon vllatenus ab homine ad quidpiam inuitus trahi. Item istæ operationes, atq; obseruationes in huiusmodi capitibus fabricandis naturæ modum consequuntur: dæmonibus autem minime natura præest. Natura quidem solis corporibus, aut corporeis rebus, aut virtutibus corporum præsidet, dæmones autem nec corpora, nec corporum virtutes sunt: natura ergo

Homines dæmonibus non præsunt.

C

super eos nihil potest. Vtrum autem dæmones ad corpora congregari, aut à corporibus expelli aliquibus herbarum, aut rerum suffumigationibus, quæ satis naturalis quæstio est, in præsenti decurtandi styli gratia omittendam duxi. Illatum ergo est homines nequaquam dæmonibus præsidere: quoniam excellentioris naturę ipsi sunt: dæmones autem hominibus præsunt. Quod si de exorzistis obieceris, qui coniurationibus quibusdam de obsessis corporibus dæmones excludunt. Respondendum est dæmones inuitos de obsessorum corporibus expelli: hoc tamen hominum nulla virtute fit, nec verborum viribus, se Dei nutu atque iussu fit. Est neque exorzistarum ordo vnus de ecclesiæ ordinibus de minoribus: verba ergo atque singulæ operationes suæ ex Dei voluntate vigorem recipiunt. Sic enim de presbyteris consecrantibus est: nulla enim in sacerdote potestas est, nec tam efficacia proferre verba potest, quantumcunque clamaret, vt panis substantiam in verum Christi conuertat corpus: quia tamen à Deo minister institutus est, stupenda Dei bonitas dignatur, vt prolatis consecrationis verbis, panis in verum corpus: & vinum in verum sanguinem conuertatur.

D

Quædam penes superiora.

CAPVT XXXVIII.

IN hoc autem cuncta exemplorum plena sunt: multi siquidẽ viri boni sola præceptionis forma prolato nomine Iesu super eos, qui ægrotabant, de corporibus obsessorum dæmones expellebant. Hæc autem ex ipsorum viribus fuisse nequaquam patet, sed ex fidei meritis concessa sunt. Christus quidem dixerat quod siquis tantam haberet fidem, sicut vnum granum sinapis, & diceret mõti huic, transi hinc, transibit, & nihil impossibile erit ei, vt patet Matth. 17. cap. Idem Luc. 17. dicitur: Si haberetis fidem sicut granum sinapis, & diceretis huic arbori moro, eradicare, & transplantare in profundum maris, obediet vobis. Hęc etiam ad prolationem nominis Iesu fiunt, quod nomen magnæ excellentiæ est, quia non est aliud nomen sub cœlo hominibus datum, in quo oporteat nos saluos fieri, vt dicitur Actuum. 3. cap. Sic autem frequenter Apostoli ad Christum cum magno gaudio remeabant, dicentes: Domine in nomine tuo etiam dæmonia subiiciuntur nobis: vt habetur Luc. cap. 10. Cum vero redemptor noster à mundo rediit ad patrem ascendens in cœlum, hanc omnibus credentibus virtutem reliquit. scilicet, vt de corporibus obsessorum dæmones valerent excludere, & quod eis venena non nocerent, atque

E

cunctis loquerentur genitum linguis, & curarent languorũ varia genera, & serpentes de terra tollerent. De his Mar. c. vltimo dicitur: Signa autem eos, qui crediderint hęc sequentur: in nomine meo dæmonia eiicient, linguis loquentur nouis, serpentes tollent, & si mortiferum quid biberint, non eis nocebit: super ægros manus imponent, & bene habebunt. Proculdubio ergo ex hoc infertur, naturaliter homines dæmonibus non præsidere: nam si ex natura excellenti eis proueniret, vt dæmonibus præessent, frustra Christus dixisset, tanquam miraculosum quid exprimens, hanc potestatem concedere eis, qui baptizarentur. Ex principiis ergo his patet dæmones hominibus nullatenus naturaliter esse subiectos: sed magis eos aliquatenus hominibus præualere propter excellentiam naturæ eorum super humanæ speciei perfectionem. Illi tamen qui hæc metallina capita conficiunt, secundum documentorum astrologicorum obseruationes ad introducendam virtutem rationalem in caput illud, naturaliter solum hæc obseruant. Super dæmones ergo per hoc potestatem nullam habent, vt in his capitibus maneant, aut loquantur. Horum tamen modus est & origo, dæmones enim humani generis sæuissimi hostes modis atque versutiis quotcunque valent homines decipere, atque subuertere moliuntur: ipsi ergo docuerunt homines, vt talibus artibus imbuti essent, quibus cum eis aliqua contraheretur participatio. Induxerunt quoque, vt homines existimarent eos verbis quibusdam, aut cæremoniis posse premi: nihil tamen in re est, quæ siue facto, siue verbis astringi ad aliquid possint, nisi quantum Deus illos cogi interdum vult. Cum vero homines his sceleratissimis atque superstitiosis artibus dediti hæc metallina capita fabricant, quanquam cæremoniæ, quas in fabricando obseruant, nihil possint, vt dæmones in his capitibus, aut alicubi esse cogantur: quia tamen in hoc aliquis cultus diuinus eis impenditur, ipsos homines fallere elaborant, hisque factis in præparata capita ingrediuntur, atque ad quæsita respondent. Si tamen omnibus his obseruatis capita illa suhintrare nollent, liberum eis esset. Quare autem astrologi capita ista, aut similes imagines sub aliquibus obseruationibus temporum, & punctorum, & non alias faciunt: causa quoque magis radice quare virtus rationalis in illo capite ad consulta respondens angelus lucis, nec Deus, nec rationalis anima esse valet: sed dæmonem esse necesse est, latius à nobis disputata sunt super 21. c. libri Numeri, vbi de serpente æneo agitur. Ex prædictis ergo inductum patet serpentem hunc metallinum à Moyse fabricatum, obseruationibus astrologicis factum non fuisse, nec aliquam contraxisse naturalem virtutem.

F

A

De causa huius serpentis metallini.

CAPVT XXXIX.

CIRCA fabricationem huius metallini serpentis, de quo loquimur, dicendum est, causſam extitiſſe, quoniã Iudæi digne in peccatorum ſuorum pœnam à ſerpentibus mordebantur, immenſa tamen Dei clementia, qui offenſa non hoſtiliter punit, ſed filialiter caſtigans eruditeos, diſperdere nolens, aliquid, per quod curarentur effici voluit. Hanc autem ſanitatem potuerat Deus inducere in quolibet Iudæorum à ſerpentibus percuſſorum confeſtim, vt percuſſus foret nulla cæremonia exhibita, aut temporis tracta mora: voluit tamen Deus hoc eo modo effici, quo magis Iudæi beneficiũ huiuſmodi magni penderent. Quia autem vulgus ſolis ſenſibilibus aſſuetum, magis per corporalia, quam per ſpiritualia intelligere valet, ſignum quoddam in huius ſanitatis collatione corporeum tribuit: quod ad duo proficiebat, ſcilicet, ad futurarum rerum ſtatum ſignandum, & ad exprimendam conditionem quandam ſtatus ipſius populi Iudaici in percuſſis. Quantum enim ad ſtatum Iudæorum, tunc exiſtentium conueniens valde fuit, hunc ſerpentem æneum fabricari. ſ. vt actio ex contrariis fieret, vt quemadmodum à veris ſerpentibus percuſſi in mortis periculum incidebant: ita ſanitas viſo ſerpente æneo induceretur. Hoc autem non fiebat, tanquam ſerpens iſte metallinus aliquam in ſe virtutem ſanatiuam naturaliter contraxiſſet, nec in eum ſupernaturaliter Deus virtutem aliquam deriuaſſet: ſed Deus volebat, vt percuſſi à ſerpentibus, illum æneum intuerentur ſerpentem, quibus intuentibus ipſe mox perfectam conferret ſanitatem. Quo pacto nulla amplior virtus ſanatiua in illo metallino ſerpente erat naturaliter defluxa, aut ſupernaturaliter tributa, quam ſit in quocunque lapide vel lignis ſiluarum. Vnde ſi iuſſiſſet Deus, vt percuſſi à ſerpentibus terram intuerentur, & quis percuſſus hoc effeciſſet, mox eum perfecta ſanitas conſequuta fuiſſet. Et quanquam ſerpens ille æneus ſanatiuam nullam virtutem haberet, nullus tamen ſanitatem à morſibus ſerpentum conſequi poterat, niſi eum intuebatur. Huius ratio eſt: quoniam iſta ſanitas inducta in huiuſmodi percuſſis, à Deo ſupernaturaliter cauſabatur: ipſe autem nulli hoc conferebat eius negligenti præceptum, cum ipſe ad ſanitatis conſecutionem aliquid ſpecialiter diffiniſſet agendum. Hic autem æneus ſerpens in quodam altiſſimo vexillo poſitus erat, vt cunctis libere videndus pateret: nam ſi in pauimento iacuiſſet, aut in tabernaculo Moyſi in cuſtodia poſitus fuiſſet: pleriq; à ſerpentibus percuſſi, antequam ad ſerpentem videndum peruenirent morerentur. Vt ergo omnibus percuſſis à ſerpentibus liberum foret ſerpentem illum intueri vbicunque exiſterent, ſerpens ille exaltatus eſt, ſic ait Chriſtus Ioan. capitul. 3. Quemadmodum Moyſes exaltauit ſerpentem æneum in deſerto: ſic oportet exaltari filium hominis.

B

C

Obiectio & quadam penes superiora.

CAPVT XL.

CONtra ea, quę dicta ſunt quiſquam inſtaret, dicens, quod cum percuſſi à ſerpentibus æneum contemplantes ſerpentem, nullam inde magis contrahebant ſanitatem, quam inſpectis lapidibus, vel lignis ſiluarum, ſed ſanitas à Deo immediate ſine aliquo inſtrumentali agẽte cauſabatur, ad quod ſerpens iſte metallinus fieri iuſſus eſt, & in altum tolli. Reſpondendum erat, cæremoniarum veteris teſtamenti duas fore finales cauſas, ſ. vnam ad conuenientiam ſtatus Iudæorum, qui tunc erat. Aliam ad futurorum bonorum vmbratilem ſignificationem. In his duobus ſecundus erat architectonicus finis: quia ipſe eſt finis vltimus, & cuiuſque alterius finis exiſtens adhuc vltimus, & propter hunc principaliter omnia fiebant. Finis autem prior. ſcil. conuenientia ad ſtatum Iudaicum erat, vt Iudæi ſanitatem à Deo ſuſceptam magis à Deo eſſe ſcirent, quam ab alio: & quia oportunius per ſenſibilia, quam per ſpiritualia mouẽtur, decuit aliquod corporale dari ſignum, & quia ipſi à ſerpentibus percuſſi erant, decentius fuit ſerpentem in ſignum poni, quam aliquid alterum. Secundus, & architectonicus cæremoniarum veteris teſtamenti finis fuit, vt ſignarentur, quæ tempore Meſſiæ in nouo, & perfecto teſtamento euentura erant. Status namque Iudaicæ plebis ante Meſſiæ aduentum fuit ſtatus imperfectus: ſic dicit Apoſtol. ad Hebr. 7. neminem ad perfectum deduxit lex. ſ. lex Moſaica, quæ diſtinguitur contra Euangelium, quod non vocatur lex, ſed gratia, vt habetur Ioan. 1. cap. lex per Moyſen data eſt, ſed gratia, & veritas per Chriſtum facta eſt. Vnde cuncta, quę Iudæis in veteri teſtamento dabantur, futurorum bonorum tempore Meſſiæ ſigna erant: ſic Apoſt. dicit ad Heb. 10. c. vmbram futurorum lex. ſc. quod erat continens, tanquam in vmbra, vel figura, ea quæ futura erant tempore Meſſię. Ob hoc autem in cæremoniis veteris teſtamenti, quia ſignatiuæ erant Meſſiæ futuri, nulla efficacia erat, niſi ſecundum fidem Meſſię futuri. His quoq; exercitati cæremoniis nullam conſequebantur efficiam, niſi in fide futuri Meſſiæ, ſcilicet, in eo quod per vſum harum cæremoniarum profitebantur futurum Meſſiam, quam hoc non obligabantur explicite credere, aut confiteri, ſed ſufficiebat quod eis vterentur ad eum finem, ad quem Deus inſtituerat. Ob hoc autem in omnibus cæremoniis à Deo datis in veteri teſtamento, & cæteris, quæ facta narrantur, erat aliqua ratio ſignificandi ad ea, quæ tempore Meſſiæ ventura forent. Sic Apoſt. prima ad Corin. c. 10. ait: Omnia in figura contingebant illis. ſ. in figuram eorum; quæ acciderũt in nouo teſtamento. Meſſias autem venturus erat ad humani generis redemptionem procurandam, multa quoq; pro hoc facturus, inter cætera tamen, nihil tanti ponderis, atque tam efficax ſaluti noſtræ procurandæ fuit, quantum ſaluatoris mors amara: decuit ergo vt in hoc cæremoniali ſigno mors redemptoris notaretur. Nam quemadmodum Iudæi à ſerpentibus percuſſi illum metallinum ſerpentem contemplantes perfectam conſequebantur ſanitatẽ: ita & perfectioni quodam mõ nos Saluatoris noſtri morte vera donamur ſanitate. Et quoniã Meſſias in Cruce mori deſtinauit, ad perfectam expreſſionem ſigni decuit hunc ſerpentem in ligno in altum tolli. Et velut, qui toto corde compuncti peccatorum veterum pœnitentes ad Meſſiam conuertuntur eius doctrinam fide, & opere aſſumentes, omnium ſuorum peccaminũ integram abſolutamq; indulgentiam aſſequuntur: ita & à ſerpentibus percuſſi cum illum metallinum ſerpentem in ligno eleuatum intuerentur, ſanabantur. Non fuit ergo ſuperuacuum hunc ſerpentem in altum fuiſſe eleuatum, & vt ad eum percuſſi attenderent ſanitatem inquirentes, quoniam Meſſiam deſignabat, in quem credentes veram eramus conſecuturi ſalutem. Hic modus eſt, quod Moyſes ſerpentem æneum in deſetto fabricauerit atq; in altum ſuſtulerit.

D

E

Ad quid ventura erat Meſſias.

Chriſtus quare ſerpens vocitetur.

CAPVT XLI.

IN huius quarti metaphorici Paradoxi exordio ſerpens nõ dicitur iſte, quem Moyſes fabricauit: ſed Chriſtus qui ſerpens ex aſſignatis ſupra cauſis dictus eſt: ſed dicitur ſerpens ipſe propter ſerpentem illum, quem Moyſes in deſerto extulit. Hoc nempe ei valde conuenit: nam ſicut ſerpens iſte metallinus à terra eleuatus in ligno pependit, ſic quoq; Chriſtus in cruce pendens eleuatus eſt. Et velut qui iſtum intuerentur ſerpentem à verorum ſerpentum morſibus ſanabantur: ita ſic qui Chriſti paſſionem contemplantur, firmiter exiſtimantes per eam noſtram fuiſſe cauſatam redemptionem, plenam recipiunt omnium peccaminum abſolutionem, & à cunctis reatibus abſoluuntur. Hanc autem ſimilitudinem expreſſit Chriſtus, cum ſemel de paſſione ſua memoriam ageret, vt habetur Ioan. Ego ſi exaltatus fuero à terra omnia traham ad me, & Ioan. 3. Sicut enim exaltauit Moyſes ſerpentem æneum in deſerto: ſic oportet exaltari filium hominis, i. ſi ego eleuatus fuero à terra, vt in aere pẽdeam cruci affixus, omnia traham ad me omnia redimendo. Ex prædictis apparet quomodo Chriſtus ſerpens appellatus ſit, & quo modo poſitus fuerit, ſcilicet, quod in cruce pendens fixus ſit. Circa hunc metallinum ſerpentem Iudæi valde rudes virtutes Dei ignorantes, & naturæ potentiam atque efficaciam ſpeculari non potentes, grauiter errauerunt, exiſtimantes

F

A

sanitatem causari ab illo serpente, vnde ei aliquid numinis attribuentes plurimi eum coluerunt. Mansit autem in populo Israelitico vsq; ad tempora Iosiæ regis, qui cum aduertisset magnum offendiculum plebi in hoc serpente, multosque illum colere, combussit illum, & in puluerem vertens proiecit illum in torrentem Cedron in Ierusalem. De hoc quarto Regum cap. 23.

Pars secunda metaphoræ 4. scilicet Serpens, qui iacuit.

CAPVT XLII.

PRÆFATÆ huius quartę metaphoræ particula secunda est: Qui iacuit, scilicet, quod serpens iste iacuit. Et quia Christus erat serpens iste, vt in precedentibus patuit, exponendum de eo est, quomodo iacuerit. Et quoniam Christus verus homo erat, hominibus autem quoniam corporei sunt habentes habitudinem totius ad partes, iacere conuenit; Christus proprie iacere dicetur. Iacere autem secundum suã originem, & nominis significationem non est sedere, vt quidam large valde sumunt, sed super aliquid in longum extentum esse, vt iacere super pauimentum. Christo autem ista conuenisse liquet: nam ipse per noctem somnum capiebat: tunc autem sicut cæteri toto corpore extentus fuit: iacuit ergo Christus.

Iacere quid sit.

Ad hoc autem aliquis insiliet dicens, hunc iacendi modũ Christo minime conueniisse: nam eum existimant quidam nunquam dormiuisse: sed dum apostoli sui, atque discipuli per noctem somnum caperent, ipse aut orationi, aut contemplationi instabat. Quam ob rem in ciuitatibus, & oppidis per noctem non manebat tanquam lecto non egens, sed in campis manebat extra vrbem Ierosolymam, scilicet, in monte oliuarum, sic patet Luc. vigesimoprimo c. cũ dicitur: Erat autem diebus docens in templo, noctibus autem exiens morabatur in monte, qui vocatur olieti, & omnis populus ad eum in templo audire illum. Quidam autem deuote de Christo recogitantes dicunt, quod discipulis Domini Iesu iacentibus in terra per noctem cum eo in monte, & dormientibus, vt poterant, ipse veniens ad singulos eorum aptabat eis suas, vt conuenientius tegerentur & quia præinopia vestium, frigus patiebantur nocturnum, ipse eorum pedes, & membra cæteraque corporis nudas partes afflans anhelitu suo calefaciebat: quo pacto eos pace summa compositos dormire faciebat, nullam cœli intemperiem patientes, tanquam conuenientibus dormirent stramentis.

B

Quod autem Christus hæc ad discipulos egerit à nullo loco firmitudinis accipitur: ideo eadem facilitate contemnitur, qua credi potest. Vt cunque tamen se rei status habuerit, eis qui cœlestibus aliquid gustauerint contemplat alia dulcedo magna est.

C

Quod autem Christus nunquam iacuerit ad dormiendum, falsum est: nam quanquam fortassis ista quis de Christo affirmare audeat, cum Christus esset aliquantæ ætatis, vt per se moueretur, nequit tamen de eo verisimiliter dici, cum tenerrimæ ętatis foret, & à matre sua nutriretur. Tunc ipsa eum vt ei collibitum erat in lecto aut vbi voluisset coaptabat, nec est verisimile aliter eum fuisse enutritum in sua infantuli ætate, quam vt cæteri infantes enutriri solent. Sic enim patet in natiuitate benedicti domini Iesu: nam tunc eum deuota genitrix eius pauperibus aduolutum pannis, quos in diuersorio habere contigerat, in præsepio super fœnum inter bouem & asinum collocauit. Sic habetur Luc. 2. cap. Factum est autem cum essent ibi, impleti sunt dies, vt pareret, & peperit filium suum primogenitum, & pannis eum inuoluit, & reclinauit in præsepio, & in eodem cap. item pastoribus angeli dixerunt: Inuenietis infantem pannis inuolutum, & positum in præsepio. Sic quoque in quodam quadragesimali hymno habetur, scilicet.

Vagit infans inter acta
Positus præsepia.

Nec duntaxat de CHRISTO tenero infantilis ętatis patet, quod accubuerit, sed de eo quoque cum esset integræ ætatis vir, liquet, quod iacuerit atque dormierit. Cum semel Christus relinques turbas introiuit in nauiculam cum discipulis suis, & ecce ventus motus est magnus in mari, ita vt nauicula operiretur fluctibus, ipse vero dormiebat, & accesserunt ad eum discipuli eius, dicentes; Domine salua nos, perimus: vt habetur Matthæi 8. ca. patet ergo eum dormiuisse, sed qui dormit, iacet; alias enim gratus somnus non est. Quod autem in somno isto extẽtus iacuerit patet, quoniam caput suum super ceruical acclinauerat, vt patet Marci 4. cap. Et facta est magna procella venti, & fluctus introibant in nauem, ita vt impleretur nauis, & erat ipse in puppi dormiens super ceruical, & excitarunt eum atque dixerunt; Magister non ad te pertinet, quod perimus. Amplius autem identidem patet, quoniam Christus assumpsit omnes passiones humanas, & defectus, quæ peccatum non sunt, nec plenitudinem gratiæ, & naturæ integritatem tollunt. Somnus autem est passio consequens conditionem humanæ naturæ: eum ergo somnum susципere necesse erat. Quod autem somnus sit passio consequens humanam naturam etiam statu naturæ constante; in prælibatis declaratum extitit in tertia metaphora, super particulam; Qui patiebatur. Cum ergo somnolentia Christo, vt cæteris hominibus eueniret, necesse erat eum interdum dormire; non enim videbatur hoc euitabile, nisi in carne sua miraculum operatus foret, quod nulla ratione concedendum est. Hoc enim dato dicẽdum quoque erit, quod etiamsi Christus cibo secundum naturam indigebat, tamen miraculose sustentatus cibo, nunquam refocillabatur. De Christo ergo, vt de cæteris hominibus euidenter liquet, quod dormierit, & iacuerit.

D

Quod Christus dormierit, & corpore extenſus iacuerit ſicut cæteri homines.

E

Quædam attinentia ad hanc ſecundam partem quartæ metaphoræ.

CAPVT XLIII.

QVANQVAM autem hoc modo Christus iacuisse dici potest, atque ista particula verificari posset, scilicet, quod serpens iste iacuerit, non est tamen modus iste iacendi, quem metaphorica ista locutio tenet. Alius autem est, quem proprius iacere appellamus; nam iacere est cum in longum res extensa sibi ipsi non innititur, sed ei super quod iacet adhæret: tunc enim quod iacet nullis ad iacendum sicut ad standum, aut sedendum viribus indiget. Cum ergo quidquid longitudine tota extensum est alterius innixtum, nullasque de se tenendum vires habens, iacere propriissime asseretur. Hoc autem cadaueribus conuenit, viuẽtia enim dum sunt, ad se mouendũ vires habent aut standum, vel ad quodcunque positionis genus, cadauera autem in se ad nihil horum habent valentiam nisi vt iaceant, ipsa ergo proprie iacent. De Christi corpore benedicto conuenienter asseritur; nam ipsum aliquanto tempore mortuum extitit, & tunc iacuit. Hoc tamen toto tempore iacuit quo exanimatum extitit, ipse nanque quadraginta horis inmorte mansit, triginta septem duntaxat corpus eius iacuit, aut paulo plus minusve. Hoc autem manifestatur: nam Dominus Iesus die Parasceues hora nona mortuus est iuxta testimonium omnium euangelistarum, ex eo autem tempore vsque ad noctem tres horę erant.

Iacere quid proprie dicat.

F

Mortuus nanque fuit redemptor noster apud æquinoctium vernale: in æquinoctio iuxta nomen suum noctibus æquantur dies, & in eorum quolibet horæ duodecim sunt. Hoc autẽ apparet quia Christus in festo Paschæ Iudæorum passus est scilicet in festo azymorum, quod ex eo colligitur: quia in quinta feria cænæ die præcedenti passionẽ suam cænauit agnum cũ discipulis suis, cumq; ad mensam sederet, ait: Desiderio desideraui hoc Pascha manducare vobiscum antequam patiar, vt habetur Luc. 22. c. Et in eodem. c. discipuli inquirentes à redemptore nostro inquiunt: Vbi vis, vt paremus tibi comedere Pascha; Et iterum: Apud te facio Pascha cum discipulis meis, & Mar. 26. c. dicitur: Scitis, quia post biduum Pascha fiet, & filius hominis tradetur. Sequenti autem die scilicet in Parasceue mortuus est, necesse est ergo, vt tunc Pascha esset, quod colligitur Io. 18. ca. cum dicitur de Iudæis qui tulerũt Iesum in domo Pilati die, qua mortuus est; & subditur, ꝙ non introierunt in prætorium, vt non contaminarẽtur; sed manducarent Pascha. Pascha n. azymorum Iudæorũ

Chriſtus in æquinoctio vernali mortuus fuit.

apud

A

apud æquinoctium vernale est, quod ad medium Martii fit. Iudęi autem mensem suũ primũ inchoãt prim o die lunationis, qui æquinoctio vernali propinquior fuerit, siue lunatio illa æquinoctium succedat, siue antecesserit: de quibus latius diximus Exodi. 12. c. die autem 14. mensis huius primi sui, s. Martii Pascha celebrant azymorum, vt habetur Exodi. 12. cap. semper ergo necesse est, vt Pascha azymorum æquinoctio vernali propinquum sit, siue ante æquinoctium siue paulo post. Hoc modo necesse est diem, in qua Christus mortuus est. 12. horarum aut paulo plus minusue fuisse: vnde ab hora nona, qua redemptor noster mortuus est, vsque ad noctem tres supererant horæ. In sequ. autem nocte erant duodecim aut quasi, & simul sumptæ. 15. horæ erant: in die autem sabbathi succedenti. 12. horæ erant, quæ omnes fiebant 27. in nocte autem sequenti diei dominicæ duodecim quoq; horæ erant, & sic erant. 39.

His additur vna hora diei Dominicæ Resurrectionis, eam quippe elapsam fuisse, aut eius magnam portionem ferunt cum Dominus resurrexit. Hoc igitur modo quadraginta horis Christus mortuus est: his tamen quadraginta horis non semper iacuit, sed duntaxat triginta, & septem, aut quasi. Quod apparet, Christus namque hora nona mortuus est iuxta testimonium omnium Euangelistarum. Mansit autem corpus benedicti Iesu in Cruce pendens vsque ad solis occubitum. Tunc enim de Cruce depositum in terra iacuit: quoniam eius benedicta Genetrix aliæque deuotæ fœminæ, quæ cum ea erant, eum tunc honeste, & piis lachrymis viscerosis affectibus deplanxerunt. Ioseph autem ab Arimathia ciuitate nobilis decurio. Nicodemus quoque, qui ad Iesum nocte venerat, & Ioannes cognatus Iesu eius funeris obsequia impenderunt, corpus eius in sepulchro tumulantes Ioseph. Tunc enim iacere cæpit, quoniam tota sua magnitudine super linteamina in pauimento extentum erat: mansit autem sic vsquequo resurrexit. Toto ergo tempore mortis suæ corpus Domini Iesu iacuit, demptis tribus horis, quibus in Cruce pependit iam mortuum, de quadraginta, totum mortis eius benedictæ tempus mensurantibus supererunt triginta septem horæ, quibus iacuit corpus Domini Iesu.

B

Quod Christꝰ per quadraginta horas fuerit mortuꝰ.

Quædam de triduo mortis Christi.

CAPVT XLIV.

HOc autem tempore toto quadraginta horarum, quibus Christus mortuus est, corpus & animæ eius seiuncta fuerunt: anima namque in sinu Abrahæ hoc tempore mansit cum sanctis patribus, quos inde Redemptor noster educturus erat. Corpus autem illius tumulatum erat, sed his duobus seiunctis ab inuicem: animal mortuum esse necesse est, & consequenter his quadraginta horis Christus homo non fuit. Homo siquidem duntaxat est, qui corpore & anima rationali consistens est, quod in Christo non erat dum mortuus extitit: tunc ergo homo non erat. Manifestam enim includit contradictionem quemquam mortuum esse, & tamẽ hominem fore: omnes namq; homines per mortem esse perdunt: Christum tamen tota catholicorum, & sacrarum continentia scripturarum astruunt vere fuisse mortuum tunc, ergo homo non erat: alioquin Christus per mortem nihil perdidit, quod manifestam ingerit contradictionem. Quamquam Magister Sentent. 3. lib. distinctione 22. tenet Christũ fuisse hominem toto triduo mortis suæ, & verum, atque perfectum, sed nullos sibi in hac re concordes habet: omnes namque theologici doctores eum improbant in hac parte. Fundamentum ad inducendum Christum in triduo mortis suæ hominem permansisse hoc est, s. hominem dicimus indiuiduum, vel personam corpus, & animam rationalem habentem: Christus tamen in triduana morte sua corpus, & animam habuit, vt cum viueret habuisse dignoscitur, hominem ergo eum esse constat Prima satis euidenter cognita, secunda huius inductionis particula patet: Christus enim non est persona, aut suppositum, vel hypostasis humana, sed diuina. Nam verbum Diuinum in Christo persona erat, & non natura humana assumpta, aut homo assumptus si dicere velis, filius ergo Dei, scilicet, verbum vere Christus vocabatur, & erat. Hic autem Christus corpus & animam in triduana morte sua habuit: ista namque diuina persona: animam illam sibi vniuit cum nouiter creata fuit. Corpus quoque identidem cum nouiter organizatum fuit, quod autem verbum diuinum semel assumpsit nunquam reliquit iuxta auctoritatem Ioan. Damasce. & totius catholicæ confessionis. Illo ergo tempore triduanæ mortis Christi persona diuina animam, & corpus, quæ assumpserat vnita tenebat. Hoc modo catholicorum positio confitetur, quod verbum diuinum corpus Christi mortuum sibi vnitum haberet in sepulchro, & quod cum anima ad inferos vnitum quoque descenderit, aut vt proprius quodam loquamur modo, quod in inferno verbum diuinum animam Christi à corpore seiunctã sibi vnitam habuerit. Nam anima ad inferos descendit, verbum autem diuinum ad nullum ascendit, aut descendit locum, quoniam cœlum, & terram implet; iuxta testimonium Ieremiæ capitulo vigesimotertio.

C

Quod Christꝰ mortuꝰ existens non fuerit homo.

Quod Opin. Magistri Sent. s. quod Christus fuerit homo in morte, non sit conueniens.

CAPVT XLV.

HVIC autem fundamento, quo Christum in triduana morte sua hominem fuisse conuincitur, obiici potest, quod vt quisquam homo sit, non exigitur duntaxat, vt corpus & animam habeat, sed etiam vt ea vnita habeat: Christus autem quamquam hæc tenuerit, ea inter se vnita nõ habuit, homo ergo, non erat. Aliquis autem huic fortassis respondebit, non solum in Christo animam & corpus fuisse in triduo mortis suæ, sed quod ea quoque vnita sibi habuerit: verbum namque diuinum, quod erat persona corpus sibi vnierat, sibi quoque animam identidem alligauerat: ipsa autem semel facta vnio nunquam relicta est. Nam assumptum à Christo nunquam relictum est, iuxta sæpe dictam Damasceni auctoritatem: ergo in morte quoque Christus animam, & corpus vnita tenuit. Huic respondendũ est, quod vt Christus homo esset, duæ vniones corporis & animæ exigebantur vna earum duntaxat Christum hominem nequibat. Prima vnionum harum est, quod persona diuina sibi animam vniuit in corpore Virginis: ipsa quoque corpus vniuit identidem, sed hæc vnio, vt ipse homo efficiatur non sufficit: nam hac vnione non erat anima corpori vnita, nec corpus animæ, sed corpus diuinæ personæ vniebatur, anima quoque eidem verbo diuino vnita erat. Secunda harum vnionum est, vt corpus animæ vnitum foret: ita vt ab anima vegetaretur, atque esse reciperet: hac autem vnione homo est homo, & animal. Prima autem ad hoc nihil confert: vt ergo Christum verum hominem fuisse concedamus, necesse est, vt in eo istæ duæ vniones corporis & animę fuerint: sed tempore triduanæ mortis suæ in eo non perstiterunt istæ duæ vniones, homo ergo tunc vere non erat. In hoc autem considerandum, quod toto tempore mortis Christi secunda corporis vnio & animæ ei defuit: sed primam nunquam reliquit: nam verbum diuinum sibi corpus & animam vnierat, hanc autem vnionem in morte quoque Christus tenuit: nam corpus in sepulchro verbo diuino vnitum mansit: anima autem in infernum descendens, & manens diuinæ personæ indissolubiliter vnita manebat: nam quæ semel verbum diuinum assumpserat nunquam relinquenda erant, animam autem & corpus, scilicet, humanam naturam Christus directe acceperat, nunquam ergo seiuncta ab eo sunt. Hæc autem vnio in Christo nihil magis fuit, cum Christus viueret, quam cum mortuus erat. Erat autem secunda corporis, & animæ vnio, qua anima in corpore existebat, & homo per hanc subsistebat. Et quoniam tempore triduanæ mortis anima benedicti Iesu à corpore seiuncta erat, vt tota fides catholica confitetur, & astruit, sequitur eum hominem tunc non fuisse: fuerat tamen tunc integer, ac verus homo, si prima vnio ad efficiendum hominem sufficisset. Ex prædictis ergo illatum est, quod Christus in triduo quo mortuus fuit, homo non extiterit.

D

E

Impugnatio.

F

A

Quod corpus Christi in sepulchro nullo modo fuerit alteratum.

CAPVT XLVI.

AMPLIVS autem corpus benedicti Iesu tempore, quo in cruce pependit, & deinde iacuit in sepulchro, transmutationibus aliorum corporum nō subiacuit, scilicet quod non alteratum est, vt cadauera mortuorum hominum alterari solent. Corpus enim humanum, atque animalis cuiuslibet ex pluribus partibus diuersarum complexionum, atq; qualitatum proprietatis in se habentium compositum est. Hæc autem ex contrarietatis conditione alterutrum se corrumperent, aut ab extrinsecis agentibus alterantibus corrumperentur, nisi in eis magna quædam vis harmonica consisteret, quæ totam corporis repugnantis in alterum machinam contineret. Anima namque forma corporis humani ei esse tribuit, illudque incorruptum seruat: ipsa namq; quanquā harmonia non sit, vt Aristoxenus Philosophus, Poeta, & Musicus tenuit, referente Tullio lib. primo Tusculanarum quæstionum, & Arist. lib. primo de Anima. quandam tamen continet armoniam. Cum ergo anima in corpore extiterit totalem partium corporis diuersarum complexionum corruptionem, aut ipsorum humorum fieri impossibile est: cum autem ipsa machinam corporis destituerit, necesse est, tam disparem, ac repugnantem machinam rectore destitutam corrumpi. Hæc autem fundamentalis ratio est, quare cadauera colorem, & odorem, atque qualitates alias à viuentibus mutent; mox quippe vt anima vitali calore corpus destituerit, resolui incipit agentibus in alterutrum contrariis qualitatibus, & paulisper in totalem prouenit defectionem, resoluta, & deperdita priori continenti harmonia, & proportione contrariarum qualitatum. Ob hoc autē corpora vita functa alium odorem spirant, & cum in sepulchris tecta manent putrefactione dissoluta penitus corrumpuntur. In corpore autem benedicto Redemptoris nostri sic futurum erat in quadraginta horis, quibus in morte mansit, aliqualis in eo corruptio pro quantitate temporis fieret. Potissime cum terra illa in qua Redemptor noster mortuus est, calidior valde nostra habitatione sit, scilicet in tertio existens climate, vel in principio quarti: nostra autem in quinto sit. In terris autem valde frigidis tardius corpora dissoluuntur. Vnde in quibusdam terris excellenter frigidis in fine septimi climatis, & principio octaui versus polum arcticum cadauera, in quosdam puteos aquis carentes proiiciunt, vbi magno tempore conseruantur, & constringente frigiditate incorrupta manent, nec grauem odorem emittunt, quemadmodum cadauera, quę in hac terra sunt, & in aliis terris sitis ad australē ventū & magis propinquis lineæ æquinoctiali. Ex eo tamen quo Christus mortuus est, vsq; quo resurrexerit, in illis quadraginta horis nihil magis corruptum, aut alteratum in corpore eius fuit, quam in eo momento, quo emisit spiritum, sed prorsus tenerum, & integrum, atque boni suauisq; permansit odoris: nec in interioribus suis aliquam suscepit mutationem. Sic enim dixerat Dauid Psalm. 16. Non dabo sanctum tuum videre corruptionem, id est Domine facies, vt corpus Messiæ, quod sanctum est, non experiatur aliquam corruptionem, sicut in sepulchro cætera corpora incinerantur. De hoc autem latius dictum est in secunda metaphora super particula. Qui videbatur. Ex prędictis infertur quomodo serpens iste, qui Christus erat, iacuerit.

B

In terris septimi climatis cadauera in puteis reconduntur, ne putrefiant.

C

Pars tertia metapho. quartæ, scilicet, Serpens, qui non iacuit.

CAPVT XLVII.

INCHOATÆ huius quartæ metaphoræ, particula tertia est, qui non iacuit, quod ad serpentem hunc referendum est, s. quod ipse non iacuerit. Et quoniam Christus, vt erat verus homo, iacuit, dicendum est, quod ipse, vt Deus erat esset serpens, qui non iaceret: contraria namque prædicata Deo, & hominibus conuenire patet: quoniā diuersæ naturæ sunt: vere ergo de Christo dicitur, quod non iacuit, quia persona verbi erat persona Christi, sed ipsa non iacuit. Iacere namque est membra directa, & prorsus extenta habere, cum significet habitudinem totius secundum partes suas, & conuenit corporibus: verbum autem diuinum corpus non est, sed purus spiritus; ei ergo iacere non conuenit, nec stare, aut quid simile. Item qui iacet extensas partes habet, persona verbi partes nullas extensas, aut in se collectas habet: quia indiuisibile est, cum sit spiritus: iacere ergo nequiuit, nec iacuit. Hoc autem. sc. quod non iacuerit, de verbo diuino toties vere dicitur, quotiens iacuisse de Christo vt homo est prædicatur, & eum iacuisse asseruimus. Eum siquidem primo scriptura iacuisse asserit, cum mater eius illum recenter natum pauperta tis alligatum pannis in præsepio inter bruta animalia collocauit. Post etiam cum in ætate tenera, & infantili nutriretur similiter iacere dictus est, quoniam eum sic mater aptabat: quanquam autem Christus homo hæc vere susciperet, persona diuini verbi tamē horum nihil assumebat ex causis superius assignaris. Identidem Christum iacuisse confessi sumus, quoniam aliquando dormiuisse concessum, atq; inductum est: verbum tamen diuinum nunquam dormit in eo quippe nulla somnolentiæ causa insurgere potest. Sic Psal. 120. dicitur: Ecce non dormitabit, nec dormiet, qui custodit Israel. Deum autem Israelis custodem dixit, quod ad verbum diuinum pertinet. Amplius autem Christum in sepulchro iacuisse astruimus: nam ibi corpus eius per longum extensum, atque sindonibus inuolutum fuit, vt inductum est: verbi tamē persona, nec mori poterat, vt iaceret, nec partes humani corporis habebat, secundum quas in sepulchro extenderetur. Et si diuinum verbum in sepulchro cum Christi corpore iuxta catholicam, & necessariam assertionem confiteamur permansisse, illud tamen extensum. fuisse non fatemur, quoniā iacere nequit. Apparet ergo ex prædictis, quod serpens iste Christus inquantum homo est iacuerit, & vt Deus erat, nullatenus iacere potuit: serpens ergo iste non iacuit.

D

E

Pars quarta metaphoræ 4. s. Serpens, qui mouebatur.

CAPVT XLVIII.

IVXTA consequentia literæ huius quarti Paradoxi metaphorici particula quarta occurrit, scilicet, qui mouebatur, id est quod iste serpens motus fuerit, & quia Christus serpens dictus est, oportet vt moueretur. Sciendum autem iuxta Aristo. traditionem 3. Physicorum, motum esse actum entis in potentia, secundum quod in potētia, scilicet quod motus sit actus in re illa, quę mouetur, scilicet imperfectus actus. Et iste actus rei vocatur motus solum, vt ipsa est in potentia ad aliquid, s. quod cum aliquid debet formam adipisci, est in potētia ad illam, & acquisitio successiua, & partialis formæ illius antequam perfecte acquisita sit forma, vocatur motus. Vnde ante acquisitionem formæ, & prius quam de forma illa, aut dispositionibus eius nihil sit in re, in quam inducēda est, motus nullus est Cum etiā forma plene acquisita est motus nullus manet: sed dum aliquid acquisitum, nec tamen totū motus est. Ob hoc autem motus conuenit rebus, quę omnes perfectiones suas simul non habent, sed quasdam susceperunt, quasdam vero posterius suscipiendas præstolantur, & id, quod de perfectionibus acquirunt non simul acquirunt, sed successiue, & particulatim. Christo autem hoc conueniebat, quia ipse corporeus erat: corporum autem, & corporearum rerum conditio est, vt omnes suas perfectiones simul nō habeant, sed aliquid nunc habeāt, alterum autem posterius assequantur, & sic succedentibus sibi temporum particulis. Quod autem Christus specialiter motum habuit determinādo ad species motus, posterius differetur. Quod autem generaliter in eo motus fuerit, id est, quod aliquis motus in eo fuerit, nihil limitando in qua specie motus fuerit, apparet ex eo, quod habetur Luc. 2. cap. Iesus autem proficiebat scientia, & ætate apud Deum & homines: crescere tamen augmentatio quædam est. Aut si crescere solum secundum ætatem accipiamus, quod solum dicit proficere in tempore nihil denominando de quantitatis augmento, identidem motus est: ea namque, quæ motum nullum habent, semper se habent, vt huius, vel in eodem statu, quod vero crescit, aut augmentatur, aut qualitercunque aliter variatur, & non habet penitus eundem statum: vnde in motu est.

F

Quod

A

Quod in Christo fuerint omnes modi motus secundum quod homo fuit.

CAPVT XLIX.

AMPLIVS autem non solum Christum moueri fatebimur, quasi in eo large dictus motus extiterit: nam omnes modi motus proprie dictus reperti sunt ibi. Sunt enim quatuor motus proprie sumpti, large autem sex modi iuxta Arist. doctrinam Physicorum lib. 5. c. 2. Primus autem horum sex motuum, vt ab eis, qui large motus dicuntur inchoemus, generatio est: in Christo enim generatio fuit, quia ipse in benedicto virginis aluo conceptus est. Nam ante hoc Christus, vt homo genitus non erat, nec conceptus, post hoc autem genitus homo extitit. Fuit quoque in Saluatore nostro secundus motus large dictus, scilicet, corruptio non quidem, quod corpus Domini Iesu corruptum, aut incineratum fuerit, dicente Psalmista Psal. 15. Non dabis sanctum tuum videre corruptionem, s. corpus Messiæ, quod factum est. Fuit tamen in Christo aliqua corruptio. Nam generatio, & corruptio in eisdem rebus opponuntur, & esse quod res generatione acquirunt, corruptione perdunt: in Christo autem hoc fuit: nam ipse ab æterno Deus erat secunda in Trinitate persona, nunquam tamen fuit quousq; ex virgine cõceptus, & genitus est: ibi enim recepit esse hominem, quod erat genitum esse. Hoc autem esse genitum, s. esse hominem, quod in eo generatione acquisitum est, corruptione deperditum fuit: quoniam mortuus est, & ibi esse hominem perditum est, non manente ipso homine in triduana morte, vt in prædictis declaratum est: quamquam corpus Christi corruptum, & incineratum non extiterit, vt cæterorum hominum morientium corpora putrefiunt. Fuerunt quoque in Domino Iesu quatuor modi motus proprie dicti. s. augmentatio, alteratio, diminutio, secundum locum mutatio: primus autem quatuor proprie sumptorum motuum. s. augmentatio in eo fuit. Ipse namque cum natus est, tantæ extitit quantitatis, vt infantuli illius temporis, posterius vero ad integram viri peruenit corpulentiam proportionata viri statura inter magnũ excelliuum, & paruum deficiens. Causabatur autem in Christo ista augmentatio ex continuo nutrimento susceptο per maiores partes, quam deperditum esset de ipso corpore augmentabili, sicut in cæteris naturalibus augmentatio est. In Christo quanquam secundus proprie mutationis modus fuerit. s. diminutio: non quidem quod in Redemptore nostro staturæ proceritas diminuta sit per curationem, aut consumptionem, quod in senibus euenire solet: tunc enim deficiente calore naturali, & verbis vegetantibus euacuatur cutis, & laxa tremit, membra quoque curuantur, & minor redditur statura: Christus tamen ad senectutis tempora non peruenit in diebus habitationis suæ in carne: in ea quippe ætate vita caruit: qua homo florentior, atque robustior, & in singulis corporeis virtutibus excellentior est. s. anno trigesimo secundo, & paulo vltra, aut quasi dimidio. Erat tamẽ in Christo quantum ad aliquid diminutio. s. in humoribus suis, & qualitatibus. Humores equidem corporis eius non semper eundem tenuerunt in quantitatis identitate statum, sed interdum maiores interdum vero minores extitisse eos patet, sicut in cæteris hominibus in hoc mutatio per contraria fieri solet, alioquin non habuisset Christus conuenientem complexionem speciei humanæ. Nam si in his perfecta semper stetisset vniformitas, erat impossibile in eo fuisse mutationem ætatis scil. de infantili in puerilem, & sic in vlteriores. Cuilibet namq; ætati propria humorum, & omnium qualitatum corporis habitudo respondet: qui ergo eundem in corporis sui qualitatibus statum semper tenet, nunquam semel habita excedit ætate. Quod de Christo falsum liquet, cum Sacra Scriptura astruat eum ætate profeciisse apud Deum, & homines, vt patet Luc. 2. c. Tertius quoque proprie sumptæ mutationis modus in Christo extitit, quæ alteratio dicitur. Iste autem communior modus est: quoniam per hanc res ab vna qualitate in alteram permutantur, s. ab vno colore in reliquum, & à sapore in saporem: ab odore in odorem, à frigido in humidum, à calido in siccum, nec est aliquis tam diffusus motus per omnia. Iste autem motus in Christo quandiu vixit, semper fuit: in cæteris quoq; hominibus, & animalibus idem accidit: nam quodã tempore frigent, alio calent, nunc humectantur, posterius vero desiccantur, nunc tristitiam induunt posterius autem iucunditate replentur: nunc vigent deinde debilia efficiuntur, ita vt nulla pars vitæ in animali ab alteratione vacet. Christus autem hæc pertulit abundantius: nam nunc famelicus nunc moderate satur erat: nunc sitibũdus post vero sobrie bibens: nunc confortatus post autem itinere fatigatus, nunc calebat, interdum frigebat, & nunc lætus, post tristis, vt hominibus intuentibus cernebatur. Vere quoque in eo tristitia interdum fuit, vt ingruente tempore passionis, de quo Matth. 26. cap. Tristis est anima mea vsque ad mortem. Et Marc. 14. cap. cœpit tædere, & mæstus esse. De hoc quoq; genere mutationis alteratiuæ fuerunt omnes dolores, & cuncta nocumenta, quæ in honorifica pertulit passione. Vltimus quoque mutationis modus, qui secundum locum dicitur in Christo fuit: nemo enim, qui eum vidisset ignorare poterat eum moueri localiter. Mutationum proprie dictarum in Christo potissime de locali mutatione tota Euangeliorum continentia exemplorum plena est. Ex præpositis plene patet Christum serpentem fuisse, qui mouebatur.

B

Quod in Christo fuerint quatuor modi motus proprie dicti.

C

D

Pars quinta metaphoræ quartæ. s. Serpens, qui non mouebatur.

CAPVT L.

CONTINVATÆ quartæ metaphoræ particula quinta occurrit, scilicet, qui non mouebatur: & quoniam serpentem hunc Christum esse asseruimus, eum motum non fuisse asserere necesse est. Sed quia Christum, vt homo erat, vere mutatum fuisse comprobauimus, necesse est eum, vt Deus erat serpentem fuisse asseri, qui non moueretur, & vt de Christo, vt homo erat agentes, probauimus ei motum generaliter competere motum aliquem habuisse, nihil distinguentes: posterius autem de qualibet specie motus ei competere inductum est: ita & de Deo, aut secunda Trinitatis persona primo generaliter motum in ea nullum esse inducetur. Posterius autem monstrabitur quamlibet ei motus speciem repugnare. In Deo motum nullum esse inducitur quoniam iuxta Arist. traditionem, motus est entium in potentia ad aliquid consequendum. s. eorum, quę totum, quod habere possunt: nondum habent, vel totum, quod esse possunt nondum sunt: Deo autem esse in potentia ad quidquam nõ conuenit ei: ergo motus quicunque repugnat. Huius inductionis minor patet: quoniam Deus totum suum esse simul habet, nec est in potentia ad recipiendum id, quod non habet. Nam cum id, quod cuiq; aduenit illud perficiat, si quidquam Deo venisse possibile foret, ad quod ipse in potentia existeret, cum ei adueniret eũ perficeret, quod deitati repugnat. Nõ enim esset summe perfecta, aut plene perfectio, cũ ei quid deficeret, quod adhuc desiderari, & recipi posset: Deo ergo impossibile est, vt quidquam recipiat, quod non habet. Item si Deus in potentia ad aliquam suscipiendam perfectionem foret, quis ei illam tribueret, reperiri quidem impossibile esset: nam qui alteri perfectionem tribuit, perfectior illo est, qui recipit perfectionem, quo pacto, qui Deum perficeret Deo procul dubio perfectior foret, quod nec intelligi, nec fingi quidem potest. Identidem si Deum moueri fateamur: eum ab altero moueri necesse est: nam omne quod mouetur ab altero mouetur, iuxta Aristot. traditionem in 5. & 6. & princip. septimi Physicorum: à nemine tamen Deus mouetur. Nullatenus ergo Deus moueri potest. Huius inductionis minor apparet: mouens namque agens est quod autem mouetur est patiens: agens autem semper est præstantius patienre, quo pacto aliquid Deo perfectius foret, hoc autem manifesta falsitate patet. Deus ergo à nullo moueri potest. Item si Deus susceptiuus foret alicuius perfectionis, quam nondum haberet, non esset vsquequaque fœlix: Deus tamen perfecte beatus est: ad nihil ergo in potentia est, quod nondum habeat. Huius inductionis maior patet: quoniam si Deus alicuius perfectionis susceptiuus existeret, quod nondum haberet in se omnia bona, nondum haberet beatitudinem, tamen statum omnium bonorũ aggregatione perfectum diffiniunt, vnde cum quid abest, quod bonum atq; expetibile sit, plenum esse impossibile est: quoniam extra

E

Quod Christus vt Deus erat nullum motum habuerit.

F

Deo totũ esse suũ simul habet.

aliquid

aliquid relinquitur, quod exoptetur: nihil ergo recipere poteſt, quod non habeat. Idem patet Malach. ca. 3. cum aitego Dominus, & non mutor: vbi de nullo ſpeciali motu ſermo fit: ſed omnis motus tollitur, quoniam vno conceſſo omnes poſſibiles forent: Deus ergo moueri nequit.

Quod in Chriſto, vt Deo non potuerit eſſe aliqua ſpecies motus.

CAPVT LI.

SICVT aliqualiter in vniuerſali deductum eſt Deum immobilem fore: ita quoque induci perfacile eſt applicando ad quemlibet ſpeciem motus. Primam motus ſpeciem large ſumentes generationẽ aſſe diximus, vt apparet in quinto Phyſicorum, ſecundum quam aliquod de non ente ad eſſe perducitur. Hanc autem in Deo impoſſibile eſſe liquet, ſcilicet quod Deus, aut diuina eſſentia generetur, vt in prioribus inductum eſt in expoſitione tertii figurati Paradoxi ſuper particulam, qui non patiebatur. Aliquis autem in hoc fortaſſis arguet, quod cum quęlibet perſonarum Deus ſit, eique omnes diuinæ eſſentiæ competant proprietates, & diuina eſſentia gigni nequeat, diuinarum quoq; perſonarũ quælibet ingenerabilis erit, aut ſi aliquã diuinarum perſonarum genitam conceſſerimus, diuinam quoque eſſentiam gigni potuiſſe neceſſe eſt fateamur. Huic reſpondendum eſt, quod diuinam eſſentiam genitam fore confiteri plurima includit abſurda, quæ in ſuperioribus ex parte enucleata ſunt: ſi tamen vnam de diuinis perſonis genitam fore fateamur, inconueniens nullum eſt, vt in eiſdem extitit decleratum. Sed adhuc quiſquam obiiciet, quod ſicut generatio motus, vel quaſi motus eſt: eique correſpondeat alius motus, aut quaſi motus contradictorius, qui corruptio dicitur, omnia quoque, quæ gignuntur corruptibilia ſint iuxta Ariſt. poſitionem primo de cœlo, & mundo, omni quoq; de natura loquentium, oportet vt ſi diuinarum perſonarum aliquam genitam fateamur: eam quoq; corruptibilem eſſe neceſſe erit. Quod diuinæ perſonæ repugnat, potiſſime quoniam deſinere eſſe nequit. Huic reſpondendum eſt, quod generatio ſecundum nominis ſignificationem dicit recipere eſſe, & in hoc duntaxat in Deo atque in creaturis generatio reperitur. Deum autem non ſimpliciter appello, ſed notionaliter pro aliqua diuinarum perſonarum: filius namq;, qui eſt ſecunda in trinitate perſona, à patre eſſe recipit, quia prima in perſonis eſt, vnde patrem dicimus in diuinis filium genera ſſe: hoc modo identidem in creaturis generationem eſſe perſpicuum eſt. Nam vnum creatum ab alrero eſſe recipit: hoc modo ſcilicet communiter ſumpta generatio corruptioni non opponitur: nec omni generationi reperitur aliqua corruptio repugnans, eritque ſine corruptione generatio: imo impoſſibile eſt hoc modo generationem aliquam ſuſcipere contrarietatem, quia ſolum dicit eſſe ſuſceptum. Et ſicut ſubſtantia non recipit contrarium (nihil ei namque contrarium eſt) conformiter generationi, quæ ſolam ſubſtantiam ab alio procedentem, aut eſſe ſuſceptum fore dicit, contrarium vllum eſſe poterit. Eſt autem quædam generatio in creaturis, quę conſequitur earum modum habens quandam annexam imperfectionem, quæ de ratione generationis non eſt, ſed quia creata imperfecta ſunt in generatione ſua illam habent imperfectionem. Si autem illa imperfectio generationem ſecundum ſe conſequeretur: cum in perſonis diuinis generatio propriiſſime reperiatur: eas quoque iſta imperfectio conſequens foret: ſed hæc imperfectio, quæ in generatione creaturarum euenit, conditionem rei gignentis, & genitæ ſequeretur, & non ipſam generationem.

Quæ reperitur in rebus generatis ſecundum conditionem geniti, & gignentis.

CAPVT LII.

SVNT autem in generatione creatarum rerum conſequẽtes imperfectiones quædam conditione geniti, & giguẽtis. Quarum altera eſt, quod id quod gignitur, aliquo modo eſſe habet, aliquo modo autem illud non habuit, nec eſt aliqua creatura per generationem producta, in qua hoc non ſit: ſemper namq; res genita poſt generantem in creaturis eſt. Hoc autem in generatione diuinarum perſonarum eſſe nequit: nam quamquam vna perſonarum genita ſit, illa tamen eſſe non incipit, ſed ab æterno fuit nullo ei eſſendi dato initio. Identidem, & generatio ſecundum quam diuina perſona gignitur, non cœpit eſſe, ſed ipſa perſonæ genitæ coæterna eſt, & manens. Eſt autem præter hoc alia in generatione creaturarum conditio, quod genitum poſt generans ſit: ſed hoc quoque in generatione diuinæ perſonæ eſſe diffitemur: nam pater, qui prima in Trinitate perſona eſt, filium quæ ſecunda eadem bea. Tri. perſona eſt gignit: ſed patrem præcedere filium non confitemur: ſed pater, & filius ab æternitate æquales, atq; per hoc coæterni, quamquam non proprie coeterni: ſed magis vnum æternum, aut Deus æternus. Alia autẽ eſt rerum creatarum genitarum conditio: quod ſubſtantia rei genitę, nõ eſt ſubſtantia rei gignentis, nec reperiri vllatenus valet, vt eadem numero geniti, & gignentis ſubſtantia fuit. Hoc quoque à diuinæ perſonæ generatione abeſt: pater namq; filium gignit, ſed patris, & filii eadẽ indiuidualis ſubſtantia, atque numero eſſentia eſt. Spiritus quoq; paraclitus, qui eſt tertia in benedicta Trinitate perſona eadem cum eis indiuidualis ſubſtantia, vel natura eſt. Amplius autẽ in creaturis ſemper gignens, & genitum ſunt duo indiuidua ſubſtãtialia diſtincta, in diuinis autem perſonis è contrario, patet, omnes equidem tres diuinæ perſonæ vnum indiuiduũ ſubſtantiale naturæ diuinę ſunt, aut potius ipſa natura. Alia quoque in rebus creatis genita conditio eſt: genitum namq; neceſſario corruptibile eſt, vt habetur in primo de cœlo, & mũdo: in diuina autem perſona genita generatio quidẽ eſt, corruptio autem impoſſibilis eſt. Huius cauſa eſt: nam corrumpi non cõſequitur eſſe receptum, quod duntaxat generationis ſimpliciter ſumptæ appellatione importatur, ſed conſequitur conditionem creaturæ genitæ: nam creatum genitum ex materia, & forma compoſitionem habet, materia autem immediate habet in ſe varias mixtiones: vnde in ea neceſſario corruptio inducetur: non quidem, quia eſſe ſuſceptum eſt: ſed quia eſſe quod ſuſceptum eſt, debile eſt, non potens ſe in ſui ipſius virtute perpetuare. Si tamen ad eſſe receptum corruptio neceſſario ſequeretur, in diuina perſona genita corruptio eſſet aliquando: quoniam ipſa vera generatione ſubſiſtens eſſe recipit, ac recipit. Hoc autem falſum eſt: nam corruptio ſequitur, quia corruptibile ens debile eſt, in ſe non permanens: & ad non poſſe ſemper ſubſiſtere, aut ſe ſemper conſeruare corruptio cõſequitur neceſſario. In perſonis autem diuinis, hoc non contigit, quoniam eſſe quod pater in diuinis filio per generationem communicat, firmum, & perfectiſſimum eſt: nullam habens permixtionem, nec naturalem compoſitionem: ſed eſſe ſimpliciſſimum, atque perfectiſſimum eſt, repugnat ergo corruptibile tale quid fore: nihil enim dari, nec fingi quidem poterit: vnde tali deficiendi, aut corruptionis vlla inſurgat occaſio.

De quadam generationis rerum creatarum conditione.

CAPVT LIII.

EST autem alia generationis creatarum rerum conditio: nam quamquam generatio nulla cum ſucceſſione temporali fiat, neceſſe eſt tamen, vt aliqua fiat generatio aliquas præcedere qualitatum alterationes. Hoc autẽ in diuina perſona genita reperiri nequit: nam vt ipſa gigneretur nulla præcedens alteratio hoc efficit. Nam ſi alteratio ad diuinæ perſonæ generationem præceſſiſſet, neceſſe eſſet, vt aliquo tempore alteratio foret: in quo nondũ ſecunda perſona diuina genita foret: quo inferretur, vt omnes diuinæ perſonæ coæternæ non forent, & ſic vna perfectior aliis foret, & tunc quoq; ſequeretur eam, quæ aliis imperfectior Deum eſſe nõ poſſe. Amplius autem ſi ad diuinæ perſonæ ſecundæ generationem vlla alteratio præceſſiſſet, neceſſe eſſet, in Deo fuiſſe motum, alteratio quippe de quatuor motibus proprie dictis eſt, de quibus Ariſtoteles in quinto Phyſicorum: à Deo tamẽ omnem motum fore excluſum probatum eſt. Cauſa autem neceſſitatis præuię alterationis in generatione rerũ creatarum eſt, ex conditione rerum genitarum: & hæc eſt qua res genita formam recipit, quæ ei eſſe dat, aut potius materia formam ſuſcipit. Omnes autẽ formæ ſubſtantiales præexigunt,

vt diſpo-

D

Quo dif. ferunt generatio, quæ eſt in diuinis à generatione, quæ eſt in creaturis.

E

F

In generatione filii defuit diſpoſitio præcedens.

vt dispositiones in materia recipiantur, sine quibus impossibile est has existere formas. Oportet igitur primo, vt ante generationem istæ dispositiones causentur. Et quoniam impossibile est has dispositiones, non præcedentibus alterationibus causari, quoniam gradualiter constant, gradus autem successionem requirunt, ita vt in acquisitione rei successio sit, sic ut gradualis successio in acquisita re constat: necesse est igitur vt in qualibet creaturæ alicuius generatione alterationes generationem antecedant. In generatione autem diuinæ personæ, non solum dispositiones istæ non præcedunt, sed & præcedere impossibile est: ibi siquidem nulla substantialis forma gignitur in materia, quæ dispositiones proexigat in ea ad causari & permanere, ad quas necesse sunt alterationes præuiæ. Generatio quippe diuina materiam, & formam non habet, sicut naturales generationes, sed personam genitam, quæ horum nihil expetit.

De alia generationis rerum causatarum conditione.

CAPVT LIV.

GENERATIONIS quoque rerum creatarum alia adhuc conditio est, scilicet, quod ibi aliquid dans esse sit, & alterutrum esse suscipiens: materia namque esse recipit, forma autem illud tribuit: quoniam materia non habet aliquod esse determinatum alicuius speciei: forma autem, quia est actus determinat illam ad speciem dando ei, quod sit pars substantiæ alicuius speciei. In diuina autem generatione nihil est quod hoc modo esse tribuat, nec quod esse tale suscipiat, sed est aliud, quod vere subsistit: nam in diuina generatione est persona genita. hæc autem nec materia nec forma est, sed substantia simplex. Causa autem diuersitatis quantum ad hoc in generatione diuina, & rerum creatarum est: quoniam creata perfectum absolutumque esse non habent: ideo compositio quædam in eis est, & mixtio. In compositione autem aliqua pars est, quæ ad esse magis pertinet, scilicet forma, & hæc esse tribuat: altera autem est, quæ ad esse non ita directe, & perfecte pertinet: hanc autem materiam appellamus. In Deo autem esse purius, atque perfectius quam in aliqua re sit, aut excogitari possit. secundum communem omnium conceptionem. & necessitatem principii naturæ esse dicimus, quoniam dux, & causa prima est: ideo in eo nulla pars est, quæ esse det, & forma appelletur: nec particula esse recipiens quam materiam cognominare necesse sit: sed totum esse suum simplex & vnicum est. Vnde nec materia, nec forma in Deo ponenda est: sed purum esse. Alias autem poterimus speculantes reperire conditiones in rerum creatarum generatione, quæ in diuina generatione non. Hoc autem est quia conditiones illæ generationem secundum se non consequuntur, sed rem genitam, & gignentem. Vnde secundum maiorem, aut minorem genitorum, & generantium perfectionem generationis perfectiores conditiones erunt. Essentiale tamen, quod secundum se generatio importat, est, vt per illam aliquid esse simpliciter suscipiat. Hoc autem in diuina generatione reperitur, & perfectius adhuc quam in generatione rerum creatarum, cum per diuinam generationem aliquid perfectius producatur, quam per generationem omnium creaturarum simul sumptarum, scilicet, persona secunda diuina genita. Ex prædictis ergo patet inconueniens nullum esse, quod personam aliquam genitam confitemur: nam ex hoc non infertur eam aliquomodo corrumpendã. Si tamen generatio dicatur secundum Arist. in 5. Physicorum progressus de non esse ad esse, id est quod substantia illa, quæ ante non fuerat esse capiat, in diuinis reperiri illam impossibile erit: nam hoc modo, & si generatio motus proprie dictus non sit: est tamen quasi motus, includit quoque enumeratas superius imperfectiones, & alias quæ inquiri possent. Generatio igitur sic sumpta in substantia diuina aut in aliqua diuinarum personarum impossibilis est.

Nullo modo corruptio diuinis ascribenda est.

CAPVT LV.

AMPLIVS autem in substantia diuina, aut aliqua personarum diuinarum, secundus motus improprie dictus, quem corruptionem appellamus, impossibilis est. Nam si generatio in eis impossibilis est, corruptio quoque idem erit, cum generabile, & corruptibile se consequantur iuxta Arist. primo de cœlo, & mundo. Et quamquam diuinam essentiam, aut aliquam diuinarum personarum modo generationis creaturarum genitam minime dicamus, facilius tamen concedimus diuinam essentiam, cum personis generationem huius esse sortitas, quam eas corruptibiles fore: nulla quippe imperfectio maior quam corruptio est. Item diuinam essentiam, aut personam eorum: pi impossibile est, quoniam omnes gentes confitentur Deum maxime perfectum esse, corruptione imperfectio maior nulla est: Deum igitur incorruptibilem fore liquet. Item corruptio contrarietatis illatio quædam est: in Deo autem contrarietas nulla est, nec ei quid quam contrarium, incorruptibilis ergo est. Huius autem rationis maior est Aristotel. quinto Physicorum: omnis enim actio ex contrarietate fit. Modus autem hic est: quædam enim naturalia sunt, quæ in se contrarietatis extrema habent sicut composita, & mixta, hæc enim in se omnia contrarietatis extrema tenent, caliditatem, scilicet, & humiditatem, frigiditatem, & siccitatem. In his autem quamquam ab extra nullum corruptiuum agens sit, corruptio tamen aliquo modo necessario inducetur, quia inteſtinum conflictantium qualitatum continuum, atque inextinguibile bellum est, nunquam nisi alterius extremitatis corruptione finiendum. His autem in se agentibus, cum vna qualitas in aliam inualuerit, præter harmoniam complexionis rei, in qua sunt extremitates contrarietatum corruptionem induci necesse est. Sic autem in hominibus, & cunctis perfectis animalibus, in quibus omnes contrariæ qualitates sunt, quia composita, & mixta sunt mixtione perfecta, & hæc non æqualiter, sed secundum variam harmoniam complexionis speciei, cuiuslibet animalis. Et quoniam interdum proportionem earum, quam complexio animalis illius exigit, supergrediuntur: corruptionem sequi necesse est. Vnde quamquam nihil extrinsecum actiuum animalibus ad corruptionem aduersaretur, necesse erat à se ipsis corrumpi, cum interius habeant sufficientia corruptiua.

De mixtis nullam in se contrarietatem habentibus, sed ab extrinseco corrumpi possunt.

CAPVT LVI.

ALIA autem sunt, quæ intra se contrarietatem nullam habent, secundum quam corrumpi ab intrinseco queant: habent tamen aliquas qualitates, quibus qualitates aliarum rerum repugnant: ab illis autem corrumpi possunt. Hæc autem sunt, quæ composita ex materia, & forma constant: mixta tamen non sunt, quę mixta, mixtionem tamen perfectam non habent. Vocantur autem à Physicis composita, & non mixta, quia ex materia & forma constant, ampliorem in se distinctionem non habentes secundum aliquas res diuersarum naturarum, & denominationum. hæc autem sunt duntaxat quatuor corpora elementorum, nihilque alterum in hac sphæra generabilium, & corruptibilium est, quod compositum quidem fit, mixtionem autem nullam habeat. Hæc autem elementorum corpora ex materia & forma constant: quoniam substantiæ simplices non sunt, sicut angelus, & Deus, vel anima. in his quoque qualitates sunt qualitatibus aliorum repugnantes: nullum tamen in se qualitates contrarias habet, secundum quas ab intrinseco corruptionem patiantur. Hoc in igne apparet, qui caliditatem, atque siccitatem habet, quo aliis duabus qualitatibus contrariantur, humiditati scilicet, & frigiditati: illæ tamen in igne nequaquam sunt. Identidem autem in aere liquet: ipse enim humiditatem, & caliditatem habet, quæ aliis duabus qualitatibus contrariæ sunt, scilicet siccitati, & frigiditati, in aere tamen hæc non sunt. Aer igitur in se contrarietatem nullam habet. De aqua idem dicendum patet, quę duas qualitates habet, humorem, scilicet & frigiditatem, quarum neutra alteri contraria est: ipsę tamen duabus aliis repugnant, caliditati scilicet, & siccitati, quæ in aqua non sunt, sed in alio elemento. in aqua ergo contrarietas intrinseca nulla est. Nouissime de terra idem diffiniendum patet: habet enim duas qualitates, frigiditatem & siccitatem, quarum altera alteri non repugnat: sed duabus aliis, caliditati, scilicet, & humiditati, quæ in terra non sunt, sed in

Nullum elementorum habet contrarietatẽ intrinsecam.

A

sed in alio reperiuntur elemento : in terra ergo contrarietas intrinseca nulla est.

Duæ conclusiones, quæ ex dictis eliciuntur.

CAPVT LVII.

EX præmissis autem duæ eliciuntur conclusiones : prima sit, quod nullum elementum se ipsum corrumpere potest: sicut animal potest corrumpi à se ipso nullo agente exterius. Hoc inducitur, quoniam omnis actio in contrarietate fundatur, iuxta sententiam Aristo. 5. Physicorum, vt supra explanatum est in hoc figurato Paradoxo. nullum tamen elementum est, quod intra se contrarietatem aliquam teneat, vt nunc proxime dictum est, nullum igitur erit elementum, quod in se agere possit, aut se ipsum corrumpere. In animalibus autem è contrario accidit. Quodlibet namque animatum in se contrarietatem habet, vt nunc inducebatur, cum in eodem sint quatuor qualitates actiuæ, & passiuæ: hæc autem principia sunt omnis actionis, & passionis. animalia igitur in se ipsis tabefacta deficient, & consumentur etiam nullo extrinseco agente corrumpente. Ex hoc quoque alia conclusio in corollarii formam elicitur, scilicet, necesse est elementa durare in æternum, nisi Deus illa miraculose corrumpat : animalia autem necessario peritura fore, nisi Deus illa, aut eorum aliquod miraculose conseruauerit. Nam elementa interius corruptiuum nullum habent, singula tamen animalia perfecta contrarietatem, & corruptionis principia intra se tenent. Cum autem aliquid est, nisi aut à se, aut ab alio destruatur, permanere in æternum necesse est, quod quidem de substantiis dixerim, quæ verum esse habent, accidentia autem etiam nullo agente ad substantiarum corruptionem finiri necesse erat. Secunda conclusio sit, quod vnum elementum ab altero partim corrumpi queat, in totum autem corrumpi impossibile est. Hoc liquido patet inductione. Nam & si elementa intrinsecam contrarietatem non habent, vnum tamen alteri repugnat, quia habet contrarias qualitates qualitatibus alterius elementi: terra est sicca, & frigida, aer autem humidus, & calidus est, vnum ergo in alterum agendo corrumpet: quoniam solida in eis contrarietas est. Ignis quoque est calidus, & siccus, aqua vero frigida, & humida: hæc autem perfectam habent oppositionem : vnde in alterutrum corruptiua sunt.

Nullum elementum ab intrinseco corrũpi potest.

B

Quædam attinentia ad eandem rem.

CAPVT LVIII.

AMPLIVS autem quodlibet elementum potest agere in cætera elementa: habet enim vnum contrarietatem ad singula: sunt quippe quatuor, & quodlibet ad cætera habet contrarietatem. Nam quodlibet elementum ad vnum de tribus solidam contrarietatem habet, scilicet, in duabus qualitatibus. Ad alia vero duo contrarietatem superficialem habet, scilicet, in vna qualitate: velut ignis calidus & siccus est, contrarietatem habens ad aerem propter siccitatem aere calido, & humido existente. Habet quoque ignis contrarietatẽ ad aquam: ista vero solida est, quoniam ignis calidus & siccus est, aqua autem frigida, & humida. Habet amplius ignis contrarietatem ad terram, cum calidus, & siccus sit, terra vero sicca, & frigida, & hæc superficialis contrarietas est, scilicet, in vna dumtaxat qualitate. Amplius autem aeris elementum ad cætera elementa contrarietatem habet: ad ignem quippe contrarietatem patitur: quoniam aer calidus & humidus est, ignis autem caliditatem & siccitatem habet, quæ non est contrarietas solida, sed superficialis, quia in vnica qualitate est. Ad aquam quoque aer contrarietatem habet, quæ plana est, siue superficialis : quoniam aer calidus, & humidus est, aqua vero frigida, & humida: ad terram identidem contrarietatis habet oppositionem, hæc autem solida contrarietas est : quia aer calidus & humidus est: terra autem frigida, & sicca. Aqua autem sicut cætera ad tria elementa contrarietatem habet. Ad ignem primo, quæ solida contrarietas est, quia in duabus qualitatibus opponuntur : aqua frigida, & humida existens, ignis vero calidus, & siccus est. Habet quoque ad aerem contrarietatem, quia aer calidus, & humidus est, aqua vero frigida, & hæc est superficialis contrarietas in vnica qualitate. Terræ quoque opponitur contrarietate superficiali, quia aqua frigida, & humida, terra autem frigida, & sicca est. Terra quoque ad tria elementa contrarietatem habet: igni namque superficiali contrarietate opponitur in vnica qualitate. Ignis enim calidus & siccus, terra vero frigida, & sicca est: ad aerem autem plenam habet contrarietatem, siue solidam, quia terra frigida, & sicca: aer autem calidus, & humidus est. Ad aquam quoquequandam habet oppositionem superficialem in vnica qualitate, quia terra frigida, & sicca: aqua autem humida, & frigida est. Omnia igitur elementa inter se contrarietatem habent, scilicet, vnum ad vnum, & vnum ad singula tria, & quoniam ex contrarietate actio atque corruptio sequitur, necesse est, vt vnum elementum in alterum agens illud aliqua ex parte corrumpere possit.

C

Contrarietas elementorum ad inuicem solida, & superficialis.

D

Non æqualis actio corruptiua est in omnibus elementis.

CAPVT LIX.

CONCESSA autem contrarietate inter omnia elementa, & potentia corrumpendi ex aliqua parte, non æqualis est concedenda in omnibus actio ad corruptionem: nam actio ex contrarietate est: contrarietas autem inter elementa omnia adinuicem æqua non est: actionem ergo corruptiuam omnium inter se corruptiuam æqualiter esse impossibile est. Magis enim ignis aget corrumpendo in aquam quam in aerem vel in terram, quia magis opponuntur : magis quoque corrumpendo aer in terram aget, quam in ignem, & aquam, nisi in hoc obstiterit terræ firmitas, atque duricies : qua ab omni agente corruptiuo se defendit. Duricies namque, & soliditas qualitates sunt, quæ vocantur naturales potentiæ, quibus dura, & solida ne faciliter patiantur, agenti repugnant, vt ait Arist. in prædicamentis: aqua quoque magis igni obuiabit quam aeri, & terræ: terra identidem abundantius corrumpendo aget in aerem, quam in aquam, & ignem.

E

Nullum elementum aliud penitus corrumpere potest.

CAPVT LX.

QVAMQVAM autem ista elementa ex contrarietate in alterutrum agentia mutuo se corrumpant, se tamen totaliter corrumpere impossibile est. Nam & si valde aqua in ignem egerit, nequaquam valebit totius mundi ignem extinguere : versa vice ignis in aquam agens totam aquam vniuersi consumere, atque desiccare nequibit. Terra quoque & si exactissime in aerem egerit, illum penitus corrumpere non valebit: aer quoque quantumcumque in terram egerit, identidem terram omnino non consumet. Cum igitur vnum elementum in alterum corruptiua actione agit, non illud penitus, sed ex parte consumit. Causa autem horum multiplex est prima accipitur ex parte Dei ista ordinantis, & intendentis: voluit namque Deus, vt elementa essent de partibus principalissimis vniuersi: volebat quoque. vtiste mundus ab eo conditus non corrumperetur, qui pulcher valde, atque admirandus erat, atque diuinæ magnitudinis, bonitatis, & sapientiæ vestigium quoddam est. Si autem sic Deus elementa disposuisset, vt eorum alterum cætera corrumpere posset, aut vnum saltem corrumperetur, perirent partes principales vniuersi, aut saltem aliqua de eis, & consequenter mundus ipse periret, qui in partibus suis principalibus constat, quod contra Dei intentionem erat. Hoc modo igitur elementa ordinanda erant, vt nullum alterum totaliter corrumpere posset. Altera huius causa assumitur ex conditione ipsorum elementorum: quod dupliciter patet. primo quidem elementa adinuicem corrumpi non possunt, ita vt vnum ab altero totaliter corrumpatur propter magnitudinem, & profunditatem ipsorum. Si enim elementa paruæ magnitudinis forent, cum vnum super alterum præualeret agere incipiens consumendo, tamdiu agere posset, quamdiu totum consumpsisset. Quia tamen magnitudo cuiuslibet eorum admiranda est, quamquam pars cuiuslibet eorum destrui possit, tota tamen cuiuslibet elementi moles destrui nunquam possit: ita vt quantumcumque dẽ quolibet elemento corrumpatur, semper maior pars inconsumpta maneat. Postea vero elementum illud agens in alterum conuertit se in pristinam magnitudinem agens, & sumens ex alio

F

Cuiuslibet elementi admiranda est magnitudo.

partem materiæ, quæ prius ex eo sumpta fuerat resoluendo illud in alterum elementum. Hoc pacto inter elementa continuum bellum, atque inexorabile; & immortale est, quod nunquam pace finietur concordantibus ipsis in vnum, quoniam natura ad hoc obstat, nec alterius eorum interitu desinet vnquam bellum.

Alia ratio incorruptibilitatis in elementis.

CAPVT LXI.

ALIA autem incorruptibilitatis ratio in elementis est ex parte conditionis elementorum. Sic enim elementa originari potuissent, vt abinuicem corrumperentur: sed modus iste habitudinis eis non constat, ideo eis corruptio omnimoda induci non potest: nunquam ergo, aut omnia penitus, aut aliquod eorum prorsus corrumpetur. Hoc autem patet, quia elementa inuicem contrarietatem habent, & reciproce agere in alterutrum debent, atque quantum agendi excessus in alterutris exigit, tantum se corrumpunt. Magis tamen inuicem se corrumpunt elementa habentia solidam contrarietatem, quam ea, quæ solum in vna qualitate suscipiunt oppositionem. Vnde si elementa solidam habentia contrarietatem simul posita forent, necesse esset, vt se penitus alterando corrumperent: quia nullum medium symbolum habent, id est, nullam mediam qualitatem similem, in qua conueniant. Sed nec talis eis ordinis situs datus est, quoniam ea, quæ solidam contrarietatem non habent, sed superficialem, scilicet, in altera qualitate duntaxat simul locata sunt: quæ vero solidam habent oppositionem non se contingunt immediate, sed per alia media elementa: quoniam quæ non habent solidam contrarietatem, aliquod symbolum habent in quo conueniant, scilicet, aliquam mediam qualitatem. Ignis & aqua solidam oppositionem habent, quia ignis calidus, & siccus: aqua autem humida, & frigida est: simul ergo locata non sunt. Aer quoque, & terra solidæ contrarietatis habent habitudinem; quia aer humidus, & calidus, terra autem frigida, & sicca est: simul ergo locata non fuerunt, sed inter ignem & aquam aer mediat tollens solidam oppositionem. Inter aerem, & terram aqua mediat faciens non esse solidam contrarietatem. Vnde inter omnia elementa terram tanquam omnium elementorum centrum posita est: apud ipsam vero aqua sita est, quoniam ista duo elementa tantam similitudinem, sicut contrarietatem habent. Terra quippe frigida, & sicca est: aqua autem frigida, & humida. Terra ergo, & aqua non habent solidam contrarietatem: sed oppositionem suscipiunt quantum ad humiditatem. Habent autem inter se similitudinem, & non se corrumpunt propter frigiditatem, quæ in ambobus elementis est. Aqua autem, & aer solide non opponuntur, sed in altera qualitatum: simul ergo posita sunt, vt sic se non corrumperent. Nam tantum aquæ aeri similatur, quantum repugnat: vnde in quantum opponuntur, se corrumpunt, in quantum vero similia sunt, se conseruant. Non magis ergo se oppugnabunt, quam conseruabunt Quod patet, quia aqua est frigida & humida, aer vero est calidus & humidus, quantum ad humiditatem similes sunt: quantum autem ad frigiditatem aquę, & calorem aeris se oppugnãt. Apud aerem vltimo locus ignis positus est: hæc autẽ se penitus corrumpere nequeunt. Tantum enim sibi repugnant quantum se conseruant. Nam ignis calidus, & siccus est: aer autem humidus, & calidus, quantum ad similitudinẽ caliditatis se conseruant, quantum ad dissimilitudinem sicci & humidi se oppugnant: nõ poterunt ergo se totaliter corrumpere. Quamquam inter elementa sunt quædam, quæ altera penitus corrumpere possent: & sic omnia prorsus interirent: situs tamen abstulit istam corruptionem, in quo infinita diuinæ magnitudinis lucet sapientia, vt sic elementa locaret, vt ea, quæ alias locata se penitus corrumperent, sic locata se totaliter corrumpere impossibile sit.

Prout elementorum pondera exigebant, sic ipsis sunt loca distributa.

CAPVT LXII.

AMPLIVS autem ad hanc omnimode corruptionis deuitationem multum conferunt naturalia elementorum singulorum loca, & pondera recte distributa: nam secundum pondera sibi naturaliter tradita tenent sua loca naturaliter conuenientia, non potentia ab alio eleuari, vel deprimi. Terra enim inter omnia entia maximam obtinuit grauitatem: ideo in distinctionem naturalium locorum vltimũ possedit locum: vnde in centro rerum, & circa centrum locum accepit. Aqua vero naturalem accepit grauitatem terræ propinquam, sed minorem quidem: vnde non accepit locũ ita humilem sicut terra, sed ei coniunctum eamque circundantem. Aeri autem grauitas data non est, sed leuitas, non est tamen maxima leuitas, quæ in omnibus corporibus esse possit: accepit ergo sublimem locum, nec tamen altissimum locum inter omnia elementa, sed mediocrem super aquam. Ignis autem sicut inter omnia elementalia corpora maximã leuitatem assumpsit, ita altissimus ei locus datus est. Nam sphæra sua orbi lunæ cõiuncta in parte sua superiori est. Vltra hunc autem nullum elementum, aut elementale corpus est, sed ipsa cælestia corpora. His autem in ista rerum machina sic locatis, vnum elementum nequit alterius elementi locum naturalem vsurpare: nam ad hoc, vt vnum elementum alterius teneat locum, oportet vt teneat determinatam grauitatem, aut leuitatem: quam exigit locus illius elementi, sed vnum elementum nequit alterius elementi grauitatem, aut leuitatem habere, nec igitur locum poterit vllatenus vsurpare. Hoc pacto terra esse nequit in sphæra ignis, vel aeris, quoniam sphæra ignis, vel aeris est locus leuium corporum, terra autem nullam leuitatem, sed grauitatem summam habet. Sic quoque aqua in sphæra aeris, vel ignis esse non valet: nã istæ duæ sphæræ leuitatem aliquam requirunt, aqua autem leuitatem nullam habet. Identidem aer locum aquæ, & terræ possidere nequit: quoniam aqua, & terra graues sunt, & loca earum sunt loca exigentia grauitatem, aer autem leuis est. Aer quoque possidere non potest sphæram ignis: nam & si aer subtilis sit: tamen sphæra ignis exigit corpus maxime leue, quia est locus maxime leuium: aer autem & si leuis sit, extremam leuitatem nõ habet. Hæc autem secundum propria pondera singulorum elementorum dixerim. Aliquando tamen propter desiderium replendi vacuum, vt non detur discontinuatio in vniuerso, vnũ elementũ occupat partem loci alterius. Ignis autem in loco aquæ, atque terræ esse nequit: quia ista sunt loca corporum grauium, ignis autem inter omnia elementata, & elementa leuissimus est. Identidem ignis sphæram aeris occupare nequit, quia quamquam aer corpus leue sit, & locus eius sit locus corporum leuium: non est tamen locus maximę leuitatis, quam requirit ignis in loco, cũ sit leuissimus in corporibus, altiorem igitur exigit locum quã sit sphæra aeris.

Quomodo situs tollat corruptionem omnimodam in elementis penitus contrariis?

CAPVT LXIII.

HIC autem, quem descripsimus, est naturalis elementorum situs secundum loca, & pondera naturalia: quo posito, quamquam aqua ignem penitus corrumpere appetat, nequibit repugnante ei natura grauitatis: non enim valebit ascendere ad locum sphæræ ignis, in qua est maxima leuitas, cum aqua grauis sit. E contrario autem si ignis habens solidam contrarietatem cum aqua, eam penitus corrumpere velit, non poterit, obstante ei naturali maxima leuitate: nam si velit aqua ad locum sphæræ ignis ascendere, nequit ad corrumpendum totaliter ignem, obstante ei grauitate naturali. Ita ignis ad aquam consumendam descendere nequit, obstante naturali leuitate repugnante locõ aquæ. Hoc pacto admirabilis artificii Dei in situanda ista machina elementorum sapientia patet, vt ea, quæ penitus vicissim corrumpenda erant: nullum sibi in alterutrum inferant nocumentum. Sicut enim duo capitales, atque sæui hostes, qui spontaneam inuicem amplecterentur mortem, vt eam vicissim infligerent: totumque populum suo fragore concuterent: si diuersis carceribus seiuncti teneantur, nihil sibi nocebunt. Ita & duo elementa solidam habentia oppositionẽ se penitus mutuo cõfligentia lacerarent, atque destruerẽt ea, suaque corruptione totam vniuersi fabricam disturbarent: si in iunctura daretur locorum: locorum tamen seiunctio hic

Pulchra elementorum comparatio.

immensa remoui dispendia. Sed adhucin hoc immẽsum ex cessit mirandi Dei nostri sapiens potentia: quia quando duo capita eẽ hostes, ne inuicem mortem incutiant, populumque suo cõmoueant impetu dist in ctis carceribus detinentur: inuiti detinentur, vellentque si libertas daretur, prodire in publicum, vt mutua bella gererent. Ignis tamen, & aqua aer, & terra capitales, & solidas fouentes inimicitias, quia plenam contrarietatem habent: nec se tangere queunt diuersis manentes locis, inuiti tamen non tenentur, sed in locis suis naturalibus manent, quæ deserere nequeunt. nec concupiscunt: quin potius, & si possibile foret extra loca illa manere elementa, extra tamen manere nollent. Hoc enim admirabile opus Dei est, ex infinita sapientia, qua sic conuenienter cuncta ordinata sunt.

Quomodo naturalis situs tollat omnimodam symbolicis elementis corruptionem.

CAPVT LXIIII.

AMPLIVS autem hæc pondera, & leuitates elementorum, secundum quæ loca naturaliter sibi determinant non solum tollunt, vt elementa solidam continentia contrarietatem ad se accedere nequeant ad se penitus corrumpendum depressis quibusdam, & aliis eleuatis in sublime: sed ad huc magis hoc fit, ad tollendam corruptionem elementorum non habentium solidam contrarietatem, sed sibi quodammodo similium, & quadam ex parte repugnantium, vt se inuicem penitus non corrũpant. Nam quamquam elementa, quæ coniuncta locis sunt, similitudinem quãdam inter se habeant, & contrarietatem: euenit tamen interdum, vt qualitas illa, in qua oppositionem suscipiant, ad tantum argumentum deueniat, vt penitus contraria esse videant hęc elementa nullo symbolo interiecto. Tunc quoque inter se ita ferox corruptiuum bellum gerent, ac si vnum cum altero solidam haberet contrarietatem, atque se penitus corrumperet, nisi sedes naturales hoc tollerent secundum pondera, & leuitates. Quod euidenti comprobatur exemplo. Ignis calidus & siccus est, aer autem humidus & calidus: in calore simi litudinem habent, in humore & siccitate repugnant: ideo cum ignis in calore, & siccitate nimis supercreuerit, aget in aerem tanquam in totaliter contrarium. Identidem autem aer igni inimicatur in humiditate. cum igitur aer in caliditate & humiditate improportionabiliter excesserit: aget in ignẽ, tanquam eis solida constaret oppositio nullo symbolo interiecto. Aqua quoque aeri coniuncta ad aerem similitudinem, & contrarietatem habet: in humiditate similitudo est, in frigiditate autem dissimilantur: ideo cum aqua secundũm frigiditatem supercreuerit, ita aeri obuiabit ad corruptionem, ac si nulla eis inesset concordia qualitatis. Sic quoque de cęteris elementis, & per contrarias habitudines. Contingit tamen, quod quædam elementales qualitates abundantius quodam tempore fortificentur quam alio, & quædam elementa aliis magis, quodam tempore, quam aliis aduersentur. Si igitur sedes non disturbarent actiones qualitatum contrariarum: in illis temporibus elementa se penitus confeciſſent. Si enim elementa super se aliquam influentiam non reciperent, in se has mutationum vices non haberent: tota tamen elementalis regio à corporibus celestibus influẽtiam recipit. Inter hæc autem quædam caliditatem influunt, quædam vero humorem, quædam frigus, quædam siccitatem. & secundum hanc cœlestium corporum influentiam fortificantur, aut debilitantur magis & minus elementales qualitates. Et quia Sol totius caloris pater est, in influendo, cum versus nos declinauerit transiens lineam æquinoctialem, & appropinquans ad tropicum cancri, quæ est latitudo, vel declinatio septentrionalis: quando nobis est ver, & ęstas, quia radii solis tunc potentiores sunt: cum sint directi ascendentes ad perpendicularem: fortificatur pars sphæræ ignis, quæ est versus nos contra partem septentrionalem vltra æquinoctialem inter eam, & tropicum Cancri: tunc ignis adiunctus à corporibus cælestibus agit in aerem potentissime desiccando, & posset illum consumere penitus, nisi ad hoc naturales sedes, & leuitates, atque pondera elementorum repugnarent. Nam & si ignis inclinetur ad destruendum aerem, cuperetque illum penitus absumere, non posset tamen repugnante sibi sua leuitate. Oporteret namque vt ad hoc, quod ignis per totam sphæram aeream deberet descendere eam prorsus occupando, atque coniungendo extremitatem suam extremitati aquæ, & terræ, quod impossibile videtur. Nã sicut aquæ & terrę repugnat ascendere per totũ elementũ aeris, vsque ad superficiem concauam sphæræ ignis: ita repugnat igni descẽdere per totam aeris sphæram: ignis quippe lo cum maioris leuitatis naturaliter sibi determinat quam sit sphæra aeris.

Quædam attinentia ad superiora.

CAPVT LXV.

CONSIMILITER autem rempore contrario, quo Sol declinat ab æquinoctiali versus Capricornium, inter æquinoctialem, & tropicum Capricornii, quæ est declinatio meridiana, & incipit in medio quasi mensis Septembris: & vocatur tempus istud autumus: & tempore quo Sol redit à capite Capricornii ad æquinoctialem, quod incipit in medio mensis Decembris, vsque ad medium Martii, & vocatur hyems, Sol à nobis valde recedit, & causatur magna frigiditas, & humiditas in terra nostræ habitationis, quæ est versus polum arcticum siue septentrionalem incipiendo à linea æquinoctiali. In hoc autem tempore humiditas aeris vigoratur, & agere potest in ignem, ita vt illum penitus destruere posset, nisi loca naturalia elementorum hoc impedirent. Aer namq; ascendere nequit ad totam ignis sphęram: quoniam & si aer leuitatem habeat, maior tamen est igneæ sphæræ leuitas, quam sit leuitas, quam exigit aereum corpus: nequiuit ergo per totam ignis sphæram aer conscendére, nec illum penitus oppugnando destruere. Identidem autem in hoc tempore, s. autumno, & hyeme aquę frigiditas vigoratur, secundum quam in aerem sibi coniunctum ad corrumpendum agere posset: ac si solidam oppositionem haberent: ageretque aqua in aerem eum penitus corrumpendo, nisi ad hoc sedes naturales elementorum obuiarent propter pondera, & leuitates. Aqua enim per totam aeris sphæram conscendere nequit, nam aerei corporis sphęra leuitatem exigit in corpore, quod in ea locandum est, quod in aqua nequaquam est, cum ipsa grauis sit: ascendere ergo per totã aeris sphæram nequit ad consũmandum penitus aeris elementum. Hæc autem, quæ accidunt in hac parte terrę habitabilis, in qua nos sumus inter æquinoctialem, & polum arcticũ septentrionalem veniendo à linea æquinoctiali versus tropicum cancri; accidunt in alia medietate mundi, quę est ab æquinoctiali linea, vsque ad polum antarcticum, quæ est declinatio meridiana, & est in ea tropicus Capricorni, sed contrariis partibus accidit. Nam quod apud nos accidit, cum nobis ver, & æstas est, accidit illis dũ est nobis autumnus, & hyems: & quæ apud nos fiunt, cum nobis autumnus, & hyems est, accidit illis, quando nobis ver & æstas est. Causa huius notissima est scilicet, quia tanta est declinatio solis ab æquinoctiali contra caput Capricorni, siue tropicum, quæ est declinatio meridiana, siue australis, quãta est declinatio solis à linea æquinoctiali versus tropicum Cancri, quæ est septentrionalis, & super nostram habitabilem terram, & est ista declinatio, vel latitudo contra polum arcticum. Quod tamen nobis vno tempore accidit, eis alio contrario tempore fit: quia declinatio australis & septentrionalis, secundum quas causantur istæ diuersitates, sunt in temporibus contrariis. De locis autem, & locationibus, actionibus, & corruptionibus, & naturalibus ponderibus, & leuitatibus elementorum ad determinationem locorum, aliisque eorum proprietatibus plurimæ speculationes altissimæ, & magni dulcoris, & in fundamentis naturæ haberi possent: in quibus magna ex parte altissimi Dei sapientia in horum ordinatione proditur. de quibus non est nostri amplius dilatare sermonem: quoniam nimis disgredi cogeremur. De his Boetius sequens Platonicam positionem loquebatur in tertio de Consolatione metro nono. quod incipit. O qui perpetua. cum ait.

Tu numeris elementa ligas, vt frigora flammis,
Arida conueniant liquidis, ne purior ignis
Euolet, aut merſas deducant pondera terras.

Ideſt Deus colligauit elementa inter se in proportionibus numeralibus, scilicet, quod inter duo elementa habentia contrarietatem solidam nõ sit vnio, nisi per duas medias qua-

litates

Aduerte quod contrariis temporibus accidit æstas hyems ver. & Autho. nus in septentrionali, & e contrario in australi plaga.

litates alterius elementi, ſicut in numeris ſolidis, quos cubos Græce appellare conſueuimus, ſe habet arithmetice, vt inter duos cubos ſemper neceſſarium ſit reperiri duos numeros planos, qui ſe habeant in proportione continua cum duobus cubis. ſicut inter octo, & viginti & ſeptem, qui ſunt duo primi cubi, quorum primus ex binario, ſecundus ex ternario inſurgit. Duo numeri plani reperiuntur continuo proportionales, ſcilicet, duodecim, & decem & octo, qui ſe habent mutuo in proportione ſexquialtera. Et ſicut in numeris planis, quos quadratos appellamus arithmetice, ſemper neceſſarium eſt inter duos quadratos proximos vnicum duntaxat reperiri proportionalem numerum linealem: ita & inter duo elementa habentia contrarietatem ſuperficialem, & non ſolidam, vnam qualitatem præciſe reperiri neceſſe eſt. De numeris patet, vt quaternario, & nouenario, qui primi numeri ſuperficiales, ſiue quadrati ſunt: quorum vnus ex binario alter vero ex ternario inſurgit. Reperitur vnus numerus ſuperficialis, ſcilicet, ſenarius, qui iſtis in proportionalitate continua ſe habet, ſcilic. in ſexquialtera. De elementis patet, quia primam oppoſitionem ſolidam, ſiue cubicam habent ignis & aqua: aer & terra, ideo inter duo quælibet horum intercidit vnum elementum, quod duas qualitates proportionales habet ad duo alia elementa ſolidam habentia contrarietatem. In elementis habentibus proportionem ſuperficialium numerorum, ſcilicet, quadratorum, quæ ſunt elementa coniuncta ſecundum ſitum ſolum, intercidit vnum medium proportionale, ſcilicet vna qualitas, & non aliquod elementum, vt inter aquam & terram; aerem & ignem. Nam inter aquam & terram proportionalis eſt frigiditas: inter aerem & ignem medium eſt caliditas: & iſta ſunt proportionalia in qualitate illa. Et hoc fit vt frigora flammis conueniant, id eſt, vt elementa frigida & calida conueniant, ſcilicet aqua & ignis, quæ habent contrarietatem ſolidam, & habent medium elementum aeris, ne ſi ſimul ponerentur, corrumpentur abinuicem. Et hoc etiam fit, vt arida à liquidis conueniant, ſcilicet terra, quæ eſt ſicca conueniat aeri, qui eſt liquidus, id eſt; humidus, ſcilicet, quod cum habeant ſolidam contrarietatem, ſe penitus non deſtruant obſiſtente ſitu. Et hoc etiam ne purior ignis euolet, ſcilicet, quantum ad leuitates, & pondera elementorum, ſcilicet, quod iſta ſunt ordinata in proportione numerali: quoniam ſi proportionis modum excedant, ignis factus purior, id eſt, excedens proportionem aliorum in leuitate, euolabit dimittens contiguitatem ad alia elementa, ſic manebit vniuerſum diſcontinuatum. Vel pondera deducent terras merſas, id eſt magis mergerentur terræ comprimendo ſe in ſe ipſas, & indurando præ nimia grauitate. Patet igitur de elementis, quod ſunt corpora compoſita, & non mixta: ideo cum nullum eorum intra ſe contrarietatem ſolidam, aut qualemcunque habeat, nullum poterit corrumpi à ſe ipſo; habet tamen quodlibet eorum ad alterum contrarietatem: vnum igitur ab altero partim corrumpi poterit.

De corporibus compoſitis alterius conditionis quam ſint elementa.

CAPVT LXVI.

IN ſuperioribus dictum eſt, elementa duntaxat corpora compoſita, & non mixta eſſe, alia autem compoſita, & mixta erant, quod quidem verum eſt in regione elementali generabilium, & corruptibilium. Præter hoc tamen ſunt alia corpora non mixta alterius conditionis, quæ compoſita ſunt, & non mixta. Hoc quidem tam de planetis, quam de fixis aſtris, quam de orbibus ipſis cæleſtibus intelligendum dixerim: hęc enim corpora compoſita ſunt, quoniam eorum nullum eſt, quod ſubſtantia ſimpliciter ſit: quia ſubſtantia ſimpliciter ſpiritus eſt. Item nullum horum materia, aut forma, quia nullum horum per ſe ſtare valet. ſed materia cum forma, niſi forma ſpiritualis ſit, velut anima rationalis, quæ cum forma humani corporis ſit, per ſe tamen ſtare poteſt. Quodlibet ergo horum cæleſtium corporũ ex materia & forma cõpoſitum eſt. Quamquã de materia cęleſtium corporũ, an ſit eadẽ cum materia horum generabilium & corruptibilium, apud philoſophantes dubium ſatis eſt: magis tamen rationi conſentaneum eſt cæleſtium, & elementalium corporum materiam eandem non eſſe, nec eaſdem habere conditiones. Ex hoc autem corpora cæleſtia in ſe nullam habent contrarietatem: nullum quippe eorum in ſe qualitates habet ſolidam contrarietatem, aut aliqualem continentes, nec aliquod eorum qualitatem aliquã habet, quæ repugnet qualitati alterius corporis cœleſtis: hac enim conditione in cœleſtibus corruptio, aut in totum, aut in partem ſequeretur, quod falſitate notatur. Alia autẽ, quę ſũt cõpoſita, & mixta ſũt; mixtio tamẽ eorũ parua eſt: quia paucam habent in ſe diuerſitatem valde propinquam vniformitati, & naturæ elementali, quæ compoſita duntaxat eſt, mixta autem nequaquam. Sic eſt de lapidibus & quibuſdam mineralibus: vnde ſicut elementa ſe ipſa non corrumpunt: ſed in alterutrum in ſe agunt, ita & hæc ſe ipſa non deſtruunt. Si igitur aliquando corrumpuntur, à ſe quidẽ non patiuntur, ſed ab extrinſeco corrumpente: ideo ſicut elementum terræ, quia compoſitum eſt, & non mixtum perpetuum eſt, niſi ab aliquo agente extrinſeco corrumpatur: nam & lapides, & mineralia quædam perpetuari poſſunt, niſi ab extrinſecis corrumpantur: ita & ſi mixta ſint, plenam tamen mixtionem non tenent. Sic quoque de auro, & argento, & ferro, ſimilibuſque dicendum eſt, quia imperfectam mixtionem habent. Hoc modo compoſita, & nullatenus mixta, aut compoſita, & habentia mixtionem imperfectam in ſe contrarietatem intrinſecam non habent tamen contrarias qualitates ad alias res. Res admixtæ perfecta mixtione, atque compoſitæ ſicut omnia animalia, & plantæ, quãquam plantæ infimum gradum perfectæ mixtionis habent, intra ſe contrarietatem habent. Ex hoc autem contrario inducitur, ſcilicet, quod mixta perfecta mixtione ab intrinſeco corrumpẽtur, erſi nihil illis obſtiterit corruptiuum: compoſita autem, & non mixta, aut mixta imperfecta mixtione ab intrinſeco corrumpi nequeunt, ſed in eis aliquo modo corruptio inducetur, neceſſe eſt, vt ab altero inducatur.

Corpora cæleſti a non ſunt mixta ſed compoſita

Nulla penitus contrarietas reperitur in corporibus cæleſtib.

In Deo nulla eſt contrarietas.

CAPVT LXVII.

NVNC vero ad inceptam priùs illationem redeamus, quæ dulcedine ſpeculationis de habitudine elementorum aliquandiu dilata fuerat; omnis corruptio per contrarietatem fit, & in eo quod contrarietatem nullam habet, corruptio nequaquam fit. In Deo autem contrarietas nulla fit; fieri igitur in eo corruptionem aliquam impoſſibile eſt. Quod autem in Deo contrarietas nulla ſit patet; ſit enim in aliquo dupliciter contrarietas, quia aut tota eſt in eo, ſcilicet, vt intra rem ſint duę qualitates, aut plures, quæ mutuam oppoſitionem habeant; aut pars contrarietatis intra rem eſt, ſcilicet, vna qualitas, quæ oppoſitionem habet ad aliam qualitatem quæ in aliqua alia re eſt. Secundus oppoſitionis contrariæ modus conuenit compoſitis, & non mixtis, aut mixtis quidem imperfecta mixtione. Primus autem modus rebus compoſitis, & perfecta mixtione cõmixtis pertinet. In Deo tamen cõpoſitionis, aut mixtionis nullus modus eſt: nam quod mixtũ, aut compoſitum eſt, corpus eſt, aut corporeum; Deus autem nec corpus, nec corporeum quidquam eſt. in eo igitur compoſitio aut mixtio nulla erit, & conſequẽter nulla corruptio: Si enim in corporibus cœleſtibus corruptio nulla eſt, ſicut omnes de natura loquentes atteſtantur, & ponit Ariſto. 2. de cœlo, & mundo: à fortiori de Deo dicetur, quod incorruptibilis ſit, cum perfectior omnibus entibus ſit. Amplius autem Deus corruptionem ſuſcipere nequit, quia corruptio eſt paſſio; ipſa autem ab aliquo agente ſemper illata eſt; agens autẽ potentius eſt ſemper patiente; Deo tamen potentius nihil eſſe poteſt. nihil ergo in Deum agere valet, & conſequenter, nec corrumpi. Item in eo quod corrumpitur, aliquid deſinit eſſe, & alterum permanet; in Deo autem non eſt aliquid, quod deſinere eſſe queat altero permanente, cum totum eſſe ſuum vnum, & ſimplex, atque indiuiſibile ſit; corrumpi ergo Deus nequit. Huius inductionis maior patet, nam cum aliquid naturaliter corrumpitur, forma eius non manet, materia autem eſſe nũquam deſinit, cum ingenerabilis, & incorruptibilis ſit, vt inducit Ariſtot. primo Phyſicorum, Forma autem, & ſi interdum permaneat, vt in forma humana, cum deficiente homine adhuc anima permaneat, dicendum eſt, ꝙ ibi aliquid tollitur, ſcilicet vnio animæ, & corporis, & ipſum

Duplex in aliquo eſt contrarietas.

compositum resultans iam non est. Item illa corrumpi possunt, quæ esse cœperunt, & esse firmum non habent. Deus autem esse non cœpit, quoniam ab æterno est, esse quoque suum perfectius omnibus rebus est: corrumpi ergo Deus nequit. Ex præmissis ergo illatum est, quod, quemadmodum Deus genitus non est, ita corrumpi nequit. Hi autem erant duo imperfecti motus.

Quod augmentationem in Deo suscipi impossibile est.

CAPVT LXVIII.

PERTRANSITIS igitur motibus impropriè dictis, de eis, qui motus proprie appellantur, dicendum est. In his autem primus est augmentatio, cum aliquid tendit à minori quantitate in maiorem, iuxta Aristot. 5. Physicorum cap. 4. hunc autem motum in Deo suscipi impossibile patet: nam augmentatio in corporeo est, Deus autem corporeum quid non est: augmentari ergo nequit. Item in augmentatione quantitas continua suscipitur, sed in Deo quantitatem continuam suscipi impossibile est: augmentari ergo eum nullatenus esse potest, in Deo autem quantitatem continuam recipi non posse patet, quia quantitas conditio corporis est: Deo autem nec corpus habet. Item augmentatio fit per alimentum conuersum in substantiam animalis aliti, scilicet, in carnem, & sanguinem per maiores partes. quam fuit deperditum. in Deo tamen hoc non est, quia non alitur, nec alimento eget: alimentum namque ad animatarum rerum seruationem est, quæ sine alimento conseruari non poterant: Deus tamen alimento non conseruatur, quia esse suum manens est, nec aliqua re indiget. Item quod alitur, & nutrimentum recipit, habet stomachum, in quo cibus recipiatur, aut aliquid loco stomachi, scilicet, aliquam concauitatem, qua recipiatur cibus digerendus: in Deo tamen nihil tale est, cum incorporeus sit, non igitur alimento indiget, nec stomachum habet. Item si Deus maiorem quantitatem susciperet posset, quousque illam acciperet, esset in potentia ad aliquid, Deus tamen totum suum esse perfectum habet, cum nihil vltra habere possit quam habeat: in Deo igitur mutationem vllam secundum augumentationem fieri impossibile est. In Deo quoque diminutionem fieri impossibile est, quam secundũ motum proprie dictum appellamus: nam diminutio fit secũdum quantitatem continuam: in Deo autem quantitatem continuam nullam esse liquet, diminutionem ergo in eo fieri impossibile est. Item quamquam motus secundum se, aut in se aliquam dicat imperfectionem, quæ in Deo satis est excludenda cuilibet loquenti: concesso tñ aliquo motu magis augmentationẽ esse fateremur, quoniam augmentatio perfectionem quandam notat. conuenientius igitur Deum crescere quam diminui fateremur. In motibus autem proprie dictis tertius est alteratio, quæ est variatio ab vna in alteram qualitatem. vt Arist. ait Physicorum lib. quinto cap. quarto, Hunc motum accidere Deo impossibile est. Nam motus ab vna qualitate in alteram, aut est in caloribus, odoribus, & vocibus, frigiditate; caliditate, & similibus, quæ sunt intertia specie qualitatis, & sunt obiecta sensitiuarum potentiarum, aut erunt aliæ qualitates. Si autem de his sensibilibus loquamur qualitatibus, dicendum est, in Deo non esse motum alterationis ad tales qualitates, omnes tales qualitates corpus præsupponunt, cum in corpore sint: in Deo autem corpus non est, cum incorporeus sit, in eo igitur secundum hoc motus impossibilis est. Si autem alias assumamus qualitates, quæ verius passiones sunt quamquam modum qualitatum gerant, sicut tristitia, & gaudiũ, spes, dolor, & timor, desiderium, abominatio. Dicendum est, in Deo nullam talium fore qualitatum: omnes enim hæ imperfectione magna dicunt diminuentes à tanto bono, quantum in Deo communis ponit animorum conceptio, aut sapientum concludit illatio: nam quod interdum lætum, interdum vero triste est: nunc dolores nunc desideria sustinet, in se bonum summum non habet, quod in Deo ponimus: aliæ autem huiusmodi inductiuæ rationes multæ haberi poterant, de quibus in præsenti sufficiant, quæ dicta sunt.

Quod Deus non localiter moueatur.

CAPVT LXIX.

QVARTVS in motibus proprie dictis modus secundum locum est, qui ab Aristote. in quinto Physicorum latio vocatur in capitulo quarto. Hunc motum DEO aduenire impossibile est: nam id secundum locum mouetur, quod locum accipit locum relinquens; in DEO autem tale quid assignari nequit, in Deo igitur localem mutationem impossibilem fore liquet. Quod autem Deus nequeat vnum locum relinquere alterum sumens, apparet quoniã tunc aliquis locus foret, in quo Deus non esset, quod falsum est. Sic patet Ieremiæ vigesimo tertio c. Cœlum, & terram ego impleo, dicit Dominus. Item cum aliquis est in loco, quẽ adipiscere cupit, non mouetur; Deus autem vbicunque esse vult est, locum ergo nõ mutat, nec ad locũ tendit. Huius inductionis maior patet, quia locus, ad quem quisquam mouetur; est terminus motus sui, & cum eum acquisierit, cessat motus; quod autem Deus sit vbicunque esse vult patet, quoniã non esse potest velle nisi in locis, qui sunt, sed nullus locus est, in quo Deus non sit, quia cœlum, & terram implet; nullus ergo locus esse poterit, in quo esse velit, & consequenter mutari secundum locum nequibit. Amplius autem localiter nihil mouetur, nisi loco cedens locum accipiat; sed Deus nequit locum relinquere, aut accipere; moueri ergo illum impossibile est. DEVM autem loco cedere, aut locum accipere non posse patet, quia Deus locum habere nequit, cum sit in loco solum corpus iuxta Aristotel. diffinitionem quarto physicorum, scilicet, locus est vltima superficies corporis ambientis; Deus autem corpus, aut corporeus non est, in loco igitur esse eidem non contingit; hoc modo nec locum perdere, nec acquirere potest; motus ergo secundum locum ei aduenire non valet. Item locus remlocatam perficit, cum locus ponatur principium conseruatiuum; Deo ergo in loco posito aliquam ei conseruationem, & perfectionem prouenire ex loco necesse erat; Deus tamen à nullo perfici potest, quoniam sic id, à quo Deus perficitur, Deo perfectius foret, quod humana conceptio abhorret; Deus igitur in loco esse nequit, & consequenter nec moueri ad locum. Item cum aliquid priorem locum mutat, si secundum rationem mouetur, ad aliquam acquirendam perfectionem, quam in priori loco non habebat, mouetur; hanc autem in loco, ad quem tendit sibi possibilem, aut affuturam sibi arbitratur; alioquin hunc motum vanum appellari ius est. Dato ergo locali motu in Deo, inquiretur, an moueatur ad inquirẽdam aliquam perfectionem, quam non habeat, aut ad nullius perfectionis acquisitionem mouetur. Si autem nullius perfectionis acquirendæ causa factum in eo motum astruxerimus, vanũ, atque stultum fore motum necesse est, quod concessu, & auditu indignissimum. Si autem alicuius acquirendæ perfectionis occasione moueatur, aut illam perfectionem per motum recipit, aut non. Quod si per motum in eo perfectionem acquirendam censuerimus, eum ante hoc imperfectum fore constabit, quoniam ei aliquod bonum aberat, quod concessum quodlibet non meretur. Quod si Deum ad aliquam acquirendam perfectionem moueri fateamur, eum tamen illã perfectionem non acquirere, inquiretur, an illam perfectionem acquirere possit an non. Si autem eum perfectionem hanc acquirere posse concesserimus, acquirere tamen nolle, fateri necesse est motum suum ad nihil proficere velle, quod motum vanum, atque stultum efficit; hoc autem Deo repugnat. Si autem Deum acquirere velle perfectionem fateamur, acquirere tamen non posse dicamus, confiteri necesse est Deum rebus naturalibus imperfectiorem fore; naturalia quippe mouentur, & secundum hos motus perfectiones acquirunt, ad quas illa conditio speciei, aut agentium excitatiua inclinauit; DEVS autem, si perfectionem illam, ad quam inclinaretur acquirere non valeret, imperfectior naturalibus cunctis rebus existeret. Amplius autem si Deum ad acquisitionem alicuius perfectionis moueri fateamur, quam acquirere impossibile sit, aut scit impossibile sibi fore illam adipisci, aut nescit an adipisci continget; si autem fateamur sibi constare impossibilem fore acquisitionem eius, ad quam mouetur, inutilem, atque prorsus stultum fore hunc motũ

Deum non esse in loco.

constat:

constat: nemo quippe ad quidpiam moueri debet, si illud sibi acquiri impossibile arbitratur. frustra tamen, & stultum agere quidquam, à Deo longe est. Quod si fateamur nescire Deum, an perfectionem ad quam mouetur acquirere possit, immane inconueniens est: hoc pacto Deum insipientem fore conuincetur, quod absonum est: patet ergo Deum moueri non posse: ex prælibatis ergo licet longa inductione conclusum pateat, Deum moueri non posse: iste igitur serpens, qui Christus vt Deus erat, motus non fuit.

Pars sexta metaphoræ quartæ, s. Serpens, qui audiuit.

CAPVT LXX.

HVIVS quam sæpe nomino quarti Paradoxi particula sexta est. Qui audiuit, scilicet, quod serpens iste audierit, & quoniam Christum hunc serpentem esse concessimus, de eo quod audierit concedere necesse est. Quod autē Christus aliquando audierit. dubitari irrationabile videtur: audire namque potentiæ auditiuæ actus est: in Christo autem auditiuam constat esse virtutem, liquet ergo quod audierit. Quod autem in Christo auditiua potentia fuerit, liquet: nam visiua, auditiua, gustatiua, odoratiua, & tactiua potentiæ in omnibus perfectis animalibus sunt, quæ habent extremum gradum animæ sensitiuæ inter animata non rationabilia, quāto igitur differentius, quod rationale animal est, has potentias sensitiuas habebit? de Christo autem huiusmodi erat, cū verus homo foret, de ipso ergo constat, quod audiuisset, cū haberet potentiam sensitiuam. In hoc autem dubitari quidē radicem nullam habet: nisi fortassis Christum hominem verum fuisse diffiteamur, eum corpus phantasticum accepisse asserentes, scilicet, si veram carnem de virgine, vt Ecclesia perhibet, non sumpsisset, sed corpus sibi formasset de aere. Si autem huiusmodi habuisset corpus, audire, & videre, cæteræ quoque sensationes impossibiles ei forēt, vt late disseruimus super Exodum c. septimo, & vigesimo, cum dicebatur, quod cum angeli nobis apparentes corpora de aere fabricata sumunt: quamquam ibi oculos, & nasum, aures, cæteraque corporis humani lineamenta, & distinctiones extrinsecus habeant, sicut nos habere dignoscimur, audire tamen nequeunt, & videre, odores quoque fœtidos, aut suaues nec percipiunt, nec discernunt, gustare autem nihil possunt, & si ori suo applicuerint, aut introrsum velut deglutiendum transigendum transmiserint, tactiuam quoque nullam experiuntur qualitatem. horum autem naturalia fundamenta, & obuiantia quoque, atque solutiones ibidem explicata sunt. De Christo tamen nemo rationabiliter astruere valet, eum phantasticum corpus assumpsisse: ipse siquidem pleraque veritatis naturæ humanæ in se ipso signa dedit. Si enim Christus phantasticū ex aere confectum habuisset corpus, sanguinem de illo profluere impossibile erat: de Christo tamen frequenter sanguineus profluxit humor. Primo autem defluxus ab eo emicuit cruor in circuncisione sua: nam abscissa particula carnis suæ ab eo, sicut à cæteris paruulis circūcisis sanguis effluxit. Quod si in eius circuncisione nullus prosiliisset cruor, cuncti, qui eum circuncidi conspexissent, cum non fuisse hominem manifesto sibi conuincerent argumento: in cæteris namque sanguineus perfluebat humor, cum circunciderentur. Item qui eū tūc cōspexissent, cæteriq; quibus hoc notū foret, eū tāquā alicuius mali prodigiū, aut monstrū existimarēt, vel ex eo aliquod aliis infligēdū malū, cū illū hominē esse nullaten⁹ arbitrarētur. Hoc autē lucidissime in Iudæis causā habet pessima suspicandi, cum eum nouam, atque inauditam proferre doctrinam conspicerent, non concordantem per omnia legi Dei per Moysen datæ. Arbitratu ergo satis dignum erat eum dæmonem fore corpore indutum phantastico cum hominibus conuersantem, vt docendo cunctos deciperet: hoc tamē neminem Iudæorum arbitratum fuisse accepimus: ipsi tamen quodcunque verisimile, etsi in paucum malum existimarent; & quæ de Christo contestati sunt, quippe, qui eius erant æmuli: hoc tamen de eo dictum non est, sicut alia impropria, quæ verisimilitudinem non habebant, dicta referunt Euangelistæ. Apparet ergo Iudæos nihil horum existimasse. Si tamen de Christo circunciso nullę guttę sanguinis defluxisset, hæc & ampliora arbitrati fuissent mala, de eo igitur circunciso sanguis, vt de cæteris fluxit.

Angeli assumētes corpora phantastica.

Christus non habuit corpus phantasticum.

CAPVT LXXI.

AMPLIVS autem, si aer eum, atque per hoc phantasticum Christus corpus assumpsisset, dum illud habuisset, manibus attrectari à quoquam impossibile erat. Nam corpora de aere formata hoc habent, vt audiri clamantia, & videri queant, manibus tamen, aut pedibus attrectari impossibile sit. Cuius ratio est, quoniam aer corpus solidum non est, & tactui resistens sicut carnes, & ossa, cæteraque similia. Christus tamen palpabatur, dum inter homines conuersatus est, multotiens quoque huc, atque illuc pulsatus, & attrectatus dicebatur: corpus igitur aereum non habet, sed veram carnem, & ossa. Sic habetur Luc. 8. c. cum iret Christus in domū archisynagogi, vt sanaret filiam eius: nam tetigit eum quædā mulier, quæ à duodecim annis fluxum sanguinis patiebatur: cumque Christus inquisisset, quis me tetigit? ait Petrus, & qui cum illo erant: præceptor, turbę te comprimunt, & affligunt, & tu dicis, quis me tetigit? Ecce omnes. qui cum Christo tunc erant, ei inquirenti testimonium perhibuerunt, quod tangeretur, & comprimeretur: si tamen aereum assumpsisset corpus, comprimi nequiuisset, quoniam cuilibet substantiæ solidæ comprimere volenti cessisset: sicut nos in aere communi experimur: verum ergo de carne, atque ossibus solidum corpus habebat. Item Christus post resurrectionem suam sacratissimam manibus discipuli sui Thomæ de resurrectione dubitantis in veritatis, atque fidei testimonium attrectatus est. Cumque apud eum stetisset Christus, ait Infer digitum tuum huc, & vide manus meas: & affer manum tuam, & mitte in latus meum, & noli esse incredulus, sed fidelis. Post hoc autem Thomas misit digitum, & manum iuxta præcepta Saluatoris in assignata loca, & tetigit: sicut patet ex sequentibus verbis Thomæ, & Christi. subiunctum est enim. Respondit Thomas; & dixit: Dominus meus, & Deus meus. Dixit ei Iesus, quia vidisti me Thoma, credidisti, ideſt, quia palpasti me. De his Ioan. vigesimo c. Si tamē Christ⁹ corpoream substantiam de aere assumpsisset, attrectari Thomæ manibus nequiuisset. Hoc idē inferri patet ex his, quæ Christ⁹ ad discipulos ait, post resurrectionem suam: introierat Dominus Iesus ad eos ianuis clausis: ipsi enim concluſi erant propter metum Iudęorū, ob hoc existimauerunt corpus habere phantasticū, & non esse Christum: nam de Christo, quin corpus verum haberet, nulli eorum in ambiguo vertebatur, vt quippe, qui magno tempore cum eo conuersati fuerant: sed an ille esset Christus ambiguum videbatur: ipse autem tollere volens hanc infirmorum adhuc cordium suspitionem, dixit eis, vt tentarent corpus suum, quoniam si phantasticum corpus foret, carnes, & ossa solida in eo non inuenirent. hoc tamen in eo viderunt. De his Luc. capitulo, vigesimoquarto, cum dicitur: Conturbati, atq; cōterriti existimabant se spiritū videre: & dixit eis. Quid turbati estis, & cogitationes ascendunt in corda vestra? videte manus meas, & pedes, quia ego ipse sum: spiritus enim carnem, & ossa non habet, sicut me videtis habere, & cum hæc dixisset, ostendit illis manus, & pedes.

Si quis spiritus aereum corpus sumpserit, attrectari, aut apprehendi non poterit.

CAPVT LXXII.

EX verbis Christi necessario colligitur, quod si aliquis spiritus corpus aereum sumpserit: & si aliqui eum attrectare, atque comprehendere moliantur, impossibile erit: vnde cum se quidquam apprehendisse, ac tenere extimauerint, nihil se tenere conspicient, quia reuera nihil comprehenderunt: Hoc autem in Christo è contrario accidebat: si tamen spiritum aereum corpus assumentem in corpore illo attrectari diceremus, possibile fore, atque solidum attrectanti, vt corpora nostra, videretur, tactui non cedens, verba Christi omni sententiæ pondere vacua erant: nec cuiusquam efficaciæ argumento suo esse pateret. Nam si corpora de aere sumpta æque vt solida ex carne, & ossibus corpora attrectari possent: non respondebat ipse Apostolorum am

A

biguitati, scilicet an phantasma, vel corpus verum foret: nec suum in hoc concludebat intentum dicens: tentate, & videte: quia spiritus carnem, & ossa non habet. sicut me videtis habere. Nam contra naturam si quid phantasticum corpus esset, attrectanti solidum videretur, sicut vera corpora animalium ex carne ossibusque constantia, nulla in hoc esset distantia veri, aut phantastici corporis. quam ob rem verba Saluatoris irrationabiliter dicta forent, nihilque proficerent. hoc autem absurdum cuilibet patet. Dicendum igitur vera animalium corpora attrectari posse, nec tactui cedere. Corpora autem de aere formata à nullo tangere volente attrectari posse, & si tangi large contingat, quoniam & hunc aerem communem tangere dicimur, extensionem namque habet: secundum quam contactus fiat. De Christo autem non solum, quod quis eum tetigerit, sed quod etiam vere; & à multis attrectatus fuerit confitemur, ipse igitur verum de carne, & ossibus habuit corpus. Amplius autem hoc apparet in sanguine effuso de corpore eius: de corpore tamen phantastico sanguis nullus effluere potest: de Christo tamen sæpe sanguis abundans profluxit, quod apparet in circuncisione. Præter hoc autem in oratione, quam ad patrem fundebat ingruente passione, cum tota corporis Christi moles magnis concutiebatur angoribus, dicente ipso. Tristis est anima mea, vsque ad mortem, id est tantum tristor, ac si morerer, vel occiderer, vt habetur Matth. 26. Tunc enim crescente amaritudinum mole, nec iam Saluatoris nostri Iesu tenero perferente corpusculo tantam conflictantium, vt videbatur affectionum commotionem, sanguineas exsudauit guttas. De hoc Luc. 22. ca. cum dicitur: Apparuit autem illi angelus de cœlo confortans eum: & factus est in agonia, & prolixius orabat, & factus est sudor eius. sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram: Effudit quoque sanguinem sacratissimum, cum flagellis cæsus est, cum spinis punctus est, spinea corona capiti reuerendo imposita: cum in pedibus, & manibus clauorum fixuras suscepit. Nec dũtaxat istæ sanguinis effusiones factæ sunt de corpore Christi benedicto, quæ ad eum viuentem pertinebant, sed eo quoque exanimato in cruce pendente ad solis occubitum miles Pilati lancea latus eius aperiens, sanguini & aquæ effluenti abundantissime viam fecit, vt omnes Euangelistæ contestantur. Corpus ergo Domini Iesu verum de carne, & ossibus cõstitisse patet: nec de aere fabricatum fuisse, vt quidam insani hæretici fabulantur. Ex his quoque infertur eum audiuisse, quoniam auditiuam haberet potentiam, & organum determinatum ad hoc, cum perfectus, & verus homo existeret, in omnibus partibus corporeæ substãtię integer, nec monstruosus. Sic ergo quoque liquet hunc serpentem audiuisse. Quia Christus, qui verus serpens erat, audiuit.

Vera animalium corpora tactui minime cedunt.

B

C

Pars septima metaphoræ quartæ, scilicet, Serpens, qui non audiuit.

CAPVT LXXIII.

PRÆFATÆ quartæ metaphoræ particula septima est. Qui non audiuit. Hoc autem ad Christum, qui serpens erat referri necesse est. Sed quia de eo, vt verus homo erat, quod audierit solide inductum est: de eo igitur vt Deus est, identidem inducendum est, quod non audierit. Hoc autem liquide inducitur: nam vt quis audiat, organa auditiuæ potentiæ in eo exiguntur, ipsa quoque virtus auditiua, secundum quam cautetur auditio: in Deo autem, nec auditiuam potentiam, nec organa audiendi esse patet; eum igitur audire quidquam impossibile est. Hoc autem amplius patet: quoniam potentiæ auditiuæ organa corporea sunt, determinatam figuram obtinentia: in Deo autem corporeum nihil assignari potest, nec igitur organa habebit, nec auditio in eo erit possibilis. Item audire, & videre, & omnes actus potentiarum sensitiuarum passiones sunt: passionem autem in Deo nullam contingere possibile est, audire ergo nequit. Huius positionis maior patet, quoniam omnes potentiæ sensitiuæ passiuæ sunt iuxta Aristotel. positionem, & aliorum de natura loquentium: ex potentiis autem passiuis necesse est passionem semper sequi; in Deo autem passionem nullam fore probatum est supra in tertia metaphora super partem, qui non patiebatur. Item in audiendo recipit animal aliquam speciem, quam ante non habebat; in Deo autem nihil esse possibile est, quod ante non fuerit, audire igitur in illo impossibile est. Huius inductionis maior patet; nam audire duntaxat in hoc constat; vt audiens recipiat speciem eius soni, qui causatur. Quod autem nihil in Deo taliter recipi possibile sit apparet, quoniam istæ species sunt, vt id, quod eas recipit, per eas sentiat aliquid, quod alias non sentiret, aut intelligat aliquid, quod alias intelligi ab eo impossibile erat. In Deo autem nihil tale accidit, quoniam perfectio aliqua de nouo accidere potest ei, quod imperfectum est; quod autem vsquequaque perfectum est, ex nulla parte noui perfici potest, alioquin perfectus ante simpliciter non fuisset; Deum tamen totaliter perfectum omnes astruunt; audire ergo in eo impossibile est.

D

Obiectio, & alia quædam.

CAPVT LXXIV.

CONTRA ea, quæ dicta sunt, aliquis molietur; tota namque sacra scriptura exemplorum plena est. Sic Psalmista Psalmo quinto ait; Verba mea auribus percipe Domine, intellige clamorem meum. Et in Psalmo sexto, Exaudiuit Dominus deprecationem meam, Dominus orationem meam susceptit. hæc enim totam sacri canonis scripturarum continentiam replent. Deum ergo aures habere, & audire patet. Ad hoc respondendum est, impossibile fore Deum aures habere, vel audire; aures siquidem substantiæ corporeæ partes sunt, Deus autem, nec corpus est, nec aliquid corporeitatis habens. Hæc tamen ad sacræ scripturæ modum pertinent; ipsa quippe vt nos intelligere valeamus, sic exprimit: omnis enim sacri canonis scriptura ad eruditionem nostram facta est, vt nos per eam regulati Deo subditi simus, & fœlicitatem, quæ omnium agibilium humanorum finis est, adipisci valeamus; in quam quoque omnia desideria nostra terminantur, dicente Boetio de Consolatione libro tertio, prosa tertia: Si autem sacra scriptura à nobis intelligi non posset, nequaquam proficere posset; oportuit ergo sacrum canonem sub tali verborum forma, & sententiarum tribui habitudine, vt nobis intelligibilis esset. Si tamen sacra scriptura cum de Deo loquitur, si loqueretur, vt in Deo res se habet, nullus humanus intellectus quantumcunque naturaliter dispositus ad intelligendum in talibus intelligere sufficeret. Præter hoc autem ad hoc exprimendum verba nobis nulla subessent; nam cum in Deo nulla vicissitudo sit, vt habetur Iacobi capit. primo, nec temporum variatio, & quidquid in eo est, præsens, & simplex est, necesse est, vt verba, per quæ de Deo loquemur, non significarent per modum præteriti, & futuri, apud nos tamen nulla talia verba sunt, omnia quippe verba tempora habent, tanquam proprietatem eorum; & per modum fluxus, & fieri essentialiter signant. Si igitur proprie quidquam enunciare cupiamus, impossibile prorsus fuerit, vt per verba nostra quidquam de Deo affirmetur. Ob hoc autem ea, quæ Deo conueniunt, ineffabilia dicuntur; quoniam & si per intellectum nostrum aliquid intelligi de Deo contingeret, abstrahendo ab omni conditione motus, & materiæ, & temporaneæ vicissitudinis. eloqui tamen illud non datur, quia verba taliter exprimentia nulla sunt. Infertur ergo, quod cum sacra scriptura de Deo loqui voluit; non debuit sequi proprietatem eorum, quæ de Deo enunciare vult, sed quod in Deo sunt; sed quia nos corporei sumus, & intellectus nostri substantiæ spirituales clausæ membris, & in intelligendo consequentes aliquam conditionem corporum, necessarium fuit, vt sacra scriptura nobis aliquid de Deo proponens, aliquo modo de eo loqueretur tanquam de aliquo corporali, habente quoque corporum cæterorum conditiones. Vnde cum audire, & videre, & cæteræ sensationes sint proprietates corporum quorundam, de Deo in sacra scriptura hæc prædicabuntur; quamquam Deus, nec audiat, nec videat, vel simile quid habeat.

E

ad quid sacra scri. facta sit.

Alia ratio cur si. ut dixerat scripti sunt sacri canones.

CAPVT LXXV.

AMPLIVS autem nisi hoc mataphorarum, & troporum modo sacer canon scripturæ vteretur, quasdam de Deo perfectiones prædicamus, quarum modum in Deo assignare communiter hominibus non contingeret. De Deo enim quod rector sit vniuersi; & prouideat, atque disponat omnia,

F

quæ

quæ fiunt, affirmamus: hoc autem quia fieri nequit, nisi Deus cuncta intelligat: cum non intelligentem dirigere aliquam actionem impossibile sit: prudentia quippe Domina est, qua cuncta diriguntur, vt ait Aristotel. Ethico. libr. 6. asseruimus ergo Deum cuncta intelligentem. Et quoniam nos intelligimus, quæ videmus, audimus, aut qualitercunque sentimus. Et quod non audimus videmus, aut aliqualiter sentimus, intelligere impossibile est. Conformiter in Deo arbitramur, quod ipse omnia intelligit, quod omnia videt, omnia audit, omnia sentit qualitercunque: sacra igitur scriptura hoc modo confitetur Deum omnia videntem. Sic Salomon ait, & habetur prouerbiorum 15. capitul. In omni loco oculi Domini contemplantur bonos, & malos. Ex hoc igitur Deum omnia videntem esse patet: Deus tamen nihil videt, quoniam potentiam visiuam non habet, nec actum videndi, nec organa visiua: nullum ergo locum Deus videt. Idem loquendi modus in sacra scriptura circa auditum est: nam omnibus hoc inolitum, ac quasi connatum est, vt cum affligantur immeriti, nullamque humana ope sentiant releuationem, ad Deum preces luctuosas, & querulas fundunt. Si tamen eis hoc insitum foret, Deum nihil audire posse, nulla ratione ad Deum suas funderent querimonias: nec magis ad Deum, quam ad lapidem, vel lignum clamarent. Identidem autem in necessitatibus cunctisque amaritudinibus homines nulla aliorum ope adiuti diuinum implorant suffragium, orantes sibi talia, aut talia fieri. Præter aût affectus suos homines verbotenus Deo produnt. Si tamen existimarent Deum horum nihil audire, ad eum nihil, nec querimonialiter, nec supplicatorie proclamarent: desideria quoque explicare non curarent. Hæc enim omnia vana penitus arbitrarentur: communis ergo singulis conceptio est, quæcunque nos dixerimus Deum audire. Hoc modo sacra scriptura Deum aures habere, & quæ dicuntur audire testatur. Sæpe namque preces nostras à Deo exauditas dicit: interdum autem eas nequaquam exaudiri profitetur. Sic patet Ioann. 9. capitul. scimus, quod peccatores non exaudiat Deus. Is autem modus est, quo in sacro canone Deus audire dicitur, & aures habere, quamquam ab re sit nihil, neque sic in rebus reperiri valet: fit tamen quoniam sic intelligentiæ nostræ condescenditur. Nec tamen in his modis quisquam arbitretur sacram scripturam mentiri. Nam quamquam Deum aures habentem nostrasque audientem preces introducat, non innuit nec iubet à nobis sic debere accipi, sed vult nos existimare hunc modum in ea introductum fore propter imperfectionem intellectus nostri: quoniam ad speculanda ea, quæ de Deo enunciantur non sufficeret, si alias vt proprie dici conueniebat dicerentur, in Deo tamen vt ad rerum proprietatem loquamur horum nihil est.

Pulcherrima dubitatio circa dicta.

CAPVT LXXVI.

AD hæc autem aliquis fortassis inquiret, cum Deus aures nullas habeat, nec habere possibile sit, vt quid vniuersaliter ad eum in voce preces fundi, & quod coram ipso in voce affectus nostros, atque afflicti cordis nostri amaritudines proponamus. Horum namque nihil ipsum audire continget. In hoc autem ex his quę prędicta sunt supponendum est, Deum nihil audire posse, & aures nullas habere: omnia tamen, quæ nos in voce proponimus, Deum cognoscere patet. Nam velut cum aliquo proferente voces significatiuas alius audiens intelligit, quid illæ voces significent. ita & quidquid nos verbo protulerimus, Deus nihil auditu percipiens solo intellectu diiudicat. Et sicut sonos melodiarum audientes per auditum apprehendimus vocem acutam, aut grauem, altam vel humilem, harmonicam, aut omni harmonia carentem: ita & Deus solo intellectu vtens nullas habens aures, aut audiendi exercitium omnia hæc percipit. Identidem autem circa potentiam visiuam accidit: visu enim an res alba, vel nigra sit, aut alterius coloris, magna, aut parua, distans an propinqua percipimus: Deus autem, nec visiuam potentiam habens, nec visu vtens, an res albæ, an nigræ, an lucidæ, an distantes, an propinquę sint, cognoscit. De cæteris autem accidentibus, quæ visu diiudicantur idem dicendum est. In auditu autem hic erit: nam cum nos ad Deum preces fundimus, aut amaritudines, atque desideria in voce proponimus, etsi Deus auditiuam potentiam nullam habeat, hæc quoque non magis audiat quam si lapidi dicerentur; quidquid tamen protulerimus orantes, aut conquerentes, ipse optime nouit perfectius adhuc quam si ei vlla audiendi daretur facultas.

Dubitationis superius propositæ responsio.

CAPVT LXXVII.

HIs autem suppositis, quæ dicta sunt, scilicet quod Deus aures non habens, nec auditu vtens, omnia quæ dicuntur, solo intellectu suo perfecte intelligit, perfectius autem adhuc, quam nos, cum suus intellectus purus sit, plura quoque hoc intellectu comprehendit, quam nos omnibus his potentiis sensitiuis apprehendamus. Conuenientius fortassis alicui videretur, vt nostras ei affectiones solo animo panderemus; preces quoque interius effusæ aptius viderentur, vt sic sola in eum interiore affectione eius misericordiam implorarem. Sic quoque sola interiori cogitatione desideria nostra proponi possent nullo penitus verbo prolato. Hoc autem nobis facillimum est, cuncta quæ nos prudenter, aut indiscrete proferimus, interiore cogitatione comprehendi primo necesse est. Poterimus ergo faciliter cuncta concipere nullo eorum deriuato in vocem. Huic respondendum, effusas preces interiori cogitatione, aut questuosa desideria propositа, aut quascunque affectiones sola interiori imagine enarratas congruenter disponi, quæ tamen horum in vocem proponuntur, fructu non carent, fructuosiora enim hæc, quę mens cum voce in publicum effert, vt communiter esse necesse est, quam hæc, quæ sola interiori cogitatione peruoluũtur. In hoc autem vlterius dicendum est, quod quamquam Deo effundi preces nostras sufficerit eas solo interiori actu proponendo, nullo prorsus in vocem resultante, quia ipse scrutatur renes, & corda, sciens quid vnusquisque in abdito pectoris sui gerat, etsi nullus ei illa intelligibiliora expositione quadam reddiderit: Conueniens tamen est verbotenus preces effundere; Deus quoque in voce ad se orari iussit; quamquam ex hoc cuncta, quæ orauerimus, in vocem formare non tenemur. Ad hoc autem rationes fundamentales sunt, quarum prima est; Deus voluit, vt homo, qui creatura sua est, ei obsequium exhiberet, cæteta quoque creata ad hoc subdidit vnumquodque iuxta speciei suæ conditionem, & capacitatem. Quantum autem aliquid huic diuino famulatui abundantius applicatur, perfectius est, à Deoque gratius acceptatur; & quoniam perfectius quis Deo exhibet famulatum, cum ei toto conanime seruit, quam cum ex parte suarum virium famulatur; decuit vt orans eo modo oraret, quo magis omnes vires suas ad diuinum applicaret famulatum. Nam in oratione obsequii cuiusdam Deo genus exhibemus. Quia si quis ad Deum preces fundens, aut affectionem exprimens luctuosamuè proponens querimoniam, solo actu tacitæ cogitationis hoc efficiat, nullo penitus in vocem deriuato, solum Deo intellectum suum, & voluntatem proponit, alias omittens vires diuino cultui applicare. Conuenientior ergo orandi modus est quisquam alius, quo magis vires singulæ ad diuinum aliquid agere famulantur, scilicet, cum intellectu, voluntate, & voce preces funduntur. Nam cum quis verbotenus orat, primo Deo obsequium exhibet in actu interior intellectus, & voluntatis; nemo quippe quidquam ore proferret, nisi primo intellectus, quid proferendum, sit, dictauerit; voluntas autem illud proponendum eligat, illudque executiuis potentiis formandum proponendumque iubeat. Iste autem modus est, quo vniuersæ humanę actiones principiantur per tria principia earum, scilicet, intellectum, voluntatem, & sensum, id est executiuas potentias. De his Arist. Ethi. lib. 6. in principio, scilicet, Tria sunt dominatiua actus, & electionis, intellectus, appetitus, & sẽsus. Post operationem potentiarum interiorum. Scilicet intellectus & voluntatis in oratione, seruit Deo vox nostra in vocali oratione. Nam hæc quoque sicut actus interiores ad diuinum famulatum est; seruiunt quoque Deo in hac oratione virtutes interpretatiuæ, cæteraque locutionis organa in formatione vocũ. Magis ergo Deus à nobis in oratione vocali colitur quam in mentali, quoniam plura, quæ in nobis sunt ad Dei cultũ in vocali quã in ea, quę in actu interiori est dũtaxat, applicamus

A & Deo ampliorem in corpore noſtro famulatum impendimus, nullo in nobis exiſtente, quod ad Dei cultum non aſſumatur. Quaſdam alias cæremonias in ipſa oratione facimus, ſcilicet genua flectimus, & manus in altum tollimus: hæc enim humiliati cordis obſequium ſignificant, in quo Deus nimis colitur proprie, quod Apoſtolus in oratione manus ad Deum tollendas admonebat. Sic patet prima ad Tim. 2. cap. ſcilicet: Volo orare viros in omni loco leuantes puras manus ſine ira, & diſceptatione. Genua quoque flectenda in oratione exemplo ſuo erudit, dicens: Flecto genua mea ad Deum patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti. Adhuc autem, & amplius quæ in Chriſti famulatum redigi poſſunt, omnes partes noſtras redigamus, oculos in Deum orantes erigimus, & ſi vehemens deuotionis motus in nobis ſit, aut feruens amoris ſtimulus, lachrymas dulciſſimas ab oculis fundimus. Et quia hic orandi modus cæteris fructuoſior eſt, ad hunc nos incitat Pſalmiſta Pſalmo nonageſimo quarto dicens: Venite procidamus ante Deum, ploremus coram Domino, qui fecit nos: quoniam ipſe eſt Dominus Deus noſter: nos autem populus eius, & oues paſcuæ eius. Ex his ergo euidenter apparet ampliorem Deo famulatum in nobis exhiberi, cum in voce preces effunderimus, aut luctuoſas querimonias protulerimus, ſingulaque deſideria noſtra voce explicuerimus, quam cum hæc omnia ſola animi actione fiunt. Ideo quamquam Deus

B eorum, quæ dicuntur nihil audiat: omnia tamen intelligat, conuenientius ad eum oratio ſpiritus noſtri funditur, cum in vocalem laudem proponitur, quam cum in ſolam interiorem affectus noſtri actionem Deo ſupplicatur.

Secunda propoſitæ dubitationis ſolutio.

CAPVT LXXVIII.

VOCALIS orationis congruentius, quam in ſolo intellectu faciendæ cauſa ſecunda eſt: quoniam orantes quod deſideramus, nobis fieri petimus, aut animi noſtri amaritudines proponimus, vel cuncta deſideria enarramus: ſed nobis ipſis, qui hæc fundimus cuncta manifeſtiora reddunturſi in vocem illa protulerimus, quam ſi ſolo intellectu hęc fiant. Vocaliter ergo preces fundere conueniens eſt. Huius rationis vigor ex parte eorum, qui orant attendendus eſt: ad Deum namque nihil magis, aut oportet, aut expedit verbotenus orare quam interiori duntaxat actione proponere: nihil magis, aut minus, nihil planius, aut obſcurius Deus, quę volumus, intelligit, cum ei verbotenus deſideria noſtra narramus, quam ſi tacita cogitatione explicuerimus. Hoc autem

C *Nihil melius Deus intelligit, quod voce profertur eo, quod mente ea nobis concipitur.* appareat, quoniam Deum nihil audientem eſſe ex prædictis patet: nihil ergo ei vocali proclamatione poterit inſinuari, ſi illud alias non intelligat. Amplius autem ſi Deo euidentiora deſideria, & qualitates animorum noſtrorum efficeremus, cum ei cuncta in vocem proderemus, quam cum ſola interiori cogitatione propoſita forent: contingeret in Deo eruditione aliquid amplius notificari: quod abſurditate plenum eſt. Item ſi euidentiora Deo fierent, quæ ei in vocem proponuntur, quam quæ ſecreta cogitatione ſeruantur, diſcerni in Deo neceſſe erat euidentius, & minus euidens, obſcurum, & notius in intellectu. Quo fit, vt cum ei cordis noſtri ſecreta in vocem proferremus, intelligere illa perfecte contingeret: cum vero ſola cordis actione affectus noſtros panderemus, imperfecte intelligere eum neceſſe erat. Quo dato in Deo imperfectionem notabilem, motum quoque induci patet, quod conceſſum noſtrum non meretur. Ad Deum ergo nihil differt affectus noſtros tacita cogitatione tractari, quam in clamoſas voces emitti. Ad nos tamen, qui hæc coram Deo noſtro proponimus multum differt: euidentiora ſiquidem nobis deſideria noſtra fiunt, cum ea voce protulerimus, quam ſi ea mentis cogitatione verſemus: particularius enim preces ſenſibiliuſque, atque naturæ humanæ congruentius, in voce noſtra proponuntur, quam ſola intelligentia peruoluuntur. Hoc autem & ſi cunctis hominibus ex conditione humanæ ſpeciei apprehendere natæ per organa euenerit: abundantius tamen in ſimplicibus quam in peritis hæc fient. Hi enim vix ſe ipſos intelligent, ſi ſolo intellectu aliqua ad Deum fundant, excedit enim purum intelligere ad eorum rudem puramque ſenſibilitatem. Conuenientius ergo eſt, orationes noſtras ad Deum in voce fundi, quam intrinſeca cogitatione tractari. D

Tertia propoſitæ quæſtionis ſolutio.

CAPVT LXXIX.

ORATIONIS verbotenus proponendę conuenientius quam alias adhuc tertia cauſa eſt, ex deuotionis incentiuo. Orationes enim obſecrationes, & petitiones, atque affectuum enarrationes Deo factæ, ex deuotione acceptationem merentur. in quibus quanto amplius fuerit deuotionis incentiuum, tanto magis ponderans orationes obſeruationis meritum erit. in eo ergo orationis modo preces fundi decuit: quo in deuotionis feruorem vehementius moueremur. Maius tamen ardoris cuiuſdam prouocatiuum eſt, cum in vocem preces noſtræ funduntur, quam ſi illas in ſecreto noſtri pectoris teneamus: In voce ergo orare conuenientius eſt. Hoc autem in patulum deducitur: quoniam vocibus ea à natura vis inſita eſt, vt animorum prouocatiuæ ſint: cum pertineant ad naturam animæ inquantum eius ſigna ſunt: iuxta illud Ariſt. in primo Perihermenias, ſcilicet. Sunt ea, quę ſunt in voce, earum, quæ ſunt in anima paſſionum notæ, id eſt, voces ſunt ſignatiuæ conceptuũ, & apprehenſionum interiorũ: aliquem ergo vigorem verba ſuper animum habebunt, cum ad eius naturam pertineant. Hoc autem in Rhetoricis perſpicuum eſt: verba namque dulcia congrua prolatione cum vultus reuerentia, vt condecet, & oculorum vigore, atque totius corporis, ſi illa expetunt, motu, recta quoque accentuatione per ſe placent: & ſi interdum in his ſenſus nullus ab auditoribus attendatur, aut ſi ſic verba etiam ſeipſis hoc natiui muneris habent, vt placere poſſint. Hoc autem apparet quoniam frequenter aliqua alicuius ponderis ſententia ruſticanis inculta verbis indecenti ordine incongrua prolatione auditores nihil mouebit, nullas perſuaſionis vires habens: eadem autem prorſus ſententia, quibuſdam verbis compoſita, artificioſo procedens ordine, congrua prolatione, atque corporis figuratione auditores efficaciter permouebit. De viribus autem eloquentiæ quid potuerit apud antiquos Tullius agit in prologo Rhetoricæ veteris. Amplius autem verborum, & vocum quarumlibet efficaciæ panduntur in muſicis harmoniis: namque debite modulatæ admirabiliter quodam exceſſiuo gaudio animos mouent: magnam quoque in deſideriis mutationem auditæ faciunt harmoniæ. Generoſos quippe animos, ſcilicet, liberos ab his, quæ parua ſunt magiſque intendentes eis, quæ magna ſunt, ſecundum naturam nimis iſta mouent, in dulci ſcientia illorum deſideria, atque cogitationes eleuantes, quamquam ante auditas ſuaues has, & prouocatiuas harmonias paſſionibus quibuſdam, aut detenti, aut quodammodo depreſſi forent: trahunt enim eos iſte harmoniæ ad quædam honeſtiſſima multum excedentia hos non valde honeſtos paſſionales actus. Hæc autem permutationis efficacia, & motus factus ab auditis harmoniis, non omnibus ineſt: quoniam non ineſt omnibus generoſum cor: eſt tamen hoc in cordibus naturaliter excellentibus natis magis, atque efficacius immutari per auditum, quam per tactũ, qui inter cæteras ſenſationum vires materialior cunctiſque animantibus terræ communior eſt, id profecto bonum differenter eſt, quo paucorum eſt. Has autem intenſe ſentiebat in corde ſuo melodicarum efficacias magnus ille Ariſt. quem Deus ad altiſſimum ingenii gradum prouexerat. Hic autem iuuenum mores inſtituens in octauo Politicorum large de melodiis egit, diſtinguens Doricam, & Phrigiam melodiam quandam ætatibus quibuſdam conuenire faciens, aliam vero aliis, Phrigiam à iuuenibus excludens, quoniam paſſionalis valde, & à natura eſt. Addit autem ad morum mutationes eorumque confirmationem in bono, aut malo efficaces eſſe tales, aut tales melodias, ſi in eis differenter delectemur. Diſtinguit quoque Ariſtoteles ibidem de muſicis inſtrumentis in quibuſdam dicens, efficaciam ad prouocandum iram, & animoſitatem fore, ſicut ea, quæ meatus vocis longos, & ſtrictos habent, ſi media non habeant reſpiracula, ſicut tubæ claſſicæ, & litui. Aliis autem muſicis inſtrumentis vis eſt ad lætitiam commouere: aliis autem ad paſſionem amatoriam, ſcilicet, venereorum laſciua deſideria: alia autem ad altiſſimæ contemplationis curas ſolicitos reddunt. Hæc autem

E

Quãta in armonia generosos animos efficiat.

F

Quid Ariſt. in politicis de muſica.

nec in

nec in omnibus sunt, nec hi in quibus sunt, plenam harum permutationum ab harmoniis rationem reddere queunt: quoniam non insunt ex fundamentis, aut principiis communibus naturæ: in quibus causæ secundum naturam determinatæ, & nobis manifestæ sunt, sed ex quibusdam valde specialibus naturę viribus: quarum causa magis latet, sicut suo modo in corporibus complexionum particularium rationes non patent: sed ex quibusdam particularibus naturæ accidentibus ista eueniunt. Hæc autem, quæ de harmoniarum efficacia dicta sunt, soli experiuntur, quibus temperies magna organi auditus est, & animus excellenter generosus. Concludit igitur Arist. in prædicto octauo Politicorum quorundam instrumentorum musicorum harmonias iuuenibus circa rectos mores instituendis conuenire, alia vero repugnare valde. Cum ergo voces, & verba efficaciam permouendi cordis continere pateat ex prædictis, conuenientius erit, preces nostras ad Deum in voce fundi, quam sola cordis cogitatione desideria nostra proponere. Hæc autem apparent, quoniam siquis orationes deuotas à viris sanctis confectas, in quibus verborum tenera dulcedo est recitauerit, tantam interdum vocum sentit efficaciam, vt in veras dulces exundet lachrymas, quod contingere nobis non videtur, si solo interiori actu affectus proponamus coram Deo, in verba nullatenus deriuando. Conuenientius ergo fuit in voce orare assistente ad hoc cordis attentatione, quam in sola secreta cordis cogitatione profundi.

Quæstionis propositæ solutio.

CAPVT LXXX.

HIS quoque in vocem formandarum orationum nostrarum causa quarta subit, scilicet, vt non solum nos ipsos in affectum quendam orando vocaliter intendamus, sed vt cæteros quoque trahamus in idem. Cum quis verbotenus orat, & si alii audientes non orent, interdum tamen verborum suorum concitati dulcore ad orandum accenduntur: quod euenire impossibile foret, si sola interiori cogitatione preces fundendæ essent: decuit ergo in voce interdum orari. Hoc autem incitatiuum fuit, vt cunctæ orationes in ministerio Ecclesiæ in voce fierent, & quod ad ipsos Ecclesiasticos ministros attinet, cuncta in vocum diuersa concordia modulatisque proponuntur harmoniis, vt vocum concors diuersitas non paruam audientibus deuotionis procuret dulcedinem. Potissime hæc populo alliciendo facta sunt. His namque auditis populus magis ad cultus diuini ministeria attentus frequentius Ecclesiarum limina visitaret ad domum orationis conueniens: sic quoque fieret, vt sæpius ardentiusque ad orandum incitaretur, quam alias facturus fuisset. Horum tamen nihil accideret, si Ecclesiastici ministri cuncta, quę orant aut recitant, sola cordis cogitatione reuoluerent. Hoc quoque fuit quare in Ecclesiam organorum flatus in ministeriis Diuinis inoleuit. Sic enim abundantius ministerum, quod Deo impendimus honoratur. Multi quoque his concitati vocibus in quoddam deuotę contemplationis genus efferuntur. Hoc autem Dauid speculatus Deum à nobis in musicis organis colendum dicit, vt habetur Psal. vlt. inquiens: Laudate eum in sono tubæ: laudate eum in psalterio, & cythara: laudate eum in tympano, & choro: laudate eum in chordis, & organo: laudate eum in cymbalis benesonantibus: laudate eum in cymbalis iubilationis. Sic quoque Psal. 70. Confitebor tibi in vasis Psalmi, veritatem tuam Deę meus, cantabo in cythara sanctus Israel. Vnde & in veteri testamento hoc inolitum fuerat, vt in honorem Dei ista vasa musica personarent. Sic patet 2. Reg. 6. cap. cum agitur de arca portanda de domo Aminadab in ciuitatem Dauid: Dauid autem, & omnis Israel laudabant coram Domino in omnibus lignis fabricatis, & cytharis, & lyris, & tympanis, & sistris, & cymbalis. Nec solum hoc fiebat specialiter, & quasi à contingentibus in aliquo honore, aut translatione arcę Domini, sed erant de Leuitis instituti, qui soli huic operi mancipati erant, scilicet, vt in vasis musicis cantarent coram Domino, vt patet 1. Paralip. 25. c. quos instituit Dauid, & totus Israel, cum dicitur: Igitur Dauid, & magistratus exercitus segregauerunt in ministerium filios Asaph, & Heman, & Idithum, qui psallerent in cytharis, & psalteriis, & cymbalis secundum numerum suum dedicato sibi officio seruientes: non ergo in conuenienter in nouo testamento factum est, vt in Ecclesia Domino confiteamur canentes in organis. Circa hoc tamen inspiciendum satis est, non eundem prouocandæ deuotionis in omnibus esse modum, sed quidam vocibus delectati accenduntur: hos autem in vocibus orare semper decet, alios quoque vocaliter psallentes audire. Alii vero sunt quibus si interdum deuotionis cuiusdam feruor obrepserit, siquis eis colloqui, aut saltem apud eos loqui cæpit, ab insurgente deuotio ne tepescent. Hoc autem idem fit in quibusdam, vt si tacita cogitatione in Deum succendantur, cæperintque etiam solitarii aliquid ad Deum vocaliter proponere, mox in eis cœptus feruor desistet. His autem expediens est, vt orationes suas ad Deum in secreto cordis sui fundant, nihil vocaliter exprimentes: ab aliis quoque seiungi expedit, ne ab eis vocaliter orantibus perturbentur. Qua in re interior oratio sine vlla verborum expressione interdum valde prodest: primo quoniam quibusdam hoc accidit, vt maiori succendantur feruore: cum interiori cogitatione curas, & affectiones suas peruoluentes id quod cupiunt, Deo exposuerint, quam cum interiorem feruorem in vocem profundunt. Sic namque in passionalibus motibus accidere patet, vt si ira in verba, aut lachrymas prodeat, velociter decocta, aut magis exsufflata expirauerit. Si autem sola interiori cogitatione susceptas, aut existimatas iniurias contemplamur, acriori quodã, atque diuturniori stimulo permouemur. Ob hoc autem Deus Iudæis adhuc imperfectis viris iussit, ne conceptam iram in corde tenerent, sed eos, quibus irati essent, publice arguentes proderunt. Sic enim velocius euanesceret furibundus ille motus, alioquin peccatum in diuturnitate causaretur. Sic dicitur Leuitici 19. capitulo. Ne oderis fratrem tuum in corde tuo, sed publice argue, ne habeas super illum peccatum. Secunda huius ratio est, quoniam plerique lassantur orantes, si semper in voce orauerint. Fiet his ergo in alterutro permutatio, vt sic omne tollatur fastidium, scilicet, vt nunc in voce, nunc in actu interiori preces ad Deum fundant. Ex prædictis autem illatum satis reor conueniens esse, quod quamquam Deus nec aures habeat, nec vllas voces nostras audire queat: conuenientius tamen est voce in plurimum ad Deum preces fundere, quam sola interiori cogitatione peruoluere. Sic quoque patet, licet quadam longa illatione, serpentem hunc Christum, qui Deus erat, inquantum Deus erat, minime audiuisse.

Cur in ministerio Ecclesiæ chorus vtantur sacerdotes.

Vnde organorũ vsus in diuinis officiis.

Pars octaua quartæ metaphoræ. S. Serpens, qui vidit.

CAPVT LXXXI.

CONTINVATA prædicti quarti Paradoxi figurati serie particula octaua est, S. Qui vidit. i. ϕ serpens iste, qui Christus est viderit. Hoc magnis sane inductionibus patet; Christus quippe verus homo erat: ideo et videre, vt cæteris hominibus adiacebat. Amplius autem videre actus quidam animalis est, præ exigens potentiam visiuam, & organa huic actioni subseruientia. In Christo autem potentia visiua, organa quoque videndi erant: Christum ergo vidisse satis patet, nisi quisquam arbitretur Christum non fuisse verum hominem, nec animal, sed corpus phantasticum ex aerea confectum materia assumpsisse; hoc quippe dato Christum videre impossibile erat, corpora namque phantastica quamquam oculorum figuras cæterorumque membrorum lineamenta habere videantur, nihil tamen vident, cum potẽ tiam visiuam non habeant, corpora enim animata nequaquam sunt, de quibus late diximus super 7. & 20. cap Exodi. De Christo autẽ dici nequit, quod phãtasticum corpus habuerit: erat enim verus homo corpus animatum habens, vt in præcedenti particula patet. Identidem autem de Christo, ϕ viderit patet, quia homo erat, nisi eum sine oculis natum arbitrari velimus, aut oculos habentem, à natiuitate tamen cœcum extitisse: nasci enim sine oculis quorundam animalium naturalis conditio est: quamquam sub cute in eis quidam Philosophorum oculos latere astruunt, sicut talpæ sũt animalia sub terra semper habitantia. Nasci quoque aliquẽ cœcum, nec miraculum est, nec aliquid ab exordio sæculorũ insolitum: multi namque visiua potentia orbati nascuntur de quibus in Sacra Sciptura sępe refertur, vt patet de cæco nato; cuius Dominus Iesus oculos aperuit, vt habetur Ioan. 9. ca.

Hoc

A

Hoc etiam experimento tam notum est, vt probatione non egeat. Si ergo horum duorum quidquam in Christo poneretur, quanquam homo foret, videre tamen sic manente impossibile prorsus erat. Ad hæc autem respondendum satis patet, quod Christus, vt cæteri homines viderit, nec prædictorum in eo quidquam fuit. Primum quidem in Christo esse verisimile, nec probabile vllo modo est, sed magis omni verisimilitudini obuiat; nam sine oculis nasci quorundam animalium conditio est; humanæ tamen conditioni repugnat, quoniam homo perfectissimum animalium est; perfectorum autem animalium est oculos habere. Et quamquam in partibus separatissimis à nobis, scilicet, in extremitate terrarum habitabilium, vel vt ita dicam, in angulis mundi gentes quædam monstruosæ valde habitent oculos habentes, & si non sit in eis idem positionis modus, scilicet, quod non habent in eadem parte corporis sic figurata, vt nos habemus; hi autem Ciclopes appellantur, qui vnum oculum grandē quidem dumtaxat habent, & hunc in media fronte locatum, de quibus Isidorus Etymologiarum lib. 2. Horum autem erat poeticus fortassis ille Poliphemus, qui socios Vlyssis per terram Siculorum cum ipso transeuntes naui gio vectos, ad litus autem applicantes puppes, vorauit. De his Ouidius Metamorphoseos lib. 12. & Boetius de Consolatione lib. 4. metro vltimo, quod incipit; Bella bis quæuis operatus annis. Aliæ autem gentes sunt, quæ etsi in eisdem partibus corporis, in quibus nos habemus oculos sitos non habeant; alibi tamen eos habent. Hi enim etsi aliquid pro capite gerant; capitis tamen figuram non habent; oculos in humeris locatos habentes. De his Isidorus Etymologiarum lib. 2. Omnes igitur gentes quantumcumque monstruosæ sint, oculos habebunt, etsi differant in numero, figura, vel positione. Christus ergo oculos habebat saltem vnum; etiam si eum virorum monstruosissimum appellemus. Sed adhuc monstruositas in Christo nulla erat; nam hi, qui monstruosi sunt, inter cæteros contemptibiles reputantur, & nullius auctoritatis viri; quinimo qui in corpore monstra gerunt, in anima quoque mostra magna quamquam occulta gestare creduntur; sicut ait Aristot. in Physionomia, quod animæ corporum qualitates consequuntur. Christus tamen prædicaturus, & disputaturus aduenerat in hunc mundum, vt ex verbis suis patet, cum ad virginem respondit inquirentem ab eo: fili quid feci sti nobis? nam & ego, & pater tuus dolentes quærebamus te. Ipse autem respondit: quid est, quod me qrærebatis? nesciebatis, quod in his, quæ patris mei sunt, oportet me esse? vt patet Luc. 2. capitul. vocat autem ea, quæ patris sui sunt, prædicationem, & disputationem: ipse namque ante hoc in medio doctorum existēs cum eis de legis quæstionibus disceptabat: ibi enim illum domina nostra inuenerat vt patet eodem capitulo. Si tamen Christus corpore monstruosus, aut deformis extitisset, non fuisset permissus ab Hebreis prędicare, aut publice disputare, nec verba sua alicuius auctoritatis haberentur. Amplius autem secundum stare nequit, scilicet, quod Christus cæcus natus ab vtero sit: nam tota euangeliorum continentia eum vidisse manifestat, sic patet Luc. 19. capitulo, quia Iesus vidit Zachæum in arbore, vidit quoque ciuitatem & fleuit super illam, & Ioan. primo, vbi vidit Gamalielem: & fere rarus locus est Euangelistarum, qui eum aut vidisse non proferat, aut ex narratis de ipso vidisse non concludat. Item cæcum esse ab vtero imperfectio magna est: hoc enim modo maior pars delectationis humanæ, & finis nostri, scilicet, intellectionis tollitur: nam oculis plura in rebus comprehendimus, quam per omnes alias potentias sensitiuas simul sumptas, id eo charior nobis est potentia visiua, quam cæteræ sensitiuæ virtutes: sic ait Arist. in primo Metaphysicæ: sensum visus plus diligimus, quia plures nobis rerum differentias monstrat: Christum autem hac imperfectione affectum fuisse magnū inconueniens videbatur. Christus ergo vidit vt cæteri, potentiam visiuam habens, & omnem integritatem naturæ.

Ciclopes vnum in fronte habent oculum.

Gentes in humeris oculos gestantes.

B

C

Pars nona metaphoræ quartæ. scilicet. Serpens, qui non vidit.

CAPVT LXXXII.

HVIVS Paradoxi particula nona occurrit: Qui non vidit, scilicet, quod serpens iste non viderit. Et quoniam contradictoriorum ad idem simultanea impossibilis est veritas, & de Christo, vt homo est, quod viderit inductum est, de eo vt Deus est, quod non viderit prædicari necesse est. Contradictio nāque ad idem fieri debet, iuxta Arist. in elēchis. hoc autem est vt Christum secundum quod Deus est, non vidisse fateamur: Sic enim necesseest. Ea quippe in quibus visio est, oportet vt potentiā visiuā & organa vidēdi habeant, sed in Christo, vt Deus erat, hoc fore impossibile est: in eo igitur vt Deus est, visio impossibilis est, hoc autem satis liquet: nam potentia visiua, & organa videndi in corporeis entibus sunt, Deus autem nec corpus est, nec corporeum aliquid, potentiam ergo visiuam, & organa videndi nullatenus habet. Item potentiam visiuam, & cæteræ sensitiuæ in animalibus sunt iuxta Arist. 2. de Anima. sic quoque in libro de Sēsu & sensato. Deus autem animal non est, nec ens aliquod animatum, potentiam ergo visiuam non habet, & consequenter non videt. Amplius autem in Deo passio nulla recipi valet: videre autem passionem esse patet, Deus ergo non videt. Maior inducitur, quoniam passiones aut imperfectiones quasdam directe dicunt, aut aliquo modo præsupponunt, in Deo autem passio nullo modo est; passio ergo nulla est. Minor quoque liquet, videre quippe potentiæ sensitiuæ actus est: omnes autem sensitiuæ potentiæ passiuæ sunt iuxta Arist. doctrinam, & aliorum loquentium de natura. Item visio in hominibus est, vt per hoc recipiantur rerum species in phantasia: super quas conuertens se intellectus noster intelligat: in Deo autem nulla specierum phantasticarum necessitas est ad intelligendum, ipse enim se ipso cuncta intelligit, visione ergo non indiget.

D

E

Obiectiones penes superiora.

CAPVT LXXXIII.

CONTRA hoc autem aliquis obiicier, quod Deus videat, totus enim sacræ scripturæ canon Deum videre pronunciat. Sic patet Psalmo 33. Oculi domini super iustos, & aures eius in preces eorum. Sic quoque Prouerbiorum decimoquinto capitulo, In omni loco oculi domini contemplantur bonos, & malos: hoc modo fabricatione templi consummata Salomon orabat dominum, vt oculi eius essent die & nocte super domum illam prospicientes eos, qui eius ibi misericordiam implorarent, vt habetur tertio Regum capit. 8. Deum ergo oculos habere, & videre ex his induci patet. Huic autem sicut in superioribus respondendum est, quod Deus neminem videt, nihil que audire potest: sacra scriptura tamen hoc locutionis genere vtitur nostro imperfectiori intelligendi modo condescendens. Nisi enim sic sacra scriptura loqueretur, vulgares intellectus nostri intelligere non valerent, quomodo Deus hæc, quæ apud nos sunt, intelligat. Nos enim magna, aut parua, alba, aut nigra nummos, & figuras, similia quoque cætera visiua potentia iudicantes discernimus: Deum autem omnia hæc intelligere confitemur: ei ergo visiuam potentiam, qua nos hic percipimus attribuenda rectissime sacra censuit scriptura: Deus tamen nec videt, nec potentiam visiuam habet. Ad hæc autem quisquam obiiciet Deum videre confitmans: magna namque Deo imperfectio imposita videretur. nisi videret, audiret, cæteraque sensationes haberet. Nam hæc in animalibus perfectiones quasdam dicunt, sed quamcunque inexistentem rebus perfectionem Deo attribuimus secundum regulam beati Dionysii, secundum quam apud theologos modus est inquirendi perfectiones diuinas, in creaturis enim perfectio magna est videre, & quæcunque sensatio, in Deo ergo hoc erit. Item inter animalia ea, quæ visiuam potentiam habent, perfectionis maioris sūt, quæ aūt natura visiua orbātur potētia, imperfectiora iudicātur. Idē aūt circa auditū est: de Deo igitur iudicabitur, q̄ videat, atq; auditiuam potentiam habeat. Ad hoc autem respondendum est, Deum nec auditiuam, nec visiuam, nec aliquam sensitiuam habere positionē, nec est perfectio in Deo horum aliquid habere, sed potius imperfectio. Cum autem obiicitur, omnes perfectiones in creaturis repertas in Deum referendas, concedendum est; cum autem subiungatur videre, & audire esse perfectiones quasdam. respondēdum erit perfectiones simpliciter, id est, quæ puræ sunt perfectiones, in creaturis repertæ, in Deum referendæ sunt: perfectiones tamen secundum quid hoc non habent. De visione autem,

F

& auditione cæterisque sensitiuis potentiis, hoc dicendum est, scilicet, quod in se quandam perfectionem, & imperfectionem gerant, in Deo autem solæ simplices perfectiones sunt, scilicet, imperfectionibus non commixtæ: videre ergo & audire cæteræque sensationes in eo nullatenus esse possunt. Quoniam tamen videre quandam ex aliqua parte perfectionem gerit, à Deo autem nulla perfectio secludenda est, dicendum est perfectionem illam quam videre dicit in Deo reperiri, non tamen eo modo, quo in animalibus est, sed perfectiori quodam alio modo. Audire quoque quãdam imperfectionem dicit, & rursus perfectionem quandam. Ex ea autem parte, qua perfectionem dicit, audire in Deo est. ex eo autem, quo imperfectionem gerit, ab eo secludendum est, audire autem & videre cæteræque sensationes perfectionem qnandam dicunt, in eo quod per eas omnis cognitio nostra intellectiua suscipitur, sine susceptо namque phantasmate nemo intelligit. Quantum vero ad hoc in Deo perfectio audiendi & videndi est, non quidem quod videat vel audiat, sed quod cognitionem, quæ alias habetur per visum & auditum, in se habet, perfectiusque res non videns, nec audiẽs intelligit, quam si omnia corporeis luminibus conspexisset. Visu ergo & auditu non indiget. Habent autem potentia visiua, & auditiua imperfectionem quandam, quoniam quælibet ipsarum virtus corporea est corporeis organis determinata, & vtens: in Deo autem corporeum nihil est: potentiam ergo visiuam, & auditiuam non habet. Habet autem aliam imperfectionem visiua, & auditiua, & quælibet sensitiua potentia: omnes enim passiuæ virtutes sunt iuxta positionem omnium loquentium de naturã in Deo passio nulla est, visiua igitur potentia in eo nullatenus est.

Habent quoque aliam imperfectionem, quoniam auditiua, & visiua, atque cæteræ sensitiuæ potentiæ ab obiectis, quę sunt aliquid extrinsecum, perficiuntur: sine obiectis namque potentiæ sensitiuæ operationem nullam habent: cum vero obiecta in potentias sensitiuas agunt, in eis sensatio est: Deus autem à nullo extrinseco perficitur, sed in seipso perfectionem suam continet. Videre ergo & audire nequit. Aliam quoque imperfectionem omnes sensitiuæ potentiæ sortiuntur: sunt namque ad intellectum subordinatę, ideo enim eæ datæ sunt: vt per eas tanquam per organa quędam intellectus recipiat, vnde intelligere queat: quia per ipsas recipiuntur species sensibiles translatæ ad phantasiam, super quas conuertens se intellectus intellectionem causat. In Deo autem nullius rei subordinatio est, quia ibi non est magis perfectum, nec minus perfectum; sed subordinatum, & id cui subordinatur, vt inæqualia se habent: in Deo autem hoc impossibile est, quoniam suum esse totum idem ac simplex est: nec est aliquid, quod subordinetur, nec cui subordinetur. Si tamen visiua, & auditiua potentiæ in Deo ponerentur, necesse erat eas diuino subordinari intellectui: vnde aliquid magis perfectum, aliquid autem imperfectius assignari necesse erat: in Deo igitur visiuam, vel auditiuam: aut aliquam sensitiuam potentiam esse impossibile est, quanquam aliquam perfectionem ex aliqua parte dicant: illam enim alias in Deo poni necesse est, sed non cum ipsa visione.

Responsio ad obiectiones superius positas.

CAPVT LXXXIV.

CVM vero ad hoc similiter arguebatur. inter animalia perfectiora esse, quæ potentiam visiuam, & auditiuam cæteraque habeant, quam quæ visiua, aut auditiua carent: conformiter ergo in Deo perfectius erit audire, & videre quam hoc non habere. Dicendum est visiuam potentiam, & videre, atque cæteras sensationes aliqua ex parte perfectionem inducere, & aliunde imperfectionem habere. Non videre autem & non audire perfectionem nullam dicit, quoniam non videre pura negatio est: pure autem negatum est non ens: includit ergo contradictionem quod aliquam perfectionem dicat, aut imperfectionem. Quamobrem in quolibet animali perfectius est videre. q. perfectionẽ dicit: quanquam ex aliqua parte secum commixtam habeat imperfectionem: quam non videre, quod nullam perfectionem dicere potest. In Deo tamẽ accidere sic non conuenit: sic enim in Deo visionem poneremus, necesse est, vt omnes imperfectiones in eo essent, quas videre in cunctis animalibus importat, quod non conuenit: Deus tamen non videns, nec audiens perfectionem in se habet, quã videre, & audire signant nullis stantibus imperfectionibus, quas videre, & audire mixtas habent. In animalibus autem, vt in Deo contingere nequit: in nullo enim eorum perfectio, quæ importatur per videre & audire, reperietur, nisi illud audiat, & videat. Hoc autem euidentius adhuc fit. Videre namque hanc perfectionem dicit & habet, vt per ipsum species recipiantur in phantasia, quibus cognita nobis fiant, quæ aliter cognosci impossibile nobis erat. In Deo autem & si non videat, perfectionem istam reperiemus: ipse nempe non videns omnia intelligit, quæ videns intelligere posset, & adhuc plura, quæ per visum incognita nobis sunt. Identidem & si Deus nihil audiat, cuncta tamen ei liquido intellecta patent, quæ audiendo intelligere potuisset, insuperque plurima quæ auditu nullo cognoscuntur. In animalibus autem hoc non contingit: nullum quippe animal visu carens cognoscit ea, quæ visu cognosci solent, cæteraque animalia id visu apprehendunt: quoniam eas apprehendere nequit, vt videntes comprehendunt. Sic in cæco viro perspicuum est: ipse quidem intelligere nõ valet, quod cæteri videntes visu comprehendunt. In auditu quoque simile reperitur: animalia namque non audientia id apprehẽdere nequeunt, quod audientia animalia cognoscunt: in surdis enim hoc patet, ipsi quidem in genere vocum, & sonorum nihil intelligũt; quod cæteris hominibus in promptu est, quoniam auditu nihil percipiunt. Sic Aristotel. ait 1. Posteriorum, quod necesse est illa scientia carere cuius potentia cognitiua de obiecto illius caremus. Ex his autem illatum patet, Deum nec audire, nec videre, nullamque hoc in Deo imperfectionem dicere: sed potius perfectionem: ex his quoque patet serpentem hunc, qui Christus est, vt Deus est, non vidisse.

Pars decima quarta metaphoræ. scilicet Serpens, quæ sciebat.

CAPVT LXXXV.

IN ea, quod sæpe appello quartum Paradoxon, particula decima est. Qui sentiebat, scilicet quod serpens iste sentiebat. Qualitercunque autem sentire accipiatur, necesse est Christum sensisse, qui serpens dicitur. Christus nempe vt homo verus erat, vt cæteri hominum sentiebat, qualitercunque sentire dicatur. In quo aduertendum sentire multipliciter dici: sentire siquidem interdum pro intelligere: iudicare, diffinire assumitur. Sic enim quandoque de quibusdam astruimus, quam bene, aut pie uerse de fide sentiunt, id est, recte intelligunt, vel iudicant. Ad idem quoque pertinet quod dicimus, aliquam esse conuenientem, vel peruersam sententiam, id est, iudicium, vel diffinitionem. Hic quoque modus in auctenticis scripturis frequens est: quoniam tamen modus iste à propria significatione huius ditionis alienus est, hic sentire non accipitur hoc modo. Sic namque & si verum foret, de hoc serpente quod sentiret, verum etiam foret quod non sentiret, siue de Christo, vt Deus est, siue vt humanitatem induit asserere maluerimus. Sentire ergo hoc modo non conuenit accipi, sed aliorum modorum aliquo accipiendum est, vt sentire pro actu sensitiuarum potentiarum dicatur, siue sensitiuæ interiores, siue exteriores potentiæ sint, aptius tamen de exterioribus quandoque accipitur.

Sentire multipliciter dicitur.

Cum enim videmus, sentimus, cũ auditu & olfactu quicquam percipimus, sentire dicimur. Cùm gustare, aut tangere in nobis est, quilibet nos sentientes appellabit; hæc enim sensitiuæ potentiæ sunt, quæ horum actuum principia sunt. Sic autem de hoc serpente, qui est Christus, dici congruit, quod sentiebat, & non sentiebat, alterum ad Deitatem, aliud vero ad hominẽ si retulerimus. Hic tamen modus huic Paradoxo figurato non conuenit. Sic enim sumptum supra vacuum aliquid faceret in hac serie Paradoxi; nam in primis huius contextus partieulis dicebatur; Qui vidit, & non vidit; audiuit & non audiuit.

Sentire ac non sentire Christo non congruit.

Hæc tamen duæ principales sensationes sunt à duabus præcipuis potentiis sensitiuis. Si ergo cum dicitur; Sentiebat, & non sentiebat pro omnibus sensationis actib. vniuersaliter assumpserimus, superfluè dictum foret, quoniam

idem bis sumebatur. Alius modus accipiendi sentire particularior est, scilicet, pro actu solius tactiuæ potentiæ, qui est tangere: istud namque tactus nomen pro tactiua potentia apud vulgariter loquentes parumper in vsum venit, cuius ratio videtur, quoniam iste sensus tactus generalior est cæteris sensitiuis potentiis aliis diffinientibus sibi certas corporis particulas tanquam organa: tactus autem nullam specialiter diffinit, sed in toto corpore æqualiter est. Nullum namque in toto homine, aut quolibet animali membrum est, aut corporis distincta particula, in qua sensus aliquis non sit, nisi quis calumnietur de partibus non proprie viuentibus, quia sunt complexionis terræ, & modicum accedunt ad participandam conditionem animalis, sic sunt ossa, & vngues atque capilli: iuxta Aristotelis sententiam tertio de Anima in fine. Rationabiliter ergo quasi ex hæreditate assumpsit tactus, vt sensus vocaretur: cum nihil aliud exprimitur potius quam aliorum sensuum quilibet. Iste autem sensus in Christo sicut & nobis fuit: per hunc enim cuncta animalia dolores & delectationes, caliditatē & frigora, mollitiē & duritiem experiuntur, cætera quoque ad hunc pertinentia sensum. Hæc autem Christus in benedicta carne sua pertulit; ipse quippe calorem & frigora, siccitatem & humiditatem tolerauit; cum hæc accidentia sint consequentia speciei conditionem, & non insurgebat ex determinatione complexionis in diuidui, in eo igitur esse necesse erat. Amplius autem Christus dolores pertulit; doluit namque, cum circunciſus est vera eius carne abscissa, quo ad lachrymas coactus est, vt prælibauimus supra in tertia metaphora, famem quoque & viæ lassitudinem pertulit, vt in eodem Paradoxo metaphorico inductum est. Præter hæc autem acerrimos dolores in passione sustulit, sæuis ei inflictis vulneribus: tanta enim horū cruciatuum immanitate permotus est, & hęc, quę ventura erant super eum, amplissime cognoscens, vt patet Ioan. 18. ca. humoris sanguinei guttas exsudauerit: ante quam horum quidquam ei illatum foret. de hoc Luc. 27. Ex prædictis ergo inductum patet, quod serpens iste, qui Christus erat, senserit.

Pars vndecima quartæ metaphoræ, scilicet: Serpens, qui non sentiebat.

CAPVT LXXXVI.

HVIVS iam concludendi quarti metaphorici Paradoxi particula vndecima ac postrema est: Qui non sentiebat: quod ad serpentem, de quo iam largus sermo trahitur, referendum est. Et quoniam liquido comprobatum extitit in prælibatis de hoc serpente, qui Christus est, quod secundum humanitatem vere senserit, restat vt ad eum secundum Deitatem referentes, quod non senserit prædicemus: Christus namque, vt Deus est, in neutro duorum modorum vltimorum sentire potuit. Hoc autem inducitur: nam ad hoc, vt aliquid sensitiuam potentiam habeat, siue sentire actum cuiuslibet sensitiuæ potentiæ appellemus, siue ad tactiuam dumtaxat referre velimus, necesse est, vt virtutem corporalem, & organa sensationis corporalia habeat: in Deo autem hoc cadere impossibile est, quoniam nec corpus est, nec aliquid corporeum habet, eum ergo sentire, vt prædicitur, impossibile est. Præter hoc autem in omni sensatione passionem esse necesse est, quoniam ipsa sensatio est passio: in Deo autem passionem esse impossibile est: eum ergo sentire posse non contingit. Item cum sensatio quęcunque causatur, potentia sensitiua ipsumque animal sentiens à specie obiecti patitur: nihil tamen est, à quo Deus queat pati nullo habente super ipsum potentiam actiuam: Deum igitur aut aliquam diuinarum personatum sentire impossibile est. Item sensus tactus, qui præ cæteris differenter sensus appellatur, est propria virtus animalis: quoniam omne animal sensitiuum est, nec quisquam sensus est, quem cuncta animalia quasi ex natura generis habeant præter tactum. Quædam quippe imperfecta animalia sunt, quæ extremum gradum in cæteris tenent, in quibus sola tactiua potentia reperitur, qua dolorem, declarationem, frigora, & æstum, humidum, & siccitates, durum, & molle sunt sentientia: hæc autem sunt conchilia quædam pertis in mari affixa, quæ natura saxis affixa sunt, quoniam eis nullum motum secundum speciem suam tribuit: nec quidem vllum animal, quantumcunque imperfectum à natura constans esse potest, in quo tactiua virtus non sit: multa tamen sunt, quibus præter sensitiuam, scilicet tactiuam potentiam nulla inexistit. Hæc igitur virtus à natura generis animalibus natura diffinita constat, atque cum ipsa animali natura conuertitur, nihil quippe naturam animalem habet, quod animal non sit, Deus autem animal non est, potentiam ergo tactiuam non habet. Amplius autem tactiua potentia fundatur in extenso, quoniam obiectum suum secundum extensionem actionem suam habet, nec in indiuisibile agere potest: necesse namque est recipiens secundum tactū esse quantum vt diuidi possit: in Deo autem quantitas nulla est tactiua: ergo potentiam in eo esse impossibile est. Aliæ autē multiplices rationes induci possent, quibus amplius euidens foret tactiuam potentiam in Deo non esse, de quibus sufficiant, quæ dicta sunt. Ex prædictis illatum patet, hunc serpentem, qui Christus erat, potentiam sensitiuam tactiuam, & ipsum sentire nullatenus habuisse. Consequenter totius quarti Paradoxi figurati explanatio qualiscunque explicit.

PARADOXON QVINTVM

DE AQVILA.

Quomodo Christus aquila dici possit.

CAPVT I.

ONTINENTIAM scedulæ in sequentibus, quam vestra regia celsitudo mihi seruulorum minimo destinauit, quintum occurrit figuratum Paradoxon. Cuius tenor est: Fuit Aquila, quæ volauit, & non volauit: venit in locum, à quo nunquam discessit: quieuit, & non quieuit: renouabatur, & non renouabatur: gaudebat, & nunquam gaudebat: honorata est, & nunquam honorem suscepit. Hæc autem extrema metaphora ad Christum necessario referenda est, sicut tres præcedentes referebantur, quoniam singulæ eius particulæ nulli nisi Christo conuenire queunt, vt in sequentibus per singula exponendo patefiet. Huius vero prima particula: Fuit aquila secundum historificam, siue literalem expositionem ad Christum applicari nequit, sed metaphoris necessario insistendum est: Christus namque cum vere Deus & homo existeret, aquila esse non poterat. Iuxta eam autem doctrinam, quæ in prælibatis de transumptionibus posita est, necesse est, vt in conuenientib. transumptionibus aliqua similitudo sit eius, quod transumitur ad id, ad quod fit transumptio, quam ob rem oportet aliquam proprietatum concordiam inter Christum & aquilam assignari. Prima autem horum conformitas in volatu est: quoniam inter volatilia nullum æque, vt aquila ad aeris vertices conatur ascendere, altissimum enim volatum habet. Christo autem hoc congruit, ipse nempe altius quam cæteri homines volatum extulit, quoniam ad altissimum volando peruenit locum. Hoc autem liquido in sua ascensione monstratum est: tunc quippe vniuersam elementalem transcendit regionem: septem quoque planetarum excessit orbes: stelliferumque subegit cælum, atque chrystallini, quod firmamentum more sacræ scripturæ appellatur, superauit terga: quod etiam astrologorum, atque philosophātium more primum mobile nuncupatur, extremo empyreo solio collocatus. Hic enim est finis rerum atque vltimum cælum, vbi est gloria beatorum. Sine iniuria igitur dicendum putauerim, Christum quantum ad hoc aquilam dictum, ipse namque super omnia, quæ in vniuerso sunt transuolauit, nec iam vllus ei in tota natura, & rerum vniuersitate locus manebat, ad quem conscendere posset.

A

Secunda conuenientia inter Christum & aquilam.

CAPVT II.

AQVILARVM autem secundam conditionem, qua Christo conuenire queant, quidam non iniuria astruũt oculorum viuacitatem. Ipsæ enim visiuam potentiam, & oculos conuenientius ad acute videndum dispositos, quam omnia animalia habent: nam & si quis cuncta animantia inquisierit, nullum tam acuti contuitus reperire valebit. Hoc autem manifestum redditur: nam cum aliqua lux intensa atque fortis valde est, aliorum animalium oculi nequeunt intueri, quod vespertilionibus, nicticoracibus, & bubonibus, atque noctuis accidit, hæc enim orto sole videre nequeunt, aut debiliter valde vident. Hoc autem ideo euenit, quoniam huiusmodi volatilia debiles oculos habent, & malæ complexionis. Sic ait Aristoteles secundo Meta. sicut se habet oculus noctuæ aut lumen solis, ita se habet intellectus noster ad ea, quæ sunt notissima in natura, scilicet, quod hæ volucres lumen solis intueri nequeunt, sicut & nos ea, quæ sunt principalissima in natura in causalitate: atque per hoc notiora esse debebant, distinctè cognoscere non valemus. Nec quidem in his duntaxat memoratis volatilibus hanc proprietatem causauerimus: sed in cæteris quoque bene complexionatis volatilibus hoc accidit, quod cum lux fortis fuerit, eam contueri nequibunt, quod si eam speculari contendant magnum ex hoc oculorum sequitur nocumentum. Velut si quispiam hominum solem aspexisse voluerit, non valebit. Si vero in hoc eluctatur magnum in oculis visus sui sentiet nocumentum. Sic Aristoteles inquit tertio de anima: excellens sensibile tollit sensationem. Sicut in potentia tactiua intensus valde calor, aut frigus apponitur: in auditiua vero excellens sonus: in gustatiua autem excellens sapor: in odoratiua autem excellens odor: in visiua autem lux admirabilis. In aquila autem hoc speciale ad cætera volatilia, & cuncta animantia accidit, quod nullum illorum sit, cuius acies ad lucem fortem non retundatur, & prorsus obfuscetur. aquilæ autem contuitus nulli quantumcunque luci forti cedit. Inter omnia lucentia, & splendentia solis fulgore nihil maius est, sed ad lucem solis aquilæ acies non turbatur, sed in eum figit intuitum, atque vt omnes, qui de natura loquuntur perhibent solem in rota indeflexo contuitu speculatur, nec magnitudine lucis oculos claudere cogitur. Hoc etiam est, quo aquilæ velut naturali quodam experimento proles proprias, & degeneres contuentur. Est enim, vt interdum aliæ volucres in nido aquilarum proles à se editas reponant: aquilæ autem velut quadam suspitione permotæ ab alienis proprias proles discreturæ singulos pullorum in vnguibus contra solem leuant, vt radios solis directo lumine contemplentur. Qui autem horum ad solem immotos apertosque tenuerit oculos: vt vera progenies ab aquila reputatur, atque filiali charitate diligitur & nutritur. Qui autem hunc splendorem ferre non potentes oculos in aduersum contorserint, aut clauserint, tanquam degeneres hoc experimento probati à nido abiiciuntur. De hoc Isidorus Etymologiarum libro vndecimo, & de proprietatibus rerum libro decimooctauo.

Aquilæ sunt acuti visus.

B

Quo periculo aquilæ proprios pullos ab alienis discernãt.

C

Christus aquilæ similitudinem gerit, & quædam de Christo.

CAPVT III.

IN hoc autem quod de aquilis dictum est, Christus aquilarum magnam similitudinem gerit: nam velut aquilæ inter cætera animantia fulgorem solis acutius contuentur, ita & Christus inter cæteros homines essentiam diuinam acutius, atque immediatius contemplatur, angelos quoque in hoc excellit. Nec quis nos hæc de Christo, vt Deus est, sermonem agere putet, hoc enim modo se ipsum intuetur, nec ad aliquem alterum conferri potest: sed de Christo, vt homo est, loquimur. Sic enim acutius cæteris hominibus comprehensoribus, siue viatoribus diuinam contemplatur essentiam. Angelos quoque valde in hoc excellit: nam animæ illi benedictæ Saluatoris nostri data est sapientia sine mensura, quæ est sapientia infinita, aut cognitio omnium eorum, quæ Deus nouit. Sic habetur Ioannis capitulo primo: Datus est ei spiritus, & non ad mensuram: de cuius plenitudine omnes accepimus: & secundum Apostolum in eo omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ Dei absconditi sunt. De hoc magister tertio Sententiarum distinctione decimaquarta. Vnde anima Christi cuncta nouit, scilicet quæ sunt, & fuerunt, atque futura sunt. Amplius autem habuit priuilegium, quod nemini vnquam datum est: nam quod cæteris hominum, qui boni sunt, post mortem accidit, ei in vita inerat, & dum pateretur, & mortuus extitit, & vt generaliter dicam ab instanti conceptionis hoc habere cepit, postea vero habere nunquam desiit. Cæteri enim, qui pie viuunt, dum eis vita manet expectant bonum illud extremum, quod in diuina visione consummatur: dum autem superstes eis vita est, hoc nulli conceditur, sed id solliciti semper inquirunt, & ob hoc theologici doctores, omnes, quibus adhuc præsens vita agitur, viatores dicunt. Nam hoc quod appetunt, nunquam datur: sed illud semper attenti prosequuntur: vnde quasi quotidianam viam agerent, sunt. Qui vero corpore soluti in Domino optimam dormitionem acceperunt, in vita æterna beati atque diuinam essentiam videntes nihil vltra desiderant, quoniam omne bonum quod desiderabant assecuti sunt. Isti autem theologicos doctores, comprehensores appellãtur, quoniam bonum quod desiderabant, iam possident nihil vlterius inquirentes. Hoc modo Christum comprehensorem, dum in carne inter nos viueret, appellabamus, bonum namque maximum omniũ hominum, & Christi vt homo est, ipsa diuinæ essentiæ visio erat, hoc autem iam tenebat. Fuit enim in homine Christo ab exordio conceptionis suæ: nam diuinum verbum sibi hominem Christum vniuerat, idec anima benedicta eiusdem semper aperte diuinam contemplabatur essentiam, per hoc totam suam beatitudinem adepta: in hoc quippe tota humana consistit fælicitas. Hanc autem visionem conformiter Christus tenuit, dum inter nos in carne viueret, & dum cruciatus acerrimos actualiter in ipsa passione toleraret: sicut & nunc cum in empyreo sedet à dextris Dei: necesse est ergo, vt velut nunc, quando in empyreo cælo est, vbi glorię locus ponitur, eum comprehensorem appellamus: ita & ante passionem suam eodem fundamento necesse erat, eum comprehensorem & fælicem prædicare: hoc autem nemini nisi ipsi beata Trinitas contulit: nullus ergo hominum aquila conuenienter dici poterat præter Christum. Ex eodem autem fundamento insurgit, quod Ioannes Euangelista in aquila figuratus est vnum de quatuor animalibus, quæ vidit Ezechiel ante thronum maiestatis Dei. Sic quoque eum figurat Ecclesia cum describit quatuor animalia ante thronum sedẽtis, quoniam inter omnes euangeliorũ scriptores, nemo tam profunda indagine Deitatis mysteria perscrutatus est. Cæteri namque circa assumptę humanitatis conditiones magis peruagati sunt. Ex præpositis ergo aquilarum proprietatibus, & plerisque aliis, quæ applicari possent, Christum conuenienter aquilam dici patet.

D

Cur homines dum viuunt dicuntur viatores.

E

Christus fuit in via comprehensor.

F

Pars secunda metaphoræ quintæ, scilicet Aquila, quæ volauit.

CAPVT IV.

HVIVS extremæ metaphoræ particula secunda est: Quę volauit. Hoc autem Christo, de quo hæc exponenda proposuimus, in literali sensu non conuenit, sed ad metaphoras necessario redeundum est: volare equidem in literæ cortice volucrum naturalis conditio est: Christus autem nec volucris est, nec alatus, quoniam verus homo erat, volare ergo ei in metaphora conuenit. Quo pacto hic integram, absolutamque transumptionem fieri necesse est, sicut in prælibatis tertiam metaphoram exponentes explicuimus, fit namque dupliciter transumptio, scilicet, perfecta & secundum partem: transumptionem secundum partem appellare consueuimus, cum propositionis subiectum transumptum est prædicato non transumpto, sed in sua proprietate manente, aut cum prædicatum transumitur nulla in subiecto transumptione facta. Perfectam autem, & absolutam transumptionem nuncupare consueuimus, cum in prędicato, & subiecto transumptio est, nulla manente vocum proprietate

A primaria in contextu. Sic autem hic factum est, quoniam aquila omnium prædicatorum, quæ in hoc figurato Paradoxo extremo ponuntur, subiectum est: ponitur autem secundum transumptionem. CHRISTVS quippe secundum rem aquila non est, sed transumendo. Istud quoq; primum prædicatum, scilicet. Quæ volauit, transumptum est, volatus siquidem de Christo secundum literam dici non potest, quoniam non volauit, sed per aliquam attributionem.

Christus volauit

Hæc autem particula: Quæ volauit, Christo conuenit, qui aquila est, homo autem vt homo est, quod ad ascensionem suam in cœlum referendum est: nam sicut volucris, cui volatus ex naturæ proprietate conuenit, volans alta transcendit, & quæcunque loca petit, in quæ eam voluntas, aut naturæ inclinatio duxerit: ita Christus in ascensione sua altissima conscendit loca. Hic autem Christi motus ad astra congrue volatus nomen accepit: quoniam ipse verus homo erat hominibus autem conuenit motus progressiuus, quia pedibus mouentur, & non alis. Motum autem hunc eum duntaxat, qui in processu per planum est, dicimus hunc, qui super partes solidas ipsa animalia sustinere potentes fit: per aerem vero nullus motus progressiuus est, quia aer elementum raræ substantiæ est, nullum animal magni ponderis sustinere potens. Quod igitur Christus in aerem scanderet, altiora quoque vltra aerem peteret, non accidebat in modum ambulationis, quæ est motus progressiuus pedibus incitis factus: sed ad volatum pertinet. Sic ergo conuenienter dicitur quod volauit. Nec quidem volatus duntaxat iste fuit, sed vltra volatum aliquid: volatus namque tunc est, cum volucres per aera mouentur suis alis, incitæ atque regulatæ: quā quam autem volucres grauia corpora habeant, etiamsi non ita grauia, vt homines; latitudine tamen alarum, & aliarum plumarum corporis se mouentes, ne cadant sustinentur, sub se aerem quo teneantur colligentes.

B *Cur aues in aere detineri possunt.*

Aer autem quanquam leue corpus sit, aliquas tamen vires habet ad sustinendum corpora non valde grauia, quoniam non est corpus penitus rarum, quo pacto aues in aerea tenentur regione.

Aues in ignea regione non possunt sustineri.

CAPVT V.

IN regione autem aerea quanquam aues pennis incitæ sustententur: si tamen igneam peruolare vellent regionem, in ea sustineri non possent. Nec hoc quidem quisquā ex hoc precise euenisse arbitretur: quia ignis calore suo eas consumens occideret, sed ex aliis adhuc causis.

C Harum prima est propter inspirationem, & respirationē: non enim possent volucres in ignis sphæra inspirantes anhelitum trahere: quia id de quo anhelitum conflantes ducimus & emittimus, aer est & non ignis.

Secunda in his causa est, nam quanquam volucribus alæ insint, quibus per alta substententur, & ignis conditio eas non occideret, possentque ibi inspirare, & respirare, ibi tamen se substentare non possent: vt enim alites volent coexigitur, vt alarum extensione hoc efficiant, substinentes se in illo elemento, per quod volatus iste fit. Sicut in aere euenit: in eo namque ad eas sustentandas sufficiens virtus in pennis est. Ignis tamen hoc nequit, quia corpus subtile valde & rarioris substantiæ, quam sit aliquod corpus in tota elementorum aggregatione, non ergo habet vires ad aliquid in se sustinendum: quanquam igitur satis volucres conarentur alis incitis se in igne sustinere, eis tamen effectus non contingeret, sed necessario inde in inferiora corruerent.

Ignis est rarior substantia cæteris elementis.

Hoc autem liquide comprobatur in hominibus secundum artem natatoriam. homines quidem & cætera animalia nullo adhibito artificio, aut solertia corporis super terram substinentur, nec inde in aliquid alterum ruere valent præ densitate, & duritie, atque compactione substantiæ eius. Si tamen homines aquis incumberent, quæ terra rariores sunt, atque minoris potentiæ ad aliquid super se tenendum: nisi homines quadam arte, aut indicta solertia manus, & brachia crura, & vniuersum corpus ad se tenendum permouerit, submergi eos necesse est. Sic quoque in auibus ad alterum relatis est: nam velut aer nullatenus hominem tenere volantem potest, qualitercunque corporis sui membra mouerit: quia raræ substantiæ, & paucarum virium est.

D

Sic quoque ignis alites per eum volare conantes tenere non poterit: quoniam subtilius & rarius inter omnia corpora elementalia est. Christus tamen volauit per ignem: quia ad cælos conscendendo per ignem transire necesse erat: ascensio ergo Christi ad cælos plusquam volatus fuit. Amplius autem volucres non solum per ignem volare nequeūt, sed difficilius per cælum volaturæ erant, aptius quidem, si per igneam regionem alites volantes substinere possent, quam per cælestem magnitudinem. Nam ignis & si leuissimum rarissimæque substantiæ inter omnia elementaria corpora sit, aliquam tamen quasi densitatem habebit, secundum quam aliquid in eo quodammodo tenere possit, quia corpus elementale est. In cælo autem horum nihil est, quoniam cælum elementale corpus non est, nullam elementalem in se conditionem habens: in eo igitur volucres nullatenus substineri volando possent, nec ad se sustinendum adiuuare: per cælum ergo volucribus impossibilis volatus est, & adhuc difficilior quam per ignem. Christus tamen in ascensione sua septem erraticorum astrorum penetrauit orbes, octaui cæli quod stellatum aut signiferum dicitur, transcendit magnitudinem, nonique cæli quod chrystallinum dicitur aquolam excesit substantiam, empyreum extremo vniuersitatis margine situm regnaturus conscendens: maior ergo Christi, quam cuiusque alitis volatus fuit.

E

Nunquid Christi volatus in ascensione naturalis fuerit, vel potius supernaturalis.

CAPVT VI.

IN his autem nunc inquirendum restat, an volatus iste CHRISTI super æthereas sedes naturalis, aut supernaturalis fuit. Huic quisquam forsitan respondebit, hunc fuisse naturalem motum: nam tunc aliquid naturaliter fieri ab aliquo agente dicitur: cum à principio intrinseco illius agentis fit. Sic est sententia Aristotelis secundo Physicorum, cum dicitur: natura est principium motus, & quietis eius in quo est: cum vero res aliquid agit cum actiuum principium intra ipsam non est, motus ille naturalis non est: in CHRISTO autem huiusmodi erat. Ipse namque in se Deitatem habebat, cum esset secunda persona in beata Trinitate; Deus autem istum ascensum facere potest; erat ergo naturalis ista ascensio. His autem dicendum est, quod quanquam Christus in se Deitatem haberet, & per hanc cuncta quæ dicta sunt, & omnia quæcunque vellet, facere potuisset; motus tamen iste ascensionis in cælum naturalis non erat, quoniam Deus non est principium actiuum naturale, sed super naturam. Item si hunc ascensum naturalem fuisse diceremus, quoniam CHRISTVS dum virtute diuina inexistente sibi hoc operatus est, inferri necesse erat, omnia Dei opera naturaliter facta extitisse, quoniam ipse illa virtute sua effecit; sed hoc nemo catholicorum fatetur; nihil enim eorum, quæ à solo DEO facta sunt, naturaliter factum confitemur, sed cuncta ex infinita potentia, vel supra naturæ vires. Amplius autem necesse esset, vt cuncta miraculorum genera naturaliter fierent. Deus namque omnia illa naturali sua virtute efficit extrinsecus nullo quæsito, sed fides non fatetur miraculosas operationes naturaliter fieri, cum omnes, qui recta sapiunt, distinguant operationes miraculosas contra operationes naturales.

F

Præter hoc autem si ascensionem Christi ad cælos motu naturali factam diceremus: quoniam ipse diuina virtute quam in se habebat, hunc effecit motum, pari fundamento dicere compellemur, quod omnes operationes CHRISTI miraculose ante passionem suam naturaliter factæ sunt; cum eadem inexistente sibi virtute hæc ageret. Hoc tamen singuli catholici diffitentur, & tanquam hæreticum damnant, asserentes supra naturam extitisse omnes huiusmodi actus. De Angelis autem è contrario loquimur dicentes, quod omnes operationes quas inter nos habent, naturales sunt, quoniam actio eorum dūtaxat in principiis actiuis naturæ fundatur. Sic enim dicetur, quod nullus angelorum lignum, aut stipulā combuiere

A

poterit, nisi ei ignem applicuerit: si tamen ad hoc in se vllam habere virtutem efficacem, nullo apposito igne quæcunque combustibilia exureret. Sic quoque nemo angelorum aliquid infrigidare valebit, nisi ei aliquid frigidum formaliter, aut effectiue apposuerit. Hoc pacto omnes actus angelici inter nos super res corporales vocantur naturales, quoniam nullam habent virtutem immutatiuam harum corporalium rerum, nec aliquã actionem naturalem principiare possunt, nisi applicãtes naturalia actiua aliis naturaliter adpassionẽ dispositis. In Deo aũt sic non est, qm̃ ipse nihil agit in hæc inferiora virtute naturalium rerum, applicando naturaliter actiua passiuis naturalibus: sed se ipso nulla extrinseca adiuncta virtute hoc agit. Vnde si quid calefacere voluerit igne apposito non indiget, sed confestim vt voluerit comburetur sua efficacia infinita. Conformiter si quidpiam infrigidare voluerit, nullum frigidum naturaliter actiuum apponet, sed se ipso illud mox, vt voluerit infrigidabit. Actus ergo diuini ad has res naturales dici conuenienter nequeunt: nullis namque naturalibus virtutibus ad hos efficiendos vtitur, sed suo infinito vigore id efficit. Et quoniam Christus Deus erat, cũ aliquid tanquam Deus, aut diuina virtute efficeret, actum illum supernaturalem dici necesse erat. Sic enim de hoc ascensu dicendum est, quod iste Christi ascensus ad cælos naturalis non erat, sed super naturæ cursum.

Deus quo mõ agat in hac inferiora.

B

Notandum penes supernaturalem Christi ascensionem.

CAPVT VII.

CIRCA hanc Christi ad cælos ascensionem considerandum est, quod quanquam hæc supernaturaliter, & tanquam priuilegium ei collata est, inquantum naturæ excedebat vires, ei tamen soli non concessum est, sed omnibus quoque qui sanctam in Domino dormitionem acceperunt, concedetur: nam in cælum empyreum post carnis resurrectionem portabantur. Fuit tamen in hoc Christo collatum priuilegium inter cæteros resurgentes, quoniam ipse primus in resurgentibus fuit: vnde cum Apostolus primitias resurgentium vocat, id est, quod primus futuræ resurrectionis exordium dedit. Sic quoque primus in astra ascendit. Nec valet si obiicias de aliquibus, qui ante Christum surrexerunt: sicut de illo, quem suscitauit Elias, vt habetur tertio Regum decimo octauo capitulo. & de illo, quem suscitauit Elisæus. vt habetur quarto Regum quarto capitulo. Multo enim tempore hęc facta sunt ante Christi resurrectionem, & natiuitatem: nam omnes hi, qui surrexerunt, iterum morituri reuixerunt. Christus autem fuit primities resurgentium: quoniam sicut in generali resurrectione nunquam morituri resurgemus, ita & Christus immortalis factus surrexit, iuxta illud Apostoli: Christus resurgens à mortuis iam non moritur, & mors illi vltra non dominabitur. Hoc autem quod priuilegium esse dicimus in ascensione ad empyreum, non est existimandum, de animabus bonorum intelligi: cum à carne solutæ illuc ante resurrectionem deferuntur: nam animam illuc tendere si sola ascensio in cælum attendatur, miraculum nullum est. Nam eum actum supernaturalem appellamus. qui in agente principia efficaciæ nulla habet, sed potius contra communes aliarum actionum modos est: animam tamen in cælum scandere contra naturam, aut supra naturam non est. Sicut enim ignem ad cælum vsque ascendere contra naturam: aut miraculum nullum est: quoniam nullum est, quod illum deprimere debeat, quia illud graue non est, sed leuissimum elementalium corporum: ita & animabus non est supra naturam in cælum, & supra cælum scandere, cum nullam habeant grauitatem: anima enim, nec corpus est nec corporis conditionem vllam habet: secundum quam in ea aliquid deprimens, vel aggrauans consequatur, vt descendat. Adhuc autem rationabilius est animam ascendere posse, quam ignem: nam ignis corporea substantia est, contrarietatem habens ad alia elementaria corpora, contrarietas autem impeditiua est: vnde non poterit actio perfecte explicari in eo, sicut in illo, quod contrarietem nullam habet. Anima autem rationalis, nec corpus, nec corporis particula est, aut aliquid conditionem corporis habens, nec quod ad aliqua corpora contrarietatem habere queat, nec aliquid sibi resistere poterit, sicut igni resistit. Potest ergo anima libere sursum, aut infra moueri, nullo sibi corpore naturali impediente. Habet autem anima istum motum ascensionis perfectius, quam ignis: quoniam quanquam ignis ad concauitatem vsque orbis lunæ perueniat, ipsam tamen cælestis corporis substantiam penetrare nequit. Eum namque & si penetrare conaretur, cælestia corpora impedirent: anima autem his obicibus detineri non potest: corpus namque in alterum corpus dumtaxat actionem habet, anima autem corpus non est: ipsa igitur ab eis impediri nequit, quin ipsa penetret. Ex prædictis illatum patet, nullam esse supernaturalem operationem, aut miraculosam, animam in cælum ascendere, nec quauis adiuncta virtute extrinseca indiget, vt in cælũ ascendat, sed sua naturali virtute, scilicet, quia nec corpus est, nec corporum conditiones trahit, libere ascendere, aut descendere quo voluerit habet. Sed dicendum in his est, priuilegium animarum sanctarum in hoc esse, quod animæ corporibus vnitæ in resurrectione in cælos ascendant post corporum resurrectionem. Hunc autem actum qui à principiis operantis rei expleri non posset, ab extrinseco autem adiumentis appositis completur, supernaturalem esse dicimus. De hoc autem necessario sic dicendum est, quia in generali resurrectione reunitis animabus ipsis corporibus, habebunt corpora conditiones elementares, scilicet, grauitatem, & densitatem: secundum hoc autem natura obstat, vt corpora nostra ascendere queant: quod igitur tunc ad empyreas transuolent sedes, supernaturali munere actum erit. Hoc autem in corporibus nostris proueniet ex dotibus corporum gloriosorum: erunt namque facta corpora immortalia, & vniuersaliter impassibilia, & agilia, ita vt in momento vbicunque placuerit esse possint, etiamsi loca illa inde valde distent. poterunt quoque quęcunque obstantia corpora penetrare non impediente quouis oppositio. Sicut in resurgente Domino Iesu factum esse dignoscitur: quoniam ianuis clausis intrauit ad discipulos, vt habetur Ioannis vigesimo, & Lucæ vigesimo secundo capitulo. Alias quoque multiplices dotes gloriosa corpora habebunt, de quibus nunc non est per singula enarrandum.

Quia Christo primus surrexit ideo primus ad astra ascendit. Cur cũ alis prius surrexerint Christus sit dictus primitiare surgentium.

C

Nunquid Christus à seipso, aut adiuuante extrinseco cælos ascenderit.

CAPVT VIII.

EX prædictis autẽ aliquod dubium suboritur, cum Christum ad cælos ascendisse dictum sit, an à seipso illuc scãderit, aut ab alio illuc deportatus sit, scilicet, an aliqua virtus qualiscunque efficiens hanc ascensionem fuerit Christo nihil agente, aut ad hoc saltem adiuuãtem potentiam aliquam habuerit. Huic respondendum est, quod si aliquod de naturalibus corporibus in cælum transferendum foret, necesse erat, vt illuc ab alio deferretur: per se enim nequibat ascendere. De Christi autem corpore aliter sentiendum est: dicendum enim, ipsum per se nullo apposito adiutore in cælum scandere potuisse duobus fundamentis. Primo autem, quoniam ipse Deus verus erat: ideo quodcunque facere voluisset, facillimum erat in hoc nullo egens auxilio extra petito. Ob hoc autem Christi volatus in cælum non dicitur assumptio, sed ascensio, quia assumptionem appellare consueuimus, cum aliquod corpus in cælum tendit, aut in quemlibet locum alicuius celsitudinis, illum non suis viribus petẽs, sed alia potẽtia latum: ascensionem vero tunc dicimus, cum in cælum, aut in quaslibet altitudines quodcunque fertur corpus à nullo motum, sed suis viribus agens: Christum igitur in virtute sua ascendisse fatemur. Amplius autem Christus cum in cælum ascendit, glorificatum gerebatur corpus: est autem glorificatorum corporum conditio, vt in momento vbicumque voluerint esse possint: hac ergo agilitate Christus dotatus, vt gloriæ corporis sui effectus compos, nulla adiuuante virtute fultus, solis dotibus suis in cælum subito scandere poterat: hoc vero secundum erat, quo in virtute sua illuc moueri potuisset. De hoc autem dubium nullum extat, nec quisquam ambigendum putabit, an Christus potuerit ad cælos per se ascendere, vel necesse fuerit, quod ab aliquo agente extrinseco iuuaretur.

Anima non supernaturaliter, sed naturaliter supra cælos scandit.

D

E

Quod ipse resurrectio nem cælos ascendens sua supernaturale est.

F

A *Dubitatio an Christo aliquo instrumẽto vsus sit in ascensione. Actuũ primo capitul.*

Sed in hoc dubitandi aliqualis videtur origo, scilicet, an Christus cælum ascenderit in aliquo corpore, tanquam instrumento ascendendi subleuatus, aut ab aliqua virtute naturali, vel intellectuali adiutus: nam & si Christus seipso sua virtute fultus ascendere poterit, liberum tamen ei videbatur an in aliqua re instrumentaliter, aut alias ascendere voluisset. Ad hoc autem quisquam obiiciet Christum non ascendisse in cælum suis viribus fultum, sed ab alio fuisse portatum: quod primo inducitur ex eo quod habetur Actuum primo capitulo, vbi introducitur Christus loquens post resurrectionem suam de Spiritus Sancti missione, & concluditur de ascensione eius scilicet & cum hæc dixisset, videntibus eis eleuatus est, & nubes suscepit eum ab oculis eorum. Qui autem eleuatur, non mouetur à seipso, sed ab altero: de Christo tamen ascendente dicitur, quod eleuatus est. Item quod mouetur nube suscipiente, à nube mouetur, & suis viribus nihil agit: de Christo autem sic sciptura refert, dicens: Et nubes suscepit eum ab oculis eorum. Item, & si Christus suis viribus fultus ascendere potuisset, rationabile tamen valde erat, vt aliquid Christum ascendentem adiuuaret, aut eum illuc deferret. Sic n. Dominorũ magnatumque conditio peruulgata est, vt quanquam plurima seipsis agentes efficere possent, nihil tamen efficere velint, sed à seruis suis hæc fieri iubeant: in Deo quoque notum erat seipso cuncta calefactibilia, aut combustibilia, calefacere, aut comburere posse, frigefactibilia quoque frigefacere, nulla aut caliditate, aut frigiditate apposita: sed horum nihil seipso agit: quin potius igni cæterisque naturalibus agentibus id permittit agendum. De Christo ergo non dispariter censendum videtur, vt quanquam seipso in cælum ascendere potuerit tamen ab aliquo angelo, vel nube illuc portatus sit. Hoc enim modo debitum famulatum à creatura susciperet, non tanquam alieno præsidio egens, sed propter excellentiam suam faciendo sibi à ministris suis impendi famulatum.

B

Responsio dubitationis tacta præcedenti capitulo.

CAPVT IX.

HVIC respondendum est, Christum ascendentem in cælum à nulla virtute creata agente, aut instrumentali illuc portatum, scilicet, ab angelo deferente, vel à nube, in qua deferretur, sed suis dumtaxat viribus fultum ascendisse: in hoc enim nullius extra petita egebat ope, nec eã expetere conueniens erat. Cum autem de nube obiicitur, de qua dicitur Actuum primo capitulo, quod susceperit CHRISTVM ab oculis Apostolorum, & sic in cælum portatus est. Respondendum est, quod nubes illa Christum in cælum non detulerit, nec portare potuerit, sed ipse per se Christus ascendebat in altum. In quo considerandum est; quod CHRISTO in monte Oliuarum colloquente discipulis suis, iam termoni vniuerso fine imposito descendit nubes, quæ Christum circumdedit, & in illa ascendit in cælum. Non est autem in hoc quorundam insistendum iudicio, scilicet, quod nubes ista, de loco aliarum nubium ad montem Oliuarum, in quo Christus ascensurus erat, descenderit, eumque circumderit, & postea cum ipso eleuata fuerit: hæc omnia ipsa ex seipsa agente, tanquam ex inclinatione. Nec id quoque arbitratu dignum est, quod simplicium multorum sententia celebratur, scilicet, quod nubes hæc iussu Dei ad locum, in quo Christus erat, descenderit, & post eum eleuauerit: hæc tamen falsa liquido comprobantur. Primum autem, cum dicitur, hanc nubem seipsa ad locum, in quo CHRISTVS erat, motam descendisse. Nam hoc pacto nubes illa naturali sua inclinatione ferretur, sed eius naturalis impetus erat, vt moueretur ad locum aliarum nubium, quod non contingebat in illa nubecula.

C

Demonstratio quia Christo circũdatus est delatus in cælũ.

Apparet autem hoc: nam sicut in elementaribus corporibus sic est, quod illorum quodlibet naturaliter feratur in locum confinationis, vbi est propius, atque naturalis locus eius: ita quoque nubibus inerit, vt naturaliter in locum sui cõseruatiuum moueantur, nec in alterum locũ ferri possunt, cũ ille non sit conseruatiuus complexionis earũ. Naturali ergo motu nubes illa, cum Christus ascendit, de loco cæterarum nubium vsque ad pedes eius descendere non potuit. Quod si quisquam dicere maluerit, hanc nubem motam fuisse impulsam ab aliquo ventorum spiritu eam iaciente in partem illam mundi, in qua tunc Christus erat, stare non potest: nam cum nubes spiritibus procellarum impellentibus moueretur, necesse est contra illam partem mundi moueri, contra quam venti impellentes flant: fit autem iste ventorum impulsus ab angulis mundi in alios angulos: non enim dici potest hanc nubem incitante vento fuisse propulsam: quoniam ventus non flat à summitate cæli directe versus terram, sed ab angulo mundi ad angulum. Sic dicitur Psalmo centesimo trigesimo quarto, scilicet: Qui producit ventos ab extremo terræ, scilicet, ab angulis mundi, vel punctis oppositis horizontis, sed hanc nubem motam dicunt de loco aliarum nubium ad pedes Saluatoris nostri ascensuri venisse, à nullo ergo ventorum spiritu mouebatur. Nec astrui quidem potest hãc nubem solo Dei iussu nullo superaddito ad pedes Christi descendisse: nam ad hoc, vt nubes ista nullo addito seipsa diuinam expleret iussionem, necesse erat, vt per se intelligens esset: nubem autem quid à Deo iuberetur, intelligere impossibile erat, cum sit creatura irrationabilis prorsusque inanimata: mandato ergo Dei nubes ista dumtaxat moueri non potuit. Amplius autem si Deo iubente nubeculæ illi se ad Saluatoris pedes inclinaret, ipsaque hoc intellexisset, non descendisset solum à Deo iussa. Nam ad hoc, vt hoc nubes seipsa efficeret, necesse erat, vt in illa principium aliquod operatiuum huius esset, quo efficax huius esset: alioquin id efficere nequiuisset: velut si cuipiam Deus iubeat in cælum ascendere, nullum ei modum ad ascendendum tribuens, ascendere impossibile erat: nam in se vires nullas principii motiui efficaces huius habet: quanquam ergo Deus illi nubi iussisset, vt ad pedes Christi vsque descenderet, & hoc intellexisset, efficere tamen nequiuisset deficiente agendi principio. De hac igitur nube dicendum est, Christum voluisse, vt ei tanquam creatura suo creatori consentanea ei aliquem famulatum exhiberet circundando corpus eius dum ascendebat. Et quoniam ipsa per se solam hoc efficere nequibat, iussit Christus angelis suis, vt eam de loco aliarum nubium deducerent. Siue autem angelus hanc nubem deducẽs vnus fuerit, siue plures, nihil differt, vtcunque tamen eam aliqua virtute angelica deductam esse necesse est: hi autem eam vsque ad Christi pedes humiliauerunt: cum autem Christus ascendere cæpit, angeli quoque illam nubem mouerunt, vt ei coniuncta foret sub eo posita quasi sedes, & circundans corpus eius, alioquin enim nubes ista directe ascendere nequiuisset in cælum, vt ascendit. Quod si dicendum foret Christum in hac nube in cælum portatum, necesse erat, vt eam ab angelis motam existimauerimus, & intra eam Christum, tanquam in sella gestatoria portatum fuisse.

D

E

De nube qua Christo circũdatus est delatus in cælũ.

F

Dicendum tamen est hanc nubem non gestauisse tanquã sedes Christum in cælum, nec ideo ad pedes Christi stantis in monte Oliuarum descendisse, vt inde Christum ad cælos ferret. Primo quidem nullatenus conuenienter stare potest: quoniam quamquam ab angelis per quamlibet partem aereæ regionis faciliter moueri poterat: cum tamen ad regionem ignis peruentum foret, eam comburi necesse erat, nisi Deus eam miraculose conseruaret. Quod concedendum nõ est, quia miraculum nullum necessarium erat: nunquam tamen miraculum sine necessitate ponendum est, scilicet, quod fiat per miraculum id quod sine miraculo æqualiter fieri poterat, quoniam peccatum siue superuacuum est miracula constituere, vbi miraculis res non eget. Sic Aristoteles ait 8. Topic. scilicet peccatũ est per plura fieri, quod fieri potest per pauciora. Sic igitur miraculum quod infinitam potentiam præsupponit nunquam poni debet, vbi potẽtia finita sufficit, quæ est sine miraculis. Amplius autem, & si Deus custodiuisset nubem illam per aeream regionem, ne flammis cederet, corpora tamen cælestia penetrare nequibat: quoniã corpora cœlestia nihil in se recipiunt, quod conditionem elementalem habeat. Vnde corpora humana cum illuc perducentur post carnis resurrectionem, non erunt habentia conditionem elementalem, quia glorificata erunt, iam æternæ fælicitatis dotibus excellentiam habentia: quoniam immortalia, & agilia erunt, aliasque beatorum habentia dotes quibus omnem elementalem corruptiuã conditionẽ deponent. Nubes aũ istam conditionẽ retinebat elementalem, quoniã

glorifi-

glorificanda non erat. Dicendum ergo est, quod nullam cœlorum particulam penetrauerit. Potissime, quoniam adhuc non solum erat conditionem elementorum habens, sed etiam de fœcibus elementorum, quia nubes per resolutionem factam ex vaporibus eleuatis à terra condensantur. Præter hoc autem, quoniam si nubes illa cum Christo per sphæram ipsorum corporum cœlestium transitura erat, vt eum ascendentem, tanquam sedes gestaret, necessarium non videbatur eam illuc ascendere, quoniam eandem opem corpora cœlestia ascendenti Domino Iesu tribuissent: non ergo conuenienter conceditur multa miracula sine necessitate existere. Dicendum ergo est, Christum ab hac nube in cœlum gestatum non fuisse. Item non videbatur possibile, vt Christus ab hac nube in cœlum, aut per aliquam spacii particulam portaretur: Christus enim erat homo verus habens corpus humanum verum, & densum. Tanta autem est densitas corporis humani, vt à nube, quæ raritatis aereæ, aut paulo minoris est, gestari non possit, & quamquam substantia nubis multum densaretur, vt in se dura corpora sustinere posset, ad tantam tamen densitatem prouenire nequibat, nisi in terram, aut lapideam soliditatem verteretur. Hoc tamen impossibile est: nam quanquam Deo, qui summe potens est, nihil obstet, quod ipse efficere non possit: quibusdam tamen repugnat effici. Sic autem substantiæ nubis in eadem natura manenti repugnat, vt in tantam duriciem solidetur. Nam si quouis actionis genere ad tantam soliditatem peruenire: iã non maneret substantia nubis, sed fieret lapidis, aut terræ natura: in quolibet quidem elemento certus gradus proportionatæ raritatis, & densitatis est: hanc autem transgredi nequaquam datur. Sicut aqua certum sibi diffinit raritatis gradum, ne ad aeream peruenire possit raritatem: si enim hanc quouis modo pertingere daretur, pariter quoque aeris naturam cum raritate indueret, in aquæ substantia manere non potens. His autem raritatum, & densitatum dispositionibus materiæ aduenientibus fit elementorum in alterutrum permutatio. De quo latius diximus in libro de factis Medeæ, cum actum est, an aliquo artificio, aut naturæ potentia de substantia aerea equus ad equitandum per varia terrarum spacia percurrendo confici possit, ita vt in eo aliquod ponderosum gestaretur corpus. Nulla igitur ratione euenire posset, vt Christus in hac nube in cœlum, tanquam in sede gestatoria de lignis fabricata portaretur, etiamsi angelici spiritus eam per aerea subleuarent. Ex prædictis autem inferendum patet, hanc nubem à Christo non ob hoc assumptam fuisse, vt in ea tanquam in sede gestatoria portaretur. Sed vt ea ascendens circundatus foret: Christus namque in cœlum ascendens, vt amplius teneriusque ad dulcedinem quandam, & amorem sui promoueret, non instantanea eleuatione penetrauit cœlos, sed successiuis progressibus ferebatur, vt discipuli sui, aliique, qui cum eo in monte Oliuarũ ascendente constiterant, paulisper eum cernerent eleuari. Hoc autem tamdiu factum, quousque discipulorum oculi conspicere ascendentem suffecerunt. Et quoniam honestius Christus ascendens in hac nube videretur, quia vt in gestatoria sede efferri censeremus, quam si secus cunctæ eius superficiales corporis viderentur partes: conueniens valde fuit, vt hac nube circumamictus foret: cum vero aereæ regionis magna parte transmissa Christus Apostolorum oculis intuentiũ exceptus esset, nubem, quam assumpserat, in proprio aeris elemento relinquens cœlos ascendit, nubes autem nullum cœlestium attigit orbem, nec ad igneam sphæram vsque peruenit, nec cæterarum nubium regionem excessit.

Christo aliquid nubem hanc assumpserit.

Obiectio, & quædam alia ad superiora attinentia.

CAPVT X.

AD aliud autem cum in hoc confirmabatur, scilicet, sicut principatus obtinentes, & si perseipsos pleraque efficere queant, illa tamen seruis efficienda iubent, ita & in Christo factum extitisse rationabiliter argui potest, scilicet, vt Deus, qui cunctis creatis præsidet rebus, à rebus creatis quendam expeteret famulatum, scilicet, iubens, vt eum ascendentem, aut angelici spiritus, aut substantia nubis subueheret. Huic respondendum, de nube satis notum fore, quod ab ea, aut in ea Christus in cœlum gestatus non fuerit, vt ex præcedentibus liquet: de angelis autem dubitandi rationabilior apparet origo, si quis dicere voluerit, Christum ab angelis per totam aeris regionem, & vsque ad empyreas fuisse subleuatum sedes, in quibus gloriæ plenitudo est. Hoc tamen adhuc conuenienter dici nequit: nam cum quidam fuerint actus, quos indignitatem quandam, aut status, atque honoris abiectionem inducere constat. Etsi enim faciliter eos seipsis explere valerent, nequaquam tamen expedit, sed eos potius famulantibus imperare decet. Alii vero interdum sunt, qui etsi indignitatem, aut honoris abiectionem quandã non inducant, tamen labores duros habent: hos quoque, qui præsunt deuitantes seruientibus iubent: cum vero aliquas contingit illaborioſas esse actiones, nihilque indignitatis contrahentes, nequaquam oportet, vt qui præsunt subiectis hoc iniungant, si seipsis hoc efficere satis licet. Hic autem conformiter censeri satis congruit: Christo enim plena ascẽdendi in cœlos facultas erat: nullo extrinsecus petito subsidio, quoniam glorioſum corpus eius iam beatitudinis acceperat dotes: inest autem huiusmodi corporibus agilitas gloriæ, vt vbicumque esse maluerint, eis esse præsto sit. Amplius autem, quoniam verus Deus erat, quam ob rem hoc ei velle erat, quod efficere, nec quidquam velle posset, quod efficere præsto non esset: hæc autem ascensionis in cœlum actio nullam indignitatem, aut neglecti status abiectionem importat, sed potius magnam ostentat potentiam, quoniam suo ascendebat vigore nullius extranei subsidio fretus: hanc autem ostendi potentiam impossibile foret, si ab alio illuc portaretur. Præter hoc autem, quoniam cum Dominus Iesus in cœlum suis viribus ascendere in promptum habebat: si ab alio subleuatus ascenderet, potius suam ex hoc monstraret ineptam infirmitatem: velut si quis eorum, qui principatibus præsunt, gressiuam habens potentiam per se, nec duobus saltem passibus moueri vellet, aliorum gestamina semper poscens: hoc enim indignitatis satis magnæ iudicaretur. Amplius quoque hic ascensionis actus laborioſus nequaquam est: quoniam Deo laborioſum nihil extat. Christo ergo in hoc ascensu labor nullus inesse poterat, cum in eo nulla sit fatigatio, nec quidquam amplioris laboris, aut lassitudinis Christo addici possit: si ipse seipso in cœlum nullo adiutus ascenderet, quam si ab angelis illuc subuectus foret adiecta nube, aut non oppoſita. Quoniam igitur hic ascensionis actus proprio vigore expletus, nihil in Christo indignitatis, aut abiectionis inducebat, conuenientius fuisse arguitur, vt ipse nullo adiutus ascenderet, quam quod illuc in aliqua gestatoria sede ab angelis portaretur.

Obiectio, & quædam naturalia.

CAPVT XI.

CVM identidem hoc confirmatur in Deo huiusmodi reperiri: ipse siquidem seipso cuncta non agit, sed naturali actione illa efficienda relinquit: velut seipso nihil calidum, frigidum, aut humidum reddit, & si cuncta, vt naturaliter fiunt, suo vigore explere posset. Huic respondendum est, Deum nihil calidum, aut humidum, frigidum, aut siccum reddere: sed hoc naturalia agentia complent: si enim seipso efficeret huiusmodi Deus, superuacua multa forent, Deus tamen superuacuum nihil efficit. Si enim calidum, & frigidũ, humidum, & siccum facere quod naturalium causarum efficacia est, Deo solo agente procederet, cunctus vniuersitatis naturalium agentium ordo superuacuus foret: eis quippe horum efficiendorum virtus inest, Deo tamen id seipso explente, naturalibus agentibus efficiendum restaret nihil: vnde eorum virtutes ab omni actione ociantes esse necesse erat. Vt, quid ignis in natura necessitas vlla foret, si seipso Deus cuncta calefaceret? quid vero huius frigus prodest si à Deo cuncta infrigidantur? Sed vt Augustinus super Genesim ad literam inquit, Deus sic cunctas res conditas administrat, vt eas proprios motus agere sinat. Amplius autem conueniens non est: vt cuncta per se à Deo caliditatem, frigusue, aut humiditatem recipiant. Nam hæ qualitates rebus ad conseruationem suam influuntur, si tamen à Deo hæ qualitates rebus producendæ forẽt, naturalibus entibus nõ conuenirent: cuncta namque, quæ naturalia sunt, aut mouentur, aut conditiones motus sunt iuxta Aristot. 1. Phys. cum inquit: subiici-

A antur nobis, quæ de natura hęc, aut omnia moueri, id est, nobis considerantibus de natura rerum hoc supponendum est, vt omnes res naturales mobiles intelligantur, aut ad motum pertinere. Agentibus ergo per naturam, quoniam in motu sunt, actio per motum conuenit, Deus autem siquid calefaceret, aut frigidum redderet humidum siccumve, non illud successiuis particulatim efficeret motibus, sed subitanea qlibet horum actione produceret: hoc autem naturaliter permanentibus conueniens non est: Deus igitur seipso nec calidum, aut frigidum efficere aliquid debet, aut cæteras inducere qualitates, sed cuilibet secundum suam virtutem actio relinquenda fuit.

Applicatio eorum, quæ de natura superius dicta ad ea, quæ de nube dicuntur?

Caput XII.

NVne vero, quæ de naturalibus dicta sunt ad ea, quæ de nube dicuntur applicantibus nobis, dicendum est, non esse huiusmodi in nube, aut angelis subuehentibus Christũ in cœlos, sicut de actionibus naturalium efficientium dictum est. Nam hoc naturale habet officium ignis, vt calidum, & exustum reddat, quod si hæc Deus seipso expleret: igni naturale munus ademptum foret. Hoc autem non conuenit, quoniam, vt dictum extitit, naturalibus entibus qualitates per motum inductæ conueniunt, Deus autem sine successiua, atque particulata duratione agit. In nube autem sic nequaquam est: nam si naturale munus nubium hoc foret, vt portandis humanis corporibus in cœlum deseruirent, Christus autem in cœlum ascendens suis hoc dumtaxat viribus efficere voluisset, inconuenienter extimaretur factum, quoniam nubibus naturale munus sublatum esset. Hoc tamen nubibus à natura collatum non est, vt subuehendis humanis corporibus in astra obsequia quædam præstent. Inconuenienter ergo factum non extitit, quod suis viribus Christus ascenderit nulla nubis subuectus ope. Identidem autem de angelis diffiniendum reor: non est hoc angelorum opus, vt corpora nostra in cœlum ferant: alia autem actionum genera sunt, quæ seipso Deus non explet: sed angelis suis efficienda iubet, velut quod hominibus aliquando videantur, eisque nonnulla diuinæ iussionis referant verba, & in hunc modum cætera, quæ sine motu expleri nequeunt. Hæc enim seipso Deus non efficit, nec quidem tanquam horum efficiendorum potestas non subsit, nullis enim terminis diffinita est potentiæ eius immensitas. Hæc autem parui momenti sunt: paruam quoque efficacem sui potestatem coexigunt: potissime autem quoniam hominibus, & angelis horum efficiendorum facultas subest, sed quia hæc imperfectionem quandam habent: quam à Deo procedere impossibile est, Deus ea efficere nequit: quoniam Deus nec imperfectus esse, nec imperfectæ operationis modum habere potest. Deus enim per motum efficere nihil potest, quoniam causalitas per motum infinitati perfectionis repugnat: loqui igitur, aut lapidem, vel aliquid alterum per modicum saltem mouere non potest: alia quoque in hanc formam ab eo excluduntur de quibus latius supra in secunda figurata Paradoxa dictum est. In hoc autem, de quo agitur, horum nihil est: Christum namque suis dumtaxat viribus fultum in cœlum ascendisse infinitati, & perfectioni diuinæ nihil obstat: quin potius hoc ostentat: alias autem diuina excellentia non pateret. Ex his etgo solide satis auctum reor Christum ab angelis in cœlum portatum non fuisse, agente nube fuisse subuectum, aut in ea velut sede gestatoria consedisse, sed suis illuc viribus fultum peruenisse.

B

C *Causalitas per motum infinitati perfectionu repugnat.*

Quæstio, quomodo Christus in cœlum ascenderit.

Caput XIII.

HIs autem succisis alia huic ambiguitas suboritur, scilicet, cum Christum naturali vigore in cœlum peruenisse monstratum sit, an totum medium pertransierit, scilicet, totum spacium interiectum inter montem Oliuarum, de quo ascendit, & cœlum empyreum, in quo nunc in ætherea sede permanet. Vt autem quid hæc quæstio velit amplius notum fiat: aduertendum est, quod cum Dominus Iesus in cœlum ascendit, erat in monte Oliuarum, quod Ierosolymis adiacet, vt habetur Act. 1. capitu. distat autem mons iste à ciuitate Ierosolyma per dimidiam leucam, scilicet, per mille passus, vt eodem capit. habetur, scilicet. Tunc reuersi sunt Ierosolymam à monte, qui vocatur Olueti, qui est iuxta Ierusalem Sabbathi habens iter, id est, tantum distans à Ierusalem, quantum Iudæis in Sabbatho progredi licitum erat, scilicet, per mille passus. In hoc autem monte cum multa ad discipulos suos locutus fuisset, in cœlũ eleuatus est. Perhibet quoque, qui locum viderunt, in loco ascensionis Domini Iesu lapidem quendam esse Saluatoris impresso vestigio consignatum, scilicet, quod cum ascendit profundum lapidi pedis sui reliquit caracterem, posterorum sæculis benedictam ascensionem testaturum, cum talis impressio sit, quæ humano opere facta à quolibet negaretur: inde in locum gloriæ conscendit, scilicet, in empyreas sedes. Ab hoc autem loco ascensionis Domini Iesu, siquis in beatorum locum transiturus per omnia media sit: primo ei peragranti ætherea tota regio adiacet: de hinc totius sphæræ igneæ sequitur magnitudo: post hoc autem totus cœlestium corporum globus. In quo transeunti primo cœlum Lunæ occurrit. Secundo loco adiacet Mercurii planetæ orbis. Tertio post hunc Veneris circulus adest. Quartus autem naturæ potens, & totius vitæ origo Solis orbis sequitur. Quintus vero circulus quinti planetę Martis, scilicet, succedit. Post hunc autem sextus orbis, in quo Iupiter planeta manet. Vltimus autem septem planetarum Saturnalis est, quoniam ibi Saturnus mouetur. Huic autem octauus consequitur fixarum stellarum orbis, qui & signifer dicitur: quia duodecim signa, quæ in Zodiaco sunt continet. Alii autem hunc firmamentum appellant, in quo stellas fixas esse certum est. Nonus autem cœlestis orbis consequitur, qui primum mobile iuxta astrologorum positionem dicitur, eo quod ibi omnis corporeæ naturæ motus exordium sumat. Hic autem Sacræ Scripturæ vocabulo chrystallinum cœlum vocatur, quod in se aquas gelidas contineat in chrystallinam duritiem solidatas. Hic autem nonus orbis astrum nullum habet. Huic vltimus orbis empyreus adiacet, qui nec astra gerit, nec motum quemcunque habet. Hic autem à nobis videri nequit: hic autem locus est, vbi nunc animæ sanctorum requiescunt. Post mortem autem, atque carnis generalem resurrectionem corpori iam animato beatorum ibi quietis dabitur locus. Ad hunc autem locum Christus ascendit, cum eum in cœlos ascendisse testamur. Proposita ergo quæstio inuestigat, an cum Christus in cœlos ascendit, singula horum transierit loca, an de terra paulisper eleuatus aliquam aereæ regionis particulam successiue transcenderit, deinde in instanti in cœlo empyreo fuerit, loca media non tangendo.

D *Cum ascendit in cœlum.*

Ordo planetarum, & cœlorum post sphæram ignis.

E

F

Solutio ad quæstionem, & quædam de distantia cœli empyrei à terra?

Caput XIV.

HVic inquisitioni responderi debet, quod nullatenus dici potest, Christum mox vt de terra pedes extulit, in empyrea sede fuisse, ita vt loca media nulla transierit. Obuiat enim huic quod habetur Act. 1. cap. vbi manifeste processus eius successiuus significatur, cum dicitur: Et cum hæc dixisset videntibus illis eleuatus est, & nubes susceptit eum ab oculis eorum: Cumque intuerentur illum in cœlum euntem, ecce duo viri astiterunt iuxta illos in vestibus albis, & dixerunt: Viri Galilæi quid statis aspicientes in cœlum? hic Iesus, qui assumptus est à vobis, sic veniet quemadmodum vidistis eũ ascendentem in cœlum. Ex his autem necesse est, vt Christus per aliquam particulam aereæ regionis successiue transmigrando conscenderit: nequit enim esse, vt Apostoli Christum ascendentem defixis oculis intuerentur, nisi paulisper moueretur. Amplius autem quoniam dicitur, Apostolos vidisse Christum euntem: qui autem vadit transit: necesse est igitur, quod Christus medium transmigraret: nam in eis, qui simul sunt in termino à quo, & termino in quem, transitus nullus est, nec ire est, in quo nulla est successio motus, de quo Aristoteles in principio sexti Physicorum. Rursus autem nec dici potest, quod quemadmodum Christus per aliquam aeris particulam successiue transiuit, ita & per omnia alia medii

Vbi erat Christus,

inter-

A

interiecta paulatiuo successu transiret, quousque ad empyreas peruenirent sedes: nam si iste modus processus fuisset in Christo ascendente, quem dum ab Apostolis ascendens videbatur, habebat, illuc vsque ad centum annos, & amplius nequaquam peruenisset. Nam à tetra Cœlum empyreum pluribus quam trecentis millibus leucarũ distat, collata magnitudine in grossitie aliorum cœlorum, quorum eleuationes à nobis magnitudines, & distantiæ sciri possunt per considerationem apparentium astrorum in eis. Hoc igitur procedens modo ad peruenien dum in cœlum empyreum multis temporibus eguisset, quod conuenienter dici nequit. Aduertendum autem circa ascensionem Domini Iesu duos locutionis esse modos, quorum vterque verus, aut apparens satis est. Primus est, vt dicatur Dominum Iesum in ascensione ad cœlos primo per quandam particulam aereæ regionis dum Apostolorum oculis conspici poterat paulatiuo, & successiuo progressu ascendisse: cum vero ab oculis discipulorũ subtrahi cæpit, subito & velut in puncto per omnia medii spacia pertransiuit quousque in empyreã peruenire regionem, nullo medio omisso, quod in transitu non tangeretur. Secundus positionis modus, vt dicatur Christum per aeream regionem aliquantulum successiuis ascendisse progressibus, dum eum discipuli conspicere valuissent, cum autem ab eorum oculis defecit, in instanti in cælo fuit, nulla pertransitione facta per loca media aeris, & empyrei cæli.

Distantia cœli empyrei à terra.

B

Christum in instanti cælum empyreum conscendisse.

CAPVT XV.

NVnc autem in his inquirendum est, quis horum duorum modorum in positionibus conuenientior sit. Cui satis responderi potest, vtramque esse sustentabilem positionem, nec videtur aliqua manifesta pati obiecta, conuenientius tamen dicendum videtur: quod cum Christus in cœlum ascendit, paruam aeris partem, dum ab Apostolis videbatur successiue, nec in magna velocitate transierit, cum vero eorum effugit intuitum, in instanti in empyrei cœli sede locatus est, nullum interiectum his locum transiens. Huius autem fundamentalis ratio videtur, quoniam in operationibus diuinis, nihil frustra apparet: Deo tamen possibile erat, vt Christus immediatè postquam in aeris regione fuit nullo interiecto medio in cœlo empyreo esset; nihil tamen apparet propter quod dicere compellamur, aut saltem inducamur, Christum per omnia loca media transiisse, nihil ergo horum transiuit: sed mox, vt in aeris parte fuit, & ab oculis discipulorum euanuit, in empyrea sede fuit. Quod autem Deo possibile sit, vt corpus aliquod ab eo loco, in quo est in alium satis distantem locum transferat, nullo interiecto medio, ita vt per nullum medium spacium transeat, apparet, quoniam his maiora efficit. Maius proculdubio est, quod aliquod corpus duo simul teneat loca, aut in plurimis locis maneat: hæc tamen Deus quotidie efficit: Saluatoris nostri quippe corpus quotidie in empyrea sede, & in altari per consecrationem est, nec dum taxat in vnico, sed in pluribus, quam ducentis millibus altaribus. Hoc pariter quoque si eisdem temporum momentis vtrobique consecrata hostia sit, aut saltem aliquando in eis consecrata hostia simul sita, & si simul consecrationes factæ non sint: facilius ergo erit, vt corpus vno loco immanens ad satis distantem locum transierit nullo medio interiecto. Hoc autem adhuc amplius declaratur: nam si Deus egerit, vt aliquod corpus simul hic, & Hispalis, Toleti, ac Burgis sit, non efficit, vt in toto medio quoque sit: nam & si Toleti, Hispalis, atque Burgis corpus istud simul fuerit, non erit necessario in toto terrę spacio interiecto his locis, sed in eis dumtaxat. Si ergo contingit, vt aliquod corpus simul Toleti, & Hispalis sit, pariter nullam loco intercapedinem occupans facilius satis videbitur, vt nunc corpus istud Toleti sit immediate, post hoc Hispalis sit nulla media pertransiens loca. Quod apparet, quoniam ex prima hypothesi vnum corpus in duobus simul locis ponitur, quod natura quidem nequit efficere, sed virtus infinita. In secunda vero simul non ponitur in duobus, sed intermediorum tollitur pertransitio, sicut in prima quoque est. Aliæ autem acutiores speculationes sunt, quibus inducitur idem corpus in duobus locis simul esse: nobis tamen planius fortassis speculantibus suffecerit habitudo animæ ad corporis passiones. Quod enim animæ ex natura ineſt, interdum corpori diuinitus ineſſe potest, sed animæ nostræ, & cuilibet substantiæ intelligenti ex natura hoc ineſt, vt nunc ea, quæ hic sunt considerans, mox ad ea, quæ Romæ fuerint speculanda se flexerit, nihil eorum, quæ in tota locorum inrercapedine agunturinuestigans, aut solicita: hoc autem animæ natura donat, quoniam spiritus simplex est non alligatus ad locorum leges, sicut corpora his necessario subiecta sunt. Conformiter ergo Deus in aliquo corpore efficere potuerit, & cum collibitum foret efficiet, vt quamquam natura motus, & locorum legibus corpus à territorio Hispalensi mutatum in Romanam vrbem: necesse est, vt singulas directe intercapedinis partes transeat ab his motus, & locorum legibus absolutum sit. Tunc autem cum Hispalim egrediatur, in Romana vrbe erit, nihil eorum, quæ media sunt transiens, ac si Romana Ciuitas Hispalensis vrbis portæ contermina foret. De Christi corpore non dispariter sentiendum est, scilicet, vt mox, vt in aere fuisset, in cœlo empyreo esset, nullius medii transitum faciendo: nam si hoc in Christo possibile erat, nec erat aliqua causa propter quam in omnibus locis mediis aeris, & empyrei cœli esse debebat, conuenientius est, vt postquam in aere fuerit, mox in empyreis sedibus locaretur, nihil medii transeundo. Quod autem nulla ad hoc causa subsit, vt per cunctam locorum interpositionem Christus ascendens trãsire debuisset, satis notum esse videtur: nihil namque mysterii, aut rationis in his subapparet, aut si quisquam alsquam transitionem Christi per totam locorum intercapedinem contestetur, necesse est, vt pariter huius causam assignet, quã assignare difficilimum foret, nec videtur assignabilis. Ex prędictis satis apparet, necesse esse huic assentiri positioni. Hoc pacto in quotidiana hostię, & vini in calice consecratione Christum in hostia, & calice pariter consistere, in cœlo quoque empyreo simul, nec ad hoc media transit loca.

C

Deus potest corpus ex loco ad locũ transferre absque medio interiecto.

D

E

Modus ascensionis Christi.

CAPVT XVI.

IN his igitur dicendum est, Ascensionis Christi hunc fuisse modum: ipse enim in monte Oliuarum prope Ierosolymã cum Beata Virgine matre discipulisque, & aliis, qui aderant multa locutus est, consolatus illos, ne de suo discessu secundum carnem tristarentur: ipse enim illis parare locum ibat, & nisi ipse ab eis tolleretur, non veniret Spiritus paracletus. Cum autem huic consolationi terminum imponeret, descẽdit de aerea regione quædam nubecula vsque ad pedes Saluatoris, factaque est in modum throni, aut gestatoriæ sedis, vt sic Christus in ea sessurus videretur, quamquam, vt prælibatum est, hæc nubecula Christum non tollebat, quin potius suis ipse viribus nitebatur. Tollebatur autem illa nubes paulatim in excelsum, Christus quoque cum ea ascendebat, ac si in ea sederet: maior tamen pars corporis Saluatoris nostri nube velata non erat, vt sic discipulis vultus ille videndus concederetur, corporis quoque reliqui præcipua portio. Hæc autem paulatiua, & successiua per aeris primum interstitium facta ascensio, tamdiu durauit quousque ab intuentium obtutibus frustraretur: tunc autem hunc aeris locum adeptus, non vt prius successiua eleuatione vsus est, sed simul in instanti in æthereis sedibus vbi permansurus foret collocatus est. Sicut autem Christus in instanti ab illo aereæ regionis loco in empyreas sedes in instanti conscendit, potuisset quoque à monte Oliuarum, in quo matri, & discipulis collocutus fuerat in instanti ascendisse: conueniens tamen non extitit. Christus quippe eis, qui illi ascensuro in monte Oliuarum astabant prædixerat, quod inde in cœlos ascensurus foret. Si autem mox, vt ibi stetit in empyrea fuisset locatus sede, nullam aereæ regionis ascendendo transiens partem, vt factum est, discipuli eius, quibus se ab eodem loco ascensurum contestatus fuerat, eum ab oculis suis euanescere conspicientes, nec tamen tolli videntes in sublime contra cœlos motum, quid de eo factum foret ignorantes, cum nullum transitus illius cognoscerent argumentum, extimuissent valde desolati inextimabiliter cum magistri sui, & Domini, atque totius boni in quem credentes salutem sperabant, exitum nescirent. Benedictus

F

Non poterat Christo absque visitatione discipulorum ex terris in cœlum ascendere.

A ergo Redemptor noster nolens desolatos relinquere in discessu suo secundum carnem eos, quos tantum inter eos manens dilexerat, quos etiam vsque in finem dilexit, vt patet Ioannis decimoquinto capitulo, dignatus est in cœlum scandens per aliquam regionis aereæ particulam paulatiuis ferri successibus, vt sic cunctis discipulis suis cæterisque, quibus in monte Oliuarum collocutus fuerat, conspiciendus daretur qualiter à terra erectus paulisper foret, videbantque eum sic cessiue per aerem propinquum terræ tolli, quem videntes agnoscebant fulgente vultu illo beatifico, vt iam plene beatitudinis obtinente dotem. Hæc autem conspicientes replebantur gaudio inenarrabili, scientes Dominum illum, ac magistrum Saluatorem, atque totum bonum, quem tantum præsentem dilexerant, nunc quoque tenerius diligebant, cui per tres annos ferè communicauerant, in cœlum tolli viderent. In hoc quoque nimis in spe futuræ resurrectionis eorum, & ascensionis in cœlum fortificabantur: nam velut Christum ascendentem conspiciebant, ita & aliquando se ascensuros expectabant: sicut enim Christi resurrectio eis resurgendi exemplar, & spes fuit, ita & eius in cœlos ascensio nostræ aliquando futuræ ascensionis certissimum dedit argumentum. Hic modus arguendi est Apostoli primo ad Corinthios decimoquinto, scilicet: si Christus resurrexit, & nos resurgemus. Non dispari autem sententia nobis arguere licet; si Christus in cœlos ascendit, nos quoque ascendemus. Amplius autem ista Christi conspecta ascensio vehementer assistentiũ

B Christo corda inflammauit, vt ipsi quoque illuc ascendere desiderarent, quo Redemptorem, & Dominum suum ascendere intuebantur, cum ipse dixisset, vbi ego sum, ibi & minister meus erit, vt habetur Ioannis decimosecundo capitulo. Christum igitur ascendentem contemplantes cum magnã, vndique delectationem experirentur, tanquam pœnitus desiderio, & gaudio absorpti erant defixis in eum oculis. Iam vero ab oculis eorum Dominus ille Iesus elabi cœperat, ipsi tamen magis illo quo cœperant desiderio, & amore pariter absorpti in eam partem, qua ascendebat lumina defixa tenebant. Nolens autem piissimus Saluator noster eos quos diligebat eius desiderio inaniter affligi, postquam ab oculis eorum euanescere cœpit, misit duos angelos virorum, monstrãtes effigiem, indutos vestibus albis, vt discipulos ab illa tanti desiderii expectatione iam tollerent, qui ad illos accedentes dixerunt: viri Galilæi, quid statis aspicientes in cœlum? hic Iesus, qui assumptus est à vobis, sic veniet, quemadmodum vidistis eum ascendentem. De hoc Actu. cap. 1. In hoc autem adhuc manifestatur, quod quamquam Christus ab angelis in cœlum eleuatus nequaquam sit, quin potius suis ipse viribus conscenderit, tamen cum eo angelorum ascendit multitudo honorans, & comitata illum, ex his autem duos illos in vestibus albis ornatos ad discipulos misit, vt discipulos consolarentur, eos in aspectu illo amplius fatigari non permittentes. Cæteri autem angeli Christum comitantes in sua natura simplici procedebant nullo elementali corpore sumpto: angelos tamen, qui ad discipulos de loco expediendos missi sunt, in assumptis corporibus esse oportuit, quoniam discipulis locuturi erant: eis tamen nec loqui potuissent, nec ab eis videri, nisi corpora assumpsissent in quibus hæc efficerent. Et sicut hi duo angeli virorum effigiem assumpserunt de aereo elemento, ita & vestium figuram eis superposuerũt: nam inhonestum satis viderentur duo corpora virorum, siue vera, siue verorum effigiem demonstrantia depositis velaminibus apparere. Horum autem vestes teste Sacra Scriptura albæ fuerunt, quoniam color iste decebat lætitiam ascendentis Redemptoris nostri. Ex prædictis satis colligi datur, qualiter Redemptor in cœlum ascenderit, scilicet, quod mox, vt in aeris parte quadam fuit in cœlo empyreo stetit, nullum locorum mediorum transiens.

Christ9 suis viribus in cœlum est eleuatus.

C

De vestibus, quas Christus habebat in ascensione.

CAPVT XVII.

AMplius autem cum Dominum Iesum in cœlum ascendisse fateamur, quispiam inquiret quid de vestibus eius factum sit, quas dum illuc ascenderet habuit, aut vbi nunc sint. Cui aliqui respondebunt, quod Christus in cœlo easdẽ nunc vestes habeat, quas hinc à nobis ascendens tulit. Quod si in hos arguatur quomodo vestes illæ tot annorum elapsis curriculis attritæ, aut putrefactæ non sunt. Respondebitur, quod & si naturæ conditione per tantam temporis diuturnitatem durare nequiuissent, Dei tamen nutu vsque hodie illæsæ permanent. Hoc autem rationabiliter dictum apparet. primo quoniam in cœlo corruptio nulla est: cum ibi contrarietas nulla sit: in regione autem elementali contrarietas omnis est, ideo ibi generatio, & corruptio est: Cœlum autem nullam elementalium rerum conditionem habet, ideo ibi generatio, & corruptio nulla induci poterit. Vnde vestes illæ, quas Saluator noster secum ascendens tulit atteri, aut putrefieri nequibunt: quia nullum, quod eas corrumpat, esse potest, & quidquid alterum in cœlis sit, corrumpi non poterit. Amplius autem Dei nutu vestes illæsæ permanent, & si natura loci eis ad corruptionem inducens repugnaret: Deus enim sic constituit, vt incorruptæ semper maneant. Simile factum à Deo in Sacra Scriptura reperimus: ipsa enim testimonium perhibet de Israelitis, quod cũ egressi fuissent de Ægypto quadraginta annis per varias vagati solitudines nulli populorum adhæserunt, qui tunc sibi formidolosi erant, cum omnes sibi infesti oppido forent, vnde nec ab eis vestes, aut calceamenta habere poterant, Deus autem horum necessitati sufficere volens egit, vt eorum vestes toto illo quadraginta annorum tempore illęsæ consisterent nullatenus putrefactæ, nec attritæ, sed in ea pẽnitus habitudine permanserunt, qua de Ægypto eas eduxerant. Calceamenta quoque eorum, quę facilius atteri solẽt, hoc toto quadraginta annorum tempore læsa non sunt, nec attrita, aut vetustate consumpta quousque terram promissam Israelitæ intrauerunt: de hoc Deut. c. 8. horum autem cautæ latius à nobis ibi inductæ sunt. Si ergo in vestibus Iudæorum tanta fuit diuina dignatio, vt tanto tempore nulla atterente vetustate consumptæ forent: quanto verisimilius in vestibus Saluatoris nostri dicendum erat accidere debuisse. Aliud quoque ad hoc inducendum incentiuum est, quoniam facilius est aliquid ꝙ secundum se corruptibile est incorruptum seruari in cœlo, quam in terra, quia ibi contrarietas, aut contrarietatis nulla extremitas est: ideo nulla actio erit, cum omnis actio secundum naturam fundetur in contrarietate, vt patet ex Aristot. in 5. Physic. In Arabicis vero solitudinibus, per quas Israelitæ quadraginta annis vagati sunt, contrarietates solidæ erant, cum in tota elementali regione contrarietas sit, potissime in terræ superficie, in qua abundantior exigitur contrarietatis virtus ad generationis, & corruptionis efficaciam. Si ergo Deus dignatione sua supra naturæ communem modum operatus non fuisset, necesse erat Hebræorum vestes fuisse tanto tempore vetustate consumptas.

D

E

Facile est in cœlo aliquid æternum seruare, & si sua natura corruptibile sit.

F

Improbatio responsionis prædictæ.

CAPVT XVIII.

QVÆ autem hactenus de vestibus Christi dicta sunt, falso innituntur fulcimento. Christus siquidem in empyrea sede vestes nullas habet: sola enim in vita æterna ea sunt, quæ ad beatitudinis complementum quidquam conferunt: vestes tamen Christi ad glotiæ constitutionem efficere nihil queunt, eas igitur nullatenus in fœlicitate Paradisi esse liquet. Hoc autem satis patet, quoniam habitudo ad aliud genus bonitatis pertinet, quod est verum bonum: vestes autẽ, aut tegendæ turpitudinis causa, aut excludendæ temporis intemperie inuentæ sunt: de hoc autem inferius magis agetur. Amplius autem, quia beata illa æternæ vitæ fœlicitate fruuntur, perfecta ratione degunt, & secundum naturæ rectitudinem: tamen secundum naturæ ordinem perfectius est corpus humanum qualibet veste de lino, & lana, aut quacũque materia contexta: rationi ergo consentaneum non est, nec quouis modo possibile, vt vestes de materia quauis fabricata hominibus ad fœlicitatem prosint: Christus ergo in fœlicitate Paradisi vestes nullas habebit, identidem & cæteri beati viri. Ob hoc autem Boetius de Consolatione libr. 2. prosa quinta arguens contra eos, qui aliquam fœlicitatis particulam vestibus ascripserint ait. Itane autem nullum est vobis proprium, ac insitum bonum, vt in externis, ac sepositis rebus bona vestra quęratis? sic rerum versa conditio est, vt diuinum merito rationis animal, non aliter sibi splendere, nisi inanimatę supellectilis possessione videatur: & alia quidem suis rebus contenta sunt: vos autem Deo mente consi-

miles

miles à rebus infimis excellentis naturæ ornamenta captatis, nec intelligitis quantam conditori vestro faciatis iniuriã. Ille humanum genus terrenis omnibus præstare voluit, vos dignitatem vestram infra infima quæque detruditis. Item imperfecti satis signum est, vt aliquid corruptibile humano artificio constans id, quod tota beata Trinitas effecerit perfectum redderet. Saluatoris tamen nostri vestimenta de lana, & lino constitisse patet, & ob hoc eas corruptibilitati subiectas patet, artificium etiam humanum eas ad esse perduxerat. Corpus autem Domini Iesu incorruptibile est, cum per glorificationem suam immortalitatis corpus effectum sit. Corpus quoque illud benedictum totius Sanctæ Trinitatis mysterio in virginis aluo miris modis confectum extitit. Ab re ergo est, vt illud ab imperfectis mortalis conditionis vestibus quidquam pulchritudinis, aut fœlicitatis consequi possit. Quod autem corpus Saluatoris nostri totius Trinitatis opere expletum sit satis liquet, quoniam non fuit eo modo quo cætera humana corpora fabricatum: corpora quippe aliorum hominum semine masculino commixto sanguini menstruali fœminino ipsa virtute masculini agente in fœminino formantur: quotidianis enim actionibus fœmineus digeritur humor, atque contemperatur, & solidatur, quousque perfectam formam humanam semẽ illud induerit, quod organizationem appellamus. In corporis Christi formatione longe differenter extitisse cognoscimus: ibi quippe nullum masculinum semen extitit, quod sanguinẽ virginis menstrualem contemperaret, digereret, atque formaret in corpus: ipsam siquidem viro incognitam alma mater confitetur Ecclesia. Vnde ex viribus naturæ hoc impossibile fuit, vt ille virginis menstruus formaretur sanguis, vt per se in eius vtero erat, sed quod viribus naturę defuit hoc supra naturæ limites agens totius beatæ Trinitatis immensa virtus effecit. In instãti enim quadam menstrualis sanguinis Beatæ Virginis à cæteris seiuncta particula in corpus perfecte organizatum formata est. Anima quoque eodem formationis corporis instãti creata, atque infusa membris est, fuitque eodem instanti Christus verus, ac perfectus Deus, & homo, sed quidẽ corpore paruus. Dicit ergo Orthodoxorum fides, Christum de Spiritu Sancto conceptum, quoniam Beatæ Trinitatis opere tota illa sacratissima generatio, aut passiua conceptio celebrata est. De his autem latius dictum est in expositione primi Paradoxi super primam particulam. sc. Vas clausum. Quia ergo hoc benedictum Christi corpus à tota Trinitate miris modis fabricatum fuerat, satis dissentire rationi videbatur, vt ex corruptioni subiectis vestimentis quidquam ei pulchritudinis accedere, aut fœlicitatis potuisset.

Christi corpus totius Trinitatis opere expletum est.

Quædam attinentia ad superiora.

CAPVT XIX.

AMplius autem si Christum in fœlicitate Paradisi eisdẽ quibus hic tegebatur vestibus indutum astruxerimus, oportet vt pariter fateamur eas ibi alicuius necessitatis, aut vtilitatis, vel iucundamenti causa manere: alioquin superuacuum in Deo fatebimur quod stultum est in actione agentis secundum rationem: à Deo autem longe quæcunque talia absunt: ipse quippe cuncta dispositissime in ordine conuenienti producit. Has tamen vestes Christo in fœlicitate Paradisi conferre nihil patet, eas ergo nullatenus habet. Hoc autem euidentius deducitur. Si enim Christus vestibus in cœlo empyreo vteretur, vt inde quædam corporis inhonestæ, aut quandam continentes turpitudinem partes tegerentur, quas nudas vestibus apparere illicitum foret, aut vt aliquid decoris velatis particulis ex hoc accederet, non collato ad hoc, quod ex his quædam partes turpitudinis velarentur. Horum autẽ primum esse nequit, qm hoc dato necesse est, vt fateamur cũ fœlicitate Paradisi in Christo quasdam adhuc manere particulas, quas indecorum sit in manifesto cerni, quod satis abre est. Nec quidem in Christo dũtaxat, sed & in cæteris quos æternæ fœlicitatis participes concesserimus. Status quippe gloriæ quemlibet, qui eius compos est, ad eam deducit perfectionem, qua in eo maior iam esse nequeat, nulla ergo huic perfectioni erit coniuncta imperfectio: quoniam solide beatum esse nequit, quod aliqua ex parte miserum est. In corpore autem humano aliquam esse maculam, pœnalitatis cuiusdam genus est, quam in fœlicitate perfecta esse impossibile est: in Christo igitur huiusmodi inhonestam, aut indecoram particulam nullatenus esse liquet. Secundum quoque supra dictum de Christo dici nequit. s. vt ideo in eo vestes in Paradisi fœlicitate fateamur, quoniam eius corpori pulchritudinem quandam, & honorem donant: nam si quid alterum perficit, aut illud pulchrum reddit, necesse est, vt eo quod à se perficitur pulchrius, atque perfectius sit. De vestibus autẽ Christi ad eius Sacratissimam carnem collatis huiusmodi dici nequit, quoniã caro eius quibusque vestimentis pulchrior, & decentior est: nullam ergo causam esse apparet, quare rationi conuenienter dictum videatur, vt Christus in sedibus empyreis vestes habeat: eas ergo non habet cum in eo frustra nihil ponendum est. Amplius autem vestes turpitudinibus corporis tegendis inuentæ sunt. In Christo autem nulla corporis particula turpis, aut pudenda est, in eo igitur nequaquã vestes erunt. Huius inductionis primum patet: quoniam omnium ratione degentium finis vestium hic est, vt pudenda quoque, & in publicum prodire indigna tegantur: hic quoq; fabricatarum domorum finis est: voluerunt enim mortales sic honestius quędam, quæ publicam cognitionem formidant explere: sic habetur Ecclesia. 29. cap. Initium vitæ hominis, panis & aqua, & vestimentum, & domus protegens turpitudinem. Quod autem in Christo pudendum nihil, aut turpe sit manifestum est: nam huiusmodi pœnæ sunt eius, in quo sunt in fœlicitate autem empyrearum sedium pœnalitas nulla esse vălet, cum omnimodam ibi fœlicitatem astruxerimus: ibi igitur consequenter omnem maculam, aut corporis deformitatem diffitebimur: nulla igitur talis macula in Christo esse valebit, vt vestibus egeat, aut ei vsquequaque prosint.

Inuentiua vestis est, vt tegat pudenda.

In Christo nihil est pudendũ.

Perfectior est status fœlicitatis Paradisi, quam status originalis innocentiæ.

CAPVT XX.

AMplius autem perfectior est status fœlicitatis Paradisi, quàm status primordialis, atque originalis innocẽtiæ: in eo tamen nulla prothoplastis vestis fuit, nec eis necessariæ, aut oportunæ videbantur. In vita æterna igitur beatis vestes nullatenus aderunt. Huius inductionis maior apparet, quoniam in statu originalis innocentiæ hoc dumtaxat hominibus bonum erat, quod à peccato adhuc immunes prorsus erant, nec alicui pœnalitati subiecti erant, aut morti. Erat quippe innocentia ista, aut originalis iustitia gratia à Deo gratis collata prohibens ne mortalitas, quæ hominibus inerat ex principiorum speciei suæ conditione noceret: erant tamen homines potentes peccare, atque consequẽter mortalitati subiacere, sicut eis posterius peccati merito inflictum est. Qui vero nunc in fœlicitate Paradisi inexcogitatis fruuntur bonis ampliora his bona habent: quoniam dotes gloriæ tam in corpore, quàm in anima tenent, quarum nulla in primordialis innocentię statu fuit. Non enim vsquequaque homines primæuæ originalis iustitiæ tenentes statũ fœlices erant, quoniam adhuc deficere posse eis inerat, cum posterius ceciderint: fœlix autem circumquaque non est, qui aliqualiter miser effici potest. Nunc enim, qui fœlicitate Paradisi fruuntur, immortales sunt, qui vero primæuam tenebant iustitiam, mori posse promptum habebant. Item, qui statum innocentiæ tenuerunt, & si tunc non peccauerant, aut peccabant, peccabiles tamen erant, sicut eis posterius factum est: qui tamen fœlicitatem Paradisi tenent, peccare nullatenus queunt, aut ea, quam tenent gratia carere. Præter hoc autem, qui primęuæ innocentiæ statum tenebant, de fœlicitate æterna sibi conscii, aut certi non erant, quoniam in eis factum est, quod peccarent: quo spem eius perdiderãt, nisi mediatoris Christi gratia redempti forent: qui vero perennis fœlicitatis gaudia experiuntur, de ea, quam possident fœlicitate firmitudinis atque certitudinis, conscii sunt, quoniam peccare nequeunt: illud tamen quo fruuntur soli peccato repugnat, vt eo auferri posset: qui igitur sibi conscii sunt quod peccare nequeunt, perennis fœlicitatis certa possessione lætantur. Differentius ergo maior perfectiorque status est eorum, qui empyreas possident sedes, quàm eorum, qui primordialis innocentiæ statum aliquando tenuerunt. Huius autem secũdum liquet: nam cũ diuina potestas formauit

A Adam de limo terræ, nudum plasmauit, nullum ei tribuens corporis tegmentum, vt dicitur Gen. 2. & 3. ca. Euam quoque cum de latere viri dormientis formauit, nullo adhibito carnis suæ tegmento eam esse dedit: vnde erant nudi, nec erubescebant, vt apparet Gen. 3. ca. Cum vero deliquerunt, exarserunt in vtroque ad alterutrum genitalia membra, quodam passionali ad libidinem insurgente calore: quemadmodum nobis euenire solet, cum in libidinem incitamur. Huncautē prius nequaquam experti fuerant, nec tale quid accidere potuisse arbitrabantur, quo pacto de eo, quod acciderat, rubore suffusi sunt. Ob hoc autem genitalia, in quibus nouum illud acciderat adoperire volentes, de foliis ficus fecerunt sibi perizomata ad tegendum dimidiam corporum partem. Hoc autem infertur, quod cum natura instituta erat nondum vitio hominum infecta, vestibus nec egu it, nec vsa est. Nulla enim tunc eos ad hoc necessitas adigebat: quoniam non erubescebant nuditatis suæ, ac si nudum esse malum nihil foret. Nec hoc quidem ideo quis factum putet, quasi tunc homines nimis adhuc rudes quid bonum, honestum, aut verecundum foret ignorarent. tanta quippe tunc rationis viuacitate vigebant, vt posterius viguerunt: peccato tamen consummato roboris quędam pœnalitas mox consecuta est, quo vestiū necessitas ad honestatem tuendam inducta est. Vestium ergo vsus ex peccati sequela prouenit, scilicet ex pœnalitate roboris: à statu autem fœlicitatis Paradisi omnis pœna abest, cum ibi plenum consummatumque reperiatur bonum: in illa ergo petenni fœlicitate Paradisi vestibus nullus vtetur, & consequenter nec Christus nunc quibusque vestibus tectus est.

B

Quædam attinentia ad superiora.

CAPVT XXI.

HIs autem adiicitur, cum diuina potestas hominem plasmare voluit, cuncta ei necessaria contulit, vestes tamen ei nullas tribuit: vestium ergo homini nulla necessitas, aut opportunitas est. Quod si homini nato, & viuenti vestes ad nihil necessariæ secundum se fuerunt, etiam ei post mortem iā in fœlicitate Paradisi degenti multo rationalius cōferre nequibunt, aut aderunt. Huius inductionis primum liquet: sic enim Deus res constituit, vt singulis quod naturæ necessitas, aut opportunitas exigit, tribuerit: quę autem opportuna non sunt, sed superuacua non addiderit: alioquin cum condita subsistere nequeant, nisi cum eis, quæ opportuna, & necessaria quoque insunt, tamdiu quę subsistunt permanere non acciderent. Hic autem prauus ordo rebus impositus foret, scilicet, vt aliqua condita forent, quæ ordinis defectione deperdi necesse esset. Hoc autem in Deo astruere nefas dixerim: cum teste Arist. Politic. lib. 1. lucide didicerimus, Deum, & naturā nihil superuacuum operari. Pari ergo censura dicendum est, nihil à Deo, & natura productum, cui necessaria quoque, aut naturali conseruationi opportuna adiuncta non fuerint. Si quid enim Deo, aut natura agente productum astruxeris, cui necessaria quæque diffitearis concessa, fatearis oportet, hoc frustra productum fore: hoc tamen quisque confiteri recusabit: cuicunque ergo genito producto, aut creato Deo, aut natura agente, quidquid speciei conueniens est concessum fore confiteri necesse est, vt sic progenita, aut producta constare queant. Hoc autem inducitur. Nam si genitum, aut productum ad conuenientiam speciei necessaria quæque non habeat, periturum esset, necessario erat superuacuum, aut est id gigni, quod confestim delendum erit. Amplius autem Arist. 12. Metap. ait, entia vniuersi nolle male disponi, sed conuenientius disponi, quō disponi queant. Si tamen sic vniuersitatis res administran fateamur, vt cuique quæ ad speciei necessitatem sunt non suppetant, & conseruationi opportuna, prauo ordine dispositæ forent. Cunctis ergo genitis creatis, aut productis à Deo, vel natura, quæcunque necessaria sint addici confiteri necesse est. Hanc quoque assumptionem euidentius latiusque inducit Aristot. Politi. lib. 1. dicens, quod sicut cunctorum ingeniatrix natura cunctis, vt sint prouidet, machinas quasdam, & argumenta essendi tribuens, ita & genitis rebus prouidet, vt seruentur. Vnde dicit naturæ esse virtutem prouisiuam ad conseruationem animalium, vt sicut generationi contulit, ita eis genitis alimenta tenera præparat, procedentibus autem secundum ætatem firmiora quædam iam robustioribus nutrimenta ministrat. Ex hoc autem prouenire inquit, vt fœmellæ post partum lac in vberibus habeant, vt inde editos partus liquidiori, atque tenerrimo alāt nutrimento: post autem solidiora quædam naturæ conuenientia administrat: de hoc quoque Aristot. 1. Oeconom. ait, omnia animalia à terra nutrimentum recipere, tāquam à matre: ipsa ergo terra, quæ naturæ pars quædam est, sic naturę ingenio disposita est, vt cunctis viuentibus alimenta præbeat.

C

D

Duplex modus necessitatis in homine.

CAPVT XXII.

POtest autem & alias induci, quod homini plasmato necessaria quæque ad conseruationem suam tribuerit. Duplex enim necessitatum modus plasmato homini inerat. s. ad conseruandam humanam speciem in ipsis indiuiduis, & ad indiuiduorum permanentiam. Ad indiuiduum vero quodlibet humanum conseruandum cibus, & potus necessarius est. Nam cunctis animalibus hoc inest, vt vitam alimento cōseruent: alioquin eis nulla per naturam possibilis est conseruatio. Necessitas autem speciei est ad permanentiam eiusdē, & quoniam præter indiuidua speciem permanere impossibile est dicente Arist. in prædicamentis in prædicamento substantiæ, destructis primis substantiis impossibile est aliquid aliorum remanere. sc. deletis omnibus indiuiduis, quæ sunt primæ substantiæ, impossibile est aliquam primam substantiam permanere, quæ ad genera, & species pertinet. Et quoniam in compositis, & mixtis nullum indiuiduum permanet in æternum, cum quodlibet corruptibile sit ad permanentiā speciei per generationem esse necesse est: qua ex vno indiuiduo alterum originem trahat, vt sic quibusdam occasum facientibus, aliis autem ex his sumentibus ortum in æternam durationem permaneat substantia speciei. Et quoniam ad generationem huiusmodi potentia actiua, & passiua, & summe necessaria sunt: quæ natura ministrat, sexuum quoque diuersitas. s. masculinum esse, & fœmininum: nihil alterum necessarium erit hominibus secundum naturam habentibus, quæ conseruandorum indiuiduorum necessitas exigit, cum ipsa quoque conseruationem speciei. Diuinæ enim bonitatis dignatio plasmato homini horum singula tribuit: primo ei in eis, quæ conseruandorum indiuiduorum ratio exigit prouidens, cum ei cibum, & potum tradidit ad horum escam, & cunctas arbores Paradisi illius cuius colonus positus fuerat concedens: cum inquit Gen. 2. c. Ex omni ligno Paradisi comede: de ligno autem scientiæ boni, & mali ne comedas. Ad potum autem homini Deus fontem Paradisi tribuit nondū vino in vsum hominum deducto, sed huius aqua cunctis poculis salubrior erat: de hoc Gen. 2. ca. dicitur: Et fluuius egrediebatur de loco voluptatis, vel secundum aliam literam: Et fons egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum Paradisum, qui inde diuiditur in quatuor capita: nomen vni Phison, alteri Gion, alii Tygris, & quarto Euphrates. Quamquam autem Dominus protoplasto de hoc Paradisi fonte bibere non iussisset, quoniam tamen eum colonum, & agricolam loci voluptatis collocauerat, vt patet Gen. 2. c. cuncta, quæ ibidem erant eidem concessisse, atque sui effecisse iuris videbatur, eis demptis, quæ expresse prohibebat, sicut de arbore scientiæ boni & mali cautum est. Identidem autem Deus protoplasto, quæ ad speciei conseruationem necessaria erant contulit, quod ad generationem spectat. Et quoniam solum virum gignere impossibile erat, cuius fundamentum patet ex prælibatis in expositione primi figurati Paradoxi, ei fœminam generandi coadiutricem contulit: huic enim iunctus generationis opus explere valebat. Sic enim habetur Gen. 2. c. Non est bonum esse hominem solum, faciamus ei adiutorium simile sibi, scilicet, faciamus ei fœminam, quæ similis sit ei in specie, sed non in sexu, & ista fuit adiutorium, scilicet, ad generationem, quæ pertinet ad naturalem communicationem, & ad communicationem œconomicam. Ex prædictis colligitur, quod cum Deus plasmato homini necessaria quæque contulerit, vestes tamen nullatenus præbuit, eas homini necessarias, aut opportunas simpliciter non fuisse. Si ergo in statu innocentiæ primæuæ protoplasto nostro vestes necessariæ non extiterunt, nec collatæ sunt, in statu fœli-

Species præter indiuiduum permanent.

E

In compositis, & mixtis nullum indiuiduū sempiternū.

F

citatis

citatis perennis Paradiſi, qui perfectior, nec parum eſt, neceſſariæ minus erunt. Eis ergo beati non tegentur, nec Chriſtus quoque nunc tegitur.

De veſtibus à Deo datis hominibus.

CAPVT XXIII.

AMplius autem homini in innocentia, & natura inſtituta formato Deus veſtes nullas dedit: peccantibus autẽ veſtimenta tribuit, veſtes ergo homini ſecundum ſe neceſſariæ, aut opportunæ non erant, ſed quoniam peccauit. ſ. vt pœnam verecundiæ in genitalibus ex peccato conſequentem tegeret: nudis enim illis prodire in publicum magno eos faceret rubore ſuffundi, aut de ſe prorſus confundi. Hoc autem patet, quoniam ab exordio protoplaſtis Deus veſtes nullas tribuerat, ſed vt litera Geneſeos teſtatur c. 3. nudi erant, & non erubeſcebant: poſtquam vero iuſſa Dei tranſgreſſi peccauerunt præter perizomata de foliis ficuum, quę ipſi ſibi contexuerunt, Deus illis veſtes fecit, vt apparet Geneſ. 3. cap. ſcilicet. Fecit eis Deus tunicas pelliceas, & eiecit eos de Paradiſo. Ad neceſſitatem ergo indiuiduorum, aut ſpeciei in plaſmatis hominibus ſecundum ſe veſtes non proderant, ſed propter peccati ſequelam introductæ ſunt: in fœlicitate tamen Paradiſi peccatum nullum, pœnalitas quoque nulla, nec rubor eſt, ibi igitur veſtes eſſe conuenienter ſuſtineri nequit. Præter hæc autem ſi veſtes cuidam pulchritudini corpori humano introductæ fuiſſent, potius eas Deus protoplaſtis ante tranſgreſſionem primariam contuliſſet, cum iuſtitiam originalem tunc tenerent, poſt peccatum tamen dedit, non ergo ad quandam corpori humano pulchritudinem augmẽtandam contulit, ſed ad ruborem noſtrum occultandum, quem peccati merito protoplaſti, & tota eorum progenies membris genitalibus incurrerunt. Huius inductionis primũ patet: nam cum formati homines in iuſtitia originali forent, in gratia Dei erant. Habebat enim eos ſibi Deus gratos illos diligens, cum nondum quidquam peccaſſent propter quod iram Dei incurrerent. Poſt peccatum autem filii iræ facti ſunt odium Dei incurrentes cum Deus oderit peccatores: rationi ergo magis conſentaneum videbatur, vt Deus quodcunque bonum protoplaſtis ante lapſum, quam poſt tranſgreſſionẽ tribuiſſet. Huius autem ſecunda particula ex prælibatis inducta eſt. ſc. quod Deus homini poſt peccatum veſtes tribuerit ante in nuditate, ſine rubore permanentibus eis. Quam ob rem inferri neceſſe eſt: veſtes protoplaſtis nullius augmentandæ pulchritudinis cauſa datas, ſed tegendę turpitudinis neceſſitate, ne rubore ſuffundamur. In fœlicitate autem Paradiſi nulla pœnalis neceſſitas eſt: veſtium ergo vſus ibi nequaquam erit. Præter hæc autem ſi Chriſtum in empyreis locatum ſedibus veſtibus contectum cenſeamus, pariter quoque & in cæteris beatis cenſeri par cauſa cogit: idem enim omnium ad hoc inductiuum, vel diſtractiuum erit. Quod ſi obieceris potiora Chriſti merita omnibus humanis meritis extitiſſe, quam ob rem rationi conſentaneum fore cum veſtibus contegi, cæteris in ſua nuditate manentibus. Reſpondendum erit, proculdubio cunctis humanis meritis Chriſti merita potiora. Vnde ſi in fœlicitate perenni veſtium vſus, vt in hac mortalitate eſſet, ſolemniores nec in parum veſtes Chriſti cæterorum veſtimentis eſſe deberent: ipſo tamen veſtibus confecto cæteros in ſua manere nuditate nulli rationi concors eſt. Si ergo Chriſtum veſtibus velatum in polorum ſedibus arbitrari velimus, cæteris quoque fœlicibus defunctorum varia cultus tegmina apponenda ſunt. De cæteris ergo non parua, nec cito extricabilis quęſtio exorta foret: quomodo in reſurrectione veſtes habere poſſent: nam non erunt in eorum corporibus veſtes, quas dudum habuerunt: quoniam vel nullas ſepulti habuerunt, aut illæ cum ipſis corporibus longa ſepulchrali corruptione attritæ diſtabuerunt. Nihil ergo habes quod reſpondere queas, niſi vt cunctos angelos Dei pannorum confectores, veſtium quoque fabros aſtruxeris, vt ſingulis beatorum veſtes quibus velandi ſint diſtribuere queant. hæc autem abuſio irriſoria quædam eſt. Patet ergo nec Chriſtum in terra viuentium, nec cæteros, qui in vtroque homine aliquando futuri ibidem ſunt, veſtibus quibuſdam tegi.

Veſtes hominibus ex errore primo comparata ſunt.

Dubitatio, quod fœlicitas Paradiſi non eſt futura ſine veſtibus.

CAPVT XXIV.

AD hoc autem quibuſdam aſtruendum videbitur, fœlicitatem Paradiſi ſine veſtibus non eſſe futuram. Quoniam inhoneſtum cuique liquet genitalia organa reuelata cunctis monſtrari in patulo, quod ſi eos velaminibus carentes eſſe oporteret, rubore ſuffundi eos de ſua nuditate neceſſe erat: in fœlicitate tamen Paradiſi nullum pœnalitatis arbitramur eſſe locum, veſtium ergo ad turpitudinem contegendam vſus erit. Huic reſpondendũ eſt, q̃ ſi nuditas genitalium organorũ quicq̃ ruboris, aut pœnalitatis afferret, nos quoq; cũ cæteris ſponte fateamur in illa fœlicitate Paradiſi veſtium vſum cunctis eſſe neceſſariũ: ibi tamen nullo in alterutrũ de genitalium nuditate viri ſuffundentur rubore. Ad fœminas quoque viris idẽ erit, vt nulli inuicem de talium nuditate vereantur: veſtiũ ergo ibi nulla poterit eſſe neceſſitas. Hoc autẽ liquet, quoniam perfectior ſtatus fœlicitatis Paradiſi ſtatu primæuæ innocentiæ originaliſque iuſtitiæ proculdubio eſt: in ſtatu tamen iuſtitiæ originalis verecundiæ protoplaſti immunes erant, nihil de ſua nuditate, quæ tunc nuditas minimè putabatur, erubeſcentes. Erit ergo vt in perenni empyrearum ſedium ſtatu omnis à beatis effugiat rubor, aut occaſio erubeſcendi. Huius inductionis primam particulam notam fore arbitror, eamque paulo ante firmauimus. Secunda autem deducitur, quoniã in ſtatu primæuæ innocentiæ protoplaſti nudi erant, nec tamen de ſua in alterutrum nuditate confuſi. dicente litera Geneſeos c. 3. Nudi erant, & non erubeſcebant. In illa igitur quàm plenam cunctorum bonorum aggregatione beatitudinem præſtolamur, magis ab electis omnis ruboris materia diffugiet. Veſtium ergo erit ſublata neceſſitas, pariter & opportunitas. Non enim de genitalium organorum nuditate ſuffundimur, quoniam in eis paſſionalis quidam ardor, & titillatio cõtra rationis ſurgit imperium. In fœlicitate autem Paradiſi nulla in electis paſſio, aut inſurget, aut dominabitur: verecundię ergo aberit locus. Sic enim aſſerit Aug. 12. de ciuit. Dei: in vita æterna non magis erubeſcemus de genitalibus membris, quàm de pulchris oculis, aut manibus: ibique omnis anticus genitalium membrorũ vſus deficiet: quoniam nullus viri ad fœminam acceſſus, aut generatio erit, nec ad acceſſum vlla in carne noſtra facta titillatio. Sic enim Chriſtus reſpondit Saducæis contra reſurrectionis teſtificationem arguentibus, dicens: erratis neſciẽtes ſcripturas, nec virtutem Dei: in reſurrectione n. nec nubent, nec nubentur, ſed ſunt ſicut Angeli Dei in cœlo, vt patet Matth. 22. ca. Ipſi enim vt eis videbatur ad impoſſibile deducebant, aut graue inconueniens, obiicientes de muliere, quæ à ſeptẽ viris ducta eſt, ſi reſurrectio eſt, cuius eorum in reſurrectione erit: ipſe autem reſpondit per interpretationem, vt patet ex dictis. In illa ergo fœlicitate Paradiſi patet nihil eſſe, de quo nobis rubore ſuffundendũ eſt: veſtium ergo nullus erit vſus.

In Paradiſo nulla eſt veſtium neceſſitas.

Dubitatio de vulneribus Chriſti.

CAPVT XXV.

SVperioribus autem adhuc quiſquam inſidet dicens, quod & ſi nulli eorum, qui beati erunt veſtium vſus, aut neceſſarius, aut opportunus erit, Chriſto tamen veſtes valde congruunt vulneribus ſuis contegendis potiſſimè tegendo vulneri benedicti lateris ſui, quoniam illud amplo patet hiatu. Si quis autem hoc eliminare intendens aſtruat vulnera Domini Ieſu poſt reſurrectionem ſic fuiſſe concluſa, ac ſi nulla ei vnquam illata forent, dicendum eſt ſtare non poſſe: nam poſt ſanctiſſimam reſurrectionem vulnera ſuſcepta patentia, vt in paſſione fuerant, permanſerunt. Hoc autem patet, ex eo quod Chriſtus ad Thomam diſcipulum in ſe ipſo manifeſtauit: nam cum Thomas de reſurrectione Domini Ieſu dubitaſſet, & niſi loca vulnerum tetigiſſet, crediturum ſe diffitebatur: Chriſtus hæc quæ petierat in corpore ſuo mõſtrauit. De hoc Io. c. 20. dicitur: Dixerunt ergo alii diſcipuli, vidimus Dominum: ille autem dixit: niſi videro in manibus eius fixuram clauorum, & mittam manum meam in latus eius, non credam: & poſt hoc dixit Ieſus Thomæ, infer digitũ tuum huc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum, & noli eſſe incredulus, ſed fidelis. Hæc autem

A autem Thomas, vt Christus iusserat retigit. Quod ex subdictis eiusdem loci manifestatur verbis. sc. respondit Thomas, & dixit ei: Dominus meus. Dixit ei Iesus, quia vidisti me Thoma credidisti. i. quia tetigisti: Beati, qui non viderunt. & crediderunt. Amplius autem non solum post resurrectionem suam Christus in corpore suo vulnerum habuit cicatrices: & aliqua illatorum vulnerum stigmata, siue profundas habuit cauaturas, sicut in vulneratis hominibus post curationem relinqui solet. sed patentes vulnerum hiatus habuit, sicut ea die, qua ei plagas impressere Iudæi. s. vt vulnus benedicto lateri eius lancea impressum interiora carnis ad viam cordis penetrans vsque ad intima tunc patebat. Plagæ quoque manibus in fixura clauorum impositæ manuum rotam substantiam penetrantes, tunc quoque ab oppositio in oppositum perueniebant. In pedibus autem simili clauorum facta fixione conformia vulnera adhuc extabant. scilicet, vt à superficie in superficiem penetrando veniretur. Sic enim adhuc in eo profundæ manebant fixuræ, vt per eas intuentibus lux, & rerum species viderentur: nulla carnis substantia interposita. Hoc autem in Christo admirabile erat cæteris que admirabilius in lateris fixura patebat, in ipso namque profundus hiatus carnis substantiam penetrans vsque ad præcordia viam faciebat intuenti. Ex his tamen nullum, aut mortis, aut

B nocumenti Christo incentiuum erat: nec ex hac magna corporis apertura sanguineus vllus defluebat humor: sicut in quolibet alio euenire necesse erat, qui talia pateretur. In Christo autem, siue in quocunque corpore glorioso ex his in hac formam fixuris patentibus nullum vitæ discrimen, aut vllū sequebatur nocumentum, etiamsi ampliores, penetrabilioresque fuissent, imo & si præcordia cum ipso corde vitæ nostræ radice ferro ab oppositio in oppositum transfixa forent. Huius ratio est, quoniam corpora glorificata incorruptibilia, atque penitus impassibilia sunt, quidquid eis insit, aut euenerint.

Quædam de Christi vulneribus attinentia ad superiora.

CAPVT XXVI.

HÆc autem vulnera, vt prædictum est, relinqui patentia admirabile satis est: nec omnes id recipiunt: quin potius Doctorum Theologicorum plerique astruunt non patentia vulnera, sed pro vulneribus cicatrices relictas fore: sed inuiti etiam confiteri cogentur omnia vulnera Saluatoris, siue pedum, manuumque, & lateris post sacratissimam passionem relicta fuisse patentia, vt tunc erant, cum ei cruci affixo impressa sunt. Quod ex verbis beati Io. 20. c. satis liquet. s. Infer digitum tuum huc, & vide manus meas: & affer manū tuam, & mitte in latus meum, & noli esse incredulus, sed fidelis. Iussit enim Saluator noster discipulo suo Thomæ in latus suum manum immittere: latus ergo patens erat alioquin manum mitti impossibile foret: sed duntaxat super latus manuum ponere, in cicatricibus lateris mittere autem non posset. Item hoc idem de fixuris pedum, & manuum constat, ꝙ patuerint post resurrectionem: quoniam in præallegatis dicitur, & mitte digitum tuum in loca clauorum: non enim dixit, pone digitum tuum super cicatrices manuum, aut pedū relictas ex fixura clauorum, sed dixit, mitte: necesse est igitur, vt clauorū paterent fixuræ, in quas digitus mitti posset. Item patet, quoniam dicitur, in loca clauorū, quo infertur adhuc ibi manere loca clauorum. s. fixuras: nam si curatis conclusisque vulneribus solæ vulnerum cicatrices relictæ forent, non dixisset in loca clauorum, quoniam fixuræ erant loca clauorum, quia ibidem claui extiterant: cicatrices autem vulnerū clauorum loca non erant, quia in eis claui nulli fuerant, sed loco clauorum signa. Ex his ergo infertur, quod vulnera Redemptoris nostri post sacratissimam resurrectionem, ita aperta penetrantiaque relicta sunt, vt in passione patuerant, cum crucifixus foret. Sic quoque nunc manent: vnde & cum venerit iudicium facturus, illa bonis & malis in patulū feret, his apertè innuens, eos sufficienter redemisse effuso sanguine suo, qui per hæc vulnera late fluxerit. ipsi autem non attēdentes, vt participarent bonū redēptionis illius perierunt. Tunc aūt horrisono mugitu clamabunt oēs inferorū sedibus mancipandi in præcordiis suis indicibili dolore concussi, atque lugentes, quod tātum eis patēs bonū non acceperint, q̄obrē gehennalibus cruciatibus detrudendi in æternum sunt. Sic patet Apocal. c. 1. cum agitur de iudicio futuro super omnes gentes. sc. Videbunt quē pupugerunt, & plangent se super eū omnes tribus terræ. s. omnes tribus, & cognationes malorū, quoniam bonis solida iam ibi gaudia haurienda erunt. Potissime quoniam dicit, omnes tribus terræ. i. omnes tribus, quæ tunc erunt in terra, quod duntaxat malis conuenit: ipsi enim soli in terra sedebunt cum iudicauerit filius hominis bonis in aerem eleuatis cum domino iudicante. Sic ait Apostolus 1. ad Thessal. c. 4. sc. Hoc enim vobis dicimus in verbo Domini, quod nos qui viuimus, & residui sumus, in aduentu Domini non præueniemus eos: qui dormierunt: quoniā ipse Dominus in iussu, & in voce archangeli, & in tuba Dei descēdet de cœlo, & mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi, deinde nos, qui viuimus, & relinquimur, simul rapiemur cū illis in nubibus obuiam Christo in aerea, & sic semper cum Domino erimus. Hoc autem non est intelligendum de ascēsu vltimato bonorum in cœlum post resurrectionem, sed de aduentu ad iudicandum: nam si de ascensu ad cœlos sermo esset, diceretur, quod ipsi boni ascenderent cum Christo ascendente rursum in cœlos, nō tamen hoc dicitur, quin potius de Christo aduenie nte, i. rapiemur obuiam Christo: ergo quando sancti rapientur, adhuc Christus venit, & non redit in cœlos: ad iudicandum ergo rapientur, vt cum Domino in aere eleuati sint dum iudicant. Item patet hoc, quoniam ibidem dicitur, rapiemur obuiam Christo in aerea: ecce aerē terminum raptus huius diffiniuit. Si tamen de ascensu sanctorum in cœlos sermo fieret, nō dixisset rapiendos in aerea, sed in cœlum, aut Paradisum rapiemur: ergo ad aerem, id est, ad istum inferiorem aerem propinquum superficiei terræ, vt Christo iudicanti assistant, malis plangentibus relictis super faciem terræ.

Soluitur dubitatio quod Christus in vita æterna vestibus tegitur.

CAPVT XXVII.

NVnc autem ad cæptam argumentationem redeuntes expositionem quorundam dicemus, quod & si sancti eum resurrexerint nullis vestibus induentur: Christus tamen vestibus egebit ad necessitatem vulnerum tegendorum, potissime ad vulnus amplissimum lateris, rationi ergo cōsentaneum videbitur Christum in vita æterna vestibus cooperiri. Huic autem respondendum est, nullam esse Christo necessitatem, aut opportunitatem vestium gratia vulnerum tegendorum, quin potius incōueniens graue est aliqua veste Christum adopertum esse, vt vulneta tegat. Sed potius dicendum est vulnera Saluatoris nostri in illa fœlicitate Paradisi aperta cunctisque manifesta manere: ad ipsa quippe fœlices illi sanctorum chori magna cum iucunditate intuebuntur, in laudes mirificas prorumpentes, atq; dicentes, quod per illa vulnera ipsi peccatorum suorum veniam meruere, atq; in illum beatitudinis locum peruenere. Si enim dominus Iesus hic in corpore suo stigmata non recepisset, eos redimi non contigisset. Hæ autem laudes beatorū propter vulnera Redēptoris nostri apparent ex ea visione, q̄ refert Ioannes in quatuor animalibus, & vigintiquatuor senioribus: de quibus Apoc. c. 5. cum dicitur, & cum aperuisset agnus librum, quatuor animalia, & vigintiquatuor seniores ceciderunt coram agno, habentes singuli cytharas, & phialas plenas odoramentorū, quę sunt orationes sanctorum, & cantabant canticum nouū dicentes: Dignus es domine aperire librum, & soluere signacula eius, quoniam occisus es, & redemisti nos Domino in sanguine tuo ex omni lingua, & tribu, & populo, & natione; & fecisti nos Deo nostro regnū, & sacerdotes, & regnabimus super terrā. Apparet ergo, ꝙ oēs beatorum chori, qui nomine viginti quatuor seniorū, & quatuor animalium designantur, Deo laudes assiduas referūt, quia in sanguine eius redempti sunt, quo infert, ꝙ vulnera eius cernant, per q̄ in laudū prolationes insurgant. Et quanquā Redēptor noster Christus Iesus in toto sacratissimo corpore suo pro nobis plagatus sit iuxta testimonium Isa. 53. s. A planta pedis vsque ad verticē in eo nō est sanitas. insignius tamē in latere, pedibus, manibusq; plagatus est. Ideo quanquam ex toto corpore Redemptoris nostri fulgor quidam prodeat nobis penitus inextimabilis tanquā dos glorioſa pro susceptis cruciatibus: admirabilior

Christi vulnera in cœlo beatis gaudia præstāt.

tamen

tamen adhuc ab eis locis procedet in quibus differentius cæteris vulneratus est, ſ. à manibus, pedibus, atque latere. Huic enim ſplendori ſol contendere nequibit, cum & ipſa corpora quorumlibet beatorum ſicut ſol fulgere debeant in illo admirabili, atque indicibili bono, iuxta teſtimonium Saluatoris. Hac igitur differenti luce vulnera Chriſti à cæteris partibus diſtincta notabuntur, ita vt tanta fulgoris, & pulchritudinis excellentia plena, atque ſupereffluentia, tegmentorũ ope nequaquam egebunt, quin potius cum in eis differẽtior lux quàm in cæteris corporis Saluatoris noſtri partibus fuerit, ita in eorum aſpectu beatorum gaudebunt chori: ſicut in conſpectu admirabilis vultus eiuſdem, qui eſt delectabilis viſu, & plenus omnium gratiarum, vnde in eum angeli conſpicere deſiderant: vt patet 1. Petri cap. 1.

Contra eos, qui aſſerunt Chriſtum veſtes tenere, vt vulnera tegat.

CAPVT XXVIII.

CVM autem qui talia aſtruunt de Chriſto enunciant, quod veſtes aliquas habeat ad vulnerum tegmenta, ſtare nequit. Primo, quoniã ſi dominus Ieſus in fœlicitate Paradiſi manens veſtibus indigeret, nullo de veſtibus beatis adoperto, Chriſtum minorem in fœlicitate cæteris confiteri neceſſe eſſet, quod falſum liquet, quoniam ipſe cæteris, qui in fœlicitate Paradiſi ſunt, beatior eſt: ſi ergo cæteri veſtibus nõ egent, nec Chriſtus eis indigebit. Amplius autem ſi vulnera Saluatoris noſtri talia eſſent, vt veſtibus contegi eis opus foret, vt nulla ei de ipſis ruboris occaſio inſurgeret, adhuc Chriſtus aliquibus pœnalitatibus ſubditus foret: ſed in fœlicitate Paradiſi defectus nullus, aut pœnalitas manet: Chriſti ergo vulnera talia erunt, vt de eis minimè debeat erubeſcere, & conſequenter nec tegmento egeant. Amplius autem ſi vulnera Redemptoris noſtri talia fuiſſent, vt eis patentibus non immerito erubeſcendum fuiſſet, ea plene concluſiſſet: & quod amplius eſt, nullum illorum reliquiſſet veſtigium, vt nec quidem in cicatrice pateret vulneris argumentum: ſed hæc non clauſa ſunt, nec obducta cicatrix: quin potius ita patentia, vt in cruce fuerunt, derelicta ſunt: nullam igitur Chriſto deformitatem inducebant. Item rationi magis conſentaneum eſt, Chriſtum de patentibus vulneribus ſuis gloriari, quàm rubore ſuffundi. Nam cum quis viriliter pro patria bella agens ab hoſtibus aliqua excepit vulnera, quorum cicatrices obduci nequeunt, & niſi fortaſſis ipſe bella ageret patriæ exitum ingrediebat: nullum dedecus, aut honoris diminutionem propter relictas cicatrices habet: quin potius à tota communitate ſi rectè agat abundantius honoratur, cum cunctis palam ſit tuendæ patriæ deſiderio hæc vulnera inflicta eſſe. In Chriſto Redemptore noſtro amplius adhuc prædicta conſtant: nam ipſe generis humani à diabolo pœna, & culpa redimendi cauſa hęc vulnera in ſacratiſſimo corpore ſuſcepit, quæ niſi ſuſcipere dignatus fuiſſet, ſalus noſtra fieri nequiuiſſet. Amplius ergo eum nos ſic plagatum honorare debemus, quam ſi nulla vulnera ſuſcepiſſet.

Si Deus in cœlo vllis veſtimentis tegeretur, longe prætioſiora eſſent hu-ius bus in terra vtebatur.

CAPVT XXIX.

HIs autem addicitur, quod ſi Redemptor noſter in fœlicitate Paradiſi aliquas veſtes habiturus eſſet, nõ indueretur eis quibus dum inter nos viueret amictus fuit, ſed aliis longè prætioſioribus. Nam quæcunque in ſtatu fœlicitatis Paradiſi ſunt, excellẽtiora valde ſunt eis, quæ apud nos ſunt, ita vt de eis nec ſufficienter admirari nobis detur, cum nobis adhuc incognita ſint: iuxta illud 1. Cor. c. 2. Sed ſicut ſcriptum eſt, quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus diligẽtibus ſe. Et Iſa. c. 64. Auribus non audierunt, oculus non vidit Deus præter te, quę præparaſti expectantibus te. Neceſſe eſt igitur, vt ſi veſtium vſus in vita Paradiſi degentibus eſſet, illæ admirandi pretii, & nunc inæſtimabiles nobis forent. Si autẽ hoc generaliter dictum eſt, quid ſpecialius de veſtibus Saluatoris dicendum foret, quas cæteris prætioſiores eſſe ratio exigebat? veſtimẽta tamen Saluatoris noſtri, quibus dũ in carne adhuc mortali viuens opertus eſt, pauci extitere valoris: Chriſtus ſiquidem non vt honoraretur, aut inter cæteros mortales veſtium inſignitate polleret, in orbem venerat: ſed vt humilitatis, atque paupertatis nos efficeret amatores, quod in ſe primo edocuit. Sic patet Matth. ca. 10. Non veni miniſtrari, ſed miniſtrare: ſed qui miniſtrat minor eſt, quàm qui recumbit, vt patet ibidem. Vnde ipſe teſtimonium perhibens de Ioanne Baptiſta, de ſe quoque perhibuit, quod prætioſis veſtibus non vteretur. Sic habetur Mat. c. 11. Qui mollibus veſtiũtur, in domibus regum ſunt. Si tamen ipſe veſtibus mollibus, & prætioſis vteretur, non protuliſſet, quod mollibus veſtiti in domibus regum ſunt: ipſe quippe in nullius regis domo erat. Si igitur mollibus veſtiretur, verba ſua inepta prolata forent: apparet ergo Saluatorem paupere fuiſſe habitu cõtectum. Nec quidem duntaxat in habitu paupertate vſus eſt, ſed in toto viuendi ritu eam maximè æmulatus eſt. Sic de eo dixit Zacharias c. 9. Exulta ſatis filia Sion, & iubila filia Ieruſalem, ecce rex tuus veniet tibi iuſtus: & Saluator: ipſe pauper, & aſcendens ſuper aſinam, & ſuper pullum filium aſinę: hæc autem in Domino Ieſu impleta fuiſſe Euangeliſtę teſtantur, vt patet Matt. 21. c. & Lu. 19. Liquet igitur veſtes, quibus Saluator noſter toto tempore, quo inter nos mortalis fuit, indutus eſt, abiectas, aut ſaltem prætioſas non fuiſſe. Si tamen veſtimentis in fœlicitate empyrearum ſedium adoperiendus foret, oportebat ea prætioſiora omnibus humanis veſtibus ſupra cunctam exiſtimationem noſtram eſſe: quanquam ergo aliquibus veſtibus amictus eſſe deberet, eis tamen non velaretur, quibus dum viueret vſus eſt. Horum ergo inepta poſitio ſtare nequit, ſcilicet, quod Chriſtus eiſdem, quibus hic operiebatur veſtimentis, in vita æterna tegatur, atque cum eis in cœlos aſcenderit.

Nec Chriſtus, nec alii beati in Paradiſo veſtimentis teguntur.

CAPVT XXX.

MAgis autem adhuc in radice inducitur, nullum eorũ, qui beata vita degunt in fœlicitate Paradiſi, nec ipſum Chriſtum vllis veſtimentis eſſe adopertum, nec his quidem veſtibus, quas hic viuentes habuerunt, nec aliis, quę eis poſt aſcenſum in aſtriferas domos donatæ ſunt. Superuacue quippe penitus forent, quia nullis defectibus, maculis, aut deformitatibus tegendis accederent: nam & ſi in vita fœlici aliquos defectus, & deformitates in corporibus fateamur, qui veſtibus tegendi forent, ea tamen ſic adoperiri prorſus eſſet ſuperuacuum: nam beatorum oculis iſta dos gloriæ erit, vt perſpicaciſſimi ſint, nec ſolum quæ in ſuperficie patent contemplentur, ſed etiam quæ interius velata ſint. Nec dumtaxat, quæ veſtibus adoperta ſunt, illis in patulo erunt, ſed & quæ intra corpora, ſc. vt quilibet beatus alterius inteſtina, & ſingula quę intra corpus ſunt cernat, ita vt nihil magis pateat vni beatorum alterius vultus, & oculi, & corporis exterior ſuperficies, quam cor, inteſtina, & quæcunque ſunt intranea membra occultis naturæ ſedibus collocata. Nec his tantummodo contenta erit ſanctorum beatitudo, ſed & cogitationes ſuas, quæ ſpiritualia entia purè ſunt, in alterutrum contemplabuntur: deſideria quoque, & affectus ſingulorum cũctis in commune patebunt. Hoc autem ex magnitudine dotium gloriæ. Niſi enim ſic fœlix illa conſtituatur vita, perfectum degentium bonum non erit, cum quis alterius cogitationes, & affectus ſcire deſiderans, quod peteret minime adipiſci valeret. Quo inferretur beatitudinem illam plenumq; bonum non eſſe, cum aliquid exterius relinqueretur, quod adhuc deſiderari poſſet. Veſtimentis ergo quanquam beati in fœlicitate Paradiſi tegerentur, prorſus nihil efficerent, cũ nihil ab aliorum oculis occultare valerent. Tunc igitur veſtes ſuperuacue ponerentur, eis ergo beati non vtuntur: in fœlicitate namque æternæ vitæ ſuperuacuum nihil eſt, quoniam ſuperflua recto repugnant regimini: quod à Deo longe eſt, teſte Ariſt. noſtro 1. Politic. Deus, & natura nihil faciunt fruſtra. Ex his ergo collectum patet, quod Chriſtus indutus veſtibus ſuis in cœlum non aſcenderit, nec eis, aut quibuſuis aliis ibi adopertus ſit, nec quiſquam de beatis veſtium vllum vſum habeat.

()o()

In Paradiſo ſinguli ſingulorũ penetralia & inteſtina admirari poterunt.

Christus dum vixit vestibus vsus est, & quædam de quibusdam passionibus.

CAPVT XXXI.

QVanquam autem Redemptor noster nunc vestibus nullis in Paradisi fœlicitate tegatur, dum tamen vixit, vestibus vsus est, quod ex omnium Euangelistarum testimoniis comprobatur astruentium, quod in passione eius milites ministri Pilati, qui patientem eum obseruabant, atque illata vulnera inferebant, vestes eius partiti fuerint, & super vnam de vestibus, ne diuideretur sortiti fuerint. Diuersitatis autem horum ratio est, quoniam Christus in fœlicitate Paradisi degens vestibus non indiget, nec quisquam eorum, qui cum eo erunt: dum tamen in hac mortali vita superstes fuit, vestibus eguit, quod ex duobus inducitur. Primo scilicet ob causam sui, & propter eos, in quorum medio versatus est. Harum autem prima necessitas vestium in Christo fuit: quoniam dum vixit, rubore suffunderetur, si inter cæteros toto corpore nudatus apparuisset, sicut id cæteri homines erubescunt, præsertim si vasa genitalia denudentur. Nam & si Christus nihil peccauit, nec ab alio contraxit, peccati tamen pœnas assumpsit: omnes enim pœnalitates, quæ humanam naturam premunt, peccati merito infligę sunt: ex quibus ipse assumpsit eas, quę conditionem speciei consequebantur, sed non eas, quæ accidunt ex varia complexione indiuiduorum, sicut in tertio figurato Paradoxo prælibatum est super partem: Qui patiebatur. Inter cætera autem pœnalitatum genera verecundiam suscepit, quoniam ab Adam hæreditario iure cedit in posteros. Amplius autem quoniam eum nimis verecundia decebat: ipse quippe viri perfecti cuiuslibet perfectiones assumpsit: non solum quæ inessent, sed quæ inesse possent. De verecundia autem huiusmodi: nam & si simpliciter perfectio non sit, quoniam passio quædam est, secundum tamē conuenientiam status mortalium laudabilis valde est, atque probitatis indicium: nam si quis inuerecundus penitusque effrons sit, eum nullius bonitatis virum cuncti perhibent, nec in hoc quicquam mentiuntur. Ait enim Aristot. Ethic. lib. 2. & 4. circa finem, omnes virtutes esse laudabiles, passiones autem, nec laudabiles, nec rursus vituperabiles fore: quoniā nec bonæ, nec malæ sunt: duas tamen specialiter passiones laudabiles esse dicit, scilicet verecundiam, & nemesin. Est autem nemesis quædam passio, qua dolemus cum mali homines, & politiarum turbatores dominantur, & boni subduntur, eisque inuidemus. Quoniam ergo verecundiā laudabilem passionem asserimus, necesse est, vt eam in Christo fuisse dicamus, eum modestè verecundam asserentes, scilicet, quod tantum verecundaretur, quantum viro alicui honesto nihil peccanti verecundandum erat. Hoc autem dixerim quoniam, & si verecundia passio sit, medium tamen habet duarum extremitatum vitiosarum: quemadmodum in singulis moralibus virtutibus est. Quidam nempe sunt, qui nihil verecundantur: hos autem effrontes latinorum vocauit proprietas: hos autem ideo effrontes appellamus, quoniā verecundia potissimum in fronte patet. Vnde cum homines erubescunt, in terram vultus ducunt, eos immobiliter tenere non valentes. qui vero verecundiam nullam habent, in fronte motum nullum sustinent. quo fit vt frontem nullatenus habere videantur, & sic rationabilis vsus obtinuit, vt inuerecundi effrontes appellentur, ista autem extremitas inuerecundię est defectus, quia qui taliter se habet, aut nihil verecundiæ habet, aut ab ea, quam rationabiliter habere debet multum deficit. Alia autē verecundiæ extremitas est, quæ superabundantia dicitur. Hæc autem est in eis, qui amplius quā deceat erubescunt: hic autem secundum Aristo. in 4. Ethic. Cathaplex dicitur, quod Græce dictum in latinum stupidus vertitur, scilicet, quod ita vehementer isti erubescunt, vt cū eis quicquam dicitur, mox stupent non timore, sed rubore commoti: hi autem coram cæteris hominibus incognitis loqui non audent, potissimum coram eis qui aliquo honore, & dignitate præditi sunt: hæc autem verecundiæ extremitas, nec laude digna est, nec rationi consentanea. Christum autē nulla harum extremitatum verecundiæ affectum censere fas est, quælibet equidem in vituperium ducitur. Harum autem medium laudamus, quod verecundiam dicimus, qua de eo verecundamur, de quo ratio verecundari iubet. Hanc autem in Christo astrui necesse est, in eo quippe omne laudabile extitit simpliciter secundum quod homo, vel Deus laudabile sit. De his Arist. Ethic. lib. 2. & magis in fine quarti. Quoniam autem rationi valde consentaneum erat, vt Christus de eo erubesceret, de quo cæteris hominibus rubor est: nudum vero penitus esse, potissimè in parte genitalium organorum, verecundum singulis hominum est. Vt ergo hunc ruborem à Christo continue tolleremus, oportet vt in eo ruborem sicut in cæteris asseramus.

Alius necessitatis modus impulit Christum vestes habere.

CAPVT XXXII.

ALius autem necessitatis modus in vestibus Christo fuit: ipse siquidem in benedicto corpore suo pœnalitates nostras suscepit, vt à frigore, & æstu, humore quoque atque siccitate pati posset: sic autem & à cæteris temporum importunitatibus sicut in tertia figurata metaphora prælibatum est super particulam: Qui patiebatur. Et quoniam in terra Chanaan, scilicet in Iudæa, vbi ipse in hac carne mortali viuens versatus est, omnes hæ temporalium qualitatum importunitates erant, oportuit, vt ipse vestes haberet, vt sic ab his afflictiuis qualitatibus, quouis modo defensari posset, alioquin Christus multa à frigore, & æstu, pluuiisque passus foret, dum viueret: vnde in his suæ passionis incommoda inchoata forent. Secunda autem causa necessitatis vestium in Christo sumitur ex comparatione, quam habebat ad alios. nam & si Christus de sua nuditate nihil erubesceret, quanquam penitus tegumento carens, alii tamen homines, inter quos ipse conuersabatur, erubescebant si nudi forent. Nec de se duntaxat, sed & Christum positis velamentis conspicere verentur: potissime si genitalia organa nudata forent. Et quoniam omnium rationem degentium consuetudini, & naturæ obuiare patet toto corpore nudum apparere, si Christum penitus nudum conspexissent, eum virorum stultissimum, nec iniuria æstimarent. Hoc autem intentioni Redemptoris nostri valde obuiabat, quoniam prædicaturus veniebat, & eruditurus in his, quæ de ipso credi oportebat, & quæ agi: hæc autem fieri nequibant, si nulla ei auctoritas tanquā sensato viro præberetur. Si tamen eum posito omni velamine conspexissent, nulla eum dignum reuerentia æstimarēt: quin potius stultis stultiorem rectissime arbitrentur: nulla igitur hoc modo verbis eius auctoritate concessa, prædicationis, atque eruditionis opus inutilia prorsus forent. Dicendum ergo erit Christum necessarium esse secundum id, quod in carne agere intendebat, vestibus tegi, dum inter nos versatus fuerit. Nunc tamen cum in cœlos ascenderit, opus non habet, vt quibuslibet velamentis tegatur.

Opiniones, ac obiectiones quædam pendes superiorā.

CAPVT XXXIII.

NVnc autem forsitan quispiam opinabitur, in fœlicitate Paradisi nullis vestibus contectū fore. De cæteris quoque, qui in eo loco beatitudinis fructum habent, eadem sententia diffiniri. Consequenter autem, quod vestes Saluatoris nostri in cœlum adductæ non fuerint, sed quod eas ante cœlos reliquerit. Hoc modo, vt cum per primam aereæ regionis particulā tardo quodam progrederetur motu, vt discipulorum suorū pateret obtutibus, vestes, quibus ante contectus esset haberet. Cum vero ab eorū oculis altiora petēs euanuisset, eas relinqueret. Hoc autem esse poterat, vt vel eas in aliquā mundi particulā à nobis distantem eiecisset, aut illas in prejacentem materiam conuertisset totali facta resolutione. Aliis autem aliter videbitur æstimatione dignum, s. vt Saluatorem dicamus post resurrectionem suam, vsque ad ascēsionis tempus, vestibus quibus prius velaretur contectum fuisse: cum vero ascensurus foret, iussu eius nubes vsque ad pedes stantis inclinata eum contexit, vbi tanquam vestimento adopertus, vestes in loco assistentibus reliquit. Tunc autē, quibus hoc mentis est astruent, ideo Christum nube circundatum fuisse, ne cum vestibus nudaretur, caro eius conspicienda daretur. Sic quoque nube tanquam vestimento velatus,

vt discerni

vt diſcerni non poſſet an nudus, veſtituſve aſcendiſſet. De veſtibus autem hi aſtruent, quod in Monte Oliuarum coram aſtantibus relictæ ſunt, qui & eas aſſumpſerunt. De hoc tamē ſcriptura nihil refert. Hæc autem ſecunda poſitio conſiſtere nequit: nam ſi Chriſtus poſt reſurrectionem ſuam veſtibus adopertus erat, veſteſque ſuæ in loco, de quo aſcendit diſcipulis aſtantibus relictæ ſunt, diſcipuli conſpicientes Ieſum, cum eum aſcendentem lento gradu intuerentur, cognoſcerent nudum eſſe: hi tamen velut abſurdum ducunt diſcipulos vidiſſe Chriſtum nudatum. Huic autem forſitan obiicient, quod & ſi Chriſtus vere nudus in cœlum aſcenderit, nubes tamen eum aſcendentem tegebat, ita vt nequaquam nuditas conſpicienda daretur. Ad hoc autem confutandum eſt, quoniam aſcendens Chriſtus in altum, nube penitus adopertus non erat, ſed eum planè diſcipuli aſcendentem intuebantur, vt habetur Actu. c. 1. Si ergo apud eos veſtes reliquiſſet, cognouiſſent eum cum aſcenderet nudum fore.

Improbatio opinionum ſuperius poſitarum.

CAPVT XXXIV.

HIs autem qui circa prædicta vtcunque ſubterfugere moliuntur, dicendum eſt, has poſitiones prorſus ſtultas fore, atque quodam de errore conſurgere. Nam in prædictis quæritur, quid de veſtibus, cum quibus Chriſtus in cœlum aſcenderit factum ſit. In quo ſupponitur Chriſtum dum aſcenderet veſtes habuiſſe: hoc tamen manifeſta falſitate notatur. Nam poſt reſurrectionem ſuam Chriſtus veſtes nullas habuit. Cum enim dominus Ieſus crucifixus eſt, nudus in cruce fuit: ſic enim ait Beatus Matth. c. 27. & Mar. 15. Cum enim in cruce poni debuit, milites Pilati, qui eius in paſſione cuſtodes, atque cruciatuum miniſtri erant, eum cunctis veſtibus exuerūt relictis ei duntaxat genitalium vaſorum tegumentis, quę nullus qualicunque crudelitate ſæuiat, alteri auferret ob verecundiam humanæ ſpeciei. Nec iam Chriſtus talem in corpore ſuo ignominiam toleraſſet. Hoc namque omnem pœnalitatis humanæ ſpeciem excedebat. Super hoc autem genitalium tegmenta quodam fortaſſis linteo cingeretur ab vmbilico, vſque ad quandam crurum partem peruenientem. Hic quippe ſponte aſſeuiſſent deuotæ mulieres, quæ eius verbum prædicantis audierant, fuerantque eum à Galilęa ſecutæ nunc tandem eius tam amaræ paſſioni, atque iniuſtæ aſſiſtentes grauiſſimo cordis dolore ferentes. De quibus Mar. 15. cap. dicitur: Erant autem, & mulieres de longe aſpicientes, inter quas erat Maria Magdalenę, & Maria Iacobi minoris, & Ioſeph, & Salomē. Et cum eſſet in Galilæa ſequebantur eum, & miniſtrabant ei: & aliæ multæ, quæ cum eo aſcenderant Ieroſolymam. De his quoque Matth. 27. & Ioan. 19. Si autem nulla aliarum fœminarum tegendo corpori Saluatoris noſtri nihil præbuiſſet, ipſa benedicta mater cuncta capitis ſui velamina impenderet, ſi res expeteret. Hoc ergo fuit tegmentum corporis Saluatoris noſtri, dum in cruce extitit. Nam & veſtes eius non erant ei relictæ. Iam enim eas inter ſe milites ex parte diuiſerant, partim ſortiti poſſederāt: ſic patet Ioan. 19. Cum dicitur: Milites ergo cum crucifixiſſent eum, acceperunt veſtimenta eius, & fecerunt quatuor partes, vnicuique militi partem vnam, & tunicam. Erat autem tunica inconſutilis, & deſuper contexta per totum. Dixerunt ergo adinuicem: Non ſcindamus eam, ſed ſortiamur de ea cuius ſit, vt impleretur ſcriptura dicens: Partiti ſunt veſtimenta mea, & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem. Cum autem de cruce corpus Saluatoris depoſitum eſt, Ioſeph nobilis decurio ab Arimathia ciuitate, qui erat diſcipulus Ieſu in occulto propter metum Iudæorum qui petierat, & acceperat à Pilato corpus eius, mercatus eſt ſindonem nouam, & vnguenti, myrrhæ, & aloes quaſi libras centum, vnxitque corpus Ieſu, & inuoluit illud ſindone. Sic enim aptatus in ſepulchro tumulatus eſt. Iacuitque vſque ad ſacratiſſimam reſurrectionem ſuam. Quanquam ergo in veſtibus ſuis reſurgere vellet, non daretur niſi in ſindone, qua aduolutus erat, & in tegmentis vaſorum genitalium. In his tamen reſurgens non extitit aduolutus. Nam cum eum deuotę fœminæ in die reſurrectionis ſuæ in ſepulchro vngendum peterent, inuenerunt duos iuuenes ſedentes in albis, qui erant angeli Dei, vnum ad caput tumuli, alterum ad pedes. Inuenta quoque ſindone, in qua Saluator noſter in ſepulchro circumtectus iacuerat. Sic patet Io. 20. c. Cum dicitur: Et cum ſe inclinaſſet, vidit poſita linteamina, tamen non introiuit. Venit ergo Simon Petrus ſequens eum, & introiuit in monumentum, & vidit linteamina poſita, & ſudarium, quod fuerat ſuper caput eius non cum linteaminibus poſitum, ſed ſeparatim inuolutum in locum vnum. Apparet ergo ex dictis, dominum Ieſum minimè ſurrexiſſe aduolutum ſindone, & ſudario ſicut moriens tectus fuerat, ſed relicta ſunt ſpolia in ſepulchro, ipſo nudo reſurgente. Nec eum quiſquam aſtruat priores veſtes, quibus viuens in carne mortali vſus fuerat, poſt reſurrectionem accepiſſe: nam & ſi perfacile ei extitiſſet de manibus eorum, qui eas poſſidebant diuiſione, & ſorte ſubtrahere: de eis tamen nullā egit curam, vnde & apud eos, quibus obuenerant in paſſione ſua relictæ ſunt. Cuius ratio patet, earum namque vſus Chriſto iam opportunus non erat: quoniam in fœlicitate Paradiſi veſtibus nemo beatorum tegitur, vt ex prælibatis patet. Quod ſi quibuſuis aſtruendum videretur Chriſtum, & beatorum choros in perennitate fœlicitatis veſtibus contegendos, non eis, quibus hic vſi ſunt adoperiri congruebat, ſed aliis longe ſolennioribus atque pretioſioribus, vt in prælibatis inductū eſt: nequaquam ergo Chriſto reſurgenti neceſſariæ, aut opportunæ erant veſtes, quibus dum inter nos viueret contectus eſt. Dicendū ergo eſt Chriſtū reſurgentem nudum fuiſſe, in eadem que nuditate cunctis apparuiſſe, quibus eum ſacer canon Euangeliſtarū apparuiſſe cōmemorat. In ea quoque habitudine cœlos conſcendit, in æternum ſub eadem nuditate manſurus. hunc quoque tenēt modū corpora ſanctorū, quę cum domino Ieſu ad æternæ illius fœlicitatis gloriam, cū ſurrexerint, rapientur. Nec à quoquam, qui ſapiat obiiciendam nobis reor Chriſti reſurgētis, & apparentis nuditatem, tanquā ſub inhoneſtate quadā ducendam. Nullū enim in eo erat deformitatis, aut ignominię ſignum, quod nudus apparuerit, quin potius maioris gloriæ teſtimoniū erat in benedicto corpore eius, quàm ſi quibuslibet veſtibus contectum foret. Corpus namque ſacratiſſimū Redemptoris in reſurrectione ſua maximam omnium corporum cœpit pulchritudinem: ita vt in tota rerum vniuerſitate nulla ei æquari valeat pulchritudo, quam tanquam dotē gloriæ tunc induens, nunc quoque tenet. Hoc dato rationabilius erat tam admirandam pulchritudinem aſpicientium oculis cernendam dari, quàm corruptibilibus veſtibus adopertam fore. Vnde hanc iniuriam poſt reſurrectionem cunctis, quibus hoc Deus manifeſtare dignatus eſt, corpus Redemptoris noſtri nudum apparuit, ſicut verè nudum erat. Tanta erat tamen fulgoris in corpore illo admiranda reuerentia, tamque ſuperexcellens decor, vt nulla in eo deformitatis, aut turpitudinis macula notaretur, quanquam nudū eſſet, ſicut in noſtris corporibus videndum eſſet, ſi poſitis velaminibus publicè conſpicienda darentur. Sic enim Pſalmiſta teſtatur Pſal. 102. Amictus lumine ſicut veſtimento, id eſt, quod corpus Redemptoris, ita gloria, & fulgore tegebatur, ac ſi veſtibus velaretur, honorabilibus tamen.

Obiectio quadam alia penes ſuperiora.

CAPVT XXXV.

QVibuſdam autem fortaſſis videbitur, & ſi Chriſtus reſurgens, atque in cœlum conſcendens, nullis de materia panni veſtibus adopertus foret, veſtimenta tamē de aerea ſubſtantia fabricaſſe, iuxta figuram ei placitam, vt ſic adempta nuditate honeſtum corpus eius videretur. Hoc autem inducitur ex conformitate ad angelos apparentes. Cum enim Saluator noſter ad cœlum aſcendens ſuorum oculis cōſpectus paruper eſt, demum ab eorum euanuiſſet obtutibus, duos miſit angelos, qui diſcipulos de loco aſcenſionis expedirent, ne longo aſcendentis deſiderio tenerentur, dicentes. Viri Galilæi, quid ſtatis aſpicientes in cœlum? hic Ieſus, qui aſſumptus eſt à vobis in cœlum, ſic veniet, quemadmodum vidiſtis eum aſcendentem in cœlum. Hos autem duos viros, qui & angeli erant, in veſtibus albis apparuiſſe ſacra ſcriptura commemorat, vt patet Actu. 1. c. de Chriſto igitur ſatis rationabiliter dicendum videtur, vt ſicut angeli apparuerunt, ſic & ipſe in veſtibus albis apparuerit. De angelis quoque, qui erant in ſepulchro iam reſurgentis domini Ieſu,

A

B

C

D

E

F

Quid actum ſit de veſtibus Chriſti poſtquā in cœlū aſcendit

Chriſtus reſurgēs nudus erat, & nudus cunctis apparuit.

Corpus Chriſti quomodo tumulatū eſt.

quod in vestibus albis apparuerint scriptura refert, vt patet Io.20.s.quod Maria flens inclinauit se, & prospexit in monumentũ, viditque duos angelos sedentes in albis. His autem respondendum est, quod sicut dominus Iesus in cœlũ ascendens, & à mortuis resurgens, nullas de panno, quæ propriè sunt vestes, habuit, ita & de aerea substãtia nulla habuit tegumenta, nec ex qualibet alia materia confecit quicpiam opertorii, quod inducitur ex eo quod habetur Ioa.20.c. Apparuerat enim die primo resurrectionis discipulis suis congregatis in vnum propter timorem Iudæorum, ianuis clausis, & cum eis non erat Thomas: Dixerunt autem postea Thomæ, vidimus dominum. Ille autem dixit: Nisi videro in manibus eius fixuras clauorum, & mittam digitum meum in locum clauorum, & manum meam in latus eius, non credam. Et post dies octo, iterum venit Iesus ad discipulos suos, & erat Thomas cum eis: & dixit Thomæ: Infer digitum tuũ huc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meũ, & noli esse incredulus, sed fidelis. Hæc autem sicut Christus Thomæ imperauit, ita & facta sunt, quod ex verbis vtriusq; colligitur. Subiungitur enim: Respondit Thomas, & dixit ei: Dominus meus, & Deus meus. Hoc autem non dixisset, nisi ꝙ ante ignorabat euidentissime cognouisset: quod lucidius inducitur ex sequentibus verbis Christi, s. Quia vidisti me Thoma credidisti: Beati, qui non viderunt, & crediderunt. Si tamen corpus, domini Iesu vestibus contectum foret, non vidisset Thomas vulnera Saluatoris nostri, nec manum misisset in latus de superiectis tegumẽtis. Apparet igitur Christum post resurrectionem suam in vestibus nullis apparuisse, sed purè nudatum, amictum tamen gloria, & splendore.

Obiectio quædam de Christo.

CAPVT XXXVI.

ADHVC autem quispiam prædictis contranitetur, inquiens, resurgentem Dominum Iesum in vestibus albis visum fuisse, sicut colligi videtur Lu.24.c. Cum discipulis suis congregatis in vnũ apparuit die prima resurrectionis introeis ianuis clausis, ipsi autem eum phantasma esse arbitrati sunt, s. aliquid, quod non erat verum solidum corpus, sed spiritus corporis gestans effigiem, alioquin illum intrare potuisse negarent, aut nescirent. Christus autem, vt eis suspicandi tolleret occasionem, ostendit eis veritatẽ corporis sui, cum dicitur: Iesus autem stetit in medio discipulorum suorum, & dixit eis: Pax vobis, ego sum, nolite timere. Conturbati vero, & conterriti existimabant se spiritum videre. Et dixit eis: quid turbati estis, & cogitationes ascendunt in corda vestra? Videte manus meas, & pedes meos, quia ipse ego sum: palpate, & videte, quia spiritus carnem, & ossa non habet, sicut me videtis habere. Ex quo iam videtur, ipsum tunc vestibus contectum fuisse: nam si prorsus nudatus extitisset, discipuli in ipso intueri possent an corpus ex carne, & ossibus constans haberet, vel si phantasma esset, cũ eis loci propinquitate iungeretur. Iussit tamen, quod carnem eius palparent, & viderent, si vera caro, & ossa haberet: apparet ergo tunc, carnem suam aliquibus vestibus contectam fuisse: ita vt ab eis clare videri nõ posset. Si enim caro penitus nuda pateret eis, Christus horum nihil dicturus erat. Amplius autem hoc ex eadẽ litera patet, cum subditur, & cum hęc dixisset, ostendit eis pedes, & manus. Si tamen ista omni posito tegumento patefecit, non monstrasset eis dominus Iesus pedes, & manus, sed ipsi perspicue conspexissent. His autem respondendum est, quod discipuli Saluatoris nostri eum nudum prorsus conspexerunt, toramque carnem eius lucide intuebantur: nec eis carnẽ suam tentandam, palpandamque obtulit, ac si eam clare non intuerentur, sed in hoc eis designabat in promptu esse, vt caro sua ab eis palparetur, si experimento discere vellent, quod eis hæsitantibus, nondum fides monstrauerat: ad hoc enim visus exactissimum non præstabat experimentum, nisi & tactus argumentum subderetur. Horum autem radix apparet ex his, quæ induximus in quarto figurato Paradoxo in expositione super particulam: Qui vidit. Cum enim spiritus corporum phantasmata sumunt de aerea substantia sibi corpora solidorum simulacra fabricantes, in eis videri, & voces formare possunt: palpari tamen nequeunt: & si quis conetur illum manibus attrectare, tangentis manus elabitur, nihilque inter ipsas tenentis manus poterit reperiri: velut si vẽtorum flatus quisq; manu conetur includere, conatus effectu frustrabitur, quoniã cum exactissimè incluserit, nihil prorsus inclusum inueniet. Conformiter aũt in corporũ phantasmatibus, quæ spiritus interdũ accipiunt, esse necesse est: hæc enim ex aerea substantia sumpta sunt, attrectari ergo nequeũt. Et hoc conantes eludunt. nã & si ista corpora nihil moueantur, nosque in illa apprehẽsuri manus tenaciter iniecerimus, nihil prorsus illorũ apprehendemus. Sunt enim corpora magnam habentia raritatem: nec enim tantam habent densitatẽ atque soliditatem, vt apprehendentiũ manibus intercluſa tactui non cedant. In his ergo corporum virorũ solidorumq; phantasmatibus visus eluditur, ea vera humana corpora indicans, cum in eis nullã à veris corporibus deprehenderit esse distantiam. In eis tamen tactus nullã potest pati fallaciam. Si enim vera corpora fuerint, atque solida vt corpora hominum verorum manibus attrectari, apprehendi & intercludi poterunt, sicut cætera humana vera corpora patiuntur: quod si corporis humani phantasma, & non corpus sit, etsi videri queat plenam humanæ speciei præsentans effigiem, tactum tamen attrectantẽ non patietur, sed cum palpare conentur, etiamsi præsens sit, euanuisse iudicabitur. Et quoniã Saluator noster Christus Iesus veritate resurrectionis veluti in re constabat, ita & in existimatione nostra plenissime mõstrare voluit, exactissimã maximãque probationẽ, quæ in hoc genere dari posset, in se ostendere dignatus est. Hoc autem erat si se manibus attrectandum offerret: decreuit igitur se videntibus discipulis palpandum exhibere: non quidem ac si eius carnem, & vulnera non conspicerent, sed vt resurrectionis suæ efficaciorem impenderet probationem.

Etsi spiritus loqui possint palpari tamen nequeunt

Argumentum resurrectionis inductiuum, quod dedit suis discipulis.

CAPVT XXXVII.

SACratissimæ autem resurrectionis suæ post hoc Christus alterũ dedit argumentũ, quod non erat tam efficaciter resurrectionis inductiuum, sicut tactus, s. quod coram discipulis suis comederit. Nam cum Christus discipulis suis dixit: palpate, & videte, quia spiritus carnem, & ossa non habet sicut me videtis habere, ipsi credentes, & propter reuerentiam domini Iesu non tetigerunt carnẽ eius, in hoc aũt eis magni meriti locus fuit. Hoc aũt liquidatur: nã si palpassent, & ideo credidissent, fides sua experimento humano ortũ habuerat, vnde nullius meriti esset. ipsiq; nimis increpãdi forent, atque eos Christus increpuisset, sicut Thomam discipulum, qui nisi palparet credere non constituerat, increpuit dicens: Quia vidisti me Thoma, credidisti: beati qui me non viderunt, & crediderunt, vt patet Ioannis 20.ca. ac si aperte diceret: Thoma, parum aut nihil meruisti in hoc quod palpans carnem meam resurrectionem meam credidisti, illis autem merendi magnus erit locus, qui nihil videntes simpliciter credent.

Alios autem discipulos quibus primo Christus apparuit dicens: palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere, nequaquam increpuit. Euidenter ergo concluſum patet, eos simpliciter credidisse, nihil manibus attrectantes. In hoc autem nimis apud Christum meruerunt aliquid fidei relinquentes. Ob hoc autem Christus alterum eis resurrectionis suæ argumentum demonstrare dignatus est, s. quod coram eis comederit, dicens; Habetis aliquid quod manducetur? at illi obtulerunt ei partem piscis assi, & fauum mellis. Et cum manducasset coram eis, sumẽs reliquias dedit eis. vt habetur Luc.cap 24. Hoc autem euidenter notabat ipsum viuere: nam cibum sumere solis animalibus inest: necesse erat ergo eum verum, atque viuentem hominem fore cum comederit.

Hoc autem, etsi conueniens argumentum resurrectionis esset, minoris tamen efficacię erat, quam tactiua attrectatio. Nam quamquam spiritus in corporis veri phantasmate sumpto cunctos actus, qui ad veram cibi sumptionẽ exiguntur, non expleat, nobis tamen vere omnia explere videtur, ita vt distinguere nesciamus, an vere cibum sumat: singula namq; in eo videntur, quæ in comedentibus contemplamur. De his latius super Exo.c.7. disputauimus. Sic n. cibũ sumpserũt tres angeli, q venerũt ad Abrahã sub ilice Mãbre, quos scriptura viros vocat. vt hĩ Gen.18. Horũ n. triũ angelorũ eade die ad

A

vesperum duo declinauerunt in Sodomam recepti in domum Loth consobrini Abrahæ, vbi azyma & carnes comederunt, vt habetur Genes. 19. cap. De Christo autem conformiter fieri potuisset, scilicet, quod quanquã homo verus nõ esset, sed spiritus in assumpto corporis veri phantasmate, comedentis effigiem discipulis monstrare potuisset, & si vere cunctos comedentium non expleret actus. Quamuis ergo sumptio cibi in Christo post resurrectionem suam eiusdem resurgentis signum dedit, non tam efficaciter hoc monstrauit, quemadmodum tactus, qui falli non poterat.

Obiectiones quædam penes superiora.

CAPVT XXXVIII.

ALIQVIS autem adhuc obiiciet, quod discipuli carnem Christi tetigerint; attrectantes cum eis primo apparuit, & dixit; Palpate & videte, quia spiritus carnem, & ossa non habet, sicut me videtis habere. Et quia palpantes adhuc non crediderint eum vere surrexisse, quod apparet Lucæ vigesimoquarto capitulo, cum dicitur, & cum hæc dixisset, ostendit eis manus & pedes, sequitur adhuc autem illis non credentibus ait: habetis aliquid, quod manducetur? videtur ergo secundum signum traditum, quia primo non crediderint.

B Si enim primum signum non experti fuissent palpantes, sicut eis Christus dixerat, frustra, imo inconuenienter valde subiunctum videretur, scilicet, adhuc illis nõ credẽtibus ait: Habetis aliquid, quod manducetur; quod liquide comprobat eos primum accepisse, sed per hoc non credidisse.

Respondendum est, quod discipuli Christi videntes eum cum ipse locutus fuerit eis, atque ostendisset manus, & pedes non dubitauerunt, nec palpauerunt, nec ideo eis secundum signum in ciborum sumptione datum est, quia primum acceperint, eique non crediderunt, sed quia Christus ad eorũ consolationem hoc adiunxit, cum noluissent tangere vulnera eius attrectando sicut Thomas tetigit. Quod autem discipuli non palpauerint vulnera eius, apparet ex dictis beati Ioã. vigesimo capitulo, vbi cum apparuisset eis Iesus non assistente Thoma, dixerunt Thomæ venienti: vidimus Dominum. Ille autem dixit eis: nisi videro in manibus eius fixuras clauorum, & mittam digitum meum in locum clauorum, & manum meam in latus eius: non credam. Ex his ergo infertur, quod cum Thomas hoc diceret, si discipuli Christi vulnera sicut postea Thomas attrectauit, tetigissent, respondissent ei: nos misimus manus in latus, & digitos in loca clauorum: sed ipse audiens ab eis, quod vidissent non credidit addens ad hoc, quod mitteret digitum & manum in vulnera, ergo manifeste apparet, quod alii hoc non fecerint, alioquin stulte ipse hoc superadderet, si iam cæteri vulnera tetigissent.

C Cum vero obiicis, quod discipuli palpauerint, quia Christus dixit palpate, & videte, quia spiritus, carnem, & ossa non habet, sicut me videtis habere, & subinfertur. Adhuc illis nõ credentibus, dixit: habetis aliquid quod manducetur? ergo experti sunt datum signum, alias non diceretur, quod non crediderunt. Respondendum est, quod non refertur ista clausula, scilicet, adhuc illis non credentibus & cæt. ad illam clausulam: palpate & videte. Tunc enim sensus esset, qui arguitur, sed ad aliam clausulam immediatiorẽ, scilicet, & cum hæc dixisset, ostendit eis manus & pedes, & nõ dicitur, quod ipsi palpauerint. Sic ergo non experti sunt discipuli signum, quod Christus eis offerebat in attrectando carnem eius, sed eo ostendente manus & pedes viderunt, nihil de eius carnibus contingentes.

Cum autem obiicitur, quod non crediderint, quia dicitur, adhuc non credentibus illis. Respondendum est, quod istud non credere non erat aliqua infidelitas, quæ est repugnantia ad veritatem, quæ credenda proponitur deliberata intentione, sed dicitur non credere admiratio quædam. Ex magnitudine quippe rei visæ permouebantur. Qui autem admirantur nondum ad aliquid fixam mentem habent, nec tamen alicui repugnant. Discipuli igitur non negabãt Christum surrexisse, quod infidelitas foret, sed quia aliquid magnum erat, quod videbant, erat adhuc eorum mens conterrita, & ista in quibusdam esse solet media habitudeinter simpliciter assentire & negare.

Sed adhuc in Apostolis existimandum non est, hanc fuisse incredulitatem, quæ est non assentire propter admirationem quandam ex terrore, sed ex gaudio quodam: tam admirabile enim Apostolorum corda repleuerat gaudium, vt seipsos capere præ exultatione non potentes vix ad assentiendum veritati, de resurrectione Christi attendere possent. Potentiæ namque nostræ finitæ sunt: ideo cum vni attendunt, alteri attendere nequeunt. Hoc autem non attendere ad veritatem resurrectionis Christi inducebat, ne determinate assentirent, & hoc tollit perfectum assensum, qui vocatur fides. Scriptura autem interdum large sumens, omne, quod perfectam fidem non continet, infidelitatem, vel non credere vocãt, quod autem hoc modo discipuli non crediderunt, patet Lucę vigesimoquarto capitulo, cum dicitur, adhuc autem illis non credentibus, & mirantibus præ gaudio. Ecce enim infidelitatem illam non protulit esse simpliciter infidelitatem, sed admirationem, & gaudium. Adhuc autem non credere, quod ex admiratione prouenit: non semper æquum est. Si quis enim admiratus terrore concutiatur, & ob hoc nõ simpliciter assentiat infidelitati magis accedit, quam si præ admiratione gaudii nondum assentit. Nam gaudium de aliquo bono concepto est. Terror autem de præsumpto, aut expectato malo. Qui vero in præsentia magnæ, atque delectabilis rei admiratiuo terrore concutitur, nondum quicquã assentit; nam si conciperet prorsus gaudendum de præsenti bono erat. Infidelitas ergo ibi: & si non plenissima, satis tamẽ grauis est. Qui vero in præsentia enunciati boni admiratur, & gaudet: & si omnino non credat, quia potentia intellectiua vni intendens ad alterum se determinare non valet, tamẽ satis credit. Non enim gauderet, nisi bonum sibi, quod dicitur qualitercunque adesse crederet. In Apostolis autem vtraque incredulitas fuit, & vtraque abolita est. Primo siquidem admirati, & conterriti sunt viso Domino Iesu, & tunc non crediderunt, sed magis putauerunt esse phantasma. Sic patet Lucæ vigesimoquarto, cum dicitur: Iesus stetit in medio discipulorum suorum, & ait pax vobis, ego sum, nolite timere: conturbati vero, & conterriti existimauerunt se spiritum videre. Et dixit eis, quid turbati estis, & cogitationes ascendũt in corda vestra? videte manus meas & pedes meos, quia ego ipse sum. Postea autem Christus ostendit discipulis suis manus & pedes, & illi magis animo quietati omnem terrorem, qui inuaserat eos, de cordibus expulerunt, & pro terrore gaudio repleti sunt, tunc iam aliquid credentes: nec tamen plene credebant, cum magis gaudio concepto, quam veritati resurrectionis attenderent. De hoc eodem. capitul. dicitur: palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. Et cum hoc dixisset, ostendit illis manus & pedes. Adhuc autem illis non credentibus, & admirantibus præ gaudio, ait: habetis aliquid, quod manducetur? Ad extremum autem & ipsa quædam incredulitatis pars, quæ cũ gaudio existebat ablata est, cũ quietato aliquãtulum illo subitaneo gaudio de magnitudine rei conceptæ, ad seipsos redierunt, & plene cognouerunt Christum surrexisse. Hoc autem fuit cum præteritis signis Christus etiam alia superaddidit, eos informans interpretatione scripturarum, & cibo sumpto coram eis. Hoc apparet cum dicitur eod. capit. Adhuc autem illis nõ credentibus, & mirantibus præ gaudio dicit habetis aliquid, quod manducetur? & illi obtulerunt ei partem piscis assi, & fauum mellis, & cum comedisset coram eis, sumens reliquias dedit eis: Et postea sequitur quomodo eis exposuerit scripturas resurrectionem confirmantes. Patet ergo Apostolos vulnera Domini Iesu non palpasse, nec circa resurrectionem visis manibus, & pedibus infideles extitisse.

D *Infidelitas quã doque est quod mediũ intersimpliciter assentire & negare.*

E *Potẽtia intellectiua vni intendens ad alterũ se determinare non pot. Lu. 24. capitul.*

F

Discipuli Christum nudum viderunt.

CAPVT XXXIX.

PRÆDICTIS adiicitur, quod quanquam Saluator noster Apostolis dixerit, quod carnem suam palparent, fueritque eorum arbitrii eam tetigisse, aut nullatenus attrectasse, ex eadem tamen litera beati Lucæ manifeste colligitur, quod discipuli Christum nudum intuiti sint. Dicitur enim palpate, & videte, quoniam spiritus carnem &

A

ossa non habet, sicut me videtis habere. Discipuli igitur antequam quidquam tangerent, redemptoris carnem conspiciebant. Alioquin enim non dixisset, sicut me videtis habere. Falsum enim atque publicum foret. Nunc vero his datis inquiretur an discipuli gloriosam redemptoris nostri carnem veste detexerunt, eamque reuelantes intuiti sunt, aut vestes eius nequaquam abstulerunt, vel quidquam de carne detexerunt, vt intueri possent. Quod si astruamus eos Christum minime attractasse, cum litera dicat, quod carnem, suã viderunrt, confiteri necesse erit, vt carnẽ suam nudã tunc fuisse fateamur, ita vt nulla ex panno, aut aerea substantia veste tegeretur. Si autem dicatur, quod apostoli Christum manibus attractauerunt, stare nequit; quoniam in prælibatis inductum est, quod eum non tetigerint. Sed & si eum apostolorum manibus attractatum fateamur: induci necesse est, vt etiam sic nudus extiterit: ipse namque dicebat: palpate & videte: quoniam spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. Quanquam ergo eum manibus attractarent: prius tamen necesse est ex his verbis, vt carnem eius viderent. Nam & si dicamus apostolos tetigisse Christi carnem, concedendum tamen non est, vt eam primo tetigerint, quã eis Christus iussisset. alioquin audaces nimis viderentur, & irreuerenter se habentes, nec impune laberentur: nam verbotenus increpati forent, sicut Thomas apostolus increpatus à Domino est, & sicut Maria Magdalena, mitius licet quadam ex parte verbis admonita. Ipsa quippe inquirens Dominum apud sepulchrum in horto, cum eum cognouisset, illius pedibus procumbens osculari parabat: sed à Domino increpata est dicente: noli me tangere: nondum enim ascendi ad partem meum: vt patet Ioann. vigesimo capitulo. Sic enim discipuli Dominum tangere præsumentes non vocari increpati forent, & adhuc amplius, quoniam viri erant. Amplius autem quoniam multi erant omnesque errabant. Grauior enim plurimorum culpa quam vnius est. vnde peccata communitatum cæteris sunt duriora, quanquam iura humana interdum pœnas in peccatis multitudinum laxauerunt. Sic patet extra de clerico excommunicato, vel deposito ministrante, in capitulo, latores: de cuius examinatione in præsenti ommittendum duxi. Præter hæc autem grauius horum delictum foret, quam Mariæ Magdalenæ. Hæc enim redemptorem nostrum exactissima cum deuotione pedibus illius procidens, deosculari voluit. Si autem discipuli Domini Iesu eius carnem non admoniti attractarent, grauiter peccare viderentur: quoniam nullius deuotionis causa eis hoc inerat, nec vt eius pedes, aut manus humiliter oscularentur, sed vt de eo experimentum caperent, an verus homo foret. Si ergo Maria Magdalenæ, quę de eius resurrectione non hæsitans deuotionis solius causa osculari volens ire accedere vetita est, quanto magis discipuli, qui de eius resurrectione adhuc infideles solius experimenti causa attractabant, grauiter equidem increpandi forent. Dicendum ergo necessario videbitur, quod si discipuli Domini Iesu carnem attractauerunt: eam tamen quousque admoniti forent, non tetigerunt: nam alioquin increpati forent, quod non extitit, ante ergo quam iussi forent non tetigerunt, prius tamen quam eis se palpare iusserit Dominus Iesus eius carnem benedictam illi clare viderunt. Nam cum eis hæc præcepti aut, vt verius dicatur, permissionis cuiusdam diceretur, carnem tamen Saluatoris videbant, vt in eiusdem verbis patet, cum dicitur: palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. Tunc ergo cum dicerentur verba caro apparebat, quo infertur carnem benedictam Christi nudam discipulis apparuisse. Ex verbis ergo beati Ioannis vigesimo capitulo inferri necesse est, quod Christus discipulis suis nudus apparuisset, scilicet nulla veste, aut de panno aut aerea contectus substantia qualitercunque verba accipiantur.

B

C

Discipuli non nisi admoniti Christi corpus tangere poterãt post resurrectionem

D

hos enim candidis vestitos scriptura commemorat, de Christo autem quod nudus resurrexerit apparuitque hactenus astruebatur. Huic autem quispiam forsitan respondebit Christum nullis indutum vestibus surrexisse, & apparuisse, quoniam ei vestes nullatenus necesse erant. Ipse enim verum habebat corpus, in quo videri posset. Angelis autem, vt viderentur vestes necesse erant. Ipsi enim in substantia sua corpulentiam nullam habent, qua videri possint; angelus enim substantia spiritualis atque indiuisibilis est, & per hoc inuisibilis. Nullam enim in potentia visiua immutationem facere potest. Vt autem viderentur angeli, oportet vt aliquid corporeum assumant, hoc autem est id, quod induti erant, scilicet, vestes candidæ, angelis igitur erant necessaria tegumenta. His autem respondendum est stare non posse, nam vestes angelorum non ideo assumptæ sunt, vt eos, qui alias inuisibiles erant visibiles redderent quin potius ex horum responsione in eos conuenienter arguitur: nam si angeli vestes assumpserunt, vt viderentur, necesse erat vt aliquid alterum haberent, secundum quod videri possent præter vestes. Nam de his inquiretur an corpus ex aerea materia confectum assumpserint vel non. Si enim ex aere fabricatum corporis rei phantasma assumptum fateamur, illud est quo videri poterant, nam aer cum ad magnam densitatem peruenerit colorem fundit, ita vt visum sicut cætera solida terminare queat. Ex aere autem huius condensationis corpora fabricari poterant, quo visibilia per se erant, nec vllatenus opus erat, vt his assumptis angeli vestes quascunque assumerent, vt in eis viderentur. Si vero fateamur angelos corpora de substantia aerea assumpsisse, in eis tamen videri non possent, & ob hoc necesse erat, vt vestes sumerent, in quibus visibiles apparerent. Tunc enim inquiretur ex quo vestes angelorum confectæ forent, & respondebitur, quod de aere, ad quod necessario inducetur corpora ab angelis facta visibilia fore cum eadem in vtrisque materia sit, & eiusdem condensationis. Quo adhuc inferetur vestes angelis ad hoc necessarias non esse, quoniam corpora vt visionem terminarent sufficiebant. Si autem astruere collibitum sit angelos, qui ex aere vestes sumpserint nulla corpora ex aere fabricasse, sed quod vestes duntaxat assumpserint, stare nequit.

Quomodo ex aere corpora fabricari potuerant.

E

Primo quoniam si corpora ex aere nulla illi angeli assumpsissent, nihil discipulis Domini eloqui potuissent, ad quod destinati fuerant. Locutio enim organa interpretatiua exigit, quibus virtus interpretatiua coniuncta sit. Vestes autem de aere fabricatæ, non sunt taliter se habentes, vt eis aliqua virtus interpretatiua vniri possit, necesse est igitur, vt corpora aerea assumpta sint, quibus vestes illæ candidæ inhærent. Hoc autem dato vestes angelicæ non ideo sumptæ erant, vt in eis angeli visibiles redderentur, sed vt ab eis corpora assumpta tegerentur. Amplius autem si angeli corpora ex aere non assumpsissent, vestes quoque nullas assumerent, sed angelos vestibus indutos fuisse planum est: vt habetur Actuum primo capitulo. Oportet ergo, vt corpora quoque assumpserint. Huius inductionis primum patet: quoniam angeli substantiæ spirituales indiuisibiles sunt; vestiri ergo nequeunt: nam vestiri solidorum corporum est, velut siquis diploidem, & tunicam cætera quoque indumenta, & calceos aeri induendo fabricaret. Hæ enim vestes per se manerent, nullusque eis indutus foret. De vestibus autem ab angelis sumptis hoc dici nequit; angeli namque eas mouebant. Secundum vero huius inductionis patet; nam Actuum primo dicitur, quod apparuerunt angeli in vestibus albis. Has autem vestes, ita ipsi mouebant eisque tegebantur, ac si aliquis virorum contectus foret. Infertur ergo eos corpora ex aere fabricasse. Præter hæc autem, & si dari posset, quod angeli vestes duntaxat non assumptis corporibus accepissent inconueniens valde videretur. Non est enim hic ordo in rebus; nam si difficultas conficiendorum ex aere corporum aspiciatur, tanta in fabricandis vestibus duntaxat difficultas est, sicut si corpora fabricarentur. Corpus quoque decentius per se fabricatum esset, operationique conuenientius, quam vestes sine corpore; conueniens ergo nullatenus erat, vt angeli vestes assumpserint non assumpto corpore, sed magis vt corpus sine vestibus haberent. Dicendum ergo patet illos angelos corpora solitaria, nullis velata tegumentis accipere potuisse, in quibus terminata quæ vellet efficere

F

Vnde sit quod angeli vestiri nequeant.

potuissent

Obiectio de angelis, qui vestiti apparuerunt.

CAPVT XL.

SIc autem de Christi apparitionibus diffinito, respondendum est, cum obiiciebatur de angelis, quos ad expediendum apostolos de loco ascensionis Christus misit:

potuissent:non igitur vestes assumpserunt, vt visibiles forẽt, sed vt assumpta corpora velarent. Vestes tamen sacra scriptura eos habuisse refert;corpora igitur assumpserunt.

Quare angeli vestes sumpserunt ad discipulos descendentes.

CAPVT XLI.

ADHÆC autem dicendum est,non fuisse hanc,quæ exprimitur,causam,quare angeli vestes sumpserint ad discipulos descendentes, Christus autem resurgens vestes non assumpserit : sed quoniam conuenientius erat Saluatorem nostrum post resurrectionem suam nudum apparuisse;angeli autem ad hoc nihil causæ habebant. Nam & si tam Christus,quam angeli nullis ad se tegendos cooperiendis egeant velamentis:quoniam tamen quęcunque apparitiones fiunt; secundum conditionem eorum, quibus est apparitio,fiunt. Omnes autem homines quibus apparitiones istæ fiunt,tecti vestibus degunt : angeli ergo cum eis apparent vestibus semper adoperti esse cernuntur. Ex aere quippe corporum solidorum phantasmata capiunt fabricantes eo modo, de quo late superExodum septimo capitulo disputauimus.Post hæc autem ex eodem densato aere vestium simulachra sibi fingunt,in quibus nobis amicti videntur. Christus autem eiusdem modi vestibus resurgens velari debuerat, nisi aliquid in eo præfuisset causæ,quod induceret,vt omnia posito tegumento videretur.

B *Causa cur Christo post resurrectionem voluerit nudus videri.*

Causa autem nuditatis Christi in sua resurrectione,quando aliquibus visus est,fuit,vt suam veram monstraret humanitatem,ita vt cognosci posset eum esse verum Christum Iesum, qui à mortuis surrexisset.Eo quippe mortuo cuncti discipuli de resurrectione dubitauerunt.Sola autem beata virgo,& Domina nostra inconcussam resurrectionis eius futuræ fidem tenuit.Cum vero Dominus Iesus resurrexit,veritatem resurrectionis suæ elucidare voluit, eorum ambiguitates auferens quibus resurgens apparebat : vnde hæc specialium apparitionum suarum causa fuit;vt illi, quibus resurgens videbatur, eum surrexisse minimè dubitarent:sed magis resurrectionis testes eam cæteris,quibus id absconditum erat,raue larent,vt patet Lucæ vigesimoquarto capitulo. Si autem Christus resurgens vestibus adopertus videretur, sicut angeli apparẽtes habent,caro sua & vulnera nequaquam patuissent eis,quibus apparebat : quo magna suspicandi daretur occasio, hunc non esse Christum à mortuis resurgentem,sed phantasma quoddam sicut discipuli primo videntes arbitrati sunt,vt patet Lucæ vigesimoquarto capitulo.In eo enim vestibus adoperto argumenta resurrectionis suæ apparere non potuissent ; non enim tradi posset caro palpanda,nec vulnera patefierent,præsertim autem vulnus, quod lateri incussum est. Hanc tamen corporis sui ostensionem Christus Thomæ discipulo egit, vt patet Ioannis vigesimo, dicens;inferdigitum tuum huc, & mitte digitum in fixuras clauorum,& manum tuam in latus meum,& noli esse incredulus sed fidelis. Vestes enim redemptoris manum in latus mittendam excluisissent.Identidem autem nec argumẽtum resurrectionis suæ,quod discipulis congregatis in vnum exhibuit,monstrare potuisset tegumentis amictus,scilicet,palpate & videte,quoniam spiritus carnem, & ossa non habet, sicut me videtis habere,vt patet Lucæ vigesimoquarto capitulo.Vestiti Iesu enim discipuli carnem contemplari nequiissent, ipse quoque ista conuenienter dicere non potuisset: nudus ergo tunc erat,& sic eum resurrexisse cunctisque,quibus apparebat videri decebat. Hoc tamen si specialiter non intercidisset, Christus resurgens à mortuis vestibus tectus videretur, quod si nunc aliquibus videretur, vestitus appareret. Sic eum post ascensionem suam in cælos apparuisse commemorat sacræ scripturæ canon,Apocalypseos capitulo primo.vbi dicit, quod cum esset in exilio in insula Pathmos Dominica die, audiuit post se vocem magnam dicentem; quod vides scribe in libro, & mitte septem Ecclesiis,& post hoc conuersus vidi septem candelabra aurea, & in medio septem candelabrorum similem filio hominis vestitum põdere, & præcinctum ad mammillas zona aurea;non ergo tunc omni posito velamento apparuit,sicut in resurrectione, sed magis vestibus adopertus.Quod si obieceris hoc in imagine contigisse,nihilque fuisse realiter factum, aut visione oculari à beato Ioanne comprehensum. Aliquis fortassis respondendum opinabitur ; hanc beati Ioannis visionem realem fuisse, solam autem in imagine fuisse concepta ea, quæ in apertione libri septem sigillorum enarrata sunt,ea quippe rea liter videri contingere impossibile erat;nam cuncta futura erant,aut quasi cuncta : quæ ergo non sunt realiter videri nequibant, sed in imagine,visio tamen eius,qui ambulabat in medio septem candelabrorum aureorum realis fuerit. Hoc etiam carneis oculis contemplatus sit. Hoc enim satis rationaliter dici posse viderur,sed his non intendo. Adhuc tamẽ, & si visionem hanc sola imagine factam concesserimus nullo intercedente reali satis infertur,quod intendimus,scilicet quod Christus post resurrectionem vestibus tectus apparere debuerit,nam ea,quæ in imagine videntur,similantur ad ea, quæ in re apparent.

Si ergo in visione secundum imaginem Christus in vestibus albis apparuit,si realiter videndus foret,investibus quoque albis appareret: semper namque imaginarie facta ad rerum expressiones sunt. Signa autem signatis conformatur, apparet ergo,quod si Christus alicui videndus esset,vestibus amictus appareret.De ea autem apparitione quam per quadraginta dies ad multos habuit,nullis tegumentis specialis ratio data est. Ex prædictis ergo concluſum patet,quare angeli discipulis apparentes ascendente Domino Iesu in vestibus albis visi sint,ipse autem positis tegumentis ab omnibus conspectus est.

Christus nec in sepulchro,nec in resurrectione vllas vestes habuit.

CAPVT XLII.

EX PRÆDICTIS autem longis quanquam inductionibus collectum patet, quod sicut Saluator noster,nullas in sepulchro vestes habuit, ita quoque & resurgens de panno,aut substantia aerea,nullis tegumentis adopertus sit: sed pure nudus apparuerit. Nunc autem ad extremum de solis fæmoralibus Saluatoris alicui magis curiosè quam vtiliter,vel deuote inquirendum videbitur,quid factum sit.

De fæmoralibus Christi quid actum sit

De quibus quod in sepulchro fuerint,nemini ambiguum esse potest, qui quidquam attendit:nam de his dici nequit, sicut de vestibus eiusdem, quas diuisione quadrifaria & insuper iecta sorte milites in precium assumpserunt custoditi Iesu:vt patet Ioannis decimonono cap. Nemo namque tam durus foret,vt immemor humanæ verecundiæ, tam detestãda aggredi ausus foret, nec si quisquam auderet,hoc Christus passurus erat,vt in prælibatis dictum est, manserunt ergo in sepulchro.Ad hæc autem, quanquam respondendum fortassis non esset,ne tamen curiosis defuisse videamur, dicendum est,quod vt prædictum est, fæmoralia Saluatoris cũ eo in cruce affixo relata sunt intacta à militib. Pilati eo quoque de cruce deposito,vt fuerant permanserunt. Irrationabile enim prorsus erat,vt tales partes corporis inSaluatore nostro ab aliquo tangerentur,sed centum libris vnguenti,Myrrhæ,& aloes delibutum corpus eius syndone inuolutum est, vt patet Marci decimoquinto. Cum vero Saluator noster surrexit à mortuis, linteamen, quo fuerat aduolutus,in sepulchro relictum est. Sudarium quoque, quod capiti eius circumligatum fuerat, vt habetur Ioannis vigesimo capitulo, cum dicitur : Venit ergo Simon Petrus sequens eum,& introiuit in monumentum,& vidit linteamina posita, & sudarium, quod fuerat ad caput eius, non cum linteaminibus positum, sed separatum & inuolutum in vnum locum. Cum autem de singulis mentio fiat, de fæmoralibus penitus subticuit scriptura. Aliquis autem fortassis dicet : Saluatorem nostrum fæmoralibus genitalia tectum cælos ascendisse.Sed hoc stare nequit, omnia quippe inductiua, quæ in prioribus posita sunt,ne Christus & cæteri beati, in perenni Paradisi fælicitate dẽgentes, vestibus adoperti sint, in hoc militant. Eadem namque inconuenientia inferes, si Christum fæmoralibus tectum astruxeris, velut si reliquis eum vestibus velari fatearis.In hoc firmiter tenendum est, Christum in cælum ascendentem nullis fæmoralibus fecisse contectum, sicut nec cæteras vestes habuit. Dubitandum tamen satis videtur an fæmoralia in sepulchro cum linteamine,& sudario relicta forẽt:de eis tamen scriptura subticuerit:

talia

talia nempe erant, de quibus nulla erat referre vtilis, aut honesta eruditio. Huius ratio esse poterit: nam sicut in ipsa cænis resurrectione Saluatoris nostri corpus incorruptibile esse cæpit, ita & cuncta ad corruptibilis hominis statum pertinentia relicturus erat, nec Christo aliqua harum particularum ex panno, aut quauis corruptibili substantia tegumenta oportuna erant. Nam iam insistentibus æternæ felicitatis dotibus, tantum de eius corpore fulgor procedebat, vt has corporis partes tegere, & prorsus cunctis videntibus occultare valeret, si honestatis quippiam allatura foret huiusmodi facta contectio. Huius quoque satis videtur verisimilitudinis locus ex verbis beati Ioan. vigesimo cap. cum dixit: Et vidit linteamina posita, & sudarium, quod fuerat super caput eius, non cum linteaminibus positum: sed separatum & inuolutum in vnum locum. Fortassis enim in hoc sudario fœmoralia tanquam minus honesta, inter cetera tegumenta palam vt cætera relicta non sunt, sed in sudario colligata, ideo quanquam linteamina in vnum collecta non erant, sudarium collectum, & separatum à cæteris erat. Alicui autem fortassis turpe videbitur tam particularia speculari, sed à nobis hoc excludendum erit: quoniam non sponte talia enunciamus, sed ne curiosis satisfactum non fuisse videatur. Poterit autem quispiam opinari secus, scilicet, redemptorem nostrum fœmoralibus tectum surrexisse, in eisque apparuisse, atque mansisse quousque in cælum assumptus sit. Cum vero in cælum ascenderit, ea in aliquam secretam partem orbis ejecerit nulli reperienda, aut plena resolutione in materiam præiacentem conuerterit, ita vt cum ad cælos ascendit, nec vestibus vllis corporis, nec fœmoralibus adopertus fuit.

Quod ex duabus positionibus dictis secunda veritatem non contineat.

CAPVT XLIII.

NVNC autem his duabus positionibus vltrius insistendum est, quæ earum verisimilior sit. Quælibet autem superficietenus speculantibus rationabilis apparebit. Dicendum tamen est secundam non æque rationi fore consentaneam. Prima autem huius suasiua saltem ratio est: sicut Christus resurgens, ex omni parte plenam induit immortalitatem omni reiecta corruptibilitate, ita quoque decens fuisse patet, vt cunctæ corruptibilitatis conditiones, & adiumenta extrinseca corruptibilis status tunc adempta forent: fœmoralia tamen Saluatoris corruptibilia corpora erant, mortalisque status conseruatiua, tunc ergo reiici decuit. Amplius autem si Saluator noster resurgens fœmoralia habuisset, in eo superuacua necessario essent: nihil tamen Christus frustratorium vnquam egit, quoniam Deus est. Deus autem, & natura parens nihil vnquam frustra faciunt, iuxta Aristot. primo Politicorum. Quod autem inutile prorsus esset Saluatorem nostrum resurgentem fœmoralibus amiciri, inducitur. Si enim in horū vsu aliquid vtilitatis esset, hoc esse necesse erat: quia turpe quoddam videretur, vt genitalia organa nuda forent, & in eadem nuditate aliquibus conspici reuelata. Hæc tamen Christo nō congruunt, in eo nāque resurgente cunctus fulgor & decor corporalis, qui in aliqua creatura esse valebat, apparuit: quo dato nihil in eo videri poterat, de quo erubescendum sibi foret; nec quod cæteri videntes aliquo suffunderentur rubore. Aliquid autem ad erubescendum manere incitatiuum, pœnalitatis genus est. A Christo tamen cunctæ pœnalitates exclusæ sunt, cum eum plene beatum astrui necesse sit.

Fœminalia enim genitalium organorum duntaxat occultatiua sunt, quo dato, quæretur an apparentibus genitalibus redemptoris nostri aliquid ei ad erubescēdum pararetur incentiuum: aut vnde videntes confusione replerentur daretur materia, aut nec ei rubor vllus, nec videntibus verecūdiæ motus inerat. Quod si diximus nullum esse roboris incitamentum, si Saluatoris nostri pudenda organa patefierent, velut in felicitate paradisi nullam nobis roboris materiam ingerunt, vt quæque corpusculi nostri membra cunctis in commune cernantur, cum omnes nostri corporis partes iam honestate donatæ sint, omni impuritate atque inhonestate abolita, quam in eis patiebamur, dum mortalis adhuc vitæ conditio ageretur. Hoc autem dato, superuacuum manifeste foret Saluatori nostro, post resurrectionem fœmoralia relicta fuisse. Si vero erubescendum Christo asseramus, si post resurrectionem suam genitalia vasa eius nuda paterent, & quod hæc videntes nimio confunderentur rubore (quod concessu indignum est) dicendum erat, de corpore Saluatoris tantum prosilire fulgorem, vt cunctæ, quæ tum viderentur inhonestæ essent particulæ tegerentur, ne cui facultas esset horum quippiam contueri: vnde hoc oportunius tegendis particulis illis esset, quam fœmoralia, quæ tanquam necessaria tegumenta resurgenti fuisse ponūtur: superuacua ergo illa essent, quod palam inductum est, in Christo resurgente ea non fuisse. Amplius autem hæc fœmoralia, quæ asseruntur, nequaquam Christo resurgenti oportuna erant, quicunque ponatur modus: nam si tubor vllus esset, genitalia organa Saluatoris nuda prorsus conspici, quæ fœmoralia tegenda erant: etiam si fœmoralibus contexeris, semper inhonestum aliquid reliquisti. Christus enim resurgens omni posita veste visus est, siue de panno, siue ex aerea substantia, sicut in prælibatis illatum patet. Si ergo ei fœmoralia apposueris, vt has particulas cōtegas, quas nudas reliquit inhonestum astruis, nondum plene eas honestaueris, fœmoralibus ea contegens velamentis, quod in cunctis viris, qui honestatis zelatores sunt, euidens constat. Inhonestum quippe eis, nec impurum asseritur, si quis prorsus nudatus solis fœmoralibus contectus sit, sed vt aliquatenus tanta nuditas honestetur, oportet ab vmbilico vsque ad aliquam crurum particulam velamentum aliquod appensum esse. Si ergo Christum resurgentem, ideo fœmoralia habuisse astruxeris, vt harum particularum tolleretur rubor, non adhuc ei desiderii sui contingebat effectus, sed conuenientius videretur vt sindonem quoq;, qua in sepulchro aduolutus fuerat, in resurrectione apparens habuisset. Hanc enim corpori ab vmbilico infra pendentem corpori suo caoptans conueniētius ruborem abstulisset. Hoc tamen non egit, quoniam linteamina & sudarium resurgente domino in sepulchro relicta sunt, vt patet Ioan. 20. cap. ergo nec fœmoralia Christo resurgenti manserunt: Sed à corpore benedicti Iesu tātus præcedebat fulgor, vt has cōtegeret partes, & quascūq; alias quas velari & conspectibus subtrahi, honestum foret, nec cuiusuis corruptibilis substantię ope ad tegendum quidquid in corpore suo erat, opus erat, sed iustus erat, vt ille admirandus fulgori iam glorioſi corporis redemptoris incorruptibilis facti, quicquid in eo velandum erat (si quid tale esse poterat) contegeret, vt incorruptibile seipso manens, nullius corruptibilis honestaretur velamento. Prima autem positio conuenientior est, sed nec penitus fortassis conuenit, rationabilius siquidem erit, vt dicatur fœmoralia Saluatoris in sepulchro nequaquam permansisse. Omnia quippe, quæ in Saluatoris tumulo remansissent, discipuli eius cæterique fideles educerent, atque subdiligenti custodia honorabiliter propter Saluatorem nostrum custodirent: quod quidem de fœmoralibus minime conueniens erat: in fœmoralibus redemptoris nostri nihil quippe tale erat, quod alicuius reuerentiæ obseruationem mereretur, nec de eis aliqua fieri mentio debebat. Si tamen ibi mansissent, atq; cum sindonibus sudarioque educerentur, necesse erat, vt in aliquo honore ponerentur, aut visibus inhonestis, & vilibus applicarentur. Vtrinq; autem inconueniens surgit: nam non decebat vt aliquibus malis abiectisque visibus manciparentur: quoniam redemptoris nostri fuerant. Rursus autem inconueniens erat, ea aliqua veneratione digna haberi, quia fœminalia erant. Dicendum ergo fortassis conuenientius videbitur, quod Saluator noster cū resurrexit, aut priusq; resurrexreit, in nihilū prorsus cōuertit illa, aut in præiacente resoluit materiā, vt nulli creaturæ ad vsum aliquem applicarentur. Non enim decebat ex suprasumptis rationibus. Post resurrectionem aūt in totali nuditate permansit vestibus nullis vtens, nec fœminalibus qualitercunque contectus: sic quoque visus est eis, quibus apparuit, vt in præcedentibus explanatum est. Ex his autem satis collectum patet, quid de vestibus Saluatoris post resurrectionem suam actum sit, & si eis vestitus cœlos conscendit, vel an Christus cæterique beati in illa fœlici paradisi amenitate nudi prorsus sint.

A

Dubitatio de modo ascensus hominum in cœlum.

CAPVT XLIV.

CVM autem in prælibatis de Domino Iesu qualiter in cœlum ascenderit prelibatum sit, nunc consequenter de modo ascensionis cæterorum inquirendum erit. Cui respondẽdum est, quod hominibus duplex in cælum ascensus patet: primum quippe ascensum facimus, cum anima luteo soluta carcere cœlum libera petit, vel prius purgatoria clementia exercita iam exclusis vetustatibus æthereas sedes sola petit. Secundum vero ascensum asserimus cum in generali carnis resurrectione animæ corporib. sociatæ in æthereas regiones ferentur. In hoc autem dicendum multum distare, cum animæ corporibus seiunctæ cœlum liberæ petunt, aut gehennali incendio, vel purgatoriis mancipantur pœnis, aut homines corpore animaque constantes cælum, aut infernas petunt sedes. Diuersitatis huius ratio est, quoniam animæ cum seorsum sunt, spiritus puri sunt: cum vero homines sunt corporea entia sunt; necesse est ergo, vt alia hominibus, alia aliis conuenientia sint. In his autem consideratione dignum fit, quod cum anima corpore soluta, aut polorum cellitudinem, aut tartareas sedes, vel purgatorias pœnas petit, non properat illuc à seipsa mota, sed ab aliquo illuc fertur. Quod conuincitur ex modo orandi Ecclesiæ: nam cum pro aliquo, vt in vitam æternam eat, oratur: precum talis conceptio est, vt angeli illam animam assumentes in illam Paradisi amœnitatem ducant, offerentes eam in conspectu altissimi. Hoc autem ex multis collectis & orationibus in mortuorum exequiis patet. Idem autem in quibusdam responsoriis, & offerendis, quę ad agenda defunctorum pertinent, Ecclesia cantat. Dicitur enim in quadam offerenda; Sed signifer sanctus Michael repræsentet eam in lucem sanctam, quam olim Abrahæ promisisti, & semini eius.

Duplex mortalib. in cælum ascensus.

Anima a corpore seiuncta à seipsa non fertur in destinatum sibi locũ

B

Amplius autem de inferno hoc patet: nam animæ, quæ infernas petunt sedes, inuitæ illuc eunt, cum illic plenæ calamitatis locus sit: nemo tamen est, qui talia desideret. Spiritus ergo qui inferno carceri mancipantur, illuc ire non appetũt: nolentes ergo eos illuc ire impossibile est, necesse est igitur, vt inuiti illuc trahantur: sed nullus sibi ipsi iniurius, vel violentus est; oportet ergo aliquem alium dari, qui illuc renitentes inuitasque animas nocentum trahat. Deo autem ista nequaquam competunt: ipse quippe Dominus, & non minister, aut satelles est: actus ergo isti puram executionem concernentes ei non competunt, sed magis sententiare & iubere; suis vero ministris executio delegata est. Aliæ autem altioris indaginis, & speculationis causæ sunt, propter quas Deo nequaquam congruit: vt animas ad aliquem locorum destinatorum ferat, sed vt hæc ministris voluntatis eius executoribus hæc iubeat. De his autem nobis nunc inquirendum nihil erit. Præter hæc autem, sicut pœnas infligere iudicis actus non est, sed meri executoris: iudicare vero ei conuenit, ita & reos trahere ad cruciatus iudicantis actus non erit, sed delegatorum ad hoc ministrorum. Deus autem iudex est viuorum, & mortuorum, & princeps omnium regum terræ: vt patet Apocalypsis primo ca. Qui vero ad gehennalia pertrahuntur incendia, æterno carceri mancipantur, vbi factorum suorum plenam recipiunt vicem. Deus ergo per se eos illuc non trahet, sed eos illuc pertrahendos suis satellitibus demandabit. Illatum ergo ex supra dictis patet, spiritus, qui tartareos petunt cruciatus, seipsis illuc non tendere, sed ab aliis trahi; Deus quoq; seipso agẽs, eos illuc nõ trahit. Ab angelis ergo bonis, aut prauis illuc ferri necesse patet. Sed ab angelis pacis, quos angelos lucis, & Dei appellamus, illuc eos duci non conuenit: nam malorum spiritus qui æternis incendiis mancipandi sunt, ad ciuitatem Dei nequaquam pertinent, nec eis vllo modo illuc redeundi facultas patet: prorsus ergo ratione caret, vt angeli lucis, qui ciuitatis Dei ciues sunt, quorum sors tota in gaudiis ducenda est: harum infœlicium atrocissimarumque pœnarum ministri sint, vt ad æternam miseriam rationales spiritus trahant. Ex his autem infertur, quod dæmones, qui diuinæ iustitiæ apud inferos ministri sunt, has miserabiles animas ad pœnas trahant: nam velut eis, quod inferẽdarum pœnarum apud inferos ministri sunt conuenit, ita quoque vt trahendorum ad supplicia spirituum executio cõuenire debet. Hanc quoq; ministrationẽ infligendæ æternæ miseriæ animab. nocentib. diuidi in plura genera ministrorum conueniens non est, scilicet quod sicut angelis lucis, qui ciuitatis Dei cõciues sunt, pœnarũ executio in inferno nõ expedit: quoniam hoc pacto eos ibidem morari necesse erat, quod non expedit; ita nec eis conueniens erit, vt nequam spiritus ad suppliciorum loca trahant. Dicendum ergo videtur, quod dæmones vniuersas nocentum animas, qui illuc aliquo modo peruẽturæ sunt trahunt. Angelis autem lucis non conuenit. Hoc autem multipliciter accidit: primo quidem, quoniam dæmones totius naturæ humanæ æmuli valde sunt: ideoque quẽcunque possint, punire nimis cupiunt. Iterum autem quoniã à Deo huiusmodi ministeriis mancipati sunt, sunt quoque promptissimi cuique morituro assistentes, vt videant si quid iuris eis super illum est: quod si miserabilis ille ac nequam spiritus à corpore nocens egreditur, Deo iudicante, æternis gehennæ incendiis mancipãdus, mox vt à corpore egreditur, in dæmonum incidit potestatẽ; qui illico rapientes atrociter gehennę immergunt cruciatib. Si autem fœlix spiritus omni carens labe terrenum deserat habitaculum, etsi dæmones ei morienti diligenter assistant, nihil ibi sui iuris reperientes, in eum nihil agere queũt, quoniã angeli lucis fœlicem illam animam suis virib. defensatã reddunt. Ad hoc autem obstinata illa atrocique inuidia dæmones huic fœlicitati inuidentes dolent: quod eam cruciandam accipere eis fas non sit. Ex prædictis ergo euidenter inductũ patet, quod animæ, quæ gehennæ cruciatibus immerguntur seipsis illuc non tendunt, sed ab aliis deferuntur.

C

Quod non seipsis, sed ab aliis ducti in purgatorium eant animæ.

CAPVT XLV.

NVNC autem de animabus, quæ carcere luteo solutæ purgatoria clementia exercendę sunt, idem dicendum reor, quod seipsis illuc non moueantur, sed ab aliis ad ea trahantur loca. Hoc autem inducitur, quoniam purgatorii carcer atrocium pœnarum locus est, sicut gehennalis miseria. Sicut ergo nulla animarum libens inferorum sedes petit: ita & nulla purgatoria loca volens adibit. Nam in purgatoriis sedibus tanta cruciatuum immanitas est: vt ab inferorum qualitate modicum, aut nihil distet quantum ad cruciatuum magnitudinem, & duriciem: sed ex duratione distandi rationem assumpserunt. Nam gehennalibus atrocitatibus in æternum permanere adiacet, atque necesse est: purgatoriæ vero exercitatiuæ pœnalitates, etsi nimis eas protendi contingat, extremi examinis non excedunt diem. Aliquæ autem pauco tempore manẽt, vt anno vno, aut biennio, aut plus minusue sicut infectæ, aut imperfectæ satisfactionis modus exigit eorum, quæ hic contritione deleta, satisfactione tamen prosus abolita non sunt. Sunt quoque minores, quanquam & si atrocitatis quantitate non distent, minus tamen sentiuntur: quoniam eos, qui talibus exercentur pœnis, certa futurę beatitudinis spes lætificat. Eis enim, qui in purgatoriis pœnalitatibus affliguntur certa futuræ fœlicitatis spes ineſt. Scientes autem se peruẽturos ad eum locum, in quo fœlicitas summa est, hoc quoque nullatenus disturbari posse magnis gaudiis exultant, cum ista cogitantes se super se vertunt. Eis vero, quibus in gehẽnali incendio locus est, nulla futurorum gaudiorum delusoria saltem spes subrepere potest. Desperant enim se inde posse vnquam egredi, quoniam eis tenacissime in pœna ista inhæret scientia, eos scilicet inde nunquam exitu ros. Cum autem hac commoti cogitatione se super se flectũt hoc furioso tumultu inexcogitabiliter affliguntur, estque illis hæc pœnarum fortassis atrocior. Habent quoque spiritus nequam gehennali b. incendiis mancipati æternũ remorsum scelerum scilicet malorum præteritorum memoriam: nec hanc sibi pœnalitatem sœuissimam adimere queunt. Secundum hanc autem pœnitent dolentque; nec tamen conteruntur, ita vt eis verus, atque fructuosus dolor sit, sed duntaxat sciunt se praua patrauisse, & horum merito cuncta eis infœlicia euenisse. Hic tamen motus contritionis actus non est, quia iste libi impossibilis est, cum à gratia Dei debeat principiari, sine qua bonum nullum agere possumus: iuxta illud Io. decimoquinto: sine me nihil potestis agere, id est, nisi ego præuenientẽ gratiam ad operandum tribuero, vobis operari

D

Dæmones damnatos spiritus ad infernos trahunt.

E

Conueniunt, & differunt inter pœnas & purgatorii.

F

bonum

A

Deum directe nemo potest odisse.

bonum impossibile est. Hic autem conscientiæ vermis, aut morsus nequam virorum spiritus apud tartareas sedes inæstimabiliter affligit: nam pœnis exterioribus addicti, etsi Deum nemo directe odisse possit, quoniã ipse totius boni fons est, cui voluntas repugnare nequit: in quantum tamen eum harũ pœnarum auctorem, & iudicem, atque constitutorẽ credunt, eum quodam odii fomite prosequuntur. Dæmones quoque non dispari ratione, quin potius ampliori sequissimoque odio persequuntur: ab eis quippe gaudentibus de earum miseria sibi pœnas inferri vident: sed his inflictis se exosas non habẽt, quin potius miserentur: vrgente tamen cõscientia sceleris seipsas atrociter exosas habent. Recolunt enim se scelera patrasse, & horum exigentibus malis, iustissimè, quæ tolerãt, patiuntur: hoc pacto seipsos sibi malorum sub imagine præsentãtes necesse est, vt se oderint. Malum enim cognitum nemo amare potest. Hic autem læuientis conscientiæ vermis, imo furiosa compũctio, cætera cruciatuum genera sua atrocitate deuincit; nam cum quis alterum sibi molestum sentit, ei nocere quoad possit, conatur, & si nocere non contingat, eũ saltem exosum habet, seipsum tamen non odit; cum tamen aliquis grauissima scelera patrauit, si infanda atq; horrenda valde sint, seipsum exosum habet. Sic enim ait Arist. Eth. libr. 9. scilicet. Quibus autem multa, & dura opera sunt, & propter malitiã odiuntur, fugiunt viuere, & interimunt seipsos, aut fugiunt. Recordantur enim multorum & difficilium, & talia altera sperãt secundum seipsos entes. Cum alteris autem entes obliuiscũtur, nihilque amabile habentes, nihil amicabile patiuntur. Pœnitudine enim replentur praui: nec vtiq; ad seipsum bene disponitur prauus, propter nihil habere amabile. Ex hoc autem accidit, quod aliquando videtur sc. vt aliqui grauium infandorumque sibi concii scelerum non potentes seipsos tolerare, affligente conscientia patrati sceleris, se interimant. Sic in Iuda Saluatoris nostri discipulo atq; proditore factum est, cum Dominum atque redemptorem innoxiũ vẽdidisset: huius tam horrendi memoratus, aliorumq; infandorum, quæ ante apostolatũ susceptum peregisse fertur, vt credimus grauiter intra seipsum premẽte conscientia affligebatur, præ inquietudine amari cordis in seipsum concitatus, seque exosum habens, abiẽs laqueo se suspendit, & crepuit medius, atque effusa sunt viscera eius. Non dissimile autem huic conscientiæ prauæ in se sæuientis exemplum patet in Oedipo Laii regis filio, & reginæ Iocastæ in Thebana ciuitate prouinciæ Beotiæ, quæ in Græcia est regnum. Hic enim Laium patrẽ suum bello petens occidit, matrem autem incestans gemina grauidauit prole. Inde quippe gemelli Etocles. s. & Polynices orti sunt. Horum autem infœlix Oedipus sibi conscius praua in se desæuiente conscientia, oculos funditus sibi eruit, lucis communis indignos. His autem aliud deterius excidii genus additurus erat se de altissimis scopulis in mare Ionium præcipitare volens nisi Antigona filia cæci patris iam ductrix facta à prauè conceptis inhibuisset: De hoc Seneca tragœdia quinta quæ dicitur Oedipus carmine primo. De his latè dictũ est in libro de amore & amicitia super Platonico documẽto ad regiam celsitudinem. Hic autem conscientiæ prauæ cruciatus, in animabus gehennali incendio mancipatis est, quo inæstimabiliter affliguntur. Hunc autem sacra scriptura, & doctorum sanctorũ loquendi modus vermẽ conscientiæ vocat: de quo Isa. c. vlrimo; Vermis eorum non morietur, & ignis eorũ non extinguetur, sed erunt vsque ad saturitatem omni carni. Hic autẽ cruciatus stimulus in animabus purgatoria clementia exercitis nequaquã est, ipsi quippe in charitate Dei, & proximi decesserunt: De patratis quoq; iniquè plenè doluerũt. Hoc autem duntaxat eis restat, vt plenam, quam non egerũt pœnarum peccatorum suorum satisfactionem in purgatorio igne expleant. Ex hoc autem nullus eis conscientiæ morsus obrepit: de cunctis namq; patratis malis plenè doluerũt corde compuncti, dum in mortali vita manerent, seipsas ergo exosas non habent. Nullum ergo in hoc interiorem cruciatũ tolerant: qui purgatoriis ignibus exercentur, exterius tantũmodo afflictati. Ex hoc magna spirituum in gehennali punitorum igne, & eorum, qui purgatoriis punitionibus alligati distantia cruciatus liquet.

B

C

Quædam attinentia ad superiora.

CAPVT XLVI.

AMPLIVS autem qui purgatoriæ afflictioni temporaliter subditi sunt, multipliciter ab angelis conciuibus fœlicis illius ciuitatis Dei consolationibus recreantur: ad eos namque sæpe veniunt: ea quæ in orbe apud charos, & propinquos fiunt explanantes. His autem attenti afflictionũ suarum atrocitatem leuius ferunt. In eis vero qui gehennali carceri mancipantur, horum nihil est: quoniam angeli lucis nihil eorum; quæ apud charos fiunt reuelant, nec alterum quippiam pandunt: vnde consolationis vllius subrepat occasio: nequaquam enim isti ad ciuitatem Dei pertinent, cuius angeli lucis, & beatorum animæ conciues sunt. De hoc Lucæ decimosexto capitulo. Et in his omnibus inter nos & vos chaos magnum firmatum est; vt hi, qui velint transire ad vos, non possint, & inde hinc transmeare. Hæc autem de his, qui in inferno, & Paradiso sunt intelliguntur, scilicet, de sinu Abrahæ, qui tunc Paradisi tenebat locum: quanquam non plene monstraret integritatem fœlicitatis.

D

E

Contingit aliquem in purgatorio acrius angi, quam aliquẽ in inferno existentem.

In prædictis autem nimis differt inter pœnas gehennalis carceris, & purgatorii ignis; in atrocitate autem in quibusdã nihil differre videntur: quin potius quosdam in purgatoriis ignibus esse contingat acrius cruciatos quibusdam, qui gehennali seueritate puniuntur. Veluti si quis vnico mortali patrato, quod valde graue nõ est, impœnitens migrauit à sæculo infernis sedibus mancipatur. Huius autem crnciatus, & si fine careat: durus tamen valde non est: si aliis communib. contulisse volueris. Si autem quisquam mille patratis sceleribus, ad eorum expiationem nihil egisset, moriens vero de patratis dolens conteretur, ab omnibus inquinamẽtis solutus pœnas euadet inferni, purgatorios petens ignes: ibidem de commissis penitus satisfactionem expleturus. Maiorem ergo esse necesse est eam pœnam, quam iste purgatoria acerbitate punitus tolerat pro decem millibus scelerum patratorum, quã eam, quã infernali mancipatus sedi pro vnica, nec graui quidem culpa tolerabit. Ad magnitudinem ergo pœnarũ in atrocitate eis, qui in tartareo carcere, aut purgatorio igne sunt, nihil differt. Aliud autem est, quo in purgatorio exerciti ab eis, quæ in tartaris cruciantur in pœnarũ qualitate distinguũtur, quoniam qui apud tartara sunt, dæmonibus tortoribus affliguntur eorum quippe quotidianus intuitus atque consortium molestum valde est. Hoc autem & si nihil addideris eis, quasi quidam consummatus cruciatus est. Hoc aũt Christi sermone differitur Matthæi vigesimo quinto cap. vbi cum verba quibus Deus ipse malis in die iudicii locuturus est, describeret, ait: Ite maledicti patris mei in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Hic enim pœnalitatum conditiones edifferens, consortium dæmonum per seipsum velut quoddam atrocitatis genus collocauit. Apud purgatorium ignem tortores dæmones nulli sunt. Hæc enim Deus non finit fieri; dæmones quippe animabus bonorũ nimis inuident: quoniam hæreditatem perennis fœlicitatis adepturæ sunt, à qua ipsi miserabiles, perfectioris tamẽ naturæ, derecti sunt. Affligerent ergo vehementer dæmones animas bonorum virorum, atque hoc pacto vlciscerentur susceptarum offensionum: hoc tamen irrationabile satis est; dæmones ergo apud purgatorios ignes nullatenus esse constat.

F

Quod existentes in purgatorio animæ non torqueantur à dæmonibus.

CAPVT XLVII.

SVPRADICTIS autem adiicitur irrationabile valde esse, quod cum quisquam hostem deuincens subiecerit, hostili potestati atque ditioni subdatur, commune tamen bonorum apud purgatorios ignes exercitorum dæmones contra quos ei pugna erat, iuxta Apostolum deuicerunt: non ergo animæ dæmonum potestati subdentur. Nam hoc dato quælibet alia pœnarum ablata atrocitate, eis hoc grauis pœna foret, scilicet quod ipsi dæmones in mundo subiecerint, eorum suggestionibus non fauendo, eorum rursum ditioni subiaceant;

A

subiaceant:vt in eas torquendo desęuiant:molestius quoque ducerent à dæmonibus per annum purgatoriis cruciatibus exerceri,quam alias per duos,aut tres torqueri annos: velut quilibet hominum pręeligeret,nec in parum,alicui incognito viro saluti, quam quod suo quouis modo hosti subdatur. Hoc pacto si dæmonibus facultas esset,vt animas in igne purgatorio exercerent,in eas vberius sæuientes receptarum vlciscerentur offensionum: hæ quippe quoad vixerunt, dæmonibus ad praua suggerentibus obstitere,quo nimis eas sibi offensas sentiebãt,moleste ducentes,quod eorum consiliis nõ assenserint.Hic enim superborum modus est, vt se nimis graiatos existiment,atque deiectos,si quis eorum sententię derogauerit: Dæmones autem superbiæ tenent celsitudinem. Dicitur enim Iob quadragesimo primo, de dæmone sub nomine Behemoth:Ipse est rex super omnes filios superbię. Dæmonibus autem ad probos viros hoc frequentatum est,vt eorum suggestionibus non assentiant. Oderunt ergo dæmones studiosos in virtute viros,eisque nimis vbicunque offensi forent, si qualiscunque daretur facultas:hæc tamen Deus non sustinet.Si autem post mortem studiosorum virorum animæ dæmonum potestati in purgatoriis ignibus exercendæ concederentur,in eas pro sua desęuirent atrocitate,omnem iniquę cogitationis explentes ęquitiam. Hoc autem rationi satis dissonum esse patet:non ergo sunt dæmones animarum purgatoria clementia exercitarum tortores. Nec hoc duntaxat dæmonibus inhibitum est, ne animarum exercendarum habeant facultatem,sed & illis interdictum est,ne ad eas videndas vadant, cum in ipsis purgatoriis ignibus puniuntur, eis quippe in sua afflictione positis, dæmones astare nequeunt,nec de eis patientibus gaudeant, quandam quoque vindictæ speciem inde trahant. In hoc enim magna animabus esset molestia, cum hostes suos de earum afflictione cernerent congaudere.Dæmones ergo torquendarum animarum apud purgatorii loca facultatem nullam habent,nec eis quoque cum puniuntur intersunt.De his Sanctus Thomas super quartum distinctione 21.Eædem quoque animæ purgatoriis manentes receptaculis, ab angelis lucis nequaquam torquentur.Hi enim in charitate existentes,animas purgatoriis manentes locis diligunt,quoniam eas ciuitatis Dei conciues fore certissime sciunt. Aegre igitur angelici spiritus ferrent, vt illas animas in purgatoria quadam atrocitate punirent, quas paulo post in vita æterna conciues habituri erant. Sed è contrario eas.quo ab eis concessum est consolantur,referentes talia,quibus leuius,quæ tolerant patiantur,de quibus supra dictum exstitit.Solus ergo Deus est, qui his purgatoriis receptaculis animas manentes torquet,non quidem tanquã Deus eis actualiter punitiones infligat, quidquam agens,sed quoniam diuina iustitia ab exordio illum indeficientem succendit ignem.Ibi enim nullo ministrante, illi diuino alligatæ incendio pro meritorum qualitate,quousque commissorum satisfaciendorum mensuram expleuerint, cruciantur. Tunc eis liber in æthereas sedes patebit accessus.

B

Inhibitum est dæmonibus in purgatorio existentes animas inuere.

C

Ministri Dei in spiritualibus.

Obiectionis ratio superius allata.

CAPVT XLVIII.

NVNC vero cæptum resumatur argumentum:purgatoria sedes atrocitatis magnæ locus est, velut tartarea receptacula.Ad pœnarum autem loca nemo libens accedit, ad purgatoriarum tamen pœnarum receptacula animas ire patet: eas ergo illuc non per se ire, sed ab aliis trahi necesse est. In hoc autem velut in superioribus diffiniendum est,scilicet, quod sicut Deus animas gehennalibus mancipandas sedibus, seipso illuc non trahit, quoniam officium hoc nequaquam est iudicis,sed ministri:ita quoque animas purgatoriis mansionibus exercendas seipso non trahet,sed ministris suis hoc exequentibus imperabit. Ministri autem Dei in his,quæ spiritualia sunt, angeli lucis& dæmones sunt: nec tamen idẽ vtriusque ministerii genus traditum est,sed quibusdam hoc,aliis vero alterum. Nunc autem de animabus in purgatoria ducendis supplicia dici nequit, quod à dæmonibus illuc trahantur:animæ quippe bonorum post defunctum corpus ad ciuitatem Dei prorsus attinent:dæmones autem ciuitatis oppositæ certissimi ciues sunt:nihil ergo eis communionis est,nec quidquam operis dæmones cum bonorum animabus habere queunt,quę purgatoriis incendiis affligendæ sũt. Amplius autem idem ex præposita ratione patet:Deus enim nequaquam permittit, vt animæ bonorum à dæmonibus igne purgatorio affligantur,ne qualitercunque ibidem de eis vindictam sumant:ex eodem quoque incentiuo eisdem interdictum est, ne animarum puniendarum purgatoria seueritate intersint afflictionibus. Differentius ergo inhibitum erit:ne dæmones bonorum animas ad supplicia purgatoria trahant, quoniam tractus ad pœnam punitionis quota pars est: pœna autem inuoluntaria est in tolerante:si ergo dæmonibus pertrahendi bonorum animas in supplicia facultas tributa foret,in hoc pœnæ quandam explentes particulam, de ipsarum animarum angustia lætarentur.Hoc autem ipsę bonorum animæ moleste ferrent, vt à suis hostibus punirentur, tantumque in hac perductione pœnalitatis tolerarent, quantum in aliqua purgatoriarum pœnarum susceptura erant. Dicendum ergo, quod à dæmonibus illuc nequaquã trahantur, sed angeli lucis hoc efficiant. Modus autem hic est,quod cum in charitate decedens commissorum suorum aliquam adhuc particulam pro satisfactione deflendam habet, angeli lucis decedenti intersunt abigentes inde aereas dæmonum potestates, & spirituales nequitias. Ipsi quidem dæmones si sæuiendi permitteretur facultas, animam egredientem susciperent,vt tartareis suppliciis mergerent:voluntas tamen effectu caret. Angeli enim lucis eam in purgatoriam ducunt mansionem, ibi eam in incendio relinquentes purgatoria exercendam seueritate quoad iuxta prędefinitum à Deo tempus, & pœnarum qualitatem diffinitam satisfactionem expleuerint. Nec tamen angeli lucis animabus ibi adsunt, vt puniant, vt in prioribus declaratum est. Cum vero præfinitam pœnarum quantitatem earum, quæ purgatorio exercentur igne,expleuerit, angeli lucis assistentes eam in æternæ lucis mansiones vehunt.

D

E

De animabus liberè cœlum petituris.

CAPVT XLIX.

DE animabus autem, quę carcere luteo solutæ mox libere cœlum petituræ sunt, vt in cæteris definiendum est, quod seipsis in æthereas nequaquam tendant sedes, sed ab aliis perducantur. Anima quippe egressa à corpore, quid de ea futurũ sit ignorat,cũ ex alterius hoc dispositione dependeat:oportet ergo vt alterũ eam ducentẽ assignemus, in quãcunque trium mansionum ducenda sit, Cum ergo æternæ fælicitatis gaudia anima corpore egressa aditura sit,angeli lucis eam comitantes eunt,illam|abte faciem altissimi pręsentantes.In hoc enim angelis nimis gaudere datur,cum sedium suarum ruinas de bonorum spiritibus repleri vident.Ob hoc ergo rationi satis consentaneum est, angelos obuiam animabus in vitam æternam euntibus exire: præsertim angelo custodi animæ illius hoc competet. Iste enim laboris sui fructum expertus, scilicet, quod custodita ab eo anima hæreditatem salutis assecuta est,nimis gaudet: animæ quoque gaudenti congaudet sciens laborem suum non fuisse superuacuum.Susceptis enim consiliis,& auxiliis eius anima saluationis fructu potitur. Hic autem angelus præcipuus comitatus animam illam benedictam sistet eam coram domino offerens ei labores suos.Dicendum ergo est bonorum animas angelorum manibus in cœlum duci. Angelis autem tenebrarum in hoc nulla ministerii facultas attributa est: ipsi quippe animas bonorum in purgatorias sedes ducere nequeunt,vbi est tormentorum locus, quantus differentius nequibunt perducere ad gaudia beatorum? Nec enim dæmonibus permissum erit fælicitatis illius gaudia contemplari. Ex prælibatis ergo probabili satis inductione collectum reor: animas de corpore egressas ad quamcunque præfatorum trium locorum perduci debeant, per se non tendere, sed illuc a alio duci.

Anima corpore egressa quia de ea futurum sit, ignorat

F

Quomodo anima carne soluta ad tria loca se conferant.

CAPVT L.

HVIC inquisitioni amplius inhærentes inquiremus,quis modus est,quo in præfata loca animæ carne solutæ,ac

A quibus nunc sermo est, eant. In quo supponendum reor, velut ad sequentis inquisitionis hypothesin, vbi tria præfata ponantur loca. Nescienti enim vbi hæc loca sint, inconueniens speculatio esse nequit: quomodo animæ in hæc tria ducãtur loca. Et quoniam hæc tria loca esse, communis suppositio est, de quolibet eorum vbi esse dicatur, sigillatim inquirendum est. Hoc autem, quoniam de animarum post mortem gaudiis, & passionibus inquisitiuum est, curi de locis horum experiendorum inquiratur, duo præsupponere necesse est. Primum est, animas post corporum mortem manere, quoniam non enti nullum, aut bonum, aut malum accidere potest: alterum vero est, aliquam post mortem animabus lætorum, aut tristium distributorem, & arbitrum esse: nam cum animæ ex natura sua hoc non habeãt, nisi eis aliquis, qui post mortem læta aut tristia distribuat, apponatur: animabus gaudium aut tristitiam post mortem manere, impossibile est. Apud eum igitur, qui animas negat post corporum mortem manere; sed eas cum corporibus vno concludi defectu, quæstio ista locum nullum habet. Si enim animas subsistere deficientibus corporibus negauerimus, eis aliquod bonũ aut malum accidere impossibile est. Idem autem si secundum s. Deum esse diffiteamur, inducetur: nam si ad læta & tristia distribuenda arbiter necessarius est; neminem ad tantum negotium constitui licet, nisi ipsum rerum principem Deum, quẽ qui esse negauerit, pariter quoque bona aut tristia animabus

B post mortem negabit accidere. In quo considerandum est, quosdam physicorum, an Deus esset, dubitasse: alios vero Deum esse totaliter negauisse, quorum Diagoras, & Prothagoras, ob hoc indignissimi Philosophorum in hac re sic diffinierunt, vt alter Deos esse in dubium reuocaret; alius autem omnino non esse diceret: De his Lactantius de natura Deorum libro primo capitulo secundo. Horum quoque Epicurus est, qui Deos esse omnino negauit; vt ait Augustinus de Ciuitate Dei libro decimonono, ita vt non immerito de his apud Psalmistam Psalmo 13. & 52. dicatur: Dixit insipiens in corde suo non est Deus. His igitur de inquisitione pænarum, & gaudiorum animarum post mortem, locorumue, in quibus hæc exerceantur, cura nulla est, quoniam non existente Deo, nemo esse poterit, qui animabus post mortem gaudia aut pœnas distribuere queat. Hæc autem positio quoniam ineptissima est, in eam niti arguendo non expedit. Per se enim eius liquet ineptitudo: hanc quoque conuincit Aristoteles duodecimo Metaphysicorum in fine, vbi processu quodam naturali agens de ordine, & principatu rerum ait: entia vniuersi nolle malè disponi; mala est pluralitas principum, bonus est ergo vnus princeps. Hunc autem qui vnicus super omnia præsidet, quicunque ille sit, nos Deum appellamus; Deum igitur esse patet. Item non oportet in hos argumentorum multorum esse aculeos; nam Deum esse, vt ab inuestigatione syllogistica aliquando quiescamus, naturaliter argutũ est, nec solum Deum esse, sed etiam esse æternum, & alia pleraque attributa. De his Apostolus ad Romanos capitulo primo: Inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt, à creatura mundi intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque eius deitas. Intenta ergo suppositio quæstionis nostræ ex hac parte labefactari nequit; quoniã Deum esse cunctorum prodit assertio. Ex prædictis autem suppositionis intentæ ad inquisitionem de tribus locis animarum primum fundamentum collectum est, sc. Deum esse.

Confutatio opinionis Physic. perperã de Deo sentientium.

C

Opiniones multiplices de natura animæ.

CAPVT LI.

SICVT autem in hoc primo fundamento Physicorum quosdam delirantes comperimus, ita & in secundo supposito plurimorum deliratio exoritur. Quidam namque, quamquam Deum esse fateantur: animas tamen esse post mortem negant, quoniam eas tales substantias esse faciunt, quibus post corporum separationem manere impossibile sit. Quida enim animam nullam substantiam vere subsistentem esse dicunt, sed quandam corporis harmoniam, qua corpus debito subsistit ordine. Hoc autẽ Aristoxenus poeta magnus, & musicus dixit: & quidem aliquid veritatis continẽs, sed ab arte sua non multum recessit. Alii enim animam cor esse asseruerunt, alii autem cerebrum, alii sanguinem, alii aerem, quo spiramus, & respiramus: quorum positiones, & pleraque alias Arist. recitat primo de Anima, & Tullius primo lib. Tusculanarum quæstionum. Si tamen horum alicui crediderimus, animas cum corporibus deficere, atque ex hoc non manere nostram de animarum receptaculis quæstionem, liquet. Si enim anima corporis harmonia sit, cum ipsa morte corpus resoluatur, animam manere impossibile est: cum harmonia nulla sit in eo, quod corrumpitur, aut prorsus corruptum est. Cor autem, aut cerebrum si animam asseramus, eam aliquando perituram esse satis patet: nam cerebrum cum quædam carnis medullosa particula sit: aliquando dissolui necesse est. Cor identidem corporis membrum quoddam est: cæteris ergo morte solutis, illud incolumen residere satis falsum liquet. De aere autem nemini ambiguum fuerit, si eum animam esse dicamus: nam cum ipsa vita inspiratio, & respiratio clauditur, igitur animam interemptam esse patet: hanc vulgatiorem tamen positionem esse scimus: nam cum inspirationem, & respirationem in omnibus animalibus esse cernant, in eis tamen, qui iam vita functi sunt, hoc nullatenus esse patet: aerem igitur mollissimum inspiratum, & respiratum animam tradiderunt. Hanc autem insipientes positionem tenuere, vt patet Sap. 2. ca. Dixerunt enim impii cogitantes apud se non recte: exiguum est, & cum tædio tempus vitæ nostræ non est refrigerium in fine hominis: nec est, qui agnitus reuersus sit ab inferis: quia ex nihilo nati sumus, & post hoc erimus tanquam si non fuerimus: quoniam fumus flatus est in naribus nostris, & sermo scintillæ ad commouendum cor nostrum, quia extinctus cinis erit corpus nostrum, & spiritus noster tanquam mollis aer diffundetur: & transiet vita nostra tanquam vestigium nubis, & tanquam nebula dissoluetur, quæ fugata est à radiis solis, & à calore illius aggrauata, & nomen nostrum obliuionem accipiet per tempus, & nemo habebit memoriam operum nostrorum. Vmbræ enim transitus est tempus nostrum, & non est reuersio finis nostri: quoniam consignata est: & nemo reuertitur. Ecce enim impii iniquitatem de statu animarum in visceribus cõceperunt, sed confestim iniustitiam pariturí sunt. Sequitur enim ibidem. Venite ergo & fruamur bonis, quæ sunt: & vtamur creatura, tanquam in iuuentute celeriter vino pretioso, & vnguentis nos repleamus, & non pertranseat nos flos temporis nostri: coronemus nos rosis antequam marcescant, nullum sit pratum, quod non pertranseat luxuria nostra: Nemo exors sit luxuriæ nostræ: vbique relinquamus signa lætitiæ; quoniam hæc est pars nostra, & sors. Ecce enim animam mollissimum aerem putauerunt. Ab hoc autem in Græco animæ nomen trahitur. Animus enim eadem lingua ventus est. Iam vero qui animam sanguinem esse dicunt, quid ambigendum sit prorsus non habent: nam ipsum sanguinem in morte gelari liquet, in puluerem ac sordidam tabem post paululum conuertendum. Quidquid ergo horum asseueris, necesse est, vt animæ æternitatem, aut permanentiam post mortem tollas. Has insipientium positiones reprobat Tullius libro primo Tusculanarum quæstionum animæ immortalitatem confirmans: sed rhetoricis quidem suasionibus magis quam naturalibus fulc: mentis: solidioribus vtique fortassis idem inducere valeremus, si in id nunc conaremur, sed ad aliud tendendum est. Solidius autem Arist. more suo inducit animæ immortalitatem, improbans antiquorum satis insipidas positiones in libris suis de Anima. Immortalitatem autem animæ, quoniam non est de conditione materiæ, sed ab extra, & diuina, omnes philosophi, qui aliquid sapiunt confitentur, vt Plato, & Anaxagoras, Socrates, & Peripateticus Arist. & Stoyci generaliter. Ex prælibatis secundi fundamenti veritas patet ad inquisitionem de locis animarum corpore solutarum, scilicet, an à corpore solutæ animæ remanere queant.

D

E

F

De statu animarum.

CAPVT LII.

VT autem quod inquiritur, solidius, atque vberius, enucleatis quibusdam principiis, cognoscatur, de animarũ statu inquirendum est, vt sic de locis, de quibus intẽtio inquirendi fuerat concludatur. In quo interdum naturali vtamur iudicio: non quidem catholicæ fidei derogãtes positioni, sed eam magis adornantes, atque, vt possumus, cã exnaturalibus

euidentiorem facientes. Præsertim admonente Apostolo Petro Canon. prima capit. 3. Estote parati reddere rationem omni poscenti vos de ea fide, & spe, quæ in vobis est. Ex principiis ergo naturę, hæc conclusio danda est. Eorum quæ in vita acta sunt, bonorum siue malorum, restat animabus post mortem naturaliter locus gaudii, vel dolorum. In cuius ampliori euidentia considerandum est, quod catholici in hac parte tenent specialiorem modum loquendi, quam omnes qualitercunque loquentes. Dicunt enim animas post mortem immortales remanere, easque post multa tempora, cũ Deo placuerit, ad diem iudicii à Deo assignatum ad corpora redituras, quod resurrectio vulgariter appellatur. Et tunc si fidelium firma positio nihil vlterius addidisset, satis liquebat post eam resurrectionem gaudium, aut tristitiam hominibus prouenturam: sine his enim vita hominis duci nequit. Quantum vero ad corporum resurrectionem, speciale in catholicis est: nulla enim philosophorum positio hoc recipit: Iõ cũ Paulus apud Athenas in Ariopago philosophis resurrectionem corporum prædicaret, delectati sunt primo viri illi Athenienses permoti dulcedine eius, quod dicebatur, quia vere propositio ista delectabilis est ei, qui credit, vt patet prima ad Tess. c. 4. vbi Apostolus iubet nos cõdelectari ad inuicẽ in sermonibus de resurrectione. Deinde videntes resurrectionem repugnare omnibus, quæ ipsi sciebant, aut scire se putabant, & eis, quæ naturaliter fieri posse existimabant, deriserunt eum quidam de Stoycis, & Epicureis, eum seminatorem verborum appellantes, id est, quod sola verba diceret nullam realitatem, aut veritatem continentia. Alii autem eum annunciatorem nouorum dæmoniorum dicebant, quia Iesum, & resurrectionem prædicaret. De his Actu. 17. ca. Resurrectio autem corporum à nemine Philosophorum negatur, tanquam naturæ repugnet. Nulli. n. principio naturæ repugnat, sicut latissime induci posset: si ad hoc nostra nunc flecteretur intentio: sed ob hoc eam fieri, aut futuram esse negant, quia nullum agens secundum naturam est, quod tantæ virtutis sit, vt resurrectionem corporum causet. Sic namque in naturalibus, multa philosophi concedunt, quæ fieri non repugnat, sed nunquam futura esse asserunt, quoniam nullam tantæ virtutis potẽtiam esse credunt. Sic enim nullus, terram secundum se totam moueri, credit includere contradictionem, cum quælibet eius particula moueri possit, & multæ moueantur. Arist. tamen noster primo de cœlo, & Mundo dicit, terram non posse moueri, quia non est aliqua potentia potens eam pellere de medio mũdi.

Loquentes de resurrectione deleãtur

Animabus post mortem lætitia, & angustiæ inerunt.

Caput LIII.

His autem positis, quæ de resurrectione corporum sacrosancta orthodoxorum Ecclesia confitetur, satis liquet animabus post mortem lætitiam, aut angustias inesse: hoc tamen philosophi non confitentur. Sed & si nobis philosophi non assentiant in resurrectione corporum, quoniã ignorant infinitatem diuinæ potentiæ, qua mortuos suscitare possit, & immensitatem bonitatis eius, qua id efficere velit: tamen concesso eo, quod ipsi nobiscum sentiunt, scilicet animarum immortalitatem, satis inducitur, quod intẽdimus, scilicet animabus post mortem delectationes, aut pœnas manere. Nam animæ manentes post mortem, & si in corporib. non maneant, intellectiuæ tamen, & volitiuæ sunt, quia igitur aliquid volunt, aut illud assequuntur, aut semper id tenent, aut non. Si semper bonum, quod semel assequuntur, tenent, delectati eas necesse est: quia ad boni consecutionem naturaliter sequitur delectatio. Si autem bonum, quod semel assequuntur, aliquando perdiderint, tristari eas, atq; pœnalitatibus affici oportet. Quoniam sicut aliquid nobis bonum præsentia sua delectabile est, ita & absentia sua tristitiã afferat, oportet: quoniam bonum quod inerat, ablatum est. Si autem animas post mortem manentes, quod volunt, non assequi fateamur: necessarium est eas tristari, quia & in nobis viuentibus tristitia est, cum quæ desiderauerimus, non euenerint. Rursus autem anima post mortem intellectiua est: intelliget ergo, quoniam otiosa non erit: quinimmo semper intelliget: nullius enim carneę molisoppressione grauabitur. Hic enim corruptibilitate corporis ab intellectione impedimur, & retardamur: iuxta illud Sap. 9. cap. Corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, & terrena habitatio deprimit sensum multa cogitantem. Deposita ergo omni aggrauante corporis mortalis ineptitudine, anima semper in intellectione vacabit. Nam intelligere secundum se delectabile est, & ipsa anima separata non habet aliquid, secundum quod fatigetur, quia non est iam potentia vnita corpori, sicut cum in nobis est, quia tunc propter conditionem deficientium organorum fatigatio in intelligendo causatur. Post mortem autem separata, quia nũquam fatigabitur, semper intelliget. Hoc autem dato, aut id, quod animã intelliget post mortem est sibi bonum aut malum. Si autem, quod intelligit, malum sibi est, necessarium est, vt hoc intelligẽdo tristetur, cum malum sibi inesse sentiat, in quo est vera tristitia. Si autem, quod intelligit bonum sibi sit, erit necessarium, vt intelligendo delectetur, quoniam bonum condelectatiuum est naturaliter eius potentiæ, in qua est. Ex principiis ergo naturæ necessaria illatione inductum patet, concessa animarum immortalitate, pœnalitatibus quibusdam animas defunctorum affici, aut gaudiis quibusdam frui.

Quod necessario anima post mortem lætentur, vel doleant.

Quod post mortem animæ intelligãt.

Quare Aristot. angauderet, vel pateretur anima post mortem, subticuit.

Caput LIV.

Amplius autem cum de cæteris, quæ naturalia sunt, aut naturalium rerum quodammodo conditiones tãgunt, Aristot. noster plenissime, etsi in omnibus sententiose tractauerit, de hac re omnino subticuit, scilicet, an post mortem animabus gaudia, vel dolores vlli manebant. Quod magis inducitur ex industria factum: nam si id, quoniam de hoc agere non curarer, subticuisset, & si non plene interdum aliquid tamẽ expressisset: de hoc tamen nihil vnquam disseruit; videtur ergo non ex negligentia, aut inaduertentia omisisse, sed ex electione subticuisse. Quod duobus incitamentis factum videtur. Primo ex ipsius Aristot. magna prudentia: ipse namque vt ex singulis eius libris patet, vbicunque loquatur solidissimis, atque multum euidentibus vtitur rationibus. In materia autem de pœnis & gaudiis animarum à corpore solutarum, & de locis pœnarum, & gaudiorum, & conditione eorum ambiguum valde est eis, qui solis naturæ innituntur fulcimentis. Cum hæc ex quadam Dei summi rerum iusti arbitri sententia prouenire debeant, & cum ipse liberum agens sit diffinitum, in his naturaliter loquentibus nihil astrui potest, sed reuelatione quadam indigent, vt sciantur: cum nullius liberi agentis factum, quanquam secundum perfectam rationem reguletur, antequam fiat, perfecte cognoscere possimus. Aristoteli autem nihil tale inerat, cum solis rationis practicæ, & speculatiuæ principiis niteretur, sed si quid piam sibi reuelatum foret velut alicui Prophetarum, cui ipse firmissime assentiret: tamen adhuc non tetigisset, in stylo ponens, sicut naturales, & metaphysicas, & dialecticas plurimas posuit traditiones. Nam ipse hoc solum describebat, quod manifestis probationibus induci poterat. Hoc autem quanquam sibi constaret, illud tamen aliqua syllogistica necessitate inducere non valebat: prælegit igitur de his penitus subticere: quàm aliquid semiplene enunciare. Credendum est tamen eum aliquid intellexisse: nam illi, qui natura ingenio pollent, satis naturaliter indicant, hoc conueniens esse. Non enim rationabile videtur, vt actus humani, qui in hac vita æquam præmiorum; siue in bono, siue in malo non susceperũt vicem, in æternum sic maneant; sed vt magis post resolutum morte corpus, animæ eorum vices iustas accipiant. De hoc autem quid intellexerit, nihil refert.

Secunda causa quare Arist. de animarum corpore solutarum statu subticuit.

Caput LV.

Secvndvm vero Arist. nostri motiuum, vt de animarũ corpore solutarum statu subticuerit, fuisse videtur, quoniam ipse veritatum introductor, atque eruditor esse voluit; modorum tamen viuendi humanorum destructor litigiosus esse noluit. Nam etsi aliquid plene Arist. de hac re intellexisset, & id fortassis necessariis fulcimentis inducere voluisset:

A

Quasentiunt animapost mortem, maiora sunt his, quæ in vita.

luisset; tamen quia in hoc repugnare videretur omnibus politiis, quæ tunc erant, etiamsi aliquæ tunc conuenienter secundum illud tempus ordinatæ videbantur. Si enim post mortem bonum aliquod, aut malum inesse animabus assera tur: illud maius bonum esse, aut malum animabus, patet, quâ id, quod in vita experimur, cum ea, quæ viuentes sentimus bona, aut mala secundum corpus sunt, quod non est principale in nobis. Post mortem autem quidquid illud sit, siue bonum, siue malum, maius esse necessarium est: quoniam animabus aduenit, in quibus, vel totum esse nostrum, iuxta Platonicam positionem est, vel maior pars, & principalior esse nostri; iuxta Arist. Et. li. 9. & 10. Ideo hoc supposito, cum maius bonum humanum post mortem sit: illa erat conuenienter instituta, & ordinata politia, quæ inducebat homines ad hoc, vt post mortem bene se haberent. Eas autem, quę ad hoc optime se haberent, optimas esse patet. Quæ autem de hoc nihil attenderent inordinatissimas esse politias. Et quia earum politiarum, quæ Arist. tempore consistebant, nulla aliquatenus ad bonum illud, quod post mortem euenit, homines dirigebat, nulla bene statuta videretur. Repugnaret ergo in hoc omnibus hominibus, qui tunc erant præterquam Iudæis, qui pauci erant, & hanc spem futurę vitę semper tenuerunt. Quanquam inter eos Saducei non credebant resurrectionem, nec spiritus aliquos, aut angelos concedebant, de quo Matt. 22. & Actuum 23. c. deuitauit ergo Arist. aliquid de animarum statu post mortem enunciare, etiam si sibi aliquid vtcunque cognitum foret.

B

Quare Arist. egerit aliqua de animarum statu post mortem.

CAPVT LVI.

NEc in hoc tamen nobis omnes consentiunt. Aliqui enim dicunt Arist. aliqua de statu animarum post mortem fuisse locutum, obiicientes nobis in primis librum de Pomo, qui & de morte Arist. nomen assumpsit, & est vltimus in paruis eius naturalibus. Quibus respondendum est, hunc non esse Aristot. librum, quod ex eius stylo satis claret: nam liber de Pomo, nihil nisi quandam nullius ponderis historiam continet. Totus autem Aristot. stylus magnis obscuritatibus, & sententiarum difficultatibus plenus est. Distant enim inter se Arist. & libri de Pomo sententiarum grauitate, & styli, velut si quis Tullianam, aut Demosthenis eloquẽtiam cuiuis barbarica vix verba sonare scienti coæquaret. Amplius & in sententia hoc patet. Totus enim liber de Pomo sententiis Aristot. in aliis libris repugnat: nam ibi Deum Abraham, & Isaac, & Iacob concedit, & profert, quod ab omni philosophante prorsus alienum est. Nulla ergo ratione concesserim hunc librum aliquam Aristot. sententiam continere: sed magis ab aliquo Arabico confectus est. Stylus enim eius Arabicam redolet eloquentiam. Sed adhuc quisquam in hoc obiiciet, inquiens Aristo. fælicitatem, & infælicitatem posuisse post mortem: & consequenter solutis à corpore animabus pœnas, & gaudia tribuisse. Sic enim haberi videtur Ethicorum libro primo in ca. Posterorum autem, amicorumque fortunæ. cum ait. Fortassis autem inquirendum videtur circa eos, qui defecerunt, an communicent bono aliquo, vel oppositis. Videtur autem, etsi redundat in ipsos quodcunque bonum, siue contrarium, fragile quoddam, & paruum vel simpliciter, vel illis esse: sit autem non tale, & tantum: vt eos, qui non sunt fœlices esse faciat, aut eis, qui sunt auferat beatitudinem. Ponit ergo aliquod redundare bonum, vel oppositum. Aliquos ergo videtur post mortem ponere fœlices, quibus non potest tolli fœlicitas, per quæcunque bona, vel mala aduenient, & alios esse post mortem infœlices, quibus fœlicitas prouenire non possit, quantacunque permutatio fiat in pronepotibus, vel amicis viuentibus. Huic respondendum est, Arist. hæc non posuisse, ac si per hæc intelligat aliquam fælicitatem, aut infælicitatem esse post mortem, sed intendit de fælicitate, quę in vita est, scilicet, quod per ea, quę pronepotes, aut amici alicuius faciunt, vel suscipiunt, non efficitur ipse fælix, vel infælix, scilicet, quod non tollitur eius præterita fælicitas, vel infælicitas. Ob hoc autem introducitur ea quæstio, quam Arist. mouet Ethic. li. 1. c. Prænepotum autem fortunas. Posuerat enim conditiones fælicium in vita, & fælices viuentes diffiniuit: cuiquam tamen fortassis dubium videretur, an sicut nemo fælix dici potest, quandiu viuit nisi in bono finierit, an sic post mortem dicendum foret: & an fortunæ, vel infortunia amicorum, vel pronepotum fœlicitatem tollerent eis, qui fœlices mortui sunt, & an eis, qui fælices non sunt, fælicitatem apponerent. Respondet ergo, quid prohibet dicere: fælicem secundum virtutem perfectã operantem, & exterioribus bonis sufficienter ditatum non contingenti tempore, sed perfecta vita, vel apponendum, & victurus sit, & finiturus secundum rationem, quia futurum immanifestum nobis. Fælicitatem autem finem ponimus, & perfectum omnino. Si autem ita est, beatos dicemus viuentium, quibus existunt, & existent, quæ dicta sunt. Beatos autem vt homines. Constat ergo ex immediate dictis, eos solos beatos ponere, qui viuentes sunt. Si autem aliqui beati, vel miseri post mortem sint, nihil tangit. Et superioribus concessum est, quod secundum numerum concessa animarum immortalitate, necessarium est eas post mortem delectari, vel tristari. Sed adhuc non constat secundum numerum an concessa animarum immortalitate, post mortem dolores, aut amaritudines quascunque inflictas pro peccatis animæ tolerent, an pro bonis actibus delectentur.

C

D

Ex verbis Aristotel. ostenditur animas post mortem, vel dolere vel tristari.

CAPVT LVII.

ACCEDENTIBVS autem nobis ad intentionem Arist. dicendum est, quod etsi Arist. ex præpositis incentiuis de statu animarum post mortem explicite nihil locutus fuerit: ex verbis tamen suis, in vnam velut formam redactis, necessario infertur animas peccatrices post mortem peccatorum suorum pœnas tolerare. Bonorum autem virorum animas magna gaudia experiri, hoc quoque secundum naturam esse necesse est. Inducendi autem modus talis sit: animæ post corporum solutionem si immortales manent, necessarium est, vt semper intelligant, cum intellectus non sit potentia fatigabilis, cum est separatus à corpore. Nunquam ergo fatigabitur: non habens cohærentiam ad conditiones organorum. Si ergo aliquod bonum sibi intelligunt, necessarium est, vt delectentur. Si autem intelligunt quod malum, necessarium est, vt tristentur, sed necessarium est, vt mali post mortem intelligant semper malum, & boni necessarium est, vt bonum semper sibi intelligant: ergo impossibile est, quin malorum animæ post mortem non tristentur, & doleant valde. Bonorum autem animæ semper lætentur. Hoc autem ex nulla alia causa malis euenit, nisi pro peccatis: imo ipsa peccata inferunt eis istas pœnas, quas ferre compelluntur, qui mali sunt. Quod patet, nam in viuentibus sic est, quod cum aliquis est cum alio, delectatur & tristatur secundum ea, quæ in alio reperit, & collocantur. Cum autem solitarius est, necessarium est, vt delectetur, & tristetur secundum ea, quæ intra ipsum sunt. Ideo si iste, qui solitarius est, bonus est, semper actibus bonis insistens, delectabitur intra seipsum, quia veniunt sibi in mentem actus boni, quos fecit, de quibus non modicum delectatur. Aduertit quoque præsentes actus bonos: sperat etiam similiter se in futurum meliora alia operaturum ex quibus gaudiis immensis repletur, magis ista recogitans, quam quando cum aliis est. Quo fit, vt qui valde boni sunt, magis velint solitarii interdum esse quam cum aliis. Et hoc vocatur conuiuere sibiipsis, de hoc Arist. Ethi. libro nono ait: Etenim conuiuere sibiipsi talis vult delectabiliter ipsum facit. Operatorum enim delectabiles, & theorematibus mente abundant, condoletque, & condelectatur maxime sibiipsi. Impœnitibilis enim vt est dicere. Si autem aliqui mali sunt, quando solitarii sunt affliguntur: quoniam veniunt eis in cogitationem mala, quæ fecerunt, & ea, quæ quotidie facinora patrant: sperant, quoque se semper deteriora patraturos. Ex his autem nimis affliguntur, & seipsos odio habent, atque fugiunt, inquirentes alios cum quibus communicent, ne sic magnis angustiis crucientur. Cum vero nequeunt prorsus has declinare cogitationes, seipsos nimis exosos habentes, atque ferre non potentes, occidunt. De his Aristot. Ethic. libr. 9. ait: quibus autem multa opera sunt, & dura, & propter malitiam odiuntur, fugiunt viuere, & interimunt. Seipsos autem fugiunt. Recordantur enim multorum, & difficilia, &

E

F

Probi, etsi solitarii existant delectantur è contrario est de malis.

talia

talia altera sperant secundum seipsos entes: cum alteris autem entes odiuiseuntur, nihilque amicabile habentes, nihil amicabile patiuntur. Pœnitudine enim replentur, praui vero vtique videtur prauus, nec ad ipsum amicabiliter disponi propter nihil habere amabile.

Quædam attinentia ad superiora.

CAPVT LVIII.

SICVT in viuentibus de conuictu, & gaudiis, atque tristitia dictum est, ita & in animabus à corporis carcere solutis dicendum est, in vtrisque enim, atque amplius ibi esse necesse est. Nam animabus ad seipsas conuiuere abundantius est, quam viuentibus: quoniam viuentes adinuicem collocutione, & quibusdam corporalibus communicationibus conuiuunt: condelectantur quoque, & contristantur de his, quæ sunt in alterutro. In animabus autem post mortem: quoniam secundum Philosophorum positionem, quam nunc discutiendam suscepimus, corpora non manebunt, necessarium est, vt sibiipsis magis conuiuant, scilicet, conuertentes se in se ipsas. Et tunc necessarium est. vt animæ bonorum in se conuersæ cernant bona, quæ fecerunt, quæ in eis manent, & de his intense valde delectentur. Rursus autem non reperiunt in se malum aliquod, quod earum delectationem interpolet, atque impediat. Oportet ergo, vt delectatio illa sincera, atque permansiua sit. Cum ergo huiusmodi animæ in æternum maneant intelligentes, ab actuali intellectione nunquam cessantes, nec fatigatæ, & bonum suum, quod est eas fecisse bonum dum viuebant, semper eis maneat, necessariũ est, vt in æternum sine aliqua intermissione delectentur, cum nullus eis tristabilis actus intercidere possit, de quo doleant. In animabus autem virorum prauorum post mortem è contrario fieri necesse est, ipsæ quippe in æternum sicut animæ bonorum intelligentes manent: & quoniam sibiipsis conuiuunt, necessarium est, vt de eo, quod in ipsis est delectentur, vel tristentur. Et quia prauorum animæ post mortem nullum bonum inuenire queunt, in quo delectentur: sed sola mala, & facinora, quæ dum viuerent patrauerunt, necessarium est, vt ista recogitantes multum tristentur. Et adhuc autem amplius intensiusque dolebunt, quam mali homines de seipsis in vita, quando eis in mentem veniunt quæcunque scelera perpetrata. Homines namque in vita quædam desideria passionalia habent, secundum quæ feruntur in malum quoddã apparens delectabile, & in facinora. Ratio autem, & intellectus in eis sunt, quæ ad optimum deprecantur iuxta Arist. primo & nono Ethic. Si igitur istæ habentes partem sensitiuam repugnantem parti rationali, ita acriter de patratis sceleribus interdum dolent, quando ferocius dolebunt animæ post mortem, in quibus non est aliqua pars affectiua, sed solum intellectus & voluntas. Nam tunc nihil est, quod impediat intellectum, & voluntatem à dolore malorum patratorum, & odio quodam, necesse est, vt tuncratio nostra, pro patratis malis in æternum doleat. Viuentes tamen cum multa, & nepharia valde fecerunt, eorumque sibi conscii sunt, cum eorum recordantur, interdum occidunt seipsos non potentes se tolerare. Quis ergo, aut quantus erit ille dolor, & amari cordis angustia, quam necessario patientur animæ illæ miserabiles, quæ hinc magis cum sceleribus decesserunt. Necesse est eum hunc dolorem maiorem esse, quam sit mors, & cum ista angustia sit eis continua, & vsque in æternum, quia non est in potestate earum non intelligere, aut recordari, hoc necessarium est, vt in animabus miseris peccatricibus post mortem maior semper maneat dolor quam sit mors: vnde vellent ipsæ miserabiles animæ mori si possibile esset, ne tam diuturnis afficerentur malis.

Acrius dolent damnati dum recordantur de præteritis.

Nec sit um est animæ decedentes in peccatis desiderare mori.

CAPVT LIX.

QVOD autem secundum naturam sit necessarium animas decedentes in peccatis desiderare mori, si possibile eis foret, apparet, quia secundum numerum bonum appetimus, & magis bonum magis appetimus: sed minus malum est magis bonum in comparatione ad maius malum Propositis ergo duobus malis inæqualibus, necessarium est, secundum numerum, vt illud, quod nobis minus malum est, appetamus, sed maius malum esse probatum est per dolore, quem in quotidiana perpetuaque patratorum malorum memoria animæ peccatrices post mortem sustinent, quam quæcunque mors: necessarium est ergo, quod magis vellent mori, quam viuere in illo acerrimo diutinoque dolore. Quod si dicas animas decedentes hinc cum sceleribus posse post mortem euitare cogitationes, atque memoriam scelerum, vt non tristentur de eisdem, stare non potest: nam tanta libertas est animæ nostræ in vita, quanta post mortem est: sed in vita illi, qui sceleratissimi sunt, quando soli sunt non possunt euitare memoriam scelerum suorum: ideo fugientes tristia, quæ sunt in communicando sibiipsis, fugiunt seipsos, quærentes alios, cum quibus communicent: etsi nequeant semper alios habere, cum quibus communicent, nec suorum possunt memoriam facinorum deuitare, interdum occidunt seipsos. Sic ergo inerit animabus post mortem, quod nequibunt præteritorum malorum memoriam deuitare. Nec ineſt eis remedium, quod in viuentibus est. Si enim ad alios communicatio nobis sit, aliquo modo tollimus, aut lenimus dolores, & angustias insitas nobis: animabus autem in alterutrum communicatio nulla est, sed sibiipsis vacant: ideo necessarium est, vt semper illis afficiantur angustiis Quo fit, vt illæ miserabiles, nec tamen miserandæ animæ, quæ hinc magnis cum sceleribus decesserunt, in æternum patratorum scelerum affligantur dolore, non potentes illam acerrimam memoriam deuitare. Hæc autem est altissime speculantium Philosophorum sententia, scilicet, quod ipsa met bona nullo alio addito sibiipsis præmia sunt, & ipsa scelera suiipsorum pœnæ sint. Cum ipsa bonorum gestorum memoria nobis delectationem, qua in æternum gaudere necesse sit, tribuat: & ipsa perpetrata scelera angustias atrocissimas nobis infligant, quas pati necesse sit in æternum. Hæc autem naturaliter pure dicta sunt, nullo fidei fundamento suscepto: quoniam nunc vt principia naturæ non vt fidei fundamenta sectantes, eloquimur, & si nihil fidei catholicæ obuiemus: multa quoque ex eadem radice similia dici possent, de quibus sufficiant, quæ dicta sunt. Ex eis quidem, quod natura sola, pœnæ, & gaudia animabus corpore solutis maneant, constat.

Bona ipsa nullo alio addito sibiipsis præmia sunt.

Quod sint æ infern les animi commotiones in damnatis sint.

CAPVT LX.

HOC autem in se experientes doctissimi inter Poetas, in pœnis inferni tres furias locauerunt vltrices scelerum. Sunt autem furiæ animi commotiones & memoriç scelerum, aut verius ipsæ cogitationes, quas tres furias posuerunt, secundum quod scelerati viri tres motus afflictiuos, nullo exteriori appositio malo, in anima patiuntur, scilicet, præteritorum malorum memoriam, præsentium cogitationem, & futurorum malorum spem: de quibus Arist. Eth. li. 9. sicut prælibatum est. Hæc quoque in se quilibet vir doctus experitur. Poetæ autem ista considerantes tres furias posuerunt; quod veraciter sic est, quoniam & scelerati viri istas tres furias viuentes patiuntur, in inferno autem in omnibus sunt. Harum tamen furiarum causam Philosophi, & Poetæ ignorabant: sed hæc à Deo venit; nam indidit nobis Deus vim quandam animæ, quam conscientiam, aut inderesim appellamus, secundum quam necessarium est de malis tristrari, & malorum præteritorum habere memoriam, & per has memorias sibiipsis mali displiceant, vt sic nulla, nec in præsentibus bonis, quibus mali frui intendunt, eis perfecta contingat declaratio. Sic enim ait Aug. Iustisti Domine, & sic est, vt pœna sit sibi omnis inordinatus animus. Hæc autem, quæ naturaliter dicta sunt, fidei catholicæ multum consonant, cum fides catholica solidissima veritas sit. Vero autem omnia consonant existentia iuxta Arist. Ethi. li. 1. vnde hæc omnia, quæ nunc dicta sunt à fide catholica asseruntur, sed & plura alia apponuntur, quæ ex fide reuelata sunt. Hæc tamen, quæ naturaliter dicta sunt, scilicet, quod decedentes in sceleribus necesse est, ipsorum malorum memoriã, & ipsorũ assidua cogitatione torqueri, & hanc esse eis æternã atrocissimã, atq; indesinentẽ pœnã; sicut in studiosis actibus finiẽtes vitã, oportet ipsorũ bonorũ declaratione in æternũ teneri, nec vlla tristitia hæc interpolari bona, hãc dico pœnã, quã naturaliter loquẽtes posuimus; sacra scriptura

Conscientia vis animæ quædam.

A

vermem,& conſcientiæ corroſionem vocat. Nam ſicut vermis corrodendo perforat,& deſtruit,ita iſta ſcrupuloſitas in æternum affligendo perdurat.De hoc Iſa.cap.vlt.cum de ſtatu miſerorum in gehennali mancipatorum incendio agatur, dicitur. Vermis eorum non morietur,& ignis eorum nō extinguetur. Vermem autem corrodentem conſcientiam appellauit. Vocatur quoque iſta pœna, quæ naturaliter inducta eſt,pœnitentia apud inferos: ſecundū quod ſcelerati malorum ſuorum memores anxiantur,de hoc habetur Sapien. c.4.& 5.vbi de dolore, quem pro ſceleribus ſuis mali concipiunt, plene agitur, cum dicitur: Venient in cogitationem peccatorum ſuorum timidi, & traducent illos ex aduerſo iniquitates eorum,tunc ſtabunt iuſti in magna conſtantia ad uerſus eos, qui ſe anguſtiauerunt, & qui abſtulerunt labores illorum: videntes turbabuntur timore horribili, & mirabuntur in ſubitatione inſperatæ ſalutis gementes, & præ anguſtia ſpiritus dicentes:hi ſunt, quos aliquando habuimus in deriſum,& in ſimilitudinem improperii,nos inſenſati vitam illorum æſtimabamus inſaniam,& finem illorum ſine honore: ecce quomodo computati ſunt inter filios Dei, & inter ſanctos ſors illorum eſt.Ergo errauimus à via veritatis,& iuſtitię: lumen non illuxit nobis,& ſol intelligentiæ non ortus eſt nobis;laſſati ſumus in via iniquitatis,& perditionis, vias difficiles ambulauimus.Viam autem Domini ignorauimus. Quid profuit nobis ſuperbia?aut diuitiarum iactantia quid nobis contulit? Tranſierunt enim omnia illa tanquam vmbra, & tanquam nuncius præcurrens, & tanquam nauis, quæ pertranſit fluctuantem aquam, cuius cum præterierit, non eſt veſtigium inuenire, nec ſemitam carinæ illius in fluctibus: aut tanquam auis,quæ tranſuolat in aere,cuius nullum inuenitur argumentum itineris illius: ſed tantum ſonitus alarum verberans leuem ventum, & ſcindens per vim itineris aerē, motis alis tranſuolauit,& poſt hoc nullum ſignum inuenitur itineris illius:aut tanquam ſagitta emiſſa in locum deſtinatum,diuiſus aer continuo in ſe recluſus eſt,vt ignoretur tranſitus illius.Sic & nos nati continuo deſiuimus eſſe, & virtutis quidem nullum ſignum oſtendere valuimus:in malignitate noſtra conſumpti ſumus. Talia dixerunt in inferno, qui peccauerunt: quoniam impii ſpes tamquam lanugo, quæ à vento tollitur,& tanquam ſpuma gracilis, quæ à procella diſpergitur, & tanquam memoria hoſpitis vnius diei præteuntis.

Memoria ſcelerum in inferno pœnitentia eſt.

B

Quæ ſit pœnitentia ad ſuperiora.

CAPVT LXI.

C

SIc ergo poſt mortem animabus ſceleratorum virorum manere ſupplicia:animabus autem bonorum gaudia ſine fine relinqui ex ſolis fundamentis naturæ ex prælibatis inductum fit. Et ſi ex ſuperioribus ſuper animarum immortalitate fundati, earum gaudia, & punitiones poſt mortem induximus:quidam tamen animarum concedentes immortalitatem, quadam aſſerta per corpora animarum demigratione, omnem pœnalitatem excludunt, in quibus Pythagoras auctor eſt.In quo vnam concluſionem poſuerimus horum inſaniæ repugnantem, ſc.animarum demigratio continua per corpora,iuxta Pythagoreorum poſitionem,non poteſt ſtare; nec animarum poſt mortem tollit punitionem.Hæc autem vt euidentius comprobentur,attendendum eſt,quod Pythagoras inter antiquos magnus ſatis Philoſophus, animæ immortalitatem poſuit:pœnarum tamen inflictionem excluſit, dixit namque animabus poſt mortem nulla remanere ſupplicia,aut gaudiorum fruitionem,ſed eas continua demigratione per corpora labi dixit, ſc.quod cum hominem mori contingeret,anima eius egrediens mox alterius hominis corpus intrabat. Eueniebat tamen, vt interdum animæ de humanis corporibus egredientes: in alia humana corpora introirent: interdum autem in volatilium, aquatilium,& greſſibilium, ſicut eis ſors obtuliſſet. Propter hoc autem Pythagoras frugalitati vitæ nimis ſtuduit,alios ad eam amandam,ac inſectādam admonens. Carnium vero cibos valde deuitandos admonuit. De hoc Seneca Epiſt.lib.20.Epiſt.108. Hanc quoq; Pythagoricam poſitionem recitat Ouid.Metamo.15. dicens:

Parcite mortales dapibus temerare nefandis
Corpora,ſunt fruges,ſunt deducentia ramos
Pondere poma ſuo,tumidaq; in vitibus vuæ.

Addidit quoque Pythagoras aliam inſaniam,ſcil. animam ſuam in prioribus ſæculis in aliis fuiſſe viris,ſcilicet,quod anima illa fuerit in Euforbo milite Troiano. Sic quoque eum fuiſſe mortuum in bello Troiano,deinde autem quibuſdam factis tranſmutationibus ad eum peruenerit.Hanc poſitionē recitat Ouidius Metamorp.15. dicens primo non eſſe timendas pœnas inferorum poſt mortem,quoniam nullæ ſunt:ſed iſta ſunt figmenta poetarum incutientium hominibus timorem,cum ait.

O genus attonitum gelidæ formidine mortis,
Quid flygia,quid vmbras,quid numina vana timetis?
Materiem vatum,& falſi pericula mundi,
Mortem rent animæ ſemperque priora relicta
Sedibus,habitant domibus,manentque recepta.
Ipſe ego nam memini Troiani tempore belli.
Panthoides Euforbus eram,cui pectore quondam,
Haſit in aduerſo haſta minoidis Atridæ.

D

E

F

Primus auctor Pythagoras migrationis animarum.

CAPVT LXII.

NEc huius poſitionis auctor Pythagoras in hac re ſolitarius exſtitit.Alios enim huius dementiæ habuit ſectatores, hanc quippe de tranſitu animarum poſitionem Ennius Latinorum poetarum fere primus tenuit,vt de anima Homeri ſolenniſſimi Poetæ Græcorum iactandi aliquatenus daretur facultas.Fuit ſiquidem Homerus excellentiſſimus Græcorum poetarum.Ennius autem, qui in Latinis primo in vrbem Romanam tempore Scipionis Africani ductus eſt, fuit de prioribus Latinorum poetis. Vt autem ea,quæ diceret abundantiori ſoliditate, atque auctoritate tenerentur, animam Homeri,atque Pythagoræ ſe habuiſſe perhibuit, quorum alter inter poetas. Alius vero inter Philoſophos ſuorum poris, præcipue in Philoſophis Italiæ claruit, Philoſophorum ſiquidem Italorum Pythagoras origo exſtiterat: vt ait Auguſtinus de Ciuitate Dei. Addit quoque Pythagoras, iſtam animam prius fuiſſe in Euforbo.Sed ſecundum enarrationem Perſei non ponitur gradus animæ in Euforbo, ſed quod fuerit iſta anima in Euforbo, & poſt eum nullo interpoſito primo loco,dicitur fuiſſe in Homero, qui Meonides dicitur, ſecundo loco in quodam Cigno, tertio loco in Pythagora Philoſopho Samio, quarto loco in quodam pauone 5. loco in Ennio poeta dormiente in Parnaſiis montibus apud fontem Pegaſeum inter Muſas. Satyriens autem Perſeus veritatem rerum acutius ſpeculatus eius poſitionem improbauit,irridens eam ſatyrarum modo,vt patet in ſexta ſatyra ſua,quæ incipit: Admouit iam.cum ait:

Cor tubet hoc Enny poſtquam deſtertus eſſe
Meonides quintus pauone ex Pythagoreo.

Horum autem Perſeanorum verſuum ſenſus eſt,quod Ennius factus eſt Meonides quintus,i.excitatus fuit à ſomno,in quo aduenit ei anima Homeri, & fuit factus Meonides,id eſt Homerus:Dicitur fuiſſe Meonides quintus,id eſt,quintus Homerus:quia fuit quintus ab Homero,recipiendo illam animam,ſcilicet,quod poſt Euforbum,in quo animam illam Pythagoras fuiſſe aſſeuerat,fuerit in Homero:in quo tempore,an fuerit facta aliqua ſucceſſio aliorum,non enarratur:ſed dici oportet:deinde ſecundo loco fuit in quodam Cigno,tertio autem loco fuit in Pythagora Philoſopho Samio, quarto loco in quodam pauone,quinto loco in Ennio poeta. Vnde Meonides quintus,id eſt,quintus ab Homero,qui Meonides dicitur,fuit,ſcilicet,ſuſcipiendo animam eius quinto loco. Dicitur etiam ex pauone Pythagoreo, quia Ennius animam Homericam,quam ſe ſuſcepiſſe teſtatus eſt, ex pauone quodam immediate ſuſcepit, vt patet ex ſuperiori enunciatione. Dicitur autem pauo Pythagoreus, quoniam poſt Pythagoram mox in pauonem anima illius tranſmigrauit,à quo in Ennium deriuata eſt.

Quod opinio Pythagoræ de migratione animæ de corpore in corpus ſit falſa.

CAPVT LXIII.

NVnc autem enarratæ poſitioni ex parte inſiſtentes, dicendum hanc Pythagoreorum ſententiam tollentem animarum gaudia, & dolores, demigratione quadam

facta

facta per corpora, insaniam potius quam physicam fore positionem: nam animæ à corporibus separatæ aliis corporibus vniri non possunt, nisi illis, quæ reliquerunt, vt catholici concedunt, & satis hoc inducti poterit. Non quidem, quod necessarium sit animas corporibus reuniri, sed quod non est aliquod inconueniens, nec militat contra naturalia fundamenta animas corporibus reuniri, quanquam philosophi reuniendas negant: quia vt dictum est, nullam tantæ virtutis potentiam esse existimant, quæ sufficiat hoc inducere: animas tamen post mortem aliis corporibus vniri quam eis, in quibus fuerunt, tam Catholici, quam physici negant. Hoc autē satis naturaliter induci potest: primo autem probatur animā, quæ in corpore vnius hominis fuerit, non posse informare alterius hominis corpus, qui nouiter gigni debeat, vel quomodocunque se habeat. Et, vt hoc fortius inductum sit, concedamus quædam, quæ naturales nullo modo concederent propter esse valde difficilia, scilicet; quod Deus possit animam vnius hominis ponere in corpore alterius. Nam licet Deus possit animam, quæ in vno humano corpore fuerit in alio ponere: hoc quidem concederetur deffinitiue, scilicet quod intra corpus illud sit, & non extra. Nam sic de intelligentiis confitemur, & naturales hoc dicunt diffinire intelligentias sibi locum: tamen non erit in corpore illo vnita formaliter, ad hoc quod det esse illi corpori. Multum namque differt intelligentiam, aut spiritum aliquem esse in aliquo corpore diffinitiue, vel formaliter: nam de angelis concedimus, quod possint esse in corporibus humanis, vel bestiarū: eos tamen ibi formaliter esse impossibile est. Quod patet: nā quanquam angelus substantia simplex sit velut anima humana, continet tamen in se totam naturam speciei: ideo nō potest alicui rei formaliter vniri, vt det illi esse: nam dare esse formaliter alicui rei est dare esse per intrinsecum. Hoc autem non pertinet ad id, quod est totaliter ens in actu, quēadmodum angelus. Nam entia, quæ sunt totaliter in actu, possunt deriuare actionem, quæ consequitur totalem perfectionem rei: non tamen possunt deriuare esse, quia hoc soli formæ cōpetit, quæ non est perfectum esse continens: sed est perfectio alterius. Vnde id, quod alteri esse dat secundum Arist. 2. de Anima, actus illius est, sed non est ens in actu, quod autem in actu est, alteram rem actuare nequit. Quoniam cum aliqua res actuatur suscipiens esse formaliter, actuans, & quod actuatur faciunt vnum ens simpliciter. Non enim manet substantes aliquid horum duorum componentium, sed tertium, quod resultat: hoc autem modo in omnibus compositionibus accipitur tertia species, scilicet, quod anima, & corpus se habēt in compositione, vt actuans, & actuatum; cōpositione tamē facta non est anima ens illud quod est, nec corpus est ens, qđ substistit, sed homo.

Formaliter esse in corpore, & diffinitiue esse in corpore differūt.

Quod aliquid actu ex ſtens alteri non poſſit dare eſſe formaliter.

CAPVT LXIIII.

SOLIDA autem sententia est, quod ea, quæ in actu sunt, actuare nihil queunt dando esse in compositione. Nam si id, quod est ens in actu daret esse formaliter alteri, necesse erat, vt ex compositione non resultaret vnum ens, sed duo entia; quia illud quod erat ante ens in actu, maneret vnum ens actu substistens conuertibile contra alia entia. Et cum per illam compositionem alterum ens causetur, esset illud alterū ens distinctum ab ente perfecto, quod substistebat ante compositionem. Essent igitur per compositionem duo entia; sed hoc non potest stare, quia ipsum quod actuabile erat, & per se substistere non potens, poneretur tanquam vnum substistēs per se. Si autem fortassis aliter hoc statuamus, scilicet, vt id, quod erat ens in actu per se, & actuabat, & id quod actuabatur, constituerent vnum ens in actu simpliciter & perfectum, sicut anima, & corpus constituunt hominem, necessarium tunc erat, vt id, quod erat ens in actu, efficiatur non ens in actu perfecto, vt non substistat per se, sed ipsum cum eo, quod actuatur, constituant vnum tertium ens in actu, & simpliciter. Et sic iam quando actuaret non esset ens in actu per se existens, sed solum esset actus, & perfectio alterius tanquam pars, vel perfectio eius quod fit. Ideo constat non posse ens in actu alterum actuare, sed id quod non est ens in actu, & est actus, dare autem alicui esse formaliter, est informare illud; ideo non potest ens in actu dare alteri esse formaliter, angelus autem est ens in actu, & continens in se totam rationem speciei. Est ergo impossibile, quod alicui corpori humano, vel alicuius pecoris esse det, quanquam intra illud sit. Apparet autem adhuc amplius manifestissimis naturæ exemplis; nam anima aduenies corpori nondum animato dat illi esse simpliciter, & facit esse hominem; tamen si homo viuens vniat sibi corpus non viuens, non dabit esse illi corpori, vt sit ens viuens, quia homo ens in actu est, & non actus. Anima autem est actus, & non ens in actu, & est tanquam perfectio, & pars alicuius; homo autem est tanquam totum & nullius perfectiuus. Nam si homo esse dare posset, quando embrio est in aluo materno, & disponibilis ad animæ susceptionem, mater, quæ est ens in actu, daret esse illi embrioni faciens illud esse ens perfectum, sicut postea est anima aduenienti, sed non habet completum esse embrio, donec anima aduenial, quæ non est ens actu, sed actus & perfectio & pars; ideo satis apparet, quod entia in actu non possunt dare esse formaliter alicui, sed solum ens imperfectum, quod tamen est actus vel perfectio. De angelo tamen satis patet, quod potest esse in corpore aliquo tanquam motor illius; nam & dæmones, & angelos sæpe scimus mouere aliqua corpora. De anima autem humana conformiter dicendum est, quod potest poni per virtutem diuinam in quolibet corpore, vt ibi sit diffinitiue, & forte vt moueat si tantæ potentiæ est, vt mouere corpus ipsum sufficiat. Hoc modo anima humana in lapide, & ligno, aqua, & ferro atque corporibus bestiarum esse potest. Nec in hoc aliquod inconueniens est. Sic dicunt catholici animas alligatas esse igni infernali. Et Gregorius quandam animam in gelu inuenit peccatorum suorum cruciatus tolerantē. Philosophi quoque asserunt intelligentias cælestibus orbibus alligatas esse, quod est in aliquo loco diffinitiue, & non formaliter esse, id est, dando esse formaliter; omnes tamen tam catholici, quam Physici negant animam humanā posse vniri lapidi dando esse humanum, manentibus qualitatibus lapidis, scilicet, duritie, & frigiditate, dato quod perderetur substantialis forma lapidis. Nam durities lapidis, & frigiditas, & carentia distinctionis organorum repugnant harmoniæ, quam anima requirit, vt vniatur alicui ad dandum esse. ideo impossibile est, quod illi vniatur ad dandum esse.

Ens in actu haud actuare potest.

Quod anima humana non poteſt vniri alteri corpori humano, niſi ſuo.

CAPVT LXV.

NVNC autem magis accedentes (licet per quasdam longas probationes, quoniam sic natura rei exigit) ad id, quod intendebamus, dicendum est, quod sicut impossibile est animam humanam vniri alicui corpori nō humano, quia in eo non potest reperire armoniam, quā ipsa requirit; quod ita impossibile erit vnam animam humanam alteri corpori humano vniri, si in eo non reperit dispositiones harmoniæ suæ; sed in nullo corpore potest anima dispositiones armonicas, quas requirit reperire. nisi in corpore illo, cuius est. Impossibile est ergo quod anima exiens de vno corpore humano, in alterum aliquod ad informandum introeat. Quod vero dispositiones armonicæ, quas anima requirit, esse non possunt nisi in illo corpore, in quo primo fuit. patet, quia illa armonia, qua anima corpori vnibilis est, non reperitur nisi in illo corpore, cui vnita fuerat. Quod inducitur, quia anima recipit ēe vnā distinctā numero cōtra oēs alias animas ex vnibilitate, q̄ habet ad materiā signatā, cū nō recipiat esse vnā numero alspecie sua, quia tūc differrēt animæ humanæ in specie, sed sūt oēs in eadē specie; ergo nō accipiant indiuiduationē ex natura speciei, sed ex vnibilitate ad materiam signatā, quæ est aliquid extrinsecum. Et quia signatio materiæ, quæ est in vna materia non sit in alia, cum duæ partes materiæ sint inter se distinctæ; & quælibet partes materiæ ad inuicem differunt, ex quibus sunt corpora humana, & alia composita, necessarium est, vt altera vnibilitas sit ad vnam partem materię, & alia ad alteram. Necessarium est ergo, vt ea, quæ per istas vnibilitates esse suscipiunt, diuersa sint. Non poterit ergo vna anima habere vnibilitatem ad plures partes materiæ; quia tunc sequeretur, quod vna anima esset plures animæ: nā si anima suscipit esse vnam in se per vnibilitatem ad hanc signatam materiam, oportet vt si alteri materiæ vnibilis fuerit,

Ex vnibilitate quā habet anima ad materiam anima numeraliter singulatur ab alijs.

altera anima sit: & si multis partibus materiæ vnibilis sit, necessarium est, vt eadem anima plures animæ sit. Data autem vnica vnibilitate in qualibet anima, etiamsi ponatur in alio corpore, quam in eo, cuius erat, non poterat vniri illi: nam nihil vniri potest alicui, nisi quod ei vnibile est, anima autem solum est vnibilis illi corpori, in quo erat formaliter ad dandum esse: ergo in quocunque alio ponatur, est impossibile, quod anima illi formaliter vnita sit ad dandum esse, ergo illa anima, quæ in vno corpore fuit, non potest transire in alterum corpus, vt in illo sit, & esse tribuat.

Ratio ex accidentibus confirmans præcedentem conclusionem.

CAPVT LXVI.

HVIVS autem satis poterimus exemplari vti positione in accidentibus: nam formæ accidentales inter se distinguuntur. Et accipiunt esse vnum per subiecta, nam ideo ista albedo, & illa sunt duæ albedines, quia sunt in duobus subiectis. Si autem essent in eodem subiecto, esset eadem albedo. Sicut ergo albedo vnius subiecti alterius subiecti albedo esse nequit: quia pereunte substantia illa, cuius est albedo ipsa albedo deficeret: ita cum anima quælibet recipiat, quod sit ista anima per vnibilitatem ad istud corpus: si reciperet, quod esset in altero corpore, iam desineret esse ista anima, quæ erat, & sic non esset iam illa anima, quæ fuerat, sed inciperet esse alia anima per aliam vnibilitatem, quæ est causa identitatis, vel diuersitatis: aut si diceremus, quod ista anima est eadem, quæ habet vnibilitatem ad alterum corpus, cum per nouam vnibilitatem incipiat esse anima noua, esset vna anima duæ animæ; quod includit contradictionem, sicut quod albedo, quæ est in vno subiecto, sit albedo, quæ est in altero subiecto, aut vna albedo esset duæ albedines. Si quis fortassis prædictis respondeat, non esse simile de indiuiduatione animarum, & indiuiduatione accidentium: quia accidentia transmigrare nequeunt, vt quæ in altero subiecto fuerint, ad alterum transeant, quia corrumperentur, in animabus autē non sequeretur corruptio ad separationem. Respondendum est, quod quamuis accidentia vnius rei indiuiduata transire possint, & poni in aliqua alia re, non informarent tamen illam, vt albedo existens in papyro, si tolleretur, & poneretur in lapide, non informaret lapidem, nec esset albedo lapidis quia deficeret in lapide ratio subiectalitatis, scilicet, quod accidentia illa essent à lapide, & emanassent ab eo. Sicut patet de accidentibus hostiæ, quæ ablata penitus substantia panis, in aere remanent; aerem tamen non informant, cum non dicamus aerem esse album albedine hostiæ, nec quantum quātitate hostiæ, nec circularem circularitate hostiæ. Sic enim de anima nostra rationali est: quanquam enim ipsa à nobis ablata, in aliquo alio corpore poneretur; tamen illud non informaret, sed esset ibi, sicut dæmones sunt in ventre quorundam hominum, quos arrepticios appellamus, & eorum, qui habēt pythones, sicut de quadam puella legitur Actu. 16. capitulo, de cuius ventre Paulus dæmonem pythonem exclusit; dæmones tamen non informant; sic anima posita in alio corpore non informaret, nec vegetaret; quia deficit ratio vnibilitatis ad illud corpus, cum non sit ista materia signata, in qua & secundum quam suscepit ista anima, quod esset vna anima humana. Et si hoc modo vna anima poneretur in corpore illo, cuius non fuerat à principio anima: quamuis ibi staret, non esset illud corpus viuēs, sed putrefieret sicut cadauera, existēte tamen interius anima rationali; quoniam nihil magis differt illam animam esse interius quam nihil esse intra, cum non sit illius corporis anima. Euidenter ergo contra insanam Pythagoreorum doctrinam conclusum est, vnam animam non posse transire per diuersa corpora ad illa informandum.

Si anima Sortis aliud corpus, quam suum informaret, Sortes qui fuit, amplius non posset esse, nec corpus quod informaretur, diceretur eius qui fuit.

CAPVT LXVII.

EX his autem, quæ contra ineptam Pythagoricam positionem arguendo concluſimus, sequitur, quod si possibile esset in resurrectione corpora hominū informando animas transmigrare, tot essent homines, quot ante fuerant, sed de prioribus nullus staret. Demonstratum enim in superioribus est; animam vnius corporis non posse in alterum corpus migrare ad illud informandum.

Si tamen daretur, quod Deus posset vnam animam alteri corpori, cuius non erat, inducere, & eam illi formaliter vnire, vtputa, quod animam Platonis mortui induceret in corpus Socratis, & animam Socratis induceret in corpus Platonis, sequeretur, quod non essent iam illi homines, qui ante fuerant. Huius aut ratio est, quia in compositis essentia accipitur à materia, & forma, cum vtraque dicatur pars essentialis rei. Cum ergo essentia rei consistat in indiuisibili, si anima Socratis inducatur alicui corpori, quod non sit corpus Socratis, sed Platonis. Cum anima non contineat totam essentiam rei, sed materia & forma, ille qui resultabit ex anima Socratis, & corpore Platonis, non erit Socrates, quia tunc daremus, quod totus Socrates constaret ex anima Socratis, & corpus suum non esset pars essentiæ suæ, quæ sunt inconuenientia; ergo iste homo non erit Socrates. Etiam iste homo non erit Plato, quia iste solum continet corpus Platonis. Corpus autem quia est pars materialis, non continet totam essentiam rei, ideo vbi fuerit solum corpus Platonis, non erit Plato. Eodem modo de illo homine, qui est resultans ex anima Socratis, & corpore Platonis, è contrario quam in primo dicendum est; nam ibi solum est anima Platonis, ergo non est Plato, quia anima sola Platonis non continet totam essentiā Platonis. Ibi quoque corpus Socratis solum est, non est ergo Socrates; quoniam corpus Socratis non continet totam essentiam Socratis. Et sic antea ex his duobus corporibus, & duabus animabus resultabant Socrates, & Plato: nunc autem facta huiusmodi commutatione erunt duo homines, sednō erunt Socrates & Plato. Sic namque esset cum anima beati Petri cū nunc sit in vita æterna, & anima beati Pauli similiter, & post resurrectionem coniuncta anima beati Petri corpori eius erit beatus Petrus: & ante resurrectionem non erat his duobus disiunctis. Eodem modo redibit in resurrectionem beatus Paulus, vt sit beatus Paulus, cum nunc non sit beatus Paulus. Si tamen in resurrectione generali Deus poneret animā, quæ fuit beati Petri in corpore, quod fuit beati Pauli, & animam beati Pauli in corpore, ꝙ fuit beati Petri Apostoli, fierēt per resultationem duo homines, qui non esset beatus Petrus nec beatus Paulus; sed quidam alii duo homines, qui nunquā ante fuerunt, & impossibile esset, quod existerent beatus Petrus, & beatus Paulus, nec erat possibile eos aliquatenus resurgere. Et sic si in generali resurrectione omnes animæ permutarentur, ita quod nulla anima induceretur corpori, in quo ante informans fuerat: suppositō ergo quod istæ animæ positæ in aliis corporibus informare possent, sequeretur, ꝙ nullus homo de his, qui ante fuerant resurgeret, quia nulli consisterent suæ partes essentiales, scilicet, anima, & corpus. Essent tamen tot homines, quot ante erant, quia tot animæ, & tot corpora essent in resurrectione illa, quot ante fuerant, & tot vniones animarum & corporum, quot ante fuissent: isti tamen homines non essent nouiter geniti tāquam aliquid essentiale eorum tunc nouiter esse cœpisset.

Quædam impossibilia pensa superiora.

CAPVT LXVIII.

CÆTERVM autem in præassumpta positione Pythagorica, quam Ouidius 15. Metamorph. recitat, continebatur se fuisse Euphorbum militem in bello Troiano; quod etiam animæ continua demigratione per corpora transeant, & quod cum quis comedat carnes pecorum, contingat interdū, ꝙ comedat carnes patris sui, & ꝙ eum occidat; idē aūt de carnibus matris, & fratrum cæterorumq; propinquorū. Hæc enim vniuersaliter neganda sunt; nulli quippe eorum aliquid rationabile subest; quin potius omnia hæc impossibilia sunt rationi, & toti naturali philosophiæ repugnantia, atque quibuscunque apparentibus fundamentis. Quod autem in his primum dicebatur difficilius elidi erat, scilicet, quod anima per varia corpora demigrare posset, non enim videbantur sic manifesta inconuenientia, ad hanc positionem, sicut ad cæteras particulas. de quibus infra dicetur. Hæc aūt in suprapositis improbata est, sed adhuc hocidem patere potest; quoniam anima recipit, quod sit vna per vnibilitatem ad corpus,

in quo

in quo primo est. Si autem deberet in alterum corpus transire, cum illud sit altera materia signata, necesse erat, vt ista anima haberet aliam vnibilitatem, cum variatis terminis, vel altero terminorum, relationes necesse est multiplicari, siue variari per ipsum respectum, vel relationem, quæ recipit esse ab eis: sed ista anima recipit indiuiduationem, scilicet, quod sit ista anima per hanc vnibilitatem: ergo necesse est, vt recipiat aliam indiuiduationem per aliam vnibilitatem. Sed duæ indiuiduationes faciunt duo indiuidua: sicut duæ humanitates particulares faciunt duos homines: ergo ista anima erit duæ animæ, quod includit contradictionem. Anima ergo quæ fuit Euphorbi militis in bello Troiano peremptí, non fuit anima Pythagoræ, nec Homeri, nec Ennii poetæ, ideo Perseus poeta Satyricus, qui acutius hanc veritatem contemplatus est, irrisit positionem Ennii, & Pythagoræ in hac re in satyra quarta. Amplius autem si vna anima transiret in corpus, quod prius non informauerat, cũ habitus speculatiuus & factiuꝰ, atq; practicus sint in intellectu, & habitus virtuosi in voluntate, & intellectus, ac voluntas manent, & isti habitus sibi radicaliter inhæserunt: necesse erat, vt cum anima transiret in alterum corpus, isti habitus comitarentur transeuntem ad alterum corpus. Quod si quisquam obiecerit, habitus morales non poni in anima rationali, sed in parte affectiua, quan quam in præsenti non sit de hoc speculandum, saltem habitus intellectiui practici, & factiui, atque speculatiui manebũt per quos habens illos intelligeret, & non oporteret, vt quilibet homo ad hoc quod sciret, addisceret: sed aliqui docti nascerentur. Cum enim intellectus sit principium intelligendi, sic intelligat, vt est dispositus, vel habituatus: sed in ista anima manent habitus tam speculatiui, quàm practici, ergo secundum eos postea intelliget. Plato autem quanquam non tenuerit Pythagoricam positionem, poterat tamen in hoc respondere secundum suam positionẽ, quod anima priusquã corpori vniatur, omnia naturalia intelligit, quæ ipsam cognoscere possibile est in corpore existentem, quantumcunque perficiatur, sed in vnione ad corpus propter imperfectionẽ materiæ obliuiscitur omnium, quæ sciuerat: sed postea per doctrinam excitatur illa cognitio, quæ ante fuerat, & sic nostra scientia quæ nunc acquiritur, nihil aliud est, nisi reminiscentia eorum, quæ obliti sumus, secundum Platonem. Hæc tangit Boetius de consolatione lib. 3. Metro 11. cum ait:

Quisquis profunda mente vestigat verum,
Cupit que nullis deuiis falli.
In se reuoluat intimi lucem vsus,
Longe sque in orbem cogat inflectens motus
Animumque doceat, quidquid extra moritur,
Suis retrusum possidere thesauris.
Dudum, quod atræ exit erroris nubes
Nitebit ipso perspicacius Phœbo.
Non omne namque mente depulit lumen
Obliuiosam corpus inuehens molem.
Hæret profecto semen in nostrum veri
Quod excitatur ventilante doctrina.
Nam cur rogati sponte recta censetis.
Himersus alto viueret corde fomes.
Quod si Platonis musa personat verum.
Quod quæsque dicit, immemor recordatur.

Hunc Platonicæ positionis modum ad respondendum, videtur secutus Pythagoras dicens, quod anima exiẽs de corpore vnius, & intrans corpus alterius obliuiscebatur sui: ideo nesciebat, cuius anima fuerat. Ipse autem dicit se cognouisse quod anima sua fuerit anima Euphorbi militis Troiani per ieiunia multa, s. quia organa sic disponebat, vt intellectus eis ad actum suum præindigens purus esset, & intelligere posset quidquid vellet.

Quod Platonis data responsio sit falsa.

CAPVT LXIX.

PLATONICA autem, aut Pythagorica in hac parte respõsio nullis innititur fulcimentis: falsa enim manifeste est. Nam cum in anima imprimantur habitus practici, & speculatiui, & factiui: & anima trãseat in alterum corpus, dato quod propter indispositionẽ organorũ adhuc multum tenerorum non possit homo per illos habitus intelligere, sed cum temporis tractu, & eiborum conuenientia deducantur organa ad talem dispositionem. vt intellectus possit eis vti, conueniens incipiet intelligere perfecte secundum illum habitum, & non indigebit, vt postea doceatur: sed videmus nullum esse hominem, qui ad sciendum non indigeat doctrina, saltem vt declarentur ei termini, qui nullo modo conuenienter, & perfecte ab intellectu apprehendi possunt, nisi prius doceamur quantumcunque intellectus acutissimus sit: quoniam termini ad significandum ad placitum positi sunt. Cognitis autem terminis artis alicuius aliquis intellectus propter magnum lumen suum poterit se deducere in cognitionem perfectam artis illius vel multorum, quæ in illa arte sũt. Sed in hominibus nullum vnquam vidimus, aut legimus, qui non egeat magistro quantum ad aliquid, scilicet, quantum ad terminos artis saltem: ergo nullius anima transit in alterum. Patet consequentia, quia cum ille, qui habet habitum scientiæ practicæ, vel speculatiuæ, non solum cognoscit conclusiones, sed etiam terminos artis: imo magis terminos, & principia quam conclusiones, vt ait Arist. 1. Posteriorum. Cum ille, qui istam animam suscepit, incipiat tempore, quo impedimentum organorum ablatum est, intelligere, secundum habitum illum non solum cognosceret conclusiones, sed etiam intelligeret terminos: ergo non indiget magistro ad aliquid, sed per se solum intelliget totum, quod alius intelligebat, cuius ista anima primo fuit. Hanc opinionem tenuit Ennius poeta, qui vt se Poetam iactaret egregium, animam Homeri se suscepisse perhibuit, qui fuit excellentissimus inter Græcos Poetas, vt ex hoc pateret, eum scire, quæcunque Homerus cognouisset. Hoc autem amplius manifestatur, quia Plato non dicit in coniunctione animæ ad corpus totaliter abradi scientiam, sed impediri mole carnis animam, ne intelligat ea, quæ ante intelligebat. Et Pythagoras etiam dicit per ieiunia posse recuperari scientiam, quæ fuit prius in eo, qui viuebat per illam animam. Est ergo sic habitus impeditus, & non abolitus. Sicut ergo est in naturalibus, quod cum aliquares habeat virtutem ad aliquid operandũ, & prohibeatur ab aliquo agente: non oportet quod ad hoc vt res illa agat, iuuetur ab aliquo agente augente potentiam, sed solum quod tollatur prohibens agere. Vt si lapis sua grauitate tractus descendere ad ima potest, & ponatur aliquid, in quo teneatur. ne descendat, ad hoc quod exerceat actum suum, scilicet, quod descendat, non oportet quod ab aliquo adiuuetur impellente eum deorsum: sed quod solum tollatur illud, quod prohibeat actionem. Sic etiam patet in habitibus scientificis. Si enim aliquis sit Geometra, vel Physicus, secundum habitum, & postea efficiatur ebrius, vel somno oppressus, vel incurrat mahiam, aut epilepsiam, vel similes passiones, in quibus vetatur totaliter actus intellectus: non potest ille sic se haberi, licet habitum habeat, quod intelligat, quia non sunt dispositia organa: cum tamen deuenerit ad congruam dispositionem organorum, incipiet intelligere perfecte secundum habitum, quem ante habebat, ideoque non indigebit aliquo modo doctore: sed nullus est, qui non indigeat doctore, modo, quo supra dictum est: ergo non transit vna anima de vno corpore in aliud.

Iusania Pythagoræ, quod fuerit miles Euphorbus in bello Troiano interfectus à rege Menelao.

CAPVT LXX.

PRÆDICTIS autem aliam Pythagoras insaniam superaddidit, scilicet, quod ipse fuerit miles Euphorbus in bello Troiano interemptus à rege Menelao: sed hæc erat positionis suæ confirmatio. Sicut ergo positio inconuenienter assignata erat, ita & hoc falsum est, scilicet, quod nũquam anima sua fuit in Euphorbo, vel Homero, nec in Pauone, vel Cigno, aut aliquo hominum. Eædem quoque rationes militant contra istud exemplum, quæ militabant contra principalem positionem. Amplius autem & Pythagoras addidit, quod anima exiens de corpore humano interdum ingrediebatur in corpora hominũ, interdum vero in corpora bestiarũ, sicut reperiret dispositionẽ in corporibus ad ingrediẽdũ in illa, & vt formæ capacia essent. Cõtra hoc dictũ militãt omnia argumẽta facta cõtra superiorem positionem eiusdẽ:

nam

A

B

C

D

E

F

Si daretur opinio Pythagoræ aliquis nasceretur doctus.

Omnes magũ præceptore.

Anima hominũ non migrat in

A *bestiarum corpora.*

nam si vnius hominis animam in corpus alterius transire impossibile erat, à fortiori esset impossibile transire in corpora bestiarum: plura namque ad huius transitum inconuenientia consequuntur. Adhuc tamen præter inconuenientia posita sequuntur alia inconuenientia ad istam positionem, scilicet, si dicamus animas humanas ingredi in corpora bestiarũ. Primo, quia omnis forma requirit debitas dispositiones in materia, in qua debet suscipi: dispositiones tamen corporis humani, & corporum bestiarum nõ sunt eædem: ergo anima humana nunquam potest recipi in corporibus bestiarũ. Patet hoc, quia ad hoc, quod aliqua forma recipiatur in materia sicut anima in corpore, requiritur in corpore debita magnitudo: nã si ponatur aliqua pars materiæ tanta sicut vnus digitus, vel vna manus, non poterit ibi recipi anima humana, dato quod possent fieri organa parua & delicata, cum sit magna organorum pluritas, & paruitas materiæ non poterit anima humana vegetare illud corpus, quia tam parua organa non possunt esse conuenientia ad explendas organicas operationes animæ conuenientes, vt vegetet corpus. Anima tamẽ, vt vniatur corpori, necesse est, vt corpus tale sit, in quo operari possit: quia anima vnitur corpori non solum sicut forma materiæ, sed etiã vt motor mobili, & finis ei, quod est ad finem, iuxta Ari. 3. de Anima. Motor tamen requirit organa determinata in magnitudine, & figura, per quæ agat. Etiam si detur aliqua pars materiæ tanta sicut vna magna turris, illa nõ poterit vegetari ab aliqua anima humana. quia non est tantarum virium, vt cõplere possit operationes requisitas ad sanitatem, & bonam habitudinem tanti corporis, sed est dare certam periodum magnitudinis in qualibet specie ad hoc quod informetur materia per formam illius speciei, & sic est de rebus cuiuscunque speciei, quæ requirunt debitam magnitudinẽ. Et propter hoc diuersæ res habent diuersas magnitudines in rebus naturæ, scilicet in indiuiduis suis, & res vnius speciei non perueniunt ad magnitũdinem conuenientẽ alterius speciei. De hoc Arist. 2. de Anima, scilicet de vegetatiua, & nutritiua potentia ait: Omnium natura constantium positus est numerus magnitudinis, & augmenti. Requiritur etiam ad introductionem animæ, vel alterius formæ in materia debita figuratio, siue organizatio, sicut videmus in fœtu humano, & aliorũ animalium, & in ipsis arboribus: nulla namque arbor sic figurari potest, vt homo, aut sicut capra, aut aliæ res naturales, quia non posset fieri digestio sufficiens si essent arbores in parte superiori grossiores, quam in trunco, qui est locus digestionis in ipsis. Requiruntur etiam ad hoc quod forma recipi possit in materia debitę qualitates: nam alię qualitates sunt in materia cum introducitur forma humana, quam cum introduciturforma equina, vel caprina, scilicet, alia teneritudo requiritur, & alius gradus caliditatis, aut frigiditatis, & sic de cæteris. Ista autem non sunt eadem in omnibus naturalibus rebus: imo nec in omnibus animalibus, nec sunt sic in vno animali, sicut in alio si respiciantur diligenter: quia vel in superficie corporum, in figuratione membrorum, vel intra cutem in diuersa anatomia diuisionis corporum semper reperietur aliqua diuersitas.

B

Anima quomodo corpori vniatur.

C

Nunquid diuersitas quantitatis, & organizationis sint secundum numerum ad introductionem formæ.

CAPVT LXXI.

NVNC autem his præpositis, quæ præmitti necessarium fuit, quæritur an ista diuersitas quantitatis, & organizationis, & cæterarum rerum sint necessaria secundum numerum ad introductionem formæ, aut nõ. Si autem dicas, quod sic: habetur intentum, scilicet, quod cum in bestiis non sit talis dispositio, qualis est in corpore humano, non poterit ibi introduci forma humana, scilicet, anima, & sic cessabit dictum Phytagoræ. Si autem dicas, quod non sint necessariæ istæ dispositiones, sequetur, quod natura frustra operatur in faciendo, constat namque, quod plus laborabit natura faciendo dispositiones, & organizationes, & quãtitatiuas dimẽsiones, q̃ sunt in corpore humano, cũ plures sint, & subtiliores, quam faciendo dispositiones, & organizationes in corpore vnius vermis, vel colubri. Si ergo non sunt magis necessariæ ad introductionem formæ substãtialis istæ dispositiones quam illæ, superuacuus labor naturæ est: quod nullo modo concedendum est, cum entia naturalia sint ordinatissima, iuxta Aristotelem in fine 12. Metaphysic. Item patet istas dispositiones, & dimensiones varias necessarias esse; quia animæ hominum, & bestiarum habẽt diuersas virtutes operatiuas: & quia operationes vegetatiuæ, & sensitiuæ præsupponunt organa, ergo secundum numerum virtutum operatiuarum sic requiritur numerus potentiarum, & diuersorum organorum, ergo non debent esse tales dispositiones organicæ, vel dimensiones pro animabus brutorum, sicut pro anima humana. Quia si aliqua anima habens multas potentias vniatur corpori habenti pauca organa: non poterit exercereomnes operationes suas: ideo non poterit teneri colligata illi corpori. Item si non esset necessaria ista organorum multiplicitas, & lineamentorum ad introductionem animæ, sed posset introire in corpus aliarum dispositionum, sicut est corpus cuiuslibet bestiæ: ita posset introire in corpus valde dissimilium dispositionum, sicut sunt corpora lapidum, & arborum, & aliorum entium naturalium. Sed hoc valde magnum inconueniens est, vt anima humana informet materiam lapidis manentem sub illa figuratione, & densitate, atque frigiditate: nullus quoque hoc cõcederet, tanquam valde absurdum, ergo nec transeunt in corpora bestiarum. Item si animæ humanæ ex eo, quod non requirunt determinatas dispositiones, vt dicitur, possunt transire in corpora bestiarum: ergo animæ bestiarum consequenter non requirentes debitas dispositiones poterunt gigni in corporibus humanis: & sic aliquæ forent bestiæ habentes corpora humana, quod absurdum valde est. Si ergo hoc non cõceditur, nec alterum concedi debet: quia æqualis causa est absurditatis. Item hoc impossibile est: quia operatio cuiuslibet rei est secundum formam, quam habet, quia forma est principium totius operationis, & actionis, sicut materia est principium omnis passiuæ mutationis. Sic enim ait Arist. 3. Physic. sicut operatio dat cognosci formam, sic transmutatio dat cognosci materiam: cum ergo variantur actiones, necesse est formas veritatis esse. Si ergo in corpora bestiarũ aliquando transirent animæ humanæ, necesse esset, vt corpora bestiarum haberent earundem actionem, quam homines habent, scilicet, vt intelligerent, & vellent, & facerent cætera in hũc modum, quæ perrinent ad prudentiam, & actiones humanas: sed nulla bestia est, quę habeat actus humanos, nec vnquam visa est: ergo nunquam anima alicuius hominis intrauit in corpora bestiarum. Nec valet si dicas quasdam bestias habere prudentiam, vt sunt vulpes, & taxones, vel castores, & simiæ, vt communiter dicitur: quia videntur habere actus quosdam similes omnibus actibus humanis; sed de his dicit Arist. Ethic. lib. 6. quod non proprie habent vim prudentiæ, quæ est iudicatiua de bonis, & malis agibilibus, sed quandam potentiam prouisiuam ad vitam, quæ est quędam naturę solertia. Sed ob hoc, quod simiæ in quadam figuratione vultus, & in quibusdam cautelis humanam prudentiam, & figuram imitantur, poetica licentia occasionem habuit dicendi, eas olim magnos hominum populos fuisse, posteavero à Ioue in simias conuersos retenta prioris naturæ quadam leui saltem effigie, de quibus Ouidius Metamor. li. 7. Amplius autem solidius inferuntur, quæ dicta sunt, scilicet, quod nunquam transeant animæ in corpora bestiarum: nam licet in compositis essentia accipiatur à materia, & forma; ipsa tamen forma est, quæ dat esse materiæ, & determinat eam ad certam speciem, actuando eam. Secundum ergo varietatem formarum ita sunt varietates specierum; sed anima humana est quędem forma specifica differens ab aliis formis specificis, ergo ipsa dabit corpori, in quo fuerit esse secundum suam speciem; necesse est ergo, quod vbicumque anima rationalis formaliter vnita fuerit, quod sit illud. Si ergo anima humana exiens de corpore humano introierit in corpus bestiæ organizatum, & dispositum ad recipiendum formam, necesse est, vt recipiat esse humanum, & iam non erat bestiæ illud compositum, & tunc falsum erit, quod animæ humanæ sint in bestiis, sed in hominibus; hoc tamen est impossibile, scilicet, quod aliqua bestia sit homo; ergo impossibile est animam humanam intrare in corpora bestiarum.

D

E

Forma est totius operationis principium.

F

Pythago-

Pythagorica alia positio, s. quod siquis comederet pecorum carnes, posset ibi comedere carnes patris sui, aut aliorum propinquorum.

CAPVT LXXII.

AMPLIVS autem in hac Pythagorica positione aliud dictum est. scilicet, quod siquis comederet carnes pecorum, posset ibi comedere carnes patris sui, vel matris, aut aliorum propinquorum. Ob hoc autem introducere conabatur frugalitatem, dicens, vitandam nimis fore carnium comestionem. Hæc autem subsistere nequeunt: omnia enim supra inducta contra hoc militant. Nam hic præsupponitur, quod anima patris mei, vel matris transire posset in copora bestiarum, & hoc supra improbatum est. Sed præter rationes illas, aliæ autem adhuc sunt, scilicet, quod non possint esse carnes huius pecoris carnes alicuius hominis, ideo nemo sic comedendo comedet carnem patris, vel matris. Dato quippe animam humanam posse intrare in corpora bestiarum, & informare ea: tamen sicut supra dicebamus, si Deus poneret animam beati Petri in corpore, quod ante fuit beati Pauli, & animam beati Pauli in corpore, quod ante fuit beati Petri: iam nullus eorum esset Petrus, aut Paulus, sed essent duo homines nouiter formati, qui nunquam ante extitissent. Ita cũ hic anima alicuius viri poneretur in corpore alicuius bestiæ, & informaret illud, atque inde resultaret compositum, quod esset homo: non esset ille, cuius anima ibi erat. Nam anima non complet totam essentiam in compositis, sed anima & corpus, ibi tamen sola anima viri prioris est; ergo non est ibi vir prior, qui fuerat pater alterius, & consequenter nec carnes eius. Sed adhuc dato, quod anima compleret totam essentiam rei, scilicet, quod vbicunque esset anima, esset homo, cuius erat anima illa, non sequeretur hoc; nam daretur tunc, quod ex eo, quod anima alicuius viri mortui introiuit corpus alicuius bestiæ, quod illud compositum resultans ex anima humana & corpore illius bestiæ, esset vir, qui ante fuerat. Et tunc si vir, qui ante fuerat, fuit pater aliquorum, etiam dicetur, quod istud compositum tale sit pater illorum genitorum; & tũ si aliquis de filiis viri prioris comedat de carnib⁹ illius corporis, in quo est anima patris sui, quãquam illud cõpositũ sit pater suus, tñ nõ comedit de carnibus patris sui, qa carnes patris sui, de quib. iste filius decisus est, corruptæ sunt recedente anima, & istæ in quibus nunc anima est, non sunt carnes patris sui, sed carnes alicuius bestialis corporis; nam recedente anima patris sui ab isto bestiali corpore, nihil remanebit ibi, quod ad patrem suum pertineret. Si tamen aliquis occideret illud compositum resultans ex anima patris sui & corpore bestiali, in quo erat, occideret patrem suum; quoniam ex hypothesi data anima patris sui ibi existens faciebat, quod illud compositum esset quod alias fuerat pater aliquorum hominum. Postquam tamẽ occidisset illum patrem suum, & comedisset carnes, non comedebat carnes patris sui, quia iam ibi nihil de patre suo manebat. Ex prædictis ergo satis necessariis illationibus concluſum videtur, quod positio Pythagorica circa animarum demigrationem per corpora prorsus erronea est.

Quod gaudent, vel tristantur animæ locus assignandus sit. in quo vel perpetuo gaudeat, vel perpetuo tristetur.

CAPVT LXXIII.

NVNC autem variis erroribus exstirpatis, quæ nostram de tribus receptaculis animarum inquisitionem excludebant: quibusdam enim quoniam animas ipsas non manentes post mortem: aliis autem, quia animabus datis immortalibus earum lætitiam, & pœnalitates per quasdam transmigrationes excludebant: particularius ad inquisitionem nostram accedentes, dicemus, quod animabus post mortem in aliqua lætitia, aut pœnalitate permanentibus, necesse est aliqua esse loca assignata, in quibus hæc, quæ eis congruunt, aut tolerent, aut suscipiant. Pro quo sit vna conclusio: delectationibus gaudentes, vel supplicia subituras animas corpore solutas, oportet aliquibus locis esse immansuras, id est, quod necessarium est animas post mortem esse in aliquibus locis ad toleranda supplicia pro peccatis, vel vt gaudiis perfruantur. Nec enim mihi in hac parte repetendum est, an animæ secundum naturalia fundamenta pœnas post mortem, aut gaudia suscipere debeant: cum hoc in superioribus lucide comprobatum fuerit: sed solum inducendum est, qualiter in aliquibus locis immansuræ sint. Quod satis patet: nam animas post corporum mortem permanere supra concessum est, & ab omnibus Philosophis partim probatum, & partim præsuppositum est: ergo cum ipsæ infinitæ non sint; ita vt in omni loco sint, vt catholici de Deo confitentur: necesse est, vt alicubi sint. Nec in hoc dicendum est eas proprie esse in loco, cum solis corporibus proprie locari conueniat per quãtitatem suam, quæ in animabus nullatenus est: sed dicimus animas esse diffinitiue in locis, id est, quod diffiniunt sibi aliquas partes mundi, in quibus sint: nõ q; ibi proprie sint, sed quod ita ibi sint, quod in nullo alio loco sunt, & sic homine viuente dicimus animam in corpore esse: nec tamen corpus replere, aut ibi secundum leges locorum esse, ibi tamen esse. Ita igitur post resolutum morte corpus anima stare poterit in aliquibus aliis locis diffiniendo sibi illa loca, & non alia. Hucusque naturaliter inductum est: sed an animæ post mortem sint in cœlo, vel in terra, aut in visceribus terræ, vel in diuersis aeris partibus, patere sufficienter naturali inductiuo nequit, sed assumptis fidei fundamentis hæc habentur. Satis autem rationabiliter dici deberet: etiam nullius fidei existente positione, quod animæ illæ, quæ in virtutibus, & actibus bonis studentes à corporibus discessere, in loco excellenti esse debeant, sicut in cœlo, cum probauerimus eas in æternum nulla data interpolatione gaudere debere, & animæ, quæ sceleribus implicitæ corporum reliquerunt incolatum, videntur debere in locis tristibus esse. Sed hæ quidem suasoriæ rationes sunt, necessitas autem demonstrationis in his nulla est. Hoc namque præsupponit aliquem esse iudicem distributorem pœnarum, & gaudiorum pro sceleribus, aut studiosis operationibus. De quo apud eos, qui sola naturali ratione speculantur, nullo fidei illustrati fulgore, satis magnum dubium est. Nobis autem, quibus ex immensa Dei nostri dignatione in fine sæculorum in carnato verbo Deo occultorum veritas patefacta est, hæc clarius luce constant.

Diffinitiue esse in loco.

Dubiũ de loco animarum post mortẽ.

Quædam attinentia ad superiora.

CAPVT LXXIIII.

NVNC autem, vt condecet ab exordio, vt valemus, auspicantes quid antiqui, (& si non recte per omnia) senserint: quoniam hoc eorum excedebat vires, ex parte perscrutari opere præcium est. His enim noua gaudent ingenia, quæ sæculorum vetustate iam pene abolita sunt. Plato autem, & si per omnia Pythagoricus non extiterit, Pythagoreorum tamen positionem in quibusdam imitatus est, dicens, animas humanas in comparibus fuisse astris, & inde in corpora deriuatas in quandam quasi pœnam. post exitum autem à corporibus morte solutis, iterum ad astra conuerti: rursus vero in alia corpora redeunt: ita vt in eis sit infinita circulatio. De his Augustinus de Ciuit. Dei lib. 19. de hoc Boetius de Consolat. lib. 3. Metro. 9. vbi per omnia Platonicus est: cum de anima Mundi tetigisset, animas quoque humanas intactas esse noluit, dicens.

Quidde anima senserit Plato.

Tu causis paribus animas vitasque minores
Prouehis, & leuibus sublimis curribus aptans,
In cœlum, terramque seris, quas lege benigna
Ad te conuersas reduci facis igne reuerti.

Boetius enim hic humanas animas vocauit animas, & vitas minores: animas enim ab animando dixit, quoniam animæ animant, id est, informant dantes esse substantiale. Aut animæ vocantur, quoniam secundum Græcam originem ventus sint. Animam namque primi, atque rudis sæculi viri aerem inspiratum, & respiratum putauerunt: satis leui coniicientes argumento, quod sola viuentia inspirare, & respirare videant. Vnde ei congruum ad hoc à vento nomen imposuerunt: de quo in prælibatis tactum est. Vocat etiam animas humanas vitas minores: est enim generale omni animæ, quod vita sit: non quidem formaliter, sed essentialiter: nam si formaliter anima vita esset, vbicunque esset, viuens illud esset. anima tamen in corpore aliquo esse

A

poterit,& non viuificabit. Vt ſi ingrediatur aliqua anima in corpus humanum, quod iam tabefactum, ac plene reſolutum eſt,illud viuificare nequibit, etiam ſi interius ſit, atque illud localiter moueret. Quin potius,& ſi anima à corpore ſemel egreſſa, rupta ſemel illa formali, atque vitali vnione in illud ſtatim redire permittatur,viuificare non poterit. Nam & propter hoc anima à corpore egreſſa, quia illud ſic diſpoſitum viuificare nequibat:imo & ſi anima aliqua introeat corpus nouiter organizatum, & ad animationem diſpoſitum, niſi ab aliquo formaliter vnita fuerit, corpus nihil magis viuens erit,quam ſi anima nulla in eo eſſet. Horum autem cauſæ naturales fortaſſis alibi exponentur. Eſt igitur anima vita, non quidē formalis,ſed ipſa formalis vita,qua animal quodlibet viuit:& eſſe participatum corpori ſecundum ſpeciem ab anima : illo autem eſſe participato manente per continuum influxum animæ res viuit. Illo vero adempto animal moritur:anima autem vita eſt,ſed eſſentialis, quoniam eſt quædā eſſentia,vel natura,cuius formalis actus eſt dare eſſe,& illud eſſe ab ea participatum vita eſt. Hoc autem omni animæ conuenit,vt vita ſit,quare animam humanam vitam eſſe neceſſe eſt, ſed eam vitam minorem Boetius appellauit, quod quidem conferendo ad animam mundi dictum eſt. Animam enim mundi Platonico more Boetius poſuerat eodem metro, cum ait:

Anima eſt formalis vita.

Anima hominis vita minor dicitur.

B

Tu triplicis mediam naturæ cuncta mouentem
Connectens animam, per conſona membra reſoluis:
Quæ conſecta duos motum glomerauit in orbes.
In ſemet reditura meat, mentemque profundam
Circuit, & ſimili conuertit imagine cœlum.

De hac autem nobis, ſi per ſingula enucleandum foret, grandis, & inextimabilis, & fortaſſis præſenti inquiſitioni prouincia eſſet. Hanc autem cum ad animam hominis conferueris, neceſſe eſt, vt maiorem animam aſſeras. Nam anima maior dicitur, quoniam maioris perfectionis eſſentialis eſt, quod de anima mundi ad animam humanam ſatis conſtat. Differunt enim per ſpeciem,ſed duæ ſpecies nunquam ſunt æqualis perfectionis ſubſtantialis, quoniam eſt impoſſibile perfectam includens contradictionem, ſicut duos numeros eſſe æquales. De ſpeciebus namque ait Ariſt. 10. Metaph. Species ſunt ſicut numeri. Quod autem differant ex Platonica poſitione innoteſcit. Dicit enim tres eſſe ſpirituum naturas, quarum primam in ſeparatis,abſolutiſque ſubſtantiis poſuit: ſecūdam vero animam mundi dixit:tertiam autem in hominibus,& dæmonibus poſuit,cum ait Boetius.

Tres ſint ſpirituū naturæ.

C

Tu triplicis mediam naturæ cuncta mouentem
Connectens animam.

Vocauit enim animam cuncta mouentem ipſam animam mundi,quam dixit eſſe mediam triplicis naturæ. Anima ergo humana,quæ tertia eſt,& extrema in natura ſpirituum,minor erit in ſubſtantiali perfectione. Vita ergo minor appellabitur. Appellat quoque eam vitam minorem ab efficacia. Nā cum anima non ſolum ſit forma,ſed etiam motor,& finis iuxta ſententiam Ariſt. noſtri 3. de Anima:ea,quæ plures operationes in corpore habuerit,magis habet de ratione motoris. Anima autem mundi potiſſimas habet operationes, ipſa nāque totam vniuerſitatis mundi molem mouet. Dixit enim Plato,omnia elementa,& elementata,& ipſa cœleſtia corpora viuificari hac anima mundi: imo totam rerum vniuerſitatem præter ea, quæ alias animas habent, ſicut animalia cuncta.& calodæmones,atque cacodæmones. Hoc norat Boetius,vbi ſupra,cum ait,

Connectens animam per conſona membra reſoluis.

Membra enim conſona vocantur illa, quæ non habent magnam diuerſitatem partium in eſſentia, & denominatione, ſicut ſunt omnia homogenea. Hæc enim proprie informantur ab anima mundi:& quædam,quæ non ſunt plene homogenea,ſed homogeneorum numerum parum excedunt, vt ſunt omnia plantatiua. Hæc enim quoniam animam per ſe mouentem non habent,mouentur ab anima mundi. Et dicuntur membra conſona,quia ſunt homogenea,aut quaſi. Alia autem non ſunt homogenea,ſed prorſus etherogenea habentia partes organicas variarū rationum, & denominationum. Hæc ergo anima mundi reſoluta eſt, id eſt ligata per membra conſona,id eſt per omnes partes mundi, quæ ſunt homogeneæ: & vocantur conſonæ,aut modicum excedunt homogeneitatem, vt in plantatiuis,& has omnes materiales partes imo totum ipſum vniuerſum præter animalia, quæ in ſe habent principium ſui motus:ſic dicit Boetius.

D

Tu triplicis mediam naturæ cuncta mouentem
Connectens animam.

Dixit ergo hanc animam cuncta mouere : anima autem humana ſolum humanum mouet corpuſculum,ergo incomparabiliter fere anima mundi excedit animam humanam. Vnde haud iniuria humana anima dicitur vita minor. Quanquam quidam aliter intellexerunt,ſcilicet animas dicentes eſſe ſpiritus humanos,vitas autem minores animas brutorum appellauerunt. Quod rationabiliter dictum arbitrarer, niſi ſequens litera huic repugnaret, dicens has vitas ferri in cœlum,& in terras,& rurſus in aſtra redire:animas tamen pecorum nemo vnquam in aſtris eſſe aſtruxit, nec illuc redituras. De anima ergo humana intelligi neceſſe eſt. Amplius autem cauſis paribus animas,& vitas minores prouehi curribus ſub limibus dixit, & ſerit in cœlum & terram, id eſt,quod iſtæ animæ applicantur corporibus ad viuificandum, & hoc cauſis paribus,ideſt eadem ratione,ſcilicet,quod ſicut anima mūdi toti rerum vniuerſitati per membra conſona religata eſt ad mouendum cuncta,vt Boetius expreſſit: ita & vitas minores,ſcilicet animas humanas ex eiſdem cauſis corporibus humanis coniunctæ ſunt,ſcilicet vt vegetent,moueāt, & informent. Amplius autem dicit,quod Deus aptat vitas iſtas minores ſublimes,curribus leuibus, id eſt, quod Deus ponit iſtas animas in aſtris conuenientibus ſuæ leuitati, vt ibi maneant, quouſque in corpora diffundantur. Vocantur autem aſtra currus quidem propter modum motus, quoniam aſtra indeſinenter mouentur: & quia in eis animę ſunt, animas quoq; moueri neceſſe eſt, etſi per accidens. Vocantur autem leues currus, quoniam aſtra leuia ſunt, leuiterque mota, vel quia ſunt de natura leuiſſima ſecundum Platonicam poſitionem, ſcilicet de natura ignis. Exiſtimat enim Plato, corpora cœleſtia eſſe de natura elementorum: vltra elementa autem corpus nullum conſtituit. Ariſtoteles tamen & alii, qui rectius ſenſiſſe videntur,naturam cœleſtem quintam eſſentiam poſuerunt. In his autem curribus animæ manent,quouſque,vt Plato ait,in terram,& cœlum diffundantur. De his enim ſubditur in eiſdem verſibus:

E

Aſtra quare currus leues appellētur

In cœlum terram q; ſeris.

Deus animas in cœlum ſerere dicitur, quoniam aliquas earū de aſtris tollens, ponit in corpora angelorum ſecundū ſuam poſitionem. Dixit enim eſſe dæmones duplices,quos nos angelos appellamus,ſcilicet Angelos bonos,qui dicuntur boni dæmones,vel boni ſcientes:& alii ſunt cacodæmones,id eſt, mali dæmones,vel mali ſcientes. Hos autem dixit habere corpora ſicut Apuleius Platonicus refert, eoſque animalia aſſeruit. Vnde animas habere aſſeuerat, quæ in aſtris quondam fuerunt;ſed Deus eas ſerit in cœlum,id eſt,ponit in corporibus dæmonum horum, quando eſſe incipiunt: & hi in cœlo habitant,ſcilicet quidam in cœlo,alii autem in aere: ſic ergo animæ in cœlo ſeruntur. De modis autem animalium cœleſtium,rationalium, & aereorum, magis inferius diſſeretur, cum aliorum antiquorum poſitiones exponentur. Addit quoque animas iſtas in terram ſeri;quia Deus animas iſtas infundit in corpora humana,vt ſint homines,& hi in terra morantur. Addit autem in prædicta Platonica poſitione Boetius:

Damones ſunt duplices

F

Quas lege benigna
Ad te conuerſas reducit facis igne reuerti.

Animas enim iſtas ad Deum conuerſas dicit; quia cum corpus morte reſoluitur, animæ in aſtra vnde venerant, reuertuntur,ita quod ibi ſunt,& rurſus in alia corpora redeant, cū tempus fuerit,ſimilique curſu iterum in aſtra redeant. Dicit has lege benigna conuerſas,id eſt,quod Deus iſtas animas ad aſtra poſt reſolutum morte corpus ex benignitate ſua redire facit. Nam ex natura ſua redire eis non erat, ſed eis Deus hoc donat. Nam animas Plato aſſerit in corporibus, velut in carceribus detineri, ideo cum inde in aſtra in quibus prius fuerant,redierint;benignius cum eis agitur, vt ſic terreno pondere releuentur. Dicit autem eas reuerti,reducente eas ignea qualitate. In quo Plato innuit cœlos eſſe de natura ignea,& aſtra

eſſe

esse purumignem. Et quia naturaliter similia à similibus adiuuantur, si animæ redire debeant in astra, oportet esse conditionem animarum igneam. Sic in animam quendam igneum vigorem antiqui animam esse dixerunt. Propter hoc autem Poetæ cum finxerint Prometheum homines formasse de luto, eius pectori ignem applicuisse ferunt, & sic eum animatum reddidisse. Primo namque hominem de luto formatum insensibilem fecerat, cuius opus Minerua mirata spopondit ei, vt si quid vellet de cœlestibus donis ad suum opus adiuuandum inquireret: Ille nihil se scire ait, quæ bona in cœlestibus haberentur, sed si fieri posset se vsque ad superos eleuaret, atque ex inde si quid suæ congruum cerneret, atque melius in re oculatus arbiter præsumpsisset. Illa inter ora septemplicis clypei sublatum cœlo opificem detulit. Dumq; videret omnia cœlestia flammatis vegetare vaporibus, clam ferulam Phœbi applicans rotis, ignem furatus est: quem pectusculo hominis applicans, animatum reddidit corpus. De his Fulgentius Mithologiarum lib. 2. in fabula Promothei. Animam ergo naturæ igneæ esse putant, ideoque cœlestibus corporibus præcipue ipsis astris consentaneæ naturæ esse autumant. Vnde & in eis esse dicunt. Ex prædictis ergo patet, quid Plato de statu animarum corpore solutarum senserit.

Quod opinio Platonis sit quasi opinio Pythagoræ.

CAPVT LXXV.

HÆc autem Platonica positio, & si totaliter Pythagoricæ non consentiat, in multis tamen eandem esse manifestum est: nam quemadmodum ex Pythagorica positione dicebatur animas p corpora demigrare, & per Platonicã positionem animarum demigratio necessaria est, hoc tamen distat, quod Pythagoras animam ab aliquo humano corpore solutam in aliud mox ingredi testabatur, nulla interiecta alterius status qualitate. Plato autem animas, cum corpora egressæ sint, ad comparia astra redire. Deinde autem post aliquanta tempora in corpora relabi dicit. Hæc autem corpora non sunt ea, quæ præfuerunt, ergo anima eadem per diuersa corpora demigrabit. Nam cum in hac parte directe incidat in positionem Pythagoricam, necesse est, vt eadem inconuenientia ad Platonicam consequantur, quæ in Pythagorica reperiuntur. Sed hæc late in prælibatis improbata est. Et quoniam consistente positione Platonis argueretur, quod anima, quæ semel fuerit in vno viro, cum ad alterum deueniret, haberet omnẽ scientiam, quam in priori habuit, dicit animam quidem naturaliter omnia scire, quæ naturaliter cognoscibilia sunt: sed cum intrat in corpus mole carnis grauatam omnia obliuisci: deinde autem ventilante doctrina omnia excitari, ideoque infert nostrum addiscere non esse aliud de nouo corpore, sed præteritorum actualiter cognitorum recordari. Inducit autem prædicta, quoniam si quis ab aliquo viro inquisierit, quæ nihil vnquam eruditus sit de aliqua propositione speculabili, cuius principia ordinate sumat petens primo de principiis, & deinde per singula vsque ad ipsam conclusionem perueniens, respondebit inquisitus in eo quod nunquam didicerit. Hoc tamen accidere non posset, nisi qui talia inquirit intellectu suo veritates illas haberet reconditas. Sic enim in puero, qui Acolitus dicebatur, factum esse refert, qui cum seriatim inquireretur de principiis, respondit de passionibus quadrati, cum nullus eum vnquam docuisset. Sed hæc stare nequeunt: cum enim primo dicat animam naturaliter omnia cognouisse, quæ naturaliter cognosci possunt: antequam in corpus ingrediatur, non videtur conuenienter dictum. Nam si anima scit, necesse est, vt sciat per aliquas species, quas in seipsa habeat: sicut de aliis intelligentiis dicimus, quod intelligentiæ sunt plenæ formis: vt patet in libro de causis, id est speciebus informantibus ad intelligendum. Animæ tamen humanæ sunt imperfectiores cæteris substantiis intelligentibus: quia in se non habent aliquas species, per quas actuentur: sed totaliter sunt in potentia ad intelligere, & species ab obiectis suscipiunt per potentias sensitiuas. Et hæc causa est, quare animabus corpora organica assignata sunt. Aliis autem superioribus intelligentiis nulla corpora assignata sunt, sed simplices, absolutæque manent per se intelligere potentes. Animæ autem à corporibus ad intelligendum adiumenta trahunt. Non est ergo verisimile, quod etiam si animæ antequam in corpore sint in astris ponantur, omnia naturaliter cognoscibilia scire queant. Quinimmo, nec videtur, quomodo quicquam eis cognoscere possibile sit, quoniam id, quo naturaliter ad scire determinantur non habent, scilicet organicas potentias ad apprehendendum obiectorum cognoscibilium species.

Impossibile est animas in astris poni, antequam in corpore sint.

CAPVT LXXVI.

AMPLIVS autem hoc impossibile est, scilicet, vt animæ in astris ponantur antequam in corpore sint: nam, vt prioribus satis lucide inductum est, animę humanæ non suscipiunt indiuiduationem ex natura speciei, quoniam tunc quot essent animæ, tot essent species animarum: sed hoc falsitate euidenti notatur: accipiunt igitur indiuiduationem ex vnione ad signatam materiam. Sed animæ cum in astris sunt, non fuerunt adhuc in corporibus, quia primo fuerunt in astris, quam essent in aliquo corpore, ergo non poterunt illæ accipere indiuiduationem, nisi ex materia signata, scilicet, vt primo fuerint in corpore, quam in astris: quo infringitur Platonica positio, aut si eas primo in astris fuisse contenderis, necesse est, quod eas indiuiduari asseras sine vnione ad materiam signatam: & consequenter differrent per speciem, quod falsum est: animas ergo in astris fuisse antequam in corporibus essent impossibile est. Item horum fulcimentum prorsus falsitate plenum est, ideo enim animas in astris fuisse asserunt, quoniam corpora cœlestia ignea esse autumant, ipsa autem astrorum corpora purissimum ignem affirmant: animam quoque complexionis igneæ esse ferunt: ideo naturaliter similia in similibus manere opinati sunt. Sed in his vtrumque falsum est, corpora namque cœlestia de ignea esse natura, aut quauis elementali substantia impossibile est, quoniam in elementis contrarietas est: contrarietatem autem comitatur actio, & passio: generatio, & corruptio, & omnis motus tam proprie, quam improprie dictus, quod repugnat incorruptibilitati: corpora tamen cœlestia omnes, qui quidquam sapiunt, incorruptibilia confitentur. De substantia ergo ignis illa esse impossibile est. De hoc autem grandis oriretur sermo, sed nec in singulis expedit immorari. Animæ quoque de natura ignis non sunt, & si hoc indocta sensit antiquitas. Ob hoc enim existimauerunt, quia ignis fons totius caloris est: ipse quoque maxime actiuus inter cætera elementa est, & in motu subtilissimus ac leuissimus, atque ad incorporeitatem magis quam cætera corpora applicans se, quæ singula aliæ quoque ignis conditiones animarum proprietati concordant: ipsæ enim calorem in corpore faciunt: cum enim quidquam viuit calidum est, potissime in eis, quæ terrestria, & volatilia viuentia sunt: cum autem illa mori contigerit, frigore teneri necesse est, & ob hoc antiquitas mortem gelidam esse finxit deam: vt ait Ouidius Metamorphoseos 15.

O genus attonitum gelidæ formidine mortis.

Ignis quoque actiuus maxime est. Sic enim cuncta viuentia dum viuunt actionem habent, cum vero vita defuncta sunt, actio eis nulla inest. Ad motum quoque ignis aptissimus, & subtilissimus est, viuentia etiam per animam, cum viuunt, mouentur: dum autem vita carent, ad motum inepta sunt. Ignis etiam ad spiritualem magis quam cætera corpora accedit naturam. Sic quoque de anima videtur, spiritus enim est. Multa quoque in hunc modum igni, & animæ symbola, aut quasi symbola esse videntur, qua in re haud iniuria quibusdam videatur antiquorum non inconueniens animam vaporem igneum esse. Sed hæc quidem stare nequeunt: nemo enim animam spiritum quendam esse dubitauerit, nisi dissipiat nimis: ignem tamen, & quamcunque substantiam igneæ naturæ corpus esse proculdubio patet.

Rationes asserentes animam non esse ignem.

CAPVT LXXVII.

AMPLIVS autem si animam nostram ignem esse asseramus, impossibile esset animas hominum quouis modo excellere bestiarum animas: nam in vtrisque igneus

vigor anima esse dicetur: sed in his distantiæ euidentia est, ignem ergo animam humanam asseuerare absurditate non vacat. Item si anima humana de natura ignea esset, cum ignis sit de conditione elementali, impossibile esset animam humanam excedere conditionem elementalem, sed nulla qualitas elementalis sufficit ad intelligere, & velle: ergo anima nostra non esset intellectiua, & volitiua. Cõsequentia patet, quoniam res naturales habent operationes suas per qualitates suas: in elementis autem nulla qualitas operatiua est, nisi quatuor primæ qualitates, ideo quidquid elementa agunt, per istas qualitates agunt: in igne autem caliditatem, & siccitatem locamus omnem: omnem ergo actionem suam necesse est, vt vel per calorem, aut siccitatem principietur: intelligere tamen, & velle non principiatur per calidum, & siccum: ergo anima non est vis ignea. Item nulla vis actiua excellit sunm genus, scilicet, quod agere nequit in ea, quæ sunt vltra genus suum, vt corporalia non possunt agere vltra genus corporis, scilicet, in spiritus: Sicut visibilia non possunt agere vltra genus visiuæ potentiæ, sc. inauditũ & auditiua nequeunt agere vltra genus audibilium, scil. in odorabilia, & in hunc modum de cæteris. Sic ergo virtus corporalis nõ excedit corpora: animæ tamen operationes excedunt corpora, quoniam circa æterna, & penitus incorporalia, vt Deum, & intelligentias speculamur, & circa relationes, & habitudines, quæ corporum naturam excedunt: anima ergo ignea vis non est. Item omnem elementalem conditionem excedit conuertere se supra se: quia conuertere se ad aliud est agere in alterum: conuertere se supra se est agere in seipsum: nulli autem conditioni elementali, aut rei corporali hoc pertinet: quia naturalia, quæ sunt de genere corporum, in alterum duntaxat agunt, in seipsa autem agere nequeunt: anima tamen cuius actum dicimus intelligere, non solum cætera intelligit, sed & seipsam intelligit, sicut & cætera: ignea autem virtus ad agendum in cætera est, in seipsum autem minime, ergo non est anima vis ignea. Item conditiones elementales agunt secundum contrarietatem, quia in natura tota actio fundatur super contrarietatem, vt patet per Arist. 5. Physicorũ. Anima tamen actionem suam non habet per contrarietatem: quia tunc determinaret se ad vnum genus intelligibilium, vel volibilium, scilicet, calidorum, vel humidorum, vel frigidorum, & ageret in illud; in anima autem ista quidquam agere ex natura contrarietatis est simpliciter impossibile. Sed anima non determinatur ad intelligendum secundum vnum genus contrarietatis, sed æqualiter intelligit in frigidis, calidis, humidis, & siccis: nec solum ista, sed etiam excedit omnia corporalia, vt etiam intelligat, & velit quæ non sunt corporalia: necesse est ergo animam non esse de conditione ignea; aut alicuius elementi. Multa autem in hunc modum induci possent, sed sufficerint, quæ dicta sunt.

Opinio Platonis de scire animarum.

CAPVT LXXVIII.

AMPLIVS autem cum Plato asseuerat animas in astris existentes omnia scire, quæ naturaliter cognosci possunt: cum vero in corpora dilabuntur, obliuiscuntur. Hæc stare nequeunt, quin potius anima vnita corpori abundantius intelligere deberet: quia corpus habet organa, quæ determinat sibi anima ad actus suos intelligendi, scilicet, vt actus organorum præuii sint: sed quælibet res adiuuatur in operatione sua, cum applicantur ea, quæ connaturalia sunt: anima ergo coniuncta organis intelligendo augebitur: cum per organa accipiat, quod intelligere possit. Et si dicamus à principio, cum anima primum in corpus delapsa fuerit, propter teneritudinem organorum, & indispositionem intelligere non posse, cum tamen hæc ad debitum statum peruenerint, anima sufficientius intelliget per illa, quam alias intellectura foret, tunc subito nullo docente quisquam peritus esset. Nã cum in actu omnis scientia naturaliter compossibilis sit in animabus antequam in corpora de astris delabantur iuxta Platonicam assertionem, & obliuionem propter corporum ineptitudinem inductam dicit, non oportet, vt postea paulisper cognitio præexistens acquiratur: sed ablato impedimento mollis carneæ à principio ad intelligere obuiantis omnia simul intelligat, cum omnia in actu habuerit, nec nunc nouiter inquisitiua est. Sed quantumcunque anima disponatur ad intelligere existens in corpore necesse est, vt semper veritates successiue acquirat: manifeste ergo apparet, has veritates nõ præfuisse, sed nunc nouiter causari in anima. De his magis dictum est, cum de positione Pythagorica ageretur.

Reflexio argumenti Platonis contra ipsum.

CAPVT LXXIX.

AMPLIVS autem cum Platonici tradunt nos intelligere veritates rerum tam recte de illis secundum ordinem principiorum inquirimur, etiamsi nunquam eruditi fuerimus. Dicendum est hoc potius contra ipsum militare Platonem. Nam nobis hoc euenit propter duo, sc. quia principiorum naturalem cognitionem habemus. Secundo, quia naturaliter cõclusiones inducuntur ex habitudine principiorum. Nam secũdum Arist. 1. Poster. & vt nos experimur, omnis scientia & notitia ex præexistenti fit cognitione, sc. ex cognitione principiorum. In ipsis quoque principiis naturaliter in virtute manent conclusiones: vnde idem Arist. 1. Poster. ait, quod posita in syllogismo propositione maiori, & minore, non est aliqua mora, quin intelligatur conclusio: quia naturaliter ex illis resultat. De primis autem principiis, quod nobis nullo docente cognita sint, ambiguum nulli est: quoniam ipsa rerum experientia monstrat, & ob hoc ipsa principia communes animorum conceptiones appellamus: quia omnes animi illas concipiunt, nulla in hoc diuersitatis opinionum interiecta distantia. Ea etiam dignitates vocamus, quia propositiones, quæ principia sunt, in seipsis dignitatem habent, vt eis credatur nulla præcedente eruditione. Tunc igitur cum quælibet sit in actu principiorum illa sine aliqua doctrina naturali intellectus vigere cognoscens, & habitudo principiorum ad conclusiones dependentes ex eis necessaria sit, fit vt quando aliquis quæsierit de veritate primorum principiorum ab aliquo, qui nihil vnquam didicit, respondeat de eorum veritate. Et cum immediate quæsierit de aliqua conclusione dependenti ex illo principio, nulla alia interiecta respondebit quoque. Nam sicut ipsum principium per se cognitum est, ita & habitudo dependentię ex principio ad conclusiones immediatas est manifesta, & illius conclusionis inuentæ ad aliam immediatam: & sic hoc processu peruenietur vsque ad specialissimam conclusionem cuiuslibet artis. Ex his autem apparet, quod per hæc Platonica assertio non confirmetur, sed potius infirmetur. Nam si aliquẽ in actu sciuisse omnia asseruerimus, & oblitum fuisse: postea vero ea, quæ cognita fuerant reuiuiscere, non solum de conclusionibus respondere sciret, quando recte inquireretur: sed etiamsi inquireretur nullo ordine posito, vel præuio de principiis, & immediate de vltima conclusione artis: nam si aliquis ideo respondet inquisitus, quia in actu habet intra se ea, de quibus respondet, cum omnia in actu habeat, de quolibet eorum vere proferre poterit, cum iam nullum eorum ad alterum dependentiam vllam habeat, inquantum cognitum est in actu, sed cum est cognoscibile. Sed solum inquisiti respondent, inquantum primo inquirunt de eis, quæ per se nota sunt: & consequenter de eis, quæ immediate dependent: alias autem respondere nescirent: non ergo isti hæc respondent, quia aliquando in se horum cognitionem habuerint, aut nunc habeant: sed quia ex virtute cognitorum necessario dependent ipsa cognoscenda, cum ordo necessariæ illationis inter illa est, quod in omnibus syllogismis, & consequentiis necessariis apparet: ibi enim inducitur id, quod incognitum est ab eo, ꝙ est cognitum, quia ordo illius dependentiæ necessarius est. Est aũt & huius alterum signum, quoniam non reperiet Plato, aut quisquam huius positionis assertor hoc in quolibet homine, sed in eis solum, qui naturali pollent ingenio. Hi enim interrogati per ordinem: etiamsi nunquam eruditi respondent ad ea, de quibus inquiruntur. Et hoc est, quia hi, qui naturali quodam vigent acumine, sicut prima principia cognita habent: ita quoque & conclusiones cognoscunt, cum cognoscant habitudinem principiorum ad immediatas conclusiones. Qui tamen ingenio caligant, & si de principiorum veritate quæsiti vera respondeant, mox tamen, vt de sequentibus veritatibus inquirantur, delirare incipiunt: quoniam habitudo horum mutua illis cognita non est,

Primorũ principiorũ nomina multiplicia.

sed

A

sed doctrina quadam egent. Si tamen animæ omnium essent in actu intelligendi omnia antequam delaberentur in membra, æque isti, quos ingenio hebetes appellamus ad omnia respondere valerent, sicut qui valentissimi sunt. Ex dictis autem aliqualiter manifestum fit de positione platonica circa habitudinem animarum corpore solutarum, & an stare possit.

Virgilii opinio verior Platonis opinione de locis animarum corpore solutarum.

CAPVT LXXX.

HÆc autem quanquam Plato senserit, aliter tamen Virgilius platonicus, atque poeta opinatus est: & si poticus ei mos gerendus sit: veritati tamen catholicę magis consentaneus est, quam pura platonica assertio. Disputat enim de locis animarum corpore solutarum quasdam platonicas assertiones statuens licet poeticis integumentis, de quibus in 6. Æneidos. Introducit enim Æneam Troianum petentem à Sybilla Cumana, vt eum per infernas ducat sedes, quo pacto ei Anchisem patrem suum videre, atque eidem colloqui contingeret. Quo fretus ductu Sybillæ cum Æneas Anchisem alloqueretur de omnibus, quæ sibi inquirenda occurrerant,

B

qualiter apud inferorum ageretur loca, pater, vt Æneas sciscitatus fuerat, respondebat. Tandem inquisiuit, an de tartareis illis sedibus in cœlum animas aliquas ire contingeret, vel aliqua in corpore reuerti. Ad hoc autem Anchises pater quasi aliquid magnum enodare nitens, primo de natura animarum disseruit, dicens, quomodo in singulis rebus anima esset, & de anima mundi. Adiunxitque animas mox à carneo solutas carcere inferorum petere loca, ibique iuxta delictorum qualitatem varios suscipere cruciatus, quibusdam viuaci igne scelera exuruntur: aliis autem in magnitudine vasti equoris sub profunditate fluctuum facinorum eluuntur pœnæ: quædam autem suspensæ ad auras pendent. Cum vero temporum diuturnitate scelerum maculas prorsus eluerint, ad elisios mittuntur campos, qui tartareis sedibus propinqui: ipsosq; poetarum communis conceptio beatos vocat campos, in quibus cum per mille annos perstiterint nullo penitus remanente quod purgari debeat in animabus, sed ad modum ignis puri plenam adeptis sinceritatem omnes illas animas elisiorum camporum per vices suas Deus ad lætheum amnem facto conuocat agmine, vbi cum obliuiosam illam aquam hauserint: sui ipsarum prorsus oblitæ velut si inebritæ forent, in corpora redire desiderant: quam obliuionem ob hoc Deus fecit, vt ad corpus gratis redire curarent. Redeunt ergo iterum in

C

corporibus victuræ, rursusque sedes tartareas, atque Elysios petituræ campos. Hæc positio cum Platonica satis consonat, quin potius Virgilius, vt quibusdam videtur cum prorsus platonicam teneat positionem, nihil aliud, quam Plato exprimere voluit. Plato tamen plane, vt Philosophum decet: Virgilius autem per quasdam circulationes iuxta poetarum officia obliquauit. Differt autem ista positio à Pythagoreorum positione: nam illa nec in astra iuxta platonicam positionem, nec in infernas sedes, atque Elysios campos iuxta Virgilium reduces facit, sed mox à corporibus exeuntes in alio corpore, siue hominum, siue bestiarum, vt sors obtulerit, subintrare cogit.

Anima in inferno diuersis pœnis cruciantur, propter diuersitatem demeritorum.

Differentia Pythagoreorum opinionis de animis à Platonicorum positione.

Versus Virgilii in sexto, quibus Æneas alloquitur Anchisem.

CAPVT LXXXI.

QVæ autem de Virgiliana positione circa animarum statum enarrata sunt, habentur à Virgilio Æneidos lib. 6. cum introducitur Æneas loquens, & Anchises pater respondens, & dicitur.

O pater an aliquas ad cœlum hinc ire putandum est
Sublimes animas, iterumque ad tarda reuerti
Corpora? quæ lucis miseris tam dira cupido?
Suscipit Anchises, atque ordine singula pandit.
Dicam equidem, nec te suspectum nate tenebo.
Principio cœlum, ac terras, camposque liquentes.
Lucentemque globum lunæ, titaniaque astra.
Spiritus intus alit, totamque infusa per artus.
Mens agitat molem, & magno se corpore miscet.
Inde hominum, pecudumque genus, vitæque volantum,
Et quæ marmoreo fert monstra sub æquore Pontus.
Igneus est illa vigor, & cœlestis origo.
Seminibus, quantum non noxia corpora tardant,
Terrenique hebetant artus, moribundaque membra.
Hinc metuunt, cupiuntque dolent, gaudentque, nec auras
Respiciunt clausa tenebris, & carcere cœco.
Quin & supremo cum lumine vita reliquit:
Non tamen omne malum miseris, nec funditus omnes
Corporeæ excidunt pestes, penitusque necesse est,
Multa diu concreta modis inolescere mirris,
Ergo exercentur pœnis, veterumque malorum
Supplicia expendunt. Aliæ panduntur inanes.
Suspensæ ad ventos. Aliis sub gurgite vasto
Infectum eluitur scelus aut exuritur igni.
Quisque suos patimur manes. Exinde per amplum.
Mittimur Elysium, & pauci lætamur aruis: tenemus:
Donec longa dies perfecto temporis orbe.
Concretam exemit labem, purumque reliquit.
Æthereum sensum, atque aura simplicis ignem.
Has omnes, vbi mille rotam voluere per annos:
Lethæum ad fluuium Deus euocat agmine magno.
Scilicet immemores supera vt conuexa reuisant:
Rursus & incipiant in corpora velle reuerti.

D

E

Multiplices pœnæ in inferno.

In hoc inferno pœnarum multiplicitates in eodem sexto Virgilius esse asserit, ita quod enumerari nequeant, cum ait.

Non, mihi si centum linguæ sint, oraque centum.
Ferrea vox, omnis scelerum comprendere formas,
Omnia pœnarum percurrere nomina possem.

In hoc autem Virgilius non solum infernum esse eluendis sceleribus deputatum asseruit, sed etiam vbi fuerit expressit. Dixit enim illum esse in terra Siculorum, quæ olim Ciclopia, aut Trinacria, aut Sicamina dicta est, nunc vero vulgariter Sicilia dicitur, apud ciuitatem Cumarum, à qua Sybilla Cumana, vel Cumea dicta est: quam oraturus Æneas adiit, tanquam Apollinis vatem, vt ei inferni reseraret abscondita, ostendens ei Anchisem patrem suum. Huius autem causa est, quoniam in Sicilia quædam vorago est patens, quæ fumiferos eructat ignes: quam poetæ Æthnam vocant. Alia quoque est, quam Vulcanum dicunt, quæ identidem emicantes ignes euomit. Nullus igitur poetis conuenientior in toto orbe ad ponendum inferni locus visus est, quam terra Siculorum. In hac autem statuit Virgilius ad stygium fluuium nautam animarum ad infernas sedes transeuntium portitorem, quem Charontem nuncupauit. Descripsit quoque tres inferorum iudices, multa quoque personarum dudum Æneæ cognitarum supplicia designauit, & causas. Alia quoque ad idem pertinentia, de quibus omnibus per totum sextum Æneidos agitur nullo penitus mixto. Hanc eandem positionem sequitur Seneca in Tragædia prima, cuius titulus est. Hercules furens, cum introducitur Theseus cum Hercule de inferis egressus Amphitrioni regi principatum inferorũ. & habitudinem enarrare, cunctarum que animarum cruciatus, vt patet in carmine sexto, quod incipit. Vtrum ne visus vota decipiunt meos. Hanc eandem positionem tenet Ouidius Metamor. lib. 4. Idem autem omnes alii poetæ expresserunt, qui proprie poetice locuti sunt.

Multiplex nomen Sicilię.

F

Duo loca animarum post mortem, & quædam de campis Elysiis.

CAPVT LXXXII.

EX dictis autem horum duo animarum receptacula post mortem manere patet, scilicet, Purgatorium, & Paradisum. Primus quidem locus, in quo Virgilius cæterique poetarum animas pro flagitiorum mensura puniri dicunt infernus dici nequit, eo modo, quo nos catholice loquentes infernum appellamus. Infernus siquidem catholicorum vocat assertio pœnalem locum, in quo seueritate pœnali animæ in æternum cruciantur remissione penitus interdicta. Nullum tamen Virgilius locum assignat, in quo pœnalis quæ cunque acerbitas aliquando non terminetur. Nam cum illas stygias sedes animæ subintraueriut vsquequo iuxta scelerum mensuram pœnarum quantitas exequetur, illic manciparæ sunt:

Infernus secundum Virgilii quomodo differat à positione fidelium.

A

sunt:cunctis autem veteribus maculis digne sublatis ad campos Elysios transmittuntur,vbi lætitiæ locus est:nulla namq; ibi irrogatur pœnalitas. Secundus locus, quem animarum à corpore solutarum poetæ receptaculum faciunt ad campos Elysios pertinet,vbi animæ in amœnis vagantur locis cum de lictorum condignas pœnas eluerint. Hunc non iniuria quis Paradisum appellare valeret. Nam vt in Paradiso nos simpliciter quietem ponimus,ita isti quædam in Elysiis campis constituunt,quæ nos de Paradiso prædicamus. Nos enim eas animas,quas in cœlo collocamus integram puritatem consecutas fuisse asserimus, nec in eis quidquam eluendum relinqui,aut quouis purgandum modo. Animæ tamen quæ ad Elysios transeunt campos quanquam nihil vlterius mœroris, aut alicuius pœnalitatis sublaturæ sint,ad totalē tamen nondum puritatem peruenerunt,quantam in cœlesti igne,vel ęthere ponunt. Cum vero per mille annos singulæ in Elysiis campis permanserint, penitus depurantur: ita vt æthereum sensum,& simplicis auræ,igneæque naturæ puritatem suscipiant. Alia differentia Paradisi, quam fides catholica astruit à positione Elysiorum camporum est; quia qui semel ęterna vita potitur,in ea semper manet,qui tamen de stygiis sedibus secundum Virgilianam positionem in Elysios transibant cāpos,ibi mille annis manentes instar puritatis cœlestis ignis reducebantur tunc in agmen magnum à Deo aduocati Lethei fluminis aquas bibentes eorum,quæ pertulerant obliti, ac si nunquam quidquam boni,aut mali pertulissent, in corpora redire desiderabant,atque redibant. Aliæ quoque huius multæ inter Virgilianam de campis Elysiis,& catholicam positionē de Paradiso differētię sunt,quas assignare facile esset. Causas autem quare poetæ singula horum dixerunt præcipue Virgilius,qui in his magis instat,& qualiter Virgiliana positio ad Platonicam reducatur speculari differentis considerationis negocium est:ideo à præsenti secludatur. Hanc autem Virgilianam positionem & cæterorum poetarum de receptaculis animarum post mortem antiqui Philosophi inter Gentiles improbant. Pythagoras namque infernum,& pœnas,aut gaudia post mortem esse negauit,asserēs ista esse poetica figmenta,& quod animæ semper transeant per corpora. Cuius positionem recitauit Ouidius Metamorphoseos 15. dicens.

Campo-rum Elysiorum à Paradiso differētia.

Pytha gore opinio de anima, & inferni pœnis.

O genus attonitum gelidæ formidine mortis.
Quid stygia,quid manes,quid numina vana timetis?
Materiem vatum,falsique pericula mundi:
Mortales animæ,semperque priore relicta
Sede:nouis habitant domibus,manentque receptæ.

B

Sed huius positio in præcedentibus improbata ex parte est. Alii tamen rationabilius in hac parte locuti positionem poetarum de receptaculis improbant. Sic enim Tullius primo lib. Tusculanarum quæstionum eam improbat, atque apud omnes Philosophos eam asserit improbari. Vilipendit quoque,atque exprobrat Iuuenalis Poeta Satyricus hanc positionem Satyra secunda,quę incipit: Vltra Sauromatas libet ire,& glacialem. Cum ait:

C

Iuuenalis negat infernum esse.

Esse aliquos manes,& subterranea regna.
Et contum & stygio ranas in æquore nigras,
Atque vna transire vadum tot millia cymba.
Nec pueri credunt,nisi qui nondum ære lauantur.

Animas ad Cœlos euolare,& quædam de diis.

CAPVT LXXXIII.

ADDVNT autem poetæ quorum præcedens positio extitit animas in Cœlo esse. Has autem de stygiis sedibus, aut Elysiis campis ascendere non ponebant, sed ex terra ipsa ferebantur in cœlum nullo impediente. Hos autem, qui de terra in cœlum ascenderunt Deos dicunt,viuentes in corporibus,& animabus. Hos etiam stellas esse asseuerant. Quamlibet namque magnam stellam, aut constellationem pluribus constantem astris Deum dicunt. Sed in his Deorum numero sitate trifariam fecerunt partitionem,quosdam selectos Deos,id est,multum electos appellantes: alios autem semideos, quia ex media parte dii sunt: tertii autem rustica numina appellantur. Primi autem,qui selecti, id est, seorsum electi, aut valde electi dicebantur vigintiduo erant, de quibus Seneca in multis locis. De his quoque tangit Aug. lib. 6. & 7. de Ciui. Dei. Hos enim Deos selectos diffiniunt, qui ex vtroque parente dii sunt: genitor namque,& genitrix dii sunt, Deos namque selectos, atque per hoc maximos sexuum commixtione, vt cunctis animalibus conuenit prolem gignere poetę palam confitentur,& proferunt. De his Marcianus, Mineus, Fœlix, Capella libro de Nuptiis Mercurii, & Physiologiæ prosa prima. In secundo gradu Deorum Semidei ponebātur. Hi enim integre dii non sunt, sed ex dimidio Deos esse nominis eorum origo prodit. Hoc autem, quia non existit eis vterque parens Deus, sed vnum parentem Deum, alterum autem hominem habebant. Omnes autem huiuscemodi Semideos Poetę primo homines mortales fuisse asserunt: postea vero in cœlum ad astra translatos, ipsosque in astra conuersos asseuerant. Sic enim Romulum Semideum dicunt, quoniam eum Martis, qui Deus erat, filium,& Iliæ virginis filiæ Numitoris regis affirmant. Sed in hoc Romani Poetæ nimis auctori vrbis suæ Romulo indulserunt. Nam Ilia Romuli mater, cum virgo vestalis ab Amulio auunculo suo effecta foret, vt ex ea nulla regnatura proles nasceretur, Numitori auo materno successura per stuprum à quodam ignoto viro defforata est: quam cum Amulius prægnantem reperisset, vsque ad partus effusionem conseruans, iuxta vestalium virginum antiquam legem viuentem tumulauit: paruuli autem in Tyberi expositi à quadam lupa enutriti sunt. Ne tamen Romani autorem suum vrbis, patris in natalibus defectum pati confiteantur, si eum ignoti cuiusdam viri filium prædicauerint, à Marte Deo bellorum matrem eius grauidatam tradiderunt. De his tangit Paulus Orosius libro de Ormesta Mundi. Herculem quoque Semideum dicunt, quoniam pater eius Iuppiter Deus extitit, mater tamen eius mortalis fuit. scilicet, Alcmena vxor regis Amphitrionis. Idem de Perseo filio Iouis,& Danaes. Idem de Mercurio Iouis, & vnius de septem Pliadibus, quæ Maia dicitur filio. Aliis autem Semideis præpostera origo erat, scilicet, vt earum patres mortales forent, matres autem deas habuissent. Sic enim Æneas filius Anchisæ viri Troiani,& Veneris deæ prædicatur. Achilles quoque à Peleo, & Thetide genitus est. Peleum enim mortalem asserunt virum: Thetidem autem maris deam,atque inter selectos computarant. Multi quoque in hunc modum de Semideis sunt. Prętер hos autem alii Semidei sunt, quos ex neutro parentum Deo natos dicunt, sed eos admirabilium factorum gloriam supra cœlos tollens vertit in astra. Sic enim multi in cœlo stellificati referuntur. Sic septem Pliades, quæ alio nomine septem Athlantides nuncupantur à patre matreque mortalibus, scilicet, Athlante, & Pleyone in cœlo locauit antiquitas, quam septem stellarum constellationem vulgus septem capellas vocat. Sic quoque septem Hyades, quas Latine situlas appellamus, in cœlo gentilitas collocauit, quas vulgato nomine proferentes, Gallinam cum pullis appellamus. Idem de Caliſtone, quę alio nomine parrasis dicitur: & de Archade filio eius in Septentrionales conuersos vrsas. Tertium genus Deorum in rusticis numinibus collocatur. Horum autem quidam in Cœlo sunt: alii autem nequaquam. Eorum autem numinum rusticorum, qui cœlestes mansiones non habent: quædam aliquando in cœlo, manebunt, alia autem non, sicut declarauit Ouidius Metamor. lib. 1. cum de diluuio Deucalionis incipiat, in quo Iuppiter vniuersam terram delere noluit, ne cum ea rustica numina, quæ nondum in cœlum peruenerant delerentur. Alia autem horum in cœlo sunt, de quibus Marcianus, Mineus, Fœlix, Capella in libro primo de Nuptiis Mercurii,& Physiologiæ in prosa penultima, vbi totum cœlum in decem septem mansiones diuidit, in quarūqualibet dij aliqui de rusticis numinibus morabātur. De his autem dicit, quod Iouis iussu corrogati sunt, vt deliberarent an Mercurii, & Physiologiæ deberent coniugalia fœdera copulari.

D

Romuli natiuitas.

E

F

De his diis poetæ innumera deliramenta confingunt, de quibus penitus subticuisse expediens est.

Quædam

A

Quædam ad superiora attinentia:

CAPVT LXXXIIII.

OMNIVM autem horum Deorum turbam, tam selectorum, quam semideorum, & rusticorum numinum gentilitas fælicem fecit. Hi enim in quodam tertio loco, aut receptaculo erant, qui Paradisus dici posset. De his vero dissimile est ad animas, quæ in Elysiis morantur campis: nam quæ Elysios campos tenent euoluta mille annorum rota ad Letheum flumen agente Deo conuocantur, vbi hausto obliuionis poculo, omnium, quæ pertulerant immemores facti, in corpora redire desiderant, ac redeunt. Animæ autem, quæ super astra sunt, aut in astrorum conuersæ substantiam amplius in corpora redituræ non sunt, sed in eisdem in æternũ manent. Sicut autem prior Virgiliana positio à Philosophis reprobatur, ita & ista improbanda est, quoniam manifestiores errores continet, si inspiciantur. Apud antiquos igitur, qui aliquid sapiebant, nulla præcedentium fouetur opinio. Nec enim contra vtramque argui expedit: nam cum liquide erro res contineant, à seipsis arguuntur: in ea autem arguendo niti fortassis conueniens est, quæ cum in re falsitatem contineant, veritatis tamen, aut probabilitatis cuiusdam gestant effigiem.

Opinio manifestè falsa non eget in probatione.

B

Tullij opinio de animabus, & de beatitudine.

CAPVT LXXXV.

INSPECTIS autem positionibus, quæ præcessere, Tullius Romanæ eloquentiæ pater, qui tam in Rhetorica, quam in Philosophia satis floruit, qui & Philosophorum antiquorum fere nouissimus extitit, ante Christi natiuitatem per annos non quadraginta defunctus: inquirens de statu animarum post mortem, animas immortales esse dixit, easque de conditione cælestis ignis, ex quo omnia stellarum corpora sunt. Post mortem autem luteo solutæ carcere liberiores sunt in intelligendo. Leuitate quoq; sua in cælos conscendũt, solari corpori, aut aliarũ stellarũ se orbibus coniungentes: & quia animæ de natura ignis cælestis, (vt ipse opinatur) sunt, similia quoq; à similib. adiuuãtur, necesse est, vt animæ nostrę cęlestibus coniunctæ corporibus ad intelligendum aptiores sint, atque liberiorem actum habeant. Ex eo autem eminentissimo loco terræ globum, & maris anfractus, & obliquas circulationes, atque aerearum regionum distensionem intuentur, & intelligunt cuncta, quæ sunt. In his autem perfectum Deorum gaudium consistit, à quo nunquam sibi cessandum est, nec aliarum gerendarum rerum curas habent. De his Tullius lib. primo Tusculanarum quæstionum. Inter omnes autem in superioribus enarratas gentilium positiones, nulla est, quæ ita rationi, atque fundamentis catholicorum consentanea sit. Hæc tamen adhuc à catholica positione satis discors est. Primo quidem, quia nulla post defunctum morte corpus animabus eluendorum scelerum purgationem relinquit: ad participationem tamen fructus vitæ æternæ neminem catholica consentit positio, nisi eum, qui penitus ab his expiatus est. Secundo differt à positione catholica, quoniam catholice loquentes in visione Dei beatitudinem collocamus, cum Deus summum bonum sit. Hic tamen Cicero in consideratione totius cœlestis globi & elementaris regionis aspectu, atque perfecta negligentia fælicitatem ponit, sed in hoc quamquam amplius aliquid sit, sufficiat tamen quod dictum est.

C

Marcianus, Mineus, Fœlix, Capella de beatitudine, & quædam de variis dijs.

CAPVT LXXXVI.

MARCIANVS, Mineus, Fælix, Capella profecto vir magni ingenii, qui in quibusdam poeta, in aliis autem purus, vt ipsi videtur, secutus veritatem de fælicitate in quibusdam fidei catholicæ concordauit, ait (nec quidem poetico more, sed quantum ei intelligi datum est) totam mundi huius magnitudinem à summo cœlorum cardine vsque ad terram multiplicium spirituum numerosa varietate repletam, ac distinctam fore, vt Physiologia Iuuone teste didicerit. Totam nempe cęlestium corporum magnitudinem à summo vsque ad concauum lunaris globi in duas secuit partitiones: Nam à summo cæli vsque ad solis orbem spiritus quosdam inhabitare dicit, qui corpora astrorum superiorum inhabitant, atque mouent ignea natura fulgentes. Hos Deos cæleste appellamus rerum occultarum cantores, qui quoniam mundanarum rerum curam nullam gerunt, impassibiles appellat. De his enim ait lib. de Nuptiis Mercurii & Physiologiæ in secundo prosa secunda: illi, inquit, quos ignitæ substantiæ flammantisque suspicimus ab ipso ætheris, sphæręque superioris ambitu vsque ad solarem circulum demeantes ipsi dicuntur dii, & cælites alias perhibentur, causarumque latentium arcana componunt: sunt enim priores, nec ad modum eos mortalium curarum vota sollicitant, apatheśque perhibentur. Illic Iouem regnare certissimum est. Consequenter autem in secunda cælestis globi partitione à solari regione vsque ad concauitatem lunaris circuli trifarias spirituales substantias collocat: Deos, scilicet, & genios, atque lares. Deos enim primos collocat in ipsorum astrorum latentes corporibus, atque in ipsa cælesti vagantes magnitudine, quos dicit potestatem habere minorem eis, quos supra descripsimus, nec æqualiter esse fœlices. Hos quoque somniis, & auguriis, & vaticiniis, & in animalium extis præsidere aiunt. Interdum etiam inquirentibus de occultis vocaliter respondere: interdum vero cœlesti significatione, vt in fulmine, aut cometis currentibus, vel alterius generis rerum manifestare latentia. Secundi autem in hac cælesti inferiori regione genii sunt. Hos enim præsidere hominibus, & populis ait. Hoc pacto, vt cum quisquã mortalium in lucem eruperit, ei genius addatur, qui spiritus quidam cælestis est fideliter, ardenterque commissum sibi custodiens, eique conuenienter in agendis consulens. Hi enim custoditorum à se cogitationes superioribus enunciant diis, qua ex re angelos, id est, nuncios eos vocatos dicit. Hos etiam præsides à præsidendo vocari inquit, quoniam cõmissis sibi præsint. In hunc autem modum populis singulis, sicut & priuatis viris genios custodes à diuina superũ potestate assignatos ait, qui facta populorũ diligenter curet: hosq; dicit à populis exorari, sicut à quolibet suus genius exoratur. In his quo spiritu ductus sit, vel an casu vera protulerit, nescio; sed à Sacræ Scripturæ diffinitione in his, quæ de geniis dixit, nihil delirasse constat. Sic enim Sacra Scriptura, tam noui, quam veteris testamenti angelos personarum priuatarum custodes asseuerat, & ipsorum populorum, hæc eademque facere, quæ iste retulit. Tertii autem in hac cælesti secunda regione lares sunt, qui animę fuere mortalium, quos meritorum excellentia ad eum duxit incolatum. Sunt enim istæ animæ purissimæ, quæ & interdum tanta puritate vigere queunt: vt Iouialem transcendant orbem. De his in eadem prosa dixit: At infra solis meatum vsque ad lunarem globum secũdæ beatitudinis numina sunt parisque potentiæ, per quæ tamen varicinia, & somnia, atque prodigia componuntur. Hęc aruspicio exta physiculant admonentia quædam, voceśque transmittunt auguratis loquuntur hominibus: plerumque enim quærentes admonent, vel syderis cursu, vel fulminis iaculo, vel ostentaria nouitate. Sed quoniam vnicuique Deo rum superiotum singuli quique deseruiunt, ex illorum arbitrio istorumque comitatu, & generalis omnium præsul, & specialis singulis mortalibus genius admouetur, quem etiam præstitem, eo quod præsit omnibus gerendis, vocauerunt. Nam & populi genio cum generalis poscitur supplicant, & vnusquisque gubernateri proprio dependit obsequium: id-eoque dicitur genius quoniam eum quis hominum genitus fuerit, mox eidem copulatur. Hic tutelator fidissimusque germanus omnium animos menteśque custodit. Et quoniã cogitationum arcana superæ annunciat potestati, etiam angelus poterit nuncupari. Hos omnes Graii dæmones vocant Apotu Dumonias, Latini Medioximos vocauerunt. Qui quidem omnes minus lucidę splendentisque naturæ, quam illi cœlestes, sicut conspicis approbantur: nec tamen ita sunt corpulenti, vt hominum capiantur obtutu. Hi igitur lares hic post membrorum nexum degunt animæ puriores, quæ plerumque si meritorum excellentia subuehantur, etiam circulum Iouis, & flammantia septa transiliunt. Quod autem animæ carcere luteo solutæ in superiorem cœli partem aliquando transeant, si magni meriti extiterint, idem Marcia-

D

E

Diuinandi datur in custodiam hominum.

Dij lares fuerunt animæ mortalium.

F

A

nus lib. 2. prosa vltima indicat, dicens, Philosophorum ibi esse numerositatē, inquiens: Elementorum quoque præsides, angelicique populi pulcherrima multitudo, animæque præterea beatorum veterum, qui iam cœli templa meruerant, gressus maiugenæ sequebantur. Linum, Homerum, Mantuanumque vatem redimitos, canente que cōspiceres, Orpheū, atque Aristoxenum fidibus personantes: Platonem, Archimenidem, sphæras aureas deuoluentes. Ardebat Heraclitus, Vdus, Thales: circunfusus atomis Democritus videbatur: Samius Pythagoras cœlestes quosdam numeros replicabat: Aristoteles quoque per cœli culmina endelechiam scrupulosius requirebat: Epicurus vero mixtas cum violis rosas, & totas apportabat illecebras voluptatum: Zeno ducebat fœminam prouidentem: Archesilaus collum intuens columbinum: multusque præterea palliatorum populus studiis discrepantibus dissonabat.

Scientiæ acquisitæ remanent in animabus beatis.

De sectione sphæræ actiuorum, & passiuorum.

CAPVT LXXXVII.

CVM autem Marcianus, Mineus, Fælix, Capella totam superioris ætheris, & cœlestis globi capacitatem spiritibus distribuerit prælibatis: eam partem, quæ à cœlo lunæ vsque ad terram restat, in duas quoque sectiones bipartit. In prima iuxta lunarem circulum versus terræ soliditatem semideorum variam collocat multitudinem, de quibus supra ex parte dictum est: hos enim Græci Aemitheos vocant, id est, ex media parte Deos, quos mortales aliquando fuisse asserit, ibique nunc eorum manere spiritus. Vocat autem semideos non ex eadem origine, quam supra tetigimus: nam non sibi conueniunt omnes Philosophi, atque Poetæ. Dicit ergo semideos illos esse, quos quasi Dei quadam prouidentia ad vniuersalem mundi vtilitatem geniti sunt, vt Hercules, qui monstra domuit, alii quoque, qui humanis negociis artes quasdam necessarias aliasque perutiles inuenerunt. De hoc in prędicto libro secundo prosa secunda, ait. De hinc à lunari circulo vsque ad terram quidquid interparet interstitii proprii partitione discernitur: & ab orbe lunari interfusa medietas disparatur, sed superior portio eos, sicut conspicis, claudit, quos Aemitheos dicunt, quosque latino sermone semideos conuenit nominare. Hi animas cœlestes gerunt sacrasq; mentes, atque sub humana effigie in totius orbis commoda procreantur. His animus datus ex sempiternis ignibus, quæ sydera, stellasque vocamus. Qui quidem plerumque sui miraculo fidem fecere cœlestium, vt in hortu Herculis geminatæ noctis obsequium, serpentesque idem paruus oblidens vim numinis approbant. Tages sultis emicuit, & ritum statim gentis signumque monstrauit. Hamon apparuit cum cornibus arietinis, & vestimento lanitio, atque sitientibus vndam fontis exhibuit. Quid loquar eos, qui primi mortalibus vsum rerum maioraque commoda præstiterunt? vt vitem Dionysius apud Thebas, Osiris apud Aegyptios haustū vini; vsumque comperiens, frumentum Isis in Aegypto; Tritholemus apud Atticos docuere, eademque Isis lini vsum, sementemque monstrauit: comminuendæ frugis, farris fragmenta Pilumno signat Italia: ascribit Aesculapio Græcia medicinam. Alii quoque huius generis homines in diuinandi vsum, & præscientiam procreati, vt Carmentis in Arcadia ab effuso per vaticinia carmine memorata est. Sybilla, vel Aerithrea quæque Cumea est, vel Frigia, quas non decem, vt asserunt, sed duas fuisse non nescis, id est, Erophilam Troiani Marmēsi filiam, & Symachiam Hypothensis filiam, quæ Aerithrea progenita, etiam Cumis vaticinata est. Ex hac diuinandi possibilitate Amphiaraus, Mopsusque celebrati.

B

Quid Semideis.

C

Inuentores nouarum rerum.

Quædam de animalibus, & de dijs ad superiora attinentia.

CAPVT LXXXVIII.

AD secundam autem aereæ regionis partem, quæ à media aeris parte protensa terræ contermina fit: Aemitheos, & Manes, atque heroes idem Marcianus ponit. Non enim omnium semideorum, quos Græci Aemitheos memorant, eadem excellentia est, ideo & si quidam coniūctam lunari orbi portionem assumpserint, alii tamen minoris meriti secundum, quæ terræ propinquior est, partitionem posse derunt. Hic quoque heroes sunt, quos quidam spirituales valde, atque aereos viros appellant, humanam prorsus in virtute conditionem supergressos, à quibus moraliter loquentes virtutem heroicam appellamus, de qua Aristoteles Ethicorum libro septimo: Marcianus tamen eos heroes à terra vocat, quoniam hi spiritus sunt, qui in terrenis corporibus aliquando fuerunt. Addit autem, & in hac regione manes esse, qui animæ sunt, quas dicit ibi esse antequam humano corpori vniantur. Hos manes dicit, in commixtione viri & fœminæ miscerī seminibus, eosque corpora vegetare. In quo isti astruunt omnes animas hominum ante corporum formationem præfuisse in aerea regione, sicut quidam de nostris arbitrati sunt, omnes animas à Deo simul fuisse creatas, & postea successiue in formatione corporum eisdem admiscerī: sed hoc falsum in superioribus quoque improbatum est, cum de positione Pythagorica ageretur. Hæ autem animæ manes vocantur: quia de parentum seminibus manant: nam cum seminibus commisceantur, cum deciduntur, ex eisdem manare perhibentur. Cum autem à corpore animæ istæ solutæ fuerint, quædam Lemures dicuntur: aliæ vero laruæ perhibentur, ac maniæ: nam si bonæ in corporibus fuerint, cum ab eisdem recesserint manes, & agathos eas dicimus. Si vero morum prauitate in corporibus peruertantur, laruæ vocantur, & cachodæmones, & sicut viuentes in corporibus delectantur, ita post mortem gaudent in eisdem. De his in eadem prosa ait. A medietate vero aeris vsque in montium, terræque confinia Emithei heroesque versantur, qui ex eo, quod terram heram veteres dixere, heroes nuncupati, ibique manes, id est, corpori humano præsules attributi, qui parentum seminibus manauerunt. Denique hæc omnis aeris à luna diffusio sub Plutonis potestate consistit, qui etiam Summanus dicitur, quasi summus manium: hic luna, quæ huic aeri præest proserpina memoratur. Verum illi manes, quoniam corpori suo illo tempore tribuuntur, quo fit prima conceptio, etiam post vitam hisdem corporibus delectantur, atque cum his manentes appellantur lemures, qui si vitæ prioris adiuti fuerint honestate, in lares domorum vrbiumque vertūtur. Si autem deprauantur ex corpore, laruæ perhibentur, ac maniæ. Manes igitur hic tam boni, quam truces sunt constituti: quos agathos, & cachodæmonas memorat Græca descriptio. Sunt autem præter dicta spirituum genera quidam alii, qui circa ipsum terræ globum in aere quodam detinentur: circa terrā namque aer repercussione radiorum eleuatorum calefit, & eleuatione humiditatum quarundam ingrossatur: ex quo clausulus, & turbidus fit. Multæ autem animarum à corporibus egressæ cum æthereas sedes petere enitantur, turbidi aeris madore, & calore inuoluuntur: vbi secundum Iudicii Plutonis, qui Beionis, aut Vedius, id est, malus Iuppiter, aut malus Deus dicitur, arbitrium puniuntur: vnde Poetarum originem positio sumpsit animas in Phlegetonte torqueri, scilicet, in fluuio quodam ardenti. De his in eadem prosa ait. Circa vero ipsum terræ circulum aer ex calore supero, atque ex halatu madoreque infero turbidatus egredientes à corporibus animas quodam fluentiæstu collidens non facile patitur euolare: hincque tractum Pyr Phlegetonta solertia poeticæ adūbrationis allusit, atque in eo perenni strepitu volutata colliditur animarum, quas Vedii adiudicarit impietas. i. Pluto, quem etiam Ditem, Veionemq; dixere. Hic enim est in generali animarum status secundum positionem Marciani, quam ex superioribus prosecuti sumus. Præter hos autem, & ipsos viuentes homines, qui nondum statum suum habent: quoniam viatores corruptioni appropinquantes sunt, inter viuētes sunt, quorum terra secundum Marcianum, & Gentiles Poetas plena perhibetur, ipsaque terræ secreta, quæ hominibus sunt, penetrant. Quorum quidam in montibus, alii vero in lacubus, & fluminibus habitāt, ad quos etiā Nimphæ, Driades, Otreades, & Maiades, atque Mapeæ pertinēt, Hos enim Gentilitas Panes, Satyros, Vaunos, & Nimphas vocat, atque Syluanos. Ouidius autem 1. lib. Metamorph. ad Deos ista pertinere dixit: sed ea rustica numina appellantur, de quibus dicit, quod ad tempus in terra manent, posterius autem in Cœlum transferrentur. Nam vt Marcianus ait, mortales sunt, quanquam longo tempore viuant. De his enim idem Ouidius ait.

D

E

F

Sunt mihi Semidei, sunt rustica numina Nymphæ,
Fauni, Syluanique, & Monticolæ, Satyrique.
Quos quoniam nodum Cœli dignamur honore,
Quos dedimus certe terras habitare finamus.

De his dicitur, quod quanquam post longa tempora moriantur: diuinandi tamen, & nocendi, atque incursandi, præsentiendique potestatem habent. De his Marcianus eadem prosa ait: Ipsam quoque terram, qua hominibus inuia est referciunt longæuorum chori, qui habitant siluas, nemora, lucos, lacus, fontes, ac fluuios: appellanturque Panes, Fauni, & satyri, syluani, nimphæ, fatui, fatuæ, vel fantuæ, vel etiam fanæ, à quibus fana dicta sunt, quod soleant diuinare. Hi omnes post prolixum æuum moriuntur, vt homines: sed tamen & præsciendi, & incursandi, & nocendi habent præsentissimam potestatem. De his autem quanquam Marcianus non expresserit quid post mortem habituri sint: Ouidius tamen dixit, eos in cœlum transferendos. Addit quoque idem Marcianus de illo vero Deo, qui cœterorum Deorum, & rerum pater est, fœlicissimum esse: eiusque diuersam valde fore beatitudinem ab ea, quam cæteri minores dii, & homines, & alii spiritus sentiunt: eumque nullo cœlestis magnitudinis teneri loco. Sed vltra ipsam extremi cœli magnitudinem, quodam empyreo, vel spirituali cœlo teneri asseruit. Hic enim est, à quo tota rerum machina mouetur, atque descenditur in suo manens cursu. De quo in eodē libro secundo prosa vltima Marcianus introducens Physiologiam orantem, ait: Ipsam vero, quæ ambitum coercet vltimum, sphæram mitis raptibus incitatam, poloq;, & axem ex cœli summitate vibratum profundam transmeare terrā, atque ab ipso totam cœli molem, machinamque torqueri tanti operis, tantæque rationis patrem: Deumque non nescientes ab ipsa etiam Deorum notitia secessisse: quoniam extra mundanas beatitudines eum transcendisse cognouerat, empyreo quodam, intellectualique mūdo gaudentem iuxta ipsum extimi ambitus murum innixa genibus, ac tota mentis acie coarctata diu cum silentio deprecatur. Ex his ergo inductum patet quid Marcianus circa omnium spirituum beatitudinem, aut miseriam, siue in corporib⁹ mortalibus, siue immortalibus sint, aut prorsus à corpore absoluti. Quam positionem an vera sit inuestigare non expedit: ñam & si in quibusdam rationi adhærere conatur, saltem in modo eorum, tamen quæ dicta sunt plurima falsa necessario sunt.

De locis animarum corpore solutarum catholice hic agitur.

CAPVT LXXXIX.

SED quoniam iuxta Aristotelem nostrum Ethicorum libro primo: omnes perscrutari opiniones fortassis inutile erit. Sufficiens autem ad eas intendere, quæ veritatem magis habere videntur. Cum ergo de variis famosioribusque antiquorum positionibus circa statum animarum corpore solutarum dictum sit: fortassis intempestiuum non erit ad veritatem catholicam accedere, quid de his diffinierit locis. Et quoniam in tribus locis, de quibus inquirebatur infernum priorem esse dicimus: de eo prius inquirendum est. In cuius assignatione circa locum plerisque occurrit dubitatio, quibusdam enim in aere: aliis in cœlo, aliis alibi collocantibus. Iuxta quod sit vna conclusio, scilicet, infernus, quem statuit positio catholica conuenienter poni inquit in regione ignea, id est, quod infernus in regione ignis esse non potest. Nunc variis tam Poetarum, quam Gentilium Philosophorum positionibus ex parte tactis, & ex parte discussis: ad eam, quæ catholicorum est, accedimus. Omnes namque, qui philosophantes, aut Poetice loquentes in hac parte de suo expresserunt, nihil à Deo illustrati veritatem, quam catholica positio statuit pertingere nequiuerunt. Quæ si ad alias positiones Gentilium Philosophorum, & Poetarum conferatur ablato omni fidei fundamento, & diuina in hac re aliquali declaratione, & auctoritate sola naturali ratione in vtrisque inscripta apparet hanc cæteris rationabiliorem fore. Et si omnes præpositæ positiones, singulæque aliæ quas naturali ratione homines excogitare, & statuere valerent in vnum collatæ alicui viro magni iudicii præsentarentur, qui in nullam earum differentius, quam in cæteras affectus foret, proculdubio rationabiliorem assereret catholicam positionem. De vilissima turpissimi, atque insipientis Mahometi satis rudi positione quantum ad vitam æternam dicere non attinet: nam ipsa euidentissime irrationabilior est omnibus Gentilicis, atque Poeticis positionibus superius enarratis. Catholici autem tractatores tria animarum receptacula principalia esse ponunt, quanquam post hæc alia quoque sint. De his autem dubitari nequit, quoniam teste ipsa Sacra Scriptura confirmantur, scilicet, Gehennæ supplicia, & purgatorias sedes, atque inuisa gaudia Paradisi. Primus horum locorum est Gehennæ receptaculum, vbi incendia magna, atque frigora, aliaque variarum genera pœnarum sunt, quæ nobis inexcogitabiles sunt: iuxta Virgilianam assertionem in sexto Æneidos, cum dicitur.

Non mihi si centum linguæ sint, oraque centum
Ferrea vox, omnes scelerum comprendere formas,
Omnia pœnarum percurrere nomina possem.

In hoc animarum receptaculo dæmones sunt, qui angeli secundum naturam sunt, sed malitia sua dæmones, aut diaboli nuncupantur. Hi æternis suppliciis mancipati sunt. Hic quoque indesinentes pœnæ sunt, & est iste locus vnicus ad pœnas separatus ab aliis locis distinctus, nec vbique, vt aliqui extimauerunt, dicentes animas æternis incendiis traditas ibi puniri, vbi peccata commiserunt. Hoc tamen stare nequit: quoniam contingit, quod aliquis in multis locis peccauerit: ergo in multis locis deberet simul puniri, sed non contingit eandem animam in multis locis simul posse puniri: ergo non punitur in locis, in quibus peccauit. Nisi fortassis dixeris, quod anima punitur pro quolibet peccato in loco, in quo deliquit, sed punitur in vno loco, in quo deliquit pro peccatis, quæ ibi patrata sunt: deinde in alio loco pro peccatis, quæ ibidem facta sunt, quo pacto in singulis locis, atque in omnibus punitionem ibidem patratorum recipiet peccatorum Hoc tamen adhuc stare nequit, quia pro quolibet mortali peccato debetur pœna æterna: ergo cum inceperit in aliquo loco anima puniri, in quo deliquerit, quia pro quolibet mortali æterna pœna debetur, ibi æternaliter punietur, & sic non transibit, vt puniatur in alio loco, in quo deliquit: ita vt impossibile sit, eam in omnibus locis, in quibus deliquit puniri. Item si daretur, quod aliquis condemnatus in aliquo loco puniretur pro peccato, quod ibi commisit, quousque perueniretur ad vltimum peccatum, cum peccata cuiuslibet hominis, quanquam multa sint, tamen finita secundum numerum sint, tunc quæretur, an pro illo vltimo punietur æternaliter, aut non: si autem dicamus, quod puniatur æternaliter, erit inconueniens: quia pro quolibet illorum fuit punitus homo vsque ad perfectarum pœnarum persolutionem, & tamen pro nullo eorum, nec pro omnibus simul sumptis fuit punitus æternaliter, ergo nec pro isto punietur æternaliter. Si dicamus, quod pro isto vltimo punitur, sicut pro quolibet aliorum, sicut pœna cuiuslibet aliorum, & omnium simul sumptorum est pœna temporis finiti, ita huius vltimi pœna finita erit. Et sic dabitur, quod illi, qui in inferno sunt, æternaliter non puniantur, quod prorsus catholicæ obuiat assertioni: non est ergo idem locus punitionis, & delicti. Si autem aliquando (quod rarum est) aliquas animas æterno mancipatas igni per diuersa terrarum, atque maris, & aerearum regionum loca pœnas tolerare cognouerimus, hoc regulare non est, sed ad quoddam mysterium vtilitatis viuentium est, vt hoc cognito aliquid in viuentibus permutetur. De hoc Gre. Dialo. li. 4. Dicendum est igitur eos, qui in mortali culpa decesserunt æternis pœnis esse subiectos in quodam receptaculo ad hoc specialiter determinato, quod à nobis latinitatis more infernus appellatur.

Anima aliquando in speciali loco puniuntur.

Infernus non est in sphera ignis.

Quædam de Inferno.

CAPVT XC.

SVPPOSITIS autem, quæ in præcedentibus dicta sunt, scilicet, inferni locum non vbicumque peccatū fuerit esse sed aliquem esse determinatum locū ad has pœnalitates, adhuc à quibusdā satis deliratum est. Quidam namque hunc pœnarum vnicum locum in aere caliginoso esse voluerunt: quorum aliquale videtur esse motiuum, quoniam infernus pœnarū locus est. In aere aūt caliginoso ista conuenienter fiunt, cū

Infernus est in sphera ignis, & aere caliginoso.

locus ipse pœnalitatibus adaptetur. Est enim ibi caliditas nimis afflictiua in gradu excessiuo, quod infernali loco competit: qualitates namque actiuæ, & passiuæ sunt organa, siue instrumenta quædam substantiarum agentium, & patientium. Hæ autem omnes actiuę & passiuæ qualitates secundum positionem omnium de natura loquentium quatuor sunt scilicet caliditas, & frigiditas; humor, & siccitas. Harum duæ s. caliditas, & frigiditas sunt magis actiuæ. Alię autem ad patiendum magis directæ sunt, quam ad agendum cum duabus prioribus conferantur. Infernus ergo ibi esse proprie debet vbi istæ duæ in gradu intentissimo sunt, & quia intentissimus calor in elemento ignis est. Excessiuum autem frigus in aerea regione in aere caliginoso, videbitur alicui non inconuenienter dictum infernum in ignea, aut aereae esse regione. Fuit autem huius positionis origo. Quidam enim volentes Platonicæ inniti positioni cum ipso Platone sanxerunt totam machinam mundialem ex quatuor cõstitui elementis, ita quod præter quatuor elementa, & formata ex his corpora, quæ elementata vocamus, nihil in tota corporũ vniuersitate esse. Quo pacto ipsos cœlestes orbes, atque astrorum corpora elementares substantias crediderunt: vnde Cœlum substantiam igneam dixerunt, & astra corpora esse ex igne constantia purissimo. Demonstrat enim hoc cœli nomen. Cœlum enim apud Poetas, atque alios antiquos etiam doctissimos scriptores æther dicitur. Æther tamen ex sua primaria origine ignem notat. Et quia secundum astrologicam, atque notam satis positionem planeta distẽperatior in caliditatis influxu Mars est in Cœlo Martis puriorem, atque viuaciorem constituerunt ignem. Addiderunt quoq; Phlegetontem fluuium, qui ab omnibus Poetis apud inferos esse asseritur, atque ardens, & vrens ex Græca origine interpretatur Cœlum Martis esse, ex quo inferunt inferorum loca ipsius Cœli Martis esse quædam receptacula, scilicet, in medio, & viciniori loco igneæ regionis. Hanc (vt quidam referunt) tangit positionem Marcianus Fœlix, Capella libro primo de Nuptiis. Mercurii, & Physiologiæ prosa prima distinctione secunda prosæ, quæ incipit. Verum eosdem omnes diuersicolor fluentorum vnde raptabat vbi de planetarum conditione agitur. Hæc tamen Marciani intentio non est, quin potius Phlegetontẽ quid poetica obliquatione adopertum esse dicit, iuxta terræ circulum in ipsa proprie regionis aereæ priori particula ponit, dicẽs, iuxta terram ex calore superiori aerem calefieri quodam quoque eleuato à terra madore obnubilari, ita vt humori calor mixtus fluctu quodam sit. Cum autem animæ corpora egressæ superioris Ætheris partes petere enitantur, nubiloso quodam, atque madido æstu fluctuantes feruntur, ne transeant, ibique eis tamdiu pœna est, quamdiu Pluto animarum Deus adiudicarit. De hoc li. 2. de Nuptiis Mercurii, & Physiologiæ prosa secunda ait: Circa vero ipsum terræ circulum aer ex calore superiori, atque exhalatu, madoreque infero turbidatus egredientes à corporibus animas quodam fluenti æstu collidens non facile patitur euolare: hinc q; tractum Pyr Phlegetonta solertia poeticæ adumbrationis allusit, atque in eo perenni strepitu volutata colliditur animarum, quas Vedius adiudicarit impietas, id est, Pluto, quem etiam Ditem Veronemque dixere. Illa tamen, quæ prædicta sunt stare nequeunt: quoniam præsupponunt cœlestia corpora ex elementali materia esse, quod in doctrinam omnium Philosophorum militat præsertim Aristotelis, & Peripatheticorum. Identidem quoque contra catholicorum doctorum positionem. Item hoc patet vlterius, quoniam corpora cœlestia incorruptibilia tam secũdum partem, quam secundum totum omnes concorditer astruunt: elementalia tamen corpora corruptibilia sunt: ipsa namque elementalia corpora quanquam secundum se tota nullam corruptionem patiantur, ne aliqua desit de partibus principalissimis vniuerti, secundum partem tamen corrumpuntur. Si igitur Cœlum, aut elementum, aut elementatum corpus esset, in eo aliquam causari corruptionẽ necesse erat, nullam tamen corporibus cœlestibus peregrinam aduenire concedimus impressionem: ergo nec elementum, nec elemẽtatum est. Amplius autem nõ conuenit ista positio quantum ad id, quod dicit, scilicet, quod infernus sit in corporibus supra cœlestibus: nam infernus mœroris summi locus est: non decet igitur, quod sit in iucundiori, atque perfectissima orbis parte. sed in ea, quæ imperfectior, atque ad infligendum pœnas apta, scilicet, vt ipsa loci facies, atque qualitas seipsa errorem quendam, atq; timorem incutiat. In corporibus autem cœlestibus horum nihil est, cum illa sint perfectissima in tota naturæ vniuersitate. Non congruit ergo, vt in corporibus cœlestibus inferorum locus asseratur. Aliæ aut rationes induci possent, de quibus suffecerit.

Cœlum esse substantiã igneam

Flegetõ fluuius à quibusdam dicitur Cœlum Martis.

Infernus non est in aere caliginoso.

CAPVT XCI.

QVEMADMODVM autem quidam delirantes in ignea regione, atque cœlestibus corporibus infernorum locauerunt sedes: ita & quibusdam visum est ad hoc caliginosum aerem conuenire, quod stare nequit. Sit igitur cõclusio; Locus æternorum suppliciorum, qui infernus dicitur, in aere caliginoso nequaquam statuitur. Sensus huius est, quod infernus poni non potest in aere caliginoso: De caliditate enim excessiua, quod in igne poneretur supra dictum est. Nunc autẽ de frigiditate, quę secunda qualitas in actiuis ponitur, dicitur, quod ipsa in aere caliginoso excessiua sit, scilicet, quod in toto vniuerso non sit tanta frigiditas, quanta est in aere caliginoso: infernali autem loco competit aliqua qualitas nimis afflictiua, qualis est intensa frigiditas in gradu excellenti: ergo in media aeris regione, scilic. in aere caliginoso est. Ista enim media aeris regio excessiuam totius naturæ rerum continet frigiditatem, non quidem ex natura aeris: quoniam aer secundum se calidus, & humidus est. Principatus autem frigoris secundum naturam in elemento aquæ est: aer tamen frigidior actualiter, quam aqua est. Hoc autẽ patet, quia nix frigidior est aquatico elemento: niuis tamen generatio in aerea regione est, & non in aqua. Oportet ergo locum, in quo niues gignuntur frigidiorẽ esse loco, in quo aquæ sunt. Item grandines & lapides magni geniti per meteoricam impressionem frigidiores sunt aqua. Oportet ergo, vt locus ille, in qua gignũtur, frigidior sit, quam aqua: quoniam id quod gignitur attrahit præcipue virtutem à loco generationis, cum ab omnibus ponatur locus generationis, tanquam principium rei genitæ. & hoc quia genitum gignitur in loco in virtute influentiæ receptæ in loco, in quo fit generatio: sed omnia hæc in aere gignũtur, ergo frigidissimus locus est aer p cuius actionẽ res tam frigidæ generantur. Item si aqua esset frigidior aere, esset in medio sui frigidior, quam in aliqua sui superficie, tam superiori, quam inferiori, cum in medio non habeat mixtionem cum aliquo alio elemento, scilicet, nec cum terra, nec cum aere. In superiori namque superficie aqua aeri coniungitur: in inferiori autem terræ permiscetur à quibus ad aliquam extraneam qualitatem perduci potest, quod in medio fieri nequit. Sed hoc falsum est, quoniam frigidior est aqua in superficie superiori, qua aeri coniungitur, quam in medio: ergo non est frigidior aere. Hoc apparet quoque tempore magnæ hyemis, pisces fugientes superiores aquæ partes propter nimiam frigiditatem ima petunt, vbi tanta frigiditas non est quanta in parte superiori, Item inter omnia frigidissima, quę in vniuerso sunt: aqua gelida, scilicet, ipsum gelu frigidissima est: gelu tamen non gignitur in aqua ex virtute actiua aquæ, sed propter actionem aeris, est igitur frigidior aer aqua. Quod autem gelu virtute actiua aeris, & non aquæ generetur apparet: quoniam si propter aquam fieret, in medio aquæ gelu prius, quam in superiori superficie gigneretur: in medio namque aqua purior est nulli extraneo commixta elemento, scilicet, nec aeri, nec terræ. Fieret igitur, vt gelu prius in medio aquæ, quam in aliis partibus gigni inchoaret; ita vt parua crusta fieret: deinde paulisper concrescens vsque ad superficiem aquæ perueniret vbi aeri coniungitur. Penitus tamen è contrario fit: namcum aqua incipit congelari, in superficie eius, quã immediate aeri coniungitur quædam parua crusta gelidarum aquarum fit: deinde continuis versus profundum adaugetur incrementis quousque tota aqua gelida fuerit: imo tota gelu facta: aerem igitur, à quo in aqua intensa causatur frigiditas, aqua frigidiorem esse necesse est.

Aer caliginosus est frigidissimus.

Niues generantur in aere. Locus est principium generationis.

Gelu generatur virtute aeris, & est frigidissimum.

A

Aer est frigidior terra.

CAPVT XCII.

SICVT autem aerem aqua frigidiorem esse inductum est, ita identidem de eius collatione ad terram dicetur, scilicet, cum maiorem continere frigiditatem, quam in terra sit. Si enim terra frigidior aere esset, cum aqua gelida fiat ex actione magni frigoris, necesse esset, vt magis terra frigefaciens aquam gelidam efficeret, quam aer, quod falsum est: nam aer gelu in aquis causat, & non terra. Quod apparet, quia si terra gelidas aquas efficeret, cum omne naturale agens agat in ea, quæ propinquiora sunt, quia actio per contactum est iuxta Aristo. 2. de Generatione & Corruptione, inciperet aqua gelida fieri ab ea parte, qua immediate terræ coniungitur, scilicet, in inferiori superficie, & continuis incrementis vsque ad superiorem aquæ superficiem, in qua aeri coniungitur, perueniret. E contrario tamen accidere semper manifestum est: nam cum aquas gelidas quisquam fieri conspexerit, primo à superiori superficie aquæ, vbi aeri coniuncta est crustulam quandam gigni videbit, quousque adaucta frigiditate agente continue aquæ partes congelentur vsque ad imum. Necessarium est igitur confiteri, aerem aqua & terra frigidiorem esse, & consequenter aerem esse frigidissimum, quod in tota rerum vniuersitate sit: quamquam ei à complexione sua nulla frigiditas insit, sed calidus, & humidus est. Modus autem, quo aer, cum non sit secundum naturam frigidus, sed calidus, & humidus tantum in frigidetur, vt sit frigidissima rerum, est, quoniam secundum communem, & directam naturæ actionem calida calefaciunt, frigida autem infrigidant, humida humefaciunt. Siccorum autem actio est desiccare. Est autem alius actionis modus, quo frigida calefaciunt, & calida frigefaciunt. De humidis autem, & siccis idem iudicium est. Iste secundus modus actionis secundum Arist. in lib. Meteororũ vocatur per antiparistasin, quasi actio ex contrariorum resistentia. De hac autem actione multa in natura exempla patent: velut si quis valde frigidas manus habuerit, cum eas primo ad ignem applicuerit, acriorem frigiditatem sentiet, quam antequam eas applicuisset: hoc igitur modo caliditas frigefacit Huius causa est, quia contraria naturaliter in seipsa agunt, & à seinuicem fugiunt. Cum autem aliquis nimis frigidus igni se applicat, caliditas in frigiditatem agit, vt eam destruat. Frigiditas autem in seipsam coniungitur, vt ei resistat, cum aliqua virtus vel qualitas coniungitur, fortior est seipsa diuisa. iuxta communem regulam in natura: omnis virtus vnita fortior est seipsa diuisa: vnde necessarium est fortiorem esse illam frigiditatem, cum ei caliditas magna coniungitur: quæcunque enim qualitas actiua tunc fortiorem actionem habet cum ipsa fortior est. Necesse est igitur, vt magis frigeat, qui nimis frigidus existens igni accedit, quã antequam applicetur, & ibi cum primo adiunctus fuerit magnum sentit cruciatum, cum intensissime agat frigiditas recedens à calore ignis. Propter quod interdum accidit, vt qui in alpibus magnam frigiditatem susceperit, cum ad ignem fortissimum applicetur, manus ei, aut pedes cadant à reliquo diuisa corpore: quod non accideret cum in magnis alpium frigoribus iste consisteret, nec accidisset si vlterius permansisset: quia hic repercussa frigiditas à calore igneo fortior efficitur. Et cum sit proprietas ignis constringere, & à maxima frigiditate constrictio maxima consequatur, tanta partium frigiditas constrictio fiet, vt abinuicem seiungantur, & sic manus, aut pedes cadant à reliquo diuisæ corpore. Aliud autem simile huic exẽplum patet, s. quod frigiditas calefaciat, quod in fabris apparet, qui volentes intensiorem facere ardorem carbonum ignitorum, super eos aquam guttatim spergunt, & tunc maior quam præfuerat ignis insurgit. Causa autem huius est, quia cum aqua super carbones iacitur, calor in seipsũ colligitur, & angustatur: ne superueniente frigiditate vincatur, & quia virtus vnita maior est seipsa diuisa, fortior calor efficitur, & acrius exurit. Multa his simili in natura exempla sunt. Iste modus actionis per antiparistasin est, quo niues & grandines, fulmina, & fulgura, cæteræ quoque meteoricæ impressiones causantur. De his Aristo. in libris meteororum.

B

Aercũ ex sua natura sit calidus & humidus, vnde sit frigidior omnibus.

Frigidũ signi approximans ei immediate maiorẽ frigiditatem sentiet.

D

Fumositates non ascendunt vsque ad extremitatem aereæ regionis.

CAPVT XCIII.

NVNC autem dicendum est, quod regio aeris tenet à superficie terræ, & aquarum vsque ad igneam regionem. Ad hanc autem regionem ascendunt de terra, & aquis multæ exhalationes, atque vapores diuersarum qualitatum, quorum quidam humidi, alii sicci sunt. Hoc autem quia Sol calore suo subtiliat, & digerit has fumositates, & incorporatus illis eleuat eas in aeream regionem: non possunt tamen istæ fumositates vaporum, aut exhalationes surgere vsque ad igneam regionem ad extremitatem aereæ regionis. Quod triplici ratione factum videtur. primo quia nequeunt fumositates istæ ad regionem igneam accedere: quia cum fumositates istæ terreæ sint, quamquam non sint terra, nec partes terræ: retinent tamen quandam terræ conditionem in grauitate, id eo eis locus alicuius grauitatis competit. Sphæra autem ignea, & extremitas aereæ regionis loca summæ leuitatis sunt: non igitur poterunt competere istis fumis eleuatis à terra. Secunda autem causa harum, quia qualitas istarum fumositatum est contraria ad qualitatem sphæræ igneæ: & extremitatis aereæ regionis: nam conditio harum fumositatum est, quod humidæ sint, vt in plurimum: aut siccitatem quandam terrestrem habeant cum frigiditate. In extremitate aut regionis igneæ, & aereæ caliditas magna est. sedde contrariis ista lex est, vt cum mutuo se expellant, in eodem subiecto esse, aut loco non possint: non poterunt ergo hæ fumositates terrestres in regione ignea, aut extremitate aereæ regionis apud ignem consistere. Tertia in his causa est, quoniam istæ fumositates non sunt directe elementa, aut elementata, sed quædam impuritates elemẽtorũ, potissime ipsius terræ. Cõditio autẽ ignis est oẽs impuritates cõsumere, & quælibet res seipsã cõseruare cupit, & mortẽ perniciẽq; deuitat, vt ait Boetius de consolatione lib. tertio, prosa. vndecima: necessarium est, vt ista ab extremitate, & confinio aereæ, & igneæ regionis fugientia alium locum inferiorem teneant. Hoc autem est, quia isti vapores à terra eleuati manent super terræ superficiem in ipsa aeris regione. Fit enim ista eleuatio per radios solis reflexos, vel incidentes. Hos enim radios in corporibus radiosis distinguimus.

E

Cuiuslibet astri radii sunt duplices.

CAPVT XCIIII.

F

IN quo succincto sermone supponendum est, solis, & cuiuslibet astri duos esse radiorum modos, scilicet, radios incidẽtes directos, & radios reflexos, & obliquos. Primi sunt qui directe veniũt à corpore solis, vel alicuius astri vsq; ad terrã, quã non pertranseunt propter compactam soliditatem: hi ab astris venientes vsque ad terram nullo medii obiectu confringuntur, nec reflectuntur. Incidentes autem radii sunt, quia in aliud cadunt iuxta nominis sui originem, scilicet ab astrorum corporibus super terram incidunt. Secundi vocantur radii reflexi, & obliqui: hi sunt, qui à terra consurgunt. Cum enim in terra inciderint radii directi astrorum, quia illa est densa, non valent pertransire, sed surgunt ex ipsa in aerem resilientes. Sic in omnibus rebus duris esse videtur: nam si lapis lapidem, aut ferrum tetigerit, confestim inde discutitur atque resilit. Hos autem radios quos reflexos appellamus, esse apparet, quia si ponatur vas aliquod magnum aqua plenum vt lebetes, vel pelues, aut caldariæ ad solem, & sic iuxta aliquem parietem, ad quem ante radii nulli solares pertingebant obiecta aliquarum mediarũ rerum: ex illa aqua radii resilient tangentes, & illustrantes parietem, ac si in eum solares radii inciderẽt. Sed isti nõ sunt radii directi, & incidẽtes, cũ sol directe illũ parietem tangere non possit, & ante hoc nõ tangebat: sed nunc videtur ex appositione aquæ in qua fiat reflexio. Necesse est igitur præter radios esse, qui reflexi nominẽtur. Nõ enim possumus dicere illos esse radios incidentes: quoniam incidẽtes radii sũt, qui in aliquã rẽ solum incidunt. Nullus ergo istorum resurgit: sed qui reflexi nũcupantur. Cũ igitur fieri debet aliqua eleuatio fumositatum terrenarum, fieri neqt à radiis incidentibus: nam cum ipsi in aerem nõ resurgant, irrationabiliter dictum videtur, quod aliquid eleuẽt

Quomõdo causentur radii reflexi.

Radii incidentes.

ad ae-

A

ad aeream regionem. Secundi igitur, scilicet, radii reflexi sũt qui aliquid in aerem eleuant, & ad hos pertinẽt fumositates exhalationum, & vaporum ad aeream subtiliando eleuare regionem, & quantum isti radii surgunt, tantum secum eleuant terrenas fumositates. Et quia in vernali, & æstiuali tempore radii isti reflexi magis eleuantur: cum radii incidentes sint directiores propter multum ad nos appropinquare solem versus perpendicularem, eleuabuntur magis terrenæ fumositates versus igneæ sphæræ regionem elongatæ à terra multum. In tempore autem hyemali sunt istæ fumositates exhalationum, & vaporum propinquiores terræ: quia præ humiditate temporis grossiores sunt, atque ponderosiores, & radii solis nequeunt eas multum eleuare. Et hoc potissime quoniam Sol in hoc tempore multum declinat à nobis, descendens à perpendiculari: & cum sint radii incidentes modicum directi, sed quasi veniunt à latere radii reflexi, modicum insurgent, paucumque eleuare valebit has terrenas fumositates.

Eleuatio vaporum à quibus radiis fiat.

Totius aeris regionis tripartitio.

CAPVT XCV.

B

HIs autem suppositis necesse est totam aeream regionem tribus partitionibus, quamquam non æqualibus, distributam fore, quæ secundum Philosophos interstitia appellantur. Harum autem portionum prima est, quæ aeri caliginoso, & terræ circulo intercipitur. Hæc autem serena, vt in plurimum est: quia in ea non sunt vapores, aut exhalationes in quantitate notabili. Secunda autem portio caliginosi aeris est, in qua exhalationes & vapores sunt: in hac quoque niues sunt. Inde etiam ad nos imbres fluunt: ibi quoque grandinum, & fulminum cæterorumque meteoricorum entium generatio est. Tertia aereæ regionis particula est super aerem caliginosum vsque ad igneam regionem. Ad secundam regionis aereæ particulam vapores, & exhalationes perueniunt, in qua summa frigiditas, quæ in toto vniuerso sit, causatur hoc modo ex actione per antiparistasim, scilicet, quod istæ fumositates, quæ ex natura terræ, aut aquæ frigidæ sunt, fugiunt à calore primæ partis regionis aereæ ad medium sphęræ, vel regionis aeris, & rursus fugiunt à parte superiori regionis aereæ propter calorem superioris particulæ. Sunt enim intercluſæ à duabus calidis regionibus, scilicet, à prima portione aereæ regionis, quæ calida est propter radios solis reflexos ibi existentes, & calefacientes: etiam ab extrema particula aereæ regionis, quæ calida est propter propinquitatem ad igneam sphæram. Vt igitur istæ exhalationes, & vapores se cõseruent, quæ frigidæ sunt à contrariis fugientes in se condensantur, & per vnionem virtus maior efficitur, sicut prælibatum est de eo, qui magnum frigus passus in manibus eas ad ignem applicat: nam tunc maior fit frigiditatis intensio. Non est autem alius locus in toto vniuersio, in quo continue per antiparistasim frigiditas fortificetur, nisi in aere caliginoso, qui inter duas calidas regiones est. Necesse est igitur, vt maior totius vniuersi frigiditas in caliginoso aere sit. Cum igitur in hoc caliginoso aere qualitas maxime afflictiua in genere suo, scilicet, maxima frigiditas sit, conuenienter alicui dici videretur, vt in eo infernus, qui pœnarum maximarum locus est statuatur. Amplius autem hoc induci videtur auctoritate Apostoli in Epistola ad Ephesios capitulo vltimo, cum ait; Induite vos armaturam Dei, vt possitis stare aduersus insidias diaboli; quia non est vobis colluctatio aduersus carnem, & sanguinem, sed aduersus principes, & potestates; aduersus mundi rectores tenebrarum harum; contra spirituales nequitias in cœlestibus. Innuit igitur nobis Apostolus manifeste pugnam esse contra dæmones, qui sunt in cœlestibus, id est, in parte aerea. Non enim possunt dici cœlestia loca cœlorum, quia ad illa dæmones non aspirant. Patet autem, quia de dæmonibus dicat; quoniam à principio dixit, induite vos armaturam Dei, vt possitis stare contra insidias diaboli. Amplius autem idem patet, quia nobis non est colluctatio, id est, pugna per tentationes, nisi contra carnem, & sanguinem, id est contra ea, quæ sunt intra nos, aut contra id, quod in mundo est, aut contra dæmones, qui generis humani capitales hostes sunt. Hæc autem pugna, quam hic Apostolus nominat, non est contra carnem, & sanguinem, quod est aliquid in nobis, cũ expresse hoc Apostolus insinuet; ergo aut contra ea, quæ in mundo sunt, aut contra dæmones. De his autẽ concupiscibilibus, quæ in mundo sunt intelligi nequit; quia ista non vocantur principes, & potestates, & rectores tenebrarum. Item non sunt spirituales nequitiæ, quia nec mala sunt secundum se, aut nequitiæ, quod grauius quidem est, nec etiam in cælestibus, id est, in aerea regione, sed inter nos sunt. Sed de dæmonibus intelligendum est, qui principes mundi, & rectores sunt, & potestates tenebrarum iuxta illud Ioan. vigesimo. Nunc iudicium mundi est, & princeps mundi huius eiicietur foras, & Ioan. decimoquarto; Venit princeps mundi huius, & in me non habet quidquam, & Lucæ vigesimo secundo: Nunc est hora vestra, & potestas tenebrarum. Quæ omnia ad dæmones necessario referenda sunt. Hos autem dæmones Apostolus nequitias spirituales in cœlestibus habitantes dixit, id est, in aere, quia nõ sunt in alia regione, nec vocauit eos potestates in terrestribus, aut in ignea regione habitantes; dæmones tamen in inferno sunt; infernus ergo in aerea regione est. De dæmonibus autem, quin in inferno sint, dubium nullum est: infernum ergo ibi esse constat. Ad hoc infra respondetur.

C

Niues grandines, & huiusmodi generantur in medio aeris.

Summa frigiditas est in medio aeris.

Dæmones stant in aere.

Infernus in terrena locatur regione.

CAPVT XCVI.

D

QVi enim infernum in aerea locauerunt regione, vt ex dicendis concludetur: rationi & auctoritati nihil consentaneum dicunt. Sit ergo conclusio: Infernum quem ad æterna supplicia dicimus esse paratum, in terrena regione oportet esse locatum. Hoc autem ex significatione huius nominis secundum omnes linguas, in quibus est, apparet. Accipio autem omnes linguas, scilicet, principales, quæ tres sunt, scilicet, Latina, Hebræa, & Græca, vt ait Isidorus Etymologiarum libro nono: quod identidem ex superscriptione Crucis Domini Iesu patet: nam titulus eius Latine, Hæbraice, & Græce conscriptus est, vt patet Ioan. 19. capitulo. In lingua autem Latina Inferni nomen ad infra originem trahit. Infernus tamen respectu nostri dicitur. Oportet ergo, vt infra nos sit: sed regio aerea non est infra nos, nec vlla alia nisi dumtaxat terra: eum ergo in terra esse necesse est. Item ex Græco nomine hoc idem apparet: nam in Græco Gehenna, aut Gehennom dicitur, quod nos infernum appellamus: illud tamen idem Græce, quod profunda terra signat: Gehenna enim terra est, ennon autem profundum notat. Idem ex Hebræa apparet origine. Infernus enim in Hebræo Seol dicitur, quod infernum pariter, & sepulchrum signat, sed Seol aliquid, quod infra nos est, notat. Omnium ergo linguarum proprietas infernum sub terra esse prodit. Item hoc patet Numeri decimosexto capitulo. Nam cum de Dathan dicitur, & Abiron, cæterisque sceleris sui complicibus, quod terra submersit eos, dicitur: Descenderunt viuentes in infernum. Infernus ergo in terra erat: alioquin enim non potuissent illuc descendere Dathan & Abiron. Idem patet Psalmo 85. Domine liberasti animam meam ab inferno inferiori, vbi siue accipiatur comparatiuus comparate, siue absolute, necesse est, vt infra nos infernus sit. Nam si ponatur comparatiue, oportet saltem duos inferos esse, & alterum esse altero inferiorem. & tamen vtrumque infra: ergo infra nos. Item apparet hoc ex eo quod dicitur Isa. capitulo septimo, scilicet: Pete tibi signum à Domino Deo tuo, siue in profundum inferni, siue in excelsum supra, vbi Isaias duas distinxit locorum positiones, scilicet, supra, & infra: supra dixit esse excelsum: infra dixit profundum inferni. Item necesse est poni infernum in terra, & non in aere: quia præcipue pœna inferni est in igne, sed in caligniso aere non est ignis: ergo non est infernus. Assumptum inducitur: quia pœnæ infernales sunt maximę: ergo fieri debent in qualitate maxime afflictiua: sed nulla magis, aut æque afflictiua est, vt causalitas ignis, oportet ergo ignẽ poni vbi infernus fuerit. Firmius autem adhuc patet, ex eo quod habetur Matthæi vigesimo quinto capitulo, scilicet: Ite maledicti patris mei in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis eius ab origine mundi: ignem igitur præcipuam inferni pœnam posuit, vel magis ipsum tanquam totam inferni pœnam designauit. Quod autem in aere caliginoso ignis non sit, manifestum est: quoniam regiones elementorum distinctæ sunt, sed aer caliginosus

E

F

Pœna inferni maxima ignis.

est in

A

est in media aeris regione: ergo ibi ignis nequaquam est. Huic rationi quispiam fortassis obuiabit, dicens, quod sicut in terra ignem ponimus, quanquam ipsa elementum, & sphæra distincta ab ignea regione sit, & qui in terra infernum collocant in ea ignem ponunt: ita in aere caliginoso ignem, & infernum poni licebit. Respondendum his est, dicta stare non posse: nam si in aere caliginoso infernalia incendia posuerimus nullus effectus sequeretur de his, quos sequi naturaliter videmus. Si enim in caliginoso aere ignis esset, poneretur locus ille calidus, & quidem valde calidus: ergo non possent ibi gigni grandines, & niues, qui ex magno frigore generantur: idem de fulminibus, & pluuiis, & omnibus meteoricis impressionibus. Nulla quippe ipsarum gigneretur, si locus ille calidus poneretur, cum omnia hæc fiant per excessum frigoris, niuem condensantis. Locus autem maximi frigoris, & cuiuscunque caloris quantumlibet parui multum distantes sunt: aer ergo caliginosus intense frigidus est imo frigidissimus, & non est ibi calor aliquis igneus, nec infernus.

Responsio ad rationes superius allatas, & quædam de dæmonibus.

CAPVT XCVII.

B

AD rationes autem præpositas inducentes infernum in caliginosi aeris quadam locari particula satis faciliter responderi potest.

Ad primam, cum dicitur, infernus est in loco vbi qualitates afflictiuæ sunt intensissimæ, sed in aere caliginoso frigiditas intensissima totius vniuersi est: Infernus ergo ibi est. Dicendum, quod ex hoc modo arguendi inducitur potius contrarium. Nam in inferno non solum est vna qualitas actiua intensa, sed omnes: si tamen in caliginoso aere esset, solum ibi ponetur frigiditas intensa, & nulla caliditas, & cum in caliginoso aere sit sola frigiditas, vt in prædictis inductum est, essent hoc modo omnes pœnæ inferni vna pœna, scilicet, in frigore: quod euidentissime falsum est.

Ad secundam rationem quando arguitur de dicto Apostoli, scilicet, Non est nobis colluctatio aduersus carnem, & sanguinem, sed aduersus principatus, & potestates, & rectores tenebrarum harum, & spirituales nequitias in cœlestibus. Respondetur, quod si ex hac auctoritate induci possit, quod dæmones in aere sint: non tamen patet, quod infernus sit in cœlestibus, scilicet, in aere. Dæmones namque bipartiti sunt: qui dam enim tentantes sunt, alii autem punientes, & puniti. In quo sciendum est, quod vbicumq; dæmones sint, infernum suum semper secum portant, id est, semper habent pœnam, quam in inferno habituri erat, etiam si ibi semper essent. Sed adhuc quidam sunt, qui in inferno sunt, vbi sunt animæ damnatorum, & isti dæmones puniuntur ibi, atque animabus, vt ministri Dei pœnas parant. Hi autem nequaquam nos ad malum suggerendo solicitant, nec alicui nostrum realiter, aut in conceptu lædunt, quia de carcere illo infernali non exeunt: & isti nō sunt in aere, nec infernus, in quo isti mancipati sunt in aere est. Alii dæmones sunt ad tentandum homines deputati, qui bonos & malos indistincte solicitant ad praua: pœnas quoque corporales, & alia nocumenta aliquando bonis, & aliquando malis inferunt. Quod autem dæmones nepharios homines interdum tentent, apparet ex eo quod habetur Ioan. 13. cap. de Iuda, cum dicitur: Accepta buccella panis ingressus est in eum Satanas, scilicet, quod postquam panem consecratum de manu Christi accepit, merito præuaricationis suæ cæpit eum diabolus acrius tentare, quam ante tentauerat. Nec est sensus, quod intrauerit dæmon in Iudam ad torquendum eum, vel ad loquendum per eum, sicut in obsessis ab spiritibus immundis, vel arreptitiis est. Quia de Iuda nihil tale conceditur, sed intrauit fortiter tentans, & ad nefanda scelera impellens. Item dæmones tentant bonos viros, sicut apparet de beato Petro, qui tentatus fuit tempore passionis Christi ad negandum eum. De hoc Luc. 22. capitu. dicitur: Simon ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret sicut triticum: ego tamen orabo pro te, ne deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Fuit tamen Petrus tentatus à dæmone, & superatus. Ter enim Christum negauit. Item dæmones cruciandis hominibus præsunt, eosque cruciant, sicut patet in obsessis à dæmonibus, & arreptitiis. Hi enim à dæmonibus puniuntur. Dæmones autem aliquando viuentes bonos premunt, interdum vero nefarios. De malis patet, vt in Ægyptiis: dæmones enim intulerunt plagas Ægyptiis, qui peccatores erant. De quo Psalm. 77. Misit in eos iram suam indignationem per angelos malos. Quod autem boni quoque à dæmonibus puniantur viuentes, patet in Iob, qui vir bonus erat, eumque Sacra Scriptura commendat: tamen illum Satanas tentauit, & inflixit omnes pœnalitates, quas pertulit, vt patet Iob primo, & secundo capitulo. In hoc autem nihil refert, an bonos, vel malos isti dæmones dum viuunt puniant, quia hoc secreto Dei iudicio agitur: cui Satanæ ministrationi puniendo conueniat. Isti autem tentantes, aut punientes non sunt in inferno, sed in aere. Et de his loquitur Apostolus, cum ait: Non est nobis colluctatio aduersus carnem, & sanguinem, sed aduersus potestates, & principatus, & rectores tenebrarum harum in cœlestibus, id est, in aere habitantes, quod cœlum in Sacra Scriptura appellatur. Manifeste enim de his loquitur, cum dicat esse nobis colluctationem non aduersus carnem, & sanguinem, sed contra aereas potestates. Colluctatio enim tentationem, & pugnam quandam signat: ergo illi quibus nobiscum colluctandum est, in aere sunt. Alii autem dæmones in inferno sunt, & contra hos non est nobis colluctatio vlla, quia nihil in his rebus agunt, & isti non vocantur aereæ potestates, sed infernales. Inductum ergo patet ex hac Apostoli auctoritate, in aere caliginoso infernum nequaquam esse, sed in terra eum esse dici necesse est. Hanc positionem à principio Poetę quanquam fidei catholicæ ignari tenuerunt, sicut patet ex Virgiliana positione in sexto Æneidos, & Seneca in Tragædia prima, cuius titulus est Hercules furens: carmine sexto, & Ouidius Metamorphoseos libro quarto, & Iuuenalis Satyricus i n Satyra secunda.

Dæmones sunt bipartiti.

C

Dæmones aeri tentant & bonos & malos.

Dæmones duplicater in homine intrant.

D

Non differt an bonos, vel malos dæmones dum viuunt puniant.

E

In aere caliginoso non est infernus.

De qualitatibus quibusdam Inferni.

CAPVT XCVIII.

F

ACCEDENDO autem post hæc acutius ad veritatem de loco inferni, omissis cunctis erroribus supra ex parte tactis, & ex parte improbatis. Dicendum, quod infernus est in terra, nec tamen in superficie terræ, sed in densitate, scilicet, intra terræ grossitiem in sphæra, & mole eius. Et vbi infernus est, ponitur quædam vacuitas terræ, quæ tenebris crassis plena est, ita quod in toto orbe tenebrosior locus nullus est: & hoc quia ad illam partem inferorum nullius de astris radii penetrare possint, vt illustrent illam horrendam tenebram, atque æternam noctem: nam infernus in remotissimo locō vniuersi est respectu astrorum: nam in centro terræ est. Nullus autem locus à cœlo distantior est, quam centrum mundi. In hac autem inferorum infælici sede calor intensior est, quam sit in toto vniuerso: nam ibi est ignis magis vrens, quam in toto orbe: tamen lucis nihil habet ignis iste, sed vt nimia tenebra. Et hoc vt cum ignis iste per excessiuum, & ineffabilem calorem damnatis intolerabiles dolores infligat, per lucem nullum præstet oblectamentum: nam lux delectabilis est in oculis nostris, vt ait Salomon Eccl. c. 11. scil. Dulce lumen, & delectabile in oculis hominum videre solē. Causa autem huius nimiæ obscuritatis in infernali igne videtur esse ex materia, in qua fomentatur. Ignem enim hunc in pice pabulum suscipere aiunt. Nullus autem ignis nigrior esse poterit, quam ignis picis, & resinæ. Nam totus videtur velut quidam fumus teterrimus, aut quolibet fumo quidquam obscurius. De igne autem nihil penitus habere videretur, nisi eius intensissimus, atque intolerandus calor hoc proderet. Positio autem horum satis rationabilis esse videtur: nam in omnibus aliis ignibus hoc apparet. Non enim sunt omnes ignes æqualiter lucidi, sed quidam lucidiores, & alii nigriores secundem differentiam cōbusti bilium rerum: quod frequentissima experientia cunctis notum effecit. Amplius autem in hoc gehennæ loco aqua frigidissima est: in qua, qui damnati sunt, affliguntur. Nam sicut calor nimius pœna afflictiua est, & magna frigiditas. Vtrumque ergo pro cruciatibus impiorum tradi debuit. Nec ab re, aut absurde dictum quis estimauerit in inferno aquam fore. Nam cum ibi verum, corporeumque ignem esse non ambigatur, ita neque aquam esse

Infernus quare est obscurus

In inferno est aqua frigidissima.

irratio-

A

irrationabile est, sed potius rationi valde consentaneum, vt à duobus extremis maximus conficiatur cruciatus. De ista pœnalitate apud inferos Iob ait, c. 24. Transibunt ab aquis niuium ad calorem nimium: & hoc eis durissimæ pœnæ incitamentum est, vt tanta in eis distemperies sit: nam cum nimis infrigidati fuerint, sæuius calor aget, & cum vehementer calidi fuerint, intensius frigiditas cruciabit. Sicut supra in eo, qui nimium in manibus frigus patiens easigni applicabat, diximus. Grauiorem enim iste frigiditatem percipiet, acriusque cruciabitur, cum manus gelidas igni applicuerit, quam cum eas in pura frigiditate tenebat. De agentibus autem naturalibus, quæ in inferno tanquam organa, vel instrumenta cruciatus posita sunt: dicendum est, quod non habeant ibi agendi modum naturalem: quia agentia naturalia, quando sunt in æquali gradu potentiæ actiuæ, æqualiter agunt in materiam æquè dispositam, vt si sint duo calida, aut duo frigida in æqualibus gradibus, necessarium est eorum esse actionem æqualem. Cum vero fuerint inæquales qualitates actiuæ, sequuntur inæquales actiones. In inferno tamen è contrario est: quia ibi consistit ignis vnicus, & vnius modi, vel quantitatis gradualis in calore: tamen non æqualiter agit in animas damnatorum, sed quædam magis, quædam vero minus affliguntur. Existente enim illo igne æquali secundum naturã, non tamen ibi quilibet affligitur, quantum ignis afflictiuus est, sed quantum scelera sua exigunt, vt crucietur. Dicendum similiter de illa aqua frigidissima, quam apud inferos Sacra Scriptura confirmat: nam illa æqualis immo eiusdem frigiditatis apud omnes existentes, non æqualiter omnes cruciat, sed vt eorũ vitia meruere. Et hic rei huius diffinitio est, quod apud inferos sunt agentia naturalia pœnarum illatiua: non tamen puniunt, quantum punitiua sunt; sed quantum Deo placet, vt puniant. In his pœnis inferni nullus ordo in permanendo est: nam cum aliquis fuerit in magno calore, transferretur ad nimium frigus, cum autem fuerit in frigore, transferretur ad calorem, & aliæ disproportionatæ mutationes in ipsis punitis fient, quæ omni repugnant ordini, vt patet Iob cap. 24. Transibunt ab aquis niuium ad calorem nimium: ista tamen est conditio sedium inferorum. Vocatur enim locus vbi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. Sic patet Iob 10. cap. In taxatione tamen pœnarum iustissimus Dei punientis ordo est: nam quilibet solum tantum punitur quantum promeruit, & sic se habent differentes gradus culparum. Plurima enim apud inferos sunt, de quibus quidquã agi posset: sed de eius conditionibus dicta sufficerint.

In inferno agentia naturalia non naturalia agunt.

B

Agẽtia naturalia pœnarum inferni non agunt, vt possunt, sed vt Deus vult.

Quædam de portis Inferni.

CAPVT XCIX.

C

ADHVC autem circa inferorum sedes quidam vlterius cogitantes infernum ostia quædam habere dixerunt, scilicet, quod porta patens quædam sit, qua animæ in ipsas infœlicitatis introeant sedes. Sic enim Ætnam montem terræ Siculorum inferni os appellant. In quo sit hæc conclusio: Ætna mons, Vulcanus, & Vesseuus non sunt aperturæ ad eũ locum, qui à nobis vocatur infernus. Cum enim quibusdam visum sit inferni quædam ora esse, Ætnam montem terræ Siculorum, qui vulgariter Mongibel dicitur, de his inferorum aperturis esse asserunt. Alii autem montes huiusmodi sunt, vt Vulcanus in eadem insula Siculorum. Vesseuus quoque simul mons est in Campania prouincia Italiæ. In his enim omnibus sunt magnæ voragines patentes, & obscuræ: ita vt interdum ignes eructent cremantes quæque è vicinio adiacentia loca, tantumque illius ignis efficaciam esse in cremãdo patet, vt saxa quoque quasi liquefacere, aut in cinerem conuertere videatur. De his enim à quibusdam indubitato astruitur, quod inferni ora quædam, vel voragines sint: quia ibi ignes eructuare vident, quos ad nihil aliud, nec ex aliqua alia causa esse putant, nisi quod ex gehennali carcere prodeant. In quo omnes, qui stygias sedes ponunt tam Catholici, quàm Gentiles consonant, scilicet, quod apud inferos ignis sit. Ouidius autem, quia vt vere Poëta figmentis studet, quãquam hæc interdum ad quasdam alias veritates detorqueat, de monte Ætna, & eructuationibus ignium de eo aliter sentit. Terram enim Siculorum in qua Ætna mons est olim terram gigantum fuisse præsupponit: in quo nihil fallitur, cum Orosius auctor certissimus in libro tertio de Ormesta Mundi hoc asserat. Dicit etiam ab antiquo ibi gigantes cum diis pugnauisse, vt eis eiectis Cœlum eriperent: in quo vt affectus non careret effectu, montes montibus supposuerunt, vt ait Ouidius Metamorphoseos libro primo. Horum autem gigantum princeps, atque statura procerior Typheus fuit, qui pro miranda sui, atque incredibili magnitudine de terra genitus dicitur: ac si de semine humano nemo tantum concipiet, vt formari potuerit. Huic totam Siculorum insulam superpositam ferunt cum aliis eiusdem factionis, & compugnationis participibus aliarum terrarum montes superponerentur. Continet autem Sicilia tres montes præcipuos, scilicet, Ætnam, Pachinum, & Pelorum. Lilibeus autem, qui vnus de montibus Siculorum est cũ prædictis aliqua ex parte coincidere dicitur: & ob hoc insula illa poetico vocabulo & antiquo scriptorum more Trinacria dicta est, quasi tres habens montes. Acros enim in Græco mons est. Cum autem tota hæc insula Typheo giganti superiecta sit, istæ montium particulæ Typhei partibus distributæ sunt, scilicet, quod super caput & fauces eius sit mons Ætna, super pectora & ventrem Pachinus mons iniectus sit, super crura autem Pelorus mons, aut altissimum promontorium pateat. De Ætna super caput & fauces iacente Typheo habetur per Ouidium Metamorphoseos decimoquarto, in primo versu: cum de transitu Vlyssis per terram Siculorum litera dicere vellet, ait:

Iamq; gigantei iniectam faucibus Ætnam,
Liquerat, &c.

Id est, iam transierat Vlysses Ætnam, qui est iniectus super fauces Typhei gigantis. Et tunc cum de causa eructuantium ignium de monte Ætna quæritur, respondet Ouidius hoc prouenire ex spiraculo giganteo. Astruit enim poetico more gigantem illum terra pressum, nondum oppressum, sed sub terra viuere. Iste enim igneum Chaos ex ore vomit per montis illius aperturam. Et cum insula illa Trinacria, siue Sicilia, vt vulgari vocabulo vtar, frequenter terræmotibus concutitur, dicit hoc esse: quia toto giganteo corpori superiecta est, qui cum se in alterutrum latus verterit commutans positionem, necesse est, vt penitus à fundamentis iniectam concutiat insulam.

D

E

In Sicilia quare fiunt terræmotus.

Quædam de terræmotibus.

CAPVT C.

Terræmotus quo generantur.

F

CONTRA hanc autem Ouidianam positionem de Ætna monte argui non expedit: quia cum in re poetica sit, necesse est, vt cum solum in cortice fuerit perquisita, non modicam continet falsitatem. De eructuatione autem horum ignium, quoniam de hoc principaliter inquiritur, infra dicetur. De frequenti autem terræmotu insulæ Siculorum causa patet: quia terræmotus fit ex inclusis spiritibus ventorum: & fortificatis per aliqua tempora per grossitiem terræ exhalationes & vapores, quibus cum non pateat aditus, si fortiter concusserint, necessarium est terræ fieri quandam apertionẽ: vt inclusus exhalet ventorum spiritus, & concutiatur terra ex interiori impulsu ventorum collidentium, & ex apertione eorum in exitu: de hoc Arist. in secundo Meteororum. In terra autem Siculorum, hæc maxime subsistunt propter duo: primo, quia tota terra Siculorum mari affluitur, cum insula quædam à continenti Italia diuisa sit in locis Scillæ, & Caribdis, vt ait Solinus in Polyhistor. Loca autem apud mare crebrius terræmotum cæteris paribus patiuntur, quoniam in illa magis ventorum subintrat spiritus. Secunda autem causa est: quia tota illa terra est montuosa: in montibus autem, quia terræ tumores sunt, plures cauernæ sunt quàm in terra plana, & ob hoc necesse est esse plures terræmotus. De hac autem ignium eructuatione in Ætna monte aliter sentit Virgilius in 6. Æneidos, quia aut illam voraginem atram inferni os esse putat, aut se hoc existimare ostentat. Vnde cum vellet introducere Æneam loquentem patri suo Anchisæ existenti apud inferos: & recipienti ab eodem inquisitorum responsa, quantum ad futurum statum gentis suæ: quæ Romanorum effecit populos, de personis insignibus vrbis Romæ, quæ postea pullularent: non posuit eum introisse in infernum

Terræmotus frequentius fiunt in locis maritimis, & montuosis.

in aliqua

in aliqua parte itineris, quod à Troiana vrbe vsque ad Siculorum terram est, cum in toto illarum terrarum interiectu nulla talis eructantium ignium ponatur vorago. In Sicilia autem, quia Aetna mons ignes eructat, & Vulcanus introduxit ibidem Aeneam loquentem ad Sibillam Cumanam de ciuitate Cumarum, vel vt ait Marcianus in secundo de Nuptiis Mercurii, & Physiologiæ, Sibillam Erythream ab Erythra ciuitate: quam ideo Cumanam appellauit antiquitas: non quod Cumis nata sit: sed quod ibi vaticinauerit. Ad eam autem Aeneas locutus est, vt illum introduceret in infernum De hac autem Aetnæ montis ruptione, qua ignes eructat vulgus communi diffinit sententia inferni esse aperturam, quod existimant, quia inde ignium globos prodire sciunt. Ex hoc autem inferni sedes ibi arguunt. Et quia vt facile vulgus solet quibusdam existentibus multa imperite cumulare addunr in hac Aetnei montis voragine gementium animarum audiri lamenta. Nec hoc quidem vulgo dumtaxat dicitur, sed & quidam doctores Catholici hoc tenent: de hoc Franciscus de Mayronis in quarto suo Sententiarum in conflatu circa finem cum agit de vniuersali resurrectione. Dicit enim quod post diem iudicii claudet Dominus montem Gibellum, & alia foramina inferni. Vocat autem montem Gibellum eum, quem Poetæ, & antiqui scriptores Aetnam vocant: quoniam mons Gibellus vulgari celebratur sermone. De veritate tamen huius, & causis eructationis apud Antiquos Philosophos perquisitum est: multis tamen causa ignota manfit. Empedocles vero, quia Philosophus, & Poeta erat, oriundusque de terra Siculorum nimis conatus est, vt inquireret huius eructationis causam: cumque hoc inquisiturus voraginiilli propius accederet, ab igne, & fumo subito erumpente præfocatus est, vt certissimi historiographi tradũt. Oratius tamen inter Poetas quidem magnus, sed in hac parte velut nimis mordax, & liuidus infamauit Empedoclem, dicens ipsum desideraſſe, vt tanquam immortalis Deus haberetur: ad cuius experimentum de se populis exhibendum positis vestibus in flamma Aetneæ voraginis insiliit. De hoc idem in libro suo de artificio suo poetico, ait.

Dicam Siculique Poetæ.
Narrabo interitum. Deus immortalis haberi
Dum cupit Empedocles, ardentem frigidus Ethnam
Insiliit, falsis liceat perire Poetis.

Ethna, & alii Siculorum montes nõ sunt inferni portæ; & quædam de exhalationibus ignium.

CAPVT CI.

EX antiquorum autem positionibus non plene patet de ruptura Aethnei montis, & ignium eructatione quid sit, & à qua prouenit origine, & an inferni sedis apertura quædam velut ostium sit, aut quoddam alterum. Dicendum tamen rationabiliter videtur, & secundum solidam satis veritatem. Aethnam montem Siculorum aliisque similiter terræ ruptæ voragines flammas æstuantes inferni ora non esse, nec eructuatos inde ignes ex inferno venire vllatenus. Sed hæc naturaliter causantur dissoluente terremotu, & aperiente, sicut in plerisque terræ locis sæpissime monstrant patentes hiatus. Nam cum terra agente motu suo ex viscenbus suis rumpitur, interdum fractura aperta relinquitur. Interdũ autem cum semel dissoluerit in seipsam partibus coeuntibus recluditur. In quibusdam autem verius sine vllo terremotu partes terræ igne aduerenre combustæ sunt, quæ cum adustio paulatim ad terræ superficiem vsque peruenerit, rupturam fieri adustis, & discontinuatis partibus necesse est. Causa autem eructationis flammarum in his locis est, quia in eis abundat sulphurea materia, quæ est de maxime velociter inflammabilibus, sicut patet in nutrimẽtis ignium, quia cum ignem leuem scintillantem excussum de lapide in combustum pannum suscipere volumus, non reperimus aliquam materiam ita faciliter inflammabilem, quæ ab illo igniculo debili inflãmetur nisi partem papiri sulphure liniamus, qua faciliter ignis inceuditur. In his etiam terræ hiatibus, concauitatibusque aerei spiritus sunt, qui cum interdum commoti collidantur ad sulphuream materiam, ipsa ex concussione naturaliter calefit, & quia velociter inflammabilis est cito inflammatur, & tunc magna pars sulphureæ materiæ cremari incipit, atque combustionis flammæ per terræ ruptũras efflant. Fit autem hoc specialiter in Aetna monte, quia ibi sulphureæ materiæ copiosa moles est. Præter hanc tamen montis voraginem sunt alii hiatus terræ, è quibus flammæ prodeũt: sicut est motus Vulcanus in Insula Siculorum. Est etiam Vesseuus mons in Campania, de quo crebro ignium eructationes fiunt: ibi namque Balus poeta, atque Philosophus Persei satyrici poetæ magister incendio absumptus est, sicut Empedoclem Aethnei montis vorauit incendium. De hac Vesseui montis flammarum eructatione ait Boetius de Consolatione lib. 1. Metro 4. quod incipit.

Quisquis composito serenus æuo.

In quo sentire se prodit nullum inferni os esse, sed multis terram abundare concauitatibus, in quibus ventorũ spiritus latent: illæ quoque cauernositates sulphere plenæ sunt, vbi ex cõcussione ventorum ad sulphuream materiam ipsa succenditur, flãmarumque prodeunt globi. Et quandiu sulphureæ illius materiæ crematio durauerit, manebit eructantis ignis globus, cum vero materiæ combustibilis moles defecerit eructantium flammarum residebit vapor exundans. Sic enim ait ibidem.

Nec ruptis quoties vagus caminis,
Torquet fumifícus Vesseuus ignes.

Si enim illa inferni ora crederet, essent directe patentia ora ab infimis prouenientia Gehennæ sedibus, & per eadem semper ignis ille spiraret: sed non semper per eandem partem spirat: sed dicit esse varios caminos, id est, clibanos, vel fornaces in quibus ignis sit, & quod de omnibus fiant vicissim, vel accidentaliter eructuationes, quod est esse varios caminos, quia multi sunt. Mons autem vagus est, quia non semper ex eisdem flammis exæstuat: sed ex quibusdam nunc, postea vero ex aliis nullo obseruato ordine. Conditiones autem sulphureæ materiæ quantum ad hoc, quod in terræ cauernis sit, & quod cito inflammabilis est, & inflãmetur ex leui concussione patent adhuc amplius in concussione aquarum balneorum. Aquæ quippe balneorum calidæ, atque penes feruentes de ipsa sua scaturigine manant: quod iuxta Aristo. doctrinam, & aliorum philosophorum, ideo euenit, quia aquæ istæ per loca sulphurosa meant, ex quarum transeuntium impetu sulphurea inflammatur materia: ipsasque transeuntes calefacit aquas. Et sicut fuerit maior copia sulphureæ molis in loco scaturiginis, & transitus fontalium aquarum: ita inde ortæ aquæ maiorem, minoremue induent caliditarem, ex quo accidit quædam balnea ita calida esse, vt vix sustineri queant alia vero tepescunt.

Aethna, Vulcanus, Vesseuus montes, non sunt inferni ora.

CAPVT CII.

SOLIDIORIBVS autem adhuc inducitur fulcimentis Aetnei montis, atque Vulcani, Vesseuique Campanici vagas, cæteraſque voragines inferni ora non esse, nec illas flammarum eructationes de inferna prodire sede. Nam si de inferno ignis ille eructuaret, aut continua eructuatio foret, aut nunquam inde eructuaret: sed hoc falsum est, quia aliquando ignis iste eructuat. & non semper: ergo ab inferno rum locis ignis iste non efflatur. Consequentia patet, quia ignis inferni semper vniformiter ardet, & in eodem gradu calidus est, ne vnquam damnati refrigerium vllum habeant, vel quouis modo ab alicuius pænæ rigore soluantur. Si ergo Gehennæ ignem tantis semel incrementis adauctum concesserimus, vt ab ipso centro terræ ad superficiem vsque pertingat, & super eam eructuet, cum æqualis semper sit, semper in eodem gradu super terram eructuaret: sed hoc falsum est, quia aliquo tempore istæ eructuationes fiunt: alio autem fieri nequeunt, aut non fiunt: non est igitur iste ignis ab inferna efflatus sede. Ad hoc autem quispiam respondere conabitur, hunc esse tartareum ignem: sed non semper eructuari, quia non naturaliter efflatur ab infimis, sed ad malorum punitionem. Hanc ergo eructuationem aliquando Deus fieri patitur, aut potius iubet, & efficit, vt mali torqueantur: semper tamen non efficit, quia malorum punitio ab illo igne necessaria semper non est. Cui respondendum est, stare non posse:

A
Porta inferni vulgo notissi.
B
Empedocles Siculus ab Aetna ignibus combustus.
C
D
In vesseuo monte basus philosophus ac poeta incendio assumptus est.
E
Balneorum aqua qua re sunt calida.
F

Nam si istæ ignium eructationes diuino nutu ex igne inferni ad hominum peccatorum punitiones fierent, sicut ignis egressus est de altari holocaustorum, & combussit Nadab, & Abiu filios Aaron delinquentes in sacerdotio suo, cum obtulissent ignem alienam, quem Deus vetuerat, vt habetur Leuitici decimo ca. & ignis quoque à Domino egressus combussit ducentos & quinquaginta viros, qui insurgentes in Moysem, & Aaron offerebant thura coram Domino: vt patet Numeri decimo sexto capitulo. Nunquam esset aliqua talium ignium eructatio, quin aliqui viri peccantes cremarentur, aut aliqua eorum ignis assumeret, aut fructus terræ eorum vorax flamma dissiparet. Sed hæc falsa sunt. Nã interdum parua flammarum exæstuatio fit, ita vt cum in ipsorum montium verticibus emicuerit ad inferiora quoque, & plana non descendat: ita vt sæpissime eructatæ flammæ nemini mortalium directe, vel indirecte inferant nocumentũ: Non ergo sunt istæ inflammationes à Deo illas specialiter faciente: ergo nec ab inferna sede ignis iste eructat. Aliquis autem, quæ dicta sunt aliter probare conabitur, sci. quod istæ ignium eructationes ab inferno nullateaus sint: nam si per has montium voragines infernalis ignis erumperet, ille esset totaliter obscurus, & piceus ipso teterrimo fumo obscurior: quoniam ignis Gehennæ huiusmodi est, cum piceam materiam in fomentum habeat, etiam vt damnatis nullum lucis suæ præstet oblectamentum: sed ignis, qui per Aetnei, atque Vulcani montis, aliorumque hiatus erumpit, lucidus est, sicut hic communis nobis ignis: ergo non est ab inferna ortus sede. Huic respondendum est, nihil hinc induci: nam dato quod istæ voragines inferni ora essent, ignisque eructans de stygijs erumperet locis, poterat esse ita lucidus sicut est. Nam magis aut minus habere de luce ex natura fomenti prouenit secundum quod fomentum eius magis, aut minus dispositũ est ad lucem, vel fumositatem atram causãdam in igne: cum ignis iste, quẽ nos cõspicimus nihil aliud q̃ fumus inflãmatus sit. Et quanquã inferni ignis ab origine obscurus sit, qa materia picea est, quam in inferno profomento habet: tamen cum erumpat ad terræ superficiem transiens per concauitates cauernosas terræ, inuentam materiam sulphuream inflammaret, atque ex eadem causata materia lucida esset, iuxta sulphuris cõditionem. Nihil ergo ratio ista inducit de eo, quod improbare intendit. Hoc tamen pro nullo suscepto ex prælibatis concluſum manet foramina Aetnei montis, qui alio modo vulgo mons Gibellus dicitur, & Vulcani, atque Vesseui, aliorumque huiusmodi locorum rupturas non esse inferni ora, nec per ea vaporem igneum ex inferna sede exhalare.

Obiectio penes superiora dissoluitur.

CAPVT CIII.

SED adhuc ex eisdem fundamentis quisquam arguet dicens, quod ista sint ora inferni. & ignis inde ille erumpat. Et quando dicebatur supra arguendo, quod ignis inferni nũquam adhoc sufficit, vt exeat per terræ voraginem, sed ipse accedit vsque ad aliquam partem grossiciei terræ, & ad hanc semper pertingit regulariter, ibi autem inuenit materiam sulphuream, quam inflãmans maior efficitur, & pertingere potest vsque ad terræ superficiem. Et sic ignis inferni erumpit per rupturas Aetnei montis, & aliorum montium, quia quãquam ipse per se ad exeundum sufficere non valeat: tamen cum maior fiat ex inflammatione sulphureæ materiæ, quam in medio inuenit, pertingit ad emicandum super terræ superficiem. Ad hoc dicendum, quod stare nequit: nam posito isto casu necesse erat, vt ignis Aetnæ montis, & Vulcani, atque aliorum semper erumperet, aut postquam semel erumpere desiisset, nũquam amplius erumperet, sed hoc falsum. ergo poni nequit, quod iste ignis ex inferni sedibus euaporatus sit. Consequentia patet, quia cum ignis inferni secundum istum modum ponatur accedere vsque ad aliquam partem grossiciei terræ, & non vsque ad superficiem, cremaret sulphur, quod ibi esset, & totũ quod in medio est, per quod ille ignis erumpit ad superficiem terræ. Quia ignis postquam in aliqua materia combustibili incenditur, non extinguitur quousque illa totaliter exusta sit: nisi ab aliquo extinguatur. Et sic si aliqua materia esset in illo spiraculo infernalis voraginis sulphurea combustibilis, illa non cessaret comburi, quousque combusta esset, cum vero semel foret exusta, nihil vltra maneret comburendum: ideo non posset vlterius erumpere per illud os inferni ignis. Sed falsum est, quia frequenter, & interpolate ignium eructationes fiunt: ergo non est ignis inferni, nec vorago patentis inferni. Modus tamen, quo hoc fit, quia quilibet horum montium multas concauitates sulphure plenas habet, & inflammatur sulphur in aliqua earum. Et dũ illa concussio durat ardet sulphur, & fiunt eructationes ignium. Et quamquam vnius concauitatis sulphur ardeat, postea alterius concauitatis inflammabitur sulphur, & fiet eructatio & sic non semper in eodem loco montium fient ignium incensiones. Et hoc est, quod signat Boetius Metro 4. libr. 1. de Consolatione præallegato: cum ait.

Aut quotiens ruptis vagus caminis,
Torquet fumificos Vesseuus ignes.

Quia dicit vagum esse Vesseuum in caminis suis: ergo non semper in eodem loco ardet, sed nunc in vna parte, nũc autem in alia. Ex prędictis ergo inductum patet qualiter Aetnei montis vorago infernarum sedium apertura non sit, nec ignis inde eructans de inferno erumpit. Sic autem in aliis locis similium eruptionum. Patet etiam vnde tales ignium eructationes fiant, & propter quid. Cum autem populus dicit lamenta gementium animarum in Aetnæ montis audiri voragine, dicendum, quod populus facilis plura fingit quã poetæ, magisque poetis quam vulgo credendum est: quia poetæ sciunt, quod fingunt: populus autem, quod dicit ignorat. Iuxta exigentiã autẽ de statu animarum dubitationi, scilicet an animabus post mortem gaudia, aut dolores vlli accidant, ex parte satisfactum est. Sed adhuc plura dicenda manent, cum de sola infernorum positione hactenus dictum sit, & hoc quidem nec vsque ad vnguem perductum est. De aliis autem quæ animarum statum post mortem cõcernunt, consequenter dicendum erit.

De purgatorijs locis.

CAPVT CIV.

AB exordio enim, cum de statu animarum corpore solutarum agere inceperamus, dictum est, tria esse principalia animarum receptacula, scilicet stygias sedes, & purgatoria loca, atque empyreæ æternę fælicitatis mansiones. De primo autem ex parte hactenus actum est, nunc vero, sed breuius de cæteris quid catholica fides, quidue poetæ, aut ratio naturalis in his astruere queat edisserendum est, sed succincto quidem sermone. Nunc igitur de secundo horum receptaculorum, scilicet de purgatorijs locis agendum est, quid purgatorium sit. & vbi constituendum sit. In quo primo quibusdam obrepit dubitationis scrupulus, an aliquis locus determinatus ad purgationem præfixus animabus sit, an variis locis, siue vbi peccauerunt puniãtur. De quo fortassis aliquid posterius differetur. Nunc tamen velut in superioribus satis inductum patet, vnum atque determinatum esse infernarum sedium locum, in quo damnatis animabus æterna supplicia pænali acerbitate eluẽda sint, ita & vnum, atque certum esse locum animabus exercendis purgatoria clementia, vt in perfectam satisfactionem pænarũ perpessione resarciant, pari sententia proculdubio determinandum est. In quo animaduertẽdum in generali est circa statum obeuntium, quod cum quis sine charitate mortali nexu implicitus extremum diem clauserit infernis sedibus mancipatur æterna animaduersione plectẽdus. Quidam in charitate decedunt patratorum scelerum commissã dolentes, sed his non plene pro singulis pænarum partibus satisfactũ est, vt culpæ quantitas exigebat. His quidem plene soluendi pænarum debita locus prefigitur, in quo tandiu manent, quousque secundum altissimam Dei sapientiam, atque arbitrium sufficienter scelerum singularumque culparũ debita luerint. Deinde vero in æternam empyreatũ sedium fælicitatem perducuntur. Hic autem purgatorii locus, vsque ad iudicii diem duntaxat extenderur, vsque ad quem terminum cuncti, quibus aliquid præteritarum macularum in viuentibus non plene absersarum eluendũ est, sufficienter pro quantiscunque commissis agere poterunt, ita vt eum iudicii dies aduenerit, nulli ibi manendũ sit, nec in æternum quisquam erit, qui ibi puniri debeat, aut possit: infernalis

Purgatorium quid & vbi sit.

nalis autem sedis dura pœnalitas æterna est. In hoc tamen adhuc intendendum est, quod quamquam eluendorum scelerum, quæ purganda sunt, vnus determinate locus assignatus sit: accidit tamen quibusdam animabus, vt in variis locis pro imperfecta crucientur satisfactione. Quod dupliciter euenire dignoscitur, primo quidem quod animæ istæ in eis locis punitiones quasdam ferant, in quibus quædam ab eis facinora acta sunt. Hoc enim satis rationi consentaneum est. Alio modo prædicta euenire queunt, vt interdum defunctorum animæ in quibusdam locis hominibus cognitis patiantur, etsi in eis nunquã iniquitatis quidquam egerint, propter hoc solum, vt ab aliquibus videri, & audiri queant quo pacto tum cognoscatur status atque his, qui cognouerint peccatorum earum fugiendorũ stimulus magnus sit, ne in talia incidant genera tormentorum: aut vt aliquibus punitæ animæ colloqui possint statum suum exponentes, atque remedia liberationis velocioris inquirant. De his multa Grego. in 4. Dialogorum. Quod vero animæ, quæ suppliciis non plene ademptorum vitiorum maculas, aut reatus quosdam pœnæ in variis locis tolerent, ex prædictis causis accedens est: regaliter tamen vnus omnibus locus præfixus est, in quorum cumque nondum exploratum in satisfactione scelerum satisfactio expleatur. De hoc autem Virgilius cum in libro sexto Aeneidos de purgatione animarum, quæ ad campos Elysios transitiuæ sunt agit, tres purgationis describit formas, scilicet in igne, in aqua, & aere. Ait enim.

Ergo exercentur pœnis, veterumque malorum
Supplicia expendunt, aliæ penduntur inanes
Suspensæ ad ventos, aliis sub gurgite vasto.
Infectum eluitur scelus, aut exuritur igni.

Scilicet quod animæ de præteritis sceleribus pœnas tolerant: sed quædam ponuntur suspensæ ad ventos, aliæ igne cremantur: aliæ autem sub aquarum profunditate sunt. Hos autem punitionis modos in animabus Augustinus catholice loquens concedit, & asserit. Ipse enim Platonem, & Virgilium nimis sequitur de his in libris de Ciuitate Dei: his tamen concessis, adhuc locum vnum præfigi oportet, qui eluendis sceleribus, purgandisque animabus præfixus sit. Hic autem intra terræ magnitudinem est, scilicet in eius grossitie, sicut incedentibus de inferni sedibus dictum est, nec quisquam alius locus purgatorius situando conuenit, nisi terræ profunditas, quoniã infernalis, atque purgatorius locus contermini sunt.

Quædam penes supra dicta.

CAPVT CV.

ADhæc autem, vt his amplius intendatur, animaduertendum est, q̃ more sacræ scripturæ omnis locus pœnalis, quo animæ corpore solutæ peccatorum pœnas luunt, infernus large appellatur. Huius nominis origo est: quoniam omnis talis locus infra nos est, vt in prælibatis explicuimus. Iste autem infernus sic generaliter sumptus quatuor habet loca, quæ sinus, vel partitiones, quædam appellatur: primus horum damnatorũ infernus, vel lacus dicitur: quoniam ibi animæ in æternum damnatæ acerbe puniuntur. Secũdus autem purgatorius locus est, in quo animæ inexpletæ satisfactionis purgatoria clementia exercitæ reliquias explent. Tertius horum sinus est puerorum Lymbus, in quo æterna cæcitate damnati sunt paruuli in originali culpa decedentes, siue à Iudæis, siue Christianis, siue quibuscunq; gentibus aut cuiuscunq; ritus originẽ traxerint. Quartus & extremus locorũ est sinus Abrahæ, qui sanctorum patrũ lymbus dicitur, quo ante Christi mortem sanctorum patrum animæ tenebãtur. Quod autem in inferno distinctiones aliquæ, aut sinus sint, apparet ex eo, quod habetur Psal. 85. cum dicitur: Liberasti animam meam ab inferno inferiori. Apparet ergo alium infernum non esse ita profundum, vt ille est, de quo se Dauid à Deo liberatum gratulatur, alioquin nulla esset infernorum collatio: collatio equidem duorum ad minus habitudo relatiua est. Amplius autem in inferno distinctionem quandam inesse locorum apparet ex eo quod Christus retulit, & habetur Lucæ decimosexto capitulo, vbi de diuite Epulone agitur, qui comedebat splendide, & de Lazaro mendico, qui simul eadem die mortui sunt: factumque est, vt moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in sinum Abrahæ. Mortuus est autem diues, & sepultus est in infernum. Eleuans aũt oculos suos cum esset in tormentis vidit Abraham à longe, & Lazarum in sinu eius, & ipse clamãs dixit: miserere mei, & mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti sui in aquam, vt refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Et dixit illi Abraam: fili recordare, quia recepisti bona in vita tua, Lazarus autem similiter mala. Nunc autem hic consolatur, tu autem cruciaris. Et postea cum aliam causam adderet, qua hoc impossibile esse probatur, ait: Et in his omnibus inter nos & vos chaos magnum firmatum est, vt hi qui velint hinc transire ad vos, non possint, nec inde huc transmeare. Apparet ergo distincta esse infernorũ loca, cũ chaos inter vtrumq; nominatum locũ Abraã esse astruxerit. Christus quoq; dixit, q̃ diues vidit Lazarum à longe, quod ad identitatem loci nõ attinet. Quod ergo inter infernalia loca distinctio aliqua sit lucide, atque solide comprobatum est. Quod tamen sit quadruplicis distinctio sinus, nondum patet: sed concessis, quæ dicta sunt, satis rationabiliter induci potest, & in eis, quę subiungẽtur amplius id agetur. Prædictæ autem inferorum quatuor portiones, sicut distinctos acceperunt situs, vt infernus damnatorum, qui primus est, in maxima profunditate locatus sit, scilicet in centro terræ. Alii autem tres sinus consequẽter ordine super eum locati sunt. Hoc autem apparet auctoritate Psalmistæ Psal. 85. cum dicitur: Domine liberasti animã meam ab inferno inferiori. Oportet ergo inferiorem poni infernum illum, de quo Dauid se à Deo liberatum refert, quod de inferno, qui est sinus Abrahæ, siue sanctorum patrum lymbus, dici nequit. Ab ipso enim Dauid nequaquam liberatus est: sed ibi cum cæteris sanctorum animabus, vsque ad Christi resurrectionem detentus est. De lymbo etiam paruulorũ intelligi nequit: quoniam Dauid circumcisus est, per circumcisionem autem in veteri testamento originalis macula tollebatur. Ad eum ergo locum Dauid ire nequit, postquam semel circumcisus est: Nec de pœnis purgatoriis agitur: ad has enim sanctum virum Dauid descendisse non asseritur, sed animam eius corpore solutam mox ad sinum Abrahæ descendisse. De inferno ergo damnatorum dicit se liberatum, non quod in eo aliquando fuerit, quia qui ibi semel est, nunquam inde exire valet: sed quia ne illuc descenderet à Deo factum est, quod liberatio vocatur. In hoc autem inferno damnatorum pœnalis acerbitas æterna est: vnde animæ, quę semel tartareis illis sedibus puniendæ mancipatæ sunt, exire postea in æternum nequeunt. Sic enim confitetur sacra scriptura. In inferno nulla est redemptio. Iste enim damnatorum infernalis locus ab origine mundi consistit. Sic enim Christus Matthæ. 25. c: Ite maledicti patris mei in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis eius ab origine mundi. In hoc etiam damnatorum loco ab origine mundi semper aliqui fuerunt, qui punirentur, scilicet diaboli, qui confestim, vt creati sunt peccauerunt, atque tartareis illis sedibus positi sunt. Deinde vero discurrentibus temporum primordiis hominum quoq; animæ in eo loco puniendæ mancipatæ sunt: quorum primus fuit Cain primogenitus Adæ, hunc enim Augu. in 14. & 15. de Ciuitate Dei refert, quod ciuitatis diaboli caput extiterit. Hæc autem peruersa ciuitas exitum suum in pœnis inferorum habet. Ex eo autem tempore miserarum animarum supplicia in gehenna manent, atque in æternum manebunt.

Inferni generaliter sumptus habet quatuor loca.

De secunda purgatoria sede inferni.

CAPVT CVI.

QVATVOR autem prædictorum sinuum, aut portionum inferni generaliter dicti supra distinctorum secũda purgatoria sedes est, quæ ad hoc data est, vt animæ, quæ culparum suarum pœnas dum in vita fuerunt non expleuerunt plene suscipiant. Hic autem locus super infernum damnatorum est, in quo pœnarum multiplicitas est, sed præcipua in igne est. Hic enim locus dæmones nullos habet: qui ibi pœnas nequitiæ suæ habeant, aut purgandas animas torqueant. quin potius nec permittit Deus, vt animabus igne purgatorio punitis assistant, cum puniuntur, vt in præcedentibus declaratum est. Hic autem purgatoriarum pœnarum locus ab origine mundi, sicut inferni sedes conditus est, atque in eo positus; ibi tamen ab origine mundi, qui pœnas illas toleraret, nemo fuit: sicut de inferno dictum est, nam in inferno damnatorum

A

natorum ab origine constituti sæculi dæmones pro iniquitate sua maxima cruciantur. In loco autem purgatoriorum supplicium dæmones nulli sunt, quoniam dæmonum supplicia æterna sunt: pœnæ autem purgatorii loci aliquo tempore finiuntur. Animæ quoque hominum ibi nullæ esse potuerunt ab orbe condito: nam à conditione orbis vsque ad mortem primi hominis, s. Abel anni multi fluxerunt sicut refert Methodius martyr in libro de Chiliadibus, i. de sæculo per millenarios computato. Toto autem hoc tempore nullis pœnis purgatoriis mancipatus fuit. De Abel vero dubium est an cum anima eius corpore soluta fuit, purgatoria petiisset loca, in quibus alicuius saltem leuis peccati inexpletam compleret satisfactionem: an mox ad sanctorum patrum euolasset sinum. Hoc tñ secundum certius, verisimiliusque est: quoniam etsi quicquam viuens peccauerit, pœna martyrii vniuersa deleret peccata, sicut in aliis martyribus cõfitemur: præsertim cum de eo Saluator noster testimoniũ perhibeat, quod iustorum primus fuit, vt patet Matth. 23. cap. In hoc autem animaduertendum est: quis fuerit status, aut cõditio morientium ab origine sæculi. In prima enim ætate orbis conditi, quæ cum orbe nouiter condito inchoans vsque ad diluuium protenditur, anni fuerunt duo millia ducenti quinquaginta

Pœna martyrii satisfacit pro omnibus peccatis.

B

duo, secundum computationem translationis septuaginta interpretum, & secundum Hebraicam veritatem, atque Bibliæ nostræ literam mille sexcentis quinquaginta quatuor annis mansit: vt ait Augustinus de Ciuitate Dei lib 15. In hac morientium conditio hæc fuit, scilicet, quod qui decedebãt, aut antequam ad annos discretionis, & liberi arbitrii peruenirent vsum, decedebant, aut cum iam peruenissent: si ante vsũ liberi arbitrii & discretionem decederent, non erat in eis aliqua actualis culpa, quæ eos inferni damnatorum dignos efficeret, sed in eis solum originalis erat macula, in qua nascebãtur. Ad vitam autem æternam hac macula deformati introduci non poterant: sed ad vnum de quatuor locis inferorum enarratorum ire necesse erat. Non quidem ad damnatorum infernum, vt prælibatum est, nec ad purgatoriorum suppliciorum loca, quoniam ad hæc nullus, nisi qui iam rationis cõpos actualiter deliquerat, & de commissis dolens incompletam satisfactionem egerat, ducebatur. Manebant ergo duo loca, scilicet sinus sanctorum patrum, & puerorum lymbus: s. qui originali macula decederent, ad puerorum lymbum eos ferri necesse erat, qui cæcitatis magnæ locus est, in quo etsi pœnæ dolorum nullæ sint, est tamen perpetua tristitia de carentia diuinæ visionis, per quam est beatitudo. Si autem ab originali macula absoluti erant, sinum Abrahæ, qui alio nomine sanctorum patrum lymbus dicitur, petebant: in quo vsque ad Christi passionem nulla pœna exerciti permanebãt.

C

In hoc tamen considerandum est, quosdam voluisse in prima ætate peccatum originale: in nullo deleri potuisse, donec ad annos discretionis homo peruenisset: tunc vero per primum actum bonum, quem in Deum dirigeret, siue sacrificii, vel alterius cæremoniæ, aut saltẽ amoris intrinseci macula illa abstergeretur. Quo pacto quicunque paruuli in prima ætate sæculi defecissent, necesse erat in æternum esse damnatos, quoniam originali macula carere non potuerunt: quod satis graue est, vt aliquod tempus Deus hominibus sine salutis remedio dederit: quod ad Dei bonitatẽ forassis satis dissonat. Aliis autem videtur, quod in hac ætate per sacrificia, & oblationes adimeretur originalis macula: quod si ad eos, in quibus macula deleri debet, referre volueris, grauius est, quam id, quod dictum à primis est. Aliis autem placet, quod in paruulis remitteretur culpa originalis per fidem parentum, sicut paruulis baptizatis in fide parentum baptismus confert, maioribus autem sacrificia ad deletionem culpæ proficiebant. De hoc Magister sententiarum in quarto distinctione prima: & ibidem Gregor. ait, quod apud nos valet aqua baptismi, hoc valet apud veteres, vel pro paruulis sola fides, vel pro maioribus virtus sacrificiorum. Hæc autem vltima positio iustior est, magisque bonitati Dei consentanea, quod sic intelligendum est, s. si paruuli in illa ætate nascerẽtur à parentibus fidelibus, sc. Deum verum colentibus, & credentibus ea, quæ solum in vniuersali, & à natura suscipienda sunt, scilicet, quod Deus est, & in se credentibus, atque spirantibus remunerator sit, iuxta Apostolum ad Hebræos capitulo. 11. Mox vt nascebantur pueri, ab originali culpa lauabantur: quia fides parentum

Originalis culpa deletio multiplex.

cum iam esset, non expectabat vlteriora tempora, in quibus haberet efficaciam, sed eam immediate habebant. Quo dato impossibile erat aliquem de paruulis natis in prima ætate à fidelibus parentibus, Deumque colentibus, si ante tempus discretionis, & vsus liberi arbitrii moreretur, periisse æternaliter, quoniam mox vt nascebantur liberati erant ab originali culpa. In quo melius cum eis agebatur quam cũ paruulis natis tempore datæ circumcisionis. Nam si ante octauum diem pueri Hebræorum eo tempore, quo circumcisio erat, morerentur, culpa originalis in eis remitti non poterat cum per circumcisionem, quæ in die octauo conferebatur abstergendum erat. Nec enim circuncisio præueniri poterat, vt ante octauum diem fieret: quamquam quidam hoc senserint: quod videtur tenere Magister sententiarum in quarto, in fine primæ distinctionis. De hoc magis diximus super Genesim in capitulo decimo septimo. Ex hoc autem alterum accidebat, scilicet, quod in prima ætate, si aliqui paruuli ante annos discretionis mortui sunt de linea filiorum Cain, illi æternaliter perierunt, aut rarissimi saluari potuerunt. Cuius causa est, quoniam per lineam Cain incepit, & tendebatur ciuitas diaboli, vt ait Augustinus libro decimoquinto de Ciuitate Dei. & omnes fere illi mali viri erant Deo non adhærentes, atque infideles, filii ergo eorum ex ipsorum fide nullum consequi poterant emolumentum, cum illa nulla foret: aut si aliqui eorum boni erant, & fideles rarissimi fuere. In linea autem Seth filii Adæ, quæ fuit secunda linea generationis in prima ætate à contrario accidere necesse fuit, cum omnes fere viri boni essent, atque Deo fideles, quod sacra scriptura de eis testatur vocans filios Cain filios hominum, & filios Seth filios Dei, vt patet Geneseos sexto capitulo, cũ dicitur Ingressi sunt filii Dei ad filias hominum, scilicet, filii Seth ad filias de stirpe Cain. Cum autem aliquis à patre fideli natus non fuerat, ita vt abstergenda originali macula parentum fides minime profecisset, ab eo liberari non poterat, quousque discretionis tempora, & liberi arbitrii attigisset vsum. Et hoc est, quod dicit Gregorius, scilicet quod in parentibus proficiebat virtus sacrificiorum, scilicet, quod ad hoc tolleretur macula originalis in parentibus erat virtus sacrificiorũ Quod intelligendum est, quando aliquis effectus parens, scilicet ætatis maioris, & nondum fuisset in eo deleta macula originalis, deleretur per sacrificia. Dicitur autem de sacrificiis non quidem quod non esset alius modus delendi hanc maculam in adultis illius ætatis, nisi per sacrificia. Nam & per omnes alios actus cæremoniales oblationis cuiusque, & laudis diuinæ, & orationum vel ieiuniorum, aut quarumcũque cæremoniarum in Deum trahentium. De sacrificiis tamen dicitur, quoniam nihil magis erat in omnibus actibus latriæ deitatis expressiuum, aut significatiuum, quod offerens crederet esse aliquam deitatem, quam offerre sacrificia: & ob hoc ea Deus magis sibi accepta dicebat, quam reliqua in statu veteris testamenti. Et non solum per actus quoscunque cæremoniales in Deum culpa originalis in adultis delebatur, sed etiam per quemcunque actum in charitate: quod apparet, quia per quemcunque actum charitatis mortalia peccata delentur, & efficitur homo gratus Deo, sed nemo gratus Deo esse potest, qui ad mortem æternã obligatus est: quoniã qui Deo grati sunt, ei sunt vniti, dicente Apostolo secunda ad Cor. ca. 6. Qui diligit Deum, vnus spiritus est cum eo: sed partibus Dei, aut vnitis Deo debetur æterna fælicitas: ergo necesse erat, quod per primum actum charitatis tolleretur originalis culpa. Quo fit, vt quando primo aliquis de commissis peccatis doleret, aut quando veniens ad adultam, s. discretionis ætatem, opus aliquod in charitate faceret, nulla actuali culpa præcedẽte peccati originalis macula tolleretur. Primũ patet, quoniam contritio de cõmissis remissionem peccatorũ operatur: remissio autem per gratiam fit, sine qua collata peccata aboliti impossibile est, cũ ipsa sit formaliter redemptiua peccatorum, vt dicit S. Tho. super tertium Sententiarum distin. 20. Deus autem solum efficienter culpam delet, passio vero Christi promeritorie. Sed gratia cum nulla culpa stat: ergo impossibile est in eo, qui de commissis tunc conterebatur, originalem manere culpam. Secundum patet, sci. quod si quis ad ætatem discretionis perueniens, nulla pcedente in eo culpa actuali aliquem actum bonum in charitate ageret, s. dirigendo in Deum, necesse erat in eo deleri originalem culpam.

D

E

F

Nam

Nam hunc operantem aliquid dirigendo in Deum, in quo nulla actualis macula præcessisset, necesse erat esse in charitate. Charitas autem nulla culpa, aut macula, vel reatus æternæ mortis stare potest: ergo in eo deleretur. Alioquin daretur, quod aliquis posset tota vita in charitate manens, & secundum eam operans, atque decedens, æterna damnari morte: quod prorsus impossibile est: igitur impossibile est in charitate existentem habere maculam originalem, quia illa manente sumus filii iræ, & vasa mortis obligati ad mortem æternam, patet ergo quid de paruulorum statu dicendum sit, qui ante vsum liberi arbitrii in prima ætate decedebant.

Lex naturæ & præcepta eius

Quadam ad supradicta.

CAPVT CVII.

NVNC vero dicendum est, si illi, qui in hac prima nascentis sæculi ætate decedebant, erant prouecti ad vsum discretionis, & ætatem aliqualiter adultam. Pro quo considerandum est, quod eo tempore hominibus nulla à Deo præcepta vitæ regulatiua tradita erant, nec obligabantur ad aliquem specialem modum viuendi aut colendi Deum, sed in lege naturæ viuebant, sc. quod nullam aliam legem regulatiuam habebant nisi eam, quam natura eis tribuerat. Vocatur autem natura ipsa conditio speciei humanæ. est namque homo secundum speciem suam intellectum habens, qui in practicũ, speculatiuumque distinguitur. In practico autem sunt ea, quæ directioni agendorum proficiunt. Sicut ergo nobis intellectũ habere naturale est, ita & propositiones, quæ in intellectu nostro sunt nullo docente, sed ipsa determinante natura ex principiis rationis practicæ naturalia sunt: & homines inquantum per ea diriguntur, dicuntur viuere per legem naturæ, quoniam præceptum lex est. Præcepta ergo agendi, quę naturaliter insunt, naturalis lex appellantur. De hac lege loquitur Apostolus ad Rom. ca. 2. dicens: Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt faciunt, eiusmodi legem non habentes ipsi sunt sibi lex: qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis testimonium reddente illis conscientia ipsorum, & inter se inuicem cogitationum causantiũ aut etiam defendentium. Istis ergo lex naturæ est vt generaliter, & satis vere dixerimus, quidquid conscientia totaliter faciendum, aut vetandum dicit. Ideo quisquis agit contra conscientiam, peccat, dicente Apostolo ad Rom. 14. Omne quod non est ex fide, est peccatum, i. quidquid est contra id, quod homo credit esse bonum, est peccatum. Et principaliter, atq; magis expresse homines in hac lege naturæ obligabantur ad decem præcepta decalogi, quæ postea Deus dedit Israelitis in monte Sinai: vt patet Exod. 20. capit. In hoc autem tempore primæ ætatis idola nulla fuisse referuntur: quoniam homines recenter in memoria habebant seculum creatum fuisse à Deo, & illum esse verum Deum: sed in secunda ætate idolorum cultus cæpit exordium. Colebant autem tunc homines Deum, sed ad nullum modum cultus specialiter obligati erant, cum nulla lex determinãs præcessit, sed aut in sacrificiis sic vel aliter factis vel orationibus, vel ieiuniis, aut diuinis laudibus, vel quibuscunque actibus in hunc modum. In his enim si originalis culpa deleta non fuisset ex fide parentum in paruulis, quando ad adultam ætatem peruenirent, scilicet in qua vsum liberi arbitrii, & aliquantæ discretionis haberẽt, in primo actu facto in charitate directo in Deum remittebatur reatus, & conferebatur gratia, sicut tempore datæ circuncisionis in veteri testamento per ipsam circumcisionem fiebat, & nunc in nouo testamento per baptismũ efficitur. Tales autem quandocunque post hoc morerentur, in originali macula decedere non poterant, nec damnari in æterna tenebra lymbi puerorum. De his ergo dicendum est, quod aut in peccatis actualibus mortalibus diem claudebant extremum vltimate impænitentes, aut in charitate, & de commissis dolentes decedebant, siue in innocentia post remissionem originalis culpæ ante aliquam actualem culpam. Si vero peccatis mortalibus grauatus, & impænitens eo tempore quis deceSSisset infernalibus incendiis mancipabatur, sicut nunc in statu noui testamenti fit, & fiebat in veteri. Si autem quis peccasset, & in charitate decedens de eis doleret, remittebantur ei: nam sicut nunc per contritionem cum proposito confitendi, & obediendi ecclesiæ in satisfactione peccatorũ tolluntur reatus: ita & tunc, & ab origine creati sæculi in quacũque gente hoc obtinuit, vt sola cõtritione peccamina deleren tur. Vnde etiamsi quis eo tempore tota vita idola coluisset, aut aliis se facinoribus, & flagitiis immiscuisset, mox vt de eis doleret, remissa erant, dicente Ezechiele: Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, omnium iniquitatum eius quas operatus est, nõ memorabor. c. 18. Aequalem enim vigorem contritio omni tempore habet. In his autem, qui de peccatis dolentes in prima ætate decedebãt, distinguendum est: quia aut peccaminum suorum satisfactionem viuentes expleuerant, aut nequaquam. Si vero compleuissent, animæ à corporibus solutæ mox in lymbum sanctorum patrum, qui sinus Abrahæ dicitur, descendebant: vbi vsque ad Christi passionem permanẽt, nullam pœnam sentientes. Si vero plenam de commissis satisfactionem non egissent, ad purgatoria loca ferebantur, vbi tamdiu manebant, quousque perfectam satisfactionem implerent. Si autem aliquos de punitis in purgatoria clementia ante Christi passionem explere peccatorũ debita supplicia contingeret, transferebãtur in sinum Abrahæ: nam expletis suppliciis debitis nulli in purgatorio loco, qui pœnalis est, manẽdum erat. Deinde autem in lymbo sanctorum hæ animæ manebant expectantes Saluatoris passionem, ante quam ad vitam æternam nemo pertingere potuit.

Lex naturæ obligat ad decem præcepta.

Idola cœperũt in secunda ætate

De decedentibus in secunda ætate.

CAPVT CVIII.

CVM de conditione decedentium in prima ætate dictum sit, nunc ad eos, qui in secunda ætate vitam clausere transeundum est. In secunda ætate iam puerilis, & præcedentis sæculi, quæ totum tempus continet à diluuio facto vsque ad tempus, quo Abraham egressus de Mesopotamia venit in terram Chanaam, & accepit circumcisionem anno vitæ suæ 99. vt patet Gen. 17. c. fluxerunt anni trecentioctogintaocto, vt patet computando annos generationum singularium à tempore diluuii vsque ad natiuitatem Abrahæ, quæ omnia habentur Genes. 11. cap. & his supperaddendo annos nonaginta nouem, quos egerat Abraham cum circumcidit carnem præputii sui. In hoc autem toto tempore fuit eadem conditio decedentium, quæ fuit in eis, qui ante diluuium decesserunt: & eædem distinctiones de illis habendæ sunt, vt de prioribus. In hoc autem differt, quod in tota prima sæculi ætate idola nulla fuisse referuntur. In tempore autem post diluuium vsque ad datam circumcisionem Abrahæ multæ gentes idola coluisse leguntur. Obligatio autem nulla magis tunc, aut determinatio ad cultum diuinum, aut lex data erat quam in prima sæculi ætate, sed adhuc sola lex naturæ in hominibus permanebat. Totum autem tempus, quod ab Abrahæ circumcisione vsque ad legem datam Iudæis in monte Sinai fluxit quadringentorum, & sex annorum est, vt apparet latissime ex computatione, quam fecimus Genes. 15. & Exod. 12. ca. In hoc autem tempore differens modus fuit morientium, quantum ad statum animarum à corpore solutarum, quam in aliis temporibus. Nam tunc Iudæi descendentes de genere Abrahæ ab originali macula, & reatu sola circumcisione liberabantur, quia quanquam à principio hominibus salus ab originali reatu per parentum fidem esset: quia Deus iam dederat speciale præceptum Abrahæ, & semini eius, erat ablatum in eis istud remedium, & sola circuncisione saluandi erant, quod ad viros extenditur, quibus inerat sexus potẽs recipere circumcisionem. In fœminis autem nihil tale fiebat, sed per ipsum parentum fidem saluabantur, sicut dicit Gregorius. & habetur quarto Sententiarum distinct. prima. Ideo si aliqui Iudæorum non circumcisi ad adultam ætatem peruenirent, in qua aliquas cæremonias sacrificiorum aut alterius generis facerent in Deum dirigentes, aut eum diligerent non tolleretur peccatum originale, quousque circumciderẽtur. Sicut si quis à Christianis parentibus ortus sciens se non baptizatum, & ad ætatem adultam iam prouectus non se faceret baptizari. Ideo si de Iudæis decedentibus agatur à tempore datæ circumcisionis vsque ad datam legem Moysi, dicendum est, quod aut isti moriebantur antè circumcisionem vel post. Si enim ante circumcisionem morerentur, æternaliter damnabantur ad lymbum paruulorum. Si vero post tempus circũcisionis factæ morerentur, aut in peccato mortali

A

tali impœnitens decedebat, aut in charitate, & de commissis dolens moriebatur. Si enim decederet impœnitens, infernis sedibus mancipabatur. Sic enim & nunc qui charitate priuatus moritur, mox infernali incendio detruditur, semperque hęc lex communis extitit. Si autem decedens in charitate decederet, aut aliquando actualiter peccauerat, aut non. Si enim innocens foret, scilicet, vt post deletam originalem culpam nunquam quidquam mortale commisisset in sinum Abrahæ, qui lymbus patrum dicitur, deducebatur. Si vero aliquando mortale commisisset, nunc tamen in charitate decederet, aut de commissis debitam satisfactionem expleuerat, aut nequaquam. Si expleuisset, identidem in sinum Abrahæ ducebatur. Si vero inexpleta foret, tamdiu purgatoriis detinebatur incendiis, quousque inexpletam compleuisset sarcinularum remissionem. Cum autem plena facta foret in pœnalitatibus solutio, si ante mortem Christi hoc accidisset, ad lymbum patrum reducebatur, vt ibi vsque ad Christi mortem expectans redemptionem maneret.

De circumcisione penis gentiles.

CAPVT CIX.

B

CVM autem de his, qui de genere Abrahæ circumcisionem susceperunt dictum sit. de gentilibus, qui eo tempore, sc. à circumcisione data vsque ad dationem legis fuerũt dicendum est. De quibus hoc primo constat, quod non tenebantur ad circumcisionem: nam circumcisio Abrahæ & semini eius tradita & iniuncta est, vt habetur Genes. 17. ca. cum dicitur: Dixit Deus ad Abraham, tu custodies pactum meum semen tuum post te, & in generationibus suis. Hoc est pactum, quod obseruabitis inter me & vos & semen tuum post te circuncidetur ex vobis omne masculinum, & circuncidetis carnem præputii vestri, vt sit signum fœderis inter me & vos. Gentiles ergo ad hanc circuncisionem datam non obligebantur: quoniam non fuit intentio legislatoris eos obligare cum ade os lex data non sit. Si tamẽ aliqui de gentilibus ad circuncisionem transirent per eam delebantur in eis peccata, scilicet, originalis macula, sicut in Iudæis accidebat. Ideo aut gentiles illius temporis circuncidebantur, aut non: si circuncid erentur: dicendum est de eis penitus, sicut de Iudæis, quia in nullo differebant. Si autem non circuncid erentur, aut decedebant antequam peruenirent ad vsum liberi arbitrii, & ætatem alicuius discretionis, aut non. Si ante vsum discretionis, aut erat ademptus originalis culpæ reatus, aut si non erat ademptus per fidem parentum, vt in præcedentibus declaratum est, ad puerorum lymbũ originali depressi macula, in æternum damnati ferebantur. Si autem ademptus reatus foret, ad sinum Abrahæ inter sanctos patres descendebant. Si vero postquam discretionis attigissent ætatem morerentur, aut in mortali decedebant culpa, aut nequaquam. Si vero mortalibus depressi decedebant, in æternum gehennalibus incendiis mancipandi erant. Si autem vitio mortali carentes decederent, aut antequã actualiter peccauerunt, aut quidquam commiserunt mortiferum. Si autẽ nunquam peccauissent, ad sinum sanctorum patrum ferebãtur. Si vero aliqua eis mortifera labes contracta foret, aut de ea plene satisfactum in pœnalitatibus erat, aut non: si satisfactum foret, ad sinum sanctorum patrum descendebat huiusmodi. Si vero nondum futura satisfactio impleta esset, tãdiu in purgatorio detinebatur, quousque ad nouissimum quadrantem persolutum foret. Cum autem hæc impleta esset, si ante Christi mortem hoc accideret, ad lymbum sanctorum patrum transferendus erat. Prædicta probantur: nam gentiles qa ad susciendã circuncisionẽ obligati non erant saluari poterãt ea nõ susceptа: iõ si decederent in innocentia s. abolita originali macula, ante oẽm contractam culpã, aut de peccatis suis dolentes plena pcedente satisfactione, necesse erat, vt saluarentur sanctorum patrum lymbum petentes, nec poterant gehennæ incendiis mancipari. Quo susceptо inquiretur, quem locũ isti decedentes petebant: dici nequit, quod isti vita defuncti æternæ fælicitatis peterent sedes, nemo namque vitam æternam adipisci potuit, quousque Christus redemptionis nostræ precium soluit. Identidem autem dici nequit, sic decedẽtes puerorum lymbũ petere. quoniam illi duntaxat illic manent, qui originali solum culpa grauati decesserunt: hi autem quoniam hanc maculam iam deposuerant, lymbo puerorum teneri nequibant. Amplius autem nec dici poterit hos apud purgatorias manere sedes. Nam purgatoria clementia illis solis est, qui de commissis dolentes inexpleta tamen pœnitentia decesserunt. qui tamen innocẽs mortuus est: aut de commissis plena iam satisfactione, nihil pro quo puniendus sit, habet: apud purgatorias ergo sedes nequaquam manebit. Manet ergo dumtaxat sinus Abrahæ qui est locus sanctorum patrum, in quo taliter decedentes debeant permanere. Ex prædictis ergo inductum patet quod gentiles, qui à tempore datæ circumcisionis vsque ad datam legem in monte Sinai decesserunt, si innocentes, aut de commissis plena habita satisfactione defuncti sunt, sinum Abrahæ, qui est locus sanctorum patrum petebant.

Gentiles non tenebantur ad circumcisionẽ.

Gentiles saluari poterant absque circumcisione.

Qui ex gentilibus ad purgatorii loca tendebant.

CAPVT CX.

SI VERO gentilium quispiam completa nondum satisfactione, sed de peccatis dolens, & ex parte satisfacto decessisset, purgatoria clementia in sedibus purgatoriis exercendus erat: quod apparet. Nõ enim hic gehennalibus suppliciis mancipandus erat, cum de commissis doluisset, identidem quoniam hoc susceptо nihil differret aliquem impœnitẽtem vltimate mori, aut de vniuersis dolendo sceleribus, quod falsum liquet. Amplius autem perennitatem fælicitatis hunc assequi non contingebat, quoniam ante Saluatoris passionem nemini hoc contingens fuit. Præter hoc, quia qui in vitæ æternæ fælicitate susciendi sunt, ab omnibus maculis, & reatibus absoluti esse debent, qui vero aliquam pœnæ particulam explendam habent, nondum ab omnibus reatibus absoluti sunt: ergo ad vitam æternam non admittuntur. Idem tidem autem dici nequit hos in puerorum lymbo locandos, quoniam hic locus eis solis debetur, qui macula originali depressi decesserunt. Qui vero de commissis dolentes aliquali præmissa satisfactione, etsi non plene decesserunt, culpa originali non grauantur, ad lymbũ ergo puerorũ deficientes non tendunt. Ad sinum quoque Abrahæ huiusmodi decedentes tendere nequeunt, ibi quippe soli detinentur, qui iusti vsquequaque sunt, nihil eluendum suppliciis habentes. Hi autem aliquid adhuc flammis exurendum habent, quia nondum plene satisfecerũt. manet ergo eis dũtaxat purgatorius locus vbi vsque ad pœnarum persolutionem clementer exercendi sunt. Gentilis ergo, qui de commissis dolens nondum plena satisfactione decedebat, ad purgatorias necessario tendebat sedes. Amplius autem necesse erat, vt cum gentilis qui ob inexpletam satisfactionem purgatoria adierat loca decedens, cum ibidem quod viuenti defuerat expleuerit, ad sinum Abrahæ transferatur quod apparet. Hunc enim qui semel purgatoria clementia exercitus est ad gehennæ cruciatus transferri est impossibile, cum à purgationis loco ad pœnalitatem acerbam gehennæ minime transeatur: Ad lymbum quoque puerorum à purgatoriis sedibus transmigrare impossibile est: quoniam in lymbo puerorum illos duntaxat puniri constat, quos originalis culpa grauat, in purgatoriis vero sedibus actualium culparum inexpleta completur satisfactio. Ab vno ergo in alterum transitus impossibilis est. Præter hæc autem à minori pœna in maiorem transitus nunquã fit, sed è cõtrario: pœnæ tñ purgatoriæ minores sunt damnis lymbi puerorum qñin lymbo puerorũ manere, æternũ malum est. Purgatoris aũt implicari pœnis temporale malũ est, à purgatoriis ergo locis in locũ lymbi transitus nullus fit: Amplius autem q purgatorium ignẽ egreditur, omniũ facinorũ suorũ pœnas eluit. pœnæ aũt peccatis correspondent. Qui ergo ignem iam exit purgatorium, gehennalia incendia aut puerorum lymbum amplius non sustinebit: vterque enim pœnalis locus est quanquam variè. Hic quoque purgatorio iam liberatus igne, paradisi fælicitatem assequi non poterat: nam æternæ vitæ iaqua vsque ad Saluatoris mortem cunctis concluſa mansit. Restat ergo solus Abrahæ sinus de receptaculis animarum corpore solutarum. Apparet ergo animas gentilium, quæ purgatoria clementia præteritarum macularum penitus exsoluissent cruciatus, in sinum Abrahæ mox transferendas esse.

(:)

Quibus debeatur puerorum lymbus

Gentiles ex purgatorio in sinum Abrahæ; quãdo, & admittipoterant.

Pœna purgatoria minores sunt damnis lymbi.

A

De lege data in monte Sinai.

CAPVT CXI.

TEMPVS autem à lege data in monte Sinai Iudæis eundem per omnia videtur habere modum: quantum ad conditionem decedentium, qui tempore datæ circumcisionis, scilicet, ex quo data est vsque ad legem datam. Quod primo in gentilibus apparet, ipsi quippe nullam data lege maiorem obligationem, quam ante habuerunt: nam sicut ad circumcisionem obligatos eos nullatenus esse probauimus, ita & de lege data conformiter dicendum est. Nam circumcisio est ianua ad totum vetus testamentum, & ea suscepta obligatur quis ad veteris testamenti cæremonias vniuersaliter, vt patet ad Galat. c. 5. cum dicitur: ego Paulus testificor omni homini circumcidenti se, quod debitor sit vniuersæ legis faciendæ. Sicut ergo nemo Christianus esse valet, nisi baptismate dilutus sit, ita nemo ad legem obligatus erit, aut intrare poterit, nisi caro præputii eius circumcisa fuerit. Gentibus autem ad circumcisionem obligatio nulla erat, ergo nec ad legem. Amplius autem hoc patet, quoniam lex neminem obligat nisi eos, quibus data est. Lex autem data in monte Sinai solis Iudæis imposita est: quod apparet Exod. 19. vbi Deus blanditiis quibusdam collatorum beneficiorum Iudæis suadet, vt eius legem suscipiant, cum ait: Vos ipsi vidistis, quid fecerim Ægyptiis, & quomodo portauerim vos super alas aquilarum, & assumpserim mihi. Si ergo audieritis vocem meam, & custodieritis præceptum meum, eritis mihi in peculiis de cunctis populis terræ: Mea enim est omnis terra, & vos eritis mihi in regnum sacerdotale, & gens sancta. Et postea sequitur quomodo populus consensit accipere legem, cum dicitur: Respondens omnis populus simul ait: cuncta, quæ locutus est Dominus, faciemus. Ecce ergo qualiter speciali consensu eorum lex data est, & si eam recipere recusarent, Deus eam non dedisset. Ad gentiles autem hoc factum non est, quia nec ipsi suscipere consenserunt, nec Deus aliquos populos consuluit an legem ab eo suscipere vellent: Ad obseruandam ergo hanc legem, nemo nisi Israelitæ tenebantur. Præcise ergo gentiles, qui tempore datæ legis erant, ad obseruationem legis naturæ tenebantur. Gentilibus autem ab hoc tempore vsque ad Christi mortem, & Euangelii publicationem, idem status mansit, nec quicquam obligationis acquisitum est. Ideo dicendum est, quod si quis gentilium ante ætatem discretionis decederet: si fide parentum originalis culpa ei obolita nequaquam foret: aut ad ætatem aliquam discretionis peruenies in ea duntaxat originali labe maneret ad puerorum lymbum tendebat; quod apparet. Nam ad lymbum sanctorum patrum huiusmodi anima ferri nequibat, quoniam ille iustorum locus erat, sicut nunc amænitas paradisi. Decedentes autem in originali macula iusti non erant: ad eum ergo locum non descendebant. Amplius vero paradisi fœlicitatem ij adipisci nequibant, quoniam hic locus nulli aut iusto, aut iniquo ante Saluatoris mortem reseratus est. Præter hoc quoniam eorum hic solum locus est, qui omni labe mundi, & omni reatu pœnarum absoluti sunt. Qui autem originali macula inficiuntur, vtrumque horum habent, paradisi ergo fœlicitatem non attingebant. Identidem autem purgatoriis sedibus immorari non poterant, quoniam hic locus eorum est, qui de commissis dolentes satisfactionem inexpletam habent, qui tamē originali macula decedentes grauantur, in peccato mortali obeunt, nec de contractis dolent, aut culpa in eis deleta est, purgatorias sedes nequaquam adibunt. Nec quidem in gehennalibus suppliciis huiusmodi decedentes detruduntur: quoniam solum illi supplicia patiuntur gehennæ, qui in mortalibus decedentes in patratis nequaquam doluerunt. Qui vero sola originali tenentur labe, & nulla adhuc actualia facinora commiserunt, gehennalibus nequaquam cruciatibus adigendi sunt. Solum ergo lymbus puerorum manet de locis animarum corpore solutarum: ad hunc ergo ibant. Generaliter ergo diffinitum sit, quod Gentiles ab exordio orbis conditi, si dicere voluerimus, aut à tempore circumcisionis datæ, vt proprius dicamus ante vsum liberi arbitrii in culpa originali decedentes, aut si peruenientes ad vsum liberi arbitrii, & aliquantæ discretionis in ea duntaxat morerentur, ad lymbum puerorum descendebant ibi in æternum mansuri. Generaliter quoque diffinitum sit, Gentiles, siue ab initio creati orbis, siue à circumcisione data ante vsum liberi arbitrii deleta originali culpa decedentes, aut ad ætatem discretionis peruenientes, & in innocentia deleta originali macula obeuntes, vel de patratis sceleribus plena satisfactione præmissa ad sinum sanctorum patrum vsque ad Christi mortem descendebant permansuri. Hoc autem necessarium patet. Nam sic decedentes gehennalibus suppliciis teneri non poterant. Illi enim duntaxat his tenentur malis, qui de patratis impœnitentes decedunt. In his autem nulla mortalis macula fuit, aut si fuit, prorsus quātum ad culpam, & omnem pœnæ reatum deleta est. Hi ergo gehennalibus non manebunt locis: nec rursus paradisi fœlicitatem assequi possunt: quia hoc nulli ante mortem redemptoris datum est. Nec hi quoque purgatorias petebant sedes. Hic enim locus eorum est, qui cum de actualibus mortalibus doluerint, plenam eorum viuentes satisfactionem non egerunt. Hi tamen aut nequaquam de actualibus quippiam habuerunt, aut de eis prorsus satisfactionem expleuerunt, ergo purgatoria non exurentur flamma.

Ad lymbum quoque puerorum his descendendum nequaquam est: quoniam hi, qui originali labe infecti decesserunt tenentur duntaxat. Hi autem dum viuerent huiusmodi deposuerunt maculam. Eis ergo solum sinus Abrahæ de omnibus animarum receptaculis manet.

B

Lex gentilium quæ ad ista vsq; tempora obseruata est

C

Quibus conscriptus sit purgatorius locus

Gentiles qui morie bantur ante vsum liberi

D

Arbitrii peruersi lymbo pœnæ damnati sunt.

E

Quædam prius prædicta.

CAPVT CXII.

REPETENTIBVS ergo nobis eandem conclusionem dicendum est, quod si Gentilis ab orbe condito, vsque ad mortem Saluatoris deposita originali labe innocens moreretur, aut de commissis plena satisfactione præmissa, sinum Abrahæ, qui lymbus sanctorum patrum dicitur, petebat. Si vero quisquam gentilium ab orbe incipiente vsque ad Christi mortem, de commissis sceleribus impœnitens decederet, gehennalibus incendiis in æternum mancipabatur. Hoc autem omni ætati, genti, & sexui, & professioni vniuersale est. Nihil enim ad hoc differt, an de Christianis, aut Iudæis, Sarracenis, aut quibuscunque gentibus decedens fuerit. Si autem aliquis de Gentilibus toto hoc tempore, scilicet, vsque ad Christi mortem de commissis peccatis plena præmissa satisfactione decederet, ad lymbum Abrahæ descendebat, vt patet ex rationibus supra assignatis. Si vero quispiam de Gentilitate de patratis sibi quotcunque sceleribus dolens moreretur, satisfactione nondum finita, aut non cœpta, solo dolore vero de commissis præcedente, toto hoc tempore, necesse erat, vt ad purgatorias descenderet sedes tamdiu ibi puniendus, quousque ad nouissimum quadrantem debitas exsoluerit pœnas. His vero persolutis ad lymbum sanctorum, scilicet, ad sinum Abrahæ transferri necesse erat. Ad inferni quippe cruciatus descendere non debebat: nec ad puerorum lymbum, nec sinum Abrahæ, nec paradisi amænitatem conscendere poterat ex rationibus supra assignatis in hoc casu. Cum vero satisfactio vsque ad vnguem finita foret ad sinum Abrahæ transitus erat vsque ad redemptoris mortem.

Sinus Abrahæ lymbus sanctorum patrum appellatur.

F

Quæ differentia fuerit inter Iudæos, qui ante legem datam post circumcisionem impositam erant, & eos, qui post legislationem vsque ad Christi mortem extiterunt.

CAPVT CXIII.

NVNC vero de Iudæis dicendum est, cum de Gentilibus egerimus: in quibus hoc diffiniendum est, paruam inesse differentiam eis, qui sub data lege fuerunt vsque ad CHRISTI mortem ab eis, qui fuerunt à data circumcisione vsque ad legislationem. In hoc enim differebat: quoniam Iudæi, qui à data circumcisione vsque ad legislationem extiterunt, ad solam legem circumcisionis obligati erant. In aliis autem poterant facere ex arbitrio: dum tamen non militarent contra præcepta legis naturæ expressa, aut contra quodcunque conscientiæ dictamen. Ideo

A nunquam mortaliter isti peccarent, nisi cum aut circuncidi recusabant, vel negligebant, si contingeret aliquem adultum incircumcisum fore, vel vt conuenientius dicamus, si parentes circuncidere, aut negligerent, aut recusarent, vel cum contra legem naturæ agerent. Cum vero lex susceptа est, non solum ad circuncisionem supra legem naturæ obligati erant, sed etiam ad omnia legis mandata, contra quæ agentes mortaliter peccabant secundum ipsius legis determinationem. In cæteris autem plena erat similitudo Iudæis, qui ante legem datam post circuncisionem impositam erant ad eos, qui post legislationem vsque ad Saluatoris mortem exstiterunt. Si enim aliquis post datam legem Iudæus incircuncisus vsque ad Christi mortem decederet, ad lymbum puerorum descendebat: nam lymbus est sedes eorum, qui duntaxat originali macula deprimuntur: hi autem in ea solum decedebant. Illuc ergo eis tendendum erat. Si vero post datam legem vsque ad mortem Saluatoris quisquam de Iudæis post circuncisionem in totali innocentia decederet, aut de commissis plena satisfactione præmissa lymbum sanctorum patrum, scilicet, sinum Abrahæ petebat. Eædem quippe in hoc rationes sunt, quas in præcedenti tempore datæ circuncisionis ante datam legem esse ostendimus. Si vero quispiam de Iudæis à data lege vsque ad Christi passionem susceptа circuncisione, & de patratis sibi peccatis dolens: plena tamen nondum habita satisfactione, aut nondum cœpta moreretur, purgatoria clementia vsque ad vniuersorum suppliciorum debitorum persolutionem exercendus erat, in prioribus rationes datæ sunt. Cum vero satisdatum esset pro commissis, ad sinum Abrahæ vsque ad Saluatoris passionem transibatur.

B

De statu quodam decedentium.

CAPVT CXIV.

ALIVS autem status decedentium fuit à morte Saluatoris vsque ad publicationem dati Euangelij, qui à prioribus differens esse conuincitur. Fuit autem publicatio Euangelii post mortem Christi per Apostolos, & coadiutores eorum fideles facta. Dicitur autem facta publicatio Euangelij non quidem cum primo apud aliquam gentem Euangelium prædicatum est, sed cum apud omnes gentes sufficienter per vocem Apostolorum, & aliorum diuulgatum est: ita vt credere possent, quæ vellent, nec quisquam Euangelij ignorantia prætenta se tueri posset. Quod autem status temporis huius intermedii à cæteris temporibus differens sit. Patet ptimo quidem de Gentilibus: hi enim eo tempore ad circumcisionem, aut ad legem Mosaicam obligati non erant, sicut nec ante hoc obligabantur. Sed adhuc nunc magis ab obligatione recedebant, quam in præcedentibus sæculis: prius quidem, & si Gentiles ad circuncisionem cæterosque Iudaicos ritus obligati non essent, circumcisio tamen in se proficiens erat, ipsisque profecisset Gentilibus, si eam acceptarent. Nũc vero omnia extincta, morte redemptoris erant: ita vt in se circumcisio, & cætera cæremonialia nullius essent virtutis contentiua, aut effectiua, & si Gentiles ad Iudaismum conuerterentur, nihil profecisset, sed essent sicut cum liberi in lege naturæ manebant: nam & ipsis Iudæis, qui à primordio in his manserant cæremoniis nihil talis proderat exercitatio. Identidem autem Gentiles huius temporis ad legem Euangelicam obligati non erant, nulla nempe lex super aliquos virtutem consequitur, quousque perfecte publicata sit: quod non contigit de Euangelica, donec per totum orbem Apostolorum insonuit tuba, & in fines orbis terræ eorum efficacia verba audita sunt. De Gentilibus ergo, qui hoc tempore siue nondum peruenientes ad vsum rationis, siue eum aliqua ex parte attingentes, qui tamen culpam originalem nondum exuerant, dicendum est, quod decedentes ad lymbum puerorum trahebantur. Quod quidem omni sæculo, & ætate generale est, vt quicunque sola originali depressus macula decesserit ad puerorum tendit lymbum. Hic enim locus maculæ illi præfixus est. De tempore ergo decedentis aut ætate sæculorum nihil differt: cum tamen originalis macula duntaxat permaneat. Si autem hoc tempore aliquis de gentilibus moreretur abolita originali culpa, innocens adhuc manens, vel de commissis plena promissa satisfactione, ad paradisi amœnitatem ferebatur. In hoc autem status iste à cæteris prioribus sæculi nimis differt: nam prioribus statibus quicunque hoc modo habens extremum clausisset diem, ad sinum Abrahæ ducebatur, nũc vero ad vitam æternam. Quod sic inducitur: nam qui innocens aut de commissis dolens, & plena satisfactione expleta decedebat, gehennalibus claudi nequibat suppliciis, quoniam impœnitens non decedebat. Amplius autem purgatoriis sedibus huic nihil eluendũ erat: nam hic locus eis duntaxat est præfixus, qui satisfactionem aut non expleuerunt, aut de peccatis doluerint, satisfacere tamen non cœperunt. Præter hoc etiam ad puerorum lymbum descendere non debebant huiusmodi: quoniam eis locus ille congruit, qui originali infecti macula duntaxat obeunt, in his autem abolita iam est. Ad sinum quoque Abrahæ siue lymbum sanctorum patrum descendere non debebat, quoniam iste fuit locus iustorum, in quo detenti erant quousque Saluator moreretur, qui morte sua hos, qui detenti erant, & cæteros redimeret, quosdam sufficienter, & efficienter; quosdam autem solum sufficienter, omnes vero efficienter. Non erit ergo aliquis talis locus opportunus ad detẽtionem animarum beatarum; quoniam cessabat causa detẽtionis. Ad vitam ergo æternam ferri necesse erat, vel si post mortem Christi ante publicatum Euangelium decedentes pure in innocentia, aut completa de commissis satisfactione, ad vitæ æternæ non transferrentur amænitatem: nunquam daretur, quod taliter decedentes vitam consequerentur æternam: quoniam nulla maior dispositio fieri poterat, siue ex parte redemptoris, siue ex parte redemptarum animarum, ad hoc vt illam perennem consequerentur Paradisi fœlicitatem.

C D E F

Euangelii publicatio quid.

Dicendum quod ergo, decedẽtes eo tempore, vt dictum est, mox in sedes æthereas ferebantur. Si vero quisquã de Gentilibus hoc tempore. s. post mortem Christi vsque ad plenam promulgationem Euangelii decederet de cõmissis quidem pœnitens, nec tamen plena eorundem satisfactione præmissa, purgatoria clementia exercendus erat vsque ad solutionem vniuersi debiti, ex rationibus suprapositis. Non enim erat alius locus, ad quem ferri deberet. Completa autem satisfactione delictorum, ad vitam æternam conuolabat. In hoc quoque huius temporis status à prioribus differebat: nam in præcedentibus persoluta debita satisfactione animæ omnino purgatæ in sinum Abrahæ transferebantur: nunc autem in vitam æternam. Ratio autem huius diuersitatis est, quoniam purgatarum omnino animarum locus ipsa æternæ fœlicitatis sedes empyrea est, & ad hanc toto tempore ante Christi mortem sanctorum virorum animæ conuolare debebant. Sed quoniam illuc nemini nisi per sanguinem testamenti mediatoris patebat iter: detinebantur quousque redemptor sanguinem effudisset. Cum vero Christus mortuus est, iam patebat iter cunctis dispositis: nihil ergo impediebat, quin animæ tunc ad vitam æternam dispositæ, mox vt à corporibus egrederentur, vitam cœlestem peterent: ideo non detinebantur in sinu Abrahæ, nec in eo aliqua de sanctis animabus post mortem mediatoris mansit.

Quædam penes supradicta.

CAPVT CXV.

SICVT autem tempus à morte Saluatoris vsque ad perfectam publicationem Euangelii in Gentilibus decedentibus à cæteris sæculorum statibus differens fuit: ita & idem ad Iudæos conferendo dicendum est. In hoc enim tempore Iudæi ad circumcisionem, aut ad quæcunque præcepta legis Mosaicæ obligati nequaquam erant: cum ipsa enim morte redemptoris legalis obligatio extincta, & sepulta est. Si ergo quisquam Iudæus eo tempore incircumcisus moreretur, non sequebatur ex hoc, quod in peccato originali decedebat, nam obligatio ad circumcisionem extincta erat: poterant nempe baptismate Christi ab originali culpa liberari. Identidem autem hoc medio tempore Iudæi ad legem Euangelicam, & Baptismatis susceptionem obligati non erant: nulla namque lex vires obligandi consequitur, quousque plene promulgata sit: lex autem Euangelica hoc medio tempore promulgata non erat: Iudæi ergo medii duorum testamentorum hoc tempore ab vtroque liberi erant. Nam

quod-

quodcunque illorum obseruantes saluarentur: sed adneutrum determinate obligati erant, vtrumque tamen illorum exuere non poterant, sed ad alterum eorum obligabantur licet non determinate. Si autem neutrum hac libertate vtentes obseruare vellent, saluari non poterant: sed tenebantur illud magis obseruare, quod eis conscientia determinasset. Similiter determinat Apost. ad Rom. 14. cap. vbi de cœremoniis legis, an hoc tempore nondum perfecte publicati Euangelij obseruari deberent, agit. Et dicit, quod illi, qui credebant se obligatos ad obseruationem cœremoniarum, non distinguentes diem, & omnem diem obseruarent: quia conscientia eis dictabat obseruare debere: qui vero intelligebant se obligatos non esse ad hanc obseruationem, distinguentes inter diem, & omnem diem, non debebant obseruare cæremonias: quia nihil contra conscientiam agendum erat, cum omne quod contra fidem fit, peccatum sit. Hoc autem tempore siquis de Iudæis post susceptam circumcisionem in innocentia moreretur, aut de commissis perfecta satisfactione præmissa, ad Paradisi fœlicitatem confestim euolabat. In hoc autem differt tempus istud à statu elapsorum sæculorum, quoniam in nullo præteritorum temporum decedentes in innocentia, aut commissorum expleta satisfactione vitam æternam petebant, sed in Sinu Abrahæ tenebantur. Diuersitatis autem ratio est, quia in præteritis sæculis vitæ æternæ ianua clausa erat, cum Christus nondum soluisset precium redemptionis nostræ: ideo iusti, qui moriebantur, quanquam ad vitam æternam dispositi erant, tamen in Sinu Abrahæ vsque ad mortem Redemptoris præstolari necesse erat. In tempore autem quod inter Christi mortem, & Euangelii publicationem intercidit: quoniam Saluator mortem iam subierat, ianua vitæ æternæ cunctis ad hanc dispositis patebat, nec oportebat decedentes in hac dispositione ad lymbum Sanctorum Patrum descendere, aut ad aliquem locum adire per aliquod tempus præstolaturi. Si vero aliquis de Iudæis hoc tempore de commissis habita contritione, nec dum tamen plena satisfactione moreretur, clementia purgatoria exercendus erat quousque contractæ labis exemisset reatum. Cum vero omnia deleta forent, ad Sinum Abrahæ non transibat, vt in præcedentibus sæculis generale erat, sed mox ad æternæ vitæ fœlicitatem conuolabat. Hæc autem ex præpositis rationibus patent.

Diuersitas horũ temporũ à proximis in his, qui moriebãtur in fontes.

De morientibus post publicationem Euangelij vsque ad finem mundi.

CAPVT CXVI.

ALIVS autem status à cunctis prioribus differens post hos sequitur, scilicet, post publicationem perfectam Euangelii vsque ad finem mundi. In hoc autem tempus istud à prioribus differt: quia lex Euangelica, quæ iam publicata erat, omnes homines ad custodiam sui obligabat, quam si non obseruauerint saluari eos impossibile est. Hoc autem est, quo nimis differt lex Euangelica à Mosaica: nam totum tempus, quo durauit ad libertatem Gentilium concessum est. Nihil enim ad huius obseruationem obligati erant: ideo quanquam non obseruarent, nihil in hoc mortaliter peccabant. Legis autem Euangelicæ modus ab hoc distans satis est: nam quicunque ad hanc obseruandam tenetur. Et siquis alicuius gentis, populi, nationis, aut professionis fuerit, qui hãc legem aut nullatenus obseruare velit, aut eam ex aliqua parte infringat mortali grauatur reatu, ne quouis modo solui potetit, nisi eam obseruare reincipiat. Quod autem lex Mosaica Gentilem nullum obligaret, sed duntaxat Iudæos apparet: quoniam eis solis data, est ipsique à Deo consulti sunt, an eam vellent, & beneficiorum enarratione ad eam acceptandam suasi sunt: aliæ autem gentes, nec ad hoc consultæ sunt, aut eis quidquam collatum est, vt in prioribus declaratum est, & habetur Exod. 19. cap. Lex autem Euangelica omnes obligat: quia omnibus collata est, omnibus quoque gentibus in voce Apostolorum, & aliorum coadiutorum promulgata est. Sic enim Christus iusserat, & habetur Matt. vltim. cap. & magis Marci vltimo dicitur: Euntes in mundum vniuersum prædicate Euangelium omni creaturæ, qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit, qui vero non crediderit condemnabitur.

Causa autem, quare lex Euangelica omnes gentes obligare debuit, lex autem Mosaica solos Iudæos est, quia lex Euangelica concernit statum perfectum ordinantem homines ad æternam fœlicitatem, in qua eorum totum bonum est. Fuit quoque ista lex data in præceptis vniuersalibus, quæ non determinantur magis ad modum viuendi vnius gentis, quam alterius: quamobrem cuilibet conuenire queunt. Lex autem Mosaica non continebat statum perfectum deducentem hominem ad perfectionem, sicut de ea Apostolus diffiniuit ad Hebræos cap. 7. scilicet. Neminem ad perfectum deduxit lex, sed erat quædam dispositio ad susciendam legem Euangelicam, quæ perfectionem continebat, scilicet, vt homines assuefacti iugo legis, & occupati in cæremoniali facilius inducerentur ad obseruandam legem perfectionis, scilicet, Euangelicam.

Cur lex Euangelica omnes obligauerit; Mosaica solos Iudæos

Amplius autem lex Mosaica consistebat in quibusdam particularibus præceptis, tam cæremonialibus, quam iudicialibus, quæ non conueniebant omni nationi, sed ei soli genti Iudæorum, de qua Messias nasciturus erat. Tam particularem enim statum, & conditiones concernebant leges Mosaicæ, vt etiam si omnes aliæ gentes eas susciperе vellent, eis non conueniret. Cum ergo lex Euangelica post perfectam promulgationem suam omnes homines ad custodiam suam obliget, necesse est, vt siquis non susceptо baptismo, qui ad legem Euangelicam introitus est, & præcipuum de præceptis noui testamenti, in æternum damnatus sit. Erat enim hic duplex peccati genus, & vtrumque quidem ad æternam damnationem sufficiens, scilicet, originale, quod nondum deletum erat: quia illud deleri non poterat, nisi per baptismum, cum omnes obligati erant ad istum modum expiationis peccati originalis, sicut in Iudæis tempore veteris testamenti nullus erat modus expurgandi originalem labem, nisi per circumcisionem, ad quem specialiter obligati erant. Erat autem & præter hoc peccatum mortale, si hic, qui non baptizatus decedebat, ad ætatem discretiuam peruenerat, cum recusaret illud accipere, quod accipere obligabatur. Hunc ergo æternaliter damnari gehennalibus suppliciis mancipatum necesse est. Si vero aliquis post publicatum Euangelium inbaptizatus moriatur, antequam ad discretionis peruenerit annos, labem originalem nondum exemit, quæ nisi per baptismum hoc tempore adimi nequit. Ad lymbum ergo puerorum hunc descendere necesse est, qui originalis culpæ locus est. Nec quidem gehennalibus incendiis mancipabitur, quia in mortali actuali non decessit: cum iste baptismum contemnere, aut recusare non potuit, qui nihil intelligere valuit. Si vero adultæ fuerit ætatis; quia tam originali, quam actuali mortifera premitur culpa, gehennalibus adigi cruciatibus necesse est. Si autem quis assumpto baptismo, ac per hoc originali labe exempta in perfecta innocentia decesserit, aut de commissis dolens plenam eorum satisfactionem præmiserit, ad vitam æternam mox conuolabit, vt ex suprapositis rationibus liquet. Si autem aliquis susceptо baptismate in mortali decesserit, infernorum detrudi sedibus necesse est. Hoc quippe omnibus temporibus generale fuit, vt quicunque his pressus decesserit, in æternum gehennæ incendiis adigatur. Cum autem quispiam de peccatis plene dolens, plena tamen satisfactione nondum præmissa decesserit, purgatoriis sedibus detinetur, tamdiu illa clementia purgatoria exercendus, quoadusque vniuersæ labis reatum exemerit. Cum vero hæc completa sint, ad vitam æternam transire necesse est ad nullum aliorum locorum transeundo. Non enim ad sinum Abrahæ transibatur, velut in statu præcedentium sæculorum; ibi quippe iustorum animæ detineri solebant; quoniam nondum redemptionis nostræ ianua manifesta erat. Ex prædictis illatum patet de statu animarum à corpore solutarum, scilicet, quæ loca peterent in quocunque tempore, & statu homines morerentur ab exordio sæculorum vsque ad finem eorundem.

Pœnæ purgatorii ab orbe condito vsque ad eius interitum iunt duraturæ.

CAPVT CXVII.

NVNC autem redeuntibus nobis ad ea, quæ de purgatorio dicere cæperamus; dicendum est pœnas purgato-

A rias ab orbe condito vsque ad eiusdem consummationē permanere: ita quod nullum fuerit tempus, aut ætas, in qua hominibus pœnæ purgatoriæ non tolerarentur, siue ante mortem Saluatoris, siue post eam. In hac aūt purgatoria clementia, quæ in igne exercetur, ante mortem Saluatoris, tam animæ Gentilium, quam Iudæorum puniebantur. Quoniam Iudæi in lege Mosaica saluabātur: Gentilibus quoq; in solius legis naturæ obseruatione salus erat, etiamsi legem Mosaicam nullatenus obseruarent. Ad eam quippe obligati nequaquam erant, vt in præcedentibus declaratum est. Cum ergo horum aliqui de commissis quidem dolentes, nec tñ plena satisfactione præmissa decedebant, purgatorio igne omnem scelerum eximebant reatum. Hoc idem à tempore mortui Saluatoris vsque ad completam Euangelii promulgationem mansit, cum nec Iudæi ad Mosaicam determinate, nec Euangelicam obligati erant, licet ad alteram indeterminate tenerentur. Gentiles vero ad neutram tenebantur, vt in prioribus inductum est: ideo quomodocunque saluabantur. Promulgatione autem completa Euangelii, nemo decedens ad purgatorias sedes tendit, nisi Euangelicam fidem professus sit baptismatis regeneratus lauacro. Saraceni autem, Iudæi, atque Pagani, & quorumcunque rituum gentes purgatoriis sedibus teneri nequeunt, quoniam eos decedentes gehennali carceri mancipari necesse est. Hoc autem, quia omnes

B quotcumque huiusmodi in originali, atque mortali culpa decedunt actuali, si ætas capax sit discretionis. Paruuli namque eorum nondum rationis attingentes vsum originali solum deprimuntur culpa, quoniam baptisma emundatiuum non susceperunt. Qui vero iam adulti sunt, duplici tenentur piaculo, originali scilicet, & actuali: originali quippe, quia baptizati non sunt: actuali autem, quia baptisma contempserunt.

Quædam de Christi descensu ad Inferos.

CAPVT CXVIII.

DE Purgatoriis autem sedibus Christus ad Inferos post mortem suam descendens nullos traxit ad Paradisi amœnitatem eos ducens. Nam qui Purgatoriis cruciatibus exercebantur, ad persolutionem debitæ satisfactionis his cruciatibus immanebant. Tunc ergo quæritur si Christus ad inferos descendens de purgatorio igne aliquos eduxit, aut hi plene pro commissis satisfecerant, aut nequaquam. Si vero scelerum suorum plene eluissent cruciatibus labē, in purgatorio igne iam eis manendum non esset, sed in sinu Abrahæ quem Sanctorum Patrum lymbum dicimus. Non ergo hi de Purgatoriis ignibus educerentur, sed de sinu Abrahæ. Si vero aliquos à Christo eductos astruamus, qui plene pro commissis non satisfeciſſent, absurdum confitemur. Hoc pacto dici

C necesse erit aliquos, qui nondum plene mundi sint manere in vita æterna. Neminem enim illa admiranda, nec tñ plene nobis excogitata fœlicitas Paradisi recepit, nisi omnib. protsus mundum inquinamentis. Hoc ergo necessarium est, vt dicamus Christum ad cœlos ascendentem nullum de his, qui purgatoria clementia exercebantur, secum eduxisse: sed hi cum cruciatibus plene concretam exemisſent labem, ab his liberati suppliciis in cœlum ferebantur. Hæc autem inconcusse vera sunt, nisi euenisse dicamus, vt cum Christus in cœlos ascensurus esset, aut ex tempore, quo ipse descendit ad inferos, aliqui de commissis expleuerint satisfactionē. Tunc enim hi cum Christo exeuntes in cœlum conscendissent, sicut alioquin exituri erant de purgatoriis suppliciis, si Christus non moreretur. Proprie ergo loquentes dicendum est, quod Christus nullos de purgatoriis sedibus eduxerit. Nam & si ali qui eo exeunte exierint, eis tamen ex eius morte, aut exitu ad hoc, quod de purgatoriis suppliciis exierint nil accessit, nilque contulit. Profuit tamen eis quodam alio modo: nam si Christus tunc mortem non subiisset quanquam isti purgatoria supplicia exuerent, in lymbo tamen sanctorum detinēdi erant ad sedes empyreas nequaquam ascensuri. Quia vero tunc Christus mortuus est, eos ad vitæ æternæ fœlicitatem perduxit. Eos autem Christus vere, & directe eduxit in cœlum secum ferens, qui in sinu Abrahæ tenebantur: quia hi soli proprie redemptorem expectabant: alii tamen & si eis salD uatoris mors prodesset, tamen non expectabant. Amplius autem animaduertendum est, gehēnales cruciatus & purgatorias pœnas inæquales duratione esse: nā gehennalis afflictio æterna est. Quilibet namque, qui illic tenetur, in his in æternum affligitur, nec vlli quantumcumque longorum sæculorum ibi trāsegerit spacia, exuere atroces illos cruciatus datur. Qui vero purgatoria detinentur sede in æternum ibi nō manent, sed tamdiu cruciantur, quamdiu illos cruciari commissorum quantitas, & diuina iudicatio cogit. Præter hæc quoque purgatoriæ pœnæ cum æternæ non sint, nec etiam extremi examinis, scilicet, diei Iudicii tempus excedunt. Cū ipso enim ordine sæculorum consummato, Purgatorii quoq; extinguuntur cruciatus: post autem nemo ibi cruciabitur quātacunque peccata præcesserint. Vnde si quis ante diem Iudicii per mensem, aut octo dies saltem, vel quantumcunq; parui discursus temporalis inexpleta de cōmissis satisfactione, qui iuxta magnitudinem patratorum, & resarciendorum per triginta, aut quadraginta annos Purgatoriis suppliciis exercendus foret, in pauco illo temporis discursu totum hoc seueritatis perferret, quodcunque in triginta, aut quadraginta annis sublaturus foret, vt pœna illa diem Iudicii non excederet. Tota enim manes duratio ad fœlicitatem sanctorum pertinet animarum: nihil ergo illius sibi in pœnalitatibus ducendum est.

De lymbo puerorum.

CAPVT CXIX.

CVM de duobus locorum gehennalium locis actum sit, de tertio superueniendum est. Hic enim lymbus puerorum appellatur. Iste enim locus illis à Deo dispositus est, qui ante ætatem capacem vsus rationis decedentes in originali macula: quia baptizati non sunt, aut alio modo ab illa emundati piaculo deprimuntur: vel vt proprius dicamus, hi soli in hoc detinentur loco, qui in sola originali macula diem claudunt, siue ideo originali macula expiati non sint, quia baptismatis eos vnda non abluit, siue cum circuncidi deberent nō circuncisi sunt, aut eo tempore, quo fides parentum eis suffragari debebat ex iniquitate parentum nihil contulit. Dico autem in sola originali macula decedentes: nam siquis originali macula pressus obeat, cum qua & actuales plures habeat, in lymbo puerorum non manet, sed in Tartareis sedibus collocandus est. Omnes nempe de stirpe Adam geniti per decisionē seminalem immediate originalem maculam contrahunt, nisi hoc Deus specialiter adimere voluerit, vt in Beata Virgine factum creditur. Causatur autem hæc originalis macula in nobis propter peccatum protoplasti Adæ iuxta Apostoli testimonium ad Rom. c. 5. vbi late inducit quomodo omnes in Adam peccauerunt, & in ipso moriuntur: in Christo autem omnes iustificati sunt, & viuificantur. Hoc autem est, quoniam Adam totius naturæ humanæ pater erat: totamque in lumbis suis continebat: potuit ergo totam inficere, sed per peccatum quicunque peccat inficitur. Adam autem, quia in se totam continebat speciem, non solum peccabat vt persona, sed velut tota natura: ideo cum ex hoc peccato infectus

F est, non solum ipse personaliter infectus est, sed & totam, quam in se continebat humanam infecit speciem. Cum ergo nos per seminalem nascimur deriuationem, maculam originalem contrahimus: nō quidem à parentibus nostris immediate, sed ab Adam: nam parentes nostri non continent in se totam naturam: ideo naturam inficere nequeunt. Personalis autem coinquinatio non est ab vno in alterum: sed eam in se quilibet habet. Dicimur ergo in peccato nati originali, quia ab illo originem trahimus, quia totam infecit naturā. De hac etiam originali macula ait Apostolus: omnes nascimur filii iræ, id est, omnes, quando nascimur sumus in ira Dei: nemo tamen in ira Dei esse potest, nisi merito peccatorū: ergo quandocunque quis nascatur, in peccato nascitur. Sed istud non est aliquod peccatum quod agimus: quia cum nascimur nondum quidpiam boni, aut mali egimus: ergo est peccatum quod contrahimus, & vocatur originale: quia ex origine illud contrahimus, scilicet, cum nascimur, imo cū in vtero concipimur in ipsa animæ rationalis vnione ad corpus. De hoc etiam Psalmista Psal. 50. Ecce in iniquitatibus conceptus

sum

D *Differentia pœnarū inferni, & purgatorii.*

E *Quibus lymbus à Deo præscriptus sit.*

A quo immediate trahatur originalis culpa.

A

sum,& in peccatis concepit me mater mea. Non enim potest esse conceptio nostra in peccatis, nisi de originali macula intellexerimus. Nullum enim alterum tunc, vel agimus, vel contrahimus. Nisi forte quis hæc peccata, aut iniquitates ad concipientem fœminam, & non ad prolem conceptam referre malit. Sed hoc non conuenit: nam tunc mater in peccato concipit, cum à viro non legitime accepto in fœdus matrimoniale cognita concepit: Dauid autem de legitimo matrimonio natus est. Et dato, quod per damnatam, aut quouis modo illicitam copulam natus foret, talem turpitudinem de matre sua non expressisset: de originali ergo peccato conceptæ prolis necessario intelligendum est. Si ergo proles concepta mox, vt nata est, obeat, aut in ipsa ab vtero effusione, ita vt prius mortua, quam plene nata sit, aut cum intra vterum fuerit nondum matura ad vterum relinquendum decedat: in peccato originali moritur, quia nullo remedio emundatiuo abluta est.

Quanto tempore mori quispiam non poterat absque originali sorde.

CAPVT CXX.

B

A Borbe condito vsque ad circumcisionem datam Abrahæ, vt quidam astruunt quicunque ante vsum rationis decederent originali culpa grauati moriebantur. Dicunt enim peccatum originale toto illo tempore duarum ætatum sæculi aboleri nequiuisse, nisi aliquibus cæremoniis directis in Deum, vt sacrificiis, vel similibus, aut saltem quibuscumque actibus charitatis. Hæc autem nulli insunt vsquequo capacem rationis ætatem attigerit: ad illud igitur vsq; tempus à peccato originali nemini salus esse poterat. Quomodocunque ergo quis toto hoc tempore moreretur, priusquam ad ætatem rationis capacem peruenisset, in originali macula eũ mori necesse erat. Sed hoc non simpliciter est verum, quoniam vt superius declaratum extitit, tota duarum ætatum primarum sæculi discursu paruuli in fide parentum ab originali macula liberabantur, sicut in veteri testamento per circumcisionem, & nunc per baptismum. Sed hoc generale in eis remedium non erat, nam tunc fides parentum genitis saluandis proficeret, cum parẽtes fideles essent, scilicet, de Deo rectam habentes fidem eumque colentes, nec conuersi ad Idolorum insanias, proles in eorum fide saluarentur. Si tamen parentes de Deo nihil crederent eorum, quæ naturaliter cognoscere possent, sed simulacrorum insisterent cultui, & variis superstitionibus, filii paruuli in fide parentum non saluabantur, cum parentum nulla fides existeret. Hi ergo vsque ad ætatem rationis capacem ab originali elui non poterant, in qua actibus suis mundarentur. Si vero hi in ætate nõdum rationis capace defecissent, necesse erat in originali eos

C

macula decessisse. Ad lymbum ergo puerorum hos descendere necesse erat. Post datam vero circumcisionem vsque ad legislationem factam in monte Sinai Israelitis, omnes Gentiles decedentes in parua ætate ante rationis vsum, necesse erat in originali labe decedere, nisi fide parentum adiuuarentur. Et quoniam hoc tempore tota terra variis superstitionibus, & simulacrorum cultibus plena erat parentes, cum fideles non essent filios, adiuuare fide sua non poterant, de Deo nihil recte sentientes: vnde omnes fere gentilium filii tunc ante rationis vsum deficientes in æternum damnabantur ad lymbum puerorum descendentes. Si autem Gentiles ad ætatem peruenissent adultam, in primo actu cæremoniali, aut qualitercunq; bono, quem in Deum dirigerent, quem theologi actum latriæ vocant, quia talem in Deum referimus, tãquam ei debitum, saluabantur ab originali macula. Iam vero qualitercunque se haberent, ad lymbum puerorum descendere non poterant. In eo autem tempore quod à lege data in monte Sinai vsque ad publicatum Euangelium fuit, Gentilibus idem modus à culpa originali eruendi fuit, qui in præcedentibus, scilicet, vt fide parentum in parua ætate, vel fide sua, & operatione in adulta. Iudæis autem post datam legem in monte Sinai, imo post datam circumcisionem in Abrahã, vnicus modus emundandi originalem labem fuit, scilicet, vt circumciderentur paruuli octo dierum, vt habetur Gen. 17. In fœminis autem, quæ circuncisionis capaces non erãt propter carentiam sexus, fides sufficiebat parentum, vel quędam

Actus latriæ apud theologos quid sit.

D

sacrificiorum cæremoniæ, de quibus ex parte dictum est, & aliquid infra dicetur. In his ergo peccatum originale non excedebat diem octauum deputatum ad masculos. In fœminis autem confestim, vt natæ erant, abolebatur originalis macula, quoniam in his fides parentum suffragabatur, sed fides parentum non magis ad diem primum, quam septimum, & octauum, vel ad millesimum: ergo immediate, vt natæ erant fœminæ, tollebatur in eis macula originalis. Si forte per sacrificia fieri hanc culpæ abolitionem diceremus, ad tempus sacrificiorum differenda erat necessario abolitio peccati. Et in hoc melius erat fœminis, quam viris inter Iudæos, quoniam paruuli ante octauum diem inter Iudæos decedentes, quia circumcidi non poterant, æternaliter peribant: fœminæ autem, quia immediate, vt nascebantur, saluæ erant, securius, quam masculi se habebant. Qualitercumque ergo Iudæi se haberent, non excedebat in eis originalis culpa octauam diem. In Gentilibus autem interdum permanebat illa per totam vitam virorum: etiamsi centum, aut ducentis annis viuerent: imo plurimi Gentilium in peccato originali decedebant, etiam magno tempore viuentes. Hoc autem ideo accidebat, quoniam plurimi Gentilium, & fere omnes filii infidelium parentum erãt, scilicet, de Deo male sentientium, & idola colentium, ideo in parua ætate in macula originali non expiabantur fide eorum, cum in eis nulla recta fides esset, sed omnis prauitas in intellectu, & affectu. Cum vero peruenissent ad ætatem rationis vtentem, idolorum culturæ, & aliis illicitis se tradebant in hoc vsque ad mortem perseuerantes. Vnde nihil in eis vnquam erat, quo originalem maculam exuere possent: quia actum nullum vnquam in Deum dirigebant. In hac autem mori eos necesse erat hoc pacto, cum nunquam abolita foret, nec tamen ad lymbum puerorum isti descendebant, quia cum plurimis actualibus grauarentur peccatis, gehennæ sedes eos decedentes susceptura erat.

Quo fœmina ab originali culpa dissoluerentur apud legem Mosaicam.

E

Omnes gentes præter Christianos post legem Euangelicam moriuntur originali crimine infecti.

CAPVT CXXI.

F

POst publicationem autem Euangelii omnes Iudæos, & Saracenos, Paganos, & cuiuscumque ritus gentes, & populos præter eos, qui fidem Christi profitentur, in peccato originali mori necesse est. Quia ad baptismatis susceptionem omnes homines obligantur, nihilque aliud eis esse potest, quo originalis macula deleatur, aut in æquiualenti, scilicet, in sanguine. Sed hunc quoque baptismum appellamus: nam baptismum flaminis, & sanguinis sine desiderio, aut conformitate aliqua ad baptismum fluminis esse nequit. Soli autem Christiani sunt, qui sine originali reatu decedunt: quoniam in eis baptismus regenerationis lauacrum est ad emundationem originalis maculæ cæterorumque peccatorum, si qua fuerint. Si tamen quis eorum nondum renatus baptismi lauacro decesserit, originalem nondum exemit labem, ideo æternaliter damnatus lymbo puerorum, tanquam carceri sempiterno mancipatur. Hæc autem vniuersaliter vera sunt, nisi cum quis filius Christianorum parentum inaduertentia imbaptizatus manet: & postea hoc in obliuionem transit; ipse autem, qui filius Christianorum est se baptizatum æstimat, cum adultam ætatem pertigerit, nec inquirere curat, an baptizatus sit, cum cæteri Christiani baptizati sint. Si hic recte, quæ alma mater Ecclesia recipit, crediderit, cum decesserit, originalem nullam culpam habet. In eo enim fides de baptismo, & cæteris, quæ Orthodoxa positio recipit sine baptismo originalem culpam deleuit, quam alias fides per baptismum deletura erat.

Huic autem ad æternam salutem nihil obstat non baptizatum esse. Ecclesia quoque pro eo defuncto orabit, etiamsi post eiusdem mortem constiterit eum sine baptismo decessisse. Sic habetur extra in decretalibus in titulo de clerico non baptizato, in capitulo Apostolicam: vbi Papa auctoritate beati Augustini in octauo de Ciuitate Dei, qui ait: Sæpe hominibus Baptisma Sacrum conferri inuisibiliter operante in eis gratia inuisibilis Dei, cum nescitur, an baptizatus

A quispiam sit, vel cum aqua Sacramentalis omissa non ob contemptum, sed propter inuincibilem ignorantiam fuit. Idem etiam in eodem capitulo beati Ambrosii auctoritate confirmatur. Si tamen aliquis filius Christianorum ad adultam perueniens ætatem se non baptizatum fuisse, manifestis documentis compererit, baptizari debet. Potest tamen baptizari cum conditione: imo debet secundum formam, quam tradidit Ecclesia, scilicet: Si tu es baptizatus, ego non te baptizo, &c. vt patet extra de baptismo, & eius effectu capitulo primo. Quamuis tamen aliquis dubitet, & documenta manifesta nulla inueniat, quibus edoceatur eum baptizatum esse, non debet baptizari, si filius Christianorum est, & inter Christianos semper nutritus. Si tamen compererit lucide se baptizatum non fuisse, baptizandus est. Sic patet in decretalibus in titulo de presbytero non baptizato, capit. veniens.

Quo baptizari debeat, qui dubitabat an sit baptizatus.

Quædam ad superiora attinentia.

CAPVT CXXV.

SI vero quispiam de sacerdotibus fuerit ministrans in sacerdotio suo, de quo euidentissimis constat probationibus, quod baptizatus non sit, baptizari debet, & iterum promouendus est incipiendo à prima tonsura, quanquam iterum omnes ordines nullo facto saltu sumpserit: & hoc vsque ad illum ordinem, in quo ministrabat cum baptizatus est, siue presbyter vsque ad presbyteratum, siue Diaconus vsque ad diaconatum, & sic in cæteris. Sic habetur in eodem titulo de presbytero non baptizato, capitulo, si quis presbyter. Hi autem sacerdotes, qui existimant se baptizatos, cum non sint, quando promouentur, nullum ordinem vere suscipiunt. Baptismus enim omnium Sacramentorum noui testamenti ianua est: ideo, eo non suscepto, nullum Sacramentum suscipi potest, ordines autem Sacramenta sunt. Amplius autem hoc apparet: nam si iste sic ordinatus aliquem prius ordinem suscepisset non reordinaretur: Ecclesia tamen eum ordinari iubet: apparet ergo eum nullum ordinem suscepisse. Est quoque aliud accidens his sacerdotibus, quod cum ordinati non sint, conficere Eucharistiæ Sacramentum non possunt. Hoc enim solius presbyteri efficere est. Hi autem, & si videantur conficere proferentes verba, quæ alii veri presbyteri proferunt cum consecrant: nihil tamen efficiunt, quoniam collatam ordinis potestatem nullam habent. Velut si quis pure laicus in apparatu verba consecrationis proferret etiam totam Missam celebrans, perspicuum est, eum nihil efficere posse, quoniam laicus est. Amplius autem hi sacerdotes non baptizati existimantes se baptizatos absoluere nequeunt eos, quorum peccata in confessione audierint. Absolutio quippe actus est à duabus clauibus Ecclesiæ, scilicet, à scientia discernendi, & potestate ligandi atque soluendi, quæ simul in ordine solius sacerdotii conferuntur. Ad sacerdotium ergo non promoti has claues nequaquã habent, nec absoluunt. Sic autem est de cæteris actibus, qui potestatem alicuius ordinis exigunt. Nam cum isti ordinem nullum habeant, nequaquam poterunt efficere, quod intendunt, aut agere videntur. Cum tamẽ hi sacerdotes non consecrati celebrantes digne, & deuote consecrationis verba proferunt existimantes se quidquam facere, sicut cæteri veri sacerdotes efficiunt, & post illum panem, & vinum sumentes, quæ arbitrantur in verum corpus Christi, & sanguinem versa, tantam in anima sua gratiam suscipiunt, sicut si verum corpus Christi, & sanguinem suscepissent, quanquam secundum veritatem, nihil nisi purum panem, & vinum assumpserint. Causa huius patet, quia hic inuincibilis ignorantia est, nihilque hic omissum ex contemptu, aut negligentia aliqua sacerdotis. Identidem autem in laicis, qui de manu talium sacerdotum Eucharistiæ Sacramentum accipere conantur, accidit. Nam cum isti volunt Eucharistiam suscipere arbitrantes illum sacerdotem sine vllo scrupulo conficere posse, & hanc quam confecit esse Eucharistiam, quanquam corpus Christi, & sanguinem nequaquam suscipiant, sed purum panem, & vinum, quia sacerdos iste conficiendi potestatem non habuit: tantam tamen gratiam suscipiunt, quantam verũ corpus Christi assumentes susceperi erant. Si aũt hæc sic non consisterent, magna, atque intoleranda inconuenientia sequerentur, scilicet, multos sine aliqua culpa sua, & nihil efficere vlterius potentes æternaliter damnari. Hæc autem omni æquitati repugnant: nimis quoque diuinæ bonitati obuiarent. Amplius autem cum quis talium Sacerdotum aliquos confitentes audierit, absoluere nequit: & ipsi quos talis sacerdos absoluere videtur nullatenus absoluti sunt: quia claues ad ligandum & soluendum iste non habuit. Deus tamen, qui summus sacerdos est, in hoc casu confitentes absoluit, quantũ ad id, quod claues Ecclesiasticorum ministrorum effecturæ erant: quia hi, qui confitentur nihil vltra efficere queunt. Est enim hic error publicus, & inuincibilis ignorantia; contrarium enim sciri nequit, nec præsumi vllatenus rationabile est. Quod si actus ordinis, quos isti administrantes faciunt, nullius essent efficaciæ, omnia confusa essent, & plurimis magnum damnũ immeritis sequeretur. Damnum autem publicum pro errorem consentiendum non est, sed magis, vt error publicus veritati non noceat: hoc enim omnis ratio recta dictat. Iura quoque humana id sequuntur, vt patet digestis de iudicibus in Lege, Barbarius Philippus: vbi dicitur, quod Barbarius Philippus seruus erat, & propter notam seruitutis iudex esse non poterat, qui Romam vadẽs, ignorato, quod seruus esset, iudex constitutus est, qui cum magno tempore iudicasset, in multis causis diffiniuit, & recte quidem; compertum autem post multum est, eum seruum esse, cui consequens erat illum iudicem constitui non potuisse, nec fuisse iudicem, & consequenter sententias ab eo latas nullius esse momenti, tanquã à non iudice latas. Qui tamen cunctis eius sententiis retractatis magnus error fortassis reipublicæ, & singulis de populo non ambigue sequebatur, decretum est omnes ab eo datas sententias ratas esse. In sacerdotibus autem, de quibus sermo fit, simile per omnia est. Apparet ergo cuncta, quæ ab huiusmodi sacerdotibus facta sunt, & si quantum ad potestatem agentis nulla forent, rata tamen, & plena efficacia manere, ac si à veris sacerdotibus effecta fuissent. Hoc tenet Bernardus in Glo. c. siquis presb. in tit. de presbytero non baptizato.

B C D E F

Casus, in quo non baptizatus ab originali culpa eximitur.

CAPVT CXXIII.

ALIVS autem casus est, in quo qui baptizatus non est, & constat sibi baptizatum non esse, ab originali labe prorsus eximitur. Hoc autem, vt si quis baptizari velit, & cum baptizari festinet, in itinere moritur, aut si quis baptizari ceptus prius expiret, quam baptismus expleatur. Hi enim ab originali ita plene mundantur, ac si baptismatis fonte renati foret, & quod in eis baptismus cum fide effecturus erat, sola fides compleuit. Sic patet in decretalibus in titulo de presbytero non baptizato, in capitulo Apostolicam. Sic quoque testatur beatus Ambrosius: ipse enim Imperatorem Valentinianum baptizaturus erat, qui cum in itinere positus esset, vt ad baptismum propinaret, morte præuentus est, de quo dicit Ambrosius, quod gratiam baptismalem non perdidit, aut verius ea non caruit, inquiens. Ventrem meum doleo, quia quem regeneraturus eram amisi; ipse tamen gratiam quam consecuturus erat, non perdidit. In cæteris autem casibus, quotiens quis imbaptizatus diem claudat, originali culpa pressus decedit, atque lymbo puerorum immergitur.

Non omnes in originali culpa decedentes in puerorum lymbo mancipantur.

CAPVT CXXIV.

IN præcedentibus quoque dictum est decedentes duntaxat in originali macula sedibus lymbi puerorum detineri. Non enim verum est omnes in originali culpa decedentes in lymbo puerorum mancipari. Plerique nempe originali macula pressi decedunt, qui Tartareis sedibus immerguntur. Velut in Iudæis, Saracenis, cæterisque Paganorum populis accidit. De his enim perspicuum est, quod omnes in originali macula decedant. Nam nullum emundatiuum huius remedium est præter regenerationis lauacrum baptismale, in quo cunctæ maculæ cuiuscunque generis abluuntur;

A

has tamen Gentes non ablui baptismate patet. Ab originali ergo macula eas in eo ritu manentes abstergi impossibile est. Saraceni tamen, Iudæi, atque omnium Paganorum nationes cum eas decedere contingit, non in lymbo puerorum, sed gehennalibus incendiis immerguntur: quoniam præter originale quod mortale est, multa alia actualia habent peccata. Cum vero quispiam in peccato actuali decedit, siue præter hoc originale habeat, sine nequaquam, Tartareis sedibus collocatur: vbi peccatorum suorum actualium in æternum pœnas luit pro peccato quoque originali, quod in lymbo puerorum passurus erat suffert. Pro vtroque enim in inferno damnatorum sufficiens, & conueniens secundum speciem pœna est tam pro actualibus per se, quam pro originali. In lymbo autem puerorum è contrario est, quoniam pro sola originali macula pœna ibi data sufficit, pro actualibus vero nequaquam: nam originali culpę priuationis pœna debetur, sicut culpa, & actus eius in sola priuatione est: actualibus vero debetur pœna sensus in actuali inflictione pœnarum sicut ipsa in actione consistunt. In gehennali autem mansione damnatorum vtraque pœna est, quia grauior est cruciatus: ideo tam originali, quam actuali pœna hæc sufficit. In lymbo autem puerorum sola pœna priuatiua. Non ergo sufficiet eis, qui in tartareis damnatorum sedibus collocantur. In gentilibus autem, vt communiter hoc accidebat, potissime ab eo tempore quo idolorum cultus, & varia superstitio orbem

B

possidere cœpit: nam rari eorum tunc erant, qui in originali non decederent macula, etiam si multo tempore superuiuerent. Nam fide parentum in parua ætate non mundabantur: cum vero ad discretionis capacem ipsi peruenissent, non habebant aliquid, quo talis macula eluereturr, cum mox idolatriæ, & aliis immunditiis se traderēt. His igitur non in lymbo puerorum manendum erat, sed in tartareis mansionibus. Illi autem ad puerorum lymbum descendebāt, qui originali macula decedentes nihil alterum impie egerunt. Hi autem erant qui in ætate paruula morte occupati prius moriebantur, quam peccandi acquirerent facultatem.

Quæ pœna sit in lymbo puerorum.

Caput CXXV.

IN hoc autem de quo agitur puerorum lymbo pœna sensus nulla est, scilicet pœna frigoris, aut caloris & huiusmodi aliæ, quæ pertinent ad aliquam inflictionē: sed priuatiuæ pœnæ sunt, scilicet in priuatione sola diuinæ visionis consistentes. Hæc enim qua priuantur beatifica visio est, in qua hominibus totum bonum, quod habere possunt consistit. Animæ quippe rationales talem perfectionem secundum naturam habent, vt Deum intelligere possint & in eo delectari. Cum vero à corporibus soluuntur, eis tempus est, vt Deum videāt, & fruantur. Si vero contigerit eas corpore solutas Deum non

C

videre, nec in eo delectari, pœna illis est: quia eo bono carēt, quod alias habituræ essent, nisi peccassent: Deus autem, quia iustus, & iustitia est, iuxta qualitatem & quantitatem culparū pœnarum mensurat quantitatem, vt in omnibus æqualitas sit, cum iustitia in æqualitate consistat, iuxta Arist. Ethic. li. 5. Culpæ autem omnes priuationes sunt, earum tantum quædā in priuatione sola, aliæ vero in positiuo quodam fundantur, quæ autem in pure priuatiuo fundantur, nullum positiuum præsupponunt in actu volitiuo nec in actu executiuarum potentiarum fundantur ideo nec pro eis positiuā pœnam Deus infligit. Quam obrem qui in aliquo actuali mortali decedūt, igne gehennali in æternum cruciantur. In hoc autem animarū receptaculo pœnæ frigoris, & caloris sunt, & similes, quæ pœnæ sunt in positiuo actu consistentes. Originalis autē macula sup pure priuatiuo fundatur in sola quippe originali iustitiæ priuatio consistit, quam tenere obligabamur. Pœna igitur, quæ pro hoc peccato infligitur, in pura priuatione consistit, scilicet, vt qui in sola originali labe decedunt, in æternum diuina visione priuentur, in qua totum humanum bonum, quod fœlicitas vocatur, consistit. In hoc autem puerorum lymbo nulla in sensu pœna est, scilicet, frigoris, aut caloris, aut alterius modi. Ignis namq; aut dæmones, vel aliquod dolorem, aut pauorem incutiens ibi non est. Omnia tamē bona & delectationes, quibus infœlices animæ illæ consolari possent absunt, ita vt infœlices prorsus sint. Et velut in hac gehennæ particula habitantibus interior tenebra est in priuatione visionis diuinæ, quæ est lux intellectus nostri: ita & exterior tenebra est, scilicet, priuatio interioris lucis, scilicet, quę oculis videri debet. Est ergo ibi in loco illo infælici æterna caligo, atque palpabiles tenebræ, ne saltem miseris aliquod lucis ob lectamentum sit.

D

De his, qui sunt in lymbo puerorum.

Caput CXXVI.

IN hoc autem puerorum lymbo de quo agitur, ab exordio orbis conditi non fuerunt, qui hac æterna punirentur cæcitate, velut in inferno damnatorum à primordio sæculorū qui punirentur fuerunt. Ibi namque dæmones ab initio extiterunt, qui mox, vt creati sunt transgressores effecti, tartareo carceri mancipati sunt. Postea autem aliquanta successione sæculorum ibi quoque spiritus hominum esse cæperunt. In lymbo autem puerorum nulli dæmones sunt, qui puniāt aut puniantur, sed solæ animę in peccato originali decedentium. Sed ab exordio orbis conditi, scilicet, cum ipso orbe creato nemo immediate in originali decessit reatu: ergo populatio lymbi non cœpit cum orbis conditione, sicut populatio carceris gehennalis. Assumptum patet, quia nemo in originali peccato decedere potuit nisi de posteris Adæ. Hi etiam, qui nunc in lymbo detinentur, in nouissimo die examinis horrēdi cum cæteris, qui aliquando homines fuerunt, resurgent, quoniam resurrectio generalis erit; nihil quippe ad humanā speciem vnquam pertinuit quod ibi non resurgat. De his tamen necessarium non est, vt coram Domino cæteris astantibus in die iudicii præsententur in valle Iosaphat, in qua iudicium futurum à doctoribus asseritur. Sicut videtur sonare illud Ioel cap. 4. cum dicitur. Quia ecce in diebus illis, & in tempore illo cum conuertero captiuitatem Iudæ, & Ierusalem, congregabo omnes gentes, & deducam eas in valle Iosaphat, & disceptabo cum eis. Et quibusdam interpositis dicitur: Erumpite, & venite omnes gentes de circuitu, & congregamini; ibi enim recumbere faciet dominus robustos tuos; consurgant, & ascendant gentes in vallē Iosaphat; quia ibi sedebo vt iudicem omnes gentes in circuitu. Quod autem hi non presententur in iudicio, ratio esse videtur, quia iudicium fiet de his, quæ vnusquisque praue egit aut probe; vt qui peccauerunt, iustam operum suorum vicem recipiant videantque se coram toto orbe iuste pro patratis damnari. Hi autem nihil egerunt, pro quo damnari debeant, sed contraxerunt originale, propter quod visione Dei priuati sunt in æternum; non ergo his opus est Deo iudice peccatum suum eis demonstrante; cum non ipsi peccauerint, sed à parentibus peccatum contraxerint. Hoc autem quidam existimant, sed nos cum cæteris coram Deo iudicante præsentari aut nequaquam nihil differt. Amplius autem sciendum, hos, qui in lymbo puerorū patiuntur, in æternum ibi mansuros. Pœna quippe cuiuslibet mortalis peccati in æternum manet. Qui vero in lymbo puerorum sunt, in mortali peccato decesserunt; originale quippe mortale est, quanquam de actualibus non sit. Sicut ergo qui in actuali mortali decedit in æternum gehennalibus incendiis mancipatur; ita qui in originali diem claudit, in æternum in lymbo puerorum illa interiori, & exterioti affligitur tenebra. Sciendum autem de hoc puerorum lymbo à Christo tempore Passionis, & resurrectionis suæ nullos eductos fuisse; omnes quippe de inferorum locis educti ad vitam æternam conscenderunt, ad eam tamen nemo ascendit, nisi qui perfecte mundus est. De lymbo ergo puerorum nullos secum Christus eduxit: quia illi in mortali peccato, quod originale dicitur, in æternum manent.

E

F

Perfectio animæ rationalis à natura ista.

Qui in lymbo sunt puerorū non adeunt ante Deum, vt subiiciantur alicui sententiæ.

Originale peccatū mortale est.

Quartus sinus apud Inferos.

Caput CXXVII.

CVM in prioribus de tribus receptaculis animarum in Inferno distinctis actum sit, de quarto aliquid enarrare opere precium erit. Est autem quartus, atq; extremus sinus interfernalia loca lymbus Sanctorum Patrum, quē Christus cognosci dedit per beatum Lucam cap. 16. cum dicitur; Factū est, vt moreretur mendicus, & portarerur ab angelis in sinū Abrahæ; mortuus est aūt, & dives, & sepultus est in infernū.

A

Eleuans aũt oculos ſuos, cũ eſſet in tormentis, vidit Abraham à longe, & Lazarum in ſinu eius. Hunc aũt Lymbum Sanctorũ Patrum vocant, quia in hoc ſoli viri iuſti, & totaliter ab omni contagione exempti erant. Nemo namq; ibi erat, qui in mortali deceſſillet crimine, aut qui aliquid pœnalitatis pro incõpleta ſatisfactione explẽdum haberet: hi quippe ad alios tres ſinus, vt in prælibatis diſtinctũ eſt pertinebãt. Deſcendentiũ vero ad Sanctorum Patrum Lymbum modus hic erat, quod quicunq; adempta originali macula aliquo de ſupra deſcriptis emũdatiuis remediis in innocentia moreretur, ad lymbũ hunc deſcendebat, ſi ante Saluatoris mortẽ deceſſiſſet. Aut ſi quis ſemel adẽpto originali reatu aliqua actualia flagitia perpetraſſet, de quibus plene ante obitũ ſatisfeciſſet, ad lymbum ſanctorum ferebatur. Hæc aũt conditio decedentium ab exordio conditi orbis fuit vſq; ad datam circunciſionẽ: & inde generaliter vſq; ad mortẽ Saluatoris, ſiue Gentilis ille, ſiue Hebræus eſſet. Quod ſi quiſquã quolibet horũ ante Saluatoris mortem elapſorum temporũ de commiſſis dolens, imperfecta tamen ſatisfactione deceſſiſſet, ad purgatorias deſcendebat ſedes, vbi tãdiu cruciatibus purgatoriis exercebatur, quouſq; vniuerſum præteritæ labis reatum exemiſſet: deinde autem ad ſanctorum patrum lymbum transferebatur. In hoc autem quarto ſinu inferorum pœnarum locus non erat, quoniam qui ibi manebant, nullam culpam aut reatum habebãt, propter quæ pœnalitatibus affligendi eſſent, nec quidem eis, quæ in ſenſu ſunt, nec eis, quæ in damno, ſ. in tenebris interioribus. Hũc autem locum ideo diuina bonitas ab exordio ſæculorum cum cæteris animarum receptaculis ſtruxit: quia viri, qui quocunq; tempore in innocentia, aut completa de commiſſis ſatisfactione decederent, vitæ æternę fœlicitatem confeſtim habituri erant, quia ad hanc ſuſcipiendam perfecte diſpoſiti erant. Identidem autem, & qui de commiſſis dolentes, incompleta tamen ſatisfactione decedentes, purgatoriis ignibus tenebantur, exempta prorſus labe ad vitã æternam mox recipiendi erant. Et quia toto ſæculorum præteritorum lapſu vſque ad Saluatoris mortem ianua vitæ æternæ clauſa extiterat, nõdum ſoluto precio redemptionis noſtræ, ſed Chriſtus moriens vitę portam reſerauit: neceſſe erat quẽdam poni locum, in quo vſque ad id temporis animæ virorum iuſtorum ab exordio ſæculorum decedentium permanerent. Hic autem eſt ille locus, quem Sanctorum Patrum Lymbum appellamus, qui ad ſtabiliter manẽdum non erat, ſed vt ibi promiſſam, atque proculdubio affuturam præſtolarentur redemptionem, ſcilicet, vſque quo Paradiſi porta reſerata foret. Hic autem locus à cæteris tribus animarum receptaculis differebat, quoniam in aliis aliquid pœnalitatis erat, in hoc autem nihil. Nam qui in aliis tenebantur locis, aliqua culpa grauabantur, aut onus ſatisfactionis inexpletę eos premebat, quamobrem vbicumque exiſterent, neceſſe erat, vt aliquo genere pœnarum afficerentur. Qui autem in Lymbo Sanctorum Patrum erant, nulla culpa tenebantur, nec aliquam inexpletam completuri erant ſatisfactionem: iniuſtum ergo ſatis videretur eos aliquo pœnalitatum genere affligi.

Quãto tempore huius lymbi durauerit conditio.

B

C

Sinus Abrahæ vnde dictus ſit.

Quædam de nominibus Lymbum Patrum.

CAPVT CXXVIII.

HOc enim quartum animarum apud inferas ſedes receptaculum: quod nos ſanctorum patrum lymbũ dicimus ſacra ſcriptura ſinũ Abrahæ frequẽter appellat. Sic enim patet Luc. 16. vbi Chriſtus dicit mendicum Lazarũ ab angelis portatũ in ſinũ Abrahæ: diuitem quoq; in tormentis gehennalibus acriter afflictatum introducit clamãtem ad Abrahã, & ad Lazarum, qui erat in ſinu eius. Nec nos cum quibuſdam arbitremur hunc ſanctarum animarũ locum ante Chriſti paſſionem ſinum Abrahæ ideo vocatum, quoniam ibi Abrahã primus ſteterit. Nam ante eum pleriq; ad eum locũ deſcenderunt. Sic enim de protoplaſto Adam patet, qui quanquam à principio peccans, poſtea tamen vir iuſtus, & timoratus Deo fuit: tanti enim boni priuatio quantũ experiri cœperat in terreſtri paradiſo, quod identidem culpa ſua perditum nouerat, eum nimis cautum reddidit, atque vitæ eius exoſum, & in ea velut in quodam diuturno luctu manentem, atque in perpetuo deſiderio illius, quam ſemel cognouerat fœlicitatis. Vnde de eo ſacra ſcriptura teſtimonium reddit, quod vir ſanctus fuerit. Sic patet Sapientiæ cap 10. ſcilicet: Hæc illum, qui primus formatus eſt à Deo orbis terrarum pater; cũ ſolus eſſet creatus, cuſtodiuit, & eduxit à delicto ſuo. Præter hoc autem ante omnes, qui ad lymbum ſanctorum deſcenderunt, Abel filius Adæ primus fuit, qui quoniam Deum diligenter, ac deuote colebat, Deusque ſacrificia illius ſuſcipiebat, exterminatus eſt à fratre ſuo Cain, vt patet Gen. capitulo quarto. Tota autem ſacra ſcriptura de hoc teſtimonium perhibet, quod vir ſanctus ſit. Potiſſimum autem eſt Chriſti præconium de eo, quod habetur Matth. 23. cap. vbi dicit: Vt veniat ſuper vos omnis ſanguis, qui effuſus eſt à ſanguine iuſti Abel, vſque ad ſanguinem Zachariæ filii Barachiæ. Ecce enim iuſtum vocauit Abel. Hoc etiam habetur ad Hebræos capitulo vndecimo, ſcilicet: Fide plurimam hoſtiam Abel, quam Cain Deo obtulit, per quam teſtimonium conſecutus eſt iuſtus teſtimonium perhibente muneribus eius Deo, & per illam defunctus adhuc loquitur. Hic autem cum obiit ad lymbum ſanctorum mox deſcendit, cum innocens moreretur; nulla quippe peccata in eo præceſſerant, quorum merito ad alia loca deſcendere debuiſſet, & ſi aliqua peccata habuiſſet, iam de eis plene ſatisfeciſſet, cum ſcriptura eum iuſtum vocet. Dato, quod Abel quædam habuiſſet peccata, quæ viuens deploraſſet, de eis tamen non plene ſatisfeciſſet, cuncta obligatio ad ſatisfactionem per martyrium extingue batur. Eo enim quo zelans Dei latriam, & iuſtitiam æmulatoris fratris ſui manu coincidit, ab omni onere ſatisfaciendi liberatus eſt; ipſa enim martyrii ſuſceptio plena, & ſupererogans ſatisfactio erat. Hoc quidem catholicum documentum apud omnes theologicos doctores eſt, quod etiam ſiquis ducenta millia patrauerit mala, pro quibus ei in vita dolenti in purgatoriis ignibus ampliùs, quam per mille annos manendum eſſet, ſi pro Chriſti nomine, aut pro defenſione cuiuſcumque probitatis mortem ſubeat, mox ad ſanctorum ætheream conuolabit fœlicitatem. Martyrium quippe cuiuſcunque ſatisfactionis faciendæ quantumcunq; magna ſit, extinguit obligationem. Dicendum ergo ex his patet, primũ fuiſſe Abel virum ſanctum, qui ad ſanctorum lymbum deſcenderit. Poſt hunc autem deſcendit Adam pater eius. Prius namque Abel, quam Adam mortuus eſt; quia poſt mortem eius Adam genuit Seth, dicens, poſuit mihi Dominus ſemẽ aliud pro Abel, quem occidit Cain, vt habetur Gen. 4. cap. Poſt Adam tertius ad lymbum deſcendens fuit filius eius Seth. Prius autem Adam, quam Seth mortuus eſt, vt colligitur Gen. 5. c. computando annos Adæ, & filii eius Seth, & annos, quos habuit Adam cum genuit Seth. Nam Adam vixit annis octingentis poſtquam genuit Seth, & Seth vixit annis nongentis, & duodecim; ergo centum duodecim annis mortuus eſt Adam ante Seth; quæ patent in eodem capit. Quod autem Seth fuerit vir iuſtus deſcendens ad lymbum ſanctorum conſtat; quia omnes de ſtirpe eius viri ſancti appellantur vſque ad finem huius primæ ætatis circa diluuium, cum iam omnis caro corruperat viam ſuam, vt apparet Gen. 6. cap. Quartus deſcendens ad lymbum fuit Enos filius Seth; iſte enim vir ſanctus fuit; quoniam Sacra Scriptura teſtatur de eo, quod ipſe cæperit inuocare nomen Domini ſuper terram, vt apparet Gen. cap. 4. Sed iſte mortuus eſt poſt Seth annis nonagintaocto, quia Seth vixit poſtquam genuit Enos annis octingentis ſeptem. Enos vero vixit annis nongentis quinque, vt patet Gen. 5. c. Et ſic de cæteris viris ſanctis per lineam Seth, vſque ad Noe, dicendum ſatis rationabiliter videtur, quod omnes ad lymbum deſcenderint ſanctorum; potiſſime de illis, quos Sacra Scriptura in illa linea enunciat. Quoniam præter hos multi alii in eadem fuerunt linea, quæ in Sacra Scriptura non computantur; de quo non eſt idem præſumendum, quod de eis, qui ſcripti ſunt; quoniã nullus, qui in linea Seth ſcriptus in Sacra Scriptura reperitur, periit in diluuio, vt patet ex computatione quam fecimus Gen. cap. 5. Multi tamen de his, qui non ſunt in eadem linea ſcripti, quanquam de eadem fuerunt, diluuio abſumpti ſunt, cum per aquam ſolum octo animæ ſaluæ factæ ſunt, ſ. Noe, & tres filii ſui, & vxores Noe, & filiorum trium. Poſt hos aũt de Noe manifeſtius adhuc eſt, quod ad lymbum deſcenderit, quam cæteri, quia de eo manifeſtiora teſtimonia ſunt in Sacra Scriptura, vt patet Gen. 7. cum dicitur; Ingredere tu,

D

E

Primus Abel deſcendit ad lymbum, ſcilicet, Patrũ.

F

A

& omnis domus tua in arcam: te enim vidi iustum coram me in generatione hac. De eo etiam testimonium redditur, quod iustus fuerit Eccl. 44. c. scilicet. Noe inuentus est perfectus iustus, & in tempore iracundiæ factus est reconciliatio: ideo dimissum est reliquum terræ, cum factum est diluuium, testamenta sæculi posita sunt apud illum ne deleri pósset diluuio omnis caro. Laudat etiam eum Apostolus de fide ad Deum, vt habetur ad Heb. 11. scilicet. Fide Noe responso accepto iis quæ adhuc non videbantur metuens, aptauit arcam in salutē domus suæ, per quā damnauit mundum, & iustitiæ, quæ per fidem est hæres est institutus. De Henoch, qui in hac ætate prima fuit ante Noe Sacræ Scripturæ testimonium reddunt, quod vir sanctus fuerit, ad lymbum tamen non descēdit, sed rapuit eum Dominus, & transtulit in Paradisum: sic patet Eccl. 44. c. scilicet: Henoch placuit Deo, & translatus est in Paradisum, vt det pœnitentiam gentibus. De hoc etiam Apost. ad Hebræos cap. 11. ait: fide Henoch translatus est, ne videret mortem, & non inueniebatur, quia transtulit illum Deus. Ante translationem enim testimonium habebat placuisse Deo. Hi igitur omnes aliique plurimi ante Abraham ad sanctorum sinum descenderunt. Non est ergo recte dictū: ideo vocari hunc locum sinum Abrahæ: quoniam ipse illuc primus descenderit. Item hoc stare non potest: nam de Abraham habetur Gen. 25. c. Deficiens mortuus est in senectute

B

bona, prouectæque ætatis, & plenus dierum congregatusque est ad populum suum. Et hoc exponunt doctores de congregatione ad viros sanctos post mortem. Oportet ergo, quod alii in lymbo iam existerent cum ipse illuc descendit: quia dicitur congregatus ad illos: primus autem ad nullum congregari potest. Et non solum aliqui præcessisse in lymbo probantur, sed etiam multi: quia dicitur congregatus ad populum suum: vnus tamen, aut duo, vel pauci populum non faciunt. Aliqui autem istum populum vocant angelos: sed hoc super Gen. c. 25. improbauimus. Necesse est ergo locum hunc sinum Abrahæ propter aliam causam vocari. Hoc autem est, quoniam in tota natura sic obtinuit, vt à dignioribus denominetur res; sed in toto lymbo nullus æque iustus, & Deo acceptus erat, vt Abraham, ideo ab eo denominari debuit. In ipso quoque populus Dei accepit exordium: nam ante eum nemo populus Dei vocatus est, quanquam in linea Seth descendentes ab Adam filii Dei vocabantur, in quantum differebant à descendentibus per lineam Cain, qui pessimi erant, de quo Gen. 6. cap. Deus quoque ab Abraham maiorem monstrauit familiaritatem, quam ad aliquem antiquorum Patriarcharum, sicut patet ex processu Gen. à cap. 12. vsque ad 24.

Abrahā præcæteris patriarchis à Deo optimo dilectus est.

C

Omnes quoque posteriores viri sancti cum à Deo aliquid precabantur commemorando merita Abrahæ precabantur, & se hoc modo exaudiendos æstimabant, vt frequenter patet in Exodo, & in libro Numerorum, atque in pleriſque libris veteris testamenti. Amplius autem promissiones factæ de danda terra Chananæorum, quæ erat diuisa in septem gentes, vel in decem, vt patet Gen. 15. c. & de Messia nascituro de semine suo, nulli ante Abraham factæ sunt. In eo quippe cuncta inchoata sunt. Nam etsi omnia noui, & veteris testamenti volumina perlegeris, neminem inuenies, ad quem primo ista dicta sunt. Sic enim ait Apostolus ad Galat. c. 3. Abrahæ factæ sunt promissiones, & semini eius, quasi dicat, non fuerunt factæ prius aliis. Omnium autem harum rationum, & plurium fundamenta habentur diffuse per processum Geneſis, & habentur simul Eccl. 44. c. cum dicitur: Abraham magnus pater multitudinis gentium, & non est inuentus similis illi in gloria, qui conseruauit legem Excelsi; & fuit in testamento cum illo. In carne eius fecit stare testamentum, & in tentatione inuentus est fidelis, ideo iureiurando dedit illi gloriam in gente sua crescere illum quasi terræ cumulum; & vt stellas exaltare semen eius, & hæreditare illos à mari vsque ad mare, & à flumine vsq; ad terminos orbis terræ. Et in Isaac eodem fecit modo propter Abraham patrem ipsius. Benedictionem omnium gentium dedit illi, & testamentum suum confirmauit super caput Iacob. Agnouit eum in benedictionibus suis, & dedit illi hæreditatem, & diuisit ei partem in tribubus duodecim, & conseruauit illi homines misericordiæ inuenientes gratiam in oculis omnis carnis. Ex prædictis autem rationibus aliisque in hunc modum conueniens satis patet debuisse vocari sinum illum sanctorum ab Abraham, quanquam ante ipsum plures in eo manerent.

D

Quomodo ad sinum Abrahæ iustorum animæ, siue Iudæi siue Gentiles essent descendebant.

CAPVT CXXIX.

AD hunc sanctorum lymbum, siue sinum Abrahæ, iustorum virorum animæ descendebant, siue iudæi, siue Gentiles essent. Cuius modus hic est. Ab exordio orbis conditi decedentes, aut in ætate adulta moriebantur, aut priusquam ad ætatem rationis capacem peruenirent. Si vero in parua ætate decederent, aut merito fidei parentum originalis culpa abolita erat, aut nequaquam. Sed si fides parentum fuisset, vt in prælibatis expositum est, macula in paruulis tollebatur, quo pacto decedentes paruulos ad lymbum sanctorum deferri necesse erat, quoniam cum plena innocentia diem clauserant. Si vero nulla parentum existente fide paruuli nequaquam iuuarentur, in originali illos decedere necesse erat: & hoc modo ad lymbum puerorum descendere, qui originalis maculæ locus est. Cum vero homo ad ætatem ratione vti & considerare potentem peruenisset, per primum actum bonum, quem in Deum dirigeret, originalem maculam poterat expiare. Hic autem si postquam originalē eluisset reatum in innocentia manens decedebat, ad sinum Abrahæ ferebatur. Quod apparet: nam hic gehennalibus incendiis detrudi non poterat, quia in mortali non decedebat peccato, gehenna tamen damnatorum pro actuali & mortali culpa locus est. Præter hoc autem, nec purgatoriis sedibus detinendus erat, quia ibi illi duntaxat exercentur, qui inexpletæ satisfactionis reatu tenentur. Hic autem nihil eluendum habet, cum nihil dignum pœna commiserit. Ad lymbum quoque puerorum descendere nequibat: quia ibi soli tenentur, qui originalis maculæ reatu grauantur. In hoc autem omnis macula exempta est. Vitæ quoque æternæ gaudia adipisci non poterat. Nam ad hunc locum nemini accessus patuit, quousque Saluatoris mors illum reseraret. De receptaculis autem animarum corpore solutarum nullum manet, necesse est ergo vt in sinu Abrahæ, qui reliquus est huiusmodi decedentis anima commoretur. Si quis vero post aliqua mortalia patrata decederet, aut ille de commissis doluerat, aut minime. Si vero nequaquam doluisset, quoniam impœnitens erat, ad gehennæ incendia descēdere necesse erat, vbi in æternum manēdum erat. Si vero de cōmissis ante mortē doleret, aut de eis expleuerat satisfactionem, aut minime: si expleuerat debitam satisfactionē, ad sinum Abrahæ descēdebat, nihil namq; in eo erat, propter quod alterum locū petere deberet. Si vero plenam de commissis satisfactionē non egisset, purgatoriis sedibus detinendus erat, quousq; debitæ satisfactionis expleretur modus. Cum vero hanc suppliciis exercitus expleuisset, ad sinum Abrahæ transferendus erat: quia nihil in eo erat, propter quod vlterius suppliciis purgatoriis immanendum esset. Ibi autem manebat vsq; ad mortem Saluatoris. Iste autem fuit modus omnium decedētium ab exordio orbis conditi, vsque ad circumcisionem Abrahæ datam, quod est tempus duarum ætatum sæculi.

Ex fide parentū originalis macula in pueris tollebatur.

E

F

De mutatione decedentium de statu sæculi, quoad conditiones data circumcisione.

CAPVT CXXX.

DATA autem circumcisione aliquantum de statu prioris sæculi, quantū ad conditiones decedentiū mutatū est. Nam susceptā in Abrahā circumcisione quicunq; circumcideretur, siue de Gētibus, siue de Iudæis ille foret, ab originali macula in ipsa circumcisione saluabatur. Ideo cū inter Iudæos aliquis susceptā circumcisione moreretur, etiā si ante ætatem rationis capacem decederet, parentibus etiam non suffragantib. per fidem, in originali macula decedere nō poterat: ideo ad lymbum Abrahæ iste descendebat. Ad infernum quippe damnatorū nequaquam ferri poterat, quoniā nullo mortali actuali grauabatur. Ad purgatorias quoq; sedes identidem nō tendebat: quia iste inexpletæ satisfactionis locus est: huic aūt explendum nihil mansit, cum nullum vnquam pœna dignū egerit. Nec quidem in puerorū lymbo detineri poterat;

A quia iam ei originalis ablata fuerat labes. Nullũ autem ei de animarum corpore ſolutarũ præter ſinum Abrahæ reliquum receptaculum erat: ad hũc ergo huiuſmodi ferri neceſſe erat. Si vero Iudæus poſt datam circumciſionem in adulta more retur ętate, iam in eo originali abolita macula, aut in peccato actuali mortali decedebat, aut non. Si vero nullo adhuc mortali patrato decederet, ad ſinum Abrahæ deſcendebat, nulla quippe, aut culpa, aut ſatisfactionis explendæ onus ad aliud animarum receptaculum ire cogebat. Si aũt in mortali culpa decederet impœnitens quidem, id eſt, de commiſſis non dolens, gehennalibus detrudi cruciatibus neceſſe erat. Si autem patratis quibuſdam mortalibus doleret expleta pro eiſdem debita ſatisfactione ad lymbum Sanctorum deſcenſus erat, vt ex prædictis patet. Si vero de commiſſis præceſſiſſet dolor, nec tñ expleta facinorum ſatisfactio foret, purgatoriis cruciatibus expleri neceſſe erat, vbi cum omnis macula ſuppliciis aſſumpta foret, ad lymbum Abrahæ tranſitus ei erat.

Quædam de Gentilibus.

CAPVT CXXXI.

Quo tempore Gẽtiles eſſe cœperunt.

B

HIc autem modus, quem in Iudæis poſt datam circumciſionem aſſignauimus, in gentilibus fuit poſt datã circumciſionem vſq; ad mortem Saluatoris. Data enim circumciſione gentiles proprie eſſe cœperunt: quia tunc data circũciſione Abraham, & poſteri eius cœperunt eſſe populus Dei, à cæteris gentibus, ſignaculo circumciſionis diuiſi. Sed adhuc proprius gentiles dicti ſunt ſuſcepta lege ab Iſraelitis in monte Sinai, quam nullæ aliæ gentes ſuſceperant. Lex autem facit vnum populum ab alterio diſtingui. Gẽtiles autem, qui à data circumciſione Abrahæ vſque ad mortem Saluatoris fuerunt: imo vſque ad publicatum Euangelium ad ſinum Abrahę deſcendere poterant quadrupliciter. Primo quidem, ſi quis eorum à parentibus fidelibus natus, ſcilicet, qui de Deo recte ſentirent, quæ naturaliter ſentiri poterant, & idolorum immunditias cauerent, in parua ætate ante tempus diſcretionis decederet, fide parentum in eo macula tollebatur originalis: ad ſinũ ergo Abrahæ deſcendere neceſſe erat. Fides namque parentum inter Gentiles in paruulis originalem culpam adimere potuit: rari tamen parentes fideles habebant: cum omnes fere ad idola declinarent: ideo hic modus inter Gentiles rarus fuit. Secundus autem modus erat, ſiquis de Gentilibus in parua ætate ab originali macula in fide parẽtum expiatus ad adultam peruenirет ætatem, aut ſi nõ expiatus fide parentum ad ætatem rationis capacem impenſo aliquo actu cæremoniali in Deum directo, ab hac liberaretur, ſi vſque ad mortem nullum mortale patraret in plena innocentia permanens, ad ſinum Abrahæ deſcẽdebat. Quod apparet, quoniam ad damnatorum ſupplicia gehennæ huic eundum non erat, quia nulla actuali mortali culpa tenebatur. Identidem autem ad purgatoria loca hic non pergebat: quia nihil ei igne cremandum manebat, cum nihil vnquam pœna dignum patrauiſſet. Ad lymbum quoq; puerorum deſcẽſus nullus erat, quia ille originalis culpæ locus eſt, qui in huiuſmodi decedẽte abolita prorſus erat. Taliter ergo morienti nullum animarum reſtabat receptaculum, niſi ſinus Abrahæ. Ad hunc ergo deſcendere debebat. Nam ad vitam æternam nulli vnquam ad mortem vſque Saluatoris tranſitus patuit. Tertius modus deſcendendi ad Sinum Abrahæ in Gentilibus erat, cum quis mortalia patrans de eis doleret, ſiue hoc in cultura ſimulacrorum, ſiue in quocunq; genere peccati eſſet. Poſtea autem plena habita ſatisfactione decederet, ad ſinum Abrahæ talibus iter erat. Huic namque ad gehennales ſedes, aut purgatoria loca, aut Æthereas empyrei mãſiones, aut puerorũ carcerem tranſitus nullus erat. Ratio autem ex prædictis patet. De Paradiſi loco cauſa manifeſta eſt. De aliis aũt patet, quoniã pœnalia loca ſunt: huic aũt nihil ineſt, propter quod puniri vllatenus debeat. Quartus autem modus, quo Gentilibus in hoc tempore patebat deſcenſus ad ſinum Abrahæ eſt, ſiquis quibuſdam mortalibus perpetratis de eis dolens non expleta ſatisfactione ad purgatorias ſedes deſcenderet; ibi autem cum debitam ſatisfactionem expleſſet, ad ſinum Abrahæ transferebatur. Nam completa ſuppliciorum debita pro ſceleribus toleratione, in cruciatibus vlterius immanendum non erat. Patet ergo ex dictis, quod non ſolum Iudæi ad Sinum Abrahæ deſcendebant, ſed etiam Gentilibus ab orbe condito vſque ad plenam Euangelii promulgationem illuc multipliciter iter patuit.

D

E

F

Quando anima in Sinu, ſcilicet patrum eſſe cœperunt.

CAPVT CXXXII.

AMPLIVS circa iſtud quartum animarum receptaculum ſpeculandum occurrit, quando animæ ibi eſſe cœperunt, & quando eſſe deſierunt, vel an aliquando euacuetur. Cui reſpondendum in hoc ſanctorum lymbo ab exordio creationis rerum non fuiſſe animas, ſicut in inferno ab initio rerum conditarum fuerunt, qui puniuntur, ſcilicet, dæmones ipſi, qui mox, vt creati ſunt ceciderunt. In lymbo autem Sanctorum non accidit hoc: quoniam ibi duntaxat iuſtorũ virorum animæ erant, quæ ſine mortali culpa, & originali reatu, & omni ſatisfactionis onere à corporibus diſceſſerunt. aut ſi quam decedentes habuerunt priuſquam ad lymbũ ſanctorum peruentum foret eam penitus perſoluerunt. A principio tamen orbis conditi non fuerunt aliquorum virorum iuſtorum animæ à corporibus ſolutæ: ergo lymbus ſanctorũ à principio orbis conditi animas nullas habuit. Nam vt ſupra inductum eſt, primus homo, qui in toto orbe mortuus fuit, iuſtus Abel extitit: hic tamen vſque ad annum ab orbe condito ſecundum Ioſephum libro primo Antiquitatũ mortuus non eſt. Amplius autem in hoc ſinu Abrahæ animabus in æternum manendum non eſt velut in gehẽnalibus ſuppliciis, aut lymbo puerorum. In his enim duobus receptaculis animæ ſemel receptæ in æternum manent: in Sinu autẽ Abrahæ vſq; ad mortem Chriſti duntaxat animarum ſanctarum fuit incolatus. Huius autem ratio, vt ex prælibatis patet, eſt: quia qui ſine culpa mortali actuali, aut originali premente, aut onere inexpletæ ſatisfactionis deceſſit, ad vitæ æternæ gaudia diſpoſitus eſt; nihil quippe ei ex ſe deficit, vt ad hæc diſpoſitus ſit. Si ergo animæ iuſtorũ mox, vt à corpore ſolutæ ſunt, gaudiorum loca non aſſequuntur, ex eis non eſt, ſed ex conditione æthereorum ſedium, quoniam reſerata non ſunt. Et quia vitæ æternæ manſio nulli concedenda erat, quouſq; pro omnibus peccatis noſtris plena eſſet facta ſatisfactio, quæ per ſolum mediatorem noſtrum Chriſtum Ieſum fieri poterat: neceſſe erat, vt nulli animarum ad vitam æternam pateret ingreſſus vſq; ad mortem Saluatoris. Ideo viri ſancti, qui ex ſe nihil habebant, quo è fruitione beatifica impedirentur, toto hoc tempore impediti in ſinu Abrahæ manebant, vbi nullius afflictionis habebant experimentum. Facta autem redemptione per ſaluatorem neceſſe erat, vt omnes viri Sancti ad Paradiſi reciperentur ſedes, quia tunc nihil, aut ex parte ſui, aut ex parte redẽptoris manebat explendum. Ad quod neceſſe fuit, vt Chriſtus moriens omnes, qui in lymbo ſanctorum erant, educeret, cum duntaxat hic eius præſtolarentur mortem, & conſequentem redemptionem. Poſt mortem autem Saluatoris nemo ad Abrahæ ſinum deſcendit: quoniam quicunq; in iuſtitia perfecta deficeret nullo actuali, mortali, aut originali preſſus, aut alicuius inexpleto ſatisfactionis onere alligatus, mox vitæ æternæ gaudia conſequebatur: quoniam iam vitæ æternæ porta prioribus incognita ſęculis patefacta erat. Ex prædictis ſatis inducitur, quod cum Chriſtus ſurrexit, & ad Cœlos aſcendit, nõ ſolum ſecum de animabus ſanctorum virorum Iudæorum duxit: ſed etiam de animabus Gentilium. Hoc autem apparet, quoniã Chriſtus eos omnes ſecum tulit quos moriens, atq; deſcendens ad Inferos in Sinu Abrahæ inuenit. Non enim erat vlla ratio de aliqua animarum ibi manentium, quod magis ibi relinqueretur, quã cæteræ: omnes quippe iuſtorum virorum animæ erant: ſingulis adipiſcendæ vitæ æternæ perfecta inerat diſpoſitio. Inique ergo agi videretur cum ea anima, quam Deus relinqueret in ſinu Abrahæ, cum nihil magis induceret qualdam earum ibi manere, quam alias. Sed vt euidentiſſime in prioribus inductum eſt, in ſinu Abrahæ, tam Gentilium, quam Iudæorum animæ erant; Chriſtus ergo ad tartara deſcendens de ſinu Abrahæ animam Adæ protoplaſti, & iuſti Abel, atque Noe, & ſimilium virorum Sanctorum ſecum eduxit. Hi tamen Gentiles fuerunt, quia non ſuſceperunt aliquod circumciſionis ſignaculum: in Abraham nempe hoc inchoatum eſt, nec legem directiuam à Deo receperunt; quia iſta primo per Moyſen

Cum Chriſtus ſurrexit ſecũ & Iudæorum, & Gentilium animas vexit.

A

sen in deserto Sinai data est. Sed in solis naturalis legis præceptis vitam duxerunt: in hac autem posteriores Gentiles, qui iusti erant, vixerũt à tempore datæ circumcisionis vsque ad mortem Christi. Cum ergo decederent, & in sinu Abrahæ locarentur, congruum erat, vt Christo resurgente, & ascẽdente ab inferis, cum eo istæ sanctæ Gentilium animæ conscenderent, sicut animæ Iudæorum. Ex quo satis rationabile videtur, qũo animæ Socratis & Platonis, atque Aristotelis similiumq; Philosophorum ad lymbum in morte ipsorum descenderint, postea autem cum Christo resurgente inde in æthereas ascenderint mansiones. His quippe vita studiosa erat, & vitia castigabantur ad vnguem, ne quid inhonestum eis accederet cautissime aduertebant, quod satis colligi datur, si eorum dicta, & facta ex historiis Philosophorũ aduertamus.

Quomodo persuadere quispiã p̃ sit Aristotelem & Platonẽ in cœlis esse.

Quomodo differat sinus Abrahæ à lymbo puerorum.

CAPVT CXXXIII.

NVNC vero circa istud quartum receptaculum animarum, quod sinum Abrahæ appellamus, speculandum occurrit, quomodo differat à lymbo puerorum. Nam ad cætera si conferas, differentia euidens est. In gehẽnali quidem carcere pœna æterna est, in sinu autem Abrahæ, nec pœna vlla est, nec ibi in æternum manendum est, sed solum vsque ad mortem Saluatoris. In purgatoriis quoque sedibus, & si in æternum manendum non sit, acriores tamen & magna cum acerbitate pœnæ sunt, etsi cum clementia exerceantur; in sinu autem Abrahæ, nec incolatus in æternum est, nec vlla pœnalis sentitur inflictio, quæ aut temporaliter, aut in æternum duratura sit. Restat ergo duntaxat speculandum quomodo differat, & an quid differat inter sinum Abrahæ, & lymbum puerorum. Huius inquisitionis motiuum est, quoniam diuersa iis locis manentibus animabus conditio inest, locorum ergo dissimilis debet esse habitudo. Nam qui in lymbo puerorum tenentur, originali macula infecti sunt, in qua lucem clauserunt, quæ & in eis in æternum manet. Qui vero in lymbo sanctorum sunt, nulla actuali mortali, aut originali culpa tenentur: aut inexpletæ satisfactionis vllius pondere obnoxij sunt. Sed duntaxat ibi manent: quia nondum vitæ æternæ ianua aperta erat, quæ in Christi passione aperienda erat, vt in præcedentibus explanatum est: non ergo debuit in his vllum esse genus, pœnæ sicut in eis, qui in lymbo puerorum erant, cum nihil haberent, cui pœna responderet. Quibusdam tamen videtur nihil differre inter habitudinem lymbi puerorum, & sinus Abrahæ: lymbus nempe puerorũ nihil continebat pœnalitatis in sensu: sicut in frigore, aut calore, vel cæteris inflictionibus: vt in superioribus magis patuit. Cuius causam esse diximus, quia originale peccatum in nullo positiuo fundatur in eis, in quibus est siue quantum ad rationales potentias, & principia actuum humanorum, siue quantum ad potentias executiuas, sed in pura priuatione originalis iustitiæ. Nulla ergo pœna in eis positiua corporalis, aut qualiscunque assignari debuit, sed sola priuatio diuinæ visionis. Hanc autem pœnalitatem sustinere coguntur. Eandem vero pœnalitatem sustinere videntur, qui in sinu Abrahæ sunt. Diuina enim visione carebant, dum ibi manebant. Si enim eum ibi vidissent, perfecta illis iucũditas esset, atque fœlicitas: vnde in vita æterna esse dicerentur: Nihil quippe ad completum eorum bonum deesse videbatur, quoniam in loco nihil differt, an hic vel ibi beatitudo sit, dum tamen reuelata facie Deum cernat. Hoc tamen non stat, quoniam in continua spe manebant animæ virorum sanctorum apud inferos permanentium, de Messia venturo ad liberandas eas atque de lacu, in quo non erat aqua educendas ad gaudia paradisi in sanguine testamenti sui. Sed tamen has, quæ in sinu Abrahæ erant diuina visione carentes dicamus, nihil differre videntur à conditione animarum permanentium in lymbo puerorum, nulla ergo in alterutrum eis differentia erat.

B

Opinio quorundam de differentia lymborum.

C

Responsio ad superiora & obiectio quædam.

CAPVT CXXXIV.

AD hæc autem quispiam fortassis conabitur respondere, dicens nimis interesse in animabus, quæ in lymbo puerorum sunt, quæ ibi vsque hodie manent: atque eis vsque in æternum ibidem menendũ est; quæ vero in sinu Abrahæ erant, non habebant hunc velut sempiternam mansionem, sed vsque ad solam redemptoris mortem consistere cogebantur, qui eas inde eduxit, nunc nulla ibi manet, satis ergo in hoc interest. Contra hoc autem aliquis obiiciendum putabit, non satis recte hanc differentiam assignari duorum receptaculorum animarum. Nam & si animæ in paruulorum lymbo consistentes in æternum manere habebant: animæ autem, quæ in sinu Abrahæ tenebantur, perpetuam ibi mansionem non acceperant, tamen adhuc data aliqua pœna animabus manentibus in sinu Abrahæ est. Nã velut animæ paruulorum in suo lymbo manentes æternam diuinæ visionis patiuntur priuationem, & hoc eis duntaxat pœna est, ita & animæ virorum iustorum, quæ apud sinum Abrahæ manebant, hac carentia diuinæ visionis afficerentur eo tempore, quo eis ibi manendum erat. Ex quo aliquid forsitan non parum absurdum confecerimus, scilicet, quod ab orbe condito vsque ad descensum Saluatoris morientis ad inferos, æqua fuit pœna animarum in sinu Abrahæ manentium, & earum, quæ in lymbo puerorum manebant, & vsque hodie permanent. Sed adhuc istud inconueniens videtur: nam pœna in eis similis esse debet, qui in culpa similes extiterunt; cum vero culparum dissimilitudo est, pœnæ quoque proportionaliter dissimiles esse debent. Et quia animæ in lymbo sanctorum permanentes, & quæ in lymbo puerorum erant non habebant comparem, aut similem causam patiendi: cum illi, qui in lymbo paruulorum manebant, in originali mortali decessissent, qui vero in sinu Abrahæ erant, nullo tenebantur actuali aut originali reatu, nec inexpletæ satisfactionis onere premerentur, pœna æqua in eis esse non debuit. Modus ergo respondendi, quo similis pœna assignatur eis, qui tunc in sinu Abrahæ, & his, qui in lymbo puerorum, conueniens non est.

D

E

Alia responsio, & quædam penes supradicta.

CAPVT CXXXV.

FORTASSIS quispiam huic aliter respondebit quæsito dicens, eis qui erant in sinu Abrahæ non fuisse similitudinem pœnæ cum eis qui erant in lymbo puerorum: nunc autem post passionem Saluatoris, quoniam hoc tempore nulla fuit, cum ibi nullus consistat. Sed adhuc in tempore quod ab orbe condito vsque ad Christi passionem fluxit, in quo vterque locus habitatores habuit, dicent non fuisse vtriusque similem pœnam. Quoniam paruuli, qui in lymbo erant, patiebantur plenam, & omnimodam excæcationem intellectus: qui vero in sinu Abrahæ erant, non patiebantur hanc excæcationem, sed erat intellectus eorum lucidus satis. Ad quod animaduertendum est, quod habitus intellectus, qui sunt qualitates quædam infixæ, & permanentes in intellectu causatæ per doctrinam, aut speculationis exercitium circa aliquod genus obiecti: aut per infusionem & totaliter diuinam operationem, manent in intellectu post mortem eius cuius isti habitus sunt, atque consequuntur animam, quocunque ierit. Hi autem habitus sunt quibus homines perfecte, acute, faciliter. & delectabiliter intelligunt, dum viuunt. Sic enim ait Arist. 2. Eth. signum à generatim habitus est delectationẽ aduenire operibus. Amplius autem sciendum, quod vna qualitas causata in intellectu nostro, qua delectabiliter, & faciliter speculamur ea, quæ ad genus artis grammaticæ pertinent: vocatur grammatica aut habitus grãmaticus. Qualitas quoque, qua speculamur circa genus artis, & obiecti dialecticæ, dialectica qualitas, aut habitus dialecticus appellatur: & hoc modo ponimus in cæteris generibus obiectorum speculabilium aliquos habitus consideratiuos. Hi autem habitus manent in anima post solutionem à corpore. Quod si anima his habitibus informata vitæ æternæ gaudia petierit, erunt isti habitus ad intelligendum perfectiores; plures quoq; conclusiones per eos intelligemus, atq; lucidius, & firmius quã cũ per eos viuentes specularemur. Si aũt anima his habitibus informata gehennalibus incendiis mancipetur, aut purgatoria detineatur mansione, vel ad quodcunq; alterum animarum receptaculum à corpore soluta tenderit, manebunt isti habitus æque perfecti ad intelligendum, vt in viuentibus fuerant nihil perfectionis suscipientes. Amplius autẽ consideratione

F

Habitꝰ intellectuales manere in anima post corporis solutionem.

dignum est, excellentiorem potẽtiam inter omnes, quę sunt in anima, intellectum esse. Quamobrem cum ponitur nobis differentia, qua ab aliis animalibus distemus, rationales à ratione, siue intellectu appellamur: nec vocamur volitiui à voluntate, quanquam voluntas ita sit propria hominum, vt intellectus: in nullo enim cæterorum animalium voluntas vllatenus est, sicut nec intellectus. Si tamen voluntas perfectior, quam intellectus esset, cum omnes denominationes in natura à perfectioribus fiant, vocarentur homines volitiui à voluntate tanquam in modum differentiæ: sicut vocãtur intellectiui ab intellectu, vel rationales. Intellectus autẽ, quia est perfectior potentia in anima, & perfectionem suã recipit per habitus intellectiuos, cũ hac perfectione caruerit, nimis imperfectus est, & afflictio non intelligentis. Si autẽ intellectus habitibus intellectiuis perficiatur, gaudium, & perfecta lætitia in intellectu est. Nam totum gaudium intellectus est in intelligendo. In hoc autem differt inter eos, qui in lymbo puerorum, & eos qui in sinu patrum tenebantur. Nam qui in lymbo puerorum erant, paruuli defuncti sunt, nec aliquos habitus acquisierunt in intellectu, quibus intelligere queãt. Non enim eos dum vixerunt, præ anguſtia temporis habere potuerunt. In eis vero, qui in lymbo erant secus accidebat: nam animæ illæ iustorum, cum à corpore solutæ sunt, habitus intellectus habebant, maiori enim temporum spatio viuentes habitus intellectiuos acquirere potuerunt in intelligendo, ergo qui ætate maiori sunt, non sustinebunt eandem pœnam, quam paruuli patiuntur in lymbo.

Impugnatio responsionis, & quædam alia.

CAPVT CXXXVI.

AD supradicta autem speculantibus nobis, dicendum est stare non posse, quoniam ista responsio impertinẽs est, & falsum præsupponit. Primo quidem, & si vera supponerentur, responsio tamen impertinens esset. Nam & si qui ad lymbum puerorum descendebant, habitibus intellectiuis carebant, & in hac carentia afflictio quædam eis erat: & ad lymbum sanctorum descendentes habitus speculatiuos haberẽt in intellectu, quibus vacantes delectarentur, & similem eis, qui in lymbo puerorum erant non paterenrur pœnam: non proueniebat ex conditione locorum in quibus manebãt, sed ex conditione ætatis illuc descendentium. Quia hi magni, illi vero in parua adhuc ætate. Sed cum duorum locorum conuenienter differentia assignari debet, non est assignanda ex habitudine aliquorum ibi manẽtium, quia hoc est loqui per extrinseca rei, sed ex natura locorum diuersitas assignanda est. Vt si hoc modo accideret, quod quicunque ad lymbum puerorũ descenderet in quacunq; ætate, aut qualitercunque decessisset, hac pœnalitate afficeretur, quod priuaretur intellectione. Et quod tendentes ad lymbum sanctorum patrum, qualitercunq; defungerentur ætate, necesse esset, quia in tali loco erant, habitus intellectiuos habere, sed hæc falsa sunt. Amplius autem responsio ista falsum supponit, scilicet, quod descendentes ad lymbum puerorum, quia in parua ætate decedebant, in qua nihil addiscere potuissent, carebant habitibus intellectiuis, & hac carentia afficiebantur. Qui vero in sinu Abrahæ sunt, quia in magna ætate decedebant, habitus potuerunt habere scientificos, quibus intelligentes non afficiantur velut hi, qui in lymbo puerorum sunt. Vtrunque tamen falsum est: & primo quantum ad eos, qui in lymbo erãt puerorum: nam & si quantum ad aliquos verum sit, quod dicitur, tamen vniuersaliter non est constans: vnde veritas per accidens erit. Quod patet in Gentilibus, si quis patribus infidelibus, & idola colentibus nasceretur, non poterat in ætate parua originalis in eo macula deleri, cum fides parentum ad hoc non suffragaretur, quia nulla erat. Postea vero ad ætatem perueniens rationis capacem, nec ad iniquitates vllas deflecteretur, nec rursus aliquem actum specialẽ in Deum directum ageret, quo macula originalis tolleretur, nec tollebatur in eo ille reatus, hic autem in ea consistens habitudine ad ætatem satis adultam poterat peruenire, in qua habitus scientificos acquirere potuisset. Cum vero hic decederet, ad lymbum puerorum descendebat, quia in eo originalis adhuc macula permanebat, & hac sola premebatur: poterat tamen iste cum in lymbo puerorum esset, per habitus, qui in eo erãt, intelligere, velut hi, qui in sinu Abrahæ erant. Non esset ergo ista priuatio intellectionis in omnibus, qui erant in lymbo. Vnde manebit inconueniens, scilicet, quod pœnæ in sinu Abrahæ, & in lymbo puerorum æquales sint. Hoc quoq; quod dicebatur de his; qui in lymbo sanctorum erant, vniuersaliter verum non est; Sed maiores amplioresque adhuc patitur defectus: nam hoc quod dicunt, aliquatenus stare posset, si omnes, qui ad sinum Abrahæ descendebant, in adulta satis ætate morerentur, sed hoc non stat, tam in eis, qui moriebantur de genere gentilium, quam de genere Iudæorum. Nam in Iudæis tollebatur originalis macula per circumcisionem, hæc autem in die octauo fiebat: vt patet Gen. 17. c. Si ergo mox puer circumcisus moreretur, ad sinum Abrahæ descendebat. De his ergo plerique decedere poterant ante ætatem, in qua habitus intellectiuos acquisiuissent, vnde necesse erat pati illam ignorantiam atque exçecationem, & afflictionem, quæ est in carendo habitibus intellectiuis. In hac ergo parte æquam haberent excæcationem, & pœnam cum eis, qui in lymbo puerorum erant, imo quod amplius est, aliqui essent in lymbo puerorum, qui hac non afficerentur pœnalitate, vt in præcedentibus inductum est. In sinu autem Abrahæ excęcationis, aut verius cæcitatis pœna esset. In gentilibus quoque decedentibus ad sinum Abrahæ idem patet; quoniam si hi à parentibus fidelibus nascerentur, vt in præcedentibus expositum est, in parua ætate mox natis meritis fidei parentum macula tollebatur. Hi ergo si confestim morerentur ad lymbum Abrahæ descendebant, quibus nullus habitus cognitiuus inesse poterat: eandem ergo paterentur cæcitatem, & pœnam, quam hi, qui in lymbo paruulorum essent, nec ex aliqua parte differrent. Amplius autẽ, & si verum esset, quod supponebant, scilicet, omnes, qui descendebant ad sinum Abrahæ, iam ætatis adultæ fore, quod manifeste falsum erat, adhuc non stat, quod dicunt. Multi namque adultæ ætatis viri sunt rudes nimis, qui habitus intellectiuos nullos acquirunt, ita vt in eis delectari queant: horum tamen aliqui ad lymbum sanctorum descendere poterant, vnde eandem ibidem cæcitatem haberent, quam paruuli in lymbo suo. Non stat ergo, vt sinus Abrahæ, & lymbi paruulorum differentia in hoc consistere dicatur.

Alia responsio ad quæsitum.

CAPVT CXXXVII.

ACCEDENTIBVS autem nobis ad hoc quæsiui veritatem dicendum est, dupliciter ad hoc responderi posse. Primo quidem differre eos, qui in sinu Abrahæ erant ab his, qui in lymho paruulorum tanquam perpetuum à temporali. Nam qui in lymbo paruulorum semel fuerunt, ibidem in æternum mansuri sunt; qui vero in sinu Abrahæ erant, perpetuum non habent incolatum, sed vsque ad Christi passionem permansere. nunc vero eorum nemo ibi est. Amplius tamen differunt, quoniam & in eodem tempore, quo quidam in lymbo sanctorum, alii vero in lymbo paruulorum manebant, differebant, nam his, qui in lymbo paruulorum erant in pœnam datum est, quod tunc, & vsque in æternum manerẽt, nunquam inde exituri, nec vnquam diuinam viderent essentiam, nec videntes delectarentur, in qua totũ bonum humanum est. His vero, qui in sinu Abrahæ erãt nulla pœnalitas imposita est: nec locus vllus in pœnalitate præfixus: nulla enim macula aut actuali, aut originali premebãtur: nec inexpletæ satisfactionis eos vllum grauabat onus. Si forte obieceris eos, qui in sinu Abrahæ erant, ita ibidem ante Christi passionẽ fuisse detentos, sicut qui in lymbo paruulorum erant tenebantur: ita quoq; eodem tempore vtrosque diuina visione æqualiter fuisse priuatos. Respondendum est eis, qui in sinu Abrahæ tenebantur nihil in pœnã assignatum fuisse: sed quia ad vitæ æternæ gaudia. & diuinam essentiam videndam admittendi non erant, quousq; morte redẽptoris precium redemptionis fuisset solutum, tenebantur in sinu Abrahæ, nec diuinam videbant essentiam, nec in loco paradisi erant. Hoc autẽ non ideo accidebat tanquã eis in pœnam daretur, sed quia aliter fieri, aut disponi de eis conuenienter diuinæ iustitiæ nequibat. Nam priuati diuina essentia, aut vt aptius dixerimus ipsæ bonorum animæ non videntes diuinam essentiam, in nullo loco conueniẽtius esse potẽrant,

rant, quam in sinu Abrahæ. Si igitur defectus, aut pœnalitates aliquæ in his, qui in sinu Abrahæ erant, & his, qui in lymbo paruulorum æquales essent, ex accidenti erat: non enim intendebat lex pœnam aliquã imponere eis, qui in sinu Abrahæ erant, sed quia etiamsi omnes ei auferrentur pœnalitates, dummodo eis diuina visio non concederetur, meliori modo esse nequibant quam erant. Cum vero in superioribus argueretur, æquatis culpis, pœnæ quoque culparum æquari debẽt. Si vero culpæ inæquales fuerint, pœnæ quoque æqualitatem nullam habere debent. Sed eorum qui in lymbo paruulorum sunt: eorumq;, qui in sinu Abrahæ permanebant, culpæ æquales nõ erant: imo nulla inter eos collatio esse porat, cum hi, qui in lymbo paruulorum erant originali preme rentur reatu. Qui vero in sinu Abrahæ nec mortali, nec actuali tenebantur macula, aut inexpleta satisfactionis pondere grauabantur, pœnæ ergo æquales esse iniustum valde erat. Respondendum est pœnas eorum, qui in lymbo paruulorum & eorum, qui in sinu Abrahæ erant nec æquales, nec inquales esse, quoniam entis ad non nos collatio nulla possibilis est. Hi quippe qui in lymbo paruulorum erant, hac preme bantur pœna, quod in loco illo manerẽt in æternum non exituri, nec vnquam diuinam visuri essentiam. Eis vero qui in sinu Abrahæ quiescebant, nihil pœnale impositum erat. Nequaquam ergo qui in lymbo paruulorum sunt, & qui in sinu Abrahæ æquantur in pœna.

Quædam penes supradicta.

CAPVT CXXXVIII.

AMPLIVS autem etsi nihil respexerimus ad hoc, quod est aliquid impositum esse pœnale eis, qui in lymbo: aliis vero nihil quod satis magnum est, adhuc ex ipsa priuatione diuinæ visionis, quæ vtrisque inerat æquales non sunt. Nã qui in sinu Abrahæ manebant, fixam tenebant spem, quod inde aliquando exituri essent, & diuinam visuri essentiam. Hoc autem non tanquam opinantes arbitrabantur, sed certissime & immutabiliter hoc euenturum esse nouerãt. In quo magnum eis gaudium erat, nec nimis affligebãtur, quod aliquamdiu ab hac spe separati essent, scientes se solidis bonis posterius gauisuros. Qui vero in lymbo paruulorum erant, nihil de se tale nouerant per certitudinem, nec vllatenus suspicabantur aut sperabant sed potius desperabant scientes se Deum nũquam visuros, nec vllis gaudiis potituros ad fœlicitatem pertinentibus, in quo eis affligendũ erat. Amplius autem, qui in his duobus morabantur locis, dissimiles valde erant. nam in sinu Abrahæ manebant, ab omni culpa immunes erant in gratia Dei, & charitate permanentes. Hoc etiam proculdubio eis notum erat, sciebant enim se à Deo diligi. Hunc quoque quo diligebantur amorem, nequaquam extinguendum, aut minuendum esse in æternum. Hoc nempe eis non mediocre, nec de vulgaribus gaudium erat, quod famuli ac Dominus experiuntur: minus enim gaudent famulantes, si se à dominis diligi conspexerint, etsi in præsenti eis nulla bona conferantur. gaudent tamen. Cum autem hũc amorem permanentem arbitrentur, etiamsi in aliis affligantur, hoc solo affligentium curarum, & opprimentium laborum solamen accipiunt. Qui autem in lymbo paruulorum erant, horum nihil habebant, sed eis ex opposito cuncta fiunt. Sunt enim in originali reatu, in quo se manere sciũt, & quod eius merito ibi in æternum manent diuina visione carituri. Amplius autem se in ira Dei esse sciunt, & quod illos Deus exosos habeat eo modo, quo creator creaturæ suæ iratus esse dicitur. Nam vere ira nulla est, vt patet Sapien. ca. 6. Eos vero in ira Dei esse patet, quoniam in eo statu manent, in quo ab vtero eruperunt. Qui aurem in statu, quo natus est, manet in ira Dei semper est, eos ergo in ira Dei esse constat. Quod autem qui in lymbo paruulorum sunt, in statu natiuitatis suæ maneant apparet: quoniam sicut cum nascerentur nihil boni, aut mali adhuc egerant, ita & qui in lymbo sunt nihil boni, aut mali egerunt antequam illuc introirent. Nam si malum egissent, ad aliud animarum receptaculum ferri necesse erat. Si vero bonum identidem, vt patet ex superioribus inductionibus. Itẽ quoniã hi cum nati sunt in originali macula de vtero eruperunt, ita & cum in lymbo sunt, in eodẽ manẽt statu. Homines autem confestim natos in ira Dei esse Apostolus prodit ad Ephes. 2. ca. 5. Omnes nascimur filii iræ, id est quando homines nascuntur, in ira Dei sunt: hi ergo cognoscentes se in ira Dei esse, non modicum affligentur, non est igitur æquum malum eis, qui in sinu Abrahæ, & his, qui in lymbo paruulorum. Amplius autem qui in sinu Abrahæ erant, quanquam ante passionem Christi detinebantur ne introirent in sedes ethereas paradisi, erant tamen conciues ciuitatis Dei: sicut angeli Dei, qui tunc in vita æterna erant. Angelici autem spiritus hos conciues suos esse cognoscentes, diligebant eos in charitate, atque iussu Dei frequenter illos visitabant reuelantes eis quædam, in quibus valde consolabantur, potissime enarrantes eis suam salutem è vicino affuturam. Sicut omnibus doctoribus theologicis concors sententia est, angelicos apparere spiritus eis, qui in purgatoriis ignibus exercentur. Qui autem in lymbo paruulorum sunt, nihil solaminis aut reuelationis, vel beneficii alicuius ab angelis suscipiunt, quoniam ciuitatis Dei conciues nequaquam sunt. sicut dæmones, & animæ gehennalibus mancipatæ suppliciis, in peccato namque mortali originali sunt, atque ira omnipotentis Dei: nihil ergo cautæ subest, quare angeli sancti eis solamen aliquod afferre debuerint. Apparet ergo ex prædictis statum eorum, qui in lymbo puerorum sunt, & eorum qui in sinu Abrahæ æqualem non esse: nec vtrisque eadem dari pœnas, cum nullæ eis, qui in sinu Abrahæ sunt dentur: & argumentum factum non tenet.

Alia solutio, & quædam de originali culpa.

CAPVT CXXXIX.

POTEST autem aliter huic quæsito, & adhuc cõuenientius responderi. Dicemus enim, quod inter pœnam eorũ, qui in lymbo paruulorum erant, & eorum qui in sinu Abrahæ differebat, dum in sinu Abrahæ aliqui fuerunt. Dicendũ autem, quod qui in sinu Abrahæ erant aliquam habebant pœnam: quæ quidem non erat pœna sensus, scilicet frigoris, vel caloris, aut similium qualitatum, sed pœna erat in priuatione diuinæ visionis toto tempore, quo manserunt in loco illo. sc. vsque ad passionem Christi. Hanc autem priuationem pœnalem sustinebant, quoniam eis Deus in pœnam imposuerat: sicut eis, qui in lymbo manebant priuatio visionis istius pœnæ erat. Non tamen ideo accidebat, quia illi aliqua mortali actuali, aut originali premerentur culpa, aut aliquo inexpletæ satisfactionis onere premerentur, nihil enim sibi tale inerat. Sed immediate ad hæc quispiam arguet, dicens, cur Deus illis hanc inferebat pœnam, cum peccatis, aut peccatorum reatibus dumtaxat pœnæ debeantur, in his autem nihil tale inerat? Respondendum est hos pro peccato originali puniri: non quidem quasi tunc hanc originalem in se maculam haberent: quia iam deleta erat: sed quia non plene redemptum erat. In quo consideratione dignum est, quod peccatum originale est macula quædam, vel culpa, quam anima nostra incurrit, cum corpori coniungitur: & ob hoc solum, quia coniungitur corpori deriuato ab Adam per propagationem seminalem: ipse enim totam humanam infecit speciem. Hæc autem originalis macula à nobis eximitur tum actione nostra, tum actione Dei. Actio vero nostra ad hanc maculam eluendam prorsus non sufficit: Deus autem, etsi per se sufficeret: non tamen sine actione nostra aliquali tollit, s. quod Deus vere tollit originalem maculam, & quamcunque maculam peccatorum, sed tollere non vult, nisi nos egerimus aliquam dispositionem, quam ipse fieri vult aut iubet. Cum vero nos egerimus quod ex nobis est, etsi nihil actio nostra de ipsa peccati macula, aut reatu tollat, Deus tamen immediate cuncta tollit. Vt autem sciatur, quæ sit actio nostra, quam Deus vult præcedere, aut iubet ad delendam maculam originalem, considerandum est, quod ab exordio orbis conditi vsque ad datam circumcisionem Abrahæ tollebatur macula originalis in paruulis confestim natis fide parentum, si parentes fideles essent, scilicet de Deo recte sentientes, quantum naturaliter sentiri poterat, non conuersi ad Idolorum culturam: etiamsi in quibusdam aliis morta liter peccarent. Nam praua operatio non tollit meritum fidei, quando fides subsistit: opus ergo fidei sine aliqua alia cæremonia sufficiebat, vt Deus maculã originalem tolleret par-

Obiectio.

Solutio.

Originalis culpa quid sit.

A uulis merito parentum. Si vero parentibus de Deo fides nulla recta esset, sed magis ad dæmonum culturam conuersi essent, paruuli non poterant adiuuari meritis fidei parentum quæ nulla erat. Manebat ergo macula in paruulis vsquequo ad ætatem rationis capacem peruenientes aliquem actum in Deum directum agerent, per quem macula tolleretur originalis, etsi qua alia præexisteret. Vsquequo autem actum bonum specialiter in Deum exerceret, non poterat in eo macula originalis abstergi. Vnde in eis, qui fide parentum mox nati hanc originalem non exuerant labem, si preuenientes ad ætatem rationis capacem, praue semper operarentur, impossibile erat originale deleri peccatum. Data autem circumcisione Abrahæ, per circumcisionem delebatur originalis macula, siue fides esset in parentibus, siue non, & siue ille, cui abstergebatur peccatum, aliquem actum in Deum directum ageret, siue non: imo sine aliquo alio actu macula illa soluebatur. Hoc autem non solum in Iudeis, quibus data est circumcisio fiebat, sed etsi Gentiles circumciderentur ad eadem eis circumcisio proficiebat. In Iudæis autem iste modus auferendi per circumcisionem vsque ad Christi mortem, & initium noui testamenti mansit. In Gentilibus vero poterat esse idem modus, sed qui de eis circumcidebatur penitus transibat in ritum Iudaicum non manens in gentilitate. Eis vero, qui in gentilitate manere volebant erat modus ille, qui ab initio

B orbis conditi vsque ad datam circumcisionem Abrahæ fuit. Peccatum originale prædictis modis abstergebatur quantum abstergi poterat per aliquam cæremoniam, vel actum factum ab homine Deo conferente virtutem. Nec tamen penitus ablatum erat, quia adhuc manebat aliquid auferendum. Et quamquam factis cæremoniis, vel actibus supra dictis Deus cuilibet peccatum originale remitteret, quantum ad ipsum tamen nõ penitus dimissum erat: quia non erat pæna sublata, quæ toleranda pro eo erat. Alia namque pæna est, quam quilibet pro peccatis suis tolerat, alia autem, quam oportet tolerare mediatore. Et quia quodlibet peccatũ est offensæ, vel iniuriæ infinitæ, cum contra illum fiat, qui vere infinitus est, commensurando satisfactionem iniuriæ ad æqualitatem Arithmeticam, quæ in hac commutatiua iustitia requiritur, necesse est, vt aliquis pro hoc peccato patiatur, cuius passio sit meriti infiniti. Tunc enim prorsus auferentur peccata, sed non primo facientibus hominibus actus quosdam, aut cæremonias ad ablationem horum peccatorum. Nam huiusmodi actus non sufficiunt ad talem ablationem, cum non sint infiniti meriti. Necesse erat ergo, quod propter inexpletam solutionem pænarum debitarum, siue pro peccato originali, siue actualibus homines impedirentur ab ingressu in viram æternam, & diuina visione quousque penitus eluceretur pæna modo assignato, scilicet per mortem alicuius, qui in infinitum mereretur.

C

De pœna originalis peccati.

CAPVT CXL.

CVM ergo originale peccatũ, vel quodlibet actuale potest totaliter tolli, aut ex parte tolli, & ex parte manere, aut nullo modo tolli, ita pæna æquanda est, quæ pro ipso debetur. Si enim peccatum originale, aut actuale penitus ablatum sit, nihil pænalitatis pro eo infligitur directe aut indirecte. Si vero peccatum, siue originale, siue actuale ex parte ablatum sit, nec tamen in totum: quædam pænalitas infligenda manet, sed non magna. Cum autem nullatenus peccatum remissum sit, magna pro eo pæna infligenda. Hoc autem ex prædictis liquet: nam qui in lymbo puerorum sunt, nullatenus ab originali macula exempti fuerunt: quia nec ipsi aliquid ad huiusmodi deletionem fecerunt, nec aliquis pro eis, nec ipsa redemptio mediatoris illis aliquid profuit, cũ membra eius non sint, quia ergo ex nulla parte ab eis culpa originalis ablata est, ex omni parte pœnam debitam pro originali tolerant. Est autem totalis pœna huius peccati carentia perpetua visionis diuinæ. Hanc autem, qui in lymbo paruulorum sunt tolerare coguntur. Alii vero sunt, quibus originalis reatus ex omni parte abolitus est, siue quantum ad id quod Deus per se agit, siue quantum ad actus, aut cæremonias, quas homines præmittunt. Hi enim nullam pœnam sensitiuam, aut damnum tolerant: quoniam nec diuina visione priuantur

Totalis pœna peccati originalis.

Sic autem est in eis, qui baptizati antequam in aliquod mortale inciderint ab hac luce recedunt. Hi namque aut alii loco eorum egerunt, quidquid fieri poterat, & debebat, vt ab hac originali soluerentur labe: quia baptizatus decendens iste est. Deus quoque qdqd ex parte sua agendum erat cõpleuerat ad huius peccati remissionem, s. quod Chrs pro hoc & cęteris morereretur, & moriendo satisfecit. His ergo qui assumpto regenerationis lauacro antequam in aliqua vitia inuoluuntur, decedunt, nulla pęna tolerãda manet, sed confestim decedentes vitæ æternæ gaudia consequuntur. Alii autem sunt, quibus peccatum originale ex parte ademptum est, sed non prorsus ablatum. Hi autem sunt, qui quantum per eos fieri debebat ad remissionem fecerunt: Deus tamen nõdum fecerat, quod ad huius deletionem peccati facturus erat. Hi nempe sunt, qui in sinu Abrahæ ante Christi passionem tenebantur. Quia cum viuerent quantum in eis fuit, egerunt, vt iussum erat, aut vt Deus fieri volebat ad huius deletionem peccati, siue per cæremonias, aut quoscunque actus. Vnde non debuerunt æternaliter puniri, quoniam iam in eis istæ maculæ, aut reatus non manebant: nam qui in sinu Abrahæ erant originalem maculam nullam habebant velut, qui erant in lymbo puerorum. In his quippe plena macula originalis manebat. Quia tamen in his, qui erant in sinu Abrahæ non erat prorsus originalis deletus reatus, quia nondum ad expletionẽ eius Christus tolerauerat, pœnam quam sublaturus erat, necesse erat, vt animæ sic manentes aliqualem pœnam

E tolerarent, dum pro eis à mediatore plena fieret expiatio. Nã aliquid manebat soluendum. Hoc autem per nullum tolli poterat, nisi per mediatorem Dei & hominum Christum Iesum, & quia tunc Christus pro eis soluebat quidquid ipsi tolerare nequibant: iustissimum erat, imo quasi necessarium, vt ipsi penitus à pœna quacunque soluerentur, plenam beatitudinem induentes ad diuinæ productæ visionem: pœna autem animarum pro quarũ peccatis originalibus Christus nondũ satisfecerat, erat vt diuina carerent visione. Hanc autem in sinu Abrahæ perferebant. Et quia nihil de macula originali eorum, qui in lymbo puerorum manebant, abolitum erat. De peccato autem originali manentiũ in sinu Abrahæ multum ablatum erat, scilicet quantum humana operatione agi poterat obediente diuinis iussionibus, & Deo conferente efficaciam, iustitiæ modus exposcebat, vt inæqualis esset pœna eorum, qui in sinu Abrahæ, & eorum, qui in lymbo puerorũ manebant, quanquam vtrique pœnam aliquam tolerabant.

Notandum penes supradicta.

CAPVT CXLI.

CIRCA ea vero, quæ dicta sunt, adhuc vlterius considerandum est, quod quamquam in sinu Abrahæ essent animæ iustorum, quæ nullum vnquam mortale patrauerant, sed solum originalem maculam contraxissent, à qua per aliq̃ cæremoniam, aut actum proprium directum in Deum, aut fidem parentum liberatæ forent: tamen non pro hac sola macula nõdum complete expiata ibidem tenebatur, sed etiam pro peccato mortali. Non quidem, quod in eis esset, aut ipsi aliquando patrauissent, nam si sic accidisset, gehennalibus suppliciis detrusi forent: sed quia illam partem satisfactionis quæ residua erat ipsi explere non poterant: hęc quippe infinitum meritum exigebat, quod in eis nequaquam erat. Hoc autem inducitur: nam qui erant in lymbo sanctorum patrũ, pro quibus non erat plene satisfactum, in peccato originali non decesserunt, nec tunc in eo manebant, cum eisdem dum viuerent ademptum foret secundum formam tollendi superius diffinitam. Nec tamẽ prorsus adimi potuit, quia ad hoc, vt pro actu illo plene satisfieret, necesse erat, vt aliquis cuius actus esset infiniti meriti aliquid pro illo pateretur satisfaciẽdo, hic autem Christus mediator est. Si ergo peccatum originale per actũ nostrum prorsus adimi non potuit, sed necesse erat, vt aliquam pro eo pateretur pœnã, quousque mediator Dei, & hominũ Christus prorsus sua morte redimeret, necessariũ magis erit in peccato mortali actuali. Nã etsi nos de illo patrato nimis cõteramur, & quantum nobis subest satisfacientes pro illo pœnas toleremus, non possumus penitus satisfacere, quia offensæ infinitæ est: ideoque exigit, vt quis pro eo

satis-

satisfaciat, cuius actus infinite meritorius sit: hic autem Christus est: nullum ergo peccatum actuale mortale penitus remitti, & deleri poterat: quousque Christus moreretur. Ex hoc autem infertur necessarium esse, quod etiãsi quis nulla mortali actuali, aut originali culpa affectus decederet, nec inexplete cuiusuis satisfactionis onere pressus in sinu Abrahæ maneret, tolerans pænalitatẽ priuationis diuinæ essentiæ: quousque Christus ad deletionem illius culpæ, & aliarum pateretur. Hoc autem indicitur hoc modo: peccatum quidẽ mortale actuale maioris grauitatis est, quam peccatum originale solum, sed pro peccato originali nemo satisfacere integre per actum suum quemcunque valet, nec ergo pro actuali mortali valebit. Maior inductionis huius patet: quia pœnę secundum proportionalitatem ad peccata infliguntur, cum iuste inferuntur. Iuxta illud Deut. 25. c. iuxta mensuram delicti, erit & plagarum modus: & sic habetur Apoc. 18. c. Quantum glorificauit se, & in delitiis fuit, tantum date illi & tormentum. Deus tamen maioribus eruciatibus puniri facit eos, qui mortaliter peccauerunt, quam eos, qui solo originali crimine grauantur: maius ergo actuale peccatum mortale, quam originale est. Hoc autem patet, quia pro originali peccato Deus duntaxat dat pœnam, quæ est in lymbo: pro peccato autem actuali dat pænam, quæ est in gehenna damnatorum. Sed pœna in lymbo paruulorum solius diuinæ visionis priuatio est. Pœna autem damnatorum est: partim in priuatione, & partim in inflictione pœnali. Est enim ibi priuatio visionis diuinæ essentiæ, sicut in lymbo. Amplius autem pœnarum multiplicitas in calore, & frigore cęteriſque incommodis infligitur Omnes enim pœnarum modi à nobis excogitabiles ibi sunt, ampliora quoque quam nos imaginari valeamus. Secũdum autem, quod in hac argumentatione supponebatur, erat, neminem pro peccato originali satisfacere posse, quod ex præcedentibus inductum est, amplius tamẽ inducitur. Si quis. n. per aliquem actum suum, aut cæremoniam pro peccato originali satisfacere posset, etiamsi Christus pro eo mortem non subiisset, mox vt à corpore anima soluta foret, omni labe prorsus exempta, libera cælum peteret, nullum alium receptaculum animarum prius petens. Falsitas tamen euidens est nam hoc constito, cum Abrahamita vir probatæ patientiæ, obedientæ, & fidei in tota sacra scriptura prædicetur, tantũque Deo familiaris. Moyses quoque Dei consecretarius nimiumque dilectus, qui cum eo ore ad os loquebatur, sicut loqui solet homo ad amicum suum, vt patet Exod. 33. ca. cui diuina essentia aperte reuelata est: quod de maximis beneficiis est, quæ cuiquam mortalium conferri possunt, neuter tamen horum vitæ æternæ gaudia, mox anima à corpore soluta petiit, sed in sinu sanctorum detenti sunt. De Abraham patet Luc. 16. c. De quo Saluator noster testimonium perhibuit. De Moyse autem eadem ratio est. Nullus ergo cęterorum quantumque sanctirate polleat, proprio actu originalem labem eximere poterit. Ex his autem adhuc fortius illatum est neminem propriis actibus pro aliquo actualium peccatorum mortalium satisfacere posse, cum actualiter originalibus maiora sunt. Ex his quoque necessario illatum patet, omnes animas, quæ aliquando mortali labe contractæ forent, etsi quantum per hominem purum satisfieri poterat satisfeciſſent, siue de peccato dolendo, siue alia opera laboriosa satisfactoria faciendo non poterant sufficienter hanc labem eximere, & cõsequenter necesse erat illas aliquas subire pœnas, vsq; ad mortem mediatoris, qui pro omnibus erratis integre satisfacturus erat. Hæ autem pœnalitates in sola priuatione visionis diuinæ essentiæ consistebant, quousque Christus moreretur, locus autem harum pœnalitatum erat sinus Abrahæ. Cum igitur aliquis ante mortẽ Saluatoris defeciſſet, cui nulla mortalia patrata forent, culpam quoque originalem per aliquos actus, vel cæremonias eluisset, ad sinum Abrahæ descendebat, hanc pœnalitatem priuationis visionis diuinæ essentiæ vsque ad mediatoris mortem toleraturus. Hoc autem quoniam quædam, & maxima quidem satisfactionis pars residua erat, quæ per ipsum expleri nequibat, sed solo mediatoris actu. Conformiter autem si quis quibusdam patratis mortalibus dolens de commissis, & vt alicui mortali satisfacere possibile est, atque debitum satisfacere ad sinum Abrahæ descendebat: quia non fuerat expleta satisfactio, non quidem ea, quam hic defunctus expleturus foret, sed ea quam iste explere non potens, Christus se ad tolerandam iniecerat.

Quædam penes superiora.

CAPVT CXLII.

EX PRÆDICTIS autem dubitandi occasio subapparet, cum enim dictum sit, eos, qui originali adempta labe per aliquam cæremoniam, vel actum secundum exigentiam temporis, & personarum ante Christi passionem decedebant, nullo mortali patrato, in sinu Abrahæ vsque ad mortẽ mediatoris detineri, diuinæ visionis passuros carentiam, quoniam quædam pars satisfactionis pro originali residua erat, per solum Christum consummanda. Ampliores ergo pœnas in eodem sinu Abrahæ passurus foret, qui originali expiato, emundatis quoque quibusdam commissis mortalibus, pro quibus dolendo, & laborando viuens satisfecit, cum illuc descenderet ante passionem Saluatoris. Prima namque in sinu Abrahę pro sola residua satisfactione pro originali culpa quã Christus expleturus esset tenebantur. Secundi autem pro residuo, quod in originali manebat. Amplius etiam pro residuo satisfactionis, quod in peccato mortali per solum mediatorem manebat agendum. Et quod in recta distributione pœnarum quantitati culparum cõmensurantur pœnæ acrius diuturniusque puniri debuit, qui pro residua satisfactione peccati actualis mortalis, & originalis pariter in lymbo sanctorum manebat, quam qui pro residuo explendo in satisfactione pro reatu originali in lymbo detentus vsque ad passionem mediatoris erat. Huic autem forsitan aliquis argute respondere conabitur, nequaquam inæqualem esse pœnam ad magis, & minus in eis, qui in lymbo puerorum, & in his qui in sinu Abrahæ manebant, quoniam vtrorumque pœna priuatiua est. In priuatione autẽ non est dare magis, aut minus, nec gradus nec excessus quantitatis. sicut in cæcitate: cum. n. semel quemquam vere cęcum diffinierimus, nullus eo magis aut minus cæcus esse valet. Sic & in cæteris priuationibus. In posituis autem entibus, quæ vere aliquam habent entitatem, magis aut minus dari potest, sicut in gradibus albi, & nigri, & similium quantitatũ albius, & nigrius confitemur. Eadem aũt collatio constat pœnis, qui in gehennalibus mansionibus detinentur, qm̃ pro impie factis ibi manent: in quibus positiuum aliquid ibi est pœnæ eorum culparum correspondentes, conformitati in positione consistunt. s. perpessione caloris & frigoris, & similium sensibiliũ qualitatũ. Hoc modo eis, qui in hac horrenda damnatorum sede manent, ad inuicem collatio constat. vt aliquem maioribus affectum cruciatibus prędicemus. s. vt maioribus frigoris, aut caloris stimulis, & cæterarum afflictiuarum qualitatum. Idem autem habitudinis modus constat eis, qui purgatoria clementia exercentur. Nam horum pœnalitates positiuæ sunt, sicut ipsi pro actualibus satisfaciunt peccatis, in quibus aliqua positiua actio, aut realitas est. Qui vero in lymbo puerorum, & in sinu Abrahæ manẽt, pœnalitates suas in priuatione habent. Nam carentia diuinæ visionis his pro pœna est, hæc tñ pura priuatio est. Non ergo erit maius aut minus, ita vt aliquem diuina visione magis altero priuatum asseramus. In lymbo ergo puerorum nulli grauior quam alteri pœna constat, sic quoque in sinu Abrahæ. Cum ideo omnes puniti dicantur, quia diuina visione solum carent, nemo abundantiorem, quam alius pœnam habebit. Quo infertur, nihil magis puniri eum, qui pro sola inexpleta satisfactione pro originali labe à Christo facienda ibi manet: quam cui tam pro originali, quam pro actuali aliquid expiandum mansit, quod à Christo tolleretur.

In priuatione non est magis aut minus nec excessus aliquis

In lymbo puerorũ nulli grauior quam alteri pœna est.

Obiectio contra ea, quæ dicta sunt.

CAPVT CXLIII.

NVNC autem contra prædicta quispiam obiicere valebit dicens, quod qui in lymbo sanctorum sunt, pro quacunque causa sint, diuinæ visionis priuationem sustinent, in quo pares esse nemini ambiguum fuerit. qui tñ in sinu Abrahæ sunt, ab angelis conciuibus suis multa solaminis genera, & gaudiorum modos accipere soliti sunt, cum eis pleraq; reuelauerint. Et sic diuina essentia videnda priuari pœnalitas in priuatione est, ita & priuari gaudiis, quæ ab angelis præstari solẽt pœnalitas est priuatiua. Et quãquam nemo queat magis alio diuina visione priuari, cũ vterq; priuatus semel extiterit,

A Potest tamen priuato diuina visione addici gaudiorum spirituum beatorum priuatio. Poterat ergo hoc pacto cuiquam de his, qui in sinu Abrahæ manebant, abundantior esse pœnalitas, quam cæteris, cum plures ei priuationes affuerint. Ad hæc vero responderi debet, quod cuiquam de manentibus in sinu Abrahæ maior inesse pœnalitas poterat, si ei plures inessent priuationes. Dicendum tamen est, quod inter omnes, qui erant in sinu Abrahæ nemo erat, cui maior pœna aut abūdantior priuationum inesset multitudo, quanq̃ vnus duntaxat maneret, quia nondum per Christum reliquiæ peccati originalis illius redemptæ erant, alius quia tam originalis maculæ, quam actualis ei manebat residuum per Christum eximendum. Ratio autem prædictorum est, quia siquis ibi maneret, cui duntaxat originalis maculæ manebant per Christū explendæ reliquiæ, non habebat in se maculam originalem aut reatum: quoniam hoc quibusdam actibus, vel cæremoniis in sæculo isto promissis, dum viueret, ablata erant, manēte eo duntaxat, pro quo Christus solus satisfacturus erat, atq; poterat. Si autē quisq; actualia mortalia commisisset, adhuc viuens necesse erat, eum prius pro commissis dolentem tantum affligi laboribus satisfactoriis, quantum aliquis homo purus satisfacere deberet, & posset, aut si hæc viuenti inexplēta maneret necesse erat purgatorio igne absumi, postea ad sinum Abrahæ vsque ad mortem mediatoris mansurū descendere. Cum ergo pro peccatis actualibus tantum satisfecisset, quantum alicui puro homini satisfaciendi facultas est, irratio nabile prorsus erat, vt postea in lymbo sanctorum, siue sinu Abrahæ amplius pati pro iis debeat. Sic ergo ei qui in lymbo sanctorum semel manere dabatur, nihil differebat an multotiens & variis peccatorum generibus deliquisset, quam semel. iam enim pro singulis horum quantum debitū homini satisfacere erat satisfactum erat: nihil ergo oneris imponendum erat. Etsi quis dicat, si pro peccato originali eunti ad sinum Abrahæ exempta hac labe in vita, manendum erat in pœnalitate carentiæ diuinæ visionis vsque ad mortem Saluatoris, & id quod manebat Christo soluendum de reliquis actualiū nostrorum, postquam nos satisfecerimus est tantum quantum pro originali, aut amplius, ergo pro eo amplius manendum erit, quam pro originali duntaxat. Respondetur, quod qui in lymbo sanctorum sunt: quāquam ibi pœnalitate quadam efficiantur in priuatione visionis diuinæ essentiæ, cum non ponuntur in loco illo directe, vt pœnas patiantur, sed vt ibi maneant quousque Christus pro eis satisfecisset, quod eis explēdum manebat, nec expleri poterat per illos: ideo nihil differebat, an Christus multa pro eis toleraturus an pauca foret, cum ipsi de his actu suo nihil possent adimere. Quod autē ad pœnam in lymbo sanctorūdirecte non ponerentur, quanquam ibi pœnam alienam haberent, apparet quia hoc dato quandocūque animæ aliquid haberent, propter quod ibi eis manendum esset, illuc descenderent, etiamsi Christus iam mortem subiisset, & inde ferrentur in cælum. Sicut purgatoriæ sedes in pœnam animabus, nondum plene expiatis indicitur. Ibi tamen manent etiam post mortem Christi, quousq; debitam satisfactionem exsoluerint. De lymbo sanctorum secus: inductum ergo patet eos, qui in lymbo sanctorum erant æqualem per omnia habere pœnalitatem, nec alterum altero plures habere priuationes.

B

C

An grauiores pœnas, quispiam ex his patiatur, qui in lymbo sunt.

CAPVT CXLIV.

SVccisis autem prioribus consequens est pertransire, an eorum, qui in lymbo paruulorum erant quosdam aliis grauiores perpeti pœnas asserendum sit. Huic quisquam sicut in superioribus, de lymbo sanctorum respondendum putabit, s. quod cum pœna lymbi in priuatione consistat, in priuatione autem non est reperire magis aut minus. Ad hoc autem dici potest, quod quanquam quantum ad diuinæ visionis carentiam nemo eorum, qui in lymbo paruulorū sunt, maiorem alio pœnalitatem ferre poterat, cum omnes penitus hac visione priuati sint: poterat tamen Deus alicui maiorem in tolerando hanc priuationem tristitiam inferre, quam cæteris. Velut in viuentibus experimur. Quidam enim sunt qui molestius ferunt priuationem, aut absentiam alicuius boni, quam alii in eodem bono ablato tolerarent, sic Deus vni eorum, qui in lymbo manent maiorem tristitiā infligere poterit quam aliis, & hoc modo amarius punirentur. His respōdendum est, plures esse modos, quibus quidam eorū, qui in lymbo paruulorum sunt, acrius quā cæteri punirentur: nemo tamen grauiores alio pœnas tolerat. Ratio autem horum est, quia pœnæ debent esse inæquales, aut æquales secundum culpæ æquales aut inæquales sunt, omnibus tamē qui in lymbo erant, culpæ constabant æquales: conformante ergo iustitia commutatiua pœnæ æquales esse debebant. Quod autem omnium, qui in lymbo paruulorum erant, culpæ æquales consisterent, euidens est, nam in peccatis actualibus, vnum altero maius esse accidit, ex diuersis causis, originale tamen alterum altero maius esse impossibile est. Quanquam in hoc nimis inter philosophos differt, inter eos dico, quos Stoicos vocāt, de quibus Tullius, Seneca, Zeno, & Chrysippus atque cōsimiles sunt, & inter Peripatheticos, quorum princeps noster Aristot. est. Peripathetici quippe asseuerant peccatorum inæqualitatem, quibus fidei catholicæ omniumque catholicorum positio consentanea est. Stoici vero peccatorum æqualitatem constituunt, dicente sæpissime Seneca in epistolis, aliisque locis: Si gubernator euertat nauem aurivel paleæ, in re quidem differt, in arte vero nihil. Sic quoque Tullius in Paradoxo tertio, quod parua, inquit, culpa vt magna est, id est, æque grandis est parua culpa, vt magna. Ponere autē fundamenta Peripatheticorum atque Stoicorum, & quomodo Stoicorum fundamenta deficiant, latissima, atque speculatiua inquisitio foret, de qua supersedendum per singula erit. Sed in hoc superficialiter inuestigantibus nobis sufficerit vnica ratiocinatio, quæ satis euidēs est. s. tunc aliquod opus humanum recte factum est, cum omnes circumstantiæ illius actus rectæ sunt. tunc quoque actus paruus est, cum non omnes circumstantiæ actus in debita rectitudine obseruantur: siue in vna, siue in pluribus erratum sit. In actu autē esse possunt 7. vel 8. circumstantiæ iuxta Arist. doctrinam Ethic. lib. 3. & in peruersitate cuiuslibet earū peccatur, necesse est, vt grauius peccetur, cum in duabus earum erratur, quam si in vnica etsi in tribus erretur, grauius deliquerimus, quam si in duabus sic quoque vsque ad peruersionem omnium simul sumptarum. Hoc amplius inducitur, vt si dixerimus quemquam aliquid facere, qualiter non debet, hic deliquit in vna circumstantia, quæ dicitur qualiter. Si autem alius fecerit quippiam non quando debet deliquit in circunstantia, quā quando appellare consueuimus. Hoc autem est cum ad aliquem actum tempus limitatum est: quod nec præueniri, nec prætermitti vel dilatari licet: vt lege vel speciali alicuius decernentis iussione cautum est. Nunc vero dicamus alium hominum fecisse aliquem de prædictis duobus actibus delinquens in duabus circumstantiis. s. quod non egit, quando fieri res debebat nec qualiter fieri debebat. Postea vero dicamus duos viros in eodem actu, secundum speciem delinquere, alterum tamen quia non egit quando debuit, nec qualiter debuit, errans in duabus circumstantiis. Quo dato inquiretur, an hi æqualiter deliquerint, an inæqualiter. Quod si fateamur grauius deliquit non obseruans qualiter, nec quando in actu eo qui duntaxat peruertit circumstantiam, quæ est quando est, non intenditur. s. alteram altera maiorem esse iniquitatem. Si autem dicere malueris, æqualiter errauisse eū, qui deliquit peruertit qualiter agendum esset, & quando simul: sequitur nullum esse delictum errare inæqualiter agendum est, quod falsum est. Apparet tamen, quoniam horum duorum delinquētium alter deliquit, in quando agendum esset, alius vero in qualiter & quando actio dirigenda sit, error ergo vnius delicto alterius æquabitur in peruersione circumstantiæ huius, quod est quando. Hoc autem dato inquiretur de circumstantia, quæ est qualiter an errorem causet in opere cum peruertatur. Si autem astruxeris peccatum esse in opere cum qualiter peruertatur, quæ est circumstantia modi, sequetur quod cum error, qui est in peruersione circumstantiæ temporis, sc. quando quid agendum sit, maius esse peccatum in eo actu, quo quis peruertit duas circumstantias, scilicet, quando & qualiter, quæ sunt circumstantiæ modi, & temporis, quam in eo actu, quo quis deliquit peruertens duntaxat circumstantiam temporis, quæ est quando. Si vero dixeris, quod peruersio circumstantiæ, qualiter non addat aliquam grauitatem delicti super transgressionem circumstantiæ, quę est quando,

D

E

F

peripatetici fatentur inæqualitatem peccatorum, sed non Stoici.

sed ita sit acsi sola circumstantia temporis peruersa foret, necessatio fateberis peruersionem circumstantiæ modi, scilicet, qualiter secundum se delictum nullum cõstitueret, acsi nihil peruersitatis foret. Nam si hæc per se delictum constitueret, cum alteri circumstantiæ constituendi delictum adderetur, maius fieri necesse erat. Hæc. n. conditio rerum vnius generis est, quod cum aliqua ponat aliquam magnitudinem, & alia ei superaddita sit, maius quidessici necesse est. Hoc tamen falsum est: nemo quippe etiam insanus cõfitebitur transgressione, quæ est circumstantiæ modi, peccatum nullum constituere. Nã ex eodem fundamento induci potest circumstantiam temporis, quæ est quando, de qua concessum est, quod causaret in actu peruersitatem, cum non esset, vt decet, non causaret peccatum. Nam detur de aliquo, quod quippiam egerit, vbi non oportet, deliquit enim in circumstantia locali, & huius actum confiteberis esse delictum vel errorem. Dicamus vero alterum deliquasse, quoniam egit quidquam vbi non oportebat, & quando non oportebat. Ecce enim hi duo actus, quos delicta, vel peccata necessario confiteris, etsi nemo cogat, vltroneus confiteberis, æquales sunt quantum ad transgressionem circumstantiæ, quæ est vbi pertinente ad locum. Quo dato aut hos actus delicta æqualia vocas, aut inæqualia. Si vero inæqualia, habeo quod negas, asserens paruã culpam esse ita grauem vt magnam. Si vero æqualia astruxeris necesse est, vt quod ante construxeras destruas: dixeras enim peccatum esse siquis transgrederetur circumstantiam temporis, nunc tamen confiteri cogeris in transgressione huius circumstantiæ peccatum nullum esse. Nam cum hæc duo peccata scilicet, in transgressione, vbi, & quando, æqualia sũt ad transgressionem, quæ est in circumstantia dicente habitudinem loci, & tu ea simpliciter æqualia astruas, necesse est, vt transgressio circumstantiæ, quæ est, quando, nullam faciat peruersitatẽ, alioquin addita super peruersitatem, quæ est in circumstantia locali maiorem efficiat transgressionem necesse est, sed prius confessus fueras peruersitatem esse in transgressione circumstantiæ, quæ est, quando, ergo erras in maiori. Et hoc modo inducetur de singulis septem, vel octo circunstantiis actuum, quod in nullius earum transgressione peccatum sit, quod prorsus absurdum est. Plures autem ad hoc rationes, & satis fundamentales induci poterant, sed suffecerit, quod dictum est: Ex prædictis ergo inductis satis solide liquet alteram altera maiorem esse culpam. Apparet igitur prima pars antecedentis huius, scilicet, culpam quãdam mortalem actualem altera esse maiorem. Ob hoc autem leges humanæ maiorem quibusdam sceleribus, quam aliis inferunt cruciatum. De legibus quoque diuinis idem patet in toto veteri testamento ac nouo. Sic enim & apud tartareas sedes atque purgatoria loca quædam animæ actioribus, quam aliæ cruciatibus puniuntur.

Nullum originale peccatum, altero maius est.

CAPVT CXLV.

HVIVS antecedentis alia erat particula, nullum originale peccatum altero originali maius esse. Quod patet, quoniam originale non fundatur, super aliquem actum positiuum, sicut in actualibus est, sed est quædam culpa, macula, & reatus, quam incurrit anima cum corpori vnitur: quia coniungitur corpori deriuato ab Adam per seminalem propagationem. Consistit autem in priuatione solum iustitiæ originalis debitæ in esse. Et quoniam hoc non est transgressio circumstantiarum positiuarum aliquarum, sicut in peccato actuali, per quarum violationem incurratur maior, vel minor peruersitas secundum numerum circumstantiarum deordinatarum, & earum habitudinem, sed solum consistit præuaricatio originalis in priuatione autem magis, aut minus possibile non est, sicut in prioribus ostensum est, nequit igitur aliquod originale peccatum altero maius esse. Si ergo duo ob solius originalis delicti maculam cruciatibus, aut quibusuis pænalitatibus subiiciendi forent, non deberent alter altero grauioribus affici pœnis: sed qui in lymbo paruulorum sunt, ob solius originalis maculæ reatum tolerãt quidquid habent: nihil ergo grauius alius altero tolerare debebit. Quod autem qui in lymbo paruulorum sunt, solius originalis culpæ pœna patiantur, ex prædictis satis apparet, scilicet, quod illi in lymbum descendebant, quos solius originalis culpæ grauabat reatus. Nam siquis decedens culpa actuali teneretur, etiam si pariter originali macula premeretur, gehennalibus incendiis immergendus erat. Si ergo soli paruulorum lymbo tenebantur, qui originalis maculæ duntaxat onere grauabantur: satis liquet quoscunque in paruulorum detentos lymbo solius originalis culpæ pœnas luere, cum nihil aliud habeant, propter quod torqueri aut puniri qualitercunque debeant, nullum quoque originale altero maius est. Necesse est ergo alterius pœnam eorum, qui in lymbo paruulorum sunt, aliorum pœna maiorẽ non esse. In hoc vero cõsideranda est quædã regula satis notabilis, s. quod à principio orbis conditi ante datam circumcisionem, & postea vsque ad finem sæculi, nemo semel aut pluries actualiter peccauit mortaliter committendo, qui ad puerorũ lymbum descenderet. Postquam quis enim mortaliter peccaret, quomodocunque se haberet nequibat descendere ad lymbum puerorũ. Quod inducitur: nam cum quis mortaliter peccabat, aut conterebatur de illo, aut non. Si autem non cõtereretur ante mortem, quanquam cum originali quoque simul decederet, non poterat tendere in lymbum puerorum, sed in gehennam damnatorum, qui locus est, qui in mortalibus decedunt deputatus est. Si autem qui mortale patrauerat ante mortem de commissis doleret necesse erat, vt quanquam ante hoc semper fuisset in originali tunc decederet, atque prorsus non periret. Nam sicut in tempore datæ legis, & circumsionis Iudæis tollebatur macula originalis per circumcisionẽ, ita in gentilibus semp ante mortem Christi, cum adulti essent, tolli poterant per quemcunque actum directum in Deum: si in parua ætate fide parentum ablata non fuisset, contritio autem actus directus in Deum originale tollere poterant. Si autem diximus, quod nunc non potest tolli originale per contritionem nisi baptismus assumatur, dicendum est, quod regula semper stat: nam aut per contritionem tollitur peccatũ mortale in eo, qui conteritur, aut non: si tollitur necesse quoque est originale tolli. Si autem non tollatur mortale, non tolletur originale. In gẽtilibus enim qui ante Christi mortem ab orbe condito fuerant, quia non erat aliqua obligatio ad certam legem, per cõtritionem tollebantur semper peccata mortalia, & per quemcunque actum directum in Deum tollebatur originale. In Iudæis autem erat determinatio ad accipiendã circumcisionem, ió saluari non poterant ab originali, nisi acciperẽt circũcisionẽ. Si ergo aliquis de Iudeis, qui forte non circumcisus esset, doleret de peccatis mortalibus dolens quoque de hoc mortali, quod non sumpsisset in transactis temporibus circũcisionem, tollebantur per contritionem mortalia, & ipsum quoque originale. Si aũt dolens de aliquibus mortalibus nõ doleret, ꝙ circumcisus non fuisset, non tollebatur aliꝙ mortale peccatum, nec originale: non est quidem tanquam contritio ad tollenda peccata aliqñ impotens fuerit, sed quia vera atq; perfecta cõtritio non est, cũ de quibusdam dolemus, si de aliis non doluerimus, aut in aliis maneamus. Idem aũt casus est, si quis hoc tempore siue filius Christianorum, siue de quacunq; gente natus, baptismatis lauacro tinctus non foret nam hic in mortali peccato erat qm̃ sacrum generationis lauacrum non sumebat. Si ergo de cunctis mortalibus doleret, necesse esset, vt de hoc quoq; contereretur, ꝙ hactenus imbaptizatus mãsisset, & tunc ipso dolore ante susceptũ baptisma, tam mortalia, q̃ originalia abolentur. Est igitur generale, quod in quocunque statu contritio, si vera & perfecta est, omnia peccata, tam actualia, quam originale delet, actualia quidem directe, originale autem indirecte. Nam cũ mortale peccatum per contritionem deletur, gratiam conferri necesse est, qua macula peccati deturpans imaginem Dei formaliter deleatur. Sed gratia non consentit secum culpam mortalem, & obligationẽ ad mortem æternam, cum efficiat hominem deiformẽ. Culpa tñ originalis est mortalis, reddens hominẽ obligatum ad mortem æternã, & tollens à deiformitate: ergo collata gratia homini dolenti de peccatis per cõtritionem necesse est, vt originalis culpa si in eo præfuit deleatur. Cum ergo deleretur in contritis, ergo non manebat. Stat ergo data regula, quod qui semel mortaliter peccaret ante Passionem Chri, ad lymbum puerorũ descendere non poterat. Etsi superior ꝓbatio sufficiens sit ad omne tempus, vt inductum est, tñ adhuc magis induci potest de tpe post Euãgelii

Qui mortali crimine deliquerit ad lymbũ descendere non potest.

Quantũ possit cõtritio post peccata admissa.

pro-

Promulgationem vsque ad consummationē ſeculi. Nam qui in hoc tempore mortaliter peccat, aut eſt Chriſtianus, aut Saracenus Iudæus, vel Paganus, aut cuiuſcunque ritus. Si n. effectus Chriſtianus ſit, ad lymbum puerorum deſcēdere nequit, quoniam per baptiſmatis lauacrum hæc originalis macula deleta eſt, quam habentes duntaxat ad lymbum puerorū deſcendebant. Si autem Saracenus, Iudæus, aut cuiuſcunque gentis, vel ritus ſit, aut ad fidem Chriſtianorum aliquando rediit, aut nunquam: ſi vero aliquando ad rectam fidem conuertitur, in Baptiſmo originale cum omnibus actualibus, quę præfuerunt, deletur. Quomodocunque ergo poſt hoc deceſſerit, ad lymbum puerorum deſcendere nequit, quoniam iam originale ablatum eſt, propter quod erat deſcenſus ad lymbum puerorum. Apparet quoque ex prædictis eorum, qui in lymbo puerorum ſunt nullum altero grauius puniri, nec ad hoc eſt aliquod rationabile inductiuum.

Dubium, an Ieremias, & Ioan. Bap. qui in vtero ſanctificati ſunt, poſt obitum in lymbum deſcenderint.

CAPVT CXLVI.

QVONIAM autem in prælibatis dictum eſt, ante mortem mediatoris Dei & hominum Chriſti ianuā vitæ æternam clauſam fuiſſe, nec quiſpiam illuc introire potuit: ſed illi, q nulla originali aut actuali macula grauati, nullo quoq; inexpletæ ſatisfactionis onere preſſi decedebant, ad ſinum Abrahæ ferebantur, vſque ad Chriſti paſſionē manſuri: Cuiquam ambiguendum videbitur de eis, qui in vtero ſanctificati ſint. De Ieremia patet Ie. c. 1. cum dī: Et factum eſt verbū Domini ad me, dicēs: Priuſquam te formarem in vtero noui te, & antequam exires de vulua ſanctificaui te, & Prophetam in gentibus dedi te. In quo ſatis nota eſt omnium catholicorum doctorum ſententia dicentium, eum in vtero ſanctificatum. De B. Ioan. Bap. eadem omnibus doctoribus catholicis, quæ de Ieremia ſententia eſt: ideo Eccleſia in ſolemnitate eiuſdem cantat id, quod ad ſe dictum à domino refert Ier. c. 1. Inducunt autem catholici doctores ſatis rationabiliter ad aſſerendū de B. Ioan. quod ſanctificatus in vtero ſit: nam Deus ſuper ipſum miraculoſe operatus eſt: cum adhuc eſſet in vtero faciens eum moueri, vt inclinaretur ad quandam exhibitionem reuerentiæ Matri Saluatoris noſtri venienti ad Eliſabeth Ioan. matrem. Sic habetur Luc. ca. 1. cum dicitur, & factum eſt, cum audiuit ſalutationem Mariæ Eliſabeth, exultauit infans in vtero eius. Et poſtea ipſa ſpiritu ſancto mouente ait: Ecce. n. vt facta eſt vox ſalutationis tuæ in auribus meis, exultauit infans in gaudio in vtero meo. Hi autē, qui in vtero ſanctificati ſunt, peccatum originale non habebant: ſi ergo actuale nullum committerent, ſicut de quolibet horum duorum aſſeritur, cum decederent, non reſtabat eis quidquā propter iſta quod lymbum ſanctorū deſcenderent, nec ad aliud animarum receptaculum, ſed mox ad vitam æternā conuolarent. Nam in cæteris, qui ad lymbum ſanctorum deſcendebant, etſi pro actualibus ſatisfactum eſſet, ſi qua egiſſent, & originale ablatum, tamen reliquiæ quædā manſerunt, quę per ipſos expiari non potuerunt, ſed debebant per Chriſtum expiari. In ſanctificatis tamē ab vtero, quia nullum actuale erat nec originale, nullius reliquiæ manere poſſe videbantur, pro quibus Chriſtus ſatisfacturus eſſet, & iſti vſque ad mortem ſuam tenerentur in ſinu Abrahæ. Ad hoc reſponderi debet, quod ſanctificati in vtero, ſicut B. Io. & Iere. ſi ante Chriſti mortem decederent, ad lymbum ſanctorum, ſc. ad ſinum Abrahæ ferebantur, quamobrem cum tam B. Ioan. quam Ieremias in vtero sāctificati ante Chriſti paſſionem deceſſerint: ad lymbum ſanctorum deſcenderunt, vſque ad Chriſti mortem ibidem ſicut cæteri permanentes. Hoc autem inducitur: nam qui in vtero ſanctificabantur, aut dum viuerent aliquid mortale peregerunt aut nihil: quamquam iſta diſtinctio non recipietur ab omnibus catholicis, cum dicant ſanctificatos in vtero cōfirmatos, & impeccabiles factos. Quod non impedit: non enim aſſerimus eos peccaſſe, aut peccare potuiſſe, ſed de eis conditionaliter loquimur: cōditio autem nemini præiudicat. Si ergo diceremus quemquam eorū mortaliter peccaſſe, aut dolebant de patratis, aut minime. Si non contererentur gehennalibus mancipantur incendiis. Si vero eo de peccatis dolentes feceris, atq; perfecte, vt puro homini poſſibile, atque dignum eſt, laborantes pro commiſſis ſatisfeciſſent, ad lymbum Abrahæ deſcendebant. Nam quædam reliquiæ ſatisfactionis in peccatis actualibus manebant, de quibus per hominem purum ſatisfieri impoſſibile erat, ſed Chriſto eluendæ manebant: ideo in lymbo ſanctorum redemptionem illam expectaturi erant.

Si autem in vtero ſanctificatos poſtquam de vulua eruperint, nullum incurriſſe peccatum aſtruxerimus adhuc neceſſe eſt hos ante paſſionem Chriſti decedētes ad lymbum ſanctorum deſcendere. Nā hi in peccato originali concepti ſunt: Cum enim aliquis in vtero ſanctificatus erat, originalem maculam prius contraxerat, cum deſcenderet de ſtirpe Adæ per deriuationem ſeminalem: cum Deus tamen eos in vtero ſanctificabat, delebat in eis originalem culpam: cum autem erūpebant in lucem nullo originali infecti erant: quia eis ablatū erat, in eo tamen ſicut cæteri geniti ſunt. Hi ergo ad lymbum ſanctorum morientes deſcendebant: nam nihil à cæteris differunt: niſi quod alii in peccato originali concipiuntur, atque erumpunt ex vtero: poſtea vero per aliquas cęremonias aut actus tollitur. Sanctificati autem non originali concipiūtur, ſed non naſcūtur in peccato, cum ante natiuitatem ablatum ſit. Sicut ergo illi, qui in peccato originali eruperunt in lucem, poſtea autem in cæremoniis circumciſionis aut quibuslibet aliis, illud exuebant, decedentes ad lymbū ſanctorū deſcendebant, etiamſi nihil vnquā mortale peregiſſent, quia ſemel in illis peccatum originale fuit, & quāquam poſtea deleretur, tamen plene ablatum non erat, quoniam adhuc manebat aliquid expiandum per mediatorem. Ita cum quis in vtero ſanctificabatur, primo originale contraxerat, iō quamquam per ſanctificationem deleretur, tamen non penitus delebatur, quin aliquid maneret poſterius per Chriſtum expiandum. Nam ſicut circunciſio, aut quælibet cæremoniæ quæ ideo imperante, aut volente efficaciam habebant, non ſufficiebant delere originalem maculam, etiamſi Deus illam deletionem operaretur, ſed ſemper manebat aliquid expiandū per Chriſtum: ita & ſanctificatio per Deum ſolum facta in vtero non prorſus originalem adimebat reatum, quin aliquid per mediatorem ſatisfaciendum maneret. Cum enim ſanctificatio horum fiebat in vtero, nondum Chriſtus mortē ſubierat, ideo ſatisfactio illa non poterat eſſe tantæ efficaciæ, vt omnino prorſus deleret, ne quid de hoc morte mediatoris eluendum maneret. Inerat ergo eis ſemper aliqua obligatio, vt decedentes ad ſinum Abrahæ deſcenderent. Sic ergo ad propoſitam dubitationem diffiniendum erit, omnes in vtero ſanctificatos, qui ante Saluatoris mortem deceſſerint, etiamſi in vita nequaquam quidquid peccauiſſent, ad lymbum ſanctorum deſcendere, quia nondum in eis omnis originalis reatus ablatus erat vſque ad mortem Saluatoris. De Ieremia autem dicendum eſt, quod fuit vir ſanctus atque propheta, & vitæ incontaminatæ, atque ſanctificatus in vtero, moriens tamen ad lymbum ſanctorum deſcendit, eumque inde Chriſtus iam paſſus eduxit.

Dubius an Ioannes Baptiſta ad lymbum ſanctorum patrum deſcenderit.

CAPVT CXLVII.

NVNC vero de Ioanne Baptiſta cuiquam ambigendum videbitur, quoniam ipſe ante Chriſti paſſionem mortuus eſt, & de eo nunciatum eſt Chriſto, quod ab Herode occiſus eſſet, & doluit, de quo Matt. 14. ca. an ad ſinum Abrahæ cum cæteris ſanctis patribus deſcenderit. Reſpōdendum eſt Ioa. Bapt. in vtero ſanctificatum poſt mortem ſuam in ſinum Abrahæ deſcendiſſe, ſicut Iere. deſcendit, qui in vtero ſicut & beatus Ioannes ſanctificatus erat. Nam ſanctificatio in vtero facta non tollebat originale peccatum præceſſiſſe in ſanctificato, quamquam faceret iam non manere. Cum ergo præfuerit, nequibat totaliter tolli, ita vt non maneret aliquid quod per Chriſti mortem redimendum, quod aliter redimi nequiuiſſet. Neceſſe ergo erat, vt vſque ad Saluatoris mortem maneret Beatus Ioan. in lymbo ſanctorum. Si vero quis obiiciat Ioan. Baptiſt. à Chriſto fuiſſe baptizatum, & ob hoc penitus originale deletum, quoniam baptiſmus Chriſti tollit originale, & actualia, ſi ſint. Vnde ſiquis multis mortalibus, & ipſo originali preſſus baptizaretur, ab omnibus penitus exem

ptus

A

ptus esset, ita vt si confestim moreretur, ad vitam æternam euolaret. Sed Ioann. Bap. à Christo baptizatus est: ergo per illũ baptismũ originalis macula prorsus auferretur, sicut tollitur in nunc baptizatis: cum ergo moreretur, nihil haberet, quo tenderet in lymbum sanctorum. Non enim de beato Ioann. quisquam astruit, nec auderet asserere, quod aliquãdo mortaliter peccauerit, & huius aliquæ reliquiæ manerent per Christum redimendæ, pro quibus teneretur expectare mortem Saluatoris in sinu Abrahæ. Omnes quippe Catholici doctores asserunt Beat. Ioan. nunquam mortaliter peccauisse, cum de eo Christus tantum protulerit testimonium. scilicet. Inter natos mulierum non surrexit maior Ioan. Bapt. vt patet Matth. 11. ca. Si tamen mortaliter peccauisset, aliquis eorum maior surrexisset, cum de quibusdã aliis dicatur, quod mortaliter non peccauerit. Amplius autem Ecclesia supponens eum mortaliter peccare non potentem, ait recessisse in desertum, & non peccaret saltem venialiter in verbo leuissimo vt habetur in quodam hymno solemnitatis eius scilicet.

Antra deserti teneris sub annis
Ciuium turmas fugiens petisti
Ne leui saltem maculare posses
Famine vitam.

Io Bap. nunq̃ mortaliter peccauit.

B

Huic autem respondendum est, quod etsi baptismus Christi ante passionem suam institutus foret, vt Magister sententiarum in iiij. dist. iij. inducit: nec esse esset vt Ioan. etiam hoc baptismate lotus ad lymbum sanctorum descenderet, cum ante passionẽ Saluatoris decessisset. Causa huius est, quia siquis ante passionem Saluatoris baptismate eius tingeretur, hac lotione ab originali culpa cunctisque inquinamentis baptizatus expiabatur, effectus particeps redemptionis Christi non tamen liberabatur penitus antequam Christus mortem subiret. Nam fructus passionis Christi cõicari nequibat antequã esset; oportebat ergo vt quicunque decessisset sic baptizatus ante mortem Saluatoris ad lymbum sanctorum descenderet. Baptismus quippe Christi in se ipso vt à se tantam non habet efficaciam, vt per eum à delictis emundemur. Sed hanc virtutem dumtaxat habet passio Saluatoris nostri: ipsa quippe veraciter est meriti infiniti, ideo per eã vniuersa delicta soluuntur. Hoc autem inducitur; nam si baptismus Christi in seipso hanc haberet efficaciam, vt omnes recipientes illud simpliciter, & perfecte emundarentur ab omnibus culpis, tam actualibus, quam originali, & à pœnis pro his debitis, ita vt si confestim decederent, ad vitæ æternæ gaudia conuolarent cum istud sacramẽtum ante Christi passionem institutum fuisset; iuxta sententiam Magistri sententiarum lib. 4. dist. 3. postquã illud institutum esset, nõ erat necesse, vt Christus moreretur, quoniam quidquid mors illius nobis beneficii allatura erat, iam baptismus perfecte contulisset. Hoc tamen falsissimum est, & peruertens totam catholicam positionem. Nam alma mater Ecclesia astruit nobis peccata condonari non potuisse, nisi Christus pro nobis pateretur. Sic enim patet Is. 53. Cuius liuore sanati sumus, id est, quod nos per vulnera benedicti Iesu ab omnibus maculis, & pœnis liberati sumus. Non ergo habet in se hanc efficaciam baptismus à Christo institutus scilicet vt per illum ab omnibus eriperemur malis, sed hæc erat virtus passionis mediatoris nostri Iesu.

C

Nullum est tam efficax sacramentum, quod per se possit peccata dissoluere.

CAPVT CXLVIII.

HOc identidem euidens est ex eo, quod omnes doctores Catholici, & tota mater Ecclesia confitetur, scilicet quod omnia sacramenta efficaciam receperũt à passione Saluatoris: nõ erat igitur efficacia operis in illis, sed in passione. Dicendum ergo generaliter est, & multum Catholice, nullũ esse tam in nouo, quam in veteri testamento sacramentum, per quod per se penitus, aut ex parte peccata deleãtur. Quod primo apparet in sacramentis veteris testamenti. nam in his cæremonialibus operationibus, siue sacramentis nihil erat, per quod totaliter, aut ex parte, per se, aut instrumentaliter peccatum aliquod deleret, nisi circuncisio. Cæteræ quippe cæremoniales expiationes proficiebant dumtaxat quibusdã maculis, aut irregularitatibus corporalibus abstergendis, quæ interdum prohibebant homines ab accessu adres sacras interdum vero à communicatione populi, & cõtactu sacrorum. Sicut sæpissime habetur in lib. Leuitici scilicet cap. 11. & vsque ad 17. & in libro Numerorum capitul. 5. & 19. atque in multis aliis locis librorum Moysi. Circuncisio autem, quæ erat sacramentum veteris testamenti, tollebat peccatum originale. Non quidem quod circuncisio hanc in se contineret efficaciam, aut quod actus iste cæremonialis tanti meriti esset, vt eam recipientes mererentur omnium culparum, aut ipsius saltem originalis deletionem. Liberatio autem à peccato originali in veteri testamento erat per fidem. Circuncisio quippe in se nihil erat, nisi quoddã signũ distinctiuũ populi Dei à cæteris populis; quia populus ille à cunctis distinctus morib. & ritib. esse deberet, cũ de Deo Messias nãsciturus esset, qui etiã populus ad Messiam ordinabatur. In eo autem, quod à Iudæis cæremonialis iste actus, & caracter circuncisionis sumebatur in fide futuri Messiæ, ad quem ista fiebant, siue ista fides esset in manifesta potestatione, siue occulta, tollebatur hoc modo originale per circuncisionem secundum fidei meritum Deo hoc agente. Amplius autem apparet, quod per fidem, aut per conuersionem ad Deum originale magis tolleretur, quam per circuncisionem. Nam ante datam circuncisionem inter omnes alios homines peccatum originale tollebatur per primum actum bonum conuersionis, quem habuissent in Deum. Data quoque circuncisione hic idem modus in omnibus gentilibus vsque ad Christi passionem mansit: non ergo ipsa in se circuncisio, sed magis conuersio in Deum, vel fides originalem abstergebat labem. In sacramentis autem noui testamenti idem dicendũ est scilicet quod ipsa in seipsis non habeant efficaciam peccatorum delendorum, & pœnarum soluendarum etiamsi loquamur de baptismatis lauacro, & de pœnitentia, quæ naufragantiũ tabula secunda est, per quæ duo omnia deleri peccata sententia omnium Catholicorum, nec dubia quidem vllatenus est. Quamquam in his differt, quoniam per baptismum omnia delentur scilicet originale cum actualibus, in pœnitentia autem sola auctualia, originale autem nequaquã. Idem autem quantum ad pœnas peccatorum differt. Nam in regenerationis lauacro omnis macula originalis, & actualis abstergitur; pœnæ quoque pro his debitæ soluuntur totaliter sc. vt siquis baptizatus confestim decederet, qui ante multa scelera patrauisset, in sedes æthereas raperetur. In pœnitentia autem omnes actuales culpæ tolluntur, pœnæ tamen pro his debitæ non soluuntur, nisi quarum ad quandam particulã quæ virtute clauium aboletur.

D

Liberatio à peccato originali in veteri lege erat per fidem.

E

Quædam attinentia ad superiora.

CAPVT CXLIX.

IN his autem dicendum est, quod sacramentum regenerationis, & pœnitentiæ in seipsis efficaciam non habent vniuersorum delendorum peccatorum, nec alicuius, aut partis alicuius peccati. Nam baptismus nõ est tale eius, in quo sit aliquis actus, vel cæremonia, secundum quam deberent peccata dimitti. Quia in se nihil habet promeritorium, aut naturaliter æquiualens deletionẽ faciendi peccatorum. Passio autem benedicti Saluatoris nostri non est, sicut sacramentum noui, ac veteris testamenti: passio namque Saluatoris est meriti infiniti, quia tolerabat eam, qui erat meriti infiniti sc. Deus & homo cuius operatio quælibet infiniti meriti est in eo, quod operatio in charitate, quæ est ab anima Christi, quæ est operatio alicuius vniti verbo diuino ex ea parte trahit infinitatem in merendo, siue quia ipsum suppositum operans diuinum, & non humanum. Peccata autem nostra simul sumpta, & quæ facta à principio sunt, & quæ vsque ad finem sæculorum fient, in se vere infinita non sunt: passio autem Christi erat in se ipsa sine aliquo adiuncto extrinseco infiniti meriti, quia erat actus eius, qui poterat in infinitum mereri; ipsa igitur naturaliter talis erat, quæ æquialeret ad auferendũ peccata nostra, cum maius esset bonum in ea, quã malum in peccatis nostris. Rationabiliter ergo dictum est, omnia humana peccata, quæ ab exordio sæculorum vsque ad terminos omnium ætatum in ipso die Iudicii, deleri posse per passionem quoniam omnia simul sumpta, nec in numero, nec in culpa infinita sunt.

F

Baptismus per se non sanctum potest, vt peccata diluere possit. Passio Christi est meriti infiniti.

Cum ergo passionem Christi hic posueris, culparum vero nostrarum multitudinem contuleris, maioris ponderis reperietur bonum, quod in passione est scilicet meritum infinitũ quam malum, vel culpæ peccatorum nostrorum. Secũdum ergo naturalem exigentiam, habita ratione mensuræ & mẽsurati, etiamsi nihil passioni Christi faueamus, ipsa promeretur, vt pro eo omnia hominum peccámina deleantur. Velut siquis equum pro formica daret, ex natura apparet conuenienter, & vltra modum satisfactum; nam equus in valore tã secundum perfectionem speciei, quam secundum rationem vsus nimis formicæ valorem excedit. Habitudo tamen maioris excessus est secũdum naturam passionis Christi ad peccata omnium hominum: nam cum passionis Christi meritũ vere infinitum sit peccatorum nostrorum simul sumptorum culpæ infinitæ nullatenus sint, liquet passionis Christi merita in infinitũ excedere mala peccatorum nostrorum. Quodlibet namque finitum quantumcunque magnum sit, in infinitum exceditur ab eo quod est in infinitum. Nec dum taxat hoc de humanis peccatis dixerim, sed etiamsi eis omniũ dæmonum peccata coniunxeris, non æquiparabuntur meritis passionis Christi, quæ quidem infinita sunt peccatorum aũt mala semper manent finita in numero, & culparum grauitãte: ideo passio mediatoris nostri Christi Iesu non solum sufficit ad redemptionem peccatorũ humanorum, sed & si cum eis dæmonum peccata iuncta forent; dæmones tamen Christo moriente redempti non sunt. Causa autem, quare dæmones passione Saluatoris redempti non sunt; cum ipsa vtrisque delendis sufficisset, est, quia rationabile fuit homines redimi de dæmonibus autem irrationabile foret. Quare autem aut in quo rationabile fuerit homines à Deo redimi, de dæmonibus autem idem non fuit disputare altissimæ fortassis speculationis erit. Quoniam hoc dependet ex conditione liberi arbitrii angelici & humani scilicet an angelicum liberum arbitrium semel versum ad aliquid possit se conuertere ad contrarium, sicut de humano est, & de fundamentis eius, de quibus decurtandi styli causa in præsenti relinquatur. Ponit aũt Sanctus Thomas causas quinque super 3. Sentent. dist. 1. ar. 2. in resp. ad arg. 5.

Cur dæmones à passione Christi nunquam veris redempti.

Passio Christi aliquid habet in se, quod meretur solutionem peccatorum, quod in nullo alio Sacramento est compertum.

CAPVT CL.

COnclusum autẽ manet ex prædictis nullam esse similitudinem inter passionem Saluatoris, & inter sacramẽta noui & veteris testamẽti: nam passio Christi habet aliquid in se, secundum quod meretur naturaliter remissionem omniũ peccatorum. Et adhuc amplius cum contineat meritum infinitum, quod naturaliter præponderat culpis omnibus, quæ naturaliter nec vllo modo sunt peruersitatis infinitæ. Sacramenta autem in se nihil tale habent quod naturaliter prepõderet ad malũ, quod est in aliquo peccato, ita vt per illud destrui debeat; non ergo habent sacramenta in seipsis efficaciã, secundum quam omnia, aut aliqua deleantur peccata, quanquam in collatione sacramentorũ vniuersa absterguntur delicta. Cum autẽ tota alma mater Eccl. confitetur, & est assertio Christi, per sacramenta omnia peccata deleri, non est sensus, quod sacramenta in se aliquam efficaciam continent, secundum quã peccata deleantur, & ista operatio ipsorum met sacramentorum sit, sed est sensus quod sacramenta noui testamenti sunt instrumẽta quædam, quibus nobis merita passionis Christi, & efficacia communicantur. Virtus namque, & merita in passione Christi sunt, quibus nobis vniuersa peccata, & interdum in quibusdam pœnæ peccatorum abstergũtur. Hæc tamen merita communicari nobis nequeunt, nisi aliquibus instrumentis ad nos descendant. Sacramenta autẽ sunt hæc instrumenta, quibus virtus passionis Christi in nos deriuetur, in quantum nos ei cõiungunt; quoniam Christus est caput nostrum, & habet gratiam capitis secundum quam omnia, quæ ipse facit prosunt nobis tanquam membris suis. Caput autem nunquam deriuat virtutem suam nisi in membra vnita sibi, quia in discontinua defluxus est impossibile. Oportet ergo aliqua esse, quæ nos Deo copulent, hæc autem sunt sacramentales exercitationes, quæ nos Deo vnitos faciunt atque eius virtutem participantes. Sic quoque de aquis irrigantibus superficiem terræ dicimus: omnis. n. aqua quę aliquam partem terrę irrigat, ex aliquo fonte originẽ sumit. ad loca tamen illa, quæ irrigat transire non posset nisi aliquæ aquæductus aut aluei torrentum, & fluminum essent, quib. ad irrigandum aqua transmearet. Eadẽ autem habitudo passioni Christi ad sacramenta noui testamenti est. Nam omnis virtus siue meritum delendorum nostrorum peccaminum à passione Christi deriuatur, ad nos tñ ista merita deriuari non possent nisi per instrumenta, q̃ sunt sacramenta. De indulgẽtiis quoq; quas Ecclesiarum prælati concedunt, identidẽ dicendum est, siue cum Papa conferat, siue cum minores prælati. Quandocũque enim quidquam nobis admittitur de pœna, quam pro peccatis toleraturi eramus, hoc autem oportet vt de aliquo tollatur, in quo superabundans sit. Est. n. hoc de meritis passionis Christi, quæ superabundat ad omnes defectus nostros, ex meritis quoq; sanctorum, quæ cum satisfactoria essent, & ipsis minime necessaria, manserunt in thesauris Ecclesiæ, cuius dispẽsatio in prælatis Ecclesiarum est. Hæc ergo virtus efficax, qua in nobis per collatas indulgentias à prælatis nobis partes quædam debitarum pœnarum pro peccatis adimuntur, in prelatis non est. Quoniam eorum merita non sufficiunt, vt per ea nobis peccata deleantur, cum interdum pro se non sufficiunt, potissime cum indigni ministri sunt, sed est virtus à meritis sanctorum, & passionis Christi principalius, hæc autem in thesauro matris Ecclesiæ ex benignitate conditionis nostri conseruata manent. Et quoniam prælati sunt ministri, & dispensatores Ecclesiæ in thesauro eius merita passionis Christi, & sanctorum deriuantur in nos per ipsos sc. cũ ipsi volunt dispensare concedendo nobis partem illorum meritorum. Hoc autẽ modo cõmuniter loquitur, q̃ prælati nobis indulgentias tribuũt ad relaxationẽ quarundam pœnarum, non q̃ ipsi in se ipsis hanc virtutem absolutionis efficacem contineant ad pœnas relaxandas, quoniã ista virtus à passione Christi est, sed dicimus indulgentiam hanc nobis à prælatis concedi: quia virtus passionis Christi in nos per eos tanquam per ministros, & media deriuatur. Cõtinet ergo in se ipsa passio Christi efficaciam, qua delicta nostra tollantur; sacramentum autem nullum hoc cõtinet: sed duntaxat instrumenta quędam sacramenta sunt, quib. in nos virtus passionis Saluatoris deriuatur, quæ sine mediis deriuãda non erat. Et quoniam ante mortem Saluatoris nihil erat, in quo meritũ esset aut virtus peccatorum delendorum, non poterat per aliquod sacramentum deriuari in nos virtus remissionis peccatorum. Instrumenta quippe in se nullam habent virtutem, sed eam à principali agente recipiunt: quæ iõ ad actionem pertinere dicuntur, quia per ea virtus principalium agentium deriuatur in effectum. Velut in aqua rigante superficiem terræ ipsa quidem alueis suis fluminũ vel torrentium ducitur ad ea loca, quæ irriganda sunt, cũ tamen in fontali scaturigine aqua defuerit, aluei aquæductum nihil adiumenti præstabãt ad irrigandum. Cum igitur baptismus sit instrumentum quo in nos deriuatur omnium culparum plena absterſio, atq; debitarum peridem relaxatio pœnarum, quæ deriuatio fõtaliter à passione Christi est, cuius merita, & efficacia in nos per regenerationis lauacrum deriuantur, cum passio Christi nondum præcessisset, nequibat in nos deriuari virtus remissionis peccatorum aut relaxationis pœnarũ, siue totum, siue ad quędam; cum non sit aliquid vnde virtus deriuaretur, quamquam sit aliquid, per q̃ deriuatio fieret. Velut si fonte nondum erumpente aliquis fecisset alueos ducendarum aquarum capaces, quamquam esset id per q̃ deriuatio fieri posset, nondum tñ quidquam vnde aquarum deriuandarum origo esset, aut esset calamus, & nemo scribere potẽs, aut serra & nullos secãs, & in hũc modũ de cęteris instrumentis, siue principalib⁹ agentib. nulla. n. hoc pacto actio sequeretur. Quamquam ergo quispiam baptismo Christi lotus foret ante Christi passionem, etsi eum Christus ipse baptizasset quod maximum erat, si ante eiusdem Saluatoris mortem decederet, nõ tollebatur per hoc pœna debita totaliter pro culpa originali, nec quidquam de pœnis peccatorũ actualium; sed ad sinum Abrahæ hic descenderet, etiamsi si cum eo optime ageretur, quamuis suscepto lauacro baptismali in nullo deliquisset. Quamquam igitur dicatur beatum Ioan. Baptistam baptismate Christi lotũ fuisse etiã ab ipso Saluatore, quia tñ ante eius passionem decessit, non erat baptismus

Prælati sunt Ecclesiæ ministri.

tunc

tunc tantę efficaciæ, vt eum ab omnibus pœnis debitis pro originali eripuerit. Necesse erat igitur, vt decedens ad lymbũ Abrahæ descendisset, nec mox anima corpore soluta libera poterat æthereas petere mansiones.

De Baptismi virtute.

Caput CLI.

NVNC vero baptismus Saluatoris plenam habet virtutem; quia passio Christi à qua trahit efficaciam iam præteriit: possunt ergo iam per eum in nos passionis dominicæ merita deriuari. Necesse est igitur vt nunc si quisquam hoc regeneretur lauacro, & mox anima corporis soluatur retinaculo, in æthereã libera fælicitatem eat: aut si baptismate tinctus postea nulla se prauæ operationis labe infecerit, decedens Paradisi amœnitatem mox adibit. Si quis tamen ante mediatoris passionem lauacro regenerationis ab eo instituto tinctus foret, vsque post mortem Saluatoris superstes factus, non erat opus, imo nec decebat, vt post mortem redẽptoris iterum baptismate lauaretur. Et quamquam baptisma à principio susceptum omnium pœnarum perfecte delendarum instrumentum non extiterat, nunc tamen remissæ erunt. Et si post susceptum baptisma non deliquisset, mox vt corpore solueretur, anima in ęthereas itura erat mãsiones, ac si tunc nouiter baptismus post redemptoris passionem susceptus foret. Si tamẽ hic ante passionem baptizatus decessisset ante Saluatoris mortem per duas aut tres horas, siue paulum antequam Saluator expiraret, necesse erat, vt ad lymbum descendisset, nec mox soluta corpore anima cælestem incolatum adire meretur. Iam enim baptismus à passione recipere efficaciã poterat, etiam si præcessisset eam, quamquã pro tempore illo, quo præcesserat efficaciæ nullius erat, sicut in aquæductibus patet. Si enim aquæductus ante fontalem scaturiginem fiat, inutilis est. Si tamen facto aquæductu fontalis origo fluenta emittere cæperit incipit aquæ ductus proficere, & ex eo tempore duntaxat, quo scaturigo fontalis ad superiora terræ erupit. Ita & baptismus cum ante passionem Christi efficaciam non haberet, inipsa consummata passione suum cæpit habere vigorem. Nec solum baptismus, qui tunc nouiter conferebatur, sed & qui prius susceptus fuerat, dum tamen is, cui collatus erat, superstes foret. Causa autem diuersitatis huius est, quia baptismus, quem quispiam ante Christi mortem suscepit efficaciam suam ante hanc mediatoris mortem non tenuit, cum ex ea deriuetur virtus per omnia sacramenta. Toto autem tempore, quo iste baptizatus extitit ante mortem Saluatoris, baptismus in eo efficaciam suam non tenuit; oportebat ergo vt si hoc toto tempore moreretur, ad lymbum descenderet, nondum baptismate quicquam efficiente. Cum vero Christus mortuus est, cæpit baptismus habere suam efficaciam: ideo ipsemet baptismus alicui colatus, qui ante mortem Saluatoris efficaciæ nullius fuit, post eiusdem mortem efficaciam habebit, vt per illum remissio fiat peccatorum scilicet vt omnes pœnæ, quæ ante remissæ nondum erant, remittantur; nam adueniente passione, efficax esse cæpit. Quod apparet, quoniam si quisquam ante mortem Christi baptismate eius tinctus foret, qui mortuo Christo superstes esset, si huic omnes pœnæ, aut reliquiæ pœnarum non erant ex hoc baptismate remissæ, quod ante passionem susceperat; necesse erat, vt de nouo baptizaretur post Christi passionem, vt in eo baptismus suam haberet efficaciam. Sed hoc falsum est, quoniam baptismatis lauacro lotus rebaptizandus non erat: necesse ergo erat, vt cum quis baptizaretur ante passionem Saluatoris, & in eo efficaciam collatum lauacrum tunc non haberet, adueniente passione inciperet plenam habere efficaciam. Ita vt eo momento quo Saluator moueretur emittens spiritum, remittebantur omnes pœnæ præteritorum peccatorum ante baptismum. Et sic in omnibus, qui hoc modo baptizati essent.

() o ()

Si quis baptizatus confestim occidisset exiret prius quam Christus iussus ad lymbum commigraret.

Obiectio contra pradicta, & quedam alia.

Caput CLII.

FORTASSIS autem contra supradicta quisquam molietur dicens, baptismum à Christo ante passionem suam institutum, ante eandem passionem plenam efficaciam habuisse sc. quod si quis ante Saluatoris passionem baptisma assumpsisset, mox omnium iniquitatum actualium ipsiusque originalis culpæ pœnæ delerentur, & si eum tunc mori contingeret, in æthereas sedes confestim ferretur ad lymbũ sanctorum non descendens. Et cum dicebatur, sacramentis non inesse remittendorum peccaminum, atque soluendatũ pœnarum efficaciam, sed hæc à passione Christi proueniunt, atque per ipsa sacramenta in nos tanquam per instrumenta decurrit, & sic nõdum existente passione per ea deriuari nihil posse. Respondent, quod quãquam baptismus ante passionẽ Christi susceptus à passione eiusdem efficaciam nullam susciperet, recipiebat tamen à Christo institutore eiusdem, & hæc virtus susceptа ad plenariam pœnarum atque culparum remissionem sufficiebat de eis, quæ ante baptismum patrata forent. Huic respondendum est, baptismum à Christo institutum ante passionem suam ab ipso efficaciam recipere, nec tantum quidem hoc recipiebat, vt per eum in nos omnium pœnarum relaxatio, & culparum fieret absterſio; sed tantum tunc susciebat à Christo institutore, quantum circunciſioni efficaciæ inerat sc. vt cæteris remissis ad eundum in sinum Abrahæ maneret obligatio. Hoc autem in actibus Saluatoris imperfectionem nullam dicit, aut in sacramentis ab eo institutis. Nam Christus erat verus Deus, cui facultas erat remittendi peccata nostra etiam pro nulla re, aut nihilo præmisso, ita vt pro eis nihil pateretur: aut licuisset ei peccamina nostra delere imperanti aliquid læuissimum facere, vt pote, ꝙ aliquẽ lapidem osculemur, aut modicũ panis deguſtemus, atq; ꝙ his cuique agenti plena fieret peccaminũ absterſio, debitarumque relaxatio pœnarum. Quia tamen Deus iustus erat, iustitia sua exegit, vt ne sic fieret remissio peccatorum, sed destinauit, vt nullius peccaminis plena possit fieri remissio, donec ipse humana carne velatus in eorum ablutionem, atque solutionem moreretur. Hæc autẽ fuit institutio altissimi diuini consilii, iuxta totius Orthodoxorum positionis stabilitatem, & sacræ scripturæ documenta. Existente autem in nobis hoc diuino, atque æterno decreto, impossibile erat Christũ statuisse aliquod sacramentum, quod ante passionem eius ab ipso virtutem efficacem susciperet peccaminum delendorũ atque omnium relaxandarũ pœnarum, ita vt eo suscepto ante passionẽ Saluatoris si mori cõtingeret, mox ad æthereas sedes, nullo præmisso euolandum foret. Et quoniam ab æterno hoc decretum ab infinita diuinæ iustitiæ totius sanctissimæ Trinitatis magnitudine exierat, impossibile erat baptismum ab ipso institutum nobis hoc ante passionem suam conferre quod per eum vniuersa peccamina, atque peccatorum pœnæ prorsus tollerentur. Amplius autem apparet, nullam ex hoc in actibus Christi imperfectionem videri, nec in baptismate ab eo instituto. Nam sicut baptisma à Christo datum est, & circuncisionem Deus ipse instituit, atque Abrahæ contulit: vt patet Genes. 17. capitulo. Si ergo imperfectionem astruamus in baptismate Saluatoris, quoniam cum ab eo collatum foret ante passionem eius, delendis criminibus, atque relaxandis pœnis vniuersaliter non proficiebat ante eius mortem, fateri consequenter necesse erit, imperfectum fuisse Deum; quia ab eo collata circuncisio omnia delicta, cum suis pœnis correspondentibus ante Saluatoris mortem non tollebat. Hoc tamen falsum est, quoniam ab hoc Deum imperfectiorem nullatenus facimus: apparet ergo baptisma à Christo collatum non habuisse ante passionem eius efficacem virtutem tollẽdorum peccatorum omnium, simul cum omnibus pœnis debitis, & consequentibus ipsa peccata, nec ex hoc aliquam esse imperfectionem in Christo institutore, aut in baptismate ab eo instituto. Ideo quamquam beatus Ioannes baptista à Saluatore nostro regeneratus foret: quia tamen ante eius passionem decessit, ad lymbum sanctorum descendere cogebatur, cum non posset liberad sedes ęthereas transuolare.

Sacramenta ex ſeipſis nullam efficaciam habent delendorum peccatorum, niſi quatenus inſtrumenta quædam ſunt.

CAPVT CLIII.

NVNC vero, vt in ſuperioribus inferebatur, dicendum patet, paſſionem Domini Ieſu ſolam eſſe, quę omniū peccaminum abſtergendorum, & pœnarum relaxandarum in ſe ipſa virtutem habet efficacem, & ſuperabundantem, atque per ipſa cuncta delicta humani generis ſufficiēter expiata ſunt. Sacramenta vero in ſe efficacē virtutem alicuius culpę, aut debitæ pœnæ relaxandæ non habent, ſed duntaxat inſtrumenta ſunt, quibus in nos virtus, & merita paſſionis deriuantur, & redemptionis atque remiſſionis peccatorum, & vniuerſarum pœnarum efficaciam capiamus. Eſt autem nūc dicendum, quod quanquam baptiſmus à Saluatore inſtitut⁹ remiſſionis peccatorum, & pœnarum in nobis inſtrumentaliter efficax ſit, tamen non erat neceſſarium, vt poſt paſſionem Saluatoris conferretur, per quam plena peccatorū, atque pœnarum abſterſio, & relaxatio facta erat. Nam non exiſtente baptiſmo fuiſſet modus alius, quo originalis macula deleretur, & actuales, ſi quæ præceſſiſſent, atque omnes pœnæ conſequentes tollerentur, ſicut in omnibus hominibus ab orbe condito fuit in prima & ſecunda ætatib. ſæculi, vſque ad datā circunciſionem Abrahæ. Et ſicut in gentilibus poſt datā circunciſionem vſque ad mortem Saluatoris, & publicatū Euangelium manſit. Hi namque vel mox nati ab originali culpa fide parentum liberabantur, aut ſi in parentib. fides nō foret, manebant in culpa originali, vſque ad ætatem ſecundum diſcretionem operari potētem, in qua per primum actum bonum quem in Deum conuerterēt remittebatur eis originalis culpa atque reatus. Et ſi poſt hoc, nihil vſque ad mortem delinquerent: ad lymbum Abrahæ deſcendentes ferebantur. Nondum.n. plena fieri poterat omnium pœnarum debitarū pro peccato remiſſio, quouſq; Saluator morte ſubiret, cuius amariſſima paſſione vniuerſa auferrētur delicta, atque pœnę ſoluerentur, & pateret ianua Paradiſi. Sic.n. & adhuc perfectius accidiſſet in nouo teſtamento, non dato regenerationis lauacro: quoniā paruuli fide parentum originali macula expiarentur. Aut ſi quouis modo in expiati māſiſſent, cū peruenirent ad ætatem rationę vti potentē, per primum actū conuerſum in Deum hæc abſtergerentur, quæ prius fide parentū eluenda erant. Hoc autem, quia non erat peioris conditionis, tempus quod erat ſub nouo teſtamento, quam tempus aliorum ſtatuum ſæculi. Si ergo in hominibus, qui erant extra legem Moyſi in primo actu, quo in Deum conuertebantur remittebatur originale, conformiter & adhuc rationabilius in nouo teſtamento, vel paruulorum maculas fides parentum aſſumeret, aut cum ad ætatem rationis capacem peruenirent, actibus horum in Deum relatis tollerētur. Sic enim futurum eſſet, niſi Chriſtus ſpecialiter eluendis originalibus maculis regenerationis lauacrum inſtituiſſet. Nec quidem duntaxat hoc fuiſſet in ſtatu noui teſtamenti in deletione originalis maculæ, quod in antiquorum ſtatu præceſſerat ſcilicet vt cum quis ſe in Deum conuerteret, macula ſoluerentur originalis manente obligatione deſcendēdi ad ſinū Abrahæ. In ſtatu tamen noui teſtamenti mox, vt in Deum conuerſio facta eſſet, macula deleretur, atque omnis tolleretur obligatio eundi ad ſinum Abrahæ; ſed ſi permaneret in eo ſtatu vſque ad mortē, mox vt anima à corpore ſolueretur libera cælum petitura erat: quoniam iam tranſierat mors mediatoris, per quam omnia peccata, atque eorundem pœnæ ſublatæ erant.

Quod Chriſtus ſacramentum baptiſmi nobis reliquerit.

CAPVT CLIV.

QVANQVAM autem à peccato originali in ſtatu noui teſtamenti modo ſupradicto ſine ſacramentis inſtitutis eripi potuiſſemus, inſtituit tamen Chriſtus regenerationis lauacrum. Quod tribus rationibus factum videtur, quibus rationabile viſum eſt baptiſmatis debere inſtitui lauacrum. Prima quippe, quoniam & ſi in nouo teſtamento actibus conuerſionis noſtræ in Deum, aut fide parentum in parua ætate macula originalis, vt in prioribus ſæculis deleri poſſet; quia tamen erat vnus Dominus ſpecialius legislator noui teſtamenti, decuit quod vnum determinaret actum, quo macula originalis abſtergenda foret. Iſte vero actus fuit baptiſmus. Irrationabile nec parum videbatur vno legis conditore exiſtenti homines ſubiectos ei variis ritibus circa idem viuere & operari cuilibet, prout in mentem veniret. Cōgruentius ergo fuit baptiſmum inſtitui, quo omnes ſub lege Chriſti manentes, ab omni originali macula, & omnibus conſequētibus pœnis liberarentur, quam quod cuilibet permitteretur agere vt ei in mentem veniret ad hanc maculam abſtergendam. Hunc autem modum Deus tenuit in veteri teſtamento: nā etſi homines ab originali reatu liberari potuiſſent eo modo, quo liberati fuerāt in præcedentibus ſæculis ante datam circunciſionem, ſcilicet accedentes ad diſcretionis ætatē primo actu recto à macula ſoluerētur originali. quia tamen ipſe populi Hebraici legis conditor erat inſtituens ei agēdi normam, voluit certum atque diffinitum dare modum, quo omnibus Iudæis originalis culpa eluenda eſſet. hic autē fuit circunciſionis modus, ad quem omnes tunc Iudæi obligabantur, nec poterant aliter maculam illam auferre, cum lex eos ad certum agendi obligaſſet modum. Quod ſi quis obiiciat, conuenientius eſſet, quod in prima ætate, atque ſecunda ſæculi ante datam circunciſionem erat, quam id, quod nunc quoniam ibi multis modis originalis maculæ patebat remedium, nunc vero vnico. Reſpondendum eſt, hoc non ideo fuiſſe tanquam ſtatus ille conuenientior, atque perfectior foret: ſed quoniam imperfectior erat lege carens, nec poterat eſſe determinatus ad aliquid, cum nullus legis conditor decreuiſſet. Nondum enim Deus vllam hominibus agendi, aut viuendi normam dederat. Vt autem non maneret in eis macula originalis conceſſerat, vt per quemcunque actum rectum conuerſionis in Deum hæc macula tolleretur.

Inſtitutionis baptiſmalis lauacri in nouo teſtamento alia cauſa.

CAPVT CLV.

INSTITVTIONIS Baptiſmalis lauacri in nouo teſtamento, ſecunda exiſtit cauſa, vt ſignum eſſet diſtinctiuum Chriſtianorum à cæteris Gentilibus alterius ritus. Nam quamquam lex Euangelica vniuerſalis eſſet toti orbi data, omneſque ad ſui obligans obſeruationem, quia tamen Chriſtus prænouerat non conuertēdas ad illam omnes gentes, rationabile fuit dari aliquid ſignum diſtinctiuum quo Chriſti cultores, quos Chriſticolas, aut Chriſtianos, appellamus; à cæteris gentibus diſtinguantur. Nulla quippe gens, aut populus eſt, quæ ſe ſalutem conſecuturam confidat in regenerationis lauacro, propter populos Chriſticolarum. Simile autem fecit Deus in veteri teſtamento circunciſionem inſtituens in fœdus cum Iudæis, & tāquam ſignum diſtinctiuum, quo Iudæi à cæteris gentibus ſegregati viderentur, ſicut colligitur Geneſ. 17. cap. & ad Romanos capit. 4. Fuit igitur conueniens in nouo teſtamento, ſignum aliquod dari, quo Chriſtianis à cæteris gentibus diſtinctio vlla pateret, hoc autem ſignum baptiſmus fuit. nulla namque gens præter Chriſtianos hoc tingitur. Tertia autem ratio eſt inſtituti baptiſmatis magnum periculū in eis quibus originalis macula abſtergenda foret. Nam in gentilibus ab exordio orbis conditi vſque ad mortem Saluatoris nemo ab originali macula ſolui poterat, quouſque ad ætatem rationis capacem peruenirent, in qua actibus ſuis liberaretur, vel in parua ętate merito fidei parentum fierer huius abſterſio. Quod ſi aliquo horum modorum non deleta originali macula quis decederet, in æternum damnabatur, quod magnam præſentibus difficultatem ingereret. Nam cum de his, qui hac ætate viuunt multi, antequam ad adultam aut plene rationis capacem ætatem perueniant, moriantur, plurimi cum originali macula decederent, atque æternaliter demnarentur. Hoc autem inextricabile malum erat. Decuit ergo vt Chriſtus legislator noui teſtamenti aliquid ſtatueret, quo non ſolum eis, qui ętatem attigiſſent adultam, ſed eis quoq; qui nati nouiter erant, remedium eluendi criminis atq; inueniendæ ſalutis haberet Hoc aūt baptiſmus eſt; quo non tantū eis, qui ætatem rationis capacem attingentes actibus ſuis mereri poterant, ſed eis quoque qui recenter nati eſſent abſtergendæ originalis maculæ ſufficiens remedium pararetur. Et nō ſolū eis q̄ nati ſunt baptiſmus cōfert, ſed eis quoque qui cū naſci cæperint: partim

Baptiſmus datus ſingulis Chriſtianis ab infidelibus.

Infans aliquo tantū parte eius ex vtero

egreſſi

A *matris emissa baptizare potest sed non quacunque.*

egressi ex vtero, partim vero intra materna manentes viscera aliquid principale corporis foris exerunt, in quo baptizari possunt. Nam si hi sic baptizati, nondum perfecte egressi ab vtero moriantur, à culpa originali absoluti in æternæ felicitatis habitacula tendunt. Id autem, in quo puer nondum egressus ex vtero, sed quandam foris corporis partem proferens baptizari potest, caput est, quod est principalis corporis pars, si vero manum solam infans protulit baptizari nequibit.

Eminentia baptismi super circun isionem.

CAPVT XLVI.

IN hoc autem excellens valde est baptismus super circuncisionem: quia in circuncisione originalis macula abstergi poterat, sed vsque ad diem octauum nõ fiebat, vt patet Gen. 17. poterat autem interim quispiam mori, qui necessario damnabatur, quoniã nondum ei originalis macula ablata erat. In sacramento autem regenerationis nullum diem adconferẽdũ illud paruulis expectare tenemur, nec horam: sed mox, vt quis natus est, baptizari potest; Nec solum postquam natus est, sed antequam plene ex vtero egressus sit, dum tamen principalior pars scilicet caput egressa sit. Sciendum autem, quod modus auferendi originale peccatũ in Iudæis non fuit. Circuncisio quippe abstergendæ maculæ originali in maculis profuit, in fœminis vero nequaquam, cum eius capaces non essent propter carentiam membri in quo fieret circuncisio. In hoc etiam magna est baptismi super circuncisionem excellentiæ dignitas. Nam baptismus æque fœminis, vt viris ad emundationem à crimine proficit. Fœminæ autem inter Iudæos, quia peioris conditionis quam viri esse non debebant, habebãt purgationis suæ modos quosdam: in quo quidam dicunt peccatũ originale dupliciter remitti debere, scilicet vel actu aliquo in discreta ætate, qua se agens in Deum conuerteret, aut aliquo cæremoniali actu, hoc efficiendum erat, qui haberet ex diuina institutione efficaciam remittendorũ criminum, & potissime originalis maculæ. Primus horum modorum abstergendæ originalis maculæ in prima, & secunda ætatibus sæculi mansit, cum nondum circũcisio data esset: mansit quoque in gentilibus vsque ad Christi passionem. Tempore autem datæ legis veteris, & circuncisionis nõ manebat modus iste Deo dante quasdam speciales cæremonias, quibus maculæ abstergerentur. Et quia in viris auferebatur macula originalis in cæremoniali actu circuncisionis, necesse erat assignari aliquem alium cæremonialem actum, in quo fœminis eadem macula tolleretur, quod esse astruunt in primis cæremoniis, quas Deus fieri iussit natis fœminis scilicet in oblationibus in lege statutis cum fœminę nascerẽtur. Nam cum aliqua fœmina susceptо semine masculum peperisset, erat immunda septem dieb. iuxta dies separationis mulieris menstruatæ, & circunciso puero in octauo die, manebat triginta tribus diebus in sanguine purificationis suæ, & simul erant quadraginta, in fine quorum veniebat pariens in sanctuarium offerens agnum anniculum, vel par turturum, aut duos pullos columbarum. Si vero fœmina nasceretur mater stabat octuaginta diebus in purificatione post partum, & cõpletis illis offerebat idem sacrificiũ, quod in puero nato, vt habetur Leuitic. 12. capitul. In hoc autem sacrificio facto pro fœminis dicebant hi earum maculam originalem aboleri: fiebat ergo in pueris natis originalis peccati deletio die octauo, in fœminis vero per sacrificia in octuagesimo.

Modus abstergendi originale in Iudæis multiplex fuit.

B *Hæc opinio cap. seq. reijcitur.*

Circuncisio fieri non poterat ante octauum diem.

CAPVT CLVII.

DE circuncisione autem quanquam forte vtilius fuisset die primo fieri nato puero quam expectari octauum, vt qui ante octauum moriebantur, æternaliter non damnarentur, non tamen permissum est fieri ante diem octauum, propter periculum circũcisorum paruulorum. Graue quippe discrimen erat puerum recenter natum prima die circuncidi in tãta carnis teneritudine, plurimi quippe illorum morerentur effuso illorum sanguine: in octauo autem die sunt aliquantulum duriores: ideo non fuit tunc periculum circũcidendi. Quod autem in fœminis natis à data circuncisione ex Iudæis vsque ad mortem Saluatoris, & publicatum euangelium, aliquod abstergendæ maculæ originalis esset remedium, nulli sub ambiguo fuerit, alioquin necesse erat, omnes perire non habentes à Deo institutum remedium, quod eius bonitati non parum repugnat. Sed modus quẽ tribuunt præcedentes, scilicet per cęremonias sacrificiorum factas die octuagesimo in eis originalem abstergi maculã, & ante hoc nequaquã, stare nequit. Primo quidem quoniam nimis longa meta auferendæ maculæ eis profixa erat, antequam plurimas fœminarum mori contingeret, & ætetnaliter damnari. Sed nec in hoc nimis insistendum est, cum in gentilibus, qui fide parentum non iuuabantur, longior esset terminus remissionis scilicet in ætate capaci rationis. Sed quoniam positio horum obstat positioni sanctorum, quæ dempta eorum auctoritate, cui est nimis fauendum, adhuc rationabilior est. Dicunt enim in eis, qui nascebantur de Iudæis per circumcisionem deleri originale, si viri essent, in fœminis vero per fidem parentum, & præcedentium positionem confutant. Est enim positio ista beati Gregorii & habetur. 4. Sentent. distinct. 1. cum dicit. Quæritur de viris, qui fuerunt ante circuncisionem, & de fœminis, quæ fuerunt ante & post, quod remedium contra peccatum haberent. Quidam dicunt sacrificia, & oblationes eis valuisse ad remissionem peccati. Sed melius est dicere, illos, qui de Abraham prodierunt per circumcisionem iustificatos: mulieres vero per fidem, & operationem bonam, vel suam, si adultæ, vel parentum, si paruulæ. Amplius autem, quod dicunt de sacrificiis, per quæ originalis macula in fœminis tolleretur non tenet: nam sacrificium quod in die octuogesimo mulieris parientis fœminam fiebat, non erat ad emundationem conceptæ, & natæ prolis, sed ad putificationem parientis & pro ea orabatur, & non pro puella nata. Sic patet Leuitici 12 Cum dicitur. Cumque expleti fuerint dies eius, siue pro filio, siue pro filia deferet agnum anniculum in holocaustum, & pullum columbę, siue turturem pro peccato ad ostium tabernaculi testimonii, & tradet sacerdoti, qui offeret illa coram Domino, & orabit pro ea, & sic mundabitur à profluuio sanguinis sui. Item stare nequit, quoniam infantulis in veteri testamento tollebatur macula originalis in octauo die circuncisionis, & tamen die quadragesimo purificationis matris offerebantur eadem sacrificia, quæ offerebantur, quando fœmina nascebatur: ergo non offerebantur ad deletionem culpæ originalis; nam tũc pro natis infantulis nihil horum offerretur. Dicendum ergo hæc sacrificia nihil conferre pueris natis, aut fœminis, nec ad hoc fieri, vt prodessent: sed pro parientibus expiandis duntaxat erant. Sed fœminis natis de Iudæis post datam circuncisionem macula originalis per fidem parentum tollebatur mox, vt nascebantur. Vnde melius cum eis, quam cum infantulis agebatur, vt in præmissis expositum est.

C

D

E

F

Alia eminentia baptismi supra circuncisionem.

CAPVT CLVIII.

ADHVC autem quisquam dicet aliam inesse sacramento regenerationis excellentiam super circumcisionem scilicet, quod baptismate loti ab omnibus culpis, & pœnis debitis, vel qualitercunque consequentibus absoluebantur, ita vt si quis baptizatus confestim decederet, ad vitam æternã conuolaret. In circunsione autem secus erat: nam decedens non euolabat mox vt decederet ad fœlicitatem Paradisi, etiamsi nihil labis post assumptam circuncisionem in se suscepisset, sed ad sinum Abrahæ descendebat. Ad hoc autem respondendum est, quod baptismus est sacramentum in multis excellens circuncisionem, vt expositum in præcedentib. est, in hoc tamen non excedit. Nam quamquam, qui susceptо baptismali lauacro decedunt, mox vitæ æternæ gaudia assequantur, & qui tempore veteris testamenti sumpta circuncisione decedebant ad sinum Abrahæ prius ferebantur, vitam æternam vsque ad Christi passionem nequaquam consecuturi, tamen hoc non proueniebat ex viribus baptismatis, & defectu circuncisionis: sed ex conditione status tẽporis, in quo baptismus obligauit, & in quo circuncisio vigorẽ suum tenuit. Tẽpus quippe circũcisionis fuit postquam ipsa Abrahæ collata est, vsque ad Christi passionem: tunc enim vigorem suum tenuit. Toto autem hoc tempore, quia nondum fuerat passio redemptoris, per quam omnium

Statim moriens post baptismũ tendit in Paradisum, non aũt is qui statim post circuncisionem decedebat

A peccaminum, & debitarum pœnarum plena remissio fit, impossibile erat per regulam diuini decreti supra datam alicui peccati pœnam prorsus tolli, etiamsi multa sacramẽta ad hoc essent. Baptismatis autem tempus est post passionem mediatoris, per quam plenaria remissio fit peccatorum, à qua baptismus efficacem virtutem habet, ita vt per ipsum omnia peccata, & eorum pœnæ tolli possint. Si tamen baptismus fuisset à principio datæ circuncisionis cum ipsa circuncisione, ita vt ambo essent sacramenta abstergendi originalis causa data, neutrum eorum omnimodam faciebat remissionem, sed habuisset baptismus solum eandem virtutem, quam dicimus à principio habuisse circuncisionem. Quod patet in eo, quod probatum est de his, qui ante Christi passionem baptizarentur eius baptismate, & decederent, quoniam ad sinum Abrahæ descendebant, sicut si circuncisi forent, nec magis proficiebat baptizari, quam circuncidi: quia nondum existente passione Saluatoris, non poterat per aliquod sacramentum plena fieri remissio. Eodem modo, si circuncisio nunc cum baptismo duraret, ita quod non excluderetur propter tempus noui testamenti, necesse erat, vt eandem haberet efficaciam, quam baptismus. Nam si nunc circuncisio exclusa non esset, sed haberet efficaciam, quam habuit ab antiquo ante mortem Saluatoris, tolleretur peccatum originale, sicut à principio tollebatur, cum data est. Tunc si quis suscepta circuncisione moreretur, quæritur an iret ad sinum

B *Quomodo circũcisus nũs moriẽns se conferret.*

Abrahæ sic à principio, an mox ad vitam æternam conuolaret. Si enim ad vitam æternam sic circuncisus ascenderet, nihil differt baptismus à circuncisione, sed eadem vtrique vis efficiendi est. Si autem dicatur, circuncisum, primo ad sinum Abrahæ descendere, stare nequit, quoniam tunc post mortem Christi maneret status sinus Abrahæ: quod supra improbatum est: nam Christus moriens omnes, qui ibi erant eduxit. Similiter qui ibi manebant, ob hoc solum erant; quia Christus redempturus eos, nondum mortuus fuerat: mortuo ergo Saluatore neminem illuc descendere contingens erat. Nam tunc nunquam inde educeretur. Sic ergo dabitur, quod circuncisus mox deducens ad vitam æternam conuolaret, quod est æquale baptismo. Similiter autem si baptism⁹ fuisset à tempore datæ circuncisionis, vsque ad Christi mortẽ perseuerans, & circuncisio sola post mortem Saluatoris permaneret, accidisset penitus è contrario sc. vt baptismus nunquam habuisset vim omnium peccaminum delendorum, & pœnalitatũ suarum simul, & circuncisio quantum ad vtrunq; plenam haberet efficaciam. Ergo baptismus non habet aliquid super circuncisionem ex seipso, aut ex virtute collata ei per instituentem, sed ex conditione status temporis in quo manet. Quæ dicta sunt, patet: quoniã si baptismus datus foret tempore datæ circuncisionis, & maneret solum vsque ad Christi passionem, non posset tollere omnem culpã cum pœnalitatibus consequentibus, quia vis tollendi hoc prouenie-bat ex passione Christi, quę nondum fuerat. Patet etiam cum probatum est, de illis, qui baptizabãtur à Christo, si ante passionem suam decederent, quod descenderent ad sinũ Abrahæ. De circuncisione autem si maneret sola post passionem

C Christi quod efficeret plenam peccatorum, & pœnarum solutionẽ apparet, & quod decedentes confestim irent ad vitã æternam. Nam cum per eam saltem tolleretur culpa peccati originalis, sicut à principio institutionis eius tolleb atur, solũ maneret obligatio circuncisis ad descendendum in sinum Abrahæ, sicut ante passionem Christi manebat, sed ad sanctorum lymbum post Christi mortem nemo descendit, ergo circuncisi confestim decedentes, si nunc circuncisio maneret, ad vitam æternam conuolarent. Præter hoc autem amplius patet, quoniam aliquod tempus fuit, in quo baptismus non effecit plenam peccatorum solutionem, atque pœnarũ, sed baptizati ad sinum Abrahæ descendebant. Aliquod quoque tempus fuit, in quo circuncisi solum confestim ad vitæ æternę gaudia ferebantur: ergo circũcisio baptismum excelleret, hoc tamen ex solius temporis conditione erat. Primum patet, quoniam beatum Ioan. Baptist. à Christo baptizatum dicimus, ipse tamen ad sanctorum lymbum descendit, quoniam ante Christi passionem decessit, omnes quoque confitentur eum illuc descendisse. De cæteris autem, qui Christi baptismate tincti sunt, & ante passionem eius decesserunt, idem dicendum patet, quoniam nemo sine Christi passione plene poterat emundari, ipsa tamen nondum fuerat. Quod vero aliqui solum circuncisi, confestim decedentes ad æthereas conuolarent sedes apparet; nam pueri, qui post Christi mortem ante euangelii publicationem inter Iudæos circuncisi sunt, atque decesserunt in statu illo, necesse est, vt confestim liberi ad vitę æternæ gaudia transmearent. Nam circuncisio adhuc vires tenebat suas, quousque euangelium publicatum est, quando omnia legalia prorsus abolita sunt, ergo circuncisis post mortem Christi ante publicatum perfecte euangelium remitteretur culpa originalis. Si ergo tunc morerentur, aut mox vitam æternam assequerentur, aut in sinũ descenderent Abrahæ. Dici autem nequit, quod in sinum Abrahæ descenderent: ergo mox in vitam æternam conuolarent. Antecedens patet, quia status lymbi sanctorum fuit ante Christi mortem, postea vero nullus ibi fuit, vt ex prioribus patet.

D

E

F

Quædam attinentia ad superiora de vi circuncisionis.

CAPVT CLIX.

ADHVC autem amplius ista fulciuntur: quia circuncisio tenuit omnes vires suas, & alia cæremonialia veteris testamenti aliquas vires habuerunt vsq; ad publicatũ euangelium, & declaratum deberi obseruari ab omnibus: quanquã non obligabant eos, qui existimabant legem euangelicã nõdum publicatam esse seruãdam, & non Mosaicam, sed ad habere vires suas nihil differebat, quia sicut à principio datæ circuncisionis, qui eam susciperet ab originali mundabatur, ita & tunc. Hoc dato si circũcideretur aliquis post Christi mortẽ per duos, vel tres dies, aut toto tempore, ante publicatũ Euãgelium, & circũcisus confestim moreretur: tunc aut iste confestim ad Paradisi fælicitatem tendebat, aut ad lymbum sanctorum descendebat. Si enim dixeris eum confestim in cælum transuolare, consequens erit circuncisionis tantam esse efficaciam, sicut baptismi scilicet vt circuncisi ab omnibus culpis, atque culparum pœnis liberentur, & ad vitæ æternæ transeant mansiones. Si vero dixeris ad sinum Abrahæ eum descendisse, stare nequit: quoniam locus iste non fuit constitutus, tanquam aliquarum animarum æternum receptaculum: sed tanquam temporale detentiuum, scilicet, vt animæ bonorum virorum vsque ad passionem Christi ibi manerent. Anima ergo eius, qui circuncisus, & confestim mortuus post tres dies à morte Saluatoris, aut ante publicatione Euangelii ad lymbum sanctorum descendere non poterat, cum per passionem Redemptoris omnes inde educti fuissent, vt in prioribus probatum est. Cum igitur cuncti, qui præfuerant in sinu Abrahæ, inde educti fuerant, quomodo hic nouiter illuc descensurus erat? Item si huiusmodi anima ad sinum Abrahæ descendisset, quando inde liberanda erat, non videtur: nam Christus non erat iterum moriturus, vt de sinu Abrahæ animas denuo existentes liberaret, sed nullus alius terminus videtur, in quo Deus inde educere debuisset animas, quæ nouiter illuc irent post Christi passionem, nõ ergo vllatenus dici potest aliquam animam post Christi passionem ad sinum Abrahæ descendisse. Sic enim tota Orthodoxorum tenet Ecclesia. Nequaquam ergo dici potest Iudęũ qui post tres, aut quatuor dies à passione Christi circuncisus, aut ante publicatum Euangelium confestim moriebatur, ad sinum Abrahæ descendisse. Amplius autem, nec dici potest hunc ad gehennam descendisse damnatorum; namlocus iste eorum est, qui mortalibus actualibus patratis impœnitentes decedebant. Nec dici potest hunc ad loca purgatorii ignis descendisse: est enim purgatoria sedes his duntaxat assignata; qui mortalibus infecti aliquando doluerunt, inexpleta tamen satisfactione, aut nondum cœpta decesserunt. Hic autem de quo sermo est, actuale quid committere nequiuit, cum esset puer duntaxat octo dierum scilicet quando circuncisus, & pariter mortuus est: ergo in gehennæ incendia, aut purgatorios ignes descendere non debebat. Ad lymbum quoque puerorũ iste descendere non poterat; ibi enim dumtaxat externa, atque interior tenebra cruciat eos, qui in originali culpa decesserunt: hic tamen post Christi passionem per biduum, aut triduum, aut ante publicatum Euangelium circuncisus mortuus est; ergo ad lymbum paruulorũ descendendum ei nequaquam erat cum non maneret originalis macula. Quod vero circumcisio collata huiusmodi

paruulis

paruulis originalem auferret maculam, necesse est, cum à principio hoc efficeret, nisi dixerimus tempore passionis Christi nullas penitus circunsioni mansisse vires, quod falsum est, vt ex prędictis liquet. Amplius autem necesse est, vt circuncisioni suæ manerent vires vsque ad Euangelium plene publicatum per vniuersum orbem. Nam baptismus, & vniuersaliter tota lex Euangelica omnisque humana sanctio obligandi vires nequaquam sortitur, quousque promulgetur: oportebat igitur, vt dum lex Euangelica non obligabat, Mosaicæ legi pristinę remanerent efficiendi vires: alioquin daretur necessario, quod vna non successisset alteri: nam successor prædecessoris iura immediate consequitur. Hoc autem patet, quia fuisset tempus medium inter legem Euangelicam, atque Mosaicam: in quo nec lex Mosaica quidquam proficeret, nec lex Euangelica quemquam obligaret, sed hoc absurdum est, potissime cum Euangelica lex maiorum testimonio veteri testamento successerit. Necesse est ergo profiteri legem Mosaicam tamdiu efficiendi, & si non obligandi vires suas tenuisse, quousq; Euangelica veritas plene toti orbi promulgata, & diuulgata est, atq; obligare cœpit. Cũ vero lex noui testamenti obligare cœpit, vetus testamentũ cœpit nullas nec efficiendi, nec obligandi habere vires: non enim stabat, vt obligante lege Euangelica omnes gentes aliqua alia efficiendi vires haberet. Esset enim hoc superuacuum, cũ cæremoniis noui testamenti omnia necessaria plenissimè efficerentur, & ad has cogeremur, manerent autem cæremoniæ alterius legis proficere potentes, & nulli vnquã proficerent. Non ergo erat rationabile, vt lege Euangelica incipiẽte vniuersaliter obligare, lex veteris testamenti, aut alius viuendi modus vllas haberet vires. Illatum ergo ex prædictis manet, q̃ Iudæus, qui per biduum, aut triduum post mortẽ Saluatoris circunsisus moreretur, aut ante plene promulgatum Euangelium, ad sinum Abrahæ descendere non debebat, nec ad incendia gehennæ, aut purgatorios ignes, aut lymbũ paruulorum tenebram: ergo vitæ æternæ gaudia mox consecuturus erat, cum nulla alia animarum à corpore solutarum maneant receptacula. Conclusum quoque ex prædictis patet: aliquod fuisse tempus, in quo circuncisio omnem abstergebat maculam, & tollebat pœnam, & circuncisi mox decendentes ad vitam æternam conuolabant, sicut nunc in baptismo fit. Hoc autem fuit totum tempus ab ea hora, qua Christus animã emisit in Cruce vsque ad perfectam publicationem Euangelii, cum omnia cæremonialia veteris testamẽti vires suas perdere inceperunt. Et sic patet quod intentum erat. sc. quod quanquam regenerationis lauacrum excellentius sit circuncisione, non erat tamen maioris dignitatis in hoc, quod per baptismum omnium peccaminum, & pœnarum plena fiebat remissio, & vitæ æternæ ianua pandebatur, quod non erat in circuncisione: nam hoc non proueniebat ex conditione virtutis amplioris vnius Sacramenti quam alterius, sed ex conditione temporis vtriusque.

Determinatio præmissa quæstionis in 158 c.

Quarta ratio comprobans institutionem baptismi.

CAPVT CLX.

INstitutionis Baptismalis regenerationis in nouo testamento ratio quarta est remissio, quę fit in peccatis actualibus. Nam & si baptismus delendi originalis reatus causa pręcipue institutus sit, delendis tamen actualibus proficit. Quia si quis ducenta millia infandorum scelerum patrauisset, & conuersus ad Euangelicam veritatem baptismate tingeretur, mox omnium horum peccaminum culpæ, & maculæ, atque reatus absterti erant: pœnarum quoque plenaria fiebat relaxatio, ita vt si hic baptizatus confestim decederet liber in æthereos transibat incolatus, nullo pœnali prius loco detentus. In hoc autem nimis baptismatis lauacrum excellebat modum expiationis originalis maculæ, qui apud veteres ab exordio orbis conditi vsque ad datam circuncisionem per duas ætates sæculi mansit. De eis enim quibus in parua ætate fide parentum originalis macula delebatur, collatio nulla est, cum hi nihil ante patrauerint. Similiter quoq; de his quibus ad ætatem capacem rationis peruenientibus antequam quidquam iniquitatis agerent bonum inchoauerunt, quibus originalis macula deleta est: hi enim nihil præter originalem maculam habebant, quod deleri deberet. Sed siquis in ætate per sua parentum fide, quoniam nulla erat, nequaquam expiatus primordia vitæ rationis capacis iniquitatibus implicans tandem cõmissorum doleret, originalis macula cum ipsis actualibus delebatur, quamquam originale indirecte actualia vero directe tollebantur, vt in prædictis expositum est: pœnarum tamen pro actualibus debitarũ nihil tollebatur. Ideo si mox defecisset, cui sic culpæ deletæ sunt: non iret in sinum Abrahæ, sed in purgatorium locũ pro patratis satisfacturus: hoc autem expleto in sinum Abrahæ transeundum erat. In hoc autem identidem excellentia baptismi super circuncisionem patet: nam qui circuncidebantur, quoniam erant dierum octo, nihil impie egerant, solam ergo originalem maculam habebant eluendam. Si tamen, qui circuncidebatur ætatis adultæ foret, & aliqua morralia putrauisset, sicut Gentiles cum ad ritum Iudaicum conuertebantur circuncidebantur, & per circuncisionem eis originalis macula tollebatur, & ipsa actualia si dolerent de patratis, atque efficiebantur de populo Dei, ad pœnarum tamen pro mortalibus debitarum relaxationem, nihil hoc agebat: sed adhuc pro eis satisfaciendum manebat, vt asserunt, cum solum dicant ad originalem maculam circuncisionem profecisse. Ex prædictis illatum patet, quod quanquam in nouo testamento non erat necessarium institui baptismale leuacrum, quia alius modus eluendæ originalis maculæ esse poterat: tamen congruum valde fuit propter quatuor assignatas rationes.

An si virgo ante Christi passionem decess sset.

CAPVT CLXI.

EX prædictis autem dubium subapparet: dictum est enim ante Christi passionem ianuam regni cœlestis clausam mansisse, nec vlli aditum patuisse, etiã si in vtero matris sanctificatus foret, ita vt prius esset sanctus, quam natus, sed ad sinum Abrahæ hi descendebant, velut Ieremias, & Ioannes Baptista, quorum vterque in vtero sanctificatus est. Ex his ergo occasio dubitandi insurget cuiquam de Beata Virgine, si ante Christi passionem decessisset, an libera vitam æternam peteret, vel ad lymbum sanctorum ei descendendum esset. Ad hoc autem dicendum est, de Domina nostra nunc nullum ambiguum relictum esse, an è corpore soluta cœlestem ascenderit incolatum, vel sanctorum petierit lymbum, quoniam post passionem Saluatoris aliquantis temporibus defuncta est, cum ianua vitæ æternæ dispositis cunctis patebat. Nullum igitur dubium est de anima gloriosæ Virginis, quin corpore soluta mox cœlum petierit. Multæ quippe ad hoc rationes sunt, quas abundantissime notas arbitror. Nec solum animam Virginis in cœlum ascendisse confestim ex corpore solutam profitemur, sed & doctores catholici velut Hieronymus in lectura, quam fecit pro festiuitate assumptionis Virginis, pie tenent, atque tenendum suadent corpus eius in cœlum postea fuisse sublatum. Quia non videbatur rationabile, vt beatum illud corpus, intra cuius viscera Saluator noster nouem mensibus clausis exstitit, & de cuius substantia veritatem corporis humani susceperit, lege communi aliorum corporum in terræ pulueres verteretur. Si tamen Domina benedicta per aliquot dies ante mortem Saluatoris defuncta fuisset, sicut Beatus Ioannes Baptista, ambiguum videretur, an ei ad lymbum sanctorum descendendum foret, vel ad æternitatis mansiones confestim euolaret. In hoc autem pro forma respondendi distingui posset, an aliquando mortale aliquod patrauisset, vel non: & si peccauisset, an de commissis doluisset, vel non: sed in his distinguere superuacuum prorsus est, cum luce clarius constet, Dominam nostram Gloriosam, nihil vnquam mortale, aut veniale patrauisse, sicut Ecclesiæ Orthodoxorum auctoritas, & omnium Sanctorum Doctorum confirmat sententia. Hoc autem supposito, q̃ supponendum erat dicendum est, Dominam nostram Virginem nullam habuisse actualem culpam, pro qua aliquã correspondentem pœnam tolerare deberet in gehenna damnatorum, aut apud purgatorios ignes. Sed in originali macula differt, quibusdam asserentibus, quod nequaquam contraxerit, aliis vero dissentientibus. Et quanquam de conceptione Virginis inter hos differat, de natiuitate tamen omnibus communis sententia est, quod in originali nata

Quod Virginis corpus in cœlũ fuerit sublatũ.

A non fuerit. Nam licet quidam eam in originali macula conceptam astruent, mox tamen Spiritu Sancto purgatam dicunt, hoc modo cum nata est, nihil in ea originalis maculæ relictum erat. In præsenti autem nihil speculari, aut disceptare curandum, quæ harum positionum, aut verior, aut saltem rationabilior sit, sicut in præcedentibus dictum nobis est. Sed respondendum est secundum vtramq; positionem, id est, quid cogantur dicere in hac quæstione sustinentes has positiones. Illi autem, qui Dominam nostram in originali conceptam dicunt, sed non natam, cum prius eam purgatam asserant, fateri compelluntur eam per aliquod modicum mansisse in originali macula, siue illud paucum, siue maius sit. Ex hoc autem si ante Christi passionem moreretur quantumcumque purgata, aut sanctificata foret obligabatur manere vsq; ad mortem Saluatoris in lymbo sanctorum. Nã ex hac macula, quam aliquando in Virgine fuisse asserunt, si sic mansisset, erat obligata ad lymbum puerorum ad ęternã tenebram: si autem postea eam Spiritus Sanctus purificauit, nõ potuit tantum purificari, quin maneret obligata ad lymbum Abrahæ. Nam vt in præcedentibus latè expositum est, sola Christi passio erat, per quam culparum, atque pœnarũ plena fiebat solutio: ante eam vero quanquam Sacramentorum esset quæcunque multiplicitas, aut sanctificatio in vtero, plena remissio fieri nequibat pœnalitatum quarumcunque actualium culparum, atque originalis. Cum ergo pœna directè pro peccato originali, aut indirecte consequens per sanctificationem suam plenè remissa non foret, quia nondum erat passio Christi necesse erat, vt si eam anteqnam mortem subiret ex hac luce transire contingeret, ad lymbum Sanctorum deferretur cum cæteris viris sanctis, qui præcesserant. Amplius autem si Beata Virgo originalem culpam incurrerat, & aliquãdo purgata extiterat, vt prædictum est, nihil inter eam, & Ieremiam, atque Beatum Ioannem Baptistam, atque cæteros, qui in vtero purgati sunt, differret. Quod patet: quia hi in originali macula concepti sunt: quam Deus ab eis in matrum aluo abstulit. Hic autem modus sanctificationis secundum horum positionem est. sc. vt primo maculam originalem incurrerit, deinde expurgata in matris aluo exstiterit. Sed qui in vtero sanctificati sunt, & postea decesserunt ante Christi passionem, ad lymbum sanctorum descenderunt, velut Ieremias, & Ioannes Baptista, vt in prioribus probatum est. Apparet ergo necessarium fore, vt Domina Virgo ad lymbum sanctorum descenderet si ante mortem Saluatoris decessisset iuxta consequentiam positionis horum. s. quod primo in originali concepta postea emundata fuerit. Si vero Beatam Dominam nostram Virginem sine originali conceptam, & natam asseramus, & consequenter, nec purgatam in vtero, cum purgari nequeat, qui nullam maculam incurrit, iuxta positionem communem fratrum minorum, quę pietatem magis tangit, atque rationabilius est eam teneri, quousque quidpiam in hac maiorum diffiniret auctoritas adhuc maius dubium eminet. Nam cum Ecclesia concedat Beatam Virginem nihil vnquam inique, aut distorte egisse, quod venialis, aut mortalis peruersitas dici posset, non correspondebit ei vllus locus pœnalis, in quo de actualibus in animabus corpore solutis exerceatur vindicta. Ita cum in ea nulla fuerit originalis macula, nullus ei debuit correspondere locus, in quo pro originalibus vlla pœna sentiatur. Sed in lymbo sanctorum manere est puniri in priuatione diuinæ visionis: ergo Beata Virgo, cum nihil peccauerit contrahendo, aut agendo, quamquam ante passionem Christi moreretur illuc descendere non debuit. Item omnes, qui ad lymbum sanctorum descendebant, ideo ibi tenebantur, quia nondum plene remissæ erant pœnę iniquitatum suarum actualium cum originali, aut solius originalis, cum nondum transiisset passio mediatoris, per quam hoc effici debebat. Sed Dominæ nostrę nulla reliquia erat non plene remissarum pœnarum, cum nulla ei pœna responderet, quia non incurrerat vllam culpam actualem, aut originalem, propter quam ei pœna deberetur. Non ergo videtur rationabile ipsam descendere ad sinum Abrahæ, vt ibi pateretur diuinæ visionis priuationem, tanquam pœnam pro peccato originali, aut in aliquo alio pœnali animarum receptaculo, quamquam ante Saluatoris passionem illam decedere contigisset, sed vt mox defuncta n æthereas euolaret mansiones.

Respon sio ad quæsitũ penes viam Thomistarum.

B

Solutio ex sententia Scotistarum.

C

Responsio ad dubium præcedentis capituli.

CAPVT CLXII.

HIs respondendum, quod si Domina nostra Virgo ante Christi passionem decessisset, etiamsi originalem in conceptu non incurrisset maculam, in sinum Abrahæ descendisset. Et sic generaliter diffiniendum est, quod quomodocunque Virgo Domina nostra ante mortem Redemptoris nostri decessisset, siue in originali macula concepta foret, siue nequaquam, ad lymbum sanctorum necessario descensura erat, ibique cum cæteris mansisset vsque ad mortem Saluatoris cum reliquis sanctorum animabus educenda. Hoc autem patet: si enim Domina nostra in originali macula cõcepta fuisset, & postea in vtero sanctificata, liquidum erat ipsam ad lymbum sanctorum descensuram fuisse, si ante Christum passum moreretur, vt ex prædictis patet. Si autem originalem nullam in conceptu maculam incurrisset, & ante Saluatoris moreretur passionem, identidem necesse erat, vt ad sanctorum lymbum descenderet. Quod patet, quia cum quis in originali macula concipiebatur, licet eum Deus in matris vtero purificaret sanctificans, aut postea natum per aliquam cæremoniam, vel actum suum mundum. Tamen nõ tollebat ei pœnam, quàm in sinum Abrahę in priuatione diuinæ visionis sublaturus erat, si ante Saluatoris moreretur passionem. Sic autem quanquam Beata Dei Genitrix originalem maculam nequaquam incurrisset, tamen ad lymbum sanctorum descendere obligabatur, cum peccatum originale incurrere tenebatur, licet non incurrerit. Quilibet enim deriuatus ex Adam per seminis deriuationem. sc. ex coniunctione maris, & fœminæ immediate originalem maculã incurrebat, sicut est totius Ecclesiæ diffinitio. Et idem August. docet in libro de fide ad Petrum. Si autem Domina Virgo nõ incurrit, hoc fuit ex speciali priuilegio ei collato faciente præseruando, ne caderet. Nam cum necesse esset Beatæ Virgini, sicut cuilibet cæterorum maculam originalem in conceptu incurrere, nisi Deus ex specialissimo priuilegio ne incurreret præseruaret, æquum erat, ne cadere, præseruare, & cum cæcidisset eleuare, quod erat ab originali emundando sanctificare: hoc autem, quia ineuitabile, sed prorsus necessarium, vt originalem incurreret maculam, nisi Deus specialiter præseruaret. Si tamen Deo nequaquam præseruante maculam incurrisset originalem, ad sinum Abrahæ moriens descendere obligabatur, si ante Christum passum mori contingeret. Si Deus ergo illam specialissime præseruauit, ne caderet, quæ alioquin necessario casura esset: ita ad lymbum sanctorũ descendere obligabatur, ac si cecidisset, si ante passionem moreretur mediatoris. Amplius autem hoc apparet ex lege populorum. Si enim in aliquo populo decretum foret, vt qui alium de luto cadentem eleuaret, ab eo certam reciperet pecuniæ quantitatem. Si quis taliter dispositus immediata dispositione esset, vt casurus necessario videretur: imo & iam labi inciperet prorsus, si quis eum prius quàm terræ incumberet, ne caderet, substineret, aut labentem non prorsus lapsum in gradum priorem restitueret, ita quod ne prorsus caderet sustentatus est, aut cum iam laberetur ab altero erectus fuit, ad taxatam pecuniarum summam obligabitur, ac si eum iam dudum terræ incubantem erigeret: imo magis rationabiliter tenebatur. Hoc autem, quia & si prorsus non cecidit, necessario tamen casurus erat. Sic ergo in originali macula, cũ quis ante passionẽ Saluatoris in originali macula cõcipiebatur, quamquam Deus eum in vtero sanctificaret, obligatũ tamen relinquebat ad pœnam carentiæ visionis diuinæ, quã in sinu Abrahæ sustinere debebat vsque ad mortem mediatoris. Si ergo Deus aliquem ab originali macula, ne eam incurreret, præseruauit, quam necessario incursurus erat, nisi ipse præseruaret, & hoc fuit ante Saluatorem passum, ita iste ad lymbum sanctorum obligabitur, quia sic liberatus est velut si illud incurrens postea à Deo liberaretur. Sic autem de Beata Virgine fuit, peccatum originale necessario incursura erat, nisi eam Deus præseruaret, quia ex coniunctione maris & fœminę generatur. Deus tamen ne peccatum originale incurreret, eam præseruare voluit: ita ergo obligata erit, ac si in originale incidisset. Si tamen Deus eam in matris aluo iam in peccato originali conceptam expurgasset sanctificans, atq;

D

E

F

peccati

peccati originalis pœnam remittens, ad lymbum sanctorum necessario descensura erat, si ante mortem Saluatoris decessisset. Quanquam ergo sine originali concepta foret, quia Deus eam, ne incurreret liberabat, obligabatur ad sinum Abrahæ descendere, cum moreretur ante mortem Redemptoris. Illatum ergo patet, quocunque modo Domina Virgo concepta fuisset, si ante Saluatorem passum moreretur, ad lymbum sanctorum necessario descensuram. Amplius autē adhuc manifestatur, quia ante mortem Saluatoris vitæ æternæ ianua clausa erat. sc. quod nemo illuc ire poterat accipiendo propositionem hanc in eo sensu, quem Sacra Scriptura per eam facit. Si ergo Domina Virgo ante mortem Saluatoris vita defungererur, cum vitæ æternæ ianua clausa erat, quomodo illuc introiret, nequaquam possibile videbatur. Necesse est ergo, vt Beata Virgo sic moriens ad sinum Abrahæ descenderet, quia ante Christum passum decedebat.

Obiectio contra ea, quæ determinata sunt.

CAPVT CLXIII.

HVic autem quispiam dissiliet, dicens, conclusionem hanc nequaquam stare, quoniam ratio eius solida ex omni parte non est. sc. cum dicitur, quod si Beata Virgo originale incurrisset, & in vtero sanctificata foret, & liberata ab originali, si ante mortem Saluatoris vitam clauderet, ad sinū Abrahæ necessario descensura erat: quia Deus præseruauit eam, ne caderet, quæ alias necessario casura erat, oportet, vt ad descendendum in sinum Abrahæ obligata dicatur, si vita careret ante passum mediatorem. Dicent enim hanc rationē non esse efficacem. Nam si hæc conclusio necessario efficax esset, conformiter & alia similis valeret. s. nullus homo bonū facere potest, nisi Deus ad faciendum gratiam contulerit, primo quidem ad volendum illud per gratiam mouens, deinde ad efficiendum, atque finiendum cooperans, sicut patet Ioa. 15. c. s. Sine me nihil potestis facere. i. si ego non dedero gratiā mouentem, & cooperantem, nullum bonum facere poteritis. Si igitur aliquando à malo recedere, aut mala facere euitamus, nisi per gratiam Dei esse non potest. Tunc ergo arguemus, homines non euitant mala, nisi Deo distrahente illos à malis: sed si mala actualia commisissent, in inferno puniri necesse erat, si impœnitentes decederent, aut in purgatorio, si inexpleta pœnitentia foret: ergo cum non possint euitare mala, nisi per Deum, obligabuntur ad pœnam istorum malorum, quæ acturi essent, si Deus eos non eriperet, sicut si ea perpetrassent, & sic tenebuntur descendere ad gehennalia incendia cum mala, quæ non fecerant, Deo adiuuante, & distrahente ab illis æternam incendii gehennalis mererentur pœnam. Hoc autem immensum inconueniens est. Nam quilibet hominum decem millia scelerum, aut communiū peccatorum patrare posset, nisi Deus eum distraheret, ne peccaret. Sicut ergo pro illis si fecisset tenebatur ad gehennam; aut purgatorios ignes: ita tenebuntur omnes ad æterna gehennę incendia: quia omnes, ne facerent mala, à Deo conseruati sunt. Et sic nemo iret ad vitam æternam, quod repugnat omni catholicę positioni, & fundamentis, atque intentioni Christi nos redimentis, cum necesse sit nos ęternaliter damnari. Non potest igitur vllatenus manere ista ratio, & consequenter nec illa, quæ inducebatur ad probandum Virginē benedictam obligatam ad sinum Abrahæ fuisse, si ante Christum passum moreretur, etiamsi nullam originalem maculā in eo conceptu incurrisset. Huic respondendum est, datam supra conclusionem de Beata Virgine veram esse per omnia. sc. quod quanquam nullam originalem maculam in conceptu incurrisset, tenebatur ad sinum Abrahæ descendere, si ante Christum passum decessisset. Quod vero obiiciebatur non concludit, nec quidquam habet perfectæ similitudinis. Non est simile de originali, & de actualibus: nam in originale nolentes, & prorsus inuiti incidimus, & cum nobis hoc necessarium sit, voluntati nostræ libertas nulla est, cum concipimur an in peccato originali concipiamur, aut nequaquam: cum vero aliquid necesse est contingere, ita vt nullatenus euitabile sit, nisi Deo specialiter ex potentia sua operante, quātum ad vtilitatem, aut damnum, quæ inde operans, aut patiens consecuturus erat, tantum est, ac si iam factum fuisset, etiamsi non fieret. Et quia prorsus necessarium est, vt cum concipimur, in originali macula generemur, tantum est, necesse esse absolute cadere in originalem maculam, sicut eā incurrere quantum ad pœnam, aut damnum, quæ inde consequuntur. Sic igitur si Beata Dei Genitrix, aut quispiam de reliquis originali macula conceptus foret, Deusque in vtero eum sanctificaret, ad lymbum sanctorum descendendi ei manebat obligatio, vt ibi carentia diuinæ visionis vsque ad mortē mediatoris plecteretur. Si ergo Deus Beatam Virginem, aut quēcunque ab originali eripuisset. s. ne in illud conceptus incurreret, ita erat obligatus ad sinum Abrahæ velut, si vere hanc maculam incurrisset, & postea sanctificaretur. De actualibus vero peccatis simile non est, quoniam non necessitamur in actualem mortalem, aut venialem culpam, sicut maculam originalem cogimur incurrere. Nolentes enim, & prorsus inuiti originalem contrahimus: sed non incurrimus actualia mortalia, aut venialia, nisi id libere egerimus, cum ad omnes actiones nostras liberum arbitrium nobis insit. Magna igitur differentia actualibus, & originali inest: nam licet in culpam originalem Dei solius speciali beneficio non incidamus: quia tamen simpliciter necessarium erat nos incidere in hanc maculam, nisi Deus præseruaret, rationale satis videtur nos incidere debere in pœnam, quam tolerant, qui originale incurrerunt, sed Deo postea agente sanctificati sunt. In actualibus autem non est huiusmodi, sed liberum nobis est peccare, vel non peccare. Non igitur est rationabile, vt in culpis actualibus quispiam patiatur pœnam gehennæ, aut purgatorii ignis, quam pro mortalibus habiturus erat, quæ incurrere potuit si incurrisset. Cum vero arguitur ex textu Euangelii Beati Io. 15. c. s. Sine me nihil potestis facere, dicendum non esse idem in faciendo bonum, & faciendo malum, aut omittēdo facere malum. Nam ad hoc, quod actus bonus sit, & meritorius, exigitur charitas, quę est habitus à Deo infusus, nec acquiritur operibus nostris, sicut morales virtutes acquiruntur. Et quia iustum habitum nos non gignimus, sed Deus illum nobis infundit: quandocunque illum habuerimus, & non possimus sine charitate bonum aliquod agere: ergo sine Deo à quo solo charitas est, nihil facere possumus. s. nullum bonū meritorium, per quod Deo accepti simus, & mereamur vitā æternam. Nam in hoc hæresis Pelagiana est. sc. quod homo saluari poterat, & bonum agere ex puris naturalibus. sc. quod quanquam Deus gratiam non infunderet: ad bene operandū in animam viri, poterat homo ex actibus intellectus sui, & voluntatis dirigendo, & eligendo promereri, talia faciens, per quæ saluaretur. Hanc enim insaniam Pelagianorum hæresim damnauit Ecclesia: quoniam sententiæ Christi repugnabat. s. sine me nihil potestis facere. De hac hæresi ponit Isidorus Etymologiarum lib. 8. ca. 5. Alio modo intelligi potest prædicta auctoritas Saluatoris. sc. quod nemo opus aliquod bonum efficere potest, quod sit bonum secundum omnes circunstantias suas morales, nisi Deus eum mouerit per gratiam pulsatiuam, vt aliquid bonum moueri possit, & illud complere. Hæc autem est gratia præueniens, quæ à sanctis doctoribus accipitur, quam homo à Deo recipere debet, vt velit bonum facere. Quolibet autem horum modorum veritate fulcitur auctoritas Saluatoris. s. quod nihil bonum velle, aut efficere sine Deo possumus. Ad id vero, quod est malū facere non est simile: quia quamquam bonum efficere non possimus, nisi nos Deus ad hoc specialiter mouerit: non tamē est necesse, vt mortaliter peccemus, etiamsi Deus nos deserat. s. quod quamquam gratia Dei præueniens, & cooperans nos penitus deserat ad bonum volendum, & efficiendum nihil mouens, & in faciendo nihil adiuuans, non erat necessarium ex hoc, vt mox peccata mortalia incideremus. Nam hoc dato necesse erat nos libero carere arbitrio: quia tempus esset, in quo etiam nolentes, & totaliter inuiti mortaliter peccaremus: sed hoc penitus falsum est. Dicendum ergo est, impossibile esse hominibus quidquam boni facere, nisi Deus ad faciendum mouendo, & cooperando adiuuerit: non tamen esse necessarium, vt mortaliter peccent, etiamsi Deus eos nullatenus adiuuerit. Ex prædictis ergo conclusum patet, quod si Beata Virgo ante passionem Christi decessisset, siue in originali concepta foret, siue nequaquam, necesse erat ad sanctorum lymbum descendere, vbi permansisset cum cæteris vsque ad mortem Saluatoris.

Venialia, aut actualia peccata nō incurrimus, nisi id libere agamus.

Vt actus meritorius sit, & bonus necessaria est charitas.

Bene operari non possumus nisi Deo adsit, male vero non cogimur agere, etiamsi Deus absit.

A

De Paradiſo præcipuo animarum receptaculo.

CAPVT CLXIV.

IN præcedentibus autem de quatuor gehennę diſtinctis locis, atque animarum receptaculis egimus introducentes ea propter vnum eorum, ſ. Purgatorium locum, qui inter eos ſecundus eſt, atq; inter tria principalia receptacula: de quibus à principio cœptum fuerat, eandem tenet habitudinem. Nunc vero de tertio principali animarum receptaculo, quod Paradiſum vocant, agendum reſtat. In quo primo aduertendum eſt, quod Sacri Doctores ex auctoritate ſcripturæ duplicem Paradiſum diſtinguunt: prima eſt terreſtris Paradiſus, de qua loquitur Sacra Scriptura Gen. 2. c. in hac enim fuit poſitus Adam nouiter de terra formatus. Iſte eſt quidam locus in terra in altiſſimis collibus vniuerſi in parte Orientali, vltra Indiam longe ab omni humana habitatione. Colles autem, in quibus terreſtris eſt paradiſus, lati valde ſunt continentes latis magnum terræ ſpacium in longitudine, & latitudine. Sunt enim in hoc Paradiſo arbores facientes fructum iuxta omne genus arborum, & plures quam in tota hominum habitatione fuit. Fructus quoque earum dulcior atque ſalubrior eſt omnibus fructibus arborum, quæ ſunt per totam terræ latitudinem. Ex hoc autem more Sacræ Scripturę, locus iſte hortus voluptatis appellatus, vt apparet Gen. 2. ca. Eſt autem locus iſte temperatior in quantitatibus elementalibus, quàm ſit in toto vniuerſo: ideoque animalium vitæ ſalubrior. Vnde vita humana diuturnior valde eſſet, quam hic, ſi ibi hominibus habitandi daretur locus: nec vlla ægritudinũ premerentur moleſtia. In hoc autem Paradiſo, ſiue horto voluptatis arbor quædam eſt, quam Sacra Scriptura arborem vitę cognominat. de qua ſi quis aſſueſceret in cibum ſumere. viueret in æternum, vt patet Gen. 2. cap. In medio autem loci huius paradiſi fons quidam magnus erumpit, qui aliter fluuius appellatur, & diuiditur in quatuor capita: nomen vni Phiſon alteri Gehon, tertio Tygris, quarto Euphrates. Hi per diuerſas terras labuntur, tandem maribus abſumuntur. Per terras enim incognitas de terreſtri paradiſo procedunt intrãtia per frontem orientis terræ Indiæ, interdum autem terræ voraginibus abſorpta aliis innaſcuntur locis. ita vt de capitibus eorum varia atque nimis diſcors ſententia ſit. Primus horum fluuiorum ſ. Phiſon eſt, qui circuit omnem terram Heuilath, & inuenitur in eo aurum, & aurum terrę illius optimum eſt. Nomen fluuii ſecundi eſt Gehon, & ipſe circuit terram Æthiopiæ. Nomen fluuii tertii eſt Tygris, & ipſe vadit contra Aſſyrios. Nomen quarti eſt Euphrates, qui tranſit per mediam Babylonem, & tangit terminos terrę promiſſionis à latere ſeptentrionali. De his fluminibus habetur Gen. 2. ca. Fuit autem conſtitutus locus iſte terreſtris Paradiſi ad humanam habitationem. Nam vt ſanctorum doctorum communis diffinitio eſt, voluerat Deus hominibus habitandam tradere Paradiſum niſi peccauiſſent, & ibi genuiſſent, nulla incommoda famis, frigoris, aut æſtus, cœterorumque malorũ vnquam ſenſuri. Hæc quippe ex merito peccati protoplaſti in poſteros hęreditarie deriuata ſunt. Cum vero iſti homines per generationem ad aliquantulum numerum perueniſſent, tranſtuliſſet illos Deus per ſucceſſiones in Paradiſum cœleſtem, nec mortem vnquam guſtaſſent. Duraſſet autem modus iſte gignendi in terreſtri paradiſo, & transferendi in æthereas ſedes quouſque completus fuiſſet numerus electorum, ſ. hominum, quos Deus ab æterno ad ſuam participandam prælegerat fœlicitatem. Finitis autem generationibus electorum, in cœlum quoque omnibus tranſductis, nulla amplius generatio, aut ſucceſſio hominum fuiſſet in orbe. protoplaſti tamen peccato omnia hæc præordinata bona generi humano impedita ſunt. Hæc autem ante qualiter patent Gen. 2. c. nam in ſexto die, quo Deus formauerat hominem, poſuit eum in terreſtri loco voluptatis, vt habitaret ibi atque coleret terram ne prorſus ocio vacaret. In hoc autem die ſexto Heuã de latere viri dormientis formauit diuina poteſtas, quam Adæ præſentans in ſociam vitæ, & generationis adiutorium, quoniam non erat bonum hominem eſſe ſolũ. In hac eadem die Heua tentata à dæmone ſcelus operata eſt, viro quoque ſuaſit, & vicit. & ipſe à peccato immunis non extitit. Ambo quoque in eadem die de loco voluptatis inducti pelliciis tunicis ejecti ſunt: vt probauimus ſuper Gen. c. 2. Poſuit autem Deus quendam Cherubim ad cuſtodiam Paradiſi, & gladium flammeum atque verſatilem, vt ibidem dicitur ad cuſtodiam ligni vitæ. Cherubim quidem ad arcendos dęmones poſitus eſt, gladius autem flammeus, & verſatilis eſt murus quidam igneus circundans totam latitudinem paradiſi, vt vię, & locus hominibus inacceſſibiles ſint, vt habetur Gen. 2. c. ibi enim latiſſime de his, & cauſis horum plurimiſque aliis diſſeruimus.

Duplex Paradiſus.

Deſcriptio loci delitiarum.

B

Duo viri iuſti, qui nunc habitant Paradiſum terreſtrem.

CAPVT CLXV.

IN hac autem terreſtri Paradiſo nunc duo habitant viri. primus eſt Henoch vir quidem iuſtus, qui in prima ætate Deo placuit, & translatus eſt in Paradiſum, vt patet Gen. 5. manifeſtius autem hoc habetur Eccleſiaſtici c. 44. ſ. Henoch placuit Deo, & translatus eſt in Paradiſum, vt det hominibus prudentiam. De hoc etiam ad Hebræos 11. ca. Secundus autẽ vir eſt Elias Thesbites propheta domini, quem Deus rapuit in curru igneo aſtante ſibi Eliſæo, ſicut habetur. 4. Reg. ca. 2. Hi autem nondum mortem guſtauerunt, nec guſtabũt quouſque in tempore Antichriſti prædicent coram gentibus ſicut de Henoch dicitur, vbi ſupra quod translatus ſit, vt daret gentibus ſapientiam. De Elia vero habetur Malachiæ cap. vltimo, cum dicitur: Ecce ego mittam vobis Eliam prophetã, antequam veniat dies domini magnus, & horribilis, & conuertet cor patrum ad filios, & corda filiorum ad patres; ne forte veniam, & percutiam terram anathemate. Hos Antichriſtus filius iniquitatis occidet, & iacebunt cadauera eorũ in ciuitate Ieruſalem in platea, de quibus multa doctores noſtri ſuper 11. c. Apocal. Iſti autem nullam induunt vetuſtatem quantum ad corporum diſpoſitionem, ſed ita florentes corpore ſunt, atque bene diſpoſiti, vt prima die, qua in locum illum voluptatis ducti ſunt, & amplius, quoniam de arbore vitæ manducant, quæ eos inconſumptos ſeruat, & deficere ex ſe ipſis non potentes. Eſt autem Henoch habens annorum ſex millia, & amplius, ſupputatis eis quibus vixerat antequam ingrederetur Paradiſum, vt patet ex diſcurſu generationum primę ætatis: quæ habentur Gen. ca. 5. Computatis quoque omnibus annis ab exordio orbis conditi ſubtractis eis, qui effluxerant ante eius natiuitatem. Elias autem eſt annorum pluſquam trium millium ducentorum, & vltra. Cõputando ab eo tempore, quo fuit, ſc. ſub Rege Achab, Rege Iſrael, & ſub Rege Ioſaphat, Rege Iudæ. Horum enim tempore floruit, & tempore Regis Ioram raptus eſt in Paradiſum. De hoc in 4. Regum 2. c. Cum autem hi de Paradiſo terreſtri ad prædicandum venturi egreſſi fuerint, nulli illuc ingredientur in æternum. Hic autem locus de quo ſermo eſt, proprie non dicitur Paradiſus, ſed magis locus delitiarum, aut hortus voluptatis: ſicut apparet Gen. 2. c. maxime in litera Hebraica. Cum etiam ſacra ſcriptura, aut catholici doctores de Paradiſo loquuntur, non eſt eis ſermo de hac Paradiſo, niſi cum expreſſe protulerint. Nos quoque cum Paradiſum tertium animarum corpore ſolutarum receptaculum aſſignamus, de terreſtri non agimus, ſed de cœleſtibus manſionibus.

Tempus & ætas Henoch & Eliæ habitãtes in loco delitiarum.

C

In qua parte ſit Paradiſus animarum deſcriptio.

CAPVT CLXVI.

ADuertendum autem nobis amplius circa hoc eſt, Paradiſum, quem animarum receptaculum dicimus, non eſſe locum aliquem in terra, aut in aliqua elementali regione, ſed in cœleſti ſubſtantia. Ad cuius ampliorem notitiam ſciendum, cœlos eſſe decem, ſc. cœleſtes orbes, vel circulos, quorum primum eſt cœlum lunæ, quod immediate ſuper igneam regionem eſt. Secundum vero Mercurii cœlum. Tertium cœlum Veneris. Quartum cœlum Solis. Quintum cœlum Martis. Sextum cœlum Iouis. Septimum cœlum Saturni. Iſti autem vocantur ſeptem orbes, vel cœli planetarum ſeptem. In quolibet vero horum cœlorum vnica ſtella eſt, quam planetam, id eſt, ſtellam erraticam vel declinantem appellamus, ita, quod in primo cœlo ſit ſola luna: in 2.

autem

autem solus Mercurius: in tertio vero sola Venus, & sic vsque ad septimum, quo Saturnus. Sunt autem orbes isti in eo ordine, quo enarrauimus: ita vt cœlum lunæ sit magis propinquũ nobis, & cœlum Saturni distantius à regione elementali sit, cæteri autem intermedii. Super cœlos septem planetarum octauus orbis collocatur, qui dicitur stellatum cœlum: quoniam in eo stellarum innumerabilis nobis copia est: has autẽ stellas fixas appellamus: quia non sunt declinantes vel errantes sicut planetæ. Nonus autem orbis super hunc est, qui à sanctis doctoribus chrystallinus appellatur: quia ad modum chrystalli vel gelidarum aquarum sit. Sacra autem scrip. istud cœlum vocat aquas cœlestes, vel super cœlum, vt patet Gen. ca 1. Secundum modum Astrologorum primum mobile dicitur, quia istud est primum corpus, quod in tota natura moueri reperitur. Iste autem cœlestis orbis rapit cæteros orbes, & impetu suo per contactum mouet eos contra motum naturalem eorum. Motus quippe naturalis septem planeticorũ orbium, & octaui orbis stellati est ab occidente in orientem. Primum autem mobile mouet ista corpora orbium violenter rapiendo ab oriente in occidentem. Hi autem nouem orbes duntaxat motum habent, & per distinctos motus eorum astrologi cognouerunt esse nouem distinctos orbes motos. Hos nouem orbes intelligentiæ mouent, quas nos Angelos appellamus, quæ ipsis corporibus vnitæ sunt, quanquam non formaliter, sed vt motor mobili iuxta sententiam Arist. in 12. Metaphysicæ, cui sacræ scripturæ auctoritas consentanea est, vt patet Iob. c. 9. cum dicitur: Deus cui resistere nemo potest, & sub quo curuantur, qui portant orbem. Portare autem orbem est ipsa cœlestia corpora mouere: per motum autem horum corporum causantur omnes generationes, & corruptiones in terra iuxta sententiam Arist. 2. de Generatione, & corruptione. Super hos autem decimus, & vltimus orbis est, qui empyreus dicitur, nullum astrum continens, nec motum, sed contra omnium aliorum cœlorum conditionem stabile in æternum manens. Ob hoc autem Philosophis atque Astrologis hoc cœlum incognitum exstitit ab antiquo, & vsque hodie incognitum manet: quia nullam habet naturalem operationem, quainuestigari possit, an sit.

De cœlo empyreo.

Caput CLXVII.

De hoc cœlo dicendum est, quod nullam habeat influentiam super res naturales generando, & corrumpẽdo sicut in cæteris corporibus cœlestibus est. Causæ autem huius explanatæ sunt super 23. ca. Exodi. In hoc autem elucet infinitæ sapientiæ diuinæ conueniens dispositio, quia sicut seiunxit nouem cœlestes orbes, vt motibus suis variis influerent ad generationem, & corruptionem rerum naturalium: ad vsus, & famulatum humanum. Ita vnum cœlestem orbem supremum segregauit, qui nec influeret, nec quidquam hominibus dum viuunt proficeret, sed ad eorum quietem post mortem distinctus foret. In hoc autem sunt animæ beatorũ, & Angelici spiritus. Et sicut ibi nunc bonorum virorum animæ corpore solutæ vsque ad extremi iudicii diem manent: post illud vniuersale examen animæ bonorum resumptis corporibus ibi erunt: ita vt totus homo ibi maneat. Et tunc erit proprie tempus glorię. & consummatæ lætitiæ vnitis anima & corpore, congregatisque in vnum omnibus illis, qui vitæ æternæ participes futuri sunt in gloriosa ciuitate Dei. Locus autem iste empyrei cœli Paradisus proprie dicitur: quia animæ virorum bonorum, & Angelici spiritus ibi gaudia plena recipiunt. Potissima autem ratio cur paradisum appellamus est Dei visio: ibi quippe cunctis in eodem loco manentibus clare cernitur tam humanis quam Angelicis spiritibus. In quo amplius animaduertendum est Deum vbique esse, nec alicui abundantius quam alibi cum esse suum plenum vbiq; sit: sed alicubi se cognoscibilem animabus nostris atque spiritibus Angelicis reddit, alibi autem nequaquam, vbi autem Deus se cognitum reddit, consummata lætitia est. Quia Deus totum bonum est, & bonitatis fons atque excellentius, quod cognosci potest: cum ergo intellectus noster illum cognouerit erit in excellentissima cognitione: ideo necesse est, vt ibi intellectus maxime gaudeat quam gaudere possit. Intellectus naturaliter ad solum intelligere est tanquam ad actum sibi determinatum, vnde in hoc duntaxat necesse est illum delectari. Voluntas autem in bonum naturaliter fertur velut in obiectum suum, scilicet, sicut visiua potentia in lucem, & colorem, auditiua in sonum, odoratiua in odorem, & de cæteris in hunc modum. Et quia Deus quoque maximum bonum est, cum intellectus illud tanquam altissimum, & verissimum ens intellexerit: & voluntas illud tanquam optimũ comprehenderit, & præsentem habuerit, ita vt fieri possit, necesse est intellectum de obiecto suo maxime delectari, & voluntas quoque de suo, quod vtrunque idem est. Ecce igitur in Deo maximum gaudium intellectus quam sit possibile, & imaginabile, & voluntatis id entidem lætitia maxima, vtriq; maximum simul ineſt. Hæ autem sunt proprie humanæ potentiæ, & actus earum proprie humani iuxta sententiam Aristot. Ethic. libr. 6. Cum ergo actus istarum perfectissimi fuerint, & gaudiosi, totus homo, qui in his potissime consistit perfectus, & gaudiosus est, atque per hoc fœlix. Hoc enim maximum bonum est, quod hominibus aduenire potest: & tantum bonum est, vt nemini cognitum sit priusquam illud experiatur, nisi Deo: quoniam nec auditum vnquam nec visum est, sic patet Isa. 64. cap. cum dicitur: A sæculo non audierunt, & nec auribus perceperunt: oculus non vidit Deus absque te, quæ præparasti expectantibus te. Sic ait Apostolus prima ad Corinth. cap. 2. scilicet. Oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus his, qui diligunt illum. Hæc autem inexcogitabilis, atque verè admiranda delectatio, quam intellectus noster, & voluntas in præsentia Dei clare cogniti percipient, gloria vocatur. Et quoniam Deus clare seipsum cognitum reddit animabus nostris, & Angelicis spiritibus se reuelans in cœlo empyreo, & non alibi, regulariter locus ille empyrei Paradisus appellatur.

In quo cœlo Deus sit & beatorum anima.

De Paradiso.

Caput CLXVIII.

Nemo autem arbitrari velit, locum illum Paradisum appellari ex aliqua conditione, quæ ipsius sit, sicut sunt proprietates corporum: sed quoniam ibi se Deus notum reddit, & non alibi. Quamobrem si Deus dignaretur animabus nostris se reuelare in cœlo Lunę aut Mercurii vel Saturni, & non in empyreo vel si Deus se animabus nostris fruendum, & cognoscendum in regione terrestri præberet, & non in cœlesti esset Paradisus terra, & nequaquam cœlum: aut si tam in cœlo, quam in terra æque se cognoscendum offerret, æque vtrobique Paradisus diceretur. Aut si in inferno hanc Deus faceret manifestationem, necesse erat infernas sedes Paradisum dici. Sic enim quondam fuit, cum Christus descendit ad lymbum, stetitque ibidem cum animabus bonorum virorum vsq; ad horam resurrectionis, sc. per horas quadraginta. In hoc enim tempore benedicta anima Saluatoris corpore segregata descendit ad inferos vnita diuino verbo, quod est secunda in Trinitate persona: ibiq; inter sanctorum virorũ animas stans eis se reuelauit. Tunc enim cœperũt illę Beatæ animæ fœlicitatis esse participes, diuinam essentiam contẽplantes. Quod autem locus lymbi Paradisus fuerit secundũ istã assignatã visionem apparet ex verbis Christi Matth. 27. ca. qui vocauit hunc locum Paradisum tempore, quo ibi anima sua vnita verbo diuino mansit, cum dixit latro in cruce pendens: Memento mei Domine dum veneris in regnum tuum; ad quem Christus ait: Amen dico tibi, quoniam hodie mecũ eris in Paradiso. Necesse est autem, vt de lymbo intelligatur, qui est quædam pars Gehennæ. Nam Christus in die veneris parasceues ista locutus est, sed ea die non ascendit in cœlum empyreum, sed post quadraginta dies à resurrectione sua. Necesse est igitur de lymbo sanctorum intelligi, quod sit Paradisus. Est enim locus ille vnus de quatuor animarum receptaculis, quæ ponuntur apud inferos: ibi autem anima boni latronis nec in alio loco Paradisi erat cum anima Saluatoris nostri, cum Saluatoris nostri spiritus tunc maneret in lymbo sanctorum. Vocabatur autem locus ille Paradisus, quia ibi tunc se diuina essentia beatis animabus reuelabat ad fruendũ, sicut nunc in cœlo empyreo patefit. Amplius autem necesse est intelligi auctoritatem beati Matthæi de hoc Paradiso, qui in lymbo sanctorum erat. nam Christus latroni

dixit:

A dixit: hodie mecum eris in Paradiſo. ſed de Paradiſo cœleſti intelligi nequ t: nam in eadem die latronis anima in cęlo empyreo nequaquam fuit: Nulla quippe anima in cœlum aſcendit empyreum quouſque Saluator noſter quadraginta diebus poſt reſurrectionem ſuam illuc iuit, fecitque aliis aſcendēdi viā: Sic enim ſcriptura ait: Aſcendit iter pandens ante eos. ſcilicet, quod Saluator noſter aſcendens in cœlum cœteris viam fecit quæ nunquam cognita fuerat, nemine ante hoc aſcendente: neceſſe eſt igitur, vt eadem die, qua Chriſtus mortuus eſt, latro in lymbo fuerit, & ibi Paradiſus dicatur.

An Paradiſi gloria ab initio rerum fuerit, vel poſtmodum cœperit?

CAPVT CLXIX.

NVnc vero iuxta ea, quæ de Paradiſo dicuntur ſpeculandum occurrit: an Paradiſi gloria ab exordio rerum fuit, vel poſtea cœpit, & ſi in æternum duraturus eſt, vel quando finiturus. ſcilicet ſi ſit æternus ſicut infernus, & lymbus puerorum, vel temporalis, ſicut purgatoria ſedes, & lymbus ſanctorum. Huic autem reſpondendum eſt, gloriam eſſe delectationem quandam in apprehenſione Dei, vt ſupra expoſitum eſt, in cuius perceptione ipſi, qui ſuſcipiunt fœlices ſunt. Ideo neceſſe eſt ibi exiſtentes rationales eſſe creaturas. Nam iuxta Ariſto. primo Ethi. bouem aut equū nemo fœlicitabit, in quo omnes rationales creaturas à felicitate ſecludit. Hæ autem rationales creaturæ fœlicitatis æternæ capaces, angeli, & homines ſunt. Quantum vero ad gloriam Angelorum dicendum eſt, Paradiſum cœpiſſe à rerum exordio. Nam in primo die, imo ante omnem diē in principio omniū omnes Angelici ſpiritus cum ipſo empyreo cælo creati ſunt: in quo eſt Paradiſus: immediate enim de Angelis, qui Deo adhærere voluerunt, in bono confirmati ſunt, ne peccare poſſent, aut perdere ſuam fœlicitatem: qui vero præſumptione quadam elati in ſuis naturalibus confidentes, atque in ſeipſis ſuam eſſe arbitrantes fœlicitatem à Deo reprobati ſunt, & in malo obdurati, & mox in inferna ſede locati. Qui autē Deo adhæſerunt confeſtim fœlicitatem ſuam inceperunt: gloria ergo Paradiſi quantum ad ſortem Angelorum cœpit cum eis in prima die creationis, aut ſi dicere velimus ante omnem diem hæc autem in æternum manet. Quantum vero ad ſortem bonorum hominum non cœpit gloria iſta ab exordio creationis rerum. Nam in principio orbis conditi nulli homines deceſſerunt, qui vitæ æternæ gaudia conſequi poſſent: ſicut Angeli ex eo quo creati ſunt in Paradiſo permanſerunt. Et dato, quod aliqui homines ab origine orbis conditi deceſſiſſent, æthereas ſedes confeſtim aſſequi non dabatur: quia nemo ad vitam æternam aſcendere potuit vſque poſt reſurrectionem Saluatoris. Ante hanc enim nondum prorſus omnes peccaminum pœnalitates ablatæ erant, ſicut in ſuperioribus probatum eſt. Dicendum ergo eſt, gloriam hominum in Paradiſo cœleſti vſque ad diem Aſcenſionis Domini noſtri non cœpiſſe: hæc enim illis fuit prima dies gloriæ in cœlis, quamquā non eſſet ſimpliciter primus dies Paradiſi. Nam dies Paſſionis Domini Ieſu fuit prima dies ſimpliciter, qua animæ glorificari in Deo cœperunt reuelata eis diuina eſſentia: ita vt eadem eſſet dies ſummatæ redemptionis, & inceptæ glorificationis, quod ad excellentiſſimum ordinem pertinet, ſ. vt Paſſio Saluatoris immediate ſuam haberet efficaciam. Sic enim Saluator noſter moriens dixerat ſecum pendenti latroni: hodie mecum eris in Paradiſo: in cœlo tamen empyreo vſque ad diem Aſcenſionis Redemptoris glorificatæ non ſunt: ex tunc enim incepta gloria ſanctorum vſque hodie manet, atq; hoc modo vſque ad diem manebit iudicii. Poſt illum vero diem magnum domini Beati, qui participes ciuitatis Dei futuri ſunt in corpore & anima vnitis, in illa manebunt in enarrabili requie vſque in ęternum nunquam deſitura, ſicut de gehennalibus incendiis dictum eſt.

C *Prima dies quā an glorificari in Deo cœperunt.*

An æqua ſit gloriæ fœlicitas omnibus, qui in cœlo ſunt.

CAPVT CLXX.

CIrca hanc ſanctorum fœlicitatem in vita ęterna, amplius ſpeculandum occurrit, quod non omnibus, qui in fœlicitate Paradiſi manebunt, ęqua erit glorię participatio. Sed quidam amplius Deum cognoſcent, & intenſius gaudebunt: alii vero minus, & intelligent, & lætabuntur ſecundum menſuram ęqualium aut inæqualium meritorum, quibus illam fœlicitatem adepti ſunt. Nam cum merces vitæ æternę in cognitione conſiſtat: iuxta id, quod habetur Ioannis 17. cap. ſcilicet. Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant tecum hanc fœlicitatem propter merita conferat diuina dignatio, neceſſe eſt vt ei abundantius hæc glorię perceptio communicetur, qui viuens potiora merita habuit. Et cum ſubſtantia gloriæ in viſione atque cognitione diuinæ eſſentiæ conſtet: neceſſe eſt, vt clarius Deum cognoſcat abundantiuſque in eo cognito delectetur, qui dum vixit excellentiora merita habuit. Aliquis autem inſiliet fortaſſis in ea, quæ dicta ſunt, dicens, impoſſibile eſſe, vt in vitæ æternæ fœlicitate quis alio fœlicior ſit, intelligendo plura capiens aut delectatione percipiens. Nam in vita æterna Paradiſi hominibus conſumata, & plena requies eſt, & finis appetitus: quoniam conſequuntur omne quod volunt, nec ſunt in deſiderio alicuius boni, quod non habeant, & perfectè fruantur. nam ſi quid deſiderarent, quod eis nondum adeſſet, ex omni parte fœlices non eſſent. Sicut hominibus nunquam hęc contingit fœlicitas, quia nunquam omnium appetituum eis præuenit quietatio, quia aliqua eis abſunt, quæ ineſſe vellent, & alia inſunt quæ abeſſe cuperent. Ex his ergo patet neminem in vita æterna fœlicem futurum quouſque intellectus ſuus omnia percipiat, quæ deſiderat, & omnia ad quæ eſt in potentia ad intelligendum. Si enim dicamus humanos intellectus ad magnā intelligendi excellentiam eleuari: nec tamen contingere eis, vt omnia deſiderata, & ad quæ in potentia ſunt intelligant, non eſſent vſquequaquæ fœlices. Sic enim nunc adinuicem hominibus conſtat: nam licet quidam ſupra alios excellenter valde intelligant, nullus tamen aut quæ vult prorſus, aut totaliter, ad quæ in potentia eſt ad intelligendum intelligit: ideo dum viuimus ſemper intellectui noſtro deſiderium ampliora intelligendi ineſt: nec in vlla intellectione ſufficiens ſibi in intelligendo videtur. Si tamen vllatenus homini contingeret, vt tantum intelligere valeret, ad quanta intellectus ſuus in potentia ad intelligendum eſt, ſatisfactum ſibi in intelligendo videretur, nec vlterius operā daret ampliora intelligendi. Si igitur in Paradiſo gloria eſt, quæ eſt perfectū bonū neceſſe eſt, vt intellectus noſter intelligat omnia, quæ deſiderat intelligere, & ad quæ eſt in potentia vt intelligat, alioquin ei ſolida nequaquam conſtaret fœlicitas. Intellectibus tamen humanis talis habitudo conſtat, quod & ſi non omnes æqualiter intelligant, quia non æquali a nec æquali acumine ingenii: nemo tamen eſt, qui non ſit in potentia ad æqualiter intelligendum cæteris etiam excellentiſſimis. Ideo non putabit ſibi in intelligendo ſatisfactum, nec erit quouſque æqua cum quolibet, & acutiſſimi viri ingenio intelligat, & ſicut altiſſima ingenia non ſatiantur quouſque omnia ad quæ in potentia ſunt intellexerint: nec quodlibet quantumcunq; rude ingenium ſufficiens ſibi erit, quouſque illa eadem intelligat. Cum ergo humani intellectus ad intelligendū æqua in potentia ſint, cum omnes ſint eiuſdem naturæ: alioquin ſecundum ſpeciem vnus altero perfectior eſſet, cum perfectibilior, id eſt, in potentia capiendæ maioris perfectionis ſit, ſequitur, quod nulli eorum perfecta conſtabit lætitia, quouſq; minimo eorum ſecundum præſentem intellectionem tanta intelligere contingat, quanta intelligit altiſſimus, & ſic omnes intellectus in cognoſcendo erunt æquales. Quo fit, vt non videatur clarius, atque amplius diuinam eſſentiam cognoſcere beata Dei genitrix, quam anima minoris meriti, quæ ſit in tota fœlicitate Paradiſi. Quia ad tanta eſt in potentia intelligendi anima minoris meriti, quæ ſit in fœlicitate Paradiſi, ad quanta eſt anima genitricis glorioſę Dei: cum eiuſdem natura vtraque ſit.

B E

D F

In Paradiſo tantum, & tot quilibet intelligit, ad quot prius erat in potentia.

CAPVT CLXXI.

AD hæc autem reſponderi oportet, omnibus animabus Paradiſo manentibus perfectam conſtare lætitiam, & tantum quælibet continet quantū continere poteſt: cuilibetq; cōtingit totum, ad quod naturaliter erat

in po-

in potentia: quamobrem plena ei contingit lætitia, & appetituum quietatio. Hoc tamen dato adhuc semper inæqualitas cognitionis constat animabus manentibus in fœlicitate Paradisi. Ad cuius quandam euidentiam inspiciendum est intellectus nostros esse imperfectiores substantiis inter omnes substantias spirituales: maioris quippe perfectionis naturalis angelici spiritus sunt, maiorisque perfectionis diuina substãtia. Et secundum quod differentia in perfectione substantiæ spiritibus ineſt, ita in eorum intellectionibus maior excellentia est. Et quoniam intellectus nostri in omnibus substantiis spiritualibus imperfectionis gradum extremum tenent, necesse est, vt pauciora omnibus aliis intelligentibus subiectis speculari queant. Et quia intellectus noster non est intelligẽtia separata, sicut angelici spiritus, quibus ad corpora commercium nullum est, sed naturaliter corpori vnitus est, tanquam pars speciei humanæ, atque ex conditione speciei determinatur ad manendum in corpore. Amplius autem intellectus noster naturaliter vllius intelligibilis speciem in se habet, sed omnes per sensitiua suffragia mendicat, acquirendo per quinque potentias sensitiuas quinque generum obiectorum. Et quia species istæ intelligibiles per sensitiuas potentias mendicare à rebus corporalibus assumuntur, secum quoque quasdam conditiones corporum trahũt, intellectus noster naturaliter ad intelligendum in potentia esse non potuit, nisi ad res corporales, & corporearum conditiones, & hæ sunt omnes res naturales. Vnde si alicui hominum daretur omnes res corporeas vniuersi intueri, atque perfectè cognoscere tam elementa, & elementata quàm cœlestia corpora cum omnibus conditionibus eorum, & causis, hic intelligeret cuncta, ad quæ intellectus suus erat in potentia intelligendi, in quibus quiesceret nihil vltra inuestigans, nisi fortassis vlteriora esse quædam speculanda ex fide, aut alias audiret, vel à Deo ad hæc speculanda moueretur. Hoc autem nulli hominum quoad vixit collatum est: nisi homini Christo, qui Deus pariter, & homo erat. Deus autem est substantia purè spiritualis super omnem corporeitatem atque corporũ conditionem: ideo intellectus noster non est in potentia naturali ad claram Dei cognitionem Deo quippe nulla corporale correspondet species, qua cognosci valeat ab intellectu nostro modo humano, & connaturali intellectui nostro. Quamobrem quamuis intellectus noster Deum clare cognitum non haberet, si omnia naturalia, scilicet corpora, & conditiones, & causas eorum cognosceret, nihil amplius cognoscere desideraret, nec esset naturaliter in potentia ampliora inuestigandi, aut intelligendi.

intellectus quomodo cognoscat.

De cognitione animæ in Paradiso.

CAPVT CLXXII.

NVnc autem iuxta prædicta considerandum adhuc est, quod cum aliqua fœlicitabilis anima ad regionẽ peruenit æthereã, Deus ei infundit clarissimam cognitionem omnium corporalium tam elementalium quam cœlestium, & conditionum suarum atque causarum, & sic non manet amplius ille intellectus in potentia naturali ad vlteriora intelligendum. Et quum nihil ei vltra intelligendum daretur non maneret ei vllum intelligendi desiderium, sed quies; cũ tantum haberet quantum naturaliter capere poterat, nulla in eo vlteriori manente capacitate aut potentia. Nam cũ sua capacitas in solis corporalibus entibus, & conditionibus atq; causis eorum consistat: hoc susceptо manere vlteriorem capacitatem impossibile est. Amplius aũt sciendum hãc de corporalibus rebus, & conditionibus atque causis à Deo datam cognitionem animabus vitæ æternę gaudia acquirentibus æqualem esse in omnibus, nec in hoc excedit intellectus Dei genitricis animam alicuius existentis in Paradiso, quantumcunque parui meriti sit. Tanta enim, & æque lucide de elemẽtis, & elementatis, de corporibus cœlestibus, & motibus eorum cæterisque proprietatibus, de plantis atque animalibus eorumque differentia anima minoris meriti, quæ sit in tota Paradisi vniuersitate nota habet, quanta anima virginis benedictæ, & quantum ad æque eis bona sunt. Nam secundum naturam intellectus benedictæ virginis, & cuiuslibet hominis sunt vnius speciei: necesse est igitur perfectionem substãtialem eorum esse æqualem. Vnde quamquam cum Domina benedicta viueret sine alicuius gratiæ specialis infusione sola dispositione naturalis luminis intellectus sui, & dispositione conuenienti organica pluribus viris altiora conspiceret: necesse tamen erat rudissimi virorum intellectum ad tanta intelligenda esse in potentia & tam acute ad quanta intellectus virginis erat in potentia. Et quia in vita æterna in fœlicitate Paradisi perfectum bonum est, omnes euacuantur defectus, & cunctæ complentur inopię, & vacuitates, quas homines dum viuerent patiebantur: necesse est, vt quicunque ibi fuerit omnia intelligat, ad quæ est in potentia intelligendi secũdum naturam. Et vt probatum est, oẽs humani intellectus sunt æque in potentia ad intelligendum res naturales, conditiones, & causas earum: cum ergo hi intellectus fuerint in fœlicitate Paradisi, necesse est, vt entia corporalia, & conditiones suas æque intelligant. Nam si daremus aliquem intellectum humanum in fœlicitate æthereæ sedis abundantiora de naturalibus atque acutius intelligere aliis intellectibus, cũ oẽs intellectus æqualiter in potentia sint ad intelligendũ res naturales, & conditione suas, inferretur eas animas, quæ tanta, & tam acute sicut alię de naturalibus non intelligunt, non habere complementum pro omnibus imperfectionibus suis quas in vita corporali tenuerunt, quia non tanta intelligunt ad quanta sunt in potentiã vt intelligant: Quo dato non essent perfecte fœlices. Supradicto autem modo dicendum est, quod omnes intellectus, qui in vita æterna sunt, in omnibus defectibus, quos tenuerunt, & capacitatibus iam completi sunt, nec sunt in potentia. vt intelligant ampliora, & excellentiora quam intelligunt, cum eorum capacitas repleta sit.

Tantũdẽ quilibet anima intelligit, quãtũ alia etiam nobilissima.

De quodam modo intelligendi.

CAPVT CLXXIII.

AMplius autem aduertendum est, quod super hanc intellectionem de omnibus rebus naturalibus, & conditionibus earum est alius modus intelligendi, & intellectio. s. cognoscere Deum clarè, & in hoc est fœlicitas Paradisi, & quantum ad hoc non est in potentia naturali intellectus noster, quia non habet capacitatem pro illo, nec aliquid secundum quod ad talem perueniat intellectionem. Vnde si anima à corpore soluta in cœlo empyreo poneretur, vbi aliæ animę beatę sunt, & Deus nihil ei super naturalem capacitatẽ apponeret, non videret Deum clare, nec ampliora ibi de Deo intelligeret, quam nunc cum in corpore degit. Sed dicendũ est, quod cum anima beatificanda empyream petit sedem visione diuina fœlicitanda, quia Deus est ens purè, super naturæ conditionem non habet anima nostra aliquam virtutẽ, per quam clare illum cognoscere possit, nec capacitas ei, aũt potentia naturalis ad hoc recipiendum est, Deus dat cuilibet intellectui capacitatem, vt illum clare intelligere valeat. Hęc autem capacitas non est æqua in omnibus animabus, quoniã quibusdam amplius aliis vero minus concedit, & tunc quanta est capacitas intellectui collata ad Deum intelligendum, tantum est potentia ad eum intelligendum. Si autem magnã contulerit capacitatem in potentia ad multa intelligenda erit, si vero paucam erit in potentia ad pauca intelligendum de Deo. Hanc autem capacitatem Deus complet, quia quãtam alicui capacitatem intelligendi de seipso contulerit, tanta eum mox intelligere facit. Si enim Deus alicui intellectui magnam de seipso daret capacitatem, tamen modica faceret intelligere, esset ille intellectus in potentia ad intelligendũ plura de Deo, & sic nondum esset fœlix, quousque illa esset expleta capacitas. Et quia omnes, qui in vita æterna sunt, fœlices sunt: necesse est, vt quantam quis de Deo capacitatem ad intelligendum habuerit, tanta intelligat: & quod Deus de seipso tanta alicui intelligenda tribuat, ad quanta intelligenda ei tribuit capacitatem. Hoc modo aliquis in nullo intellectu defectus manebit, aut potentialitas. Hæc autem capacitas, quam Deus supernaturaliter tribuit de seipso intellectibus fœlicitandis, non est æqua omnibus, sed gradualem habet differentiam iuxta differentiam meritorum: nã qui ampliora habet merita, maiorem capacitatem recipit, & euidẽtius atq; plura de Deo intelligit: Alii autem quibus minora viuentibus merita extiterunt minorem de Deo recipiunt capacitatem, & conuenienter pauciora intelligunt. vnde min⁹

BIBLIOTECA UNIVER... GRANADA

A

fœlices sunt, cum per illud intelligere fœlicitas sit. Hoc modo diuersitas concordanda est subapparens, s. quod omnes, qui in vita æterna sunt, æquales in fœlicitate sunt: nulli tamen aliquis defectus aut capacitas inexpleta manet, velut in mensuris inæqualibus est. Duorum enim vasorum inæqualiter capacium cum vtunque plenum fuerit neutrum ad aliquid amplius potentialitatem, aut capacitatem habet. Inæqualiter enim ista recipiunt, tamen nulli ad maiora capacitas manet. In beatis vero modus iste est: Deus enim illis inæquales de seipso capacitates dedit iuxtas inæqualitates meritorum: ideo cum hæ capacitates plenæ fuerint, necesse est, vt magis intelligant quidam beati quam alii: tamen nullus in potentia ad ampliora intelligenda erit cum capacitates eorũ plenæ sunt. Ad argumentationem autem, quam quidam faciebant, qua probare nituntur, omnes qui in vita æterna sunt, æqualiter Deum intelligere, & consequenter omnibus æquam cõstare fœlicitatem, respondendum est. Cum enim dicunt, omnibus, qui in Paradisi fœlicitate sunt, completas esse potẽtialitates cunctas, desideria, & capacitates, s. quod tanta intelligunt ad quanta intelligenda in potentia sunt. Sed omnibus hominibus hoc commune est, quod sint æqualiter in potentia ad intelligenda, quia quamquam non insit omnibus æqualiter intelligere, est tamen potentialitas æqualis. Ad intelligendum ergo omnes æqualiter intelligent. Respondendum est omnes, potẽtialitates, atque capacitates intellectuũ ad intelligere æquales esse quantum ad ea, ad quæ intellectus sunt naturaliter in potentia. Hoc autem est quantum ad omnia entia naturalia. Sunt enim omnes humani intellectus in potentia ad intelligendum omnia corporalia, & eorum conditiones ac causas, & quantum ad hoc dicendum est, q̃ sicut potentialitas in omnibus intellectibus æqualis est ita omnes in vita æterna æqualiter intelligunt. Omnes enim beatorum intellectus cuncta naturalia intelligunt, nec intelligit plura de naturalibus aut acutius excellentior beatus in tota Paradisi vniuersitate quam minimus, qui viuens minimorũ extitit meritorum. Hoc modo verum est omnibus beatis æquam constare capaciatem atque intelligere, sicut in superioribus declaratum est. Præter hanc capacitatem naturalem est quædam alia supernaturaliter collata, quam Deus in præmium beatis concedit, vt eum intelligere clare queant: in hoc autem sicut merita, propter quæ dantur, fuerunt inæqualia, ita & capacitates inæquales fiunt, & consequenter magis quidam, alii vero minus intelligunt: alii tamen ad maiora, quam intelligat capacitas, aut potentialitas manet, nec vllus defectus ineſt.

B

Oẽs beatorũ intellectus cuncta naturalia intelligunt.

Quomodo animæ ad receptacula tendant.

CAPVT CLXXIV.

C

CVm autem prælibatis de tribus præcipuis animarum corporibus solutarum receptaculis egerimus, qualiter ad hoc tendant supereueniendum est: propter hoc enim longa nobis ex superioribus de his locis exstitit speculatio. In quo supponendum est, quod in superioribus dicebatur, id est, animas bonorum virorum corporibus solutas sine aliquo onere inexpletæ satisfactionis, mox in æthereas ferri sedes, q̃ vero in charitate decedentes à corporibus alicuius explendæ satisfactionis onere premuntur, purgatorias sedes petunt tãdiu ibi permansuræ, quousque inexpletam satisfactionem exegerint. Hac autem completa in empyreas euolant regiones. Animæ autem malorum vere mortalibus pressæ, atque impœnitentes de corporibus discedentes, confestim æternis incendiis inuoluuntur Auerni. Modus autem eundi animas ad ista receptacula vnicus est, quamquam termini sint diuersi. In hoc autem sciendum est, quod cum anima corpore soluta horum receptaculorum quodcunque petitura est, nõ erat opus, vt quis eam illuc ferret quasi ad eundum opem ferens, ipsa illuc ire impotente. Nam siue sursum, siue deorsum tendendum sit, difficultas nulla est: quoniam nulla grauitas dominatur, sicut quibusdam elementorum, ita vt difficile sit superiora petere loca: sed leuitas ei magna ineſt, cum quolibet elemento improportionabiliter excellentior in leuitate sit. Potissime quoniam humanus spiritus non est virtus fatigabilis, ita vt alicui labori cedat, sicut in expositione quarti Paradoxi inductum est. Anima igitur nullo corporeo instrumento, quo feratur eget. Sic enim ait Greg. 4. Dialog. Anima vehiculo non indiget. Hoc tamen contra Virgilianam positionem militat in 6. Æneidos, & contra Senecæ positionem Tragædia prima, quæ dicitur Hercules furens, carmine 6. dist. tunc enim omnes animas ad inferorum transituras sedẽ, primo stygiã transmeare paludẽ, aut fluuiũ, vt quidã vocant, vbi portitor sedet dictus Caron animarum millia puppe vectans. In quibus verum est Virgilium, & magnos Poetarum alia secreta intellexisse, quæ sapientibus viris patent: hoc tamẽ vulgaribus suadebunt, q̃m & ipsi persuasum sic habebant: Poetæ autem eis applaudere cupientes hoc Poetico stylo recitantes quasdam alias interdum veritates abscondebant. Propter hoc autem Iuuenalis Poeta Satyricus increpat Poetas recitantes ista figmenta, quæ incredibilia esse dicit in Satyra secunda, quæ incipit. Vltra sauromatas libet ire, & glacialem, cum ait.

D

Esse aliquos manes, & subterranea regna.
Et cocitum, & stygio ranas in æquore nigras,
Atque vna transire vadum tot millia cymba.
Nec pueri credunt, nisi qui nondum æra leuantur.

In quibus Iuuenalis animas sub terra apud inferos non esse dicit, nec portitorem earũ, nec puppem, & stygios amnes. Ex prædictis autem illatum patet animabus corpore solutis nullum ad tendendum in debitas sedes adminiculum esse necessarium.

E

Nunquid animæ corpore solutæ cum receptacula petitura sunt, illuc pauliſper eant.

CAPVT CLXXV.

AMplius autem in his speculandum occurrit, an cum animæ corpore solutæ aliqua receptacula petituræ sunt, illuc pauliſper eant. s. prius per quandã spacii partẽ motę, deinde per alterã, an simul illuc tendant transeundo oẽs partes locorũ intermedias loco, in quo corpus anima soluitur, & loco, in quo mansuræ sunt: an mox, vt corpora reliquerint nullo interiecto, aut temporis, aut magnitudinis pertransire spacio in receptaculo suo sint, s. in purgatorio loco, vel æthereis sedibus, aut æternis gehennæ incendiis. Dicendum autem est animas de corpore egressas aliqua receptacula petituras, non transire aliquas particulas succeſſiue mediorũ spaciorũ. sc. quod dum anima corpore soluta empyreas sedes petitura est, non pertransit aereã regionem, aut sphæræ igneæ globũ, nec per magnitudinem profunditatis orbis lunaris, & consequenter per magnitudinẽ circuli Mercurii, nec per alios intermedios orbes vsq; ad empyreã regionẽ: sed mox, vt de corpore egressa fuerit, in empyreo incolatu est. Sic quoq; cũ anima ad stygias tendit sedes: non transit per totam terræ magnitudinẽ, & grossiciem vsq; ad abyssum in ipsas tartareas regiones, sed nullo horum pertrãsito mox, vt à corpore egreditur in gehenna est. Hoc autẽ non, quia anima sit tantæ agilitatis, vt in instanti quasi omnia hęc spacia pertransire queat. Sed quia nullũ horũ locorum transit, quin potius mox, vt à corpore egressa fuerit nullo pertransito in suo receptaculo quo mansura tẽdit, est, s. in inferno, aut purgatorio loco, vel æthereis sedibus: velut si empyrea sedes, purgatorium, & gehenna immediata essent corpori, de quo anima humana egreditur. Anima enim cum sua petit receptacula, non transit loca media, non tanquam compendio vti velit, sed quia etiam si cuncta transire voluerit impossibile est. Nam si media loca sibi pertranseundum esset, necesse erat, vt moueri posset: animã tamen corpore solutam moueri impossibile est Ratio huius est, quoniam si anima per omnia media loca interiecta corpori, de quo egreditur, & receptaculo, in quo tendit moueretur, necesse erat vt motus iste continuus, vel discontinuus foret, scilicet, quia aut per omnes partes medii nulla intermissa moueretur, aut nequaquam. Si autem dicamus non moueri per omnes partes medii, sed cum nunc staret in vna, confestim staret in alia distantia inde mediis non pertransitis non erat iste motus, quoniam in motu ponitur medium, per quod fit motus, & termini, & in terminis nullus motus fit: sed tota substantia motus in medio est: hic tamen termini sunt, medium autem nullum est. Si autem dicamus motum animæ per spacium continuum fore. sc. vt transeat singulas partes medii, sequeret, q̃ anima quantũcunq; velociter moueretur, non possent pertransire in decẽ millibus annorum

F

Cur anima moueri non possit.

quanti-

quantitatem vnius digiti in latitudine. Hoc autē patet, quia mobile corpus pertranſit ſingulas partes medii, & replet ſua magnitudine ſingulas partes mediorum locorum, cum motus localis ſit ſecundum acquiſitionem continuam locorū, & deperditionem locorum, anima autem indiuiſibilis eſt, neceſſe eſt igitur, vt omnia indiuiſibilia media pertranſiret. Non enim poteſt anima pertranſire per diuiſibilia locorum cum indiuiſibilis ſit, & non occupet magnitudinem. Neceſſe eſt igitur, vt cum continuè tranſierit, tranſeat per omnia indiuiſibilia medii. Et quia nulla pars ſpacii eſt quantumcunque parua, quæ in infinitum diuiſibilis non ſit, iuxta Ariſtot. ſententiam in 2. & 6. Phyſ. neceſſe eſt, vt anima ſemper mota nunquam compleret vnam particulam ſpacii tranſeundę quantumcunque paruā foret. Nam ad tranſeundum illam neceſſarium erat infinitum tempus, cum in qualibet parte magnitudinis infinita indiuiſibilia ſint. Infinitum etiam impertranſitum eſt, id eſt, impertranſibile iuxta Ariſtot. Patet ergo animam nullatenus moueri poſſe per aliquod ſpacium diuiſibile, ſiue continuus motus ille ſit, ſiue diſcontinuum ponere maluerimus: motus ergo per ſe in anima localiter impoſſibilis eſt.

Rationes aſſerentes animam nullatenus moueri.

Capvt CLXXVI.

HIs autem adiicitur animam nullatenus moueri: nam omne, quod mouetur, ſecundum doctrinam omnium de natura loquentium, partim eſt in termino à quo, & partim in termino ad quem: animam tamen partim eſſe in termino à quo, & ad quem impoſſibile eſt: animam igitur moueri patet impoſſibile. Quod patet, nam cum anima alicubi fuerit, neceſſe eſt eam eſſe in indiuiſibili, cum non poſſit maiorem occupare quantitatem, quam ipſa ſit, ſi ipſa indiuiſibilis ſit: ergo repugnat ei eſſe ſimul in parte termini, à quo & in quem: quoniam ſic eſſet in diuiſibili, cui pars & pars diuiſionem dicant: impoſſibile ergo eſt animam moueri. Amplius autem cum aliquid mouetur, tranſit per omnes partes ſpacii illius, per quod mouetur: animam autem tranſire per aliquā partem ſpacii, per quod moueri debet, impoſſibile eſt: ergo moueri eam nullatenus continget. Quod autem non poſſit anima tranſire aliquam partem medii, per quod tranſitura eſt, patet: nam aut mouetur continuè, aut diſcontinue. Non quidem diſcontinue, quia iſte non erat motus, cum non tranſeatur per aliquam partem medii, ſed cum mobile fuerit in aliquo termino confeſtim erat in altero, quod magis vocaretur mutatum eſſe. Si autem dicamus motum iſtum continuum eſſe, neceſſe eſt, vt anima tranſiret omnia indiuiſibilia media, vt ſupra inducebatur: ſed hoc impoſſibile eſt, quia iſta indiuiſibilia ſunt infinita, infinitum autem impertranſibile eſt, vt patet in 6. Phyſic. Sed adhuc relicto hoc inconuenienti, quod ſupra inductum eſt, aliud apparet: nam dato quod anima poſſet tranſire per omnia indiuiſibilia, quæ ſunt in medio, tamen non tranſiret per medium. Nam tunc anima iſta non tranſiret ſuper aliquas partes diuiſibiles magnitudinis pertranſibilis, ſed ſuper indiuiſibilia eius, quæ ſunt puncta. Indiuiſibilia autem non ſunt partes continui, & diuiſibilis: nam totum in partes ſuas reſoluitur, & ex eis conſtat per cōpoſitionem, nullum tamen continuum componi poteſt ex indiuiſibilibus, nec reſolui in indiuiſibilia, vt inducit Ariſto. 6. Ethic. cap. 1. Si quis igitur ſolum tranſeat ſuper omnia indiuiſibilia alicuius magnitudinis, non tranſit ſuper aliquam partem illius magnitudinis. Nam omnia indiuiſibilia ſimul ſumpta alicuius magnitudinis non ſunt partes illius magnitudinis, aut vna pars ſaltem: non poterit ergo anima moueri ſuper aliquod ſpacium, cum nullas illius ſpacii partes pertrāſire queat. Amplius vero animam continue moueri per aliquod ſpacium impoſſibile eſt: nam dato, quod tranſiret per omnia indiuiſibilia, quæ ſunt in medio, non tranſibat continue per medium. Nam in magnitudine, quæ diuiſibilis eſt, inter duo indiuiſibilia ſemper ponitur aliquid diuiſibile, ſicut linea inter duo puncta, ſiue copulantia, ſiue terminantia, quæ indiuiſibilia ſunt ſemper cadit linea media, quæ diuiſibilis eſt. Nequaquam enim copulantur ſibi inuicem duo puncta: non enim eſt poſſibile, nec imaginationi ſubiectum cognito quid ſit punctus. In ſuperficiebus quoque inter duas lineas in tranſuerſo ſemper ponimus mediam ſuperficiem. Nequeunt enim duæ lineæ ſecundū latera ſibi copulari, cum eis latitudo nulla inſit. In corporibus quoque inter duas ſuperficies in tranſuerſo ſemper corpus collocamus. Si ergo anima moueretur per omnia indiuiſibilia alicuius ſpacii, quia inter indiuiſibilia duo ſemper eſt aliquod diuiſibile mediū, ſuper diuiſibilia aūt non tranſit anima, ſequitur neceſſario motum animæ non eſſe continuum. Quo infertur motū nequaq̄ eſſe, quia motus continuus eſt, diſcontinuus autē nunquā erit, ſicut tempus, & magnitudo continua ſunt, & ſeinuicem conſequuntur, ſ. motus magnitudinē, & tempus motū, iuxta Ariſt. ſententiam in 3. & 5. & 6. Phyſ. Eadem etiam aliorum de natura loquentium ſententia eſt. Ex his ergo patet impoſſibile eſſe animam per aliquod ſpacium moueri. Quo infertur, quod ſupra dicebatur. ſ. quod cum anima de corpore egreditur, non tranſit per loca interiecta inter corpus, à quo egreſſa eſt, & receptaculum quod petit, ſcilicet empyreum locum, purgatorios ignes, aut ſtygium carcerem.

Impoſſibile eſt animā per ſpacium moueri.

Quomodo anima moueatur.

Capvt CLXXVII.

EA autem, quę prælibata ſunt, in animabus ſolutis à corpore locum tenent, quoniam per ſe moueri nequeunt media ſpacia tranſeundo, quæ tamen in corporibus ſunt, per ſpacia mouentur omnes partes mediī tranſeundo, non quidem quaſi ipſæ per ſe per totum medium tranſire poſſent, ſed quia in corporibus ſunt. Corpora autem proprie mouētur, & quia neceſſe eſt animam eſſe vbicunque corpus fuerit, dum ei vnita eſt, neceſſe eſt animam localiter moueri corpore mutante loca. Hic autē motus in anima non eſt per ſe, ſed per accidens: quia iuxta Ariſtot. ſententiam motis nobis mouentur omnia, quæ ſunt in nobis. Et ſicut animam in corpore formaliter vnitam manentem moto corpore moueri dicimus, ita ſi alicui alteri corpori ad mouendum vniatur, moto illo ipſa quoque mouebitur. Velut ſi aliqua anima humana corpore egreſſa lapidem aliquem, vel lignum per aerē, vel ſuper terram moueret, quia corpus illud motum continue, & proprie mouebatur, neceſſe erat animam ei ad mouendū vnitam continue moueri, ſed corpus illud per ſe anima vero per accidens. Hic iſdem modus motus in angelis eſt: nam angelus in ſubſtantiæ ſuæ ſimplicitate manens, niſi aliquod corpus aſſumpſerit, aut alicui ad mouēdum ſe vnierit, moueri non poterit per medium, ſed nunc ſtabit in vno pūcto medii, & immediate nullo pertrāſito medio erit in quocunque alio loco quantumcunque diſtet. Et ſi vellet angelus manens in ſimplicitate ſuę naturæ moueri per totū medium tranſeundo ſingulas partes, erit ſibi impoſſibile: repugnat enim ſimplicitati, & indiuiſibilitati naturæ ſuæ. Omnia enim inconuenientia, quę de anima inferebantur ad hoc, quod nō poſſit tranſire per medium, de angelo quoque inferentur, quoniam ambo ſimplicis, & ſpiritualis naturæ ſunt. Sed mouetur angelus, vt de anima dictum eſt. ſ. quod nunc ſit in vno puncto, vel loco, & nullo medio interiecto, nec pertranſitis aliquibus ſpaciis ſtabit ſi voluerit ad ducenta millia leucarū. Nec magis angelus morabitur tranſiens ducenta millia leucarū, quam tranſeundo vnū digitum in tranſuerſum. Cauſa huius eſt, quia non tranſit per totū ſpacium mediū. Nā ſi angelus per oēs partes mediorū ſpaciorū tranſiret, q̄q̄ velociſſime moueretur: neceſſe erat eū amplius morari pertranſeūdo magnū ſpaciū, quā paruum: quia tamen angelus non tranſit per aliquas partes mediorum ſpaciorum, nihil magis moratur tranſeundo decem millia leucarum, quam ſi tranſeat dignum in tranſuerſum. Si tamē angeli corpora aerea ſibi ſumpſerint, pauliſper mouebuntur tranſeundo omnes partes medii quemadmodum tranſeunt ipſa corpora, quæ aſſumpſerint. Sic apparet de tribus angelis, qui in effigie virorum ad Abraham venerunt ſedentem in conualle Mambre ſub ilice. Hi enim tres ibant contra Sodomam, & Abraham recto itinere procedebat cum eis, vt patet Gen. 18. cap. horum autem duo angeli introieret in ciuitatem Sodomorum eadem die ad veſperum procedentes itinere tanquam viri, vt patet Gen. 19. Sic quoque patet de Raphaele angelo, qui duxit Tobiā iuniorem in ciuitatem Rages per multa terrarum ſpacia, & reduxit, ambulans cum eo in forma viri, vt patet Tob. 5. & 6. cap. Nec dum taxat Angeli ſuſcipientes humanas

Angelus niſi corpus aſſumpſerit moueri non poteſt.

Angelus ita velociter per trāſeat magnū ſpaciū ſicuti paruū.

effigies, in quibus aliis hominibus homines videantur moueri queunt: sed etiam cum nullo corpore sumpto applicant se alicui corpori, quod extra ipsos est, & illud mouent. Velut si quis Angelorum lapidem vnum, aut hominem moueret, necesse enim tunc erat, vt Angelus continue moueretur, sicut mouebatur homo vel lignum: quia Angelus illi corpori moto applicitus erat tanquam motor mobili: Hoc modo Angelus quidam mouit Abacuc à Iudæa vsque in Babylonē pendentem in capillo vno vrticisę, & posuit eum super lacū leonum in Babylone cum alueolo suo, in quo cibos messoribus deportabat: quos Danieli in lacu posito protulit. De quo Danielis 14. cap. Hoc modo Angelus quidam mouebat columnam nubis præcedentem Iudæos exeuntes Ægypto per desertum, & sicut nubes illa pauliſper mouebatur, ita & Angelus ille transiens omnia loca, quæ nubes illa pertransiret: de quo Exod. 14. In quo apparet illos nimis errare, qui dicunt animas de corpore egressas aliquantum spacii manere quousque ad receptaculum, quod petunt accedunt, ſ. Ætheream regionem, vel Gehennam aut purgatorios ignes, & quod omnia intermedia loca inter corpora à quibus egrediuntur, & receptacula, ad quæ tendunt, pertranseant.

Nunquid quando animæ corporibus solutæ petunt receptacula aliqua eis ianua reseretur.

CAPVT CLXXVIII.

IN prędictis alia subapparet ambiguitas, ſc. an quando animæ corporibus solutæ ætheream sedem petunt, aut Gehennæ loca, vel purgatorios ignes, aliqua eis ianua reseretur, qua illuc introeant. Cui respondendum est, nullam huius portam, nec esse, nec aperiri. Primo autem circa inferni loca speculandum occurrit, idem circa purgatorium locū, & puerorum lymbum, hæc enim sibi loca contermina sunt in corde terræ, quod infra nos est, vt in prioribus probatum est. Iter autem ad ista pœnalia loca est per viscera terræ, ſ. si quis illuc tendere deberet viator, necesse erat terram scindi, aut aliquē magnum patere hiatum vsque ad locum, in quo pœnalia ista receptacula sunt. Cum tamen animabus damnatorum ad stygias sedes descendendum est, nulla terræ vorago aut fenestra magna, vel parua aperitur: qua iter animabus pateat vsq; in pœnalitatum loca, nec ab antiquo aliquid tale conditum est. Hoc autem dupliciter patet: primo quidem ex his, quæ supra inducta sunt, ſ. quod cum animæ de corporibus egressę receptacula sua, Paradisi, aut Auerni, vel purgatoriæ clementiæ petituræ sunt, non transeunt spacia media, sed mox vt à corporibus egressæ fuerint, in inferno sunt, aut in ætherea sede. Hoc ergo consistente nullius fenestræ vsus necessarius est, vt infernus aut aliud animarum pateat receptaculum. Porta quippe in Gehēna necessaria esset, vt illi, qui foris manerent intra reciperentur: sed vt inductum est, anima infernam petitura mansionem mox vt corpore soluta fuerit, intra ipsa Gehennæ incendia conuoluta est. Porta ergo in inferno nulla expedit aut aliqua vorago, vel hyatus. Secunda ad idem ratio est, quoniam porta fit, vt aliquid introeat, quod non existente porta, vel hiatu ingredi non valebat: animæ tamen, & cuilibet spiritui æquæ facile est per lapidem aut parietem, vel lignum introire sicut per patentem ianuam: non oportebat igitur nec qualitercunque expediebat, vt ianua quæcunque in inferno pateret, quia ingressuris animabus iter panderetur. Quod autem animabus æque facile sit lapidem, aut parietem penetrare sicut per portam transire, patet, quia causa quare homini peruium non sit lapidem aut parietem penetrare, sicut per portam aditus patet, est resistentia vnius corporis ad alterum. Quodlibet namque eorum diuisibile est dimensiones habens: sed nequit fieri penetratio dimensionum, iuxta Arist. doctrinam quinto Physicorum. In animabus autem è contrario accidit: quoniam anima dimēsiones nullas quantitatis habet, quam ob rem nullum corpus occupare potest, nec est in hoc penetratio dimensionum: nā anima indiuisibilis est: iō sibi indiuisibile cōpetit in transitu: nam nec ipsa corpora penetrabit, nec ei corpora vllum præstabunt impedimentum. Quamquam igitur anima Gehennalē petitura sedem totū medium pertransiret, non erat necesse aliquas esse fenestras factas, aut hiatus terræ, quibus animabus ad viscera terræ, & tartarea regna pateret accessus.

Obiectio contra prædicta.

CAPVT CLXXIX.

CONtra hæc autem aliquis molietur inducere nitens viam esse, qua eatur in tartareas sedes, & portas, quibus illuc introitus sit. Sic enim ponit Virg. in 6. Æneidos, vbi latissime descensum describit Auerni, & loca, quibus illuc eatur atque locorum conditiones. Loquitur autem primo de hoc Sibilla Cumæa. vel Erythrea vt alii appellare volunt. Hęc enim Æneam ad inferos descendentem dirigebat dicens.

Tros Anchisiade, facile descensus auerni.
Noctes atque dies patet atri ianua Ditis,
Sed reuocare gradum superasque euadere ad auras,
Hoc opus, hic labor: pauci quos æquus amauit
Iuppiter
Aut ardens euexit ad æthera virtus
Diis genti potuere, tenent media omnia syluæ
Cocytusque labens sinu circunuenit atro.

In quibus Sibilla ad Æneam loquitur dicens. Tros, id est, Troiane Anchisiade, id est, fili Anchisę. facile est descendere ad Auernum. Ianua quippe Ditis principis inferorum diebus & noctibus patens est, sed redire ab inferis ad videndum cœlum, & spirandas istas auras labor est, & rarissimi possunt nisi filii deorum, & hi, qui propter magnarum virtutum excellentiam in sydera translati sunt, quos semideos appellauit gentilitas, & in circuitu huius Auerni quidam fluuius niger est cocytum illum appellauit antiquitas. De portis quoque, & descensu ad inferos euidentius idem Virg. agit in eodem sexto Æneidos dicens.

Hinc via tartarei, quæ fert Acherontis ad vndas
Turbidus hic cœno, vastaque voragine gurges
Æstuat atque omnem Cocyto eructat arenam.
Portitor has horrendus aquas, & flumina seruat.
Terribili squalore Charon.

Ecce enim descensum, & flumina posuit circundantia regionem inferorū, & ipsum animarum portitorem, qui Charon dicitur. Hanc eandem sententiam de via, & descensu ad inferos ponit Seneca in tragœdia prima, quæ dicitur Hercules furens in carmine sexto, vbi introducitur rex Amphitrion quærens à Theseo consorte Herculis de descensu ad inferos, & portis.

Idem quoque Ouid. Metam. lib. 4. cum de infernorum situ agit, scilicet.

Est via decliuis funesto nubila saxo
Ducit ad infernas per muta silentia sedes,
Styx nebulas exhalat iners, vmbræque recentes
Descendunt illac simulacraque functa sepulchris,
Pallor hyemsque tenet late loca senta, situque
Quæ sit iter manes stygiam quod ducat ad vrbem
Ignorant, vbi sint nigri fera regia Ditis
Mille capax aditus, & apertas vndique portas
Vrbs habet.

Quorum sententia est: via, qua itur ad inferos, est decliuis, id est, descendens, & nebulosa operta fagis tristibus, atque loca itineris muta sunt, quoniam, & si ibi multi sint, nemo tamen loquitur quidquam: ibi enim fluuius vel lacus, vt aliis placet, styx dicta est, quæ nebulas exhalat. illuc enim descendunt animæ recenter egressę de corporibus, & figuræ corporum, quæ manent in sepulchris. Hæc loca itineris spinis plena atque pallida sunt, faciem prætendentia hyemis, animæque nouiter solutæ corporibus quo ad vrbem infernam pergatur: iter ignorantes per syluas vagantur errantes. Habet tamen ciuitas illa mille introitus, & amplissima receptacula: omnes autem qui poetice loquuntur, hunc sequuntur modum ponentes iter ad inferos, & portas, quibus illuc introeatur: animabus ergo introeuntibus loca inferorum portam assignare. necesse est.

Respon-

Responsio obiectionis mota præcedenti capitulo.

CAPVT CLXXX.

HIs respondendum est, non esse hanc poetarum intentionem, quæ in cortice literę designetur, cum officium poetæ sit veritatem quibusdam exquisitis modis loquendi palliare: sed quædam alia intelligebat secreta, de quibus per singula dici non expedit. ampliorem n. illa operis facerẽt diffusionem, sed ista propter vulgares sic enarrabant, quæ vulgaribus credita erant, & ipsi poetæ ideo proferebant exornãtes, vt sic quoq; veritas putaretur. Et quamquam quędam horum à poetis sicut dicebantur credita esse fateamur fortassis, inconueniens nullum erit, qm̃ ampliores interdum insanias ex intentione protulerunt, nec quidem ipsi duntaxat, sed ẽt Philosophi, qui veritatem quoad eis facultas fuit inquirere moliti sunt, in plerisque defecerunt, vt ab Arist. multotiens eorum antiquæ improbantur positiones. Quocunque igitur poetæ ista protulerint siue ex intentione, siue vulgaribus suadentibus, recipiendi non sunt, quoniam rationes in eos necesse militant, vt inductum est. Adhuc autem quispiam obiiciet non solum poeticis fultum esse dogmatibus inferorum loca portas habere, & viam qua illuc tendatur, sed & hoc experientia teste cognoscitur. Nam in insula Siculorum mons Ætna famosus est, in quo ruptura quædam grandis est, quam os esse inferni vulgaris sententia prodit. Est quoque Vulcanus mõs terræ eiusdem, in quo ruptura similis est: huic fidem accommodant: quoniam per has terræ rupturas ignium eructationes magnæ fiunt. Addunt quoque in his gementium animarum audiri lamenta. His respondendum est, rupturam Ætnei montis, & Vulcani similiumque non esse inferni voragines, aut patentes portas, nec ignis qui per eas erumpit de infernis sedibus prodit, sed sunt aperturæ quas ignis in ipsis terræ visceribus conceptus facit exurens atque consumens qui in sulphurea natura ortum habuit. hoc latius supra inductum est cum de inferni locis, ageretur. Cum vero dicunt gementium animarum eiulatus resonare, dicendum est esse falsum: nam, & si ibi infernus esset, voces tamen audiri aut formari non poterant. Quod patet, quoniam voces in organis vocalibus duntaxat fiunt, cum ille, qui vocat debet organa vocalia habere, vt ait Aristo. in 2. de Anima. animabus tamen à corporibus seiunctis sicut in inferno manent, vocalia organa nulla insunt, quibus voces formare queant: voces ergo nullas formant. Si quis vero dicere velit facultatem vocãdi animabus manere apud inferos: nam, & si corpora connata sibi tunc vnita non habeant: possunt tamen formare corpora de aere in quibus formabunt voces. Ad hæc autem dicendum patet, animabus in inferno nullam esse potestatem vocatiuam, nec corpora aerea coniuncta habent, in quibus vocare possint. Corpora namque aerea ad aliquam specialẽ operationem assumuntur: sed in inferno nulla videtur necessaria operatio, propter quam corpora recipere debeant, imo nullam habent operationem præter recipere pœnas, corpora igitur non assument. Amplius autẽ, & si animæ, quæ apud inferas sedes manent, aerea corpora fabricantes sibi susciperent, Deus quoque eis quantum agere possent, agere sineret, non possent in assumptis corporibus manere apud inferos. Corpora quidem aerea ad aliquam soliditatem condensata humida atque tenera sunt: in igne ergo gehennæ manere nõ possent, sed mox consumenda erant: est enim ignis Gehennę vorax valde: omniaque huiusmodi corpora velociter deuastaret. Non videtur ergo vllatenus, vt animæ in inferno vocare queant. Cum vero quidam in voragine Ætnæ montis, & Vulcani aliorumque similium gementium animarum audiri lamenta asserunt, respondendum est hanc fictionem esse dicentium: nihil quippe tale est.

Anima in inferno clamare nequeunt.

Obiectio contra prædicta, & quædam alia.

CAPVT CLXXXI.

ADhuc autem quispiam ad prædictam insistet non solũ ex poeticis atque vulgaribus fulcimentis patere inferorum vrbem portis, & voraginibus patere atque clausuris interdum: sed hoc etiam elici ex sacræ scripturę testimoniis. Sic enim Dauid Psal. 23. scribit dicens: Attollite portas principes vestras, & eleuamini portæ æternales, & introibit rex gloriæ. Hoc autem Ecclesia intelligit atque recitat de portis inferorum, & dæmonibus claudentibus illas, & Christo descendẽte atque confringente vectes eius, dæmones autem harum portarum principes appellantur, quia ipsis locus ille inhabitandi, & animas miserabiles loco illi mancipatas puniendi potestas data est. Amplius quoque appareret infernorũ loca portas habere, & vias illuc deducentes: sic enim in agenda pro mortuis in quodam responsorio cantat Ecclesia, s. Libera me Domine de viis inferni, qui portas aereas confregisti, & visitasti infernum. ecce enim inferni portę aereæ prædicãtur, & vias illuc perducentes habere. Idem aũt Isa. 5. c. dicitur: Propter hoc dilatauit infernus animam suam, & aperuit os sinum sine termino. Ecce enim os inferni dilatatum patet. Christus quoque inferni portas commemorat. Sic patet Mat thæi 16. c. s. Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portę inferni non præualebunt aduersus eam. Infernus ergo portas habet, & illuc perducentes vias. Huic autem respondendum, quod, & si ex verbis sacræ scripturę inferri videatur infernum vias habere, & portas, non est tamen iste sensus, qui in literæ cortice sonat: sed ad sensum allegoricum ista verba referenda sunt: multa nempe in sacra scriptura sunt, quæ secundum literæ corticem intelligi nullatenus valent, sed ad allegoriam pertrahenda sunt. Sic enim vt in plurimum in prophetis est, qui in sensu parabolico loquuntur, sed ad quendam alium sensum reducuntur. Sic autem in his intelligendum est nullas esse inferni portas, nec voragines patẽtes, aut itinera: sed scriptura vocat inferni portas vel seras conformans se modo vulgaris locutionis, innuẽs infernorum sedes obseratas validis portis, & vectibus fore, vt significetur difficultas exeundi. Et quoniam, qui gehennalibus incendiis semel mancipatur, nunquam inde exit, vocãtur inferni æternales, id est, in æternum clausæ manentes, atque continentes, ne quis exeat. Sic n. patet Psal. 23. Eleuamini portæ æternales, & introibit rex gloriæ. Et quoniam durissimum erat cuique semel morienti apud inferos egredi inde: positum est has portas durissimas esse. Et quia durissimorum calibs esse videtur, de ære positæ sunt. Sic enim vocat Ecclesia portas æreas in responsorio pro mortuis dicens: Libera me Domine de viis inferni, qui portas æreas confregisti: Quod autem hæc testimonia sacræ scripturæ, in quibus infernus portas habere dicitur, secundum allegoriam accipiendæ sint, ex eisdem patet: nam in auctoritate Isaiæ dicebatur. Propter hoc dilatauit infernus animam suam, & aperuit os suum sine vllo termino. Hic dicitur animam inferni esse q manifeste falsum est: anima namque in solis animalibus est, infernum autem nemo animal appellabit, qui quicquam sapiat; sed vocatur anima desiderium deuorandi animas defunctorum. Os autem dicitur apertum sine termino, vt signetur ampla receptio animarum, sc. quod multæ reciperentur, quam ob rem apertum os sicut in animalibus esse debet. Idẽ autem ex auctoritate Saluatoris Matt. 16. patet; dicitur enim. Et portæ inferni non præualebunt aduersus eam. Ex quo patet euidenter portas inferni nequaquam pro portis assumi; quoniam istæ portæ non præualebunt, in quo innuitur aliquas vires animatæ rei ad inuadendum, & pugnãdum habere; sed porta animatum nihil est, cui prędualere aut succũbere insit, inanimatis enim rebus nulla talis ineſt actio. Ex verbis tamen Saluatoris aliquas vires inesse patet portis inferni ad præualendum. Nam, & si non præualeant contra Ecclesiam, quia Christus eam fundauit, aliquo modo tamen præualere poterant, & vires eis ad pugnandum inerant. Si autem portæ istæ essent materiales, de quibus verum esset, quod præualere non possent, verba Saluatoris superflue dicta viderentur. Nã manifestum videbatur, quod portæ quæ materiales sunt, nullatenus præualere possent. Velut si quis diceret puluerem terræ non præualiturum contra Ecclesiam. prorsus n. superflue dictum videretur. Christus tamen superflue nihil diceret; nefas n. hoc est dicere; necesse est igitur, vt portæ illæ, de quibus Christus loquebat aliquatenus contra Ecclesiã præualere possent, nisi ipse faceret, portis autem materialibus hoc impossibile est conuenire, cum nulla eis correspondeat actio quia nihil animatum sunt. Necesse est igitur hãc Christi auctoritatem non intelligi de portis inferni naturaliter sumptis: sed necesse est vti allegoria, ita vt portæ inferi aliquid

Quo sacra scriptura dicat inferni portas cũ nullas sint.

Quid per portas inferi voluerit Christus in Euãgelio.

A

ſpirituale ſit, ſ. tentationes dæmonũ, quæ ad hoc nituntur, vt totam à fundamentis ſubuertant Eccleſiã. Vocantur quoq; portæ inferorum perſecutiones terrenorũ principũ in Chriſtianos ad deletionem nominis Chriſti debachantium, compellentiumq; Chriſticolas ad infanda ſacrificia idolorũ ſub capitali ſententia. Vocantur quoq; portę inferi verſutiæ hæreticorũ contra catholicos ad veritatẽ catholicam ſubuertẽdam: hæc n. omnia inferorum portæ ſunt: quia ipſa ſunt principium perditionis æternalis in Gehennã. Hæ aũt ſimul portę inferi, aut quæuis earũ nõ præualuerunt contra Eccleſiam Chriſti. Vniuerſæ n. qm̃ dæmonũ molimenta erãt corruerũt. Ex prædictis illatum patet, hæc ſacræ ſcripturæ teſtimonia cũ conuenienter exponantur non inducere Gehennalibus ſedibus portas vllas aut ora eſſe. Inconcuſſa ergo manent quæ dicta ſunt, ſ. nulla itinera ad infernas ſedes perducentia eſſe. nullaſque portas, aut ſeras, vel patentes voragines, quæ ora appellamus. Nulla n. via animæ in æterna incendia tendunt, nullaſq; ad ingrediendum portas habent, nulliſq; indigent. Quod ſi ſtygiæ vrbi aliqua perductiua illuc via eſſet, aut porta, vel patens vorago, non erat neceſſe, vt illac animæ ſtygiis incendiis mancipandæ pergerent nec per patentes introirẽt portas. æque n. eis liberũ erat atque per facile per totam terræ groſſiciem nulla data via, aut patentibus ingredi portis, ſicut ſi via latiſſima exiſteret: atq; ampliſſimæ, & ſemper patentes portæ, ex rationibus ſupra tactis. Primo quidẽ quoniam per medium non tranſeunt: ideo via eis nulla neceſſaria, imo nec poſſibile eſt. cum via medium inter terminos dicat. Secundo quidem quoniam. & ſi daretur vllatenus animas tranſire per medium, tamen nihil eis mediantia corpora præſtabant impedimenti, cum anima indiuiſibilis ſit, & diuiſibili ſpacio tranſitura non egeat.

B

Quomodo anima à corpore egrediatur cum ſoluta fuerit corpore.

CAPVT CLXXXII.

DE anima autem in prælibatis dictum fuit quod quælibet loca tranſire nullo penitus impedimento obliſtente: an clauſa, vel aperta ſint. Et ſicut de anima dicuntur relata ad alterum, ſ. ad altera corpora, ita ſi eam ad corpus, in quo eſt conferamus, ſ. quod cum anima per mortem à corpore ſoluitur, põt egredi per partes apertas ſicut per os, & nares: aut per partes clauſulas, vt per dorſum, & latera, manus, caput, & pedes. Multumq; errare probantur, qui morientibus animas ſolutas ore ſemper exhalari dicunt, vel vt ſi ille locus tranſitus earum ſit: non enim magis egreditur ore quàm per cæteras corporis partes. Imo ſi ſtrictius propriuſque loqui velimus, anima, nec per os, nec per quaſcunque corporis partes à moriente emittitur, quamq̃ eam egredi ambiguũ non eſt. Emitti quippe animã per os, aut cæteras corporis partes eſt tranſire per medium, ſ. per os aut per groſſiciem cæterarũ particularũ corporis, ſed cum armonia corporis humani, ſecundum quã anima in corpore conſtat, perit, moritur homo, qui per hanc duarum partium vnionem conſiſtit, & mox nullo facto anima in Gehennali ſupplicio, aut ætherea ſede, vel purgatoria clementia collocata eſt, nec tranſit per corporis particulas, ſicut nec tranſit per locorum mediorum ſpacia. In hoc etiam nimis delirantes arguuntur, qui fatentur, & aſtruunt infandiſſimi Iudę animam per os emitti non debuiſſe cum periit: quia oſculatus fuerat Saluatorem noſtrum, quando eũ prodidit militibus miſſis à principibus ſacerdotum, vt tenerent eum. Ipſe enim eis ſignum dederat, dicens: Quemcunque oſculatus fuero, ipſe eſt, tenete eum. Ieſus quoque ait: Iudã oſculo tradis filium hominis? De his Matth. 26. & Marc. 14. & Luc. 22. Sed cum moriturus fuit anima indigna egredi per infandumillud os, quo noſtrum prodiderat redemptorem, nõ potuit, ſed per ruptionem viſcerum emiſſa eſt: vnde crepuit medius, & effuſa ſunt viſcera eius. ſicut patet Actu. 1. cap. Ideo hi aſſerunt Iudam medium crepuiſſe, & effuſa eſſe viſcera eius, vt anima, quæ per os egredi non poterat, per ventris egrederetur rupturam. Iſti enim in multis delirant, primo quidẽ in fundamento horum: ſupponunt enim, quod anima à corpore in omnibus morientibus ſoluenda per os emittatur, quod falſum eſt. Nam vt prælibatum eſt, nihil magis per os anima egreditur morientium, quàm per cæteras corporis partes, quia potius ſi rectius dicere maluerimus, per nullam totius corporis rupturam, aut partem anima egreditur. Errant & vlterius dicentes animam Iudæ coactam fuiſſe per viſcera effuſa prodire: quia per os aditus ei non patuit: quod abſurditatis magnæ conuincitur: nam, & ſi anima per viſcera egreſſura foret, non erat neceſſe vllam fieri rupturam, aut viſcerum effuſionem. Anima quippe indiuiſibilis eſt, nullam obtinens quantitatem, tam ampli igitur patentis hiatus ad eius emiſſionem opus non erat: quin potiùs nullius aperturę. Nam per quamlibet partem, etiamſi minima eſſet, conceſſo minimo dato egredi poſſet, cum ipſa ſit minus quolibet minimo in quantitate dato, vel qualitercunque aſſignabili. Vnde impoſſibile prorſus eſt, ideo fuiſſe effuſionem viſcerum factam, quoniam ipſi aliter aditus non pateret. Amplius autem conceſſo, quod anima per aliquam partem corporis patentem exitura foret, qua non aperta neceſſe eſſet alicubi fieri rupturam, non infertur, ideo neceſſariam fuiſſe viſcerũ effuſionem, quia per os aditus non patebat. Multa quippe patentia præter os in corpore humano ſunt. poterat nempe ei per aures aditus eſſe, identidem quoque per nares, per oculos etiam cum lachrymę, quæ corpora ſunt, per oculorum funduntur qualdam aperturas. Poterat quoque per quemlibet inferiorum hiatum libere emitti. Amplius quoque, & ſi cuncta memorata deficerent, poſſet & per poroſas corporis partes egredi: per hos enim humores, qui corpora ſunt egrediuntur. Patet igitur Iudam non erepuiſſe medium, nec ideo effuſa eſſe viſcera eius, quia anima, quæ per os emittenda erat. per viſcerum effuſionem exiuit. ſicut iſti ad pauca aduertentes confingunt. Sed ruptura, & effuſio hæc viſcerum in pœnam Iudæ data eſt atq; in æternam ignominiam, vt ſicut infandus ille, atq; virorum peſſimus contra fas noſtrum prodiderat redemptorem, eiuſque præter hoc ſingularem dominum: ita ignominoſæ mortis perpetua macula notaretur.

C

Arguitur quo rundã opinio de anima Iudæ.

Quomodo animabus ad empyream ſedem perduci conueniat fœlicitandis.

CAPVT CLXXXIII.

NVnc autem cum in prælibatis expoſitum ſit, nullam eſſe determinatam animabus viam, qua ad inferorum ſedes properandum ſit, nullaſque miſerabiles huius, & dolentis vrbis portas, aut aditus, de ætherei ſedibus dicendum erit, qualiter animabus illuc perduci conueniat fœlicitandis. De purgatorio autem loco, & puerorum lymbo atque ſinu Abraham inquiri ſpecialiter non oportet: idem quippe animabus modus perueniendi illuc conſtat, ſicut de ſtygia ſede dictum eſt, cum iſti quatuor gehennales receſſus coniuncti ſint, vt præpoſitum eſt. De ſede igitur empyrea dicendum eſt nullam eſſe in cœlo portam, qua animabus ad fœlicitatem Paradiſi introitus ſit: nullam quoque eſſe illuc perducentem viam, quæ per aeream regionem extentam à terræ circulo, ſphæram quoq; igneam tendatur per globum cœleſtiũ corporum. ſ. orbis lunaris Mercurialis atque Veneris, cæterorũque planetarum, ipſiuſque ſtellati orbis atque chryſtallini quouſque ad empyreã ſedem peruentum ſit. Non eſt enim vlla ruptio aut hiatus, vel porta in his cœleſtibus corporibus facta, qua animabus in cœlum diffinitis tranſitus ſit, ſicut animalibus vias & introitus aſſignamus. Huius autem duæ inductiuæ rationes ſunt, quæ in ſuperioribus ponebantur. Primo quoniam anima quocunque erit media ſpacia locorum non tranſit, ſed mox vt à corpore exierit in gehẽnali ſede, aut empyreis manſionibus eſt, aut ſi nihil inter corpora, à quibus animæ egrediuntur, & loca ipſa, ad quæ pergendum eſt, diſtet. Non igitur feneſtræ vllæ aut hiatus in mediis corporibus facti ſunt, aut qualitercũque fieri expediret, cum animæ hæc loca non ſubintrent: cum per locum non tranſeant: portæ tamen ad ingrediendum, via aũt ad gradiẽdũ neceſſarię eſſent: nihil ergo horum eſt. Secunda autem ad hæc inductiua ratio eſt: anima nempe indiuiſibile eſt nullam obtinens quantitatem, loco ergo corporeo non indiget ad tranſeundũ, vel ſubintrandum, ſed ſi trãſitus ei vllus foret, per indiuiſibilia futurus erat: porta igitur nulla facta eſt. Aliquis tamen nitetur in prædicta dicens aliquam eſſe animabus ad Paradiſi ſedes portam factam, & conſimiliter viam, qua eatur. Nam ſæpe in ſacra ſcriptura, vel locutionibus ſanctorum doctorum de Paradiſi porta recolit: velut cum dicitur ante Chriſti paſſionem

D

E

F

fuiſſe

fuisse Paradisi clausam portam. Huic respondendum est, hoc dici secundum allegoriam, in sensu autem literali nequaquã posse accipi: nam cum dicimus ante redemptoris passionem vitæ æternæ portam esse clausam, est sensus, quod ante mortẽ prædictam nemini ad sedes empyreas patebat accessus: sicut in domibus est, quando seris conclusæ sunt. Sic quoque beata Dei genetrix porta cæli aut Paradisi dicitur: sicut in quodã hymno suo habetur, quia ipsa nobis illuc eundi origo quædã fuit, cum peperit Saluatorem.

Quis modus est euntium hominum in vitam æternam, aut in gehennæ incendia, cum consummata vniuersali resurrectione hæc perierint loca

CAPVT CLXXXVI.

QVÆ autem in prioribus de transitu animarum locandarum apud æthereas sedes aut in gehennalibus recessibus mancipandarum dicta sunt. animab. quæ corpore solutæ illuc tendunt, congruenter adaptari possunt. Sed inquiret quispiam: quis modus est euntium hominum in vitam æternam, aut in gehennæ incendia, cum consummata vniuersali resurrectione hæc perierint loca? In quo satis constat non esse penitus eandem respondendi sententiam, quæ in animab. corpore solutis. Nam de animab. quia simplices spiritus sunt, dici nequit pauliſper à terra in empyreã sedẽ vel ad vrbẽ stygiam peruenturas moueri. Nam medium locorum spacium non pertranseunt, sed mox vt in terra fuerint in æthereis mãsionib. aut in stygio carcere sunt. De corporib. aũt in resurrectione nemo põt idẽ dicere: nam & si animab. separatis prorsus nullus motus conueniat, corporib. tamẽ proprie dictus motus inest. Animab. etiam per medium transitus impossibilis est, corporib. autem satis congruit. Nihil ergo prohibet vt facta resurrectione generali sanctorum, corpora paulatim in cælum conscẽderent transeuntes aeream paulatim regionẽ, igneamq;, atque cælestium corporum globos, quousque ad empyream sedem peruenerint. In his tamen dicendum, q; & si prædicta fieri satis possint, aliter tamen res constabit sc. vt cum corpora in generali resurrectione in aerea fuerint regione, nulla eius parte paulatim pertransita aut ignea euolata regione, nullamq; totius cælestis magnitudinis transeũdo amplitudinem, in empyreis erunt mansionib. sicut de animab. dictum atque inductum constat. Iste quoq; fuit ascensionis modus Saluatoris in cælum, vt in prælibatis expositum est. Vterque autem prædictorum duorum modorum cum corporibus nostris in cælum post resurrectionem ascensuris possibilis esset. Secundus tamen qui dictus est, tenebitur, cuius ratio est, quia corpora nostra in cælum ascendere quomodocunque eis illuc iter pateat, sine miraculo fieri nequit. Tunc ergo Deo faciente ascensum nostrum, cum sit superfluũ per totum medium paulatim fieri progressum, & Deo æque facile sit corpora nostra illuc simul perducere, vel per successionem, dicendum quod ea nullis interpositis mediis perducat.

Diuersa mortis ratio in animab. & corporibus habeatur.

Responsio dubietatis præcedenti capitulo tactæ.

CAPVT CLXXXV.

RESPONDERI ergo ad prædicta debet nullas portas in cælestibus orbibus, quibus ingressus pateat hominibus ad æthereas mansiones esse, nec eis vllas fenestras patere, quibus post resurrectionem illuc peruenire debeant: sicut nec animabus corpore solutis illuc peruenturis ista assignabãtur. Nam velut animæ ad ista pergentes receptacula media locorum spacia non pertranseunt, sed vt corporib. solutæ sunt, in suis mox receptaculis sunt: ita & corporib. nostris illuc ascensuris eueniet, vt loca media nõ pertrãseat, sed cũ in terra fuerint, nullo pertransito cõfestim sint in ætherea regione. Nullis ergo portis aut viis illuc perducentib. in resurrectione opus erit. Etsi iam ab antiquo existerent prorsus essent inutiles cum itinerib. non procederent, nec portis factis subintrarẽt, cum per medium transitum nullum agant. Amplius aũt, & in ætherea regione portę huiusmod esse nequibãt; qm cęlũ diuisionẽ nullã aut ruptionẽ, vel patentẽ habet hiatum. Vacuitatem quippe cõfiteri necesse erat, si portã quandã per totã cęli magnitudinẽ à principio lunaris orbis in cõtactu sphæræ ignææ vsq; ad empyreas mãsiones ponem⁹ per oĩm interme-

diorũ orbiũ amplitudinẽ. Nec poterat quis respondere hanc consequentem ex prædictis vacuitatem aerea repleri substãtia. Hoc quippe in regione terræ, & aquæ cõfitemur, ne quid vacuitatis & discontinuitatis in orbe consequatur, in cælesti tamen substantia hoc fieri nequit: quoniam nihil alienæ naturæ sibi patitur cõmisceri, cum non sit de natura elementali corruptibili atque generabili. Amplius autem si aliquam à principio inferioris superficiei orbis lunæ per totam mediã cælorum magnitudinem vsque ad empyrea loca fenestram patentem concesserimus, nihil prodesset ad id, quod intendebatur. Nam hæc loca fenestrarum in diuersis orbibus non semper simul essent quasdam ad quasdam partes mundi, alias vero ad alteram esse contingeret, quod ideo fieret, quia corpora cælestia non æquali velocitate mouentur, sed quædam tardius, alia autem velocius. Ideo etiamsi aliquando simul sint, necesse est post paucum seiungi; velut si nunc omnes planetæ in coniunctione essent, nõ permaneret eis ista cõiunctio, sed post paulum seiuncti forent quibusdam velocius aliis vero tardius motis, nec ad alteram omnimodam redibunt coniunctionẽ vsque ad satis magni temporis lapsum. De fenestris autem, quæ per partes diuersorũ cælorum factæ essent, idem sequi necesse erat, vt cum semel eorum coniunctio tolleretur, vsque ad satis magna tempora & alia eis non esset coniunctio, & coniunctis modica maneret simultas. non ergo prodessent huiusmodi fenestræ in cælo factæ hominibus post resurrectionem ingressuris, cũ simul rarissimæ essent. Et cum simultas fieret, nõ tantum maneret, vt quis ab inferiori vsque ad superiorem partem sufficeret transmeare. Nam etsi corpora ingressura duorum aut trium cælestiũ corporum patentes fenestras simul reperirent, alias autem inde per motum seiunctas, cum per illas cælorum magnitudines conscendissent, vlterius ascendere non poterant; sed necesse erat in parte illa ad subingrediendum cælestium orbium fieri scissionem. Nullatenus ergo positio ista de fenestris cęlorum stare potest: multa namque inconuenientia ex eis sequũtur. Potissime quoniam nemo nos compellit ad has fenestras in cælo ponẽdas; quoniam corpora sanctorum in resurrectione ad cælum ascensura non transibunt locorum media spacia, sed mox vt in aerea fuerint regione expleto vniuersali iudicio in æthereis erunt mãsionibus nullo pertransito locorum interuallo. Diuisiones ergo aut fenestras nullas patere necesse est, nec expedit, cũ hæc fiant vt per eas transeatur. Amplius aũt dato q; corpora sanctorũ post resurrectionem ad empyreos ascensura incolatus pauliſper in successionem mouẽda essent, ita vt per omnes partes medii mouerentur, scilicet aeream atque igneam regionem, & totum globũ cælestis magnitudinis vsque ad Paradisi gloriosam ciuitatem, adhuc necesse non erat has patentes in cęlo esse portas. Corpora namque humana per ipsam substantiam, & magnitudinem cælestium corporum transirent nulla data diuisione aut vacuitate, sed miraculosus esset iste trãsitus facta penetratione dimensionum in corporibus, sicut Christo resurgente factũ est cum ianuis clausis introiuit ad discipulos, vt patet Ioan. 20. & Luc. 24. ca. Modus autem transitus iste fuit, vt corpus Christi non cohiberet quantitatem suam ad indiuisibile. vt per indiuisibile pateret introitus, sed in tanta latitudine, & lõgitudine, in quanta manet et, per portas clausas subintraret. Et cum transiit non disiunxit partes ianuarum, quasdam implens ad locum vnum, alias vero ad alterum, vt sic ei pateret introitus per mediam diuisionem; sed ibi erant partes corporis sui, vbi erant partes portatum. Nec tamen partes corporis Saluatoris impediebant partes portarum easdem quodammodo cohibentes nec partes ianuarum excludebant partes corporis. Iste idem modus extitit cum de monumento redemptor noster exiuit lapide suppositio. Idem quoque cum natus est de benedictæ virginis vtero editus in lucem, nulla integritatis facta ruptura; sicut in 1. Paradoxo amplius positũ est. Ita quoque in ascẽsu ad empyrea loca concesso transitu per medium corpora nostra transirẽt per substantiã corporum cælestium nihil diuidendo aut condensando: sicut in aere medio ad motum causandum facimus; sed quanta sunt corpora nostra in latitudine, & longitudine; tantum de cælesti magnitudine occuparent, qua eis transitus esset: nec tamen in parte illa scissionem vllam fieri necesse erat, sed vbi magnitudo quoq; aut sex cubitorũde corpore humano esset, magnitudo totidẽ

Fenestræ non sunt in corporibus cælestibus.

cubitorum cælestis substantiæ, ita vt vnum corpus non excluderet aut impediret alterum, velut si ibi esset solum corpus humanum, aut solum corpus cæleste. & duo corpora in eodem loco adæquato consisterent. Hæc autem naturæ viribus effici nequeunt, sed miraculo opus est. Ex prædictis ergo patet, quis sit modus ascensionis corporum humanorum ad empyreos incolatus post vniuersalem resurrectionem, nulla ad hoc data via, aut fenestris in cælo patentibus.

Obiectio, quod in cælo sint fenestræ patentes.

CAPVT CLXXXVI.

ALIQVIS autem fortassis obiiciet in cælo viam, aut fenestras esse patentes, quibus ad fælicem Dei peruenia-
tur ciuitatem. Sic enim ait Ouidius Metamorphoseos libr. 1. ponens galaxiam, id est, circulum lacteum esse viam perueniendi in domum Dei, cum ait.

Est via sublimis cœlo manifesta sereno
Lactea nomen habet, candore nobilis ipso,
Hac iter est superis ad summi tecta tonantis.

Huic respondendum est hanc albam viam ab Ouidio positam non esse viam, qua ad aliquem pergatur locum, sicut in terra itinera ponimus. Sed vocatur hæc via quidam circulus albus, siue lacteus in octauo cælo stellato, quem astrologi Græco vtentes vocabulo galaxiam appellauerunt. qui in Latinum albus, vel lacteus dicitur. Vulgares hunc circulum viã sancti Iacobi vocant. Hunc enim circulum Ouidius viam appellauit, quoniam pars quædam cæli longa, & angusta candore à cæteris coniunctis disiuncta est ad modum viarum quæ sunt in terra. Cum autem Ouidius dicit.

Hac iter est superis ad summi tecta tonantis.

Poetica fictio est. Hoc tamen posuit, quia introducere volebat, quomodo omnes dii in vnum collecti sunt inituri consilium cum Ioue, quomodo mundus à se delendus esset propter peccatum Licaonis, & alia, quæ tunc temporis inoleuisse asseuerat. ad hoc fecit viam quandam, qua Deos ad atria magni Iouis aduentasse dicit, hæc aũt galaxias est, id est, circulus ille albus. Similis autem modus quantum ad cælestes mansiones, & vias ponitur à Marcia non fælice Capella primo libro de nuptiis Mercurii & Physiologiæ prosa penul.

Amplius quisquam sacræ scripturæ testimonio inducere conabitur, in cælo esse fenestras, quæ interdum aperiantur, interdum vero clausæ sint. Sic patet Genes. 7. cum de diluuio agitur, scilicet. Rupti sunt omnes fontes abyssi magnæ, & cataractæ cæli apertæ sunt; aliquam ergo in cælo aperturam esse necesse est, vt per eam poterint fieri introitus. Huic respondendum est, ex hoc nihil conuinci: quoniam cælum nõ accipitur ibi pro cælestibus corporibus, sed pro aerea regione. Iuxta illud Psalm. 8. Volucres cæli, & pisces maris. Vbi cælum aerem appellauit; de eo quippe pluuiæ fluunt, non autem de cælestibus orbibus, quoniã ibi nullæ sunt: de quo magis super eundem locum Geneseos late diximus.

Quomodo damnatorum corpora post diem iudicii inferas sedes petent.

CAPVT CLXXXVII.

CVM de modo quo corpora post resurrectionem in æthereas regiones ascendent dictum sit, consequens inquirere erit, quomodo miseris resurgentibus ad stygiam vrbem properandum sit an itinere quodam pergant; & si eis ingressuris portæ quædam patebunt? De modo autem, quo nunc ad inferas pergitur sedes nemini ambiguum fuerit; quoniam animæ solutæ corporibus illuc tẽdunt, quibus iter aut porta non competunt, vt ex prioribus inductum patet, post resurrectionem autem reunitis corpore, & anima homo corporeus manens naturaliter itinere quo pergat, & porta qua ei in loca clausa aditus pateat indiget.

Ad hoc autem quisquam respondebit; nec via nec porta ituris ad stygias sedes post resurrectionem opus esse: nam velut corporibus sanctorum in ascensu ad empyrea loca iter nullum atque porta nequaquam patebit; ita cum corpora damnatorum in Gehennæ incendia descensura fuerint, Deus miraculose ea per solidas partes terræ clausæ transire faciet: aut faciet, quod mox, vt ineo loco iudicii consteterint, expleto examine illo horrendo damnatorum corpora intra gehennalia, nullo medio pertransito sint, quo pacto nec porta inferorum, nec illuc perductiua via proficiet.

Ad hoc autem obiiciendum cuiquam videbitur stare nõ posse: nam licet Deus pro bonis miracula faciat, eos supernaturaliter in cælum eleuando, pro iniquis tamen nequaquam facit: quoniam id non merentur, nec Deus hoc male gaudium largietur, vt pro eis suæ magnitudinis demonstret potentiam. Dicendum ad hoc conueniens & rationi satis consentaneum esse, quod Deus malorum corpora terræ soliditatis nulla facta ruptione, aut patenti voragine transire faciat, aut ea nullo medio pertransito subito peracto iudicio esse faciat in gehenna. Cum vero dicitur Deum nulla propter iniquos miracula facere; respondendum est verum esse si miraculum ad gaudium aut exultationem vel quoduis bonum proficiat damnatorum. Si tamen miracula in ampliorem iniquorum punitionem aut miseriam tendant, inconueniens nullum est propter iniquos quædam fieri miracula. Nec enim inficiari possumus miracula fieri pro damnatis: duo enim saltem pro ipsis fieri confiteri compellimur. Primum quippe est, quoniam naturaliter ignis aut aqua, & cæterarum pænalitatum corporalium genera, quæ in inferno sunt, in animas damnatorum agere nequeunt, cum spiritus sint, corporibus autem super corpora solum facilitas est, ibi tamen grauissima pænalitas in his infligitur. Secundum miraculum super damnatos est: quia naturaliter nullum corpus animalis diu in igne inconsumptum manere potest, Deus tamen efficit, vt corpora damnatorum in æternum Gehennæ ignibus mancipata sint, nec tamen vllatenus consummantur; ignis tamen Gehennæ viuacior atque voracior quam ignis iste noster est: ideo necesse est confiteri quædam pro damnatis miracula fieri, hæc tamen non cedunt in gaudium, aut exultationem, vel bonum vllum damnatorum, sed ad eorum vberiorẽ miseriam. Tertium miraculum adiungi potest, quod eos resurgere faciet cum iustis, resurrectio tamen miraculorum opus est. Quod ergo pro damnatis hoc efficiat vt simul in inferna sede puniantur nullo pertransito medio, aut quod per omnia terræ media transeuntes. nec perducente via egeant, nec patenti voragine, inconueniens nullum est sed hæc miracula in eorum malum cedunt. Ex dictis patet, quis modus sit animabus solutis à corpore tẽdendi in æthereas mansiones aut stygiam vrbem, & quis corporibus animabus resumptis post generalem resurrectionem tendendi in eadem habitacula.

Quis modus sit animabus consistendi in cælo ac tartareis locis.

CAPVT CLXXXVIII.

PRIORIBVS autem Hydræ recisis capitibus, nunc alterum amputandum manet, scilicet quis modus sit animabus consistendi in cælesti empyreo receptaculo, aut apud tartarea loca.

Huic respõsuri præmittamus apud inferos quatuor esse receptacula, scilicet damnatorum sedes, & puerorum lymbum, purgatorios recessus, atque sinum Abrahæ, vt in prælibatis distincta sunt. Duo autem horum locorum sunt animarum solutarum à corporibus receptacula, alia vero animarum à corporibus vnitatum loca contentiua sunt: etsi semper non contineant; purgatoria enim sedes, & lymbus sanctorũ, quem sinum Abrahæ appellamus animabus solutis à corporibus destinata sunt; numquam enim in eisdem corpora vlla extitere. Sinus quippe Abrahæ quondam animas sanctorum continuit, scilicet vsque ad Christum passum, postea vero nulla ibi fuit nec in æternum erit, omnes enim secum Christus tulit. In purgatorio quoque igne animarum solutarum corporibus locus est, sed vsque ad diem iudicii hic manebit incolatus, postea vero nulli ibi manendum erit; quoniam tunc omnium expletis pænalitatibus in sedes æthereas cum Christo & cæteris sanctis ascendentibus euolabunt: ab animabus tamen corporibus semel solutis vsque ad resurrectionem generalem corpora nõ resumuntur: apparet ergo in his duob. receptaculis nulla corpora animab. vnita esse, cũ post diẽ iudicii in eis permanendum nequaquam sit. In aliis autẽ duob. animarum receptaculis corpora quoque erunt scilicet apud tartareas damnatorũ sedes, & in lymbo puerorũ. Nam

omnes

omnes animæ, quę semel hæc subintrauerint loca, post diem iudicii, & in æternum ibi manebunt. De sedibus autem purgatoriis, & sinu Abrahæ dicendum est, quod quantum ad conditionē animarum in eisdem locis receptarum, non erat necesse habere magnitudinem, aut extensam capacitatem; animæ quippe cum quantitatem nullam habeant, omnes quotquot sunt, etiamsi infinitæ forent in puncto, qui indiuisibile est capi possent. Dicendum tamen purgatorij locum, & sinum Abrahæ aliquam magnitudinem obtinere capacitatis, quam quam animæ ibi manentes horum nihil exigebāt quod duabus rationibus conuincitur. Prima quidem quoniam sancti doctores totam inferorum capacitatem in quatuor receptacula vel sinus distinxerunt; infernus tamen qui diuiditur est locus: has igitur quatuor partes diuisionis necesse est obtinere magnitudinem. Corporale enim in incorporalia diuidi nequit: indiuisibile enim non diuiditur in indiuisibilia: sed in semper vlterius diuisibilia, cum ex indiuisibilibus non componatur diuisibile. Sic est Arist. sentent. 6. Phy sicorum in principio. Secunda ad hoc ratio est quoniam vt sanctis doctoribus communis sententia est, in purgatorio est ignis. Apostolus idem ponit, 1. Corinth. 3. capit. cum dicitur: Opus vniuscuiusque quale fuerit, ignis probabit, ignis autē corpus est, cum sit elementum, quantitatem ergo occupabit, consequenter autem loco indigebit. De his autem locis sciri nequit quis horum maior sit, aut quantum quilibet teneat magnitudinis: nulla enim ratio in his dari potest, vt ad inducendum aut concludendum sufficiens sit: nunc ergo incognita manent.

De puerorum lymbo ac damnatorum receptaculo.

CAPVT CLXXXIX.

DE reliquis duobus gehennalibus receptaculis, scilicet de lymbo puerorum, & stygia vrbe, aut receptaculo damnatorum dicendum est, quod loca sint animascum corporibus continentia, non quidem ante iudicium sed post. De his ergo manifestius est, quod corporea sint extēsionem quandam continentia, cum ibi multa corpora recipi debeāt. In lymbo quippe paruulorum multa corpora erunt: nam de Gētilibus, Iudæis quoque atque Christianis plurimi paruuli defecerunt originali infecti macula; omnibus tamen, qui in originali dūtaxat macula defecerunt ad paruulorum lymbū eundum est: nullum eis alterum receptaculum distinctum est: omnes enim hi in die iudicii resurgēt cum cæteris in corporibus reunitis in lymbo in æternum permansuri. In gehennalibus autem incendiis damnatorum numerosa populorū multiplicium erit turba, & quidem tanti numeri, vt numerū vincere iure crederetur, atque prorsus infinita esse: infinita enim admodum gens est, quæ tartareis ignibus mergitur. Omnes quippe qui Christi fidem non confitentur, æternis suppliciis mancipantur. De eis etiam, qui Christicolæ sunt, omnes qui extra charitatem decesserint: æternaliter damnari necesse est. Iuxta quod speculandū occurrit, cum hi tam magnæ multitudinis sint, an infernus tantæ capacitatis locus sit, vt cuicunque locus assignari sufficiat, in quo distincte à cęteris locari, & susciperę pænas valeat, aut quomodo sunt. Aliquis autem dicet non esse apud inferos tantam locorum capacitatem, vt cuique assignari locus valeat à cęteris distinctus quia cum turba illa quasi numerū excedat requirebatur admiranda capacitas atque locorum extensio, quam forte difficillimum foret assignari in corde terræ. Sed dicet: infernam sedem magnam quidem capacitatē fore nec tamen tantam, vt ad distinguendum cuilibet locum sufficeret distinctum à cæteris, sed quod hi sint in solidis locis terrę per dimensionū penetrationem, scilicet, quod sint intra ipsam terræ substantiam nulla diuisione partium causata in terræ partib. sed sicut dicebatur Deum miraculose efficere, vt damnatorum corpora per terræ viscera clausa transirent nulla prorsus ruptione, aut voragine facta: ita efficere conformiter poterat vt damnatorum corpora intra terræ soliditatem manerent nulla facta terrę scissione, nec partium elongatione, aut condensatione. Sic quoque clausi omnia pænalitatum genera recipere poterant, quæ alias recepturi essent.

Aliquis autem fortassis niteturinducere tātam esse stygiæ sedis lautitudinem, vt omnes illuc euntes distinctis atque aliqualiter distantibus locis manere queant, sua quisque suppli cia recepturus. Nec solum qui recipiendi interius sunt, sed & si omnis hominum multitudo ibi mansura foret. Sic notat Ouidius Metamorphoseos lib. 4. describens dispositionem domus inferni cum ait.

Mille capax aditus, & apertas vndique portas.
Vrbs habet. Id est,

Quod vrbs infernalis est valde magnæ capacitatis, habens multos recessus, & introitus, & portas ad recipiendum semper patentes. Huic respondendum, quod nullum inferendo præiudicium veritati, si quam continet, dictum istud Ouidianum nullam facit probationem. Ouid. nempe poetice loquitur, vt vulgatibus gentilibus sententia erat, & sicut Poetæ eis suadebant, ad hoc nullum aut rationis, aut authētici dicti inducit fulcimentum.

Quanquam tamen Poetarum in hac parte minimus auctoritatis locus est, cum sola vulgi dicta, & credita recitant. Videtur tamen Ouidianum dictum aliquantum continere veritatem, scilicet quod locus infernæ sedis magnam continet latitudinem, in qua manere possint omnes quotquot illuc descenderint. Est autem locus iste quædam vacuitas in corde terræ, in qua ignis est, omniaque cruciatuum genera, quæ apud tartara memorantur. Hoc autem dicendum rationabiliter valde videtur: quoniam vel omnes, qui apud tartareas sedes manent in corde terræ, sunt in aliqua vacuitate: vel nemo eorum hoc habet: sed omnes intra terrę spissitudinem secūdum dimensionum penetrationes sunt, ita vt nulla scissio aut vacuitatis spacium in corde terræ sit: quia ibi dānati manent, ac si eorum ibi nemo maneret, sed totum clausum aut solidum sit, velut paries aut lapis. Hoc patet, quia non apparet, nec dari potest vlla ratio, quare quibusdam consistentib. intra terræ spissitudinem alii in vacuitate maneant. Quidam tamen sunt intra concauitatem terræ: in qua ignis, & alia genera pænalitatum sunt. Omnes igitur intra quandam amplissimam erunt concauitatem in corde terræ, in qua valde multi capi possent. Quod autem quidam in concauitate quadam in corde terræ in ipsa inferna sede maneant, apparet; quoniā sancti doctores infernum locum quendam esse ponunt. Si tamen in inferno nulla talis concauitas foret, in qua damnatorum corpora manerent, sed essent in visceribus terræ solidæ nullam habentis scissionem secundum ea, quæ prædicta sunt, infernus locus non esset: nam locus est superficies corporis continentis. & sic concaua est ad aliquid continēdum: ibi tamen non esset aliqua superficies contentiua, cum vacuitas non sit, in qua quicquam contineri posset, sed ipsum corpus solidum, & indiuisum est. Dicendum igitur est, infernum esse concauitatem magnā in corde terræ in qua recipi queant corpora omnium damnandorum distincte atque diuersimo de cruciandi iuxta exigentiam meritorum. Hoc autem nullius videtur inductiuum inconuenientis: nam cum sphæra terræ magnæ sit quantitatis, quanquam intra ipsam magna stygiæ sedis vacuitas sit, nullum inconueniens est: nec ex hoc deficiet collabentibus superioribus partibus intra magnas illas concauitates stygiæ sedis, & aliorum locorum pœnalium. Tanta quippe est terrę firmitas, vt collabi nequeat. Potissime quia Deus, qui est agens ab intentione, ad aliquem destinatū finem voluit hæc sic manere: vt nequam malorum suorum pœnas luant. Nec ex hoc sequitur aliquod vacuum in vniuerso: nam illa magna concauitas inferorum receptaculorum igne, aut aere plena est, vel partim ex vtroque: non erit igitur vacuitas.

Quomodo beati in cœlo empyreo maneant.

CAPVT CXC.

ENVCLEATIS autem quibusdam sententiis de modo manendi damnatorum apud inferam vrbem, ad eos, qui in empyrea sede manebunt, calamus vertendus est qualiter scilicet ipsi in suo empyreo maneant receptaculo. In quo suppo nendum est, Paradisum esse quoddam receptaculum in quo animæ à corpore solutæ ante resurrectionem ipsorum beatorum manent, cum vero resurrexerint resumptis corporib. ibi totus homo manebit beatus effectus. Hunc autem locū id nullo nouem orbium motorum ponimus, sed in decimo orbe, qui extremus est atque æterna quiete manens, quem

empyreum

A
B
C
D
E
F

Nunquid infernus tantæ capacitatis sit vt cuicunque locus assignari sufficiat

Locus inferni qualis sit.

empyreum appellamus. Nemo autem arbitretur Paradisum locum esse magnum vacuitatis, & capacitatis cuiusdam, in quo fælicibus manendum sit. Nulla quippe in orbe vacuitas dari potest. Nec quidem opinari fas est esse aliquod speciale receptaculum animarum, & corporum beatorum omni corpore solido carens: aere tamen repletum, ne qua concedatur vacuitas sicut in nostris habitaculis fit. Ibi quippe nullum corpus solidum replens est, sed aer duntaxat, qui cum corpus raræ substantiæ sit nullum intrare, aut manere volentibus præbet impedimentum, ac si nullum ibi ens foret: nam hoc magnæ absurditatis, & concessu indignum erat, vt inter corpora cælesta alienæ naturæ corpus quodcunque maneret. Potissimum quia cum empyreus locus ab elementali regione distantissimus sit, in qua actio, & passio corruptio, & generatio, & contrarietas est, secundum quam causatur elementalis natura, & permanet. Non maneret autem in sua perfectione aer detentus in empyrea sede, atque ibidem violente teneretur, aut contra naturalem inclinationem: violentum tamen nullum perpetuum est, iuxta omnium naturalium positionem. Nec quis etiam diffinire valebit Paradisi locum supra dorsum empyrei cæli esse, scilicet super connexam superficiem empyrei orbis. Nam super empyreum nihil est, nec plenum nec vacuum, quoniam ipsum est vltimum corporum, & rerum totius vniuersitatis. Quãquam quidam deficientes scrutinio cum ad aliquid magnum eleuari velint, existimant super empyreum cælum quasdam esse magnas vacuitates, sed hoc nihil est. Hi tamen hoc phantasiantur, vel quia vt credo capitis vertiginẽ patiuntur, vel quia magnas in capite vacuitates habent, & de vacuis speculari inducuntur; nec hi comprehẽdere valent, quomodo corpus empyreum rerum terminus sit, & vltra eum nullum ens. Dicendum igitur Paradisum locum esse large dictum intra spissitudinem empyrei orbis, nec est aliquis locus prosus vacuꝰ, nec etiam aere plenus, sed ipsum cæleste corpus, intra cuius spissitudinem animæ beatorum sunt, quas nos in Paradiso esse dicimus.

Responsio ad dubium motum præcedenti capitulo.

CAPVT CXCI.

IVXTA ea, quæ de Paradiso cæpta sunt, dicendum est, ante diem iudicii in sedibus Paradisi animas duntaxat beatorum, & angelicos spiritus esse, corpora autem aut homines in vnitis animabus substantiæ corporali nequaquam sunt. Et quia animæ quantitatem nullam magnitudinis habent, non oportet, vt eis locus assignetur, in quo esse debeant: omnes quippe in indiuisibilitate puncti capientur. Ideo siue posuerimus in corporibus supra cælestibus: scilicet in empyreo vacuitatem quandam esse in qua mansio animarum esse possit, siue omnia solida nulla data vacuitate asseramus, nihil differret quantum ad animas. nam vtroque dato æque bene se habent. De statu tamen post resurrectionem, cuiquam insurget ambiguitas, cum beatis coniunctis animabus & corporibus in illa fælicitate permanendum sit, corpora autem locum ad manendum exigunt in empyreo tamen locus nullus esse videtur. Huic respondendum est, quod post generalem corporum resurrectionem beati in corporibus resumptis manebunt in empyrea sede, nec erunt in aliquo loco vacuo cælesti substantia, id est, in quo non sit pars cælestis corporis, sed intra magnitudinem atque substantiam cælestis orbis manebũt, velut si quis hominum intra vnum lapidem, aut parietem esset nulla præexistente aut nouiter facta ruptura vel concauitate in lapide illo aut pariete. Hoc autem erit ex dotibus, vel priuilegiis corporum glorioſorum, quib. facilis erit transitus per lapides, ligna, aut parietes, & quaslibet res solidas nulla facta diuisione aut fractione in ipsis solidis corporibus, sed ex penetratione dimensionum. Sicut corpus Saluatoris nostri transiuit ad discipulos post resurrectionem suam ianuis clausis, sic patet Io. 20. ca. & Luc. 24. Ita autem erit corporibus beatorum manentibus in fælicitate Paradisi consistere intra spissitudinem corporis empyrei: velut si in aliquo manerent habitaculo, in quo nulla alia repletio est, nisi aeris, quæ non est impeditiua eorporum solidorum. Illa autem pars magnitudinis empyrei orbis, qua à se inuicẽ beatorum corpora distinguentur: cum prorsus coniuncta nõ sunt, nihil obstabit, quin vnus beatorum ad quemlibet aliorum valeat accedere sedibus gradiens: velut si super terræ soliditatem moueretur, aer vndique claudit, sed ambulanti, quominus ad desideratum perueniat terminũ, nihil obstat: quanquam iste corporalis ibi progressus necessarius aut expediens non erit vllatenus. Amplius autem substãtia illa cælestis orbis duob. beatis interiecta alterutris mutuam visionẽ non excludet, nec impediet: sicut aer medius non impedit, quin vnus homo alterũ videat: sed potius iuuat. Et sicut species visibiles, quibus fit visio, transeunt atque multiplicantur per aerem medium quousque ad oculos intuentium peruenerint. ita per illam corpoream cælestem substantiam multiplicabuntur, atque deferentur. Nam corpus illud & cætera cælestia diaphana sunt sicut corpus aereum. Et adhuc conueniẽtius dispositũ est ad specierum multiplicationem, & progressionem per medium empyreum corpus, quam aereum: quia lucidius est atque tam raræ substantiæ sicut aerea materia, si raritatem in cælestibus appellare fas est; nullam quoq; tenebrositatẽ habet, nec vllatenus visum impedit. Hoc autẽ satis exemplariter manifestatur: quoniam nos videmus astra fixa, quæ in octauo cælo sunt. Inter hæc aũt & nos interiecta sunt corpora septẽ cælestium orbium planetarum, qui quantitatem nobis quasi inæstimabilem continent, per totam tamen ipsam species visibiles transeũt vsque ad nos peruenientes, alioquin stellas nobis videre impossibile erat, cum nulla visio sine visibilibus fiat specieb. nec tamen species istę interiectis mediis corporibus, quin ad nos deferri valeant, impedientur. Generaliter autem quidquid hic homines facere in aere possunt, in corporibus cælestibus facere poterunt, nullo eorum impediente fælicitatem. Hoc aũt eis in æternum manebit in possessione gaudiorũ, quæ nemo nouit, nisi qui degustat; vnde nemo viuentium eavidit, aut audiuit, sicut habetur Isa. c. 64. scilicet. A sæculo non audierunt, & auribus non perceperunt, oculus non vidit Deus absque te, quæ præparasti diligentibus te. idem ponit Apostolus prima ad Cor. ca. 2. Hæc autẽ de purgatoriis locis, atque tartareis sedibus, & Paradisi receptaculo, in quibus tam lõgus nobis tractus est sermo dicta sunt, vt monstretur status animarum post mortem in locis illis, ad quæ transituræ sunt, & ascẽsum, vel volatum earum ad eadem receptacula, sicut Dominus Iesus à mortuis volauit in æthera, in quo mansio eius in æternum est.

Nunquid filii Dei descensus ad carnem sumendam volatus dici possit.

CAPVT CXCII.

EX SVPERIORIBVS autem expositum patet. Aquilam istam, de qua sermo agebatur Christum fuisse, qui ad cęlum volauit post resurrectionem suam. Vocatur autem ascẽsus iste volatus; quia contra conditionem naturalis ponderis corporum humanorum ascendebat in ęthera; hoc autem diuina agente virtute, vel ex cõditione dotis corporis iam glorificati. Nunc vero iuxta eadem quis inquiret: cum Christus filius Dei verbum æternum de cælis incarnandus in virginis aluo descendit, & post resurrectionem suam ascendit in astra qui ascensus volatus dictus est: an descensus ad carnem sumendam volatus dici queat. Cui aliquis respondebit dicens, hunc descensum volatum esse: nam volatus in Saluatore assumitur secundum similitudinem ad actum auium, quibus proprie conuenit volatus: alites tamen non solum volare dicuntur, cum per æthera ascendunt: sed etiam cum descenderint: Christus tamen dicitur volauisse, cum per aerem conscendit in æthera post resurrectionem, vt ibi maneret: consequenter ergo volasse quoque dicemus, cum de cælo in terrã carnem assumpturus descenderit. Huic respondeti debet ascensum Christi resurgentis ad cælum conuenienter secundum metaphoram potuisse dici volatum: descensus tamen ad carnem assumendam nequaquam volatus appellabitur. Nam cum alites volant, mouentur per partes aereæ regionis transeuntes, cum volatus sit species motus, sicut saltatio, & progressio iuxta Arist. 10. Ethicorum. Cum tamen verbum diuinum in virginis aluo carnem assumpsit: nihil localiter motus est. Nam Deus ante incarnationem verbi in toto orbe erat, & in qualibet re vniuersi, & etiam in virginis aluo: cum sit aliquod ens de vniuersitate rerum. Tunc quoque quando carnem sumpsit, in omnibus rebus simul erat: post incarna-

tionem

A tionem autem identidem in omnibus est. Cum igitur verbū diuinum vere Deus sit, necesse est, vt semper vbique fuerit, & sit: alioquin Deus infinitus non esset, nec ex omni parte perfectus. Quapropter dicendum est filium Dei ante factam incarnationem extitisse in virginis aluo, sicut in cæteris rebus erat, & cum carnem sumpsit, non venit ab extra aliquid assumpturus, sed intra erat; etsi non eo modo, quo postea fuit. Nam ante susceptā carnem erat in beata virgine: sicut in lapide vno aut ligno conseruans esse, quod tribuit: postea autem erat in ventre illo benedicto non solum vt cōseruans, sed etiam vt inde humanam carnem assumens. Nullam ergo secūdum locum filius Dei mutationem suscepit, cum carnem assumpsit in virginis vtero; ideo descensus ille largissime dictus nequaquam volatus dictus est. Ascensio tamen in cælos Domini Iesu quadraginta diebus post resurrectionem suam volatus dicitur. Ibi quippe verus & proprie dictus localis motus fuit; nam ante hāc ascensionem corpus Saluatoris nostri erat in terris, & nequaquam in cælo. Post ascensionem vero in cælo fuit, & non in terra. Nam licet corpus Saluatoris nostri miraculose simul in multis locis esse poterat, scilicet in cælo, & terra sicut nunc, cum est in hostia consecrata, est in cælo empyreo, & in terra, atque in plurimis terræ partibus est; tamen ante ascensionē suam Christus duntaxat in terra erat, in cælo autem nequaquā. Postquam vero ascendit, cæpit esse in cælo empyreo, & non erat in terra. Fuit igitur verus motus, atque volatus ascensus Christi ad æthera; descensus autem nequaquam: quia non fuit motus verus ad incarnādum. Cum vero sacra scriptura in symbolo fidei dicit Christum descēdisse ad assumendum carnem, respondendum est, in scripturis sacris frequentes esse parabolicas locutiones, atque metaphoras: quoniam tenet modum loquēdi, qui vulgaribus intelligibilis sit: quamobrem necessariæ sunt interdum figuratæ locutiones, atque transumptiones actuum vel passiouum humanarum ad Deum. Et quoniam vulgaribus non est iudicio cōprehensibile, qualiter Deus vbique sit, cum ipsi hoc neqaquam cernere queant; quia Deus occupatiuus locorum non est, existimant esse Deum velut quendam potentissimum regem: cuius thronus in cælo est: cū vero aliquid in terris dispoſturus est, dicunt eum ad terras descendere. Et hūc modum locutionum tenet sacra scriptura, vt condescendat modo loquendi vulgarium, quamquam non sit iste modus diuini esse atque permansionis. Hoc autem, quia si sacra scriptura res, quæ enunciandæ sunt de Deo, proferre vellet, sicut in seipsis sunt, aut eas nequaquam dicere posset nullis existentibus ad hoc exprimentibus vocibus: aut si quas significatiuas reperiret voces tam difficilem haberet intellectū, vt nullus ad earū sufficeret comprehensionem: Amplius autem, & si diceretur filium Dei in cælis duntaxat fuisse, cum carnem assumpturus erat, & non in terris, sicut angeli, qui determinant sibi certa loca, cum essentiæ finitæ sint, & in aliis locis nequaquam sunt. Sic quoque animæ nostræ, quæ spiritus sunt. Et cum carnem assumpturus ad terram descenderet, non poterat vocari descensus iste volatus, quia spiritus eo quod indiuisibiles sunt, moueri nequeunt. Filius autem Dei spiritus est cum sit Deus, & Deum spiritum dicimus, iuxta illud Ioan. ca. 4. Deus spiritus est, & eos, qui eum adorant, oportet in spiritu adorare. Non poterat ergo moueri, & consequenter non erat in eo volatus. Conclusum ergo ex supra positis patet hanc secundam particulam quinti metaphorici Paradoxi scilicet. Qui volauit, intelligi de aquila, quę est Christus: quia ascendit ad æthereas mansiones quadraginta diebus post resurrectionem, nec cuiquam alteri adaptare valemus.

De tertia parte quintæ metaphoræ, scilicet Aquila, quæ non volauit.

CAPVT CXCIII.

IN hac quinta metaphora iam dudum cæpta tertia particula est, quæ non volauit, quod ad Aquilam refertur, quæ in principio huius figurati Paradoxi ponitur. Ipsa quippe omnium eorum, quę hic memorantur subiectum est. Et velut de Christo Aquila nominato enunciabamus, quod volauisset, ita de eodem enunciare necesse est, quod non volauerit: quod dupliciter intelligi potest. Primo quippe, quod Christus in eo actu, quo volauisse dicitur nō volauerit, referendo volatum ad aliquod alterum. Secundo vt volauisse, & non volauisse de eo diuersis temporib⁹ prædicentur. Iuxta secundā acceptionem sc. q volauisse, & nō volauisse in Christo ad diuersa tempora referantur. dicendum est, q Christus volauit cum de terris in cælos ascendit, vt superius expositū est. Christus ēt non volauit quando descendit carnem sumere. Hoc autem ex præpositis fundamentis patet verbum quippē diuinum. q carnem descendit assumere, erat spiritus. ideo quamquam non esset vbique, non poterat moueri, cū spiritus non sit mobilis per se existens. Amplius autem quia verbum diuinum filius Dei existens vbique erat, ideo volare moueri aut descendere nequibat carnē assumpturus in virgine, cum iam ibi esset ante carnis sumptionem. Præter hoc autem intelligi potest, quod Christus non volat cum incipit esse in hostia consecrata, & ante hoc esset in cælo empyreo. Quantum ad secundam personam deitatis, scilicet verbum diuinum, quin vbique sit dubium nullum est, nec magis hic quam alibi, & ista secunda persona vnuit sibi istud corpus Saluatoris. De ipso tamen corpore redemptoris manifestum est, quod non sit vbique, sed est in empyreis sedibus. Cum vero sacerdotes consecrant proferentes verba, quæ Christus protulit consecrando per virtutem verborum, quia Deus vult est confestim verum corpus Christi cum sanguine, & anima in hostia, & calice, sicut in expositione secundi metaphorici Paradoxi dictū est. Et sic quibusdam videbitur, quod corpus Christi venit de cælo empyreo, vt sit in hostia. Sed in hoc dicendum est, quod in consecratione non venit corpus Christi de cælo empyreo transiens per medium nec empyreū locum dimittit: sed manet in empyreo cælo, vt ante steterat, & illum dimittens incipit esse in hostia: in qua ante nequaquā steterat. Quod patet, nam sicut cum simul mille hostiæ aut plures consecrantur in qualibet earum, & in calice est verum, & integrum corpus Christi, nec opus est, vt ab vna in alteram transeat ad hoc quod in omnib. illis hostiis, & in cælo empyreo sit: nec opus erit, vt è cælo descendat empyreo ad hoc vt in omnibus illis sit. Nam si necesse esset eum de empyreo loco in consecratione ne descendere, vt in hostia sit, non maneret in fælicitate empyrei incolatus, quod inconuenienti non caret. Ex hoc quoque sequeretur, quod existente consecrata vna hostia, si alia consecranda foret, necesse erat, vt ab illa in alteram transiret; quod falsissimum est, quia tūc impossibile erat in eodem tēpore esse nisi vnicam hostiam consecratam, quia in pluribus simul Christus esse non posset: hoc tamen contra totam catholicam positionē est. Etiam diuisa eadem hostia in plures partes non posset esse in qualibet earum totus Christus, sed in altera illarum, quod contra catholicam assertionem identidem est. Et quod deterius est, in nulla esset, quia cum in vnica partium esse deberet, & omnes æquales interdum sint, & non sit maior ratio quare in vna quam in altera sit, aut in omnibus, aut in nulla esset, sed ipsi non concedunt esse in omnibus: ergo in nulla est. Quo pacto in hostia consecrata per diuisionem cessaret esse Christus in hostia. Ex quo sequitur quod nullis sacerdos celebrans sumit Eucharistiam, quia sacerdotes celebrantes priusquam sumant in tres partes diuidunt hostiam: ergo in nulla illarum trium erit corpus Christi. Et consequenter vulgares etiam non sument Eucharistiā quia eis hostia assumenda diuiditur, cum integra sumi nequeat. Amplius autem dato, quod sacerdos celebrans accipiens hostiam non diuideret, Eucharistiam sumere non posset: quoniam consecrat sub duplici specie, scilicet in vino, & pane, & dicunt in vtroque esse verum corpus Christi ac sanguinem; sed ex superiori positione quorundam sequebatur, quod in vno solum esse posset; ergo vel erit in hostia solum vel in solo calice; sed non est maior ratio, quare sit in vno quā in altero; ergo in ambobus est, vel in neutro: sed non in vtroque, ergo in neutro.

Quædam attinentia ad superiora, & obiectio.

CAPVT CXCIV.

HÆc enim absurdissima sunt, & contra dicta, & facta Christi, quoniam ipse consecrauit panē & postea fregit & dedit de eo cuilibet discipulorum, in quo innuitur, q in qualibet illarum partiū erat corpus suū, alioquin nullus cōmunicasset de Apostolis, quod est falsissimum. Non enim est intelligendum, quod Christus pro quolibet specialiter

panem

D

B *Quomodo Christi corpus veniat in hostia.*

E

C

F

A panem consecrauerit: nam tũc oportuisset ipsum duodecies consecrauisse, quod nullo modo ex litera habetur Matth. 26. ca. & prima ad Corinth. 11. vbi de hoc: sed magis quod semel tantum ista prolata sint, similiter patet Lucæ 22. Et si aliquis obiiciat huic sententiæ, quod prius fuit facta diuisio panis quam consecratio, cum prius verba prolata fuerint, & fractio præcesserit: vt patet Matthæi 26. & Lucæ 22. ca. ergo singulas particulas consecrauit, & non totum panem, & sic toties cõsecrauit, quoties buccellã alicui dabat, scilicet duodecies propter duodecim buccellas datas duodecim Apostolis. Respõdendum est, quod non debet sumi in Euangelistis, & alia sacra scriptura semper argumentum ex ordine dictorum, sed solum ex dictis: nam tunc nulla anticipatio nec recapitulatio nec interpositio esset in sacra scriptura; sed hoc falsissimũ est; loca enim ista plurima sunt, vt probatione non egeant. Sed adhuc ex isto eodem loco, ex quo arguitur, destruetur argumentum istud. Nam Marci c. 14. vbi de hac consecratione agitur, prius ponitur Christum dedisse Apostolis panẽ, & postea consecrasse; tamen hoc nemo concedit: quia quando porrexit Christus, iam consecratio facta erat. Non enim postea fieri conuenienter consecratio diceretur, nec fieret. Non enim deberet dicere, hoc est corpus meum, quia ipse non teneret manibus, sed Apostoli. Patet cum dicitur: Accepit Iesus panem, & benedicẽs fregit, & dedit eis, & ait sumite, hoc est corpus meum: sed hoc ab omnibus negatur: ergo conformiter non est arguendum in aliis ex ordine, scilicet quia dicitur quod fregit, & postea dixit hoc est corpus meum. Quãquam adhuc si ex eisdem verbis Apostolorum tam Matthei quam Marci & Luc. arguere velimus, adhuc reperietur priorem fuisse consecrationem, quam fractionẽ: quia dicitur Accipiens Iesus panem, benedixit, & fregit. Sed manifestum est hanc benedictionem nihil fuisse nisi consecrationem: ergo prius consecrauit panem quam fregit, & sic per vnicam consecrationem fuerunt omnes illæ buccellæ 12. postea diuisæ consecratæ, & sic esset si diuisum fuisset in decem millia. Sed adhuc si quis duræ ceruicis his assensum pertinaciter accomdare nollet, habemus contra eum irrefragibile testimonium de consecratione in calice, quia illa semel facta est, & ex illo calice omnes biberunt: ergo pars, quam quilibet bibebat cõtinebat perfecte corpus Christi vel nulla, ergo per vnicã consecrationem erat Christus in 12. partibus vini, & in qualibet integre. Quod autem de calice semel consecrato omnes biberint, patet Matthæi 26. cum dicitur. Et accipiens calicem gratias egit, & dedit illis, dicens: bibite ex hoc omnes. Ergo ex eodem semel consecrato omnes biberunt, & sic per vnicã consecrationem partes ab omnibus bibitæ consecratæ sunt. Quod autem discipuli biberint ex eo calice, quem Christus semel consecrauit, patet Marci 14. cum dicitur: Et accepto calice, gratias agens dedit eis, & biberunt ex eo omnes.

B

C

Improbatio contra predicta, & quædam alia.

CAPVT CXCV.

AMPLIVS autem, & siquis nulli rationi obedire volens diceret, quod quando quilibet bibebat Christus consecrabat illud, quod manebat, vel resumebat calicem & iterum consecrabat, stare nequit: quia semel consecrauit, & mãdauit, quod illud consecratum diuiderent Apostoli inter se. Si tamen pro quolibet calicem resumeret, & consecraret iterum, non diceret eis, quod diuiderent inter se, sed cuilibet solum dedisset per se. Quod autem omnes illud semel consecratum diuiserint, patet Lucæ 22. cum dicitur: Et accepto calice gratias egit, & ait accipite, & diuidite inter vos. Apparet ergo vnicam consecrationem profeciſſe pro 12. partibus vini consecrandis. Amplius autem ex necessitate rationis arguitur, quia aut discipuli in cæna Domini sumpserunt sanguinẽ Domini in specie vini, aut nequaquam. Si autem dicatur, quod nequaquam: hæreticum est, & facimus Christum mẽdacem, qui dixit se tradidisse corpus suum, & sanguinem discipulis. Si autem confiteamur quod susceperint, quæritur quando Christus consecrauit vinum calicis, & tradidit primo discipulo, an totum calicem biberit, vel non? Non potest astrui quod totum biberit; quia Marci c. 14. dicitur: biberunt ex eo omnes. & Lucæ 24. euidentius ponitur, quod diuiserint inter se, cum dicitur: Accipite, & diuidite inter vos. Cũ ergo primus biberit, & an aliquid cæteris bibendum relictum sit quæritur an qui postea biberunt, ibi sanguinẽ, & corpus Christi assumpserint, vel non. Si enim quilibet inde bibens corpus, & sanguinem Domini sumpsit cum hoc vnica consecratione factũ sit: ergo diuiso illo vino cõsecrato per vnicã consecrationẽ in qualibet parte diuisionis manebat corpus, & sanguis Saluatoris, quod intendebatur. Si autem dicas, q̃ primus bibens corpus Christi, & sanguinem solum sumpsit: ergo Christus delusit cæteros, quibus dixit se dedisse corpus, & sanguinem suum, & nihil contulit. Et præter hoc stare nequit, quia cum Christus proferens verba super calicem consecrauit, aut totum vinum consecrauit, aut nihil; cum partes non essent ibi distinctæ: ergo vel totum consecrauit vel nihil; sed aliquid consecrauit, vt Euangelistæ confirmant: ergo totum consecrauit: sed primus non totum bibit, ergo ibi mansit corpus Christi. Sed non poterat manere pars corporis, & sanguinis, sed totum, quia alioquin Christus dilaceraretur in sumptione, quod est absurdum, & hereticum: ergo primus bibens integrum Christum sumpsit, & integer pro secundo bibente mansit, & sic de cæteris vsque ad duodecim. Non igitur oportet, vt quando consecratur vna hostia si alia est consecrata, quod Christus inde transeat ad eam, quæ consecratur priore deserta, & consequenter cum fit consecratio, & Christus nouiter incipit esse in hostia, quod descendat de cælo empyreo, vt sit in hostia. Ideo cum cõsecratio fit, Christus ex virtute institutionis suæ per verba consecrationis incipit esse in hostia, & nunc est in cælo empyreo & hostia, cum ante dũtaxat esse in cælo empyreo, & cum incipit esse in hostia non volat descendens ad hostiam, quamquam pauca aduertentibus videtur, quod Christus descendat de empyrea sede ex necessitate consecrationis.

D

E

F

Quomodo Christus volauit.

CAPVT CXCVI.

DVOBVS ante expositis modis dici potest Christum nõ volauisse, & quamquam hæc veritate fulciatur, intẽtio metaphoræ non est ad aliquem horum modorum, sed ad idem tempus vtraque contradictionis extremitas referenda est, scilicet quod in eo actu, quo Christus volare dicebatur ascendens ad cælos dicatur quoque non volare. In quo vt sæpe id dictum est supponatur in Christo duas fuisse naturas diuinam & humanã: humana autẽ natura scilicet corporea proprie habet, quod volauerit ascendens ad æthera: ibi nempe verus fuit motus, cum anima & corpus Saluatoris ante tempus ascensionis in empyreo nunquam fuissent. Quantum ad diuinam naturam nullus fuit volatus: quia volatus est verus motus in diuina tamen substantia immobilitas semper fuit. Quod patet, quoniam id, quod volat, volatu ad eum tendit locum, in quo prius non fuerat: Christus tamen, vt Deus erat semper in empyreo fuerat, sicut & in omnibus entibus. Hoc autem nostro concessu patet, cum dicamus Deum patrem, filium, & Spiritum Sanctum semper in empyreo fuisse gloriã angelicis spiritibus exhibendo. Nam cum Deum vbiq; confiteamur patrem quoque, & filium atque Spiritum Sãctum vbique cõfitebimur: quoniã omnes tres vna indiuidua substãtia atque natura sunt. Necesse est igitur, vbi vnus fuerit alterum quoque esse; imo quod amplius est, necesse est alterũ in altero esse. Iuxta illud Io. 14. cum Christus reprehẽdit Philippum dicentem; Domine ostende nobis patrem, & sufficit nobis. Dicit ei Iesus; Tanto tempore vobiscum sum, non me cognouistis? Philippe qui videt me, videt & patrem meum; quomodo tu dicis ostende nobis patrem? Non credis, quod ego in patre, & pater in me est? Amplius autem ascensus in cælum non fuit volatus quantũ ad diuinam naturam in Christo: nam cũ quis volat ab eo loco discedit, à quo volat, Deus tamen à terra non discessit ascendente Christo in cælum, sed ibi in æternum manet, sicut ante fuerat, quia Deus vbique est. Quod amplius manifestatur Matthei vltimo, vbi Christus confestim post hæc in cælum ascensurus discipulis suis loquitur, dicens; Ego enim vobiscum sum vsque ad consummationem sæculi. Ex prædictis ergo expositum patet, qualiter Christus in cælum ascendens non volauerit.

Pars quarta metaphoræ quintæ, scilicet Aquila, quæ venit in locum, à quo nunquam recessit.

CAPVT CXCVII.

CONSEQVENTI ordine cæpti vltimi Paradoxi particula quarta adest, scilicet. Quæ venit in locum, à quo nunquam recessit: de qua dicendum est sicut de cæteris huius Paradoxi, & præcedentium trium particulis de Christo exponi necesse esse. In quo quoniam duplex natura est, cum sit gigas geminæ substantiæ iuxta testimonium Sacræ Scripturæ, inquirendum est quomodo cuique applicentur, & cui earum potissime congruant. Harum prima substantiarum diuina est, cui hęc verba dupliciter applicari queunt, sc. proprie aut secundum metaphoram. Quod si hæc de Christo enunciare velimus quantum ad diuinam naturam secundum propriam significationem horum terminorum, ire, venire, aut recedere non congruet harum vlla particula. Diuina quippe substantia nec aliquorsum tendit, nec ab aliquo vnquam discedit loco: hoc quippe impossibile atque inopinabile intelligentibus est: nam cum ipsa infinita sit, necesse est, vt vbique sit. Si autem aliquorsum ire, aut ab aliquo discedere loco daretur, absurditatibus omnia replerentur. Sumptis ergo proprie his terminis, de Christo inquantum Deus est, dici nequit quod aliquem acceperit aut reliquerit locum. Non ergo hoc modo exponetur, quæ venit in locum à quo nunquam discessit, deitas nempe nec ad aliquem locum venit nec inde vnquam recessit. Si autem secundum metaphoram sumptis terminis hanc particulam de Christo iuxta diuinam naturã applicare voluerimus, aliter dicendum erit. Multa siquidem sacra scriptura, de Deo fatetur in metaphora, quæ in sensu historico execratur. Fatemur ergo hoc modo de Deo, quod ad aliquem locum veniens, inde aliquando discedat: eum quippe ad aliquem locum venire dicimus, cum ibi aliquid noui ãgit, quod ante non efficiebat. Velut ante confusionem labiorum in Babylonicæ turris ædificatione Deus ibi esse non dicebatur: quoniam nouum nihil efficiebat, & quia post hoc ædificantium confuso labio idiomata diuisit in gentes, dicitur in Babylonem venisse Deus. Sic patet Gen. 11. cap. scilicet. Descendit autem Dominus, vt videret ciuitatem, & turrim, quam ædificauerunt filii Adam. Et iterum in eod. ca. dicitur: Venite, & descendamus, & confundamus linguam eorum ibi. Hoc tropicæ locutionis genere vtentes dicemus filiũ Dei venisse ad aliquem locum, scilicet in virginis aluum, & quamquam iste aduentus proprie aduentus non fuerit: quia tamẽ aliquid noui factum est, quod ante non efficiebatur, scilicet, quod carnem sumpsit, quam ab æterno nunquam assumpserat, dici potest verbum diuinum venisse in virginis vterum. Alia autem particula, scilicet, à quo nunquam discessit: non potest applicari Christo in hoc sensu metaphorico secundũ naturam diuinam: nam velut tropicæ locutionis genere vtentes vere dicimus, quod Christus in virginis vterum aduẽtauerit, ita & eum inde aliquando recessisse verum est. Nam nouem duntaxat mensibus verbum diuinum carnem assumendo, & sub assumpta manendo steterit in virginis aluo. Expleto autem tempore in lucem editus est, nec ibidem vltra mansit in assumpta carne. Christus ergo in quantum Deus erat à virginis vtero recedebat prædictæ locutionis tropicæ modo: nam velut aliquando carnem assumere cœpit: quam ante nunquam assumpserat, ita aliquando assumere desiit, & sub assumpta manere in vtero. Christus ergo Deus à loco, in quo aliquando fuerat discessit: non potest igitur in hoc sensu prædicta applicari particula.

Expositio quartæ partis quintæ metaphoræ, prout Christus erat homo.

CAPVT CXCVIII.

ALIA autem in Christo natura est, scilicet humana, secundum quam etiam prædicta verba applicari queunt. Vnde secundum propriam vocum significationẽ aut secundum metaphoram applicatio fieri potest. Si autem propria vocum vtamur significatione, manifestũ est, quoniã cõgruũt: Christus siquide vt homo erat ad aliqua loca venit, imo ad plurima, qm̃ tota vita sua in motu erat, vt expleret opus, ad quod missus erat, scilicet seminando doctrinæ verbum. Secunda tamen particula in hoc sensu non conuenit, scilicet à quo numquam discessit, nam quamquam Christus ad multa venisset loca, nullus tamen fuit, à quo non discederet nisi de empyrea sede intelligere voluerimus, quoniam postquam Saluator noster in cælos ascendit, ab empyreo nunquam discessit, & licet in quotidiana consecratione in hostia, & calice sit, à cælo tamen empyreo numquam discedit, vt in prioribus expositum est. Hoc autem quamquam veritate nixum sit: non tamen accedit ad sensum huius metaphoricę locutionis, quod ex eiusdem verbis manifestum fit. Nõ enim dicitur quod Aquila ista iuit ad aliquem locum à quo nunquam discessit, sed quod venit in locum, à quo nũquam discessit. Quod ergo Christus in empyream sedem ascenderit, non est venire sed ire: quoniam venire versus nos est. Christus igitur inquantum homo erat, non venit in cælum empyreum, sed iuit. Non potest ergo ista propositio de ascensu Christi in cælum intelligi quamquam inde nũquam discesserit. Si vero de Christo, vt homo est, hanc propositionem intelligi voluerimus, secundum sensum metaphoricum stare nequibit: nam si Christum ad aliquem locum secundum metaphoram venisse fateamur, nullus tamen erit locus, de quo Christus secundum metaphoram non recesserit, quod patet. Nam Christus secundum quod homo nũquam in aliquem locum venit secundum veritatem motus, à quo vere non recesserit. Differentius ergo facilius concedetur in sensu metaphorarum nunquam eum in aliquem venisse locum, à quo nunquam discesserit. Facilius quippe est propositionem in sensu allegorico, vel quocunque mystico veram efficere quam in literali, quod patet: nam de Deo multa secundum tropicum loquendi genus concedimus, quæ secundum literæ veritatem magnæ forent absurditates pertinentes ad hæreticam prauitatem. De Christo quoque vt homo est multa metaphora vtentes fatebimur, quæ in veritate literę negaremus: ipse quippe in hostia consecrata est non solum vt Deus, sed vt homo: quia ibi verum corpus suum, & sanguis manent. Et adhuc proprius in hostia est inquantum est homo, quam inquantum est Deus ex viribus verborum consecrationis, quę de corpore, & sanguine proferuntur nihil attingentia Deitatem, sicut latius explanatum exstitit in secũdo Paradoxo figurato super particulam: Qui videbatur. Hic autem Christus homo quamquam in millibus hostiarum in consecratione esse debeat, à cælo empyreo non discedit. Si tamen recessum secundum metaphoram assumi placuerit, concedetur Christum de cælo discedere, aut in terram venire, vt homo est: quoniam quotidie esse sumit in qualibet hostia consecrata; prius vero quam cõsecratio fieret nullus erat motus in hostia, nec ibi Christus erat. Hoc autem vulgares ad aliquem locum venire dicunt, cum quis ibi esse incipit, vbi prius non steterat. Nequeunt ergo prædicta de Christo, vt homo est, sub metaphora dici.

Dubietas penes prædicta.

CAPVT CXCIX.

CVM autem ex prædictis constet has duas simul particulas de Christo secundum quod Deus est secundum literalem sensum non prædicari; nec ambæ secundum literam enunciantur, secundum metaphoram quoque de eo vere vtraque non prędicatur, inquirendum restat an accipi possint ita vt altera pars de Christo, vt Deus est enuncietur; altera vero Christo, vt homo est, congruat. Tunc quoque erit duplex modus, scilicet vt vtraque secundum allegoriam accipiatur, aut vtraque secundum literam assumenda sit. Si autem vtraque secundum literæ primariam significationem assumatur, erit ista applicatio, scilicet quod Christus secundum quod Deus in aliquem veniret locum vere, à quo secundum quod homo in sensu metaphorico nunquam recesserit. Et tunc vtraque pars falsitate manifasta notatur. Nam Christus vt Deus erat, in nullũ locum vere venisse potuit; quoniam vbique totus, & semper est, atque in hunc modum semper fuit, vt in præcedentibus inductum est. Secunda quoque pars falsitate non caret; nam Christus vt homo nunquam in quemquam locorum venit, à quo non recesserit. Si forte de cælo empyreo arguere velis, quod Christus postquam ibi stetit

A

nunquam inde receſſit. Reſpondendum eſt, quod Chriſtus, ſecundum quod homo non venit in cœlum empyreum, ſed iuit in illud, vt prius declaratum eſt. Poſſumus autem è contrario hæc intelligere, ſcilicet, quod Chriſtus ſecundū quod homo in aliquem locum venerit, à quo ſecundum quod Deus nunquam receſſit: hoc autem fulciri veritate manifeſtum patet. Nam Chriſtus vt homo erat ad multa venit loca, ab eis tamen, vt Deus erat, nunquam diſceſſit nec à quouis alio locorum: nec tamen eſt iſte ſenſus, quem intendit iſtud figuratum Paradoxum, vt in prioribus expoſitum eſt. Aliter autem hoc dictum applicari poteſt Chriſto, ita vt vna particula de eo, vt Deus eſt, alia vero de eo, vt homo eſt, intelligatur: vtraque tamen ſecundum metaphoram, ſcilicet, Quod Chriſtus venit ad aliquem locum, à quo nunquam receſſit, ſcilicet, quod Chriſtus ſecundum quod Deus venit in aliquem locum, à quo ſecundum quod homo nunquam receſſit. Hoc tamen ſtare nequit, quoniam altera pars iſtarum vera eſt, ſcilicet, quod Chriſtus, ſecundum quod Deus venit in aliquem locum, aſſumptum venire ſecundum tropum: hoc nempe tota ſacra ſcriptura concedit. Secunda particula falſitatem continet, ſcilicet, quod Chriſtus ſteterit in aliquo loco, aut venerit ad eum à quo ſecundum metaphoram non receſſerit, vt homo erat. Nam etiamſi nunquam ſecundum ſenſum literalem à cœlo empyreo Chriſtus recedat, ab illo tamen recedit quotidie ſecundum metaphoram, vt prius expoſitum eſt. Aliter autem propoſitio iſta è contrario intelligi poteſt, ſcilicet, quod Chriſtus ſecundum quod homo in aliquem locum venit aſſumpto venire ſecundum metaphorā, à quo ipſe, vt Deus erat, nunquam diſceſſit, aſſumpto receſſu ſecundum eundem modum tropicæ locutionis. Hic autem ſenſus ſtare nequit: nam licet prima pars, ſcilicet, quod Chriſtus, vt homo venit in aliquem locum, metaphoricè ſumpto venire, veritatem contineat: nullus tamen locus eſt à quo Deus ſecundum metaphoram non recedat. Quotidie enim in conſecratione Chriſtus vt homo eſt de cœlo venit aſſumpto venire ſecundum metaphoram: ab eadem tamen hoſtia Chriſtus vt Deus eſt, recedit ſi receſſum metaphoricè aſſumamus, quia eſſe incipit alias. Sic enim dicimus Deum ab animabus recedere, cum malæ fieri inceperint. Sic patet Iſa. cap. 59. Iniquitates veſtræ diuiſerunt inter vos & Deum veſtrum. Prius tamen cum eis Deus fuerat: hic enim recedere ſub metaphora aſſumitur. Non poteſt igitur iſte ſenſus manere. Nunc autem dicendum eſt prædictas particulas de Chriſto, vt Deus eſt, accipi debere dumtaxat. Et non eſt accipienda vtraque ſecundum ſenſum metaphoricum, nec vtraque ſecundum ſenſum literalem: ſed altera in metaphora alia vero ſub veritate ſenſus literalis, ſcilicet, quod Chriſtus ſecundum quod Deus venit carnem aſſumpturus in virginis vterum, ab eodem tamen nunquam receſſit, vtraque autem veritate fulcitur. prima in ſenſu tropico continet veritatem, ſcilicet, quod Chriſtus, vt Deus venit carnem aſſumpturus in virginis aluum, aſſumpto venire ſub metaphora ſecundum veritatem literæ non poteſt exponi, quia non venit in virginis vterum filius Dei, ſed ibi ſemper extiterat, ex quo beata virgo eſſe cœpit ſicut in cæteris fuit, & erat. Sed venit in virginis aluum aſſumpto venire in myſtico ſenſu, ſcilicet, quod nouum effectum filius Dei fecit in virginis vtero, quem ante hoc nunquam fecerat: quoniam aliquando ab ipſa, & in ea carnem ſuſcepit, quam ante hoc nunquam aſſumpſerat. Poſt hoc etiam nunquam carnem in eadem ſuſcepit. Hoc igitur modo accipiendum eſt, quod Chriſtus in aliquem locum venerit, ſcilicet in virginis vterum. Secunda in hoc particula eſt, ſcilicet, quod Chriſtus, vt Deus nunquam diſceſſit ab vtero virginis, Deus enim vbique eſt, nec ad aliquem locum ire poteſt, quia in eo iam eſt, nec ab aliquo diſcedere poteſt, quia nihil eſt quo tendat. Velut ſi aliquod corpus ſecundum quantitatem infinitum foret, ad nullum locum ire poterat, quoniam iam in eo erat: nec ab aliquo loco diſcedere valet, quia non eſt quo vadat. Hoc autem modo neceſſe eſt hanc particulam exponi de Chriſto, ſcilicet, quod venit in locum, à quo nunquam diſceſſit.

B

Pars quinta metaphoræ quintæ, ſcilicet Aquila, quæ qui'euit.

CAPVT CC.

HVIVS quinti figurati Paradoxi particula quinta eſt. Quæ quieuit. Hæc autem particula ad Chriſtum, qui Aquila dicitur, ſicut cæteræ præpoſitæ particulæ referri debet. In quo aduertendum, quod iſtud verbum quieſcere æquiuoce dicitur. ſignat enim ceſſare à motu maxime à locali, & importat delectari, ſiue ſecundum rationem, ſiue ſecundū ſenſitiuam virtutem, vt in animalibus eſt, cum aliquod obiectum delectabile applicitum eis eſt, in quo gaudeāt, & delectentur. Cum vero quiſquam hominum aliquid tale habet, eum quieſcere dicimus. Hæc autem duo importantur per vnicam vocem in idiomate hiſpanico: iſta tamen latina dictio quieſcere non æqualiter vtrunq; importat, ſed nos trahimus ad illa. Propria autem eius ſignificatio eſt à motu ceſſare. Hac autem tantum modo ſignificatione viri peritiſſimi quibus in proprietate vocum diſtinguendi cura eſt, hac dictione vtuntur. Nunc vero quoniam in hoc termino æquiuocatio eſt, cuiquam in ambiguo erit, in qua ſignificatione aſſumendum eſt: an in vtraque æqualiter aſſumi queat. Cui reſpondendum eſt: quieſcere hic pro ceſſatione à motu neceſſario ſumendum eſſe, & nequaquam pro gaudio, vel lætitia quauis. Nam ſi hic quieſcere ipſum lætari diceremus, aut tam pro lætari quam pro motus localis ceſſatione aſſumatur ſuperfluæ eſſent duæ particulæ, quæ infra habentur ſcilicet quæ gaudebat, & non gaudebat. Neceſſario igitur dicendum eſt ſolum accipi pro ceſſatione à motu locali. Et quoniam quies motum præſupponit, non poteſt dici quieſcere, quod nec per ſe, nec per accidens moueri poteſt. Quo fit vt impoſſibile ſit hanc particulā de Deo intelligi: tunc enim nec moueretur, nec quieſceret. Sed de Chriſto, vt homo erat, intelligitur. Hoc enim modo in eo proprius motus eſt. Quamobrem proprie quieſcere poterat. Chriſtus quippe vt homo erat ad naturam pertinebat corporalem, quæ eſt ſubiectum omnium motuum. Et quia terminus motus quies eſt, vt apparet ex toto proceſſu librorum Phyſicorum Ariſtotelis, ſicut in Chriſto varii modi motus erant, ita quoque erant variæ quietes. Erat in Chriſto motus alterationis, qua res de vna qualitate mouetur in alteram. Hanc enim in Chriſto poni neceſſe eſt, quoniam aliquando frigidus, interdum vero calidus erat. Sic quoque de cæteris qualitatibus, quę ſunt conditione corporum, ad quas eſt motus, ſecundum quas ipſe patiebatur à cauſis agentibus naturalibus, de quibus late dictū eſt in paradoxo tertio ſuper partem: Qui patiebatur, & non patiebatur. Quantum ad hunc motum alterationis in Chriſto aſſignaretur in eo quies ſcilicet conſummatio in acquiſitione alicuius formæ qualitatiuæ, & ꝙ non ſit vlterior actio ad generationem formæ illius. Erat autē in Chriſto homine alius motus, qui dicitur augmentatio. Hunc enim ad maiorem quantitatem dicimus iuxta Ariſtotelem quinto Phyſico. Hunc autem in ſe Chriſtus motū ſuſcepit; quoniam in quantitate augmentum ſuſcipiebat ad maiorem ſtaturam, ſicut in aliis hominibus mediocris ſtaturæ motus ad maiorem quantitatem fit. Sic ait Lucas in fine ſecundi capituli, gratia apud Deum & homines. Proficere ſecūdum ætatem eum dixit, id eſt, ſecundum magnitudinem corporis congruentem ætati: nam non poteſt eſſe ſenſus, quod eum creuiſſe ætate dicat, id eſt, quod ſemper plures annos, & menſes haberet. Sacra quippe ſcriptura quidquid dicat ad declarationem aliquarum veritatum dicit, quæ ſub ambiguo tenerentur, aut nullatenus cognitæ eſſent, niſi ſcriberentur. Cum vero aliqua veritas eſt per ſe nota, ita vt nemini in dubium venire queat, ſuperfluū eſt illam declaratione annotari. Sic autem de hac veritate eſſet, ſi intelligendum foret, quod Chriſtus ætate proficeret, id eſt, quod ſemper plures menſes, & annos haberet, hoc quippe neceſſarium erat, quod dum Chriſtus viueret plures ſemper annos; & menſes haberet: nam hoc cunctis entibus generale eſt. Ambiguitas tamen videbatur, an Chriſtus in quantitate corpulentiæ ſecundum conuenientiam ætatis ſuæ creſceret. Quidam namque hominum ſunt, quibus iuxta ętatem concors ſtatura eſt; aliis vero nequaquam: vt ergo hoc ambiguum tolleretur, dictum eſt, quod creſceret ætate, ſcilicet in corpulentia debita ſecundum ætatem. Quies autem in

C

D

E

F

Chriſto

Christo secundum motum augmentationis fuit, adepto ipso maiorem quantitatem, in qua corpus Christi fuit, quando augmentari desiit: his duobus enarratis motibus correspondent quietes, quæ sunt termini ipsorum motuum. Vulgares tamen nullam quietem ponunt, terminātem hos motus. Vulgares namque quietem non vocāt cessationem motus duntaxat, sed cessationem à laborioso motu: in alteratione autem, & augmento laborem nullum esse sciūt, in eo qui augmentatur, & alteratur. Nullam ergo quietem his motibus contrariam ponunt. Alius autem motus secundum locum est, quem Aristotel. 5. Physicorum lationem vocat: pertinet enim ad pedes, manus, & organa interpretatiua, scilicet, organa vocis formatiua. In progressione enim, aut in opere manuali, aut vocum formatione motus localis tolli nequit. In his autem quies est, quæ est cessatio ab his motibus. His vero motibus vulgares quietem tanquam terminum constituunt, quia non solum est cessatio à motu, sed etiam à labore, cum tales motus semper laboriosi sunt. Hos autem motus, & labores coniunctos Christus suscepit: ideo cum vere cessaret ab eis, habebat quietes oppositas eis, & suat termini. Quod autem fatigatio, quæ motum localem consequitur in Christo fuerit, patet Ioan. 4. cap. Cum dicitur: Erat autem ibi fons Iacob, Iesus autē fatigatus ex itinere sedebat super fontem. Illud autem sedere ei quietis allatiuum erat. In operatione quoque manuali Christus fatigabatur, quoniam delicatę erat complexionis, atque nimis sentientis labores, cessare autem ab his motibus ei quies erat. In vocum quoque formatione labor erat, velut in eis, qui longo clamore vociferāt patet. Hi enim nimis fatigantur: sicut prædicantibus legentibus, atque disputantibus accidit. Christus autem sæpissime Iudæis prædicationis differebat verbū, cum eis quoque frequenter conferebat in quo ei lassitudinem quanquam euenire necesse erat, ab his igitur cessare motibus ei quies erat. Alii quoque afflictionum & laborum, ac tædiorū modi sunt, qui Christo ex conditione assumptæ passibilitatis euenieb̄at à quibus cessans quiescere dicebatur. Ex prædictis ergo illatū patet, quomodo aquila ista, quam Christum esse prędicamus quieuerit ab omnibus motibus cessans. Adhuc autem istud quiescere ad supradicta referri potest scilicet, quod aquila ista volauerit. Et quoniā volare mot⁹ est, atque fatigatio, quia aliquādo ab illo volatu cessauit, quieuisse prædicabitur. Hoc autem verum est in Christo secundum quod homo, scilicet, quod in cælos ascendens volauerit, vt in præcedentibus expositum est. Dum autem volabat, quiescere non dicebatur, sed cessatio à volatu, cum in cælo empyreo fuit. Hoc autem & si verum sit, non tamen intenditur in hac figurata metaphora, sed quod supra tactum est.

Pars sexta metaphoræ quintæ, scilicet Aquila, quæ non quieuit.

CAPVT CCI.

CONTINVATI extremi paradoxi pars sexta occurrit, scilicet quæ non quieuit: quod cōformiter de Christo, qui aquila est, vt cæteræ particulæ exponenda est. Et quoniā contradictionis vtraque pars de eodem, & secundum eandem conditionem, aut fundamentum dici nequit iuxta Aristotelē primo Posteriorum, & secundo Elenchorum: sed de Christo secundum quod homo erat diximus, quod quieuerit, aliquid de eo ergo secundum quod homo dici nequit, q̄ non quieuerit, sed vt Deus. In hoc autem aduertendum est, quietem dupliciter accipi, scilicet secundum vsum vulgaris significationis, & secundum physicam acceptionem. Vulgarem autem insequentes modum dicimus id quiescere, cum nō mouetur, siue ei motus possibilis sit, siue nequaquam. Et iuxta hoc loquendi genus Deus quiescere dicitur, quia non mouetur. De angelis quoque idem cōfitebimur, & hoc modo præcedentē particulam de Deo fateremur, scilicet, quod quieuerit. Aliter autem quiescere accipitur iuxta Arist. documentum, scilicet, quiescere res dicitur, quæ non mouetur, sed moueri potest, vt patet quarto Physicorum. quo infertur indiuisibile non posse quiescere. Indiuisibile namq; moueri nequit quod autem non mouetur nō quiescit. Quo sequitur, vt puncta non moueātur, nec quiescant, quoniam indiuisibilia sunt; angeli quoque & animæ, atque Deus, quia indiuisibilia sunt, motum aut quietem nō recipiunt. Quanquam ergo Christus, vt homo erat, quiesceret cessans à motibus, & laboribus: vt tamen Deus erat, non quiescebat, quoniam vt Deus erat nullus illi motus accidebat, à quo cessans quiescere diceretur; nec erat in potentia ad huiusmodi recipiendum. Hoc enim infinitę perfectioni Dei repugnabat. Ex prædictis ergo illatum patet, qualiter Christus, qui aquila erat, quieuerit, & non quieuerit.

Pars septima metaphoræ quintæ, scili et Aquila, quæ renouabatur.

CAPVT CCII.

ORDINE consequenti quinti huius paradoxi, particula septima est. Quæ renouabatur; quod vt cætera ad Christū aquilam referendum est, & ponitur hic aquilarum conditio, scilicet renouari.

In quo consideratione dignum est, de aquilarum renouatione inquirere. Dupliciter autem renouationem accipere contingit; primo quidē renouationem dicimus, cum aliquid secundum corporis habitudinem, & vires atque operationē, & cæteras dispositiones vetustas in perfectam, & pristinam conuenientis staturæ habitudinem, & in vires atque operationem robustam redit. Aliter autem renouatio accipi potest, scilicet, quod aliquid quondam fuerit, deinde esse perdito nouiter ad esse, quod prius non tenuerat redeat. Primus renouationis modus aquilarum conditio est. Aquilis namque veteraſcentibus magna oculorum caligo accidit, ita vt clare intueri nequeant animalia, quæ venatu apprehendere debent, magnam quoque alarum grauitatem incurrunt plumisque nimium vetustis volatus eis difficilis est; rostrum etiā quo feriunt animalia valde aduncum redditur, & vngues recurui: ita vt nō faciliter animalia venatu apprehēdere queāt. Cum autem ista aquilæ sibi inesse senserint, clarissimum fontem aquarum frigidarum inquirentes, primo altissimo volatu nubes in æthera petunt, quoque concitæ motu valido, & labore calefiant, atque calore resoluantur pori. Tunc autem ad modum tormenti volatu præcipites gelidarum aquarum fonti se immergunt, vbi aquis per porosam intrantibus apertionem magna fit immutatio in eis. Quo fit vt veteribus plumis cadentibus, alæ nouiter renascantur: vnde depositō pondere priorum pennarum: & vetustate, ad volandum aptiores fiunt. Rostro quoque lapides feriunt, vt sic eius quædam pars conteratur. In vnguibus autem idem agunt, quo pacto omnia nouiter renascuntur: sic habetur De proprietatibus rerum libro 12. ca. de aquila. Hanc autem aquilarum artificiosam renouationem psalmista innuit Psalm. 102 cum dicit: Renouabitur, vt aquilæ iuuentus tua. Secundus renouationis modus est, cum aliquid esse desinens nouiter esse incipit. Hanc aūt in Phœnice aue Arabica esse patet. Phœnix enim vnicus est in toto orbe, scilicet, in Arabicis solitudinibus: viuens quadringentis, aut quingentis annis. Cum vero ad tantam senectutis grauedinem venerit, vt vetustatis incommodis obsita delectabiliter viuere nequeat, nidum de aromaticis, & valde siccis lignis construit, ita candenti æstu eiusque flatu, & leui alarum afflatu ignem concipere queant, vbi medius sedens velut in tumulo suo exuritur. Quo in cinerem versa post triduum ex cinere illo paruus vermis animatur manente virtute prioris Phœnicis, qui paulatim prouectus iucrementis alas sumit veraque Phœnix efficitur, viuēs iterum per quadringentos, aut quingentos annos. Hoc pacto Phœnicū succesio fit: ita tamen quod vnica Phœnix semper sit. De hoc patet in libro duodecimo. De proprietatibus rerum. capitulo de Phœnice. Hæc aūt renouatio, quæ Phœnicibus accidit omnibus hominibus aliquando congruet. nam licet nunc omnes esse desinant, in die tamen extremi iudicii omnes ad esse redibunt. Ex eadem nempe materia, ex qua constiterunt viuentes, & in quam decedentes resoluti sunt, iterum reficientur corpora eorum: Deus quoque animam corpori renouato coniunget, vt verus atque perfectus homo sit. Nimis tamen renouatio hominum in generali resurrectione à renouatione Phœnicum differt: Phœnicū quippe renouatio pure naturaliter fit, scilicet, agentibus solis caulis naturalibus, & mediantibus dispositiuis qualitatibus elementalibus manentibus in materia Phœnicis resoluti. Hæc enim instrumenta agendi naturalium causarum sunt. Ad hominum autem in extremo iudicio renouationem non sunt

Aquila, vt iuuentus tē renouent.

Phœnix quo animam exhalet

aliquæ naturales causæ agentes, quoniam ad hoc sua actio non attingit: nec sunt ibi aliquæ qualitates dispositiuæ, quoniam forma, quę est anima rationalis non vnitur corpori per virtutem alicuius agẽtis pure naturalis. Amplius autem cum Phœnix resoluitur, non fit renouatio, ita vt Phœnix eadem numero, quæ præextiterat, redeat, sed alius ex eadem materia gignitur. Hoc autem facultatem causarum pure naturaliũ nequaquam supergreditur, velut si Phœnix, qui prę extiterat, idem numero redeat. In resurrectione autem idem, qui præcesserat homo redit, & non alius, cum principia substantialia compositionis maneant eadem. Hæc autem renouatio ad Christum referenda est; sed inquirendum est, an de Christo secundum quod homo est, aut secundum quod Deus hoc intelligi debeat.

Dicẽdum, hoc intelligi non posse de Christo, vt Deus est: quoniam in ipso renouatio nulla est, quia motus nullus accedere ei potest. Sed dicendum hanc renouationem necessario intelligi de Christo, vt homo est. Christus siquidem, vt homo est, subiectus erat cunctis pœnalitatibus & transmutationibus, quibus cæteri hominum subiiciebantur, & conditione speciei: renouari autem est mutari secundum habitudinem corporis, aut vires, vel conditionem operationum, aut incipere esse, quod ante esse desierat. Hoc autem Christo congruebat, vt homo erat, eum igitur renouari concedendum est.

Nunquid Christus vt aquila, vel Phœnix renouabatur.

CAPVT CCIII.

ALIQVIS autem in hoc inquiret, cum Christus, secundum quod homo renouaretur, nunquid renouaretur vt aquila, vel vt Phœnix. Cui faciliter respondendum est, Christum in hoc figurato Paradoxo aquilam nuncupari: necesse est igitur, vt aliqua similitudo sit inter aquilarum renouationem & Christi: quod verum est in vniuersali, scilicet, quod aquila renouatur: Christus quoque vt homo renouabatur: in speciali tamen nullam mutationis aquilarum, & Christi concors dispositio est, sed conformitas renouationis in Christo, & Phœnice est; quod patet quod aquilarum renouatio, duntaxat qualitatum alteratio est, esse autem non permutatur, ita vt esse deperditum recuperetur simpliciter. Phœnix autem secundum esse mutatur, quoniam esse quoddam perit, & alterum incipit. Christo autem hæc acciderunt: nam dum inter mortales vixit, nulla ei, aut aquilarum, aut Phœnicum renouatio accidit; sed renouatio fuit, quoniam ipse per mortem esse humanum perdidit, & illud postea in resurrectione recuperauit. Vnde caro eius, quæ in sepulchro omni vitali motu vegetatione & opere, atque compage destituta erat, reunita ei anima renouata fuit in resurrectione; De hoc Psalmus vigesimusseptimus, scilicet: Et refloruit caro mea, & ex voluntate mea confitebor illi. Nec solum caro Christi refloruit, & renouata est assumens esse, quod ante perdiderat, scilicet, esse humanum; quoniam Christus in triduo mortis suæ non fuit homo, & post resurrectionem suam cœpit esse homo, in quo est renouatio sicut in Phœnice: sed etiam caro Christi nouam virtutem & qualitates accepit. Ante passionem quippe suam Saluator noster mortalis erat, ideo mortuus est, post passionem autem suam iam immortalis, atque impassibilis manet. Christus quoque ante passionem suam multarum afflictionum susceptiuus fuit, sicut cæteris hominibus accidebat: post passionem autem nullius afflictionis, aut amaritudinis susceptiuus fuit. Sic enim ait Apostolus ad Romanos sexto capitulo. Christus resurgens à mortuis, iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur. Corpus quoque Saluatoris nostri ante passionem suam obscurum, & ponderosum fuit, sicut cætera corpora humana: post passionẽ suam corpus illud leue, & agile valde fuit: ita vt per aereas regiones transcurrere posset, atque in empyreum conuolare. Fuit quoque lucidum sicut sol, quod ei ante passionẽ nequaquam contigerat. Poterat quoque ianuis clausis subintrare: ita vt ei nulla murorum, aut structorum ædificiorum, quidquam præstaret impedimenti, vt cum ad discipulos ianuis clausis intrauit, vt patet Ioann. 20. & 24. quod ante passionem suam accidisse nequaquam legimus. Christus quoque nondum passus fagitabile corpus habuit, vt patet Io. 4. vbi dicit eum ex itinere fatigatum sedisse super fontem. Post mortem autem nequaquam fatigabile fuit. De cæteris autem dotibus corporum glorioſorum, idem dicendum est; habuit quippe eas Christus post resurrectionem, sed ante mortem nullam habuerat. In quibus aliqualiter renouatio aquilarum renouationi corporis Saluatoris nostri similitudinem quandam habet. Aquilis quippe renouatis alarum maior agilitas, oculorum intensior perspicacitas vtriumque maior firmitas accidit, rostri quoque & vnguium conueniẽtior dispositio, & habilitas in cæteris qualitatibus. Sic enim in Saluatore nostro multæ qualitates dotium glorioſarum post resurrectionem fuerant, quarum nulla ei viuenti infuerat. Idem autem cæteris beatificandis hominibus accidit; nam dum sub hac mortalis corporis conditione manerent, nullas beatorum dotes habent; cum vero resurrexerint corpora incorruptibilia erunt, cæteræ quoque gloriæ dotes erunt, quas de Christo enarrauimus: alias quoque ampliores: qua in re magna in eis renouatio facta erit. In his tamen Christo, & cæteris differendum patet; nam post resurrectionem omnibus bonis dotes gloriæ indifferenter inerunt; viuentibus tamen nullis insunt, etiamsi perfecti viri valde sint. Christus tamen ante passionem suam dotibus gloriæ, dum voluit vsus est. Sic enim in transfiguratione sua, quoniam facies eius, & omnes partes corporis, quæ patebant, resplenduerunt sicut sol, & vestes eius sicut nix refulsere. Sic patet Matthæi 17. hæc tamen claritas glorioſorum corporum dos est. Christus quoque aliquando ante passionem suam, alia dote vsus est, quæ agilitas dicitur, scilicet, quod super aquas maris, nudis pedibus incedens non mergeretur. Sic patet Matthæi 14. Nam cum discipuli essent in quadam nauicula, & Christus non esset cum eis venit ad illos quarta vigilia noctis ambulans super aquas, at illi existimauerunt phantasma esse, & clamauerunt; Christus autem eis se postea præbuit cognoscendum. Alia quoque corporis glorificati dote Christus ante mortem vsus est, scilicet inuisibilitate. Hoc autem ter factum legitur, primo cum illũ Nazareni præcipitare voluerunt, ducentes eum ad montem excelsum: ipse vero per medium eorũ de monte descendere incepit, illis non videntibus. Sic enim dicitur: Iesus autẽ transiens per medium illorum ibat, vt patet Luc. 4. c. Verum autem cum Iudæos Christus valde increparet, & se diceret antiquiorem Abraham, tulerunt lapides, vt iacerent in eum; ipse vero abscondit se & exiuit de templo, id est, fecit se inuisibilem, de hoc Ioann. 8. c. in fine. Iterum autem Christus Iudæis dure respondens cum eum lapidare vellent, euasit manus eorum; vt patet Ioan. 10. c. Christus igitur, quia Deus erat habebat has dotes corporum glorioſorum in potestate sua, ideo eum vellet vtebatur illis, quia condecebat. Viris autem bonis à lege mortalitatis nondum absolutis hæc non suberãt ideo eis ante mortem non vtebantur. Ex prædictis ergo expositum est, qualiter aquila, quæ erat Christus renouabatur.

Pars octaua metaphoræ quintæ scilicet Aquila, quæ non renouabatur.

CAPVT CCIV.

HVIVS iam finiendi quinti Paradoxi, particula octaua est; Quæ non renouabatur. Hanc autem particulam, sicut cæteras in hac metaphora ad Christum referri necesse est. Sed quia Christum duas sæpe naturas continere dictũ est, diuinam scilicet & humanam, inquirendum est, in qua harũ intelligendum sit, vel an in vtraque congruat ꝙ dicitur. Cui respondendum, vtriq; posse hanc applicari particulam, sed ei potius inquantum Deus est; Christum enim vt hominem renouari supra concessum, de eo non renouari enũciari nequibit, nisi ad alterum referatur tempus sc. Christum renouatum, aut reflorentem in resurrectione cõcessimus, quoniam caro eius refloruit. Temporũ particulis cum adhuc sub mortalitatis cõditione degebat non renouabatur, quia in eo nulla talis fiebat mutatio, qualis postea in resurrectione facta est. In hoc autem sensu, quanquam aliqualiter particula ista assumi valeat conuenientius tamen ad alterum trahitur. Nam & si in Christo, vt homo erat, ante passionem suam non fiebat illa admiranda renouatio, quo postea facta est: tamen quandiu ante passionẽ mortalis vixit, aliquam continue suscipiebat mutationem, quæ renouatio dici potest. Ad alterũ ergo sensum trahenda est ista particula s. vt de Christo exponatur, & secundum ꝙ est Deus; de quo manifestum est, quod

renouari

renouari nequeat: quoniam renouatio, etustorum conditio quædam est scilicet quod nihil renouatur nisi primo veterascat; Deus aũt vetus non efficitur, ergo renouari nequit. Amplius autem renouatio motus quidam est, cum sit alteratio priorum qualitatũ in nouas: in Deo autem motus nullus est, iuxta illud Malachię. 3. cap. Ego Dominus, & non mutor: renouatio ergo nulla est. De motu autem tam in generali, quã in speciali, quod in Deo esse nequeat declaratum fuit super quartum Paradoxon super partem; Qui non mouebatur. Præter hæc autem renouatio dupliciter fit scilicet aut secundum dispositionem, & qualitates, aut secundum esse: in Deo tamen neutrum accidere possibile est, ergo nec renouabitur. Quod autem Deo renouatio secũdum qualitatiuas dispositiones aduenire nequeat apparet: quoniã in Deo qualitates nullæ sunt, propter ipsam diuinam essentiam, sed totũ quidquid est, simplex & vnum est. Si igitur in eo renouatio fieret, necesse esset, vt secundum essentiam renouatio fieret: sed ea, quæ secundum qualitatem fit differt à renouatione, quæ est secũdum essentiam, vt renouatio, quæ est aquilarum à renouatione Phœnicum, vt prius declaratum est. ergo non inest Deo renouatio secundum qualitates. Item quod renouatur perfectius efficitur, quam ante fuisset maioribus resumptis viribus, & melioratis omnibus corporalibus dispositionibus Deo autem perfectio nulla maior aduenit: quia tũc ante hoc perfectus non fuisset, quod de Deo fateri nefas est. Amplius autem quidquid Deo inest, semper inest, cum sit ęternum, & in æternis non differt esse à posse esse, iuxta Arist. Si igitur aliquid Deo aduenire potest, iam illud sibi inest; renouationẽ autem huius esse impossibile patet: quoniã renouatio est in eare, quæ aliquid nouiter recipit, quod ante non habuisset. Ob hoc enim nouũ dicitur: quoniam vetera præcessere: potissime renouatio dicitur, scilicet, post vetustatem inducta nouitas.

Item renouatio Phœnicum in Deo esse nequit, quoniam illud est secũdum essentiam renouari, scilicet, quod esse substantiale deperditum iterum resumatur. Deo autem accidere hoc impossibile est, quoniam hoc pacto Deitas esse cessaret, quo nihil absurdius. Nam Deus est vnũ necesse esse: ergo deficere impossibile est. Non enim potest imaginari quomodo Deitas deficere queat, quoniam ab altero corrumpi potest; quia nihil ea potentius est: nihil etiam contrarietatis habet à quo labefactari vsquam possit. Præter hoc etiam non est ens ex nihilo, vt desistente aliqua causa à conseruando eam tendat in nihilum secundum conditionem entitatis productæ ex nihilo. Ipsa quidem seipsa subsistẽs à nullo esse traxit, ideo deficere nequit. Ideo & si dari posset Deum velle deficere q̃ pariter impossibile est, deficere tamen non posset, quoniam maxima in entitatibus perfectio est, & inuitus etiã esset: sed quidem casus hic non admittitur. Amplius vero si Deum renouari fateamur necesse est, vt eum aliquando defeciſſe cõcesserimus: cum tamen Deũ deficere positum fuerit, eum ad esse redire impossibile est. Nam quorum substantia totaliter semel perit, in idẽ numero redire impossibile est, iuxta Arist. 2. de Generatione & corruptione. Si tamen Deus semel periret, cum substantia eius simplicissima sit, non posset redire ad esse, quia totum peribat, quidquid erat. In simplicibus enim aut totum perit, aut nihil, cum in simplicibus partes non assignẽtur, sed sint indiuisibilia. In hominibus autem mortuis, cum resurgẽt, non tota substantia perit. Nam substantia hominis corpus, & anima sunt: horum autem nihil perit, quia anima incorrupta manet. Corpus autem, & si dissoluatur vsque ad elemẽta, vt si in auras diffugiat, vel in aquaticos resoluatur humores, aut ignis leuitatẽ induerit, vel terræ pondus accipiat, semper manet tota illa materia, ex qua corpus fuit: sola igitur horum duorum vnio deest ad complendum hominem: si tamen tota substãtia deperisset, ita vt nihil de corpore maneret, anima quoque defeciſſet, impossibile erat per vllam potentiam huiusmodi hominem resurgere. In Deo autem, si deficeret nihil maneret: renouari ergo includebat cõtradictionem. Amplius autem, & si Deitas semel deleta, aut in nihilum deficiens renouari posset; nihil tamen erat, quod eam posset renouare: nam in cæteris, quæ siue naturaliter, siue per actionem diuinam renouantur, causas agentes constituimus, aut ipsas naturales, aut Deum: Si tamen defecerit Deitas nihil est, quo restaurari queat: cum supra se agentem nullam causam habeat: Deum ergo renouari impossibile est. Ex prædictis ergo expositum patet, quid accipiendũ sit cum dicitur, quæ non renouabatur.

Aristot. 2. de generatione.

Pars nona metaphoræ quintæ, scilicet aquila, quæ gaudebat.

CAPVT CCV.

IN hoc ordine quintæ huius Paradoxi, particula nona est: Quæ gaudebat; quod ad aquilam Christum referendum est, scilicet. quod ipse gaudebat. Et cum hic ponantur particulæ duæ, quæ sunt vtraque pars contradictionis, poterat vtraque ad Christum hominem referri, secundum diuersa tẽpora; nam aliquando lætabatur, & aliquando tristitia plenus erat. Hanc autem particulam de Christo, vt Deus erat exponi non conuenit, vt inferius magis exponetur, sed ad ipsum, vt homo est referri debet. In quo aduertendum est gaudium duplex fuisse in homine Christo; primum enim fuit quędam lætitia concepta in eo secundum partem rationalem, scilicet in intellectu, & voluntate, & ista erat quam anima eius fuscipiebat ex contemplatione diuinæ essentiæ. Hoc enim speciale Christus inter cæteros mortales habuit, quod cæteri etiãsi boni sint, viatores tamen semper sunt, scilicet, tendẽtes in illã ęternam fælicitatem, quam summopere affectant; eam tamẽ quandiu viuunt nunquam tenent: sed illis post defunctum morte corpus contingit, vnde comprehensores nondũ sunt. Christus homo, dum viueret, plenus comprehẽsor erat, scilicet, quod anima eius diuinam videbat essentiã, dum in hoc mortali corpore degeret, atque in ea vita fruebatur omnibus gaudiis superfluens, sicut post resurrectionem suam fruitur. Vnde quantum ad intellectum, & voluntatem Christi nulla maior post resurrectionem, aut ascensionem in ęthera gloria adhæsit, quam à conceptionis instanti in hæsisset: sed corpori eius glonosæ accesserunt dotes, quæ ante non præfuerant. Quãtum vero ad hoc gaudium Saluatoris, vniuersaliter diffiniendum est, quod ei nunquam intercideri; nullavnquam insurgens tribulatio, aut abstulerit aut diminuerit, vel interpolauerit, sed die noctuq; manebat. Nam etiamsi interdum Saluator noster ad capiendam quietem, à corporalibus motibus, & fatigarionib. somnum nocturnum caperet siue diurnum; sicut patet Matth. 8. scilicet Ecce ventus magnus factus est in mari, ita vt nauicula operiretur fluctibus, ipse vero dormiebat, & accesserunt & suscitauerunt eum, dicẽtes; Domine salua nos, perimus: Idem Marci 4. & Lucæ 8. Tamen intellectus, & voluntas sua à contẽplatione diuinæ essentiæ non cessabant; ita vt semper fruerentur, sicut nunc fruuntur in fęlicitate paradisi; nec magis Christus per diem, quam per noctem fruebatur. Aequum enim illi vtrunque tempus erat. Aliquis tamen obiiciet Christum non posse per noctem frui, dum somnum caperet, siue per diem, dum aliis intentus esset occupationibus, quoniam huius conditionis intellectus noster est, vt cum somnum capimus, nec ipse, nec cæteræ potentiæ rationales, nec animales actum vllum habere possint, & cum aliis occupationibus intendimus, intellectus nõ potest vacare intellectioni. Christus autem verus homo erat; ista ergo proprietas consequens cæteros homines, quæ est conditio speciei, in eo esset. Respondendum est, intellectum & cæteras virtutes, tam rationales, quam animales, vel naturales, eandem habere conditionem in Christo, quam in aliis hominibus; & sicut in aliis hominibus non potest causari speculatio dum in somno sunt, nec cum ad alia diuertunt, ita & in Christo accidere. Sed ista conditio quidem ideo in hominibus est, quoniam in rellectus, quanquam secundum se, non sit virtus organica, nec alligata organo, tamen præsupponit species in phantasmate, vt intelligat, super quas vertatur, iuxta Arist. tertio de Anima scilicet oportet intelligentem circa phantasmata speculari, quia naturaliter in se non habet species, per quas intelligat. Vnde cum non fuerit facta conuersio ad phantasmata, nihil intelligimus. In Christo autem hoc idem accidebat, quantum ad ea quæ per species mendicatas à rebus corporalib. intelliguntur, quę conseruantur in phantasia; sed si aliquid sit quod per purum intellectum apprehẽdatur, nulla facta conuersione ad phantasmata, nihil impedietur homo intelligere in somniis. Sic autem erat, de visione diuinæ essentiæ, & fruitione in anima Christi, quoniã hęc non fiunt per speciem aliquam de Deo conceptam; sed per

Duplex gaudiũ in homine Christo fuit.

A

essentiam, quæ clare cognita est & præsens. In hoc quippe differt visio Dei, quæ est in vita æterna, & cognitio, quâ nunc de eo habemus, quoniã nunc videmus per speciẽ, tunc autẽ facie ad faciem, vt ait Apostolus 1. Cor. 12. Non ergo indiget intellectus noster aliqua cõuersione super phantasticas species, quia nulla est species abstractiua, p quã fit visio beatifica, sed per ipsam clare visam, & præsentẽ essentiam; nihil ergo magis impedimenti ad fruendum anima Christi in somno, quã in vigilia habueret. Amplius aũt, quoniam & si fieret fruitio & visio beatifica per aliquam speciẽ, illa non esset deacceptis à rebus corporalib. nec esset aliquid fabricatum per similitudinem, aut transumptionem ad illã, sed esset species à Deo solo causata in intellectu nostro de seipso. Et tunc ẽt ad intelligendum per hanc non haberet intellectus aliquam conuersionẽ ad phantasiam, sed seipso intelligeret, vnde in somnio intelligere posset, vel occupata phantasia circa alia. Quo fit, vt siue per speciem, siue per essentiam visio Christi beatifica fieret, nihil magis contemplaretur intellectus eius diuinam essentiam in somno, quam in vigilia, & nihil magis cum occupatus erat, quam cum omni vacans occupatione. Amplius aũt & si Christus aliquando affligeretur nimis, tamen ista ei delectatio non decidebat, nec minuebatur: vnde & in passione sua cum ei insurgeret grandis tribulatio, tamen anima sua ita fruebatur diuina essentia, sicut & nũc fruitur. Nec incidebat in intellectum & voluntatem eius quidquam sollicitudinis, aut amaritudinis, sed ita gaudium plenum erat, ac si nihil angustiæ, aut pænalitatis inesset: perfecta tamen amaritudo, &

B

atrocissimus dolor in parte sensitiua erat, ita vt secundum partem sensitiuam plenam sine vllius iucunditatis admixtione haberet amaritudinem, & secundum partem intellectiuã plenis gaudiis frueretur, ac si istæ duæ particulæ nihil sibi inuicem attinerent. De quo late dictum est super quartum paradoxon, super particulam: Qui sentiebat. De hoc autẽ gaudio animæ Saluatoris nostri, quod in anima rationali erat, hic non agitur: sed de quodam alio, quod tristitiis secundum sensum aduersatur; & de quo verum est, quod aliquando in Saluatore nostro fuerit, & aliquando non.

De gaudio, quod passionem vocamus.

CAPVT CCVI.

ALIVD autem gaudium est, quod est affectio quædam, quam nos passionem vocamus, & est in parte sensitiua, sicut dolor & spes & timor. Proueniunt animæ affectiones istæ ex cõditione animalis, non considerando specialiter naturam humanam; vnde cæteris etiam præter hominem animalibus, ita videmus accidere. In Christo igitur, quia homo erat, hæc poni necesse est. Nam ipse susceperit ea, quæ cõsequebantur veritatem naturæ humanæ, sicut sunt istæ passiones. Maxime autem patet de gaudio, quod in Christo fuerit: nam cum in eo tristitia esset, in eo quoque gaudium esse poterat, & aliquando erat. Nam oppositorum conditio hæc est, vt circa idem fiant, nisi cum subiectũ determinat sibi alterum eorum à natura. Sed circa Christum tristitia erat; in ipso ergo erat gaudium aduenire potens, cum naturaliter Christus non determinet sibi tristitiã. Quod autem in Christo tristitia fuerit, apparet ex pluribus sacræ Scripturæ locis. Sic enim patet Matth. 26. & Marci 14. scilicet, & sumpto Petro & duobus filiis Zebedæi cæpit tristari, & mæstus esse, tũc ait illis; tristis est anima mea vsque ad mortem. Itẽ qui flet mæstus est, nisi mẽdaces atque fœmineas lachrymas fuderit, quod Saluatori nõ conuenit. Accepimus tamẽ Saluatorem nostrum interdum plorauisse, vt patet Luc. 19. Quoniam videns Iesus ciuitatem cognoscens sibi in breui affuturas calamitates ex compassione plorauit. Nam ipse affectus habebat humanos, & quoniã in terra illa enutritus fuerat humano modo charioré sibi illã quam cæteras faciebat. Terra cognita igitur ac tunc recenter affectioni suæ humanæ præsentata calamitatum mole Ierosolymitanam oppressura vrbẽ teneras effudit lachrymas, dicẽs: Quoniam si cognouisses & tu, & quidem in hac die, quæ ad pacem tibi, nunc autem abscõdita sunt ab oculis tuis. Diligebat quoque Dominus Iesus tenerrime Lazarum fratrem Mariæ Magdalenæ, & Marthę, vt patet Ioan. vndecimo. Perhibẽtibus testimonium fororib. eius, scilicet. Dñe quẽ amas infirmatur: ideo cum eum suscitaturus accessit monumento eius astans fleuit, atque infremuit spiritu, vt habetur eodem capitulo: nam cum quæreret à sororibus illius, vbi posuissent eum, lachrymas fudit. Nec hoc, vt quidam dicunt ideo factum est, quia Iesus ad mortalitatis miseriam eum resuscitans reuocaturus erat, sed quia humana effectionis teneritudine concito condoluit, & plorantibus complorauit Iudæis. Vt patet cum dicitur; Iesus ergo, vt vidit eam plorantem, & Iudæos, qui venerant cum ea plorantes, infremuit spiritu, & turbauit semetipsum, & dixit: vbi posuisti eum? Dicunt ei, Domine veni, & vide, & lachrymatus est Iesus. dixerunt ergo Iudæi, ecce quomodo amabat eum. Est post sequitur: Iesus ergo rursus fremens in seipso venit ad monumentum. Apparet ergo ex præcedentibus Christum tristatum: necesse est igitur lætitiam sibi inesse posse ex natura contrariorum, cum Christus non determinet sibi tristitiam secundum naturam. Et non solum apparet Christum potuisse gaudere sed etiam aliquando gauisum fuisse: nam cum gaudium, & tristitia immediata contraria sint ex lege eorum, necesse est, vt susceptibili alterum eorum insit. Christus autem susceptibilis horum erat, vt ex præcedentibus declaratum est, necesse est ergo, vt alterum eorum semper sibi inesset: ergo vel tristitia semper sibi inerat, vel aliquando gaudebat; sed Christum fuisse sempei in tristitia falsum est, ergo aliquãdo gaudebat. Quod autem Christus non semper tristaretur, satis patet, quoniã tunc omnibus videretur mærens, quod falsum est: Varias enim in se Christus monstrabat affectiones: interdum quippe ostendebat affigiem valde gaudentis; vt cum paruulos amplexaretur, atque benediceret: tristi enim tristium hominum actus nõ sunt. Sicut patet Marci 10. Amen dico vobis, quisquis non receperit regnum Dei, velut paruulus, non intrabit in illud, & complexans eos, atque imponens manus super eos, benedicebat eos.

Christo nõ semper tristis erat

Aliquando autem vultum indignantis, sicut cum eiecit ementes, & vendentes de templo facto ex funiculis flagello, vt patet Matthæi vigesimo primo, & Ioann. 3. capit. Sic etiam quando increpabat discipulos dicens, generatio incredula, & peruersa quousque ero vobiscum? vsque quo vos patiar? vt patet Matthæi decimo septimo. Non ergo semper tristati effigiem exhibebat. Amplius autem si semper Christus tristitiã vultu monstraret ac generet, non diceretur de eo specialiter in sacra scriptura, aliquando quod tristaretur, sed interdum exprimitur, quod tristis fuerit, vt in præallegatis locis, ergo non semper tristis erat. Præter hæc autem, qui aliquando tristari incipit, non semper tristis fuit, sed Christus aliquando tristari cæpit; ergo aliquando tristis non erat. Sic apparet Matthæi 16. scilicet. Et assumpto secum Petro & duobus filiis Zebedæi cæpit tristari, & mæstus esse; apparet ergo aliquando Christum fuisse gauisum.

C

D

E

F

De affectibus, qui in Christo erant.

CAPVT CCVII.

IN his tamen humanis affectibus, quos in Christo fuisse asserimus, aduertendum est, quod non prorsus ita fuerũt, vt in cæteris hominibus sunt; ideo eos sacri doctores distinguunt, quia has effectiones in nobis passiones vocãt: in Christo autem propassiones quasi procul à passionibus, id est, q non sint de conditione passionum nostrarum, de quibus in tertio Sententiarum dist. 15. Passiones enim istos motus vocamus secundum quos aliquid patimur. Etenim in nobis hæ insurgentes passiones rationem nostram aut subiiciunt, aut impediunt, aut conturbant, vel ab agendo faciliter tollunt. Vnde nobis cõtra omnes passiones pugna est, ideo circa passiones regulandas consistunt omnes virtutes morales, vt patet ex sententia Arist. secundo Ethicorum. Et istæ passiones nobis volentibus, & non aduertentibus insurgunt, nec cessant quotiens cunque volumus: sed cum rogauerimus & suaserimus, vt patet primo, & 5. Ethic. eo quod non dominatur homo passionibus suis, principatu despotico, sicut partibus organicis: sed principatu politico tanquam liberis, vt patet primo Politicorum: in vincendo tamen eas difficillimus nobis labor est. In Christo autem nihil tale erat: non enim fuit in eo vnquam aliquis passionalis motus, qui insurgens partem conturbaret rationalem eam sibi subiiciens, aut ab operando impediens: vel in operando perturbans. Nec vlla vnquam habuit difficultatem alicui resistendo passioni velut in nobis vsus quotidianus efficit. Nec etiam eo

A

noléte quiſquam appetitiuæ partis animalis inſurgebat motus: ſed cum ipſe iubebat, inſurgebant propaſſiones, vt ſi vellet timere iubebat timorem inſurgere. Si autem gaudere elegiſſet, motum gaudii inſurgere faciebat. Sic quoque de triſtitia. De dolore autem aliter eſt, quia incuſſo nociuo, dolor naturaliter ſequebatur: ſed poſtquam eius iſtæ inſurgebant propaſſiones, idem quod in aliis hominibus naturaliter efficiebant: vt ſi triſtitia inſurgeret vehementer ſicut cæteri triſtabatur, eratque in poteſtate ſua quantum vellet paſſionalem excitare. Patet autem de triſtitia valida, quam ingruenti tempore paſſionis ſuæ ſuſcepit: nam & tantum in hac motus atque concuſſus eſt, vt deſtillarent guttæ ſanguineæ in ſudoris modum defluentis in terram, facto ipſo in horrifera agonia, atque prolixius orante, vt patet Luc. 22. cap. Habebat tamen Saluator noſter hoc iuris in propaſſionibus ſuis, quod quam quam grauiſſimæ eſſent, vt de triſtitia nunc dictum eſt, tamen cum iuberet eas cedere, confeſtim cedebant, erat ei quidem ſuper paſſiones pluſquam deſpoticus principatus: & ſicut eo ſolum iubéte inſurgebant, ita cum ei collibitum foret, penitus decedere neceſſe erat. Quod autem Saluator noſter in ſe propaſſiones concitaret, & non inſurgerent ipſæ in eo patet Ioan. 11. capit. cum dicit: Ieſus ergo vt vidit eam plorantem & Iudæos, qui cum ea erant plorantes, fremuit ſpiritu & turbauit ſe ipſum. Ecce enim non dixit, quod turbatus eſt, ſed quod turbauit ſeipſum, quaſi iuris ſui eſſet quid in his efficere voluiſſet, & nulli paſſioni ſuper eum quicquam licebat: ſed ipſe eas concitabat, cum congruum foret. Ex prædictis euidenter inductum patet, Chriſtum aliquando gauiſum, & aliquando triſtatum fuiſſe, & qualiter intelligenda ſit particula iſta, de aquila, quæ gaudebat.

B

Pars decima metaphoræ quintæ, ſcilicet aquila, quæ non gaudebat.

Caput CCVIII.

His autem conſequenti ordine huius extremi figurati paradoxi particula decima adeſt exponenda, ſcilicet, quæ non gaudebat. Hæc autem vt prælibatum eſt ad Chriſtum relata neceſſario poterat ad hominem, aut ad Deum trahi. Et cum de Chriſto, vt homo erat, dictum fuerit, quod gaudebat, referri non poterit, quod non gaudebat niſi ad diuerſum tempus, ſcilicet vt altero tempore gaudens eſſet, alio vero mœſtus. Sed hoc nihil eſt, quoniam hoc modo de quoquam veram efficere vtramque contradictionis particulam perfacile eſt. Non eſt igitur iſte ſenſus metaphoræ: referenda eſt ergo iſta particula ad Deum, ſc. quod Chriſtus, vt Deus erat, non gaudebat. In hoc autem aduertendum eſt, gaudium duplex eſſe, vno modo gaudium dicit ſimplicem delectationē de aliquo concepto bono, & inuariabilē: alio modo gaudium importat motum paſſionalem factum in parte ſenſitiua ex apprehenſione obiecti delectabilis in præſenti. Primam autem delectationem vel gaudium in Deo ſtatuimus, quoniā ipſe ex apprehenſione ſui ipſius in infinitum delectatur. Eſt quippe gaudium de præſenti bono: in Deo autem hoc aptius quàm in nobis euenit. Nam Deus maximum bonum & immenſum bonum eſt, ipſe quoque intelligens eſt, & ſibi ipſi maxime præſens: neceſſe eſt igitur quod ſeipſum cognoſcendo in immenſum gaudeat: & quia ſeipſum ſemper cognoſcit, ſemper iſtud ei gaudium inerit. Vnde Ariſtot. 11. Metaphi. cum de Deo, quem primam intelligentiam vocat octo concluderet paſſiones, cum ſecundum alteram earum maxime gaudioſum eſſe vocauit. Et neceſſe quidem eſt gaudium magnum Deo ineſſe: nam ſine gaudio bonum nullum plenum eſt. Deus tamen fœliciſſimus eſt, gaudioſus ergo maxime erit. Amplius autem quoniam Deus beatitudo noſtra eſt, erit igitur aliquid valde lætum. Nam in triſtabili nemo perficitur: vnde ſi poſſibile foret Deum ſummum bonū exiſtentem gaudioſum non eſſe, fœlicem nequaquam vocaremus, & ſi fœlicitas triſtis eſſet nemo eam toleraret. Sic enim ait Ariſt. Ethic. lib. 8. ſcilicet. Nullus autem per diem poteſt commorari cum triſti, nec cum non delectabili: Maxime enim natura videtur triſte quidē fugere, appetere aūt delectabile. Et poſt hoc in eodem: Beati autem vtilibus quidē nihil indigent: delectabilibus autem. conuiuere enim volunt aliquibus; triſte autem paucum tempus ferunt. Continue autē nullus vtique ſuſtineret, nec ipſum bonum ſi triſte ipſi eſſet. Eſt igitur Deus maximum bonum, & in ſeipſo maxime gaudioſus, & quoniam natura ſua ſimplex atque eadem ſemper eſt, non variebatur in Deo delectatio, ſed ſemper in eodem gaudebat. Sic ait Ariſt. Ethi. lib. 7. in fine, ſc. quia ſi homini natura ſimplex ſit, ſemper eadem actio delectabiliſſima erit, propter quod Deus ſemper vna, & ſimplici gaudet delectatione. Deo igitur gaudium ſibi conſubſtantiale, ſ. quod à natura ſua alienum aut diſtinctum non eſt, ſeparandum nunquam eſt. Sed de hoc quidem nihil agitur hic, ſed potius de gaudio, cui aliqua opponitur aduerſitas, & interdum calamitatibus, vel anguſtiis interpolantur. Gaudium autem, quod ab ipſa diuina natura diſtinctum non eſt, æque æternum, & indefectibile eſt, vt ipſa ſempiterna deitas.

C

D

E

F

De alia gaudii acceptione.

Caput CCIX.

Aliter autem gaudium ſumitur pro quadam paſſionali affectione inſurgente in parte ſenſitiua ex apprehenſione præſentis boni. Hoc autem gaudium animalibus ſingulis ineſt, de quo prælibatum exſtitit, quod in Chriſto homine fuerit. De hoc dicendum eſt, quod in Deo nequaquam ſit: quoniam iſtud gaudium partis ſenſitiuæ affectio quædam eſt: in Deo autem nec affectiones, nec partem ſenſitiuam collocamus, gaudium ergo nequaquam erit. Amplius autē gaudium quod paſſionale eſt, ſincerum bonum non eſt, ſed eſt cum quodam corporis motu, imo & maxima paſſionalia gaudia maiores motus corporis exigunt, & ſunt de conditione materialiori. Deus ergo nihil tale habet qui ſimpliciſſimus eſt. Item gaudium eſt paſſio de conceptis, & apprehenſis bonis, quæ ab extra apprehenduntur: vt patet in omnibus huiuſmodi apprehenſionibus: Deus autem ab extra bonum nullum accipit, cum in ſeipſo ſummum bonum ſit: gaudium ergo paſſionale Deo nequaquam ineſt. Sed ad hoc quis obiiciet, quoniam ſæpe in ſacra ſcriptura dicitur de Deo, quod gaudeat: nec eſt gaudium illud de ſeipſo, quod ſibi conſubſtantiale vocamus: ſed de gaudio, quod eſt per apprehenſionem boni alicuius exterioris in aliquo accidenti. Sic patet Deut. 28. c. ſcilicet. Et ſicut lætatus eſt dominus ſuper vos benè vobis faciens voſque multiplicans, ſic lætabitur diſperdēs vos atque ſubuertens. Et ſicut Deo gaudium iſtud ſcriptura ineſſe probat, ita quoque cum tædium aut triſtitiam ſuſcipere oppoſitum innuit, quæ in gaudio conſubſtantiali non habetur. Sic patet Gene. 6. cap. Et tactus dolore cordis intrinſecus: delebo, inquit, hominem quem creaui, à facie terræ, ab homine vſque ad animantia, à reptili vſque ad volucres cœli: pœniteт enim me feciſſe eos. His reſpondendum eſt deitati gaudium nullum, aut triſtitiam accidere: magnam enim in Deo imperfectionem iſta dicerent, vt ex præcedentibus patet. Cum vero dicitur Deum lætari cum Iudæis bene faceret, & rurſus cum eis male faceret: dicendum non innui ex hoc Deo ineſſe aliquem motum nouiter, qualem nos gaudium appellamus, aut triſtitiam: quoniam Deo nihil nouum accidit, ſiue bonum ſiue malum, quia bonum ſuum ſempiternum, & æquale ſemper eſt: nam ſi ex tempore eueniret Deus non ſemper bonum ſummum fuit, cum ei quidquam boni acciderit. Item ſi bonum Deo accideret, neceſſe eſt, vt ab altero proueniret: ſed id quod alteri bonum confert eo maius eſt, cui confert: aliquid ergo Deo maius foret. Quo infertur alterum eſſe Deum, & non eum, qui ab alio perficeretur, cum communis omnium conceptio Deum eſſe dicat id, quo nihil melius excogitari poteſt: Deo ergo aliquod bonum accidere impoſſibile eſt. Præter hoc autem, & ſi Deo aliquid accidere fateri deberemus, malum tamen ei nequaquam accidere deberet, cum purum bonum ſit, triſtitia tamen malum quoddam eſt, Deo igitur non accidit. Nā, & ſi triſtem Deum interdum fateamur, neceſſe eſt, vt eum iam non fœlicem exiſtimemus, aut ex omni parte fœlicem, cum nihil ſit, quod ita fœlicitati aduerſetur, vt triſtitia: nullus nempe triſtitiam diu ſuſtinere valet, & ſi ipſum bonum triſte eſſet, nemo illud eligeret, vt ait Ariſtot. Ethic. libro octauo. Dicendum igitur Deo nullam aduenire triſtitiam, nec lætitiā, ſed iſta dici ſecundum metaphoram, & tranſumptionem ad actus humanos. Cum enim quis agit id, quod ei placet atque bonum videtur, lætari dicetur: ſed Deus recte agit,

cum Iudæos pro bonis actibus suis quibusdam temporalibus prosperitatibus effert: identidem cum eos pro sceleribus suis punit, recte agit, & hoc agendum decernit: lætari ergo dicitur. Nullus tamen ei lætitiæ aut tristitiæ motus in hoc euenit: quia non sunt ista talia quæ Deum ad lætitiam aut tristitiam permutare possint, cum in se bonum suum totum habeat. Cum autem obiiciebatur, quod Deus doluerit, & pœnituerit eum, quia creauerit hominem & cætera animalia, cum terra iniquitatibus repleta foret. Respondendum est in Deo nullam tunc nec vnquam accidisse tristitiam, etiamsi omnia ad malum verterentur: etiamsi Deo ab intentione repugnarent. Nam tristitia de aliquo apprehẽso malo est, Deo autem malum nullum accidere potest, & actus nostri ei mali non sunt: sed si mali sunt, nobis auctoribus mali sunt: ipsi aũt Deo boni: quia sola diuina vis est, cui ipsa etiam mala bona sunt, cum eis competenter vtendo alicuius boni elicit effectum. Nam per immensam Dei sapientiam omnia ordinata esse necesse est, & si quid ab assignata sibi ordinis ratione decesserit, in alium ordinem tamen relabi compelletur, sicut ait Boetius de consolatione libr. 4. prosa 6. Nihil ergo magis Deum pœnituit, quando omnia ad malum conuersa sunt ante deletionem cataclysmi, quàm cum ea creauit. Nec magis Deus lætatur de aliquo homine, cum ex benignitate sua eum in vita ęterna beatificat, quàm cum aliquis in eum mortaliter peccat: ex his enim, quæ extra sunt, nullum ipsi bonũ, aut malum est. Sed ista secundum metaphoram de Deo sacra scriptura enunciat, vt sæpe eum iratum dicit: sępe quoque manus, & pedes habere, & cætera humana corporis membra, quæ nemo tamen quidquam intelligens de Deo verè dicta existimat. Sic enim hominibus accidit, vt cum aliquid effecerint, quod postea bonis plene vt ipsi volunt non fuerit, illud delent. Deus autem ista omnia fecerat, & quia ad iniquitatem vertebantur, ea deleuit. Videbatur ergo iratus ea destruere: nos enim opera nostra nunquam destruimus, nisi cum eis irati sumus. Sic igitur Deum delentem quæ creauit efficere existimamus, à Deo tamen omnis talis motus passionalis alienus est. Quod hæc secundum metaphoram dicantur, apparet ex eadem litera: dicitur enim, & tactus dolore cordis intrinsecus, delebo inquit hominem, quem creaui: vbi Deum dolorem cordis habuisse dicitur, sed Deum cor habere nullatenus dici potest, quoniam particula ista corporis animalis est, Deus autẽ non est animal. Sicut igitur ea, quæ de corde Dei dicuntur sub metaphora necessario accipienda sunt, ita, & quæ de dolore, & quæ de pœnitentia. Ex prædictis ergo conclusum patet, qualiter accipiendum sit, quod Aquila ista, quam Christum dicimus, non gaudeat.

Pars duodecima metaphoræ quintæ, scilicet Aquilæ, quæ honorabatur.

CAPVT CX.

SVbsequenti ordine particula duodecima extremi huius figurati Paradoxi exponenda adest, Quæ honorabatur, in quo necesse est Christum Aquilam honorari, & non honorari fateri: de eo quippe hæc omnia prædicantur. Et vt in harum metaphorarum expositione peruulgatissimum est, in Christo geminam esse substantiam, ita aliqua de vtraque harum particularum quamlibet exponendam dicunt. Dicunt enim Christum, vt Deus erat, honoratum fuisse à Iudæis, quoniam Iudæi cultores Dei cœli erant: colentes ergo Deum necessario Christum colebant, cum ipse Deus foret. De eo secundam exponunt particulam, scilicet, quod non honorabatur. Nam Christus vt Deus incognitus erat plerisque, ideo eum honorare nequibant. Vtranque quoque particulam de Christo, vt homo est, exponunt: ipse quippe interdum honorabatur, interdum vero reputabatur inglorius. Sed istæ expositiones ex omni parte non conueniunt. Referendæ sunt igitur hæ duæ particulę ad Christum secundum geminam eius substantiam. Prima autem de eo secundum hominem dicitur, scilicet, quod honoraretur: nã multi ei reuerentię impendebant munus: sic patet in pluribus Euãgeliorum locis: eum quippe hominem cognoscebant, & secundum id, quod cognoscebant, poterant honorificare: incognita autem naturaliter nemo honorare potest. Primus honor Christo exhibitus fuit honor quasi Dei, scilicet, cum eo nato Angeli cecinerunt, Gloria in excelsis Deo in honorem huius pueri nati, vt patet Luc. 2. cap. scilicet, & facta est subito cum angelo multitudo militiæ cœlestis laudantium Deum, & dicentium: Gloria in excelsis Deo: & in terra pax hominibus: hic tamen de honore exhibito ab hominibus magis agitur. Fuit quoque dominus Iesus honoratus à pastoribus, mox vt natus est: angelus namque euangelizauerat eis gaudium magnum dicens, quod natus esset Saluator mundi, & ipsi transierunt vsque in Bethlehem, vt viderent quæ dicta erant per angelum. Et dicitur quod inuenerunt Mariam & Ioseph, & infantem positum in præsepio. Videntes autem cognouerunt de verbo quod dictum erat illis de puero hoc. Luc. 2. ca. Et quanquam nihil dicatur vtrum pastores puerum adorauerunt, satis tamen intelligi datur, quoniam ipsi viri boni erant, quo dignabatur Deus tantum sæculo bonum aduenienti præmonstrare. Potissimè quoniam dictum erat, quod natus erat Saluator mundi, & ipsi illuc festinantes fuerunt. Non erat igitur verisimile, vt Saluatorem cognitum non adorarent. Amplius autem honoratus fuit, & maximo quidem honore, cum tres reges Magi de orientalibus partibus venientes prociderunt coram eo adorantes, & obtulerunt tria munera, scilicet, aurum, thus, & myrrham, vt patet Matthæi 2. cap. Nam honor exhibitio est reuerentiæ in testimonium virtutis, iuxta doctrinam Aristot. Cum igitur honor sit in honorante, & non in honorato, vt habetur primo Ethicorum, necesse est, vt maior sit honor, qui à maioribus & dignioribus confertur, sicut in principatu maior & dignior est principatus, cui nobiliores & excellentiores viri subiecti sunt, vt habetur primo Politicorum cap. 3. Propter hoc autem quilibet à dignioribus magis honorari cupit à sapientibus, atque potentibus, iuxta Aristot. Ethicorum lib. 9. Nulli autem maiores regibus sunt: ergo honor à regibus exhibitus cæteris maior fuit. Potissime cum tres reges fuerint, & quia eum procidentes adorauerunt. Et ad hoc non quasi ex impetu passionali moti sunt, sed cum magna deliberatione atque labore, & impensis de regionibus suis in terram venerunt alienam: quæ cum recte appendantur, profecto maxima sunt. Amplius autem Saluator noster honoratus est cum duodecim annorum, adhuc puer altissime inter doctores legis, & intrepide disputauit, atque conuicit, ita vt omnes admirarentur ex verbis eius. Sic patet Luc. 2. cap. scilicet. Et factum est post triduum inuenerunt illum in medio doctorum, audientem & interrogantem illos. Stupebant autem omnes, qui audiebant eum super prudentia, & responsis eius. Fuit quoque à Ioanne honoratus, cum ad se venientem baptizare nolebat, dicens: Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me? Christus autem respondens, ait: sine modo, sic enim decet nos implere omnem iustitiam. vt patet Matth. 3. cap. Iterum autem Ioannes Christum honorauit testimonium perhibens de eo, quod esset agnus Dei sublaturus peccata mundi, & quod super eum viderit Spiritum sanctum in columbæ specie descẽdentem. Sic patet Ioan. 1. cap. Honorabatur dominus Iesus à turbis, & omnibus, qui ei aderant, quando miracula faciebat: quia vel eum Deum quidam existimabant, vel virtutem Dei operantem per illum. De hoc ex discursu totius seriei Euangeliorum vulgatissimum est. Item & à turbis honorabatur, & multa eo audito faciebant, vt patet Ioan. 8. Et propter hoc Pharisæi increpabant turbã detrahentes ei, quia in Christum credentes eum sequebantur, vt patet Ioan. 7. cap. scilicet. Nunquid aliquis de principibus credit in eum, aut de Pharisæis? sed turba hæc, quæ non nouit legem maledicti sunt. De principibus tamen multi post frequentem miraculorum operationem in eum crediderunt, vt patet Ioannis 12. cap. Alium quoque non paruum honorem ei impendebant, & compleuissent Iudęi, nisi ipse repugnasset. Nam cum de quinque panibus & duobus piscibus quinque millia virorũ, exceptis mulieribus & paruulis saturasset, voluerunt eum facere regem, sed ipse hoc cauens, fugit ab eis. Sic patet Ioa. 6. c. sc. Illi ergo cum vidissent, quod fecerat signum, dixerũt: quia hic est propheta, qui venturus est in mundum. Iesus ergo cũ cognouisset, quia venturi essent, vt raperent eum, & facerent eum regem, fuit iterum in montibus solus. Amplius autem honorificatus nimis fuit quinque diebus ante passionem suam dominus Iesus in ciuitate Ierusalem, cum sedens super asinam & pullum intrauit in vrbem, plurima autem turba

Primus honor exhibitus Christo.

A

ſtrauerunt veſtimenta ſua in via, alii vero cędebant ramos de arboribus, & ſternebant in via : turbæ autem, quæ præcedebant, & quæ ſequebantur, clamabant dicentes: Oſanna filio Dauid, benedictus, qui venit in nomine domini, Oſanna in altiſſimis. Et cum intrauiſſet Ieroſolymas, commota eſt vniuerſa ciuitas dicens, quis eſt hic ? Populus autem dicebant, Hic eſt Ieſus propheta à Nazareth Galilææ. Sic patet Matth. 21. Extremus autem homini Chriſto honor datus fuit in apparitione ſepulchri: nam cum ſero factum eſſet die paraſceues, qua ipſe in cruce pendens ſpirauerat, venit Ioſeph ab Arimathia nobilis decurio, qui & ipſe erat expectans regnum Dei: & audacter introiuit ad Pilatum, & petiit corpus Ieſu: Pilatus autem mirabatur ſi iam obiiſſet, & accerſito Centurione interrogauit eum, ſi iam mortuus eſſet, & cum cognouiſſet à Centurione, donauit corpus Ioſeph. Ioſeph autem mercatus ſindonem, & deponens eum inuoluit ſindone, & poſuit eum in monumento, quod erat exciſum de petra, & aduoluit lapidem ad hoſtium monumenti: vt patet Mat. 15. Magnus enim honor in hoc corpori Chriſti exhibitus eſt, vt Ioſeph, qui alibi vocatur nobilis decurio, ſepeliret eum in monumento ſuo, fecerat enim ſibi monumentum exciſum in petra, quod benedicto Ieſu corpori tribuit. vt patet Matth. 37. Erat enim hoc monumentum nouum, in quo nondum quiſquam poſitus fuerat. Sic patet Luc. 23. Hunc autem extremum honorem exhibendo corpori Saluatoris noſtri præuiderat Iſaias capitulo vndecimo, cum ait: In die illa erit radix Ieſſe, qui ſtat in ſignum populorum, ipſum gentes deprecabuntur, & erit ſepulchrum eius glorioſum. Ecce enim Chriſtum, quem in cruce pendentem populorum ſignum fecerat, ſepulchro glorioſo conditum refert. Alii autem honores Saluatori noſtro reſurgenti exhibiti ſunt, vt cum Maria Magdalenæ, & altera Maria venirent de monumento, apparuit eis Ieſus in via, & tenuerunt pedes eius, atque oſculati ſunt adorantes: vt patet Matthæi 28. Et quomodocunque alicui apparuiſſet magna ei reuerentia exhibebatur. Sed honores poſt reſurrectionem exhibiti Saluatori noſtro magis ad eum, vt Deum quàm vt hominem, pertinebant.

B

De frequenti dedecore illato Chriſto.

CAPVT CCXII.

SIcut autem Saluatori noſtro, vt homini, aut in carne mortali apparente multiplex, nec vulgaris honor impẽſus eſt, ita & frequenter dedecus illatum quoque fuit: vnde ipſe conquerebatur de Phariſæis, dicens: ego honorifico patrem meum, & vos inhonoraſtis me: vt patet Ioan. 8. ca. frequenter enim ab eis inhonoratus eſt. Dicebant namque illum vini potatorem, & ebrioſum nimis, atque voracem. Sic patet Luc. 7. & Matth. 11. ſcilicet: Hic eſt vorax & potator vini, & publicanorum ſocius, quod profecto honeſto viro dedecus magnum eſt.

C

Aliud quoque ei ignominiæ inferebant genus dicentes, eum ex fornicatione natum fuiſſe. ſic patet Ioan. octauo, cum dicerent: Nos ex fornicatione nati non ſumus: quaſi dicant, tu ex fornicatione natus es. Hoc autem dicebant, quoniam vir Mariæ Ioſeph grandeuus erat, & quidam exiſtimabant eum gignere non potuiſſe: ſed Mariam ab aliquo adulterino viro fuiſſe grauidatam. Addebant quoque alterum magnæ offenſionis, & irritationis maledictum dicentes, Omnia ſigna ab eo facta ex virtute dæmonum procedere. Sic patet Matth. 12. ſ. Hic non eiicit dæmones, niſi in Beelzebub principe dæmoniorum. Erat etiam dedecus, atque magna iniuria cum eum tanquam blaſphemum lapidibus obruere voluerunt, vt patet Ioan. 8. Dixerat enim, quod ante Abrahã ipſe erat. Identidem autem dedecoris grauitas erat, cum eum de altiſſima rupe præcipitare conati ſunt, ſed ipſe tranſibat per medium eorum, & nemo illum poterat tenere. Sic patet Luc. 4. Harum autem offenſionum, & vilipenſionum multa ei genera, dum adhuc viueret, inflicta ſunt. Sed in ipſa paſſione omnia pœnalitatum genera irrogata ſunt. Dedecus quoque magnum, cum nudatus atque flagellatus eſt, fuſtigari enim ſeruorum pœna erat, aut eorum, qui propter atrocia facta omnem nobilitatis & libertatis immunitatem amiſerant. Potiſſime autem, quoniam nimis erubeſcebat honeſtiſſimus ille, atque verecundus Dominus Ieſus, coram toto populo nudus eſſe, & ſic plagis fœdatus apparere. Amplius autem quoniam ignominioſa mors erat in cruce appenſorum, & inter omnia ſuppliciorum genera magis infamis dicente domino. Deuteron. vigeſimoprimo cap Maledictus homo, qui pendet in ligno. Commendat autem Apoſtolus in nobis Chriſti charitatem, quod pro nobis maledictum effici voluerit. Sic patet ad Galatas 3. cap. cum dicitur: Chriſtus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum: quoniam ſcriptum eſt, maledictus omnis, qui pendet in ligno. Extremum autem ei viuenti dedecus inflixerunt, cum eum patibulo affixuri eſſent, inter duos infames viros appẽderunt in teſtimonium maioris, aut comparis ſaltem iniquitatis. Nec ſolum, vt vnum de iniquis, ſed vt iniquorum principem in medium hominum nephariorum appenderunt. Hunc autem loquendi modum ſecuti ſunt Euangeliſtæ. Sic patet Luc. 22. cum dicitur: Ducebantur autem & alii duo nequam cum eo: quare vocat eum fuiſſe nequam: ſed Euangeliſta Iudæorum intentionem & non ſuam expreſſit. Nondũ ſaturatis Iudæis infligendo infames pœnalitates Saluatori noſtro viuenti, eum iam mortuum perſequentes, reſurrectioniſque eius gloriam obnubilare cupientes, magnam pecuniam cuſtodibus dederunt, vt eum nocte ſublatum eis dormientibus à diſcipulis mentirentur. Sic patet Matthæi 28. Cum dicitur, & congregati, ſcilicet, principes ſacerdotum cum ſenioribus conſilio accepto pecuniam copioſam dederunt militibus, dicentes. Dicite, quia diſcipuli eius nocte venerunt, & furati ſunt eum vobis dormientibus, & ſi hoc auditum fuerit à præſide nos ſuadebimus ei, & ſecuros vos faciemus: at illi accepta pecunia fecerunt, ſicut erant edocti. Vtraque ergo Saluator noſter in ſe ſuſcepit, honorem ſc. & dedecus. Dedecus autem prædixerat Iſa. 53. Dicens: Non eſt ei ſpecies nec decor, & vidimus eum, & non erat aſpectus, & deſiderauimus eum deſpectum, & nouiſſimum virorum, virũ dolorum, & ſcientem infirmitatem, & quaſi abſconditus vultus eius & deſpectus: vnde nec reputauimus eum. Ex prædictis ergo manifeſte patet, qualiter accipienda ſit illa particula. Quæ honorabatur.

D

E

Pars 30. metaphoræ quintæ, ſcilicet: Aquila, quæ non honorabatur.

CAPVT CCXIII.

FIgurati huius quinti Paradoxi iam finiendi extremam tenentibus metaphoram tertiadecima occurrit particula, ſc. Quæ non honorabatur. Quam de Chriſto, vt homo erat, quibuſdam fortaſſis exponi debere videbitur: ipſe nempe graue dedecus à Iudęis ſæpiſſime pertulit, vt in prioribus declaratum eſt. Sed non conuenit: nam cum de Chriſto verè quod honoratus ſit probauerimus, vt homo erat, non poteſt aſtrui eum fuiſſe non honoratum, niſi ad diuerſa tempora referatur. Vtranque autem contradictionis extremitatem de eodem ſtatu ad diuerſum referendo tempus perfacile eſt. Nõ intenditur ergo hoc in hoc metaphorico paradoxo, quod ideo paradoxon vocatur: quoniam admirabile eſt, & difficile creditu, vt in procœmio expoſitionis earum prælibatũ eſt. Potiſſime quoniam cum hæ propoſitiones ponantur, vt habentes legem extremitatum contradictionis, neceſſe eſt alteram intelligi vniuerſaliter, quanquam vtraque videatur indiffinita, vel particularis. Cum ergo dicimus, quod honorabatur, & intelligitur, vt indiffinita vel particularis, oportet vt altera extremitas, ſ. non honorabatur, intelligatur vniuerſaliter, ſ. quod nunquam honorabatur. Et tunc de Chriſto, vt homo eſt, conuenire nequit. Nam cum de Chriſto verum ſit, q; aliquãdo honoraretur, dici neqt, q; nunq̃ honoraretur. Ad Chriſtũ ergo, vt Deus erat referenda particula iſta eſt. Nã deitas in Chriſto à nemine honorata eſt, quia nemo eã cognoſcebat, aut rariſſimi: q; aũt incognitũ eſt honorari nequit. Quod autẽ incognitus Chriſtus Iudęis extiterit an Deus eſſet, prodit Apoſtolus prima ad Cor. c. 2. Quem nemo principum huius ſæculi cognouit. Si n. cognouiſſent, nunquã dominũ gloriæ crucifixiſſent. In paſſione aũt quidam cognoſcere inceperũt, vt centurio, qui aſtabat cruci videns, quod clamans expiraſſet, dixit, vere filius Dei erat iſte. Cum autem obiicitur, quod Chriſtus, vt Deus honoratus ſit à Iudæis: quia Iudæi colebãt

F

verum

verum Deum, & Christus erat verus Deus: ergo colebant eum, cum non esset Deus alius præter Christum. Respondendum, quod istud argumentum peccat per fallaciam accidentis: quoniam quanquam Christus esset verus Deus, & Iudęi vnicum verum Deum colerent, Christum tamen nesciebant esse Deum, ideo Christum non colebant, vt Deum, nec vt hominem, nec honorabant. Quod si obiiciatur de discipulis Saluatoris, quod eum colerent, vt Deum: nam primo crediderunt in eum, vt patet Ioan. 2. cap. scilicet. Facto signo de conuersione aquæ in vinum crediderunt in eum discipuli eius, sed in neminem credimus, nisi in Deum: ergo isti eum honorabant vt Deum. Ad hoc respondendum, quod Apostoli crediderunt in eum, scilicet, crediderunt eum esse missum à Deo, & magnum prophetam: non tamen crediderunt esse Deum. Hæc responsio multa habet apparentia fulcimenta ex sacra scriptura: sed de his non est insistendum: nã dicere cogimur discipulos ante mortem Saluatoris credidisse eum Deum. Sic patet Matth. 16. cap. Cum interrogante Saluatore discipulos suos, quid homines de eo dicerent, & ipsi varie secundum varias singulorum positiones respondissent, dixit eis: vos autem quem me esse dicitis? Et tunc Petrus quasi nomine omnium ait: Tu es filius Dei viui: Et postea sequitur, quomodo Christus hoc idem asseruit: sed iussit sub silentio teneri, cum dicitur: tunc præcepit discipulis suis, vt nemini dicerent, quia ipse esset Iesus Christus. Sed dicendum, quod quanquam Christus hoc discipulis suis reuelasset, ipsi tamen non plenè crediderunt: nec cognouerunt eum: ipse quippe testimonium perhibuit instante passione sua, quod nondum cognouissent eum. Sic patet Ioã. 14. Cum Philippus dixit: Domine ostende nobis patrem, & sufficit nobis. Iesus autem increpans eum, dixit: Tanto tempore vobiscum sum, & non me cognouistis? Philippe, qui videt me, videt & patrem meum. Et ante hoc etiam testimonium perhibuit, quod eum nondum cognoscerent dicens: Si cognouissent me, & patrem meum vtique cognouissetis. Hoc autem amplius manifestatur, quoniam si cognouissetis eum Deum, non desperassent de resurrectione, fidem stabilem habentes eorum, quæ à domino Iesu dicta fuerant. Sed omnia perdiderunt, vt patet ex processu Euangelistarum. Nã etiam post resurrectionem apparente eis Iesu, nondum plene credebant resurrectionem. Sic patet Luc. 24. & Ioan. 20. Non ergo firmiter ante passionem discipuli domini Iesu eum Deum crediderunt, & consequenter, nec vt Deum coluerunt: & sic non honorabatur deitas in Christo. Ex prædictis ergo patet inductum qualiter ista aquila, quæ Christus erat, non honorabatur.

Peroratio totius operis.

EXplicui Saluatoris nostri ope subuectus longis licet anfractibus (quoniam in quibusdam sic rei, de qua sermo erat, necessitas exigebat) de quinque metaphoricis paradoxis. De qualitate autem explicitorum, eo quo decebat ordine, & sensu an secus actum sit, arbitrii nostri non est determinare: aliorum enim hoc diffinitioni subiectum sit. Hoc lectorem volo esse admonitum, ne styli despiciat ruditatem: solet enim quibusdam incultus displicere sermo: mihi tamen curæ non fuit rhetoricis flosculis eloquium picturare, quo venustior efficeretur contextus: sed sacræ scripturæ insudaui veritati applicandæ. Legat ergo illud regia celsitudo, quoniam & si non altissimum, prorsus tamen eruditione vacuum non est. Et si cui metaphoræ quinque totius huius processus fundamentum contemnendæ videantur, quoniam in canone sacræ scripturæ non habeantur: non tamen despiciat penitus, quæ inducta sunt: quoniam ad solidam pertinent sacræ scripturæ veritatem. Nec etiam quis æquo iudicio has metaphoricas locutiones despicere poterit, nisi pariter ei omnium sanctorum doctorum loquendi modi despicabiles iudicentur. Sic enim Aug. sic quoque Ambrosius loquitur. Ait enim Ambrosius in libro de Spiritu sancto, generalius est ista fides: quia Christus est filius Dei & natus de virgine, quem gigantem propheta describit: eoque biformis geminæque naturæ, sic consors diuinitatis & corporis. Idem ergo patiebatur, & non patiebatur, moriebatur & non moriebatur, sepeliebatur & non sepeliebatur, resurgebat & non resurgebat. Hoc idem recitat Magister Sententiarum in tertia distinctione 21. Et idem Magister ait: Sanè igitur dici potest, quod mortuus est Deus, & non mortuus: passus est Dei filius, & non passus, crucifixum est verbum, & non crucifixum: secundum alteram naturam passus est, & secundum alteram est impassibilis. Cesset ergo omnis æmulorum mordax edacitas: charitati emendandi fas fuerit, liuori autem omnem aditum præclusum esse volo, præstante Deo nostro, cui est laus & honor in sæculorum interminata sæcula.

FINIS.

MOGVNTIÆ,
E Typographeo Balthasaris Lippij.
M DC. XII.